BIBLIOTHECÆ
PATRVM CISTERCIENSIVM.
TOM. VII. ET VIII.

BIBLIOTHECÆ

PATRVM CISTERCIENSIVM

SIVE

OPERVM ABBATVM

ET MONACHORVM CISTERCIENSIS ORDINIS,

Qui ſæculo S. Bernardi, aut paulo poſt eius obitum floruerunt,

TOMVS SEPTIMVS.

EXHIBENS.

Albigenſium Hæreſim & Bellum Sacrum in eos ſuſceptum, authore Petro Vallium-Sarnaij, Monacho, ex MSS. Longi-Pontis correctius editum.

Helinandi Frigidi-Montis Monachi Chronicorum vltimam & præcipuam partem quæ ſola ſupereſt, ex MSS. Eiuſdem loci nunc primum editam.

Eiuſdem ſermones & Epiſtolam de reparatione lapſi, ex MSS.

Prodeunt nunc primum in lucem operâ & ſtudio D. Bertrandi Tiſſier Doctoris Theologi, Cœnobij B. Mariæ de Bonofonte in Teraſcia, Ordin. Ciſter. Prioris.

Proſtant Exemplaria
Apud LVDOV. BILLAINE, Pariſienſem Typogr. ac Bibliop. in Palatio Regio.

M. DC. LXIX.
Permiſſu Superiorum.

NAPOLI

HISTORIA HAERESIS ALBIGENSIVM: ET SACRI BELLI IN EOS SVSCEPTI.

TEMPORIBVS Innocentij Papæ tertij, vt Cæſarius in Dialogo narrat, hæreſes Albigenſium cœperunt pullulare, ſeu verius matureſcere. Miſſi ſunt duodecim Abbates Ordinis Ciſtercienſis cum Reuerendiſſimo Domino Ciſtercienſi, qui zizania raſtro catholicæ prædicationis eradicarent. Miſſi & monachi multi eruditi: & horum vnus fuit huius author hiſtoriæ Petrus Vallium Sarnay, quod eſt Cœnobium in diœceſi Pariſienſi, aſceta: cuius etiam auunculus è duodecim illis Abbatibus vnus erat, eique Guido nomen. Hæreticorum verò illorum errores ex Manichæis fæce erans collecti. Duo enim, vt ijdem referunt Cæſarius & Petrus, ſtatuebant principia, Deum bonum, & Deum malum, id eſt diabolum: hunc omnia creare corpora, illum animas, credentes. Admittebant quoque μετεμψύχωσιν Pythagoricam, ſeu demigrationem animarum è corporibus in alia corpora. Plurima alia ſtultiſſimè aſtruebant, quæ referunt prædicti Cæſarius & Petrus, alijque: & quod ſolemne omnibus eſt hæreticis, ſignumque certiſſimum erroris, Eccleſiam Romanam ſummo proſequebantur odio. Et quia aduerſus Catholicos prædicatores velut aſpides aures obturauerant, in eos bellum ſacrum, duce Simone à Monte forti, geſtū eſt: quod hic deſcribit Petrus VallSar. qui et interfuit. Porrò plurima mendaveteris editionis correximus: alia in margine indicauimus, poſthac emendanda, ſi correctum exemplar poſſit reperiri. — *Cæſarius diſt. 5. c. 21.*

PROLOGVS AVCTORIS AD INNOCENTIVM PAPAM III.

SANCTISSIMO patri, & Beatiſſimo Domino Innocentio, Dei gratia vniuerſalis Eccleſiæ ſummo Pontifici: humilis, licet immeritus ſeruus eius, Frater P qualiſcumque Vallium Sarnay monachus, non ſolum oſcula pedum, ſed & ipſa pedū eius veſtigia humiliter deoſculari. Benedict⁹ Dominus Deus ſabaoth: qui nouiſſime diebus noſtris, Sanctiſſ. pater, cooperante veſtra ſollicitudine non pigra, Eccleſiam ſuam in partibus Prouinciæ, inter perſequentes hæreticorū procellas, tum quaſi penitus naufragantem, per miniſtrorum ſuorum manus, de ore leonum miſericorditer eripuit: de beſtiarum manibus liberauit. Verùm ne tam glorioſum & tam mirabile factum, per euolutiones temporum ſucceſſiuas, poſſit in obliuionē venire, ſed nota fiant in gentibus magnalia Dei noſtri: ſeriem facti, qualicūque modo in ſcriptum redactam, veſtræ, Beatiſſ. pater, offero maieſtati, humiliter ſupplicans ne deputetur præſumptioni, quod puer elementarius manū miſit ad fortia: onus ſubire præſūpſit ſupra vires: quia fuit mihi intentio in hoc opere, hæc ſola ſcribendi cauſa, vt ſciant gentes mirabilia opera Dei: maximè cùm, ſicut ex ipſo dicendi modo perpendi poteſt, non ſtuduerim ſuperfluis verbis ornare codicem, ſed ſimplicem exprimere ſimpliciter veritatem. Firmum igitur habeat, Pater bone, veſtræ dignatio ſanctitatis, quod etſi ad omnia, quæ in hoc facto contigerint ſcribenda, per ordinem non potuerim pertingere, vera ſunt illa quæ ſcripſi: cùm nihil vnquā appoſuerim, niſi quod viderim oculis meis, vel audierim à magnæ auctoritatis perſonis, & pleniſſima fide dignis. In prima autē hui⁹ operis fronte breuiter tango de ſectis hæreticorum, & qualiter Prouinciales infidelitatis lepra infecti fuerint, à tēporibus retroactis. Poſtea exprimo, quomodo memorati Prouinciales hæretici, per prædicatores verbi Dei, & veſtræ Sanctitatis miniſtros, admoniti fuerint, vt redirent præuaricatores ad cor & ſæpius requiſiti. Deinde cruce ſignatorum aduentus, ciuitatum & caſtrorum captiones, cæteraque ad progreſsū negotij fidei pertinentia, prout poſſum, per ordinem repræſento. Vnde ſciant qui lecturi ſunt, quia in pluribus huius operis locis, Tholoſani, & aliarum ciuitatum & caſtrorum hæretici, & defenſores eorum, generaliter Albigenſes vocātur: eo quod aliæ nationes, hæreticos Prouinciales, Albigenſes conſueuerint appellare. Vt autem lector in hoc libello, quod quæſierit, poſſit faciliùs inuenire: ſciat, quòd ſecundùm multiplices & ſucceſſiuos negotij fidei proceſſus, per varias diſtinctiones digeſtum eſt opus iſtud. — *Albigenſes vel potius Albienſes ſeu Albienſes à ciuitate Albia, gallicè Albj.*

CAPVT I.

Monachi Tholoſæ aduerſus hæreſes prædicant.

IN PROVINCIA Narbonenſi, vbi quondam fides floruerat, cœpit inimicus fidei ſuperſeminare zizania: & deſipuit populus, Chriſti ſacramēta, qui eſt Dei ſapor & ſapientia pro fanans: factus inſipiens, à vera deſipiens theoſebia, vagus & vagans per errores in inuia, & nō in via. Monachi duo Ciſtercienſes, zelo fidei ſuccenſi: F. Petrus videlicet de Caſtronouo, & F. Radulphus, authoritate ſummi Pontificis, cōtra peſtem infidelitatis inſtituti legati, negligentiam omnem relegantes, legatione ſibi iniuncta officioſè fungentes, vrbem Tholoſam ingreſſi ſunt & aggreſſi: à qua venenū principaliter emanabat, plebes inficiens, ſicque deficere faciens à

Christi cognitione, à veri lucis ſplendore, à deifica caritate. Radix amaritudinis ſurſum germinans, profundius in cordibus hominum conualuerat, nec ſine multa difficultate potuit explantari. Suaſum eſt Tholoſanis ſæpe & multum, vt hæreſim abiurarent, vt hæreticos relegarent. Suaſum fuit eis à viris Apoſtolicis, ſed minimè perſuaſum. Adeo ſiquidem morti inhæſerant, qui receſſerant à vita, affecti & infecti nequam ſapientia, animali, terrenali, diabolica: expertes illius ſapientiæ, quæ deſurſum eſt, ſuadibilis eſt, bonis conſentiēs. Tandem illæ duæ oliuæ, illa duo candelabra lucentia ante Dominum, ſeruis ſeruilem incutientes timorem, minantes eis rerū deprædationem, Regum ac Principum dedignationem intonantes: hæreſeon abiurationem, hæreticorum expulſionem eis perſuaſerunt. Sicque ipſi, non virtutis amore, ſed nec ſecundum poëtam, Oderunt peccare mali, formidine pœnæ: quod manifeſtis indicijs demonſtrarunt. Nam ſtatim periuri effecti, & miſeriæ ſuæ recidiuum patientes, in conuenticulis ſuis, ipſo noctis medio, prædicantes hæreticos occultabant. Heu quam difficilè eſt à conſuetudine euelli! Hæc Toloſa, tota doloſa, à prima ſui fundatione, ſicut aſſeritur, rarò vel vnquā expers huius peſtis vel peſtilantiæ deteſtabilis, huius hæreticæ prauitatis, à patribus in filios ſucceſſiuè, veneno ſuperſtitioſæ infidelitatis diffuſo. Quamobrem & ipſa in vindictam tanti ſceleris, tantum dicitur iamdudū ſuſtinuiſſe manus vltricis & iuſtæ depopulationis excidium, vt in ipſo meditullio ciuitatis, ſulcata vomeribus planities pateret agrorum. Vnus etiam de regibus ſuis inclytis, qui tūc temporis in ipſa regnabant, Alaricus, vt traditur nomine, in extremū dedecus, pro foribus vrbis eiuſdem eſt ſuſpenſus in patibulo. Huius antiquæ viſcoſitatis fæcè infectū genimen prædictæ ciuitatis genimen viperarum, non poterat etiam nunc temporibus noſtris, à ſuæ peruerſitatis radice diuelli: quinimò naturam hæreticam, & hæreſim vernalem, furca dignæ vltionis expulſam, vſquequaque paſſa in ſe recurrere: *Patriſſare ſiciſ. degenerare negans*, Cuius vicinitatis exemplo, ſicut *vna conſpecta. liuorē ducit ab vna: Et grex totus in aruis, Vnius ſcabie cadit, & perrigine porci*: vicinæ vrbes & oppida, radicatis in ſe hæreſiarchis, per eiuſdem infidelitatis ſurculos pullulātes, inficiebantur mirabiliter & miſerabiliter peſte iſta Barones terræ Prouincialis, ferè omnes hæreticorū defenſores & receptores effecti, ipſos amabant ardentiùs, & contra Deū & Eccleſiam defendebant.

Petrus ac Radulphus duo [illegible]

Horatius.

Capvt II.

De ſectis Hæreticorum.

Et quoniam ſe in hoc loco quodammodo ingerit opportunitas, hæreſes & ſectas hæreticorum enucleatiùs ſtilo breuitatis proſequi dignum duxi. Primò ſciendum, quòd hæretici duos conſtituebant creatores: inuiſibiliū ſcilicet, quē vocabant benignum Deum; & viſibilium, quem malignū Deum nuncupabant. Nouū teſtamentum benigno Deo, vetus verò maligno attribuebant, & illud omninò repudiabant: præter quaſdā auctoritates, quæ de veteri teſtamento, nouo ſunt inſertæ: quas ob noui reuerentiā teſtamenti recipere dignum æſtimabant. Auctorem veteris teſtamenti mendacem aſſerebant, quia protoplaſtis dixit. *Quacunque die comederetis de ligno, ſcientia boni & mali, morte moriemini*, nec, ſicut dicebant, poſt comeſtionem, mortui ſunt: cùm tamen reuera poſt guſtum pomi vetiti, mortis miſeriæ fuerint ſubiecti. Homicidam quoque ipſum nominabant: tum quia Sodomitas & Gomorrhæos incinerauit, & aquis diluuij mundum deleuit: tum quia Pharaonem & Ægyptios mari obruit. Omnes veteris teſtamenti patres, damnatos affirmabant: Ioannem Baptiſtam vnum eſſe de maioribus dæmonibus aſſerebant. Dicebant etiam in ſecreto ſuo, quòd Chriſtus ille, qui natus eſt in Bethleem terreſtri & viſibili, & in Hieruſalem crucifixus, malus fuit: & quòd Maria Magdalena fuit eius concubina, & ipſa fuit mulier in adulterio deprehenſa, de qua legitur in Euangelio. Bonus enim Chriſtus, ſicut dicebant, nunquam comedit vel bibit, nec verā carnem aſſumpſit: nec vnquam fuit in hoc mundo, niſi ſpiritualiter in corpore Pauli. Ideo autem diximus in Bethleem terreſtri & inuiſibili: quia hæretici fingebant eſſe aliam terram nouam & inuiſibilem, & in illa terra ſecundum quoſdam, bonus Chriſtus fuit natus & crucifixus. Item dicebant hæretici, bonum Deum duas habuiſſe vxores, Collant & Colibant, & ex ipſis filios & filias procreaſſe. Erant alij hæretici, qui dicebant quod vnus eſt creator; ſed habuit filios, Chriſtū & diabolum. Dicebant & iſti, omnes creaturas bonas fuiſſe: ſed per filias, de quibus legitur in * Geneſi, omnia fuiſſe corrupta. Hi omnes membra Antichriſti, primogeniti Satanæ, ſemen nequam, filij ſcelerati, in hypocriſi loquentes, mendacio corda ſimpliciū ſeducantes, prouinciam Narbonenſem veneno ſuæ perfidiæ infecerant. Ferè totam Romanam Eccleſiam, ſpeluncā latronū eſſe dicebant; & quia ipſa erat meretrix illa, de qua legitur in Apocalypſi. Sacramenta Eccleſiæ vſque adeo annullabant, vt ſacri baptiſmatis vndam, ab aqua fluuiali non diſtare ſacroſancti corporis Chriſti hoſtiam, à pane laico non differre, publicè dogmatizarent: ſimpliciū auribus, hanc inſtillares blaſphemiam, quòd Chriſti corpus, etſi magnitudinē Alpium in ſe contineret, iamdudum conſumptū à comedentibus, & adnihilatum fuiſſet. Confirmationem, Confeſſionē, friuolas eſſe, & inanes omnino reputabant. Sacrum matrimonium meretricium eſſe, nec aliquem in ipſo ſaluari poſſe prædicabant, filios & filias generando. Reſurrectionem quoque carnis diffitentes, quaſdam adinuentiones confingebant inauditas: dicentes animas noſtras eſſe ſpiritus illos Angelicos, qui per ſuperbiæ apoſtaſiam præcipitati de cœlo, corpora ſua glorificata in aëre reliquerunt; & ipſas animas, poſt ſucceſſiuam qualiumcūque corporum ſeptem, & terrenorum inhabitationē, quaſi tunc demū pœnitentia peracta, ad illa relicta corpora remeare. Sciendum autem, quod quidam inter hæreticos dicebantur perfecti, ſiue boni homines, alij credentes hæreticorum. Qui dicebantur perfecti, nigrum habitum præferebant: caſtitatē ſe tenere mentiebantur: eſum carnium, ouorum, caſei, omnino deteſtabantur: non mentientes videri volebant, cùm ipſi maximè de Deo quaſi continuè mentirentur. Dicebant etiā, quòd nulla vnquam ratione debeant iurare. Credentes autē hæreticorum dicebantur illi, qui ſeculariter viuentes, licet ad vitam perfectorum imitandam non pertingerent; in fide tamen illorū ſe ſaluari ſperabant. Diuiſi ſiquidē erant in viuendi modo,

Gen. 2.

Ge. 19. & 7.
Exod. 14.

Ioan. 8.

**Vetus editio malè legit In Apocalypſi.*
Gen. 6.

Eccleſia Romana hæreticis inuiſa.
Apocal. 17. & 19.

Hæretici alij perfecti, alij credentes dicti.

ſed in fide & infidelitate vultitt erãt. Qui dicebantur credentes hæreticorum, dediti erant vſuris, rapinis, homicidijs, & carnis illecebris, periurijs, & peruerſitatibus vniuerſis. Iſti ſiquidem ideo ſecuriùs & effrenatiùs peccabant: quia credebant ſine reſtitutione ablatorũ, ſine confeſſione & pœnitentia ſe eſſe ſaluandos; dũmodo in ſupremo mortis articulo *Pater noſter* dicere, & manuum impoſitionẽ recipere à magiſtris ſuis potuiſſent. De perfectis verò hæreticis, magiſtratus habebant, quos vocabant Diaconos & Epiſcopos, ſine quorum manuum impoſitione, nullus inter credentes moriturus, ſe ſaluari poſſe credebat. Verùm ſi morienti cuilibet quantumcumque flagitioſo manus impoſuiſſent, dummodo *Pater noſter* dicere poſſet, ita ſaluatum, & ſecundùm eorum vulgare conſulatum æſtimabant, vt abſque omni ſatiſfactione, abſque omni alio remedio ſtatim euolaret ad cœlũ. Vnde ridiculum, quod ſuper hoc audiuimus, duximus inſerendũ. Quidam credens hæreticorũ, in ſupremo mortis articulo, per manuum impoſitionem à magiſtro ſuo conſolationem tum accepit, ſed *Pater noſter* dicere non potuit, & ſic expirauit. Conſolator eius, quid de ipſo diceret, neſciebat. Saluatus videbatur per receptam manuum impoſitionem: damnatus, quia non dixerat dominicam orationem. Quid plura? Conſuluerunt hæretici quendam militem, nomine Bertrandum de Saxiaco, qui erat hæreticus, quid de illo iudicare deberẽt: miles autem tale dedit conſilium, & reſponſum. De iſto ſuſtinebim⁹, & dicemus, quod ſaluus ſit: omnes alios, niſi *Pater noſter* dixerint in fine, dãnatos iudicamus. Item aliud ridiculum. Quidam credens hæreticorum in morte legauit hæreticis 300 ſolidos, & præcepit filio ſuo, vt daret hæreticis pecuniam illam. Quam cùm poſt mortem patris hæretici requirerent à filio, dixit eis; volo vt dicatis priùs, quomodo eſt patri meo. Et dixerunt. Certiſſimè ſcias, quod ſaluus eſt, & iam in cœleſtibus collocatus. Quibus ille, ſubridens, Gratias Deo & vobis. Veruntamen ex quo pater meus iam eſt in gloria, animæ ipſius non eſt opus eleemoſynis: & ego tam benignos vos ſcio eſſe, quòd amodo patrẽ meum à gloria non reuocabitis. Sciatis igitur, quod nihil à me, de pecunia reportabitis. Non credimus autem ſilendũ quod & quidã hæretici dicebant, quod nullus poterat peccare ab vmbilico & inferius. Imagines quæ ſunt in Eccleſijs, dicebant idolatriam: campanas earum tubas dæmonum affirmabant. Item dicebant, quod non peccabat quis grauiùs, dormiendo cum matre vel ſorore ſua, quàm cum qualibet alia. Illud & inter ſupremas fatuitates dicebant, quod ſi quis de perfectis peccaret mortaliter, comedendo videlicet modiciſſimũ carnium, vel caſei, ſeu oui, vel alterius rei ſibi inhibitæ: omnes conſolati ab illo, amittebant Spiritũ S. & oportebat eum iterũ reconſolari: & etiam ſaluati, pro peccato conſolatoris, cadebant de cœlo. Erant prætetea alij hæretici, qui Vualdenſes dicebantur, à quodã Vualdio nomine, Lugdunenſi. Hi quidẽ mali erant, ſed comparatione aliorum hæreticorum, longè minus peruerſi: in multis enim nobiſcum conueniebant, in aliquibus diſſentiebant. Vt autem plurima de infidelitatibus eorum omittamus; in quatuor præcipuè conſiſtebat error eorũ: in portandis ſcilicet ſandalijs more Apoſtolorũ: & in eo quod dicebant nulla ratione iurandum; vel occidendũ: in hoc inſuper, quod aſſerebant, quemlibet eorum in neceſſitate, dummodo haberet ſandalia, abſque ordinibus ab epiſcopo acceptis, poſſe conficere corpus Chriſti. Hæc nos de ſectis hæreticorum breuiter excerpſiſſe ſufficiat. Quando aliquis ſe reddit hæreticis, ille dicit qui recipit eũ. Amice, ſi vis eſſe de noſtris, oportet, vt renuncies toti fidei, quam tenet Romana Eccleſia. Reſpondet, abrenuncio. Ergo accipe Spiritũ S à bonis hominibus: & tunc aſpirat ei ſepties in ore. Item dicit illi, Abrenuncias cruci illi, quam tibi fecit ſacerdos in baptiſmo, in pectore, & in ſcapulis, & in capite de oleo & chriſmate? Reſpondet, Abrenuntio. Credis, quod aqua illa operatur tibi ſalutẽ? Reſpondet, non credo. Abrenuntias velo illi, quod tibi baptizato ſacerdos poſuit in capite? Reſpondet, Abrenũtio. Ita accipit ille baptiſmum hæreticorum, & abnegat baptiſmum eccleſiæ. Tunc ponunt omnes manus ſuper caput eius, & oſculantur eum, & induunt eum veſte nigra; & ex illa hora eſt quaſi vnus ex ipſis.

Hæreticorũ quidam credentes, alij perfecti dicti.

Vſanum impoſitio hæreticorum.

Vualdenſiũ præcipui errores.

Abiuratio impia baptiſmi.

Capvt. III.

Qualiter & quando prædicatores venerunt in partes Albigenſes.

Anno verbi incarnati 1206. Oxomenſis epiſcopus, Diegus nomine, vir magnus, & magnificè extollendus, ad curiam Romanã acceſſit, ſummo deſiderio deſiderans epiſcopatum ſuum reſignare, quo poſſet liberiùs ad paganos, cauſa prædicandi Chriſti euangelium ſe transferre. Sed dominus Papa Innocentius noluit acquieſcere deſiderio viri ſancti: imò præcepit ei, vt ad ſedẽ propriam remearet. Factum eſt igitur dum rediret à curia, & eſſet apud Montempeſſulanum, inuenit ibi venerabilem virũ Arnaldum Abbatẽ Ciſtercienſem, & F. Petrum de Caſtronouo, & F. Radulphũ, monachos Ciſtercienſes, Apoſtolicæ ſedis legatos, iniunctæ ſibi legationi præ tædio renunciare volentes; eo quod nihil aut parũ hæreticis prædicando proficere potuiſſent. Quotieſcumque enim vellent ipſis hæreticis prędicare, obijciebant eis hæretici conuerſationem peſſimam clericorũ; & ita niſi vellent clericorum vitã corrigere, oporteret eos à prædicatione deſiſtere. Memoratus autem Epiſcopus aduerſus huiuſmodi perplexitatem ſalubre dedit conſiliũ; monens & conſulẽs, vt ceteris omiſſis, prædicationi ardentiùs inſudarent: & vt poſſent ora obſtruere malignorum, in humilitate præcedentes, exemplo pij magiſtri facerent & docerent: irent pedites, ſine auro & argento, per omnia formam Apoſtolicam imitantes. Dicti vero legati hæc omnia quaſi quandam nouitatem per ſe arripere non volentes, dixerunt, quòd ſi quis fauorabilis auctoritatis eos ſub hac forma vellẽt præcedere, ipsũ libentiſſimè ſequerentur. Quid plura? Obtulit ſe vir deo plenus, moxque familiam ſuam Oxomum tranſmittens, vno comite contentus, cum duobus ſępedictis monachis, Petro videlicet & Radulpho, Montem ingreditur Peſſulanum. Abbas autem Ciſtercienſis, Ciſterciũ perrexit; tum quia in proximo celebrandum erat Ciſtercienſe capitulũ; tum quia poſt celebratum capitulum, quoſdam de Abbatibus ſuis volebat ſecum adducere: qui eum in exequendo iniuncto ſibi prędicationis officio adiuuarent. Exeuntes autem à Monte Peſſulano Oxomenſis Epiſcop⁹ & præfati monachi, venerunt ad caſtrum quoddam * Carmanum: vbi inuenerunt quendam

Mala vita Clericorum ſcandalum hæreticis fuit.

* Carmain

hæreſiarcham, Balduinum nomine; & Theodoricum quemdam, filium perditionis, & ſtipulam incendij. Iſte de Gallia oriundus, erat quidem nobilis genere, & canonicus fuerat Niuernenſis. Poſtea verò cùm quidam miles, qui erat auunculus ipſius, & hæreticus peſſimus, in Pariſienſi concilio, corā Octauiano Cardinale & Apoſtolicæ Sedis legato, fuiſſet de hæreſi condemnatus: videns iſte quòd diutius latere non valeret, ad partes ſe tranſtulit Narbonenſes: vbi ab hæreticis in maximo amore, & veneratione eſt habitus: tum quia aliquantulùm ceteris acutior

In Francia fons ſcientia & religionis

videretur, tum quia gloriabantur ſe habuiſſe de Francia, vbi eſſet fons ſcientiæ, & religionis Chriſtianæ, ſuæ iniquitatis ſociū, ſuæ nequitiæ defenſorem. Nec prætereundum quòd Theodoricū faciebat ſe vocari, cùm Guilielmus antea vocaretur. Habita cum his duobus diſputatione per octo dies, Balduino videlicet & Theodorico: prædicatores noſtri vniuerſum populum dicti caſtri ſalutaribus monitis ad ſæpedictorum hæreticorum odium conuerterunt. Ipſos ſiquidem hæreticos à ſe libentiſſimè expuliſſent; ſed dominus caſtri, veneno perfidiæ infect⁹, eos ſibi familiares fecerat & amicos. Verba autem illius diſputationis, longū eſſet per omnia enarrare: ſed hoc ſolummodo adnectere dignū duxi, quòd cùm venerabilis Epiſcopus dictum Theodoricum ad ima concluſionis diſputando deduxiſſet, Scio, inquit Theodoricus, ſcio, cuius ſpiritus ſis: ſiquidem in ſpiritu Heliæ veniſti. Ad hæc ſanctus. Et ſi ego in ſpiritu Heliæ veni, tu veniſti in ſpiritu Antichriſti. Actis igitur ibi octo diebus, exeuntes à caſtro venerabiles viros proſecutus eſt populus per leucā ferè vnam. Illi autem recto itinere procedentes, Biterrenſem aggreſſi ſunt ciuitatem: vbi per dies 15. diſputantes & prædicantes, confirmabant in fide paucos qui ibi erant catholicos, hæreticos cōfundebant. Venerabilis autē Epiſcopus Oxomanſis & F. Radulphus conſuluerunt F. Petro de Caſtronouo, vt ad temp⁹ ab eis recederet. Timebant ſiquidē, ne occideretur F. Petrus: eo quod ipſum odio haberent hæretici ſuper omnes. Receſſit igitur F. Petrus ab Epiſcopo & F. Radulpho tempore aliquanto. Ipſi à Biterris egreſſi Carcaſſonam greſſu proſpero deuenerunt: vbi per octo dies morantes, prædicationi & diſputationibus inſiſtebant. Contigit tempore illo prope Carcaſſonam miraculū, quod præteriri non debet. Metebant hæretici ſegetes ſuas in die natiuitatis S.

Feſta non violada miraculo oſtenſu.

Ioannis baptiſtæ: ipſum enim non Prophetam, ſed malignisſimū eſſe dicebant. Dum igitur meterent, aſpiciens vnus ex eis manum ſuam, vidit manipulum ſuum ſanguinolentū: quod videns putauit, quòd inciſiſſet manum, ſed inueniens eam ſanam, exclamauit ſocijs. Quid vltrà? Aſpicientes ſinguli manipulos quos tenebant, inuenerunt eos ſanguinolentos, manibus conſeruatis illæſis. Venerabilis autem Abbas Vallium Guido tunc erat in illa terra, qui manipulū ſanguinolentum vidit, & ipſe mihi hoc narrauit. Quia verò longum eſſet enarrare per ordinem, quomodo viri Apoſtolici, ſcilicet prædicatores noſtri, circuibant per caſtra, euangelizantes & diſputantes vbique: his omiſſis ad præcipua veniamus. Quodam die conuenerunt omnes hæreſiarchæ apud quoddam caſtrum in Carcaſſonenſi diœceſi, quod dicitur Mons-Regalis, diſputaturi vnanimiter aduerſus viros ſæpius memoratos. Ad hanc diſputationem rediit F. Petr⁹ de Caſtronouo: qui ſicut paulo ante diximus diſceſſerat apud Biterrim. Diſputantibus autem,

Iudices diſputantibus dantur.

dati fuerunt iudices de ipſis credentibus hæreticorum. Protelata autem fuit diſputatio per 15. dies; & redacta fuerunt in ſcriptū hinc inde propoſita, & tradita iudicibus, vt diffinitiuam ſententiam promulgarent. Videntes autem ipſi iudices hæreticos ſuos manifeſtiſſimè ſuperatos, noluerunt dare ſententiam: ſed & ſcripta quæ à noſtris acceperant, ne venirent in publicū, noluerunt reddere, ſed tradiderunt hæreticis. His peractis receſſit F. Petrus de Caſtronouo à ſociis ſuis, & iuit in Prouinciam; & laborauit, vt componeret nobiles prouinciæ: hac autem intentione, vt auxilio eorum qui pacem iurauerant, poſſet hæreticos de Narbonenſi prouincia extirpare. Sed Comes Tholoſanus Raimundus nomine, inimicus pacis, noluit acquieſcere dictæ paci; donec tam per guerras, quas mouebant ei nobiles Prouinciæ, mediante induſtria viri Dei, quam per excommunicationem ab eodem in ipſum comitem promulgatam, iurare compulſus eſt pacem illam. Sed qui fidem negauerat, & erat infideli deterior, nunquā defeceus iuramento, iurauit pluries, plurias periurauit. Quē vir ſanctiſſimus F. Petrus, magna animi virtute corripuit, tyrannum intrepidus aggrediens, eique in facie reſiſtens, quia reprehenſibilis, imo damnabilis erat valde; confundebatque eum vir magnæ conſtantiæ, vir conſcientiæ illibatæ; adeo vt exprobraret ei, quod erat per omnia periurus: & verè ſic erat.

Capvt. IV.

a malitia comitis Tholoſani Raimundi Albigenſium fautoris.

Qvia ergo opportunitas ſe ingeſſit, hic de incredulitate ipſius comitis aliquid breuiter explicemus. Primò dicendum, quòd quaſi à primis cunabulis, ſemper hæreticos dilexit & fouit: & eos in terra ſua habens, quibuſcumque modis potuit, honorauit. Vſque hodie etiam, ſicut aſſeritur, vbicumque pergit, hæreticos ſub communi habitu ſecum ducit; vt ſi ipſum mori contigerit, inter manus ipſorum moriatur. Credebat enim, abſque omni pœnitentia, quantōcumque peccator fuerit, ſe ſaluandum; ſi in ipſo mortis articulo impoſitionem manuum eorum potuiſſet adipiſci. Faciebat & deferri nouū Teſtamentum: vt, ſi neceſſe eſſet, impoſitionē manuū cum libro reciperet ab hæreticis. Vetus ſiquidem Teſtamentum deteſtantur hæretici: dicunt Deum illum, qui veterem legem inſtituit,

Hæreticorū blaſphemia in Deum.

malum eſſe; vocantes eum traditorem, propter ſpoliationem Ægypti: homicidam, propter diluuium, & ſubuerſionem Ægyptiorum. Dicunt & Moyſem, Ioſue, Dauid, illius mali Dei fuiſſe ruptarios & miniſtros. Dixit & ſæpedictus comes quodam die hæreticis, ſicut pro certo ſcimus, quod volebat facere nutriri filium ſuum apud Tholoſam inter hæreticos; vt addiſceret fidem, imo infidelitatē illorum. Dixit & quadam die, quòd vellet dare centum marcas argenti, vt quidam miles ſuus poſſet capere fidem hæreticorum, ad quam multoties inuitauerat eum, & quā faciebat ei ſæpius prędicari. Præterea quando hæretici mittebant ei aliqua xenia vel cibaria, gratiſſimè ſuſcipiebat, & faciebat optimè ſeruari ea; nec patiebatur, quod aliquis comederet

que eis, niſi ipſe & aliqui eius familiares. Multoties etiam, ſicut certiſſimè cognouimus, adorabat hæreticos flexis in terra genibus, & petebat ab eis benedictionem, & oſculabatur eos. Quodam die erat dictus comes in expectatione quorumdã hominum, qui debebant venire ad eum: ſed cùm nõ veniſſent, dixit: bene apparet, quòd diabolus fecit mundum iſtum; quia nihil ſuccedit nobis ad votum. Dixit prætereà idem comes venerabili Epiſcopo Tholoſano, ſicut ab eodem epiſcopo audiui, quòd monachi Ciſtercienſes non poterant ſaluari, quia tenebant oues, quæ luxuriam exercebant. O hæreſis inaudita! Dixit & comes dicto Epiſcopo Tholoſano, vt veniret de nocte in palatium eius, & audiret prædicationem hæreticorum: vnde perpenditur, quod ſæpe de nocte audiebat eos. Erat quondam memoratus comes quadam die in eccleſia quadam, vbi Miſſa celebrabatur: habebat autem ſecum quemdam mimum, qui ſicut mos eſt huiuſmodi ioculatorum, homines cum bucca hiſtrionicè deridebat. Cùm autẽ ſacerdos qui celebrabat Miſſam verteret ſe ad populum, dicens, *Dominus vobiſcum*, ſceleratiſſimus comes dixit hiſtrioni ſuo, vt contra faceret, & derideret ſacerdotem. Dixit prætereà aliquando ſupradictus comes, quod mallet aſſimilari cuidam hæretico, qui erat apud Caſtras in Albigenſi diœceſi detruncatus membris, & habitu miſerabili, quã eſſe Rex vel Imperator. Quòd autem ipſe hæreticos ſemper fouit, ex hoc habemus probatiſſimum argumentum: quia nunquam ab aliquo ſedis Apoſt. legato potuit induci ad hoc, vt ſæpedictos hæreticos de terra ſua depelleret, licet compulſus ab ipſis legatis multotiens abiurarit. Prætereà adeo paruipendebat Matrimonij ſacramentum, quòd quotieſcumque ei diſplicuit vxor propria, ipſam dimittens aliam duxit; ita quod quatuor vxores habuerit, quarum tres adhuc viuunt. Habuit enim primò ſororem vicecomitis Biterrenſis, nomine Beatricem: qua dimiſſa duxit ducis Cypri. *Hac dimiſſa duxit ſororem regis Angliæ Richardi, quæ contingebat ei in tertio gradu conſanguinitatis: qua mortua accepit ſororem regis Arragonenſis, quæ ſimiliter erat conſanguinea eius in quarto gradu. Nec ſilendum eſt, quòd cum ipſe teneret primam vxorem ſuã, monuit eam ſæpiſſimè, vt habitum religionis aſſumeret. Illa autem intelligens quid intenderet, ex induſtria quæſiuit ab eo; vtrũ vellet, quòd ipſa in ordine Ciſtercienſi fieret monialis: ipſe autem dixit, quòd non. Quæſiuit iterum, vtrum vellet quod ipſa fieret monacha in ordine Fontis Ebraldi. Reſpondit comes, quòd nõ volebat. Tunc quæſiuit ab eo, quid ipſa vellet; & mandauit, quod ſi vellet fieri heremitica, ipſa ei in omnibus prouideret: & factum eſt ita. Erat quidam peſſimus hæreticus apud Toloſam, Hugo faber nomine; qui quondam in tantam lapſus eſt dementiam, quòd iuxta altare cuiuſdam Eccleſiæ purgauit ventrem, & in contemptum Dei cum palla altaris terſit poſteriora ſua. O ſcelus inauditum! Dixit & hæreticus prædictus quadam die, quod quando ſacerdos in Miſſa percipiebat dominici corporis ſacramentum, traijciebat dæmonem in corpus ſuum. Quæ omnia cùm vir venerabilis Abbas Ciſtercij, qui tunc erat Abbas Grandis ſyluæ in territorio Tholoſano Comiti retuliſſet & eum moneret, qui tantum facinus perpetrarat: reſpondit comes, quòd nullo modo puniret propter hoc ciuem ſuum. Abominationes prædictas narrauit Dominus Abbas Ciſtercienſis, qui tunc erat Archiepiſcop⁹ Narbonenſis, fermè viginti epiſcopis, me præſente, in Concilio apud Vaurum. Adeo autem ſemper fuit luxurioſus & lubricus dictus comes, quod ſicut pro certo didicimus, ſorore propria abutebatur, in contemptum religionis Chriſtianæ. Ab infantia enim ſua cõcubinas patris ſui quærebat diligentiſſimè, & cum illis ardentiſſimè cõcumbebat; vix enim ei aliqua placere poterat, niſi ſciret patrem ſuum prius accubuiſſe cũ ea; vnde & pater ipſius, tam propter hæreſim, quàm propter enormitatem iſtam, exheredationem ſuam ei ſæpiſſimè prædicebat. Prætereà ruptarios mirabili quoque amplexatus eſt affectu dictus comes, per quos ſpoliabat eccleſias, monaſteria deſtruebat, omneſque ſibi vicinos quot poterat exhereditabat. Ita ſemper ſe habuit membrũ diaboli, filius ꝑditionis, primogenitus ſathanæ, inimicus crucis, & eccleſiæ perſecutor, hæreticorum defenſio, catholicorum depreſſio, miniſter perditionis, fidei abiurator, plenus ſcelerum, peccatorũ omnium apotheca. Ludebat quodam die comes in ludo ſcacorum cum quodam capellano: & inter ludendum dixit capellano. Deus Moyſi, quem vos creditis, non poterit vos iuuare in ludo iſto, & addidit, nunquã me iuuet Deus ille. Alio tẽpore cùm ipſe comes à partib⁹ Tholoſanis iturus eſſet contra aduerſarios quoſdam ſuos in partes Prouinciæ: media nocte ſurgens, venit ad domum, in qua hæretici Tholoſani erãt congregati, & dixit eis. Domini ac fratres, bellorum varij ſunt euentus; quicquid de me contingat, in manus veſtras commendo corpus & animam meam. Quo facto de ſuper abundanti duos hæreticos in veſte communi ſecũ adduxit; vt ſi fortè mori eum contingeret, inter manus ipſorũ moreretur. Infirmabatur quodam tempore comes maledictus in terra Arragonum; & cùm multũ inualeſceret infirmitas, fecit ſibi fieri lecticam, & in lectica illa faciebat ſe Toloſam deportari: & cùm quadam die quæreretur ab eo, cur cum tanta feſtinatione ſe faceret deportari, cùm tam grauiſſima infirmitate laboraret; reſpondit miſer, quia non ſunt boni homines in terra iſta, inter quorum manus poſſim mori. Hæretici enim à fautoribus ſuis boni homines vocabantur. Sed & amplioribus ſignis & dictis ſe fatebatur hæreticum. Dicebat enim; ſcio me exhæredandum fore pro bonis hominibus iſtis: ſed non tantùm exhæredationem, imò etiam decapitationem pro ipſis paratus ſum ſuſtinere. Hæc de incredulitate & malitia dicti miſeri dixiſſe ſufficiat; nunc ad propoſitum reuertamur.

* *Subaudi ſororem.*

Raimundi Blaſphemia in Deum Moyſis.

Impij boni homines à ſuis dicti.

CAPVT. V.

De aduentu 12. Abbatum ord. Ciſtercienſ. eorumque prædicationibus.

CElebrata diſputatione prænotata in Monte Regali, dum adhuc eſſent prædicatores noſtri apud Montem regalem, & circumquaque verbum dei & ſalutis monita ſeminantes, mendicarent oſtiatim panem ſuum; ſuperuenit vir venerabilis Abbas Ciſtercij, Arnaudus nomine, à partibus Franciæ. Abbates duodecim habens ſecum: qui totius viri religionis, viri perfectæ & ſanctæ ſcientiæ, viri incomparabilis ſanctitatis, iuxta numerum ſanctiſſimum Apoſtolorũ, cum Abbate decimotertio, duodecim aduenerunt:

parati de ea, quæ in ipſis erat fide & ſpe, omni diſputanti reddere rationem. Et hi omnes cum pluribus monachis, quos ſecũ adduxerant, omnem ſectantes humilitatem, juxta exẽplar, quod eis oſtenſum erat in monte, id eſt, quod audierant de Epiſcopo Oxomenſe, pedites procedebant. Statim ab Abbate Ciſtercienſe longè lateque ſinguli diſperſi: & aſſignati ſunt vnicuique termini proprij, per quos diſcurrendo prædicationi inſiſterent, diſputationibus inſudarent.

Exemplarum vita Monachorum.

Capvt VI.

De colloquio Apamienſi, & morte Oxomenſis Epiſcopi.

EPiſcopus Oxomenſis voluit ad ſuum redire Epiſcopatum: vt & domui ſuæ diſponeret, & prædicatoribus verbi Dei in Narbonenſi provincia de ſuis proventibus neceſſaria provideret. Dum ergo recederet, tendens ad Hiſpaniam, venit apud Apamias in territorio Tholoſano: & convenerunt ad eum Fulco Tholoſanus, & Navarrus Couſoranenſis Epiſcopi, & plurimi Abbates. Habita ibi diſputatione cum Vualdẽſibus, planè convicti ſunt Vualdenſes, & confuſi: & populus caſtri, præcipuè pauperes, ex parte maxima favit noſtris. Ille etiam qui conſtitut⁹ erat judex in diſputatione, & erat favens Vualdenſibus, magnuſque in caſtro illo, renunciauit pravitati hæreticæ, & in manu domini Oxomenſis obtulit ſe & ſua: à die etiam illa & deinceps ſectatores ſuperſtitionis hæreticæ viriliter impugnauit. Huic diſputationi interfuit ille peſſimus traditor comes Fuxi: ille crudeliſſimus perſecutor Eccleſiæ, Chriſti hoſtis. Hic vxorẽ habebat manifeſtam hæreticam de ſecta Vualdenſium & duas ſorores: quarum vna ſecta Vualdenſium, alia etiam comes, aliorum perfidorum hæreſes profitebatur Celebrata autem diſputatione prędicta in palatio ipſius comitis, idem comes Vualdenſes die vno, prædicatores noſtros die altero procuravit. O ficta humilitas! Poſt hæc Epiſcop⁹ Oxomenſis ad ſuum pertexit Epiſcopatum; firmum habens propoſitum redeundi quàm citiùs poſſet, ad peragendum negotiũ fidei in prouincia Narbonenſi Peractis verò in epiſcopatu paucis diebus, dum redire diſponeret, morte prævẽtus, in ſenectute ſua feliciter obdormiuit. Priùs autẽ quàm ipſe decederet, in fata deceſſerat ſuprà memoratus F Radulphus, vir bonæ memoriæ, in quadam Abbatia Ordinis Ciſtercienſis, prope Sanctum Ægidium, quæ dicitur Francia vallis. Subtractis igitur his duobus luminaribus, Epiſcopo videlicet Oxomenſi, & Fratre Radulpho, venerabilis Guido Abbas Vallium Sarnay, in diœceſi Pariſienſi, qui cum aliis Abbatibus cauſa prædicationis in Narbonenſem provinciam venerat; vir nobilis genere, ſed ſcientia longè nobilior & virtute: qui etiam poſtea Epiſcopus factus eſt Carcaſſonæ, prior inter prædicatores cõſtitutus eſt, & magiſter. Abbas ſiquidem Ciſtercienſis ad alias partes ſe tranſtulit, quibuſdam magnis negotijs tunc temporis impeditus. Diſcurrentes igitur prędicatores ſancti, hæreticoſq; diſputando manifeſtiſſimè cõvincentes, ſed quia obſtinati erant in malitia, convertere non valentes: poſt multum temporis, cùm parum aut nihil prædicando, ſiue diſputando, proficere potuiſſent; ad partes Galliæ ſunt reuerſi.

Guido Vallium Cernai Abbas, pòſt Carcaſſon. Epiſcopus.

Nec prætereundum eſt, quòd cùm dictus Abbas Vallium-Cernay, cum ſupradicto Theodorico, & quodam alio, hæreſiarcha maximo, Bernardo ſcilicet de Cimorra, qui in Carcaſſonenſi diœceſi præcipuus habebatur, diſputaſſet pluries, & eos ſępiùs convicisset; quodam die cùm ſępe dictus Theodoricus nihil aliud reſpondere potuiſſet, dixit Abbati. Diu me detinuit meretrix: ſed de cetero non tenebit. Hoc dicens, dicebat Romanam Eccleſiam meretricem. Nec ſilendũ, quòd cùm ſępe dictus Abbas Vallium-Cernay alio die caſtellum quoddam ꝓpe Carcaſſonam, Lauranum nomine, cauſa prædicationis intraret, in ipſo introitu caſtri ſignaculo crucis ſe ſignavit. Quod videns miles quidam hæreticus, qui erat in caſtro, dixit Abbati. Numquam me adjuvet ſignum iſtud.

Blaſphemia in Eccleſiã Romanam.

Capvt. VII.

Miraculum de ſchedula, B Dominici manu ſcripta, quæ ter flammis iniecta, illæſa reſilijt.

COntigit tempore illo quoddam miraculum fieri, quod in hoc loco dignũ duximus interſerendum. Diſputauerant quadã die quidam prædicatores noſtri viri religioſi aduerſus hæreticos Vnus autẽ de noſtris, Dominicus nomine, vir totius ſanctitatis, qui ſocius fuerat epiſcopi Oxomenſis, auctoritates, quas in medium produxerat, redegit in ſcriptum, & cuidã hæretico tradidit ſcedulam illam, vt ſuper obiectis deliberaret. Nocte igitur illa erant hæretici congregati in vna domo, ſedentes ad ignem. Ille autem, cui vir Dei tradiderat ſchedulam, produxit eam in medium. Tunc dixerunt ſocij ſui, vt in medium ignem illam proijceret, & ſi ſchedula illa combureretur, vera eſſet fides, imo perfidia hæreticorum: ſi verò incombuſta maneret, fidem quam prædicabant noſtri, veram eſſe faterentur. Quid plura? in hoc conſentiunt omnes. Schedula in ignẽ proijcitur; ſed cùm in medio igne aliquantulũ moram feciſſet, incombuſta penitus ab igne reſiliuit. Stupentibus qui aderant, vnus ceteris durior, ait illis. Proijciatur in ignem iterum, ex tunc experiemini pleniùs veritatem Proijcitur iterum, iterum reſilit incombuſta. Quod videns ille durus & tardus ad credendum, dixit. Iterum trina vice proijciatur; & tunc ſine dubio rei exitum cognoſcemus. Proijcitur tertiò, nec tunc quidem comburitur; ſed integra ab igne reſilijt & illæſa. Hæretici autẽ viſis tot ſignis nec tunc ad fidem voluerunt conuerti; ſed in ſua manentes malitia, diſtrictiſſimè ſibi inuicem inhibuerunt, ne miraculum iſtud, per narrationẽ alicuius, ad noſtram notitiam deueniret. Sed miles quidam, qui erat cum illis, qui aliquantulũ conſentiebat fidei noſtræ, noluit celare quod viderat, ſed pluribus enarrauit. Factũ eſt autem hoc apud Montem regalem: ſicut ab ore viri religioſiſſimi audiui, qui ſchedulam hæretico tradidit ſuperſcriptam.

Obduratio hæreticorũ.

Capvt VIII.

De morte cruenta Fr. Petri de Caſtro-novo, qui gladijs impiorum accubuit.

HIs de prædicatoribus verbi Dei breuiter prælibatis, ad martyriũ viri venerabilis, & athletæ fortiſſimi Fr. Petri de Caſtronovo, juuante Domino veniamus: quod nullomodo meliùs, vel magis authenticè credimus nos facturos, quàm vt literas D. Papæ narrationi noſtræ

inſeramus: quas Chriſti fidelibus deſtinauit, ipſum martyrium pleniùs continentes. Forma literarum hæc eſt.

INNOCENTIVS Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilectis filijs, nobilib' viris, Comitibus, Baronibus, & vniverſis militibus per Narbonẽſem, Arelatenſem, Ebredunenſem, Aquenſem, & Viennenſem provincias conſtitutis, ſalutẽ, & Apoſtolicam benedictionem. Rem credulam audiuimus, & in communem luctum generalis eccleſię deducendam, quòd cùm ſanctę memoriæ F. Petrus de Caſtronovo monachus, & Sacerdos, vir inter viros vtique virtuoſus, vita, ſcientia, & fama præclarus, ad evangelizandum pacem, & cõfirmandam fidẽ, in provincia Auxitana cum alijs deſtinatus, in commiſſu ſibi miniſterio laudabiliter profeciſſet, & proficere non ceſſaret: quippe qui plenè in ſchola Chriſti didicerat, quod doceret; & eum qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem obtinẽdo ſermonem, in ſana poterat exhortari doctrina, & contradicentes reuincere; paratus omni poſcenti ſemper reddere rationem, vt poterat vir in fide catholicus, in lege peritus, in ſermone facundus: cõcitauit adverſus ipſum diabolus miniſtrum ſuum Comitem Toloſanum Raimundum, qui cùm pro multis & magnis exceſſibus, quos in eccleſiam commiſerat & in Deum, ſæpe cenſuram eccleſiaſticam incurriſſet, & ſæpe ſicut homo verſipellis & callidus, lubricus & inconſtans, pœnitudine ſimulata fuerat abſolutus: tandem odium continere non prævalens, quod ceperat contra ipſum: eo quod non erat in ore eius verbum veritatis, ad faciendam vindictã in nationibus, & increpationes in populis: & eò fortiùs in eodem comite, quò magis pro majoribus erat ipſe facinoribus increpandus, tamquam *collegam ſuũ Apoſtolicæ ſedis legatos ad villã S. Ægidij convocauit: promittens ſuper cunctis quibus impetebatur capitulis ſatisfactionem plenariam exhibere. Cùm autem cõvenientibus illis in villam prædictam, præfatus comes ſalutaria monita ſibi facta, modò velut verax & facilis promitteret ſe facturũ; & modo velut fallax & durus ea prorſus facere recuſaret: volentibus illis demum ab eadem villa recedere mortem eſt publicè comminatus: dicens, quòd quocumq; vel per terram divertant, vel aquam, vigilanter eorũ obſeruaret egreſſum: & confeſtim dictis facta cõpenſans, complices ſuos ad exquiſitas inſidias deſtinauit. Cùm verò nec ad preces dilecti filij Abbatis S. Ægidij, nec inſtantia Conſulũ & burgenſiũ furoris ſui mitigari inſania potuiſſet; ipſi eos, invito comite; nimiumq' dolente, cum armatæ manus pręſidio prope ripam Rhodani fluvij deduxerunt: vbi nocte quieuerunt inſtante, quibuſdam eiuſdẽ comitis ſatellitibus ipſis prorſus ignotis hoſpitantibus cum eiſdem: qui, ſicut apparuit in effectu, ſanguinem requirebant eorum. In craſtino itaque mane facto, & Miſſa celebrata de more, cùm innocui Chriſti milites ad tranſitum ſe fluminis præpararent; vnus de prędictis Satanæ ſatellitibus lanceam ſuam vibrans, prænominatum Petrum ſupra Chriſtum petram immobili firmitate fundatum, tantę proditionis incautum, inter coſtas inferiùs vulnerauit. Qui priùs ipſum reſpiciens percuſſorẽ, & Chriſti magiſtri ſui cum B. Stephano ſecutus exemplum, dixit ad ipſum Deus dimittat tibi, quia ego dimitto: pietatis & patientiæ verbum ſæpiùs repetendo. Deinde ſic transfixus, acerbitatem illati vulneris ſpe cæleſtiũ eſt oblitus: & inſtanti ſuæ pretioſæ mortis articulo, cùm miniſterij ſui ſocijs, qui fidem promoverent & pacem, non deſinens ordinare, poſt juſtas orationes, in Chriſto feliciter obdormiuit. Qui profectò, cùm ob fidem & pacem, quib' nulla eſt prorſus cauſa laudabilior ad martyrium, ſanguinem ſuum fuderit; claris jam, vt credimus, miraculis coruſcaſſet, niſi hoc illorum incredulitas impediret. De quorũ ſimilibus in euangelio legitur, quia ibi virtutes Ieſus non faciebat multas, propter incredulitatem eorum; quia quanquam linguæ non fidelibus, ſed infidelibus ſint in ſignũ: ſaluator tamen præſentatus Herodi, qui teſte Luca valde gauiſus eſt viſo ipſo, pro eo quod ſignum aliquod ab eo fieri ſperabat, & facere dedignatus eſt ſignum, & reddere interroganti reſponſum: ſciens quia incredulitas ſignorum, non credulitatis inductio, ſed vanitatis illum admiratio delectabat.

Licet autem ipſa praua generatio & peruerſa Prouincialium non ſit digna, vt tam citò, ſicut forſitan ipſa quærit, de ſuo ſibi martyre ſignùm detur: expediſſe tamen credimus, vt vnus ipſe pro ipſa, ne tota pereat, moreretur: quæ contagio hæreticæ prauitatis infecta, per interpellantionem occiſi ſanguinem, à ſuo meliùs reuocetur errore. Hoc eſt enim vetus ſacrificium Ieſu Chriſti, hoc miraculoſum ingeniũ ſaluatoris, vt cùm in ſuis eſſe victus putatur, tunc vincat fortiùs in eiſdem: & ea virtute qua ipſe mortem moriendo deſtruxit, à ſuperatis interdum famulis ſuis ſuperatores eorum faciat ſuperari. Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, plurimum fructum affert. Sperantes igitur, quòd de morte huius fœcundiſſimi grani ſit fructus in Chriſti eccleſia prouenturus; cùm profectò ſit durè culpabilis & culpabiliter durus, cuius animã ipſius gladius non pertranſit: nec vnquam penitus deſperantes, cùm vtilitas tanta debeat in ſanguinẽ ſuo eſſe, quòd ſuæ prædicationis nũcijs circa memoratam prouinciam, pro qua ipſe in corruptionem deſcendit, optata Deus tribuat incrementa: venerabiles fratres noſtros Archiepiſcopos, eorumque ſuffraganeos monẽdos duximus attentiùs, & hortandos, per Spiritum S. in virtute obedientiæ diſtrictè præcipiendo, vt verbum pacis & fidei ſeminatum ab eo, ſuæ prędicationis irriguis conualeſcere faciẽtes, & ad expugnandam hæreticam prauitatem, ac fidem catholicam confirmandam, ad extirpanda vitia, & plantandas virtutes, indefeſſæ ſtudio ſedulitatis inſtantes: iamdictũ Dei famuli occiſorem, & vniuerſos, quorum ope vel opere, conſilio vel fauore, tantum facinus perpetrauit, receptatores quoque vel defenſores illi', ex parte omnip. Dei Patris Filij, & Spiritus S. auctoritate quoque B. Apoſt. Petri & Pauli, & noſtra, excõmunicatos & anathematizatos p ſuas diœceſes denũtient vniuerſis: & omnia loca prorſus ad quæ ipſe, vel aliquis ipſorũ deuenerint, pręſentibus eis interdicto ſacrã ecclesiaſtico ſubiacere, ſingulis diebus Dominicis & feſtiuis, pulſantibus campanis, & candelis accenſis; donec ad ſedem Apoſtolicam accedentes, per ſatisfactionẽ condignam mereantur abſolui, ſententiã huiuſmodi ſolemniter innouãre. Illi autem qui orthodoxæ fidei zelo ſuccenſi, ad vindicandum ſanguinem iuſtũ, qui de terra clamare non ceſſat ad cœlum, donec ad confundendum ſubuerſos & ſubuer-

Laus Petri à Caſtrono.

**Hic mendũ eſt aliquod.*

Luc. 23.

Actor. 7.

Petrus à Caſtronou. cur martyr non miracula fecerit.

Mat. 13.

Luc. 23.

Ritus excõmunicandi.

ſorte de cœlo deſcendat ad terrã Deus vltionum, viriliter ſe accinxerint aduerſus hos peſtilentes, qui ſimul in vnum pacem & veritatem impugnãt, ſuntum remiſſionem peccaminum à Deo, eiuſque vicario ſecurè promittant indultam: vt eis labor huiuſmodi ad operis ſatisfactionẽ ſufficiat ſimiliter illis offenſis, pro quibus cordis contritionem, & veram confeſſionem oris obtulerint vero Deo. Huiuſmodi ſiquidem peſtilaotes Prouinciales, non tantùm iam noſtra diſpe- re, ſed nos perimere moliuntur: nec ſolùm ad perimendas animas linguas acuunt, verumetiam ad perdenda corpora man⁹ extendunt: perditores animarum eſt. & corporum peremptores.

Como Tholoſanus excommunicatus. Licet autem præfatus comes pro multis & magnis flagitijs. quæ longũ eſſet per omnia enarrare, tamdudum ſit anathematis mucrone percuſſus, quia tamen certis indicijs mortis ſancti viri præſumitur eſſe reus, non ſolùm ex eo quod publicè comminatus eſt ei mortem, & inſidias parauit eidem; verum etiam ex eo quod occiſorem ipſius in multam familiaritatẽ admiſit, & magnis donis remunerauit eumdẽ; vt de cæteris præſumptionibus taceamus, quæ pleniùs innoteſcunt multis: ob hanc quoque cauſam, ijdẽ Archiepiſcopi & Epiſcopi publicè nuntient anathematizatum eumdẽ. Et cùm iuxta ſanctorum patrum canonicas ſanctiones, ei qui fidem Deo non ſeruat, fides ſeruanda non ſit; cõmunione fidelium ſegregato, vt potè qui vitandus eſt potiùs quam fouendus, omnes qui dicto comiti fidelitatis, ſeu ſocietatis, aut fœderis huiuſcemodi iuramento tenẽtur aſtricti, auctoritate Apoſtolica denuntient interim abſolutos: & cuilibet catholico viro licere, ſaluo iure Domino principali, nõ ſolum perſequi perſonam eiuſdem, verumetiam occupare & detinere terram ipſius, illius præſertim obtentu, quod ab hæreſi per ſua prudentiam fuerit expietur: quæ per illius nequitiam fuit hactenus turpiter ſauciata & maculata. Quia dignum eſt, vt manus omniũ contra ipſum conſurgant, cuius manus extitit contra omnes. Quòd ſi nec ſic vexatio dederit intellectũ, manus noſtras in eo curabimus aggrauare. Si quo modo verò ſatisfactionẽ promiſerit exhibere, ipſum pœnitudinis ſuæ hæc ſigna præmittere oportebit; vt de toto poſſe ſuo depellat prauitatis hęreticæ ſectatores, & ſe paci ſatagat conciliare fraternæ: cùm principaliter propter culpam, quam in vtroque noſcitur commiſiſſe, in eum eccleſiaſtica fuerit prolata cenſura: quamquã ſi ſuas iniquitates De⁹ voluerit obſeruare, vix poſſet congruè ſatisfacere, non tantũmodo pro ſeipſo, ſed pro alia multitudine, quam in laqueum damnationis induxit. Quia verò ſecundùm ſententiã ve-

Matth. 10. ritatis, timendi non ſunt, qui corpus occidunt; ſed ille, qui poteſt mittere corpus & animam in gehennam: confidimus & ſperamus in eo, qui vt à fidelibus ſuis timorem mortis auferret, mortu⁹ die tertia reſurrexit; quòd præfati hominis Dei mors venerabili fratri noſtro Conſoranenſi epiſcopo, & dilecto filio Arnaudo Abbati Ciſtercienſi, Apoſtolicæ Sedis legatis, aliiſque orthodoxæ fidei ſectatoribus, non ſolùm timorem nõ incutiet, ſed amorem accendet: vt eius exemplo, qui vitam æternam temporali morte feliciter eſt mercat⁹, animas ſuas in tam glorioſo certamine, ſi neceſſe fuerit, pro Chriſto ponere non formident. Vnde Archiepiſcopis & epiſcopis conſulẽdum duximus, admonendo, preces præceptis, præcepta precibus inculcantes: vt Legatorum ipſorum ſalubribus monitis & mandatis efficaciter intendentes, tamquam ſtrenuiſſimi cõmilitones aſſiſtant eiſdem in omnibus, quæ propter hæc ipſis duxerint injungenda: ſcientes, quòd ſententiam, quam ipſi non ſolùm in rebelles, ſed etiam in deſides promulgauerint, nos ratam haberi præcipimus, & inviolabiliter obſeruari. Eia igitur Chriſti milites, eja ſtrenui militiæ Chriſtianæ tyrones, moveat vos generalis Eccleſiæ gemitus: ſuccẽdat vos ad tantam Dei noſtri vindicandam injuriam pius zelus. Mementote, quia creator noſter noſtri non indiguit, cùm nos fecit: qui quamquam noſtro ſervitio nõ indigeat, vt quaſi per illud minùs* in agẽdo minùs vuln- etiam, fatigetur, & ſua omnipotentia minor ſit, obſequio noſtro carens: occaſionem tamen in hoc articulo nobis tribuit acceptabiliter ſerviẽdi. *mendos* eſt hic loc⁹. Cùm igitur poſt interfectionem pręfati iuſti Eccleſiã, quæ in partibus illis eſt, abſque conſolatore in triſtitia & mœrore ſedẽre, fides evanuiſſe, periiſſe pax, hæretica peſtis, & hoſtilis rabies fortiùs invaluiſſe dicatur, ac, ſi potẽter in eius novitate procellæ non ſuccurratur eidem, penè penitus videbitur navis eccleſię naufragari: vniverſitatem veſtram monemus attentiùs, & propenſiùs exhortamur, ac in tantę neceſſitatis articulo in virtute Chriſti confidenter injungimus, & in remiſſionem peccaminũ indulgemus, quatinus tantis malis occurrere non tardetis, & ad pacificandum gentes illas, in eo qui eſt Deus pacis & dilectionis, intendere procuretis: & quibuſcumque modis revelauerit vobis Deus, hęreticam ibi ſtudeatis perfidiam abolere; ſectatores ipſius eò quàm Saracenos ſecuriùs, quò pejores ſunt illis, in manu forti & extento brachio, impugnando. *Hæreticos pejores Saracenis.* Prænominatum etiam comitem, qui quaſi fœdus pereuſſiſſe cum eadem morte, peccat non recognitat, ſi fortè vexatio ſibi tribuat intellectum, & impleta facie ejus ignominia, incipiat inquirere nomen Dei, ad ſatisfaciendũ nobis & eccleſiæ, imò Deo, pondere non deſinatis inductæ ſuper eum oppreſſionis vrgere: ipſum & fautores eiuſdem de caſtris Domini depellendo, & auferendo terras eorum; in quibus, relegatis hęreticis, habitatores catholici ſubrogentur: qui *ſecundùm orthodoxæ fidei noſtræ diſciplinã in ſanctitate & juſtitia ſerviant coram Deo. Datum Laterani 6. Idus Martii Pontificat⁹ noſtri an. 11. *Prior editio mendoſe legit ſ. diceat.* His dictis de morte ſanctiſſimi viri pręlibatis, ad narrationis noſtræ ſeriem redeamus.

Capvt. IX.

Tolaſanus & Conſoranenſis Epiſcopi Romam leguntur: vt Pontifici maximo ſtatum Eccleſiæ in Narbonenſi prouincia exponant.

Videntes igitur pręlati Narbonenſis prouinciæ, & alij, quos tangebat negotium pacis & fidei, deceſſiſſe bonæ vitæ Oxomenſem Epiſcopum, & F. Petrum de Caſtronovo, & F. Radulphum, qui fuerãt prædicationis in terra pręnotata principes & magiſtri: animadvertentes, quòd eadem prædicatio etiam jam peregerit ex parte maxima curſum ſuum, nec multùm profecerit, imò penitus fructu fruſtrata ſit optato: ad pedes ſummi Pontificis judicãt tranſmittendum. Accingunt ergo ſe viri venerabiles Fulco Toluſanus, & Navarrus Conſoranẽſis Epiſcopi: Romamque pperant, ſupplicaturi Domino Papæ, vt periclitanti in Narbonenſi provincia, &

Bituricenſi,

Bituricenſi, & Burdegalenſi, pro pace Eccleſiæ, & quaſi penitus naufraganti manû porrigat adiutricem. Dominus autẽ Papa Innocentius, qui defendendæ fidei Catholicæ neceſſitatibus totis niſibus incumbebat, tãto morbo magnum appoſuit medicã, generales & efficaces ſuper hoc negotio literas in Franciam tranſmittendo; ſicut inferiùs pleniùs ea, ... imemus. Quod audiens comes Tholoſanus, imò dicamus melius Doloſanus, perreaiſſe videlicet prænotatos Epiſcopos Romam, timens ſe dignè pro meritis puniendum, videnſque facta ſua non poſſe impune trãſire; pœnitudinem ſimulans, & ſi poſſit, ſibi præcauens in futurum: cum multos alios iam miſiſſet; quoſdã execrabiles & malignos, Archiepiſcopum Auxitanum, & Raimundum de Rebaſtenchs, qui quondam fuerat Tholoſanus Epiſcopus, ſed meritis ſuis exigentibus erat depoſitus, miſit Romam: conqueſtuſque eſt Domino Papæ per nuntios illos de Abbate Ciſtercienſi, qui legatione ſuper negotio fidei fungebatur: aſſerens, quòd eum exacerbaret nimis aſperè & plus iuſto: promittens etiam comes, quod ſi Dominus Papa aliquem à latere ſuo ad illum dirigeret, ad voluntatem ipſius per omnia ſe haberet. Hoc autem non dixit, quia vellet ſe aliquatenus emẽdare: ſed cogitabat, quòd ſi dominus Papa aliquem de ſuis Cardinalibus ad eum mitteret; ipſum poſſet, ſicut homo verſipellis & callidus, circumuenire. Sed omnipotens, qui ſcrutator eſt cordium, & cognitor ſecretorum, noluit puritatẽ circumueniri Apoſtolicam, voluit tegi ampliùs dicti comitis prauitatem. Prouidit igitur iuſtè & miſericorditer iuſtus iudex, vt & Dominus Papa Comiti quaſi iuſtè petenti ſatiſfaceret, & ipſius comitis malitia diutius non lateret. Miſit enim dominus Papa vnum de collateralibus ſuis clericis ad partes Prouinciæ, Milonẽ nomine, virum vtique vita honeſtũ, ſcientia præclarum, facundia diſertum: qui, vt probitatem eius breuiter perſtringamus, nec terrore terreri potuit, nec minis frangi. Comes autem audiens quòd veniret Magiſter Milo, gaudio gauiſus eſt valde: quia putauit, quòd ſæpedictus magiſter ad ipſius ſe haberet per omnia voluntatem: diſcurrenſque comes per terram ſuã cœpit gloriari, & dicere. Modò bene eſt mihi, quia legatum ſecundum cor meum,* imò ipſe ero legatus. Sed omnia euenere contraria voto illius, ſicut inferiùs exprimetur.

**Deeſt verbum habeo aut ſimile.*

Capvt. X.

Mittitur cum M. Milone Magiſter Theodiſius.

Hugo apud Ciaconium, ſed malè.

Miſſus eſt autem cum dicto M. Milone clericus quidã, magiſter Theodiſius nomine, canonicus Ianuẽſis; qui ſæpedicto M. Miloni aſſiſteret, & ipſum in expediendo fidei negotio adiuuaret. Iſte Theodiſius vir multę ſcientię, vir conſtantiæ mirabilis, vir eximiæ bonitatis; qui bene ſe habuit in negotio Ieſu Chriſti: qui quãta pro eodem negotio pericula paſſus ſit & labores, res ipſa patefecit, & nos poſtmodum curauimus latiùs intimare. Dominus vero papa M. Miloni dederat in mandatis, vt de omnibus quę ad negotium fidei pertinebant, & præcipuè ſuper facto comitis Tholoſani, ad conſilium Ciſtercij abbatis ordinaret: eo quod Abbas ſtatum negotij, & verſutias comitis plenè ſciret. Vnde & dominus Papa M. Miloni expreſſè dixerat, Abbas Ciſtercij totum faciet, & tu organum eius eris; comes enim Tholoſanus habet eum ſuſpectum, tu non eris ei ſuſpectus. Deſcendentes igitur M. Milo. & M. Theodiſius in Franciam, Abbatem Ciſtercij apud Autiſiodorum inuenerunt. Conſuluit igitur M. Milo Abbatem Ciſtercienſem ſuper pluribus certis capitulis, quæ ad negotium fidei pertinebant: Abbas verò de omnibus diligentiùs inſtruens, conſilium ſuum tradidit ei ſcriptum & ſigillatum. Monuit etiã eum & conſuluit, vt antequã aggrederetur comitem Tholoſanum, conuocaret Archiepiſcopos, Epiſcopos, & alios prælatos, quos expedire videret; & eorũ quæreret & haberet conſilia. Quoſdam etiam de prælatis, M. Miloni expreſsè & ſpecialiter nominauit, quorum conſilijs deberet idem Magiſter adhærere. Poſt hæc Abbas Ciſtercienſis & M. Milo perrexerunt ad regem Franciæ Philippum; qui apud Nouam villam in territorio Senonico cum pluribus de Baronibus ſuis ſolemne colloquium celebrabat. Erant ibi Dux Burgundiæ, Odo Niuernenſis, & Sancti Pauli comites, & multi alij nobiles & potentes. Dominus autẽ Papa mittebat regi literas ſpeciales, monens & deprecans, vt per ſeipſum, ſaltem per filium ſuum Ludouicum, periclitanti in Narbonenſi prouincia Eccleſiæ auxilium impenderet opportunum. Rex autem nuntio domini Papæ tale dedit reſponſũ, quòd duos magnos & graues habebat à lateribus leones, Othonem, qui dicebatur imperator, & regem Angliæ Ioannem; qui hinc & inde ad turbationem regni Franciæ totis viribus laborabant. Ideoque nec ipſe à Frãcia vllo modo exire vellet, nec filium mitteret imò ſatis ei videbatur ad præſens, ſi Barones ſuos ire permitteret, ad perturbandum in Narbonenſi prouincia pacis & fidei perturbatores. Summus autem Pontifex, vt ad extirpandum peſtem hæreticam fideles populos efficeret promptiores, generales miſerat literas ad omnes prælatos, Comites, & Barones, & vniuerſum populum in regno Franciæ conſtitutum: monens efficaciter, & exhortans, vt feſtinarent ad vindicandã in Narbonenſi prouincia iniuriam Crucifixi; ſcientes remiſſionem omnium peccaminũ à Deo eiuſque vicario vniuerſis indultam, qui orthodoxæ fidei zelo ſuccenſi, ad opus ſe accingerent huius pietatis; dummodo contriti eſſent pariter & confeſſi. Quid plura? publicatur iſta indulgentia in Francia, armat ſe multitudo magna fidelium ſigno crucis.

Theodoſi⁹ apud Ciaconium, ſed malè.

Duo contra Franciã Imperator & Rex Angliæ

Indulgentia publicatur contra Albigenſes.

Capvt XI.

Concilium apud Montilum celebratur: ibique ſiſtendi coram Milone dies Comiti apud Valentiam præfigitur

Celebrato apud nouam-villam colloquio prænotato, Mag. Milo cum collega ſuo M. Theodiſio ad partes Prouinciæ perrexit: veniẽſque ad quoddam caſtrum, quod Montilum nuncupatur, conuocauit Archiepiſcopos & Epiſcopos quamplures: qui cùm ad eum veniſſent: quæſiuit ab eis diligenter, qualiter procedendum eſſet in negotio pacis & fidei, præcipuè in facto comitis Tholoſani. Voluit etiam, vt ſinguli prælati ſuper certis capitulis, de quib⁹ eum Abbas inſtruxerat Ciſtercienſis, ſua ei traderent conſilia ſcripta & ſigillata. Factum eſt, vt præcepit; & quod auditu eſt mirabile, omnia tam Abbatis Ciſtercienſis, quàm prælatorum conſilia

Moteil.

ſine diſſenſione aliqua convenerunt. A Domino factũ eſt iſtud. Poſt hæc miſit Magiſter Milo ad comitem Tholoſanum, mandans ei, vt ad diem quam ſibi præfigebat, veniret ad ipſum apud Valentiam ciuitatem. Venit comes ad diem illum: & ſicut fallax & ſævus, lubric⁹ & perjurus, promiſit legato, videlicet M. Miloni, licet in dolo, quòd ſuam faceret in omnibus voluntatem. Legatus autem, vtpote vir cautus & prudens, prælatorum vſus conſilio, voluit & præcepit, vt comes Tholoſanus traderet ei pro ſecuritate, de terra quã tenebat in Prouincia, caſtra ſeptem. Voluit etiam, vt comites Avinionenſis & Nemauſenſis ciuitatum, & villæ S. Georgij jurarent ei, quòd ſi comes Tholoſanus mandato ipſius Legati venire præſumeret ex adverſo, non tenerentur ei hominij ſeu fœderis fidelitate aſtricti. Comes verò Tholoſanus, quãvis dolens & invitus, neceſſitate compulſus, omnia quæ legatus mandaverat adimplere promiſit: ſicque factum eſt, vt qui Abbatem Ciſtercienſem durũ dixerat, Legatum longè diceret duriorem. Hoc autem Deo diſponente juſtiſſimè factum eſſe creditur, quòd vbi tyrannus ſperauit remedium, vltionem reperit, & flagellum. Statim vir totius bonitatis M. Theodiſius de mãdato legati venit in partes Prouinciæ: vt ſeptem caſtra, de quibus ſuprà tetigimus, reciperet, & ea occuparet ex parte Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & muniret.

Capvt XII.

Comes Tholoſanus Eccleſiæ reconciliatur.

Abſolutionis ab excõmunicatione ritus. His omnibus rite peractis, deſcendit legat⁹ ad villam S. Ægidij; reconciliaturus ibi comitem Tholoſanum. Modus autem reconciliationis & abſolutionis talis fuit. Adductus eſt comes nudus ante fores Eccleſiæ B. Ægidij, ibique coram legato, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, qui ad hoc convenerant pluſquam viginti, juravit ſuper corpus Chriſti, & ſanctorũ reliquias, quæ ante fores Eccleſiæ expoſitę cum magna veneratione, & in multa copia à prælatis tenebantur, quòd mandatis S Romanę Eccleſiæ in omnibus obediret. Mox legatus ſtolam ad collum comitis poni fecit, ipſumque comitem per ſtolã arripiens, abſolutum eum verberibus in eccleſiã introduxit Nec ſilendũ, quòd cùm comes Tholoſæ introduceretur in Eccleſiam, ſicut diximus, S Ægidij, cum verberibus, diſponente Deo nullatenus de Eccleſia potuit exire, præ turba, per viam, qua intraverat: ſed oportuit eum deſcendere in inferiora Eccleſiæ, & per ante ſepulchrũ B. martyris Fratris Petri de Caſtronovo, quem occidi fecerat, nudum tranſire. O juſtum Dei judicium! Quem enim contempſerat vivum, ei reverentiam compulſus eſt exhibere & defuncto. Illud etiam notandum puto, quòd cùm corpus prædicti martyris, quod in clauſtro monachorũ S. Ægidij priùs fuerat tumulatum, poſt longum tempus in Eccleſiam transferretur, ita ſanum inventum eſt & illæſum, ac ſi ipſa die fuiſſet tumulatum: miri etiam odoris fragrantia de corpore ſancti & veſtibus emanavit.

Corpus B. Petri de Caſtron. incorruptum.

Capvt XIII.

Comes Tholoſanus ſictè crucem ſacra militiæ ſignum ſumit: quamquidem catholici ex ercitus milites pectore affixam habebant.

POſt hæc omnia calidiſſimus comes Tholoſę timens à facie cruce-ſignatorum, qui ad exturbandos hæreticos & eorum fautores, in proximo venturi erant de Francia ad partes Narbonenſes, petijt à legato dari ſibi crucem: vt ſic terram ſuam à cruceſignatorum infeſtatione tueretur. Acquievit legatus: comitiq; & duobus tantùm de ſuis militibus cruces dedit, O falſum, & perfidiſſimum cruceſignatum! comitem Tholoſanum dico: qui crucem aſſumpſit, non ad vindicandam injuriam crucifixi: ſed vt ad tẽpus celare poſſet ſuam, & tegere pravitatem. His omnibus itaq; geſtis, legatus & M. Theodiſius redierunt verſus Lugdunum, vt cruceſignatis, qui ſtatim venturi erant contra Prouinciales hæreticos, obviarent. Per totam ſiquidem Provinciã divulgata erat indulgentia, quam fecerat Dominus Papa proficiſcentibus contra prædictos hæreticos: ideoque quamplurimi, nobiles & ignobiles, cõtra hoſtes crucis armauerant ſe in pectoribus crucis ſigno. Signatis igitur in Francia, ad vindicandum Dei noſtri injuriam, tot fidelium millibus, & ſignandis, nihil aliud ſupererat, niſi vt Dominus ſabaoth, qui ſolita bonitate, & inſolita benignitate, inimicis ſuis, videlicet hæreticis & eorum fautoribus cõpatiens, plures & pluries deſtinauerat ad eoſdem (ſed illi in perverſitate ſua perſeverãtes, in ſua nequitia obſtinati, quoſdam contumelijs affecerant, alios etiam interfecerant) miſſis exercitibus ſuis, crudeliſſimos perderet homicidas.

Capvt XIV.

Adventus cruceſignati exercitus in partes prouinciæ

ANno ab Incarnatione Domini milleſimo ducenteſimo nono, Domini Papæ Innocẽtij vndecimo, regnante Philippo Rege Francorum, circa feſtũ S Ioannis Baptiſtæ, cruceſignati omnes à diverſis Franciæ partibus iter arripientes, pari conſilio & provida diſpoſitione, apud Lugdunum Galliæ vrbem convenerunt. Inter eos autem qui ibi affuerunt, iſti pręcipui habebãtur. Archiepiſcop⁹ Senonenſis, Epiſcopus Eduẽſis, Epiſcop⁹ Claromontenſis, Epiſcopus Nivernenſis, Dux Burgundiæ, Odo comes Nivernenſis, Comes S. Pauli, Comes Montisfortis, Comes de Barro ſupra Sequanã, Guichardus de Belloioco, Vuillelmus de Rupibus ſeneſchalus Andegaviæ, Gualcherus de Iouiniaco; multi præterea nobiles & potentes, quos longum eſſet per ſingulos nominare.

Capvt. XV.

Comes Tholoſanus it obviam Cruce ſignatis.

VIdens autem Comes Tholoſanus Raimundus ſignatorum multitudinem advenire, timenſque ne invaderent terrã eius; vt pote quẽ de perpetratis nequitijs conſcientiæ ſtimulus accuſabat; exivit obuiã eis, & pervenit vſque prope Valentiam ciuitatem. At illi egreſſi erant in manu excelſa. Ipſos igitur inveniens prope ciuitatem dictam dictus Comes, pacem ſimulans, falſum ſpopondit obſequium, firmiſſimè promittens, quod ad mandatum S. R. E. ad eorum etiã arbitrium ſe haberet; ſuper quibus obſeruandis, dedit caſtella quædam pro ſecuritate. Voluit etiam dare filium ſuum in obſidem, vel ſeipſum. Quid plura? etiam aſſociatur his hoſtis Chriſti; pergunt pariter, rectoque greſſu pervenerunt ad Biterrenſem ciuitatem.

Capvt. XVI.

De malitia ciuium vrbis Biterrenſis, & eiuſdem vrbis obſidione, expugnatione, & excidio.

Erat autem Biterris ciuitas nobiliſſima, ſed tota veneno hæreticæ prauitatis infecta. Nec ſolum hæretici erant ciues Biterrenſes, ſed erant raptores, iniuſti, adulteri, latrones peſſimi, pleni omni genere peccatorum. Non ſit onerosum lectori, ſi de malitia dictorum ciuiũ aliquid ſpecialiter diſſeramus. Pergebat quadam nocte in ipſo diluculo ſacerdos quidam ciuitatis illius ad Eccleſiam, diuina celebraturus myſteria; portans calicem manibus ſuis. Quidam autem de Biterrenſibus, qui ſe poſuerant in inſidijs, arripientes ſacerdotem illum, & vehementer verberantes, fracto brachio ipſum grauiſſimè vulnerarunt; accipienteſque calicem, quem tenebat ſacerdos, ipſumq; diſcooperientes, minxerunt in eo in contemptum corporis & ſanguinis Ieſu Chriſti. Alioque tempore, ciues ſæpedicti in eccleſia B. Mariæ Magdalenæ, quæ in ciuitate dicta eſt, dominum ſuum vicecomitem Biterrenſem Trancauilum, traditores peſſimi interfecerunt; Epiſcopo etiam ſuo, qui vicecomitem ab illorum manibus defendere nitebatur, dentes confregerunt. Egrediebatur die quodam canonicus quidam Biterrenſis de Eccleſia maiori, celebrata Miſſa; audiens autem tumultum laborantium in foſſatis ciuitatis, interrogauit, quid hoc eſſet. Reſponderunt qui aderant; tumultus eſt laborantium ad foſſata; quia munimus ciuitatem contra Francigenas, qui adueniunt. Iam enim imminebat aduentus peregrinorum: & dum ita loquerentur, apparuit quidam ſenex venerandæ ætatis, qui dixit eis. Vos contra peregrinos ciuitatem iſtam munitis: ſed quis deſuper poterit vos munire? Per hoc innuit, quod dominus de cœlo debellaturus eſſet eos. Quo audito, illi vehementer moti ſunt, & permoti. Cumque vellent in ſenem inſurgere, ſubitò diſparuit, & nuſquam potuit inueniri. Nunc propoſitum proſequamur. Antequam cruce-ſignati ad Biterrenſem peruenirent ciuitatem, vicecomes Biterrenſis, Raimundus Rogerij nomine, nobilis quidem genere, nepos comitis Tholoſani; qui ſectans auunculi prauitatem, in nullo hæreticos comprimebat, promiſerat firmiſſime Biterrenſis ciuibus ciuitatis, quòd eos nullatenus deſereret: ſed cum ipſis ad mortẽ vſque perſeuerans in ſæpedicta ciuitate aduentum Chriſti militũ expectaret. Sed cùm noſtros appropinquare audiret, pacti oblitus, fœderis neſcius, fidem frangens, confugit Carcaſſonam aliam ſuam nobilem ciuitatem: plures de Biterrenſibus hæreticis ducens ſecum. Peruenientes igitur Biterrim noſtri, tranſmiſerunt in ciuitatem ipſius ciuitatis Epiſcopum, qui exierat obuiam eis: magiſtrum videlicet Reginaldum de Monte peſſulano; virũ ætate, vita, ſcientia venerandum. Dicebant ſiquidem noſtri, quòd cauſa perdendorum hæreticorum aduenerant; mandauerunt que ciuibus catholicis, ſi qui erant, vt in manus ipſorum traderent hæreticos, quos idem venerabilis Epiſcopus qui eos plene nouerat, & etiam in ſcriptum redegerat, nominaret: vel ſi iſtud facere non poſſent, exeuntes de ciuitate dimitterent hæreticos, ne perirent pariter cum eiſdem. Quod verbũ cùm ſæpedictus Epiſcopus ex parte noſtrorum memoratis ciuibus retuliſſet, noluerunt adquieſcere: ſed ſe aduerſus Deum & Eccleſiam erigentes, inito cum morte fœdere, elegerunt potius mori hæretici, quàm viuere Chriſtiani. Priuſquam enim noſtri eos aliquatenus expugnarent, exierunt quidam de ciuitate; cœperuntque noſtros ſagittis acri⁹ infeſtare. Quod videntes ſeruientes exercitus, qui publica lingua dicũtur ribaldi, cum indignatione maxima muros adeunt ciuitatis; nobilibuſque exercitus neſcientibus, & penitus inconſultis, facto inſultu ipſa hora, quod dictu mirabile eſt, capiunt ciuitatem. Quid plura? ſtatim intrantes, à minimo ad maximum omnes ferè necati, tradentes incendio ciuitatem. Fuit autem capta ciuitas ſæpedicta in feſto S. Mariæ Magdalenæ. O iuſtiſſima diuinę diſpenſationis mẽſura! Sicut in principio huius libri diximus, dicebant hęretici B. Mariam Magdalenam fuiſſe Chriſti concubinã. Præterea in Eccleſia ipſius, quæ erat in ciuitate, ſicut ſuprà tetigimus, ciues Biterrenſes dominũ ſuum occiderant, Epiſcopo ſuo dentes confregerant. Meritò igitur in illius feſtiuitate capti ſunt, & deſtructi, de qua contumelioſa tot dixerant; cuius etiam Eccleſiam ſanguine domini ſui, vicecomitis videlicet, nec non epiſcopi, fœdauerant canes impudentiſſimi. In eadem etiam Eccleſia, in qua, vt ſæpedictum eſt, dominũ ſuum occiderant ciues Biterrenſes, ipſa die captionis ciuitatis, fuerunt vſque ad ſeptem millia de ipſis Biterrenſibus interfecti. Notabiliter eſt notandum, quòd ſicut ciuitas Ieruſalẽ 42. anno à paſſione Domini noſtri à Tito & Veſpaſiano fuit deſtructa; ita ciuitas Biterrenſis 42 anno ab interfectione Domini ſui per Francigenas eſt vaſtata. Hoc quoque non eſt omittendum, quòd ſæpedicta ciuitas multoties deuaſtata fuerit, ob cauſam ſuperiùs memoratam; ſemper in die feſti S. Magdalenæ, in cuius Eccleſia tantum ſcelus perpetratum fuerat, dignam recepit eiuſdem ſceleris vltionem.

Horrenda ſacri calicis prophanatio

Biterris capta & ſtrata.

Heretici in feſto S. Magdalenæ cur pœnas luant

Capvt. XVII.

De obſidione vrbis Carcaſſonæ, & eiuſdem deditione

Capta itaque & deſtructa ciuitate Bitarrenſi, propoſuerunt noſtri recto greſſu tendere Carcaſſonam; ciues etenim Carcaſſonenſes peſſimi erant hæretici, & peccatores coram domino nimis. Siquidem illi qui in caſtris inter Biterrim & Carcaſſonam poſitis habitabant, timore exercitus fugerant, caſtra ſua vacua relinquentes. Quidam tamen, qui non vocabantur ex hæretica prauitate, reddiderunt ſe noſtris. Audiens autem vicecomes, quòd noſtri ad obſidendam tenderent Carcaſſonam, milites quoſcumque potuit adunauit; ſeque cum eis in Carcaſſonam recipiens, præparauit ſe, vt contra noſtros defenderet ciuitatem. Nec ſilendum, quòd ciues Carcaſſonenſes peſſimi & infideles, refectoriũ & cellarium canonicorum Carcaſſonenſium, qui erant canonici regulares, ipſa etiam * ſtalla eccleſiæ, quod execrabilius eſt, deſtruxerunt; vt muros ciuitatis inde munirent. O prophanum conſilium! O munitio immunita! quæ ſacra immunitate domus Dei violata & deſtructa conſtruitur, per hæc meritò deſtruenda. Domus ruſticorum intactæ conſeruantur. domus ſeruorum Dei deiectæ proſternuntur. Peruenientes igitur noſtri ad ciuitatem, in circuitu fixere tentoria, obſidionem firmantes. Diſpoſitis ergo circumquaque bellatorum agminibus, ipſa quidẽ die & altera à prælijs ſilu-

Stalla ſunt ſedilia.

erunt. Ciuitas autem Carcaſſona in montis cuiuſdam ſupercilio poſita, duplici ſuburbio cingebatur, quorum vtrumque munitum erat muris pariter & foſſatis. Die igitur tertia ſperantes noſtri primũ ſuburbium, quod ſecundo ſuburbio erat aliquantulum minùs forte, per inſultũ ſine machinis ſe capturos, impetum fecerunt vnanimes in ipſum: Epiſcopis & Abbatibus cum vniuerſo clero congregatis in vnum, & cũ maxima deuotione cantantibus, *Veni Sancte Spiritus*, divinumque poſtulantibus auxilium mox adfuturũ. Derelictum ſtatim primum ſuburbium, ab hoſtib9 vi ceperunt. Nec prætereundum, quòd nobilis comes Montisfortis primus omniũ, imò ſolus quoad milites, in foſſatum ſe miſit audacter; cum ceteris dictum ſuburbium impugnando. Quod captum impletis foſſatis, noſtri terræ penitùs adæquauerunt. Videntes autem noſtri, quòd tam facilè cepiſſent ſæpedictum ſuburbium, arbitrati ſunt ſecundũ ſuburbium, quod longè fortius erat & munitius, per inſultum ſimiliter capi poſſe. Die autem altero ad murum ejuſdem ſecundi ſuburbij acceſſerunt: quibus ad inſultum inſtantibus, vicecomes cum ſuis ita ſe viriliter defẽdebat, quòd ex frequenti & crebertimo jactu lapidũ, noſtros à foſſato quod intrauerant oportuit reſilire. In quo conflictu contigit quemdam militem de noſtris fracto crure in foſſato remanere; ad quem extrahendũ cùm nullus auderet accedere, propter iactus lapidum inceſſantes; vir totius probitatis, videlicet comes Montisfortis in foſſatum ſe mittens, ipſum vnico auxiliante armigero, non ſine grandi propriæ vitæ diſcrimine liberauit. Quibus geſtis noſtri mox machinas, quæ dicuntur petrariæ, ad diruendum murum ſuburbij, erexerunt; quo muro aliquantulũ pro iactu petrarũ in ſummitate debilitato, noſtri carrum quatuor rotarum bouinis pellibus coopertum, cum maxima difficultate muro applicantes, ad fodiendum murum artifices ſubmiſerunt. Aduerſarij vero ignem, ligna, lapides projicientes inſtantiſſimè, ipſum carrum ſtatim comminuerunt, foſſoribus tamen in concauitate muri jã facta ſe recipientibus, quos nullomodo à perforatione muri potuerunt retardare. Quid plura? In craſtino ſummo diluculo, ſuffoſſus corruit murus. Mox noſtris cũ ſtrepitu intrantibus, aduerſarij ſe in ſuperiora ciuitatis tranſtulerunt: ſed poſtea videntes milites noſtros exiſſe à ſuburbio, & ſe in tentoria recepiſſe, exeuntes de ciuitate, quotquot de noſtris in ſuburbio erãt effugantes; plurib9 etiã de noſtris præ difficultate exitus interfectis, in toto ſuburbio ignem mittunt, ſeſe iterum ad ſuperiora reportantes. Contingebat in illa obſidione quoddam, quod non prætermittendum, ſed pro maximo miraculo eſt habendum. Dicebatur quod in exercitu erant homines vſq; ad quinquaginta millia; hoſtes autem noſtri omnia in circuitu ciuitatis molendina deſtruxerant; ita quòd non poterant noſtri panem habere, niſi de paucis caſtris circumjacentibus; & tamen in tanta abundantia erat ibi panis, quòd modiciſſimo pretio vendebatur. Inde & dicebant hæretici, quod Abbas Ciſtercienſis magnus erat, dæmoneſque adduxerat in ſpecie hominum; quia videbatur eis, quòd noſtri non comedebant. His itaque geſtis, conſilium habuerunt noſtri, quomodo caperent ciuitatem. Animaduertentes autem, quòd ſi facerent hic ſicut in Biterrenſi factum fuerat ciuitate,

Comitis Mõtisfort. egregium factũ.

Haretici aſcribunt magiæ miraculum.

deſtrueretur ciuitas, & omnia bona quæ in ipſa erant conſumerentur; & ita ille qui præficiendus erat terræ illi, non haberet vnde viueret, nec poſſet milites & ſeruientes tenere ad terram cuſtodiendam. Ad conſilium igitur Baronum, tractatum eſt de pace in hunc modum. Ordinatum eſt, quòd omnes egrederẽtur nudi, & ita euaderent; vicecomes autem in cuſtodia teneretur. Bona omnia remanerent illi, qui futurus erat domin9 dictæ terræ, ob neceſſitatem ſuperius nominatã: factumque eſt ita. Egreſſi ſunt ergo omnes nudi de ciuitate, nihil ſecum præter peccata portantes. Tunc adimpletum eſt, quod dictum fuerat per venerabilem virum Berengarium, qui fuerat Epiſcopus Carcaſſonæ. Hic cùm quadam die in ciuitate ſua prædicaret, ciuibuſque, ſicut ſolitus erat, hæreſim improperaret; noluerunt eum audire. Quibus ille, vos me audire non vultis, credite mihi, ego tantum mugitum emittam contra vos, quòd à remotis mundi partibus veniẽt, qui deſtruent villam iſtam. Certiſſimè autem ſciatis, quòd ſi ferrei & altiſſimi eſſent muri ciuitatis iſtius, non poſſetis vos defendere; quin pro veſtra incredulitate & malitia, condignam recipiatis à iuſtiſſimo iudice vltionem. Propter hæc & his ſimilia, quæ eis vir ſãctiſſim9 intonabat, quodam tempore expulerunt eum dicti ciues de ciuitate; inhibẽdo præconis voce diſtrictiſſimè, & ſub pœna grauiſſimæ vltionis, ne quis in emendo vel vendendo, ſibi vel ſuis auderet in aliquo cõmunicare. Nunc id quod cœpimus exequamur. Reddita ciuitate & omnibus egreſſis, eliguntur de exercitu milites, qui bona ciuitatis fideliter cuſtodirent.

Caput XVIII.

Eligitur Comes Montisfortis in principem territorij & ditionis Raimundi Comitis.

Quibus omnibus peractis, conſilium habuerunt Barones adinuicem, quem deberent præficere terræ prædictæ. Et primo quidem oblatum fuit terræ dominium Comiti Niuernenſi, poſtea duci Burgundiæ; ſed accipere noluerũt. Eliguntur igitur de toto exercitu duo Epiſcopi, & quatuor milites; & inſuper Abbas Ciſtercienſis Apoſtolicæ ſedis legatus, ad terræ Dominum eligendum: qui firmiter promiſerunt, quòd illum eligerent, quem ſecundùm Deum & ſeculum ſcirent vtiliorem. Hi ſeptem, ſeptiformis Spiritus ſancti gratia cooperante, totamque terram miſericorditer reſpiciente, eligunt virum fidelem, catholicum, moribus honeſtum, armis ſtrenuum, Simonem videlicet comitem Montisfortis. Statim Abbas Ciſtercienſis Apoſtolicæ ſedis legatus, huius ſacri negotij pater & magiſter, & Dux Burgundiæ, Comes etiam Niuernenſis, ad ipſum veniunt; monent, rogant, & cõſulunt, vt ſuſcipiat on9 pariter & honorẽ. Quod cùm vir diſcretiſſimus inſtantiſſimè renueret, & ſe fateretur inſufficientem & indignũ: mox Abbas Ciſtercienſis, & Dux, ejus pedibus ſe prouoluunt, preces precibus inculcantes. Comite autem adhuc renuente, Abbas authoritate ſuæ legationis vtens, præcepit ei diſtrictiſſimè virtute obedientiæ vt faceret, quod petebant. Suſcepit igitur terræ gubernaculum vir præfatus ad laudem Dei, & honorem Eccleſiæ; depreſſionẽ hæreticæ prauitatis. Hic adnectendũ eſt quoddam relatione digniſſimum, quod contigerat paulò antè in Francia, de nobili comite Montiſ-

Carcaſſonæ deditio.

fortis. Redibat quadam die venerabilis Abbas Vallium-Sernay, Guido nomine ſupradictus, qui negotium fidei contra hæreticos, in quantũ poterat, promouebat, à duce Burgundiæ: ipſius ducis literas habens ſecum, continentes, quòd dux rogabat comitem Montis-fortis, vt cum ipſo ſe accingeret ad militiam Ieſu Chriſti contra hæreticos; ingentia dona offerens, ſi in hoc adquieſcere vellet ei. Contigit autem, vt dictus Abbas veniens à duce, dictum comitem inueniret in Eccleſia cujuſdam caſtri ipſius comitis, quod dicitur Rupis fortis, quibuſdam negotijs occupatum. Cumque Abbas vocaſſet illum in partem, ducis literas oſtenſurus, tranſiens idem comes per cancellum Eccleſiæ, librum pſalterij, quem ſuper formulam inuenit, apprehendens, diuino nutu ex induſtria aperuit; digitum ſuum ſuper primam lineam tenens, dixit Abbati: expone mihi ſcripturam iſtam, *Angelis ſuis Deus mandavit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis: in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum*; quod divina diſpoſitione prouiſũ, rei exitus manifeſtiſſimè comprobavit.

Pſal. 90.

Capvt XIX.

De præclaris animi & corporis dotibus Simonis Comitis Montis-Fortis.

QVia verò loci opportunitas ſe ingeſſit, & rationis ordo depoſcit, hic de nobili Comite Montis-fortis, quod novimus, inſeramus. Primò dicetur, quòd erat genere præclarus, virtute robuſtus, in armis plurimũ exercitatus. Erat præterea, vt accedamus ad formam, ſtatura procerus, cæſarie ſpectabilis, facie elegans, aſpectu decorus, humeris eminẽs, brachijs exertus, corpore venuſtus, membris omnibus agilis & ſtabilis, acer & alacer, in nulla ſui vel modica parte, etiam ab hoſte vel invido reprobandus. Demum vt aſcendam⁹ ad majora, erat facundia diſertus, affabilitate comis, contubernio amabilis, caſtitate mundiſſimus, humilitate præcipuus, ſapiẽtia præditus, in propoſito firmus, in cõſilio providus, in judicio juſtus, in militiæ exercitijs ſedulus, in ſuis actibus circumſcriptus, in incipiendis arduus, in perficiendis indefeſſus, totus divinis ſervitijs mancipatus. O provida principũ electio! o ſenſata peregrinorum acclamatio! quæ virum tam fidelẽ fidei orthodoxæ providit electione defendendæ: quæ virum iam accommodum vniverſæ reipublicæ, ſacroſancto negotio Ieſv Chriſti contra peſtilentes hæreticos voluit principari. Talem quippe decebat Domini exercituum exercitui dominari: quem, vt prędictũ eſt, generis nobilitas, morum ſinceritas, militaris probitas adornaret. Talem inquam, talẽ oportebat fuit in periclitantis Eccleſiæ defenſionem ſublimari; ſub cuius patrocinio innocẽtia Chriſtiana ſecum conſiſteret: & hęreticæ pravitatis præſumptuoſa temeritas deteſtabilis erroris ſui impunitatem non ſperaret. Et pulchrè ſatis de Monteforti oriundus naufraganti Eccleſiæ à Chriſto * monte Simon trãſmittitur, ipſam à perſequentibus inimicis defenſurus. Et notandum, quòd licet aliqui poſſent reperiri, qui in aliqua ei gratia æquipollerent: audacter dico, vix aut numquam reperietur, in quo tanta ſimul donorum, tam naturalium, quàm gratuitorum cõfluxerit plenitudo: quem ne tot & tantarum diuini numinis largitatum extolleret magnitudo, dat⁹ eſt ei ſtimulus à Domino inceſſantis ſolicitudinis,

Vetus editio malè legit Dominũ

Vet. editio malè legit à Chriſto ſi monte non *nullo ſenſu.*

& vrgentiſſimæ paupertatis. Cùm enim Deus in captione caſtrorum, & deſtructione inimicorum hinc ita miraculosè & magnificè faceret cum eo: hinc illum tot curis vexabat, tantæ paupertatis inopia deprimebat, quòd vix licebat ei quieſcere, ne ſuperbire liceret. Vt autem virtus viri clariſſimi clariùs innoteſcat; non ſit oneroſum lectori, ſi de his quæ geſſit retroactis aliquando diebus, aliqua, quæ vidimus, perſtringamus.

Capvt XX.

De benevolentia Simonis Comitis erga Iadrenſes, & ſingulari eius in Rom. Eccleſiam obſervantia.

QVodam tempore idem nobilis comes, & Abbas Vallium-Sarnay Guido, qui poſtea fuit Epiſcopus Carcaſſonæ, de quo ſæpius fecimus mentionem, proficiſcebatur cum baronib⁹ Franciæ vltra mare. Videntes autẽ nobiles Franciæ Venetiam ciuitatem opulentiſſimam, vbi ad transfretandum debebant de cõmuni conducto naves aſcendere: naves ipſas de cariſſimo pretio conduxerunt. Erant autẽ nobiliores totius Franciæ: comes videlicet Flandrię Balduinus, & Hẽricus frater eius, comes Bleſenſis Ludovicus, & nobilis comes Montisfortis, & alij multi, quos non erat facile numerare. Ciues autem Venetici homines callidi & perverſi, videntes quòd peregrini noſtri propter navium pretium immoderatum exhauſti eſſent pecunia, & pene penitus emũcti, nec tum dictum naulum ex magna parte ſolvere poſſent; nacta inde occaſione, videlicet quòd peregrini noſtri erant illis obnoxij & ſubjecti; duxerunt eos ad deſtruendam civitatem quamdam Chriſtianorum, quæ erat Regis Hungariæ, nomine Iadram. Quò cũ peregrini noſtri pervenissent; ſicut mos eſt obſidentium, fixere tentoria prope muros ciuitatis. Comes autem Montisfortis & Abbas Vallium non ſequentes turbam ad faciendum malum, noluerunt obſidere cũ alijs: ſed longiùs à ciuitate ſe locauerunt. Interea dominus Papa miſit literas ſuas omnibus peregrinis, diſtrictè & ſub periculo indulgentię, quam eis fecerat, & ſub pœna graviſſimæ excõmunicationis inhibens, ne civitatem Iadræ in aliquo dãnificarent. Quas literas cùm Abbas Vallium die quodam nobilibus exercitus, qui erant congregati in vnũ, recitaret, & Venetici ipſum vellent occidere; nobilis comes Montis-fortis ſurrexit in medium, & Veneticis ſe opponens, reſtitit eis, ne Abbatem occiderent prænotatum. Ciues autem Iadrenſes, qui ibi cauſa poſtulandæ pacis aduenerant, allocutus eſt comes nobilis in præſentia baronum omnium in hunc modum. Non veni, inquit, huc, vt deſtruerẽ Chriſtianos: nullum malũ vobis inferã, ſed quidquid faciant alij, ego à me & meis facio vos ſecuros. Sic fatur vir ſtrenuiſſimus, ſtatimq; ipſe & ſui à loco colloquij exierunt. Quid ampliùs immoremur? Barones exercitus mandato Apoſtolico non deferentes, capiunt & deſtruunt ciuitatem: iterum à Domino Papa miſerabiliter & graviſſimè excõmunicantur: & ego, qui ibi eram, teſtimonium perhibeo veritati, quia & literas vidi & legi, excommunicationẽ Apoſtolicam continentes. Nobiliſſimus autem comes non acquievit plurimorum ſententiæ, vt deviaret à vero: ſed exiens à conſortio peccatorum, cum multo gravamine & diſpendio, per terram deſertam & inviam, poſt multas anguſtias & multos labores baronũ, villam nobiliſſimam Apuliæ pervenit; ibiq; denuo

Camuſatius pro Venetis hic Auctorẽ immeritò arguit, vt oſtẽdam in not.

naues conducẽs perrexit : & aſcendens curſu proſpero vltra mare : vbi per annum & ampliùs moram faciens, & multas contra paganos militiæ probitates exercens. baronibus Franciæ, quos apud Iadram dimiſerat, periclitatis & mortuis ferè cunctis, ipſe viuus & ſanus ad propria rediit cum honore. Ab illo igitur tẽpore * initiauit triumphos, quos feliciter poſtmodũ conſummauit : ex tunc honorem promeruit, quem aſſecutus eſt poſtea in depreſſionem hæreticæ prauitatis. Nec ſilendum putamus, quòd cùm tantus ſit & talis comes iſte, prouidit ei Dominus adiutoriũ ſimile ſibi, vxorẽ videlicet : quæ, vt breuiter dicamus, religioſa eſſet, ſapiens, & ſolicita. In ea quippe religio ſolicitudinem & ſapientiam adornabat, ſapientia religionem & ſolicitudinem informabat, ſolicitudo religionem & ſapientiam excitabat : inſuper & Dominus benedixerat dictæ Comitiſſæ in familiæ procreatione. Comes ſiquidẽ habebat ex ea filios multos & pulchros nimis. His in commendatione comitis ſæpius memorati perſtrictis, ad proſequendum narrationis noſtræ ordinem accingamur.

Vetus editio malè legit nuntiauit, pro initiauit

Capvt. XXI.

Comes Niuernenſis ob quaſdam ſimultates caſtra ſignatorum deſerit.

POſtquam electus fuit comes ſæpememoratus, modo & ordine quo ſuperius eſt notatũ, ſtatim abbas Ciſtercienſis & ipſe ducem Burgundiæ adeunt, & Comitẽ Niuernenſem : orantes & deprecantes, vt in ſeruitio Ieſu Chriſti dignarentur adhuc aliquantulũ commorari. Adhuc enim erant hæreticorum caſtella multa & fortiſſima adquirenda. Vt enim prætermittamus innumera, erant circa Carcaſſonam tria muniſſima, in quibus habitabant tunc temporis præcipui fidei noſtræ inimici. Erat quippe ex vna parte Minerba, ex alia caſtrum Pinarum, ab alia Cabaretum Dux autem Burgundiæ, vt pote beniguiſſimus, benignè deprecantibus adquieuit; promiſitque, per aliquantulum tempus cum eis ad hæc moraturum. Comes autem Niuernenſis nullo modo voluit deprecantibus obaudire; ſed ſtatim ad propria remeauit. Non enim bene cõueniebant dux & comes ille ; ſed hoſtis pacis diabol⁹ ita inter illos mutuas inimicitias acuerat, quod timebant quotidie noſtri, ne ſe mutuò occiderent. Præſumebatur etiam à noſtris, quod comes Niuernenſis, non ſatis bonam gerebat erga noſtrum comitem voluntatem ; eo quod comes noſter familiaris erat ducis Burgundiæ; & cum eo venerat à partibus Gallicanis. O quanta antiqui hoſtis malitia! qui promotionem negotij Ieſu Chriſti videns & inuidens, impedire voluit, quod doluit promoueri. Exercitus ſiquidẽ cruce ſignatorum, qui fuerunt in obſidiona Carcaſſonæ, erat tam magnus & fortis ; quod ſi vlteriùs voluiſſet procedere, & vnanimiter perſequi orthodoxæ fidei inimicos; non inuenientes qui reſiſterent eis, totam terram illam in breui adquirare potuiſſent Sed inquatum humana ratio poteſt comprehendere, ſuperna pietas ideo aliter ordinabat ; quia videlicet humani generis ſaluti prouidens, acquiſitionem terræ voluit peccatoribus reſeruare. Pius quidem dominus, ſimul in breui finiri noluit ſanctiſſimam guerram iſtam : per hoc prouidens peccatoribus ad veniam, iuſtis ad gratiam ampliorem, paulatim & ſucceſſiuè hoſtes ſuos voluit ſubiugari : vt dum paulatim & ſucceſſiuè, * peccatores ſe accingerent ad vindicandum iniuriam Ieſu Chriſti, prolongata guerra tempus veniæ peccatoribus prolongaret.

Simultates Christ negotio obſunt.

* prędicatores

Cpavt. XXII.

*Expugnatio caſtri * Fani Iouis : Intrat comes Albienſem diœceſim.*

PAucis dieb⁹ apud Carcaſſonam peractis, exiuit nobilis comes à ciuitate, cũ duce & magna parte exercitus, adiuuante domino vlterius proceſſurus : maxima enim pars exercitus receſſarat cum comite Niuernenſi. Mouentes igitur à Carcaſſona, ipſa die fixere tentoria apud villã quandã quæ Alzona dicebatur. In craſtino conſuluit Dux Comiti, vt iret ad caſtrum quoddam, quod dicitur Fanum Iouis. Caſtrum ſiquidem illud à militibus & hominibus ſuis timore noſtrorum derelictum, intrauerant quidam milites Arragonenſes, qui erant cum comite noſtro, & munierant; plura enim de inimicis caſtellis nobilioribus & fortioribus terrore cruce ſignatorum vacua fuerant derelicta Aſſumptis ergo comes paucis militibus ſecũ, duce cum exercitu remanente, caſtrum adijt prænotatum ; quod acceptum gente ſua muniuit. Nec reticendũ, quòd comes Tholoſanus qui fuerat in obſidione Carcaſſonæ, felicibuſque noſtris ſucceſſibus inuidebat, conſuluit comiti noſtro; vt quædam caſtra, quæ vicina erant terræ illius comitis Tholoſani deſtrui faceret. Ipſe etiam, quaſi ſub ſpecie boni, ad voluntatẽ comitis noſtri aliqua caſtella funditus euertit, & combuſſit : ſub hoc ſcilicet prætexto, ne noſtros de cætero impugnarent. Hoc ideo faciebat ille perfidus & iniquus, quia volebat quòd terra illa deſtrueretur, & nullus reſiſtere poſſet ei.

Fanũ Iouis, gallicè Fanlaux.

Cum hæc agerentur, Burgenſes cuiuſdam nobiliſſimi caſtri, quod dicitur Caſtra, in Albigenſi territorio, venerunt ad comitem noſtrum, parati eum ſuſcipere in dominum, & facere eius voluntatem. Conſuluit ergo dux comiti, vt iret, & acciperet caſtrum illud : quia quaſi caput erat totius territorij Albigenſis. Iuit ergo comes cum paucis, duce cum exercitu derelicto. Factum eſt autẽ dum eſſet comes in prædicto caſtro, & homines noſtri feciſſent ei hominium, caſtrumque tradidiſſent; venerunt ad eum milites cuiuſdam caſtri nobiliſſimi prope Albiam, nomine Lumbers, parati facere comiti; ſicut fecerant illi de Caſtris. Nobilis verò comes volens redire ad exercitum, noluit tunc ire cum eis; ſed tantum recepit in ſua protectione caſtrum, donec ire poſſet tempore competenti. Miraculum, quod contigit in caſtro de Caſtris in præſentia comitis, nolumus præterire. Prĉſentati fuerunt duo hæretici ipſi Comiti : alter autem eorum perfectus erat in ſecta hæreſeos, alter vero erat quaſi nouitius & diſcipulus alterius. Habito comes conſilio, voluit vt ambo incenderẽtur. Alter verò illorum hæreticorum, ille videlicet qui erat diſcipulus alterius, tactus dolore cordis intrinſecus, cœpit conuerti; promiſitque, quod libenter abiuraret hæreſim, ſanctæque R. E. per omnia obediret. Quo audito facta eſt grandis altercatio inter noſtros : quidam enim dicebant, quòd ex quo ille paratus erat ea quæ diximus adimplere, non debebat morte condẽnari. Alij è contrario aſſerebant, illũ eſſe reum mortis : tum quia manifeſtum erat ipſum fuiſſe hæreticum; tum quia

Caſtres en Albigeois

putabatur, quòd ea quæ dicebat, potius timore imminentis mortis promitteret, quàm amore Chriſtianæ religionis obſeruandæ. Quid plura? adquieuit comes, quòd comburerentur: hac intentione, quod ſi nunc conuerteretur, ignis eſſet ei pro expiatione peccatorum, ſi verò fictè loqueretur, reciperet pro perfidia talionem. Ligati ſunt ergo ambo ſtrictè duris vinculis & fortiſſimis, per crura, ventrem, & collū, manibus etiam poſt terga retortis. Quo facto, inquiritur ab illo, in qua fide vellet mori; qui ait, abiuro prauitatem hæreticā, in fide S. R. E. volo mori, orans vt mihi ſit pro purgatorio ignis iſte. Accenſus eſt igitur ignis circa ſtipitem copioſus: illo autem qui perfectus erat in hæreſi in momento combuſto, alter ſtatim confractis vinculis fortiſſimis, ita ſanus exiuit ab igne, quod nulla apparuit in eo cōbuſtionis nota; niſi quod ſummitates digitorum aliquantulum ſunt uſtæ.

Conuerſus ab hæreſi illæſus exit ab igne.

Capvt. XXIII.

Caſtrum de Cabareto obſidione fruſtra tentatur à Comite.

Rediens comes à castro de Ceſtris, ad exercitum remeauit, quem dimiſerat verſus partes Carcaſſonæ. Poſt hæc fuit conſiliū ducis Burgundiæ, & militum, & exercitus, vt tenderent Cabaretum: ſi fortè poſſent illos de Cabareto vexare, & ad redditionem caſtri cogere per inſultum. Mouentes ergo noſtri, venerunt prope Cabaretū ad dimidiam leugam: & ibi fixerunt tentoria. In craſtino autem armauerunt ſe milites, & magna pars exercitus, & appropinquaverunt Cabareto, vt expugnarent illud: factoq; inſulto, cum parū proficere poſſent, ad tentoria redierūt.

Cap. XXIV.

De diſceſſu Ducis Burgundiæ, & deditione Appamiarum, Sauardini, & Mirapincs.

In craſtino præparauit iter Dux, & totum robur exercitus: & die tertia diſceſſerunt à Comite noſtro, ad propria remeātes. Remanſit igitur comes ſol°, & quaſi deſolatus: *paucissimos quos habebat milites, circiter triginta: qui cum alijs peregrinis venerant de Francia, & præ ceteris ſeruitium Chriſti, & comitē diligebant. Poſtquam igitur receſſit exercitus, venit nobilis comes ad Fanum-Iouis: quò dum perueniſſet, ſtatim venit ad eum venerabilis Abbas S. Antonini apud Appamias, in territorio Tholoſano: rogās vt accederet ad eum, & ipſe ei traderet illico nobiliſſimum caſtrum Appamiarum. Dum antē iret comes apud Appamias, deuenit ad caſtrū quod dicitur Mirapeis: ſtatimque cepit illud. Caſtrū illud hæreticis & rupterijs erat receptaculum; & erat de dominio comitis Fuxenſis. Capto caſtro illo, comes recto itinere Appamias peruenit: quē Abbas honorificè ſuſcepit, & caſtrum Appamiarum ipſi tradidit: quod comes ab eo recepit, & fecit Abbati hominium, ſicut debebat. Caſtrum ſiquidem propriè erat de dominio Abbatis & canonicorum S. Antonini, qui erāt canonici regulares; & nullus in eo debebat habere aliquid, niſi ab Abbate. Sed peſſim° comes Fuxenſis, qui caſtrum illud tenere debebat ab Abbate, totū ſibi malitioſè volebat vendicare, vt inferiùs oſtēdemus. Venit inde Comes noſter Sauardunm, & Burgenſes ſe ſine conditione aliqua reddiderunt. Erat autem Caſtrum illud, ſcilicet Sauardunm in poteſtate & dominio comitis Fuxenſis.

*præter

Capvt. XXV.

Albia & Lombers veniunt in poteſtatem Comitis Simonis.

Rediens idem Comes noſter Fanum Iouis, propoſuit ire ad caſtrum de Lombers, de quo ſuprà tetigimus: vt reciperet illud. Erant autem in caſtro illo milites pluſquam quinquaginta. Perueniens igitur comes ad caſtrum, honorificè eſt ſuſceptus; dixerunt milites, quod in craſtino, eius facerent voluntatem. Facto autem mane dicti milites de proditione in comitem tractenerunt; cumque vſque ad nonam ſuū conſilium protelaſſent, res innotuit comiti: qui ſtatim quandam occaſionem ſimulans, indilatè exijt de caſtro illo. Quod videntes milites, ſecuti ſunt eum, & timore ducti fecerunt eius voluntatem; caſtrumque reddiderunt, facientes ei hominium, & fidelitatem iurantes. Venit idem comes Albiam: erat autem Albia ciuitas, quam tenuerat vicecomes Biterrenſis. Epiſcopus autem Albiæ Guillelmus, qui erat dominus ciuitatis principalis, gratanter ſuſcepit illum dominum, & tradidit ei ciuitatem. Quid plura? totam Albienſem diœceſim comes tunc ſuſcepit; exceptis quibuſdem caſtris, quæ tenebat comes Tholoſanus. Caſtra ſiquidem illa abſtulerat comes Tholoſanus vicecomiti Biterrenſi. His rite peractis, comes noſter redijt Carcaſſonam. Poſt paucos autem dies, iuit comes ad quoddam caſtrum, quod dicitur Limoſum, in territorio Redenſi, vbi faceret munitionem. Caſtrū ſiquidem illud reddidit ſe comiti, ſtatim poſtquam capta fuit Carcaſſona. Quo dum pergeret, quædam caſtella, quæ ſanctæ Eccleſiæ reſiſtebant, cepit; pluriſque homines caſtrorum dignè pro meritis patibulis ſuſpendit. Rediens comes à caſtro de Limoſo, venit ad quoddam caſtellum, quod erat prope Carcaſſonam; & erat comitis Fuxi, nomine Friſſanam, ipſumque obſedit: & dum eſſet in obſidione illius caſtri, venit ad eum Fuxenſis comes, & iurauit, quòd ſtaret per omnia mādato Eccleſiæ, & inſuper dedit comiti filium ſuum in obſidem: inſuper & caſtrum quod comes obſederat dimiſit; quibus geſtis comes redijt Carcaſſonam.

Capvt XXVI.

Renuit rex Arragonenſis admittere comitem Tholoſanum ad præſtationem hominij ratione vrbis Carcaſſonæ ſibi debiti, fruſtra hoc vrgente comite

Rex Arragonenſis Petrus, de cujus dominio erat ciuitas Carcaſſonæ, nullo modo volebat accipere hominium comitis, ſed volebat habere Carcaſſonā. Cùm antē die quodam vellet ire ad Montem peſſulanum, & non auderet; miſit ad comitem, & mandavit ei vt obviaret ei apud Narbonam. Quo facto ad Montem peſſulanum Rex & Comes noſter pariter deuenerunt: vbi cum dies quindecim feciſſent, non potuit inclinari rex adhoc, vt reciperet hominem comitem ſæpedictum: mandauit inſuper, ſicut dictū fuit, ſecretò nobilibus per totum vicecomitatū Biterrenſem & Carcaſſonenſem, qui adhuc reſiſtebant ſanctæ Eccleſiæ, & comiti noſtro, ne componerent cum Comite: promittēs eis, quòd ipſe cum eis comitem impugnaret. Factum eſt autem dum rediret comes à Monte peſſulano, venerunt ad eum qui dicerent, plurimos de ca-

litibus Biterrenſis, & Carcaſſonenſis, & Albienſis diœceſum, cum caſtellis, à fidelitate quam comiti promiſerant reſiliſſe; & verè ſic erat. Inſuper quoſdam milites comitis obſederant traditores quidam in turre cuiuſdam caſtri prope Carcaſſonam; Almaricum ſcilicet, & Vuillelmũ de Piſſiaco. Quo audito feſtinavit comes, vt poſſet venire ad caſtrum illud, antequam ſui milites caperentur. Sed cùm non poſſet tranſire flumen, quod dicitur Atax, inundaverat ſiquidem aqua, oportuit eum ire Carcaſſonam: aliter ſiquidem tranſire non poterat flumen iſtud. Quò dum pergeret, agnouit quod dicti ſui milites capti erant. Contigerat autem dum eſſet comes apud Montem peſſulanum, quod Bucardus de Marliaco, & Gobertus de Eſſigniaco, & quidã alij milites, qui erant apud Saxiacum caſtrum quoddam fortiſſimum in Carcaſſonenſi diœceſi, quod dederat comes dicto Bucardo, quadam die vſque ad Cabaretum hoſtes inſequerẽtur. Erat autem caſtrum quoddam prope Carcaſſonam, fortiſſimum, & quaſi inexpugnabile, & multis militibus munitum. Caſtrum iſtud Chriſtianitati & Comiti præ ceteris reſiſtebat: ibi ſiquidem erat fons hæreſis. Dominus ejus caſtri Petrus Rogerij inueteratus dierum malorũ, hæreticus erat, & hoſtis Eccleſiæ manifeſtus. Factum eſt autem dum appropinquarent dict⁹ Bucardus & ſocij ejus Cabaretum; milites Cabareti, qui poſuerant in inſidijs ſe, ſurgentes concluſerunt eos, & ceperunt Bucardum, Gobertum autem, cùm nullatenus vellet ſe reddere, occiderunt. Captum autem Bucardum ducentes Cabaretum, poſuerunt in quodam turris caſtro; vbi eum per menſes ſexdecim in vinculis tenuerunt. Eodem etiam tempore antequam comes rediſſet à Monte peſſulano, vicecomes Biterrẽſis, Raimundus Rogerij, qui apud Carcaſſonam tenebatur in palatio, in infirmitate laborans defunctus eſt. Nunc ad narrationis ſeriem reuertamur.

Capvt XXVII.

De proditione & crudelitate Gerardi de Pepios in Simonem Comitem, ejuſque milites.

Cum rediſſet comes Carcaſſonam à Monte peſſulano, Guiraldus de Pepios miles quidam Minerbenſis, quẽ comes in maximo amore & familiaritate habebat; cui etiam cuſtodienda commiſerat caſtra ſua, quæ erant propa Minerbã: nequiſſimus proditor, & fidei crudeliſſim⁹ inimicus, negans Deum, fidemque abiurans, beneficiorum immemor & amoris, ab amicitia comitis, & fidelitate, quam ei fecerat, reſiliuit. Qui etſi Deum fidemque ejus non haberet præ oculis; ſaltem benignitas comitis quam ei exhibuerat, ipſum à tanta crudelitate debuit revocare. Veniens igitur dictus Guiraldus, & quidam alij milites fidei inimici, ad quoddam caſtrum comitis in territorio Biterrenſi, nomine Podium Soriguer, ceperunt duos milites comitis, qui cuſtodiebant caſtrum, multoſque ſeruientes: promiſeruntque cum iuramento, quòd eos non occiderent, ſed ſanos conducerent vſque Narbonã, cũ omni ſupellectili ſua. Quòd cùm audiſſet comes, ad caſtrum illud quantociùs potuit, peruenit. Guiraldus autem & ſocij ejus erant adhuc in caſtro. Veniens autem comes ad caſtrum, voluit obſidere illud: ſed Aimericus dominus Narbonæ, qui ibi erat cum comite, & homines Narbonenſes, noluerunt obſidere cum comite, ſed ſtatim Narbonam reverſi ſunt. Videns igitur comes, quòd quaſi ſolus remanſiſſet, receſſit nocte illa ad quoddam vicinum caſtrum, quod vocatur Caput ſtagni; in craſtino ſummo diluculo reverſurus. Contigit autem in caſtro ſuperiùs notato quoddam miraculum, quod prætermittere non debemus. Cùm veniſſet Guiraldus ad caſtrum Podij Soriguer, & cepiſſet illud; parvipendens pactum quod fecerat, ſcilicet quòd ſine damno duceret eos quos ceperat vſque Narbonam: ſeruientes comitis, quos in caſtro ceperat vſque ad quinquaginta poſuit in turre caſtri. Ipſa autem nocte, qua comes receſſit à loco illo, timens ſæpedictus Giraldus, ne rediret comes in craſtino ad obſidendũ caſtrum, media nocte de caſtro fugit: & quia non licuit ei per feſtinationem, illos quos in turre poſuerat ſecum ducere, in foſſa ipſius turris eos ponens, ſtipulam, & ignem, & lapides, & quæcumque potuit ſuper eos proijci præcepit, vſque dum eos obijſſe putaret: moxque caſtrum deſerens, duoſque milites comitis, quos ceperat, ſecum ducens, Minerbam peruenit. O proditio crudeliſſima! Summo autem diluculo comes ad prælibatum caſtrum reuerſus, inueniensque ipſum vacuum, fũditus euertit: ipſos autem, quos in foſſa poſuerat Giraldus, qui per triduum ieiunaverant, ſine læſione & combuſtione aliqua repertos extrahi fecit: ô grande miraculum! ô res noua! Inde comes progrediens, plurima caſtra, quæ erant dicti Giraldi, ad ſolum vſqua deſtruxit, & poſt paucos dies redijt Carcaſſonam. Sæpedictus autem proditor Giraldus cùm milites comitis duxiſſet Minerbam, paruipendens promiſſionẽ q̃ fecerat, nec deferens iuramẽto, non quidẽ eos occidit; ſed quod eſt morte crudelius, dictis militibus oculos eruit, inſuper auribus amputatis, & naſo cum labio ſuperiori, ipſos nudos ad comitem redire præcepit. Cùm igitur expuliſſet eos nudos ipſa nocte, vento & gelu vrgente, aſperrima ſiquidem hyems erat; alter eorum, (q ſine lachrymis audiri non debet) in quodã ſterquilinio expirauit. Alter verò, ſicut ab ipſius ore audiui, à quodam paupere adductus eſt Carcaſſonam. O ſcelus nequam! ô crudelitas inaudita! nuncia dolorum hæc.

Capvt. XXVIII.

Venit denuo abbas Vallium in partes Albienſes, vt penè fractos crucesignatorum animos confirmaret.

Ipſo tempore venerabilis Abbas Vallium Sarnay Guido, vir bonus, qui negotiũ Ieſu Chriſti miro amplectebatur affectu, & poſt abbatem Ciſtercienſem præ omnibus promouebat; cauſa confortandi noſtros, qui in multa depreſſione tunc erant, à Francia venerat Carcaſſonã. Adeo ſiquidem ardenter, ſicut diximus, Chriſti negotium diligebat, quòd à principio negotij, prędicans per Franciam diſcurreret. Illi autem qui erant in ciuitate Carcaſſonæ, in tanta turbatione erant poſiti & timore, quod quaſi penitus deſperantes, de fuga tantũmodo cogitabant. Circumcluſi quidẽ erant ex omni parte infinitis & fortiſſimis inimicis: ſed vir virtutis, in illo, qui cum tentationibus dat prouentum, metus & depreſſiones eorum, monitis quotidie ſalutaribus mitigabat.

Proditionis & infidelitatis exemplum.

Capeſtang

CAPVT. XXIX.

Redit Robertus Maluſvicinus à Curia Romana.

SVperuenit etiam eodem tempora Robertus Malusvicin⁹, qui à comite fuerat miſſus Romam, miles Chriſti nobiliſſimus; vir miræ probitatis, perfectæ ſcientiæ, incomparabilis bonitatis: qui à multis annis Chriſti ſeruitijs expoſuerat ſe & ſua; & præcipuè negotium iſtud ardentiſſimè & efficaciſſimè promouebat. Hic eſt enim ille, per quẽ poſt Deũ præ cæteris reuiguit Chriſti militia, ſicut in ſequentibus oſtendemus.

CAPVT XXX.

Acerba mors Ciſtercienſis Abbatis & Conuerſi prope Carcaſſonam trucidatorum.

EO tempore comes Fuxi, quendam Abbatem Ciſtercienſis Ordinis, de quadã domo inter Tholoſam & Fuxum, quæ dicitur Elna, pro negotijs ſuis miſerat apud villam S. Ægidij ad legatos. Qui cùm rediret, venit Carcaſſonam, duos monachos & vnum conuerſum habens ſecum. Exeuntes à Carcaſſona Abbas & ſocij eius, cùm per vnũ fere milliarium, * ille immaniſſimus hoſtis Chriſti, ille ferociſſimus Eccleſiæ perſequutor, Guillelmus videlicet de Rupeforti frater Carcaſſonenſis Epiſcopi, qui tunc erat, aduerſus eos ſubitò inſurrexit; armatus videlicet in inermes, crudelis in mites, ſæuus in innocentes. Qui ob nullam aliam cauſam, niſi quia Ciſtercienſes erant, Abbati 36. Conuerſo verò eius 24 plagas infligens, eos in loco illo hominum crudeliſſimos interfecit. Vnum autem de duobus monachis, ſexdecim vulneribus inflictis, ſemimortuum dereliquit. Alter verò, qui erat notus, & aliquantulum familiaris illis, qui erant cum prædicto Tyranno, viuus effugit. O bellum ignobile! O confuſa victoria! Audiens comes noſter, qui erat apud Carcaſſonam, quod acciderat, iuſſit tolli corpora occiſorum, & apud Carcaſſonam honorificè ſepeliri. O virũ catholicum! O principem fidelem! Monachum verò, qui derelictus fuerat ſemimortuus, fecit diligenter curari per medicos, & ſanatum ad propriam domum remiſit. Comes autem Fuxi, qui Abbatem & ſocios eius pro negotijs miſerat, occiſorem eorum in multa familiaritate & amicitia recepit: carnificẽ quippe tenuit ſecum. Inſuper equituræ Abbatis, quas traditor ſæpedictus rapuerat, paulopoſt in ſocietate Comitis Fuxenſis ſunt inuentæ. O hominem nequiſſimum! Comitem Fuxi dico. O peſſimum traditorem! Nec ſilendum, quòd ſæpe memoratus homicida diuina legitimi iudicis Dei vltione percuſſus, ſanguine occiſorum contra ipſum ad Deum de terra clamante, ſortitus eſt ſuæ crudelitatis mercedem. Qui enim viris religioſis multiplices plagas intulerat; non multo poſt vulnera recipiens infinita, in ipſa porta Tholoſæ à Chriſti militibus dignè pro meritis eſt occiſus. O iuſtum iudicium! ô æqua diuinæ diſpenſationis menſura!

Nec enim lex iuſtior vlla:
Quam necis artifices, arte perire ſua.

CAPVT. XXXI.

Amittitur caſtrum, quod dicitur Caſtra.

EOdem tempore Burgenſes de Caſtris, ab amicitia & dominio comitis receſſerunt, militemque vnum ipſius, quem in caſtro illo cuſtodiendo poſuerat, ceperunt, pluresque ſeruientes: nihil tamen mali eis facere auſi ſunt, quia quidẽ de potentioribus de Caſtris tenebantur obſides Carcaſſonæ. Sub eodem ferè die milites caſtri de Lumbers à Deo & comite noſtro recedentes, ſeruiẽtes ipſius comitis qui erant in caſtro ceperũt, eoſque apud caſtrũ, quod dicitur Caſtra, miſerunt, carceri & vinculis mancipandos. Burgenſes autem de Caſtris ipſos, & dictum militẽ comitis noſtri, & ſeruientes quos ceperant, ſicut ſuprà diximus, in quadam turre poſuerunt: ſed illi nocte quadam, facto quaſi fune de veſtimẽtis ſuis, ſe per feneſtram mittentes, Deo parante auxilium euaſerunt.

CAPVT. XXXII.

Recedit comes Fuxi ab amicitia Comitis Montis fortis.

EA tempeſtate comes Fuxi, qui ſicut ſuperiùs diximus, in amicitiam iurauerat, caſtrum de Prexano, quod ei tradiderat, facta proditione cepit: & à comitis noſtri familiaritate recedens, ipſum cœpit acriùs impugnare. Nam non multò pòſt in feſto S. Michaelis venit proditor nocte ad caſtrum, quod dicitur Fanum Iouis; erectiſque ad murum ſcalis, intrauerunt hoſtes, & aſcenderunt muros, & per caſtrum diſcurrere cœperunt. Quod ſcientes noſtri, qui erant in caſtro pauciſſimi, ipſoſque aggredientes, cum confuſione exire coegerunt, & ſe in foſſatum præcipitare; & aliquos ex eis occiderunt. Erat præterea prope Carcaſſonã quoddam nobile caſtrũ, Mons regalis nomine. Caſtri ipſius dominus fuerat miles quidã, qui vocabatur Aymericus, quo in tota terra illa poſt comites potentior ſiue nobilior nullus erat. Hic tempore obſidionis Carcaſſonæ, timore noſtrorum caſtrum Montiſregalis vacuum dereliquit: ſed poſtea venit ad comitem noſtrum, & aliquanto tempore ei familiaris fuit, & poſt paucos dies à Deo & comite traditor peſſimus receſſit. Caſtrum Montis-regalis occupaturus comes noſter, commiſit cuidam Francigenæ clerico cuſtodiendum: ſed ille diabolica ſuggeſtione corruptus, omnique deterior infideli, non multo poſt facta crudeliſſima proditione, dicto Aymerico memoratum caſtrum tradidit, & cum hoſtibus noſtris aliquandiu manſit: ſed diuina æquiſſimi iudicis ordinante cenſura, nobilis comes non pòſt multò, in quodam caſtro quod expugnabat prope Montem regalem, quod Brom dicitur, cum aduerſarijs fidei cepit clericum ſæpedictum: quem priùs ab Epiſcopo Carcaſſonenſi degradatum, & per totam Carcaſſonenſem ciuitatem ad caudam equi diſtractum ſuſpendi fecit: dignam pro meritis recompenſans talionem. Quid ampliùs moramur? ita pari malignitatis affectu ſimiliter omnes ferè indigenæ receſſerunt à Comite noſtro, quòd amiſſis in breuiſſimo temporis ſpatio caſtellis amplùs quam quadraginta, nihil ei remanſit præter Carcaſſonam & Fanum Iouis & Saxiacum, & caſtrum de Limoſo, de quo etiam deſperabant: & caſtrum Appamiarum, & Sauarduum: ciuitas etiam Albia, cum vicino caſtro, quod dicitur Ambiletum. Nec reticendum, quòd plures de illis, quos nobilis comes in caſtris cuſtodiendis poſuerat, vel occiderunt proditores terræ, vel membris detruncauerunt. Quid faceret comes Chriſti? Quis in tanta aduerſitate non deficeret, in tanto diſcrimine non deſperaret. Sed vir nobilis totum ſe in deum proijciens, qui in proſperis erigi non nouit, deprimi non potuit in aduerſis.

*[margin: * proceſſiſſẽt]*

[margin: Abbas & ſui ob hoc, caſi, quòd Ciſtercienſes eſſent.]

[margin: Ouid. 1. de arte amãdi.]

[margin: Iuſta punitio perfidi clerici.]

Facta ſunt autem omnia circa feſtum Dominicę Natiuitatis.

Capvt XXXIII.

Comes Raimundus Romam proficiſcitur.

Pedagia iniuſta Comitis Tholoſani damnata.

CVm hæc agerentur, comes Tholoſanus ad regem Franciæ acceſſit; ſi quo modo poſſet obtinere à rege, vt noua pedagia, quæ de mandato legatorum abiurauerat, per auxiliū & confirmationē regis poſſet tenere. Ipſe enim comes ſupra modum adauxerat pedagia in terra ſua; ob quam cauſam multoties fuerat excommunicatus. Sed cùm nihil apud regem proficere poſſet ſuper detentionem dictorum pedagiorum, receſſit à rege Franciæ, & acceſſit ad Dominū Papam: tentans ſi quomodo poſſet reſtitui terræ ſuæ, quam legati Domini papæ pro ſecuritate occupauerant, ſicut ſupra expreſſum eſt, & ſummi Pontificis gratiam adipiſci. Omnem quippe humilitatem & ſubiectionē prætendebat vir doloſiſſimus, & omnia quæcumq; dominus Papa præciperet, promittebat ſe ſollicitè adimplere. Quē dominus Papa tot cōuitijs laceſſiuit, contumelijs tot confudit, quòd quaſi in deſperatione poſitus, quid ageret ignorabat. Ipſum ſiquidem dicebat incredulum, crucis perſecutorem, fidei inimicum; & verè ſic erat. Veruntamē cogitans dominus Papa, ne in deſperationem verſus, Eccleſiam, quæ in Narbonenſi prouincia pupilla erat, impugnaret acriùs, & manifeſtiùs dictus comes, indixit ei purgationem ſuper duobus, quibus maxime impetebatur, criminib⁹: ſuper morte videlicet legati Fratris Petri de Caſtronouo, & ſuper crimine hæreſeos: ſuper quas purgationes, miſit dominus Papa literas ſuas Epiſcopo Regienſi in Prouincia, & Magiſtro Theodiſio; mandans quòd ſi comes Tholoſanus poſſet ſe ſufficienter purgare ſuper duobus criminibus ſupradictis, reciperet eius purgationē. Interea magiſter Milo, qui ſicut ſupra dictum eſt, in terra Prouinciæ legatione pro pacis & fidei negotio fungebatur, conuocauit apud Auinionē ſem prouinciam concilium prælatorū: in quo concilio excommunicati fuerunt & expoſiti ciues Tholoſani, pro eo quòd ea quæ legato & cruce ſignatis promiſerant de expulſione hæreticorum, cōtempſerāt adimplere. Comes etiam Tholoſanus in prędicto concilio excommunicatus fuit, ſub cōditione tamen, ſi abiurata pedagia denuo accipere attentaret.

Capvt XXXIV.

Comes Raimundus ſpe quam in Gallia rege repoſitam habebat excidit.

REdiens comes Tholoſæ à Romana curia, venit ad Othonem, qui dicebatur imperator; vt eius gratiam adquireret, & eius contra comitem Montis-Fortis auxilium imploraret. Inde venit ad regem Franciæ, vt eum verbis fictis corrumpens, poſſet eius ad ſe animum inclinare, Rex autem, vt pote vir diſcretus & prouidus, deſpexit eum: quia contēptibilis erat valde. Audiens autē comes Montisfortis, quòd comes Tholoſæ pergeret in Franciā, mādauit præcipuis hominibus ſuis de Francia, vt terram ſuam, & omnia quæ habebat, eius exponerent voluntati; adhuc enim non erant hoſtes manifeſti ad inuicem. Comes etiam Tholoſanus præſtito iuramēto promiſerat, quòd filiam comitis Montis fortis haberet filius ſuus in vxorem: quod poſtea ſpreto iuramento, fallax & inconſtans facere recuſauit. Vidēs comes Tholoſæ, quòd nihil apud regem proficeret; cum confuſione ad propria remeauit. Iam ad id quod dimiſimus redeamus. Igitur nobilis comes Montis-fortis, hoſtibus ſuis vndique circumſeptus, hyeme illa in ſemetipſo ſeſe continuit; illud modicum terræ quod ei remanſerat cuſtodiens, ſuos etiam infeſtans ſæpius inimicos. Nec filendū, quòd licet haberet infinitos hoſtes, & pauciſſimos adiutores; nunquā tamē ipſum auſi ſunt aggredi bello cāpali. Circa initium verò quadrageſimæ, nunciatur comiti, vxorem ſuam Comitiſſam (ipſam ſiquidem vocauerat à Francia) cum pluribus militib⁹ aduenire. Quo audito Comes iuit ei obuiam. vſque ad quoddam caſtrū in territorio Agathenſi, quod dicitur Peſenacum: vbi ipſam inueniēs, Carcaſſonam cum diligentia remeauit. Cùm autem veniret ad quoddam caſtrum, quod dicitur Canis ſuſpenſes, dictū eſt ei, quod homines cuiuſdā caſtri, quod dicitur Munslauri, prope monaſterium de Craſſa, facta proditione, ſeruientes ipſius qui erant in turre caſtri impugnare cœpiſſent. Statim comes & milites, dimittens Comitiſſam in quodam caſtro, illuc pergunt: & ita ſicut audierant inuenientes, multos de proditoribus illis ceperunt, & patibulis ſuſpenderunt: plures enim viſis noſtris fugerant. Poſt hæc venit comes, & qui cum eo erant, Carcaſſonam: inde tendentes ad villam, quæ dicitur Alzona, ipſam vacuam inuenerunt: vnde procedentes venerunt ad quoddam caſtrum, quod dicitur Brom; quod contra ſe munitū inuenientes, obſederunt, & infra triduum ceperunt ſine machinis per inſultum; hominibus autem caſtri illius plusquam centum oculos eruerunt, naſos amputauerunt, dimittentes vni eorum vnum oculum vt in ſugillationem inimicorum noſtrorū omnes alios duceret Cabaretum. Hoc autem fieri fecit comes, non quia placeret ei talis detruncatio membrorum hominib⁹ illata; ſed quia aduerſarij ſui hoc incœperant, & quoſcumq; de noſtris inuenire poterant, membrorum detruncatione, carnifices crudeliſſimi trucidabant. Iuſtum enim erat, vt in foueam incidentes, quam foderant, biberent aliquando calicem, quē alijs ſępiſſime propinarant. Numquam enim delectabatur nobilis comes aliqua crudelitate, vel cruciatibus alicuius; omnium ſiquidem mitiſſimus erat: illud poëticum ei manifeſtiſſimè congruebat.

Hic piger ad pœnas princeps, ad præmia velox: *Ouid. 1. de Ponto, Eleg. 2.*
Quique dolet, quoties cogitur eſſe ferox.

Ex tunc dominus, qui videbatur aliquātulū obdormiſſe, ſuorum reſurgens in adiutoriū famulorum, manifeſtiùs facere nobiſcum manifeſtauit: in breui ſiquidem ſpatio totum adquiſiuimus territorium Minerbenſe, præter ipſam Minerbam, & quoddam caſtrum, quod Ventilon dicebatur. Contigit die quodam prope Cabaretum miraculum, quod non credimus prætermittendum. Peregrini noſtri qui à Francia venerant, ad præceptum comitis extirpabant vineas Cabareti. Vnus autem ex aduerſarijs iactu baliſtæ ſagittam in quemdam de noſtris dirigens, percuſſit eum validè in pectore, in loco in quo crucis ſignum aſſumſerat. Putantibus autem omnib⁹, quòd mortuus eſſet, erat enim penitus inermis, ita illæſus inuentus eſt, quòd ſagitta nec etiam veſtimentum eius aliquantulum potuerit penę-

ware, ſed taſiliuit, ac ſi lapidem duriſſimum percuſſiſſet. O mira Dei potentia! ô ettus mmicoſa!

Capvt. XXXV.
Obſidio Alarici.

CIrca Paſcha verò venit comes & ſui, ad obſidendum quoddam caſtrum inter Carcaſſonam & Naibonam, quod Alaricum dicebatur. Caſtrum illud in montibus poſitum erat, & vndique rupibus circumſeptum. Cum difficultate igitur maxima, & dura aëris temperie obſidãtes noſtri caſtrum illud, infra vndecim dies, illis qui intus erant de nocte fugientibus, ceperunt. Plurimi de illis de caſtro interfecti ſunt; qui manus noſtrorum effugare nõ potuerunt. Inde redeuntes noſtri Carcaſſonam, non multò pòſt ierunt ad caſtrum Appamiarum. Siquidem conuenerunt prope caſtrũ illud rex Arragonenſis, comes Tholoſæ, & comes Fuxi, vt facerent pacem inter comitem noſtrum, & comitẽ Fuxenſem: quod cùm facere non potuiſſent, rex Arragonẽſis & comes Tholoſæ ierunt Tholoſam. Comes autem Montisfortis dirigens aciem verſus Fuxum, ibi oſtendit mirabilem probitatẽ. Veniens ſiquidem ꝓpe caſtrum, omnes adverſarios qui pro foribus ſtabant cum vnico milite impetijt, & quod mirum eſt, omnes intromiſit: qui etiã poſt ipſos intraſſet, niſi portem caſtri ante faciem eius clauſiſſent. Sed cùm rediret de caſtro comes, militem, qui illum ſecutus fuerat, illi de caſtro qui vndique ſuper muros erant, lapidibus obruerunt. Anguſta ſiquidem erat via, & muris vndique circũcluſa: deſtructiſque terris, vineis, & arboribus prope Fuxum, comes noſter redijt Carcaſſonam.

Comte de Foix.

Capvt. XXXVI.
Hæretici, Arragonum regem ſibi præfici cupiunt, quod ipſe renuit.

TEmpore illo, Petrus rogerij dominus Cabareti, & Raimundus Thermarum, & Aimericus dominus Montis-regalis, & alij milites, qui Eccleſiæ & comiti reſiſtebant, mandauerunt regi Arragonenſi, qui erat in partibus illis, vt veniret ad eos, & conſtituentes illum Dominum ſuum, traderent ei totam terram. Quod cùm comes noſter audiſſet, habuit cum militibus ſuis conſilium, quid agere deberet. Tunc diverſis diverſa dicentibus, comes & ſui in hoc conuenerunt; vt munitionem quandam, quæ erat iuxta Montem-regalem, obſiderent. Apud Montẽ ſiquidem regalem congregati erant milites ſupradicti, regis aduentum ibi expectantes. Hoc autẽ ideo volebat facere comes, vt cognoſcerent adverſarij ſui, quod à facie eorum non timebat. Pauciſſimos autem tunc milites habebat comes noſter. Quid plura? pergunt noſtri ad obſidendam munitionem ſupradictam, quæ dicitur Bellagarda. In craſtino venit rex Arragonenſis prope Montem-regalem; milites autem qui eum vocauerant, & multos iam dies fecerant in victualibus copioſiſſimè præparandis, exierunt à Mõte-regali, & venerunt ad regem; rogantes, vt intraret Montem-regalem, facerent ei hominium, ſicut mandauerant. Hoc autem facere volebant, vt ſic poſſent expellere de terra illa comitẽ Montisfortis. Rex autem ſtatim vt acceſſerunt ad eum voluit vt traderent ei munitionem caſtri Cabareti. Inſuper dixit, quod hac conditione eos reciperet in homines; ſi quotieſcumque vellet ſuas ei traderent munitiones. Conſilio igitur inter ſe habito, prædicti milites rogauerunt iterum regem, vt intraret Montem-regalem, & ipſi facerent ei ſicut promiſerant; quia rex nullo modo voluit intrare, niſi priùs facerent ei, quod volebat. Quod cùm facere noluiſſent, vnuſquiſque ipſorum cum confuſione à loco colloquij receſſit. Rex verò miſit ad comitem Montis fortis, & mandavit ei, dum eſſet comes in obſidione præfatæ munitionis, vt daret treugas comiti Fuxi vſque in paſcha, quod factum eſt. Capta ſunt ab hoſtibus...

Induciæ.

Capvt. XXXVII.
Obſidio Minerba.

ANno ab incarnatione domini xiii. circa feſtum S. Ioannis Baptiſtæ, cives Narbonenſes mandauerunt comiti noſtro, vt obſideret Minerbam, & ipſi pro poſſe ſuo eum adjuvarẽt. Hoc autem faciebant, quia illi de Minerba eos nimis infeſtabant; magiſque eos ad hoc mouebat amor vtilitatis propriæ, quàm zelus religionis Chriſtianæ. Comes autem mandauit Aimerico Domino Narbonæ, & civibus omnibus, quòd ſi vellent eum juvare, meliùs quam antea fecerant, & cum ipſo vſque ad captionem perſeuerare, obſideret Minerbam: quod cùm illi promiſiſſent, ſtatim ad obſidendum Minerbam comes cum ſuis militib' properauit: quo cùm pervenisſent, comes Montis-fortis tentoria ab Oriente; quidam miles comitis, qui dicebatur Guido de Lecio, cum Vaſconibus qui aderant, fixit tentoria ab Occidente, ab Aquilone Aimericus de Narbona cum civibus ſuis: à Meridie quidam alij peregrini. In toto enim exercitu non erat aliquis præpotens, niſi comes & Aimaricus de Narbona. Caſtrum autem illud incredibilis erat fortitudinis. Profundiſſimis quippe & nativis vallibus cingebatur. Itaque ſi neceſſitas ingrueret, non poterat exercitus exercitui ſine maximo diſcrimine ſubvenire. Poſt hæc à parte Vaſconum erecta eſt quædam machina, quæ dicitur mangonellus; in qua die ac nocte inſtantiſſimè laborabant. A Meridie ſimiliter & Aquilone erectæ fuerunt duæ machinæ; vna hinc, alia inde. A parte verò comitis, ideſt ab Oriente erat magna & optima petraria; quæ vnaquaque die conſtabat in conducendis trahentibus ad machinam xxi. libras. Poſtquam autem noſtri aliquantulum temporis in expugnatione caſtri laboraverant memorati, quadam nocte Dominica exeuntes illi de caſtro, venerunt ad locũ vbi erat petraria, cophinoſque plenos ſtupa, lignis ſiccis minutis, & adipe vnctis inſtrumentis, dorſo petrariæ applicuerunt, mox igne ſuppoſito flamma altius ſe infudit. Erat quippe tempus æſtivum & calidiſſimum, circa feſtum vt dictum eſt S. Ioannis. Contigit autem, volente Deo, quòd vnus de illis qui trahebant ad petrariam, receſſit in illa hora ad exquiſita naturæ: qui viſo igne vehementiùs exclamavit, Mox vnum de illis qui ignem appoſuerant, lanceam proijciens, illum grauiter vulneravit: fit ſtrepitus in exercitu, currunt multi, ipſamque petrariam tam miraculoſè & ſubitò mox defendunt. quòd niſi per duos ictus iacere non ceſſavit. Poſt aliquot verò dies, cùm dictæ machinæ caſtrũ ex magna parte debilitaſſent; deficientibus etiam victualibus, defecit illis qui intus erant animus reſiſtendi. Quid plura? poſtulant pacem adverſarij. Exit foras dominus caſtri, nomine Guillelm' de Min

Narbonenſes quæ ſua ſunt quærunt.

verba, cum comite locuturus. Dum autem loquerentur, Abbas Ciſtercienſis, & Magiſter Theodiſius, de quo ſuprà mentionem fecimus, ſubitò ex inſperato ſupervenerunt. Comes verò noſter, vt pote vir diſcretus, & cum conſilio cuncta agens, dicit, quòd de deditione & receptione caſtri nihil faceret, niſi quod Abbas Ciſtercienſis, totius negotij Chriſti magiſter, decerneret faciendum. Quo audito abbas valde doluit, vt pote inimicos Chriſti mori deſiderans, & tamen ad mortem iudicare non audens; cùm eſſet monachus & ſacerdos. Cogitans ergo, quomodo Comitem vel dictum Guillelmum, qui etiam ſuper redditione caſtri ſe abbatis arbitrio offerebat, poſſet à compromiſſione, quam inter ſe fecerant revocare: iuſſit vt vterque, comes videlicet & Guillelmus, modum redditionis caſtri in ſcriptum redigerent. Hoc autem faciebat, vt dū ſcriptum vnius alteri non placeret, à compromiſſione quam fecerant reſiliret. Scriptum Guillelmi dum eſſet coram comite recitatum; non adquieuit comes; ſed dixit domino caſtri, vt intraret caſtrum ſuum, & ſe defenderet ſicut poſſet, quod ille noluit, ſed ſubiecit ſe per omnia comitis voluntati. Nihilominus tamen comes voluit, vt totum fieret, prout Abbas Ciſtercienſis diſponeret faciendum. Ordinavit igitur abbas, vt dominus caſtri, & omnes qui in caſtro erant, credentes etiam hæreticorum, ſi vellent reconciliari, & ſtare mandato eccleſiæ, viui evaderent, caſtro comiti remanente. Perfecti etiam hæretici, quorum ibi erat plurima multitudo, nihilominus evaderent, ſi ad fidem catholicam converti vellent. Quod audiens vir nobilis, & totus in fide catholicus Robertus malus vicinus, qui aderat: quia ſcilicet liberarentur hæretici, propter quos perdendos advenerant peregrini; timēs quòd ne fortè timore ducti, cū iam capti eſſent, quidquid noſtri vellent promitterēt adimplere, reſiſtens abbati in faciem dicit, quòd hoc noſtri nullomodo ſuſtinerent. Cui abbas reſpondit: ne timeas, quia credo quòd paucissimi convertētur. His* præcedente cruce, & vexillo comitis ſubſequente, villam intrant noſtri, & cantantes, *Te Deum Laudamus*, Eccleſiam adeunt; qua reconciliata, crucem dominicam in ſummitate turris ponunt, vexillum comitis alia in parte locantes. Chriſtus quippe villam ceperat, & dignum erat, vt vexillum ejus præcederet, & in eminentiori loco poſitum, Chriſtianæ victoriæ teſtimonium perhiberet. Verumtamen comes tunc non intrevit. His geſtis venerabilis Abbas Vallium Sarnaij, qui erat cum comite in obſidione, negotiumque Chriſti toto amplectebatur affectu, audiens hæreticorum multitudinem cōgregatam in quadam domo, acceſſit ad eos, perferens illis verba pacis & ſalutis monita, ipſos in meli* convertere cupiebat: qui verba eius interrumpentes, omnes vna voce dixerunt. Quare verbis prædicetis? fidem veſtram nolumus, Romanam Eccleſiam abdicamus: in vanum laboratis, à ſecta quam tenemus, nec vita poterit nos revocare. Quo audito, mox abbas venerabilis exiuit à domo illa; & ad mulieres, quæ in alia manſione erant congregatæ, verbum prædicationis oblaturus, acceſſit: ſed ſi hæreticos duros & obſtinatos invenerat, obſtinatiores inuēit hæreticas, & penitus duriores. Mox comes noſter intrauit caſtrum; & veniens in domum, vbi erāt hæretici omnes cōgregati in vnum, vir catholicus, & volens omnes ſaluos fieri, & ad agnitionē veritatis venire; cœpit monere, vt ad fidē Chriſti converterentur: ſed cùm nihil penitus proficeret, fecit eos extrahi de caſtro: erant autem perfecti hæretici centum quadraginta, vel ampliùs. Præparato igitur igne copioſo, omnes in ipſo proijciuntur; nec tamen opus fuit, quòd noſtri eos proijcerent: quia obſtinati in ſua nequitia, omnes ſe in ignem vltro præcipitabant. Tres tamen mulieres euaſerunt; quas nobilis domina mater Bochardi de Marliaco ab igne eripuit, & ſanctæ eccleſiæ reconciliari fecit. Combuſtis igitur hæreticis, ceteri omnes qui erant, abiurata hæreſi, ſanctæ ſunt eccleſiæ reconciliati. Nobilis etiam comes dedit Guillelmo, qui fuerat dominus Minerbę alios redit* prope Biterrim, ſed ille non multò poſt ſpreta fidelitate, quam deo & comiti promiſerat, recedens à Deo & comite, ſe inimicis fidei ſociauit. Non credimus etiam prætermittendum duo miracula, quæ in obſidione caſtri Minerbæ contigerunt. Siquidem quando exercitus peruenit ad obſidendum caſtrum, aqua quædam defluebat prope caſtrum, & erat modiciſſime: ſed diuina miſeratione in aduentu noſtrorum ita ſubitò creuit aqua illa, quod ſuffecit abundantiſſimè toto tempore obſidionis hominibus exercitus & equis: durauit verò ipſa obſidio ferme per ſeptem hebdomadas: recedēte verò exercitu, ſæpedicta aqua retraxit ſe, & facta eſt modiciſſime, ſicut priùs. O Dei magnalia! O bonitas redemptoris! Item aliud miraculū. Cùm recederet comes à caſtro Minerbæ, pedites exercitus manſiunculis, quas fecerāt peregrini de ramis & frondibus, ignem miſerunt: cellulæ autē quæ erant ſicciſſimæ, ita ſtatim accenſæ ſunt, & tante in aliam per totam vallem flamma erupit, ac ſi aliqua ciuitas maxima combureretur. Erat autem quædam cellula de frondibus ſimiliter, in qua ſacerdos quidam tempore obſidionis celebrauerat, alijs manſiunculis circumcluſa; quę ita miraculosè ab igne eſt illæſa ſeruata, vt nec etiā aliquod in ea aduſtionis indicium appareret; ſicut à venerabilibus perſonis, quæ præſentes erāt, audiui. Statim currētes noſtri ad mirabilem viſionem, inuenerunt quòd cellulæ, quæ combuſtæ ſunt, illi cellulæ, quæ incombuſta manſit, vndique à dimidij pedis ſpatio iungebantur. O virtus immenſe!

Hæretici vltro ſe omnes in ignem injiciunt.

Duo miracula.

perfectis Eccleſiæ reconciliatio.

Hæreticorū mirabilis obſtinatio.

Capvt XXXVIII.

Cruces in ſpeciem fulgetra in muris templi virginis Deipara Tholoſa apparent conſpicua.

Miraculum aliud, quod contigit apud Tholoſam, dum eſſet comes noſter in obſidione Minerbæ, hic duximus inſerendum. In ciuitate illa, prope palatium comitis Tholoſæ, eſt quædam Eccleſia fundata in honore B. M. virginis: parietes autem illius eccleſiæ de nouo extrinſecus dealbati. Quodam autem die ad veſperum cœperunt videri infinitæ cruces in parietibus ipſius Eccleſiæ circumquaque; quæ videbantur quaſi argenteæ, ipſis parietibus albiores. Erant enim cruces ſemper in motu, apparenteſque ſubitò, ſtatim non videbātur: ſiquidē multi eas videbant, ſed alijs oſtendere non valebant. Ante enim quàm poſſet digitū leuare quis, diſparuerat crux, cui volebat oſtendere; nam in modum choruſcationis apparebant, nunc maiores, nunc mediæ, nunc minores. Durauit viſio ferè per quindecim dies, ſingulis diebus ad veſperā. Itaque ferē omnis populus ciuitatis Tho-

Tertium aliud miraculum.

laſæ hæc viderunt. Vt verò fides dictis adhibeatur, ſciat lector, quod Fulco Tholoſanus, Raimundus Biterrenſis epiſcopi, & abbas Ciſtercienſis Apoſtolicæ ſedis legatus, & magiſter Theodiſius, qui in Tholoſa tunc erant, viderunt & mihi per ordinem narrauerunt. Accidit autem Deo diſponente, quòd capellanus prædictæ eccleſiæ, cruces videre nõ potuit prænotatas. Quadam igitur nocte intrans ipſam eccleſiam, dedit ſe in orationem, rogans dominũ, vt ſibi dignaretur oſtendere quod viderant ferè omnes: ſubitò autem vidit innumerabiles cruces, non in parietibus, ſed in aëre circunfuſas: inter quas vna cæteris maior & eminentior cõſtiterat. Mox egredienti maiora de Eccleſia, omnes egreſſæ ſunt poſt illam; cœperuntque recto curſu tẽdere verſus portam ciuitatis. Sacerdos autem vehementiſſimè ſtupefactus, cruces illas ſequebatur; & dũ eſſent in egreſſu ciuitatis, viſum eſt ſacerdoti, quòd quidam tendens in ciuitatem reuerẽdus & decorus aſpectu, euaginatum tenens gladium, crucibus illis præbentibus ei auxilium, quendam magnum hominem egredientem de ciuitate in ipſo ingreſſu interfecit. Sæpedictus itaque ſacerdos factus quaſi exanimis præ timore, cucurrit ad dominum Vticenſem epiſcopum; procidenſque ad pedes ei°, iſtud ſibi per ordinẽ enarrauit.

Capelano mirabiliter oſtenſæ cruces.

CAPVT XXXIX.

Comes Raimundus per Legatum ſed. apoſt. à communione fidelium ſegregatur.

Circa idem tempus, comes Tholoſanus, qui ſicut ſuprà dictum eſt, acceſſerat ad dominũ Papam, redierat à curia Romana. Dominus autem Papa, ſicut ſuperiùs terigimus, mandabat epiſcopo Regienſi & M. Theodiſio, vt præfato comiti indicerent purgationẽ ſuper duobus maximè criminibus, ſuper mortẽ videlicet F. P. de Caſtronouo apoſt. ſedis legati, & ſuper crimina hæreſeos. Magiſter verò Theodiſius intrauit Tholoſam, dum eſſent noſtri in obſidione Minerbæ, ſicut continetur in prædicto miraculo; vt ſuper indicenda purgatione dicto comiti, conſuleret abbatem Ciſtercij, qui erat in partibus Tholoſanis; & vt de mandato ſummi pontificis, ſecundùm formã eccleſiæ ciues abſolueret Tholoſanos; recepto ſcilicet iuramẽto, quòd ſtarent mandato Eccleſiæ. Sed epiſcopus Tholoſanus iam abſoluerat eos, iuxta formam prædictam, acceptis inſuper pro obſidibus & ſecuritate decem ciuibus de melioribus ciuitatis. Cùm intraſſet prædictus M. Theodiſius Tholoſam, habuit ſecretum colloquium cum abbate Ciſtercienſi, ſuper admittenda purgatione comitis Tholoſani. M. verò Theodiſius, vt pote circumſpectus & prouidus, de negotio dei valdè ſolicitus, ad hæc omnimodis aſpirabat, vt poſſet de iure repellere, ab indicenda ei purgatione, comitem memoratum. Videbat enim, quòd ſi admitteret eum ad purgationem, & ipſe per aliquas falſitates & dolos poſſet ſe purgare, deſtrueretur eccleſia in partibus illis; periret fides, & deuotio Chriſtiana. Dum igitur ſuper his omnibus ſolicitus eſſet, & ſecum tractaret; aperuit dominus viam, modum inſinuans, quo poſſet negare purgationem comiti ſæpedicto. Habuit recurſũ ad literas domini Papæ, in quibus ſummus pontifex inter alia dicebat; *Volumus, vt comes Tholoſanus impleat mandata noſtra.* Multa quippe mandata facta fuerant comiti Tholoſano; vtpote de expulſione hæreticorũ de terra ſua, de remittendis nouis pedagijs, & plura; quæ omnia adimplere contempſit. Igitur M. Theodiſius cum ſocio ſuo, Epiſcopo ſcilicet Regienſi, ne viderentur grauare vel iniuriari comiti Tholoſano, præfixerunt ipſi comiti diem admittendæ purgationis ipſius apud villam S. Ægidij. Igitur conuocatis in villa S. Ægidij ab Epiſcopo Regienſi, & M. Theodiſio Archiepiſcopis, & Epiſcopis, & alijs pluribus eccleſiarum prælatis, comes etiã affuit Tholoſanus; conatur°, ſi poſſet, quoquomodo purgare ſe de morte legati, & crimine hæreſeos. M. verò Theodiſius de conſilio prælatorum dixit comiti: quòd non admitteretur purgatio ipſius; eo quòd iuxta mandatũ ſummi pontificis, cuiũ quæ ſibi mandata fuerant, & quæ ſe impleturum multotiens iurauerat, nihil impleſſet. Dicebat ſiquidem magiſter, quod veriſimile erat, imò manifeſtiſſimum, quod ſi comes quædam iuramẽta non tenuerat, de mandatis leuioribus adimplẽdis; ſuper purgatione ſua de tam enormibus criminibus, vt pote morte legati, ac crimine hæreſeos, facillimè, imò libentiſſimè, per ſe & ſuos complices peieraret: ideoque ipſum comitem nullo modo admittendum eſſe dicebat, ad purgationẽ ſuper tantis criminibus, niſi priùs mandata impleuiſſet iuxta. Quod audiẽs comes Tholoſanus, ea innata ſibi nequitia cœpit flere. Magiſter verò ſciens, quod lacrymæ non erant lacrymæ deuotionis & pœnitentiæ, ſed nequitiæ & doloris; dixit comiti. *In diluuio aquarũ multarum ad eum non approximabunt.* Statim communi conſilio & aſſenſu prælatorum, propter multas & multùm rationabiles cauſas, iterum excommunicatus fuit in loco comes nequiſſim° Tholoſanus; & omnes fautores, & adiutores eiuſdem. Nec ſilendum, quòd antequam omnia iſta fierent, in præterita hieme deceſſerat apud Montempeſſulanum M. Milo apoſt. ſedis legatus. Iam ad narrationis noſtræ ſeriẽ reuertamur. Capto igitur caſtro Minerbæ circa feſtũ B. Mariæ Magdalenæ, venit ad comitem noſtrum quidam miles dominus eiuſdem caſtri, qui vocabatur Ventilo; & ſe & ſuum caſtrum reddidit comiti. Comes autem, quia per caſtrũ illud multa mala euenerant Chriſtianis, ad ipſum iter dirigens, turrim ipſius funditus euertit. Audiens dominus Montis-regalis Aymericus, & homines ipſius caſtri, quòd capta eſſet Minerba; timentes ſibi, miſerunt ad comitem, rogantes de pace in hunc modum. Promiſit idem Aymericus, quòd traderet comiti caſtrũ Montis regalis, dummodo comes daret ei aliam terram competentẽ planam & immunitam: quod comes annuens, ſicut poſtulauerat fecit ei; ſed ipſe poſtmodũ, vt poiè peſſimus traditor, fracto fœdere recedens à dicto comite, crucis hoſtibus ſe coniunxit.

Pſalm. 31.

Comes Tholoſanus excommunicatur cum ſuis.

CAPVT. XL.

Obſidio Termarum.

Ipſo tempore ſuperuenit à Frãcia nobilis quidam, Guillelmus nomine, Decaieus cruce ſignatus, & quidam alij peregrini: nunciantes etiam comiti ingentem Britonum multitudinem aduenire. Habito igitur comes cum ſuis conſilio, confidens de dei adiutorio, direxit aciem ad obſidendum caſtrum Thermarum. Dum autem iret comes ad caſtrum illud, milites qui erant Carcaſſonæ, extrahere machinas, quæ erant in ciuitate: & portari fecerunt eas extra ciuita-

tem; vt deferrentur poſt comitem, qui properabat ad obſidendum Thermas. Quod audientes hoſtes noſtri, qui erant Cabareti, ſcilicet quod machinæ noſtræ expoſitæ erant extra Carcaſſonam; venerunt media nocte cum magna & armata multitudine, ſi forte poſſent eas ſecuribus debilitare. Qui cùm veniſſent, exierũt noſtri de ciuitate, qui pauciſſimi erant, ipſoſque aggredientes & viriliter effugantes, fugientes circumquaque longiùs ſunt ſequuti. Nec ſic quidem conquieuit furor aduerſariorum: ſed adhuc imminente diluculo redierunt; ſi fortè poſſent dictas machinas in aliquo debilitare; quod noſtri percipientes, exierunt ad eos, & longiùs & viriliùs quàm antea fecerant, effugarunt. Dominum etiam Cabareti Petrum Rogerij bis vel ter cepiſſent; ſed ipſe cum noſtris cœpit clamare, Monſfortis Monſ-fortis, præ timore, ac ſi noſter eſſet: ſicque euadens & fugiens per montana, non niſi poſt duos dies redijt Cabaretum. Britones autem, dè quibus ſuprà fecimus mentionem, tendentes ad Comitem, venerunt ad caſtellum, nomine Arij, quod adhuc erat comitis Tholoſæ in territorio Tholoſano: ſed burgenſes caſtelli noui Arrij noluerunt eos admittere intra caſtrũ, ſed in agris & hortis manere fecerunt nocte illa. Comes ſiquidem Tholoſæ negotium Chriſti, quantum poterat, latenter impediebat. Venientes Britones Carcaſſonam, machinas, quas ſuprà diximus, poſt comitem, qui tendebat ad obſidionem Thermarum, portauerunt. Erat autem caſtrum Termarum in territorio Narbonẽſi, diſtans quinque leucis à Carcaſſona. Caſtrum illud miræ & incredibilis erat fortitudinis; & tum ad humanam æſtimationem penitus inexpugnabile videbatur. In altiſſimi ſiquidem montis ſupercilio ſitum erat, ſuper rupem maximam, viuam, præruptam, profundiſſimis & inacceſſibilibus abyſſis in circuitu cingebatur; à quibus abyſſis aqua fluebat, caſtrum circuiens prænotatum. Item valles illas, tam magnæ, & vt ita dicam, indeſcenſibiles cingebant rupes, quòd ſi quis vellet ad caſtrum accedere, oporteret eum præcipitare in abyſſum; itemque, vt ita dixerim, repere verſus cœlum. Erat præterea prope caſtrum ad jactum lapidis rupis quædam, in cuius ſummitate erat turrita munitio modica, ſed fortiſſima, quæ vulgo Tumetum dicebatur * ſitum caſtrum Termarum ex vna ſolummodo parte adiri poterat, quia ex illa parte humiliores & inacceſſibiles minùs erant rupes. Caſtri ſiquidem huius dominus erat miles quidã, nomine Raimũdus, ſenex verſus in reprobum ſenſum, & manifeſtus hæreticus: qui, vt ſummatim eius malitiã exprimamus, nec Deum timebat, nec homines verebatur. De fortitudine ſiquidem munitę munitionis ſuæ adeo præſumebat, quod modò impugnabat Regem Arragonum, modo comitem Tholoſanum, modo dominum ſuum, videlicet comitem Biterrenſem. Audiens tyrannus iſte, quòd comes noſter proponeret caſtrum Termarum obſidere, milites quoſcumque potuit, adunauit, victualibuſque copioſiſſimis, & ceteris ad defendendũ neceſſarijs caſtrum muniens ſæpedictum, parauit ſe ad reſiſtendum. Veniens comes noſter ad caſtrum, obſedit illud; cum paucis partem eius modicam obſidendo occupauit. Illi autem qui intus erant multi & muniti à facie exercitus noſtri, qui erat modicus, non timentes, ad hauriendam aquam ad omnia ſibi neceſſaria venientibus noſtris & reſiſtere non valentibus, exibant liberè & intrabant. Dum hæc & ſimilia agerentur, veniebant de die in diem pauci & guttatim ad exercitum Francigenæ peregrini: aduerſarij autem noſtri, ſtatim vt videbant hos peregrinos aduenire, aſcendentes muros in ſuggillationem noſtrorum, quia ſcilicet illi qui veniebant erant pauciſſimi & inermes, irriſione conclamabant, fugite à facie exercitus, fugite à facie exercitus. Non multò pòſt, cœperunt venire cum turbis & multitudine de Francia, & Alemania peregrini. Noſtri verò aduerſarij hęc videntes, verſique in timorem, à deriſione prędicta ceſſauerunt, minuſque præſumentes facti ſunt & audaces. Interea illi de Cabareto, præcipui & crudeliſſimi Chriſtianę religionis tunc temporis inimici, venientes propè Termas, nocte & die ſtratas publicas circuibant; & quoſcunque de noſtris inuenire poterant, vel morte turpiſſima cõdemnabant, vel in contemptum Dei & noſtrum, oculis, naſis, cæteris membris crudeliſſimè detruncatis ad exercitum remittebant.

Comitis Tolosani nequitia.

*Ita

Capvt XLI.

Carnotenſis & Bellouacus præſules, cum comitibus Drocenſi & Pontino in catholicorum caſtra perueniunt.

REbus ſic ſe habentibus, superuenerunt de Francia viri nobiles & potentes. Carnotẽſis videlicet epiſcopus, Beluacenſis epiſcop' Philippus, comes Robertus de Drocis, comes etiam Pontiui, habentes ſecum peregrinorum multitudinem copioſam. De quorum aduentu, comes totuſque exercitus lætabundi effecti ſunt, & gaudentes. Sperabatur ſiquidè, quòd potentes & potanter operarentur: in manu potenti & brachio excelſo, chriſtianæ fidei contererẽt inimicos. Sed qui deponit potentes, humilibus dat gratiã, per potentes illos magnum quid vel honorificũ noluit operari, ſecreto ſuo iudicio, quo ipſe nouit: verumtamen quantum ex humana perpenditur ratione, hoc ideo feciſſe creditur iuſt' iudex; quia ſcilicet, vel illi non fuerunt digni, per quos magna & laudabilia operaretur magnus & laudabilis Deus: vel quia ſi quid per magnos, vel magnificè fieret, totum adſcriberetur humanæ potentiæ, non diuinæ. Ordinauit igitur meliùs cœleſtis diſpoſitor, vt victoriam iſtam pauperibus reſeruaret, per eoſque glorioſè triumphans, nomini ſuo daret gloriam glorioſus. Interea comes noſter, erigi fecerat machinas, quæ petrarię nuncupabantur; quibus ad primum caſtri murũ iacientibus, noſtri in expugnatione quotidie laborabant. Erat in exercitu vir venerabilis, Guilelmus videlicet Archidiaconus Pariſienſis qui zelo fidei Chriſtianę ſuccenſus, totũ ſe pro Chriſti ſeruitio laborioſis ſolicitudinibus exponebat: prędicabat quotidie, inſtituebat collectas in ſũptus machinarum; cæteraque huius neceſſarię ſedulitatis officia prouidus exercebat. Ibat ſæpiſſime ad nemus, ducens ſecum multitudinem peregrinorum, & ligna ad vſus petrariarum deferri copioſiſſimè faciebat. Quodam etiam die, cùm noſtri vellent quandam machinam erigere prope caſtrum, valliſque profunda eos impediret; vir magnæ conſtantiæ, vir feruoris incomparabilis, aduerſus huiuſmodi impedimentum, in ſpiritu conſilij & fortitudinis pernéceſſariũ excogitabat remedium. Peregrinos ſiquidem ducens ad nemus, iuſſit afferri lignorũ abundantiã

Deus noluit per potentes capi caſtrũ Thermarũ.

Zelus Archidiaconi Pariſienſis.

eoploſam, vallemque illam lignis, terra, lapidibus implati fecit: quo facto noſtri dictam machinã in loci illius planicie locauerunt. Et quia non poſſemus omnes prouidas & ſolicitas ſtrenuitates dicti archidiaconi, laboreſque quos in dicta obſidione ſuſtinuit, ad plenum exprimere; breuiter hoc aſſerimus, quòd huic præ ceteris, imò ſoli poſt Deum, adſcribenda eſt peruigil, & diligentiſſima huius obſidionis cura, victoria captionis. Erat ſiquidem ſanctitate præclarus, cõſilio prouidus, animo virtuoſus: cui in huius negotij exercitio tantam gratiam diuina virtus cõtulerat; vt in omnibus, quæ ad obſidionem neceſſaria videbantur, peritiſſimus haberetur. Docebat quippe fabros, carpentarios inſtruebat, omnemque artificem in edocendis his quæ ad obſidionis ſpectabant negotium, ſuperabat: impleri faciebat valles, ſicut iam dictum eſt, itemque cũ neceſſe eſſet, altos colles profundis vallibus adæquari. Adaptatis igitur prope caſtrum machinis ad murum caſtri per dies ſingulos iacientibus, cùm primum murum caſtri viderent noſtri ex continuo ictu lapidum debilitatum, armauerunt ſe vt primum burgum caperent per inſultum. Quod videntes aduerſarij, appropinquantibus noſtris ad murum, in burgo illo ignẽ miſerunt; & ſe in burgũ ſuperius receperunt. Sed cùm noſtri primum borgum intrallent, exeuntes ad eos aduerſarij, ipſos à borgo illo effugãdo, citiùs expulerunt. Dum res ita ſe haberet, videntes noſtri, quòd turris quę erat prope caſtrũ, de qua ſuprà mentionem fecimus, quæ vocatur Tumetum, militibus munita, captionem caſtri plurimùm impediret; cogitauerunt, quomodo caperent turrim illam. Ad pedem igitur turris illius, quæ in ſummitate rupis cuiuſdam, ſicut ſuperiùs diximus, erat ſita, poſuerunt excubias; ne illi de turre ad caſtra accederent; vel illi de caſtro eis qui in turre erant, ſi neceſſitas ingrueret, ſubuenirent. Poſt paucos etiam dies, noſtri inter caſtrum Termarum & turrim prædictam, In loco inacceſſibili cum maxima difficultate & diſcrimine erexerunt machinam vnam, quæ dicitur mangonellus. Illi autem de caſtro mangonellum vnum erigentes, ſuper machinã noſtram grandes iaciebant lapides; ſed illam dirimere nequiuerunt. Mãgonello igitur noſtro ad ſæpedictam turrim continuè iaciente, videntes illi qui intus erant, quòd obſeſſi eſſent, & quia illi de caſtro in nullo eos poterent adiuvare; nocte quadam, dicti timore ducti, fugæ præſidia quæſiarunt, turrim vacuam dimittentes. Quod cùm ſervientes Carnutenſis Epiſcopi cognoviſſent, qui ed pedem turris excubias obſervabant, ſtatim intraverunt; vexillumque dicti Epiſcopi in turris ſuperiùs memoratę cacumine locauerunt. Dum hæc fierent, petrariæ noſtræ ex alia parte ad muros caſtri continuè jaciebant; ſed adverſarij noſtri, vtpote fortiſſimi & aſtuti, quando videbant, quòd machinæ noſtræ, murorum ſuorum aliquid debilitarent, ſtatim prope murum illum interius de lignis & lapidibus aliud repagulum conſtruebant: ſieque contingebat, quòd quoties noſtri aliquid de muris debilitabant, impediente repagulo quod adverſarij fecerant, vlteriùs procedere non valebant. Et quia non poſſumus omnes eventus hujus obſidionis exprimere, hoc breviter dicimus, quòd illi de caſtro numquam aliquid de muris perdiderunt, quin, vt ſuperiùs diximus, murum alium interiùs ædificarent. Dum hæc agerentur, erexerunt noſtri mangonellum vnum ſub quadam rupe prope caſtri murum, in loco inacceſſibili. Cùm autem iaceret mãgonellus ille, hoſtes noſtros non modicum damnificabat. Deputavit autem comes noſter ad cuſtodiam illius mãgonelli trecentos ſervientes, & quinque milites. Valdę enim timebatur de mangonello illo; tum quia ſciebant noſtri, quod hoſtes noſtri omnem darent operam, vt deſtruerent illum, eo quod valde eos infeſtaret; tum quia illi, qui erant in exercitu, nõ poſſent ſubvenire illis qui cuſtodiebant mãgonellum, ſi neceſſitas immineret, propter inacceſſibilitatem loci, in quo erat mangonellus. Quodam igitur die exeuntes à caſtro adverſarij noſtri, cum ſcutis vſque ad octoginta, præparabãt ſe ad diruendum mangonellum. Sequebantur autem eos alij infiniti portantes ligna, ignem, &c. ad ignis incentivum. Videntes autem trecenti ſervientes noſtri, qui cuſtodiebant mangonellum adverſarios venientes, timore ducti omnes fugerunt; ita quòd non remanſerunt ad mãgonellum cuſtodiendum, niſi quinque milites. Quid plura? appropinquantibus adverſarijs, fugerunt omnes milites noſtri, præter vnum, qui vocabatur Guillelmus Sevreto. Iſte ſiquidem, vt vidit eos venientes, cum maxima difficultate cœpit aſcendere per deſuper rupem contra eos; illi autem vnanimes irruerunt in eũ; ipſe enim ſtrenuiſſimè, ſe defendebat. Videntes autem hoſtes, quòd non poterant eum capere, cũ lanceis projecerunt eum, ſuper mangonellum noſtrum, & poſt eum ligna ſicca & ignem: vir autem probiſſimus ſtatim ſurgens, ſtatim ignem diſperſit, ita quod mangonellus permanſit illæſus: cœpit iterum miles noſter aſcendere verſus hoſtes, illi autem proiecerunt eum, ſicut antea fecerant, ignẽque ſuper ipſum. Quid plura? iterum ſurgit, hoſteſque appetit; ipſi illum reproijciunt ſuper mãgonellum vſque quater. Videntes autem noſtri, quod miles noſter non poſſet euadere, eo quod, nullus de noſtris poſſet ei ſubvenire, receſſerunt ad murum caſtri, ex alia parte quaſi impugnaturi; quod ſcientes adverſarij, qui militem noſtrum prædictum infeſtabant, retraxerunt ſe in caſtrum. Miles autem noſter, licet multùm debilitatus, vivus evaſit; & per ejus incomparabilem probitatem mangonellus noſter illæſus permanſit. Interea nobilis comes Montis-fortis, paupertate tanta, & tam vrgentiſſima laborabat, quòd ſæpiſſimè ipſo etiam pane deficiente, quod comederet, non habebat. Multoties quippe, ſicut certiſſimè didicimus, imminente hora refectionis, dictus comes ſe de induſtria abſentabat, & præ confuſione non audebat in ſuum redire tentorium; eo quòd eſſet hora comedendi, & ipſe nec etiam panem ſolum haberet. Venerabilis autem Archidiaconus Guillelmus, confratrias inſtituens, collectas ſicut diximus faciebat; & quidquid extorquere poterat exactor egregius, pius raptor; in machinas, & cetera ad obſidionem pertinentia ſolicitus expendebat. Dum res ita ſe haberet, aduerſarijs noſtris aqua defecit. Noſtri ſiquidem jamdudum obſtruxerant aditus; & ad hauriendam aquam exire non poterant. Deficiente igitur aqua, defecit eis virtus, & animus reſiſtendi. Quid plura? loquuntur cum noſtris, tractant de pacatio hunc modum. Promittit Raimundus domin' caſtri, quòd nobili comiti traderet caſtrum illud; dummodo

Archidiaconus Pariſienſ. ad omnia quæ ad obſidionem ſpectabant peritiſſimus.

Mirabilis ſtrenuitas unius militis adverſus innumeros hoſtes.

Penuria comitis pij maxima.

comes terram aliam ei dimitteret; inſuper caſtrum Termarum ſtatim poſt Paſcha ei reddere debetet. Dum autem de compoſitione hujuſmodi tractaretur, Carnotenſis & Beluacenſis Epiſcopi, comes etiam Robertus, & comes Pontiui, recedere ab exercitu proponebant. Supplicauit comes, rogaverunt vniuerſi, vt adhuc in obſidione illa per tempus aliquantulum remanerent; ſed cum illi nullomodo flecti potuiſſent, nobilis comitiſſa Montiſ-fortis eorum pedibus ſe prouoluit; affectuosè ſupplicans, ne in tantæ neceſſitatis articulo, negotio domini exhiberent humerum recedentem; comitique Ieſu Chriſti, qui ſe pro vniuerſali eccleſia morti quotidie exponebat, in tam arcto diſcrimine ſubuenirent. Epiſcopus autem Beluacenſis, & comes Robertus, & comes Pontiui deprecati, comitiſſę noluerunt acquieſcere; ſed dixerunt quòd in craſtino recederant, nec vllomodo expectarent, etiã vnico die. Carnotenſis autem Epiſcopus promiſit quòd adhuc aliquantulo tempore, cum comite remaneret.

Capvt XLII.

Hæretici Termenſe caſtrum dedere nolunt, ſed Deus in eorum exitium ingentem eis aquæ copiam immittit.

Videns comes noſter, quod recedentibus præfatis viris remaneret quaſi ſolus; tam euidenti neceſſitate compulſus, licet inuitus acquieuit, vt modum compoſitionis reciperet, quã aduerſarij offerebant. Quid vltra? Loquuntur noſtri iterum cum aduerſarijs, firmatur compoſitio ſupradicta. Statim mandauit comes Raimundo domino caſtri, vt exiens redderet caſtrũ ſuum: ille autem ipſa die exire noluit, ſed firmiter promiſit, quòd in craſtino redderet caſtrum ſummo mane. Dilationem autem iſtam diuina prouidentie voluit & prouidit, ſicut in euentu rerum manifeſtiſſimis probatum eſt argumentis. Noluit etenim iuſtiſſimus iudex Deus illum qui tot & tanta mala intulerat eccleſiæ ſanctæ eius, & adhuc ſi poſſet, ampliora facturus, poſt tanta crudelitatis exercitia immunem abire, recedere impunitum. Vt enim de cæteris malitijs taceamus, iam triginta anni tranſierunt, & amplius, ſicut à perſonis fide dignis audiuimus, ex quo in Eccleſia caſtri Thermarum diuina ſacramenta non fuerant celebrata. Nocte igitur inſecuta, cælo quaſi diſrupto, & cataractis apertis, tam ſubitò erupit aquæ abundantia pluuialis; quòd inimici noſtri qui aquæ penuria diu laborauerant, & propter hoc reddere ſe propoſuerant, aqua illa abundantiſſimè ſunt refecti. Cithara noſtra in luctum vertitur, luctus hoſtium in gaudium commutatur. Statim ſiquidẽ in tumorem verſi, reſumpſerunt vires, & animos reſiſtendi; vtique crudeliores effecti, & ad perſequendum nos perniciosiores, quo diuinum ſibi in neceſſitate adminiculum præſumebant manifeſtiùs affuiſſe. O ſtulta & nequam præſumptio! de illius ſe iactare adiutorio, cuius cultum abhorruerant, fidem etiam abdicarant. Dicebant ſiquidem, quia nolebat Deus, vt ſe redderent; pro ſe etiam factum aſſerebant, quòd diuina iuſtitia fecerat contra illos. Rebus ſic ſe habentibus, Epiſcopus Beluacenſis, comes Robertus, & comes Pontiui, imperfecto Chriſti negotio, imò in arctiſſimo & periculoſo diſpendio derelicto, receſſerunt ab exercitu, ad propria remeantes; &

Dei ope ſtulte gloriantur heretici, exitum rei non præſcientes.

ſi nobis dicere liceat, quod ipſis facere nõlicuit, non completa ſua quadrageſima, receſſerũt Ordinatum ſiquidẽ erat à ſedis legatis Apoſtolicæ; eo ꝙ plurimi de peregrinis tepidi erant, & ſemper ad propria ſuſpirantes; quòd nullus conſequeretur indulgentiam, quam cruceſignatis fecerat Dominus Papa, qui in ſeruitio Ieſu Chriſti, vnam ad minus non compleret quadrageſimã. Summo autem diluculo, miſit comes noſter ad Raimundum dominum caſtri, & mandauit vt redderet, ſicut & die præcedenti promiſerat, caſtrum ſuum: ille autem aquæ abundantia refectus, pro cuius penuria reddere ſe voluerat, videns etiam robur exercitus recedere fere totum, à pacto quod fecerat inconſtans & lubricus reſiliuit. Duo tamen milites, qui in caſtro erant, quia die præcedenti promiſerant firmiter Mareſchallo comitis noſtri, quòd ſe redderent, exeuntes à caſtro, etiã comiti ſe reddiderunt. Cum rediiſſet igitur mereſchallus ad comitem, ipſum enim miſerat, vt cum Raimundo loqueretur, & verba Raimundi comiti retuliſſet; Epiſcopus Carnotenſis, qui in craſtino volebat recedere, rogat & conſulit, vt mareſchallus ad Raimundum iterũ remittatur; eique quemlibet offerat compoſitionis modum, dummodo reddat comiti caſtrum ſuum; & vt faciliùs reſpondendo poſſit perſuadere, quod quærit, conſulit Epiſcopus Carnotenſis, quòd mareſcallus ducat ſecum epiſcopum Carcaſſonẽſem, qui erat in exercitu, eò quod eſſet indigena & notus eiuſdem: inſuper mater eius, quæ erat peſſima hæretica, eſſet in caſtro: & frater ipſius epiſcopi nomine Guilelmus de Rupeforti, de quo ſupra fecimus mentionem. Iſte Guillelmus erat crudeliſſimus, vnuſque de peioribus pro poſſe ſuo Eccleſiæ inimicis. Venientes igitur dictus Epiſcopus & mareſchallus iterum ad Raimundum, verbis preces, precib' minas addunt, inſtantiſſimè laborantes, vt tyrannus eorum conſilijs acquieſcens, ſecundũ modum quem ſuprà diximus, reddat ſe comiti noſtro, imo Deo. Sed quem mereſchallus durum inuenerat, obſtinatum in malitia ſua, Epiſcopus Carcaſſonenſis & mareſchallus modò inueniũt duriorem. Noluit etiam ſuſtinere ſupradictus Raimundus, vt Epiſcopus cum fratre Guillelmo ſecretiùs loqueretur. Nihil igitur proficientes Epiſcopus & mereſchallus ad comitem reuertũtur. Necdum tamen plenè intelligebant noſtri, quòd ſicut iam diximus, diuina pietas hæc ordinabat, eccleſiæ ſuæ meliùs prouidendo. In craſtino ſummo diluculo receſſit epiſcopus Carnotenſis, comes exiit cum eo, ab exercitu ipſum aliquantulum proſecuturus. Cùm autem paululũ longè eſſet ab exercitu, exeũtes aduerſarij multi & armati, vnum de noſtris volebant diſcindere mangonelllis. Audiens autem comes clamorem exercitus, rediens concit' venit ad illos, qui machinam diſcindebant; eos in caſtrum ſuum ſolus intrare compulit, vellent nollent; inſecutuſque eos viriliter non ſine proprio vitę diſpẽdio diutius effugauit. O audacia principis! O virtus virilis! Poſt diſceſſum igitur ſupradictorum nobilium, Epiſcoporum videlicet & comitum, vidẽs comes noſter remanſiſſe ſe quaſi ſolum, & pene penitus deſolatum; in multa anxietate & perturbatione poſitus, quid ageret neſciebat. Nullo modo enim volebat ab obſidione recedere; nec ibi poterat ſimplius remanere. Multos quippe & armatos habebat aduerſarios, adiutores paucos,

Indicta quadrageſima lucrãdis indulgentijs.

& ex

& ex parte maxima inimicos; ſicut enim prædiximus, totum robur exercitus receſſerat cum epiſcopis & comitibus ſupradictis. Erat prætetea caſtrum Thermarum adhuc fortiſſimum; nec credebatur, quòd niſi per multos & fortiſſimos capi poſſet; hyems inſuper imminebat, quæ in locis illis aſperrima eſſe ſolet: in montanis quippe ſitum erat, ſicut jam diximus caſtrum Termarum, idcoque propter pluuiarum inundationẽ, ventorum turbinem, nivium abundantiam, vltra modum frigidus, & quaſi inhabitabilis erat locus. Dum in hac tribulatione & anguſtia eſſet comes, & quid eligeret ignoraret; ecce quedam die ſupervenerunt à Lotharingie pedites peregrini: de quorum adventu exhilaratus comes, obſidionem firmavit contra Thermas, & mediante induſtrie venerabilis Archidiaconi Guillelmi reſumpſerunt vires noſtri, cœperuntque circa ea quę ad obſidionem ſpectabant, ſtrenuè laborare. Statim machinas, quæ antea parũ profecerant, propiùs ad muros caſtri transferentes, laborabant in ipſis continuè, muroſque caſtri non modicum debilitabant; miroque modo incomprehenſibili Dei iudicio contingebat

Machinæ præſentibus nobilibus inutiles, abſentibus mira operantur.

res mirabilis, quòd machinæ dum ſæpedicti nobiles erant in exercitu, parum aut nihil profecerent; poſt eorum diſceſſum ita rectè iaciebant, ac ſi à domino ſinguli lapides dirigerentur; & ſic, ſic erat: à Domino quippe fiebat iſtud, eratque mirabile in oculis gentis noſtræ. Cùm igitur noſtri diutius laboraſſent in machinis, muroſque & turrim caſtri ex magna parte debilitaſſẽt, quadam die in feſto S. Cæciliæ, fecit comes viam

Fecit eam

quamdam & † cooperiri, per quam ſuffoſſores ad murum accedere, & ipſum ſuffodere poſſent. Cùm igitur comes in præparanda via illa tote die laboraſſet, & iejunaſſet; imminente nocte, in vigilia S. Clementis videlicet, ad ſuum rediit tentorium. Illi autem qui erant in caſtro, diuina diſponente clementia, & B. opitulante Clemente, verſi in terrorem, & penitus deſperantes, ſtatim exeuntes de caſtro, fugam arripere attentauerunt: quod illi de exercitu cognoſcentes, ſtatim clamore facto cœperunt diſcurrere, vt comprahenderent fugientes. Quid amplius immoremur? Quidam capti ſunt viui, plures etiam interfecti. Peregrinus autem quidam Carnotenſis pauper & ignobilis, dum diſcurreret cum alijs, & fugientes ſequeretur hoſtes, diuino ordinente iudicio, Raimundum dominum caſtri, qui in quodam locu ſe abſconderat, apprehendit, & apprehenſum noſtro comiti præſentavit: quod comes, quaſi amplum munus ſuſcipiens, non quidem eum occidit, ſed in fundo turris Carcaſſonenſis retrudi fecit: vbi per plures annos dignas pro meritis pœnas & miſerias ſuſtinuit. Cõtigit autem quiddam in obſidione Thermarum, quod prætermittere non debemus. Die quodã comes noſter machinam quamdam parvã, quæ lingua vulgari Catus dicitur, faciebat duci ad fodiendum caſtri murum. Dum igitur comes eſſet prope machinam illam, & loqueretur cum

Protectionis Dei exẽplũ.

quodam milite, brachiumque ſuum ſuper collum illius cauſa familiaritatis teneret, ecce lapis ingens iactatus à mangonello adverſariorum, cum maximo impetu veniens ab alto, percuſſit in capite militem prænotatum; mira Dei operãte virtute, comes qui militem illum quaſi amplexatus erat, illæſus permanſit, miles autem ictum mortis ſuſcipiens, expirauit. Alia etiam die Dominica, erat comes in papilione ſuo, Miſſamque audiebat. Contigit autem Dei providente clementia, dum ſtaret erect' comes, & audiret Miſſam, quod ſerviens quidam Deo diſponente, retro ipſum prope dorſum ipſius ſtaret, & ecce ſagitta per baliſtam ab aduerſario emiſſa ſeruientem illum percuſſit & occidit; quod diuina pietate diſpoſitum, nullus debet ambigere: vt videlicet dum ſeruiens ille ſtans retro comitem ictũ ſagittæ ſuſciperet, pius Deus Eccleſiæ ſuæ ſanctæ athletam ſuum ſtrenuiſſimum conſeruaret.

Aliud exemplũ diuinæ protectionis.

Capto igitur caſtro Thermarũ, & à noſtris munito in vigilia S. Clementis, comes noſter direxit aciem ad caſtrum quoddam, quod dicitur Conſtantia: quod vacuum inveniens, venit ad aliud caſtrum, quod Viridepodium vocatur: quod infra triduum ſibi redditum recepit. His itaque geſtis, propoſuit comes ire in Albigenſem diœceſim, vt caſtra, quæ à dominio ejus receſſerant, recuperaret. Venit ergo ad caſtrum, quod Caſtra dicitur, & burgenſes reddiderũt ei Caſtra; & ſubmiſerunt per omnia ejus voluntati. Inde venit comes ad caſtrum de Lumbers, de quo priùs fecimus mentionem: inveniique illud hominibus vacuum, & victualibus plenum. Milites enim & burgenſes caſtri timore comitis omnes fugerant: eò quod in comitem proditionem feciſſet. Comes verò caſtrum illud munivit ſtatim, & vſque in hodiernum diem in ſua habet poteſtate. Quid amplius immoremur? Omnia ferè caſtra Albigenſis territorij citra Tarnum fluvium ſub eodem temporis ſpatio recuperavit nobilis comes Chriſti. Eodem tempore venit comes Tholoſanus ad caſtrum quoddam prope Albiam, cũ comite noſtro colloquium habiturus. Ivit comes noſter ad illud colloquium: & hoſtes parati erant capere eum. Comes enim Tholoſæ quoſdam peſſimos traditores, qui comitem noſtrum manifeſtiſſimè impugnabant, adduxerat ſecum. Comes verò noſter dixit Comiti Tholoſano. Quid feciſtis? vos vocaſtis me ad colloquium, & vobiſcum meos traditores adduxiſtis. Reſpondit comes Tholoſæ, non adduxi. Cùm hæc audiſſet comes noſter, voluit eos capere; comes autem Tholoſæ ſupplicavit ei, & noluit ſuſtinere, quòd caperentur. Ab illo igitur die cœpit comes Tholoſæ inimicitias, quas adverſus Eccleſiam & comitem noſtrum conceperat, aliquantulum exercere.

Capvt. XLIII.

Solemne colloquium Narbonæ inſtituitur ſuper negotijs comitum Tholoſani & Fuxienſis; cui interſunt Rex Arragonenſis, ſedis Apoſt. Legati, Simon à Monteforti; ſed ſine profectu conuentus diſſolutur.

NOn poſt multos dies, convenerunt apud Narbonã Rex Arragonenſis, Comes Mõtisfortis, comes etiam Tholoſanus; inter ſe colloquium habituri. Huic colloquio affuerunt Vticenſis Epiſcopus, & venerabilis Abbas Ciſtercij; qui præcipuè poſt Deum Ieſu Chriſti negotium promovebat. Iſte Vticenſis Epiſcopus Raimundus nomine, à multis diebus ardenter negotium fidei diligebat, & quantùm poterat promouebat: & illis diebus ſuper eodem negotio cum Abbate Ciſtercienſi legationis officio fungebatur. Affuit & prædicto colloquio magiſter Theodiſius, de quo ſuperiùs facta eſt mentio: & multi alij viri ſapientes, & boni. Tractatum fuit in prædicto colloquio de comite Tholoſæ; & fa-

ctа fuiſſet ei magna gratia, & copioſa miſericordia, ſi idem comes ſanis conſilijs acquieſcere voluiſſet. Volebat ſiquidem Abbas Ciſtercij apoſt. ſedis Legatus, quòd comes Tholoſanus, dummodo hæreticos de terra ſua expelleret, ōnes dominicaturas & ꝓprietates ſuas haberet integras & illæſas. Illa etiam iura quæ habebat in caſtris hæreticorum, quæ de feudo ejus erant, quæ idem comes dicebat eſſe ad minus quinquaginta, volebat præfatus Legatus, vt quarta vel etiam tertia pars cederet in proprietatem comitis ſupradicti. Sprevit ſupradictus comes illam magnã gratiam, Deo vtique in poſterum Eccleſiæ ſuæ providente: & ita omni beneficio & gratia reddidit ſe indignum. Tractatum fuit præterea in prædicto colloquio, de pace reformanda inter eccleſiam, & ſuum immaniſſimum perſecutorem, comitem videlicet Fuxenſem. Ordinatum etiam fuit ad preces regis Arragonum, quòd ſi comes ille iuraret, mandatum Eccleſiæ ſe facturum; iuraret etiam, quòd cruce ſignatos, præcipuè comitem Montisfortis de cætero nullatenus impugnaret: Comes noſter redderet ei illud, quod jam habebat de terra ipſius; præter caſtrum quoddã, quod Appamiæ nuncupatur. Caſtrum ſiquidem illud nullo modo recuperare debebat, propter multas cauſas, quæ inferiùs exprimentur. Sed Deus æternus, qui abſconditorum eſt cognitor, qui nouit omnia antequam fiant; nolens tot & tantas immaniſſimi hoſtis ſui crudelitates remanere impunitas, ſciēſq; quanta mala de hac compoſitione contingerent in futurum: alio ſuo & incomprehenſibili iudicio, induravit cor comitis Fuxenſis; ita quod noluit recipere pacem iſtam: Deo vtique Eccleſiam ſuam miſericorditer viſitante; vt dum hoſtis pacem recipere recuſaret, futuræ deinde turbationis ſuæ ipſe jam cõfirmatiuam ſententiam in ſe daret. Nec prætereundum, quòd rex Arragonũ, à quo comes Fuxi tenebat pro parte maxima terram ſuam, in caſtro Fuxi poſuit cuſtodes milites ſuos: & coram epiſcopo Vticenſi, & abbate Ciſtercienſi promiſit, quòd per terram illam nullum malum inferetur Chriſtianitati. Iurauit etiam idem Rex coram dictis legatis, quòd ſi comes Fuxi vnquam à communione ſanctæ Eccleſiæ vellet recedere, & à familiaritate & amicitia & ſeruitio comitis Montisfortis, rex ipſe ad primam ſæpedictorũ legatorum, vel comitis noſtri requiſitionem, in manus ipſius Comitis noſtri traderet caſtrum Fuxi. Super hoc dedit rex comiti noſtro literas ſuas patentes, conuentionem iſtam pleniùs continentes: & ego qui litteras vidi, tenui, & diligenter inſpexi, teſtimonium perhibeo veritati. Sed quia malè poſtea rex ſeruavit quod promiſit: quantum exinde noſtris reddiderit ſe infamem, luce clariùs innoteſcit.

Tholoſanus comes reſpuit conditiones pacis.

CAPVT. XLIV.

De malitia & tyrannide comitis Fuxi erga eccleſiam.

QVia verò locus poſcit, quia opportunitas ſe ingeſſit; hic de crudeli malignitate, & maligna crudelitate comitis Fuxi, quamuis partem centeſimam non poſſemus exprimere, aliquid breuiter perſtringamus. Primò ſciendum, quòd hæreticos & hæreticorũ fautores in terra ſua tenuit, fouit quantùm potuit, & promouit. In caſtro prætereà Appamiarum, quod erat proprium Abbatis & Canonicorum B. Antonini, tenebat vxorem ſuam, duas ſorores hæreticas, cum aliorum hæreticorum multitudine copioſa; qui in caſtro illo, inuitis prædictis canonicis, & quantum poterant renitentibus, publicè & priuatim venenum ſuæ nequitię ſeminantes, corda ſimplicium ſeducebant. Ipſis etiam ſororibus & vxori in proprio allodio canonicorum ædificari domum fecerat dictus comes. Caſtrũ vero Appamiarum canonicorum erat, ſicut diximus; ſed comes ille tenebat illud ab abbate in vita ſua: & iurauerat abbati ſuper ſanctam Euchariſtiam, quòd nullam abbati vel caſtro moleſtiam inferret: monaſterium ſiquidem canonicorum ſitũ eſt extra caſtrum, ad dimidium milliariũ. Quodam prætereà tempore, milites duo conſanguinei & familiares dicti comitis, qui erant hæretici peſſimi & manifeſti; ad quorum conſilia comes ille omnia faciebat; matrem ſuam hæreſiarcham maximam, quæ erat amica* comitis ſæpedicti, caſtrum Appamiarum adduxerunt: vt ibi reſidens, virus diſſeminaret hæreticæ ſuperſtitionis. Quod videntes abbas & canonici memorati, & tantam Chriſti & eccleſiæ iniuriam ferre non valentes, hæreſiarcham à caſtro illo eiecerunt. Quod audiens dictus proditor, comes videlicet Fuxi, in iram verſus eſt & furorem. Alter verò duorum illorum hæreticorum militum, qui erant filij dictæ hæreſiarchæ, veniens Appamias, in odium canonicorum, vnum de canonicis, qui erat ſacerdos, diuina celebrantem ſuper altare cuiuſdam eccleſiæ prope Appamias, carnifex crudeliſſimus membratim diuiſit; & vſque in hodiernum diem, manet ipſum altare illius occiſi ſanguine rubricatum. Nec ſic quieuit furor carnificis; ſed vnum de fratribus monaſterij Appamiarum apprehendens, oculos illi eruit in odium religionis Chriſtianæ, & canonicorũ contemptum. Ipſe etiã comes Fuxi non multò pòſt monaſterium ſupradictum, habens ſecum ruptarios, mimos, & meretrices, vocanſque abbatẽ monaſterij, cui, ſicut prædiximus, ſuper corpus dominicum iurauerat, quòd nullã inferret moleſtiam, dixit ei, vt omnes traderet, ſine mora, claues monaſterij; quod abbas facere noluit. Veruntamen timens abbas, ne Tyrannus ille eaſdem claues auferret per violentiam; intrauit, & claues ſæpedictas poſuit ſuper corpus S. Antonini martyris, quod erat ſuper altare, cũ multis alijs ſanctorum reliquijs; in cuius etiam Sancti honore, Eccleſia illa erat fundata. Præedictus autẽ comes ſecutus abbatem, non deferens eccleſiæ, Sanctorum reliquias non attendens, deſuper corpus Sanctiſſimi martyris, ſacrorum impudentiſſimus violator, claues rapuit prænotatas. Quid amplius? Abbatem & canonicos omnes in eadem concluſit Eccleſia; obſeratiſque ianuis, ibi eos tenuit per tres dies, ita quòd per illud triduũ nõ comederent, nec biberẽt, nec etiã ad quæſita naturæ egredi poterant. Tyrann⁹ autẽ interim omnẽ ſubſtantiã monaſterij diripiens, in ipſo infirmitorio canonicorum, in contemptum religionis, cum ſuis meretricibus dormiebat. Poſt triduum autem abbatem & canonicos de eccleſia ac monaſterio ferè nudos expulit; inſuper per totum caſtrum Appamiarum, quod erat proprium canonicorum, ſicut dictum eſt, fecit præconis voce clamari, vt nullus auſus eſſet hoſpitio recipere aliquem de canonicis, vel abbatem: facta eſt autem proclamatio huiuſmodi, ſub pœna grauiſſimæ vltionis. O nouum inhu-

* *fortè ami ca.*

manitatis genus! Cùm enim eccleſia, incarceratis ſoleat eſſe refugium & damnatis; iſte peruerſitatis auctor, in ipſa eccleſia incarcerat innocẽtes. Sæpedictus etiam tyrannus ſtatim ipſam eccleſiam S. Antonini ex magna parte diruit; dormitorium & refectorium canonicorum eorũ, ſicut viſu probauimus, deſtruxit; & inde munitionem in Caſtro Appamiarũ fieri fecit. Ad malorũ huius traditoris exaggerationẽ, rem quandã relatu dignã huic operi duximus inſerendã.

Capvt XLV.

Comes Fuxenſis irreuerenter ſe gerit erga reliquias D. Antonini martyris, quæ ſolemni proceſſione geſtabantur.

ERat quædam Eccleſia in ſupercilio montis cuiuſdam, prope dictũ monaſterium; quod cùm ſemel, ſicut conſuetum habent in anno, viſitarent canonici; & cum proceſſione venerãda corpus ſui patroni venerabilis Antonini honorificè deportarent; prædictum comitem fortè fortuitu equitantem contigit pertranſire. Qui nec Deo, nec Sancto martyri, nec religioſæ proceſſioni deferens, ſaltem ſignis exterioris humiliari nõ potuit; nec de equo cui inſidebat curauit deſcendere: ſed erecto ſuperbiæ collo, & elatione ceruicoſa, quæ ſibi pluſima erat domeſtica, promparicè præteriuit. Quod videns quidã vir venerabilis, abbas videlicet de Monte S. Mariæ, Ciſtercien. ordinis, qui vnus de duodecim longè prædictus prædicatoribus ad prædicandum venerat, & tunc temporis proceſſioni illi intererat, exclamauit poſt ipſum, Comes, tu non defers domino tuo ſancto martyri: ſcias, quòd in villa, in qua ex parte ſancti dominiũ habes modò, priuaberis ipſo dominio; itaut. Sancto faciente, te viuente ſentias exheredatum. Cuius boni viri dicta fides ſequitur, ſicut rei exitu manifeſtiſſimè declaratur. Crudelitates iſtas comitis Fuxi, & illas quæ ſequuntur, audiui ab ore abbatis ipſius monaſterij Appamiarum, viri fide digni, viri multæ religionis, viri perſpicuę bonitatis.

Abbas Montis S. Mariæ non vanus vates comiti Fuxenſi.

Capvt XLVI.

Sacrilegia, aliaque facinora à Comite Fuxenſi per vim patrata.

QVodã tempore ſæpedictus comes iuit cum multitudine ruptariorum ad quoddã monaſterium, quod dicebatur S. Maria, in terra comitis Vrgellenſis; in quo erat ſedes epiſcopalis. Canonici autem eccleſiæ illius, timentes à ſaeuitia dicti comitis, receperunt ſe in eccleſia; vbi tandiu fuerunt ab eo oppreſſi, quod præ ſitis anguſtia vrinas ſuas bibere ſunt compulſi. Quibus tãdem ſe reddentibus, intrans Eccleſiã hoſtis Eccleſiæ crudeliſſimus, omni abſtracta ſupellectili, crucibus & vaſis ſacris, fractis inſuper campanis, in ea præter parietes nihil dimiſit. Præterea Eccleſiam illam quinquaginta millibus ſolidorum redimi fecit. Quo facto dixit ei quidam peſſimus miles ſuus Ecce, inquit, deſtruximus S. Antoninum, & S. Mariam; nihil adhuc nobis reſtat, niſi vt deſtruamus Deum. Alio etiam tempore, vt idem comes & ſui ruptarij prædictam ſpoliarent eccleſiam, ad tantam crudelitatis dementiã deuenerunt; quòd ipſis imaginibus Crucifixi crura & brachia abſcindẽtes, inde piperẽ & herbas ad ciborum condimentum terebant, in cõtemptũ dominicæ paſſionis. O crudeliſſimi carnifices! ô peſſimi deriſores! ô crudeliores ipſis Chriſti crucifixoribus! ô conſpuentib⁹ ſæuiores! Cum vidiſſent miniſtri Pilati Ieſum mortuum, ait euangeliſta, nõ fregerunt eius crura. O nouũ immanitatis artificium. O inauditæ crudelitatis indicium. O hominem, comitem Fuxenſem dico, miſerrimũ miſerorum! O beſtiam omni ferã crudeliorem. In ipſa etiam eccleſia equos ſuos collocantes ruptarij, duci ipſos ſuper ſacroſancta altaria comedere faciebant. Quadam die dictus tyrannus cum multitudine magna armatorum, erat in quadam eccleſia: ſtatim armiger quidam ipſius comitis capiti imaginis crucifixi impoſuit galeam, & ipſam imaginem armauit ſcuto & calcaribus: mox que idem armiger lanceam arripiens, imaginem crebris ictibus impetebat, & dicebat ei, vt ſe redimeret. O peruerſitas inexperta! Alio tempore dictus comes vocauit ad colloquium epiſcopos, Tholoſanum videlicet & Conſoranenſem, & aſſignauit eis diẽ & locum: die autem illa, qua illi epiſcopi perrexerunt ad colloquium, ſæpedictus comes impugnauit tota die quoddam caſtrum proprium abbatis & canonicorum S. Antonini Appamiẽſis. O nequã & peruerſa traditio! Fecit & aliud tyrannus memoratus; quod non credimus prætermittendum. Inierat fœdus cum comite Montisfortis, ſicut longè ſuperiùs diximus, filiũque ſuum ei tradiderat in obſidem factæ compoſitionis: venerabilis autem Abbas Appamiarum, caſtrum ſuum jam tradiderat comiti Montisfortis. Venit igitur quodam die comes Fuxi cum ruptarijs ſuis prope Appamias, ponenſq; ruptarios ſuos in inſidijs, acceſſit ad caſtrum; & mandavit burgenſibus, vt exirent ad ipſum, cum eo colloquium habituri: promiſitque eis firmiſſimè ſub iureiurando, quod ſecurè exire poterant, quia non faceret eis malum; ſed ſtatim vt burgenſes egreſſi ſunt ad eum, vocavit ſecretò ruptarios ſuos qui in inſidijs latitabant, qui venientes antequam burgenſes poſſent intrare caſtrum, multos ex eis ceperunt, & captos ſecum duxerunt. O nequam proditio! Dicebat etiam comes ſæpè memoratus, quod ſi comes cruceſignatos contra hæreticos, & cruce ſignandos, omnes etiã qui pro fidei negotio laborabant, vniuerſos inſuper quibus hoc negotium placebat, manu ſua interfeciſſet; arbitraretur ſe obſequium præſtaſſe Deo. Illud quoque ſciendum, quòd ſæpe memoratus comes iuravit coram legatis domini Papæ, quòd de terra expelleret hæreticos: q̃ tamen nulla voluit facere ratione. Multa quidem & alia mala commiſit crudeliſſimus canis iſte in Eccleſiam, & in Deum; quæ ſi vellemus per ordinẽ enarrare, nec nos poſſemus ſufficere, nec etiam eſſet, qui dictis noſtris fidem de facili adhiberet: excedit quippe malitia modum. Deprædatus eſt monaſteria, Eccleſias diſſipavit, omnique crudeli crudelior, Chriſtianorum cædes anhelans, in ſiti ſanguinis ſemper manſit. Diffitebatur hominem, imitabatur ſæuitiam belluinam; factus fera, & non homo. His de eius malitia breviter perſtrictis, ad id quod dimiſimus reuertamur.

Canonici præ ſiti vrinas ſuas bibunt.

Athei dictũ

Vetus editio Herodem ineptè hic ponit pro Pilato.

Comes Fuxenſis bellua & non homo.

Capvt. XLVII.

Comes Monsfortium regi Arragonum hominij iura perſolvit, pro ciuitate Carcaſſonenſi debita.

IN ſupradicto colloquio Narbonenſi, ſupplicaverunt Vticenſis epiſcopus, & Abbas Ciſtercij regi Arragonum, vt reciperet in hominẽ comitem Montisfortis; ciuitas enim Carcaſſonę

erat de feodo regis Arragonenſis. Quod cùm ille facere noluiſſet, in craſtino iterum acceſſerunt ad regem viri ſæpedicti, prociderunt ad pedes ejus, humiliter & inſtantiſſimè deprecantes, vt hominium comitis recipere dignaretur: ipſe autem comes flexit ante regem genibus, ſuum hominium humiliter offerebat. Tandem rex victus precibus acquieuit, & recepit comitem in hominem de ciuitate Carcaſſonæ; vt illam comes ciuitatem teneret à rege. Quibus geſtis rex & comes noſter, & comes Tholoſæ, & Vticenſis epiſcopus exeuntes à Narbona, perrexerunt vſque ad Montempeſſulanum. Dum adhuc eſſent prænominati nobiles & prælati in Montepeſſulano, tentatum eſt de contrahendo matrimonio inter primogenitum regis, & filiam comitis Montisfortis. Quid plura? firmabatur ab vtraque parte matrimonium præfatum; videlicet à rege & comite noſtro, hinc & inde præſtito iuramento. Inſuper rex tradidit Comiti præfatum primogenitum ſuum cuſtodiendum. Verumtamen rex, qui comiti filium ſuum tradiderat, non multò pòſt dedit ſororem ſuam filio comitis Tholoſani in vxorem; vnde non modicùm, nec immeritò, apud nos infamem ſe reddidit & ſuſpectum. Iam enim quando matrimonium illud factum eſt, comes Tholoſæ perſequebatur manifeſtè eccleſiam ſanctam Dei. Nec ſilendum, quòd cùm eſſent præfati viri in Montepeſſulano, & multi etiam epiſcopi & eccleſiarum prælati, tractatum fuit iterum de facto comitis Tholoſani. Voluerunt legati, epiſcopus videlicet Vticenſis, & abbas Ciſtercienſis, maximam gratiam & miſericordiam facere dicto comiti, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum; ſed idem comes cùm promiſiſſet impleturū ſe in craſtino, quidquid dicti legati mandaſſent; ſummo mane in craſtino receſſit à Montepeſſulano ipſis legatis inſalutatis. Viderat enim quandam avem, quam indigenæ vocant avem S. Martini, ad ſiniſtram volantem; & perterritus fuit valde. Ipſe enim more Saracenorum, in volatu & cantu avium, & ceteris augurijs ſpem habebat.

Capvt. XLVIII.

Epiſcopus Pariſienſis, alijque nobiles veniunt in exercitum Monfortij comitis.

AN verbi incar. 1210. circa mediam quadrageſimam, venerunt de Francia cruce ſignati nobiles & potentes: epiſcopus videlicet Pariſienſis, Ingerranus de Cociaco, [a] Robertus de Tornaco, Ivellus de Meduana, & plures alij. Hi nobiles viri in Chriſti negotio ſe nobiliter habuerunt. Cùm veniſſent autem Carcaſſonam, communicato conſilio, omnes dicti peregrini in hoc conſenſerunt, vt ad obſidendū tenderent Cabaretū. Quia antè milites de Carcaſſonenſi diœceſi jamdudū timore noſtrorum dimiſerant caſtra ſua, & fugerant Cabaretum; inter quos erant duo fratres ſecundum carnē, quorum vnus vocabatur Petrus Miro, alter Petrus de S. Michaële, iſti ceperunt Brichardū de Naliaco, ſicut ſuprà tetigimus. Exierant autem illi duo milites à Cabareto, & plures alij cum eis, & venerant ad Comitem noſtrum, & reddiderant ſe illi; itaque comes illis dederat terras. Videns autem dominus Cabareti Petrus Rogerij, quòd vellent comes & peregrini obſidere Cabaretum; conſiderans quòd valde debilitatus eſſet, eo quod receſſiſſent ab eo milites ſupradicti, timore ductus, compoſuit cum comite noſtro & baronibus in hunc modum. Caſtrum Cabareti tradidit, inſuper præfatum Brichardum reddidit. Comes dedit ei terram aliam competentem, reddito Cabareto; mox ad obſidendum caſtrum, quod Vaurum dicitur, comes & barones acies direxerunt.

Engaran de Coucy.

Capvt XLIX.

Obſidio Vauri.

ERat autem caſtrum illud nobiliſſimum, & ampliſſimum, ſitum ſuper Agotum fluvium; diſtans quinque leucis à Tholoſa. Erat in caſtro illo Aymericus traditor ille, qui fuerat dominus Montisregalis, & multi alij milites inimici crucis vſque ad octoginta; qui caſtrum intrauerant & munierant contra noſtros. Domina ſiquidem caſtri vidua, nomine Giralda, peſſima hæretica, & ſoror dicti Aymerici. Venientes igitur noſtri ad caſtrum, ex vna tantum parte illud obſederunt; non enim ſufficiebat exercitus noſter, ad caſtrum ſæpedictum vndique obſidēdum. Erectis igitur poſt aliquot dies machinis, cœperunt noſtri, ſicut mos eſt, caſtrum impugnare: adverſarij, quantum poterant, defendere. Erat ſiquidem in caſtro infinita hominum multitudo, & armis optimè munita; ita ferè plures erāt defenſores, quàm eſſent impugnatores. Nec prætereundum, quòd quando noſtri primò venerunt ante caſtrum, exierunt adverſarij de caſtro, militemque vnum de noſtris ceperunt, & introductum ſtatim occiderunt. Quamvis autem noſtri ex vna parte obſediſſent, diuiſi tamen erant in duos exercitus; & ita diſpoſiti, quòd ſi neceſſitas ingrueret, exercitus exercitui non poſſet ſine diſcrimine ſubvenire. Sed non multò poſt ſupervenerunt à Francis nobiles multi, epiſcopus videlicet Lexovienſis, & epiſcopus Linocenſis * comes etiam Antiſiodorenſis, & multi alij peregrini. Obſederunt igitur caſtrum ex alia parte, inſuper etiam facto ponte de ligno ſuper Agotum fluvium, tranſeuntes noſtri aquam caſtrum vndique circundederunt. Comes autem Tholoſæ Eccleſiam Dei, & comitem, quantum poterat, perſequebatur; non tamen in manifeſto; adhuc enim veniebant victualia exercitui noſtro à Tholoſa. Rebus ita ſe habentibus, venit comes Tholoſæ ad exercitum. Comes autem Antiſiodorenſis, & Robertus de Tornaco, qui erant cognati eius germani, cœperunt monere comitem Tholoſæ, vt rediens ad cor mandatis eccleſiæ obediret: ſed cùm nihil profeciſſent, comes cum rancore & indignatione, receſſit à comite Montisfortis: homines etiam Tholoſæ qui erant in obſidione Vauri, receſſerunt ab exercitu. Inhibuit etiam comes Tholoſæ ciuibus Tholoſanis, ne vlterius deferrent victualia apud Vaurum. Hic narrandum eſt quoddam ſcelus comitum Tholoſæ & Fuxi nequiſſimum: proditio inaudita.

*Lingonen-ſis

Capvt L.

Peregrini multi proditoriè à comite Fuxenſi, inſtigante Tholoſano interficiuntur.

DVm fieret colloquium, ſicut diximus, prope Vaurum, de pace inter comitem Tholoſæ, & ſanctam eccleſiam reformanda, veniebat multitudo peregrinorum de Carcaſſona ad exercitum: illi autem doli miniſtri, traditionis artifices, comes videlicet Fuxenſis, Rogerus Bernardi filius eius, Geraldus de Pepios, & multi

de hominibus comitis Tholoſæ, poſuerunt ſe in inſidijs cum infinitis ruptarijs, in quodam caſtro, quod vocatur Mons-Gandij, prope Podiũ Laurentij; quò cùm peregrini deuenirent, illi inſurrexerunt in eos; & quia inermes erant & proditionis ignati, ea ipſis innumerabiles occiderunt, omnemque occiſorum pecuniam, Tholoſam daportantes, ibi inter ſe diuiſerunt. O beata occiſorum agmina! O pretioſa in conſpectu Dei mors ſanctorum! Nec ſilendum eſt, quòd dum carnifices prædicti peregrinos occiderent memoratos, Sacerdos quidam peregrinus confugit ad quandam eccleſiem, quæ prupe erat; vt pro eccleſia moriens, in eccleſia moreretur. Trecitor autem ille peſſimus Rogerus Bernardi, filius comitis Fuxi, à patris ſui non degenerans prauitate, ſacerdotem ſecutus eſt memoratum. Ingrediens autem audecter ecclaſiem, ipſumque aggradiens, qualis homo eſſet inquiſiuit. Peregrinus, inquit, ſum ſacerdos. Ad quem carnifea; oſtende mihi, inquit, quòd ſis ſacerdos. At ille amoto caputio à capite (erat cappa indutus) oſtendit ei characterem elericalem. Crudeliſſimus autem ille loco ſancto non deferens, vel perſonæ, eleuata aſcia acutiſſima quam tenebat, ſacerdotemque per medium charactetem validiſſimè percutiens, miniſtrum eccleſiæ in eccleſia interfecit. Iam ad id quod dimiſimus, redeamus Non credimus autem prætermittandum, quòd comes Tholoſanus, immanis Chriſti hoſtis, & crudeliſſimus perſecutor, in caſtro Vauri in quo erat fons & origo totius hæreſeos; quia non erat comitis Tholoſæ, imo à multis annis expugnauerat Tholoſanos; ob ſolum Chriſtianæ religionis odium; quemdam Seneſchallum ſuum latenter miſerat in caſtrum Vauri, pluresque milites, vt caſtrum defendarent contra noſtros: quos capto caſtro comes noſter ibi reperit, & diu tenuit vinculatos O nouum proditionis genus! ſuros milites ſuos ad caſtri defenſionem poſuerat; foris quaſi præbens auxilium, à Tholoſa deferri victualia permittebat. Sicut enim ſuprà diximus, in initio obſidionis Vauri deferebantur ad exercitum victualia, ſed modica à Tholoſa. Sed licet venirent victualia à Tholoſa, comas tamen Tholoſæ diſtrictè inhibebat, ne machinæ afferrẽtur. Ciues etiam Tholoſani circa quinque millia ammonitione venerabilis epiſcopi ſui Fulconis in auxilium noſtrorum, ad obſidionem venerant ſæpedictam. Ipſe etiam epiſcopus pro fide catholica exulans, ibi aduenit: modum autem egreſſionis eius à Tholoſa, non duximus ſuperfluum enarrare.

Capvt LI.

Fulco epiſcopus Tholoſanus epiſcopatu pulſus, magna animi conſtantia exulat, paratus etiam ceruicem glad a pro Chriſti nomine præbere.

Erat quodam die epiſcopus apud Tholoſam, Sabatho videlicet poſt mediam Quadrageſimam: & ſicut mos eſt in Epiſcopalibus Eccleſijs, volebat die illa ordines calebrara: verũtamen comes Tholoſæ tunc erat in ciuitata, qui pro exceſſu multiplici, ab apoſtolicę ſedis legatis nominatim erat excõmunicatus. Itaque in aliqua villa in qua erat, non poterat quia diuina myſteria celebrare. Miſit igitur ad comitem epiſcopus, humiliter rogans & monens, vt ipſe cauſa ludendi exiens à ciuitate, iret ſpatiatum, donec ſolummodo Epiſcopus Ordines celebraſſet. Tyrannus autem in furorem conuerſus, miſit ad epiſcopũ militem vnum, mandans, & ſub periculo capitis diſtrictè præcipiens, vt de ciuitate Tholoſa, & de tota terra comitis citiùs egredaretur, Vir autem venerabilis hæc audiens, in feruore ſpiritus, menta intrepida, clariſſimo vultu, tale fertur militi dediſſe reſponſum. Comes, inquit, Tholoſanus non me fecit epiſcopum, nec per ipſum hic ordinatus ſum, vel pro ipſo: eccleſiaſtica me elegit humilitas, non intruſit violentia principalis. Non exeo propter eum; veniat ſi audet, paratus ſum accipere gladium, vt pertingam ad maieſtatem per calicem paſſionis: veniat tyrannus ſtipatus militibus, & armatus, ſolũ me reperient & inermem; attẽdo brauium, non timebo quid faciat mihi homo O conſtantia animi! O mirificũ robur mentis! Manens igitur intrepidus ille Dei famulus, de die in diem expectabat tyranni gladium; ſed cùm ille non auderet eum interficere, vtpote qui eccleſiæ dei iampridem mala intulerat tot & tanta, timebatque, vt vulgò dicitur, pelli ſuæ. Poſtquã epiſcopus quadraginta dies in illa mortis expectatione peregerat, de ciuitate egredi propoſuit Tholoſana. Die igitur quodam in octauis Reſurrectionis dominicæ, egrediens epiſcopus de ciuitate; ad comitem noſtrum, qui erat in obſidione Vauri, deuenit. Noſtri autem in expugnatione caſtri continuè laborabãt; aduerſarij verò, vtpote ſuperbiſſimi, ſe inſtantiſſimè defendebãt. Nec ſilendum eſt, quòd ſedentes in equis ferro coopertis, ſuper muros diſcurrebant in deriſum noſtrorum; vt ſic videlicet oſtenderent muros ampliſſimos & fortiſſimos ſe habere.

Capvt. LII.

** Vaurum à catholicis expugnatur, ibique multi nobiles viri ſuſpendio necantur, alij flammis traduntur.* * *L'auaur.*

Quodã præterea die, erexerunt noſtri prope muros caſtri caſtella quædam de lignis; in quorum ſummitate Chriſti milites poſuerant ſignum. Aduerſarij verò ad crucis vexillum inſtãtiùs cũ machinis iacientes, inde ſupredictæ crucis brachium confregerunt Statim canes impudentiſſimi, tantum emiſerunt vlulatũ & cachinnum; ac ſi de confractione crucis maximam victoriam reportarent. Sed dedicator crucis, iniuriam iſtam miraculosè & manifeſtiſſimè vindicauit. Contigit autem non multò pòſt res mirabilis & mirificè extollenda; quòd crucis inimici, qui de crucis confractione exultauerant, cruce ſuas iniurias vindicante, in feſto crucis capti fuerunt, ſicut inferiùs oſtendemus. Dum res ita agereturr, fecerunt noſtri fieri machinã, quæ vulgò catus vocatur; quæ cùm parata eſſet, traxerunt eam vſque ad foſſatum caſtri. Poſt hæc attulerunt noſtri in magno conamine ligna & ramos, facienteſque faſciculos de ipſis lignis & ramis, projiciebant in foſſatum, vt implerent illud Aduerſarij verò, vtpote aſtutiſſimi, fecerunt viã quamdam ſubterraneam, pertingentem vſque prope machinam noſtram; exeunteſque de nocte per viam illam, ligna & ramos, quos noſtri in foſſatum proiecerant, extrahebant, & deferebãt in caſtrum. Quidam inſuper de aduerſarijs, accedentes prope ſæpedictam machinam, illos qui ſub protectione machinæ foſſatum implere non ceſſabant, vncinis ferreis latenter & fraudulẽter ad ſe trahere nitebantur. Quadam præterea

Iniuria cruci illata in feſto S Crucis vindicata.

noctè exeuntes aduerſarij à caſtro per viam ſubterraneam, intrauerunt in foſſatũ; iacienteſque inſtantiſſimè iaculos ignitos, ignem, ſtupam, adipem, & cætera ignis nutritiua, voluerunt cõburere machinam ſupradictam. Duo autem comites Alemanni cuſtodiebant ipſa nocte vigilias circa machinã. Statim clamor attollitur in exercitu, curritur ad arma, machinæque ſuccurritur. Dicti verò comites Alemani, & qui cum eis erant Teutonici, videntes quòd non poſſent pertingere ad hoſtes, qui erant in foſſato; cum probitate magna, & ſub magno diſcrimine proiecerũt ſe in foſſatum; hoſteſque ſuos viriliter aggredientes, retruſerunt eos in caſtrum, priùs aliquibus ex eis interfectis, & pluribus vulneratis. Interea cœperunt noſtri multum turbari, & de captione caſtri quodammodo deſperare; eo ſcilicet quod quidquid de die in foſſato proijcere poſſent, aduerſarij de nocte extraherent, & in caſtrum deferrent. Sed dum noſtri ita turbarentur, quidam ex eis ſubtiliùs excogitantes, aduerſus hoſtium inſidias vtile remedium inuenerũt. Fecerunt ſiquidem ante egreſſum viæ ſubterraneæ, per quam hoſtes egredi conſueuerant, proijci ligna viridia, & ramos; poſthæc appoſuerunt minuta etiam ſicca, ignem etiam & adipem, ſtupam, & cætera ignis incentiua in ipſo viæ ſubterraneæ * iterumque deſuper proiecerunt ligna & ſegetes virides, & herbam multã. Statim fumus ex igne egrediens, ita impleuit totam viam ſubterraneam, quòd aduerſarij vlteriùs non potuerunt egredi per viam illam præ fumo. Fumus etenim qui non poterat in altum prorumpere, propter ligna & ſegetes virides ſuperpoſitas, totam, ſicut diximus, viam ſæpedictam implebat. Quod videntes noſtri, ſolitò liberiùs impleuerunt foſſatum. Quo impleto milites noſtri, & ſeruientes armati, dictam machinam per multos agones ad murum verſus trahentes, ſuffoſſores muro appoſuerunt. Illi autem de caſtro, ligna, ignem, adipem, ſudes etiã accutiſſimas, & maximas deſuper machinam proijcere non ceſſabant. Sed noſtris viriliter ac miraculosè machinam defendentibus ſæpedictam, nec machinã incendere, nec foſſores à muro depellere potuerunt. Dum autem noſtri in expugnatione iſta inſtantiſſimè laborarent; epiſcopi qui aderant, & quidam venerabilis abbas Curiæ Dei Ciſtercienſ. ordinis, qui de mandato legatorum, ipſorum vices in exercitu tunc agebat, vniuerſuſque clerus congregati in vnum, cum deuotione maxima *Veni creator ſpiritus* decãtabant. Quod videntes & audientes aduerſarij, ita Deo diſponente ſtupefacti ſunt, vt vires reſiſtendi pene penitus amiſerint. Quia, ſicut poſtea confeſſi ſunt, plus timebant eos cantantes, quàm pugnantes; pſallentes, quàm inſilientes; orantes, quàm infeſtantes. Muro igitur perforato, iam noſtris intrantibus, & aduerſarijs, cùm iam non poſſet reſiſtere, ſe reddentibus; volente Deo, & noſtros miſericorditer viſitante, in feſto inuentionis S. Crucis, captum eſt caſtrum Vauri. Mox eductus eſt de caſtro Aimericus, de quo ſuprà tetigimus, qui fuerat dominus Montis-regalis, & alij milites vſque ad octoginta. Nobilis autem Comes propoſuit, quòd omnes patibulo ſuſpenderentur; ſed cùm Aimericus, qui erat maior inter illos, ſuſpenſus fuiſſet, cadentibus furcis, quę præ nimia feſtinatione bene nõ fuerant terræ affixę; videns comes, quòd mora magna fieret, alios occidi præcepit; quos peregrini auidiſſimè ſuſcipientes, occiderunt citiùs in eodem loco. Dominam etiam caſtri quę erat ſoror Aimerici, & hęretica peſſima, in puteum proiectam, comes lapidibus obrui fecit. Innumerabiles etiam hæreticos peregrini noſtri cum ingenti gaudio cõbuſſerunt.

Hymnus Veni creator hæreticos frangit.

Caput LIII.

Rogerius de Comenge Comiti Monfortio ſe adiungit, ſed poſtea, quam dederat fidem fallit.

Sciendum eſt autem, quòd cùm comes noſter eſſet in obſidione Vauri, quidam nobilis de Vaſconia, nomine Rogerius de Comenge, conſanguineus comitis Fuxi, venit ad eũ, vt ſe redderet ei. Dum autem eſſet ante comitem in die Paraſceues, vt faceret ei hominiũ, comes illa hora cœpit caſu ſternutare. Audiens autem dictus Rogerius, quòd comes vnicum ſternutum emiſiſſet, vocauit illos, qui ſecum erant in partem, conſulens eos; & nolebat illa hora facere, quod comiti propoſuerat. In terra enim obſeruant auguria ſtultiſſimi homines terræ illius; qui firmiſſimè credunt, quòd ſi vnum ſternutũ emiſerint, ipſe, vel alius habens aliquid agere, nõ poſſit ad bonum eis contingere illa die. Veruntamen videns ille Rogerius, quòd noſtri illum ſuper hoc deriderent; timenſque, ne comes notaret illum de ſuperſtitione peruerſa, quamuis inuitus, fecit ei hominium, & recepit ab eo terram ſuam; manſitque in eius ſeruitio diebus multis: ſed poſtea à fidelitate, quam ei fecerat, miſer & miſerabilis reſiliuit. Non credimus autem prætermittendũ miraculum quoddam, quod apud Vaurum relatione veridica cognouimus accidiſſe. Cujuſdam militis cruceſignati cappa, neſcio quo infortunio comburebatur: contigit autem miraculoſo Dei judicio, quòd combuſta tota cappa, ſola illa particula, in qua crux aſſuta erat, remanſit integra, & penitus incombuſta. Audiens autem dominus Podij Laurentij Sicardus, qui quondam fuerat cum comite noſtro, ſed ab eo receſſerat, quando captum eſt Vaurum, timore ductus, dimittens caſtrum Podij Laurentij, Tholoſam cũ ſuis militibus properavit. Erat autem Podium Laurentij quoddam nobile caſtrum, trib⁹ leugis diſtans à Vauro, in diœceſi Tholoſana: quod cùm recuperaſſet comes noſter, dedit illud Guidoni de Lucio, viro nobili & fideli: qui ſtatim illud intravit, & munivit. Interea Epiſcopus Pariſienſis, & Ingerannus de Couciaco, & Robertus de Tornaco, & Iuellus de Meduana, recedentes capto Vauro, ad ꝓpria remearunt. Capto caſtro Vauri, cùm veniſſent noſtri in caſtrum, homines comitis Tholoſani attendentes etiam quod ipſe comes receſſiſſet cum rancore à comite noſtro: præterea inhibuerat ne deferreatur ad exercitum machinæ & victualia à Tholoſa; ſuper & præcipuè quod idem comes per legatus D. Papæ, pro multis exceſſibus excommunicatus erat & expoſitus; his inquam omnibus diligenter inſpectis, propoſuere, vt comitem illum, quaſi iam apertè damnatum, manifeſtiùs impugnarent. Comes igitur noſter mouens caſtra, cœpit tendere ad quoddam caſtrum, quod dicitur Mons-Gaudij, vbi à comite Fuxi peregrini fuerant interfecti. Factum eſt autem, dum exercitus tenderet ad caſtrum illud, & dum adhuc aliquantulum longè eſſet, apparuit in loco illo, vbi occiſi fuerant peregrini à comite Fuxi, columna ignis videntibus noſtris, lucens & deſcẽ-

Superſtitio hæretici Rogerij.

Columna ignis viſa ſuper corpora occiſorum martyrum.

dens ſuper corpora occiſorum. Venientes autem noſtri ad locum, viderunt omnes occiſos iacere reſupinos, brachijs in modum crucis extenſis. O res mira! Iſtud audiui miraculum ab ore venerabilis epiſcopi Tholoſani Fulconis, qui præſens erat. Apud prædictum ergo caſtrum comes accedens, illud funditus euertit; homines enim caſtri effugerant præ timore. Inde perrexit comes noſter ad aliud caſtrum, quod dicitur Caſſer & erat proprium comitis Tholoſani. Interim comes Tholoſæ venit ad Caſtrum nouum: erat autem caſtrum illud nobile; quod comes prędictus igne ſuccendit, timens ne caperetur à noſtris, & vacuum dereliquit. Veniens comes noſter ad caſtrum de Caſſer, obſedit illud: milites autem comitis Tholoſæ, qui erant in caſtro illo licet fortiſſimo, videntes quod diu caſtrum illud tenere non valerent, reddiderunt ſe comiti tali conditione. Promiſerūt, quòd redderent noſtris omnes hæreticos qui erant in caſtro, ipſi autem euaderent; factúque eſt ita. Erant enim in caſtro illo multi hæretici perfecti. Intrauerunt igitur Caſtrum epiſcopi, qui erant in exercitu, cœperuntque hæreticis prædicare, volentes eos ab errore reuocare: ſed cùm nec vnū conuertere potuiſſent, exierunt à caſtro; peregrini autem arripientes hæreticos ferme ſexaginta, eos cum ingenti gaudio combuſſerunt. Hic autem manifeſtiſſimè apparuit, quantùm comes Tholoſæ hæreticos diligeret; cùm in modiciſſimo ipſius comitis caſtro inuenti ſint hæretici perfecti, ampliùs quàm quinquaginta.

Martyres brachijs in modum crucis extenſis iacent.

Capvt LIV.

Clerus Toloſanus Chriſti corpus religioſè deferens, vrbe ipſa hæreticarum nutrice & interdicta excedit.

His geſtis, epiſcopus Tholoſæ, qui erat in exercitu, mandauit præpoſito eccleſiæ, alijſque clericis, vt de ciuitate Tholoſana egrederentur: qui ſtatim iuſſa complentes, nudis pedibus cum corpore Chriſti egreſſi ſunt Tholoſa. Capto autē caſtro de Caſſer, comes noſter progrediens; venit ad aliud caſtrum comitis, quod dicitur Monsferrandus. Erat autē ibi frater comitis Tholoſæ, nomine Balduinus,* quem frater ſuus miſerat, vt defenderet caſtrum illud. Veniens comes ad Caſtrū, obſedit illud. Poſt paucos autem dies, noſtris inſultum facientibus, videns comes Balduin⁹ (ſic enim vocabatur) quod diu reſiſtere non valeret, reddidit caſtrum tali pacto, quod ipſe cum ſuis egrederetur liber; & liberatus præſtitit etiam iuramentum, quòd ipſe de cætero eccleſiam vel comitem noſtrum nullatenus impugnaret; imò ſi vellet comes noſter, ipſe eum contra omnes, & in omnibus adiuuaret. Egreſſus igitur comes Balduinus de caſtro venit ad fratrem ſuum, comitem videlicet Tholoſanum; ſed poſt paucos dies redijt ad comitē Montisfortis; veniénſque ad eū, rogauit, vt comes ipſum in hominem recipere dignaretur; & ipſe ei in omnibus & contra omnes fideliter deſeruiret. Quid vltra? Annuit comes, reconciliat⁹ eſt comes Balduinus eccleſiæ; de miniſtro diaboli, factus eſt miniſter Chriſti. Fideliter quippe ſe habens, toto niſu hoſtes fidei ab illo die & deinceps expugnauit. O reſpectus! O miſericordia redemptoris! Ecce duo, ex eodemque patre fratres, ſed inter ſe longè diſſimiles. Qui enim per prophetam dixit, *Iacob dilexi, Eſau autem odio habui*, vnum iſtorum incredulitatis limo inſiaū deſerens; alterum mirabiliter & miſericorditer eripuit, ſecreto ſuo conſilio, quo ipſe nouit. Nec ſilentio prætereundum, quòd cùm comes Balduinus exijſſet à Monteferrando, antequam veniret ad comitem noſtrum, quidā ruptarij, peregrinos qui à peregrinatione S. Iacobi redibant, in cruce-ſignatorum odium ſpoliauerunt. Quod audiens comes Balduinus, diligenter inquiſiuit, qui eſſent qui hoc fecerant, & omnia quæ à peregrinis rapuerant, ex integro reddi fecit. Hoc fecit nuntium futuræ probitatis & fidelitatis comes nobilis Balduinus. Capto Monteferrando, & quibuſdam alijs caſtris per circuitum; munito etiam à noſtris Caſtello nouo, quod, ſicut ſuprà dictum eſt, comes combuſſerat Toloſanus, tranſiens comes noſter fluuium Tarni, venit ad quoddā caſtrum, quod dicitur Rabaſtenſe, in territorio Albigenſi; quod cùm ei redditum fuiſſet à Burgenſibus; inde vadens, proficiens, & ſuccreſcens, ſex alia caſtra nobilia pari modo, ſine conditione aliqua acquiſiuit; quorum iſta ſunt nomina. Mons acutus, Galliacum, Caulacum, S. Marcellus, Guespia, S. Antoninus. Caſtra iſta invicem prope poſita, comes Tholoſæ abſtulerat Vicecomiti Biterrenſi.

** Alijs Bertrandus*

Malac. 1. Rom. 9.

Capvt LV.

Prima Tholoſæ obſidio per Barrenſem & Monfortienſem Comites.

His geſtis, nūciatum eſt comiti noſtro, quòd comes de Barro ad Chriſti militiam properans, Carcaſſonæ * Quo audito, comes gaviſus eſt gaudio magno valde; magna enim dicebātur de comite illo: noſtri etiam de adventu ejus plurimùm confidebant. Sed longè aliter ſe res habuit, quàm ſperabamus: vt oſtenderet Dominus, nomini ſuo dans gloriā, in ſe, non in homine confidendum. Miſit verò comes noſter ad dictum comitē milites, qui eum adducerent verſus Tholoſam, ſuper quamdā ripariam, vbi ipſe comes noſter & exercitus ejus ei occurrere deberent: & factum eſt ita. Comes autē Tholoſæ, & comes Fuxi, & hoſtium multitudo, audientes exercitum venire verſus Tholoſam, pergunt ad dictam ripariam; non enim diſtabat vltra dimidiam leugam à Tholoſa. Ibi convenerunt noſtri ex vna parte, hoſtes ex alia. Ipſi verò adverſarij timentes, ne tranſirent noſtri pontem, qui erat ſuper ripariam, citiùs dirui fecerant: noſtri verò circumeuntes, vt poſſent vadum aliquod invenire, invenerunt aliū pontem; ſed & ipſum tunc adverſarij diruebant. Sed noſtri cū maxima probitate, quidam per ſuper pontem, quidam per aquam natantes, fluvium tranſierunt, hoſteſque ſuos vſq; ad ipſas portas Tholoſæ viriliter effugarunt: inde redeuntes ad ripariam, ibi quidem manſerunt nocte illa; etiam ibi datum fuit conſilium, vt obſiderent Tholoſam in craſtino. Igitur noſtri moverunt Tholoſam; ibi fixere tentoria ante portas. Fuit in obſidione illa comes de Barro, & plures nobiles viri de Alemannia. Obſeſſa eſt igitur ex vna parte civitas, nō enim ſufficiebant noſtri, vt à parte alia obſiderēt. Erat autē in civitate comes Tholoſanus & comes Convenarum cognatus ejus: qui eum quantum poterat adjuvabat. Comes etiam Fuxi, & alij milites infiniti: cives etiam Tholoſani, quorū erat innumerabilis multitudo. Quid plura? Ad compara-

** appropinquaret.*

rionem multitudinis obſeſſorũ, pauciſſimi videbamur. Quia verò longum eſſet, inſultos omnes illius obſidionis exprimere: iſtud eſt breuiter dicendum, quòd quotieſcumq; adverſarij exibant vt noſtros infeſtarent, noſtris viriliter reſiſtentibus, cum confuſione compulſi ſunt civitatẽ introire. Quodam etiam die cùm exiſſent hoſtes, & noſtri audaciùs ipſos redire in civitatem compellerent; in ipſo inſulto occiderunt cognatum comitis Comingenſis, & Vuillelmum de Ropeforti, fratrẽ Epiſcopi Carcaſſonę Bernardi, de quo ſuperiùs fecimus mentionem. Alio præterea die, dum pranſi eſſent noſtri, & vt mos eſt, poſt prandiũ pauſarent in meridie (æſtas quippe erat) ſcientes adverſarij noſtros quieſcere, exeuntes per quamdam occultam viam, in exercitũ irruerunt: ſurgentes autem noſtri, hoſtibuſque viriliter reſiſtentes, in civitatem ipſos redire compellebant. Dum hæc fierent, Euſtachius .. & Simon caſtellanꝰ de Malpha, viri nobiles, qui ab exercitu exierant, vt præberent conductum illis qui ad exercitum victualia afferebant, eadem hora intrabant exercitum, victualia conducentes: & dum eſſent in ingreſſu exercitus, obuiauerunt eis hoſtes, qui ſicut diximus exierant de civitate, ipſoſque capere attentauẽrũt ſed illis viriliter ſe defendentibus, vnus ex aduerſarijs iacto gladio, vt eis mos eſt, dictum Euſtachium in latere percotiens, ipſum occidit. Caſtellanus autem Malphæ, per multos labores, & per miræ ꝓbitatis exercitia vivꝰ & ſanus evaſit. Facta eſt caritia magna in exercitu deficientibus victualibus: inſup verò † bona dicebantur de comite Barrenſi, cunctis qui erant in exercitu ſiniſtram de illo gerentibus opinionem. O juſtum Dei iudicium! Sperabatur ab hominibus, quòd comes ille mirabilia eſſet facturus, hominemque plus iuſto de homine præſumebant: ſed Deus qui per Prophetam dixerat, *Gloriam meam alteri non dabo*, ſciẽſque ſi noſtri in illa obſidione multùm proficerent, attribueretur homini, & non Deo: noluit ibi magnificè operari. Videns igitur comes noſter, quòd nihil proficeret ſed magnũ diſpendium fieret; & promotio negotij Chriſti, detrimentum pateretur; recedens ab obſidione Tholoſæ, venit ad caſtrum quoddam, verſus terram comitis Foxi, ꝗ dicitur Alta ripa: quod caſtrum cùm muniviſſet ſervientibus, ad caſtrum Appamiarum peruenit. Et ecce ſubitò venerunt ruptarij apud Altam ripam, homines autem caſtri ſtatim voluerunt capere ſervientes, quos comes noſter ibi dimiſerat, & tradere ruptarijs: illi autem recipientes ſe in munitione caſtri, quæ modicæ erat fortitudinis, cœperunt ſe defendere. O furioſa traditio! O ſcelus nequam! videntes autem ſervientes ſæpadicti, quòd non poſſent reſiſtere, dixerunt ruptarijs, quod redderent illis munitionem, dummodo paterentur illos abire viuos, & indemnes. Et factum eſt ita: ſed non multò pòſt comes noſter tranſijt per caſtrum ſupradictum, & totum illud ſuccendit. Mouens comes noſter ab Appamijs, venit ad caſtrũ, quod dicitur Varille, prope Fuxum; quod combuſtum & vacuum inueniens, gente ſua munivit. In terra comitis Foxi penetrans, caſtella ipſius plurima deuaſtabat; ipſum etiam Burgum Fuxi totum combuſſit. Peractis igitur circa Fuxum octo diebus, deſtructiſque arboribus, vineis extirpatis, comes noſter Appamias eſt reverſus. Venerat autem ad ipſum comitem Caturcenſis epiſcopus, miſſus à nobilibus territorij Caturcenſis, ſupplicantibus, vt accederet ad eos comes; & ipſi conſtituentes cũ dominum, ab eo acciperent terras ſuas. Comes autem Tholoſanus dominium habuerat in territorio Caturcenſi. Tunc rogavit comes nobilis comitem de Barro, & nobiles de Allemania, vt irent cum eo: qui omnes conceſſerunt, & ſe ituros promiſerunt. Ire igitur cœperunt, ſed cũ venirent prope Caſtrum novum, comes de Barro à promiſſione quam comiti fecerat reſilivit; nec famæ ſuæ providens, vel honori, dixit ei, quòd nullatenus iret cum ipſo: mirati ſunt omnes. Comes noſter vehementiſſimè conturbatus, ſupplicauit ipſe, rogauerunt vniverſi, & nihil proficere potuerunt. Mox quæſiuit nobilis comes ab Allemannis, ſi vellent ire cum eo, qui promiſerunt libentiſſimè ſe ituros. Mouens igitur comes noſter, tendens verſus Caturcum, comes autem de Barro aliam viam tendens, cœpit tendere Carcaſſonam. In ipſa diſceſſione, tantum opprobrium ſuſtinuit comes de Barro, quòd nõ poſſet de facili explicari. Illi enim qui erant in exercitu vſque eo conuitijs ipſum perſequebantur publicè, quòd præ confuſione non audemus dicere & ſcribere quæ dicebantur: ſicque factum eſt iuſto Dei iudicio, vt qui veniens ad terram Albigenſium, in ciuitatibus & caſtellis honorabatur ab omnibus, ab omnibus timebatur; rediens confunderetur ab omnibus, in omnium oculis vilis factus. Tendens comes noſter Caturcum, tranſijt per quoddam caſtrum, quod erat comitis Tholoſæ, nomine Caſſonum,* in territorio Caturcenſi; & impetu facto, totum caſtri burgum extrinſecùs ſuccendit. Inde veniens Caturcum, honorificè eſt ſuſceptus; & factis ibi paucis diebus, ivit cum Allemanis ſupradictis, conducens eos vſque ad villam, quę dicitur Rupis amatoris; inde redierunt Allemanni in terram ſuam, comes autem cum pauciſſimis Caturcum eſt reverſus. Et dum eſſet comes Caturci, nunciatum eſt ei, duos de militibus ſuis, Lambertum videlicet de Terreio, & Galterum de Langatone fratrem epiſcopi Cantuarienſis* à militibus comitis Fuxenſis eſſe captos. De modo captionis eorum, ſicut ab ore vtriuſque ipſorum audiuimus, aliquid breuiter exprimamus. Equitabant quadam die dicti milites prope terram comitis Fuxi, cum multis de indigenis: quod cùm audiſſet comes Fuxi, cũ maxima multitudine inſequutus eſt eos: indigenæ autẽ qui erant cum noſtris, qui ſicut dicitur, proditionẽ iſtam fecerant, vt viderunt multitudinem venientem, ſtatim omnes fugerunt; ita noſtri tantũ ſex remanſerunt. Circundantes igitur illos ſex vndique adverſariorum plurimi. (comes enim Fuxi fugientes indigenas inſequebatur,) equos ipſorum omnes occiderunt. Amiſſis igitur equis noſtri, inimicorum circumdati multitudine, ſe viriliter defendebant. Tunc quidam adverſariorum, qui erat inter alios nobilior, cognatus comitis Fuxi, dixit præfato Lamberto, ipſum ſiquidem nouerat, vt ſe redderent. Quod audiens vir multæ probitatis, nondũ venit inquit hora: tunc vt vidit, quia non poſſet euadere, tali inquit cõditione nos reddimus, ſi quinque nobis promiſeris; videlicet, quòd non occides nos, vel mẽbra truncabis: præterea honeſta tenebimur cuſtodia, nec nos ab inuicem ſeparabis; & nos ad competentem inducces redemptionem; nec in aliena poteſtate nos pones. Si hęc omnia firmiter promiſeris,

† non

De Deo, nõ de homine præſumendum. Iſai. 42.

Barrenſis comes turpiter ad ſua redit.

* *Caylus*

* *Stephani*

promiſeritis, ſic nos tibi reddemus; quod ſi nolueritis, parati ſumus mori; ſed confidimus in domino, quia non moriemur ſoli, ſed cariſſimè nos vendentes, auxiliante Chriſto, priùs ex vobis plurimos occidemus: nondum ligatas habem⁹ manus, nec capietis nos liberè, nec impune. Audiens dict⁹ miles verba Lamberti, promiſit omnia quæ petebat libentiùs facturum. Veni igitur, dixit Lambertus, & ſuper hoc in manu mea præſtes fidem. Ille autem non fuit auſus accedere ad eum, niſi noſtri ipſum priùs ſecurum feciſſent. Aſſecurauit eum Lambertus, & alij quinque; acceſſit ille ad eos, & tali conditione captos duxit ſecum. Qui mox quæ promiſerat malè ſeruans, tradidit eos comiti Fuxenſi. Comes autem ille maximis cathenis ligatos in tā deterrimo & tam anguſto poſuit carcere, quod nec ſtare, nec extenti iacere valebant; lumen etiam non habebāt, nec candelam; & ſolummodo dū comedebant, vnum breuiſſimū foramen in illo erat ergaſtulo, per quod cibaria eis porrigebātur. Ibi lōgiſſimo tempore eos tenuit comes Fuxi, donec multa pecunia ſunt redempti. Nunc ad id quod dimiſimus reuertamur. Peractis apud Caturcū comes nobilis negotijs, pro quibus illuc aduenerat, propoſuit abire in terram Albigenſem. Rediens igitur à Caturco, tranſienſque per caſtella ſua, & viſitans marchias ſuas, verſus Appamias remeavit. Venit ad quandam munitionem prope Appamias, & inuenit eam contra ſe munitam. Erāt quidem in ea ſex milites, & homines multi; comes verò ipſa die munitionem illam non potuit capere; ſed in craſtino mane inſultu facto, porta ſuccenſa, ſuffoſſo muro, ipſam munitionem vi cepit & deſtruxit, tribus militibus qui erant in ea, & hominibus interfectis; tres ſolum milites ad conſilium ſuorum reſeruauit; quia promiſerant, quod facerent reddi Lambertū de Tureyo & Gualterum de Langatone Anglicum; quos, ſicut dictum eſt, comes Fuxi tenebat. Inde Appamias comes noſter peruenit: & dum eſſet ibi, nuntiatum eſt ei, quod homines de Podio Laurentij facta proditione tradiderant villā Sicardo, qui fuerat dominus caſtri; & iam tā ipſe Sicardus cum ſuis militibus, quā homines illi, milites Guidonis de Lucejo, qui cuſtodiebant caſtrum, in munitione poſitos impugnarent. Sicut enim prædiximus, comes noſter caſtrum illud dederat dicto Guidoni. Quo audito turbatus comes in auxilium militum properare cœpit; & cùm veniſſent ad Caſtrum nouum, venit ad eum qui diceret, milites dicti Guidonis turrem Podij Laurentij & omnia mœnia caſtri reddidiſſe aduerſarijs, & verè ſic erat. Quidam ſiquidē miles, cui præcipuè Guido ſæpedictus cuſtodiam commiſerat caſtri ſui, pecunia, vt dictum eſt, mediante reddiderat aduerſarijs turrem prædictam. Sed poſt aliquot dies cùm de proditione in curia comitis accuſaretur miles ille, & nollet ſe defendere per duellum, memoratus Guido illum patibulo ſuſpendi fecit. Dimiſſis comes apud Caſtrum nouum quibuſdam militibus ſuis ad munitionem caſtri, ipſe iuit Carcaſſonam: verumtamen antequā recederet à Caſtro nouo, quoſdam milites & baliſtarios miſerat apud Montēferrandum; vt cuſtodirent caſtrum illud. Iam enim comes Tholoſæ, & cæteri aduerſarij fidei, vires reſumpſerant reſiſtendi, videntes comitem noſtrum eſſe quaſi ſolū: & diſcurrebant per terram, vt poſſent caſtra quæ amiſerant per proditionē recuperare. Dum eſſet comes noſter Carcaſſonæ, nunciatum eſt ei, quòd aduerſarij ſui in graui multitudine veniebant ad obſidendū Caſtrum nouum; quo audito comes turbatus eſt valde: ſtatim miſit comes ad milites ſuos, qui erant in Caſtro nouo? & mandauit ne timerent à facie aduerſariorum: quia ipſe veniret, & adiuuaret eos.

Capvt LVI.

Comes Tholoſanus caſtrū nouum, & Simonem Comitem illud defendentem obſidet.

Qvadam igitur die Dominica, cùm eſſet comes Carcaſſonæ, & audiſſet Miſſam, & diuinis ſacramentis communicaſſet, iturus ad Caſtrumnovum; conuerſus quidam Ciſtercienſis, qui aderat, cœpit conſolari eum, & quātùm poterat, animare. Cui vir nobilis totū de Deo præſumens, Putatis, inquit, quòd timeam? Chriſti gerimus negotiū: vniverſa pro me orat Eccleſia: ſcio, quòd non poterimus ſuperari. His dictis ad Caſtrumnovum vir nobiliſſim⁹ properavit. Verùm quędam caſtella prope Caſtrumnouum jam à dominio ejus receſſerāt: & de hominibus, quos in caſtris illis poſuerat, plures jam fuerant ab adverſarijs per proditionem interfecti. Dum igitur eſſet comes noſter in Caſtro novo, ecce comes Tholoſæ, & comes Fuxi, & Gaſto de Bearno, & quidam nobilis Vaſconiæ, cum infinita multitudine à Tholoſa egreſſi, properabant, vt obſiderent caſtrumnovum. Veniebat etiam cum adverſarijs ille peſſim⁹ apoſtata, ille prævaricator, iniquus filius diaboli, miniſter Antichriſti, Savaricus videlicet de Malleone, omnē excedens hęreticum, omni deterior infideli, impugnator Eccleſiæ, Chriſti hoſtis. O virum, imò virus peſſimum! Sauaricū dico: qui ſceleſtus & perditus, & prudens, & imprudens, currens adverſus Deū exerto collo, etiam impugnare auſus eſt Eccleſiā ſanctam Dei. O hominem apoſtaſiæ principem, crudelitatis artificē, peruerſitatis auctorem! O hominem malignorum participem! O peruerſorum conſortem! ô hominem opprobrium hominum! ô virtutis ignarum! ô hominem diabolicum! imò totum diabolum. Audientes noſtri tantam multitudinem aduenire, conſuluerunt quidam ex ipſis comiti, vt aliquos de ſuis dimittens ad defenſionem caſtri, ſecederet ad Fanum Iovis, vel etiam Carcaſſonam: ſed habito ſaniori conſilio, Deo meliùs providente, aduerſariorum adventum in Caſtronouo, comes voluit expectare. Nec ſilendum, quòd cùm comes eſſet in Caſtro novo, & iam quaſi eſſet in manus inimici, ecce miſſus à Deo Guido de Lucejo, cum quinquaginta ferme militibus ſuperuenit: ſiquidē miſerat omnes comes nobilis Regi Arragoniæ in auxilium contra Turcos. De quorum aduentu exhilaratus eſt comes, omnium noſtrorum animi confortati. Rex autem ille, vir ore peſſimus, qui nunquam dilexerat negotium fidei, vel comitem noſtrum, militibus quos comes miſerat in eius auxilium, valde turbarum ſe exhibuit: imò etiam dum milites ipſi redirent ad comitem noſtrum, de mandato ipſius comitis per literas eis facto, Rex perfidiſſimus, ſicut dictum fuit, ipſis noſtris militibus ad capiendos eos in via inſidias præparauerat: innotuit ſæpedictis militibus proditio, & à ſtrata publica declinauerunt. O crudelis pij operis recompenſatio! O tanti ſceleris dura ſtipendia! Iam propoſitum exequamur. Comite igitur apud Caſtrum novum,

Infidelitas heretici.

Chriſtiani Principis fiducia in Deum.

Rex Arragonum perfidus & ingratus.

ſecretiùs inimicorum ſuorum aduentum expectante, ecce quodam die ſubitò cum infinita multitudine venerant hoſtes; qui quaſi locuſtæ terram operientes, circumquaq; diſcurrere cœperant. Vt autem appropinquaverant caſtro, ſtatim homines de burgo exeuntes per deſuper murum ſe præcipitantes, & ad adverſarios tranſ-ferêtes, burgum ipſis in primo acceſſu dimiſerunt. Intrantes igitur aduerſarij burgum, cœperunt huc illuc diſcurrere, lætabundi, gaudentes. Comes verò noſter tunc erat in menſa: armantes autem ſe noſtri poſtquam comederant, de caſtro ſunt egreſſi; & quotquot de aduerſarijs in burgo inuenerunt, citiùs effugarunt, fugientesque aduerſarios, & trementes de burgo viriliter ejecerunt. Quo facto comes Tholoſæ, & qui cũ ipſo erant, fixerunt tentoria à parte caſtri ſuper montem. Poſthæc ita foſſatis, lignis, repagulis ſe cinxerunt, vt non tam obſidentes, quam obſeſſi viderentur: videbaturque quaſi fortius, & ad acceſſum difficilior locus in quo erat exercitus obſidentium, quam caſtrum obſeſſum. Cùm autem ſerò eſſet, adverſarij intrauerunt burgũ: erat enim hominibus vacuum, quia noſtri propter paucitatem, non poterant illud munire. Nõ enim erant in caſtro inter milites & ſeruientes, amplius quàm quingenti homines, cùm hoſtes ferè centum milia eſſe crederentur. Timentes autem hoſtes qui burgum intrauerant, ne noſtri expellerent eos, ſicut antea fecerant; ipſum burgum lignis, & quibuſcumque potuerunt, munierunt à parte murorum, ne ad eos exire poſſent: murumque forinſecum, qui erat inter burgum & exercitum, pluribus locis perforarunt, vt liberiùs fugere poſſent, ſi neceſſitas immineret. In craſtino autem exeuntes noſtri de caſtro, & quidquid aduerſarij fecerant deſtruentes, ipſos de burgo ſicut priùs fecerant, projecerunt; fugientes vſque ad tentoria ſunt ſequuti. Nec ſilendum credimus, in quo tunc diſcrimine nobilis erat comes. Comitiſſa quippe erat apud Vaurum; primogenitus eius Almaricus apud Fanum Iouis infirmabatur: filia, quam in terra illa genuerant, nutriebatur apud Montem regalem, nec poterat alter alterum videre; vel in aliquo ſubuenire. Illud quoque ſupprimendum non eſt, quòd licet noſtri eſſent pauciſſimi, omni die exibant, hoſteſque crebriſſimè & validiſſimè impetebant. Nec enim, ſicut iam diximus, noſtri videbantur obſeſſi, ſed potiùs obſidentes. Tot verò repagulis, ſicut dictũ eſt, aduerſarij ſe cinxerant, quòd noſtri ad eos intrare non poterant, licet ardentiſſimè affectarent. Illud quoque adijciendum eſt, quòd ſeruientes noſtri ad hoſtiũ oculos, quotidie equos noſtrorum longè à caſtro ad dimidiam leugam adaquandum ducebant; vineas etiam, quæ erant prope exercitum, pedites noſtri, videntibus & inuidentibus aduerſarijs, quotidie vindemiabant; erat enim tempus vindemiarum. Quadam autem die, peſſimus ille traditor comes Fuxi, & filius eius Rogerius Bernardi, non impar malitia, & magna pars exercitus, venientes prope caſtrum, voluerunt impugnare noſtros, qui pro foribus caſtri armati ſtabant. Videntes autem noſtri illos appropinquare, cũ maxima vi ipſos impetentes; ipſumque filium comitis Fuxi, & plures alios de equis præcipitantes, ad ſua cum confuſione tentoria redire compulerunt. Et quia non poſſemus omnes inſultus & euentus illius obſidionis ad plenum exprimere; iſtud breuiter aſſerimus, quòd quotieſcumque aduerſarij ad noſtros accedere auſi ſunt, cauſa aliquius impetus faciendi, noſtri tota die ante portas foris caſtrum manebant, bellum deſiderantes, ipſos cum maxima eorum erubeſcentia in ſua tentoria reduxerunt. Cùm hæc aguntur, vicina caſtra per circuitum receſſerunt à dominio comitis noſtri, & reddiderunt ſe comiti Tholoſano. Die quadam illi de Cabareto miſerunt ad comitem Tholoſæ, & mandauerunt ei, vt veniret, vel mitteret ad eos, & ipſi ſtatim ei redderent Cabaretum: caſtrum autem Cabareti diſtabat à Caſtro novo quinque leugis. Nocte igitur quadam mouentes aduerſariorũ plurimi à caſtris ſuis miſſi à comite Tholoſano, cœperunt ire, vt acciperent Cabaretum. Cùm autẽ eſſent hoſtes noſtri in itinere, diuina diſponente clementia, viam quæ ducebat Cabaretum perdiderunt, & diutius deuiantes per inuia, ad ſæpedictum caſtrum Cabareti peruenire nequiuerunt; ſicque poſt longas vagationes, ad caſtra vnde exierant ſunt reuerſi. Interea erigi fecit comes Tholoſæ machinam, quæ dicitur mangonellus: cœpitque iacere mangonellus in caſtrũ; ſed obfuit noſtris in modico, aut in nullo. Poſt aliquot autem dies parari fecit comes Tholoſanus machinam quandam miræ magnitudinis, ad diruendum murum caſtri. Iaciebantur autem in machina illa maximi lapides, & quidquid contingere poterant, diruebant. Cùm ieciſſent autem hoſtes in machina præfata per multos dies, acceſſit ad comitem Tholoſæ quidam ſuus iaculator, & dixit ei. Vt quid in machina illa tot & tanta expenditis, vt quid muros caſtri huius deſtruere ſatagitis? nonne videtis quotidie, quòd vſque ad tentoria noſtra veniunt hoſtes noſtri, & exire non audetis? Certè deberetis velle, quod ferreus eſſet murus, vt ad nos accedere non valerent. Contingebat ſiquidem in illa obſidione præter ſolitum res mirabilis; quia cùm obſidentes obſeſſos ſoleant impugnare, obſeſſi noſtri in-re contrario, ſuos impetebant crebriùs obſeſſores; noſtri præterea aduerſarios deridebant in hæc verba. Cur in machina veſtra & tanta & tot expẽditis, in dirruẽdo diutiꝰ muro laboratis? credite nobis, nos ab expenſa vobis parcemus, nos expediemus vos à labore. Viginti ſolummodo marchas nobis date, & nos ipſius muri centum cubitos in longitudine funditus diruentes, terræ faciemus adæquari; ita vt ſi auſi fueritis, non obſtante muro ad nos liberè tranſeatis. O victus animi! O fortiſſimum robur mentis! Die quadam exiens comes noſter à caſtro, tendebat vt diſcinderet machinam ſupradictam: aduerſarij autem tot circa machinam illam fecerant repagula foſſataque, quod noſtri ad eam pertingere nequiuerunt. Vir autem fortiſſimus, comes videlicet noſter, ſedens in equo, foſſatum quoddam ampliſſimum & profundum tranſire voluit, & in ſuos irruere audaciꝰ inimicos. Quod videntes quidam de noſtris diſcrimenque inenitabile, ſi comes iſtud faceret, attendentes; arripientes ipſum per frenum, tenuerunt, ne ſe morti exponeret imminenti; quo facto omnes noſtri nullo de ſuis amiſſo, ad caſtrum redierunt, pluribus de aduerſarijs interfectis. Rebus ſic ſe habentibus, miſit comes noſter mareſchallum ſuũ Guidonem de Leueis, virum fidelem, & armis ſtrenuum, vt à Fano Iouis & Carcaſſona faceret victualia deferri ad comitem: hominibus etiam

Obſidentes obſeſſi videbantur.

Hæretici deviant, & redire cogũtur

Carcaſſonenſibus & Biterrenſibus præciperet, vt ad comitis auxilium feſtinarét. Sed cùm nihil proficere poſſet, omnis quippe terra corruperat viam ſuam, ad comitem remeauit: comes iterum remiſit eum, & cum eo virũ nobilem Matthæum de Marliaco fratrem Buchardi: qui venientes ad homines terræ comitis, iterum atque iterum rogauerunt, vt ad comitem venirent, minas precibus adijcientes: ſed cùm peruerſi homines, & iam vacillantes nollent eos audire; etiam tunc Aimaricum dominum Narbonæ, & ciues Narbonenſes adierunt, rogantes & monentes, vt ad adiuuandum comitem feſtinarent. Reſponderũt ciues Narbonenſes, & dixerunt mareſchallo, quòd ſi Aimericus dominus eorum iret cum eis, ipſi eum ſequerentur. Ipſe verò nullo modo, vtpote vir multum argutiſſimus, potuit adhoc induci. Exeuntes autem dicti milites noſtri à Narbone, de tam populoſa ciuitate, vix trecentos homines extraxerunt, & cùm veniſſent Carcaſſonam, de tota terra illa non potuerunt habere homines pluſquam quingentos, quos cùm vellẽt ducere ad Comitem, illi nullo modo voluerũt; ſed omnes ſtatim ad propria refugerunt. Interea perfidiſſimus comes Fuxi quoddam caſtrum, quod erat Buchardi de Marliaco, prope Caſtrũ nouum à parte Orientali verſus Carcaſſonam, quod S. Martinus dicitur, & quædam alias munitiones in circuitu occupauerat, & muniebat contra noſtros. Comes autem mandauerat Buchardo de Marliaco & Martino Algais, qui erant cum comitiſſa apud Vaurum, vt venirent ad Caſtrum nouum. Iſte Martinus miles erat hiſpanus, quondam ex noſtris: ſed quàm peſſimè poſtea ſe habuit, in ſequentibus oſtendetur.

Capvt LVII.

Acerrimo conflictu, illuſtrique victoria, cruceſignati Fuxi comitem ad arcem S. Martini profligant.

Erat autẽ cũ comite noſtro miles quidã Carcaſſonenſis de Monte-regali, Guillelmus cognomine Catus, cui dominus comes terram dederat, ipſumque militem fecerat; quem in tãta familiaritate habebat, quòd filiam ipſius comitis dictus Guillelmus leuauerat de ſacro fonte. Comes ſiquidem, & comitiſſa, & omnes noſtri, de ipſo ſuper omnes indigenas confidebãt; adeo quod dominus comes proprium ſuum primogenitum ipſi tradidit aliquando cuſtodiendum. Miſerat autem comes à Caſtro nouo ad Fanum Iouis, vt homines de caſtris vicinis in auxilium comitis adduceret ad Caſtrum nouũ. Sed iſte omni hoſte deterior, omnium peſſimus traditorum, ingratus beneficijs, oblitus amoris, aſſociatis ſibi aliquibus indigenis, pari crudelitatis affectu, in tantam nequitiam pariter conſenſerunt; vt mareſchallum prædictum, & ſocios eius redeuntes à Carcaſſona, caperent, & traderent in manus comitis Fuxenſis. O iniquum proditionis genus! O peſtis dura! O crudelitatis artificium! O adinuentio diabolica! Innotuit autem mareſchallo prædicto, & ab inſidijs declinauit. Nec prætereundum, quòd plures homines terræ illius, aliqui etiam abbates, qui caſtra multa habebant, receſſerunt tunc à comite noſtro, & iurauerunt fidelitatem comiti Tholoſano. O iuramentum execrabile! ô infidelitas infidelis! Interea Buchardus de Marliaco, & Martinus Algais, & quidam alij milites comitis noſtri, venientes à caſtro Vauri, & ad auxiliũ comitis properantes, venerunt Saxiacum caſtrũ Buchardi; quia non audebant venire recta via, à Vauro ad Caſtrum nouum. Die autem præcedenti ingreſſum eorum in Caſtrum nouum, comes Fuxi, qui eorum aduentum præſciebat, exiens ierat ad caſtrum ſupradictum, quod dicitur S. Martinus, per quod milites noſtri debebãt tranſire; vt impugnaret eos. Nobilis verò comes noſter iſtud ſciens, Guidonem de Lucceio, Caſtellanum de Malpha, vicecomitem Donges, militeſque alios vſque ad quadraginta, miſit ſuis in auxilium; & mandauit, quòd in craſtino ſine dubio, contra prædictum comitem Fuxi, pugnam eſſent habituri. Miſſis illis militibus, non remanſerunt cum comite inter milites & armigeros in equis amplius quàm ſexaginta. Videns autẽ comes Fuxi, quòd comes noſter miſiſſet ſuis in auxilium, recedens à caſtro S. Martini rediſt ad exercitum, vt inde aſſumens armatos ſecum, rediret ad impugnandum Mareſchallum, & eos qui cum eo manebant. Interea comes noſter Guillelmum Catum, & milites indigenas, qui cum eo in Caſtro nouo,* allocutus eſt in hunc modũ. Ecce, inquit, fratres chariſſimi, comes Tholoſæ, & comes Fuxi, viri potentes, cum infinita multitudine ſanguinem meum quærunt: ego autẽ ſum in medio hoſtiũ quaſi ſolus. Rogo vos pro Deo, quatinus ſi timore vel amore ducti, vultis ire ad eos, & à me recedere, non celetis; & ego ſanos & ſaluos vſque ad ipſos faciam vos conduci. O nobilitas viri! O excellentia principis! Reſpondens autẽ alter Iudas, Guillelmus videlicet Catus, dixit. Abſit, domine mi, abſit, vt à vobis recedamus; etenim, etſi omnes vos reliquerint, vſque ad mortem vobiſcum perſeuerabo. Similiter autem & omnes dixerunt; ſed non multò pòſt dictus traditor, cum quibuſdam ſocijs ſuis receſſit à comite; factus de familiariſſimo crudeliſſimus perſequutor. His ita geſtis, Mareſchallus & Buchardus de Marliaco, & qui cum ipſo erant, ſummo manè audita miſſa, facta confeſſione, & cõmunione dominici corporis ſuſcepta, aſcenſis equis ad comitem dirigunt iter ſuum. Comes autem Fuxenſis ſentiens eos venire, accepta ſecum de melioribus exercitus totius innumera multitudine equitum armatorum, pluribuſque etiam millibus peditum electorum, pugnaturus contra noſtros obuiam properauit. Fecerat autem idem comes tres turmas: comes autem noſter qui erat illa die ante fores Caſtri noui, & aduentum ſuorum ſolicitus expectabat, videns quòd comes Fuxi ad dimicandum contra eos properaret, illos qui ſecum erant conſuluit, quid facere tunc deberent. Diuerſis diuerſa ſentientibus; dicentibus quibuſdam ipſum debere ad cuſtodiam caſtri remanere; alijs è contrario dicentibus, vt ad auxiliandũ ſuis militibus properarent; vir indefeſſæ virtutis, vir probitatis inuictæ dixiſſe perhibetur. Pauciſſimi in caſtro iſto remanſimus, totumque Chriſti negotium pendet ex hoc bello; abſit vt milites noſtri moriantur in prælio glorioſi, ego viuus & ignominioſus euadã; volo vincere cum meis, vel cum meis mori; eamus & nos, & ſi neceſſe fuerit, moriamur cum illis. Quis inter hæc ſe à lachrymis contineret? ſic fatur lacrymans, ſtatimque ſuis properat in ſuccurſum. Comes autem Fuxi vt appropinquauit noſtris, tres turmas quas fecerat, in vnam redegit. Hic adijciendum, quòd epiſcopus Ca-

* erant

Carcaſſenſis, & quidam monach⁹ Ciſtercienſis, qui de mandato abbatis Ciſtercij, de negotio Ieſu Chriſti curam gerebant, veniebant cum mareſchallo; qui videntes hoſtes venientes, bellũque imminere, cœperunt hortari noſtros, vt viriliter ſe haberent; promittẽtes firmiſſimè, quòd ſi in tã glorioſo certamine pro fide occumberent Chriſtiana, remiſſionem adepti peccatorũ, omni ſtatim gloria & honore coronati, mercedem reciperent ſui certaminis & laboris. Strenuiſſimi autem milites noſtri, certi quidem de præmio, ſed & bonam de reportanda victoria ſpem habentes, hilares & intrepidi hoſtibus occurrebãt; illi autem veniebant in vnum conglobati. Ordinauerant autem ipſi aduerſarij aciem ſuam: illi qui in equis ſedebant, ferro coopertis incedebant medij: reliqui autem equites ex vna parte, pedites vero ex altera optimè muniti. Habito igitur noſtri inter ſe conſilio, quòd illos qui habebant equos coopertos prius impeterent; dum hæc fierent, aſpiciebãt noſtri à longè, viderunt comitem noſtrum exeuntẽ à Caſtro novo, & in eorum auxilium properantem: ſtatim duplicata audacia, animoſiores effecti, inuocato Chriſto in hoſtes ſe medios immiſerunt, ipſoſque dicto citiùs penetrarunt: illi autem victi in momento & confuſi, fugæ præſidia arripuerunt. Quod videntes noſtri, ſtatim ad pedites qui ſtabant à parte altera ſe vertentes, de illis innumerabiles occiderunt. Nec ſilendum, quòd ſicut mareſchallus veridica relatione aſſeruit, contra vnumquemque ex noſtris, erant hoſtes pluſquã triginta. Agnoſcatur igitur operata diuinitas. Nõ enim potuit comes noſter bello intereſſe, quamvis ſub feſtinatione maxima adueniret; jã enim ſuis militibus victoriam dederat victor Chriſt⁹. Inſequentibus igitur noſtris fugientes aduerſarios, & extremos quoſque cædentibus, facta eſt hoſtium ſtrages magna: de noſtris autem non occubuerunt amplius quam triginta, cum à noſtris innumerabiles fuerint interfecti. Nec prætereundum, quod Martinus Algais, de quo ſupra tetigimus, in primo inſultu de bello reſiliens fugere cœpit: quem venerabilis Epiſcopus Caturcenſis, qui prope erat fugientem videns, & quid factum eſſet requirens; mortui, inquit ille, ſumus omnes. Quod vir catholicus non credens, ipſumque duriùs obiurgans, redire compulit ad certamen. Prætereundum etiam non eſt, quòd fugientes hoſtes præ timore mortis, exclamabant fortiter, Mons-fortis, Mons fortis, vt ſic ſe fingerent eſſe de noſtris, & manus perſequentium euaderent arte tali. Noſtri verò artem iſtam arte alia deludebant: cùm enim audiret aliquis de noſtris, quempiam hoſtium exclamare Mons-fortis præ timore, dicebat ei. Si noſter es, occide iſtum fugientem, demonſtrato videlicet de fugientibus. At ille timore ductus ſuum ſocium occidebat; ſed ille qui ſocium occiderat, occidebatur; mercedem recipiens fraudis ſuæ & ſceleris à noſtris. O res mirabilis & inaudita! qui enim cauſa occidendi noſtros ad bellum acceſſerant, iuſto Dei iudicio, ſuoſmetipſos occidentes nobis famulabantur, licet inviti. Poſtquam noſtri hoſtes diutius fugauerant, & occiderant infinitos, ſtetit comes in medio campo, vt ſuos qui inſequentes hoſtes circumquaque diſperſi erant, recolligens congregaret. Interea ille apoſtatarum omnium præcipu⁹, Sauaricus videlicet de Malleone, & magna multitudo armatorum, egreſſi à loco caſtrorum, ad fores acceſſerant Caſtri novi; ibique ſtantes cũ magna ſuperbia, eleuatis vexillis, belli euentum expectabant. Plurimi etiam ex ipſis inferius burgum intrantes, cœperunt acriùs impugnare illos qui in caſtro remanſerant; quinque videlicet ſolummodo milites, & pauciſſimos ſeruientes. Sed quamvis eſſent pauciſſimi, infinitos hoſtes armis & baliſtis munitiſſimos de ipſo burgo repellentes, ſe ſtrenuiſſimè defendebant. Videns igitur dictus proditor, Sauaricus videlicet, noſtros in campo belli obtinuiſſe victoriam; cernenſque, quòd illi qui erant cum eo, caſtrum capere non potuiſſent, recollectis ſuis, confuſus ad tentoria remeauit. Comes autem noſter, & qui cum eo erant, à campo reportata victoria reuertentes, in ipſa tentoria aduerſariorum irrumpere noluerunt. O inuicti milites! O Chriſti tyrones! ſicut iam ſuprà dictum eſt, hoſtes ſe ſe repagulis concluſerant & foſſatis, quòd noſtri niſi de equis deſcenderent, ad eos accedere non valebant: quod cùm comes facere feſtinaret, cõſuluerunt quidam, vt differret in diem alteram; eoquod recentes eſſent hoſtes, noſtri vero prælio fatigati. Acquieuit comes, vtpote qui omnia agens cum conſilio & ſẽper, in his obtemperare ſe voluit. Rediens igitur in caſtrum vir nobilis, ſciensque Dei eſſe virtutem, Dei eſſe victoriam; deſcendens de equo in ipſo introitu Caſtri noui, nudus pedes ad eccleſiam perrexit, omnipotenti Deo pro collatis beneficijs gratias repenſurus; in qua eccleſia decantantes noſtri cũ deuotione & exultatione maxima, *Te Deum laudamus*, in hymnis & confeſſionibus benedicebant dominum, qui magna fecit in populo ſuo, & victoriam de ſuis contulit inimicis. Non credimus autem prætereundum quoddam miraculum, quòd contigit ipſo tempore, in quadam abbatia ordinis Ciſtercienſis, quæ eſt in territorio Tholoſano, & dicitur Grandiſ-ſylva. Monachi domus illius in magna afflictione poſiti erant; quia ſi nobilis comes Montiſ-fortis caperetur in Castro nouo, vel occumberet in bello, imminebat eis mors & gladius. Comes ſiquidem Tholoſanus & complices ſui, ſuper omnes exoſos habebant monachos Ciſtercienſis ordinis, & præcipuè domum illam: eoquod abbas Ciſtercienſis Arnaldus Apoſtolicæ ſedis Legatus, cui exhæredationem ſuam præ ceteris imputabant, abbas fuerat domus illius. Quadam itaque die dum quidam monachus dictæ domus vir religioſus & ſanctus celebraret diuina; in ipſa euchariſtiæ cõſecratione, ex intima cordis deuotione, pro dicto comite Montiſ-fortis, qui tunc temporis in dicto Caſtro nouo obſeſſus erat, ſupplicauit: ad quem vox diuina. Quid pro eo oras? Tot pro ipſo ſunt oratores, quòd oratione tua nõ eſt opus.

Stratagema hoſtium deluſum.

Cœnobium Grandiſſilua præ ceteris exoſum hæreticis.

Capvt. LVIII.

Caſtrum nouum obſidione liberatur.

INterea comes Fuxi nouum proditionis artificium adinuenit; imitans videlicet patrẽ ſuum diabolum: qui cùm in vno fuerit ſuperatus, ad alia nocendi conuertitur argumenta. Miſit igitur nuntios ſuos longè lateque per caſtella, qui comitem Montis-fortis in bello ſuperatum aſſererent; quidam etiam excoriatum dicerent & ſuſpenſum; qua de cauſa reddiderunt ſe id temporis aduerſarijs noſtris. In craſtino verò glorioſæ victoriæ conſuluerunt comiti noſtro milites

ſibi, vt exiret de Caſtronouo, quoſdam de ſuis dimittens ibi; pergensque per terram ſuam, homines quos poſſet adunaret. Exiens igitur comes de Caſtronouo perrexit Narbonam. Veniebant autem de Francia tunc peregrini, Alanus videlicet de Rociaco, vir multæ probitatis; & quidam alij, ſed pauci. Comes autem Tholoſæ, & qui cum ipſo erant, videntes, quod nihil in obſidione Caſtri noui proficerent; per aliquot dies combuſta machina ſua, cum magna confuſione ad propria ſunt reuerſi. Nec ſilendum, quòd non fuerunt auſi egredi de caſtris ſuis, donec agnouerunt comitem noſtrum à caſtro exiſſe. Dum igitur eſſet comes noſter apud Narbonam, haberetque ſecum ſupradictos peregrinos, plures etiam congregaſſet de hominibus indigenis; vt rediens pugnaret contra comitem Toloſanum, & eos qui cum eo erant; nuntiatum eſt ei, quòd comes dictus & ſui receſſerant ab obſidione Caſtrinoui. Comes autem noſter dimiſſis indigenis, quos adunauerat, peregrinos tantùm ducens ſecum, rediit ad Caſtrum nouum: & propoſuit, quòd omnes in circuitu munitiones, quæ ab eius dominio receſſerant, funditus euerteret. Quod dum fieret, nuntiatum eſt ei, quoddam caſtrum, nomine Conſtantianū, verſus Thermas, ab eius iuriſdictione reſiliſſe, & ſe inimicis fidei reddidiſſe. Quo audito ſtatim properauit comes, vt Caſtrum illud obſideret: quod caſtrum cùm per aliquot dies impugnaſſet, videntes qui intus erant, quod non poterant reſiſtere, ſe & caſtrum comiti reddiderunt, vt ſuam de ipſis faceret per omnia voluntatem. Quo facto rediit comes ad Caſtrū nouum. Statim nuntiatur comiti noſtro, quòd homines caſtri, quod dicitur Mons-acut⁹, in diœceſi Albienſi, reddiderant ſe comiti Tholoſano; munitioneſque caſtri, & eos quos comes noſter in eo cuſtodiendo poſuerat, impugnabāt. Properauit comes noſter; ſed antequam poſſet peruenire, illi qui erant in munitione prædicta, iam reddiderant aduerſarijs munitionem. Quid plura? Omnia in circuitu caſtra nobiliſſima & fortiſſima, exceptis pauciſſimis, tunc quaſi in vno die reddiderunt ſe comiti Tholoſano. Nomina autem caſtrorum nobilium, quæ tunc temporis ſunt amiſſa, ſunt hæc. In Albienſi diœceſi, Rabaſten, Mons-acutus, Galliacum, caſtrum de Graua, Cahuſacum, S. Marcellus, Gueipia, S. Antoninus. In diœceſi autem Tholoſana iam ſe reddiderant ante obſidionē Caſtri noui, in ipſo tempore obſidionis, Podium Laurentij, Caſſer, S. Fœlix, Mons-ferrandus, Auiono, S. Michael, Cue, & Sauerdunum. Præterea perdita ſunt alia caſtra minora, quæ non poſſemus per ſingula enarrare; dicuntur ſiquidem amplius quàm quinquaginta. Quandam autem peſſimam & inauditam traditionem, quæ facta eſt tunc in caſtro de Granis, quod eſt in diœceſi Albienſi, non credimus prætermittendam. Nobilis comes noſter cuidam militi Francigenæ caſtrum illud tradiderat; miles autem ille credebat ſe hominibus caſtri pluſquam opus eſſet: illi autē de eius morte cogitabant. Quadam verò die, faciebat ſæpedictus miles dolia ſua refici à quodam carpentario dicti caſtri, & dum idem carpentarius vnum dolium refeciſſet, dixit præfato militi, vt inſpiceret, & videret, vtrum dolium eſſet bene reparatum. Qui cùm caput in dolium ſubmiſiſſet, carpentarius eleuata ſecuri, caput illius amputauit. O crudelitas inaudita! Statim inſurrexerunt homines caſtri, & paucos Francigenas qui erant in caſtro occiderunt. Quod cùm audiſſet nobilis comes Balduinus, de quo ſuprà tetigimus, frater comitis Tholoſani, quadā die ſummo diluculo venit ante caſtrum; at illi exeuntes obuiam, putantes quod ipſe eſſet comes Tholoſæ, eo quod ſimilia arma portaret, introduxerunt eum in caſtrum; & lætabundi & gaudentes, crudelitatem quam fecerant narrauerunt. Ille autem cum armata multitudine in eos inſiliens, ferè omnes à minimo vſque ad maximum interfecit. Videns comes noſter, quòd tot & tanta amiſiſſet, venit Appamias, vt caſtrum illud muniret, & cùm ibi moraretur, mandauit ei comes Fuxi, quod ſi ſolummodo quatuor dies expectaret, veniret ipſe, & pugnaret contra ipſum. Comes autem noſter remandauit ei, quod non ſolummodo quatuor dies, imo pluſquam decem apud Appamias expectaret; comes autem Fuxi non fuit auſus venire: inſuper milites noſtri, etiam ſine comite noſtro, terram Fuxenſem intrauerunt, & quoddam caſtrū dicti comitis deſtruxerunt. Poſt hæc reuerſus eſt comes noſter verſus Fanum Iouis; miſitque caſtellanum de Malfa, & Gaufridum fratrem eius milites ſtrenuos, cum alijs pauciſſimis ad quoddam caſtrū; vt facerent deferri bladum à caſtro ad Fanum Iouis, ad muniendum caſtrum ipſum. Qui cùm redirent à caſtro prædicto, filius comitis Fuxi à patris nequitia non degenerans, poſuit ſe in inſidijs iuxta viā, per quam dicti milites venire debebant. Habebat autem traditor ille ſecum armatorum multitudinē copioſam. Tranſeuntibus autem noſtris, ſurgentes hoſtes de inſidijs, aggreſſi ſunt eos; circundanteſque dictum Gaufridum, ipſum vndique infeſtabant. Ille autem, vtpote miles optimus ſe viriliter defendebat, habebat verò pauciſſimos adiutores. Cùm ergo equum ſuum iam amiſiſſet, & eſſet iam in ſuprema neceſſitate, dicebant ei hoſtes, vt ſe redderet: vir autem miræ probitatis, tale fertur dediſſe reſponſum: Chriſto, inquit, me reddidi, abſit vt eius me reddam inimicis: ſicque inter hoſtiū ictus, glorioſum, vt credimus, ſpiritum exhalauit. Occubuit etiam cum eo quidam ſtrenuiſſimus iuuenis cognatus dicti Gaufridi, & alij pauci. Miles quidam verò nomine Drogo, viuum ſe reddidit, quem comes Fuxi detinuit incarceratum; Caſtellanus autem de Malfa viu⁹ euadens, amiſſis fratre & cognato, gemebundus ad caſtrum, à quo receſſerant, remeauit. Poſt hæc reuertentes noſtri ad locum, & tollentes corpora occiſorum, ſepelierunt ea in quadam abbatia ord. Ciſtercienſis, quæ dicebatur Bolbonia. Tempore illo Guillelmus venerabilis Archidiaconus Pariſienſis, & quidam alius magiſter Iacobus de Vitriaco, de mandato, & ad preces epiſcopi Vticenſis, quem dominus papa pro negotio fidei, contra hæreticos legatū præfecerat; qui etiam ipſum negotium diligebat, & efficaciter promouebat, prædicationis officiū aſſumpſerunt; qui zelo fidei ſuccenſi, Franciam, imò Alemanniam circumeuntes, tota hyeme illa incredibilem fidelium multitudinem ad Chriſti militiam ſigno crucis in pectoribus ſignauerunt. Iſti ſiquidem duo, præcipuè poſt Deum, fidei negotium in partibus Gallicanis & Teutonicis promouerunt.

Mons acutus in diœc. Albienſi.

Bolbonia Cœnobium Ordinis Ciſtercienſis.

Iacobus à Vitriaco crucem prædicat.

Capvt LIX.

R. Maluicinus centum ſtipatus militibus ex Gallia, Monfortio comiti ſuppetias venit.

Rebus ſic ſe habentibus, ille nobiliſſimus militum, ille Chriſti ſervus, ille Ieſu negotij amator præcipuus, & promotor, Robertus videlicet Malus-vicinus, qui præcedanti ætate pertraxerat in Franciam, redibat habens ſecum de electis militibus Franciæ pluſquam centum: qui omnes ducem ſuum fecerant, & magiſtrum. Hi omnes admonitionibus virorum venerabilium, epiſcopi videlicet Tholoſani, & abbatis Vallium ſignati, accinxerant ſe ad militiam Ieſu Chriſti: qui tota hyeme illa in ſeruitio Ieſu Chriſti perſeuerantes; ſupradictum negotium, quod in multa depreſſione tunc erat, nobiliter erexerunt. Audiens comes dictos milites aduenire, iuit obviam eis vſque Carcaſſonam: quò cùm pervaniſſet, fit exultatio incredibilis inter noſtros; fit gaudium magnum valde: inde venit comes cum dictis militibus, vſque Fanum Iovis. Ipſo tempore comes Fuxi obſederat quoddam caſtrum cuiuſdam militis indigenæ, nomine Guillelmi Daura; qui comiti noſtro adhærens, ipſum quantum poterat adiuvabat. Erat autem caſtrum illud prope terram comitis Fuxi, & vocabatur Caton. Comes autem Fuxi jam iſtud caſtrum impugnaverat per 15. dies. Moventes igitur noſtri à Fano Iovis, properabant, vt comitē Fuxi amouerent ab obſidione dicti caſtri. Comes autem ille audiens noſtros advenire, relictis ibi machinis ſuis, cum magna confuſione fugiens, ab obſidione receſſit: noſtri verò per aliquot dies devaſtatores terram eius, quatuor de caſtellis ejus deſtruxerunt. Inde redeuntes ad Fanum Iovis, properauerunt, vt obſiderent quoddam caſtrum in Tholoſana diœceſi, quod dicitur Pomareda: quod caſtrum cùm per aliquot dies impugnaſſent, quodam die facto inſultu, foſſatum caſtri vi impleuerunt; ſed nocte ſuperueniente, non ceperunt caſtrum ipſa die. Videntes autem qui in caſtro erant, quòd quaſi capti erāt, media nocte perforantes murum, clanculo aufugerunt; quo facto ſtatim nunciatur comiti, quòd caſtrum quoddam nomine Albedunum in diœceſi Narbonenſi ab eius dominio receſſiſſet; quò dum pergeret comes, dominus caſtri venit obuiam ei, & ſe & caſtrum ejus tradidit voluntati.

Capvt LX.

Venit Guido de Monte forti ad comitem Montisfortis fratrem ſuum de vltramarinis partibus, cuius aduentu mirificè exultat comes.

His geſtis venit comes ad illud nobile caſtrū in diœceſi Albigenſi, quod dicitur Caſtra, vbi dum moraretur, & ageretur feſtum dominicæ Nativitatis, venit ad ipſum Guido frater eius germanus, rediens à partibus tranſmarinis. Iſte Guidò frater comitis cum ipſo ierat vltra mare, ſed redeunte comite, remanſit iſte Guido in partibus tranſmarinis, quia duxerat ibi vxorem nobiliſſimam de regio ſemine, quæ erat domina Sydonis: quæ etiam veniebat cum eo, cum filijs ſuis, quos de ipſo Guidone ſuſceperat. Nec ſilendum quòd dum veniret dictus Guido ad comitem, quædam caſtella in territorio Albienſi, quæ reſilierant à dominio comitis ſæpememorati, Guidoni ſe reddiderunt. Quanta autem in aduentu fratris fuerit comitis & noſtrorum exultatio, non eſt qui poſſet explicare. Poſt paucos autem dies, properauerunt noſtri ad obſidendum quoddam caſtrum in Albienſi diœceſi, quod dicitur Tudelle, & erat patris Giraldi de Pepios filius peſſimi traditoris. Impugnantes autem noſtri caſtrum, poſt paucos dies illud ceperunt, & fere omnes in ore gladij interfecerūt: ſolummodo pater Giraldi .... evaſit, quem comes reddidit pro quodam milite, quem comes Fuxi tenebat in vinculis, nomine Drocone de Compenſo, conſanguineo Roberti maluicini. Poſt hæc properauit comes nobilis, vt obſideret quoddam caſtrum, quod dicitur Cahuſacum, in territorio Albienſi: vbi cùm media hieme præter ſolitum eſſet in obſidione, & pauciſſimos haberet ſecum, per multos labores & anguſtias cepit illud caſtrum. Comes autem Tholoſæ & comes Comingenſis, & comes Fuxi cum infinita multitudine, congregati erant apud quoddā caſtrum proximum, nomine Galliacum, miſerūtque nuncios ad comitem noſtrum, mandantes quod venirent ad impugnandum eum. Hoc autem dicebant, vt ſi poſſent terrere comitem noſtrum, ſuam fortè dimitteret obſidionem. Miſerunt ſemel, miſerunt iterum, & tamen non ſunt auſi venire. Videns autem comes, quòd non venirent, dixit ſuis, Ex quo non veniunt, certè ego ibo & viſitabo illos: & accipiens ſecum armatos de ſuis, properare cœpit tendens verſus Galliacum, cum paucis ibat ſpirans & anhelans bellum. Quod audiens comes Tholoſæ, & qui cum eo erant, exeuntes à Galliaco, fugerunt verſus quoddam caſtrum proximū, nomine Montē acutū: comes autē noſter ſecutus eſt eos, vſque ad caſtrum illud: q videntes illi inde fugerunt, at illi egreſſi à caſtro illo, fugerunt verſus Tholoſam. Videns igitur comes noſter, quod non auderent eum expectare, ad caſtrum vnde venerat remeavit. His ita rite peractis, miſit dominus comes ad abbatem Ciſtercienſem, qui erat apud Albiam, quærens ab eo quid facto opus eſſet. Conſilium autem abbatis fuit, vt comes obſideret caſtrum illud S. Marcelli, quod prope Albiam ad tres leugas ſitum erat. Comes verò Toloſæ cuidam peſſimo traditori Geraldo de Pepios, commiſerat caſtrū illud. Venientes igitur noſtri ad caſtrum, tantum ab vna parte obſederunt illud: erant ſiquidem pauciſſimi, caſtrū verò magnum & fortiſſimum. Statim erecta machina noſtri cœperunt fortiter impugnare. Poſt aliquot verò dies comes Tholoſæ, & comes Comingenſis, & comes Fuxi, cum incredibili multitudine venientes, intrauerunt caſtrum, vt illud defenderent contra noſtros: & quia caſtrum licet amplum, non potuit capere tantam multitudinem, fixerunt tentoria ſua plurimi hoſtium ex alia parte caſtri: quo facto, noſtri ab expugnatione caſtri non deſiſtebant, aduerſarij ſe quantum poterant defendebant. O res mirabilis & ſtupenda! cum obſidentes ſoleant obſeſſos numero & fortitudine ſuperare, obſeſſi ferme in decuplo plures erant quàm obſidentes: non enim erant noſtri ampliusquàm centum milites, cum hoſtes eſſent amplius quam quingenti. Habebant præterea dicti comites innumerabilem peditum multitudinem: noſtri verò habebant pedites nullos aut pauciſſimos. O grande factū! O nouitas inexperta! Nec ſilendum, quod quotieſcumque aduerſarij exire auſi ſunt aduerſus noſtros, ſtatim à noſtris cum virtute maxima ſūt repulſi. Quodam denique die comes Fuxi, cum

Obſeſſi hæretici decuplo plures quàm obſidentes Catholici.

multis exiens de caſtro, veniebat vt noſtram petrariā debilitaret. Quod videntes ſeruientes noſtri, ipſoſque ſolo iactu lapidum viriliter repellentes, antequam milites noſtri armari potuiſſent, in caſtrum recluſerunt. Facta eſt autem cariſtia magna in exercitu, non enim poterant noſtri habere victualia, niſi ab Albia: aduerſarij præterea noſtri cum maxima multitudine exeuntes, ita ſtratas publicas obſeruabant, quod illi de Albia non audebant venire ad exercitū, niſi comes dimidium gentis ſuæ mitteret pro conductu. Peracto igitur in obſidione illa menſe vno, ſciens comes quòd ſi paucos milites quos habebat diuideret, dimidiam partem ſecum retinens, dimidiam pro victualibus mittens: exeuntes aduerſarij qui infiniti erant, hos vel illos expugnarent: tam euidenti neceſſitate compellente perplexus, poſtquam per plures dies panis in exercitu defecerat, ab obſidione receſſit. Nec prætermittendum, quòd cùm comes ipſa die paraſceues, vtpote totus catholicus, & diuino ſeruitio mancipatus, in papilione ſuo Dominicæ paſſionis officium faceret ſolemniter celebrari: audientes aduerſarij clericos noſtros cantantes, in ſubſannationem & deriſum, aſcendentes muros, vlulatum teterrimum emittebant. O peruerſa infidelitas! O infidelis peruerſitas! Si quis autem diligenter conſideret, ampliorem in iſta obſidione honorem & gloriam conſecutus eſt comes noſter, quam vnquam fuerat in alicuius caſtri licet fortiſſimi captione: ab illo ſiquidem tempore & deinceps, eius probitas magna emicuit, conſtantia plus refulſit. Nec ſilendū, quod cùm comes noſter à caſtro recederet ſæpedicto, aduerſarij licet infiniti, nō ſunt auſi exire, vt noſtros recedentes aliquantulū impugnarent. Miraculum, quod contigit ipſo tempore in diœceſi Rutenenſi, nolumus præterire. Prædicabat nāque quadam die dominica in quodam caſtro abbas quidam de Bonaualle, ord. Ciſtercienſis, eccleſia autem modica erat, & non poterat capere populum qui aderat: qua de cauſa egreſſi erant omnes, & ante fores eccleſiæ prædicationem abbatis audiebant: circa finem verò prædicationis, cum venerabilis abbas vellet hortari populum qui aderat ſuper aſſumendis crucibus cōtra Albigenſes, ſubitò videntibus cunctis apparuit crux in aëre; quæ verſus partes Tholoſanas tendere videbatur. Miraculum iſtud audiui ab ore dicti abbatis, viri religioſi, & grandis auctoritatis. Recedens comes ab obſidione S. Marcelli, ipſa die, ſcilicet in vigilia Paſchæ, venit Albiam, actum ibi feſtum dominicæ reſurrectionis. Aduenerat autem ibi à Francia venerabilis abbas Vallium, de quo ſuprà fecimus mentionē. Erat enim electus in Epiſcopū Carcaſſonenſem Quē cùm comes & milites noſtri in prædicta reperiſſent ciuitate, gauiſi ſunt valde; omnes enim ipſum affectu præcipuo diligebant. Erat enim à multis annis familiariſſimus comiti: idem inſuper comes quaſi ab infantia eius conſilijs ſe ſubdiderat; ad eius ſe habuerat voluntatem. Ipſo etiam tempore electus fuerat abbas Ciſtercij Arnaldus, de quo ſæpe fecimus mentionem, in Archiepiſcopum Narbonenſem. Ipſa die Paſchæ exiens comes Tholoſæ, & qui cum eo erant à caſtro S. Marcelli, venerunt Galliacum; quod tribus leugis diſtat ab Albia. Cogitans autem comes noſter, ne fortè gloriarentur aduerſarij, ſe viciſſe noſtros; voleníque palā oſtendere, quòd à facie eorum non timebat; in craſtino Paſchæ exiens ab Albia cum ſuis, iuit Galliacum, ſuos inuitans ad prælium inimicos. Et tùm illi non eſſent auſi egredi aduerſus eum, ipſe Albiam remeauit. Electus autem Carcaſſonenſium, de quo ſuprà tetigimus, erat in ciuitate illa, & ego cum eo. me enim adduxerat ſecum de Francia, ob ſolatium ſuum, in terra aliena peregrinus: cùm eſſem monachus, & nepos ipſius.

Pietas Montfortij in Deū — *Crux in aëre apparet.* — *Author huius hiſtoriæ nepos erat Abbat. Vallium.*

Capvt LXI.

Obſidio Altipulli, & expugnatio fortiſſima, atque captio glorioſa.*

** Hautpoul.*

PEractis apud Albiam aliquot diebus, perrexit comes cum ſuis ad caſtrum, quod dicitur Caſtra: vbi cùm feciſſemus paucos dies, habito comes conſilio, propoſuit comes obſidere quoddam caſtrum inter Caſtra & Cabaretum, quod dicitur Altus-pullus. Caſtrum ſiquidem illud circa tempus obſidionis Caſtri noui reddiderat ſe comiti Tholoſano. Exeuntes igitur à Caſtris quadam die dominica, ſcilicet in quindena Paſchæ, venimus ante caſtrum prædictum. Hoſtes autem qui ad defendendum intrauerant caſtrum illud, cum ſuperbia magna, exeuntes aduerſus noſtros, cœperunt eos acriùs infeſtare: noſtri verò mox illos in caſtrum retrudentes, à parte vna caſtri fixere tentoria, erant enim pauci. Caſtrū autem Alti-pulli in altiſſimi & arduiſſimi montis arduitate, ſuper rupes maximas, & quaſi inacceſſibiles ſitum erat. Tantæ ſiquidem erat fortitudinis, ſicut ipſe vidi oculis, & experientia didici; quòd ſi apertæ eſſent ianuæ caſtri, & nullus penitus reſiſteret, non poſſet quis ſine graui difficultate ipſum caſtrum perambulare, & ad turrim ipſius peruenire. Præparantes igitur noſtri petrariam vnam, ipſam die tertia aduentus ſui erexerunt, & fecerunt iacere ad turrem caſtri. Eadem etiam die armauerunt ſe noſtri milites, deſcendentesque in vallem ad pedes caſtri, voluere aſcendere in caſtrum, ſi fortè illud capere poſſent per inſultum. Factum eſt autem dum intraſſent primum burgum, aſcendentes illi de caſtro ſuper muros & domos, cœperunt ingentes lapides creberrimoſque iacere ſuper noſtros. Alij autem in loco per quem noſtri intrauerant ignem copioſum accenderunt. Videntes igitur noſtri, quòd nihil proficerent, eo quod hominibus quaſi inacceſſibilis eſſet locus ille; iactus etiam lapidum ſuſtinere non poſſent; per medium ignem, non ſine graui diſpendio exierunt. Quadam autem die peſſimam & crudeliſſimam traditionem, quam fecerant illi de caſtro, non credimus prætermittendam. Erat autem cum comite noſtro miles indigena, cognatus cuiuſdam traditoris, qui erat in caſtro; qui etiam ex parte dominus fuerat Cabareti. Mādauerunt igitur illi de caſtro comiti noſtro, vt mitteret ad eos dictum militem, vt haberent cū eo colloquium de compoſitione, & per ipſum quod vellent, comiti remandarent. Dum igitur acceſſiſſet ad eos de licentia comitis miles prædictus, loqueretúrque cum eis in porta caſtri; quidam de illis de caſtro ſagittam iactu baliſtæ dirigens, ipſum grauiſſimè vulnerauit. O proditio crudeliſſima! Sed non multò poſt, ſcilicet ipſo die vel in craſtino, contigit iuſto Dei iudicio, quòd ille traditor, qui dictum militem noſtrum cognatum ſuum ad colloquium vocauerat; in eodē loco vbi vulneratus fuerat, in crure videlicet;

Perfidia ingens.

Ipſe à quodam de noſtris validiſſimum vulnus accepit. O juſta diuinæ vltionis menſura! Interea petraria noſtra ad turrem caſtri continuè faciebat. Die autem quarta ab initio obſidionis, poſt occaſum ſolis, orta eſt ſpiſſiſſima nebula. Illi de caſtro diuino timore correpti, nacta occaſione apti temporis, exeuntes de caſtro fugere cœperunt; quod noſtri percipientes, ſtatim clamore facto, in caſtrum irruerunt, & quotquot inuenerunt de hoſtibus interfecerunt. Alij autem in ipſa obſcuriſſima nocte illos qui fugiebant inſequuti, aliquos ex eis comprehenderūt. In craſtino autē fecit comes caſtrum illud dirui, & comburi. Quibus geſtis, milites qui venerant à Francia cum Roberto Malovicino, ſicut ſuperiùs dictū eſt, & tota hyeme præcedente fuerant cum comite, recedentes ab eo, ferè omnes ad propria remearunt.

Capvt LXII.

Inſurgunt Narbonenſes malitioſè contra Almaricum filium Simonis comitis.

Scelus quoddam ciuium Narbonenſiū, quod ipſo tempore perpetrarunt, non credimus omittendum. Ciues enim Narbonenſes homines erant peſſimi, & nunquam dilexerant negotium Ieſu Chriſti; licet per ipſum negotium infinita prouenisſent eis bona. Quodam die Guido frater comitis noſtri, & primogenitus comitis Almaricus, Narbonam perrexerunt: & cum eſſet in ciuitate illa dictus Almaricus, vt pote puer, cauſa ſpatiandi intrauit palatium Aimerici domini Narbonæ. Palatium autem illud vetuſtum erat, & quaſi in ſolitudinis deſertum redactum. Cùm igitur dictus Almaricus quamdam feneſtram palatij manu tangeret, & vellet eam aperire; feneſtra illa nimia vetuſtate conſumpta, caſu cecidit. Quo facto Almaricus rediit ad domum Templariorum, vbi tunc hoſpitabatur. Guido verò frater comitis hora illa erat in domo Archiepiſcopi Narbonenſis; & ſtatim cives Narbonenſes quærentes occaſionem ad faciendum malum, impoſuerunt prædicto paruo, filio videlicet comitis, quòd voluiſſet vi intrare palatium Aimerici. O modica ſceleris perficiendi occaſio, imo nulla! Statim armaverunt ſe cives præfati, & currentes donec venirent ad locum, vbi erat puer, in ipſam domum Templariorū irrumpere ſatagebant. Videns autem puer, quia quærebant animam eius, armauit ſe, & in quadam turre domus Templariorum ſe recipiens, à facie hoſtium ſe abſcondit. At illi domum ſæpedictam inſtantiſſimè impugnabant. Alij Francigenas, quos in ciuitate reperiebant, apprehendentes, plures occiderunt. O rabies iniquorum! duos etiam armigeros proprios comitis interemerūt. Guido verò frater comitis in domo Archiepiſcopi erat hora illa, & egredi non audebat. Poſtquam verò dicti ciues diutius impugnaverant domū, in qua erat Almaricus, tandem conſilio cujuſdam civis Narbonenſis, quieuerunt ab impugnatione illa; ſicque puer de graui periculo liberatus, vivus per Dei gratiam & ſanus evaſit. Nunc ad id quod dimiſimus revertamur. Recedens comes nobilis à caſtro Altipulli cum militibus pauciſſimis, intrauit terrā comitis Tholoſani. Poſt paucos autem dies venerunt ad eum plures de Allemannia peregrini: cœperunt præterea de die in diem venire peregrini, qui vt ſuprà diximus, ad prædicationem Guillelmi venerabilis Archidiaconi Pariſienſis, & M. Iacobi de Vitriaco, cruce-ſignati erant. Et quia non poſſemus omnia ſigillatim exprimere; quomodo videlicet miſericors Deus à diebus illis negotium ſuum cœpit mirabiliter promouere; hæc breuiter dicimus, quòd comes noſter, in breviſſimo tempore plura caſtra vi cepit, multa etiam vacua invenit. Nomina autem caſtrorum, quæ infra tres ſeptimanas recuperauit comes, ſunt iſta. Caſtrum quod dicitur Cuc, Mons-Maurus, S. Felix, Caſſer, Monſ-ferandus, Avinio, S. Michaël, & alia multa. Dum autem eſſet exercitus apud caſtrum, quod dicitur Sanctus Michaël, diſtabatque vna leuga à Caſtro nouo, ſuperuenit epiſcopus Carcaſſonenſis Guido, qui fuerat Abbas Vallium, & ego cum eo. Ipſe enim poſt captionem Altipulli receſſerat ab exercitu adhuc electus; & perrexerat Narbonam: vt cum Domino abbate Ciſtercienſi, qui etiam erat electus in archiepiſcopum Narbonenſem, conſecrationis beneficiū ſortiretur. Deſtructo igitur funditus caſtro, quod dicitur S. Michael, propoſuit comes obſidere illud nobile caſtrum, quod dicitur Podium Laurentij; quod etiā ſicut ſupra diximus, anno præcedenti à dominio eius receſſerat. Mouentes igitur, & ad caſtrum illud tendentes, fiximus tentoria in loco prope Podium Laurentij, ad duas ferme leugas. Ipſa die ſuperuenerūt peregrini, præpoſitus videlicet Colonienſis eccleſiæ, potens & nobilis; pluresque cum eo nobiles Alemāni. Comes autem Tholoſæ erat apud Podium Laurentij, cum ſuis ruptarijs infinitis. Veruntamen audiens noſtros appropinquare, expectare non eſt auſus; ſed cū velocitate exiens de caſtro, omneſque caſtri homines ſecum trahens, fugit verſus Tholoſam, caſtrum vacuum derelinquēs. O vecordia hominis! O contemptibilis ſtupor mentis! In craſtino ſummo diluculo venientes ad caſtrum, & inuenientes ipſum vacuum vlteriùs proceſſimus; & fiximus tentoria in quadā valle. Guido autem de Lucetio, cui comes iamdudum dederat caſtrum illud Podij-Laurentij, intrauit illud, & gente ſua muniuit. Exercitus autē moratus eſt duos dies prope caſtrum in quadā valle. Ibi nunciatum eſt comiti noſtro, quòd peregrini multi & magni, Rothomagenſis videlicet Archiepiſcopus Robertus, & electus Laudunenſis Robertus, Guillelmus venerabilis Archidiaconus Pariſienſis, pluresque alij nobiles & ignobiles veniebant à Francia Carcaſſonam. Videns autem comes, quòd multum exercitum haberet ſecū; habito conſilio, Guidonem fratrem ſuum, & Guidonem mareſchallum miſit obuiam dictis peregrinis Carcaſſonam; vt alium facientes exercitum per ſe, ad alias partes ſe verterent, Chriſti negotium promoturi. Comes autem mouens cœpit tendere apud caſtrum de Rabaſtenx. Vt autem prætermittentes ſuperflua, ad magis vtilia attingamus, dicamus breuiter, quòd illa tria caſtra nobilia, videlicet Rabaſtenx, Monſacutus, Galliacum, de quibus ſæpius fecimus mentionē, tunc quaſi vno die ſine obſidione & difficultate aliqua, ſe noſtro comiti reddiderunt. Audientes burgenſes caſtri, quod dicitur S. Marcellus, quòd comes noſter, recuperatis pluribus caſtris, ad obſidendum eos properaret, timore ducti, miſerūt ad eum ſupplicantes, vt eos in pace recipere dignaretur, & ipſi voluntati eius traderent caſtrū. Comes autem ſcelera eorum recogitans & peruerſitates inauditas, nullo modo voluit componere cum eis: ſed nuncios eorū ad ipſos remittens,

Impoſtura in puerum filium Monfortij.

Arces & caſtella intra tres hebdomadas recuperata.

Tholoſani nimis abiecti animi.

tens, mandauit quod pacem eius vel concordiã, nullo pondere vel pretio poſſent aliquando adipiſci. Quod audientes dicti homines, fugientes de caſtro ſuo, ipſum vacuum reliquerunt. Ad quod cùm veniſſemus, fecit illud comes comburi, turrimque eius & omnes muros terræ penitus adæquari. Inde progredientes, venimus ad illud proximum caſtrum, quod Gueſpia dicebatur, quod cum inueniſſemus vacuum, iuſſit comes illud deſtrui & comburi. Vnde proficiſcens comes, in vlteriora procedens, pertexit vt obſideret S. Antoninum. Comes autem Tholoſæ dederat caſtrũ illud cuidam militi, homini peſſimo & peruerſo. Factum eſt autem, dum pergeremus ad caſtrũ illud, epiſcopus Albienſis præceſſerat nos, & venerat ad caſtrum ſæpedictum, oblaturum pacem, moniturusque dictum militem vt noſtro comiti redderet caſtrũ illud. Ille autem vtpote ſuperbiſſimus, cum magna indignatione reſpondit; ſciat comes Montis-fortis, quod burdonarij nunquã poterunt capere caſtrũ meum. Burdonarios autẽ vocabat peregrinos, eo quod baculos deferre ſolerent, quos lingua communi burdones vocamus. Audiens hoc comes, feſtinauit ad obſidionem caſtri ſæpedicti. Quadam verò die dominica, in octauis videlicet Pentecoſtes, venimus ad caſtrum S. Antonini, illud obſeſſuri; & fiximus tentoria ex vna parte caſtri ante portas. Caſtrum autem illud nobiliſſimum in valle quadam, ad pedes montis, in loco amœniſſimo ſitum erat. Inter montem & caſtrũ iuxta muros ipſius caſtri, perlucida fluebat aqua: ex alia autem parte caſtri erat grata planicies, partemque illam noſtri occupaverant obſeſſores. Exeuntes autem adverſarij à caſtro cœperunt tota die noſtros ſagittis à longè infeſtare. Advesperaſcente die, egreſſi hoſtes à caſtro, cœperunt aliquantulum progredi, noſtroſque de longe aggredi, ſagittas ſuas vſque ad tentoria dirigentes. Quod videntes ſervientes exercitus, & præ cõfuſione diutius ſuſtinere nõ valentes, aggreſſi ſunt adverſarios, ipſoſque in caſtrum ſuũ repellere cœperunt. Quid plura? Fit clamor in exercitu, currunt peregrini pauperes & inermes, ipſoque comite noſtro & militibus exercit⁹ neſcientibus & inconſultis, caſtrũ impugnare cœperunt: tantaque & tam incredibili & penitus inaudita probitate adverſarios impetebãt; quòd ex continuo jactu lapidum timorem mittentes in eos pariter & ſtuporem, abſtulerunt eis in vnius horæ ſpatio tres fortiſſimas barbacanas. O quaſi ſine ferro pugna! O victoria glorioſa! Teſtem enim invoco Deum, quòd poſt redditionem caſtri, intraui ipſum caſtrum, & vidi parietes domorum quaſi corroſos ex ictibus lapidum, quos noſtri jecerant peregrini. Videntes autem illi de caſtro, quod amiſiſſent barbacanas, exeuntes à caſtro ex alia parte, per aquam fugere cœperunt. Quod videntes peregrini noſtri, trãſierunt aquam illam; & quotquot apprehendere potuerunt, in ore gladij peremerunt. Captis barbacanis, peregrini noſtri retraxerunt ſe ab inſulto: jam enim inclinata die, nox imminebat. Circa mediam igitur noctem, videns dominus caſtri, quod amiſſis barbacanis, quaſi captum erat caſtrum, miſit ad comitem noſtrum: quaſi paratus reddere caſtrum, dummodo ipſe poſſet evadere: quem redditionis modum cùm comes renueret, dominus caſtri iterum miſit ad eum: exponens ejus omnia voluntati. Summo

Bourdon.

Obſidio caſtri S. Anto.

igitur diluculo juſſit comes omnes extrahi de caſtro, habitoque cum ſuis conſilio, quod ſi homines, vtpote rudes & agricolas, interfici faceret, caſtrum illud deſtructis habitatoribus, redigeretur in ſolitudinem: ſaniori igitur vſus conſilio comes dimiſit homines: dominum verò caſtri, qui totius hujus mali cauſa fuerat, retrudi juſſit in imo carceris Carcaſſonẽſis: vbi in cuſtodia & vinculis per multos detentus eſt dies. Milites etiam paucos, qui erant cum eo, fecit comes carceri mancipari.

CAPVT LXIII.

Vocatus Comes ab Epiſcopo Aginnenſi, vadit, & recipit civitatem.

ERant autem tunc tẽporis in exercitu Vticenſis & Tholoſan⁹ Epiſcopi, & Epiſcopus Carcaſſonæ, qui nunquã ab exercitu recedebat. Cõmunicato igitur cum iſtis conſilio, in hoc comes ejuſque milites conſenſerunt, vt dirigeret comes aciem ſuam verſus territorium Aginnenſe. Epiſcopus ſiquidem Aginnenſis jampridem mandaverat comiti noſtro, quòd ſi ad partes Aginnẽſes ſe transferret; ipſe & ſui conſanguinei, qui potentes erant in terra illa, eum pro poſſe ſuo adjuvarent. Erat enim Aginnum civitas nobilis, inter Tholoſam & Burdegalam in amœniſſimo loco ſita. Civitas illa in territorio ſuo à diebus antiquis fuerat Regis Angliæ: ſed Rex Richardus, quando dedit ſororem ſuã Ioannam Raimundo comiti Tholoſano in vxorem, civitatem ſæpedictam, cum territorio ſuo, dedit pro matrimonio ſororis ſuæ comiti Tholoſano. Dominus etiam Papa comiti noſtro dederat in mandatis, vt omnes tam hæreticos, quàm hæreticorum fautores impugnaret auxilio cruce ſignatorum. Mouentes igitur à caſtro S. Antonini, venim⁹ recto greſſu ad quoddam caſtrũ comitis Tholoſani, quod dicebatur Monſrucx. Nec ſilendum, quòd munitiones, per quas tranſibamus, quæ timore noſtrorum ab incolis erant derelictæ, de quibus poterat prouenire malum aliquod Chriſtianitati, faciebat comes funditus euerti, vel comburi. Quoddam præterea nobile caſtrum, quod eſt prope S. Antoninum, nomine Caſſutium, quod tenebat comes Tholoſę, traditum eſt tunc temporis comiti noſtro, mediante in[illegible] viro nobilis & fidelis, comitis videlicet Balduini. Comes enim noſter iam habuerat antea caſtrum illud; ſed homines de caſtro anno præterito ab eo receſſerant, & reddiderant caſtrum comiti Tholoſano. Audientes autem homines caſtri illius Montenc noſtros advenire, timore ducti omnes fugerunt, caſtrũ vacuum relinquẽtes. Erat autẽ caſtrũ illud nobile, & in optimo & fortiſſimo loco ſitũ. Comes verò noſter dedit ipſũ ſupradicto comiti Balduino fratri comitis Tholoſani. Inde progredientes, venimus prope quoddã caſtrum ad duas leugas, quod dicebatur Penna,* in territorio Aginnenſi. Caſtrũ illud cum miſerat comes Tholoſæ cuidã militi ſeneſchallo ſuo, qui dicebatur Hugo d'Alfar, & erat Navarrus: inſuper & filiam ſuam, non de legitimo matrimonio, eidem militi dederat in vxorem. Audiens comes advenire comitem Montisfortis, adunauit ruptarios ſuos fortes & munitiſſimos circiter quadringentos. Omnes autem homines caſtri à minimo vſque ad maximũ expulit à caſtro: ipſe verò cum ruptarijs ſuis in munitionem ſe recipiens, victualibuſque copioſiſſimis, omnibuſque quæ ad defenſionem neceſſaria videbantur, mu-

Situs & deſcriptio vrbis Aginneſ.

* *Penne en Agennais.*

nitionem ipſam, optimè muniens, pecevit ſe ad reſiſtendum. Quod audiens comes noſtec, propoſuit obſidere illud; ſed habito cum ſuis conſilio, priùs ire voluit Aginnum, vt in poteſtate ſua ceciperet civitatem. Aſſumens igitur de militibus exercitus ſecum quos voluit, perreait Aginnum, exercitu in loco in quo erat eius reditum expectante: perveniensque Aginnum, honorificè eſt ſuſceptus. Inſuper & cives conſtituentes eum dominum ſuum, præſtito ſacramento fidelitatis, tradiderunt ei civitatem. Quibus omnibus rite peractis, comes ad exercitū remeavit, caſtrum de Penna obſeſſurus. Anno Domini 1212. 3. Non. Iunij, die Dominica venimus ad deſtruendum caſtrum Pennæ, illud adjuvante domino obſeſſuri. Hugo autem d'Alfar, qui erat cuſtos caſtri, de quo ſuprà tetigimus, videns appropinquantem exercitum ſignatorum, ſe & cupterios ſuos in caſtri munitione recepit, per totum burgum inferius ignem mittens. Erat autem caſtrum Pennæ nobiliſſimum in territorio Aginnenſi. In cujuſdem ſiquidem collis amœnitate ſitum, latiſſimis & fœcundiſſimis circumquaque vallibus cingebatur. Ornabat quippe caſtrum hinc terrarum opulentia, illinc pratorum planities gratioſe; hinc delectabilis ſylvarum amœnitas, illinc lætificans fertilitas vinearum. Arridebat inſuper aëris deſiderata ſalubritas, circumcurrentium opulenta jocunditas fluviorum. Ipſa autem caſtri munitio ſupra rupē fundata maximam & nativam, muris munita fortiſſimis, quaſi inexpugnabilis videbantur. Richardus ſiquidem rex Angliç, cujus, vt ſuprà diximus, fuerat caſtrum Pennæ, munitionem ſupradictam fortiſſimè munierat; puteumque in ea fodi fecerat; quia caſtrum illud erat quaſi caput & clavis totius territorij Aginnenſis. Prædictus autem comes, Hugo videlicet, cui comes Tholoſæ caſtrum illud dederat, munitionem illam adeo munieret electis belleroribus, & minutis victualibus; inſuper & machinis, quæ dicuntur petrariæ, lignis, ferro, & omnibus ad defendendum munitionem neceſſarijs, quòd non poſſet quis credere munitionem ſæpedictam per multorum annorum curricula poſſe capi. Fecerat denique intra ſæpedictam munitionem officinas fabrorum duas, furnum & molendinum. Multiplici ergo munimine ſeptus, obſidionem quaſi intrepidus expectabat. Venientes autem noſtri ante caſtrum, fixere tentoria circumquaque. In ipſa autem fixione tabernaculorum, cœperunt aliqui de caſtro egredi, noſtroſque ſagittis acriùs infeſtare. Poſt aliquot autem dies, intra burgum, quod combuſtum fuerat, erexerunt noſtri petrarias, vt jacerent verſus munitionem. Quod videntes illi de caſtro, erexerunt & ipſi petrarias, ad perturbandum & impediendum noſtras; jacienteſque lapides magnos & creberrimos, noſtros haud modicùm infeſtabant. Poſt hæc noſtri plures petrerias erexerunt. Verumtamen quamvis machinæ noſtræ continuè jacerent, ac domos quæ in munitione erant confringerent: muros ipſius munitionis in modico, aut in nullo debilitabant. Erat autem temp⁹ æſtivum & calidiſſimum, circa feſtum videlicet beati Ioannis Baptiſtæ. Nec ſilendum credimus, q̄ comes noſter paucos habebat milites: licet multos haberet pedites peregrinos. Vnde contingebat, quòd quoties noſtri cauſa impugnationis accedebant ad munitionem; adverſarijs, quia muniti erant, & docti ad prœliam, ſe viriliter defendentibus, parū aut nihil proficere poterāt. Quadam die etiam, cùm noſtri ſæpedictam munitionem infeſtarent, quoddam repagulum de lignis muro proximum vi ceperunt: ſed adverſarij per deſuper murū creberrimos lapides jacientes, noſtros ſtatim à repagulo quod ceperant repulerūt. Cumq; noſtri ſe in interiora recepiſſent, exeūtes adverſarij, in ipſo ardore diei veniebant, vt comburerent machinas noſtras: afferentes ſecum ignē & ſtipulam, & cetera ad ignis incentivum neceſſaria: ſed noſtris viriliter reſiſtentibus, petrarias noſtras non ſolùm comburere, ſed nec ad ipſas quidem accedere poterant. Non ſolùm autē illa die exierunt adverſarij contra noſtros: ſed per multas vices exibant, noſtroſque prout poterant infeſtabant. Erat in obſidione illa venerabilis Epiſcopus Carcaſſonæ, de quo ſæpius mentionem fecimus, & ego cum eo, Hic in exercitu Domini de mandato Archiepiſcopi Narbonenſis, qui fuerat Abbas Ciſtercienſis, & erat legatus, ſicut ſuperiùs eſt præmiſſum, vice fungens legati, in fervore ſpiritus indefeſſo, in labore corporis incredibili officium prædicationis, ceteraque ad obſidionē pertinentia ſedulus exercebat. Vt breviter dicam, tanto & tam importabili caterū ſibi invicem ſuccedentiū pondere premebamur, quòd vix licebat nobis comedere, vix modicum pauſare. Nec prætermittendum, quòd dum eſſet comes in obſidione Pennæ, venerunt ad eum omnes nobiles terræ illius, & facientes ei hominium, acceperunt ab eo terras ſuas. Dum res ita ſe haberet, Guido de Monte-forti, frater comitis noſtri, & Archiepiſcopus Rothomagenſis Robertus, & electus Laudunenſis Robertus, & Guillemus archidiaconus Pariſienſis, & Ingerranus de Bove, cui comes noſter jampridem terram comitis Fuxi pro parte conceſſerat, pluresque alij peregrini, egreſſi à Carcaſſona, verſus terram Fuxenſem ſe tranſtulerant, & venerant ad quoddam caſtrum, quod dicitur Anclanetum. Quod ſtatim per inſultum vi capientes, hoſtes qui in eo erant ceciderunt. Quod audientes illi, qui erant in caſtris vicinis, caſtella ſua tradentes incendio, à facie noſtrorum fugerunt. Noſtri verò caſtra illa perambulantes, ea funditus evertebant. Inde procedentes verſus Tholoſam, caſtra multa & fortiſſima, quæ derelicta erant vacua, penitus deſtruxerunt. Ex quo etiam ceperunt Anclanetum, non invenerunt qui auderet eos in aliquo caſtro, licet fortiſſimo, expectare: timor quippe magnus irruerat ſuper omnes habitatores terræ illius. Dum ita viriliter ſe haberent noſtri prædicti, miſit ad eos comes noſter, mandans, vt venirent ad eum apud Pennam. Peregrini ſiquidem qui erant cum eo, peracta quadragena ſua in exercitu, volebant ferè omnes ad propria remeare. Properantes igitur viri prædicti, veniebant ad comitē, Quadam autem die venerunt ad caſtrum fortiſſimū, quod dicitur Penna in Albienſi: caſtrum illud adhuc Chriſtianitati & comiti reſiſtebat, ſemperque ruptarijs erat plenum. Cùm ergo veniſſent ſupradicti peregrini ante caſtrum illud, ruptarij qui erant in caſtro exeuntes adverſus noſtros, vnum de noſtris militibus occiderunt. Noſtri autem nolentes in captione caſtri diutius morari, eo quòd comes noſter vocaret eos ſub feſtinatione, deſtructis in circuitu caſtri ſegetibus & vineis, recedentes noſtri

Penna caſtrū à Richa. Angliæ Rege munitum

ad comitem feſtinabant. Illi autem de caſtro poſt diſceſſum noſtrorum, qui ibi fuerant per aliquot dies, venerunt ad locum vbi noſtri militem, qui occiſus fuerat, tradiderant ſepulturæ; extrahentes corpus de tumulo, & per plateas diſtrahentes, beſtijs & avibus expoſuerunt. O iniqua rabies! O crudelitas inaudita! Pervenientes ſæpius dicti peregrini ad comitem, qui erat in obſidione Pennæ, ab eo cum ingenti gaudio ſunt ſuſcepti: ſtatimque diviſis circumquaque agminibus, fixere tentoria prope caſtrum. Comes autem cum ſuis militibus obſedit caſtrũ à parte Occidentis, in illa enim parte erant machinæ noſtræ adaptatæ: Guido verò frater comitis ab alia parte, ſcilicet ab Oriente fixit tentoria; & in illa erigens machinam, cœpit & ipſe caſtrum fortiter impugnare. Quid plura? Multiplices adhuc eriguntur machinæ, inſtant noſtri impugnationi caſtri. Erant autem circa caſtri circuitum novem machinæ erectæ. Et quia omnia, quæ in illa obſidione geſta ſunt, ſigillatim exprimere non valemus, attingamus ad ſummã. Videns comes noſter, quòd machinæ noſtræ non poterant diruere murum caſtri; fecit fieri aliam machinam, longè præ ceteris majoris magnitudinis; & dum machina illa pararetur, Archiepiſcopus Rothomagenſis, & electus Laudunenſis, & ceteri qui cum eis erant, expleta quadragena ſua, recedere volebant; ſingulis etiam diebus, completa quadragena ſua recedebant peregrini; veniebant autem nulli, aut pauciſſimi. Sciens igitur comes noſter, quòd quaſi ſolus remanebat, in multa anguſtia poſitus, acceſſit ad majores exercitus; & ſupplicavit, ne Chriſti negotium in tanta neceſſitate deſererent, ſed adhuc ibi per aliquantulum temporis ſpatium morarentur. Dicebatur autem, quod multitudo magna peregrinorũ veniens à Francia erat Carcaſſonæ, & verè ſic erat. Nec ſilendum, quòd præpoſitus Colonienſis, omneſque Allemanni, qui multi & nobiles cum eo, & poſt eum venerant jam ab exercitu receſſerant. Audiens electus Laudunenſis, preces comitis non exaudivit, ſed quamdam infirmitatem prætendẽs, nullo modo potuit detineri: ſimiliter & ceteri ferè omnes fecerunt. Solummodo Archiepiſcopus Rothomagenſis, qui ſe in ſervitio Dei laudabiliter habuerat, ſecum tenens proprijs ſumptibus plurimos milites, & familiam multam nimis, ipſe benignus benignè comiti acquievit, & tandiu cum eo remanſit, donec novis ſupervenientibus peregrinis, ipſe de licentia & voluntate comitis, cum honore ad propria remeavit. Cùm ergo receſſiſſent epiſcopus Laudunenſis, & pars magna exercitus, cœpit venerabilis Archidiaconus Guillelmus, vir magnæ conſtantiæ, & mirificæ probitatis, in his quæ ad obſidionem pertinebant, inſtantiſſimè laborare. Epiſcopus autem Carcaſſonenſis propter quædam negotia perrexerat Carcaſſonam. Interea illa magna machina, quam ſuperiùs commemoravimus, parabatur; quæ dum parata fuiſſet, fecit eam dictus archidiaconus à parte quadã erigi prope caſtrum. Illa autem machina, vtpote magna magnos jaciens lapides, murum caſtri paulatim debilitare cœpit. Poſt aliquot verò dies, ſupervenerunt peregrini, de quibus ſuprà fecimus mentionem, abbas videlicet S. Remigij Remenſis, & quidã abbas Sueſſionenſis, Decanus etiam Antiſſidorenſis, qui ibi poſtea defunctus eſt, & Archidiaconus Cathalaunenſis, viri magni & litterati; & plures milites & pedites peregrini: qui cùm veniſſent, venerabilis epiſcopus Rothomagenſis, de voluntate & benevolentia comitis recedens ab exercitu repatriavit. Illi autem qui ſupervenerant, cœperunt in expugnatione caſtri ſtrenuè laborare. Quadam die adverſarij noſtri pauperes & mulieres quos ſecum habebant, ejecerunt à caſtro, & expoſuerunt morti: ne victualia eorum conſumerent. Comes autem noſter ejectos illos noluit occidere, ſed redire repulit in caſtrum. O nobilitas principis! Dedignatus eſt occidere, quos non ceperat: nec de illorum morte credidit adepturum ſe gloriam, de quorũ captione non fuerat aſſecutus victoriam. Igitur cùm machinæ noſtræ diutius jeciſſent intra munitionem, omneſque domos & refugia, quæ in ea erant confregiſſent; machina inſuper magna, quæ de novo erecta fuerat, ipſum murum munitionis debilitare cœpiſſet; videntes illi qui in caſtro erant, quòd non poterant diu ſe tenere, & ſi caſtrum vi caperetur, omnes in manu gladij traderentur; attendentes inſuper quod nullum habituri eſſent ſuccurſum à comite Tholoſano, tentaverunt cum noſtris de compoſitione, in hunc modum. Debebant reddere comiti noſtro caſtrum, dummodo ipſi evaderent cum armis ſuis. Quo audito, habuit comes cum ſuis cõſilium, vtrum reciperet compoſitionem, quam adverſarij offerebant. Attendentes autem noſtri, quod ferè omnes peregrini erant quaſi in receſſu, cõpleta ſcilicet quadragena ſua, & quòd comes remaneret ibi quaſi ſolus; conſiderantes etiam, quòd illi de caſtro, adhuc per multos dies poterant reſiſtere; cogitantes inſuper, quòd comes multa alia & magna neceſſariò habebat facere; hiems verò imminebat, in qua non poterat obſidionem tenere; his inquam omnibus circumſpectis, conſuluerunt comiti, vt acquieſceret compoſitioni, quam adverſarij offerebant. Anno igitur incarnationis verbi 1212. in menſe Iulij, in feſto S. Iacobi ejectis adverſarijs, recepit comes nobile caſtrum Pennæ. Die autem craſtina ſupervenit venerabilis Archiepiſcopus Remenſis Albericus, vir multæ bonitatis; qui negotium Ieſu Chriſti devotiſſimo amplexabatur affectu: venitque cum eo cantor Remenſis, & quidam alij peregrini. Non credimus autem ſupprimendum, quod dum eſſet comes noſter in obſidione Pennæ, rogavit Robertum Malumvicinum, vt ipſe pergeret ad quandam villam valde nobilem, nomine Marmandam, quæ fuerat comitis Tholoſæ, acciperetque eam ex parte comitis noſtri, & cuſtodiret. Vir autem nobiliſſimus, licet graviſſima infirmitate laboraret, non recuſans laborem, nec fatiſcentem prætendens infirmitatem, libenter acquievit. Hic eſt enim de cujus præcipuè circumſpecta providentia ſaluberrimoque conſilio pendebat comes, imò totũ negotium IeſuChriſti. Veniens Robertus ad villam prædictam, honorificè à burgenſibus eſt ſuſceptus. Sed quidam ſervientes comitis Tholoſæ, qui cuſtodiebant munitionem caſtri, noluerunt ſe reddere; ſed cœperunt reſiſtere, ipſamque defendere munitionem. Quod videns vir ſtrenuus, videlicet Robertus, ſtatim ante munitionem fecit erigi vnum mangonellum; qui cùm aliquot lapides jeciſſet, dicti ſervientes reddiderunt munitionem. Manſit autem Robertus in villa illa aliquantis diebus, & poſt hæc rediit ad

Hæretici exhumant corpus catholici & beſtijs exponunt.

Præſules Rotomagen. & Laudun. redire ſtatuũt.

Accedunt S. Remigij Remenſis Abbas, & alij.

Albericus Remenſ. Præſul adhuc accedit.

comitem apud Pennam. Capto caſtro Pennæ & munito, propoſuit comes noſter, vt obſideret quoddam caſtrum proximum, nomine Biron. Caſtrum illud dederat comes Tholoſæ cuidam traditori, nomine Martino Algais; qui, ſicut in ſuperioribus diximus, fuerat cum comite noſtro, ſed poſtea proditione facta ab eo receſſerat. Hic in caſtro prænotato moram faciens, aduentum noſtrorum ibi voluit expectare; quod iuſto Dei iudicio prouiſum, rei exitus demonſtrauit. Venientes igitur noſtri ante caſtrum, obſederunt illud. Poſt hoc impugnatione,* poſt multos labores, & miræ probitatis exercitia, aſcendentes muros, vi burgum ceperunt. Statim aduerſarij, ſe in munitionem receperunt; videnteſque quòd non poterant reſiſtere, quæſierunt pacem: parati reddere munitionem illam, dummodo euaderēt ipſi viui: quod comes nullatenus facere volebat. Verumtamen timens comes, ne furtiuè euaderet dictus traditor, Martinus videlicet Algais, propter cuius captionem comes præcipuè obſederat caſtrum illud, obtulit aduerſarijs, quòd ſi traditorem illum in manibus eius traderent, ipſe eos ab imminētis mortis anguſtia liberaret. Quo audito, illi auidiſſimè cucurrerunt, Martinumque arripientes, ipſum comiti tradiderunt. Quē comes arripiens, obtulit ei confeſſionem, ſicut alijs damnatis facere conſueuerat vir catholicus.

** Deeſt aliquod verbum.*

Iuſtum proditoris ſupplicium.

Poſt hæc ligatum ad caudam equi per exercitum diſtrahi fecit, diſtractumque dignè pro meritis patibulo ſuſpendi. Venit ibi ad eum nobilis quidā princeps Vaſconiæ, Gaſto de Bearno, homo peſſimus, qui ſemper adhæſerat comiti Tholoſano, facturus colloquium de compoſitione. Comes autem noſter, quia ipſa die componere nequiuerunt, alterum ei diē aſſignauit apud Aginnū: ſed ille pacis inimicus, à compoſitionis pacto reſiliens, ad diem illam venire noluit. Dum hæc agerentur, nobilis Comitiſſa Montis Fortis, & venerabilis epiſcopus Carcaſſonenſis &, ego cum eo, à partibus Carcaſſonæ properabamus ad comitē, habentes nobiſcū paucos pauperes & peregrinos. Nec ſilendū, quòd dū pgimus, multi de peregrinis noſtris, propter calorē feruentiſſimū, & arduitatem viæ, deficiebant in via: venerabilis autem Carcaſſonenſis epiſcopus, & nobilis comitiſſa eorum dolori compatientes, eos tota die in equis ſuis, retro ſe deportabant. Aliquando etiam vterque ipſorum, epiſcopus videlicet & Comitiſſa, ſuper equum ſuum duos leuari faciebant peregrinos, ipſi autem pedites incedebant. O compaſſio pia epiſcopi! O nobilis humilitas Comitiſſæ! Cùm autem veniſſemus Caturcum ad comitem properantes, dictum eſt nobis, quòd illic propè erāt caſtella, in quibus ruptarij & inimici fidei morabantur. Cū ergo accederemus ad caſtella, & eſſemus pauciſſimi, diuina clementia mirabiliter operante, perterriti hoſtes, & à facie noſtra fugientes, plura caſtra & fortiſſima vacua reliquerunt: quæ poſtquam deſtruximus, venimus ad comitem apud Pennā. His omnibus ritè perfectis, habito comes nobilis cum ſuis conſilio, propoſuit obſidere quoddam caſtrum, nomine Moiſſacum, quod erat in poteſtate comitis Tholoſani. Venientes igitur ad caſtrum in vigilia aſſumptionis B. Mariæ, obſedimus illud. Caſtrum autem Moiſſaci ſitum erat ad pedem montis in quadā planicie, propè fluuium Tarni, in loco plurimum fertili & amœno. Vocatur Moiſſacum, à moys, quod eſt aqua:

Caritas Epiſcopi & Comitiſſæ ſingularis in peregrinos.

eo videlicet, quod dulciſſimis intus fontibus abundat. Homines autem caſtri cum audiſſent noſtros accedere, vocauerunt ad ſe ruptarios, & homines Tholoſanos quamplurimos, vt eorum auxilio reſiſtere noſtris poſſent. Erant autē ruptarij illi homines peruerſi & peſſimi. Cùm enim caſtrum illud iamdudum fuiſſet à legatis D. Papæ interdictum, eo quod faueret hæreticis, impugnaretque eccleſiam cum comite Tholoſano; dicti ruptarij in contemptum Dei & noſtrum, campanas eccleſiæ, quæ in caſtro erat nobilis & ampliſſima, omni die, ad omnem horam, feſtinè faciebant pulſari. Rex ſiquidem Franciæ Pipin* in caſtro illo monaſterium mille fecerat monachorū. Poſt paucos dies fecit comes parari machinas, & erigi propè caſtrū: quæ iacientes cœperunt aliquantulum murū debilitare. Erexerūt autem & aduerſarij machinas ſuas, & fecerunt iacula contra noſtras. Viri autem venerabiles, & huius negotij rectores & magiſtri, ſcilicet epiſcopus Carcaſſon. & Guillelmus archidiaconus Pariſienſ. in his quæ obſidioni erant neceſſaria conſtantiſſimè laborabant. Archiepiſcopus etiam Remenſis, qui ibi erat, verbum prædicationis & exhortationis ſæpiſſimè & libētiſſimè peregrinis miniſtrans, & in his quæ opus erant obſidioni ſe humiliter exponēs, & ſua liberaliter expēdens, valde erat neceſſari' negotio Ieſu Chriſti. Quodam autem die exierunt adverſarij à caſtro, & cœperunt venire, vt debilitarent machinas noſtras: currens autem comes noſter, & quidam de noſtris armati, hoſtes in munitionem ſuam retrudebant. In illo autem conflictu quidam de adverſarijs ſagittam dirigens, comitem noſtrum in pede vulnerauit; ſed & quendam iuuenem de noſtris, qui erat nepos archiepiſcopi Remenſis, capientes, illum poſt ſe traxerunt: quem occidētes, & turpiter detruncantes, ad nos projecerūt. Venerabilis autem Archiepiſcopus avunculus occiſi iuuenis, licet affectu diligeret eum ſingulari; propter ſervitium tamen Ieſu Chriſti mortem nepotis æquanimiter ſuſtinens, & multa animi virtute diſſimulans, cunctis qui in circuitu erant, miræ patientiæ & magnanimitatis exemplum demonſtravit. Nec ſilendum eſt, quòd circa huius obſidionis initium, cùm præ paucitate peregrinorum, non poſſemus caſtrum vndique obſidere, exibant quotidie adverſarij à caſtro, venienteſque per ſuper montem, qui caſtrum ſupereminebat, cum multa ſuperbia exercitum infeſtabant. Peregrini autem noſtri aſcendentes ad eos, tota die contra illos dimicabant. Quotieſcumque verò adverſarij aliquem de peregrinis noſtris occiderant, in contemptum noſtrorum circumdantes corpus occiſi, in ipſum ſinguli gladios infigebant. Tantæ enim crudelitatis erant, quod non ſufficiebat eis, ſi aliquem noſtrorum occiſum viderent, niſi novs adjicientes vulnera, omnes quotquot erant hoſtes, corpus defuncti gladijs ſuis tranſverberarent. O pugna contemptibilis! O rabies iniquorum! Cùm autem hæc agerentur, cœperunt venire de die in diem à Francia peregrini: epiſcopus etiam Tullenſis Reginaldus die quadam cum alijs peregrinis ſupervenit. Creſcente igitur peregrinorum multitudine, occupaverunt dictum montem; venientibuſque paulatim peregrinis, ſicut antea facere conſueverant, caſtrum ferè vndique obſederunt. Nec ſilentio prætereundum, quod antequā caſtrum vndiq; eſſet obſeſſum, exeuntes

Cœnobium mille monachorum.

Rabies Albigenſium in corpora occiſorum.

adverſarij à caſtro, & aſcendentes in montem, quando videbant epiſcopum Carcaſſonæ ſermonem exhortationis ad populum habentem, in turbam populi qui ſermonem audiebat, cum baliſtis ſagittas jaciebant: ſed per Dei gratiam nullum lædere potuerunt. Et quia non omnia quæ ibi geſta ſunt, poſſemus latiùs exprimere, accingamur ad ſumma. Poſtquam machinæ noſtræ diu jecerant, debilitarant muros caſtri, fecit fieri comes machinam quamdam, quam lingua vulgaris Catum dicit; quæ cùm facta eſſet, juſſit comes trahi eam ad foſſatum caſtri, quod latiſſimum erat, aqua etiam plenum. Adverſarij autem quædam extra foſſata repagula de lignis fecerant, & poſt illa repagula iterum aliud foſſatum; manebantque ſemper inter illa duo foſſata, & inde exibant ſæpius, & infeſtabant noſtros; interea dicta machina noſtra ad foſſatum trahebatur. Erat autem cooperta pellibus bovinis recentibus, ne ab hoſtibus poſſet comburi. Adverſarij autem quamdam machinam petrariam faciebant jacere aſſiduè ſuper machinam illam, vt dirruerent illam. Dum autem eſſet machina ſæpedicta ſuper primum foſſatum, nihilque ſupereſſet, niſi vt ipſum foſſatum ſub protectione à noſtris implerent; quodam die poſt occaſum ſolis exeuntes adverſarij à caſtro, attulerunt ignem, ligna ſicca, ſtipulam, ſtupam, carnes ſalſas, adipem, oleum, & cetera ignis incentiva; cœperuntque inſtantiſſimè projicere, vt comburerent machinam noſtram. Habebant præterea baliſtarios, qui noſtros defendentes machinam graviſſimè vulnerabant. Quid plura? altius erupit flamma, turbati ſumus omnes. Comes autem & frater ejus Guido erant inter machinam. Projicientes igitur adverſarij indefeſsè ad incendendum ignem neceſſaria, noſtri conſtantiſſimè & cum multo labore, vinum, aquam, terram in ignem mittebant: alij autem inſtrumentis ferreis fruſta carnium, & vaſa oleo plena, quæ adverſarij jactabant, ab igne extrahebant. Sic itaque noſtri per incredibiles caloris & laboris anxietates, quod ſine lachrymis videri vix poſſet, ſæpedictam machinam ab igne exemerunt. In craſtino autem, armantes ſe peregrini noſtri ad caſtrum vndique acceſſerunt; intrantesque audaciſſimè primum foſſatum, per multos labores & conſtantiſſimas probitates, repagula lignea confringebant. Adverſarij autem, qui inter repagula & in barbacanis erant, ipſas barbacanas, prout poterant, defendebant. Cùm fieret autem inſultus iſte, epiſcopus Carcaſſonæ, & ego per exercitum diſcurrebamus, noſtros exhortantes. Archiepiſcopus autem Remenſis, & Tulleoſis, & Albienſis epiſcopi, & Guillelmus archidiaconus Pariſienſis, abbas etiam Moiſaci cum quibuſdam monachis, reliquuſque clerus exercitus, in montis deſcenſu ante caſtrum ſtabant, induti veſtibus albis, & nudis pedibus; tenentes ante ſe crucem, cum reliquijs ſanctorum, voce altiſſima & devotiſſima cantabant, *Veni creator ſpiritus*, divinum auxilium flagitantes. Nec defuit invocantibus paracletus; ſed mox vt verſum hymni, ſcilicet, *Hoſtem repellas longiùs*, tertiò repetentes inceperunt, exterriti adverſarij divinitus & repulſi, dimiſſis barbacanis, ad caſtrum confugerunt, ſeque intra murorum ambitum concluſerunt. Interea burgenſes cujuſdã caſtri comitis Tholoſæ, quod proximum erat, & vocabatur caſtrum Sarracenum, venerunt ad comitem noſtrum, & reddiderunt ei caſtrum illud.

Devotio præſulum & cleri.

Fugantur hoſtes invocatione Sãcti Spiritus.

Miſit etiam comes Guidonem fratrem ſuum, & comitem Balduinum fratrem comitis Tholoſæ, & alios milites ad aliud caſtrum nobile, quod erat comitis Tholoſæ, diſtans quinque leugis à Tholoſa, ſuper Garumnam fluvium ſitum, nomine Verdunum. Homines autem caſtri illius ſine conditione aliqua reddiderũt ſe comiti noſtro. Similiter autem omnia in circuitu caſtra ſe reddiderunt, excepto vno, quod dicitur Mons-Albanus. Audientes burgenſes Moïſaci, quod caſtella quæ in circuitu erant, ſe reddiderant comiti noſtro; videntes etiã quòd reſiſtere non valebant, miſerunt ad comitem, poſtulantes pacẽ. Cogitans autẽ comes, quòd erat adhuc ſatis forte, nec poterat capi vi, ſine multa noſtrorũ interfectione; attendens etiã quod ſi caperetur vi, deſtrueretur villa, quę optima erat, & propria monachorum: videns inſuper, quòd õnes qui in caſtro erant, pariter interirent: dixit quòd tali cõditione reciperet illos, ſi ruptarios illos, & õnes qui cauſa munitionis caſtri venerant à Tholoſa, traderent in manus eius; ipſi inſ[uper] p[er]jurarent ſuper ſacroſancta evangelia, quòd nõ impugnarent de cetero Chriſtianos. Quibus ritè peractis, traditiſq; ruptarijs, & hominib⁹ Tholoſanis, recepit comes caſtrũ, & reſtituit ipſum abbati; ſalvo eo, quod de jure habuerãt in caſtro comites Tholoſani. Accipientes autẽ peregrini noſtri ruptarios, avidiſſimè interfecerunt. Nec ſilendum credimus, quòd caſtrum Moyſiaci, quod in vigilia aſſumptionis B. Mariæ obſeſſum fuerat, in feſto Nativitatis ejuſdem virginis captũ fuit: agnoſcitur ergo, operata B. Virgo. Movens comes à Moyſiaco, propoſuit obſidere caſtrum quoddã prope Fuxum, nomine Saverdunum in diœceſi Tholoſana. Caſtrũ illud à dominio comitis noſtri receſſerat: comeſque Fuxi, qui illud tenebat, occaſione caſtri illius caſtrum Appamiarum plurimùm infeſtabat. Interea quidã peregrini nobiles de Alemania venerant Carcaſſonam. Ingerrannus autem de Bova, cui, vt ſuprà diximus, comes noſter conceſſerat pro parte magna terrã Comitis Fuxi, alij etiam milites noſtri qui cuſtodiebant terram Carcaſſonenſem, dictos Alemãnos apud Appamias duxerunt. Comes autẽ Tholoſæ & comes Fuxi erant apud Saverdunũ. Moventes autẽ milites noſtri cum Allemannis, properabant verſus Saverdunum; quo audito, comes Tholoſæ & comes Fuxi fugarunt à Saverduno; ſicque ſine conditione vel pugna, Ingerrannus recuperavit Saverdunum. Dum hæc agerentur, comes noſter cum ſuo exercitu à Moyſiaco veniebant, & cùm eſſet prope Saverdunũ, ipſe ivit Appamias, vbi erant Alemanni, exercitus vero perrexit Saverdunum. Comes autem aſſumens Alemannos, equitavit ante caſtrum Fuxi, & inde redijt ad exercitum, qui receſſerat à Saverduno: & perrexerat ad Altamripã. Homines autem Altæripæ à facie eorum fugerant, & dimiſerant caſtrum vacuum. Comes autem munivit caſtrum Altæ-ripæ, quia per illud ſuos arcere poterat inimicos: erat enim ſitum inter Tholoſam & Fuxum. His geſtis propoſuit comes invadere terram comitis Convenarum; venitque ad caſtrum quoddam, quod erat prope Tholoſam, nomine Murellum. Erat enim caſtrũ illud amœniſſimum, ſuper Garonnam fluvium ſitum. Cùm autẽ appropinquaremus caſtro Murelli, homines caſtri timentes à facie noſtra fu-

B. Deipara ſanſta Catholicis feſta.

gerunt, & intraverunt Tholoſam: ſed & quidā ex ipſis, in pōtem caſtri, qui erat ligneus & longiſſimus ſuper Garonnam, per quem tranſire debebamus, ignem miſerunt. Cùm veniſſemus igitur ante caſtrum, & ponte combuſto, non poſſemus in ipſum intrare, comes & plures de noſtris militibus ſe in aquam, quæ profunda erat & valida, non ſine grandi periculo tranſierunt: exercitus autem fixit tentoria citra aquam. Statim currens comes cum quibuſdam ſuis ad pontem, ignem cum multo labore extinxerunt: ſtatimque tanta abundantia aquæ pluvialis erupit, adeoque aqua prædicta excrevit, quòd nemo ſine gravi propriæ vitæ periculo, poterat illam tranſire. Veſpere autem facto, videns nobilis comes, quòd ferè omnes milites & fortiores exercitus trāſeuntes per aquam intraſſent caſtrū, pedites autem & invalidi non valentes tranſire, remanſiſſent citra aquam; vocavit mareſchallum ſuum, & dixit ei: volo redire in exercitum. Cui ille: quid, inquit, quid dicitis? Robur exercitus totum eſt in caſtro iſto; vltra aquam non ſunt, niſi pedites peregrini; præterea tam magna & valida eſt aqua, quod nullus modo poſſet eam tranſire, inſuper venire poſſent Tholoſani, & vos, & omnes peregrinos interficere. Reſpondit comes mareſchallo: Abſit à me, vt faciam quod conſulitis. Pauperes Chriſti expoſiti ſunt gladio, & ego in munitione manebo? Fiat de me voluntas Domini; certè ego ibo, & manebo cum eis. Statim exiens à caſtro, tranſiit aquam, & rediit ad exercitum peditum, manſitque ibi cum pauciſſimis, ſcilicet quatuor vel quinque militibus, plures dies, donec facto ponte, totus tranſiuit exercitus. O magna probitas principis! O virtus invicta! noluit enim cum militib⁹ manere in caſtro, dū pauperes expoſiti peregrini erāt in campo.

Mon-fortij generoſum dictum & factum.

Capvt LXIV.

Comes Monfortius San-Gaudentinum occupat, Tholoſam vexat. Comes Raimundus Arragonenſis Regis poſcit opem.

DVm comes noſter moraretur in caſtro Murelli, venerunt ad eum Epiſcopi Convenarum & Conſoranenſiū, viri venerabiles, & Deo pleni; qui negotium Ieſu Chriſti vnico diligebant affectu, exhibitione operis promovebant: quorum etiam conſilio & induſtria comes adierat partes illas. Monuerunt igitur comitē, vt vlteriùs procederet, & ſine pugna & gladio maximam reciperet Vuaſconiæ partē. Properans igitur comes, perrexit ad caſtrum quoddam, quod dicebatur S. Gaudentios, & fuerat comitis Convenarum. Homines autem caſtri tradentes ei caſtrum, ipſum cum gaudio receperunt. Venerunt etiam ibi ad eum nobiles illius; facientesque ei hominium, receperunt ab eo terras ſuas. Inſuper penetrans montana apud Fuxum, terrā Rogerij de Cominges nepotis comitis Fuxi ex parte maxima devaſtavit. Interea Carcaſſonēſis epiſcop⁹, qui cum quibuſdam peregrinis in caſtro Murelli remanſerat, circa munitionē caſtri ipſius, aſſiduè laborabat. Peractis comes noſter in Vuaſconia negotijs, pro quibus perrexerat, redijt Murellū: non enim habebat milites peregrinos, niſi comitem Tullenſem, & quoſdam alios milites pauciſſimos. Sed quamvis eſſet cum paucis, frequenter tamen equitabat vſque ad portas Tholoſæ: illi autē qui in Tholoſa erant, innumerabiles & munitiſſimi, non audabant exire adverſus eum: ipſe verò omnia in circuitu devaſtās, munitiones ante ipſorum oculos devaſtabat. Erat autem Tholoſa civitas vltra modum plena populo: quia Biterrenſes, & Carcaſſonenſes, & Tholoſani hæretici, & hæreticorum fautores, & ruptarij, amiſſis divino judicio terris ſuis, Tholoſam intraverant, adeoq; impleverant; quòd ipſa clauſtra monachorum civitatis, expulſis canonicis, fecerāt pecorum ovilia, & ſtabula equorum. O nidus hæreticorum Tholoſa! ô tabernacula prædonum! Nec prætermittendum, quomodo afflicta & obſeſſa erat tunc Tholoſa. Comes enim noſter erat ex vna parte apud Murellum: quidā milites noſtri ex alia parte apud Verdunum: comes Balduinus ex alia: Guido frater comitis ex altera. Hi omnes ex omni parte Tholoſam circumdantes, & vſque prope portas ipſius ſæpius equitantes, eam non modicùm infeſtabant. Comes autem Tholoſæ, qui peccatis ſuis exigentibus exhereditatus, præter Tholoſam & Montem Albanum, perdiderat terram ſuam, ad Regem Arragonum confugerat: ab eo ſuper recuperatione terræ ſuæ cōſilium & auxilium quæſiturus. O juſtum juſtiſſimi Dei judicium! O miſericordiſſimi, fratris videlicet Petri de Caſtronovo, veridica ſententia! Dicebat ſiquidem vir bonus, ſicut ab illis audivi, qui ab illius ore ſæpius audierunt: negotium, inquiebat, Ieſu Chriſti in partibus iſtis nunquam proſperum ſortietur effectum, donec aliquis de nobis prædicatoribus pro defenſione fidei moriatur: & vtinam ego prior perſecutoris excipere gladium. Ecce miſer ille comes Tholoſanus, cùm mortem huic ſanctiſſimo viro intuliſſet, eo quòd ipſum de perpetrata nequitia publicè & in facie redargueret vir bon⁹, poſt hæc ſe evaſiſſe putavit, poſt hæc recuperare ſe credidit terram ſuam: ſed Domino retribuente vindictam, ſanguinemque ſui Martyris vindicante, vnde ſperavit ſe habere lucrum, inde non niſi diſpendium graviſſimum, inde damnum irrecuperabile reportavit. Diligenter etiam eſt notandum, quòd dictus comes miſer ille occiſorē viri Dei in maximo amore & familiaritate receperat: adeo quòd per civitates & caſtella ipſum ducens quaſi pro ſpectaculo, omnibus dicebat. Iſte ſolus me diligit: iſte ſolus concordat maximè votis meis: iſte eripuit me ab inimico. Licet autem crudeliſſimum homicidam illum comes prædictus ita extolleret: ipſum muta etiam animalia abhorrebant. Sicut enim multorum, & proborum virorū canonicorum Tholoſanæ Eccleſiæ veridica relatione audivimus, ab illo die quo prædictus homicida virum Dei memoratum occidit, in deteſtationem tanti ſceleris nūquam canis dignatus eſt accipere de manu ejus*. O res miranda, ô res inaudita! Hoc idcirco inſeruimus, vt quā juſtè comes Tholoſæ exhereditatus ſit, oſtendamus. Dum res ita ſe haberet, vt ſuprà dictū eſt, Rogerius Bernardi filius comitis Fuxenſis prope Carcaſſonam cum ruptarijs trāſiens, equitabat quodā die vers⁹ Narbonam: vt ſi quos inveniret peregrinos, vinctos perduceret Fuxum, aut morte crudeliſſima condemnaret. Factum eſt igitur dum iret, obvios habuit paucos peregrinos, qui tendebant ad comitem noſtrum, venientes à partib⁹ Gallicanis. Peregrini autem illi videntes hoſtes venientes, putanteſque, quòd eſſent de noſtris, intrepidi adverſarijs occurrebant. Traditores ſiquidē prædicti, in his nequitiæ ſuæ providebant, quia videlicet lento paſſu, & per ſtratam publica ambu-

Tholoſa nidus hæreticorum.

Notabile dictum B. Petri de Caſtronovo.

Mors Martyris vindicata.

* eſcam.

Manuſcrip. etiam ait. aliquot hoſtes geſtaſſe habitum Ciſtercienſium ſuper arma ſua.

labant, vt non eſſet facilè advertere, quod non eſſent de noſtris. Vt autem appropinquaverunt ad invicem, ſtatim crudeliſſimi carnifices inſurrexerunt in noſtros, qui pauci erant & inermes, vtpotè proditionis ignari, occidentesque plures de noſtris, & membratim dilacerantes, reliquos ſecum duxerunt vſque Fuxum; vbi eos tenentes in vinculis, tormentis validiſſimis dilaniabant. Cum maximo ſiquidem ſtudio nova quotidie & inexperta excogitabant ſupplicia, quibus ſuos affligerent captivos. Sicut enim ab ore cujuſdā militis noſtri audivi, qui ibi tenebatur in vinculis, qui præſens erat & videbat; captivos ſuos cruciabant illi tot & tantis tormentis, quòd Diocleriano & Maximiano poſſet æquiparari malitia, vel etiam anteferri. Vt enim prætermittamus ibi minima, ipſos ſacerdotes, & divini myſterij tractatores, frequentiùs ſuſpendebant: quandoque etiam, quod dictu horribile eſt, ligatis ad genitalia membra funibus, ferociſſimè diſtrahebant. O crudelitas immanis! O rabies inaudita!

Capvt LXV.

** Pamie*

Conventus epiſcoporum & Baronū apud Appamiam celebratur à Simone Comite, vbi multa decreta & leges ſtatuuntur; quas ſe comes ſervaturum pollicetur.*

ANno Incarnationis Dominicę 1212. menſe Novembri, convocavit comes Montisfortis Epiſcopos & nobiles terræ ſuæ, apud caſtrum Appamiarum celebraturos colloquium generale. Cauſa autem colloquij hujus iſta fuit, vt comes noſter in terra quam acquiſierat, ſanctęque Romanæ Eccleſiæ ſubjugaverat, inſtitui faceret mores, hæretica ſpurcitia procul pulſa, quæ totā corruperat terram illam: bonæ, tamē cultu religionis Chriſtianæ, quàm etiam de temporali pace & quiete, conſuetudines plantarentur. Terra ſiquidem illa ab antiquis diebus deprędationibus patuerat, & rapinis: opprimebat quippe potens impotentem, fortior minùs fortem. Voluit igitur comes nobilis cunctas conſuetudines, ſuoſq; limites terræ dominis ponere, quos tranſgredi nō liceret: quatenus etiam milites de ſuis certis & rectis redditibus rectè viverent: minor etiam populus ſub alis dominorum poſſet vivere, immoderatis exactionib⁹ non gravatus. Ad quas conſuetudines ſtatuendas electi fuerunt viri duodecim, qui ſuper ſacroſancta Evangelia juraverunt, quòd pro poſſe ſuo tales cōſuetudines ponerent, per quas Eccleſia ſua libertate gauderet; tota etiā terra in ſtatu firmaretur meliori. De illis autem 12. electoribus, quatuor fuerunt eccleſiaſtici: duo ſcilicet Epiſcopi, Tholoſanus & Cōſoranenſis, vnus Templarius, vnuſque Hoſpitalarius: quatuor pręterea Frācigenæ milites: quatuor etiam indigenæ, duo milites, & duo burgēſes: per quos dictæ conſuetudines ſatis competenter poſitæ & firmatæ. Vt autem conſuetudines illæ inviolabiliter ſervarentur, antequā proferrentur in medium, nobilis comes, omneſque milites ſui ſuper 4. Evangelia juraverunt, quòd ſuprà memoratas conſuetudines nunquam pręſumerent violare. Vt etiam majorem obtinerent firmitatem, redactæ ſunt in ſcriptum: ſigillo etiam comitis & omnium epiſcoporū, qui ibi plures erant, firmatæ & munitæ. Dum hæc agerentur apud Appamias, hoſtes fidei à Tholoſa egreſſi, diſcurrere cœperunt per Vuaſconiam, & facere mala quæcumque potuerunt. Venerabilis autem epiſcopus Convenarum aſſumptis ſecum aliquibus de militib⁹ noſtris, perrexit in Vaſconiam, terramque illam ab hoſtibus fidei viriliter defendebat: nobilis autem comes noſter perrexit Carcaſſonam, & inde Biterrim, habiturus colloquium cum archiepiſcopo Narbonenſi, ſuper his quæ ſpectabant ad negotium Ieſu Chriſti. Dum autem eſſemus apud Biterrim, & ſedes epiſcopalis vacaret, canonici illius Eccleſiæ cōmuni aſſenſu elegerunt venerabilem archidiaconum Pariſienſem Guillelmum in ſuum epiſcopum & paſtorem: ſed ipſe nulla ratione ad hoc potuit induci, vt electioni eorum aſſenſum præberet.

Archidiaconus Pariſienſ. renuit pontificatum.

Capvt LXVI.

Rex Arragonenſis venit Tholoſam, & colloquium habet cum comite Simone, & apoſtol. ſed. legato.

CIrca feſtum verò dominicæ Apparitionis rex Arragonum Petrus, qui negotio fidei plurimùm invidebat, venit Tholoſam: & fecit ibi mo̲ras, excommunicatis & hæreticis communicando: mandavitque rex Archiepiſcopo Narbonenſi apoſtolicæ ſedis legato, & comiti noſtro, quod volebat habere colloquium cum eis, & de pace & de compoſitione inter comitem noſtrum & hoſtes fidei tractare. Igitur aſſignata fuit communi aſſenſu dies & locus inter Tholoſam & Vaurum, vbi colloquium celebrari deberet. Cùm igitur veniſſemus ad locum concilij, rex cœpit rogare Archiepiſcopum Narbonenſem & epiſcopos, de reſtituendis terris comitib⁹ Tholoſano, Convenarum, Fuxenſi, & Gaſtoni de Bearno. Archiepiſcopus autem Narbonenſis reſpondit regi, vt omnes petitiones ſuas redigeret in ſcriptum; & ſcriptas & ſigillatas mitteret epiſcopis apud Vaurum. Rex verò Arragonenſis, poſtquam applauſum magnum fecerat comiti noſtro, & fratri, & filijs ejus, rogavit ipſum comitem, vt octo diebus deſiſteret à malefaciendo inimicis ſuis. Cui nobiliſſimus & vrbaniſſimus reſpondit. Non deſiſtam, inquit, à malefaciendo; ſed ob reverentiam veſtram, ceſſabo his octo diebus à benefaciendo. Similiter autem & rex promiſit ex parte hoſtium noſtrorum, quòd ipſo tempore colloquij non facerent noſtris malum. Sed ipſi infideliſſimi, cùm ſcirent noſtros conveniſſe ad colloquium, licet nos per regem feciſſent ſecuros, diſcurrere cœperunt per terram noſtram verſus Carcaſſonam; multa mala facientes, plurimos etiam occiderunt. O fraus nequam! Die tertio poſtquam receſſit rex à loco colloquij, & intravit Tholoſam, ſcripſit petitiones ſuas ad Archiepiſcopos & Epiſcopos noſtros, in hæc verba.

Petitiones regis Arragonenſium ad Prælatos in Concilio apud Vaurum congregatos

QVoniam Sacroſancta mater Eccleſia non ſolum verba, ſed verbera quoque docetur habere, devotus eccleſiæ filius P. Deo miſerante Rex Arragonenſis, pro comite Tholoſano, ad ſinum ejuſdem matris eccleſiæ cupiente redire, & à ſanctitate veſtra petit humiliter, & rogat inſtanter; quatinus faciendo ſatisfactionem perſonalem pro exceſſibus quibuſcumque, prout ipſi eccleſiæ viſum fuerit expedire; ac pro damnis & injurijs illatis diverſis eccleſijs & prælatis ſatisfaciendo, ſecundùm quod clementia matris eccleſiæ, ipſi comiti duxerit injungendum, reſtituatur clementer & miſericorditer ad poſſeſſi-

Tholoſanus comes ſimulat ſe velle ad eccleſiam redire.

Videtur ſupplendū, ob culpas, aut quid ſimile.

ones ſuas, & alia quæ amiſit. Quod ſi forte* comitis nollet eccleſia ipſius regis petitionē audire: petit & rogat hoc idem pro filio; ita tamen quòd puer nihilominus ſatisfaciat perſonaliter pro exceſſibus, vel in frontaria Saracenorum cū militibus eundo in ſubſidium Chriſtianorum; vel in partibus tranſmarinis, ſecundùm quod eccleſia melius arbitrabitur expedire: & infans in terra ſua in tam diligenti cuſtodia, & tam fideli cura, ad honorem Dei & S.R.E. habeatur, vſquequo de bonitate ſua, ſigna comparcāt manifeſta.

Et quoniam comes Convenarū, nec fuit vnquam hæreticus, nec eorum ſuſceptor, ſed potius impugnator; & ideo terram dicitur amiſiſſe, quòd aſtiterit conſobrino & domino ſuo comiti Tholoſano: petit idem Rex, & rogat pro eo, ſicut pro vaſallo ſuo, vt reſtituatur ad terram ſuam: ſatisfaciendo quoque ad arbitrium eccleſiæ, ſi eum apparuerit in aliquo deliquiſſe.

Item, comes Foxenſis, cùm nec ſit, nec fuerit hæreticus; pro eo memoratus rex petit, & rogat ſicut pro conſanguineo ſuo chariſſimo; cui ſine verecundia in jure ſic deeſſe non poteſt, quatinus pro reverentia ipſius, & gratia reſtituatur ad ſua: ſatisfaciendo nihilominus eccleſiæ in his & pro his, quibus clementia matris Eccleſiæ eum apparuerit deliquiſſe.

Item, pro Gaſtone de Bearno Vaſſallo ſuo, petit ſæpedictus Rex, & rogat affectuosè, quatin⁹ reſtituatur ad terram ſuam, & fidelitates Vaſſallorum ſuorum: maximè cùm paratus ſit parere, & ad arbitrium eccleſiæ ſatisfacere coram judicibus non ſuſpectis: ſi nobis cauſam ipſius audire, & expedire non licet.

In omnibus tamen præmiſſis, duxit memoratus rex, miſericordiam potiùs quam judicium invocandum: mittens ad clementiam veſtram clericos & barones ſuos, ſuper præmiſſis ratum habiturus, quicquid à vobis cum eis fuerit ordinatum. Supplicans, vt talem habere dignemini circumſpectionem & diligentiam in hoc facto, vt in negotio Chriſtianitatis in partibus Hiſpaniæ, ad honorem Dei & S. matris Eccleſiæ dilatationem, prædictorum baronum & comitis Montiſfortis ſubſidium* poſſit. Datum Tholoſæ 17. Cal. Februarij.

Fortè impendi.

Reſponſio Concilij.

*Lavaur

ILluſtri & dilecto in Chriſto P. Dei gratia regi Arragonum, comiti Barchilonenſium, Concilium apud Vaurum* ſalutem, & ſinceram in domino dilectionem. Petitiones & preces vidimus, quas pro Tholoſano, & ejus filio, & Fuxēſi, & Convenarum comitibus, & nobili viro Gaſtone de Bearno, veſtra regalis ſerenitas deſtinavit: in quibus etiam literis, inter cætera eccleſiæ filium dicitis vos devotum: ſuper quo domino Ieſu Chriſto, ac regali veſtræ celſitudini, gratiarum referimus actiones: & in cunctis quibus ſecundùm Deum poſſemus, propter illam mutuam dilectionem, qua vos ſancta Romana mater Eccleſia, ſicut intelligimus, amplectitur, & vos ipſam, nec non & ob reverentiam excellentiæ veſtræ regalis, admitteremus affectuoſiùs preces veſtras. Super eo quod pro comite Tholoſæ petitis & rogatis, hæc duximus ſerenitati regiæ reſpondendum: quod tam cauſa comitis quàm filij, quæ pendet ex facto patris, auctoritate ſuperioris eſt à nobis exempta: cùm idem comes Tholoſæ Regienſi epiſcopo, & Magiſtro Theodiſio, à Domino Papa negotium ſuum fecerit ſub certa forma committi. Vnde, ſicut credimus, memoriter retinetis, quot & quātas gratias dicto comiti, poſt multos exceſſus ipſius, dominus Papa fecit: necnon & quam gratiam, ad interceſſionem veſtram & preces, venerabilis Narbonenſis Archiepiſcopus, Apoſtolicæ ſedis legatus, tunc abbas Ciſtercij apud Narbonam & Montempeſſulanum, eidem comiti faciebat, biennio, ſi bene meminimus, jam tranſacto. Volebat ſiquidem idem legatus, omnes dominicaturas & proprietates, eidem comiti remanere integras & illæſas: & vt illa jura quæ habebat in caſtris aliorum hæreticorum, quæ de feodo ejus erant, ſive alberga, ſive quiſta, ſive cavalgata, eidem integra remanerent. De illis preterea caſtris, quæ erant aliorum hæreticorum, quæ de feodo ejus non erant, quæ idem comes dicebat eſſe quinquaginta, volebat præfatus legatus, vt quartalis & tertia pars eorum, cederet in proprietatem comitis ſupradicti. Spreta verò comes illa magna gratia domini Papæ, ac prædicti legati, & eccleſiæ Dei, veniens directè contra omnia juramenta, quæ olim præſtiterat in manibus legatorum; & addens iniquitatem iniquitati, crimina criminibus, mala malis, eccleſiam Dei & Chriſtianitatem (fidem & pacē cum hæreticis * & ruptarijs) impugnavit & damnificavit: adeo vt omni gratia & beneficio reddiderit ſe indignū. * ſtatuens.

Quòd autem pro comite petitis Convenarum, taliter ſuper hoc duximus reſpondendum. Pro certo intelleximus, quòd cùm poſt exceſſus ſuos multiplices, & juramenti tranſgreſſionem, fœd⁹ cum hæreticis & eorum fautoribus contraxiſſet; & ipſam eccleſiam, licet nunquam in aliquo læſus eſſet, cum iiſdem peſtilentibus impugnaſſet; licet poſtmodum diligenter fuerit admonitus, vt ceſſaret à cœptis, & rediens ad cor tandē reconciliaretur eccleſiaſticæ vnitati: nihilominus idem comes in ſua nequitia* extitit, excommunicationis & anathematis vinculo alligatus. De quo etiam, vt dicitur, comes Tholoſæ aſſerare conſuevit, quòd ipſe comes Convenarum eum ad guerram impulit, & induxit. Vnde idem comes, auctor per hoc guerrę & malorū, quę eccleſiæ multipliciter provenerunt, extitit. Verūtamen ſi talem ſe exhibuerit, vt abſolutionis beneficium mereatur; poſtmodum cùm fuerit abſolutus, & habuerit poteſtatem ſtandi judicio, ſi de aliquo quereletur, eccleſia ei juſtitiam non negabit.

Fortè legendum perſtitit.

Petit præterea regia celſitudo pro comite Fuxenſi. Ad quod taliter reſpondemus; quòd conſtat de ipſo, quod hæreticorum extitit à longo tempore receptator: præſertim cum non ſit dubium, quin credentes hæreticorū hæretici ſint dicendi: qui etiā poſt multiplices exceſſus ſuos, poſt præſtita juramenta, poſt obligationes tam perſonarum quam rerum, poſt injectionem manuum in clericos, & detruſionem eorum in carcerem, pro quibus cauſis & multis alijs anathematis mucrone percuſſus; poſt illam etiam gratiam, quam idem legatus ad interceſſionem veſtram olim ipſi comiti faciebat, cruentam cædē exercuit in ſignatos, tam laicos quam clericos, qui in paupertate & ſimplicitate ſua, cōtra Vauri hæreticos in Dei ſervitium ambulabant. Qualis autem & quanta erat illa gratia, bene recolit, ſicut credimus, regia celſitudo: ad cujus preces cum eodem comite compoſitionem faciebat dictus legatus

Fuxenſis comes ob injurias clericis illatas penè excommunicatus.

ctus legatus. Sed quòd non fuit facta illa compoſitio, per ipſum comitem ſtetit: extant enim litteræ ad dominum comitem Montis-fortis regali ſigillo munitæ, talem clauſulam continentes: Dicimus etiam vobis, quòd ſi comes Fuxenſis noluerit ſtare placito illi, & vos poſtea non audieritis preces noſtras pro eo, non erimus inde vobis dipacati: veruntamen ſi dederit operā, vt abſolutionis beneficium cōſequatur, & poſtmodum, cùm abſolutionis fuerit gratiam conſequutus, de aliquo queieletur, juſtitiam ei eccleſia non negabit.

Poſtulatis inſuper, & rogatis pro Gaſtone de Bearno, vt reſtituatur ad terram ſuam, & ad fidelitates vaſſalorum ſuorum: ſuper quo vobis taliter reſpondemus. Vt alia multa, imò potiùs infinita, quæ in ipſum Gaſtonem dicuntur, ad præſens ſilentio tranſeamus; confœderatus tamen hæreticis, & receptatoribus, ſeu defenſoribus eorum contra Eccleſiam & ſignatos; eſt Eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarū manifeſtiſſimus perſecutor. Venit in auxilium Tholoſanorum, ad obſidionem Caſtrinovi. Interfectorem Fr. Petri de Caſtronovo Apoſtolicæ ſedis legati habet ſecum: ruptarios diu tenuit, atque tenet. In anno præterito ruptarios in Cathedralē Eccleſiam Oleronis induxit: ubi amputato fune, de quo pendebat pyxis continens, corp⁹ Domini noſtri Ieſu

Eucharistia in terram ſparſa. Chriſti in terrā cecidit: & quod nefas eſt dicere, ipſum corpus Dominicū eſt per terram ſparſum. Tranſgreſſus juramenta, manus in clericos violentas injecit: pro quibus, & alijs cauſis pluribus quas ad præſens tacemus, excommunicationis & anathematis eſt nexibus innodatus. Verùntamen ſi ſatisfecerit Eccleſiæ, prout debet, & abſolutionis beneficium cōſequetur: & ſi conqueſtus fuerit de aliquo, audietur de jure ſuo. Aliter ſiquidem pro prædictis ſic excommunicatis, clariſſime princeps, veſtram regiam majeſtatem intercedere non deceret: nec nos pro talibus, & in talibus audemus aliter reſpondere. Ad hæc, ſerenitatem veſtram regalem monemus & exhortamur in Domino, quatenu⁹ ad memoriam revocare dignemini honorem, quem vobis fecit Sedes Apo-

** An. 1204 à Papa regiis inſignibus fuerat decoratus.* ſtolica,* & illum, quem in præſentiarum illuſtri Regi Siciliæ ſororio veſtro facit: quid etiam D. Papæ in veſtra promiſiſtis vnctione: & quid vobis Sedes Apoſtolica dederit in mandatis. Oramus, vt Deus ad honorem ſuum, & S. Rom. Eccleſiæ, per multa tempora vos conſervet. Quòd ſi per hanc noſtram reſponſionem veſtræ Regiæ majeſtati non fuerit ſatisfactum, nos ob reverētiam veſtram & gratiam, D. Papæ curabimus intimare. Datum Vauri 15 Cal. Februarij.

Audiens rex Arragonum reſponſiones prælatorum noſtrorum, videnſque petitiones, quas fecerat, penitus refutatas, affectumque ſuū non poſſe perduci ad effectum; alium circumventionis modum invenit. Miſit itaque nuncios ad prælatos, mandans & rogans, quatenus inducerent comitem Montis fortis ad hoc ut comiti Tholoſano, cæteriſque fidei Chriſtianæ inimicis treugas darēt, vſque ad futurum proximō Penthecoſten, vel ſaltem vſque in Paſcha. Quod audiētes prælati noſtri, animadvertenteſque, quòd rex ob nihil aliud peteret hoc, niſi vt hoc audiretur in Francia, ſicque devotio tepeſceret ſignatorum, petitionem iſtam, ſicut & primas fecerant, refutarunt. Quia verò longum eſſet omnia enarrare per ordinem, quæ rex ille mandavit, & noſtri ei reſpondenda duxerunt: iſtud breviter dicamus, quòd hæc fuit tota intentio dicti regis, laborata videlicet, vt comes Tholoſæ, & alij religionis Chriſtianæ inimici reſtituerētur ad terras ſuas; vel ſaltem ijs ſi treugæ darentur à noſtris, ob intentionem ſuperiùs memoratam. Noſtri verò viri providi & cōſtantes, nec terras reddere, nec treugas concedere voluerunt. Videns rex, quòd nihil proficere potuiſſet, in grave diſpendium famæ ſuæ pariter & honoris, appoſuit, quòd excommunicatos, & terras eorum, quas adhuc tenebant, in ſua protectione reciperet: & vt ſuam nequitiam aliquatenus palliaret, ſedē Apoſtolicam appellavit. Prælati autem noſtri huic appellationi, quia multiplicibus ex cauſis frivola erat & invalida, minimè detulerunt: ſed archiepiſcopus Narbonenſis apoſt. ſedis legatus miſit litteras in hunc modum.

Illuſtriſſimo domino Petro, Dei gratia regi Arragonenſi, Frat. Arnaldus, divina miſeratione Narbonenſis Archiepiſcopus, Apoſtolicæ Sedis Legatus. Salutem in caritate animi, & viſceribus Ieſu Chriſti. Intelleximus, non ſine turbatione multa, ac amaritudine animi, quòd civitatē Toloſæ, ac caſtrum Montis-Albani, & terras ꝓpter crimen hæreſeos, ac alia multa & nefanda facinora traditas Satanæ, ac ab omni communione matris Eccleſiæ ſeparatas, & crucesignatis auctoritate Dei, cujus nomen in his graviter blaſphematur, expoſitas, diſponitis in protectione ac cuſtodia veſtra recipere: ac eas cōtra Chriſti exercitum defenſare. Cùm igitur hæc, ſi vera ſint, quod Deus avertat, non ſolùm in ſalutis veſtræ diſpendium, ſed in honoris Regij, ac opinionis veſtræ & famæ poſſit cedere detrimentum: nos, qui ſalutem veſtram, & gloriam & honorem zelamus, totis viſceribus caritatis Celſitudinem regiā rogamus, conſulimus, monemus, & hortamur in Domino, & in potentia virtutis ejus: ex parte Dei Redēptoris noſtri Ieſu Chriſti, ac ſanctiſſimi Vicarij ejus domini noſtri ſummi Pontificis, authoritate qua fungimur, inhibem⁹, & modis quibus poſſumus obteſtamur: ne per vos, vel per alios, terras recipiatis, vel defendatis prædictas. Optamus autem, quatenus tam vobis, quàm & ipſis taliter dignemini providere; ne cōmunicando excommunicatis, & maledictis hæreticis, & fautoribus eorumdem, labem excommunicationis incurrere vōs contingat. Verum autē nō volumus Serenitatē veſtram latere, quòd ſi quos de veſtris in defenſionem prædictæ terræ duxeritis relinquendos, cùm excommunicati ſint ipſo jure, vos deinceps excommunicatos, tamquam defenſorem hæreticorum publicè faciemus.

Epiſtol. Præſulis Narbonenſ. ad Arago. regem

Rex Arragonenſis in nullo reſipiſcens, ſed quæ malè propoſuerat pejùs adimplēs, hæreticos omnes, & excommunicatos comites, Tholoſanum videlicet, Convenarum, & Fuxenſem, Gaſtonem de Bearno, omneſq; milites Tholoſanos & Carcaſſonenſes, qui pro hæreſi exhereditati Tholoſam confugerant, cives etiam Tholoſanos in ſua protectione ſuſcepit, & ab ipſis juramentum recepit: civitatem etiam Tholoſana, quæ eſt propriè de dominio regis Frāciæ, & totum illud terræ, quod illi adhuc tenebant, in ſua cuſtodia recipere præſumpſit. Non credimus omittendum, quòd cùm eſſent noſtri prope dictum colloquiū apud Vaurum, comeſque Montisfortis ob reverentiam regis, diebus colloquij, inimicis treugas dediſſet & rex ſimiliter ex parte adverſariorum

treugas firmaſſet: ipſo tẽpora colloquij manentibus treugis, noſtriſque non caventibus, equitarunt hoſtes plures per terram noſtram, prędã que multam capientes, plurimoſque inſuper homines occidentes, multos captos ducentes, mala vbique graviſſima intulerunt: ſuper quibus malis cùm rex ſæpius requireretur à noſtris, non fecit vllatenus emendari. Videntes igitur noſtri, quod rex detineret eos nuntiis, literis, & etiam appellationibus ſuperfluis, & nihilominus tẽpora colloquij & treugarum noſtros ab excõmunicatis, quorũ cauſam fovebat, permitteret apertiſſimè & ſęviſſime infeſtari, à Vauro receſſerunt: verùm tamen antequam recederent, ſcripſerunt D. Papæ de communi negotio Eccleſiæ, & de præfato colloquio in hunc modum.

Litera Synodi Vaurenſis ad D. Papam Innocentiũ.

SAnctiſſimo patri in Chriſto, ac Beatiſſ. Dño ſuo, Innocentio Dei gratia ſummo Pontifici, devoti & humiles ſervi ejus, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alij Eccleſiarum prælati, apud Vaurum pro ſanctæ fidei negotio congregati: cum omni affectione longum vitæ ſpatiũ, & ſalutis. Ad agendas paternitatis veſtræ ſolicitudini dignas grates, cùm nec lingua, nec calamus nobis ſufficiant: retributorẽ omnium bonorum exoramus, vt noſtrum in hac parte ſuppleat defectum: & abunde vobis retribuat omne bonũ, quod nobis & noſtris, aliiſque partium noſtrarum Eccleſiis tribuiſtis. Cùm enim in partibus iſtis peſtis hæretica antiquit' ſeminata, noſtris temporibus vſque adeo ſucreviſſet, quòd cultus divinus ibidẽ haberetur omnino in opprobrium & deriſum: & in clerum, & bona eccleſiaſtica hinc hæretici, inde ruptarij graſſarentur: & tam princeps quàm populus in reprobum ſenſum datus, à fidei rectitudine deviavit: vt per veſtros exercitus ſignatorũ, quos ad emundandas ſpurcitias peſtis hujus ſapientiſſimè deſtinaſtis; & Chriſtianiſſimum eorum principem comitem Montisfortis, intrepidum omnino athletam, & invictũ dominici prælij bellatorem: eccleſia, quæ tam miſerabiliter ibi corruerat, caput inibi cœperit relevare: & in parte maxima deſtructis adverſitatibus & erroribus vniverſis, terra dudum à cultoribus horum dogmatum cõculta, demum divino cultui aſſueſcat. Reſtant verò adhuc reliquiæ dictæ peſtis, Tholoſa videlicet civitas, cum caſtris aliquot: vbi tanquam ſordes in ſentinam cadentes, reſiduũ pravitatis hæreticæ ſe collegit: quorum princeps, comes ſcilicet Tholoſæ, qui ab antiquis temporibus, ſicut multoties jam audiſtis, hæreticorum & fautor extitit, & defenſor: & pro viribus quæ ſibi remanſerunt, impugnat eccleſiam: & quoad poteſt, pro fidei hoſtibus eius cultoribus ſe opponit. Ex quo autem rediit à Sanctitatis veſtrę præſentia cum mandatis, quibus, vltra omnem meritorum exigentiam ſuorum, egeratis miſericorditer cum eodem, introivit, ſicut manifeſtè videtur, angelus Satanæ in cor ejus, & gratiæ veſtræ beneficiorum ingratus, de his quæ coram vobis promiſerat, nihil implevit; imo pedagia ſæpius abjurata vehementer adauxit; & ad omnes, quos ſcivit noſtros & eccleſiæ adverſarius, ſe convertit. Sanè per Othonem Dei & eccleſiæ inimicum, opinatus contra ipſam eccleſiam vires aſſumere, ſub ipſius confidentia manifeſtè, ſicut aſſeritur, minabatur, quod eccleſiam de finibus ſuis, & clerum radicitus exſtirparet: hæreticos & ruptarios, quos multoties abjuraverat, exinde ferventius ſuſcipere ſtuduit & tenere. Cùm enim catholicorum exercitus obſideret Vaurum, vbi ſedes erat Sathanæ, & quaſi hujus erroris hæretici provincia, ipſe in ſubſidium perverſorum, miſit milites & clientes, & in caſtro ſuo, quod Caſſer appellatur, fuerunt inventi & combuſti à crucesignatis pluſquam quinquaginta hæretici, præter credentium eorum multitudinem copioſam. Invocavit etiam contra Dei exercitum, Savaricum inimicum eccleſiæ, Regis Angliæ Seneſchallum, cum quo Chriſti pugilẽ prædictum comitem Montisfortis apud Caſtrũ novum Arrij obſidere præſumpſit: ſed Chriſti dextera faciente, citò ſua ejus præſumptio in cõfuſionem converſa extitit quòd pauci catholici infinitam Arrianorum multitudinem effugarint. Prædictorum autem Othonis & regis Angliæ confidentia defraudatus, vt qui baculo arundineo nitebatur, cogitavit iniquitatem abominabilem, & ad regem Marrochitarum nuntios deſtinavit, ſubſidium ejus, non ſolùm in terræ noſtræ, ſed totius Chriſtianitatis exitium implorando: ſed conatum ipſius divina pietas impedivit. Epiſcopum Agennenſem à ſede propria expellendo, bonis omnibus ſpoliavit, & abbatem de Moyſiaco cœpit, & abbatem Montis-Albani ferè per vnum annum tenuit captivatum. Ruptarij quoque ipſius & complices, peregrinos clericos & laïcos innumerabiles variis tormentis affecerunt, & nonnullos detinent, ac diutiùs tenuere captivos. In his omnibus non averſus eſt furor ejus, ſed adhuc manus ejus extenta; ita vt fiat quotidie ſemetipſo deterior; & omnia mala quæ poteſt per ſeipſum, & filium, & complices Fuxenſem, & Convenarum comites, & Gaſtonem de Bearno, viros ſceleratiſſimos & perverſos, contra Dei eccleſiam operetur. Cùm autem vltione divina & cenſura eccleſiaſtica, memoratus athleta fidei, comes chriſtianiſſimus terras ipſorum, tanquam hoſtium Dei & eccleſiæ, ſancto & juſto occupavit prælio ferè totas; ipſi adhuc in ſua perſiſtentes malitia, & humiliari ſub potenti manu Dei contemnentes; nuper ad regem Arragonum recurrerunt, per quem fortè intendunt veſtram circumvenire clementiam, & eccleſiam ſuggillare. Adduxerunt enim ipſum Tholoſam, nobiſcum, qui de mandato legati & delegatorum veſtrorum apud Vaurum convenimus, colloquium habiturum; qui quæ, aut qualia propoſuerit, & quæ nos ei duxerimus reſpondenda, ex reſcriptis, quæ vobis ſigillata mittimus, plenius cognoſcetis. Omnes igitur vnanimiter & concorditer hæc præmiſſa ſanctitati veſtræ intimamus; liberantes animas noſtras; ne per defectum ſignificandi, in negotio fidei de contingentibus aliquid omittatur. Pro certo namque ſciatis, quòd ſi terra quæ dictis tyrannis, cũ tanta juſticia & multa Chriſtianorum effuſione ſanguinis eſt ablata, ipſis aut hæredibus eorum reſtituatur, non ſolùm fieret noviſſimus error pejor priore: ſed exitiale excidium clero & eccleſiæ ineſtimabile immineret. Ad hæc quoniam enormitates abominabiles, & alia ſcelera prædictorum, per ſingula præſenti paginæ non credimus annotanda, ne librũ texere videremur; quędam in ore nuntiorum poſuimus, quæ ſanctis auribus veſtris poterunt viva voce referre.

Dei cultus per hæreſim deſtruitur, &c.

Pluſquam 50 hæretici in Caſſer cõbuſti.

Nuntij, qui detulerunt literas iſtas ad D. Papam, fuerunt hi. Venerabilis Convenarum epi-

Legati Concilij ad Pontificem miſſi

ſcopus, abbas de Claraco, archidiaconus Pariſienſis Guillelmus, M. Thendiſius, & cleric° quidam, qui diu fuerat corrector literarum in curia domini Papæ, & dicebatur Pattus Marci. Priuſquam autem venirent ad curiam dicti viri providi & diſcreti, rex Arragonū per nūtios ſuos circumvenire intendebat ſimplicitatē Apoſtolicam: & per ſuggeſtionem falſitatis, & veritatis ſuppreſſionem impetraverat literas, in quibus D. Papa præcipiebat comiti Montisfortis, quatenus comitibus Convenarum * & Fuxi, & Gaſtoni de Bearno redderet terras ſuas. Scripſit etiam archiepiſcopo Narbonenſi alias literas, in quibus D. Papa indulgentiam, quam fecerat proficiſcentibus contra hæreticos Albigenſes, videbatur revocare. Venientes igitur nuntij noſtri ad curiam Romanam, D. Papam invenerūt aliquantulum durum: eo quod nimis credulus fuiſſet falſis ſuggeſtionibus nuntiorum regis Arragonenſium: ſed poſtea veritate comperta per nuntios noſtros, quicquid fecerat ad regis nunciorum ſuggeſtionem, revocavit in irritum; & ipſi regi miſit literas in hæc verba.

** Cominges, & Foix.*

Litera D. Papæ regi Arragonenſium, ne opponat ſe negotio eccleſiæ

INnocentius epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Petro illuſtri regi Arragonenſium. Is in cujus manu ſunt omnium corda regum, inſpiret tibi humiliter exoratus, vt prudenter attendās, quòd juxta mandatū apoſtolicū, nos oportet arguere, obſecrare, increpare; noſtras increpationes, quas paterna affectione in te depromim°, devotione recipias filiali; & ſic obtemperes ſalubribus monitis & conſilijs, & correptionem apoſtolicam recipiendo, demonſtres te in his & affectum habuiſſe ſincerum, in quibus abſque dubio per effectum noſceris deliquiſſe. Sanè ad totius ferè mundi notitiam jam pervenit, nec ſerenitatem tuam credimus ignorare, aut etiā diffiteri, quòd inter cæteros principes Chriſtianos, te ſpecialiter ſtuduimus honorare, per quod & potentia tibi accrevit & fama: & vtinam cum his & prudentia & devotio pariter accreviſſent: quod licet nobis gratum exiſteret, tibi tamen ampliùs expediret. Verùm in hoc, nec tibi providiſſe dignoſceris, nec nobis, vt decuit detuliſſe; quia cùm Tholoſani cives, tamquam putrida membra ſint præciſi excommunicationis mucrone, & ipſa civitas ſuppoſita ſit interdicto: pro eo quod quidam eorum manifeſti ſunt hæretici, plures verò credentes, fautores, & receptatores eorum, ac defenſores: adeo, vt alij quoque, quos Chriſti exercitus, imò veriùs ipſe Chriſtus, quē contra ſe ipſos ſuis adinventionib° provocarant, à ſuis fecit tabernaculis emigrare, ad Tholoſanam quaſi quamdam ſentinam erroris confugerint civitatem: tu divini timoris oblitus, quaſi prævalere valeas contra Dominum, vel avertere manum ejus contra eos exigentibus ſuis culpis extentam, ipſos in defenſionem ſub ſpecie pietatis impietatem exercens, in ſcandalū populi Chriſtiani, & propriæ famæ diſpendium, recepiſti. Nuper igitur auditis, quæ venerabilis frater noſter Segobienſis epiſcopus, ac dilectus filius Columbus, nuntij legatorum noſtrorum, & comitis Montisfortis in præſentia noſtra proponere voluerunt, & literis hinc inde directis pleniùs intellectis, habito cum fratribus tractatu ac conſilio diligenti; volētes honori tuo, quātum ad famam, ſaluti quantum ad animam, indemnitati, quantum ad terram, paterna ſollicitudine præcavere ſerenitati tuæ, in virtute Spiritus Sancti, ſub obtentu divinæ ac apoſtolicæ gratiæ providimus injungendum, vt prænominatos dæſerās Tholoſanos, non obſtante promiſſione vel obligatione quacumque præſtita in eluſionem eccleſiaſticæ diſciplinæ: ipſis, quamdiu tales extiterint, non impenſurus conſilium, auxilium, vel favorem. Si verò ijdem ad eccleſiæ redire deſiderant vnitatem, prout ſuis dictis nuncijs ſuis propoſitum, coram nobis, nos venerabili fratri noſtro F. Tholoſano epiſcopo, viro integræ opinionis & vitæ, qui teſtimoniū habet non ſolum ab his qui intus, ſed ab his etiam qui ſunt foris, noſtris damus literis in mandatis; vt adjūctis ſibi duobus, eos qui voluerint de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta redire, ſufficienti ab eis cautione recepta, reconciliet eccleſiaſticæ vnitati. Illos verò, quos in erroris ſui tenebris perſiſtentes, idem epiſcopus de labe * hæreticæ pravitatis, exterminari faciat à civitate jam dicta, & bona eorum omnia confiſcari; ita quòd nullo vnquam tempore recipiantur in ipſa, niſi fortè divinitus inſpirati, ſe veros fidei orthodoxæ Chriſtianos, exhibitione bonorum operum demonſtrarint; & ſic ipſa civitas reconciliata pariter & purgata, ſub Apoſtolicæ ſedis protectione conſiſtat, non moleſtanda de cætero à comite prædicto, vel alijs catholicis, ſed defendenda potiùs & fovenda. Miramur inſuper, & movemur; quòd pro terra nobilium veſtrorū, Comitis Fuxenſis & Convenarum, & Gaſtonis de Bearno reſtituenda ſibi, per nuncios tuos ſuppreſſâ veritate mendacium exprimentes, Apoſtolicum ſubripi feciſti mandatum; cùm propter multa & magna eorum flagitia ob hæreticorum favorem, quos manifeſtè defendunt, excommunicationis ſint vinculo innodati. Vnde cùm mandatum pro talibus ſic obtentū non teneat, illud tamquam ſubreptum penitus revocamus. Si verò ijdem Eccleſiaſticæ vnitati reconciliari deſiderant prout dicunt; venerabili fratri noſtro Narbonenſi archiepiſcopo, Apoſtolicę ſedis legato, noſtris damus literis in mandatis, vt recipiens ab ipſis non ſolùm juratoriam cautionem, cùm ſua jam ſint juramenta tranſgreſſi; ſed & aliam quam viderit expedire, beneficium abſolutionis impendat; & ijs rite præmiſſis, quaſi veræ devotionis indicijs, legatum de latere noſtro, virum honeſtum, providum, & conſtantem, ad partes illas curabimus deſtinare; qui non declinans ad dexteram vel ad ſiniſtram, ſed incedens regia via ſemper, quæ rectè facta invenerit, approbet & confirmet, errata corrigat & emendet; & tam nobilibus antedictis, quàm alijs conquerentibus, exhiberi faciat juſtitiæ complementum. Interim ergo inter te & terram tuā, & dictum comitem Montis-fortis, volumus & mandamus firmas treugas fieri & ſervari, Mandantes nihilominus comiti antedicto, vt pro terra quam à te tenet, reverenter exhibeat, quod exhibere tenetur. Illud autem excellentiam tuā volumus non latere; quòd ſi Tholoſani & nobiles ſupradicti, adhuc quoque in errore ſuo duxerint perſiſtendum, nos per indulgentias innovatas, crucesignatos & fideles alios excitamus; vt ad extirpandam peſtem hanc, divino freti auxilio, inſurgentes tam contra ipſos, quàm contra quoſlibet alios, receptatores & defenſores ipſo-

Fautores hæreticorũ hæreticis ſũt peiores.

tum qui plus ipſis hæreticis ſunt nocivi, procedant in nomine domini Sabaoth. Monemus igitur ſerenitatem tuam, rogamus & obſecramus in domino, quatinus quæ præmiſimus, prompto animo, quantum ad te pertinet exequaris: pro certo ſciturus, quod ſi aliter (quod non credimus,) duceres faciendum, præter indignationẽ dominicam, quam ex hoc contra te proculdubio evocares, grave & irreparabile poſſes incurrere detrimentum: nec nos, quantumcumque diligamus perſonam, tibi contra fidei Chriſtianæ negotium, poſſemus parcere vel deferre. Quantum enim tibi imminet periculũ, ſi Deo & eccleſiæ, præſertim in cauſa fidei te opponeres, vt conſummationem ſancti operis impedires, non ſolum vetera, ſed etiam moderna poſſunt te exempla monere. Datum Laterani 12. Cal. Iunij pontif. noſtri anno 19.

Poſt conſummatum prælatorum concilium apud Vaurum, cùm rex Arragonenſis exiſſet à Tholoſa, & plures de militibus ſuis ob civitatis cuſtodiam, & hoſtium Chriſti auxilium, dimiſiſſet in eadem civitate; poſt paucos dies mandavit comiti noſtro, quòd volebat habere cum eo colloquium prope Narbonam. Comes autem noſter volens deferre regi, vt Domino, quantũ poſſet ſecundum Deum, & obedire: reſpondit, quod libenter iret ad colloquium prænotatum. Rex autem non venit ad locum colloquij, nec vnquam venire propoſuerat: ſed tam de Arragonenſibus, quàm de Tholoſanis hæreticis, & ruptarijs multi venerunt; & timebatur, ne venientem comitem cum paucis ad colloquiũ proditiosè caperent. Innotuit comiti, quod fiebat; & à loco colloquij declinavit.

Capvt LXVII.

Rex Arragonum Comiti Montisfortis per fœcialem bellum indicit.

Poſt paucos verò dies, præfatus rex miſit nũtios ad comitẽ ferentes ipſius literas; in quibus continebatur, quod rex diffidebat comitem; & ei, quantum poterat, minabatur. Veruntamẽ comes noſter, licet rex illum cum tanta ſuperbia diffidaſſet, nullum damnum voluit inferre terræ regis, à quo diebus ſingulis mala multa & gravia ſuſtinebat. Homines ſiquidem Cathalanenſes intrabant terram noſtram; & eam, quantum poterant, infeſtabant. Poſt aliquot verò dies, miſit comes noſter ad regem Lambertum de Turrejo, probum militem & diſcretum; quærebatque à rege per prædictum militem, vtrum ſuper diffidatione præmiſſa per nuncios regis res ita ſe haberet; mandabatq; etiam ei, quòd in nullo vnquam ei forefecerat, ſed paratus erat ei reddere quod debebat. Offerebat inſuper, quòd ſi de ipſo rex conquereretur ſuper terris hæreticorum, quas de mandato ſummi pontificis, auxilio cruce-ſignatorũ acquiſierat: paratus erat ſtare juri in curia D. Papæ, vel in curia D. Narbonenſis archiepiſcopi, apoſt. ſedis legati. Quaſdam etiam litteras tradidit militi prænotato, quas regi præſentari præcepit, ſi in ſua obſtinatia duceret permanendum. Continentia autem litterarum hæc erat. Scribebat comes regi, abſque ſalutatione; ſignificans ei, quòd ex quo ipſe poſt tot juris & pacis oblationes ſibi factas, in ſua diffidatione & obſtinatia permanebat; comes eum ſimiliter diffidebat, dicens, quòd nullo ei de cætero iure ſervitij tenebatur; ſed per Dei auxilium tam de ipſo, quàm de alijs ſe defenderet eccleſiæ inimicis. Veniens a ſæpedictus miles ad regem, coram ipſo multiſque baronibus terræ ſuæ, diligẽter & providè omnia, quæ comes in eius ore poſuerat, per ordinem enarravit: obſtinatus autem rex omnem reſpuit modum pacis, nec à diffidatione ſua contra comitem animum voluit revocare. Statim ſæpedictus nuntius literas comitis ſuper diffidatione regi præſentavit; quæ in communi tam ipſius regis quam baronum ſuorum audientia ſunt perlectæ: quibus lectis & pleniùs intellectis, rex & ſui in iram verſi ſunt, & furorẽ. Poſt hæc emiſſo nuncio ab aula regia, & diligenter cuſtodito, quæſivit rex à ſuis conſilium, quid facere deberet de nuntio ſupradicto. Conſuluerũt autem eum quidam barones ſui, quòd mitteret ad comitem noſtrum, mandans & præcipiens, vt veniens ad ipſum in ſua curia, faceret ei vt ſuo domino quod debebat: quod ſi comes nollet venire, judicabant ipſum nuncium reum mortis. In craſtino autem venit nuntius ad curiã; & quæ die præcedenti ex parte comitis dixerat, diligẽtiùs replicavit. Audacter ſe etiam obtulit, quòd ſi quis de militibus regis vellet dicere, quòd comes noſter regem injuſtè offendiſſet, vel extitiſſet ei aliquando infidelis; paratus erat in ipſa curia regis dominum ſuper fidelitate defendere, per duellum. Sed cùm nullus auderet eum impetere, omnes tamen clamarent duriùs contra illum; tandem ad preces quorumdam Arragonenſium militum, quibus aliquantulum erat notus, dimiſſus à rege, poſt multa mortis pericula, ad comitem remeavit. Ex tunc ſæpedict⁹ rex, qui à retroactis diebus, perſecutus fuerat comitem Ieſu Chriſti, ſed tantum in oculto, cœpit ipſum gravare in omnibus, & perſequi manifeſtè.

Capvt. LXVIII.

Ludovicus Regis Galliæ filius cruce ſignatus, multos ad eam ſumendam inducit.

Anno ab Incarn. Dom. 1212. menſe Febru. Ludovicus filius Regis Franciæ, mitiſſimus juvenis, & bonæ indolis adoleſcens, ſigno crucis ſignavit ſe cõtra hæreticos: quo audito, infiniti milites ejus amore & æmulatione provocati, ſignũ crucis vivificæ aſſumpſerunt. Rex verò Frãciæ audiens, quòd filius ſuus cruce ſignatus eſſet, multùm doluit: ſed cauſam doloris ejus non eſt noſtrum exponere. Prima verò die Quadrageſimæ celebravit Rex generale colloquium in civitate Pariſienſi, vt ordinaret de motione filij ſui: & ſciret, qui, & quãti, & quales irent cũ eo. Erãt tunc Pariſiis Tholoſanus & Carcaſſonenſis epiſcopi, viri totius ſanctitatis: qui tunc venerant in Franciam, vt promoverent negotium fidei contra hæreticos peſtilentes. Rex autẽ Arragonenſis, qui quantum poterat, impediebat negotium, nuncios ſuos miſit ad regem Franciæ, epiſcopũ ſcilicet Barcilonenſem, & quoſdam milites cũ eo. Duabus autem de cauſis miſit rex Arragonũ nuncios illos. Sollicitabat enim regem Franciæ per nuncios ſuos, vt daret ei filiam ſuam in vxorem. Sæpedictus enim rex Arragonum vxorem ſuam legitimam, filiam Guillelmi de Montepeſſulano, dimittere volebat; imò quantum in ſe erat jam dimiſerat: ipſa autem ad D. Papam acceſſerat, conquerens, quòd vir ſuus injuſtè dimiſiſſet eam. Summus autem Pontifex cognita pleniùs veritate, dedit ſententiam contra regem, & confirmavit matrimonium inter ipſum & præ-

Comitis ad Regem Arragonum litera & nuntius.

Rex Arragonum legatos ad Regẽ Galliæ mittit.

ſatam reginam. Volebat autem rex ille habere filiam regis Franciæ in uxorem; ut ſic poſſet eum per talem confœderationem ſibi allicere, & evocare cor ejus à dilectione negotii fidei, & auxilio nobilis comitis Montisfortis. Sed videntes ſupradicti nuncij regis Arragonum jam manifeſtū & publicum eſſe in curia regis Franciæ, quod D. Papa confirmaſſet matrimonium inter regem & reginam Arragonum; non fuerunt auſi de contrahendo matrimonio, pro quo venerant, facere mentionem. Secunda autem cauſa adventus eorum in Franciam, hæc fuit. Sæpe memoratus rex civitatem Tholoſanā, quæ ab antiquo fuit, & erat receptaculū hæreticorum, & ſentina, necnō ipſos hæreticos & fautores eorū in ſua cuſtodia & protectione receperat, excommunicatis hæreticis plenè & planè communicans: laborabatq; quantum poterat, quaſi ſub ſpecie pietatis impietatē exercens, ad hoc ut peregrinorum devotio ceſſaret, & zelus repeſceret ſignatorum: volens civitatē Tholoſam, & quædam circumadjacētia caſtra, quæ adhuc Chriſtianitatē impugnabāt, manere illęſa: ut ſic totū ſacroſanctæ fidei negotiū poſſet poſtmodū deſtruere, & penitus diſſipare. Ob hoc etiam miſit literas quaſdā Regi Franciæ, & comitiſſæ Campaniæ, & multis alijs, ſigillatas ſigillis multorum Epiſcoporū terræ ſuæ: in quibus D. Papa mandabat revocare indulgentiam, quam fecerat contra hæreticos ſæpius memoratos: literaſque illas faciebat publicare per Franciam, ut à peregrinatione contra hæreticos animos omnium revocaret. His breviter perſtrictis de illius malitia, propoſitum exequamur. Videns Epiſcopus Barchinonenſis, & alij nuncij Regis Arragonum, qui venerant ad hoc, ut laborarent, q̨ peregrini non irent contra hæreticos, quia Lodovicus filius Regis Franciæ, & multi nobiles cū eo contra hæreticos ſe ſignaſſent: non fuerunt auſi etiam mutire de revocatione noſtrorum à devotione peregrinationis prędictæ. Sic nihil facientes eorū, pro quibus venerant, ad Regē Arragonū ſunt reverſi. Rex autē Franciæ, qui ſicut diximus, cōvocarat barones ſuos Pariſios, ordinavit de peregrinatione filij & aliorū, qui crucesignati erant: & motionis diem præfixit, in octava videlicet Dominicæ Reſurrectionis. Quid plura? Fit ingens Chriſtianorum gaudium & exultatio: hæreticis autem mœror, & timor magnus. Sed heu! poſt modicū cithara noſtra in luctum convertitur: luct⁹ hoſtium in gaudium commutatur. Antiquus enim hoſtis generis humani diabolus, videns quòd negotium Chriſti eſſet quaſi in conſummatione, mediante labore & induſtria crucesignatorum, novum nocendi artificium inveniens, impedire voluit, quod doluit conſummari. Suſcitavit enim Regi Franciæ guerras, & occupationes tot & tantas: quòd oportuit eum retardare filium ſuum, & crucesignatos ab executione propoſitæ peregrinationis.

Impietas Regis Arragonenſis.

Duæ cauſæ legationis Arragonenſium irritæ.

Capvt LXIX.

Manaſſes Aurelianenſis, & Guillelmus Autiſſiodorenſis Epiſcopi fratres, crucem aſſumunt.

EA tempeſtate Epiſcopus Aurelianenſis Manaſſes, & Autiſſiodorenſis Epiſcopus Guillelmus, viri per omnia laudabiles & conſtantes: duo magna, imo præcipua tunc temporis Gallicanæ eccleſiæ lumina, fratres inſuper ſecundùm carnē germani, crucem aſſumpſerant contra hæreticos ſuperiùs cōprehenſos. Hi videntes ſignatorū multitudinē remanſiſſe, ſcienteſq; negotium fidei in arcto diſcrimine conſtitutū: pro eo quòd hoſtes fidei pro revocatione peregrinorū, cornua ſolito crudeliùs aſſumpſiſſēt: collectis ſecum militibus quotquot potuerunt, miro fervore ſpiritū & virtute iter arripuerunt contra hæreticos: parati nō ſolùm ſua expendere, ſed & ſeipſos, ſi opportuerit, periculis & morti exponere pro ſervitio Ieſu Chriſti. Properantes igitur viri Deo pleni, recto itinere pervenerunt Carcaſſonam: de quorū adventu nobilis comes Montisfortis, & pauci qui cum eo erant, gaviſi ſunt gaudio magno valde. Invenerunt autem dicti epiſcopi noſtros in caſtro quodam prope Carcaſſonam, quod dicitur Fanum-Iovis: fecerunt autē in caſtro illo paucos dies; poſt quos perrexit comes cum epiſcopis ad caſtrum Murelli prope Tholoſam, de quo ſuprà fecimus mentionem: inde equitare ſæpe noſtri ante Tholoſam, ut Chriſti & ſuos arcerent crebriùs inimicos. Sed miles quidā nomine Alardus de Eſtrepiq, & alij pauci, qui non ſatis bene ſe habuerant in negotio Chriſti, noluerunt ire cum eo: comes autē qui non habebat tantum exercitū, ut circa Tholoſam, vel aliquod aliud forte caſtrum poſſet obſidionem firmare, propoſuit frequenter equitare ante Tholoſam cum exercitu quem habebat; ut & munitiones, quæ circa Tholoſam erant multæ & fortes, everteret, arbores decorticaret, ſegetes & vineas extirparet. Tempus ſiquidem meſſionis inſtabat. Sicut autem propoſuit, ita & fecit. Sæpedicti autem epiſcopi ſemper erant cum comite, ſeque quotidie pro Chriſti ſervitio periculis exponebant, de ſuo propria etiam dabant larga dona militibus, qui cum eis erant in ſervitio Dei; redimebāt captivos, & cetera largæ & ſanctæ probitatis officia vitæ ſanctiſſimæ ſolicitè exercebant. Quia verò non poſſemus omnia ſigillatim exprimere, iſtud breviter dicimus, quòd infra paucos dies ſeptemdecim munitiones everterunt noſtri; ſegetes etiam Tholoſæ, vineas & arbores ex parte maxima deſtruxerunt. Nec ſilendum eſt, quòd cùm noſtri equitarent ante Tholoſam, & Tholoſani & ruptarij qui erant Tholoſæ, duplo plures quàm noſtri, frequenter exibant, & noſtros à longè infeſtabant: ſed quoties noſtri ipſos volebant impetere, ipſi fugam arripiebant. Inter munitiones autem, quas noſtri deſtruxerunt, erāt quædam munitio propè Tholoſam ſatis debilis & immunita. Quidam autē milites ſtrenuę probitatis, ſcilicet Petrus de Siſſi, Simon Lileines, Robertus de Sartis qui ſupportaverāt ab initio pondus guerræ, rogaverunt comitem, ut dimitteret eis munitionem illā, ut ibi morantes, equitarent ante Tholoſā, & infeſtarent ſæpius Tholoſanos. Comes autem licet invitus, vict⁹ tamē precibus eorū, annuit eis. Circa feſtū nativitatis B. Ioannis Baptiſtę comes voluit, ut primogenitus ſuus Almaricus fieret novus miles. Ordinavit autem comes de conſilio ſuorum, quòd in Caſtronovo quod eſt inter Tholoſam & Carcaſſonam, celebraretur iſta novæ militiæ ſolemnitas, in feſto nativitatis B. Ioannis. Dum hæc agerentur à comite, & illis qui cum eo erāt, Guido de Monteforti frater germanus comitis, erat in obſidione cujuſdam caſtri, quod dicitur Podiumcelſum, in diœceſi Albigenſi; à quo recedens, properavit ad comitem fratrem ſuum: qui & ipſe properabat ad Caſtrumnovum Arij, propter novam filij ſui Almarici militiam, de quo ſuprà

Epiſcoporū in cauſa Chriſti pietas.

Guido frater Monfortij ad cō venit.

ſcripſimus; eo quod inſtaret nativitas B. Ioannis. Venerunt etiam ſui barones & milites de terra comitis, ad novæ militiæ feſtivitatem. Modum autem ipſum, quo prædictus filius comitis factus fuit miles Chriſti, exprimere volumus utpote novum, & à ſæculis inauditum.

Caput LXX

Almaricus filius comitis Simonis fit miles.

AN. verbi incarnati 1213. comes nobilis Montisfortis, & plures Barones & milites ipſi⁹, in feſto nativitatis B. Ioannis convenerunt apud caſtrum novum Arrij. Erant autem cum comite duo venerabiles epiſcopi memorati, & quidam milites peregrini. Chriſtianiſſimus autem comes voluit, & rogavit Aurelianenſem epiſcopum, ut filium ſuum Chriſti militem faceret, & ipſemet traderet ei cingulum militare. Venerabilis autem epiſcopus diu multùm reſtitit, ſed tandem victus precibus comitis & noſtrorum, petentibus acquievit. Comes autem, quia tempus æſtivum erat, & quia Caſtrumnovum non poterat competenter capere tantam multitudinem, eo quod jam ſemel vel bis fuiſſet deſtructũ, in amœna planicie juxta caſtrum fecit figi plures papiliones. Ipſa autem die nativitatis S. Ioannis, venerabilis Aurelianenſis epiſcopus induit ſe pontificalibus indumẽtis; celebraturus in papilione quodam Miſſæ ſolemnitatem. Conveneruut autem tam clerici, quàm milites ad audiendam Miſſã. Aſtante igitur epiſcopo ante altare, & Miſſam celebrante, apprehendens comes Almaricum primogenitum ſuum per dexteram, & Comitiſſa per ſiniſtram, acceſſerunt ad altare, & obtulerunt illum domino; rogantes epiſcopum, ut faceret eum militem, ad ſervitium Ieſu Chriſti. Quid plura? Siſtim Aurelianenſis, & Autiſiodorenſis epiſcopi, flexis genib⁹ ante altare, cinxerunt puerũ cingulo militari incipientes cum devotione maxima, *Veni creator ſpiritus*. O nov⁹ & inexpertus militiæ modus! Quis ibi ſe à lacrymis contineret? Hoc modo & ordine ſæpedictus puer cum magna ſolemnitate factus eſt novus miles: qua ſolemnitate expleta, movens comes poſt paucos dies à Caſtronovo cum epiſcopis & filio ſuo, equitavit ante Toloſam, captiſque aliquibus de Tholoſanis. perrexerunt noſtri Murellum Venerunt ibi ad comitem nobiles Vaſconiæ plures: vocavit enim eos, & voluit comes, ut facerent hominium parvo filio ſuo; & factum eſt ita. Poſt paucos autem dies, movit comes à Murello verſus Vaſconiam, ducens filium ſuum, ut traderet ei partem Vaſconiæ jam acquiſitam; & per Dei auxilium acquireret acquirendam. Epiſcopi autem remanſerunt Murelli, die tertia ad propria reverſuri: ſuam enim peregrinationẽ diebus 40. laudabiliter, utporè per omnia laudabiles, expleverant, cum labore magno & expenſis. Die autem tertia moventes epiſcopi à Murello, tendebant Carcaſſonam Videntes autẽ Tholoſani, & alij hoſtes fidei, quod comes noſter pergerat cum filio ſuo in Vaſconiã; Epiſcopi verò. & qui cum ipſis erant peregrini, reverterentur ad propria, nacta occaſione ſecuritatis egreſſi à Tholoſa cum exercitu magno, obſederunt milites quoſdam de noſtris, ſcilicet Petrum de Siſſi, Simonem de Seſoe, Rogerum de Sartis, & alios paucos: qui, ſicut diximus ſuperiùs, munitionem quandam ſatis debilem & immunitam tenebant prope Tholoſam. Venientes adverſarij ad munitionem illam, cœperunt noſtros acriter impugnare; obſeſſi quantum poterant ſe defendere. Poſt paucos autem dies, videntes obſeſſi noſtri, quod non poſſent diu ſe tenere; cogitantes etiã quod non poterant habere tempeſtivum ſuccurſum, eo quod comes perrexiſſet in Vaſconiam, epiſcopi autem & peregrini reverterẽtur ad propria; poſt multas anguſtias reddiderũt ſe adverſarijs: tali tamen cõditione & ſecuritate appoſita, quòd adverſarij conſervarẽt vitam & membra. Illud autem ſupprimendum non eſt, quod prædicti epiſcopi, qui jam erant Carcaſſonæ, cùm audiſſent milites noſtros obſeſſos eſſe prope Tholoſam, cõvoluerũt, monuerunt, & ſupplicaverunt peregrinis, qui cũ ipſis erant, ut cum eis reverterentur ad ſuccurſum obſeſſorum. O viri per omnia commendabiles! O viri virtutis! Acquieverũt omnes, egreſſique à Carcaſſona, feſtinabãt, ut ſuccurrerent obſeſſis. Sed cùm veniſſent propè caſtrũ novum Arrij, dictũ eſt eis, quòd jam captivati obſeſſi noſtri à Tholoſanis: & verè ſic erat, Quod audientes, cum dolore multo reverſi ſunt Carcaſſonam: adverſarij autem duxerunt milites captos Tholoſã Stati omnib⁹ infidelibus deteriores, nõ deferẽtes promiſſioni vel ſacramento, milites noſtros quos, ut dictũ eſt, de vita & mẽbris ſecuros fecerant, diſtrahi fecerunt ad caudas equorũ per plateas civitatis, & diſtractos in patibulis ſuſpenderũt. O grave traditionis & crudelitatis genus! Nobilis autẽ comes Montisfortis, qui, ſicut diximus, duxerat filiũ ſuum in Vaſconiam, & multa caſtra. & fortia, jam per Dei auxilium acquiſierat, cùm audiſſet, quòd Tholoſani obſediſſent milites ſuos prope Tholoſam, dimittens filium ſuum in Vaſconia, feſtinanter rediji, ut ſuccurreret obſeſſis: ſed antequam ad eos pervenire poſſet, jam capti erant, & Tholoſam perducti. Rex Arragonẽſis Petrus præterita hieme nuntios ſuos miſerat Romam, intimans D. Papæ per falſiſſimam ſuggeſtionem, quod comes Montisfortis injuſtè abſtuliſſet terras ſuas comitibus Convenarum & Fuxi, & Gaſtoni de Bearno. Dicebat etiã Rex, quòd tres illi nũquã fuerant hæretici: licet manifeſtiſſimum eſſet, quòd hæreticos foviſſent, & S. Eccleſiam toto oſu impugnaſſent. Intimavit D. Papæ, quòd negotium fidei conſummatum eſſet contra hæreticos, ipſis hæreticis ꝓcul fugatis, & de terra Albigẽſi penitus exterminatis: ideoq. neceſſe erat, ut D. Papa indulgentiam, quam fecerat proficiſcentibus cõtra hæreticos, penitus revocaret: eamque transferret, vel contra paganos Hiſpanienſes, vel ad ſubſidium terræ ſanctę O inaudita ſub ſpecie pietatis impietas! Hoc enim dicebat Rex peſſimus, non ꝙ de anguſtijs & neceſſitatibus S. Eccleſię pertineret ad eum: ſed ut negotium Chriſti contra hæreticos, quod per multos annos cum maximo labore, & multa ſanguinis effuſione fuerat miraculosè promotum, ipſe ſuffocaret & deſtrueret in momento, ſicut manifeſtiſſimis indicijs demõſtravit. Summus autem Pontifex nimis credulus falſis ſuggeſtionibus dicti Regis, ipſius petitionibus facilè acquievit. Miſit nempe literas ſuas comiti Montisfortis, mandans ei, & præcipiens, ut prænotatis comitibus Convenarum & Fuxi, & Gaſtoni de Bearno, viris ſceleratiſſimis & perditis, terras ſuas, quas juſto Dei iudicio, auxilio crucaſignatorum acquiſierat, redderet indilatè: ſuam præterea indulgentiam, quam fecerat proficiſcentibus contra hæreticos, revocavit. Poſt

Ritus, quo factus eſt miles Monfortij filius.

Hæreticorũ perfidia & perjurium.

Regis Arragonenſ. impietas & mẽdacium.

modum etiam miſit D. Papa legatum ſuum in Franciam, Magiſtrum Robertum de* Corceone, Anglicum natione, cum multis partibus literarum & indulgentiarum; vt ſollicitè prędicaret, & prædicari faceret, pro ſuccurſu terræ Ieroſolymitanæ. Qui legatus veniens in Franciam, ſollicitudine non pigra injunctum exequens officium, cœpit diſcurrere per Franciam, Archiepiſcoporum & epiſcoporum concilia celebrare, prædicatores inſtruere, modiſque omnibus terræ ſanctæ negotium promovere. Prædicatores quoque illos, qui laborabant pro negotio fidei contra hæreticos ſæpedictos, eidem negotio abſtulit; & fecit eos pro terræ ſanctæ negotio prædicare: & ita quantum ad humanum iudicium, quaſi in abolitionem venit negotium fidei contra hæreticos peſtilentes. In tota ſiquidem Francia non erat niſi vnus, venerabilis ſcilicet Carcaſſonenſis epiſcop*, vir eximiæ ſanctitatis, qui pro ſæpedicto fidei negotio laboraret. Ipſe enim cũ magna inſtantia diſcurrebat per Franciam; & negotium fidei ne in oblivionem veniret, omnimodè in quantum poterat, promovebat. His de ſtatu Franciæ præmiſſis, ad narrationis ſeriem redeamus. Cùm emanaſſent literæ apoſtolicæ à curia, in quibus D. Papa mandabat comiti Môtisfortis, vt redderet terras tribus nobilibus ſupradictis: chriſtianiſſimus comes noſter, & epiſcopi terræ Albigenſis miſerunt nuntios ſuos ad D. Papam, epiſcopum videlicet Convenarum, Archidiaconum Pariſienſem Guillelmum, quêdam etiam Abbatem de Claraco, viros providos & conſtantes: duos etiam clericos, quos D. Papa jam miſerat à latere ſuo comiti Montisfortis, ſcilicet M. Theodiſium Piſanum, qui negotium fidei miro amplexabatur affectu, & Petrum Marci, qui fuerat notarius D. Papæ, & erat de Nemauſenſi* diœceſi oriundus. Hi omnes venientes ad curiam, ipſam duram, & admodum ſibi difficilem invenerunt: quia nuntij Regis Arragonenſis, quorum quidã morabantur in curia, animos ferè omnium, qui erant in curia, per ſuggeſtioné falſitatis inclinaverant ſibi. Tandem poſt multos labores, D. Papa,* agitata plenius veritate, per nuntios comitis miſit literas Regi Arragonenſi, In quibus aſperrimè increpabat eũ, eo quod Toloſanos, & alios hæreticos in ſua protectione & cuſtodia recepiſſet: injungebatque ei diſtrictiſſimè in virtute Spiritus ſancti, vt ab eis recederet indilatè: nec eis impenderet de cetero auxilium vel favorem. Conquerebatur inſuper per literas D. Papa de Rege Arragonenſi, eo quod per falſi ſuggeſtionem omnimodâ impetraſſet literas Apoſtolicas, de reſtituendis terris comitibus Convenarum, Fuxi, & Gaſtoni de Bearno: vnde D. Papa literas illas, tamquam ſubreptitias, revocabat. Mandabat præterea in eiſdem literis nobilibus prædictis, & civibus Tholoſanis, vt ad conſilium & voluntatem Narbonenſis Archiepiſcopi Apoſt. Sedis legati, & Epiſcopi Tholoſani, ſatiſfacerent Deo, & redirent ad Eccleſiæ vnitatem. Quòd ſi nollent, D. Papa præcipiebat, per memoratas indulgentias populos excitari côtra Toloſanos & fautores eorum. Hæc fuit ſumma literarũ: quibus impetratis, nuntij noſtri à curia redierunt. Nobilis autem comes Montisfortis, & qui cum eo erant, gravi tunc temporis diſcrimine arctabâtur: erant enim quaſi ſoli, & penè penitus deſolati: eo quod pauci, vel nulli in eorum auxiliũ venirent à Francia peregrini. Sicut enim jam diximus, penè in oblivionem venerat negotium fidei, per novam prędicationem legati, quẽ D. Papa miſerat in Franciam pro negotio terræ ſanctæ: ideoq; ferè nulli ſignabant ſe contra hęreticos peſtilentes. Rex præterea Franciæ per inteſtinas guerras quas habebat, non permittebat quòd milites, qui ſe jãdiu cruce ſignaverant contra hæreticos, attingerent ad perficiendum vota ſua. Super hęc omnia dicebatur in tota terra Albigenſium, & celebri jam erat ſermone vulgatũ, quòd Rex Arragonenſis congregabat exercitus ſuos, vt intraret cum ſuperbia terram noſtram, militeſq; Chriſti de terra illa penitus extirparet. Comes autem noſter iterato diſcrimine miſit ad filium ſuum, qui in Vaſconia erat, in obſidione caſtri, quod dicitur Ropesfortis, mandans ei, vt recedens ab obſidione, feſtinanter veniret ad eũ. Timebat enim, ne ſi rex intraret Vaſconiam cum exercitu ſuo, poſſet eum cõprehendere: eo quod pauciſſimos Francigenas ſecum haberet. Pius autem Dominus Ieſus, qui ſemper adjutor eſt in opportunitatibus in tribulatione, ita ordinavit, vt filius patris mandato obediret, & de dimiſſa obſidione erubeſcentiam non haberet. Ea ſiquidem nocte, quâ literæ comitis venerunt, adverſarij, qui erant in caſtro obſeſſi, rogaverunt ea, quæ pacis ſunt: parati reddere caſtrum, & captivos quos tenebant fermè ſexaginta, dummodo ipſi permitterentur abire illæſi: quo, quia inſtabat neceſſitas, conceſſo, Almaricus filius comitis caſtrum illud muniens paucis militibus, ad patrem ſuum properavit. Tota autem terra Albigenſium in multa turbatione & vacillatione erat poſita. Hoſtes ſiquidem fidei, & milites Regis Arragonenſis, quia jam longam moram fecerat in Tholoſa, circuibant per arte caſtella noſtra, invitantes indigenas ad apoſtaſiam & redditionem noſtram. Plures autem ex ipſis ob ſecuritatem Regis Arragonenſis quem cum maximo deſiderio expectabant, convertebant ſe ad adverſarios; & ita plura caſtra magna & fortia reamiſimus. Ea tempeſtate nobilis comes Montisfortis, & epiſcopi terræ Albienſis duos abbates miſerunt ad regem Arragonum: qui literas & mandatum D. Papæ deferrent ad eum; ſupplicantes ei, juxta mandatum apoſtolicum, vt ab hæreticorum auxilio deſiſteret, nec Chriſtianitatem impugnaret. Rex autem, vtpote fallax & ſubdolus, reſpõdit in dolo, quòd omnia quæcumque mandabat ei ſummus Pontifex, libenter adimpleret. Sed licet ſemper promitteret mãdatum apoſtolicum libentiſſimè ſe facturũ: noluit tamen revocare milites ſuos, quos præterita hieme Tholoſæ dimiſerat; per quos cum Tholoſanis & alijs hæreticis Chriſtianitatem impugnaret: ſed & alios plures Tholoſam miſit milites. Præterea de terra ſua, quos poterat adunabat; & inſuper, ſicut audivimus, partem terræ ſuæ non modicam, pignori obligavit; vt haberet, vnde conducere poſſet ſtipendiarios in auxilium hæreticorum, & Chriſtianitatis impugnationem. O crudelitas ſubdola! ô proditio crudeliſſima! Licet enim toto poſſe ſuo exercitus contra nos adunaret; promittebat tamen, quòd mãdatum D. Papæ de deſerendis hęreticis & excõmunicatis libenter adimpleret; vt nos immunitos redderet & ſecuros. Sed quia non ſit prudentia, nec conſilium contra dominum, rei exitus demonſtravit. Per id tempus ſæpememoratus rex Arragonenſis, vt iniquitatem quã contra Chri-

*Ciaconius vocat de Torton, aliàs Corſon.
*Niſmes
*meliùs agnita.

Francia inteſtinis bellis afflicta.

Rex Arrag. fictè promittit ſe Pontifici obtemperaturum.

ſtū & ſuos cōceperat, parturiret; egreſſus de terra ſua, cū infinita equitū multitudine, ingreſſus eſt Vaſconiam: volens, ſi poſſet, totam terram, quę per Dei gratiam & auxilium crucesignatorum, fuerat acquiſita, hæreticis reddere, & ſuo dominio ſubjugare. Ingreſſus fines Vaſconiæ, cœpit tandem verſus Tholoſam: plura autem caſtella Vaſconiæ, per quæ tranſitum faciebat, timore ejus reddiderunt ſe illi. Quid vltra? Fit in tota terra illa ſermo de adventu regis celeberrimus: gaudent indigenæ plures, plures apoſtatant, reliqui ad apoſtatandum ſe parant. Rex autem nopius cùm circuiſſet plura caſtella, venit ante Murellū, quoddā nobile caſtrū, ſed quoad fortitudinem ſatis debile, diſtans tribus leugis à Tholoſa. Sed licet muris eſſet debile & foſſatis; erat tamē munitum militibus triginta, & paucis peditibus; quos nobilis comes Montisfortis ibi ad cuſtodiā caſtri dimiſerat; qui Tholoſanos præ ceteris impugnabant. Veniens Rex Arragonum Tholoſam, congregavit Tholoſanos & alios hæreticos, vt obſidionem firmaret circa Murellum.

Capvt LXXI. *Obſidio Murelli.*

Anno Domini noſtri Ieſu Chriſti 1213. 4 Id. Septemb feria 3. poſt Nativitatem B. Mariæ, Rex Arragonum Petrus, congregatis comitibus Tholoſano, Convenarum, & Foxi, & copioſo exercitu Arragonenſium & Tholoſanorum, Murellum obſedit. Erat autem caſtrum Murelli ſitum ſuper Garonam fluviū, prope Tholoſam, ad tres leugas verſus Vaſconiam. Accedentes adverſarij ad caſtrū Murelli, ſtatim primo incurſu primum caſtri burgum intraverunt: quia obſeſſi noſtri non poterant illud munire: pauci quippe erant, & ſe in aliud burgum aliquantulùm fortius receperant. Ipſum tamen primum caſtri burgum hoſtes citiùs dimiſerunt. Statim milites noſtri de caſtro miſerunt ad nobilem comitem Mōtisfortis, ſignificantes ei, quòd obſeſſi erant; & rogantes, vt ſuccurreret eis: quia modica, imò quaſi nulla habebant victualia. & de caſtro egredi non audebant. Erat comes apud caſtrum, quod dicitur Fanum-Iovis, diſtans octo leugis à Murello. Propoſuerat enim ire Murellū, vt muniret illud tam hominibus quàm victualibus: pro eo quòd de adventu regis Arragonū, & de obſidione Murelli aliquid ſuſpicaretur. In ipſa autem nocte, qua comes propoſuerat egredi à Fano-Iovis, comitiſſa noſtra, quæ ibi erat, ſomnium vidit, vnde perterrita fuit valde. Videbatur enim ei, quòd ab vtroq; brachio ſuo in magna abundantia exibat ſanguis. Quod ſomniū cùm mane comiti referret, & diceret, vehementiſſimè ſuper hoc ſe turbatam: comes reſpondit. Quaſi vna de mulieribus eſtis locuta. Putatis enim, quòd more Hiſpanorum ſequamur ſomnia vel auguria? Certè etſi ſomniaſſem hac nocte, me interficiendum eſſe in hoc bello, ad quod ꝓpero; ſecuriùs & libentiùs irem, vt ſtultitiæ Hiſpanorum & hominum terrę hujus, qui ſomnia curāt, & auguria, pleniùs contrairem. *Hiſpani varij olim ſomniorum obſervatores.* His dictis exivit comes à Fano-Iovis, & properabat cum ſuis versùs Saverdunum: & dū eſſet in via, venit ad eum nuntius, miſſus à militibus, qui in caſtro Murelli erant obſeſſi, ferens eorum literas; continentes, quòd Rex Arragonum obſidionem firmaſſet ante Murellum. Quo audito, omnes noſtri jam de futura victoria ſpē habentes, gaviſi ſunt valde. Statim comes mandavit comitiſſæ, quæ & ipſa recedens à Fanojovis, tendebat Carcaſſonā: milites quotquot potuit, congregavit. Rogavit inſuper quemdam nobilem de Francia, vicecomitem videlicet Corbolicum, qui peracta peregrinatione ſua, revertebatur ad propria, vt rediret, & feſtinaret ad ſuccurſum comitis noſtri; qui libenter adquievit, & libenter ſe rediturum ſpopondit. Movenies igitur prænotatus vicecomes cum ſuis, & pauci milites, quos ſicut diximus, Comitiſſa mittebat Comiti in ſuccurſum, venerunt ad Fanum Iovis. Comes autem noſter, & qui cum eo erant, properantes Saverdunum, venerunt prope quādam abbatiam Ciſtercienſis ordinis, quæ dicitur Bolbona; ad quam diverrens comes noſter, intravit eccleſiam cauſa orationis, vt etiā ſe & ſuos, orationibus monachorum commendaret. *Bolbana Cœnobium Ordinis Ciſterc.* Et cùm prolixiùs & diutius oraſſet, arripiens enſem, quo erat præcinctus, poſuit illum ſuper altare, dicens. O bone domine. O Ieſu benigne, tu me licet indignum, ad tua prælia elegiſti: deſuper altare tuum hodie arma accipio, vt præliaturus prælia tua, à te accipiam juſtitiam præliandi. His dictis, exiens comes cum ſuis, venit Saverdunum. Erant autem cum comite ſeptem Epiſcopi, & tres Abbates, quos Narbonenſis Archiepiſcopus apoſt ſedis legatus congregari fecerat, vt cum rege Arragonenſi, de pace & concordia loquerentur; ſed & quidā milites circiter triginta nupertime venerant à Francia, vt votū ſuæ peregrinationis complerent: inter quos erat quidam miles juvenis, & frater comitis noſtri ex parte matris, nomine Guillelmus de Barris. *G de Barris vterinus frater Comitis Monfortij.* A domino facta ſunt iſta. Cùm veniſſet comes Saverdunū, convocatis militibus, qui cum ipſo venerant, quęſivit ab eis conſilium, quid facto opus eſſet. Ipſe autem ad hoc omnimodè aſpirabat, ſicut ab ore ipſius poſtea audivimus, vt ipſa eadem nocte iret & intraret Murellum: quia princeps fideliſſimus multum de ſuis ſolicitus erat obſeſſis. Ceteri autem volebant nocte illa manere Saverduni, eo quod erant ieiuni & laſſi; & dicebāt, quòd forſitan oporteret eos in ipſa via cum hoſtibus habere conflictum. Acquievit comes licet invitus, vtpote qui ſemper omnia cū conſilio faciebat. Inſequenti ſummè diluculo vocavit Capellanum ſuum, facienſque confeſſionem, ordinavit teſtamentum ſuum; ipſumque teſtamentum ſcriptum & ſigillatum miſit ad dominum abbatem Bolbonæ, mandans & ordinans, quòd ſi contingeret ipſum in bello occumbere, mitteretur Romam prænotatum teſtamentum, & confirmaretur à D. Papa. Poſtquā autem factus eſt dies, Epiſcopi qui erant Saverduni, & comes, & omnes ſui convenerunt ad Eccleſiam. Statim vnus ex ipſis ſacris veſtibus ſe induit, miſſam celebraturus, in honore B. Mariæ virginis: in qua miſſa omnes epiſcopi excōmunicaverunt comitem Tholoſanum & filium eius, comitem Cuovenarum, & omnes fautores & coadjutores, & defenſores eorū; in qua ſententia proculdubio rex Arragonum involutus eſt, licet epiſcopi ex induſtria, nomen eius ſuppreſſerint: tamen pro eo facta fuit excommunicatio: quia ipſe non ſolum erat adjutor dictorū comitū & defenſor; ſed totius militiæ, quæ exercebatur in obſidione Murelli, caput erat & author. *Comes Toloſanus & alij excommunicantur.* Celebrata miſſa, comes & ſui armis ſe induunt, & egredientes à Saverduno in quadam planicie juxta caſtrum ordinaverunt acies, in nomine S. & individuæ Trinitatis. Et procedentes

venerunt

venerunt ad quoddā caſtrum, quod dicitur Altaripa, quod medium eſt inter Saverdunum & Murellū. Inde progredientes, venerunt ad quēdam locum tranſitu difficilem, inter Altamripam & Murellum; in quo loco arbitrati ſunt noſtri quod haberent obvios hoſtes; quia lutoſus erat locus, via ſtricta & aquoſa. Erat autem prope locum illum quædam eccleſia, in qua ſecundùm conſuetudinem intravit comes cauſa orationis: inundabat autem ipſa hora pluvia, & milites noſtros non modicum infeſtabat; ſed orante milite Ieſu Chriſti, videlicet comite noſtro, ceſſavit pluvia, ſiunt nubila in ſerenum. O immenſa bonitas conditoris! Cùm ſurrexiſſet comes ab oratione, aſcenſis equis locum prædictum tranſierunt, nullumque hoſtilem obicem invenerunt. Inde progredientes, venerunt uſque prope Murellum, citra Garonam. Rex autem Arragonenſis, & qui cum eo erant à parte alia ultra Garonam, caſtrum obſederant, multiplicati ſuper arenam maris. Milites autem noſtri, utpote ardentiſſimi, conſuluerunt comiti, ut ſtatim intrans caſtrum, bellum cum hoſtibus committeret ipſo die; ſed comes nullo modo voluit, quòd ipſa die fieret bellum: quia erat hora veſpertina, & noſtri tam milites quā equi, erant laſſi, hoſtes verò recentes. Præterea ipſe comes omnem volebat exhibere humilitatem, & offerre regi Arragonū verba pacis; & ſupplicare, ne contra eccleſiam veniens, ſe Chriſti jungeret inimicis. His ergo de cauſis noluit comes, quòd congreſſus fieret ipſo die. Tranſeuntes igitur pontem, intraverūt Murellum. Statim epiſcopi noſtri plures & plures nuntios miſerunt ad regem, orantes & deprecantes, ut miſereri dignaretur eccleſiæ ſanctæ Dei. Sed rex, ut obſtinatiſſimus, nullis ipſorum petitionibus acquieſcere voluit, nec aliquid pacificè reſpondere; ſicut inferiùs continetur. In ipſa nocte vicecomes Corbolienſis, & pauci milites Francigenæ, qui veniebant a Carcaſſona, de quibus ſupra tetigimus, intraverunt Murellum. De quorum adventu comes, & qui cum eo erāt, gaviſi ſunt valde. Nec prætermittendū, quòd in caſtro Murelli non erant victualia, quæ poſſent ſufficere noſtris in unum diem; & ipſe quidem nocte res ita ſe habuit.

Orante Mō-forte ceſſat pluvia.

Caput LXXII.

De ſtrenuiſſima pugna & glorioſiſſima victoria comitis Montis-fortis & ſuorum habita in campo Murelli de rege Arragonum. & hoſtibus fidei.

IN craſtino ſummo mane intravit comes baſilicam ſuam, quæ erat in munitione caſtri, auditurus Miſſam. Epiſcopi autē noſtri & milites perrexerunt ad Eccleſiam, quæ erat in burgo, ut & ipſi Miſſam audirent. Comes autem audita Miſſa de munitione exivit in burgum cum ſuis, & à ſuis conſiliū habiturus, ut noſtri ſimul loquerentur: erant inermes, pro eo quod de pace cum Rege quodāmodo per Epiſcopos tractabant. Statim Epiſcopi, de cōmuni noſtrorum aſſenſu, diſcalceatis pedibus voluerunt ire ad Regem: ſupplicaturi ei, ne Eccleſiam impugnaret. Et cùm miſiſſent nuntium, qui talem Epiſcoporum nuntiaret adventum; ecce plures de hoſtibus armati in equis intraverunt burgū, in quo erant noſtri: erant enim fores apertæ, quia nobilis comes non permittebat ut clauderentur. Mox comes noſter allocutus eſt Epiſcopos dicens. Videtis, quia nihil proficitis, ſed magis tumultus fit: ſatis, imò pluſquam ſatis ſuſtinuimus. Tempus eſt, ut nobis detis licentiam dimicandi. Epiſcopi autem, quia neceſſitas ſic urgebat, conceſſerunt eis. Tūc noſtri recedentes à loco illo colloquij, perrexerunt unuſquiſq; in domum ſuam, ut ſe armarent. Cum autem intraret Comes munitionem caſtri, ut ſe armaret, & tranſiret per ante baſilicam ſuā: ſubitò introſpexit, & vidit Uticenſem Epiſcopū celebrantem Miſſam, & dicentem, *Dominus vobiſcum*, poſt evangelium ad offerendam. Statim cucurrit comes Chriſtianiſſimus, & flexis in terram genibus, & junctis manibus ante Epiſcopū, dixit ei: do, & vobis offero animā meam, & corpus meum. O devotio Principis! Poſt hæc intrans munitionem, armis ſe munivit: rediensque iterum ad Epiſcopum in prænotata baſilica, denuo obtulit ſe ei, & arma ſua. Sed cùm ſe flecteret genua ante altare, brachile ejus à quo dependebant caligæ ferreæ, ruptum eſt medium. Sed vir Catholic⁹ ex eo quod acciderat nihil timoris, nihil turbationis concipiens, aliud brachile afferri præcepit: quo facto egreſſus eſt de baſilica Comes. Cui egredienti adductus eſt equus ſuus: quē cùm vellet aſcendere, eſſetque in loco eminenti, ita quòd videri poſſet à Tholoſanis, qui erant foris caſtrum, equus elevato capite percuſſit comitem, & à ſe aliquantulum reſilire fecit. Quod videntes Tholoſani, in deriſionem comitis, ululatum maximum emiſerunt. Quibus comes catholicus dixit: vos modò clamando deridetis me; ſed confido in domino, quòd victor clamabo poſt vos uſque ad portas Tholoſæ. Quo dicto comes aſcendit equum; veniensque ad milites qui in burgo erant, invenit eos armatos & paratos ad bellum. Conſuluit autem comiti miles quidam, ut numerari faceret milites ſuos, & ſciret, quot eſſent. Cui Comes nobilis. Non eſt, inquit, opus, ſatis ſumus ad ſuperandū, per Dei auxilium, hoſtes noſtros. Omnes autem noſtri, inter milites & ſervientes in equis, non erant pluſquam octingenti, cum hoſtes centum millia eſſe crederentur: pauciſſimos autem, & quaſi nullos pedites, noſtri habebant. Inſuper & comes nobilis inhibuerat, ne quis pedes egrederetur ad pugnam. Dum igitur comes & milites noſtri mutuò loquerentur, & de bello tractarent, ecce epiſcopus Tholoſanus advenit, habens mitram in capite, in manibus verò vivificæ lignum crucis. Mox noſtri cœperunt deſcendere de equis, & ſinguli crucem adorare. Epiſcopus autem Convenarum, vir miræ ſanctitatis, videns quòd in iſta adoratione crucis à ſingulis nimia fieret mora, arripiens de manu Tholoſani epiſcopi lignū crucis, aſcendens in locum eminentiorem ſignavit eos dicens. Ite in nomine Ieſu Chriſti, & ego vobis teſtis ſum, & in die judicij fidejuſſor exiſto, quia quicunque in iſto glorioſo occubuerit bello, abſque ulla purgatorij pœna æterna præmia, & martyrium gloriam conſequetur, dummodo confeſſus ſit & contritus; vel ſaltem firmū habeat propoſitum, quod ſtatim peracto bello, ſuper peccatis de quibus nondum fecit confeſſionem, oſtendet ſe ſacerdoti. Quæ promiſſione, ad inſtantiam noſtrorum militum, repetita ſæpius, & multoties ab epiſcopis confirmata, ſtatim noſtri per cordis contritionem, & oris confeſſionem mundati à peccatis, donantes ſibimet ipſis, ſi quis adverſus aliquem querelam haberet, egrediuntur de caſtro, & tribus aciebus diſpoſitis, in nomine Trinitatis, contra hoſtes intrepidi

Offert ſe Deo comes ante altare.

Adoratio crucis.

Epiſcopi gloriam promittunt æternam in bello morientibus.

procedebant. Epiſcopi autem & clerici intraverunt eccleſiam, deprecaturi dominum pro ſervis ſuis, qui ſe pro ejus nomine morti exponebant imminenti: qui orantes & clamantes in cœlum, tantum pro imminenti anguſtia mugitum emittebãt in cœlum, quòd vlulantes dici deberent, potiùs quàm orantes. Ibant igitur milites Chriſti gaudentes ad locum certaminis; parati pro ejus nomine, non ſolum contumeliam, ſed & mortem pati. Qui egreſſi de caſtro, in campi planicie juxta caſtrum, viderunt hoſtes paratos ad pugnam, quaſi totum mundum. Statim prima acies noſtra audacter in hoſtes inſiliit, & in ipſos medios ſe immiſit; mox ſecunda ſubſequitur, hoſtes penetrat ſicut prima. In quo congreſſu rex Arragonenſis occubuit, & multi Arragonenſes cum eo. Ipſe enim, vtpotè ſuperbiſſimus, in ſecunda acie ſe poſuerat; cùm reges ſemper eſſe ſoleant in extrema. Inſuper arma ſua mutaverat, armiſque ſe induerat alienis. Videns comes noſter, duas acies ſuas in medios hoſtes merſas, & quaſi non comparere; irruit à ſiniſtris in hoſtes, qui ſtabant ex adverſo innumerabiles. Stabant autem ordinati ad pugnam juxta foſſatum quoddam, quod erat inter ipſos & comitem noſtrum. Statim irruens comes in hoſtes prænotatos, & licet non videret aliquam viam, per quã ad eos poſſet pertingere, invenit tandem in foſſato modiciſſimã ſemitam, ordinatione divina, vt credimus, tunc paratam; per quam trãſiens, in hoſtes ſe dedit: &, vtpote miles Chriſti fortiſſimus, ipſos fortiſſimè penetravit. Nec ſilendum eſt, quòd cũ vellet in ipſos irruere, ipſi eum cum gladijs ſuis tanto niſu à parte dextera pupugerunt, quod pro nimio ictuum impulſione, ruptus eſt ei ſtapb' ſiniſter: nobilis verò comes calcar ſiniſtri pedis voluit infigere coopertur ę equi, ſed ipſum calcar confractum de pede reſilivit. Miles tamen validiſſimus non cecidit, ſed hoſtes validè percuſſit. Quidam autem de adverſarijs comitem noſtrum validè percuſſit in capite; vir autem nobilis dictum militem cum pugno cecidit ſubtus mentũ, & de equo cadere fecit. Quod videntes ſocij dicti militis, qui infiniti erant, ſed & ceteri omnes adverſarij noſtri, victi citiùs & confuſi, fugæ præſidia quæſierunt. Quod vidẽtes noſtri, illi videlicet, qui fuerant in prima acie, & in ſecunda, inſtantiſſimè inſequuti ſunt fugientes, & grauiſſimè perſequuti. Extremos etenim cædentes, ex ipſis multa millia occiderunt. Comes verò noſter, & illi qui cum eo erãt, lẽto curſu poſt noſtros qui eos inſequebãtur, de induſtria ſequebantur; vt ſi fortè hoſtes conglobarent ſe, & reſumerent animos reſiſtendi, noſtri qui fugientes, diviſi alter ab altero conſequebantur, ad comitem poſſent habere recurſum. Nec ſilendum, quòd comes nobiliſſimus non eſt dignatus in bello aliquem percutere, ex quo fugientes vidit, & vertere ſibi tergum. Dum hæc agerentur, cives Tholoſani, qui remanſerant in exercitu infiniti, ad pugnam parati, in expugnãdo caſtro totis viribus laborabant. Quod videns Epiſcopus Toloſanus, qui erat in caſtris, vir bonus & mitis, eorumq; miſeriæ compatiens, quẽdam virum religioſum miſit ad eos: monens, & conſulens, vt jam tandem converterentur ad Dominum Deum ſuum, armaq; ſua deponerent; & ipſe eos eriperet à morte imminenti. In cujus aſſecurationis teſtimonium miſit eis cucullam ſuã: monachus quippe erat. Illi autem, vtpote obſtinati, & divinitus excæcati, reſponderunt, quòd Rex Arragonenſis vicerat omnes noſtros, Epiſcopus autem volebat eos morti tradere, non ſalvare: & hac de cauſa auferentes cucullã nuntio, ipſum lanceis graviter vulneraverũt. Interea milites noſtri revertebantur à cæde, cum victoria glorioſa: venientesque ad ipſos Tholoſanos, ex ipſis plura millia occiderunt. Poſt hæc præcepit Comes quibuſdam de ſuis, vt ducerent eum ad locum, vbi Rex Arragonenſis fuerat interfectus: locum ſiquidem & horam interfectionis ipſius penitus ignorabat. Veniens igitur ad locum, invenit corpus Regis Arragonenſis proſtratum in medio campo nudum. Pedites ſiquidem noſtri ipſum jam nudaverant: quia viſa victoria, egreſſi erant de caſtro, & quos adhuc vivos jacentes invenire potuerant, peremerant. Piiſſimus autẽ comes videns Regem jacentem proſtratum, deſcẽdit de equo, alterum David ſuper Saul alterum repræſentans. His omnibus rite peractis, & de hoſtibus fidei, tam ſubmerſione quàm gladio, circiter viginti millibus interfectis: Chriſtianiſſim' comes intelligens tantum miraculum Dei virtute, non humanis viribus factum eſſe: ab illo loco vbi deſcenderat, nudus pedes ad Eccleſiã perrexit, omnipotenti Deo pro collata victoria gratias repenſaturus: equum etiã ſuum & arma dedit pauperibus in eleemoſynam. Vt autem veritas hujus pugnæ mirabilis, & glorioſæ victoriæ audientiũ cordib' pleniùs infigatur; literas, quas epiſcopi & abbates, qui aderant, ad vniverſos fideles miſerunt, operi noſtro duximus inſerendas.

Rex Arragonenſis in prælio occiditur.

Pietas Monfortij in hoſte mortuo.

CAPVT LXXIII.

Literæ prælatorum, qui in exercitu Simonis comitis erant, cum de fidei hoſtibus triumphavit.

GLoria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus, qui ſanctam eccleſiam bona diligũt voluntate. Deus fortis & potens, Deus potens in prælio, quinta feria infra octavas nativitatis B. Mariæ virginis, ſanctæ conceſſit eccleſiæ, devictis miraculosè inimicis fidei Chriſtianæ, victoriam glorioſam, & triumphum glorioſum, in hunc modum. Poſt correptionem affectuoſiſſimam, zelo paternæ pietatis à ſummo pontifice diligentiſſimè regi factam Arragonenſi, inhibitionemque diſtrictiſſimam, ne inimicis fidei præſtaret auxilium, conſilium, vel favorem, ſed ab eiſdem recederet indilatè, & treugas haberet firmiſſimas cum comite Montis-fortis: quibuſdam etiam literis, quas ejuſdem regis nuncij per falſiſſimam ſuggeſtionem contra comitem Montis-fortis impetrarant de terris reddendis comitibus Fuxi, Convenarum, & Gaſtoni de Bearno, poſt veritatis cognitionem caſſatis à D. Papa, & tanquam nullius valoris penitus revocatis: idem rex correctionem patris ſanctiſſimi, non devotione recipiens filiali, ſed contra mandatum apoſtolicum ſuperbè recalcitrans, quaſi cor habens durius induratum; licet venerabiles patres, Narbonenſis archiepiſcopus apoſtolicæ ſedis legatus, & Tholoſanus epiſcopus, ſibi literas & mandatum ſummi pontificis tranſmiſiſſent, male quæ pridem conceperat, voluit poſtmodum parturire: quia in terram, quæ per virtutem Dei, auxilio ſignatorum contra hæreticos & eorum defenſores fuerat acquiſita, intravit cum exercitu, eamque contra mandatum apoſtolicũ ſubjugare, ac prædictis inimicis reddere attentavit

parte ejus jam ſibi aliquantulū ſubjugata, cùm pars multa reſidui, ob ipſius ſecuritate apoſtatare intenderat, & ſe ad apoſtatandum jam pararet. Congregatis inſimul comitibus Tholoſæ, Fuxi, & Convenarum, Tholoſanorum exercitu magno valde, feria tertia poſt nativitatem B. Mariæ,

** Deeſt vox conſilio, aut ſimilis.* Murelli caſtrum obſedit. Quo audito* patrum venerabilium, archiepiſcoporum, epiſcoporum, & abbatum, quos venerabilis pater Narbonenſis archiepiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, propter ſanctum negotium fecerat congregari, qui vt de dicto negotio & de pace tractarent, diligenter advenerant, in Chriſto vnanimes & devoti, Simon comes Montis-fortis, habens ſecū quoſdam nobiles & potentes cruceſignatos, qui nuperrimè de Francia venerant ipſi & Chriſti negotio in ſuccurſum, ſuamque familiam, quæ in Chriſti negotio diu ſecum laboraverat; iter arripuit ad caſtrū obſeſſum viriliter ſuccurrendum. Et dum die martis infra octavas ſupradictas veniſſet ille Chriſti exercitus ad quoddam caſtrum, quod dicitur Saverdunū, venerabilis epiſcop' Tholoſæ, cui cōmiſſa erat à ſummo pontifice Tholoſanorum reconciliatio, licet de reconciliatione ter vel quater monuiſſet; cujus admonitionibus, licet ſalubribus, acquieſcere poſtponebant, reſpondentes ſuper hoc nullatenus reſpondere: ad dictos regem & Tholoſanos in obſidione Murelli aſſiſtentes ſuas miſit literas: ſignificans eis, quòd epiſcopi memorati veniebāt, vt de pace & concordia diligenter tractarent, & petebat ſibi dari ducatum ſecurum. In craſtino autem, prima die mercurij ſubſequente, quia res ſic vigebat, ſupradictus exercitus caſtri Saverduno, feſtinans ad ſuccurſum Murelli celeriter advenire: dicti verò epiſcopi morari propoſuerant apud quoddam caſtrum, quod dicitur Altaripa, quod medium inter Saverdunum & Murellum; diſtatque ab vtroque duabus leugis, vt ibi miſſū nuntium expectarent; qui nuntius rediens ex

Rex Arragonum renuit dare ducatum Epiſcopis parte regis reſpondit, quòd ea quo epiſcopi cum exercitu veniebant, non daret eis ducatum: ipſi quidem alio modo non poterant ire, ſine manifeſto periculo, propter guerrā. Cùm epiſcopi & Chriſti exercitus Murellum accederent, ex parte civium Tholoſanorum prior hoſpitalis Tholoſæ ad epiſcopum Tholoſanum miſſus venit, ferens eorū literas, in quibus cōtinebatur, quòd modis omnibus parati erant D. Papæ & ipſius epiſcopi facere voluntatem; quodquidem eis bonum fuiſſet, ſi compenſaſſent veriùs facta dictis. Eidem verò priori ſtatim remiſſo ab Epiſcopo reſpondit rex, quòd ducatum epiſcopo non præberet; ſed ſi vellet ire Tholoſam, vt cum Tholoſanis loqueretur, eum concederet illuc ire, & hoc deriſoriè fuit dictum. Ad quod epiſcopus. Non decet, inquit, ſervum civitatem intrare, de qua dominus ſuus exul eſt ejectus: nec ego, cùm corpus Chriſti de civitate illa ejectum fuerit, illuc revertar, donec Deus meus & dominus meus revertatur. Veruntamen dicti epiſcopi cum exercitu Murellum intraverunt die mercurij ſuperiùs memorata, qui ſollicitudine non pigra duos viros religioſos ad Regem & cives Tholoſanos deſtinarunt: qui à rege tale habuerunt reſponſū, quòd propter quatuor ribaldos, quos epiſcopi ſecum adduxerant, petebant colloquium habere cum ipſo, & hoc dixit in deriſum & contemptum ſignatorum. Tholoſani verò prædictis nūtijs reſponderunt, quòd in craſtino ſuper hoc reſponderent, & hac de cauſa eos vſque in craſtinum tenuerunt. In craſtino autem prima die jovis reſponderunt, quòd ipſi regi Arragonenſi erāt confœderati, & nihil facerent, niſi regis in omnibus voluntatem. Quod cùm redeuntes mane ipſa die jovis nuncij retuliſſent, epiſcopi & abbates diſcalceatis pedibus ire propoſuerunt ad regem: & cùm quendam religioſum mitterent, ad nunciandum regi adventum ipſorum in hunc modū; patefactis jannis, cùm comes Montisfortis ac cruceſignati eſſent inermes, pro eo quod de pace epiſcopi & abbates inſimul loquebantur; hoſtes Dei ſuperbè ac fraudulenter armati, vicum ſubintrare cum impetu attentarunt; ſed per Dei gratiam, à ſuo fuerunt deſiderio defraudati. Quorum ſuperbiam comes & cruceſignati videntes, cùm ſine periculo & damno maximo vlteriùs differre non poſſent, per cordis contritionem & oris confeſſionem, vtpote viri cultores fidei Chriſtianæ, mundati ſalubriter à peccatis, armis ſuis ſe viriliter accinxerunt; venientesque ad ſupradictum Tholoſæ epiſcopum, qui authoritate D. Narbonenſis archiepiſcopi apoſtolicæ ſedis legati, legationis officio fungebatur, exeundi licentiam contra hoſtes fidei humiliter petierunt; qua, quia negotium erat in arcto conſtitutum neceſſitatis articulo compellēte, conceſſa; pro eo quod ipſam domum in qua epiſcopi morabantur, ipſi hoſtes erectis jam machinis, alijſque bellicis inſtrumentis, feſtinabant protinus impugnare, baliſtarum quarellis, jaculis, atque lanceis emiſſis hoſtiliter circumquaque: Chriſti milites reverendi ligni dominici ſignaculo cum inſignijs pontificalibus conſignati, in nomine S. Trinitatis tribus aciebus diſpoſitis exierunt. Hoſtes verò è contrario multas habentes acies, & multùm magnas, ſuis jam munitis armis tentoria ſuos egreſſi. Quos licet multos milites, & populum multum nimis, clientes & briſi de ipſius auxilio confidentes, & licet illorum reſpectu pauciſſimi, magnam multitudinem non verentes, armati ex alto viriliter ſunt aggreſſi. Statim virtus altiſſimi per manus ſervorum ſuorum hoſtes ſuos confregit, & comminuit in momento. Terga convertentes, in fugam facti ſunt, tamquam pulvis ante faciem venti; & angelus domini perſequens eos erat. Hi turpiter fugientes, turpi fuga mortis periculum evaſerunt, alij vitantes gladios, aquæ periculo perierunt; quāplures verò fuerunt in ore gladij devorati. De illuſtri rege Arragonenſi, qui cum interfectis occubuit, plurimum eſt dolendum; quia princeps tam potens, & nobilis, qui ſi vellet, poſſet, & deberet eccleſiæ ſanctæ vtilis multum eſſe; nunc Chriſti adjunctus hoſtibus, Chriſti amicos, & ſanctam eccleſiam impiè perturbabat. Ceterùm cùm victores à cæde & perſecutione hoſtiū reverterentur cum victoria glorioſa: ſupradictus Tholoſanus epiſcopus, Tholoſanorum ſtragi & miſeriæ caritativè & miſerabiliter compatiens; corde pio, eos qui de ſtragis reſiduo, adhuc intra ſua tentoria morabantur, ſalvare cupiens ne perirent; vt ſaltem tantorum flagellorum verbere caſtigati, eorum periculum evadentes converterentur ad dominum, & viverent in fide catholica permanſuri; miſſa eis per quendam religioſum virum cuculla, qua indutus erat, mandavit eis; quòd nunc demum arma ſua, & ſuam deponerent feritatem, & inermes venirent ad ipſum, vt eos ſalvaret de morte. Qui adhuc quoque in

Hoſtes fidei innumerabiles à pauciſſimis Catholicis nominatim vincuntur.

ſua perſeverantes malitia: & ſe, qui jam victi erant, viciſſe Chriſti populum autumantes, non ſolùm parere ſui epiſcopi ammonitionib' contẽpſerunt, verùm etiam ablata cocolla, ipſum nũcium aſperiùs verberarunt. Poſt quos Chriſti miles tis recurſum faciens, circa ſua diffugientes aſperoſis interemerunt. Certus hoſtium interfectorum, tam nobilium quam aliorum numerus, præ multitudine nullatenus ſciri poteſt: de militibus autem Chriſti unus ſolus interemptus eſt in conflictu, & pauciſſimi ſervientes. Omnis igitur populus Chriſtianus, pro Chriſtianorum victoria, mente pia & toto cordis affectu gratias agat Chriſto; qui per paucos fideles infidelium multitudinem innumerabilem ſuperavit; & ſanctam eccleſiam ſuam, de hoſtibus ſuis conceſſis fideliter triumphare. Ipſi honor & gloria, in ſæcula ſæculorum amen. Nos Tholoſanus, 1. Nemauſenſis, 2. Vticenſis, 3. Lodovenſis, 4. Biterrenſis, 5. Agatenſis, 6. & Convenarum epiſcopi, & de Claraco, villa magna, & S. Tiberij abbates, qui mandato venerabilis patris Narbonenſis archiepiſcopi, apoſtolicæ ſedis legati, veneram[e], & de pace ac concordia tractare, cum ſumma diligentia ſummoque ſtudio nitebamur, præſcripta omnia, ſicut quæ vidimus & audivimus, aſſe veriſſima, in verbo Dei perhibemus: conſignãtes ea noſtrorum munimine ſigillorum; vtpote conſervari digna in memoriam ſempiternũ Datum Murelli, in craſtino victoriæ glorioſæ, ſcilicet ſexta feria, intra octavas Nativitatis B. Mariæ anno Domini 1213.

Capvt LXXIV.

Parta victoria apud Murellum. Tholoſani ad eorum reconciliationem obſides præſulibus dare offerunt.

Poſt glorioſam & inauditam victoriam, ſeptẽ Epiſcopi prænotati, & tres Abbates, qui adhuc erant in caſtro Murelli, credentes, quòd cives Toloſani tãto miraculo Dei pariter & flagello territi, citiùs faciliuſq; à ſuis poſſent erroribus revocari ad gremium matris Eccleſiæ: ſecundùm mandatum, poteſtatem, & formam mandati Apoſtolici rurſum tractarunt rogando, monẽdo, terrendo, eos inducere ad Eccleſiæ unitatem: cumque promitterent Tholoſani, ſe mandatum apoſtolicum adimplere, viva voce petierunt ab eis Epiſcopi ſufficientem cautionem ſtandi mãdato Apoſtolico, videlicet obſides ducentos de civibus: quoniã juratoria cautione nullatenus poſſent eſſe contenti; cùm multoties Tholoſani ſua juramenta ſuper hoc negotio fuerint tranſgreſſi: qui poſt multas altercationes verborũ ſexaginta tantũ obſides de ſuis civibus ſe daturos promiſerunt. Epiſcopi verò, ob majorem ſecuritatem, propter magnitudinem civitatis, & doloſam indomabilemque populi multitudinem: & quia alia etiam vice datos obſides ſuper eodem negotio de ditioribus civitatis, in commiſſum cadere permiſerunt, vſq; ad ducentos petebant: ipſi verò ſubterfugium quærentes, 60. ſe daturos, & nõ plures promittebant. Statim Epiſcopi, ne aliquã cauſam excuſationis habere poſſent Tholoſani, aut occaſionem aliquam ſubterfugiendi, & ſuos errores palliandi, reſponderunt epiſcopi, ſexaginta obſides quos promittebãt, ſe libenter ſuſcipere, & ſic eos reconciliare, & in pace eccleſię & unitate fidei catholicæ conſervare. Ipſi autem jam amplius ſuas malitias non valentes velare, reſponderunt, quod nullo modo obſides datẽs,

Interfectorum hæreticorum numerus præ multitudine ſciri nequit.

Toloſanorũ perfidia & obſtinatio.

per hoc manifeſtè denudantes, quod non niſi in fraudem & intentionem doloſam, de [illegible] obſidibus priorem fecerant promiſſionem. Hic annectendum eſt, quod homines cujuſdam nobilis caſtri in diœceſi Albigenſi, cui nomen Rabaſtenx, qui paulò antè receſſerãt à Deo & noſtris, & ſe reddiderãt Toloſanis, audita prædicta victoria, omnes præ timore fugarunt, caſtrũque hominibus vacuum dimiſerunt. Guido autem de Monteforti, frater comitis Montisfortis, cujus fuerat caſtrum, miſit & occupavit illud, & gente ſua munivit. Poſt paucos dies, ſupervenerunt à Francia peregrini, ſed pauci, epiſcopus videlicet Attrebatenſis Radulphus, & pauci milites cum eo, & milites peregrini non multi. Comes autem noſter, & omnes qui cum eo erant, equitaverunt in terram comitis Fuxi, ipſumque Fuxi burgum inferius combuſſerunt: & inde vlteriùs per terram comitis dicti equitantes, quidquid extra munitiones invenire poterant, combuſſerunt.

Capvt LXXV.

Comitis Fuxenſis terras Monfortius invadit, Narbona & Monſpeſſulanus rebellant.

Poſt hæc nunciatum eſt comiti noſtro, quòd quidam nobiles provinciæ, rupto pacis fœdere perturbabant eccleſiam ſanctam Dei; inſuper & ſtratas publicas obſervantes, crucesignatis venientibus à Francia, mala quæ poterant, inferebant. Habito igitur comes cum ſuis concilio, propoſuit deſcendere ad partes illas, vt perturbatores pacis opprimeret; & ſtratas publicas ab incurſu malignantium redderet expeditas. Movens igitur comes cum peregrinis, qui cum eo erant, venit Narbonam. Cives autem Narbonenſes, quia ſemper exoſum habuerant Chriſti negotium, & illi quàm multoties, ſed latenter ſe oppoſuerant; nulla unquam ratione, ad hoc potuerunt induci, vt comitem noſtrum cum peregrinis ſuis, aut etiam peregrinos ſine comite, ſuam intrare permitterent civitatem; & ideo oportuit tunc omnes noſtros manere foris nocte illa in hortis & virgultis civitatis: inde in craſtino venerũt Biterrim; & inde poſt duos dies progredientes, venerunt vſque ad Montempeſſulanum. Homines autem Montis-peſſulani pares Narbonenſibus in malitia, nullo modo permiſerunt comitem noſtrum, nec illos qui cum eo erant, villam ſuam intrare; ad hoſpitandum nocte illa: ſed fecerunt illis per omnia, ſicut cives Narbonenſes fecerant. Moventes igitur à Montepeſſulano, venerunt Nemauſum. Cives vero Nemauſicoles primò quidem noluerunt comitẽ in ſuam intromittere civitatem; ſed videntes ejus iram & indignationẽ, ipſum & omnes qui cum illo erant in civitatem receperunt; & multa eis debitæ humanitatis obſequia impẽderunt. Inde progrediens comes noſter, venit ad caſtrũ de Borcolio, vbi à domino caſtri honorificè eſt ſuſceptus. Inde perrexit comes in villam, quæ Argentata dicitur, eo quod in partibus illis eſſet quidã nobilis, nomine Pontius de Montelauri, qui epiſcopo terræ, pacem & eccleſiam, in quantum poterat, perturbabat. Omnes autem cruceſignati jam receſſerant à comite; nec habebat niſi ſecum paucos ſtipendiarios, & archiepiſcopum Narbonenſem. Audiens prædictus Pontius adventũ comitis noſtri, timore ductus venit ad eum; & ſe & ſua ejus voluntati reddidit. Erat præterea in partibus illis nobilis quidam potens, ſed ma-

Narbonenſes & Monpeſſulanenſes impij.

lus. Ademarus Pictavenſis, qui negotium Chriſti ſemper exoſum habuerat, & corde adhæſerat comiti Tholoſano. Hic adventum comitis noſtri audiens, munivit caſtra ſua; milites etiam quos potuit in quodam caſtro adunavit; vt ſi comes tranſitum faceret juxta caſtrum, illò exiret cum ſuis, & impugnaret illud. Sed cùm comes nobilis per ante caſtrum tranſiret, licet cum pauciſſimis, memoratus Ademarus, quāvis multos haberet ſecū, non eſt auſus egredi contra noſtros. Dum eſſet comes noſter in partibus illis, venit ad eum Dux Burgundiæ Odo, vir potens &

Dux Burgũdiæ ſacro intereſt bello.

bonus, qui negotium fidei contra hæreticos, inſuper & comitem noſtrum multo amplectebatur affectu: venerunt etiam cum duce Lugdunenſis & Viennenſis archiepiſcopi. Dum ergo eſſent Dux & comes noſter propè Valentiā, apud Romanam vocaverunt inimicum eccleſiæ Ademarum Pictavenſem ad colloquium: convocatus venit, ſed ſuper his quæ pacis erant, noluit comiti vel duci aſſentire. Item vocaverunt eum Dux & comes noſter ad colloquium; & tunc quidem nihil proficere potuerunt. Videns igitur, quòd nihil proficere poſſet, motus ira & indignatione Dux contra Ademarū, promiſit comiti noſtro, quòd niſi ſupradictus Ademarus ſtaret per omnia mandato eccleſiæ, & haberet ſe ad voluntatem comitis noſtri, & ſuper his bonam faceret ſecuritatem, ipſe Dux cum comite noſtro eum impugnaret. Statim etiam vocavit plures milites ſuos, iturus cum comite noſtro contra Ademarū ſæpius memoratum: quod audiens Ademarus, tandem neceſſitate ductus, venit ad Ducem, & comitem noſtrum: & ſe obtulit eorum per omnia voluntati. Tradidit etiam quædam caſtra ſua pro ſecuritate, quæ comes commiſit Duci cuſtodienda. Interea venerabilis pater Narbonenſis archiepiſcopus, vir conſilio providus, & omnino virtuoſus, ad cujus monitionem etiam prædictus Dux Burgundiæ ad partes venerat Viennenſes: cœpit tentare cum duce de negotio, pro quo ipſum vocaverat; de contrahendo videlicet matrimonio inter primogenitum comitis noſtri, nomine Almaricū, & filiam Delphini, qui erat princeps potens, & frater germanus ipſius ducis. Acquievit Dux conſilio & voluntati archiepiſcopi. Interea dum hæc agerentur, Arragonenſes ruptarij, & alij fidei inimici, cœperunt diſcurrere per terram comitis noſtri: venientesque vſque

Plures milites Monfortij ab eo deficiunt.

Biterrim, fecerunt mala quæcumque potuerunt: ſed & plures de militibus terræ comitis noſtri perjuri effecti, & innatæ ſibi malitiæ recidivum patientes à Deo, eccleſia, & dominio comitis noſtri receſſerunt. Nobilis verò comes, peractis in provincia negotijs, pro quibus ad partes illas acceſſerat, rediit ad terram ſuam: ſtatimque terrā hoſtium ſuorū aggrediens, equitavit ante Tholoſam; vbi per dies quindecim moram faciens, multas munitiones diruit penitus, & deſtruxit. Dum res ita ſe haberet, magiſter Robertus de Corceone Cardinalis, apoſt. ſedis legatus, qui ſicut ſuperiùs diximus, laborabat in Francia, quātum poterat, pro negotio terræ ſanctæ; prædicatoreſque noſtros, qui pro negotio fidei contra hæreticos prædicare ſoliti erant, nobis abſtulerat, faciebatque illos pro ſuccurſu terræ ſanctæ inſtantius prædicare; ad bonorum & prudentiū virorum conſilium, quoſdam de prædictis prædicatoribus nobis reddidit, vt pro negotio fidei prædicarent. Ipſe etiam ad expugnādos hæreticos Tholoſanos, ſuſcepit in pectore vivificæ ſignū crucis. Quid vltra? Revixit prædicatio pro nego-

Reſumitur prædicatio in Albigenſes.

tio fidei in Francia; multi cruce ſe ſignant, fit comiti, & noſtris gaudium magnum valde. Proditionem crudeliſſimam, quæ facta fuit illo tempore in comitem Balduinum, præterire nec volumus, nec debemus. Iſte comes Balduinus frater comitis Tholoſani, & regis Franciæ conſobrinus, longè à fratris malitia, & in Chriſti militia totis viribus ſe exercens, comitem Montisfortis & chriſtianitatem, contra fratrem ſuum & alios hoſtes fidei, quantum poterat adjuvabat. Quadam igitur die, ſecunda videlicet feria poſt primam dominicam Quadrageſimæ, venit prædictus comes ad quoddam caſtrū in Caturcenſi diœceſi, quod Olima dicebatur. Statim milites de caſtro illo, qui erant homines ipſius comitis, miſerunt ad ruptarios, & quoſdam milites indigenas peſſimos traditores, qui erant in quodam vicino caſtro, quod dicitur mons Lenardus: & ſignificarunt eis, quòd comes Balduinus erat in Olima; mandantes vt venirent, & ſine difficultate aliqua traderent eis comitem Balduinū. Hoc idem ſignificaverunt cuidam traditori peſſimo, ſed occulto, Raterio videlicet de Caſtronovo. Iſte Raterius, jamdiu inierat fœdus cum comite Montisfortis, & juraverat ei fidelitatē. Comes etiam Balduinus, de ipſo quaſi de amico confidebat. Quid plura? Venit nox, & comes Balduinus ſecurus, vtpote inter ſuos, ſomno ſe dedit & quieti. Erat autem cum comite Balduino miles quidam Francigena, nomine Guillelmus de Contris; cui comes Montisfortis dederat caſtrum quoddam, quod dicitur Sarrazenū. Quidam etiam ſerviens Francigena cuſtodiebat caſtrum, quod Moyſiacum nominatur. Quieſcentibus igitur, comite & illis qui cum eo erant, in diverſis domibus ab invicem ſeparatis, dominus caſtri clavem cameræ in qua comes Balduinus dormiebat arripiens, obſerato oſtio, de caſtro ad prædictum Raterium & ruptarios properavit: quibus clavem oſtendens, dixit. Quid tardatis? Ecce hoſtis veſter in manibus veſtris; properate, & eum vobis tradam dormientem pariter & inermem. Nec ſolum ipſum ſed plures de veſtris hoſtibus vobis tradam. Quo audito gaudentes ruptarij & velociſſimè concurrentes, ad portas Olimæ devenerunt. Statim dominus caſtri, qui erat Dux eorum, quia comprehendere volebant comitem, videlicet alter Iudas, convocatis ſecretiſſimè hominibus caſtri, diligenter quæſivit à ſingulis, quot de ſocijs comitis Balduini quiſque haberet apud ſe hoſpitantes: quo diligenter quæſito, ad oſtia domorum duplo plures de ruptarijs armatos poni fecit, quàm eſſent de noſtris dormientes inermes. Statim accenſis candelis innumerabilibus, clamor attollitur, hoſtes in noſtros irruunt imparatos. Raterius autem de Caſtronovo & prænotatus dominus caſtri, venien-

Balduinus Tholoſani frater proditoriè captus.

tes ad cameram, in qua comes nobilis Balduinus dormiebat, aperientesque oſtium, ceperunt ipſum dormientem inermem, imò nudū. Quidam autem de noſtris, qui erant per caſtrum, occiſi ſunt; alij capti, nonnulli fuga opitulante evaſerunt. Nec prætereundum, quòd quidam de noſtris, quem vivum ceperant, præſtitoque juramento, ipſum de vita ſecurum fecerant, & de membris, in ipſa poſtmodum eccleſia latitantem occiderunt. Arripientes adverſarij comitem Balduinū, duxerunt cum ad quoddam caſtrum ipſius co-

miltis, quod dicitur MonsEvæ in territorio Catorcenſi. Homines autem caſtri, vtpotè peſſimi, ruptarios, qui dominum ſuum ducebant captũ, libenter receperunt. Mox ruptarij dixerunt comiti Balduino, vt faceret eis reddi turrem caſtri, quam quidam Francigenæ, de mandato ipſius cuſtodiebant. Ipſe autẽ comes diſtrictiſſimè inhibuit Francigenis illis, ne aliqua ratione turrim redderent, etiam ſi viderent ipſum comitem ſuſpendi in patibulo; ſed ſe inſtantiſſimè defenderent, donec haberent ſuccurſum à nobili comite Montisfortis. O virtus principis! O mirificum robur mentis! Quo audito ruptarij irati ſunt valdè, ipſumque comitem per duos dies jejunare fecerunt; quibus tranſactis, fecit vocari comes capellanum quendam diligentiſſimum, eique puram fecit confeſſionem: qua facta, communionem poſtulauit corporis Ieſu Chriſti: ſed dum capellanus afferret diuini myſterij ſacramenta, ſuperuenit quidam peſſimus ruptarius; jurans, & firmiſſimè conteſtans, quod comes Balduinus non comederet nec biberet, donec redderet ruptarium quendam quem ceperat, & teneri in vinculis faciebat. Ad quæ comes, ô crudeliſſime, inquit, nunquid panis aut vini abundantiam, aut feſtum carnis quæſiui; quin nihil ad corporis ſuſtentationem, ſed ad animæ ſalutẽ, diuini myſterij communionem petij? Iterum carnifex cœpit firmiter aſſerendo jurare, quod nec comederet nec biberet; niſi faceret, quod petebat. Ad quæ denuo vir nobilis: ex quo, inquit mihi diuinis ſacramentis comunicare non permittitur; oſtendatur mihi ſaltem Euchariſtia, videlicet ſalus mea; vt in vita iſta videam ſaluatorem meum. Qua à capellano leuata & oſtenſa, Comes eam deuotiſſimè adorauit. Dum hæc agerentur, illi qui erant in turre caſtri, timore mortis tradiderunt turrem ruptarijs; recepto tamen priùs ab eis juramento, quòd ipſos abire dimitterent ſanos pariter & indẽnes: ſed traditores peſſimi, ſpreta religione juramenti, ipſos ſtatim patibuli morte turpiſſima condemnarunt. Quo facto, arripientes comitem Balduinũ, duxerunt eum ad quoddam caſtrum comitis Tholoſani, quod dicitur Monsalbanus: vbi eum tenentes in vinculis, aduentum Tholoſani comitis expectabant. Poſt paucos verò dies venit comes Tholoſanus, habens ſecum illos peſſimos traditores, comitem videlicet Fuxi, & Rogerium Bernardi filiũ eius, & quendam militem de terra regis Arragonenſis, qui dicebatur Bernardus de Portellis. Statim ad mandatum comitis Tholoſani eductus eſt de caſtro Montisalbani comes nobiliſſimus Balduinus. Id autem quod ſequitur, quis vnquam ſine lacrymis legere poterit, vel audire? Mox comes Fuxi, & filius ejus, à patris malitia non degenerans, & Bernardus de Portellis ligauerunt funẽ in collu viri nobiliſſimi, ipſum de voluntate, imò de præcepto comitis Tholoſani ſuſpẽſuri. Quod videns vir chriſtianiſſimus, inſtanter ac humiliter quæſiuit confeſſionem & viaticum; ſed canes crudeliſſimi vtrumque ei penitus denegarunt; quibus miles Chriſti. Ex quo, inquit, non licet me oſtendere ſacerdoti, teſtis eſt mihi De⁹, quòd prompta voluntate ſemper & ardenti Chriſtianitatẽ * & dominum meum comitem Montisfortis, & pro hac & in hac defenſione volo mori. Vix verba compleverat; ecce tres prænotati traditores eleuantes eum à terra, ad nucis arborem ſuſpenderunt. O crudelitas inaudita! O alterum

Eucharist' à dari Balduino non permittit impius.

** Deeſt verbũ defendi, aut ſimile.*

Caium imo longè pejorem Cain, comitem dico Tholoſanum: cui non ſuffecit fratrem, & talem fratrem occidere: niſi ipſum inaudita mortis crudelitate damnaret.

Comes Tholoſa in fratrem alter Cain ſit.

Capvt. LXXVI.

Aimericus & ciues Narbonenſes, comitis Monfortij hoſtes in vrbem admittunt; eamque ob cauſam territorium Narbonenſe comes deuaſtat.

Circa idẽ tempus, Aimericus dominus Narbonæ, & ciues Narbonenſes, qui numquã dilexerant negotium Ieſu Chriſti, vt iniquitatem quam longè antè conceperant, parturirent; receſſerunt manifeſtè à Deo: receperuntque in ciuitatem ſuam ruptarios, nec non Arragonenſes & Cathalonenſes: vt per eos expellerent ſi poſſent nobilem comitem Montis-fortis. Arragonenſes ſiquidem & Cathalonenſes perſequebantur dictum comitem in vindictam ſui regis. Malitiam autem iſtam perpetrauerunt Narbonenſes, non quia comes eos læderet in aliquo, vel læſiſſet; ſed quia putabant, quòd crucesignati de cetero non venirent; ſed aliter diſponebat ille, qui ſapientes in ſua aſtutia cõprehendit. Dũ enim congregati eſſent Narbonæ omnes quos prædiximus hoſtes noſtri, vt impetum facerent vnanimes in comitem noſtrum, & paucos qui cum ipſo erant: ecce ſubitò venerunt à Francia peregrini; Guillelmus videlicet de Barris, vir probatæ militiæ, pluteſque milites cum eo: quibus adjunctus, & à quibus adjut⁹ comes noſter, venit prope Narbonam: diſcurrenſque & deuaſtans terram Aymerici domini Narbonæ, ejus fere omnia caſtra cepit. Quadam autem die propoſuit comes noſter equitare ante Narbonam; armatiſque omnibus ſuis, & tribus aciebus diſpoſitis, ipſe comes in prima fronte, appropinquauit portę ciuitatis. Hoſtes autem noſtri egreſſi erant de ciuitate, & ſtabant in porta. Miles autem inuictus, videlicet comes noſter, per locum arduum & inacceſſibilem in ipſos ſubitò voluit inſilire. Hoſtes autem qui ſtabant in loco eminenti, ipſum tot lanceis impulerunt, quòd rupta ſella equi in quo ſedebat, cecidit ipſe de equo. Statim concurrunt vndique hoſtes ad capiendũ vel occidendum comitem, noſtri ad protegendum; ſed noſtri gratia Dei per multos labores comitem viriliter erexerunt. Poſt hæc Guillelmus, qui erat in extrema acie, & noſtri omnes impetũ fecerunt in hoſtes, ipſoſque in ciuitatem intrare citiùs compulerunt: quo facto comes & noſtri ad locum vnde ipſa die venerant ſunt reverſi.

Periculum Monfortij.

Capvt LXXVII.

Petrus Beneventanus Card. apoſt. ſedis legatus comitem Fuxi-ſium & Conuenarum Eccleſiæ reconciliat.

Dum hæc agerentur, magiſter Petrus Beneuentanus Cardinalis, Apoſtolicæ Sedis legatus, miſſus à D. Papa, veniebat ad partes Narbonenſes, vt de his quæ pacis erant & fidei ordinaret. Audiens autem legatus, quomodo ſe habebant Narbonenſes, mandauit eis, & diſtrictè pręcepit, vt firmas treugas haberent cum comite Montisfortis, quouſque ipſe veniret. Idem etiã mandauit comiti noſtro, ne ſcilicet læderet in aliquo Narbonenſes. Poſt paucos autem dies venit legatus, & intrauit Narbonam; viſo tamen priùs comite noſtro, & habito cũ ipſo colloquio diligenti. Statim acceſſerunt ad eum hoſtes fidei, comites ſcilicet Conuenarum & Fuxi, & alij mul-

ti, qui exigentib⁹ meritis fuerant exheredati, pro reſtitutione ſua ipſi legato ſupplicaturi. Legatus ſapiens & diſcretus omnes reconciliavit: recipiens ab eis non ſolùm juratoriam cautioné ſtandi mandato Eccleſiæ, ſed etiam quædam caſtra fortiſſima, quæ adhuc remanſerant hoſtibus pignoratis. Rebus ſic ſe habentibus, homines de Moiſſaco, tradiderunt villam Moiſſaci per proditioné comiti Tholoſano. Illi autem qui erant in villa ex parte comitis noſtri, receperunt ſe in munitionem villæ ſatis debilem & immunitam. Comes verò Tholoſanus in gravi multitudine ruptariorum cœpit impugnare munitioné illam per tres côtinuas ſeptimanas: ſed obſeſſi noſtri, quamvis pauciſſimi, ſe viriliter defendebant. Quod audiens comes nobilis, ſtatim properavit in ſubſidiû obſeſſorum: ſed comes Tholoſanus, & qui cum eo erant, plures etiam de hominibus dictæ villæ, qui factæ proditionis capitales fuerant & auctores, præſcientes adventum comitis noſtri, cum ſumma feſtinatione fugerunt: obſidionem, quã diu tenuerant, dimittentes. Comes autem noſter & qui cum eo erant, audientes quòd hoſtes prædicti aufugiſſent, deſcenderunt ad partes Aginnenſes: vt caſtrum, quod dicitur Manſum, in extremis finibus diœceſis Aginnẽſis, quod ipſo anno apoſtataverat, ſi poſſent, caperent per inſultũ.

Rex Angliæ adverſatur negotio Chriſti. Rex etenim Angliæ Ioannes, qui ſemper adverſari⁹ fuerat negotio Ieſu Chriſti, & comiti Môtisfortis, ipſo anno verſus partes pervenerat Aginnenſes: & plures de nobilioribus terræ illius in ejus ſperantes auxilium receſſerunt à Deo, & dominio comitis Môtisfortis: ſed poſtea per Dei gratiam fruſtrati ſunt à ſpe ſua. Properans igitur comes noſter cum ſuis ad prædictum caſtrũ, venit ad quemdam locum, vbi oportebat eum trãſire Garonam. Habebat autem naviculas paucas immunitas: homines autem ...quod eſt caſtrum quoddam Regis Angliæ, aſcenderant cum navibus multis & armaturis, vt noſtris tranſitum prohiberent: ſed noſtri intrantes aquam, ipſis invitis liberè tranſierunt. Venientes ad caſtrum ſupradictum, ſcilicet Manſum, illud per triduum impugnarunt: ſed quia nô habebant machinas, nec comes poterat ibi firmare obſidionem, eo quod ad mandatum Legati oportebat eum redire ad partes Narbonenſes, receſſit à caſtro ſæpedicto ad partes proprias Narbonenſes,

Capvt LXXVIII

Carcaſſonæ Epiſcopus è Gallia cum ingenti peregrinorum multitudine revertitur

ANno Verbi Incarnati 1214. venerabilis Carcaſſonæ Epiſcopus, qui toto præcedenti anno pro negotio fidei contra hæreticos, diſcurrẽdo & prædicando laboraverat in partibus Gallicanis, circa octavam Dominicæ Reſurrectionis iter ad partes arripuit Albigenſes. Ipſe etenim omnibus cruceſignatis, tam illis quos ſignaverat, quàm aliis, qui de manu magiſtri Iacobi de Vitriaco, viri per omnia laudabilis, & quorumdam aliorum, ſuſceperant ſignum crucis, diem motionis alligaverat ita quòd in quindena Paſchæ pariter congregati, eſſent profecturi cũ eo per partes Lugdunenſes, contra hæreticos peſtilentes. Sed M. Robertus de Corceone Apoſtolicæ ſedis legatus, & venerabilis Archidiaconus Guillelmus cruceſignatis ſuis diem præfixerant, vt eſſent in quindena Paſchæ Biterris; contra prænotatos hæreticos per partes alias profecturi. Moventes igitur à Nivernis Epiſcopus Carcaſſonenſis, peregrinique ſupradicti, itinere proſpero ad Montem devenerunt Peſſulanum; ego autem eram cum Epiſcopo Carcaſſonenſi. Ibi invenimus Pariſienſem Archidiaconum, & peregrinos, qui cũ ipſo venerant à partibus Gallicanis. Cardinalis verò, ſcilicet M. Robertus de Corceone, in partibus Podienſibus quibuſdã negotiis erat occupatus. Proficiſcentes que à Monte peſſulano, venimus prope Biterrim ad caſtrum S. Tiberij: ibique occurrit nobis nobilis comes Montisfortis. Eramus autem tam equites quàm pedites circiter centum peregrini; inter quos vnus de militibus erat vicecomes caſtri Dunenſis: pluresq; alij milites, quos non eſt opus per ſingulos numerare. Progredientes à partibus Biterrenſibus, venimus Carcaſſonã, ibique fecimus paucos dies. Notabiliter autem notandus eſt, & pro miraculo eſt habendus totus illius anni eventus. Sicut ſupra diximus, quando venit ſuprà memoratus Petrus Beneventanus in terram Albigenſem, Arragonenſes, & Cathalonenſes erant Narbonæ congregati contra Chriſtianitatem, & comitem Môtisfortis: & hac de cauſa comes noſter erat prope Narbonam; nec ſæpe poterat elongare, quia hoſtes ſtatim totam terram in circuitu devaſtarent. Sed & Tholoſani, & Arragonenſes, & Caturcenſes, à remotis partibus movebant ei guerras multùm graves. Dum in hac tribulatione eſſet athleta Chriſti, non defuit adjutor in opportunitatibus in tribulatione: in vno ſiquidem & eodẽ temporis ſpatio, venit legatus à Curia Romana, venerunt à Francia peregrini. O magna multitudo miſericordiæ Dei! Nec enim peregrini, ſicut multis viſum eſt, ſine legato aliquid magni feciſſent, nec legatus ſine peregrinis adeo profeciſſet. Si enim hoſtes fidei non timerent peregrinos, non obediſſent legato: rurſus ſi non veniſſet legatus, peregrini qui tunc venerunt, contra tot & tantos hoſtes parum proficere potuiſſent. Egit ergo miſericorditer divina diſpoſitio, vt dum legatus hoſtes fidei, qui Narbonæ erant congregati, alliceret, & côpeſceret fraude pia; comes Montisfortis & peregrini qui venerant à Francia, poſſent tranſire ad partes Caturcenſes & Aginnenſes, & ſuos imò Chriſti impugnare inimicos. O legati fraus pia! O pietas fraudulenta!

Eventus totius anni miraculoſus.

Capvt LXXIX.

Guido de Monteforti & peregrini terras R. de Caſtronovo invadunt & devaſtant.

CVm feciſſent ſupradicti peregrini paucos dies Carcaſſonnæ, nobilis comes Montisfortis rogavit eos, vt cum epiſcopo Carcaſſonenſi & Guidone de Monteforti fratre germano ipſius comitis, ad partes Rutenenſes accederẽt, & etiam Caturcenſes: vt terras tam Raterij de Caſtronovo, qui nobiliſſimum & chriſtianiſſimum comitem Balduinum crudeliſſimè prodiderat, quam aliorum hoſtium Chriſti penitus devaſtarent. Ipſe verò comes cum ſuo primogenito Almarico, deſcendit vſque Valentiam, invenitque ibi ducem Burgundiæ, & Delphinum; habitoque ſuper præfato matrimonio conſilio & aſſenſu, Comes noſter, quia non erat tempus congruum ad contrahendum, nec ipſe propter multimodas guerræ neceſſitates, ibi poterat facere multos dies; dictam puellam duxit ſecum Carcaſſonam; ibique fuerunt nuptiæ celebratæ. Peregrini verò, qui jamdiu à Carcaſſona exierãt,

& jam epiſcopatum intraverant Caturcenſem, terras hoſtium fidei, quæ timore eorum erāt derelictæ vacuæ, vaſtaverunt. Nec prætereundum eſt, quod cùm tranſiremus per epiſcopatum Rutenenſem, venimus ad quoddam caſtrum, quod Mauriliacum vocatur. Illi autem de caſtro voluerunt nobis reſiſtere, quia miræ fortitudinis erat caſtrum, & penitus inacceſſibile. Erat autem in exercitu noſtro magiſter Robertus de Corceone, apoſt. ſedis legatus, de quo ſupra tetigimus; qui nuperrimè venerat à partibus Gallicanis. Mox noſtri in ſuo adventu acceſſerunt ad caſtrum, & cœperunt hoſtes ſuos acriter impugnare. Videntes illi de caſtro, quòd amplius reſiſtere non valerent; reddiderunt ſe ipſa die legato, ad ipſius per omnia voluntatem: noſtri verò de voluntate legati caſtrum penitus deſtruxerunt. Nec ſilendum, quòd ibi invenimus ſeptem hæreticos, de ſecta illa quæ Valdenſium dicebatur: qui ad legatum adducti, ſuam incredulitatē plenius ſunt confeſſi; quos noſtri arripientes peregrini, cum ingenti gaudio combuſſerunt.

Valdenſes hæretici ſeptem combuſti.

Poſt hæc nuntiatum eſt comiti noſtro, quòd quidam milites Aginnenſes, qui præcedenti anno ab eius dominio receſſerāt, caſtrum quoddā munierant, quod dicitur Mons * Piſatus. Quid plura? acceſſimus ad illud obſidendum: prænotati vero milites de Monte piſato, audientes adventum crucesignatorum, timore ducti fugerunt, caſtrum vacuum dimittentes: noſtri verò venientes ad caſtrum, illud penitus deſtruxerunt.

* Mōpezat

Movens comes noſter à Monte-Piſato, cœpit vlterius progredi per epiſcopatum Aginnenſem, vt caſtra, quæ præcedenti anno à ſuo dominio receſſerant, occuparet. Omnes autem adverſarij timore ducti, antequam comes accederet ad eos, reddiderūt ſe illi, præterquoddam nobile, ꝙ Marmanda vocatur. Comes autem ob majorem ſecuritatē, ne iterum apoſtatarent, ſicut conſueverāt, ferè omnes turres & muros dirui faciebat; exceptis paucis de fortioribus caſtris, quæ ipſe tam ſibi, quàm Francigenis, munire voluit, & tenere. Veniens comes ad obſidendum caſtrum Marmandæ, invenit illud contra ſe munitum: miles enim quidam regis Angliæ quoſdam ſervientes in caſtrum adduxerat, vexillumque ſuum in ſummitate caſtri poſuerat, vt caſtrum defenderet contra noſtros. Sed appropinquantib' noſtris, & in ipſo advētu ſuo ad muros accedētibus; poſt modicam defenſionem de caſtro fugere cœperunt; recipienteſque ſe in navibus, per Garonam fluvium celeriter deſcendebant ad quoddā caſtrum proximum regis Angliæ, quod Regula dicebatur: ſervientes verò regis Angliæ, qui ad defenſionem caſtri venerant, ſe in turri receperunt. Noſtri verò intrantes caſtrum, bona illius omnia diripuerunt; ſervientes verò regis Angliæ, qui erant in turre, comes vivos & ſanos abire dimiſit. Poſt hæc datum fuit comiti à ſuis conſilium, vt non funditus deſtrueret caſtrum, eo quod eſſet ſatis nobile, & in extremitate terræ ſuæ: ſed conſuluerunt, vt turrim majorem muniret, ceteraſque turres, & partem murorum dirueret. Quo facto, reverſus eſt comes Aginnum. Erat autem caſtrum Caſſanolij nobile & fortiſſimum in territorio Aginnenſi. Ad pedem ſiquidem cujuſdam montis in amœniſſima planitie ſitum erat: ſed & aquis circumfluentibus, & nativis rupibus cingebatur. Erat in caſtro illo ſedes hæreticorum vna de principalibus, & fuerat ab antiquo. Homines autem caſtri illius erant pro magna parte raptores & perjuri; repleti omni iniquitate & genere peccatorum. Iam enim ſemel & iterum reddiderant ſe Chriſtianitati; nunc etiam & tertia vice chriſtianitati & comiti noſtro reſiſtere attētarunt. Erat autem caſtri illius dominus major, Hugo de Rominiaco, frater epiſcopi Aginnenſis. Hic comitis familiaris fuerat, & amicus: ſed ipſo anno rupta familiaritate & ſacramento per proditionē, à Deo receſſerant, & comite memorato. Collegerant etiam ſe alij proditores quamplurimi in caſtro illo. Veniens igitur nobilis comes Montisfortis cum exercitu ante caſtrum, in vigilia Apoſtol. Petri & Pauli obſidionē firmavit ex vna parte ſuper montem: non enim ſufficiebat exercitus ejus ad caſtrum in circuitu obſidendum. Poſt paucos autē dies fecit comes machinas erigi ad diruendos muros caſtri. Machinæ autem illæ & ad muros, & intra caſtrum inſtantiùs jacientes, in brevi domos caſtri plurimas diruerunt. Poſt aliquot autem dies, ſupervenientibus peregrinis, deſcendens comes de monte, fixit tentoria in planitie prope caſtrum, partē exercitus habens ſecum: plures verò remanſerunt in monte, cum nobiliſſimo, & probiſſimo juvene Almarico filio Comitis, & venerabili Epiſcopo Carcaſſonæ Guidone: qui ibi legati fungens officio, ad expugnationem & captionem caſtri inſtantiſſimè atque efficaciſſimè laborabat. Fecit autem comes in planitie, vbi ſe locaverat, erigi machinas, quæ petrariæ nuncupantur: quæ die noctuque jacientes, muros caſtri debilitabant plurimùm. Quadā autē nocte circa aurorā exeuntes plures ex adverſarijs de caſtro, aſcenderunt in montem, impetum facturi vnanimiter in exercitum: venienteſq; ad tentorium, in quo Almaricus filius Comitis dormiebat, irruerunt in eum validiſſimè, ipſum capturi, vel occiſuri, ſi poſſent: ſed currentes noſtri, & hoſtes viriliter infeſtantes, ad caſtrum ſuum redire cōpulerunt.

Periclitatur Almaricus filius Monfortij, & ſalvatur.

Dum hæc agerētur in obſidione illa, Rex Angliæ Ioannes, qui dolens de exheredatione nepotis ſui videlicet filij comitis Toloſani, bonis noſtris ſucceſſibus invidebat, acceſſerat prope partes illas, ad Petragoricenſem videlicet civitatem, habens ſecum exercitum magnum valde. Confugerant enim plures de hoſtibus ad ipſum, qui peccatis ſuis exigentibus, juſto Dei judicio fuerant exheredati: quos idem aſſumpſit, & diu tenuit, non ſine multorum ſcandalo, & gravi propriæ famæ jactura. Illi verò qui erant in caſtro obſeſſi, frequentes nuntios mittebant ad Regem prædictū, petentes ſuccurſum: & ipſe eos per nuntios plurimùm animabat. Quid plura? Fit rumor celebris in exercitu noſtro, quia Rex ſæpedictus volebat in nos irruere; & feciſſet forſitan, ſi auſus fuiſſet. Comes autem fortiſſimus Montisfortis in nullo perterritus eſt de auditis: ſed firmiter propoſuit, quòd ſi Rex vellet irruere in exercitum, non ideo recederet ab obſidione: ſed ſe & ſuos defendens pugnaret contra eum. Sed ſæpedictus Rex ſaniori vſus conſilio, nihil de his quæ dicebantur, & quæ forſitan propoſuerat, agere attētavit. Nec ſilendum, quòd M. Robertus de Corceone Cardinalis, Apoſto. ſedis legatus, de quo ſuprà fecimus mentionem, venit ad exercitum, in obſidione Caſſanolij: & paucos ibi faciens dies laborabat prout potuit, vtpote homo bonæ voluntatis, ad expugnationem caſtri: ſed negotijs injunctæ ſibi legationis ipſum revocantibus, non

expectavit

expectavit vſque dum caperent caſtrum. Igitur laborantibus nobis in obſidione illa, & per jact' machinarum muris caſtri pro magna parte debilitatis: quadam nocte convocatis comes de majoribus exercitus, & quodam artifice carpentario, inquiſivit ab artifice illo, quomodo poſſent noſtri ad muros accedere, & caſtrum capere per inſultum. Erat enim aqua profunda inter exercitũ & caſtrum, & quam oportebat tranſire, ſi vellent noſtri ad muros accedere: & non erat ibi pons, quia adverſarij ipſum à parte exteriori diruerãt ante adventum noſtrum. Multis multa dicentibus, tandem ad conſilium dicti artificis in hoc convenerunt, vt fieret pons de lignis & cledis, qui per mirabile artificiũ ſuper dulis magna impulſus per aquam, noſtros vltra portaret. Statim venerabilis Epiſcopus Carcaſſonæ, qui vt vltrà ingredi etiam poſſet, die noctuque laborabat in his quæ obſidioni opus erant, convocata multitudine peregrinorum, fecit afferri copioſa ligna, ad faciendum pontem. Poſtquam autem factus eſt pons, armantes ſe noſtri, paraverunt ſe ad inſultum, impellenteſque pontem, ad aquam vſq; venerunt; ſed mox vt pons aquam tetigit, pro ſui ponderoſitate, & quia ripa aquæ à parte illa alta erat, ad ima tanto impetu dilapſus eſt, quòd nullo modo retrahi potuit, vel levari: ſicque totus labor noſter quoad pontem illum quaſſatus eſt in momento. Poſt paucos autẽ dies fecerunt noſtri alteri' modi pontem: ſi fortè poſſent per ipſum aquam illam tranſire: Paraverunt etiam naviculas paucas, per quas, licet cum magno diſcrimine, pars noſtrorum tranſiret: omnibuſq; paratis armantes ſe noſtri, pontem trahunt ad aquam: alij autem naviculas aſcenderunt. Illi autem de caſtro habentes petrarias multas, cõtra noſtros inſtantiſſimè & validiſſimè jaciebant. Quid plura? Projiciunt noſtri pontem ſuper aquam, ſed nihil profecerunt: quia nimis brevis, & omnino inſufficiens erat ponticulus ille. Fit mœror & luctus noſtris, gaudiũ & exultatio inimicis. Conſtantiſſimus autem comes ex his quæ acciderant nihil deſperationis concipiens, convocat artifices ſuos, conſolans eos; & mandans, vt attentarent parare machinas, ad traſeundum aquam. Magiſter verò artificum mirum & inauditum excogitavit machinæ modum. Fecit enim afferri ligna multa & magna, & primò ſuper ligna maxima conſtruere quaſi domum amplam de lignis, tectum habentem de cledis non acuminatum, ſed planum: poſtea ſuper medium tecti erexit quaſi turrem altiſſimam de lignis & cledis, quinque habentem in altũ manſiones, in quibus baliſtarij ſtare poſſent. Poſt hęc in circuitu turris illius fecit ſuper tectum memoratum quaſi murũ de cledis, in quibus ſtare poſſent multi de noſtris, qui turrim defenderent: habenteſq; aquam multam in cuppis magnis, vt extinguere poſſent, ſi hoſtes projicerent ignem: ob hoc etiam videlicet, ne hoſtes poſſent incendere machinam illã, fecit artifex ipſam operiri totam ex parte anteriori corijs bovinis. Omnibus igitur paratis, cœperunt noſtri trahere & impellere machinã verſus aquam: hoſtes verò lapides grandes & creberrimos cũ petrarijs è contrà jactebant: ſed per Dei gratiam in modico nocebant, aut in nullo. Cùm ergo noſtri machinam impuliſſent vſq; ad aquam, attulerunt in cophinis terram, ligna, & hujuſmodi, ad projiciendum in aquam: illi, qui erant ſub tecto inferiori, ſecuri & inermes implebant foſſatum: baliſtarij, & alij qui erant in ſuperioribus munitionibus, impetus hoſtiũ coërcebant. Quadam autem nocte adverſarij quidam naviculam impleverunt lignis ſiccis, carne ſalſa, adipe, & alis † ignis incentivijs, volentes eam impellere ad machinam noſtram, vt comburerent eam; ſed non potuerunt, quia ſervientes noſtri naviculam illam combuſſerunt. Quid vltra? Laborantibus noſtris in implendo foſſato, reſultabat machina noſtra ſicca pariter & illæſa: quãtum enim implebant de foſſato, tantumdem machinam vlterius impellebant. Quadã igitur die dominica videntes adverſarij, tranſeunte machina, ſibi captionis periculum imminere, projecerunt ignem contra machinam: ſed noſtris cum aqua ignem extinguentibus, nihil proficere potuerunt. Iam enim propinqui erant noſtri & adverſarij, qui ſe mutuò cum lanceis impetebant. Cogitans igitur comes noſter, ne forte adverſarij de nocte cõburerent machinã ipſam, eadẽ die dominica circa veſperam fecit armari ſuos & omnes concrepantibus tubis vocari ad inſultũ. Epiſcopus autem Carcaſſonæ, & clerici qui erãt in exercitu cum eo, convenerunt in locum eminentiorem prope caſtrum, clamantes in cœlum, & pro noſtris pugnantibus orantes. Nos igitur noſtri intrantes machinam, ruptis anterioribus machinę cledis, cũ multa probitate trãſiere foſſatũ. Interea clerici noſtri, *Veni creator Spiritus* cum devotione maxima decantabant: adverſarij autem videntes irruentes noſtros, receperunt ſe intra muros, & cœperunt noſtros per deſuper murum jactu lapidum creberrimo graviter infeſtare: noſtri verò quia imminebat nox, & quia non habebant ſcalas, muros conſcendere nequiverunt: ſed intra muros & foſſatum, in modica quadam planicie ſtantes, barbacanas quas hoſtes extra muros fecerant, ipſa nocte deſtruxerũt. In craſtino verò, tota die laboraverunt artifices noſtri in ſcalis faciendis, & alijs machinis, vt die tertia caſtrum aſcenderent per inſultum. Quod ſcientes & timentes milites ruptarij, qui erant in caſtro, ſequenti nocte exeuntes cum armis, quaſi inſultum facturi in exercitum, omnes fugerunt. Plures autem de noſtris inſequuti ſunt eos diutius, ſed comprehendere nequiverunt. Reliqui verò accedentes ad caſtrum media nocte, intraverunt, apponenteſque ignem, combuſſerunt illud; & quos invenire potuerunt in ore gladij peremerunt. Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios, & ſi non omnes. Poſt hæc fecit comes noſter quaſi ſolo tenus deſtrui in circuitu muros caſtri, ſicque captum eſt & caſſatum Caſſanolium ſextu decimo Calendas Septembris, ad laudem Domini noſtri; cui eſt honor & gloria in ſęcula ſæculorum.

Artificium mirum. & tamen inutile.

Artificium inauditum vtile.

† *Alia editio male habet lignis.*

Clerici pugnant orationibus.

Capvt LXXX.

De deſtructione caſtri Doma in Petragoricenſi diœceſi, quod erat peſſimi tyranni G. de Cahuſaca. [In textu vocatur Bernardus de Caſuacio]

His ita geſtis, ſignificatum eſt comiti noſtro, quod in epiſcopatu Petragoricenſi erant caſtra, in quibus habitabant pacis & fidei inimici; & verè ſic erat. Propoſuit igitur comes progredi, & invadere caſtra: vt per Dei gratiam & auxilium peregrinorũ, expulſis ruptarijs, & raptoribus relegatis, pacem eccleſijs, imò toti terræ

Petragoricēſi relinqueretur. Omnes autē Chriſti, & nobilis comitis noſtri adverſarij, audito quòd captum eſſet Caſſanolium, tanto timore perculſi* ſunt, quòd in nulla munitione, etiam fortiſſima, adventū comitis & exercitus auſi ſunt expectare. Movens igitur exercitus à Caſſanolio, venit ad vnum de caſtris, quod Doma dicebatur; invenit illud vacuum, & abſque defenſore. Erat autem caſtrum nobile & fortiſſimum, ſuper Dordonam fluvium, in amœniſſimo loco ſitum. Statim comes noſter turrem caſtri, quæ erat altiſſima & pulcherrima, & penè vſque ad ſummum munita, ſubfodi fecit & dirui. Ad dimidiam verò leugam erat caſtrum aliud miræ fortitudinis, quod dicebatur Monsfortis. Dominus verò caſtri, nomine Bernardus de Caſnacio, homo crudeliſſimus, & omnium peſſimus, timore ductus fugerat à facie comitis noſtri, caſtro ſuo vacuo derelicto. Tot enim & tantæ erāt crudelitates, rapinæ, enormitates illius nequiſſimi & ſceleratiſſimi; quòd vix poſſent credi, aut etiā cogitari. Et cùm talis eſſet, procuraverat ei diabol' adjutorium ſimile ſibi; vxorē videlicet, quę erat ſoror vicecomitis Torenæ. Hæc altera Ieſabel, imò longè pejor & crudelior, quàm Ieſabel, omnium malarum erat peſſima fœminarum, & viro ſuo crudelitate non impar & malitia. Ambo igitur, cùm eſſent nequiſſimi, ſpoliabant, imo deſtruebant eccleſias, peregrinos invadebant, membris innoxios detruncabāt: ita q in vnico monaſterio monachorū nigrorū, quod Sarlatū* dicitur, inventi ſunt à noſtris centum quinquaginta inter viros & mulieres; qui manib' vel pedibus amputatis, erutis oculis, ſive cæteris mēbris cæſis, à prædicto tyranno & vxore ejus fuerant mutilati. Ipſa enim vxor tyranni totius pietatis oblita, pauperibus mulieribus, vel mamillas faciebat extrahi, vel pollices abſcindi; vt ſic ad laborandum inutiles redderentur. O crudelitas inaudita! Sed his omiſſis, cùm nec milleſimam malitiarum dicti tyranni & vxoris ejus partem poſſemus exprimere; ad propoſitum redeamus. Deſtructo igitur & everſo caſtro Domæ, voluit comes noſter ſubvertere caſtrū Montisfortis, quod erat ſicut diximus, præfati tyranni. Mox epiſcopus Carcaſſonæ, qui totum pro negotio Chriſti ſe laboribus exponebat, aſſumēs ſecum partem peregrinorum, abijt, & fecit dirui caſtrum illud. Adeo autem fortiſſimi erant muri illius, quòd vix poterant dirui: eo quod cęmentum in lapidem obduruiſſet, vnde etiam multos dies oportuit noſtros facere in diruendo caſtro. Ibant peregrini manè ad operandum, & ſerò revertebantur ad locum caſtrorum: exercitus enim non receſſerat à Doma, eo quod aptior & competentior exercitui erat locus. Erat præterea prope Montemfortem aliud caſtellum, nomine Caſtrum novum, non impar cæteris in malitia; & hoc ipſum timore exercitus fuerat derelictū. Propoſuit autem comes noſter tenere & occupare caſtrum illud, vt per hoc melius poſſet pacis cōpeſcere turbatores. Sicut cogitavit, ita & fecit. Erat inſuper quartum caſtrum ſatis forte, nomine Bænatium. Hujus caſtri dominus peſſimus erat, & eccleſiarum moleſtiſſim' oppreſſor. Dedit autem ei comes noſter optionem, vt vnū eligeret de duobus; videlicet vt infra terminum à comite, & ab ipſis qui ibi erant præfixum, reſtitueret malè ablata, aut humiliarentur muri caſtri ipſius. Et ad hoc exequendum datæ fuerunt induciæ per plures dies: ſed cùm intra dies illos, de rapinis non feciſſet reſtitutionem, voluit comes noſter humiliare munitionem caſtri Bænacij; invitoque tyranno, & multum dolente, fecit comes noſter humiliare turrem, & muros caſtri Bænacij. Allegabat enim maleficus ſæpedictus, caſtrum ſuum non debere humiliari; eo quod ipſe ſolus erat in terra illa, qui juvaret regem Franciæ contra regem Anglorum: ſed comes allegationes iſtas vanas ſciens & frivolas, non deſtitit à propoſito. Iam etiam allegationes prædictas, tyrannus memoratus expoſuerat regi Franciæ, ſed nihil proficere potuit. In hunc modum ſubjugata ſunt quatuor caſtra illa, Doma videlicet, Monsfortis, Caſtrum novum, Bænacium. In his 4. caſtris, à centum annis & antea, ſedes fuerat ſatanę; ab his egreſſa fuerat iniquitas ſuper faciem terræ. Iſtis igitur ſubjugatis per peregrinorum laborem, & probitatem experiiſſimam comitis Montisfortis, reddita eſt pax & tranquillitas, non ſolum Petragoricenſibus; ſed etiam Caturcienſibus & Aginnenſibus, & Lemovicenſibus, pro magna parte. His igitur ad gloriam nominis Chriſti peractis, redijt comes noſter & exercitus ad partes Aginnenſes; & data ſibi opportunitate, fecit dirui munitiones, quæ erant per diœceſim Aginnenſem. Poſtea venit comes Figiacum, auditurus loco regis Franciæ cauſas & quæſtiones indigenarum; rex enim commiſerat ei in partibus illis vices ſuas in multis. Multa audivit, & multa correxit: & plura correxiſſet, ſed noluit excedere fines regij mandati. Inde progreſſus versùs diœceſim Ruthenenſem, occupavit caſtrum fortiſſimum prope Figiacum, nomine Capdecanacum, vbi ab antiquo fuerat nidus & refugium ruptariorum. Inde venit comes cū exercitu* Ruthenam civitatem. Impetijt autem comes comitem Ruthenenſem de multis. Ipſe enim comes Ruthenenſis homo ligius erat comitis noſtri: ſed quoddam quærens ſubterfugiū, dicebat, quòd partem terræ ſuæ maximam tenebat à rege Angliæ. Quid plura? Poſt multas altercationes, recognovit totam terram ſuam tenere à comite noſtro, & de tota terra ſua fecit ei hominium; & ita facti ſunt amici & concordes. Erat prope Ruthenam, caſtrum quoddam forte, nomine Severacum, in quo habitabant ruptarij turbatores. Tot enim & tanta mala proveniebant à caſtro illo, quòd non poſſet de facili exprimi. Illi ſiquidem qui erant in caſtro illo, non ſolum Ruthenenſem diœceſim infeſtabant; ſed totam terram in circuitu ad Podium B. Mariæ. Dum igitur comes noſter eſſet apud Ruthenam, mandavit domino caſtri, vt redderet ei ipſum caſtrum: ille verò de fortitudine munitionis confiſus, cogitans etiam quod comes tunc temporis non poſſet obſidionem circa caſtrum tenere, eo quod hiems erat, & caſtrum illud in montanis, & in locis frigidis eſſet ſitum, noluit reddere caſtrum ſuum. Quadam igitur nocte Guido de Monteforti frater comitis noſtri germanus, aſſūptis militibus & ſervientibus ſecum, exiens à civitate Ruthenenſi, equitavit de nocte vſque prope caſtrum ſæpedictum; & ſummè diluculo illuceſcente aurora, irruit ſubitò in burgum inferius, cœpitque illud in momento, & occupavit. Illi autem de burgo receperunt ſe in inferiorem munitionem; in ſummitate ſiquidem montis ſita erat munitio, burgum verò forinſecus à munitione iſta per declivum montis proten-

*perculſi

Bernardi de Caſnacio & vxoris ejus crudelitas.

*Gallicè Sarlat. nunc Epiſcopatus.

Frivolæ allegationes domini Benacij.

*Rhodez

Comes Ruthenſis Montisforti hominiū facit.

debatur. Ideo autem dictus Guido occupavit burgum, ne adverſarij veniente caercitu poſſent illud combureta. Veniens igitur comes cum exercitu ad caſtrum Severaci, invenit dictum burgum illęſum, domoſq; plurimas exercitui aptas ad manendum; quas occupantes noſtri, firmaverunt obſidionem. A domino factum eſt iſtud, qui verus eſt in opportunitate adjutor, & pius in neceſſitate proviſor. Paucis diebus tranſactis, erexerunt machinam vnam, quæ pettaria dicitur, & fecerunt jacere contra caſtrum: adverſarij verò vnam ſimiliter machinam erexerunt, & cum ipſa noſtros, quantum poterant, infeſtabant. Nec ſilendũ, quòd obſeſſos illos ita attenuaverat dña in victualibus, quòd nimia penuria arctabantur; frigus præterea & hiemis aſperitas ita eos affligebat, vtpote qui modicas, & viliſſimas habebant veſtes, quòd neſciebant, quid agerent. Si quis autem de paupertate & miſeria eorum miretur, noverit quòd ita ſubitò præoccupati fuerunt, quòd non licuerit eis, nec armis, nec victualibus ſe munire. Non enim putabant, ſicut diximus, quòd noſtri media hieme, & in locis tam frigidis, poſſent obſidionẽ tenere. Poſt paucos verò dies fame & ſiti, frigore & nuditate afflicti, poſtulaverunt pacem. Quid plura? Poſt longum & varium de modo compoſitionis tractatum, randem ad proborum conſilium in hoc cõvenerunt tam noſtri, quàm dominus caſtri, quòd ipſe redderet comiti caſtrum; & comes ipſum caſtrum Epiſcopo Ruthenenſi, & cuidam nobili militi, qui dicebatur Petrus Brimundi, traderet cuſtodiendũ: factumque eſt ita. Statim nobilis comes de mera

Monfortij liberalitas in hoſtem.

liberalitate ſua reddidit ſupradicto domino Severaci totam aliam terram ſuam, quam occupaverat Guido de Montefotti. Priùs tamen quàm redderet ei terram ſuam, induxit eum ad hoc, quod hominibus ſuis malum non inferret, eo quod ſã reddidiſſent memorato Guidoni. Poſt hęc etiam nobilis comes, vtpote liberaliſſimus, reddidit ei Severacum, recepta ab ipſo hominij fidelitate & ſacramento: & ita in gratiam & familiaritatem comitis eſt ſuſceptus. Nec prętermittendũ, quòd per redditionem caſtri Severaci toti terrę illi reddita eſt pax & quies. In omnibus laudandus eſt Deus, amplectendus athleta ipſius fideliſſimus, comes videlicet Chriſtianiſſimus Montis-fortis. His omnib⁹ rite peractis, Magiſter Petrus Beneventanus Apoſt. ſedis legatus, de quo ſuprà fecimus mentionem, reverſus à partibus Arragonẽſibus, in quibus pro gravibus negotijs fecerat lõgam moram, convocavit celeberrimum & generaliſſimum Concilium, in quindena Nativitatis Dominicæ apud Montempeſſulanum.

Capvt LXXXI.

Concilium apud Montempeſſulanum celebratur: in quo Mofortius terra conquiſita princeps declaratur

Anno ab Incarnat. Dom. 1214. in quindena Nativitatis Dominicæ, convenerunt apud Montempeſſulanum Archiepiſcopi & Epiſcopi, vocati à M. Petro Beneventano Apoſtolicę ſedis legato, ad Concilium: vt de his, quæ pacis erant & fidei, idem legatus ſecundùm prælatorum cõſilium ordinaret. Convenerunt autem ad illud Conciliũ quinque Archiepiſcopi, videlicet Narbonenſis, 1. Accitanus, 2. Ebredunenſis, 3. Arelatenſis, 4. Aqueaſis. Fuerunt epiſcopi 28. pluresque de baronibus terræ ibi affuerunt. Nobilis autem comes Montisfortis non intravit cum alijs Montempeſſulanum: ſed manſit diebus Cõcilij in quodam vicino caſtro, quod erat epiſcopi Magalonenſis. Homines autem Montiſpeſſulani, vtpotè peſſimi & ſuperbiſſimi, sẽper exosũ habebant comitem, & omnes Francigenas; ita quod ipſum comitem non permittebant Montẽpeſſulanum intrare. Hac de cauſa manſit, ſicut diximus, in caſtro prædicto, veniebatque quotidie vſque Montem-peſſulanum in domo fratrũ militiæ templi ſoris murum, vbi egrediebantur foris ad eum archiepiſcopi & epiſcopi, quoties opus erat. Igitur convenientibus, vt prædictum eſt, legato, archiepiſcopis, & epiſcopis, abbatibus, & alijs eccleſiarum prælatis apud Montem peſſulanum, fecit legatus ſermonem in Eccleſia B. Virginis Mariæ. Poſtea vocavit in domo in qua manebat, archiepiſcopos quinque, & epiſcopos 28. abbates, & alios eccleſiarum prælatos innumerabiles: quibus in vnum congregatis, primò eos allocutus eſt in hæc verba. Repeto & requiro à vobis, ſub obteſtatione divini judicij, & obedientiæ debito, quo Romanæ eccleſiæ tenemini, vt omni gratia, odio, livore poſtpoſitis, detis nobis fidele conſilium, ſecundùm ſcientiam veſtram; cui meliùs & vtiliùs, ad honorem Dei & S. matris Eccleſię, & pacem terræ, ad expugnandam vel expurgandam ſpurcitiam hæreticorum, concedi & aſſignari debeat Tholoſa, quam comes Tholoſanus tenuit, & aliæ terræ, quas occupaverunt exercitus Chriſtianorum crucesignatorũ. Omnes archiepiſcopi & epiſcopi habuerũt longã & diligentẽ deliberationem, vnuſquiſque cũ abbatibus ſuæ diœceſis, & familiaribus clericis ſuis; & quia bonum videbatur & rectum redigere in ſcriptum, & in hoc tandẽ omnium & ſingulorum vota & conſilia convenerunt, vt nobilem comitem Montisfortis eligerent in totius terræ illius principem & monarcham. O res miranda! Si creandus eſt epiſcopus aut abbas, via in vnam perſonã conveniunt pauciſſimorum conſenſus; ecce in electione principis tantæ terræ, tot & tantæ perſonæ in memoratũ Chriſti pugilem, ſine aliqua diſſenſione vota ſua vnanimiter contulerunt: à Deo proculdubio factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.

Comes Montisfortis terra devicta princeps eligitur.

Poſtquam ergo archiepiſcopi & epiſcopi elegerant prænobilem comitem modo quo prænarravimus; inſtantiſſimè requiſierunt à legato, vt ipſe ſtatim traderet totã terram eidem comiti: ſed habito recurſu ad literas D. Papæ, quas miſerat legato, inventum eſt, quod legatus non poterat iſtud facere, inconſulto D. Papa: & hac de cauſa, communi aſſenſu tam legatorum quàm prælatorum, Ebredunenſis archiepiſcopus Guard⁹, vir multæ ſcientiæ, & totius bonitatis, miſſus eſt Romam, & quidam clerici cum eo; literas tam legati quàm prælatorum ferentes ſecum; in quibus ſupplicabant prælati omnes D. Papæ inſtantiſſimè, vt nobilem comitem Montisfortis, quẽ vnanimiter elegerant, concederet eis in terræ dominum & monarcham. Illud autem non credimus reticendum, quòd dum celebraretur memoratum concilium in Monte peſſulano, quodam die legatus comitem noſtrum, qui erat foris muros, in domo militię templi fecit vocari, vt intraret ad ipſum & prælatos. Statim comes intravit cum paucis; militibus verò ſuis, qui cum eo pauci intraverant, cauſa ſpatiandi per villam evagãtibus; comes erat cum legato & prælatis, ipſe & duo filij ejus. Mox illi de villa, vtpote nequiſſ

Narbonne
1. Auch
2. Ambrun
3. Arles
4. Aix

ſimi, armaverunt ſe clanculo pro magna parte; intranteſq; eccleſiam B. Mariæ, poſtquam comes intraverat, totam viam per qua ipſum redire putabant, obſervantes, expectabant reditum ejus, vt eum occiderent, ſi poſſent. Sed pius dñus aliter & longè meliùs ordinebat. Innotuit ergo comiti noſtro, quod ſiebat: & per aliã viam quam intraverat exiens, ab inſidijs declinavit. His omnibus *Monfortius euadit inſidias hoſtiũ.* rite geſtis, & celebrato per multos dies concilio, prælati qui aderant, ad propria redierunt: legatus autẽ & comes noſter venerunt Carcaſſonam. Interea legatus epiſcopum Tholoſanum miſit Tholoſam, vt ex parte ipſius occuparet & muniret caſtrum Narbonenſe: ſic enim vocabatur munitio & palatium comitis Tholoſani. Cives autem Tholoſani ad mandatum domini legati, imò potius, timore ipſius, filium comitis Tholoſani fecerũt exire à munitione jam dicta, quam hactenus tenuerant, & tradiderunt eam ex parte legati epiſcopo ſuo; qui intrans munitionem tenuit eam, & munivit eam militibus & ſervientibus, tamen in ſumptibus civiũ & expenſis.

Caput LXXXII.

Primus adventus Ludovici filij regis Franciæ in partes Albigenſium.

AN. Verbi incarnati 125,. Ludovicus fili⁹ regis Franciæ primogenitus, qui triennio jam tranſacto, crucem contra hæreticos aſſumpſerat, ſed multis & gravibus guerris fuerat impeditus; ſopitis pro magna parte guerris, quas contra hoſtes multas & multũ graves habebat pater ejus; ipſe iter arripuit ad partes Albigenſium, vt votũ ſuæ peregrinationis expleret. Venerunt cum eo multi nobiles & potentes: qui omnes ad diem, quem eis præfixerat, in die S. Dominicæ Reſurrectionis convenerunt ad Lugdunum. Fuerunt ibi cum Ludovico epiſcopus Belvacenſis Philippus, Comes S. Pauli, Galterus comes Pontivi, * Comes Sagienſis, * & de Alacone Robertus, Guiſcardus de Bellojoco, Matthæus de Monte-Morenciaco, vicecomes Meledani, & multi alij probi milites, nobiles & potentes. Fuit etiam ibi venerabilis epiſcopus Carcaſſonæ Guido, qui ad preces nobilis comitis Mõtisfortis, paulò antè pro negotio fidei ad partes deſcenderet Gallicanas, & cum Ludovico veniebat. Ludovicus autem, & qui cum eo erant, ipſum tenerrimè diligebant, ejuſque voluntati & conſilijs in omnib⁹ acquieſcebant. In craſtino Paſchæ movens epiſcopus cum ſuis à Lugduno, venit Viennam: comes autẽ Montisfortis occurrebat domino ſuo, Ludovico videlicet, lætabundus & gaudens, & deſcenderat vſque Viennam. Quanta autem fuerit in mutua illa obviatione exultatio, non eſſet facile exprimere. Progrediens Ludovicus cum ſuis Vienna, venit Valentiam: legatus autem, de quo ſupra tetigimus, ſcilicet Magiſter Petr⁹ Beneventanus, occurrebat Ludovico, & venerat vſque Valentiam. Sicut in ſuperioribus expreſſimus, memoratus legatus cives Tholoſanos & Narbonenſes, & alios, qui fuerant contra chriſtianitatem & comitẽ Montisfortis, abſolverat, ſecreto ſuo & provido conſilio, quo ipſe nonnã Tholoſanam inſuper & Narbonenſem civitates, & alia caſtra hoſtiũ Chriſti in partibus Albigẽſib⁹, in manu ſua & protectione tenebat; timebatque ne Ludovicus, vtpote primogenitus Regis Frãciæ, & totius terræ, quam legatus tenebat, domin⁹ principalis, aliquid poteſtativè vellet facere

** Pontbien*
** Seez*

cõtra cõſiliũ & ordinationẽ legati: ut occupãdo civitates & caſtella, quæ legatus tenebat, aut etiã deſtruendo; ideoque, ſicut dicebatur, & erat veriſimile, non placebat legato adventus & præſentia Ludovici: nec mirum. Cùm enim tota terra ſæpius memorata veneno hæreticæ pravitatis infecta fuiſſet, rex Franciæ, vtpote dominus principalis, admonit⁹ fuerat, & multoties requiſitus, vt tanto morbo manum apponeret expulſivam, & ab heretica ſpurcitia purgare intenderet regnũ ſuum: ipſe verò non apponuerat conſilium, vel auxilium, vt deberet: & ideo cùm terra illa per D. Papam auxilio ſignatorum fuiſſet acquiſita, non videbatur legato, quòd Ludovicus deberet aut poſſet, contra ordinationes ejus aliquid attẽtare. Videbetur etiam legato, qui cruce ſignatus erat, & tamquam peregrinus veniebat, vnde non deberet ejus diſpoſitioni in aliquo cõtraire. Ludovicus autem, vtpote mitis & benigniſſimus, reſpondit legato, quòd ad voluntatem ipſius & conſiliũ ſe haberet:. Exiens Ludovicus à Valentia, venit ad villam S. Ægidij, & comes nobilis Montisfortis cum eo. Venerunt à curia Romana nuntij, quos, ſicut ſuprà memoratum eſt, legatus, & Archiepiſcopi, & Epiſcopi patriæ Provincialis miſerant ad Dominum Papam, poſtulãtes ibi dominum & monercham nobiliſſimum & Chriſtianiſſimum comitem Montis fortis. Dominus autem Papa miſit literas legato, & prælatis, & etiam comiti Montisfortis, ſub eadem forma: quibus continebatur, quòd ipſe D. Papa totam terram, quam comes tenuerat Tholoſanus, *Cõmendatur terra acquiſita Monfor. to.* terras etiam illas, quas crucesignati acquiſierant, & quas legatus tenebat per obſides & cuſtodes, commendabat comiti Montisfortis cuſtodiẽdas: donec in Concilio Generali, quod in Calendas Novẽbris illius anni convocaverat, de terris prædictis pleniùs ordinaret. Hoc audito, Ludovicus *Concilium Lateranenſe indictũ.* & comes noſter ſignificaverunt legato de adventu nuntiorum. Legatus autem tunc erat prope S. Ægidium cum pluribus Epiſcopis in civitate Aselatenſi.

Litera D. Papæ ad Comitem Montis fortis.

INnocentius Epiſcopus Servus ſervorum Dei, dilecto filio ſuo, nobili viro, Simoni Comiti Montis-fortis, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Nobilitatẽ tuam dignis in Domino laudibus commendamus: quia pura dilectione, mẽte ſincera, & viribus indefeſſis, tamquam verus & ſtrennus miles Chriſti, & invictus Catholicæ fidei propugnator, prælia Domini laudabiliter præliaris: vnde in omnem ferè terram tuæ fidei ſonus exivit. Propter quod ſuper caput tuũ multæ benedictiones effunduntur, ed gratiã tibi ampliùs acquirendam, & totius Eccleſiæ precamina congeruntur: & multiplicatis interceſſoribus, corona tibi gloriæ conſervatur, reddenda tibi à juſto judice in futurum; quam propter tua merita ſperamus eſſe tibi repoſitam nunc in cœlis. Eia miles Chriſti, miniſterium tuum imple, currens per propoſitum tibi ſtadium, donec bravium comprehendas: nec in tribulationibus vnquam deficias; ſciens collateraliter tibi aſſiſtere Deum Sabaoth, Dominum videlicet exercituum, ac principem militiæ Chriſtianæ: nec velis bellicos ſudores abſtergere, antequam palmam victoriæ conſequaris; quinimo cùm bene inchoaveris, bonum principium, ac media quæ poſtmodum laudabiliter proſequi curaviſti, per longanimitatem & perſeverantiam, quæ coronat, laudabi-

his optato fine ſtudeas conſummare; ſciens, juxta verbum apoſtoli, neminem eſſe coronandum, niſi legitimè decertantem. Cùm igitur totam terram, quam comes tenuit Tholoſanus, cum alijs terris à cruceſignatis obtentis, quæ à dilecto filio noſtro Petro S. Mariæ in * Aquiro Diacono Cardinali, apoſtolicæ ſedis Legato, tenentur per obſides vel cuſtodes, vſque ad tempus Concilij generalis, in quo de ipſis, conſilio prælatorum pleniùs poſſimus ſalubriter ordinare, prudentiæ tuæ duximus committendas, vt eas conſerves, cuſtodias & defendas: concedentes tibi redditus & proventus earum, cum juſtitijs, & cum alijs ad jurisdictionem ſpectantibus: cùm nec poſſis, nec debeas proprijs ſtipendijs militare, ſalvis expenſis, pro munitione & cuſtodia caſtrorum, quæ de mandato noſtro tenentur. Nobilitatem tuam cum omni diligentia commonemus, totis affectibus in domino poſtulantes pro munere, ac ſub obteſtatione divini numinis obſecrantes, in remiſſionem peccaminum injungendo, quatenus non refugias hanc pro Chriſto legationem recipere: cùm ipſe pro te à Patre legatione ſuſcepta, tamquam gigas cucurrerit vſque ad crucis patibulum & ad mortem; cùm ta totũ devoueris in Chriſti obſequio, non deficias fatigatus, nec recuſes vſque ad finem, bonam pro Chriſto militiam exercere: nec vnquam in cor tuum aſcendat, vt tam dulcibus paternis obvies monitis & mandatis; ſed potiùs toto deſiderio & affectu amplecti ſtudeas, quæ mandamus; vt in perpetuum Chriſti amplexibus foveatis, qui te ad amplexus invitans, extendit pro te brachia indefeſſa. Provida etiam deliberatione diligenter attendas, ne in vacuum cucurreris, aut etiam laboraveris; ſi per tuam negligentiam locuſtarum multitudo, quæ de abyſſi puteo ſunt egreſſæ, ſed per tuum miniſterium, de terra quam occupaverant ejectæ, ipſam, quod abſit, iterum occupaverint in exterminium plebis Dei. Nos autem, quia pro certo ſperamus, quod de tua ſalute ſollicitus, numquam debeas mandatis apoſtolicis obviare, Baronibus, Conſulibus, & alijs Chriſti fidelibus in terris prædictis conſtitutis, dedimus in mandatis, in virtute Spiritus Sancti præcipientes diſtrictè, quatenus plenariè intendentes mandata tua ſuper negotio pacis & fidei, & alijs quæ ſuperiꝰ ſunt expreſſa, inviolabiliter obſervare procurent, contra impugnatores Catholicæ fidei, & pacis diſturbatores, magnificè ac potenter tibi conſilium & auxilium impendentes; ita quod eorum cooperante ſubſidio, negotiũ pacis & fidei ſalubriter exequatis: quod Legato quoque præcipiendo mandamus, vt ſuper his ſtatuat & diſponat, quidquid ipſi negotio viderit expedire, impendens tibi conſilium & auxilium opportunum; & quod ſtatueris, faciat firmiter obſervari: contradictores, ſi qui fuerint, vel rebelles, ſublato cujuſlibet conditionis vel appellationis obſtaculo, ad id quod viderit expedire, diſtrictione compellens. Datum Laterani 4 Non. Apr. Pontif. an. 18.

*Ciaconius legit Aquino.

Progrediens Ludovicus à villa S. Ægidij, venit ad Montempeſſulanum, & inde Biterrim. Civitas autem Biterris diſtat quatuor tantũ leugis à Narbona. Cives autem Narbonenſes timore ducti miſerunt ad Ludovicum, ſignificantes ei, quòd parati erant ad faciendam ejus in omnibus voluntatem. Nec ſilendum, quòd Archiepiſcopus Narbonenſis Arnaldus, quantum poterat laborabat ad hoc, quod muri Narbonæ non diruerentur; ob hoc etiam deſcenderat obviam Ludovico vſque Viennam. Dicebat ſiquidem, quod ſua erat Narbona, & hoc pro parte verum erat; inſuper etiam Ducatum Narbonæ, quem ab antiquis temporibus comes tenuerat Tholoſanus, vſurpaverat ſibi archiepiſcopus, & tenebat. Quamvis autem homines Narbonenſes eſſent pro parte de dominio Archiepiſcopi, tamen contra Deum & chriſtianitatem comiti Montiſ fortis ſe oppoſuerant, imò Chriſtum impugnaverant toto niſu; ob hoc etiam in villam ſuam intromiſerant hoſtes Chriſti, & diu tenuerant. Archiepiſcopo etiam, qui pro conſervatione murorum ita ardenter laborabat graves præcedenti anno intulerant metus fortis. Vnde videbatur noſtris quod Archiepiſcopus contra vtilitatem eccleſiæ, & ſuam etiam, inſtabat, ne muri caderent Narbonæ. Propter hoc & alia quædam, quæ non eſt neceſſarium replicare, aliquantulum diſcordiæ intervenerat inter Archiepiſcopum, & comitem Montisfortis; videbatur ferè omnibus, quod Archiepiſcopus, quoad prædicta, non ſatis in futurum providebat vtilitati negotij fidei Chriſtianæ. Cùm eſſent Biterris legatus, & Ludovicus, & comes Montisfortis, & peregrini; omnes de voluntate Legati, & conſilio Prælatorum, qui plures illuc convenerant, ita eſt ordinatum; quod Ludovicus de voluntate & authoritate Legati, faceret dirui muros Narbonæ, Tholoſæ, & quorumdam caſtrorum: eo quòd per muniones illas Chriſtianitati evenerant multa mala. Inhibuit autem Ludovico, ne homines dictarum civitatum perturbaret in aliquo, niſi tantum in diruitione murorum. Quod vt poſſet meliùs obſervari, Ludovicus mandavit civibus Narbonæ, vt ipſi ad arbitrium duorum militum, quos ad hoc miſit Narbonam, infra tres ſeptimanas diruerent muros ſuos, quod niſi facerent, ſcirent ſe graviter puniendos. Cœperũt igitur Narbonenſes diruere muros Iericho, Narbonæ videlicet civitatis. Ludovicus autem movens à Biterris, venit cum ſuis Carcaſſonam; vbi cum per aliquot dies moram feciſſet, venit legatus. Quadam igitur die convocauit legatus ad ſe in domum Epiſcopi Carcaſſonenſis Epiſcopos, qui aderant, Ludovicum, & comitẽ Montisfortis, & nobiles qui erant cum Ludovico. Quibus omnibus congregatis legatus juxta formam mandati apoſtolici, commendavit comiti terram vſque ad Concilium generale. Poſt hæc movens Ludovicus Carcaſſonã, perrexit ad quoddã caſtrum vicinũ, quod dicitur Fanum Iovis, & fecit ibi paucos dies. Interea legatus & comes Montisfortis perrexerunt ad caſtrum Apamiarum. Venit ibi ad legatum peſſimus comes Fuxi. Comes autem noſter, noluit illum videre. Ibi commendavit legatus comiti noſtro caſtrum Fuxi, quod diu in manu ſua tenuerat; comes autẽ noſter ſtatim miſit milites, & caſtrum Fuxi munivit. Nec ſilendum, quod antequã exirent Legatus, & Ludovicus à Carcaſſona, comes Montisfortis miſit Guidonem fratrem ſuum, & milites cum eo, ad recipiendam & occupandam ex parte ejus Tholoſam. Poſt hæc receperunt ex parte comitis noſtri ſacramẽta fidelitatis à civibus, & præceperunt eis, vt diruerent muros civitatis. Acquieverunt cives, licet inviti, nimiumque dolentes: & plus timore impulſiꝰ quàm amore inducti, cœperunt diruere muros ſuos. Ab illo igitur

Archiepiſcopus Narbonenſi pro conſervatione murorũ vrbis nimis labarat.

tempore humiliata eſt ſuperbia ciuitatis Tholoſanæ. Igitur poſtquã legatus commendauit comiti noſtro caſtrũ Fuxi, legatus ipſe, & Ludouicus, & comes Montisfortis, & peregrini omnes, pertranſierunt & intrauerunt Tholoſam. Inde Ludouicus & peregrini, peracto peregrinationis ſuæ termino, videlicet 40 dierum, ad partes Franciæ redierunt. Legatus etiam exiens à Tholoſa, venit Carcaſſonam: ibique expectauit per aliquot dies comitem Montisfortis. Comes autem nobilis poſtquam paucos dies fecerat in Tholoſa, venit Carcaſſonam ad legatum. Poſtquã igitur legatus in terra Albigenſium fecerat plures dies, & ſicut vir circunſpectus & prouidus, injũctæ ſibi legationis officium laudabiliter fuerat exequutus, tota inſuper terra ſæpedicta de mãdato ſummi pontificis commendata erat nobili comiti Montisfortis; deſcendẽſque idem legatus in partes Prouinciæ, ad ſummum Pontificem eſt reuerſus. Nobilis autem comes Montisfortis proſecutus eſt legatum à Carcaſſona, vſque ad S. Antonium prope Viennam. Inde perrexit legatus Romam; nobilis autem comes, poſtquam fecit in Prouincia paucos dies, ad partes reuerſus eſt Carcaſſonę: factuſque ibi paucis diebus, verſus partes Tholoſanas & Aginnenſes ſe tranſtulit; vt viſitaret terras illas, & corrigeret corrigenda. Nec ſilendum, quòd muri Tholoſę pro magna parte fuerant jam ſubverſi. Poſt aliquot autem dies, Bernardus de Caſnacio, vir peſſimus & crudelis, de quo ſupra fecimus mentionem, caſtrum quoddã in Petragoricenſi diœceſi, quod ipſius fuerat, & dicebatur Caſtrumnovum, proditioſè recuperauit. Miles enim quidam Francigena, cui comes cuſtodiendum commiſerat caſtrum illud, minùs ſufficienter illud munierat, ſed dimiſerat pene vacuum. Quo audito, prędictus Bernardus venit ad caſtrum, & obſedit illud; ſtatim cœpit, militeſque, qui ibi erãt, morte patibuli condemnauit.

Redit in Galliam Ludouicus Regis filius.

CAPVT LXXXIII.

Concilium Lateranenſe celebratur, in quo Comitatus Tholoſanus Simoni comiti commendatus, decreto Concilij eidem conceditur.

ANno Verbi incarnati 1215. menſe Nouembri, D. Papa Innocentius 3 conuocatis Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, & alijs Eccleſiarum Prælatis, in Lateranenſi Eccleſia, celebrauit in vrbe Roma generale Concilium, & ſolemne. Inter alia quę ordinata fuerũt in Concilio, & ſtatuta, tractatũ fuit de negotio fidei contra Albigenſes. Venerat etenim ad Cõcilium Raimundus quondã comes Tholoſanus, & filius eius, comes etiam Fuxi, pacis & fidei manifeſtiſſimi turbatores; ſupplicaturi Concilio pro recuperatione terræ ſuæ, quam perdiderãt, diuina diſponente cenſura, ſuffragante auxilio ſignatorum. Comes verò nobilis Montisfortis, miſit illuc fratrẽ ſuum germanum Guidonẽ de Monteforti, alioſq; fideles nuntios & diſcretos. Verum eſt, quòd fuerunt ibi aliqui, etiam quod eſt grauius, de prælatis, qui negotio fidei adverſi, pro reſtitutione dictorum comitum laborabant; ſed non prævaluit conſilium Achitophel, fruſtratum eſt deſiderium malignorum. Dominus etenim Papa, approbante pro majori parte & ſaniori ſacroſancto Concilio, in hunc modum ordinauit de negotio memorato. Statuit ſiquidem, & prouidit, quòd Tholoſa ciuitas, & aliæ terræ à cruceſignatis obtentæ, cõcederentur comiti Montisfortis: qui in prædicto negotio viriliter & fideliter laborauit ſuper omnes. Terram verò, quã comes Toloſanus habuerat in Prouincia, cuſtodiri voluit ſummus Põtifex, vt de illa fieret prouiſio in parte, vel in toto, filio dicti comitis Toloſani: ſi tamen per certa fidelitatis & bonæ cõverſationis indicia oſtenderet ſe miſericordia dignũ eſſe. Sed quàm malè prædicta ſe habuerint, & qualiter miſericordiam in durum ſibi converterit judicium, in ſequentibus oſtendemus. Poſt reditum nuntiorum ſuorum à Concilio, comes Montisfortis de prælatorum terræ Albigenſis, & baronum ſuorum conſilio, perrexit in Franciam ad dominum ſuum Regem: vt ab eo terram reciperet, quæ de feudo ejus erat. Quantus autem honor ei exhibitus ſit in Frãcia, nec à nobis ſcribi, nec ab audiente de facili credi poſſet. In quãcumque enim ciuitatem, caſtellum, ſeu villam intrabat, exibant ei obviã cum proceſſione clerus & popul[us], clamantes & dicentes, *Benedictus qui venit in nomine Domini*; tantaque & talis erat pia & religioſa deuotio populi, quod beatum ſe eſſe dicebat, qui ejus poterat tangere fimbriã veſtimenti. Veniens comes ad regem, ab eo benigniſſimè & honorificè eſt ſuſceptus. Poſt jocunda verò gratæ familiaritatis colloquia, rex inueſtiuit comitem, & confirmauit ducatũ Narbonæ & Tholoſę ei, & hæredibus eius: totam etiam terram, quam in feudo eius acquiſierant cruceſignati, contra hæreticos & defenſores eorum. Cùm eſſet nobilis comes in Francia, Raimundus filius Raimundi quondã comitis Tholoſæ puer, ſed non à puerilitate, imò potius à ſtultitia, mandatis apoſtolicis per omnia veniens ex adverſo; ſpreta inſuper illa magna gratia, & copioſa miſericordiæ, quam ei ſedes apoſt. fecerat, licet indigno, ad partes Prouinciales acceſſit: & facta conjuratione contra Deum, & jura ciuilia & canonica, cum Auinionenſibus, & Taraconenſibus, & Maſſilienſib[us], cõſilio & auxilio quorumdam nobilium Prouinciæ, occupauit terrã illam, quam de commendatione D. Papæ cuſtodiebat nobilis comes Montisfortis. Occupata terra trans Rodanum, venit ad quoddam nobiliſſimum caſtrum in regno Franciæ, in diœceſi Arelatenſi, in ripa Rhodani fluvij magni ſitum. Caſtrum illud fuerat comitis Tholoſæ, ſed Eccleſia Romana illud conceſſerat, & rex confirmauerat comiti Montisfortis; necnon & archiepiſcopus Arelatenſis, cujus eſt minus dominium ejuſdem caſtri, eidẽ comiti vt vaſſallo in feudum conceſſerat, & ab eo hominiũ acceperat pro eodẽ caſtro. Veniens dictus Raimundus Belliquadrum, vocatus ab hominibus ejuſdem caſtri, qui noſtro comiti hominium fecerant, in burgum eſt receptus. Statim confluentibus ad eum quibuſdam nobilibus Prouincię ciuibus, & Auinionenſibus, & Maſſilienſibus, burgenſibus inſuper Taraſconenſibus, viris perfidis & malignis, Seneſchallum comitis Montisfortis, militeſque & ſervientes, qui cum dicto Seneſchallo munitionem ſeruabant, in ipſa munitione obſedit, cœpitque acriter impugnare. Quo audito, Guido frater comitis Montisfortis, & Almericus ipſius comitis primogenitus, cæteríque Barones comitis, & milites, qui erant in partibus Tholoſanis, feſtinanter venerunt verſus Belliquadrũ, vt ſuis ſi poſſent, ſuccurrerent obſeſſis. Erat autem cum eis venerabilis epiſcopus Carcaſſonæ Guido; qui

Quidã prælati indecorè pro hæreticis ſtant in Concilio.

Monfortio itur obviã cum proceſſionibus, & acclamationibus.

Beaucaire

ſicut ſæpedictū eſt, erat in fidei negotio totus ardens. Interea comes nobiliſſimus Montisfortis, cum feſtinatione veniebat à Francia: adducebat autem ſecum plures milites, quos magnis ſtipendijs conductos traxerat à Francia. Properantes Guido frater comitis, & Almaricus filius eius, verſus Bellicadrum, venerunt Nemauſum ciuitatem, quæ diſtat à caſtro Bellicadri ſpatio quatuor leugarum: & manſerunt ibi nocte vna. Facto autem mane, audita miſſa, facta confeſſione, & communione dominici Sacramenti percepta, aſcenſis equis egrediuntur à Nemauſo, Bellicadrum prope antes. Ibant autem parati ad bellū: hoc enim erat ſummum ipſorum & ſolum deſiderium, ſcilicet quòd poſſent cum hoſtibus campalem habere congreſſum. Factum eſt autem dum eſſemus in via, dictum eſt nobis, quod prope publicam ſtratam erat quoddam caſtrū, Bellagarda nomine, quod reddiderat ſe hoſtibus noſtris, & etiam ipſam publicam ſtratam poterat plurimum infeſtare: ideoque de nobilium noſtrorum conſilio divertim⁹ ad caſtrum illud, quo ſtatim capto, ibi quievimus nocte illa. In craſtino ſummo diluculo audita miſſa, exivimus à caſtro illo, Bellicadrum properantes. Ibant autem noſtri parati ad bellum, tribus aciebus diſpoſitis, in nomine Trinitatis. Venientes autem noſtri ante caſtrum Bellicadri, invenimus infinitam hominum multitudinem, qui milites & ſervientes noſtros in caſtri munitione obſeſſos tenebant: ſed cum eſſent infiniti hoſtes, noſtri verò reſpectu eorum pauci, non tamen auſi ſunt extra inferiores muros caſtri, licet noſtri ante muros diutiſſime ſtantes eos ad prælium invitarent. Videntes noſtri, quòd non exirent hoſtes ad dimicandum contra eos, poſtquam expectaverant eos, & invitaverant ad exeundum, reverſi ſunt ad caſtrum Bellegardæ, vnde venerant, die altero reverſuri. Dum autem eſſemus apud Bellamgardam, comes nobilis Montisfortis rediens à Francia, properanſque Bellicadrū, venit Nemauſum. In craſtino ſummo manè movit comes à Nemauſo, & nos à Bellagarda: venienteſque ante Bellicadrum, comes ex vna parte, & nos ex altera, ipſos obſedimus obſeſſores. Videns Filius quondam comitis Tholoſani, quod comes Mōtisfortis obſediſſet Bellicadrū, convocavit quoſcumque potuit, Avinionenſes, Taraſconenſes, Vulobercenſes, & multos alios de vicinis caſtellis, & gentem perfidam, gentem apoſtatantem. Hi enim in vnum congregati contra Deum & athletam Chriſti, ſcilicet comitem Montisfortis, obſeſſos noſtros qui erant in munitione, quantum poterant infeſtabant. Non enim ſolummodo obſederamus Bellicadrū, ſed civitates & caſtella ſupradicta, imò provinciam fere totā. Fecerant autem hoſtes circa munitionem à parte exteriori murum & foſſatum, ne noſtri ad munitionem accedere poſſent. Ipſam præterea munitionem cum machinis, quæ dicuntur petrariæ, acriter infeſtabant; crebros præterea & duros inſultus noſtris, qui erant in munitione, faciebant: ſed noſtri ſe viriliter ac mirabiliter defendebant, & ex eis plurimos occidebant. Fecerunt hoſtes arietem miræ magnitudinis, quem applicātes ad murum munitionis, ipſum murum fortiter concutiebant. Noſtri verò, per miræ probitatis & ſubtilitatis artificia, ita impediebant ictus arietis, quod in nullo, vel in modico debilitaverūt murum. Fecerunt etiam adverſarij multas & alias multimodas machinas, ſed noſtri obſeſſi omnes combuſſerunt. Comes autem nobilis Montisfortis cum multo diſcrimine & expenſis foris tenebat obſidionem: tota quippe terra in circuitu corruperat viam ſuam. Non enim poteramus habere victualia ad opus exercitus, niſi à villa S. Ægidij, & à Nemauſo. Oportebat etiam, quod quando volebamus habere victualia à duabus villis, mitterentur milites, qui armati conducerent eos, qui victualia deferebant. Oportebat inſuper, quòd ſine intermiſſione, tam die quàm nocte, tertia pars militū exercitus armata eſſet, tum quia timebatur, ne hoſtes ſubitò in exercitum irruerent inſperati, quod tamen nunquā auſi ſunt attentare; tum propter machinas cuſtodiendas. Parari etiam fecerat comes nobilis petrariam, quæ jaciebat ad primum murum burgi. Non enim poterat habere plures machinas, quia non habebat milites, qui traherent eas: pauciſſimos habebat milites indigenas, & illi tepidi erant, & trepidi, & in modico, vel in nullo, exercitui Chriſti proficientes. Illi verò qui erant à parte adverſa, animoſi erant & audaces. Nec ſilendum, quòd quando hoſtes aliquos de noſtris capere poterant, ſive clerici eſſent, ſive laici, morte turpiſſima condēnabant. Poſtquā enim ſuſpenderant eos, alios occidebāt, alios mēbris truncabant. O bellū ignobile! ô cōfuſa victoria! Quadā die ceperunt quēdam militē de noſtris, captum occiderunt, occiſum ſuſpenderūt, ſuſpenſo manus & pedes abſtulerunt. O crudelitas inaudita! Pedes inſuper militis quos abſciderāt, projacerunt in munitionem cum māgonello; vt ita terrerent, & irritarent obſeſſos noſtros. Interea Raimundus quondam comes Tholoſæ, diſcurrebat per Cathaloniam & Arragoniam, adunando quos poterat milites, vt eorum auxilio intraret terram noſtram, & occuparet Tholoſam. Cives autem Tholoſani nequam & infideles, parati erant eum recipere, ſi veniret. Inſuper obſeſſis noſtris, qui erant in Bellicadrio, victualia defecerunt; nunquam enim poſſent eos capere hoſtes, ſi ad ſuſtentationem ſolummodo haberent victum. Significata eſt comiti noſtro ſuorum inopia obſeſſorum; qui in multa anxietate poſitus, quid ageret neſciebat. Nec enim ſuos obſeſſos poterat liberare, nec vlla ratione volebat expoſitos morti dimittere. Tholoſana inſuper civitas, & aliæ terræ quas tenebat, erant in ſummo perditionis periculo. His omnibus diligenter conſideratis, laborare cœpit comes nobilis & fidelis, quomodo obſeſſos ſuos liberare poſſet, & habere. Quid plura? Loquuntur noſtri per interpoſitas perſonas cum hoſtibus; ſit talis diſpoſitio, ne expoſitionem dicam eos. Ordinatur, quod obſeſſi noſtri dimitterent hoſtibus munitionem Bellicadri; ita quòd dimitteret eos adverſarij exire cum ſuppellectili ſua tota: factumque eſt ita. Si quis autem conſideret hujus obſidionis circumſtantias, licet nobilis comes de captione Bellicadri non haberet victoriam; tamen fidelis nobilitatis, & nobiliſſimæ fidelitatis inſignia reportavit. Recedens nobilis comes cum ſuis ab obſidione Bellicadri, venit Nemauſum: ibique dimittens equites, qui cuſtodientes civitatem, etiā diſcurrerent per terrā, ipſe properavit Tholoſam. Quod audiens Raimundus quondam comes Tholoſæ, qui & ipſe veniebat ad occupandam Tholoſam, confuſus aufugit. Accedens comes Tholoſam, præmiſit

Militū Catholicorum ....

Immanitas hæreticorū.

Bellicadrū hoſtibus neceſſitate traditur.

quoſdam de militibus ſuis in ciuitatẽ. Ciues autem perfidi, & ad proditionem parati, cœperunt illos, & in vna domo tenuerunt incluſos. Quod audiens comes, iratus & miratus eſt valde: videnſque quod Tholoſani vellent reſiſtere, fecit ignem apponi in parte ciuitatis. Ciues autem fugerunt in burgũ, adhuc volentes reſiſtere: ſed videntes quòd comes vellet eos aggredi per inſultum, timore ducti, expoſuerunt ſe & ciuitatẽ ejus per omnia voluntati. Comes verò muros & turres ciuitatis funditus euerti fecit: inſuper & de ciuib⁹ obſides habuit, quos in caſtris ſuis poſuit cuſtodiẽdos. Interea homines S. Ægidij apoſtatæ & infideles, receperunt in villã ſuam filiũ quondam comitis Tholoſæ, contra abbatis & monachorum voluntatem. Quod videntes ipſe abbas & monachi, extrahentes de eccleſia corp⁹ Chriſti, de villa nudis pedibus exierunt, villam ipſam interdicto & anathemati ſupponentes. Peractis comes nobilis apud Tholoſam aliquantis diebus, iuit in Vaſconiam: ibique contractũ eſt matrimonium inter Guidonem fratrẽ ipſius comitis, qui erat ſecundus natu, & Comitiſſam Bigorræ: & poſt paucos dies, comes rediit Tholoſam.

Apoſtatio ciuium S. Ægidij.

CAPVT LXXXIV.

Obſidio Montis Grenarij.

EO tempore, ille negotij Ieſu Chriſti hoſtis antiquus, & perſecutor indefeſſus, comes Fuxi, mandatis ſummi Põtificis & generalis Cõcilij ſecũdi, ſuper pace vel ſaltẽ treugis per quindenium obſeruandis veniens ex adverſo, munitionem quamdam extruxerat prope Fuxum, quæ Mons Grenarius dicebatur. Erat autẽ dicta munitio in altiſſimi ſummitate montis fundata: & quantum ad humanã æſtimationem non ſolùm inexpugnabilis, ſed quaſi inacceſſibilis videbatur. Ibi habitabant perturbatores pacis, & fidei ſubverſores: ibi hoſtes Eccleſiæ habebant refugiũ & recurſum. Audiens comes Montis-fortis, quòd per munitionem ſępedictam damna multa & grauia prouenirent: quòd niſi feſtinanter periculo occurreret imminenti, dãnificari poſſet incomparabiliter negotium Ieſu Chriſti: obſidere propoſuit munitionem ſæpius nominatam. Anno igitur Verbi incarnati 1216. 8. Idus Febr. Montem-Grenarium obſedit comes fortiſſimus Montisfortis. Erat autẽ in munitione illa Rogerius Bernardi, filius comitis Fuxẽſis, non degenerans ab iniquitate paterna: plures erant milites, & ſervientes cum eo. Non enim credebat, quòd aliquis mortalium Montemgrenariũ non ſolùm capere poſſet; ſed etiã tali tempore obſidere auderet. Sicut enim diximus, in montanis altiſſimis & frigidiſſimis ſitus erat: hiems adhuc erat, quæ in locis illis ſolet aſperiùs dominari. Sed fortiſſimus comes fidens in illo, qui aquis & ventis imperat, & cum tentationibus dat proventum: non veritus ventorum turbinem, non aſperitatem nivium, non pluviæ abundantiam expaveſcens: in luto & frigore obſidionem firmans, caſtrum obſeſſum cœpit fortiter impugnare, illi de caſtro ſe defendere toto niſu. Et quia omnes hujus obſidionis difficultates & anguſtias vix poſſemus per ordinem enarrare: iſtud breviter dicimus, quòd totus illius obſidionis ſtatus non tã labor, quàm martyrium debeat appellari. Poſt multos autem dies obſeſſis aqua defecit: & deficientibus etiam victualibus, defecit eis animus reſiſtendi. Obſeſſores autẽ noſtri, licet cum difficultate maxima,

Mons grenarius inexpugnabilis videbatur.

ita die noctuq; omnes aditus obſtruebant, quòd obſeſſi nec victualia inferre poterant in caſtrum, nec audebant deſcendere ad hauriendam aquam. His afflicti anguſtijs, loquũtur de redditione caſtri: veruntamen noſtri non plenè ſciebant ſtatum eorum, vnde faciliùs petitioni eorum aſſenſerunt. Modus autem redditionis, quem adverſarij offerebant, talis erat. Offerebant, quòd redderent comiti caſtrum, dummodo permitterẽtur abire cũ armis ſuis. Exiit de caſtro Rogerius Bernardi cum ſuis. Iurauit autem comiti, quòd per vnum annum non faceret ei guerram: quod juramentum quàm malè ſeruauerit, in ſequentibus oſtendemus. Redditũ eſt caſtrum in vigilia Dominicę Reſurrectionis. Statim comes nobilis caſtrum ſeruientibus muniuit, & poſt hæc pertexit Carcaſſonam. Erant autem caſtra quædã in diœceſi Narbonenſi, & prope Termas, in quibus habitabant ruptarij: qui peccatis exigentibus fuerant de terris ſuis expulſi. Iuit comes ad partes illas, & ex caſtris illis quædam vi cœpit, quædam ſine conditione aliqua reddiderunt. His rite geſtis, pertexit comes nobilis verſus partes Provinciæ, ad diœceſim videlicet Nemauſenſẽ. Villa ſiquidem S. Ægidij, inito multis fœdere cum Avinionenſibus & Bellicadrẽſibus, plura caſtra dictæ diœceſis, ipſo anno recedentes à Deo & Eccleſia, reddiderant Raimundo filio Raimũdi quondam comitis Tholoſani. Cùm verò comes nobilis cauſa peregrinationis, & de voluntate Abbatis, qui habet plenum dominiũ in dicta villa, ad villam S. Ægidij peruenisset, non eſt admiſſus ab hominibus ejuſdẽ villæ: ſed appellantes ad D. B. Cardinalem, portas villæ clauſerunt. Sed comes noſter, ſicut vir humilis & devotus, appellationi deferens, inde receſſit. Venerat enim in Provincia ipſo tempore M. Bertrandus, tituli SS. Ioannis & Pauli preſbyter Cardinalis, Apoſtol. ſedis legatus, vir multæ ſcientiæ, & probitatis immenſæ: miſſus à ſummo Pontifice, vt in prouincia Viennenſi, Arelatenſi, Aquenſi, Ebredunenſi, Narbonenſi, quæ pacis ſunt & fidei ordinaret. Erat autẽ trans Rhodanum in Arauſica* ciuitate. Ciues autẽ Avinionenſes, & Maſſilienſes, & homines villæ S. Ægidij, & Bellicadrienſes, & Taraſconenſes, dati in reprobũ ſenſum, & verſi in apoſtaſiam, obedire nolebãt. Interea comes nobilis Montisfortis caſtra quæ apoſtataverant ipſo anno, ſicut prædiximus, in diœceſi Nemauſenſi, fortiter impugnabat. Venerant autem in ejus auxilium, Girardus Bituricẽſis archiepiſcopus, & & Robertus Claromontenſis epiſcopus, viri potentes: qui anno præcedenti crucẽ aſſumpſerant contra turbatores pacis, & fidei ſubverſores. Venerunt autem cum eis milites, & ſeruientes quam plures: quorum auxilio fulfultus comes, obſedit quoddam caſtrũ prope villam S. Ægidij, quod Poſtquaire nuncupatur: quo capto in breui, obſedit aliud caſtrum, quod Bernicium appellatur; quod viriliter impugnans, potenter expugnauit: multoſque de hominibus caſtri, pro meritis, patibulis ſuſpendit. Quæ res apoſtatas omnes de terra illa adeo perterruit; quòd dati in ſtuporem, caſtra omnia in quibus habitabant, fugientes à facie comitis, vacua dimiſerunt. In tota enim terra illa citra Rhodanum vix remanſit, qui reſiſteret comiti, præter villam S. Ægidij, & Bellicadrũ, & aliæ munitiones pauciſſimæ. His geſtis, deſcendit comes verſus villam ſuper Rodanum, quæ dicitur

Montis grenarij deditio.

Impij appellant ad Cardinalẽ Beneuentanũ.

* Orenge

dicitur Portus S. Saturnini. Cardinalis autem tranſivit Rodanum verſùs Vivariam civitatem; volens videre comitem, & cum eo habere colloquium ſuper negotio Ieſu Chriſti. Non enim erat liber tranſitus in aliquo viciniori loco per Rhodanum: quòd Avinionenſes, & alij hoſtes fidei impedirent propoſitũ & conatum: qui, ſicut ipſe conquerebatur, eum quodãmodo obſeſſum tenuerant in Arauſica civitate, & venit ad S. Saturninum: vbi inter alias injurias, quas fecerunt ipſi legato inimici fidei & pacis, hæc fuit nõ modica, quòd cùm ipſe legatus ſederet cum multis clericis & laicis in aſpectu Rhodani, ſubitò inimici Dei, qui portum munierant, in perſonam legati ſeptem & octo emiſerunt quarellos, Deo ipſum conſervante illæſũ. Tamen tractarius Papæ, qui ibi aderat, vulneratus eſt. Comes autem cum exultatione & feſtinatione maxima venit illuc ad legatum. Quantum autem honorem exhibuit Comes Chriſtianiſſimus Cardinali, non eſſet facile explicare. Circa idem tempus, Archiepiſcopus Bituricenſis, & Epiſcopus Claromontenſis, peracto ſuæ peregrinationis termino, videlicet 40 dierum, ad propria remearunt: comes verò noſter turrem Draconeti fortiſſimã, ſuper ripam Rodani ſitam, obſedit viriliter, cepit, & funditus diſſipavit: captis illis omnibus qui intus erant, & vinculis mancipatis. Ad hoc autem turris facta fuerat, vt eſſet ſpelunca latronum, peregrinos & alios ſpoliantium, tam per terram, quàm per Rodanum tranſeuntes. Poſt hæc omnia, fuit Cardinalis conſilium & volũtas, vt nobilis comes tranſiret Rodanum, & in Provinciæ partibus, pacis compeſceret turbatores. Raimundus enim filius quondam comitis Tholoſani, & Ademarus Pictavenſis, & complices eorundem, negotium pacis & fidei in partibus illis totis niſibus perturbabãt. Obedivit comes nobilis Cardinali, & fecit ſibi parari apud Vivariam naviculas, vt Rodanũ tranſiret. Quod audientes adverſarij ipſius, convenerunt in vnũ per terram, vt ei tranſitum impedirent. Sed & Avinionenſes venientes per Rodanum cum navibus valde munitis, propoſuerunt comiti tranſitum prohibere. Sed cùm pauciſſimos de militibus comitis tranſire viderent, divino miraculo verſi in timorem, fugæ præſidia quæſierunt; ſed & omnes, qui de terra illa adhærebant adverſarijs comitis, tantus terror invaſit, quòd caſtra multa & fortia dimiſerunt. Tranſivit igitur comes nobilis cum ſuis, & venit ad caſtrũ, quod dicitur Montilium. Cardinalis autem tranſivit cum eo, de cujus voluntate & mandato comes omnia faciebat. Guitaldus autem Ademari, qui erat dominus Montilij pro majori parte, erat cum adverſarijs comitis, cum eſſet ligius homo D. Papæ; nec requiſitus voluit dictum caſtrum reddere Cardinali, quod receptaculum fecerat hæreticorum. Sed homines de caſtro receperunt comitem: quidam enim miles, conſanguineus dicti Guitaldi, qui erat alter dominus Montilij, adhærebat, & ſemper adhæſerat comiti. Peractis comes apud Montilium paucis diebus, perrexit ad obſidendum quoddam caſtrũ in diœceſi Valentina, quod dicitur Creſta, & erat Ademari Pictavenſis. Ademarus autem, ſicut jam diximꝰ, adverſabatur comiti Montisfortis, & multũ perſecutus fuerat epiſcopum Valentinum; civitas enim Valentia adhærebat, & ſemper adhæſerat comiti memorato. Veniens comes ad caſtrum Creſtæ, obſedit illud. Erat caſtrum nobiliſſimum & fortiſſimum, & militibus & ſervientibus bene munitum. Firmata obſidione, cœpit comes caſtrũ fortiter impugnare, obſeſſi defendere ſe pro viribus. Erant autem cum comite plures de Epiſcopis illius terræ, & milites Francigenæ, quos Rex ei Philippus per ſex menſes ſervituros miſerat, ferme centum. Et dum eſſet comes in obſidione illa, tentatũ fuit de compoſitione & pace facienda, inter comitem, & Ademarum Pictavẽſem. Poſt multa autem verba longumque tractatum, firmata eſt compoſitio inter comitem & dictum Ademarum; promiſſumque eſt ab vtroque firmiter, quòd filius Ademari haberet filiam comitis in vxorem. Tradidit etiam Ademarus quædam caſtra, pro ſecuritate, quòd de cætero comitem nullatenus impugnaret. Quidam præterea nobilis de terra illa, nomine Draconetus, qui anno præterito receſſerat à comite, reddidit ſe ei. Facta eſt inſuper cõpoſitio & pax, inter Epiſcopum Valentiæ, & ſæpedictum Ademarum. Dum igitur Dominus Ieſus negotium ſuum ita miraculosè in partibus illis promoveret; antiquꝰ hoſtis videns impedire voluit, quod doluit promoveri. Eiſdem ſiquidem diebus cives Tholoſani, imò dicamus meliùs, Doloſani, inſtinctu diabolico agitati, apoſtatantes à Deo, & ab eccleſia, & recedentes à comite Montisfortis, receperunt in civitatem ſuam Raimundum quondã comitem, & dominum ſuum: qui meritis exigentibus, ea hæreditatꝰ fuerat auctoritate ſummi Pontificis, imò generalis Concilij Lateranenſis ſecundi. Nobilis autem Comitiſſa, vxor comitis Montisfortis, & vxores Guidonis fratris ſui, & Almarici, & Guidonis filiorum ſuorum; & multi filij & filiæ, tam comitis, quàm fratris ſui, erant in munitione Tholoſæ, quæ dicitur caſtrum Narbonenſe. Statim dictus Raimundus, & Rogerius Bernardi filius comitis Fuxi, & quidam alij, qui cum eo venerant, civeſque Tholoſæ, cœperunt die noctuque munire Tholoſam multis repagulis & foſſatis. Audito nuncio de proditione Toloſæ, Guido de Mõteforti frater comitis, & Guido filius ejuſdem comitis, & plures milites cum eis, quos comes dimiſerat in partibꝰ Carcaſſonę, vt cuſtodirent terram, cum feſtinatione perrexerunt Tholoſam, & miſerunt ſe in munitionem prædictam, vbi erat Comitiſſa in domibus forinſecus, ne adverſarij à parte exteriori obſideſſent munitionem.

Hæreticorũ in Legatum Põt. injuria

Infidelis terror à Deo invadit.

Capvt LXXXV.

Secunda Tholoſæ obſidio.

Audiens comes nobilis apoſtataſſe Tholoſã, tranſivit Rodanum & rediit feſtinanter. Cardinalis autem tranſivit cum eo. Venientes igitur Tholoſam Cardinalis & comes, obſederunt eam an. 1217. Erat enim civitas maxima & popoloſa valde, & ruptarij & * faidici, & multi alij, qui antea inimici erant occulti comitis Montisfortis, ſe receperunt in eam; vt eam defenderent, contra Deum, comitem, & eccleſiam ſanctam: pro qua comes nobilis totis viribus laborabat. In dicta enim proditione multa caſtra, multique nobiles circa Tholoſam, conſenſerant, Valentiam loco & tempore promittentes. Cùm autem comes nobilis veniſſet cum ſuis ad foſſata Tholoſæ, volens per inſultum capere civitatem, repulſus eſt à civibus violenter; fixitque ſua tẽtoria juxta caſtrum Narbonenſe. Sed cùm Tholoſa obſideri cum effectu non poſſet, niſi vltra

Tholoſa civitas maxima

** Fortè faidici.*

fluvium Garonam, qui à parte Vaſconiæ Tholoſam vallabat, eſſet exercitus, qui exitum Tholoſanis defenderet, qui per duos pontes ſuper ipſũ fluvium eiſdem patebat: tranſiuit vltrà comes cum multis, multis etiam citrà dimiſſis cum filio ſuo Almarico. Fuit illic comes nobilis aliquantis diebus; tandem intelligens, quòd exercitus Almerici non eſſet ſufficiens ad reſiſtendum inimicis, tranſiuit fluvium, vt de duobus invalidis, vnus fieret exercitus validus & ſecurus. Sed miraculum, quod Deus fecit in ipſo tranſitu, non omittemus: vt ſemper & in omnibus magnificetur Deus. Dum enim ipſe comes Montisfortis, totus armatus, & in equo armato, navem intrare vellet, in flumen cecidit, vbi aquæ profundiſſima tenebatur: qui cùm non appareret, timor & tremor, & planctus nimi[*] noſtros tenuit vniverſos. Rachel plorat filium, infernus doloſè exultens vlulat, noſtros appellat orphanos viuo patre. Sed qui ad preces Eliæ * ſecurim in equa ſupernatare voluit, noſtrum de aquæ abyſſo levauit principem, manus conjunctas ad cœlum devotiſſimè extendentem: quem noſtri de navigio cum gaudio ſuſcipiunt, & ſanctæ matri eccleſiæ ſervant incolumem, pro qua ſe opponebat obicem dictus comes. O ineffabilis clementiæ ſalvatoris! Interim Tholoſani machinas multas petrarias, & Mangonellos erigunt, vt & caſtrũ Narbonenſe præcipitent, & Bertrandum Cardinalẽ apoſt. ſedis legatum lapidibus obruerẽt, & ejus ſocios; & in eo Romanam eccleſiam lapidarent. O quoties dictus Cardinalis mortem ibidem timuit! qui tanquam vir providus, pro negotio Ieſu Chriſti viuere minimè recuſauit. Eodem tempore comes nobilis hoſtagia ab hominibus de Montealbano accepit: eo quod ſuſpecti habebantur, ne cum Tholoſanis fraudem facerent contra pacem. Mel enim illi portebant in ore, ſed fel conceptum geſtabant in corde. Quod comparuit ex pòſt facto: quia cum Seneſchallus Aginnenſis ex parte comitis Montisfortis, & epiſcopus Lectorenſis veniſſent Montemalbanũ, & nocte illa dormiſſent ſecurè, accolæ de Montealbano Tholoſam miſerant, vt Raymundus quondam comes cum Tholoſanis ad caſtrum accederent: & eis Seneſchallum tradderent, & ſocios interficerẽt vniverſos. Qui Raimundus, quingentos præmiſit armatos, qui in illa eadem nocte intrantes caſtrum, prope enim erat Tholoſam, cum conſilio illorum de caſtro, qui erant ad tria millia & amplius, plateas obſtaculis munierunt, & ad oſtia domorum, vbi Seneſchallus & ejus jacebant ſocij, armatos pro cuſtodibus poſuerunt, ne illi evaderent: nihilominus ligna plurima oſtijs apponentes, vt ſi aliter capi non poſſent, igne penitus conſumerentur. Quo facto exclamant Tholoſani, clangunt buccinæ, firmatus & ſtrepitus magnus, ſurgunt Francigenæ ſomnolenti & ſtupidi, non de viribus confidentes, ſed de ſolo Dei adjutorio præſumentes: armant ſe ſubitò, & licet diſperſi per caſtrũ, omnes tenuit vna voluntas, vna fides in domino, vna ſpes triumphandi: exeunt de domibus irruitque hoſtibus, in quos more leonis irruunt impatientes. Hoſtes fugiunt, quidem in laqueos incidũt quos fecerunt, quidam de muris ſe præcipitant, licet à nemine fugarentur. Omnia ferè mobilia noſtri rapiunt, cetera incendio conſumuntur.

* Legendũ Eliſæi 4. Reg. c. 6.

CAPVT LXXXVI.

Tholoſani obſeſſi in obſeſſores impetum faciunt. Nobilis comes à Monteforti, poſtridiè nativit. S. Ioan. Bapt. interimitur.

CVm comes nobilis in obſidione Toloſæ jã peregiſſet circiter novem menſes; quadam die, videlicet in craſtino B. Ioannis Baptiſtæ, illi qui erant in Tholoſa ſummo ſe diluculo munierunt; vt dormientibus adhuc quibuſdam de noſtris, quibuſdam in audienda celebratione divinorum intentis, ipſi ſolita fraude, & more malignitate inſultum in nos facerent repentinum: & vt actiùs improviſos impeterẽt, vt vexarent crudeliùs inimicos, ordinaverunt machinarum cuſtodiæ deputatos, quòd quædam pars irrueret in noſtros; alij ex alia parte in exercitum inſilirent: quatenus noſtri, ſicut diximus immuniti, à parte duplici pugnaturi, ad obviandũ hoſtibus minùs eſſent habiles, & ad ſufferendum inſultum minùs fortes. Nuntiatum eſt comiti, quòd hoſtes ſui ſe armaverant, & infra munitionẽ ſuam juxta foſſam latebant: comes verò audiebat Matutinas, quo audito rumore, ſua juſſit arma parari quibus indutus vir Chriſtianiſſimus, ad Eccleſiam audituras Miſſam cum feſtinatione perrexit. Factum eſt autem cùm eſſet in Eccleſia, & Miſſa jam incœpta oraret attentiſſimè vir devotus, ecce multitudo maxima Tholoſanorũ per meatus occultos à foſſatis ſuis egreſſi, elevatis vexillis, cum maximo ſtrepitu & clangore in noſtros, qui prope foſſatum cuſtodiebant machinas, irruerunt: alij verò ex altera parte egreſſi, versùs exercitum acies direxerunt. Factus eſt clamor in exercitu, noſtri ſe quàm citiùs munierunt: verùm antequã noſtri eſſent armati, illi pauci à noſtris, qui ſicut diximus, machinarum & exercitus erant cuſtodiæ deputati, contra inimicos dimicantes, tot & tanta perſecutionum vulnerum diſcrimina ſunt perpeſſi, quòd non poſſet de facili æſtimari. In ipſo autem hoſtium egreſſu, venit nuncius ad comitem, qui Miſſam, ſicut diximus, audiebat, ſollicitans eum, vt ſuis ſuccurreret indilatè. Cui vir devotus, ſine, inquit, divina audire myſteria, & redemptionis noſtræ priùs cernere ſacramentum. Adhuc eo loquente, venit alter nuncius dicens; feſtinate, ingrauatum eſt bellum, nec noſtri poſſunt diutius ſuſtinere. Ad quæ vir Chriſtianiſſimus, non exibo, niſi priùs meum videro redemptorem. Cùm autem ſacerdos ſacræ conſecrationis hoſtiam elevaret ex more, vir devotiſſimus flexis in terram genibus, ſed manibus elevatis in cœlum. *Nunc dimittis*, inquit, *ſervum tuum domine, ſecundum verbum tuum in pace; quia viderunt oculi mei ſalutare tuum.* Et addidit, eamus, & ſi opportuerit moriamur pro illo, qui pro nobis dignatus eſt mori. His dictis, vir invictiſſimus ad pugnam properavit. Ingravebatur autem bellum vtrimque, pluréſque hinc & inde vulnerati fuerant, & interfecti; ſed adveniente milite Ieſu Chriſti, noſtris audacia & viribus duplicatis, adverſarij omnes repulſi ſunt; & vſque ad foſſata, à noſtris viriliter ſunt retruſi. Retrahentes ſe comes & qui cum eo erant aliquantulum, propter grandinem lapidum, & intolerabilem ruinam ſagittarum, ſteterunt ante machinas cledis ante ſe poſitis, quibus ſe tuerentur à lapidibus & ſagittis: jaciebat ſiquidem hoſtes ſuper noſtros crebertimos lapides cum duobus trabuchetis, mangonello, & pluribus mataſundis. Vnde illud quod ſequitur, quis ſcribere

Vox Monfortij mox morituri.

vel audire; quis, inquam, iſtud ſine dolore poterit recitare, quis ſine ſingultibus audire: quis inquam non reſolvatur & penitus liqueſiat, audiens contritam pauperum vitam? Omnia quippe ſunt ipſo occumbente contrita, ipſo moriente mortua: ipſe enim erat mœſtorum conſolatio, ipſe debilium fortitudo, ipſe in afflictione refrigerium, ipſe refugium miſerorum. Ideo lacrymabile propoſitum exequimur. Dum ſtaret comes fortiſſimus, ſicut jam dictum eſt, cum ſuis ante machinas ſuas, ne hoſtes denuo exirent, ad ſæpedictas machinas diruendas; ecce lapis mangonello adverſariorum projectus, percuſſit in capite militem Ieſu Chriſti. Qui ictu lethali recepto, pectus ſuum bis percutiens, Deoque & B. Virgini ſe commendans, mortem imitatus B. Stephani, & ipſius lapidatus in vrbe, cum ipſo in domino obdormivit. Nec ſilendum, quòd iſte fortiſſimus miles domini; imò, ne fallamur, glorioſiſſimus martyr Chriſti; poſtquam ex ictu lapidis vulnus excepiſſet lethale, quinque à ſagittarijs vulnera receperat ad ſimilitudinem ſalvatoris; pro quo mortem patienter ſuſtinuit, cum quo poſt mortem, vt credim[us], fœliciter gloriatur & vivit. Cui ſucceſſit filius ſuus primogenitus Almaricus, juvenis bonus & ſtrenuus, imitator per omnia bonitatis & ſtrenuitatis paternæ: cui milites omnes Francigenæ, quibus terras dederat, ipſi ſacramentum fidelitatis, & hominium præſtiterunt. Poſt paucos autem dies, videns novus comes, quòd non poſſet diutius in Tholoſa obſidionem tenere: tum quia audita morte comitis, multi de indigenis apoſtatæ peſſimi recedebant ab eo & Eccleſia, imò Chriſti hoſtibus ſe jungebant; tum quia exhauſtus erat ſumptibus, & victualia exercitui deficiebant, ac peregrini in terram ſuam redire volebant: ab obſidione receſſit, caſtrum reſignans, quod tenere non poterat, Narbonenſe: & corpus primùm apud Carcaſſonam curatum, more gallico exportavit.

Monfortij mors.

Explicit hiſtoria, de factis & triumphis memorabilibus nobilis viri Domini Simonis Comitis de Monte-forti.

Litera Domini Innocentij Papæ III. pro nobili viro ac ſtrenuo, domino Simone comite Montis-fortis, de negotijs conqueſta, in monaſterio Pruliani Bullata.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus, Antiſiodorenſi & Aurelianenſi Epiſcopis, & dilecto filio Decano Altiſiodorenſi, ſalutem, & apoſtolicã benedictionẽ. Porrecta nobis dilecti filij nobilis viri Simonis comitis de Monteforti petitio continebat: quòd cùm principes, qui adverſus perfidos Albigeos prælium Domini præliantes Carcaſſonã expugnaverunt, pecuniam, & alia quæ inventa fuerant ibidem, ſuſtentationi ejuſdem comitis, & aliorum ſecum remanentiũ deputaſſent: quidam ad ea fideliter obſervanda, præſtito juramento fuerunt electi, qui ad valentiam quinque milium librarum, de illis ſurripere præſumpſerunt: quapropter tam à legatis noſtris, quàm ab ipſis Epiſcopis, qui fuerunt cum ipſis, ſententiã meruerunt excommunicationis aſtringi. Ideoq; diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatinus ſententiam ipſam rationabiliter promulgatam, vſque ad ſatisfactionem idoneã, faciatis appellatione remota, firmiter obſervari. Quòd ſi non omnes his exequendis potueritis intereſſe, duo veſtrum ea nihilominus exequantur. Datum Laterani, 5. Id. Novemb. pontificatus noſtri anno. 12.

Aliud ejuſdem Innocentij Papæ diploma.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio nobili viro A & civibus Narbonenſibus, ſalutem, & apoſtolicã benedictionem. Gloriantes hactenus in malitia, & in ſua iniquitate potentes, deſtruere tandem incipiens manus Dei, miraculosè jam fecit eos de ſuis tabernaculis emigrare; dum eo terram populi ſui miſericorditer emundante, peſtis hæreticæ pravitatis, quæ ſerpens vt cancer, provinciam pene totam infecerat, mortificata depellitur; caputque in potẽtiſſima manu ſua numeroſis caſtris, & civitatib[us], quas per poſſeſſos à ſe diabolus habitabat, in locis expulſorum hæreticorum Spiritui paracleto per repletos ab ipſo ſanctum habitaculum præparatur. Super quo laudes & gratias omnipotenti Deo referimus; qui in vna eademque miſericordiæ ſuæ cauſa, duo dignatus eſt juſtitiæ opera exercere; ita perfidis faciendo dignam ſupervenire perniciem, vt quàm multi fideles meritam ex ipſorum aſſequerentur exterminatione mercedem, cùm & ſi eos in ſolo ſpiritu oris ſui potuiſſet quandocumque conterere, ſuorum tamen exercitui ſignatorum in illorum contritione dignatus ſit ſalutis cauſam, imò ſalvationis occaſionem præbere. Quo nuper ſub noſtrorũ magiſterio legatorum de ipſis mirabiliter triumphante, dilectus filius nobilis vir Simon de Monteforti, vir vtique ſtrenuus & catholicus, terra à quib[us] illi depulſi ſunt, provida eſt deliberatione præfect[us], vt per providentiã ejus in his quę geſta ſunt vel gerenda, negotium pacis & fidei, poſſit ibidem efficacius promoveri. Quia igitur & ſi tantæ pietatis negotia proſperè vſque proceſſerint, ſine tamen adhuc non ſunt neceſſario ſolidata, vniverſitatem veſtram rogandam duximus attentiùs & monendam; in remiſſionem vobis peccaminum injungentes, quatinus ad reliquias hujus peſtis penitus extirpandas, ad ſimilitudinẽ hydræ, quæ locupletior fieri fertur damno capitum, graviùs poſſent, ſi neglectæ fuerint, reviviſcere; tam per vos quàm per veſtra, obſequiũ Deo devotum, & auxilium opportunũ eccleſiæ impendatis, ſcientes remiſſionem peccaminum à Deo, ejuſque vicario vniverſis indultam, qui orthodoxæ fidei zelo ſuccenſi, ſe ad opus accinxerint hujuſmodi pietatis: vt eis labor tam ſanctus ad operis ſatisfactionem ſufficiat ſuper iſtis offenſis, pro quibus cordis contritionem, & oris confeſſionem veſtrã obtulerint vero Deo. Quapropter expergiſcimini boni filij, & ad palmam hujus glorioſi certaminis feſtinate; plaque pœnitentia ducti, quòd tam fecundis ejus principijs neglexeritis intereſſe, feliciſſimi fini veſtam ſtudeatis & operam & præſentiam exhibere. Quia cùm evangelicus tributor illis æqualiter retribuerit, qui noviſſimè venerunt in vineam, & qui primò; licet ij qui cœperunt, forſan amplius laborarint, præcedentib[us] tamen atque ſequentib[us] par merces, pro pari devotione reddetur. Datũ Laterani, Id. Novemb. Pontif. noſtri anno 12.

Tertium ejuſdem Innocentij diploma.

INnocentius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filijs, abbatibus, & alijs Eccleſiarũ prælatis, in partibus Narbonenſibus, Biterrenſibus, Carcaſſonenſibus, Tholuſanis, & Albigenſibus conſtitutis: ſalutem & Apoſt. benedictionem. Optaveramus, vt orthodoxæ fidei ſubverſores, qui ſe in partibus veſtris à communione fideliũ præſciderunt, non ſolùm ea quæ ſua dicebant, hæreticam pravitatem imitando, non perderent; ſed ad puritatem catholicam redeundo, vobiſcum, in charitate ac pace, quæ veſtra ſunt etiam poſſiderent: verùm quia propter impœnitens cor eorum, ſuper iniquitates ſuas Dominus de cœlo proſpexit, ad exterminationem ſuam, rerumque publicationem ſuarum: ſecundùm conſtitutiones ciuiles & canonicas eſt proceſſum, vt,
Sapient. 10. quemadmodum ſcriptum eſt, impiorum ſpolia juſti tollant, & diuitias theſauriſent ipſorum. Licet igitur ea quæ apud vos quidã hæretici depoſuiſſe dicuntur, ſicut & aliæ res eorum, pro confiſcatis ſint meritò computanda, quia tamen chriſtianæ religionis non eſt, ex occaſione legalium præceptorũ, obtentu cupiditatis hoc fieri, quin potiùs cauſa debet correctionis impleri: vniuerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatinus ea quæ penes vos ab hæreticis aũt depoſita, niſi forſan ad hoc præmoniti, ſine dilatione curauerint ad eccleſię vnitatem redire; vt ſic de miſerationum Domini multitudine, ſit cum eis miſericorditer faciendũ; dilecto filio Simoni de Monteforti, cui terra de hujuſmodi peſtilentium ſordibus expiata nouiter eſt commiſſa, cum conſilio & mandato legatorum noſtrorum, aſſignare ac tradere procuretis, in pios vſus pro publicis ejuſdem terræ vtilitatibus expendenda. Datum Laterani, 4. Cal. Iulij, Pontif. noſtri anno 13. *Hæreticorũ Hæreticorũ depoſita pios in vſus conuertenda.*

Litera Simonis comitis ſcripta in fauorem D. Dominici, ordinis fratrum Prædicatorum Inſtitutoris.

SImon Dei prouidentia Dux Narbonenſis, comes Tholoſæ & Leyceſtriæ, Bitteris & Carcaſſonę vicecomes; dilectis & fidelibus ſuis, Carcaſſunenſi & Agennenſi ſeneſchallis, ſalutem & dilectionem. Mandamus vobis, & præcipimus, quatinus omnes res & domos cariſſimi noſtri fratris Dominici canonici, vt propria cuſtodiatis, & defendatis. Datum in obſidione Tholoſę, Idibus, Decembris.

NOTÆ IN HISTORIAM PETRI VALLIVM SARNAY MONACHI.

AVthor ipſe Monachum ſe fatetur Vallium Sarnay in Præfatione Operis hujus ad Innocentiũ Papam, & cap 60. vbi & nepotem Guidonis ejuſdem Cœnobij Abbatis ſe eſſe dicit. An autem Cernayum ſcribendum ſit, vt jam vſus obtinuit, an Sarnayum, vt in hac hiſtoria, non eſt noſtrũ definire. Porrò Cernaynm, ſiue Sarnayũ, pagus eſt, in cujus vallib⁹ ſitum eſt illud Cœnobium, vnde & nomen accepit.

Pag 1. *In Prouincia Narbonenſi*, &c. In hoc opere nomen *Prouincia* ſępe vſurpatur vt proprium, Gallicè *Prouence*: hic tamen videtur ſumendum vt generale ſeu cõmune. Gallia enim Narbonenſis continet ſub ſe Provinciam *Prouence*, vt totũ partem: & præcipuæ vrbes hæreticæ, quarum in hoc Opere ſit mentio, ſcilicet Tholoſa, Alba, ſeu Albia, & ipſa Narbona, in Provincia non ſunt, ſed in altera parte Galliæ Narbonenſis, quæ appellatur Tectoſages, Gallicè *Languedoc*.

Capite 2. vbi hiſtoria de filiabus hominum & filijs Dei recitatur ex Geneſi, correximus vocem Apocalypſis ibi poſitam pro Geneſi.

C. 8. in fine repoſuimus *ſecundùm* pro *ſcilicet*, errore ejus, qui priorem editionem adornavit, vt opinor, olim poſito: quia in quibusdam manuſcriptis vtraque particula per abbreviationem ſimili ferè modo ſcribitur. Alij typographiæ ſunt errores, & ejus qui eidem præfuit. vt apparet.

In fine cap. 8. mendoſum locum indicavimus: cujus ſenſus eſt, Deum non egere noſtro ſeruitio, quaſi per ſe minùs valeat, & ideo à nobis juvandus ſit: aut fatigetur, & ipſius omnipotentia ſit minor, niſi accedat cooperatio hominis.

Cap. 17. ad illud, *Stalla Eccleſiæ deſtruxerunt*, D. Camuzatius notat in Gallica verſione ſtabula ineptè poſitum; ipſe autem divinat, hac voce ſignificari periſtylia. Verùm hoc nomen ſignificat locum in quo ſtat aliquis, vt ſtallum fori, ſeu macelli: ſtalla autem Eccleſiæ ſunt ſtructuræ ligneæ in choro, in quibus ſtant clerici, & aliquãdo ſedent: ideo ſedilia etiam appellantur. De ijs Theſaurus linguarum Hiſpan. Gallic. & Italicæ, in voce Italica *Stallo*, hæc habet. *Stallo. Fior. lo ſtaro, luogo doue ſi ſta.ben ou on demeure, poſada. Chiamaſi ſtallo oggi il luogo del Canonico in Choro, e lo dicono* latinè *Stallum* Hæc Theſaurus.

Cap. 19. *Talem decebat Dominum exercituũ*, &c Repoſui vocem *Domini*: ſenſus enim loci illius eſt, Decuiſſe, vt Monfortius imperaret exercitui Dei, qui eſt Dominus exercituum Ibidem paulò pòſt, *A Chriſto ſi monte non* pro *à Chriſto monte Simon*. Senſus enim iſte eſt clarus, ille nullus

Quod eodem cap. narrat Author de Venetorum excommunicatione carpit Camuzatius, eique Villarduinũ opponit. Verùm D. Spondanus ad annũ 1201. hanc aſſertionẽ Authoris noſtri demonſtrat, tum ex alijs Scriptoribus, & ex ipſo Villarduino; tũ ex Actis & Epiſtolis Innocentij 3. Advertit quoque Scriptores Venetos rem tantam tacuiſſe; verecondiã, inquit, vt par eſt credere, fœditatis ſuæ. Addit idẽ Spondanus. *Quem* ſc. Petrum noſtrum, *non reprehendiſſet, qui ejus hiſtoriam edidit* Camuzatius. *ſi vel Acta Innocentij, vel Epiſtolas, vel etiam Villarduinum, aut Guntherum eaſdem excommunicationes*, &c. *atteſtantes vidiſſet*. Malè itaque arguitur hoc loco Author.

Plurima paſſim menda à nobis correcta omittimus hic commemorare.

OPERA
B. HELINANDI
MONACHI FRIGIDIMONTIS
ORDINIS CISTERCIENCIS.

HELINANDUS *Frigidi-Montis olim Monachus, Hermanno nobili Flandro, ſed in Galliam profuga, genitus eſt, vt ipſemet innuit ad annum 1127 & cauſam declarat Caroli Flandriæ Comitis necem, à Rege Galliæ vindicatam: qua vindicta multi innocentes qui non rapuerant exolverunt* Inter quos, inquit, fuerunt pater meus Hermannus, & frater ejus Ellebaudus: qui pueri nobiles & pulcherrimi, magnis hereditatibus perditis, de Flandrijs in Franciã aufugerunt. *Edidit hic Author Chronicon ingens ab initio mundi vſque ad annum 1204.: cujus ſolùm ſupereſt vltima pars, jamque ſuo tempore diſſipatum fuiſſe hoc opus tradit Vincentius Belvacenſis lib. 29. Speculi Hiſtorialis cap 108 vbi & Authorē aſſerit commodaſſe D. Garino Silvanectenſi Epiſcopo quaterniones aliquot, quos amiſerit. Scripſit item Epiſtolam, cui titulus eſt,* De reparatione lapſi, *ad Galterum quemdam, qui in Ordine Ciſtercienſi, & pòſt in Pramonſtratenſi novitius fuerat: ſcripſit autem illam nomine Guilielmi monachi, fratris ejuſdem Galteri. Scripſit item Sermones aliquos peroptimos, inquit idem Vincentius: itē Martyrium S. Gereonis & ſociorum, teſtibus Baronio ad 10. Octobris. & alijs, quod extat apud Surium. Denique alia multa ſcripſiſſe fertur, vt verſus Gallicos* De morte, &c *Extat Commentarius in Apocalypſin Helinandi nomen praferens: ſed alius eſt ab iſto ejuſdem tamen Ordinis Ciſtercienſis Religioſus. Porrò tantùm fecit idem Vincentius noſtri Helinandi Opera, vt ex ijs Flores ſelegerit, ſiue ſententias loco ſuprà citato, complectentes 40. capitula: quibus hanc appoſuit concluſionem* Expliciunt Flores Helinandi Monachi, viri boni, religioſi, honeſti, & ſancti, ac vita præcipui *Ejus Opera, qua in ipſo Frigidimōtis Cœnobio reperimus, ſcilicet vltimam partem, eamque quartamdecimam dumtaxat Chronici quod olim extitit, (in autographo enim Authoris, quo vſi ſumus, hac vltima pars incheatur à quaternione 79 & terminatur in 84. deſunt itaque 78 & ſolùm ſuperſunt 6) & Sermones, ac Epiſtolam* De reparatione lapſi, *hic edidimus: additis Floribus pradictis, à Vincentio Belvacenſi collectis*

Hoc cœnobium eſt in Belvacenſi diœceſi.

CHRONICHORVM HELINANDI LIBER XLV.

Ann. Chriſti 634. ROMANI & Saraceni vario euentu confligunt. Oſvualdus & Oſvuinus ſucceſſores Eduvini à Cenduvala peremuntur, apoſtatæ facti. Dagober-
Ann. 635. tus Sclavos bello devincit. Severinus Papa obijt 4. nonas Auguſti, & ceſſavit Epiſcopatus menſibus 4 diebus 24. Poſt quem 74. ſedit Ioan-
Ioannes Papa 4. nes 4. hujus nominis, natione Dalmata, ex Patre Venantio ſcholaſtico, anno 1. menſibus 9 diebus 18. Hic miſit multas pecunias per Iſtriam & Dalmatiam, ad captivos redimendos: fecit Eccleſiam SS. martyribus Venantio, Anaſtaſio, & Mauro, & alijs, quorum reliquias de Dalmatijs adduci fecit. Fecit Epiſcopos 18. Poſt Ebubeher regnavit Haumar annis 12. Saracenis Syriã incurſantibus, Heraclius crucem Domini ab Ieruſalem Conſtantinopolim tranſtulit. Oſvualdus filius Edelfridi Regis regno Nordanimbrorum ſuſcepto Cenduvalam Regem Britonum peremit: & quia fidem Chriſti firmiter tenuit, ſuper omnes Britanniæ Reges eminuit. Hic apud Scotos Chriſtianus factus eſt, & quatuor linguarum gentes, Pictos, Scotos, Britones, Anglos, ſub ditione accepit. Octo annis regnavit. Eo tempore cultus idolorum in Anglia ad cineres torpuit. Aidanus Epiſcopus, ſancti Columbani diſcipulus, à Scotia veniens, apud Anglos claret ſanctitate & doctrina. Hic quando verbum faciebat ad populum Scotica lingua, ſi deerat interpres, ipſe Rex Oſvualdus indutus veſte regia, interpretis officio fungebatur. Idem ipſe Rex cibos ſibi propter pauperes ſubtrahebat.

Dagobertus Vaſcones bello devicit. Ioannes
Ann. 636. Papa obijt 4. idus octobris. & ceſſavit Epiſcopa-
Theodorus Papa. tus menſe 1. diebus 13. poſt quem 75. ſedit Theodorus natione Græcus, ex patre Theodoro Epiſcopo de civitate Ieroſolyma, annis 6. menſibus 5. diebus 15. Fuit amator pauperum, largus & benignus ſuper omnes, & multum miſericors. Hujus tempore Mauritius cartularius interfectus eſt à militibus Iſacbij; cujus caput poſitum eſt in ſtipite in loco Ravennatis ad exemplum. Non multò pòſt defunctus eſt Iſachius, pro quo miſſus eſt Theodorus Patricius exarchus ad regendã Italiam. Tunc venit Pyrrhus ex Africa, qui fuerat Conſtantinopolitanus Patriarcha, ad limina Apoſtolorum; & obtulit libellum, in quo condemnabat, quæ à ſe vel à ſuis deceſſoribus ſcripta erant contra fidem Catholicam: quem Papa Theodorus in ſedem reſtituit: qui poſtea reverſus ad vomitum, & condemnatus ab eodē Theodoro, reverſus eſt in Orientem. Tunc levata ſunt corpora ſanctorum Primi & Feliciani de arenario via Numentana, & poſita in Eccleſiam beati Stephani. Fecit & oratorium ſancto Euplo martyri, depoſuit Paulum Conſtantinopolitanum hæreticum. Fecit Epiſcopos 46. Saraceni capta Damaſco Phœnicem & Ægyptum occupant. Florebant in Francia hoc tempore 637.
tres fratres, Ado, Rado, Dado, qui & Audoenus; qui ſinguli ſingula cœnobia fundaverūt: ex quibus Dado erat referendarius Dagoberti Regis. Referendarius autem dicebatur, ad quem publicæ conſcriptiones referebantur, vt per eū Regis

ambulo ſignarentur. Hos ad hoc animarat Eli-
gius aurifex, jamdudum in aula Regis Lotharij
clarus: qui etiam ex dono Dagoberti Regis So-
lemniacum monaſterium conſtruxit: ubi S. Re-
maclus ab Aquitania veniens, ſe in Chriſti tyro-
cinio ſub eo exercendum dedit. Sanctus autem
Audoenus intra Briegenſem ſaltum cœnobium
conſtruxit, quod Reſbaris dicitur: in quo ſan-
cta Aurea claruit, quam S. Eligius monaſterio
Virginum Pariſios à ſe conſtructo præfecit.
An. 638. Saraceni Ieruſalem biennio à ſe obſeſſam ca-
piũt. Sanctus Amandus Tungrenſi Epiſcopatu
poſt habito, verbi inſtat officio. Sub hoc ſanctus
Laudoaldus floruit; qui filium Apri viri illuſtris
Lambertum à puero imbuens, in viam Dei in-
duxit. Romaricus Abbas, & Goëricus Meten-
629. ſium Epiſcopus clarent. Saraceni Syriam occu-
pant. Iudæi in Hiſpania Chriſtiani efficiuntur.
Siſebutus enim Viſigothorum Rex glorioſiſſim⁹
plurimas in Hiſpania provincias, & multas mi-
litiæ urbes ſibi bellando ſubjecit, & Iudæos in
ſuo regno ad fidem Chriſti convertit. Saraceni
Antiochiam capiunt.
640. Dagobertus filium ſuum Sigibertum Auſtra-
ſijs Regem mittit, ſub tutela Pipini & Chuni-
berti Epiſcopi. Sanctus Arnulphus ex majore
dom⁹ Metenſis Epiſcop⁹, & ex Epiſcopo ſolitari⁹
dormit in Chriſto. Hic Arnulphus, ait Petrus
Damianus, pater Pipini fuit, & avus Caroli ma-
gni. Hic non procul à Flandria in Lotharingia
ducatum tenebat. Qui, cùm uxoris & filiorum
affectus poſtponens, Eremum peteret; contigit,
ut per fluvium Moſellam tranſitum haberet. Ad
cujus pontis medium veniens, ubi fluvius pro-
fundior eſt, ibi annulũ ſuum ſub hac fœderis cõ-
junctione projecit. Cùm ego, inquit, annulum
hunc repererо, tunc ego procul dubio confidam
me eſſe peccatorum meorum nexibus abſolutũ.
Quo facto eremum petijt, ubi non parvo tem-
pore mundo mortuus, Deo vixit. Interea de-
functo Metenſi Epiſcopo electus eſt; dumque
eſu carnium abſtineret, ſicut in eremo conſueve-
rat, piſcis ei præſentatus eſt; quem cocus exente-
rans annulum reperit, quem lætabundus domi-
no ſuo obtulit. Quem ille ſtatim recognovit. Eſt
autem bidui iter à ponte in quem annulus proje-
ctus fuerat, uſque ad locum in quo piſcis Epiſco-
po præſentatus eſt. Tunc vir Dei magis tremefa-
ctus, & arbitrans ſe Deo amplius debitorem,
quò magis ejus bonitatem experiebatur; eligens
ſibi ſucceſſorem, rurſus eremum petijt: ibique
defunctus eſt. Hujus filius Clodulphus pòſt Me-
tenſis Epiſcopus, ſanctitatem Patris imitatus eſt.
Doda mater ipſius Clodulphi Treviris incluſa
eſt. Eadbaldo Anglorum Rege mortuo, qui re-
gnavit annis 25. Combertus filius ejus ex Emma
filia Regis Francorum ſuſceptus regnat annis 24.
vel ſecundum alios 25. Qui religioſus in Deum,
pius in patriam, iuſtus in omnes, omnia templa
& ſacella Deorum complanavit ad ſolum; præ-
cepitque per omne regnum quadrageſimale
jejunium obſervari. Hujus filia Ercagota apud
Kalam monaſterium Galliarum ſanctimonialis
641. & ſanctè vixit. Saracenis Perſæ iterum confli-
gunt & vincuntur, & Hormiſda rege eorum fu-
gato Saraceni totam Perſidem ſibi ſubjugant.
642. Heraclius Imperator moritur, poſt quem Cõ-
ſtantinus filius ejus imperat; qui quarto menſe
imperij ſui à Martina noverca ſua, & Pyrrho Pa-
triarcha, veneno extinctus eſt; & Martina cum

filio ſuo Heracleona imperium arripit. Sub qui-
bus Cyrus Alexandriæ, Sergius & Pyrrhus re-
giæ urbis Epiſcopi, hæreſim inſtauratores, unã
operationem in Chriſto divinitatis & humani-
tatis, ſtatuunt. Beda ſtatim poſt Heraclium po-
nit Heracleonem, cum matre ſua Martina: poſt
hos Conſtantinum fratrem Heraclij, quem dicit
regnaſſe menſibus 7. Sub his autem Paulum Pyr-
rhi ſucceſſorem aperta perſecutione Catholicos
partim carceribus, partim exilijs, partim verbe-
ribus affeciſſe. Poſt Conſtantinũ dicit idem Beda
Conſtantinũ filium ejus regnaſſe annis 28. Siſe-
bodo Viſigothorũ Rege mortuo Suinila re-
gnat annis 2. Dagobertus Saxonibus contra Vui-
nidos ſibi auxiliantibus annuũ tributũ quingẽ-
tarũ marcharũ eis indulget. Heracleonas abſciſſo
naſo, & mater ej⁹ abſciſſa lingua exilantur: poſt
quos Conſtans qui etiã Conſtantinus filius Con-
ſtantini regnat annis 26. Oſvualdus Rex à Pen- 643.
da Merciorum Rege perimitur. Hujus dextera
multarũ eleemoſynarũ largitrix cum brachio &
cute & nervis incorrupta jacet, toto reliquo cor-
pore in cineres diſſoluto. Excitata rebellione à
Penda Rege merciorum, ipſe Oſvualdus frater-
nam ſalutem in pectore gerens, pro animabus fi-
delium ſuorum Deo ſupplicabat. Hujus defun-
cti brachia cum manibus & capite inſatiabilis
victoris ira deſecta, & ſtipiti appenſa ſunt; bra-
chium cum manibus, adhuc inviolata durant.
Quæ à fratre Oſvuio apud urbem Banbamberch
compoſita in ſcrinio, monſtrãtur pro miraculo.
Caput Lindisfarni humatum à fratre, nunc Du-
nelmi eſſe dicitur, inter brachia ſancti Cuthber-
ti. Oſſa reliqui corporis cùm Regina Oſtricula
uxor Regebredi Regis Merciorum, filia Regis
Oſvuij charitate patrui ducta, Bardonio mona-
ſterio ſuo, quod eſt in regione Merciorum, non
longè à Lincolnia civitate inferre vellet, expule-
runt eam monachi, invidentes mortuo quietem
oſſium; quia ſuper eos bellico iure regnum acce-
perat. Sed nocte intempeſta, per lucernã de cœ-
lo ſuper reliquias emiſſam, ultro petierunt, q
ante rejecerant. Ibi ex cadenti ſanguine reviruit
ceſpes, quo ſanatus eſt ſonipes, & quem affixũ
ſinnoſis anfractibus ignis intabuendus effugit.
Pulviculus lavatuſq; reliquiarum eius mentis im-
potes ſanat. Stipes qui innocentem cruorem ſuſ-
ceperat, lotura ſua ſanitatem tribuit deſperatis.
Huius filius Oſvuius regnavit poſt eum annis 27.
Iudicaël rex Britonum gratiam Dagoberti ſibi
redimit.
Haudmar Ammitas templum ſuum in Ieruſalẽ 644.
ędificat: & quia ſtructura nullomodo conſiſtere
poterat, ſuggeſtione Iudæorum crucem deſuper
montem Oliveti tolli imperat: & tunc ſtructura
ſtare potuit. In Hiſpanijs Suintilan ob crudeli-
tatẽ ſuam à Viſigothis reprobato, Siſenandus
per auxilium Dagoberti ſublimatus in Regẽ, re-
gnat annis 20. Dagobertus Rex moritur in villa 645.
Eſpinеоſi, pago Pariſienſi: ſepultuſq; eſt in ba-
ſilica S. Dionyſij. In quibuſdam Chronicis dici-
tur, quòd Dagobertus obijt anno Domini 641.
De quo per viſionem cuidam revelatũ eſt, quòd
anima ejus ad judicium rapta, & multis Sanctis
contra eam de expoliatione eccleſiarum ſuarum
reclamantibus, cùm eum mali Angeli vellent ad
pœnas inferni rapere, interventu S. Dionyſij, cui
maximè devotus fuerat, liberata eſt. Poſt quem
Clodoveus filius ejus regnat annis 17. Sigeberto
fratre ejus jam regnante in Auſtria. Hujus Clo-

dovæi major dom' fuit Hercanoaldus. Hic Clodovæus habuit uxorem de genere Saxonum, Bathildem nomine. Sanctus Remaclus fit Trajectenſium Epiſcopus. Rodoaldus frater Itæ, & avunculus ſanctæ Gertrudis, Archiepiſcopus Trevirenſis, ſanctitate & doctrina claret in eadem vrbe: ſoror ejus Severa Abbatiſſa. Poſt Rotharith apud Lõgobardos regnat filius ejus Rodoaldus annis 5. Pipinus major dom' moritur: cui ſuccedit filius ejus Grimoaldus in aula Sigeberti regis. Perta quidam ſimulans ſe velle adorare Haudmar, infixo in ventrem ejus gladio perimit eum: poſt quem Hothmeu regnat annis 10.

646.

647.

Theodorus papa obijt 2. idus Maij: & ceſſavit epiſcopatus menſibus 5. diebus 18. Poſt quẽ ſedit 76. Martinus de ciuitate Tudertina provinciæ Thuſciæ, annis 6. menſe 1. diebus 27. Saraceni Africam occupant. Sigebertus Rex Radulpho Thoringorũ Duci bello concurrit. Sanctus Furſeus in Hibernia claruit: qui pro Chriſto peregrinatus in Gallia, à Clodovæo Rege Dagoberti filio honorificè ſuſceptus, Latiniacum cœnobium fundavit. Quem non multò pòſt fratres ſui Foillanus & Vultanus pari voto peregrinationis ſecuti, per Gallias claruerũt. Ex quibus Foillanus dono Gertrudis virginis Foſſenſe monaſterium poſtea fundavit: vbi etiam martyrio coronatus quieſcit. Hic Furſeus aliquando infirmatus cùm ſe tenebrarum caligine circũdari vidiſſet: quatuor manus deſuper ad ſe extenſas conſpexit, tenentes illum per brachia, pennis ſubvolantes: erant enim ſub pennis. Tertium quoque Angelum vidit armatum ſcuto candido, fulgore, gladio, ac claritate præcipuum. Hi tres canebãt, vno incipiente. *Ibunt Sancti de virtute in virtutẽ: videbitur Deus Deorum in Sion*: eratq; in carmine elevatio, & ad finem poſitio. Audiebat quoq; aliud quaſi ignotum canticum multorum milliũ Angelorum, vnde pauca vix poterat intelligere. Exierunt autem obviam Chriſto. Tunc vnus ex ſupernis juſſit armato præcedentique Angelo ad corpus reducere virum, ſuamque ſecũ debere deferre ſolicitudinem. Illis ergo redeuntibus, tunc primùm Furſeus ſe exutum à corpore agnoſcẽs, nolebat reverti, nec ab eis ſeparari. Cui Angelus reſpondit: ad te completa prædicta ſolicitudine revertamur. A veſpertina hora vſque ad gallorũ cantum mortuus fuerat. Reviviſcens autem, ſtatim petiit & accepit ſanctam communionem, viritq; infirmus illo die & altero. Media verò nocte tertia ſeria manibus in oratione prenſis mortuus eſt: viditq; tres illos Angelos, duos à lateribus, tertium armatum ad caput. Levantibus illũ Angelis, audivit vnum dæmoniorum dicentem. Antecedamus, & bella ante faciem ejus cõmoveamus. Tunc cœpit diabolus ſubtiliſſimè accuſare, dicens. Scriptum eſt. *Non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt, digni ſunt morte* Iſte totiens conſenſit quotiens nõ reſtitit. Ang. Reſtitit cùm potuit, & cùm reſiſtendum putavit. Diabolus. Otioſos ſermones ſæpe protulit. Angelus. Niſi principalia protuleris crimina, propter minima non peribit. Diabolus. Scriptum eſt. *Niſi remiſeritis hominibus peccata eorum, nec pater veſter cæleſtis dimittet vobis peccata veſtra*. Angelus. Vbi ſe vindicavit? Diabolus. Non eſt ſcriptum, ſi vindicetis, ſed ſi non remiſeritis de cordibus veſtris. Angelus. Iudicemur ante Dominũ. Diabolus. Scriptum eſt. *Niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum*

648.

Martinus.

Pſal. 8.

Rom. 1.

Mat. 18.

Ibidem.

cælorum. Hoc iſte non implevit. Angelus. Vbi ſuperbivit? Diabolus. Non eſt ſcriptum, non ſuperbiatis, ſed *niſi converſi fueritis*, &c. Angelus. Iudicemur ante Dominum. Diabolus confuſus receſſit. Tunc dixit ei Angelus. Reſpice mundũ. Et reſpiciens vidit quatuor ignes in aëre aliquibus ſpatijs à ſe diſtantes, mendacij, cupiditatis, diſſenſionis, impietatis & fraudis. Vnuſquiſque accendit alium. Cùm ergo timeret Furſeus ab illis ignibus, ait Angelus. Quod non accendiſti, non ardebit in te. Tunc Angelus diviſit flammã in duos muros: & vidit Furſei' ex adverſo quatuor dæmonia, quorum vnus dixit. *Servus qui ſcit voluntatem Domini ſui, & non facit eam, vapulabit multis*. Angelus. Quid de voluntate Domini ſui non fecit? Dæmon. Dona iniquorum recepit. Angelus. Credidit quòd egiſſent pœnitentiam. Dæmon. Ante debuit probare pœnitentiam & perſeverantiam, & ſic ſuſcipere. Et adjecit. Omne delictum, quod non purgatur ſuper terram, in cœlo dixit Deus vindicandũ. Hic homo non purgavit ſe de hoc, nec hic vindictam recipit. Ang. Quamdiu ſperatur pœnitentia, hominem comitatur Dei gratia. Dæm. Non eſt hic locus pœnitentiæ. Angelus: Neſcimus occulta Dei judicia: fortaſſis erit. Dæmon; Scriptum eſt. *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*. Angelus. Vir iſte in proximos ſuos operatus eſt bona. Dæmon. Non ſufficit homini, niſi ſicut ſemetipſum eos dilexerit. Angelus. Fructus dilectionis eſt, bona operari. Dæmon. Sed verbum diligendo non implevit. Angelus. Iudicemur ante Dominum. Dæmon. Promiſit ſe ſæculo abrenunciare, & contra præceptum Apoſtoli dilexit mundum. Angelus. Non ſibi ſoli dilexit ea quæ mundi ſunt, ſed omnibus indigentibus. Dæmon. Qualicumque modo diligatur, contra præceptum Apoſtoli eſt, & contra ſponſionem in baptiſmo. Angelus. Iudicemur ante Dominum. Dæmon. Scriptũ eſt. *Niſi annunciaveris iniquo iniquitatem ſuam, ſanguinem ejus de manu tua requiram*. Hoc iſte non fecit. Angelus. De hoc tempore ſcriptum eſt. *Prudens in tempore illo tacebit, quia tempus peſſimum eſt*. Quando enim auditores deſpiciunt verbum, lingua doctoris præpeditur, dum videt quòd audita prædicatio deſpicitur. Dæmon. Iſte tamen vſque ad mortem annunciare debet veritatem. Angelus. Iudicemur ante Dominum. Victis dæmonibus Angeli clamabant. Nullus labor durus videri debet, nullum longum tempus, quo gloria æternitatis acquiritur. Poſt hæc Furſeus vidit duos Epiſcopos, Beatum & Medanũ loquentes cum eo, & credebat eos mortuos; cũque delectarentur in audiendo cœleſtia carmina, ait ad Angelum. Magnum eſt gaudium, hæc auſcultare. Cui Angelus. Hoc auditu pro myſterio diſpenſationis humanæ ſæpe privamur; ne quod annunciando laboramus, dæmonia corrumpendo humana corda diſſipent. Tunc vidit illos duos præſules quaſi à ſummo cœli exire, & ſibi præcipere redire ad ſæculum. Cùm autem tranſiret per ante ignes præfatos, vir vn' de igne proſiliens, dæmonibus illum projicientibus ſuper humerum ejus, maxillam ſuam maxillæ ejus imprimens incendit. Hic erat vir, qui moriens veſtimentum ſuum illi donaverat. Cui Angelus. Quod incendiſti, hoc arſit in te, quamvis propter animam ejus liberandam ſuſcepiſſes. Prædica ergo, quòd omi ſubſtantiæ peccatoris in peccatis ſuis mortui ſuſcipiendum eſt, nec corpus ejus in

Luc. 12.

Rom. 13.

Ezechiel 3.

Prove. 11.

ſancto ſepeliendum eſt loco. Deinde vidit in pe-
ctore ſuum corpus aperiri, & ſic revixit. Prædi-
cavit populis Gothorum per decem annos, præ-
dicans in Hibernia cum paucis fratribus, per
Britanniam in Saxoniam tranſvectus, & à Rege
Sigeberto honorificè ſuſceptus: vbi ei monaſte-
rium ædificavit, quod commendavit fratri ſuo
Foillano, & ipſe profectus eſt ad Vultanum e-
remitam fratrem ſuum, cum quo faciens annum
vnum, ad Galliam perrexit. Ibi ſuſceptus eſt à
Clodovæo Rege & Patricio, & monaſterium
conſtruxit in loco qui dicitur Latiniacus. Eligius
649. Noviomenſis Epiſcopus, & Odoenus Rothoma-
genſis clarent, & Philibertus de Herio inſula, &
Richarius Pontivenſis, & Geremarus Flaviacen-
ſis Abbates, & Angadriſma ſecus Belvacum, &
Anſegiſus filius ſancti Arnulphi, cui Begga ſoror
Grimoaldi nupſerat. Horum Richarius natus
eſt in villa Criotula provinciæ Pontinæ, qui de
ruſtico factus eſt vir religione notiſſimus. Con-
verſus eſt ad magnam religionem per Caidocum
ſacerdotem, quem de Hibernia venientem hoſ-
pitio ſuſcepit. Veſcebatur pane hordeaceo cine-
re commixto, & aqua lachrymis temperata: le-
proſos balneis fovebat, & eadem poſt ipſos
intrabat. Prædicavit in Britannia. Equo quo
vtebatur diabolus immiſit inſaniam, quo per o-
rationem ejus ſanato & relicto, deinceps aſello
vſus eſt. Floruit temporibus Dagoberti Regis &
filiorū ejus. Obiit 6 Calendas Maij. Vitam ve-
rò beati Eligij ſcripſit ſanctus Audoënus. Hic
Eligius natus eſt in territorio Lemovicæ vrbis
villa Catalacenſi, quæ diſtat à præfata vrbe cir-
citer ſex millibus. Pater eius Eucherius, mater
verò Terrigia dicta eſt. In cuius aluo cùm ille
adhuc eſſet, vidit mater eius in viſione aqui-
lam valde pulchram ſupra ſuum volitare fœ-
tum, ac ſe tertiò inclamantem, ſibique neſcio
quid pollicentem. Traditus eſt puer viro hono-
rabili Albano fabro aurifici, qui in vrbe Lemo-
vica publicam monetæ fiſcalis gerebat officinā.
Poſt aliquot annos relicta patria Franciam adijt,
& factus eſt notus cuidā theſaurario Regis Clo-
tarij, Bobboni nomine. A quo Rege accepto auro
& gemmis ad votum ſellæ opificium, Eligius in-
de perfecit duas. Quarum vnam perfectam pri'
obtulit Regi, deinde alteram dicens. Quod ex
auro ſuperfuerat, ne perderetur huic operi apta-
vi. Ex hoc factus eſt honorabilis in palatio Re-
gis. Erat autem ſtatura prolixus, facie rubicun-
dus, cæſarie formoſus, crine circiliatus, Angelici
vultus, ſimplicis & prudentis aſpectus. Aurato &
gemmato imprimis habitu nitens, zonas habēs
comptas ex auro & gemmis, lineas metallo ru-
* Fortè hocas — tilas, *botas ſarcharum auro opertas, veſtimenta
omnia pretioſa, plerſque holoſerica; ob oſten-
tationem fugiendam intrinſecùs ad carnem cili-
cium. Quæ omnia poſtea in egentium neceſſita-
tibus conſumpſit; deinde vilibus veſtibus vſus
eſt, funiculo cinctus, pleruṁque propter pau-
peres etiam expoliatus: cui Rex tunc dabat pro-
prium veſtimentorum, & cingulum: quia ſicut a-
nimam ſuam, ita illum diligebat. Vnde & illi fe-
cerat manſionem ſuæ ſubjunctam. Rex quoque
Dagobertus pulcher & inclytus, cui in cunctis
retro Francorum Regibus nullus ſimilis fuit, ita
diligebat illum, vt frequenter ſe ab optimatibus
ſubtrahens, Eligij intſolus frequentaret: à quo
quidquid Eligius poſtulabat, ſine dilatione im-
petrabat; & omnia expendebat in egenos, & ca-
ptivos, & debiles. A tempore autem Brunichil-
dis Reginæ vſque ad tempora Dagoberti Simo-
niaca peſtis in Gallia viguit: pro qua auferenda
tunc ſolicitè invigilabant Eligius & Audoenus.
Tunc electus eſt Ælıgius Eccleſiæ Noviomagēſi
poſt Acariū ejuſdem vrbis antiſtitē: cum quo
pariter electus eſt Audoenus ſodalis ejus ad Ec-
cleſiam Rothomagenſem. Præfuit autē Eligius
Viromandenſi metropoli, Tornacenſi quoque
quondam regali civitati, Noviomagenſi quo-
que & Flandrenſi, Gandenſi, & Corturiacenſi:
& in vno die conſecrati ſunt ipſe & Audoënus à
Deodato Metramēſi Epiſcopo, tertio anno Clo-
donei junioris, die Dominico, ante letaniam.
Habebat autem Eligius ſequeſtratum ſtatutum
locum; in quo certis quibuſque diebus egenos
ac debiles intromittens, devotè illis ſerviebat,
ſqualentia capita illis lavans, ac deformem cæ-
ſariem manu propria tradens, potum ſingulis ac
cibum præbens, nudos veſtitos dimittens. Qui-
bus exeuntibus, alios, ſi adeſſent, intromittebat:
quos ſimiliter refovebat. Quòd ſi plurima turba
confluxeret aliquando, cunctis ſimiliter faciebat.
Singulis autem diebus duodecim ſic reficiebat,
ipſo cum eis hora congrua conveſcente, ita ta-
men, vt priùs ſingulis aquam manibus funderet,
vinum & panem manu propria præberet. Ædi-
ficavit in Noviomo monaſteriū ancillarū Chri-
ſti. Corpus ſancti Quintini revelavit per eum *Inventio corporis S. Quintini.*
Dominus. Sed antequam fieret Epiſcopus, erat
in palatio Regis Mauritius quidam, habitu reli-
gioſus, & cantor laudatus; & ob hoc mente tu-
midus, corde protervus, actione diſſipatus. Qui
cœpit jactare, ſe inventurum corpus hujus pre-
tioſi Martyris: ſed mox vt terram ſarculo ſcindere
cœpit, manubriū foſſorij manui eius inhæſit: qui
opus cœptū relinquens, ſequenti die è manibus
ſuis vermib' ebullientibus miſerabiliter expira-
vit. Hujus ſancti Martyris corpus cùm inveniſ-
ſet Eligius, immēſo lumine, & inenarrabili odo-
re perculſus, vix ſubſiſtere potuit. Nam globus
ſplendoris qui ex tumulo ad ictum ferientis pro-
ceſſit, cunctorum aſtantium obtutibus retuſis,
partem maximam regionis illius in diei claritatē
mutavit. Erat autem media nox, obſcura valdè
& caliginoſa. Ex huj' ſancti martyris maxilla Eli-
gius dentem pro languentium medela abſtulit:
& de radice dentis quantitas ſanguinis exivit.
Clavos quoque miræ magnitudinis in cerebro
ejus & cæteris artubus infixos, pro reliquijs ab-
ſtraxit, & ſibi delegavit. Deinde holoſerico pre-
tioſiſſimo corpus Martyris obvolutum, cum ſū-
ma diligentia circa altare tranſpoſuit. Tumbam
quoque ex auro & argento & gemmis deſuper
miro opere fabricavit. Eccleſiam quoque, quæ
videbatur exigua, amplificè decoravit. Poſt hæc
grandi labore atque inſtantia invenit in territo-
rio Medenatenſe in loco ſalicino ſanctum Mar-
tyrem Piatonem. Cui ſimiliter clavos prolixos è
corpore ablatos populus in argumentum mon-
ſtravit. Sueſſionis quoque invenit ſanctos Mar-
tyres germanos Criſpinum & Criſpinianū: quos
ex quadam crypta prolatos mirificè compoſuit.
Sed & in Beluacenſi municipio beatum Marty-
rem Lucianum, quondam collegā Sancti Quin-
tini, inventum ſimiliter tranſtulit atque compo-
ſuit. Apud Pariſius cæcum illuminavit in ponte.
Rurſus apud Pariſius cuſtos Sanctæ Columbæ
nuntiavit ei, Eccleſiā ſuam omni ornatu ſuo no-
cte à furibus fuiſſe ſpoliatam. Tunc Eligius per-

gans ad oratorium Sanctæ Columbæ, ait. Audi Sancta Columba, quæ dico. Nouit Redemptor meus, niſi citò ornamenta tabernaculi hujus furata reduxeris, ſpinis allatis faciam januam hanc ita obſerari: vt nunquam tibi in hoc loco veneratio præbeatur ab hodie. Quo dicto diſceſſit. Sequenti die cuſtos maturiùs ſurgens, invenit omnia vela, vſque ad minimam pallã, ſicut prius fuerãt, reſtituta. Præterea obtinuit apud Regem, vt omnia damnatorum corpora, vbicumque invenire potuiſſet, ſiue per villas, ſiue per civitates, licentiã haberet de bargis & rotis & laqueis deponere & ſepelire: delegauitque ex collegis ſuis veſpillones, qui huic curæ inſiſterent. Igitur cùm eſſet in comitatu Regis in partibus Auſtriæ apud vrbem Stratoburgo, invenit hominẽ ipſo die vitam laqueo finiſſe, & cui dum ſepultura à comitibus pararetur, ipſe acceſſit propiùs, & cœpit palpare corpus, à ſummis vſque ad ima mulcendo. Cumque ſenſiſſet adeſſe animam, vrbanè virtutem facti à ſe repellens, dixit. O quàm grãde ſcelus; niſi Dominus adjuviſſet, perpetrare poteramus! vt corpus hoc humo tegeremus: cùm anima ejus in ipſo ſit. Quem reſuſcitatum juſſit veſtiri, & repauſari. Quo audito, inſectatores ejus iterum eum ad mortem petebant: quẽ vix ab eorum manibus eripuit; & ſe ab ejus collegio ſubtraxit, propter vitandam gloriã; & chartam ſecuritatis apud Regem impetrauit pro eo.

Sanctorum ſepulchra à S. Eligio ornata. Hæc ſunt autem ſepulchra, quæ auro & argẽto & gemmis fabricauit: Germani, Severini, Piatonis, Antici, Luciani, Genouefæ, Columbæ, Maximi & Iuliani, & præcipuè beati Martini Turonis; Dagoberto Rege impenſas præbente: necnon & tumbam ſancti Brictionis, & aliam vbi corpus beati Martini dudũ iacuerat; & mauſoleum ſancti Dionyſij martyris Pariſius ciuitate, & tuguriũ ſuper ipſũ marmoreũ miro opere auro & gẽmis, cryptamque, & ſpecies de fronte, & axes in circuitu throni altaris auro operuit: & poſuit in eis poma aurea rotundilia atque gemmata; lectoriũ etiam & oſtia diligenter operuit de metallo argenti. Sed & tectum throni altaris axibus argenteis operuit. Fecit quoque repam in loco anterioris tumuli, & altare extrinſecus ad pedes ſancti martyris fabricauit, quod penè ſingulare eſt in Gallijs ornamentum, & in magna omnium admiratione vſque in hodiernum diem. In eadem Eccleſia ſancti Dionyſij ſepultus eſt Rex Dagobertus ſub arcu in latere dextro.

650. Itta relicta Pipini monitu ſancti Amandi ſe & ſua Deo devovens, monaſterium Nivellenſe fũdauit: eique filiam ſuam Gertrudem Deo dignam Virginem præfecit. Autbbertus Cameracenſis Epiſcopus claret. Sigebertus Rex de proſperi-

652. tate prolis deſperãs, duodecim monaſteria hinc inde Deo cõſtruxit. In quibus Stabulens & Malmundarium eminebant; cooperante ſibi in his Majore domus Grimoaldo, & Traiectenſium Epiſcopo Remaclo; qui non multò poſt pertæſus ſæcularium tumultuum, in ipſo Stabulans monachicæ vitæ aſſumpſit habitum. Florebat tunc ſanctus Landelinus, qui & Moraſus, ab Authberto Cameracenſi Epiſcopo ex prædone conuerſus ad Chriſtum, & à beato Martino papa ad prædicandum ordinatus, fundator Cœnobiorum Lobienſis Alnei, Vallaris, atq; * Criſpinianſis, vbi corpus eius requieſcit cũ diſcipulis ſuis Adeleno & Domitiano. Florebat etiã tunc Giſlenus Cellenſis, Madelganus dux, qui & vincẽtius Altimontenſis, & Sonogoenſis, eiuſque cõjuna Vualdetrudis Caſtriloceñſis, ſororque Vualdetrudis Aldegundis Melbodienſis: Trudo etiam Haſbanienſis in tyronem Chriſti adoleſcebat. Præter hos etiam multi de Anglia & Scotia in Gallijs peregrinantes, ſcilicet Erto, Bertoinus, Eloquius. Cœnobiũ Floriacenſe à Leodeboldo Abbate fundatur; vbi non multò pòſt corpus Sancti Benedicti ab Agilulfo monacho à Caſtro Caſſino delatum transportatur. Corpus verò ſororis ejus ſanctæ Scholaſticæ Cenomanis transfertur. Poſt Rodoaldum Longobardis regnat

Corpus S. Benedicti in Galliam delatum.

* Eſpinienſis

Aripert annis nouem. Conſtantinus Impera- 652.
tor à Paulo Epiſcopo Conſtantinopolitano deceptus, nec vnam, nec duas voluntates aut operationes in Chriſto diffinit eſſe cõfitendas; quaſi nihil velle, aut operari, credendus ſit Chriſtus. Ob hoc ipſe Paulus Epiſcopus altare Sedis Apoſtolicæ, quod erat ſacratum in domo Placidiæ ſubuertit. Martinus ergo congregata Romæ Synodo Epiſcoporum 105. anathematizat Hæreticos. Cirum Alexãdrinum, Sergium, Pirrhum, &

Vide notat in fine hujus operis.

Paulũ Conſtatinopolitanos. Sigebert' Rex Hil- 653.
debertum filium Grimoaldi adoptat in filium & in regnum. Conſtantinus Imperator Olympio Exarcho ad Italiam miſſo, impugnat Eccleſiam Dei. Iudocus Britonum Regis filius ſpreto mũdo & regno, peregrinus & eremita in pago Pontiuo requieſcit in Chriſto.

Ignis de cælo cecidit, & timor magnus ſuper 654.
homines venit: peſtilentia grauiſſima tribus æſtiuis menſibus; cunctis viſibiliter apparentibus bono & malo Angelo noctu civitatem circumeuntibus: & quoties juſſu boni Angeli malus Angelus venabulo, quod manu ferre videbatur, oſtium cujuſque domus percuſſiſſet, tot ex eadem domo ſequenti die interibant. Hoc tẽpore Sanctus Foillanus Foſſenſis martyrizatur.

Saraceni capta Rhodo famoſum aius coloſſum 655.
euerterunt: ex cuius æra nongenti cameli onerati ſunt. Hoc eſt vnum de ſeptem miraculis mũdi, Quomodo enim vel tanta moles ærea fundi potuit, vel fuſa leuari?

Conſtantinus Imperator Saracenis navali pugna 656.
congreſſus ignominioſè vincitur. Sigebert' Rex Auſtraſiorum moritur: Dagoberto filio ſuo admodum paruulo fidei Grimoaldi comendato; vt in Regnum eius auxilio promoueretur. Poſt Oſvoaldum Regem, primus Anglorum miraculis claruit, regnauit apud Bernicios frater eius Vui', & Oſvuinus filius Oſtril apud Deiros: qui tãdem ab Oſvuino interfectus eſt, cùm bello abſtinens ſuburbanum clanculo cõceſſiſſet, vir largus, & in Deum deuotus. Poſtea idem Oſvius Rex Nordanimbrorũ facto Deo cæli voto Pendæ Merciorum Regi concurrit cũ exercitu non multo, & inter nimiam Merciorum ſtragẽ ipſum Regem Pendam peremit, gentemque Merciorũ ad Chriſtũ conuerti fecit: Pictos quoq; a regno Anglorum ſubdidit. Ex quo tempore omnibus penè Anglis imperauit, Chriſtianitatem auxit per Angilbertũ & Vuilfridum Epiſcopos: poſtremò per Theodorũ Archiepiſcopum. Multa ſeruis Dei conſtruxit habitacula: quorum præcipuum monaſterium tunc feminarũ, nunc monachorum, ab Eboraco triginta milibus in boreali parte ſitum, antiquo vocabulo Streneſhalh modo Vuitebi nuncupatur. Quod ab inſignis religionis femina Hilda cœptum, Edelfreda eiuſdem Regis filia multùm prouexit.

657. Olympius patricius & Exarchus miſſus à Constantino Imperatore in Italiam, vt Martinum Papam interficeret, vel adduceret Constantinopolim, præcepit ſpatario ſuo, vt interficeret eum ad Miſſam, dum communionem ſibi porrigeret. Sed Dominus excæcauit ſpatarium, & non vidit eum, quando communionē dedit Olympio, vel pacem; quod ipſe ſpatarius poſtea jurejurādo aſſeruit. Igitur ex neceſſitate coactus eſt Olympius cum Martino concordare. Poſtea iuit cum exercitū contra Saracenos in Siciliam: & peccato faciente, major interitus Romano exercitui prouenit; qui poſtea totus morbo interijt. Grimoaldus major domus domino ſuo Dagoberto Sigeberti filio attonſo, & per Didonem Pictavenſem Epiſcopum in Scotiā directo, Hildebertum filium ſuum facit Auſtraſiorum Regē. Hothmen Ammira Saracenorū perempto, Muhamas ex Ammirco Ammiras factus, regnat an-
658. nis viginti quinque. Franci dolentes ſuper infidelitate Grimoaldi contra filium Sigeberti captum eum Pariſius miſerunt in carcerem. Nam præſentantes eum judicio Clodovei, Clodoueus vinculatum eum in carcere amara morte fecit conſumi, filiumque ſuum juniorem Hildricum Regem fecit Auſtraſiorum. Obijt ſua mater ſanctæ Gertrudis. Theodardo Epiſcopo martyrizato, ſanctus Lambertus filius Apri Comitis Epiſcopatum Traiectenſem illuſtrat gloria nobilitatis, gratia ſanctitatis. Atrebati dum corpus ſancti Vedaſti transfertur ab Autberto Cameracenſi Epiſcopo, præſentibus Lāberto Tungiēſi, & Audomaro Taraſconenſi, alijſque ſanctis Epiſcopis & Abbatibus, Audomarus, qui præ ſenio cæcus erat, dum precibus præſentium Epiſcoporum, & meritis ſancti Vedaſti illuminat' eſſet, ægrè ferens liberatum eſſe à cæcitate, quam pro ſalute ſua ſibi à Deo immiſsā eſſe gaudebat, rurſus ad votum ſuum excæcatus eſt. In quibuſdam chronicis legitur, Clodoveum Regem hoc anno
659. eſſe mortuum. Poſt Olympiū directus eſt Theodorus Exarchus, cognomento Calliopa, cum Theodoro Imperiali cubiculario: qui tulerunt Martinum Papam de Eccleſia Salvatoris, quæ appellatur Conſtantiniana, Conſtātinopolim: qui miſſus eſt Cherſonam in exilium, vbi vitam finivit decimo quinto Calendas Octobris. Fecit
Eugen. pap. Epiſcopos triginta tres. Poſt quem ſedit ſeptuageſimus ſeptimus Eugenius primus huius nominis, natione Romanus, de regione prima Aventinenſe, Clericus à cunabilis, annis duobus, menſibus novem, diebus viginti quatuor; benignus, mitis, manſuetus, affabilis omnibus, & ſanctitate præclarior. Conſtantinus Imperator Sclaviam ſibi ſubigit.

660. Muhamas Saracenorum Ammiras cum Conſtantino Imperatore firmat pactum, vt Saraceni Romanis ſoluant tributū per ſingulos dies numiſmata mille, & ſeruum & equum. Clodovæus Rex corpus ſancti Dionyſij Pariſienſis diſcooperiens min' religioſè, licet cupidè, os brachij eius fregit & rapuit, moxque in amentiam perpetuā incidit. Ariperth Longobardorum Rege defuncto, Gobertus & Bertarith filij eius annū agunt non tam in regno componendo, quàm de regno contendendo. Eugenius Papa eleemoſynam in dioeceſibus ſui pauperibus, & clero, & familiæ Presbyterij in integro erogari præcipit. Fecit Epiſcopos viginti vnum. Obijt quattro nonas Iunij, & ceſſauit Epiſcopatus menſe vno, diebus viginti octo. Poſt quem ſeptuageſimus octav'
661. ſedit Vitalianus, natione Signienſis provinciæ à *Vitalianus.*
Campania, annis quatuordecim menſibus ſex. Hoc Vitaliano nuper ordinato, vt ait Beda, Cōſtantinus Imperator miſit beato Petro Evangelia aurea gemmis albis miræ magnitudinis in circuitu ornata. Ipſe verò poſt aliquos annos, id eſt, per Indictionē ſextam Romam veniens, obtulit ſuper altare ſancti Petri pallium auro textile. Obijt ſanctus Amandus Elnonenſis.

Sic enim legitur in titulo de morte ei'
Anno Incarnationis Domini noſtri Ieſu Chri- *Epitaphiū*
ſti ſexcenteſimo ſexageſimo primo, Indictione *S. Amandi*
quarta, epacta quintadecima, concurrente quarto termino duodecimo Calendas Aprilis, Paſcha quinto Calendas Aprilis, Luna viceſima prima, octauo idus februarij die Dominica, luna prima, obijt ſanctus Amandus annorum circiter nonaginta, qui natus fuit anno Domini 571. nonis Maij menſis in provincia Agritanorum, in pago præfatæ regionis, vocabulo Herbatilico ex parte Sereno, genitrice Amantia, anno ſeptimo, quo Iuſtiniani ſucceſſor Canus minor cum Sophia conjuge in Republica arcem Imperij tenebat. Quo videlicet tempore Ioannes Pontifex Romanæ Eccleſiæ in ordine Pontificum ſexageſim' tertius cathedram ejuſdem vrbis anno ſui præſulatus octavo gubernabat. In ordinatione Beati Gregorij Papę ſanctus Amandus viceſimum ſecundum ætatis agebat annum. In obitu verò ipſius Papæ trigeſimum quintum; qui fuit annus à Nativitate Domini ſexcenteſimus quintus, regni autē Phocæ annus ſecūdus, ſicut Beda refert in chronicis. Fuit autem idem ſanctus Amandus Martino Papæ familiariſſimus. Defunctus eſt tertio anno Pontificatus Vitaliani Papæ, octauo idus Februarij. Extat ad hunc S. Amandum Epiſtola decretalis Martini Papæ, in qua ſignificatur, eundem Amandū voluiſſe paſtorale obſequium deponere, pro eorum inobedientia, qui Preſbyteri ſeu diaconi poſt ſuas Ordinationes in lapſum inquinabantur: à qua voluntate illum dehortatur idem beatiſſimus Papa, perſuadens eum ad patientiam; & commonēs, vt nullam eis in delicto compaſſionem exhibeat; ſed lapſos omnes ab officio deponat, & eos in jugē pœnitentiam mittat. Si enim inquit tales quærimus ad ſacros Ordines promovendos, quos nulla ruga, nullum vitæ contagium ab ordinibus ſacris præpediat, quantomagis ſi poſt Ordinationem ſuam in lapſum ceciderit, & prævaricationis peccato deprehendatur obnoxius, omnimodo prohibendus eſt cum manibus lutulentis atque pollutis myſterium noſtræ ſalutis tractare? Sitque huiuſmodi ſemper iuxta ſacrorū Canonum ſtatuta in hac vita depoſitus; vt ab illo qui mentis internā ſcrutatur, nullamque de ovibus errante congaudet, dum aſpexerit ſincerā pœnitentiam eius, in terribili iudicio habeat reconciliatum. Ipſe ſanctus monaſterium, quod dicitur Blandinium in caſtro Gandauo conſtruxit: & aliud quod vocatur Martianas, & aliud, cui ipſe Lochoſa nomen impoſuit, ſeu Rotnace, quod eſt præfato monaſterio penè contiguum: cel non lam quoque, quæ nuncupatur Batiliacus: quem locum eum adjacentibus ſibi appendicijs Childericus Rex & Bimnichildis Regina illi viſi ſunt condonaſſe: ad poſtremum Elnonæ cenobio ædificato ipſe, ibidem cum ſuis vſque ad diem obitus ſui Chriſto feliciter militavit. Hic patriam

parentesque relinquens in Ogia inſula, quæ à littore oceani maris quadraginta diſtat millibus tranſacta tam adoleſcentia receptus eſt. In qua per orationem immanem ſerpentē fugavit. Poſt hæc Turonis ad S. Martinum perrexit: & ibi coma capitis ſui abſciſa, clericatus honore functus eſt. Poſt hæc percepta benedictione ab Abbate loci illius & fratribus, Bituricas perrexit ad Auſtregiſilum: à quo & ab eius Archidiacono Sulpitio receptus eſt, & cellula ei iuxta Eccleſiã in ſuperiori muro civitatis conſtructa eſt. In qua cilicio tectus & cinere, hordeaceo pane & aqua modica contentus, ferè quindecim annis vixit. Poſt hæc incidit ei cogitatio, vt limina viſitaret Apoſtolorum, quod & fecit aſſumpto ſecum vno tantùm comite. Vbi per diem ſancta loca circuibat; nocte ad ſancti Petri revertebatur Eccleſiã. Ibi quadam die cunctis egreſſis ſubſtitit ex devotione, tota nocte cupiens vigilare: quẽ volut ex cuſtodibus inveniẽ contemptibiliter affectũ injurijs ejecit extra Eccleſiam. Sedente autem eo in gradu meditis ante fores Eccleſiæ, ſanctus ei Petrus apparuit, monens eum in Gallias ad prædicationem redire. Rediens, coactus eſt à Rege & Epiſcopis, Epiſcopus fieri. Captivos vel pueros tranſmarinos dato pretio redimebat. Spirituali quoque lavacro eos regenerans, literis ſtatim imbui præcipiebat; præmiſſaque libertate per diverſas Eccleſias relinquebat. Plures ex eis Epiſcopos vel Presbyteros, ſeu honorificos Abbates fuiſſe, audivimus. Rediens à Roma ſecundò aſcenſa nave pervenit ad Centũcellenſem locum: vbi dum quadam nocte ſolus vt ſolebat, oraret, immundus ſpiritus vnum è famulis apprehenſa manu trahebat ad mare, volens eum ibi demergere. Qui cùm traheretur clamabat dicens, Chriſte adjuva me, Chriſte adiuva me. Cui malignus ſpiritus inſultando reſpondit Qualis Chriſtus: & dum puer, qui trahebatur taceret, ait ſanct' Amandus: dic illi fili, Chriſtus filius Dei vivi est crucifixus. Statim ad hanc vocem inimicus vt fumus evanuit. Nec multò pòſt navigante eo per medium pelagus, & dicente ad nautas verbum Domini, apparuit piſcis miræ magnitudinis. Nautæ verò miſſo rete in Pelagus, eundem piſcem ceperunt. Cumque epularentur & exultarent, orta eſt tempeſtas valida: cucurrerunt nautæ ad ſervum Dei; qui juſſit eos confidere. Cui in puppi reſidenti ſanctus Petrus apparuit, dicens. Noli timere, non peribis; nec qui tecum ſunt. Ad quod verbum mox tempeſtas ſedata eſt. Gaudavenſes, qui tunc adhuc idolatræ erant, convertit. Vbi cùm propter inediam & ſterilitatem loci comites illius ſolum ibi reliquiſſent; alimentum ſibi labore manuum acquirebat, inſtans prædicationis officio. Quidã comes ex genere Frãcorum, nomine Dotebo, in vrbe Tornaco reſederat, ad dirimendas lites Et ecce ei præſentatus eſt reus quidam, quem omnis turba acclamaverat eſſe dignum morte; fuit quidam multis plagis cæſus, & jam corpora ſemivivus. Qui decrevit eum patibulo debere affigi: ſed Amandus ſuperveniens poſtulavit, vt ei vitã concedere dignaretur. At ille noluit, ſed iuſſit eum ſuſpendi: qui ſuſpenſus ſpiritum exhalavit. Sanct' autem Amandus perrexit ad patibulum, & depoſitum de ligno ad ſuum cubiculũ deferri juſſit; & fratribus è cella egreſſis ſuper defuncti corpus incubuit, & orando cum lacrymis illum reſuſcitavit; lotoque ejus corpore & cicatricibus

S. Amandus fit Epiſcopus

ita carnem carni reſtituit, vt de plagis, quas antè pertulerat nullum indicium appareret: & ſic eũ ad propriam domum remittens, parentibus reſtituit incolumem. Per quod miraculum convertit ad Chriſtũ. Poſt hæc tranſito Danubio, in Sclaviam prædicare perrexit, ſpe martyrij: & paucis ibi converſis, ad proprias oves reverſus eſt. Rex Dagobertus amori mulierum pluſquam oportebat deditus, omniq; ſpurcitia libidinis inflãmatus, ſobolem minimè videbatur habere: pro qua Dominum ſedulò precabatur; & tandem exauditus eſt. Qua percepta, ſanctum perquiri fecit Amandum, quem priùs de regno ſuo expelli iuſſerat, quia eum pro capitalib' criminibus arguebat; quod nullus Epiſcoporum audebat facere. Qui venit ad regem in villa, cui nomẽ Clepiaco. Rex illius pedibus proſtratus, veniã deprecatur; quem ille citi' alevans à terra, clementer indulſit. Ad quem rex. Pœnitet me valde, quòd ſtultè egerim adverſum te: ſed precor, ne memineris injuriæ meæ. Dedit mihi Dominus filium, nõ meis meritis; quẽ, precor, vt ſacro fonte digneris abluere, & in filium tibi ſpiritualẽ ſuſcipere. Quod ille vehementer abnuens, ſciens ſcriptum, militantem Deo non oportere implicari negotiis ſecularibus; & quietum atq; remotum palatia nõ debere frequentare regia, ex conſpectu regis abſceſſit. Statimq; rex miſit ad eum virum illuſtrẽ Dadonem, & cum eo venerabilem virum Eligiũ, qui tunc in palatio regis ſub ſeculari degebat habitu: qui perſuaſerunt ei precibus regis annuere. Mox q; puerum dictum quadraginta catechumenum fecit: cum que finita oratione nemo ex circumſtantibus reſpõdiſſet, Amen, aperuit Dominus os pueri, & cunctis audientib' clara voce reſpondit, Amen: & ſtatim baptizavit eum, dans ei nomen Sigebertus. Poſt hæc ordinat' eſt Trajectenſium Epiſcopus: & per triennium vicos & caſtella circuiens, verbum Domini inſtanter prædicabat. Sed multi, quod dictu nefas eſt, ſacerdotes & levitæ prædicationem eius reſpuebant; qui ſecundum Evangelium pulverem de pedibus ſuper eos excutiens, ad alia properabat loca: parvamque reperiens inſulam, cui nomen eſt Calnelaus, juxta Scaldum fluviũ, aliquantis diebus ibidem cum fratribus habitavit. Sed verbi Dei autem plures per biennium ingens arripuit plaga: ita vt everſæ domos & agri in ſolitudinem verterentur, & vici & caſtra deſtruerẽtur; nullusq; pene in his regionibus remaneret, qui Amãdum contempſerat prædicantem. Poſt hæc prædicavit in Vaſconia. Cuius prædicationem quidam mimilogus ſpernens, & ei detrahens, arreptus à dæmone, proprijs ſe cœpit manibus laniare: coactus publicè confiteri, quòd ob injuriã quam ſervo Dei intulerat, hæc patiebatur: & in ipſo tormento ſpiritum exhalavit. Poſt hæc ſuſceptus eſt hoſpitio in quadam civitate ab Epiſcopo illius civitatis. Cui dum ipſe Epiſcopus more hoſpitalitatis aquã in mãibus funderet, ſecretiùs præcepit miniſtro, vt eandem aquam in ſacrario Eccleſiæ cuſtodiret. De qua poſtea cæcus quidam admonitione ipſius Epiſcopi oculus abluens, viſum recepit. In pago Belvacenſi, in loco, cui vocabulum eſt Roſſoton, iuxta Oronnã fluvium, mulierem cæcam ſanavit, quæ auguria & idola ſemper coluerat, & adorabat arborem dæmoni dedicatam. Præpoſitum monaſterij ſui inobedientem, & ob hoc paralyticum factum, benedicendo calicem vini, & fragmen panis, & ei

Reſpondet infans Amẽ dum baptizatur.

nutriendo, jubendoque, vt inde partem ſumeret, ſanitati reſtituit. Mantinolus quidam Ozidinſis vrbis antiſtes, moleſtè ferens, quòd locum acceperat à Rege ad conſtruendum cœnobium, invidiæ facibus accenſus, miſſis agilibus viris, vt eū injuriis affectum à loco ejicerent, aut eum in eodem loco punirent. Qui venientes ad eum, ſimulatè dixerunt ei, quòd deberent ei oſtendere locū aptum ad monaſterium conſtruendum, & ideo iret cum illis. Quorum fallacia, revelante Deo, illum non latuit. Tandem pervenerunt ad ſupercilium montis, vbi eum capite truncare diſpoſuerant: & ſubitò orta eſt tempeſtas pluviæ & grādinis; & ita omnem montis illius locum obtexerunt nubes, vt apparitores illi amiſſo lumine nil penitus viderent; ſpemque vitæ jam nullam habentes, proſtrati ejus pedibus veniā poſtulabant, vt eos vivos ſineret abire. Qui orans, lumen eis reddidit, & ereptos ad propria remiſit. Sepultus eſt iſte ſanctus in cœnobio, quod ipſe ædificavit: cui ex nomine fluvioli ibi decurrentis Elnonis vocabulum eſt: quem locum Dagobertus rex illi dedit. Eodem anno, quo ſanctus Amandus mortuus eſt, Conſtantinus Imperator Theodoſium fratrem ſuum occidit: & Grimoaldus dux Taurinatium Godebertum filiū Regis Aripertb dolo peremit, & ejus regnum arripuit: ſororéq; Godeberti vxorem duxit, & regnavit annis 9 Sāctus Nivardus Remenſis Archiepiſcopus, & Reolus ſucceſſor ejus, & Bercharius martyr, qui fuit primus abbas Autvillarenſium; S. etiam Bertha martyr & abbatiſſa, ſāctitate florēt in Gallia.

An. 661. Conſtantinus Imperator Italiam petit, multaſque Longobardorum vrbes capit, Beneventū obſidet; ibique Grimoaldus Rex exercitum ejus graviter atterit. Clodoveus Rex Francorum furibundus obit. Hic habuit ex Bathilde Regina tres filios, Lotharium, Childericum, Theodericum. Poſt quem regnavit Lotharius annis quatuor. Hujus Lotharij major domus fuit poſt Erchano-

Majorū palatij origo. aldum Ebroinus. Ab hinc Francorum Regibus à ſolita fortitudine & ſcientia degenerantibus, per majores domus diſponebatur regni potentia, Regibuſq; ſolo nomine regnantib⁹: quibus moris erat, principari quidē ſecundùm gen⁹, & nihil aliud agere, vel diſponere, quàm irrationabiliter edere & bibere, domique morari, & in Calendis Maij præſidere coram tota gente, & ſalutare & ſalutari; & obſequia & dona accipere, & rependere, & ſic ſecum vſque ad alium Majum permanere. Eo tempore Bathildis Regina, Lotharij mater, Corbejæ & Calę monaſteria Deo conſtruxit. Hæc de tranſmarinis partibus deprædata in Franciam adducta eſt, & vili pretio vendita, redempta eſt à venerabili viro Herchanoaldo, qui tunc palatium gubernabat. Fuit autem de claro ſanguine Saxonum, aſpectu decora, vultu hilaris, inceſſu gravis, pudica, ſobria, prudens & cauta, humilis & gratioſa: adeoque placuit prędicto Principi, vt loco pincernæ eam conſtitueret. In qua etiam dignitate omnibus ſenioribus in domo domini ſui ita humiliter obſequebatur, vt eorū calceamenta detraheret & detergeret, & aquam ad lavandum afferret, & veſtimenta eorum feſtinanter pararet, abſque omni murmure & adulatione, bono & pio animo. Mortua verò vxore Herchanoaldi, voluit idem princeps eam ducere. Quo comperto illa latenter & ſtudioſè ſe ſubtraxit ab ejus conſpectibus. Nam cùm vocaretur ad principis cubiculum, illa vt fugax puella ſecretò ſe abſcondit in angulo domatis; & ſuper ſe jecit pannos viliſſimos, ita vt nemo putaret illic, aliquem latere potuiſſe. Ea igitur non inventa, Princeps duxit alteram. Tūc illa iterum quæſita inventa eſt, ſed à principe non contacta. Poſtea per Dei gratiam facta eſt vxor Clodovei Regis filij Dagoberti, & meritò. Erat enim & ipſa de ſanguine regio. Faciebat autem eleemoſynas multas Eccleſijs & pauperibus, per manum Geneſij Abbatis, quem Rex ei in adjutorium dedit, qui tunc erat aſſiduus in palatio: qui poſtea factus eſt Lugdunenſis Epiſcopus. Ex hac Regina genuit Cloduvæus Clotharium, qui poſt eum regnavit. Tunc temporis Pariſienſis Epiſcopus erat Crodebertus, vir venerabilis; & apud Rotomagum ſanctus Audoënus. Ex eo tempore Burgundiones & Franci in pace vniti ſunt: qui antea diſſidebant. Hæc Regina peſtem Simoniacam à Francia extirpavit: & impijſſimas exactiones publicas ceſſare fecit; quæ adeo populum gravabant, vt multi filios ſuos magis optarent mori, quàm vivere. Conſtruxit Cœnobium Sanctimonialium in pago Pariſiaco, nomine Kalam, in inſula Ma- Chelle ternæ fluminis; & eidem Cœnobio dedit munimentum Regiæ chartæ, ſigillo ſuo, & filiorum Regum ſignatæ. In qua cartha per invocationem ſanctæ Trinitatis interminata eſt, & per diē tremendi judicij vt nemo per ſuccedentia tempora Rector quilibet ejuſdem loci quidquam de his villis, quas in vſus diverſos ejuſdem Cœnobij habitantium contulerat, ſubtraheret, aut beneficiario exinde haberet. Quod qui feciſſet, pœnis infernalibus cum Iuda nequiſſimo & cupidiſſimo traderetur ſine fine puniendus. Hujus monaſterij primam matrem conſtituit Bertilam religioſam valde famulam Chriſti, quam de monaſterio Iotrbo evocavit. Ædificavit etiam in pago Ambianenſi monaſterium Corbeiæ, quod villis & prædijs magnificè inſtruxit. In quo primum patrem inſtituit Theudofredum virum venerabilem, quem de monaſterio Luxovio vocavit; qui poſtea factus eſt Epiſcopus. Philiberto viro ſanctiſſimo, Abbati monaſterij Gemmetici, ſilvam magnam ex fiſco Regio conceſſit, ad monaſterium conſtruendum. Laigobertho Abbati Tordionenſis monaſterij dedit villam vnam cum multis talentis auri & argenti; ipſum quoque regale cingulum, quo cingebatur. Monaſterijs Fontenellæ & Logio plurima beneficia dedit. Luxovio & reliquis Burgundiæ monaſterijs villas plurimas, & pecuniam innumerabilem contulit. Iotro monaſterio, vnde ſacras virgines cum Bertila ad Kalam acceperat, dedit Villam vnam in pago Virmandenſi, cum multis alijs beneficijs. Monaſterio ſanctæ Faræ, villam vnam cum multis alijs muneribus. Immunitates conceſſit Eccleſijs præcipuis, id eſt ſancti Dionyſij, ſancti Germani, ſancti Medardi, ſancti Petri Foſſatenſis, ſancti Petri Latiniacenſis, ſancti *Amani, ſancti Martini. Captivos homines ven- *Amandi. dere prohibuit; & præcepit per ſingulas vrbes Francorum, vt nullus in regno Francorum captivum hominem in aliud regnum tranſmitteret. Multos captivos redemit, multos relaxavit, multos in monaſterio tranſmiſit. Viros & puellas de gente ſua, quas ipſa nutrierat, regularem vitam ducere inſtituit. Baſilicas SS. Apoſtolorum Petri & Pauli Romæ multis muneribus honoravit. Romanis recluſis & pauperibus multa dona

dona ditcait. Orta tandem contentione inter Francorum proceres pro ſuperbia Sigebranni Epiſcopi, pro qua & ipſe occiſus eſt, deſideratũ meruit adimplere propoſitum: deductaque à quibuſdam ſenioribus regni proceribus ad monaſterium Kalam. Religionis ibi habitum ſuſcepit. In hebdumada ſua miniſtrabat in officio coquinæ, ſicut & ceteræ ſorores: & munditias faciebat, etiam pluſquam ceteræ ſorores, inquinamenta ſtercorum proprijs manibus mundans. Incidit tandem in iliacam paſſionem; de qua tamen auxilio Dei & medicorum ſanata eſt. Appropinquante autem obitu ſuo, viſio ei præclara oſtenſa eſt. Scala ei videbatur erecta ſtare ante altare beatæ Dei genitricis Mariæ, cujus cacumen cælos attingebat; & per ejuſdem gradus ſe comitantibus ſanctis Angelis ſecreta cæleſtia penetrare. Habebat autem quandam filiolam, quã ex fonte ſacro ſuſceperat, pro qua Dominum exoravit, vt ante ſe moreretur; quod & factum eſt, cujus mortem ipſa ſtatim ſecuta eſt. In exitu autem animæ ejus à corpore, divinus ſplendor in ipſius corpuſculo clariſſimè coruſcavit: viſus eſt à circumſtantibus Angelorum chorus ei obviam adveniſſe, & cum eis fideliſſimus amicus ejus Geneſius Epiſcopus: viſique ſunt Angeli animam ejus remigio alarum & manibus elevatam in cœlum portaſſe. Monaſterium verò Kalę primò conſtruxit Crotildis Regina vxor Clodovæi magni, quem ſanctus Remigius baptizavit: & conſtruxit illud in honore ſancti Georgij. Sed quia ambitus Eccleſiæ illius ſtrictior erat, & magno ſanctimonialium gregi non ſufficiens, eam Bathildis Regina everti fecit, & ampliorem conſtruxit. Præfata quoque Crotildis neptis Gondubaldi Regis, non ſolum virum ſuum, ſed & multos Francorum proceres ad fidem Chriſti adduxit, & Eccleſiam ſancti Petri Foſſatenſis Cœnobij conſtruxit. Vxor quoque Childeberti Regis Vltrogocles nutrix fuit orphanorum, conſolatrix pupillorum, ſuſtentatrix pauperum, & fidelium monachorum adiutrix. Sed & Radegundis Regina vxor antiquioris Clotharij Regis, vt ſuprà dictum eſt, relicto marito vivo ſacrum velamen ſuſcepit.

Virtute, viſione, mors S. Bathildis

663. Conſtantinus Imperator imperium à Conſtantinopoli in vrbem Romam transferre nititur; ſed à Conſtantinopolitanis ei reſiſtitur.

664. Conſtantinus Romam venit; & omnia quæ erant in ære ad ornatũ civitatis depoſuit; & diſcooperuit Eccleſiam ſanctæ Mariæ ad Martyres, quæ erat operta tegulis æreis, quæ omnia miſit Conſtantinopolim. Qui dum reverteretur, tales afflictiones impoſuit populo Calabriæ & Siciliæ, Africæ & Sardiniæ, per diagrapha ſeu capita, atque nauticationes per annus plurimos, quales numquam à ſæculo fuerunt, vt alicui ſpes vitæ non remaneret. Sed & vaſa ſacrata, & cimilia ſanctarum Eccleſiarum auferens, nil dimiſit. In Anglia inter Anglos & Scotos magna de obſervatione Paſchæ fit diſceptatio, mediante Oſvui Rege glorioſo, qui etiam aſſenſit Anglis Paſcha celebrantibus more Romano. Obijt ſancta Gertrudis Nivellenſis. Siſevando Rege Viſigothorum mortuo, regnat Chintilam annis ſexdecim.

Diſceptatio de obſervatione Paſchæ.

665. Erchombertus Rex Anglorum obit, poſtquem regnat Egebertus filius ejus annis IX vel VIII. Hic Egbertus filios patrui ſui Elbertum & Egelbritum, aut interemit, vt dicitur, aut interimi æquanimiter paſſus eſt.

Obijt S. Eligi⁹ Noviomẽſis Epiſcopus. Lotharius Rex Francorum puer moritur: poſt quẽ frater ejus Theodericus in Regem ab Ebroino ſublimatur. Frater autem ejus Hildericus regnabat in Auſtraſia. 666.

Theodericus Rex propter inſolentiam Ebroini à Francis repudiatur; & frater ejus Hildericus Rex Auſtriæ à cunctis ad regnandum evocatur. Porrò Theodericus & Ebroinus tonſurantur: & Theodericus Pariſius in cœnobio S. Dionyſij, Ebroinus in Luxovio relegãtur. Hilderici major domus erat Vulfoaldus. Hic in parochia Virdunenſi ſuper Moſam Cœnobium ſãcti Michaëlis Archangeli fundavit. 667.

Theodorus Archiepiſcopus, & Adrian⁹ in Anglia florent, viri docti, & qui omnem literaturam imis medullis imbiberant: à Vitaliano papa in Angliam directi. 668.

Conſtantinus Imperator, qui & Conſtans, omnibus ſuis exoſus, Siracuſis occiditur à ſuis in balneo 15. die menſis Iulij, indictione 12. cujus filius Conſtantinus poſt eum imperat annis 17. 669.

Mizius quidam in Sicilia tyrannidẽ meditatus, mox extinctus eſt. Vitalianus papa fecit Epiſcupos 97 & obijt 6 Calẽd. Februarij: & ceſſavit Epiſcopatus menſibus 2 diebus 13. Poſt quem 79. ſedit Adeodatus, natione Romanus ex monachis annis 4. menſibus 2. diebus 5. Fuit beniginiſſimus & mitiſſimus: ita vt omnes homines à majore vſque ad minimum libenter ſuſciperet: & quod vnuſquiſq; poſtulabat impetrabat. Tũc Mezetius in Sicilia arripuit ſibi regnũ: cujus caput latum eſt Conſtantinopolim. Oſvui Nordanimbrorum Rege defuncto, Egfridus filius ejus regnat annis 15. Hic erat minor filius ejus legitimè ſuſceptus, à deltridæ vxoris ſanctiſſimę meritis, quàm ſuis cõmendatior; in hoc tamen prædicandus, quòd eidem Reginæ vacare volenti ſetenus induſlit: quòd beatum Eaubertum in epiſcopum plorando promeruit. Beatũ tamen Vilfridum exulare fecit. Hiberninenſes genus hominum innocens, & genuina ſimplicitate nihil vnquam mali moliens, vaſta clade prutrivit. Imperium autem Merciorum amiſit, fugatus in bello ab eorum rege Ethelredo Pendæ filio. Grimualdus rex Longobardorũ, cùm nono die poſt phlebotomiam, arrepto arcu columbã percutere niſus eſſet, vena brachij ejus rupta eſt; & ſuperponentib⁹ ei medicis venenata medicamina defunctus eſt. Poſt quem Tharith filius Aripert Regis divinitus à peteregrinatione revocatus, & a Lõgobardis in regnum relocatus, regnavit annis 17. Hoc tempore claruit S. Præjectus Arvernenſis epiſcopus, & civis; martyrizatus à procerib⁹ ejuſdem vrbis, in vltionem Hectoris Maſſilienſium patritij, ab Hilderico Francorũ Rege peremti, propter injuſtitias Arvernenſi Eccleſiæ ab eo illatas. In territorio Cameracenſi Virgo Dei Maxelaudis pro voto virginitatis ſervãdo Harduinum amatorem ſuum fugiens, ab eodẽ martyrizatur; qui mox excæcatus, poſt triennium ab ea illuminatus eſt. 670.

Adeodatus Papa 79.

Lues Hibernorum.

S. Præjecti martyrium.

Conſtantinus Imperator fratres ſuos habens ſuſpectos; ne ſibi contregnarent, naſos eorum abſcidit. Hoc tempore quidam in Britannia à morte reſurgens, multa quæ vidit de locis pœnarum, & igne purgatorio enarravit, de quo Beda ſermonem facit. Erat pater familias in regione Nordanuim, quæ vocatur Incimmemmaum, qui primo noctis tempore defunctus diluculo revixit, & obſervantes ſe in fugam convertit. Vxor tamen ejus, quamvis nimis pauida eſſet, manſit. Cui ille. Noli timere, 671.

Surrexi à morte, qua tenebar: & permiſſum eſt mihi iterum apud homines viuere: ſed multò aliter viuendum eſt mihi à modo quàm priùs. Statimque ſurgens abijt ad oratorium villæ, & vſque ad diem orauit; & tunc diuiſit ſubſtantiam ſuam in tres partes, è quibus vnam coniugi, alteram filijs tradidit, tertiam ſtatim pauperibus. Non multò poſt ad monaſterium Malros peruenit, quod Tuido flumine circumcingitur, accepta tonſura ſecretam manſionem ab Abbate accepit & ibi vſque ad mortem in mirabili conuerſatione permanſit. Narrabat autem hæc. Quidam lucidus aſpectu, & clarus veſte, me ducebat. Incedebamus taciti contra ſolis ortum ſolſtitialem: deuenimus autem ad vallem latiſſimã, longiſſimam, profundiſſimam; quæ erat à læua noſtra, & habebat vnum latus flammis feruentibus nimium terribile; aliud autem feruenti grãdine & frigore niuium omnia perflante omnis horrendum; vtrumque plenum animabus quæ viciſſim hinc inde jactabantur eum impetu. Nã cùm vnum ſufferre non poſſent, in aliud tranſiliebant: & cogitabam intra me, quòd infernus eſſet. Ductor autem meus cogitationi meæ reſpõdens, non, inquit, vt putas, hic eſt infernus. Et cùm progrederemur, vidi loca tenebris ita denſis repleta; vt nihil omnino viderem, præter ſpeciem & veſtem ductoris mei: & ecce crebri flammarum globi aſcendentes de puteo, & rurſus decidentes in eundem. Et ſtatim ductor meus diſparuit, & me ſolum reliquit. Erant autem faſtigia flammarum plena ſpiritibus hominum inſtar fauillarum cum fumo aſcendentium & relabentium, & fœtor intolerabilis cum illis ebulliebat. Interea turba dæmonum cachinnans & inſultans, quinque animas hominum educebat in tenebras. E quibus vnus attonſus erat vt clericus, quidam laicus, quædam fœmina: & deſcendunt cùm eis in mediũ barathri ardentis. Quidam autem ſpiritus de abyſſo illa aſcendentes, afflantes ignem putidũ oculis & naribus, & ora, forcipibus igneis quos portabant, minitabantur comprehendere me; ſed tamen me tangere non poterant: & ecce quaſi fulgor ſtellæ micantis inter tenebras, poſt me apparuit. Hic erat ductor meus, qui mox eos fugauit: qui conuerſus ad dexteram cœpit me ducere ad ortum ſolis brumalem; & mox in lucem ſerenam eductus, vidi murum permaximum, cujus longitudinis & altitudinis quaſi null⁹ terminus videbatur: in quo nulla ianua, vel feneſtra, vel aſcenſus videbatur: & ſtatim neſcio quo ordine fuimus in ſummo: & erat ibi ſubtus campus latiſſimus & lætiſſimus, floſculis vernantibus & odore ſuauiſſimo plen⁹, & luce clariore ſole meridiano: in quo agmina albatorum plurima; & ſedes multæ lætantium. Et cùm me inter illos duceret, cogitabam hoc eſſe regnum cœlorum: & reſpondit ille, non eſt hoc regnum cœlorum, vt putas. Et procedens inde, aſpicio multò maiorem luminis gratiam, & vocem cantantium ſuauiſſimam audio, & odorem ſentio permagnificum. Et cùm me intraturum ſperarem, mox ductor meus greſſum retorſit via qua veneram; & nobis reuertentibus, ait. Vallis quam aſpexiſti, eſt locus in quo examinãtur & caſtigantur animæ differentium cõfiteri & emendare ſcelera ſua vſque ad mortem: & tunc pœnitentes & confitentes de corpore exeunt: qui tamen omnes in die judicij per miſericordiam Dei ad regnum cœlorum peruenient. Multos autẽ ante diẽ iudicij liberant eleemoſynę & ieiunia & orationes viuentiũ; & præcipuè celebratio Miſſarum. Puteus autem quem vidiſti, eſt os gehennæ, in quem qui ſemel ceciderit, nunquam liberabitur. Locus florifer eſt ipſe, in quó recipiuntur animæ exeuntium à corpore, cum bonis operibus; non tamen tantę perfectionis, vt ſtatim mereantur in regnũ cœlorũ intrare: qui omnes in die judicij illud intrabũt. Quicumque autem & opere & cogitatione perfecti ſunt, mox vt exeunt de corpore, ad regnum illud perueniunt. Ad cujus vicinia pertinet ille locus, in quo ſonum cantilenæ dulcis, & odorem ſuauiſſimum hauſiſti. Ego autem ad tempus à te abſceſſi, vt quid de te fieri deberat, agnoſcerem. Et cùm deteſtarer iterum viuere in corpore, ſubitò me viuere inter vos, neſcio quo ordine, vidi. Hæc narrabat ille, non paſſim omnibus; ſed illis tantum, qui vel tormenta æterna timent, vel gaudia æterna concupiſcunt. In vicinia cellæ illius habitabat quidam monachus, & presbyter ſanctus, nomine Englis, qui nunc vſque in Hiberniæ inſula ſolitarius eſt: vltimam ætatẽ pane cibario & aqua ſuſtentans: per quem cognita facta ſunt, quæ ille viderat. Rex etiam Aduilfridus vir vndecumque doctiſſimus, illum ſtudiosè audiebat: qui & ipſe tandem in monaſterio ſupradicto monachus factus eſt: cujus monaſterij tempore illo Abbas erat vir ſanctus, & presbyter Hediualdus, qui nunc Epiſcopus eſt Lindiſfarnenſis. Dicebatur autem frater, qui hæc viderat, Drictelinus: qui ſæpiſſimè in flumine proximo ſe immergebat, ad reſtinguẽdum calorem corporis, ita vt etiã cruſtæ glacierum circa ipſum de veſte ſua defluerent. Nã veſtimenta humida & algida de flumine nunquã deponebat, donec de ſuo corpore calefierent & ſiccarentur. Cui cũ diceretur, quare tantam aſperitatẽ frigoris pateretur, reſpondebat: frigidiora ego vidi. Et cũ diceretur ei, quare tantam auſteritatem continentię teneret, reſpondebat; auſteriora ego vidi.

Purgatoriæ pœnæ à redivivo enarrantur.

Redivivi pœnitentia.

Saraceni Siciliam inuadunt, & multã ſtragem faciunt in populo, & omne æs, quod Syracuſis erat, allatum de Roma, & prædam nimiam tulerũt Alexandriam. Amatus Epiſcopus Senonenſis à Rege Theodorico graui & irreuocabili exilio diu tribulatur. 672.

Egbertus Rex Anglorum expeditionẽ in Pi- 673.
ctos agens, cum omnibus ferè copijs ab illis interemptus eſt. A qua expeditione futurorũ præſcius Cuthbertus eum retinere tentauit: qui & in ipſa hora qua mortuus eſt, interfectum vaticinatus eſt. Huic ſucceſſit frater eius Lotber, qui & Lotharius, alite mala regnum ingreſſus. Nam infeſtante eum per 15. annos filio Egberti Edrico, nouiſſimò jaculo corpus trajectus, inter medendum animam efflauit. Hic Lotharius innocentes illos, quos frater ſuus Egbertus occiderat, martyres propalatos iri iuſſit. Egbertus tamen factum iſtud ingemuit, & matri Fratruelium partem inſulæ Tanatos ad ædificandum monaſteriũ conceſſit. Hic Lotharius regnauit annis 12. Iris apparuit in cælo menſe martio, & tremuit omnis 674.
caro; ita vt omnes dicerent, quòd conſummatio eſſet. Theodorus in Anglis Synodo habita, multa conſtituit Eccleſiæ vtilia. Hic ſcripſit pœnitentialem librũ, mirabili & cauta diſcretione diſtinguens modum pœnitentiæ ſingulorũ culparum: de quo libro in hoc loco pauca excerpends. Gradus non debemus facere ante altare.

In hoc pœnitentiali aliqua videntur abſurda: & aliter à Bed. & Baronio referuntur.

Incenſum incendatur in oſſa Sanctorum, pro reverentia dici: quia ipſi ſicut lilia dederunt odorem ſuavitatis. Laicus non debet in Eccleſijs lectionem recitare, Alleluia dicere: ſed pſalmũ tantum, aut Reſponſoria, ſine Alleluia. Epiſcopo licet in campo confirmare ſi neceſſe ſit. Epiſcop⁹ non debet Abbatem cogere ire ad Synodũ; niſi aliqua rationabilis cauſa ſit. Sacramentũ nõ eſt accipiendum de manu Sacerdotis, qui oblationes vel lectiones ſecundùm ritum implere non poteſt.] De hac ſententia ambigi poteſt, vtrùm ſemper tenenda ſit. Quid enim, ſi infirmus in extremis laborans alium non invenit, à quo communionem accipiat? Quanti hodieque Sacerdotes idiotæ in Eccleſia tolerantur? [Presbyter fornicans, ſi poſtquam compertum fuerit, baptizaverit; iterũ baptizentur illi quos baptizavit.] Et hanc ſententiã miror quomodo nõ damnaverit Eccleſia: cùm etiam illi quos baptizant hæretici in forma Eccleſiæ, rebaptizandi non ſint. [Siquis presbyter ordinat⁹ deprehendit ſe non eſſe baptizatũ, baptizetur & ordinetur iterũ; & omnes, quos pri⁹ baptizavit. Hic quæri poteſt, vtrũ aliquis rectè poſſit baptizari à non baptizato; & videtur in neceſſitate quilibet à quolibet baptizari poſſe: dummodo in fide & in forma Eccleſiæ baptizet, qui baptizat. Poteſt enim nondũ baptizatus fidem habere, ſiue ignorans ſe adhuc baptizatum, ſiue ſcienter adhuc differens baptiſmũ ſuũ. [In monachi ordinatione Abbas debet Miſſam agere, & tres orationes ſuper caput eius cõplere; & ſeptem dies velet caput ſuum cuculla ſua; & ſeptima die Abbas tollat velamen, ſicut in baptiſmo presbyter ſolet infantium auferre velamina; quia ſecundum baptiſmum eſt, iuxta judicium Patrum; in quo omnia peccata dimittuntur, ſicut in baptiſmo. Presbyter poteſt Abbatiſſam conſecrare in Miſſæ celebratione.] Hoc hodie ſolis Epiſcopis reſervatur. [In Abbatis ordinatione Epiſcopus debet Miſſam agere, & eũ benedicere inclinatum cum duobus vel tribus teſtibus de fratribus ſuis: & det ei baculum & pedules.] Alibi legitur, dandum ei eſſe baculum, & Regulam. [Secundùm Græcos, licet presbytero virginem ſacro velamine conſecrare, pœnitentem reconciliare, facere oleum exorcizatum, & infirmis chriſma, ſi neceſſe eſt. Secundùm Romanos, non licet; niſi Epiſcopo ſoli. Item Græci ſimul benedicunt virginem & viduam, & vtráque conſecrant. Romani non velant viduam. Gregorius Nazianzenus dicit ſecundum baptiſma eſſe lacrymarum. Non licet baptizatis cum catechumenis manducare, nec oſculum eis dare: quantomagis Gentilibus vel Iudæis.] De oſculo non eis dando, ſatis videtur rationi conſẽtaneum: ſed de convivio communicando, non ita; cùm Petrus à Paulo reprehẽſus ſit, quòd Iudæis abſentibus cum Gentibus manducabat: illis autem præſentibus, ſe à convictu Gentium ſubtrahebat: & beatus Iacobus oſculum dedit illi non baptizato, qui cum ipſo paſſus eſt. Ergo nec in tali caſu oſculum catechumenis eſt negandũ. [Secundum Romanam Eccleſiam, mos eſt, monachos homines religioſos defunctos in Eccleſiam portare, & cum chriſmate vngere in pectore, & ibi pro eis Miſſas celebrare; & cum cantatione portare ad ſepulturam; & humo vel petra operire. Prima, & tertia, & nona, & trigeſima die pro eis Miſſa agatur, & exinde poſt annum: quia Dominus die tertia reſurrexit, & hora nona emiſit ſpiritum; & per dies triginta Moyſen plãxerũt filij Iſraël. [De anniverſario nõ reddit rationem, ſed poteſt vici, quòd ſignificat diem Iudicij poſt annum hujus ſæculi; in quo omnes ſumus reſurrecturi. [Propinquos mortui oportet jeiunare ſeptem diebus, & oblationem offerre ad altare, ſicut in Ieſu filio Sirach legitur & pro Saul filij Iſraël jeiunaverunt. Dionyſius Areopagita dicit, blaſphemiam Deo facere, qui Miſſas offert pro malo homine. Auguſtinus dicit pro omnibus Chriſtianis eſſe faciendum: quia vel eis proficit, vel offerentibus, & petentibus. Si peccaverit Abbas, nec Epiſcopo licet tollere poſſeſſionem monaſterij: ſed mittat eum in aliud monaſterium, in poteſtatem alterius Abbatis. Monacho non licet votũ vovere ſine conſenſu Abbatis; ſin minus, frangendum. Secundùm Græcos, mulier poteſt oblationem facere ad altare, non ſecundùm Romanos. In Dominica Græci & Romani navigant & equitant: panem non faciunt, neque in curru pergunt, niſi ad Eccleſiam tantùm: nec balneant ſe. Græci in Dominica non ſcribunt publicè, ſed pro neceſſitate in domo ſcribunt. Græcorũ monachi ſervos non habent, Romanorum habent. In peſte mortalitatis Græci & Romani dicunt, ipſos infirmos viſitandos eſſe, ſicut Dominus præcepit. Græci carnes morticinorum non dant porcis; pelles tamen & coria, & calceamẽta, & lanam, & cornua, accipere licet, non in aliquo ſanct.. Lavatio capitis poteſt in Dominica eſſe; & in lixiva pedes lavari licet. Sed conſuetudinis Romanorum non eſt hæc lavatio pedum. Si homo vexatus à diabolo, & neſcit aliquid, niſi vbique diſcurrere, & occidit ſeipſum; poteſt orari pro eo, ſi antè religioſus erat: pro aliis non licet. Virum licet vxorem dimittere propter fornicationem, & aliã accipere. Illa verò ſi voluerit pœnitere, poſt duos annos alium accipiat. Mulierem verò non licet virũ dimittere, licet ſit fornicator: niſi fortè pro monaſterio intrando. Baſili⁹ hoc judicavit. Mulier adultera, ſi vir ejus non vult habitare cũ ea, & illa vult monaſterium intrare; quartam partẽ ſuæ hereditatis obtineat. Non licet viris feminas habere monachas, nec feminis viros; tamen non deſtruimus, quòd conſuetudo eſt in hac terra. Si mulier in captivitatem ducta fuerit, vir ejus 5. annos expectet; ſimiliter & mulier, ſi viro talia contigerint. Si vir alteram duxerit, primâ de captivitate reverſâ, accipiat eam, poſteriorem dimittat. In tertia propinquitate carnis, ſecundùm Græcos, ſicut in lege ſcriptum eſt, licet nubere: in quinta ſecundùm Romanos. In tertia ſolvunt poſtquam factum fuit. Ergo in quinta generatione conjungantur. In quarta ſi inventi fuerint, nõ ſeparentur: in tertia ſeparentur. Maritus non debet vxorem ſuam nudã videre. Puella quatuordecim annorum ſui corporis poteſtatem habet: puer vſque ad decimũquintum nõ habet. Si prægnantem mulierem quis comparat liberam, liber eſt ex ea genitus. Rex ſi alterius Regis terram habet, poteſt donare pro anima ſua. Inventio in via tollenda eſt; ſi inventus fuerit poſſeſſor, reddatur. Qui pro homine mortuo ieiunat, ſeipſum adiuvat. Infirmis licet omni hora cibum & potum ſumere, quando deſiderãt, vel poſſunt. Romani reconciliant pœnitentem intra abſidem, Græci extra. Reconciliatio ideo in hac provincia non eſt: quia publica pœnitentia non eſt. Et Nicæna Synodus, & Ioannes Pa-

Falſi quidã articuli.

Galat. 2.

Deute. vlt.

Eccli. 24.

1. Reg. 1.

Locus obſcurus & mutilus.

Falſa hæc doctrina.

Hoc nõ licet.

Levit. 18.

pa, & Canones Gallicani contradicere videntur; quòd Clerici in adulterio deprehenſi, aut ipſi confeſſi, aut ab alijs conuicti, ad honorem redire non poſſunt. Quæ eſt iſta iuſtitiæ inimica benignitas, palpare criminoſos, & vulnera eorum vſque ad diem iudicij inducta ſeruare? quæ pietas omnia vni parcere, & omnes per exemplum malum in diſcrimen adducere? Non ita ſuadet beatus Cyprianus dicens: Qui peccantem verbis adulantibus palpat; peccandi ſomitem ſubminiſtrat: nec premit delicta, ſed fovet. Item. Imperitus eſt medicus, qui tumentes vulnerum ſinus manu parcente contrectat: abſconditum in profundis virus dũ ſervat, exaggerat. Item Chryſoſtomus. Imperitus eſt medicus, qui ante digeſtam putredinem, ſuperducit vulnerum cicatricem. Sanctus Fauſtus in Epiſtola. Perdit gratiã conſecrati, qui ad officium vult exercitari mariti. Qui inuitus ad agendam pœnitentiam in monaſteriũ mittitur; quid aliud, quã impœnitẽs dicendus eſt?] Hue vſque de pœnitentiali Theodori: nunc ad hiſtoriam revertamur.

An. 675. Stolus Saracenorum contra Conſtantinopolim applicuit, qui dum per aliquot annos Chriſtianis inaniter concurriſſent, in redeundo ex magna parte dimerſi ſunt. Saracenis & Arabi-

676. b⁹ cũ Romanorũ exercitu cõgreſſis, occiſa ſunt Saracenorum triginta millia. Hilderic⁹ Rex lenitate morum ſuorum accendit in ſe odia Francorum: à quo ſanctus Leodegarius Auguſtodunenſis Epiſcopus in Luxouium retruditur. Adeodatus Papa fecit Epiſcopos 46. Obijt 6. Cal. Iulij: & ceſſavit Epiſcopatus menſibus quatuor dieb⁹ quindecim. Poſt cuius tranſitũ tantę pluvię in Italia, & tanta tonitrua fuerunt, qualia nulla ætas hominum memorat; vt etiam homines & pecora fulminibus interirent; & niſi per Litanias, quæ quotidie fiebant Dominus propitiatus eſſet, non potuiſſent homines triturare, vel in horreis frumenta recondere: intantum, vt ex ipſis pluvijs denuo legumina renaſcerentur, & ad maturitatem devenirent, quod valde mirum

677. *Donus* fuit. Poſt hunc octogeſimus ſedit Donus Papa, natione Romanus, anno vno, menſibus 5. diebus 10. Hic reperit in vrbe Roma in monaſterio Bœtiano hæreticos Neſtorianos monachos Syros; quos per diverſa monaſteria monachos Romanos conſtituit. Atrium quod eſt ante Eccleſiã beati Petri magnis marmoribus ſtravit.

Hujus tempore Eccleſia Ravannas ſedi Apoſtolicæ ſe ſubjugavit, quæ ſe ab ea ſeparaverat cauſa Autocephaliæ, cuius Eccleſiæ præſul Reparatus ſtatim obijt: qui dum electus eſſet, apparuit ſtella à parte Orientis, à gallicantu vſque mane per menſes tres: cujus radij cælos penetrabant, in cujus viſione omnes gentes mirabantur: quæ poſtquam diſparuit in ſemetipſam reverſa, maxima mortalitas à parte Orientis ſecuta eſt.

678. Callinicus architectus ab Heliopoli Syriæ ad Romanos confugit, ignemque marinum adinvenit; quo vſi Romani Saracenorum naves exuſſerunt; & vna cum animabus eorum prorſus

679. incenderunt, & ſic victoria potiti ſunt. Donus Papa fecit Epiſcopos ſex, & obijt 30. Idus Aprilis: & ceſſavit Epiſcopatus menſibus duobus, diebus, 15. Poſt quem octogeſimus primus ſedit Agatho, natione Sicolus, annnis duobus, menſibus ſex, diebus tribus. Hic fuit benignus, mãſuetus, hilaris, & jocundus. Hic vltra conſuetudinem archarius Eccleſiæ Romanæ efficitur, per ſemetipſum cauſas archarij diſponens, emittens de ſuſcepta per nomenculatorem manu ſua, vel oblatas obumbratas. Inter Romanos & Saracenos pax in triginta annos confirmata eſt: ita vt Saraceni Romanis auri libras tria millia, & viros captivos quinquaginta, & equos nobiles quinquaginta, annuatim ſulverent. Bodilo Frãcus, quem Hildericus Rex ad ſtipitem ligatum cædi præceperat, Hildericum in venatione exceptum, cum Blithilde vxore eius prægnante interficit; & Theodericus regno reſtituitur: cujus domus maior efficitur Leudeſius Hercanoaldi filius, conſilio Leodegarij Epiſcopi, aliorumque Principũ, vt ait Eginardus. Gens vel genus Merovingorum in Hildericum defecit; qui tamen jam ante nullius vigoris erat. Nam & opes & potentia regni penes præfectos erat palatij, qui maiores domus dicebantur. Rex villam habebat perpetui redditus, qui, quocumque eundũ erat, carpento ibat, quod bobus junctis & bubulco trahente, more ruſtico trahebatur.

Locus obſcurus, aut corruptus.

Ebroinus à Luxovio egreſſus, miſit ad S. Audoënum, pro conſilio capiendo: qui hoc ſolùm ei mandavit, De Fredegũde tibi ſubveniat in memoriam. Tunc Martinus, & Pipinus filius Anſegiſili, Duces Auſtraſiorũ venerunt contra Ebur- 680.
nos; quos Ebroinus fugavit. Martin⁹ fugit Laudunum Clavatũ: cui Ebroinus juravit ſuper capſas vacuas, quòd eum non occideret: cui credẽs illa occiſus eſt. Igitur Ebroinus inſidiatores ſuos premit, ſuper Theodericum regem irruit, theſauros ejus & Eccleſiæ diripit, Leudeſium maiorem domus perimit. Clodovæum quemdam fingens eſſe filium Lotharij regis, regem ſibi conſtituit: ad cuius ſacramentum quoſcumque poteſt, minis & blandimentis impellit. Agatho papa ſuſcepit divalem juſſionem principum ſecundum ſuã poſtulationem. Pro qua relevata eſt quantitas pecuniæ, quæ ſolebat dari pro facienda ordinatione Pontificis: ſic taman, vt ſi contigerit poſt eius tranſitum electionem fieri, non debeat ordinari, qui electus fuerit, niſi poſt decretum generale introducatur in vrbem regiam, ſecundùm antiquã conſuetudinem: vt cum eorum ſcientia & iuſſione debeat ordinatio provenire. Chintilam Rege defuncto, Tholgan filius eius regnat adhuc puer apud Viſigothos annis quatuor. Gens Bulgarorum à Scithia egrediens debacchatur per Thraciam Barbara duce: quibus occurrens Conſtãtini exercitus, turpiter ab eis ſugatus eſt, & graviter attritus: & adeo per Romanam rempublicam eorum incurſus invaluit, vt Conſtantinus cum eis facta pace, annua pacta eis ſolvere ſit coactus. Ab hinc ergo Bulgarorum regnũ cœpit. Agatho papa infirmatus, ararium, juxta conſuetudinẽ, inſtituit. Luna ecclypſin pertulit menſe Iunio, die octavo; & graviſſima mortalitas ſubſecuta eſt eodem menſe, & Auguſto, & Septembri, in vrbe Roma: qualis nec aliorum temporibus Pontificum fuiſſe memoratur: ita vt parentes cum filiis, & fratres & ſorores binati per lecta ad ſepulchra deducerentur. Sexta Synod⁹ vniverſalis apud 681.
Conſtantinopolim congregatur, Epiſcoporum centum quinquaginta: in qua Georgius Conſtãtinopolitanus ab errore Monothelitarum revocatur. Macharius verò Antiochenus, & cũcti duas voluntates & operationes in Chriſto negãtes, anathematizantur. In ipſa Synodo exurgens Baſilius Trecẽſis Epiſcopus, orarium ei abſtulit, jubente Synodo & Principe, & anathematizantes

eum foras Synodum projecerunt: & thronum e-
jus, & Stephanum ejus diſcipulum Romani cle-
rici cervicibus extulerunt foras Synodũ. Ea-
dem hora, & antè, telæ aranearum nigerrimę
Telæ aranearum hæreſin denotãt. in medio populi ceciderunt; vt omnes mirarentur,
tur, quòd ſordes hæreſum expulſæ ſunt, & Deo
auxiliante vnitæ & mundatæ ſunt Eccleſiæ. In
locum verò Macharij ordinatus eſt Theopha-
nius Abbas Boræ inſulæ Siculienſis. Macharius
verò cum ſuis amatoribus, id eſt Stephano, & a-
lio Anaſtaſio ex Preſbyteris, Leontio ex diacono
miſſi ſunt Romam in exilium, & incluſi. Dein-
de ablata ſunt de diptychis Eccleſiarum, & de pi-
ctuis Eccleſiæ, vbicumque eſſe poterant, no-
mina Patriarcharum, Cyri, Sergij, Pyrrhi, Pau-
li, Petri. Tunc Ioannes Epiſcopus Portuenſis,
qui erat ex miſſis Domini Papę, die Dominico
in octavis Paſchæ, in Eccleſia ſanctę Sophię, pu-
blicè coram Principe & Patriarchis Miſſas lati-
682. nè celebravit. Sanctus Leodegarius ab Ebro-
ino capitur, & cum fratre ſuo Gerino, graviter
affligitur. Gerinus non multò pòſt lapidibus
obruitur. In Italia trib⁹ æſtivis menſibus graviſſi-
ma hominum mortalitas facta eſt. Illa ſcilicet
de qua in anno tertio ante iſtum, ex geſtis Ro-
manorum Pontificum, poſt eclipſin lunæ nar-
ratum eſt. Poſt Muhaviam, apud Saracenos re-
683. gnat Grezith filius ejus annis tribus. In Anglia
claret Edeltrudis Regina, Annæ Regis Anglorũ
filia; quæ tribus viris nupta, virgo permanſit:
cujus mortuæ corpus poſt vndecim annos ſepul-
turæ ſuæ, (ſecundum Bedam,) cum veſte qua in-
voluta erat, incorruptũ inventũ eſt. Agatho fecit
Epiſcopos XVIII. & obijt die quarto menſis
Ianuarij, & ceſſavit Epiſcopatus anno vno men-
684. ſibus ſeptem diebus quinque. Poſt quem o-
Leo 2. ctogeſimus ſecundus ſedit Leo iunior ſecundus
huius nominis, natione Siculus, menſibus decẽ,
diebus ſeptemdecim; vir eloquentiſſimus, in di-
vinis Scripturis ſufficienter inſtructus, Græcè La-
tineque eruditus, cantilena & pſalmodia præci-
puus, lingua ſcholaſticus. Hic ſuſcepit ſextam
Synodum nuper celebratam, in qua condemna-
ti ſunt Monothelitæ: à qua hæreſi poſtea reſipu-
erunt Anaſtaſius Presbyter, & Leontius Diaco-
nus. Hic Leo fecit Conſtitutum, vt qui ordina-
tus fuerit Archiepiſcopus, nullam conſuetudinẽ
pro vſo pallij, aut diverſis officijs Eccleſiæ, per-
ſolvere debeat. Hujus tempore, menſe April. die
16. Indictione 11. luna tota penè nocte ſangui-
neum vultum habuit, & poſt Gallicantum cœ-
pit paulatim delimpidari. Hic primus in Iunio
ordinavit. Ordinatus eſt à tribus Epiſcopis, O-
ſtienſi, Portuenſi, Bellitrenſi: quia Albanen-
ſis Eccleſia Epiſcopũ non habebat. Fecit Epiſco-
pos 23. Ravennas Eccleſia cenſura Imperatoris
ſub ordinatione Sedis Apoſtolicæ reſtituta eſt:
ſcilicet, vt qui in ea electus fuerit Epiſcopus, in
vrbem Romam veniat ordinãdus. Egfridus Rex
innoxiam Hiberniæ gentem graviter depopu-
latur. Tholganc à Viſigothis propter levitatem
poetitiæ reprobato, & in clericum tonſurato,
Chinthaſindus regnat annis 20. Leo iunior Pa-
pa mortuus eſt 5. Nonas Iulij, & ceſſavit Epiſco-
patus menſibus vndecim, diebus viginti duobus.
685. Poſt quem ſedit octogeſimus ſecundus Be-
Benedict⁹ 2. nedictus iunior, ſecundus hujus nominis, nati-
one Romanus, menſibus decem, diebus duode-
cim. Hic ab ineunte ætate ſua Eccleſiæ milita-
vit; & ſic ſe exhibuit in Presbyterij dignitate, vt
decet virum ſuo nomine dignum. In Eccleſia
beati Valentini fecit coopertorium ſuper altare
cum clavis in ſiſcellis, & in circuitu palergium
ex ſerico lavum pretioſiſſimum: & in Eccleſia bea-
tæ Mariæ ad Martyres coopertorium purpureũ,
cum cruce & gemmulis, & quatuor auro clavos,
& in circuitu palergium holoſericum pulcher-
rimum. Hic vnà cum clero & exercitu ſuſcepit
mallones capillorũ domni Iuſtiniani & Heraclij
filiorum Principis: & iuſſionem, in qua ſignifi-
cabat, eoſdem capillos direxiſſe. Hujus tem-
pora apparuit ſtella nocte juxta vergilias per
dies aliquot, cælo exiſtente ſereno, inter Na-
tale Domini & Theophaniam, omnimodo o-
bumbratã velut lunã ſub nube. Item menſe Fe-
bruario poſt natale ſancti Valentini, ab Occa-
ſu exijt ſtella meridie, & in partes Orientis de- *Veſuvius*
clinavit; & pòſt menſe Martio mons Veſuvius in *cineribus*
Campania eructavit per dies, & omnia loca cir- *multa loca*
cumquaque præ multitudine cineris ipſius ex- *perdit.*
terminata ſunt. Hic dimiſit omni clero poſt obi-
tum ſuum, & monaſterijs, & diaconiæ, & manſi-
onarijs, auri libras triginta. Fecit Epiſcopos
duodecim. Obijt octavo Idus Maij; & ceſſavit
Epiſcopatus menſibus duobus, diebus quinde-
cim. Grezith mortuo Marhuan regnat Saracenis
anno vno. Theodericus Rex Ebroinum in gra-
tiam recepit, ejuſque conſilio Synodum Epiſco-
porum cogit; quorũ multos ex ſententia Ebro-
ini Epiſcopatu privat, alios irrevocabili exilio
damnat. Sub hac perſecutione Sanctus Lamber-
tus à Trajectenſi Epiſcopatu amotus, in cœnobio
Stabulaus quietis otium expetijt; vbi per annos
ſeptem habitavit ſecum. Sanctus Leodegarius
diu cruciatus ab Ebroino, poſt famem & carceris
ſqualorem, poſt oculorum evulſionem, poſt
plantarum conciſionem, poſt linguæ & labiorũ
abſciſſionẽ, tandem capitis obtruncatione mar-
tyrium conſummavit. Anſegiſus pater Pipini à
Gundoino perimitur: quem ipſe iuventum &
nutritum de ſacro fonte ſuſceperat, & ad maxi-
mos honores militiæ provexerat. Lother, qui &
Lotharius Rex Anglorum, jaculo vulneratus,
vt ſuprà dictum eſt, inter medendum moritur:
poſt quẽ regnat Edric, qui & Edricus, Egberti
filius, annis duobus non plenis; inimicos perpe-
tuos habens Eduallam cum fratre Mollone;
qui Mollo compulſus fugere in quoddam tugu-
rium, incenſo illo inter flammas animã ructavit.
Tunc ſex annis Rex non fuit in Cantia. Egfrid⁹
Rex Nordanhumbrorũ, maritus Edeltrudis Re-
ginæ, à Pictis, vt ſupradictum eſt, hoc anno pe-
rimitur. Poſtquem frater ejus Alfridus regnavit
annis 19. in ſumma pace & gaudio provinciæ:
excepto quòd magnum Vulfridum perſecutus
eſt. Picti & Scoti & Brittones Anglos nimis pre-
munt; & libertatem, quam olim per Anglos per-
diderant, recipiunt, & multam Angliæ partem
invadunt. Sanctus Amatus Senonenſis Epiſco-
pus à Theodorico Rege, conſilio Ebroini exilia-
tur. Sanctus Kilianus Scotus Vvirtzburgenſis
Epiſcopus claret.

Ioannes Papa quintus huius nominis, natione 686.
Syrus, ex Antiochiæ Provincia, ſedit octogeſi- *Ioannes 5.*
mus quartus, anno vno, diebus quatuordecim.
Hic juxta priſcam conſuetudinem in Eccleſia
Conſtantini electus eſt, & exinde in Epiſcopio
introductus. Begga relicta Anſegiſi ſe & ſua Deo
mancipat, & monaſterium Andennenſe fundat.
Conſtantino Imperatore mortuo, Iuſtinianus

filius ejus imperat annis decem. Post Matuhan Saracenis regnat Habdalam anno uno. Legitur in gestis Romanorū Pontificum, quòd tempore Ioannis Papæ Iustinianus pacem constituit cum Saracenis decennio, terra marique: & provincia Asiriæ subjugata est Romano Imperio. Ioannes Papa dimisit omni clero, & monasterijs, & diaconiæ, & mansionarijs mille solidos & nonaginta. Fecit Episcopos 13. Obijt, & cessavit Episcopatus mensibus duobus, diebus quatuor-

687. *Conon.* decim. Post hunc octogesimus quintus sedit Conon, oriundus ex patre Thrace, sed educatus apud Siciliam. Deinde Romam veniens, & ibidem Ecclesiæ militans, sedit mensibus undecim. Erat aspectu Angelicus, veneranda canitie, sermone verax, ætate perfectus, animo simplici, quietis moribus, religiosæ vitæ. Numquam se in causas actusque seculares commiscebat. Hic absq; consensu cleri, ex immissione malorum hominū, Constantinum Diaconum Ecclesiæ Siracusanæ hominem pravum & tergiversatorem Rectorem constituit in patrimonio Siciliæ: sed & mantulum .... autem ei dedit. Sanctus Cuthbertus Episcopus Anglorum obiit. Habdimelech Saracenis imperat annis 21. Inter quem & Iustinianum pax convenit, vt Saraceni solvant Romanis singulis diebus mille numismata, & servum, & equum. Vulfredo majore domus mortuo, Pipinus filius Ansegisi principatur in Austria cum duce Martino: quibus congressus Ebroinus, vt suprà dictum est, Martinum peremit, & victoriam obtinuit. Apud Longobardos post Pertharith, Caniperth filius ejus regnat annis duodecim. Egdric Anglorum Rege mortuo, exteri Reges gentium regnum Angliç disperdūt & discindunt annis quatuor, vel secundum alios annis sex. Conon Papa longa infirmitate detentus obijt undecimo Calendas octobris, & cessavit Episcopatus mensibus duobus diebus 23.

688. *Sergius.* Post quem octogesimus sextus Sergius, natione Syrus de Antiochiæ regione ortus, ex patre Tiberio in Panormo Siciliæ. Hic Romam veniens, sub Adeodato Papa, studiosus & capax erat in officio cantilenæ: ex qua gratia vsque ad Episcopatum ascendit per ordinem. Cum hoc electi sunt Theodorus Archipresbyter, & Paschalis Archidiaconus. Theodorus verò se humiliavit & quievit: Paschalis autem nolebat; donec coact⁹ eum recepit. Qui tamen clanculò non cessabat mittere Ravēnam, & promittere Ioanni exarcho cognomento Platio, centū auri libras. Qui Romam veniens, non potuit Paschalem adjuvare: quia jam Sergius confirmatus erat; sed tamen aurum promissum exegit ab Ecclesia sancti Petri. Pro qua re Sergius cantaros & coronas, quæ pēdebant ante altare beati Petri, deponi fecit, & pignori tradi. Sed nō propter hoc exarchus flexus est, donec auri centū libras accepit. Paschalis non multò post ab Archidiaconatu depositus est, non solùm pro hac re; sed etiam pro aliqua incantatione, & lucis quos colebat; & sortibus, quas cum alijs aruspicibus tractabat; & in monasterio retrusus est, post quinquennium impœnitens defunctus. Zacharias autem protospatarius missus à Iustiniano hæretico, vt Sergium Papam mitteret Constantinopolim, abscondit se sub lecto Pontificis præ timore Romanorum, ne eum occiderent: vbi præ timore perdidit sensum: quem tamen Papa consortabat; qui cum injurijs & contumelijs à Roma expulsus est. Hic Sergius in sacrario beati Petri invenit capsā argenteā in loco obscurissimo multæ antiquitatis, ita vt argentea non appareret, & Deo revelante; in quo sigillum erat expressum, & in sigillo plumatium holosericum superpositum; quod stauraci dicitur. Quo ablato invenit crucem diversis lapidibus pretiosis exornatam: de qua tractis quatuor petales, in quibus gemmæ clausæ erant miræ magnitudinis, inæstabilem portionem ligni Dominici invenit repositam. Quod lignū die exaltationis sanctæ crucis adoratur, & osculatur ab omni populo. Hic constituit, vt hora confractionis Dominici corporis, *Agnus Dei* à clero & populo decantetur: & vt in die Annūtiationis Domini, & Dormitionis, & Nativitatis sanctæ Dei Genitricis, & sancti Simeonis, qui Hipapanti dicitur, exeant letaniæ à sancto Adriano, & ad sanctam Mariam populus concurrat. Hic corpus primi Leonis Papæ divina revelatione transposuit. Hic ordinavit Bertoaldum Archiepiscopū Ornoniæ, & Clementē, id est Villebrordum Frisonum. Fecit Episcopos centum & septem. Sedit annis tredecim, mensibus octo diebus viginti tribus. Innocentia & meritum sancti Leodegarij multis miraculis declaratur.

Iustinianus pacem cum Saracenis factam sol- 689.
vens, mala eis intulit, sed pejora ab eis pertulit. Ebroinum majorē domus Neustriæ Francos opprimentem Ermenfridus peremit, & ad Pipinum confugit. Vuaratho pro Ebroino major domus constituitur. Iustinianus pacem cum Bulgaribus factam solvit, eisque concurrens primò vincit: pòst ab eis exceptus, vix evasit. Inter Pipinum & Gislemarum Vuarathonis filium apud Naumurū castrum pugna cōmittitur: nec multò pòst Gislemaro divinitus punito, & Vuarathone mortuo, Berthatius gener Vuarathonis fit major domus regiæ. Franci à Berthario aversi, affectant par- 690.
obsides amicitiam Pipini, eumq; instigant contra Bertharīu. S. Audoënus, & Theodorus Anglorum Archiepiscopus, & S. Amatus obierunt. Theodericus rex simul cū Berthario, Pipino congressus vincitur. Berthari⁹ à suis perimitur: Theodericus à Pipino capitur. Pipinus Neustriam 691.
sibi subjugat: & sub Theoderico solus totū regnum principando statum rerum meliorat: S. Lambertum in Trajectensi præsulatu relocat. Vuicted filius Egberti regis religione & industria confortatus, gentem Anglorum ab oppressione exterorum liberat, & super eos regnat annis 36. cùm apud suos invidiā pressisset industria, & apud hostem pacem locasset pecunia: magna spe civium allectus in Regem. Hic domi civilis, bello invictus, religione Christianissimus, potestatem suā amplissimè porrexit. S. Remaclus obiit. Alahis Dux fatigato Cuniperth, regnum Longobardorum arripit: quem Cuniperth in bello peremit. Vuillebrordus cum socijs duodecim veniens ab Anglia, sanctitate claret in Gallia.

Beatus Ansbertus post beatū Audoënum fit 692.
Rothomagēsis Episcopus. Hic fuit de pago Vilcassino, & patrimonio, vocabulo Calorgio. Huic desponsata fuit Andragesina virgo, filia Roberti viri illustris, & gerulì annuli Regis Clotarij. Qua orante, vt speciositas eius in deformitatem verteretur, mox leprosa apparuit. Adhibebantur medici: sed quanto plus laborabant, tantò turpior apparebat. Sciscitatur eius pater, si vellet in virginitate permanere: respondet se semper hoc desiderasse. Lætificatus sponsus ejus Ansbertus,

diſſociabilem condidit libellum, vt jam non ſua, ſed Chriſti ſponſa vocaretur. Quo facto mirrimur ſancta Angadreſina Rothomagum ad ſanctũ Audoënum: à quo conſecrata & velata, priſtinę pulchritudini reſtituta eſt. Deinde efficitur gubernatrix cœnobij Oratorij, quod ſitũ eſt juxta muros vrbis Belvaci. Poſt hæc cùm beatus Anſbertus corã Rege Clothario & principibus muſica inſtrumenta audiret, ajebat ſibi. O bone cõditor quale erit diligentibus te, canticum indeficiens Angelorum audire in cœlis: ſi talia ſunt cantica hominum in terris. Poſt hæc factus eſt monachus in Fontanellæ monaſterio, ſito in pago Rothomagenſi ſuper Sequanã; vbi tunc præerat beatus Vandregiſilus, qui & Vando, Anſegiſi majoris domus ex Valchiſo fratre nepos: qui duo præclara Cœnobia, Feſcannum & Fontenellam conſtruxit. Hic vidẽs Anſbertum acuti ingenij, diverſorum voluminum ei copiam tribui fecit. In Conventu orationi prior omnibus ſe præſentabat. Rogavit etiam beatum Vandregiſilum, vt licitum ſibi foret, in opere quotidiano cum licentia patris extra ſolitum fratrum opus inſiſtere. Preſbyter conſecratus eſt à beato Audoëno. Prædixit Theoderico adoleſcenti, quòd Rex futurus eſſet. Ad cujus prophetiæ fidem, ager in quo tunc erat, ſub hiemali tempore viridẽ produxit herbam, cęteris agri partibus perpetuò viridiorem. Poſt beatum Vandregiſilũ, qui fuit Abbas annis fere viginti, electus eſt Lambertus Tavernenſis. Thedericus autem Rex largitus eſt patrimonium ſuum vltra Rhodanum, in regione Provinciæ, ut monaſterio Fontanellæ miniſtraret in oleo, & cæteris neceſſarijs. Hic Lambertus poſtea factus eſt Epiſcopus Lugdunenſis, poſt beatum Geneſium: & beatus Anſbertus tunc factus eſt Abbas Fontanellæ poſt eundem Lambertum. Erat in veſtitu vilis, in cibo mediocris. Conſtituit in ſuo monaſterio xenodochium imbecillium ac decrepitorum pauperum, in quibus duodecim pauperes reciperentur: & alias duas domos infirmorum, in quibus neceſſitate reciperentur. Sub prędicto autem Lamberto Erembertus Tholoſæ Epiſcopus, & ſanctus Presbyter Condedus, Anachorita de Britannia inſula, facti ſunt monachi in Fontanellæ monaſterio. Poſt beatum Audoënum ſanctus Anſbertus Epiſcopus factus eſt. Morabatur tunc Rex in villa Clepiaco, in pago Pariſiaco: cujus confeſſor erat ſanctus Anſbertus, cùm de regni negotijs tractaretur. Factus Epiſcopus, crevit gratijs, decrevit metallis. Quadam die expletis Miſſarum ſolemnijs cunctos cives Rothomagenſes, tam nobiles, quàm ignobiles, introduci juſſit ad pręparata convivia: vbi cunctis diſpoſitè recũbentibus, ipſe ad menſam pauperum reſedit. Cenſus qui de villis publicis canonico ordine ad partem Pontificis perſolui conſueverat, in inſtaurationem Eccleſiarum Presbyteris indulſit. Dedit privilegium monachis Fontanellenſibus, vt ſemper ex ſemetipſis Abbatem eligerent: in quo tamen privilegio alligavit eos ſub vinculo Anathematis; ſi vel ipſi, vel poſteri eorum à Regula ſancti Benedicti deviarent: Quod privilegium factũ eſt anno Incarnationis Domini 682. anno Theodorici 16. Epiſcopatus beati Anſberti quinto, indictione decima, in vrbe Rothomago, in Synodo generali. Corpus beati Audoëni trãſtulit in editiorẽ locũ Eccleſię ſancti Petri in ſuburbano Rothomagi: & condidit ſuper ejus ſepulcrum tegam miræ magnitudinis, auro & argento & gemmis adornatam, in die Aſcenſionis Domini; completiſque Miſſarum ſolemnijs plebem innumeram invitari fecit ad cõvivium. In quo convivio ipſe ſervivit pauperibus & egenis. In hoc convivio de dono ipſius refecti ſunt omnes cives Rothomagi, & habitatores monaſteriorum circumadjacentium, clerici, & ſanctimoniales. Inculatus apud Pipinum Principem, juſſu ejuſdem deportatus eſt in exilium, apud Altum montem, quod ſitum eſt in territorio Hagnanvo ſuper Sabertem fluvium, cui tunc præerat Haldulfus Abbas. Quod exilium humiliter ſubijt nullo extante crimine; memorans, quod alicubi legerat, Magni viri multa patiuntur: & vt alios doceant, nati ſunt in exemplum. Recõciliatus apud Regem, petijt ab eo humiliter, vt licitũ foret ſibi, corporis ſui membra poſt mortem ad monaſterium referri. Eo mortuo, cùm ſudariũ capiti ejus imponeretur, viſus eſt aperuiſſe oculos. Lampas ante ejus ſepulchrum à fidelibus accenſa, inceſſanter non ſolùm ardebat, ſed etiam redundabat: ita vt ſub ea ponerent vas, in quo ejus redundantia reſunderetur. Superiori tempore ponere debuimus, quod hic ponimus. Florebat eo tempore ſanctus Hildevertus natus in civitate Meldenſi, cui Epiſcopus præfuit. Quinquennis traditus eſt ſancto Faroni, ſacris literis imbuendus. Convivia ſodalitium patienter ſimè portabat. Ea quo ſubſtitutus à ſancto Farone factus eſt, ſemper cilicio ad carnem vſus eſt. Monachus ſancti Faronis monaſterium petijt: poſt beatum Faronẽ Epiſcopus factus eſt. Juxta vrbem Meldenſium, habebatur Eccleſia ſanctæ Crucis, in qua quõdam ſepultum fuerat corpus ſancti Faronis. In hujus Eccleſia atrio Meldenſes mortuos ſuos ſepeliebant. Accidit autem, vt quidam maligni viri beatum Hildevertum peterent, vt in illo atrio ſibi aliam Eccleſiam liceret ædificare, quod & factum eſt. Sed idem templũ avaritiæ ſtudio fabricatũ nocte præcedente qua in craſtinũ dedicari debuerat, funditus corruit. Quo timore perterritus beatus Hildevertus, & pœnitentia ductus Romam adijt ad Bonifacium Papam, vt pœnitentia ſibi injungeretur ſuper hoc peccato: qui poſt ſatisfactionem ab illo miſſus eſt ad prædicandum. Introiens autem per ſingulas domos, dicebat, pax huic domui, pax ingredientibus & egredientibus: & ſic verbum incipiens ad finem vſque complebat. Hoc faciebat vſque Ierotolymam, progrediens & revertens. Septimo anno egreſſionis ſuæ rediit Papæ, quæ geſſerat. Rediens autem in Galliam cum auctoritate Domini Papæ, in loco qui dicitur Latiniacus, invenit monachum, nomine Furſeum, ſanctitate præcipuum, cui Angelus Domini per viſum aſtitit dicens. Hildevertus Epiſcopus mane venturus eſt ad te; cui à Domino peccata noveris eſſe dimiſſa. Vide ergo, vt eũ ſuſcipias cum honore. Ad hunc cùm veniret ſanctus Hildevertus, projecit ſe ad pedes ejus. Quod ille videns, ruit in faciem ſuam. Deinde pervenit Hildevertus in vicum quemdam ſeptimo ab vrbe Meldẽſiũ milliario; vbi Eccleſiam in honore beatę Mariæ ipſe fundaverat, quam poſtea dedicavit, & ibi Miſſam celebravit: cumque ibi de manibus vnã tos extraxiſſet, appoſuit eos radio ſolis, & ſuſtentati ſunt ab eo trium horarũ ſpatio. Deinde ſuſcitavit quemdam puerum ſine baptiſmo mortuum, quem baptizans vocavit Aldebertum, ex

Sententia memorabilis.

S. Hildeverti pœnitentia

Chirothecas intellige.

Adjuratio pro Regula S. Benedicti ſervanda.

nomine patris ſui, quem juxta ſe mandavit ſepe-
liri, ſeptimo anno poſtea moriturum. Mortuus
eſt autem beatus Hildevertus 7. Cal. Iunij Ho-
rum duorum corpora beatus Maiolus Abbas ex
revelatione Angelica poſtea levavit de terra,
ipſe & Epiſcopi plurimi.

693. Theodericus Rex Francorum obit, poſt quē
Clodoveus filius eius regnat annis 4. vel ſecun-
dum alios annis duobus. Theodericus autem re-
gnavit annis novemdecim, qui Clodoveū iſtum
genuit ex Regina Crotbilde. Bertharius autem,
de quo ſuprà dictū eſt, qui fuit gener Varatbo-
nis, fuit ſtatura puſill⁹, & ſtult⁹, & inutilis. Sara-
ceni Romanos graviſſimo bello atterūt. Eovald⁹
Abbas & Eovaldus niger presbyteri, venientes
ab Anglia, martyrizantur in Gallia, & juſſu Pe-
pini ſepeliuntur in Colonia.

694. Pipinus Raboldum ducem Friſonū bello vin-
cit: & Vuillebrordum genti illi ad prædicandum
dirigit. Killiani Virtziburgenſis Epiſcopi diſci-
pulus Aroval, Adamanus Abbas, Adelmus, &
Vuinifridus Epiſcopi clarent in Anglia.

695. Iuſtinianus hæreticus ſanctam ſextam Synodū
infirmare nititur: Sergium Papam ſibi reſiſten-
tem Eccleſia deturbare fruſtra molitur. Eclipſis
hora diei tertia facta eſt; ſtellis in cælo clarè ap-
696. parentibus. Beda venerabilis Presbyter &
monachus claret in Anglia, tricesimū ætatis annū
697. agens. Leo Patricius Iuſtinianum regno pri-
vat; eumque naſo & lingua truncatum exilat,
& regnat annis tribus. Hoc tempore dicit Beda
ſanctum Cutbertum obijſſe, hoc modo loquens
in libro de temporibus. [Reverendiſſimus Eccle-
ſiæ Lindiſfarnenſis in Britania, ex anachoreta An-
tiſtes, Cutbertus, totam ab infantia uſque ad ſe-
nium vitam miraculorum ſignis inclytam duxit:
cuius corpus humatum poſt annos undecim in-
corruptum, velut eadem hora defunctum, ſimul
cum veſte qua tegebatur, inventū eſt: quod in
libro de vita & virtutibus eius proſa nuper, &
hexametris versibus ante aliquot annos, ipſi ſi-
gnavimus. [Clodoveus Rex puer mortuus eſt:
poſt quem regnauit Hildebertus, qui & Childe-
bertus, frater eius, annis 18. vel ſecundū alios 17.
Cuius maior domus fuit Grimoaldus Pipini fi-
lius, ex uxore nobili Plectrode: ex qua & genuit
idem Pipinus Drogum ducē Campaniæ. Vuil-
lebrodus à Sergio Papa Clemens agnominatus,
& Epiſcopus Friſonum conſecratus, ex domo
Pipini, ſedem Epiſcopalem ſtatuit apud Vltraie-
ctum; ideſt Volcarum oppidum, qui de Britan-
nia gentis Anglorum fuit. Sanct⁹ Killianus Epi-
ſcopus cum diſcipulis ſuis Cholumanno & Thol-
mano, martyrizatur apud Virtziburch caſtrum
Oſtrofranciæ, à Geilana uxore Gotberti princi-
pis Virtziburgenſium: quæ timebat ſeparari per
eum à viro ſuo; quia Killianus eum arguebat,
quod uxorem quondam fratris ſui haberet. Ho-
rum mors cùm diu omnes lateret, ipſa Geila-
na & percuſſoribus Martyrum strepitu à dæmo-
nio, eorum confeſſione divulgata eſt.

698. Sanctus Vrſmarus per interventum Hildolfi
principis, Lobienſe Cœnobium ad regendum
ſuſcepit. Synodus Aquileiæ facta, ob imperitiā
fidei, ut ait Beda, quintum univerſale Conciliū
à Iuſtiniano magno, & Vigilio Papa Conſtanti-
nopoli celebratum, ſuſcipere diffidit; donec ſa-
lutaribus Sergij Papæ monitis inſtructa conſen-
ſit. Sanctus Lambertus Pipinum Principem in-
crepare auſus, quòd pellicem Alpaidē Plectrudi

Beda S. Cutbertum proſa & verſib. celebrantis.

Synodus Aquileienſis ex imperitia 5. Concilium ſuſcipere cūctatur.

legitimæ uxori ſuæ ſuperduxerit, à Dodone fra-
tre ipſius Alpaidis Leodij martyrizatur, & Tra-
jecti tumulatur: eique ſanctus Hugbertus Epi-
ſcopus ſubrogatur. Beda dicit, Leonem impe-
raſſe annis trib⁹; ſed in chronicis non computā-
tur in imperio eius, niſi anni duo. Huic Leoni
Tiberius, qui & Abſimarus, naſum abſcidi
fecit, & eum in cuſtodia retrudi: & poſt cū im-
peravit annis ſeptem.

S. Lambertus necatur.

Drogo filius Pipini dux Campaniæ moritur, 699.
& Grimualdus frater eius à Pipino major dom⁹
ſtatuitur in aula Regis Childeberti: eique filia
Raboldi Friſonum ducis Theoſinda in uxorem
datur. Hic Grimoaldus ex concubina genuit
Theudoaldum. Mortuo Cunipertb Longobar-
dorum Rege, Luitpertb filius eius puer regnat,
Anſprandum tutorē habens. Dodo interfector
ſancti Lamberti peſſimo dolore cruciatur, à ver-
mibus conſumitur, & ob intolerabilem fœtorem
in Molam fluvium projicitur: omneſque hujus
culpæ complices infra annum divinitus puniun-
tur. Percuſſor verò ſancti Martyris fratri ſuo cō-
greſſus, alter ab altero perimitur.

S. Lamberti interfectores infra annum pereūt.

Romani pervagantes Syriam, perimunt du- 700.
centa millia Saracenorū, Regimbertus dux Tau-
rinenſium Anſprandum tutorem Regis Luitpertū
bello ſuperat, & anno uno regnat.

Terbellis Bulgaribus dominatur. Mortuo 702.
Regimberto, Aripertb filius eius, Anſprando in
congreſſu victo, Luitpertū Regem capit & per-
imit: Anſprandum in Bajoaria fugere compel-
lit: filiumque eius juniorem Luitprandum ad
patrem ſuum fugere permittit, & annis novem
regnat. Chintaſindus ſenio confectus regnum
Viſigothorum dimittit. Poſt quem regnat filius
eius Flavius Receſvindus. Sanctus Benedictus
Abbas Anglorum obijt.

Sergius Papa obijt 7 Idus Septembris, & ceſ- 702.
ſavit Epiſcopatus menſe uno, dieb⁹ viginti. Poſt
quem octogeſimus ſeptimus ſedit Ioannes quin-
tus huius nominis, natione Græcus, annis tribus
menſibus duobus, diebus duodecim: qui fecit
Epiſcopos ſexdecim. Iuſtinianus de exilio fugi-
ens, ad Cajanum Regē Avarorum ſe contulit.

Ioannes 5. Papa 87.

Cajan⁹ pecunia corruptus à Leone Imperatore, 703.
cùm vellet Iuſtinianū ei ꝓdere, Iuſtinianus ad
Terbellem Regem Bulgarorū fugit, Beda. Gi-
ſulfus dux gentis Longobardorū Beneventi Cā-
paniam igne & gladio & captivitate vaſtavit. Ad
miſſis donatijs plurimis cum Sacerdotibus, Io-
annes Papa Sergij ſucceſſor, univerſos redemit
captivos & hoſtes domum redire fecit; cùm non
eſſet, qui eis reſiſteret. Qui Ioannes obijt, & ceſ-
ſavit Epiſcopatus menſibus quinque, dieb⁹ octo-
decim. Poſt quem octogeſimus octavus ſe- 704.
dit alius Ioannes, ſextus hujus nominis, natione
Græcus, de patre Platone, annis duobus, menſi-
bus ſex, diebus ſeptemdecim; vir eruditiſſimus &
facundus. Huius temporibus Aripertus Rex Lō-
gobardorum donationem patrimonij Alpiū Co-
tiarum, quod ab eadem gente detinebatur, aureis
literis exaratam, beato Petro reformauit. Hic
Ioannes inter alia opera illuſtria, fecit oratoriū
ſanctæ Dei Genitricis opere pulcherrimo, intra
Eccleſiam beati Petri. Alfrido Nordanimbrorū
Rege mortuo, Oſredus regnat annis duodecim;
qui puer annorum octo regnare incepit: & to-
tam vitam ſuam turpiter Sanctimonialium ſtu-
pris exegit, & tandem cognatorum inſidijs oc-
ciſus eſt. Iuſtinianus exul auxilio Terbelli 705.
Bulgarorum

Ioannes 6. Papa 88.

in vrbeRe-
hæret aut no-
uram id ulci tent.
E ſiam int o ucta
emnia prolatum.
um imperaſſe nois tri-
polim miſſe per ſcola-
exarchum Italiæ, quibus ſe
æ fidei, & ſancti ſexti Con
el d cu Pr nus princeps
& e Carolu Ludi-
tus ut heredem te-
Carolum
Carolus cuſto-
& cum nepote ſuo oaldo
re in ipſum regi vſurpat Mor
ſuo autem ebert o Francorum Reg qui,
ur, uctus ove, s h us itus,
qui & D bertus, regnat annos quatuor
dem autem ſepul eſt Caniac aſte-
baſilica Fran nra
Theodora um dum vtrimque con-
cque v R n majorem do-
mus, & C um Regem ſtatuunt. Carolus
de cuſtodi vover æ divino iutu eripitur, mox-
que m ſuum de mano Raginfr
noque Rabo decem
num Rigi edo io autem agg
mulum exer damnum onſequitur
Sa tus venie s à G æci e
Gater Provincia. Anaſtaſio Imper
texit in Al am aSaracen
r evert Co no
& The Ori u
Imperatore. A v
us ctus eſt
atus eſt T
&
s eſt
miras mo
Sa
rum
ann
R V
C
&

an o pro
mentis
ſceſſeran aff
ſi oco ſacr A
prodit Sardanapalicis
dine deformem, miratur
aucupata lætiuque
D mine heſterni ſt
ſuccis ebria paraſito
latia, vbi de ſalca va pondere
menſas ornantia. v.
nium gulæ quæſita o
tamquam umus & ventus. Væ
quia ſimul bunt C
ſtabiliter deſluunt carnes quæ
uotur quu gur mut vbe ius,
putrid Po cul potet ter io me
entur & ortioribus ſtatt cruciat
plota oculatmatrum compul
Romamque ſim abiectum & n
ont pompam tacerel p co-
mam depoſuerun pleb am am
conſenuerant, mul acce
te mitac is. Re avit
quem con an cu eiu 4.
poſt quem e natu Cu
poſt quem S læuus, &
vuo; quia ſu in
qie Kincvul
nis lead R
ui um
be
A &
p
S
ta
n

venientem, Epiſcopum conſecrat; & per eum in Germania verbum Dei prædicat, & gentem illã convertit ad Chriſtũ. Idem Gregorius noſocomium, quod erat ſitum poſt abſidam ſanctæ Dei genitricis ad præſepe, monaſterium conſtituit. Luitprandus Rex Longobardorum Aripetti donationem confirmavit. Luna cruentata apparuit vſque ad mediam noctem. Theudo dux Baioariorum, primus de illa gente venit orare ad limina Apoſtolorum. Fluvius Tiberis egreſſus eſt alveum ſuum, & tranſcendit muros vrbis: ita vt in via lata ad vnam & ſemis ſtaturam hominis aqua excreſceret, & à porta beati Petri vſque ad pontem Milvium. Itaque domos ſubvertit, agros deleuit, eradicavit arbuſta & ſegetes; pars maxima Romanorum ſerere non potuit: diebus ſeptem aqua Romam tenuit: ſed cùm Litaniæ fierent, octavo die receſſit. Theodoſius Imperiũ deponit: poſt quem Leo ſecundus imperat annis 24. ſecundum Sigebertum, ſecundùm Bedã annis novem, quia vſque ad illum annum chronica ſua perduxit.

718. Zeulimen Ammiras cum Ammiretis ſuis, & ſtolo navium pene trium millium, Conſtantinopolim triennio obſidet. Bolgares Saracenorũ 32. millia perimunt. Carolus in pago Cameracenſi apud Vinciacũ Dominico ante Paſcha, quod erat 13 Calendas Aprilis, Chilperico & Raginfredo congreditur. Raginfredus victus in fugam convertitur. Carolus eos vſque Pariſius perſequitur. Rabodus dux Friſonũ prædicatione Vulfranni Epiſcopi ad hoc adductus, vt baptizari deberet, cùm vnum pedem in fonte

Raboldi dementia. intinxiſſet, alterum pedem retrahens, interrogavit, vbinam plures majorum ſuorum eſſent, in inferno, an in paradiſo: & audiens plures eſſe in inferno, tinctum pedem retraxit, dicens, ſatius eſt, vt plures quàm pauciores ſequar: & ita ludificatus à dæmone promittente, quòd ei tertia die ab hinc bona incomparabilia daret, ipſa tertia die ſubita & æterna morte periijt. Hic Vulfrannus Senonenſis Epiſcopus ex territorio Vaſtenenſi fuit. Cuius pater Vulbertus in aula Regis Dagoberti, & filij eius Ludovici militavit. Succeſſit Lamberto Senonenſi in Epiſcopatu Senonenſi, tempore Lotharij & Theodorici Regum juniorum. Hic viſu admonitus eſt, vt genti

S. Vulfran. Friſonum Apoſtolus. Friſonum verbum Dei prædicaret. Quod vt faceret, ivit tunc ad monaſterium Fontanellam; cui tunc pater erat beatus Anſbertus Rothomagenſis Epiſcopus; de quo monaſterio cooperatores ſecum aſſumpſit ad prædicandum. Qui dũ navigarent Friſiam & eſſent in medio mari, quod adiacet regioni Normanorum, cùm ad ſolit horã, vt Miſſam cantaret ſanctus Vulfrannus, navi manente immobili, poſitis anchoris; dumque ventum eſſet ad locum, vbi miniſter offerre debebat patenam præſuli, præſul extenſa manu eam expectabat: ſed dum miniſter abluere eam vellet, in mari cecidit: proſtratuſque præſulis pedibus veniam precabatur: qui mittens eum ad locum vbi ciciderat, orando effecit vt patena ab imo maris revecta manui miniſtri adhæreret. Poſt hæc filius Rabodi ducis à beato Vulfranno baptizatus, in albis poſitus expiravit. Mos autem erat apud Friſones, vt quemcumque ſors delegiſſet, efficeretur dæmonibus immolandus. Ad hoc electus eſt ſorte puer quidam Ovo nomine: quem cùm ſanctus Vulfrannus expetiſſet, reſpondit dux. Si tuus Chriſtus de tormento mortis eripuerit eum, ſit tuus. Appẽſus eſt autem in patibulo. Orante autem ſancto Vulfranno, dirupta ſunt vincula, quæ guttur illius conſtringe-

Ono à morte ut eripitur. bant; & illæſus corruit in terram. Qui tentus à ſancto, ſurrexit incolumis. Qui baptizatus, & poſtea à Regiſlando Rothomagenſi Epiſcopo Presbyter ordinatus, multos codices tranſcripſit monaſterio Fontanellæ. Poſt hæc Raboldus dux, cùm deberet baptizari, vt ſupra dictum eſt, pedem à fonte retraxit: & cùm eſſet in multa dubitatione miſit ad beatum Vuillebrodum illius gentis Epiſcopum, conſulens, ſi deberet baptizari: qui reſpondit. Quomodo mihi credet, qui ſancto fratri noſtro Vulfranno non credit? Ego, inquit, hac nocte vidi eum catena ignea ligatũ. Vnde conſtat, eum jam æternam damnationem ſubijſſe. Cumque iret ad domum principis, nunciatur, eum jam eſſe mortuum: & ſtatim remeavit ad ſua. Quomodo autem Raboldus ille deceptus fuerit à diabolo, prædictus Ovo narrabat, dicens; quia apparuiſſet ei in Angelũ tranſfiguratus, caput opertus diademate aureo cum gemmis, & veſte auro texta. In quem cùm Raboldus intenderet, dixit ad eum diabolus. Virorum fortiſſime, quis te ita ſeduxit, vt à cultura deorum velis recedere? Noli hoc facere, ſed permane in his quæ didiciſti; & venies ad domos aureas, quas tibi æternaliter in proximo ſum daturus. Cras ergo acceſſi Vulfrannum doctorem Chriſtianorum, & quære ab eo, quænam ſit illa manſio æternæ claritatis, quam tibi pollicetur. Quam cùm demonſtrare nequiverit, vtriuſque partis mittantur legati; & ego ero dux itineris, & demonſtrabo illis manſionem auream & pulcherrimã, quam tibi promitto. Evigilans Raboldus, narravit cuncta ſancto Vulfranno. Qui dicens, illuſorem diabolum ſibi velle illudere: reſpondit dux, ſe ſuturum Chriſtianum, ſi illa pulchra manſio non demonſtraretur ſibi à Deo ſuo. Mittitur ergo ſtatim quidam Friſo ex parte ducis; & quidam diaconus ex parte ſancti Vulfranni. Qui cùm paululum ab oppido proceſſiſſent, obvium habuerunt quemdam itineris comitem, qui dixit eis. Properate citò: nam monſtrabo vobis pulcherrimam manſionem Raboldo duci præparatam. Illi autem pergentes viam latiſſimam, & loca ignota, viderunt quamdam viam diverſorũ generibus marmorum polito opere decoratam: videruntque à longè domum quaſi auream: & pervenerunt ad plateam, quæ ante domum erat, quaſi auro & gemmis ſtratã. Intrãteſque in domum, viderunt domum eſſe miræ pulchritudinis, & incredibilis ſplendoris: & in ea thronum miræ magnitudinis. Tunc ductor itineris ait illis. Hæc eſt manſio præparata Raboldo duci. Ad hæc diaconus obſtupeſcens, ait

Præſtigiæ ſigno crucis diſſolutæ. Si à Deo facta ſunt iſta, perpetuò maneant: ſi à diabolo, citò diſpereant. Et cùm ſignaret ſe ſigno ſanctæ Crucis, ductor ille tranſijt in diabolum, & domus aurea in lutum: remanſeruntque diaconus & Friſo in medio locorum paluſtriũ, quæ plena erant longiſſimis rauſcis virgultis, triduoque immenſi itineris conficientes iter, reverſi ſunt ad oppidum, & ducem mortuum invenerunt: narraveruntque quæ viderant ſancto Vulfranno. Friſo autem baptizatus eſt, qui dicebatur Ingomarus, ſive Coningus: qui ſecutus eſt ſanctum Vulfrannum ad monaſterium Fontanellæ. Mortuus eſt autem Raboldus dux, vt legitur in vita ſancti Vulfranni anno ab Incarnatione Domini 719. anno 6. principis Caroli. Fuit autẽ

apud Freſones beatus Vulfrannus per annos
quinque, & poſtea reverſus eſt ad Fontenellam
monaſterium, vbi monachicum aſſumpſit habi-
tum, ordinato Epiſcopo in vrbe Senonica Ge-
rico venerando. Ipſe verò ſanctus apud Fonte-
nellam pluribus annis ſine lecto fuit, cilicio te-
ctus ſub cuculla. Nuſquam divitibus honoris
veſtimonis gratia, ſiqua deliquiſſent, reticebat:
ſed aſpera invectione illos corripiebat. Mitiùs
autem canebat, non clara in altū voce; ſed pro-
fuſis lacrymis ex imo pectore. Obijt apud Fon-
tenellam 13. Cal. Aprilis, anno Domini 720. Se-
pultus eſt iuxta beatum Vuandregiſilum in Ec-
cleſia Beati Pauli: in quo loco jacuit per annos
novem. Beatus autem Vuandregiſilus ibi jacuit
annis quadraginta, ſanctus autem Anſbertus an-
nis vndecim. Hoc tempore in Britannia cuidam
Eremitæ monſtrata eſt mirabilis quædam viſio
per Angelum de ſancto Ioſeph decurione, qui
corpus Domini depoſuit de cruce; & de catino
illo ſive paropſide, in quo Dominus cœnavit cū
diſcipulis ſuis, de quo ab eodem Eremita deſcri-
pta eſt hiſtoria, quæ dicitur de gradali. Gradalis
autem, ſive gradale galliċè dicitur ſcutella lata,
& aliquantulū profunda; in qua pretioſæ dapes
cum ſuo jure divitibus ſolent apponi gradatim,
vnus morſellus poſt alium in diverſis ordinibus;
& dicitur vulgari nomine graala, quia grata &
acceptabilis eſt in ea comedenti: tum propter
continens, quia forte argentea eſt, vel de alia
pretioſa materia: tum propter contentum, id eſt
ordinem multiplicem pretioſarum dapum. Hāc
hiſtoriam latinè ſcriptam invenire non potui:
ſed tantùm galliċè ſcripta habetur à quibuſdam
proceribus, nec facilè, vt aiunt, tota inveniri po-
teſt. Hanc autem nondum potui ad legendum
ſedulò ab aliquo impetrare. Quòd mox vt po-
tuero, veriſimiliora & vtiliora ſuccinctè tranſ-
619. feram in latinum. Beda. Saraceni Conſtan-
tinopolim derelinquunt: plurimi eorum fame
& frigore & peſtilentia perierunt. Regreſſi verò
Bulgarorum gentem, quæ eſt ſuper Danubium,
aggreſſi, & ab ea victi, refugiunt, ac naves repe-
tunt ſuas. Quibus, cùm alta peterent, ingruente
ſubita tempeſtate, plurimis navibus merſis vel
confractis per littora à navibus ſunt necati. Ceu-
leimen ammiras moritur, poſt quem Hanmar
Saracenis regnat annis duobus: contra quem
Conſtantinopolitani inſtantia orandi & præli-
andi, & conſtantia fortiter reſiſtunt, ſub quo
Saraceni ſine numero pereunt. Fertur au-
tem eos miraculosè hoc modo periſſe. Apud Cō-
ſtantinopolim in monaſterio ſanctæ Dei geni-
tricis, juxta palatium, in mari prope ſanctam So-
phiam erat imago beatæ Mariæ, quæ tenet infan-
tem in brachio, quam depinxit in tabella ſanct⁹
Lucas, cùm adhuc viveret ſancta Maria. Hæc
imago vocatur Odigitra, id eſt deductrix: quia
duobus cæcis apparuit ſancta Maria, & de-
duxit eos ad ſuam Eccleſiam, & illuminavit eos.
Cum iſta imagine faciunt proceſſionem omni
die martis, per totam civitatem. Cùm ergo, vt
ſuprà dictum eſt, obſeſſa eſſet civitas, & cives je-
iunarent & orarent, ſimul & pugnarent; quidam
civis admonuit, conferri illam imaginem, & ab
omnibus orationem ad illam fieri hoc modo.
Sancta Dei genitrix, quæ toties nos liberaſti, li-
bera nos modo de inimicis filij tui; & ſi vis, vt
imaginem tuam non mergamus in mari, merge
illos. Et cùm hoc dixiſſent, ille ſecretò imaginē

Conſtantinopolis imagine B Virginis deſenſa.

tenuit ſub vndas; & ſtatim procella ſurrexit, &
omnes naves Saracenorum aut merſit, aut fre-
git. Mortuo Rege Dagoberto, Lotharius regnat
annis duobus. Poſt Conred regnat Oſrich Nor-
danimbris annis vndecim. Hi duo, id eſt Con-
red & Oſrich, occiderunt Oſred, qui ante eos
regnaverat. Conſtantinus Leonis Imperatoris
filius, dum baptizatur à ſancto Germano Patri-
archa, cacans in ſancto lavacro magnum dat
præſagium, quòd futurus eſſet Eccleſiæ Dei
in ſcandalum. Saraceni ab obſidione Conſtan-
tinopoli confuſi diſcedunt, ipſis cum navibus
ſuis partim dimerſis: partim igneæ grandinis tē-
peſtate vaſtatis: & ex tanta copia naviū via quin-
que reſiduis, potentia Dei cunctis innotuit. In-
fra civitatem verò trecenta millia hominum pe-
ſtilentia perierunt. Hanmar Chriſtianos per- 730.
ſequens, multos eorum martyres fecit. Chilpe-
ricus & Nigimfredus, Eudonem ducē Aquita-
niæ auxilio ſibi aſciſcunt: qui in congreſſu à Ca-
rolo victi, vix fuga evaſerunt. Eudo rediens Chil-
pericum ſecum abducit. Saraceni ex Africa duce
Abdiram filio Muhaniæ ammirei, in Hiſpa-
niam traſfretant, eamque ſibi vendicant: & ita
regnum Vuiſigothorum & Suevorum deſtructū
eſt, & redactum ſub Saracenis: annis plus mi-
nus trecentis quadraginta ſex evolutis, ex quo
à Scithia expulſi ſunt ab Hunis: ex quo verò ce-
dentibus Vuandalis, & devictis Suevis cœperunt
regnare in Hiſpania, annis circiter ducētis quin-
quaginta ſex evolutis. Regnum verò tertiæ par-
tis Hiſpaniarum, quod dicitur Gallicienſium,
nec tunc Vuiſigothi, nec poſtea Saraceni, po-
tuerunt ſubigere: ſed adhuc viget incolume, &
Dei fide protegente manet inexpugnabile. 731.
Poſt Hanmar Gixid regnat Saracenis annis tri-
bus. Mortuo Rege Lothario Carolus Chilperi-
cum ab Eudone per legatos recepit: eumque ſibi
Regem facit. Luithprandus Rex Longobar-
dorum, audiens, quod Saraceni depopulata
Sardinia loca illa fœdaſſent, vbi oſſa ſancti Au-
guſtini doctoris magni, propter vaſtationē bar-
barorum olim trāſlata fuerant, & honorificè
condita, miſit, & dato pretio accepit ea, & trā-
ſtulit Ticinum; ibique cum debito tanto patrī
honore condidit. Hucvſque ſcripſit Beda
chronica ſua, numerans ab initio mundi vſ-
que adhunc Leonem, ſecundùm Hebraicam
veritatem, annos quatuor millia ſexcentos octo-
ginta. Leo Imperator ſæpe & multum labo-
ravit, vt Gregorius Papa perimeretur, ſed fru- 732.
ſtra, Italis & Longobardis pro ejus defenſione
inſtanter Imperatori reſiſtentibus. Hoc in
geſtis Romanorum Pontificum ſic narratur.
Baſilius dux, & Iordanis Chartularius, & Ioan-
nes Subdiaconus, cognomento Lurion, cogita-
verunt, quomodo Pontificem interficerent; aſ-
ſentiente eis Marino Imperiali ſpatario, ſecun-
dùm mandatum Imperatoris; qui Marinus con-
tractus effectus à Roma receſſit. Romani autem
conſilio patefacto, Iordanem Chartularium in-
terfecerunt, & Ioannem Lurionem. Baſilius au-
tem monachus factus mortuus eſt. Paulus verò
Exarchus ſcelus volebat perficere per alterum
ſpatarium: ſed Longobardi contra Romanos
irruentes hoc impedierunt. Pontifex Domini ſi-
verat eos cenſum ponere in provincijs, ſicut ali-
bi faciebat. In Campania Italiæ triticum com-
buſtum, & hordeum, & legumina, quaſi pluvia
de cœlo miſſa ſunt. Carolus Ragenfredum per-

Conſtantinus ſtercoravit.

ſequens Andegavum obſidet, eamque captam victo Raginfredo ad habitandum concedit, & ſolius regni principatum recipit. Luitprandus Rex Ravennam obſidet; claſſeque Ravennatiũ civitatem captam deſtruit: atque inde naves multas, & opes innumeras abſtulit.

723. Carolus Saxones debellat. Rigobertus Remenſis Epiſcopus à Carolo ſuo in baptiſmate filio, ab Epiſcopatu deponitur: pro eo quod illi contra Raginfredum eunti, urbem Remenſem præ timore Raginfredi aperire noluit. Euchert⁹ quoque Aurelianenſis Epiſcopus pro ſimili cauſa Epiſcopatu privatus, & apud Saxonum vicum Haſbaniæ exulatus, in cœnobio ſancti Trudonis in ſanctitate conſummatus eſt.

724. Carolus Bajoarios armis ſubjugat. Iudæus quidã maleficus promittens Gizid eum quadraginta annis regnaturum, ſuadet, ut in toto regno ſuo Dei, ſanctorumque imagines deponi edicat. Qui ſpe diu regnandi ſeductus, edictum quidem propoſuit, ſed mox obijt. Poſt quem regnavit Eluelid annis viginti.

725. Leo Imperator à quodam Beſer apoſtata, & fidei refuga ſeductus cõtra imagines Chriſti & ſanctorum ejus bellum indicit; eaſque ubique deponi & incendi edicit. Pro quo errore Gregorius Papa eum ſcriptis multùm quidem, ſed in vanum redarguit. Paulus autem Exarchus cum ſuo filio interſectus eſt à Romanis. Romani autem volebãt alium Imperatorem ſibi eligere: ſed Pontifex prohibuit, ſperans ejus converſionem. Stella, quæ antifer vocatur, cum radijs apparuit in cœlo in occidua; cujus radij partem Aquilonis reſpiciebant, & uſque ad medium cæli ſe extendebant. Tiberius ex partibus Thuſciæ veniens, Regem ſe facere volebat: qui interfectus eſt, & ejus caput Conſtantinopolim miſſum. Eutychi⁹ patritius & Luitprãd⁹ Rex, cogitaverunt, ut Pontifex interficeretur, ut Rex haberet ducatum Spoletanum, & patritius Romam. Quibus cùm occurſiſſet pontifex in campo Neronis, ſic flexit animum Regis, ut pronus eum adoraſet, & deponeret mantum, armelanſiam, baltheũ & ſpatum deauratos, & coronam auream, & crucem argenteam.

726. Carolus contra Lanfridum Alemannorum ducem dimicat; eoque victo, Alemanniã ſibi ſubjugat.

727. Childerico mortuo Carolus Theodoricũ ſibi Regem facit: qui regnat annis 15. Carolus interea Saxones debellat. Apud Conſtantinopolim depoſitæ ſunt Imagines Sanctorũ omnium, & Salvatoris, & ſanctæ Dei Genitricis; & igni crematæ ſunt; & omnes pictæ Eccleſiæ dealbatæ. Qui Imperatori non conſentiebant, alij occiſi, alij mutilati ſunt. Sanctus Germanus Epiſcopatu depoſitus eſt. Anaſtaſius Imperatori favens factus eſt Epiſcopus. Carolus Suevos debellas, & Bajoarios ſecundò. Victred Rex Anglorum obijt: poſt quem regnat filius ejus Edilbertus. Iſte Victred, ſive Vuifredus Egberti filius, ut ſuprà dictum eſt in hujus voluminis quadrageſimi quinti capitulo ſextodecimo, regnavit annis triginta ſex. Ante illum autem proximis ſex annis Rex non fuerat in Cantia. Reliquit autem liberos tres. Edbertus viginti tribus annis, Edebertus undecim, Alricus triginta quatuor, paternã tenentes iuſtitiam, haud dedecoro exitu regnum continuavere. Coëmes primus Bulgaribus regnat.

Hæreſis Iconomachorũ.

728. Carolus Ligeri tranſito Eudonem ducem Aquitaniæ bello victũ fugat, & Aquitaniam graviter devaſtat. Gregorius Papa, quia Leonem Imperatorem incorrigibilem vidit, Romam, & Italiam, & Heſperiam totam ab eius jure deſciſſere facit, & vectigalia interdicit. Eudo dux Carolo per omnia inferior, cõtra eum invitat Saracenos ab Hiſpania. 729.

Sanctus Egbertus Anglorum presbyter obijt. 730. Saraceni cum omnibus familijs ſuis, quaſi in Gallijs habitaturi, Garumnam tranſeunt, omnia devaſtant, Eccleſias Dei cremant. Quibus Carolus auxilio Dei fretus bello occurrit; & ex eis trecẽta ſeptuaginta quinque millia cum Rege ſuo Abditama perimit, & mille ducentos tantum ex ſuis amittit. Eudo quoque Carolo reconciliatus caſtra Saracenorum irrumpit, & reliquias eorum conterit. Hæc Sigebertus. In geſtis autem Romanorum Pontificum hoc bellum ſic narratur. Saraceni, qui jam Hiſpanias per decem annos tenuerant, conabantur Rhodanum tranſire, & Francias occupare, ubi Eudo præerat. Qui facta contra eos pugna, interemit ex eis 375 millia uno die. Mille verò tantùm quingenti ex Francis mortui ſunt. Hic Eudo anno præmiſſo, pro benedictione tres ſpongias acceperat, quæ ad uſum menſæ Romani Pontificis apponuntur. Hora verò qua bellũ cõmitti debebat, idẽ Eudo princeps Aquitaniæ populo ſuo per modicas partes tribuit ad ſumendum: & ex eis qui participati ſunt, nec unus quidem vulneratus eſt, aut mortuus. Mortuo Oſric Rege Nordanhumbrorũ, Cedulphus regnat. Gregorius Papa dimiſit monaſterijs, diaconiæ, & manſionarijs, & omni clero, ſolidos duo millia centũ ſexaginta; & ad luminaria S. Petri ſolidos mille. Fecit Epiſcopos eorũ quinquaginta. Obijt & ſepultus eſt quarto Calendas Februarij, Leone & Cõſtãtino Imperantibus; & ceſſavit Epiſcopatus diebus triginta quinque.

Narratio hæc non eſt vera.

Poſt quem ſedit nonageſimus ſecundus Gregorius alter, tertius hujus nominis, natione Syrus, annis 10 menſibus 8. diebus 25. vir mitis & ſapiens, græcè & latinè inſtructus, pſalmos omnes memoriter retinens. Hic miſit ad Imperatores Leonem & Conſtantinũ, Georgium presbyterum: qui timens, ſcripta non porrexit. Qui ſedens penè depoſitus eſt à ſacerdotio: ſed rogantibus pro eo Epiſcopis totius Concilij, pepercit ei: & injuncta pœnitentia, iterum miſit eum Cõſtantinopolim. Sed Imperatores in Sicilia fecerunt retineri ſcripta, & portitorem exiliò per annum relegaverunt. Igitur Gregorius Papa populum Romanum & vectigalia totius Heſperiæ à Leone avertit. Raginfredus moritur, & Beda venerabilis presbyter, ſecundùm Sigebertũ. Secundùm verò Vuillelmum, duobus annis poſt quod verius videtur, ut poſtea demonſtrabimus. 731.

Gregorius 3 Papa 92.

Carolus Lugduno, alijſq; civitatibus captis, Burgundiã ſibi ſubjugat. Conſtantinus Leonis filius Hireuen filiam Cajani Avarorum ducis uxorẽ ducit: quæ baptizata, viro ſuo apoſtatante, fidẽ rectam tenuit. Carolus in Vaſconia cum Eudone pugnat: eumq; principatu & vita privat. 732. Luitprandus de jure Rom. Pontificis multas urbes & caſtella tulit. Cedulfus Rex Nordanhumbrorũ capitur, & in clericum tondetur: & poſt hoc in regnum remittitur. Hæc Sigebertus. Guillelmus autem Malmeſburienſis ait. Poſt Oſricũ regnavit ſeptim⁹ ab Ida Ceduulfus, litterarum peritus: cui Beda obtulit Anglorum hiſtoriam, ab eo aliquandam. Et addit, Hujus anno quarto obijt Be-

da, anno Incarnationis 735. ætatis ſuæ 59. qui in
extremo natus orbis angulo, doctrinæ coruſco
ſplẽdore omnes terras perſtrinxit. Anno vitæ ſuę
decimonono diacon⁹ factus, & trigeſimo presby
ter: ex quo vſque ad 59. aut docere, aut ſcribere
non deſtitit. Triginta ſex volumina edidit; quæ
in ſeptuaginta & octo libros diviſit. Ferunt, eum
Romã iviſſe, vt libros ſuos vel Eccleſiaſticæ do-
ctrinæ convenire, præſens aſſereret: vel ſi reſul-
tarent, Apoſtolico monitu corrigeret. Eũ tamẽ
Romæ fuiſſe, ſolidè non affirmo; ſed tamen ip-
ſum invitatũ illuc, haud dubiè pronuntio, à Pa-
pa Sergio. Extat enim ejus epiſtola ad Abbatem
Bedæ Celſitudinis: in qua inter cetera ſcriptum eſt
Epiſtola Sergij Papa, Bedam accerſentis. ſic. *Hortamur Dei dilectum religioſitatis tuæ bonitatem: vt, quia exortis quibuſdam Eccleſiaſticarũ
cauſarum, non ſine examinatione longiùs innoteſ-
cendis, opus nobis ſunt ad conferendum arte litera-
tura imbuti: ſicut decet Deo devotum auxiliatorem
matris Eccleſiæ vniverſalis, obedientem devotionẽ
huic noſtræ adhortationi non deſiſtas accommodare:
ſed abſque aliqua remoratione, religioſum Dei fa-
mulum Bedam, venerabilis monaſterij tui Presbyte-
rum, ad limina Apoſtolorum Principum, Domino-
rum meorum Petri & Pauli, amatorum tuorum ac
protectorũ, ad noſtræ mediocritatis conſpectum non
moreris dirigere: quem, favente Domino ſanctis tuis
precibus, non diffidas proſperè ad te redire, peracta
præmiſſorum capitulorum cum auxilio Dei deſide-
rata ſolemnitate. Erit enim, vt credimus, cunctis
credentibus profuturum, quidquid Eccleſiæ generali
claruerit per ejus præſtantiam impertiendum.* Ita tam
celebris erat famâ, vt vel quæſtionibus enodan-
dis indigeret eo ſublimitas Romana. Incurioſæ
fuit, ſed dulcis eloquentiæ. Cõtinuis ſeptẽ heb-
domadib⁹ ante mortem ſtomachi indignatione
cibos nauſeans, & anguſto ſuſpirio halitum pro-
ducens, literalium tamen ſtudiorum operam nõ
reiecit; ſed totis his diebus præter debitum pſal-
modiæ penſum in his intendebat: Evangelium-
que Ioannis his diebus Anglica lingua interpre-
tatus eſt. Dicebat diſcipulis. Diſcite filioli, dum
vobiſcum ſum. Feria tertia ante Aſcenſionem
modicus tumor in pedibus apparuit: tunc accei-
ta congregatione inunctus & communicatus eſt,
oſculoque cunctis libato futuram ſui memoriã
à ſingulis imploravit. Nonnullis etiam ob fami-
liariorem amicitiam xeniola, quæ in ſecretis ha-
bebat, largitus eſt. Die Aſcenſionis contra Ora-
toriũ quo orare conſueverat, ſubjecto cilicio de-
cumbens, illibato ſenſu, & hilari vultu dicebat.
O Rex gloriæ! Domine virtutum: &c. vſque in
finem antiphonæ, qua finita ſpiritum efflavit,
ſubſequente tam ſuavi odore, vt omnes qui aſta-
bant, in paradiſo eſſe ſe dicerent. Humatus eſt
in eodem monaſterio; ſed modò cũ beato Cuth-
berto Dunelmi ſitus dicitur. Epitaphium ejus
eſt hoc.

Presbyter hic Beda requieſcit carne ſepultus:
Dona Chriſte, animũ in cœlis gaudere per avum;
Daque Sophiæ illum debriari fonte, cui jam
Suſpiravit avens, intento ſemper amare.

Hæc Guillelmus. Igitur obijt Beda ve-
nerabilis Presb. ter anno quarto Cednulphi Re-
gis, anno Dominicæ Incarnationis, vt dictum eſt,
ſeptingenteſimo trigeſimo tertio. Eodem anno
733. *Synodus Romana pro imaginibus.* Gregorius Papa tertius huius nominis ſynodum
nongentorum & trium Epiſcoporum Romæ
congregat, & venerationem ſanctarum imagi-
num confirmat: earumque violatores generali
ſententia anathematizat. Eodem quoque an-
no Carolus Tudites Vualfero & Hunaldo filijs *Charles*
Eudonis dimicando victis, Aquitaniam ſibi ſub *Martel.*
jugat. Carolus Friſiam aggeſſus, Poponem 734.
ducem Friſonum cum multis perimit, & Fri-
ſiam ſibi ſubijcit. Carolus Avenionem Gal- 735.
liæ Vrbẽ, à Saracenis dolo & conſenſu Maruntij
Provinciæ ducis captam, obſidet: eaque forti-
ter recepta, Saracenos vſque ad internecionem
delet. Obijt ſanctus Hugbertus. Regnum An-
glorum ab hinc non annotatur. Hæc Sigeber-
tus; Guillelmus autem ſic. Cednulfus Rex, cu-
jus anno quarto obijt Beda, poſt octo annos re-
gni ſui, in Lindisfarnenſi Eccleſia monachus fa-
ctus eſt, ſubſtituto in regnum Egberto patris ſui
filio, qui viginti annis regnavit; & habuit fra-
trem æquivocum Eboraci Archiepiſcopum. Hu-
ius vrbis Paulinus primus Antiſtes, vi hoſtilita-
tis loco pulſus apud Roſeceſtram diem obiens,
ibidem illud inſigne pallij, quod ab Honorio
Papa acceperat, reliquit. Plures poſt eum tantæ
vrbis Præſules ſimplici Epiſcopatus nomine con-
tenti, ad nihil altius anhelaverant. Sed pallium
inſigne Archiepiſcopi multa Apoſtolici throni
appellatione recuperavit Hic Egbert⁹ Epiſcopus,
omnium liberalium artium, vt ita dicam, arma-
rium, imò ſacrarium: & nobiliſſimam Eboraci
Bibliothecam inſtituit. Hic Egbertus Archiepi-
ſcopus magiſter fuit Alcuini. Egbertus Rex 736.
fratris in Religione æmulus, comã tonſus,
Moloni locum ceſſit, qui vndecim annis ſtrenuè
regnans, inſidijs Alredi occiſus eſt: qui Alredus
decimo anno regni à provincialibus pulſus eſt.
Poſtquem Rex Alfunoldus vndecimo anno re-
gni ſui perfidè ab eiſdem occiſus eſt. Ante hunc
verò Ethelbertus, qui & Adeldredus, filius Mul-
lonis Rex levatus, quinto anno ab eiſdem ex-
pulſus eſt. Poſt hunc nullus ad regnum aſcen-
dere auſus eſt. Saracenorũ rege Athima ob-
ſeſſo intra Galliæ vrbem Narbonam à Carolo,
Saraceni ex Hiſpania cum alio rege Amor, ei oc-
currunt ſubſidio. Qui congreſſi Carolo, ambob⁹
regibus peremptis, civitate recepta, vltimo penè
attriti ſunt extermino: eumque inſequentẽ fu-
gientes reſidui dimerſi ſunt in profundo,

Carolus Nemauſum, Agathen, aliaſq; Gothi- 737.
cæ regionis vrbes à Saracenis invaſas capit, & ſo-
lotenus deſtruit. S. Erminus Epiſcopus & Abbas
cœnobij Lobienſis obit. Arelate vrbe capta à 738.
Saracenis, & omnibus circumquaque deſtructis, *Terror nominis Caroli fugat hoſtes.*
Carolus accito ſibi ad auxilium Luitprãdo Lon-
gobardorum rege eis occurrit, eoſq; terrore no-
minis ſui in fugam vertit; & eis omnem ſpem de
cætero invadendi Gallias abſtulit. Traſamun- 739.
dus dux Spoleti contra Luitprandum rebellans,
ad Romanos confugit, Carolum Maruntium
Provinciæ ducem, qui Saracenos invitaverat,
ſuperat, & Provinciã ſibi ſubjugat. Luithprãdus
Rex pro refugio Traſamundi Romam graviter
vexat. Carolus Saxones tributarios facit. Si-
gna in ſole & luna & ſtellis apparent. Poſt The- 740.
odoricum Regem Francorum regnat Hilderi-
cus annis novem. Pacato & dilatato regno 741.
Francorum, Carolus Princeps bellicoſus obit,
relinquẽs heredes principatus ſui filios ſuos Car-
lomanum & Pipinum. Huic Carolo Gregorius
papa bis à Roma legatis miſiſſe claves veneran-
di ſepulcri, cum vinculis ſancti Petri, & munerib⁹
multis: quam libenter legationem ſuſcepit; &
miſit Romam cum muneribus multis Grimoal-

[illegible] postea [illegible] tus eſt.

[illegible] os præfa- [illegible] & Martyr [illegible] ſ[illegible]am [illegible] c excerpſi.

[illegible] carisſimo [illegible] in [illegible] ſti amore ceteris An- [illegible] um Regibus præſ[illegible]enda Eth[illegible]baldo, Bonifacius [illegible] Legatus Germanicus Romanæ E[illegible] [illegible] ſalutem.

[illegible] ut eleemoſynas [illegible] & ra- [illegible] prohibe[illegible] & pa[illegible] diligis, & defenſor [illegible] viduarum [illegible] & inde Deo gratias agimus. Quod [illegible] legitimum matrimonium ſpernis [illegible] laudabile. Sed quia in luxuria & adulterio [illegible] cum Sanctimonialibus voluptatis, [illegible] damnabile. Nam & famam gloriæ [illegible] & feminis tuis conjunxit & inter [illegible] conſtituit, quia templum Dei violaſti. Quapropter [illegible] carisſime, pœnitere & memorare, quam turpe [illegible], ut tu qui multis gentibus dono Dei dominaris, ad injuriam ejus ſis libidinis ſervus. Audivimus præterea, quod optimates pene omnes gentis [illegible] exemplo legitimas uxores deſerant, [illegible] & Sanctimoniales conſtuprent. Quod [illegible] honeſtate [illegible], decet vos aliena [illegible] Nam in antiqua Saxonia, ubi nul[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] per Patrem & [illegible] Chriſtum [illegible] exempla in perpetuum poſteris relinquas.

Idem Bonifacius miſit Cuthberto A[illegible] epiſ[illegible] ejuſdem tenoris [illegible] ad [illegible] vt [illegible] & [illegible] moniales detenu[illegible] & [illegible] arguerei præterea [illegible] rigorem [illegible] ſua [illegible] eſſet [illegible] & [illegible] ge[illegible] [illegible] Apoſtolicæ [illegible] ſuccedentibus [illegible] ſe [illegible] teſt[illegible] hujus beati viri [illegible] & [illegible] Regum & P[illegible] [illegible] B[illegible]facio [illegible] L[illegible] de quo loquitur [illegible] G[illegible] [illegible]

Aut [illegible] Lullus, quo non eſt [illegible] ulius
Pellens dira [illegible] tribuente Deo medicina.
O[illegible] morbis [illegible] prædicat [illegible]

E[illegible] Regi ſucceſſ. Oſſa, quin[illegible] P[illegible] [illegible] quicunque [illegible] [illegible] H[illegible] V[illegible] R[illegible] Veſt [illegible] E[illegible] [illegible] B[illegible] R[illegible] [illegible] S[illegible] [illegible] M[illegible] [illegible] C[illegible] [illegible] Ep[illegible] [illegible]

[illegible] Papa [illegible] ca [illegible] ſub [illegible] in [illegible] gu A[illegible]. C[illegible] [illegible] o [illegible] in [illegible] de [illegible] [illegible] menſibus & [illegible] qu[illegible] vit E[illegible]us Romanus. Vacavit [illegible] à [illegible] ad hunc Stephanum p[illegible] [illegible]valla[illegible] em [illegible] s mille quadringenti [illegible] xaginta qua[illegible]. F[illegible] autem [illegible] R[illegible] op[illegible] beato Petro v[illegible] que ad [illegible] Stephanum [illegible] qui fuit qua[illegible]geſimus [illegible] & [illegible] quinquageſimus ſeptim[illegible], & [illegible] ctogeſimus q[illegible] [illegible] opus. Inter Silve[illegible] & [illegible] Martinum & [illegible]um, [illegible] dicitur [illegible] Epi[illegible]atus. [illegible] loco [illegible] R[illegible] Pontifi[illegible]us [illegible] & va[illegible] tractari d[illegible] ctores. P[illegible]

Paulus Papa. [illegible] Romæ Paulus Papa nona [illegible]mus q[illegible] s an[illegible] me[illegible] o, ed [illegible] [illegible] atione [illegible] ceſſit inſe Hab-da[illegible] Saracenis p[illegible] xix. Pipinus [illegible] nunimunitiones f[illegible] er[illegible] mpit, & poſt multam [illegible] cos [illegible] redig[illegible].

75 Vu[illegible] Eu[illegible] dux Aquitaniæ res Francorum [illegible] juſtè vexan[illegible] o, it m Pipini incur[illegible] Eoque Aquitaniam ingreſſo, fœdus [illegible]tæ pa-[illegible] Vualper[illegible] I alia, & Crodo-gangus Metenſium [illegible]opus, Pipini Regis ex Landeſra [illegible]ore nepos, cl[illegible] in Gallia: qui Gor[illegible]iam Cœnobi[illegible] fundavit in Metenſi paro chia [illegible] Corpus [illegible] nctæ Petronillæ Virginis Petri Apoſt[illegible] Romæ [illegible] Paolo Papa tran[illegible]ponitur: in cuius m[illegible]moreo [illegible] cophago, [illegible] Apoſtoli Petri mano ſcriptum legebatur *Aurea Petronillæ, dilectiſſimæ filiæ.* Ha[illegible] dal[illegible]a pe[illegible] quitur E[illegible] clesiam Dei Vualfero à pacis fœdere aver[illegible], Pipinus Rex Arumn[illegible] pagum depopula[illegible], & mu[illegible]ta [illegible]ſtella, ipſamque vrbem Arumnis ca-pit, & [illegible] vrbis Comitem cum mu[illegible]s ab[illegible] Sanctus Geogul[illegible]us in Burgundia [illegible].

Pi[illegible] Bi[illegible] vrbem capit, & c[illegible] nit The[illegible] Bulg[illegible]ibus re[illegible]at. Chi[illegible] A[illegible]nenſis, & Amingus [illegible] Co[illegible]te [illegible] m[illegible]tribu[illegible] Pipini, pe[illegible]muntur cum [illegible].

Cap[illegible] Ioannis bap[illegible]iſtæ Men[illegible] at [illegible] fertur. A Conſtantino hæ[illegible] tyrizatur. Thelexis Con[illegible] greſſus, cum mul[illegible]o B[illegible] brio vincitur, & [illegible] tus cum p[illegible] Poſt quem re[illegible] R[illegible] Pip[illegible]no [illegible] erum [illegible]. I[illegible] pa-tria c[illegible] ſuaſ[illegible] de[illegible] [illegible]

p[illegible] onem [illegible] Bulg[illegible] Rom[illegible] ad C[illegible] qu[illegible] m[illegible] agar[illegible] dis[illegible] ctos [illegible] vſque a[illegible] [illegible] vi[illegible] æ ſun[illegible] cecid[illegible] de [illegible] lo, q[illegible] [illegible] erunt vt putaret[illegible] finem [illegible]

C[illegible]dogangus Epiſc[illegible]us [illegible] Gorgon[illegible], Nabo[illegible] & Nazar[illegible] l. ad Gallias [illegible] Gorgon[illegible]um in [illegible] n[illegible] u, Nazarium epo[illegible] L[illegible] ham, qu[illegible] C[illegible] Com[illegible] datum Met[illegible] Eccleſiæ priori[illegible] P[illegible] o, R[illegible] x Aqueo[illegible]um, P[illegible] icam, [illegible] l[illegible] mam, Aquitaniæ vrbes [illegible]vaſtat, mu[illegible] Aquitaniæ partem ſubjugat [illegible]bi. Cro[illegible] Met[illegible] Epiſcopus obit Hoc tempore [illegible] civi[illegible] [illegible]tho, quæ ſubjacet Antiochiæ [illegible] im[illegible] Salvatoris Ieſu Ch[illegible]ſti inven[illegible] domo cuiuſdam Iudæi [illegible] quodam C[illegible] ſtian[illegible], qui ibi manſerat, eam injuriè de[illegible] erunt & omnia opprobria, quæ ſecun[illegible] Evangelium, Chriſto i[illegible]lata ſunt, ei [illegible] ſul[illegible] lud[illegible], conſpuentes eam, col[illegible] p[illegible] z[illegible] lapantes, criminosè con[illegible]antes, manu[illegible] de[illegible] avis configentes, acetum & f[illegible] tes: ex quo vul[illegible] exivit ſanguis & a[illegible] [illegible], ſuppoſita ampulla ſuſcipiente, [illegible] mentum, vtrum vera fuerint mi[illegible]acula, [illegible] ſum feciſſe audierant, omnes [illegible] goga ſua collectos hoc ſangui[illegible], & ſanabantur omnes, à quocumq[illegible] tinebantur. Vnde tandem [illegible] civitatis Epiſcopum Adeo[illegible] gerunt, eique rem [illegible] un[illegible] guine reddiderunt. Q[illegible] E[illegible] pus ſanguinem per a[illegible] di[illegible] teque dirige[illegible] magn[illegible] teſtàs o[illegible]nes, [illegible] pa[illegible] ſio [illegible]

Conſtan[illegible] & H[illegible]b[illegible] as pa[illegible] cla[illegible] O[illegible] thodo[illegible] æviuni, & m[illegible] p[illegible] ſto oc[illegible]. Co[illegible]ſtant[illegible] glo[illegible] nctorum [illegible] an[illegible] li[illegible] a eorum vb[illegible] el[illegible], & [illegible] pr[illegible]um. I[illegible] Pipini Regi[illegible] t[illegible] Synodus de [illegible] a T[illegible] ate, & [illegible] [illegible] ginibus vene[illegible]. I[illegible]us T[illegible] [illegible]em Eu[illegible] um, [illegible] a V[illegible] [illegible] e, & à ſe ad [illegible] a[illegible] n b[illegible] lo[illegible] ar[illegible] o. [illegible] cen[illegible] m A[illegible] p[illegible]a [illegible] s, [illegible] accep[illegible] att[illegible] a [illegible] iam [illegible] R[illegible] s.

[illegible] e[illegible] A[illegible] te[illegible] S[illegible] n[illegible] Vua[illegible] m[illegible] [illegible] v[illegible] I[illegible] h[illegible] S. f[illegible] te[illegible] [illegible] gues [illegible] a. [illegible]

[illegible] ab anno tot[illegible] [illegible] Rex Pipinus, [illegible] ma[illegible] [illegible] agister [illegible] copatum an[illegible] [illegible] inum præfa[illegible] [illegible] num vnum, [illegible] papam [illegible] numer[illegible] papa[illegible] [illegible] eſt & ide[illegible] tum empus [illegible] ceſſatio E[illegible] opatus.

[illegible] tatio [illegible] Pipinum & Vuarfe[illegible] [illegible] Vuar[illegible] us a [illegible] antorum ma[illegible] [illegible] gratiam Pipini permittur [illegible] [illegible] poſt P[illegible] s moritur, Rex Francorum, & [illegible] Rom[illegible] orum Obiit autem Pariſiis mor[illegible] [illegible] Cui ſuccedit Carolus filius [illegible] pro [illegible] magn[illegible] udine agnominatus [illegible] as [illegible] ut A[illegible] xander & [illegible] ompejus: compar [illegible] no cum [illegible] atre ſuo Carlomanno: qui [illegible] regna[illegible] anni quadraginta tribus. Conſtā[illegible] [illegible] dopa[illegible] per zelum [illegible] ab Eccleſia [illegible] bat [illegible] pi va[illegible] Step[illegible] nus tertius [illegible] [illegible] præſidet an[illegible] menſi[illegible] dies[illegible] 8 [illegible] cundùm ma[illegible] iſtrum H[illegible] [illegible] a, quàm ab Ital a Syno[illegible] Ro[illegible] ongregat [illegible] ua omnia Conſtant[illegible] [illegible] ta reor [illegible] præter bap[illegible] ſmum, & [illegible] ma: [illegible] rae te Sen[illegible] o, vt Ep[illegible] ab [illegible] o [illegible] gradum [illegible] uem ante [illegible] bucrant, re[illegible] & [illegible] udicarentur [illegible] erum o[illegible] uarent [illegible] ve [illegible] acon [illegible] ordinati [illegible]

[illegible] n Aq[illegible] [illegible] am [illegible] oo[illegible] in [illegible] ad [illegible] à [illegible] u[illegible] o [illegible] & ſi Aq[illegible] Rex L[illegible] Roma[illegible] al[illegible] [illegible] apto[illegible] ex æcavit. [illegible] us [illegible] mo[illegible] o [illegible] De[illegible] averſus, [illegible] u [illegible] Papa per vndecim ann[illegible] s reverendum ama[illegible] a [illegible] ne[illegible] ne ibi [illegible] us in [illegible] crucis ſig[illegible] m, [illegible] uam [illegible] n- [illegible] eius imaginem venerare[illegible] Eos [illegible] itt[illegible] em inv[illegible] a[illegible] & q[illegible] as [illegible] nt, & qui E[illegible] a[illegible] u[illegible] re[illegible] vi[illegible] & qui a [illegible] me[illegible] & immu[illegible] abſti[illegible] ebant & qu[illegible] Reliquias Sanctorum pe[illegible] es [illegible] habebant, hos & huiu[illegible] m[illegible] damnan[illegible] p[illegible] mont[illegible] pr[illegible] ua[illegible] & [illegible] om[illegible] ibus cru[illegible] iabat. Q[illegible] enere[illegible] tio[illegible] es [illegible] e[illegible] m barbi[illegible] cera & pice [illegible] litis, eos ambu[illegible] a[illegible] [illegible] es, vt vxo- res, mona[illegible] as, [illegible] viros [illegible] e[illegible] od mu[illegible] ivitaotes mar[illegible] yi[illegible] ſu[illegible] c[illegible] cu- ius Gent[illegible] s pe[illegible] e[illegible] e pl[illegible] tes q[illegible] m [illegible] hoc martyrium paſſi ſunt. Thelergi[illegible] e gnat. Carolomannus Rex [illegible] Car[illegible] frater obi[illegible] pud Salmontiacum pa[illegible] jus patribus C[illegible] e vnit. Vxor eius cum [illegible] s, & Au[illegible] io F[illegible] anco, ad [illegible] m Re[illegible] taliæ [illegible] F[illegible] dux A[illegible] R[illegible] n[illegible] [illegible] uc[illegible] ve[illegible] oa ſug[illegible] ſt[illegible] au[illegible] a- [illegible] er[illegible] conti[illegible] avi- bus ſuis [illegible] bus m[illegible] us [illegible] per[illegible] A[illegible] onis conti[illegible] rcitum

Poſt [illegible] Stepha[illegible] P[illegible] pæ ſed[illegible] n[illegible] ge- geſſit [illegible] nus A[illegible] anus [illegible] a[illegible] m magiſt[illegible] um H[illegible] gonem annis vig[illegible] bu[illegible] menſibus decem diebus octo[illegible] H[illegible] reprimendam rabiem hæreticorum, im[illegible] es Dei, ſanctorumque eius execrantium nimis la- boravit, & [illegible] bro adverſus [illegible] editio mul[illegible] [illegible] ptorum inductionibus roborato, eorum erro res ſirmavit, fidemque rectan[illegible] davit. H[illegible] in Offi[illegible] torium ve[illegible] us q[illegible] od g[illegible] minatum eſt, geminavit Car[illegible] Saxonicum bel[illegible] um ani- mum inten[illegible] caſtrum Saxonum ca- pi[illegible] Ho[illegible] S[illegible] deſtruit[illegible] ibique fit[illegible] o- ra[illegible] torrente largiſſin[illegible] a[illegible] eſſ[illegible] ſui o[illegible] nutu. Carolus on[illegible] [illegible] es ac [illegible] a[illegible] mibus Hoc bellum Saxo nic[illegible] a[illegible] o[illegible] tra Carolum [illegible] g[illegible] ta[illegible] tre[illegible] urav[illegible] A[illegible] ou[illegible] pa ad tu- c[illegible] s tes [illegible] n R[illegible] m accerſit. [illegible] Pa[illegible] ique relicto ex[illegible] a [illegible] it. Re [illegible] uc R[illegible] n edien[illegible] [illegible] n Papa [illegible] A[illegible] [illegible] cla Sy- [illegible] & ordi- [illegible] n quoque [illegible] o- [illegible] m [illegible] &

Step[illegible] *Papa*

I[illegible] *ma-* [illegible] *ma pe*[illegible]

772. *Adrianus* [illegible] *Papa.*

Ben[illegible]

[illegible] Pr[illegible] [illegible] Roma[illegible] [illegible] m[illegible]

[illegible] d[illegible] [illegible] zii [illegible] gi [illegible] ino ex [illegible] ia pro- [illegible] uantia [illegible], duos [illegible] um cantum [illegible] docerent . per [illegible] per illam [illegible] [illegible] Romani cantus re- [illegible]. Inter ob[illegible] diuiſo exercitu, Ca- [illegible] tas vrbes vltra Padum comprehendit, [illegible] as [illegible] nam In qua Autl[illegible] atius Francus [illegible] te Carlom[illegible] & [illegible] ejus l[illegible] tens, ſe cũ [illegible] dit Ad[illegible] us verò deſ[illegible] Regis [illegible] fu erat, [illegible] de clap[illegible], Conſtan- [illegible] m[illegible] Ol[illegible] em l apicr[illegible] m peſti- [illegible] alitati [illegible] uante, ciuitas R[illegible] gi Ca- rolo aperitur. Deſiderius [illegible] um vxore & filia, & [illegible] principibus capitur & perpetuo exilio ad [illegible] à [illegible] odier ſi Epiſcopo diri- gitur. [illegible] idquid per mu[illegible] ta tempura Longobar- di Romanis abſtulerant, Carolus [illegible] s reſtituit. Regno verò Longobar[illegible] um deſtructo totam Italiam ſub iure regni Francorum redegit, poſt annos ducentos & quatuor, ex quo Longobar- [illegible] in Italia regnare cœperant. Italia verò, vt ait [illegible] gi[illegible] ardus, ab Auguſta prætoria vſque in Cala- briam inferiorem in qua Græcorum & Bene- ventanorum confinia ſunt, decies centum & eo amplius paſſuum millibus longitudine porri- gitur. Filiam Deſiderij Longobardorum Regis duxerat Carolus, quam, incertum qua de cauſa, poſt annum repudiavit.

Conſtantinus contra Bulgares vadit ſed pacē inter [illegible] os conuenit. Non multò pòſt rupto à Bul- garibus pacto, Conſtantinus eos ex improuiſo aggreſſus, nobiliter de eis triumphauit. Caro- lu[illegible] S[illegible] drach caſtrum Saxonum capit: tunc cũ [illegible] & à victis obſides pacis accepit.

C[illegible] ſtantinus Imperator pl[illegible] ga p[illegible] ſſimi inceo- dij d[illegible] us percuſſus, & clamans adhuc vivus, [illegible] lum inextinguibili traditus miſerabiliter mortuus. Poſt quem eodem anno Habdallas Ammiras moritur: poſt quem Madai re[illegible] nat an- n[illegible] novem. In Italia quibuſdam reb[illegible] nouem con[illegible] tra [illegible] rancos meditantibus, Carolus [illegible] contra co[illegible] di[illegible] bem Forumlulij [illegible] ap[illegible] duc[illegible] ns [illegible] angum rebel[illegible] nis incentorem decu[illegible] ati [illegible] a[illegible] taque T[illegible] rvi[illegible] o vrbe, ceteris majeſtate [illegible] ertorem [illegible] S[illegible] axonibus Here[illegible] [illegible] caſtium ob[illegible] eo[illegible] s, gloria Dei Inper [illegible] m a[illegible] ru om[illegible] duobu[illegible] cui [illegible] an [illegible] re flamman[illegible] bus, & qu[illegible] am mo- [illegible] e[illegible] e a d[illegible] nr[illegible] us. Car[illegible] o S[illegible] axo- [illegible] c[illegible] eſt[illegible] proterit [illegible] mu[illegible] s [illegible] [illegible] pe[illegible] vt ſe & [illegible] [illegible] a [illegible] b[illegible] bu[illegible] ſti[illegible] ſu- [illegible] Poſt C[illegible] ſt[illegible] num L[illegible] [illegible] annis qui[illegible] oc. V[illegible] ichind [illegible] x [illegible] m[illegible] t. Sa[illegible] e[illegible] pt [illegible] ue vt[illegible] ui[illegible] tem ſuam, & [illegible] m [illegible] an[illegible] ſi[illegible] iam à fid[illegible] tate C[illegible]

[illegible] Carolo [illegible] Hiſpania Ca[illegible] [illegible] ob[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] os [illegible] [illegible] Carolo [illegible] [illegible] T[illegible] Bulgar ad [illegible] [illegible] baptizat[illegible] [illegible] Leo [illegible] erator Syriam ~78.
[illegible] ſat. Ca[illegible] Saxonia Voeſtphalos ſibi [illegible] bjogat [illegible] hardamu Bulgaribus do- 779.
minatur. H[illegible] us Dux Spoleti Carolo ſe ſubdit [illegible] iuſque [illegible] atiam multis muneribus redi- m[illegible] O[illegible] a[illegible] ctus Sturmi[illegible] prim[illegible] Abbas Fu[illegible] denſ[illegible] Car[illegible] us Albiam fluuium tranſgredi- 780
t[illegible] ibique in c[illegible] s grat[illegible] Bardogane ſes & Nor- danæ baptizant[illegible] r. Thaſſilo dux Bajoariæ contra Carolum rebellat hortatu vxoris ſuæ, quæ erat [illegible] ia Deſid[illegible] rij Regis, & exi[illegible] um pat[illegible] is ſui [illegible] r maritum ſuum vindicare tentab[illegible] t.

Leo Imperator [illegible] ùm ioſauit cupiditate cir- 781.
c[illegible] lapi[illegible] es pre[illegible] [illegible] ad mavit magnam Eccleſiæ co[illegible] m & ac[illegible] ipien[illegible] portauit eam, & exierunt carbu[illegible] in capite eius & raptus à febre mor- tuus eſt. Mady Amm[illegible] as multo v[illegible] lque ſcaus p[illegible] Chriſti n[illegible] C[illegible] aroli[illegible] [illegible] ationis cau- ſa vadit Romam, ibique filij eius inunguntur in Reges. Pipinus filius Caroli ex concubina ba- ptizatus [illegible] b Adriano Papa inungitur in Regem Italiæ. Ludovicus in regem Aquitaniæ [illegible] nos qua[illegible] natus ex matre Hil[illegible] egarde, um fratre ſuo g[illegible] e[illegible] o, anno Dom[illegible] -8 coju[illegible] fi[illegible] te pe- ne p[illegible] mortuus [illegible] ſt, qu[illegible] m natu[illegible]. Hi[illegible] huc quadrimu[illegible] arn[illegible] b[illegible] o[illegible] duduseſt [illegible] o- demanno filia C[illegible] a [illegible] apt[illegible] ata eſt M[illegible] dr- olani à Thoma Arc[illegible] iep[illegible] po [illegible] Dux Baioariæ per Adrianum Papam C[illegible] o recon- ciliatur. Poſt Leon[illegible] m vxo[illegible] Hi[illegible] e cum fi- ~82.
lio ſuo Conſtant no imperat anni[illegible] d[illegible] em Con- ſtantino[illegible] oli quidam laminam auream [illegible] enit; & in ea virum iacentem [illegible] m hac ſcriptura: *Chri- ſtus naſcetur ex virgine Maria, & credo in eum: ſub Conſtantino & Hirene, [illegible] ol iterum me vide- bis.* Saxones rebellant, & à Carolo victi [illegible] ledi- [illegible] oſos e[illegible], vſque ad quatuor millia ducent[illegible], tra- dunt, & obſide[illegible] eſtribount. Iterum Saxones re- bellant, & à Carolo penè vſque ad internecio- nem delentur. O[illegible] [illegible] degardis Regi[illegible] [illegible] Calenda[illegible] Mai in vig[illegible] A[illegible] cenſioni Domi[illegible] in eodem [illegible] nno beat[illegible] Reg[illegible] na.

It[illegible] m Saxones & Fr[illegible] nes rebellant, & vinc[illegible] tur Vu[illegible] hali à Carol[illegible] filio Car[illegible] de[illegible] ella tu[illegible] Carolus Saxoniam depop[illegible] latur. Madi Am[illegible] as moritur poſt q[illegible] m M[illegible] es[illegible] nat an- 7
[illegible] s [illegible] u[illegible] us. Vuitigindus & Albion duces Sa- [illegible] num Carolu[illegible] t[illegible] c[illegible] iati bapt[illegible] ur & mo- tus Sa[illegible] m[illegible] ep[illegible] montur. Carolus Adul 786.
[illegible] hum S[illegible] neſ[illegible] hal[illegible] m[illegible] nti[illegible] nes mit- [illegible] & pe[illegible] c m mu[illegible] a[illegible] orum caſtra, & [illegible] in- [illegible] ipes eorum cap[illegible] t. C[illegible] ſta R[illegible] ca Met[illegible] or[illegible] im[illegible] gna- [illegible] a[illegible] is [illegible] uad a[illegible] ta, vr[illegible] m[illegible] s. Eg[illegible] ioum [illegible] m an[illegible] uam m[illegible] e[illegible] R[illegible] em co[illegible] ſtituit: [illegible] u [illegible] tantum mo[illegible] r[illegible] v r. Poſt quē Kenu[illegible]. Lu[illegible] v[illegible] c[illegible] Caro[illegible] octē- [illegible] be[illegible] in veſt[illegible] ns ho- [illegible] n[illegible] n Aaron fra- 78-
[illegible] a [illegible] v[illegible] inti & vno. [illegible] a[illegible] ver[illegible] a Here[illegible] Be- [illegible] us muneribus & [illegible] u[illegible] ius re[illegible] imit. Bellum

[illegible]

[illegible] Vn [illegible]

R[illegible] & [illegible]

[illegible] Carolus [illegible] Papæ ſe [illegible] apud [illegible] Synodus Epiſcoporum [illegible] celebratur in qua fides Catholica [illegible] & hujus Conſtantini, conſiliorum ſubſcriptione roboratur: & hæreſis execrantium imagines Dei & ſanctorum ejus in perpetuũ abdicatur. Con[illegible] jratio [illegible] facta eſt ab [illegible] contra Carolum [illegible] Hardierico. Hic eſt Hardericus comes, de quo legitur in hiſtoria Am[illegible] & Ami ei quæ [illegible] hujus temp[illegible] fuiſſe creditur. Qua de[illegible] multi [illegible] aut exiliantur. Carolus [illegible] ſuper Rhenum pontes duos conſtituit, & munit & Sclaviam [illegible] eam [illegible] Adelgiſus [illegible] Græcorum & auxilio [illegible] cum Francis, [illegible] Carolus in [illegible] ſuper [illegible] fluvium duos pontes [illegible] eorum ex vtroque capite [illegible]

Carolus [illegible] & oſtendendi diſciplinam diligenter [illegible] Alcuinus de Britania oriundus, Saxo [illegible] generis, delicioſus ejus magiſter [illegible] præpollens: cuius præcipuè [illegible] ipſe Rex omnes artes liberales didicit [illegible] aſcendit autem [illegible] amatu adoctorem habuit Petrum Piſanum [illegible] in ceteris diſciplinis Albinum, e [illegible] mento Alcuinu: apud quem Dialecticæ & Rhetoricæ, præcipuè tamen Aſtronomiæ [illegible] plurimũ temporis impertivit. [illegible] tabulas & codi[illegible] ſub cervicali [illegible] ſed parũ ſucceſſit labor præpoſterus, & ſero inchoatus. Eccleſiam frequentabat ſemper mane & veſpere, & nocturnis horis, & ſacrificij tempore, quantũ ei valetudo permittebat. Æditũos monebat ne in ea indecens aliquid aut ſordidum remaneret [illegible] tam [illegible] opiam tribuit vaſorum ex auro & argento, & ſacrarum veſtiũ, vt ne janitoribus quidem, qui extremi ordinis ſunt, in proprio habitu miniſtrare neceſſe eſſet. Legendi & [illegible] nam diligentiſſimè emendavit. Non [illegible] cantabat [illegible] ſed ſubmiſſa & [illegible] ter cœnandũ aut aliquid [illegible] audiebat. Delectabatur [illegible] S. Auguſtini [illegible] maxime de Civitate Dei. Paup[illegible] eſ[illegible] erabat, non ſolum in ſuo regno, ſed & [illegible] maria, [illegible] in Ægypto, in Africa, [illegible] in Alexandria, in Carthagine & ideo [illegible] Regum amicitias exoptabat vt pauperibus [illegible] [illegible]

[illegible] vete [illegible]

[illegible]

[illegible] æquitate [illegible]

[illegible]

[illegible] lavi [illegible] plo [illegible] quæ tamen [illegible] pedum [illegible] colli [illegible] ac [illegible] giore, [illegible] pulchra [illegible] clara, ſe [illegible] audi [illegible] limbo [illegible] ambiebatur. [illegible] pellibus lutrinis & murinis hieme [illegible] ebat. Sago veneto amiciebatur [illegible] accingebatur: cujus capulus ac balteus [illegible] reus, aut argenteus erat. Interdum [illegible] rus: tunc præcipuè, [illegible] rarum aderant. In feſtivitatibus veſte auro texta, & calceamentis gemmatis [illegible] aurea [illegible] um aſtrictũ & di[illegible] ex [illegible] & [illegible] tabat [illegible] plebeio diſcrebat. C[illegible] temperat [illegible] perantior. Cœna quotidiana quaternis [illegible] erat præter aſſam, quam venatores [illegible] ferebant. Super cœnam [illegible] quam [illegible] bat. In æſtate poſt meridiē [illegible] ſicut no[illegible] cte nudus quiescebat. Nocte quater aut quinquies ſomnum interrumpebat [illegible] admittebat etiam cùm calceare[illegible] E[illegible] erat, linguam Græcam melius [illegible] pronũtiabat. [illegible] mores & formam Caroli [illegible] tamen Archiepiſcopus de illo dicit. Carolus Rex erat capillis bronus, facie rubeus, corpore decorus, ſed vilo ferus [illegible] in longitudine: ſuorum [illegible] Re[illegible] bus [illegible] amp [illegible] venuſte congruus, brachijs & [illegible] bus [illegible] omnibus artubus fortiſſimus, certamine [illegible] miles acerrimus. Facies ejus in longitudine habebat vnum palmum & dimidium, barba vnum, naſus circiter dimidium. Frons ejus erat vnius pedis, oculi leonini [illegible] vt carbun[illegible] Supercilia oculorum ejus dimidium palm[illegible] Quecumque iratus aperuit [illegible] aſpexiſſet ſtatim perterritus erat. Cingulo [illegible] cingebatur, octo [illegible] extendebatur, præter [illegible] ſed quartam par[illegible] panis [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Carolus regnum Av[illegible]um, [illegible] Hun[illegible]um terra mariq[illegible] & e[illegible]s fugat. Conſtanti-nus m[illegible] Irenem Imperi[illegible] privat [illegible] ſolúſque [illegible]perat an[illegible].

C[illegible]ſtant[illegible] Charamo [illegible]gar turpiter vin[illegible]ur. [illegible] appar[illegible] F[illegible] Re[illegible]nelburth [illegible] A[illegible] papa, da[illegible] auctor [illegible]. Hic [illegible]bat F[illegible] ta v[illegible]m eſſe, [illegible] humana [illegible]tivum: [illegible] nam [illegible] & homin[illegible] duas per-ſonas ver[illegible] & [illegible]. Pipinus [illegible] cō[illegible] na[illegible]s, p[illegible] [illegible]bus, [illegible] b[illegible]am [illegible] F[illegible] o[illegible] regni [illegible]ctu[illegible] Bajoaria conſpiratione [illegible] ju[illegible] m detectam & conjura-[illegible]m [illegible], in m[illegible] Prumia & v[illegible] & [illegible] & viſque ad fi-n[illegible] Dei [illegible] Compl[illegible] gra-t[illegible] quidam exiliat[illegible].

S[illegible] De[illegible] dei[illegible] Regis vacil-lant [illegible] navigi[illegible] anchoris & f[illegible], vt [illegible] poſſet.

I[illegible] c[illegible] nn tac[illegible] hære-ſi[illegible] Fra[illegible] ua e[illegible] adaRe[illegible] a, & [illegible] ctoAlban[illegible]. Pſeudoſy[illegible]um, q[illegible] m[illegible] ant-[illegible] ma[illegible] [illegible]

[illegible]us. Adrianus [illegible] ata [illegible] C[illegible] [illegible]olus [illegible] V[illegible] maria [illegible] m, & [illegible] us in to[illegible] e quada; [illegible] cpoſcit[illegible] idebat [illegible] am ſepte[illegible] b-[illegible] unt us ex patr[illegible] Ca-[illegible]. Tunc Rotlandus val-[illegible] ibus diebus nun man-[illegible] precibu[illegible] ma[illegible] ſi cum [illegible] ic illo orante corruerūt [illegible], & expugnatis [illegible] pro-[illegible] avunculum l[illegible]berandum quem & [illegible]beravit. Traditur, quod [illegible]ultus Cę-[illegible] [illegible]andos Hiſpanos, qui ſibi [illegible] tributū [illegible] reddere, tres gentes miſit, N[illegible]tanus, [illegible] [illegible]ubianos caudatos; præ[illegible]piens eis, [illegible] interficerent, feminas reſerva-[illegible]. [illegible] mare terram ingreſſi, confractis [illegible] ab vrbe [illegible]rcinona vſque ad Cæ-[illegible]m, & ab v[illegible] [illegible]tona vſque ad mon-[illegible] cun[illegible]a g[illegible]d[illegible] & igne vaſtarunt: vltra [illegible] erunt quia Caſtellani a-[illegible]erun[illegible]. Qui fugient[illegible] ad montes mar[illegible]ur[illegible] N[illegible]gream & Pamplonā, & [illegible] m[illegible] in terra [illegible]ogiæ & A[illegible] [illegible] habitantes, multa caſtra ad bea-veru[illegible] fecerunt, que omnes maſculos, quo-r[illegible] vx[illegible] rap[illegible]erūt, ex quib[illegible] filios genue-[illegible] ontur[illegible] quaſi nonve[illegible], id eſt n[illegible] e ver[illegible] progenie g[illegible]. Na-va[illegible] ab vrbe N[illegible] daue quā bea[illegible] M[illegible]hæus[illegible] ad [illegible] hanc [illegible] Navarrorum ſimul & [illegible]lorum dedit Carolus Brittannis ad ha[illegible] an[illegible]m, poſt-qua[illegible] aniam acquiſivit [illegible] terram Caſtella-n[illegible]rum [illegible]ancis: terram Nageræ & Cæ[illegible] augu-ſtæ [illegible] & Apul[illegible]: terrā Arragonis P[illegible]ctavis: terram A[illegible]daluſiæ iuxta maritima Teutoni-c[illegible] [illegible]m Portugallorum Dacis & Flandris: [illegible] ve[illegible] Franci inhabitare [illegible]uerūt, [illegible] am aſpera illis videbatur. Hanc autem to-tam t[illegible]m [illegible]paniæ quomodo Carolus ac-qu[illegible] poſtea narrabimus in loco competēti.

P[illegible]ſt Adrianum ſedit Leo Papa nonageſimus octav[illegible] annis viginti, menſibus quinque, diebos [illegible] qui mox claves confeſſionis ſanct[illegible] c[illegible] vex[illegible]o R[illegible]manæ vrbis Carolo miſit. V[illegible] Rex Abrodito[illegible]um [illegible] Saxonibus perimi-[illegible] Henricus dux Forojul[illegible] expoliato in P[illegible] [illegible] Avarorum principe Y[illegible]ngo [illegible] [illegible] R[illegible] Ca[illegible] Avarorum [illegible] & [illegible] Ca-[illegible] & [illegible] recepit

[illegible] Galliciæ & Aſturiæ miſit [illegible] nem miræ pulchritudinis. Irene [illegible] Con[illegible]ſtantino filio ſuo [illegible] m ſit ad Carolum Aquis [illegible] m P[illegible] [illegible] um. Hoc an[illegible] quod [illegible] a [illegible] mente vſ-[illegible] cœlo [illegible] & Aſtu-[illegible] te Hiſpa-[illegible] mulos, & [illegible] Fro-[illegible] quatu-[illegible]

D[illegible] co[illegible] ru[illegible] nepo[illegible]

796.
Leo papa
797.
798.

[illegible]

Ba[illegible] or an[illegible] vi[illegible] ota [illegible] Carolu[illegible]ut. Pluvia ſan[illegible] a civitate [illegible] quadra[illegible] Can[illegible] Vueſt[illegible] ab[illegible] Vuince[illegible] m, quæ [illegible] pereſt [illegible] Rex m[illegible] co[illegible] d[illegible] uc m[illegible] [illegible] rep[illegible] [illegible] xe [illegible] nat [illegible] his pi[illegible] & [illegible] v[illegible] K[illegible] ex[illegible] [illegible]

o[illegible] Papæ [illegible] & [illegible] avit ab [illegible] lamb[illegible] qua ei Offa Rex [illegible] erat, [illegible] au-tem Rex [illegible] Carolum. [illegible] petet. E[illegible] & exe[illegible] & com[illegible] memor[illegible] m, omn[illegible] dent[illegible] facilè princeps. D[illegible]tur [illegible] B[illegible] Re[illegible] ſaxonum [illegible] & [illegible] navit a[illegible] mini 8[illegible]o. reg[illegible] Caro[illegible] n [illegible] rancia a[illegible] [illegible] 4. Gens Avar[illegible]m [illegible]

C[illegible] Romam vadit & ibi tota [illegible] et, & Leonem Papam in ſede ſua reloca[illegible] legal[illegible] damnat. & omnes motus R[illegible]ma[illegible] ſedat. Baleares inſulę [illegible] F[illegible] racenis de[illegible]ſatur: per Vuidunem [illegible] Brittones vincuntur, & in dedit[illegible] tur. G[illegible] dux Bajoariæ [illegible] anno [illegible] congreſſus pe[illegible] [illegible] legit [illegible] In menſe [illegible] bis fuit cont[illegible] R[illegible]man[illegible] ja[illegible] ta, [illegible] perare m[illegible] excæcaverat vno omniu[illegible] gi Imp[illegible] [illegible]udes a[illegible] lam[illegible] ma[illegible] Leon[illegible] papæ [illegible] [illegible] & An[illegible] ma[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] A [illegible] ... [illegible] habe[illegible] [illegible] nu- [illegible] puto [illegible] [illegible] ebat [illegible] ſſidem au[illegible] & ipſ[illegible] lixa barba, vul- [illegible] dec[illegible] us ſtatura pro[illegible] ejus oc[illegible] tamquam ſtel[illegible] , & [illegible] put a[illegible] [illegible] jam, Auguſte qui vili[illegible] Dei [illegible] edire, minimè culpa putet[illegible] vadere. [illegible]

Ieſu, In[illegible] [illegible] memor[illegible] gere laude, juſtitiæ zona lum[illegible] os, c[illegible] atque corona perpete ſu[illegible] ungat te Chriſt', honore- que ſtringat N[illegible] opus eſt ſi[illegible], Domini q[illegible] juſ[illegible] dicto. Ergo tene ſundum Domini præcepta ſecundum. Hic ipſe Conſtantinus [illegible] capule- rat paganus ab [illegible] ol[illegible] ymis [illegible] ſed tamen prævalu- erant. Hi[illegible] Regem P[illegible] invi[illegible], & epiſtolas tradiderunt. Quib' per ectis Rex [illegible] mari cœpit pro ſepulchro Domini. Has e[illegible] juſſit Rex ca[illegible] Turpinu[illegible] Archiepi[illegible] coram omni populo. Q[illegible] us auditis, omnes proficiſ[illegible] Regem precabantur. Quo audito mox Rex edictum propoſuit, vt omnes, qui poſſent arma ferre, [illegible] ſecum contra paga[illegible], & qui non irent, ipſe & filius ejus ſervus quatuor [illegible] norum eſſet. Itaque maiorem exercitum, quàm vnquam antea habuiſſet, congregavit, & profe- cti ſunt. Cùm veniſſent autem c[illegible] Ieruſalem in nemore quodam, quod [illegible] duarum dierum ſpa- tio [illegible] tranſiri in quo erant griffones, vrſi, leo- nes, & ty[illegible]res, & aliæ feræ diverſæ, Carolus putans illud poſſe ſe tranſire vno die, ingreſ- ſus eſt cum exercitu. Adveniente nocte & exer- citu errante, Carolus præcepit caſtra me- tari. Tranſacto a[illegible]tem noctis ſilentio, Rex in lecto ſuo accubans inchoavit pſalmos, & cum di- ceret hunc verſum. *Deduc me in ſemitam man- datorum tuorum, quia ipſam volui*, ecce ad aures eius evidentius vox [illegible] am alit[illegible] pr[illegible] lectũ eiu[illegible] clamantis au[illegible] ita eſt: quam qui aderant au- dientes, experrecti ſunt. Rex autem Pſalmos co[illegible] tinuavit vſque ad [illegible] verum, *Educ de cuſtodia a- nimam meam*, &c. Quem cùm diceret, ales iterũ clamavit *France, quid dicis, France, quid dicis*. Han[illegible] al[illegible] tem pro[illegible]ecut[illegible] Rex parvu[illegible] ſemita, donec recognoverunt [illegible], quem die præter- ta amiſerant. Peregrini dicunt, quòd [illegible] lo tẽ- pore cœperunt audiri a[illegible] tes ſic loquentes in illa terra. F[illegible] atis Paganis, & recuperata terra, pe[illegible] R[illegible] x [illegible] centiam repatri[illegible]an[illegible], ab Imperatore C[illegible] antin[illegible] o[illegible] & Patriarc[illegible] Ieroſolymi- tan[illegible] empe[illegible] [illegible] imp[illegible] ator a- pu[illegible] Conſtantinopo[illegible]: & [illegible] patar[illegible] [illegible] an- [illegible] tas civitatis [illegible] diverſi[illegible] & co- [illegible] aurum, & [illegible] Ca[illegible] autem ne- [illegible]

[illegible] ... [illegible] adjutatus & c[illegible] actus al[illegible] qu[illegible] manu[illegible] p[illegible] more Dei ſuſcipere, petivi[illegible] d[illegible] Dominicæ. Inito ergo co[illegible] [illegible]io, in[illegible] ctum [illegible] m jejunium omnibus no- ſt[illegible] , & d[illegible] ecim [illegible] Græcis, quæ electæ [illegible] ad hoc ſanctuarium dividendum: tertia die Ca[illegible] peccata [illegible] c[illegible] Ebruino Arche- piſ[illegible], d[illegible] de v[illegible] clerici pſalmos cum le- [illegible] nt. Cum a[illegible] Daniel Neapolitan' A[illegible] peru[illegible] ſſet thecam, in qua ſpinea corona e[illegible] s odor [illegible] de ea [illegible], vt omnes [illegible] putarent ſe in [illegible] ara[illegible] o [illegible]. Tunc Karolus pr[illegible] tos in pa[illegible], plenus fide oravit Dominu, vt pro- pter g[illegible] m n[illegible] minis ſui, miracula ſuæ paſſion[illegible] & [illegible] ſurrectionis renovaret. Et cùm oraſſet, ſta- [illegible] venieus lignum infudit & inebri- avi[illegible] & [illegible] es emittere fecit: tantaq; lux cum o- d[illegible] a[illegible] vt omnes ſua veſtimenta cęleſtia eſſe putare[illegible] C[illegible] Daniel adunca forcipe robur [illegible] ate [illegible] peret, tunc magis & magis [illegible] cœpit. Tunc Carolus in arboreo pallio q̃ ad hoc præparaverat, ſuſcepit de floribus & im- plevit vnam [illegible] uns ſuum dextrum, dehinc aliũ vna tum ad ſu[illegible] ipiendas ſpinas præparans, tradidit illum cum floribus Ebru[illegible] no Archiepiſcopo cũ- que v[illegible] ue ocu[illegible] præ la[illegible] ymis impedit eſſent, ille putans ſe accep[illegible] ſſe, & iſte dediſſe, vterq; vnã- tum dereliquit: qui ferè vnius horæ ſpatio pepẽ- dit in aëre: cumq; alterum vuantum Rex [illegible] nis impleſſet, & illum E[illegible] po tradere voluiſſet, vi- dit illum primum pendere in aëre. Poſt hæc cùm flores de vuanto eiicere cuperet, converſi ſunt in manna: & hoc manna modò eſt apud S. Diony- ſium: quod multi putant eſſe de illo manna anti- quo, quod pluit Domin' in deſerto. Omnes qui ibi aderant, ad odorem florum ſani facti ſunt. His i[illegible] geſtis, ecce turba [illegible] fiunta Eccleſiam violenter intrans, clamare cœpit. Verè hodie eſt reſurrecti- onis [illegible] es. Nam odor de floribus exiens totam ci- vit[illegible] tem impleuerat, & trecentos & vnum ægros curaverat. Quidam æger ibi erat, viginti tres an- nos & menſes tres habens in infirmitate ſua. cæ- cus ſur[illegible] s, & mutus. Hic in extractione ſpineæ coronæ vi[illegible] rec[illegible] it, in ſectione auditũ, in flo- rum em[illegible] ſſione [illegible] u[illegible] m. Poſt hæc præfatus Da- niel dominicum [illegible] lavum manibus elatis Regi tri- buit. Qui cum de [illegible] caſtro, in quo reconditus e- rat, extraheretur, [illegible] natus e[illegible] puer quidam, ſini- ſtram manum, & totum latus ſiniſtrum ab vtero habens aridum & cucurrit ad Eccleſiam, dicens, quòd circa horam nonam [illegible] cto jacens, quaſi in extaſ[illegible] pu[illegible] os, [illegible] bi viſus eſt [illegible] uẽdam canu- tum fab[illegible] om a[illegible] [illegible] extrahere ex ſiniſtra manu ſua, [illegible] pe[illegible] ſimiliter arido. clavũ, & à [illegible] ancea [illegible] ata ſuor præterea Regi Ca- r[illegible] ſcuſt[illegible] m[illegible] minicæ, & ſudarium Do- m[illegible] am [illegible] abe[illegible] ex M[illegible] æ, & faſ[illegible] ia, quas pue- [illegible] & brachiu ſancti [illegible] co[illegible] R[illegible] a recondidit in ſacco de b[illegible], & ad collũ ſu- um [illegible] nd[illegible] ſt[illegible] æ. Ve[illegible] en[illegible] autem ad caſt uni. [illegible] pu[illegible] ortuũ per [illegible] ctum [illegible] & [illegible] ua [illegible] æ [illegible] Ca- [illegible] u[illegible] x [illegible] & v[illegible] autem

Miracula ſpineæ coronæ Domini

[illegible] poſt octo, para[illegible] 14. [illegible] poſt ſe caduc[illegible] plures. & ex [illegible] cinis locis quam[illegible] per [illegible] tum orbem, vel [illegible] Aquiſgranum, videre [illegible] quas de Ieruſalem & de Conſtantinopoli adduxerat [illegible] peccata ſua confitentes: & ſtatutum eſt ibi, vt [illegible] quarta feria jejuniorum quatuor temporum in menſe Iunio fieret indictio ſta[illegible] [illegible]. [illegible] Concilio fuit Leo Papa, & [illegible] pinus Archiepiſcopus, & Achilleus Alexandrinus Epiſcopus, & Theophilus Antiochenus, & [illegible] Epiſcopi & Abbates. Ibi etiam ſuſcitatus eſt mortuus. Mirum valde eſt, quòd de toto hoc itinere Caroli Ieroſolymitano [illegible] quo tam præclarum opus factum eſt, vt eſt acquiſitio terræ Ieroſolymitanæ, & tanta miracula quæ per has reliquias facta ſunt, nihil omnino apud Latinorũ chronographos annotatum reperitur. In hoc autem præſens narratio reſultare videtur hiſtoricæ veritatis, quod dicit Patriarcham Ieroſolymi anum veniſſe Conſtantinopolim ad Conſtantinũ Imperatorem, & filium ejus Leonem, eo tempore, quo datum eſt Imperium Romanũ [illegible] cum vterque iſtorum, id eſt Conſtantinus, & Leo filius, eo tempore quo Imperium Romanum Carolo datum eſt, jam mortui fuerit. Poteſt tamen intelligi, Imperium Romanum illorum tempore datum Carolo, id eſt oblatum: quia legitur Carolus pluſquã 30. annis ſimplici nomine Regis contentus fuiſſe, ab Imperatoria appellatione ſe temperans: quamuis ſæpe ab Adriano Papa inuitaretur. Irene Imperatrix in exilio moritur. Sigebertus. Carolus omnes Saxones trans Albiam morantes [illegible] Franciam tranſtulit; pagoſque eorum Abtodiris dedit. Eginardus. Carolus conſectu bello Saxonico decem millia hominum, ex his qui vtraſque ripas Albij fluminis incolebant, cum vxoribus & parvulis tranſtulit in Galliam, & per loca diviſit. Item Sigebertus. In Italia ciuitates Oſtana & Luceria contra Carolum ſentientes, in deditionem accipiuntur. Carolus per omne Imperium ſuum iuſtitiam facit, & legia capitula 29. inſtituit. Aaron A[illegible] cum trecentis millibus contra Nicephorum [illegible] cendit: quod non ferens Nicephorus, turpe fœdus iniit, pactus ſe ei daturum a[illegible] ua[illegible] [illegible] millia numiſmatum, & tria millia in tributum capitis ſui, & tria pro capite [illegible]. In aliis [illegible] nicis, de hoc anno legitur [illegible]. Irene à [illegible] depoſita Nicephorus imperat. [illegible] ad Carolum. In hieme [illegible] rus circa Palatium, & [illegible] ſubſecuta [illegible]

804. In Mantua ciuitate dici[illegible] ChriSti [illegible] repertus. Leo Papa in Fr[illegible] ad Carolum venit. Nicephorus f[illegible] Saracen[illegible] ſoluto multa incommoda [illegible] Imperio [illegible] Godefridus Rex Danorum [illegible] nas gentes abutens [illegible] pacem à C[illegible] petiit. Auares, qui & [illegible] contra Francos bello perd[illegible] omne gloriam & [illegible] Franc[illegible] lo prælio [illegible] ditati [illegible] auri & argen[illegible] pretioſa in Regia [illegible] reper[illegible] cecidat [illegible] Franc[illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] grecum eſt

[illegible] [illegible] Conſta[illegible] [illegible] Auca [illegible] inſula [illegible] [illegible] Sa[illegible] & C[illegible] ibi [illegible] gn[illegible] recetunt [illegible] ditione F[illegible] Carolus [illegible] C[illegible] [illegible] & Letho [illegible] ducem [illegible] p[illegible] Archiepiſcopus [illegible] hiſtoria de acqui[illegible] ne Hiſpaniæ. Carolus poſtquam multa regna acquiſierat, propoſuit [illegible] præ[illegible] ſtatim [illegible] eſt cœlo vi[illegible] quamdam ſtellarum incipientem [illegible] Friſiæ, & tendentem inter Teuthonicam & Italiam, inter [illegible] Aquitaniam, & recte tranſeuntem per Gaſcon[illegible] & Baſilam, & Navarram, & Hiſpaniam, v[illegible] ad Galetiam, in qua beati Iacobi [illegible] corpus tunc latebat incognitum. Hanc viam per ſingulas noctes aſpiciebat Carolus, & [illegible] quid ſignificaret. Cui hoc cogitanti vir quidam optimæ & pulcherrimæ formæ, vltra quam dici fas eſt nocte in extaſi apparuit dicens. Quid agis fili mi. Cui Carolus. Quis es, domine? [illegible] ait, Apoſtolus [illegible], alumnus Chriſti, Filius Zebedæi, frater Ioannis Evangeliſtæ, quem Dominus ſupra mare Galilææ, ad prædicandum populis ſua ineffabili gratia eligere dignatus eſt. quem Herodes Rex gladio peremit. Cuius corpus in Galætia, quæ à Saracenis turpiter adhuc opprimitur, incognitum requieſcit. Vnde miror, cur terram meam nondum liberaſti, qui tot & tantas vrbes acquiſiſti. Quapropter tibi notifico, quia ſicut Dominus potentiorem omnium Regum terrenorum [illegible]cit: ſic ad præparandũ iter meum, & liberandam terram de manibus Moabitarum, te [illegible] omnes, vt tibi coronam æternæ retributionis exinde præparet, elegit. Via ſtel[illegible], quam in cœlo vidiſti, ſignificat, quòd tu cum magno exercitu ad expugnandam gentem [illegible] perfidam, & liberandum iter meum, & ad viſitandum ſarcophagum meum ab [illegible] vſque ad Galætiam iturus es: & poſt te omnes populi à tempore præſenti vſque ad finem ſæculi. Taliter apparuit Apoſtolus Carolo tribus vicibus. Poſt h[illegible] pertexit Carolus [illegible] cum magno exercitu, cumque obſideret Pampiloniam tribus menſibus, & eam capere non poſſet propter muros inexpugnabiles: orauit ſanctum Iacobum, vt propter honorem nominis ſui daret ei capere ciuitatem. Tunc muri funditus corruerunt. Qui de Saracenis baptizari voluerunt, reſeruati ſunt ad vitam: qui noluerunt, occiſi ſunt. His auditis mirabilibus omnes vrbes ſe dederunt; & facta eſt tota terra ſub tributo. Denique viſitato ſarcophago, venit ad Petroniũ, & infixit ibi in mari lanceam ſuam, agens Deo gratias, & ſancto Iacobo, qui eum illuc vſque perduxit. Poſtea ivit per totam Hiſpaniam à mari vſque ad mare. In Galleria tunc acquiſivit 14. vrbes, inter quas Compoſtella tunc erat parua. In Hiſpania vrbes ſunt nonaginta ſex inter qu[illegible] Oſca, de qua fuit beatus Vincentius, in q[illegible] [illegible] tres nonaginta. In Petroniũ [illegible] [illegible] In ciuitate Acceructina [illegible] beatus Torquatus, qui fuit beati Iacobi [illegible] ad cuius ſepulchrũ arbor oliuæ diuinitus flore[illegible] maturis fructibus onuſtatur per vnumquem[illegible]

au[illegible]

[illegible] ſolemnitate, primo Idus Maij. [illegible] Hiſpanorum tunc Carolo ſubie- [illegible] eſt terra [illegible] Alandalus, terra Pardorum, terra Caſt[illegible]anorum, terra Maurorum, tellus [illegible]varro[illegible], tellus [illegible]ortugalorum, tellus Saracenorum, tellus A[illegible]varum, tellus B[illegible]ſcajorum, tellus B[illegible]lorum, tellus Palargorum. Harum vrbium quaſdam ſine pugna cepit Carolus: quaſdam [illegible] bello magno & arte maxima. Lucernam vrbem muniſſimam, quæ eſt in Valle viridi, [illegible]quivit capere, vſque ad vltimum. Nouiſſime verò obſedit eam quatuor menſibus, & facta prece Deo & ſancto Iacobo, ceciderunt muri ejus: & eſt deſerta vſque in hodiernum diem. Quidam enim gurges Atri amnis in medio ejus ſurrexit, in quo nigri piſces habentur. Hæ ſunt vrbes, quas Carolus maledixit, propter hoc, quòd graui labore eas acquiſivit: & ideo ſine habitatore permanēt vſque in hodiernum diem, Lucerna, Ventola, Caparra, Adonia. Omnia idola & ſimulacra, quæ tunc in Hiſpania invenit, penitus deſtruxit: præter idolum, quod eſt in terra Andalus, quod vocatur Salam Cadis, ideſt Deus Cadis. Cadis enim propriè dicitur locus ille. Salam Arabicè interpretatur Deus. Tradunt autem Saraceni, quòd idolum iſtud Mahometh dum adhuc viueret, in ſuo nomine fabricavit, &
Fabula. quamdam legionem dæmonum arte magica in eo ſigillavit, dum adhuc viueret. Quæ legio tam fortiter illud idolum obtinet, quòd à nullo vmquam frãgi potuit. Cùm aliquis Chriſtianus ad illud appropinquat, ſtatim periclitatur: ſed cùm aliquis Saracenus cauſa adorandi vel deprecandi Mahometh accedit, recedit incolumis. Si fortè ſuper illud avis quælibet ſe depoſuerit, illico moritur. Eſt autem lapis antiquus in margine maris opere Saracenico optimè ſculptus, ſupra terram ſitus, deorſum latus & quadratus, deſursũ ſtrictus, & tantæ altitudinis, quantum ſolet volare in ſublime corvus. Super quem elevata eſt imago illa de aurichalco optimo in effigie hominis fuſa, ſuper pedes ſuos erecta, faciam habens verſus meridiem, & clavem quamdam ingentẽ in manu dextera tenens. Quæ ſcilicet clavis, vt Saraceni aiunt, de mano ejus cadet, anno quo Rex futurus in Gallia natus fuerit, qui totãHiſpaniam Chriſtianis legibus in noviſſimis temporibus ſubjugabit. Mox vt Saraceni viderint clavem lapſam, gazis ſuis in terra repoſitis omnes fugient. Ex auro quod Reges & Principes tunc dedere Carolo, Eccleſiam beati Iacobi tũc per tres annos in illis oris commoratus, augmentavit. Antiſtitem & Canonicos ſecundùm Regulam beati Iſidori ibi inſtituit: eamque tintinnabulis, & palleis, & libris, decenter ornavit. De reſiduo auro & argento immenſo, quod de Hiſpania attulit, fecit has Eccleſias, beatæ Mariæ Virginis Aquiſgrani; beati Iacobi in eadem villa; item beati Iacobi apud vrbem Biturricenſẽ: item beati Iacobi apud Toloſam; item beati Iacobi in Guaſconia, inter vrbem Axam & ſanctum Ioannem Sordua via Iacobita. Itẽ beati Iacobi apud Pariſius inter Sequanam & Montem martyrum; & præter has, Abbatias innumeras per mundũ.

806. Carolus reverſus in Franciam, partitionem regni inter filios ſuos fecit, & inde teſtamentum factum ſua & Leonis Papæ auctoritate firmavit. Bethemani Sclavis ſibi auxiliãtibus vbique graſſantur: ſed à Carolo Caroli filio fortiter debellantur. Quarto Nonas Septembris facta eſt eclipſis Lunæ, ſole exiſtente in decimaſexta parte Virginis, luna in decimaſexta parte piſcium.

Chumeid Amireus miſſus ab Aaron ad excidendam Lyciam, cùm veniſſet Mirream, voluit aram ſancti Nicolai conterere, pro ea contrivit aliam: & pro temeritate præſumpta totam amiſit claſſem, tempeſtate inevitabili perſequẽte. Pridie Calendas Februarij luna 17. facta eſt ecclipſis ſolis in medio die, ſtante vtroque ſiderum in 25. parte Aquarij. Item quarto Calendas fuit ecclipſis lunæ, & apparuerunt acies in eadẽ nocte miræ magnitudinis: & ſol ſtetit in vndecima parte Virginis. Nam & ſtella Mercurij decimoſexto Calendas Aprilis viſa eſt in ſole quaſi parua macula nigra, tamen paululum ſuperius à medio centro ejuſdem ſideris, quæ à nobis octo dies conſpicitur: ſed quando primùm intravit vel exijt nubibus impedientibus, annotari non potuit. Item vndecimo Calendas Septembris, lunæ fuit ecclipſis hora noctis tertia, ſole in quinta parte virginis exiſtente luna in quinta parte piſcium: ſicque ab anni ſuperioris Septembri vſque ad Septembrem præſentis luna ter obſcurata eſt, & ſol ſemel. Legatus Regis Perſarum, nomine Abdella, detulit Imperatori Carolo munera, papilionem, & tentoria vario colore, miræ magnitudinis & pulchritudinis. Erãt enim omnia byſſina, tam tentoria, quàm funes, diverſis tincta coloribus & præterea pallia multa ſericæ pretioſa; & odores aromatum, & vnguenta, & balſamum: & inſuper horologium ex aurichalco arte mechanica mirificè cõpoſitũ, in quo duodecim horarum curſus ad clepſidra vertebantur, cum totidem aureis pilulis, quæ ad cõpletionem horarum decidebant; & caſu ſuo ſubjectum ſibi cymbalum tinnire faciebant; additis in eodem ejuſdẽ numeri equitibus, qui per 12. feneſtras completis horis exibant; & impulſu egreſſionis ſuæ totidem feneſtras, quæ priùs erãt apertæ, claudebant: & alia multa erant in horologio illo. Fuerunt etiam inter munera & duo candelabra ex aurichalco miræ magnitudinis & proceritatis. Turpinus in hiſtoria Caroli. Reverſo Carolo in Galliam, quidam Rex paganus Africanus collectis exercitibus Hiſpaniam conquiſivit; ejectis & interfectis cuſtodibus oppidorũ & vrbium, quos Carolus reliquerat. Quibus auditis Carolus collectis magnis exercitibus reverſus eſt in Hiſpaniam: & erat dux exercitũ Milo de Angleris, pater Rollandi. Cùm autem apud Baionam vrbem Baſclorum exercitus Caroli hoſpitatus eſſet, quidam miles, Romaticus nomine, ægrotus, & morti proximus, accepta pœnitentia & Euchariſtia, cuidam conſanguineo ſuo præcepit, vt equũ, quem habebat, venderet, & pretium clericis & egenis daret. Quo mortuo, ille equum centum ſolidis vendidit; & pretiũ cibis & potibus & veſtibus velociter expendit. Tranſactis autem triginta diebus apparuit ei mortuus in extaſi, dicens. Quoniam res meas pro redemptione animæ meæ in eleemoſyna tibi ad dandum commendavi; ſcias Deum omnia crimina mea mihi dimiſiſſe. Sed quia injuſtè eleemoſynam meam retinuiſti; ſcias me per triginta dies in pœnis tartareis fuiſſe: te autem in eodem loco infernali vnde egreſſus ſum, die craſtina ſcias ponendum, & me in paradiſo futurum. Quibus dictis diſparuit. Tremefactus ille evigilavit: & cùm eadem die narraret ſocijs ſomnium ſuũ, ſubitò factus eſt clamor in acie, velut leonum

luporum, & vrſorum. Et ecce ille ſubitò raptus eſt à dæmonibus in locum iam diuino iudicio ſibi deſtinatum. Quæſitus à ſocijs, via duodecimo die ſupra quēdam montem altiſſimum mortuus jacens toto corpore colliſo inventus eſt: qui mōs quatuor dietis diſtabat à loco, in quo raptus fuerat. Ibi dæmones eum projecerāt tribus leugis in altum ſupra mare. Poſt hæc Aigolandus mādavit Carolo bellum ſecundùm velle ſuum, ſcilicet viginti contra viginti, vel quadraginta cōtra quadraginta, vel centum contra centum, vel mille contra mille, vel duos contra duos, vel cōtra vnum. Miſſi ſunt ergo centum milites à Carolo contra centum, & interfecti ſunt Saraceni. Deinde mittuntur alij centum ab Aigolando contra centum; qui omnes interfecti ſunt. Deinde miſit Aigolandus ducentos contra ducentos, qui ſtatim occiſi ſunt. Deinde miſit duo millia contra duo millia: quorum quidam occiſi ſunt, reliqui fugati. Tertia die jecit Aigolandus ſortes ſuas, & cognovit detrimentum Caroli; & mandavit ei, vt ſequenti die plenarium, ſi vellet, bellū faceret. Quod ab vtroque cōmiſſum eſt. Tunc aſtiterunt quidam Chriſtiani, qui ſerò ante diē belli arma ſua bellica ſtudioſiſſimè præparantes, haſtas ſuas erectas infixerunt in terra, ante caſtra in pratis juxta fluvium, qui dicitur, Cera, in quo loco poſtea beatorum martyrū Famudi & Primitiui baſilica ingens & optima juſſu & auxilio Caroli conſtructa eſt, & magna villa & pinguiſſima. Iſtas haſtas ſummo mane corticibus & frōdibus decoratas invenerunt: hi ſcilicet qui in acie proxima martyrij palmam adepturi erant in Dei fide: & vltra quàm dici fas eſt, admirantes, tantumque miraculum divinæ gratiæ aſcribentes, abſciderūt eas prope terram, & radices quæ remanſerant in terra in modum perticarum, ex ſe poſtea magna generarunt arbuſta, quæ adhuc in illo loco apparent. Erant enim illorum multæ haſtæ de lignis fraxinis. Mira res, magnūque animabus gaudium, & ingens corporibus detrimentū. Quid plura? die craſtina occiſa ſunt quadraginta millia Chriſtianorum, & dux Milo Rothlandi pater, & equus Carolo peremptus. Tunc Carolus ſtans pedes cum duobus millibus peditum Chriſtianorum, evaginavit ſpatam ſuā, nomine gaudioſam, & trucidavit multos Saracenos per mediū. Adveſperaſcente die converſi ſunt Saraceni & Chriſtiani in caſtris. Altera die venerunt Carolo in auxilium quatuor Marquiſij de locis Italiæ, cum quatuor millibus virorum bellatorum. Quod vt Aigolandus agnovit, in fugam verſus eſt: tunc Carolus cum ſuis exercitibus remeavit in Galliam. Hiems molliſſima & peſtilens fuit.

Dubia hiſtoria.

808. In Britannia poſt Kenulfum, qui 24. annis regnavit, cujus filius Kenelmus puer à ſorore innocuè cæſus martyr effectus eſt: regnavit Kednolfus frater ejus anno vno. Altero à Bertolfo expulſus, venit ad Carolum: per quem, vt ait Sigebertus, regno & patriæ reſtitutus eſt. Leo Papa tertius legatos miſit in Britanniam, Adulfum Diaconum, natione Saxonem: cum quo ab Imperatore Carolo miſſi ſunt Abbates duo, Linotfridus notarius, & Nantarius de S. Omaro. Crūnis Bulgaribus regnat. Aaron Admiras moritur: poſt quem regnat Muhammad annis quinque.

809. Pipinus Rex Italiæ Venetiam ſibi ſubigit, & non multò pòſt Mediolani obit: & Carolus Venetiam Nicephoro reddit. Qui Nicephorus novis & injuſtis legibus omnes ſuos exaſperat, & iram Dei in ſe exaggerat. Godefrido Danorum Rege mortuo, Hemingus filius ejus pacem petit à Carolo. Vualchandus Epiſcopatū Leodienſem ſuſcipit: qui in Ardenna Andagium Cœnobium conſtruxit. In Thuſcia Populonium civitas maritima à Græcis, qui Orobiotæ vocantur, deprædata eſt. Menſe Novembri habuit Imperator Aquis Concilium de proceſſione Spiritus ſancti: quam quæſtionem Ioannes quidā monachus Ieroſolymis primò commendavit. Cujus diffiniēdæ cauſa Bernardus Epiſcopus Vormatienſis, & Adalardus Abbas Corbeiæ Romam ad Leonem Papam miſſi ſunt.

ANNOTATIO.

Quæ ſequebantur de bello Aigolandi, de Ferracuto gigante, de nece Francorum in Runciavalle, &c. ex Turpino, ſeu vero, ſeu ficto, omiſimus, vtpote fabuloſa, & à doctis reprobata. Quamquam & quædā jam antè allata ſunt fabulis reſperſa. Sed illa permiſimus, vt ſpecimen aliquod, ne nobis vitio verteretur omiſſio reliquarum fabularum.

Rothruda filia Imperatoris major natu obiit octavo Idus Iunij: & Pipinus Rex Italiæ filius ejus octavo Idus Iulij. Magna fuit boum mortalitas per omnes provincias Imperatori ſubditas. Sol ſeptimo Idus Iunij, & ſecundo Calēdas Decembris; luna vndecimo Calendas Iulij, & decimo octavo Calendas Ianuarij, defecerunt. Carolus in tres partes regni ſui tres exercitus miſit: vnum trans Albiam, qui Hillones debellavit; alterum in Pannoniam, qui reliquias Hunnorum, & Sclavos compreſſit; tertium contra Britones, qui eorum perfidiam contudit. 810.

Carolus filius Imperatoris major natu obiit ſecundo nonas decembris. Hemingus Rex Danorum moritur: Poſt quem duo inter ſe de regno contendentes, colliduntur penè, uſque ad vndecim millia Danorū. Moguntiæ pons quingentorum paſſuum longitudinis trans Rhenum, quem Carolus per decē annos ingenti labore & mirabili opere de lignis conſtruxerat, ita vt perpetuò durare poſſe videretur, ita fortuito incendio tribus horis conflagravit, vt ne vna quidem haſtula ſuper aquam remaneret. Carolus rerum ſuarum heredē Chriſtum teſtamento facit; diviſo in tres partes quidquid in re mancipij habebat: tertiam partem eorum pauperibus & famulantibus palatio delegavit, duas partes reliquas in partes viginti vnā ſubdiviſit: & metropolitanis Epiſcopis, qui totidem ſibi ſuberant, diſtribuit; ita vt Metropolis Eccleſia tertiam aſſignatæ ſibi partis haberet, & duas inter ſuffraganeos Epiſcopos divideret: quarum hæc ſunt nomina. Roma, Ravenna, Mediolanum, Forum julij, id eſt Aquileia, Grados, Colonia, Moguntia, Iuvavū, quæ & Saliſburch, Treviris, Senonis, Biſontio, Lugdunū, Vienna, Rotomagus, Remis, Arelas, Tarentaſia, Ebredunum, Burdegala, Turonis, Pituricæ. Vnamquamque partem ſub proprio conditorio ſigillatam repoſuit: addens nomen civitatis Metropolitanæ, cui mittenda erat. Carolus per quatuor annos vitæ ſuæ extremos crebris febribus correptus eſt; ad extremum etiā vno pede claudicavit; & tunc plura ſuo arbitratu, quàm medicorum conſilio faciebat: quos exoſus habebat, quia ei aſſa interdicebant, quibus aſſuetus erat: delectabatur vaporibus aquarum naturaliter ca- 811.

Chriſtus Caroli heres fit teſtamento.

lentium. Nicephorus Bulgariam ingreditur; & quia victoriæ tẽperare neſcivit, à Bulgaribus cũ multo ſenatorij ordinis numero peremptus eſt. Poſtquẽ Stauratius filius ejus anno vno imperat.

812. Carolus Ludovico filio ſuo coronam Imperialem imponit, & Bernardum filium Pipini Regem Italiæ facit. Apud Cœnobium Elnonẽſe S. Amandus à Lanthario cuſtode elevatur, anno ab ejus depoſitione circiter centeſimo quinquageſimo ſecundo, viceſimo die menſis Septembris. In legenda tamen ejus ponitur hæc elevatio corporis ejus anno Domini 809. anno ab ejus tranſitu centeſimo quinquageſimo. In quo die viſus eſt idem ſanctus in tumulo ſuo, vir cano capite reverendus, abſtinentia & jejuniis pallidus, incorruptione membrorum ſuave fragrantium quaſi aromaticus, ac toto corpore incontaminatus, dormienti ſimillimus, veſtimentis Pontificalibus honeſta pulchritudine adornatus: cui⁹ vngues manuum ita excreverant, vt etiam manicas veſtimentorũ crementu ſuo penetrarẽt. Has pro reliquiis ſecuit idem Lanthatius, vel Lotharius; & incrementum ſimiliter barbæ ejus totõdit, & fabrili inſtrumento duos dentes de gingivis ejus extraxit: quos aliter non poterat. Poſt quos ſtillæ cruoris fluxerunt, quæ adhuc acerra ſervantur eburnea. Stauratio depoſito Michaël gener Nicephori imperat annis duobus. Cujus legati Michaël Epiſcopus, & Arſafi⁹, & Theonoſt⁹ protoſpatarij, venientes Aquis, dixerunt laudes imperatori Græca lingua. Idibus Maij poſt meridiẽ facta eſt ſolis eclipſis. Corpus ſancti Salvij inventum eſt. Hic ſanctus venerat primùm in partes fiſci Nonenſis, qui vocatur Valentianas. Inde egreſſus celebravit Miſſã in Eccleſia ſancti Martini die Reſurrectionis Dominicæ, vbi & populum inſtruxit: & poſt Miſſam invitavit eum ad prandium Genardus quidam, qui fiſcum providebat ſub Domino ſuo Abbona. Habebat autem ſanctus Salvius miniſterium Eccleſiaſticum aureũ, veſtimenta ex auro & gemmis ornata, cingulum aureum, gemmis & margaritis intextum. Quæ omnia vbique ferebat ſecum coram omnibus ſcienter, vt ita perveniret ad palmam martyrij. Hæc autem concupivit Vuinegardus filius Genardi, homo levis & protervus: omniaque fecit ei auferri: & de calice & patena juſſit ſibi fabricari ſellam; & virum Dei miſit in carcerem: & miſit ſeruum, vt interficeret eum in carcere, & diſcipulum ejus: & factum eſt ita. Seruus tamen hoc non eſt auſus facere, donec ei ſanctus præcepit. Fuerunt autem hi duo ſancti de territorio Arvernorum. Corpora eorum juſſit Vuinegardus latenter apportari ad armentum gregis ſui, & ibi foſſa humo in medio abſcondi. Erat autem in eodem armento taurus maximus, qui ſemper prohibebat cætera animalia, ne locum illum attingerent, in quo ſanctorum corpora poſita erant; ſed abigebat illa cornibus ſuis. Erat autẽ corpus ſancti Salvij primò poſitum in foſſa, & corpus diſcipuli ejus ſuper illud jactatum in modum crucis. Si autem fortè contigiſſet, vt aliquæ ſordes ibi cecidiſſent, non ceſſabat taurus per totam noctem, donec pedibus ſuis locũ mũdaſſet. Quædam autem femina nocte cuſtodiens & gyrans domum ſuam in villa Brenitico, vidit immenſum fulgorẽ in loco illo, vbi armẽtum erat, & cucurrit ad oſtium, & vidit duas lãpades accenſas totum locum illuminantes, velut in meridie: & convocavit vicinos, vt miraculum hoc viderent. Factum eſt hoc vna nocte & altera, & relata eſt res ad Sacerdotes. Eodem tempore revelatum eſt per Angelum Regi Carolo, vt mitteret Valencianas, & diligentiſſimè requireret, vbi ſanct⁹ Salvius cum diſcipulo ſuo requieſceret. Quod ei dictum eſt per tres noctes continuas. Inventiq; ſunt, prodente eos Genardo, & adductus eſt Genardus, & Vuinegardus filius ejus, & Vuinegarius ſeruus, qui illus interfecerat. Et juſſit Rex Genardo & Vuinegardo amputari virilia, & oculos erui, Vuinegario autem ſeruo oculos tantum erui. Et impoſita ſunt corpora ſanctorum ſuper plauſtra, vt adducerentur ad Eccleſiam ſancti Vedaſti, & non potuerunt moveri adducta multitudine boum. Et relinquẽtes in plauſtro duos boves tantùm, permiſerunt illos ire quò vellent: & cum ſumma feſtinatione perduxerunt illa duo boves ad Eccleſiam ſancti Martini, in qua ſanctus Salvius orare conſueverat, juxta Valentianas, & ibi poſita ſunt. Et dedit Carolus Sancto Salvio tertiã partem illius fiſci. Eo tẽpore venerunt duæ ſorores cujuſdam ducis Francorum ad Regem Carolum, conquerentes de fratre ſuo, quòd hereditatem ſuam eius auferret. Cõventus ſuper hoc à Rege, reſpondit, ſe nihil eis auferre. Rex autẽ fecit eum jurare ſuper corpus ſancti Salvij, quòd nihil deberet ſororibus ſuis, ex his quę petebãt. Qui cùm juraſſet lætus, ſtatim medius crepuit, & per ſecretum alui ſtercora proruperunt: & exivit ſanguis ex oculis eius & auribus, & ore, & naribus; & poſt duas horas vitam finivit. Genardus quoque cæcatus dedit quicquid habebat ſancto Salvio. Vuinegardus autem filius eius cùm venisſet ad Eccleſiam, in qua ſanctus quieſcebat, & oraret ſibi dari veniam, commota eſt tota Eccleſia. Qui tremefactus & converſus in fugam, venit ad monaſterium ſancti Amandi: & ibi permanſit lugens & pœnitens omnibus diebus vitæ ſuæ. Genardus quoque pater eius amiſſis corporalibus oculis, ſpirituales recepit, reſidens in domo ſua, & pœnitentiam agens. Vuinegarius autem ſeruus venit ad ſanctum Salviũ, proſtratus ante corpus eius cum multo imbre lacrymarum, recepit lumen in vno oculo; & vſque ad diem mortis ſuæ pavit greges in ſervitio ſancti Salvij.

813. Per totam Galliam juſſu Caroli celebrata ſunt Concilia pro ſtatu Eccleſiarum ab Epiſcopis. Primum Maguntiæ, ſecundũ Remis, tertium Turonis, quartum Cabilone, quintum Arelati. Mauri Centumcellas Tuſciæ civitatem, & Niceam Narbonenſis provinciæ vaſtaverunt. Michaël Imperator cum Bulgaribus pugnans, victus, domum reverſus, depoſito diademate monachus efficitur. In cujus locũ ſuccedit Leo Bardæ Patricij filius. Grumas Rex Bulgarorum, qui ante duos annos Nicephorum interfecerat, & Michaëlem de Moſis fugaverat, elatus Conſtantinopolim obſedit; quem mœnibus vrbis obequitantẽ Leo eruptione facta graviter vulneratum fugere coëgit. Mohamad Ammiras fratri ſuo Abdallæ congreditur: à quo ſuperatus, cum ſibi conregnare invitus patitur; & hoc bello regnũ Saracenorũ per aliquot annos diſcinditur. Leo poſt Michaëlẽ imperat annis octo.

814. Carolus moritur, & ſepelitur Aquiſgrani, anno ætatis ſuæ 72. Imperij Romani 13. In quibuſdam chronicis legitur, quòd mortuus eſt 5. Idus Februarij, anno ætatis 71. regni 47. Italiæ ſubactæ 43. Imperij Romani anno 14. Poſtquem

Vocatur nunc Cœnobium S. Amandi.

S. Salvius Valencianis occiditur.

Concilia Galliæ tempore Caroli.

815. imperavit Ludovicus filius ejus annos 16.
Inter Ludovicum & Leonem pax firmatur.
Harioldus Rex Danorum regno & patria pulſus
à filiis Godefridi, ad Ludovicum veniens, implo-
816. rat ejus opem. Chrunus Bulgar ſucceſſu inſolens;
Conſtantinopolitanos incurſat, vſque ad portas
vrbis crebris incurſibus euagãdo. Conſtãtino-
poli factus eſt terræmotus magnus per continu-
os 5 dies, quo multa vrbis ædificia, & aliarum ci-
vitatum corruerunt; & in Aquitania apud Sau-
conas in menſe Septembri factus eſt terræmotus.
Rhenus fluvius Alpinis nivibus auctus vltra ſoli-
817. tum exundavit. Leo Papa moritur, anno Epi-
Stephanus 3 ſcupatus 21. 5 Calendas Iunij: poſt quem ſedit
Papa 99. nonageſimus nonus Stephanus papa, tertius huj⁹
nominis, menſibus 7. Hic ſtatim venit Remis ad
Imperatorem, & eum coronavit. Ludovicus ex-
ercitum contra Danos mittit, & per eum obſides
accipit. Stephanus Papa tertio poſtquã redierat
Paſchalis 1. menſe moritur, octavo Calendas Februarij. Poſt
Papa 100 quem centeſimus ſedit Paſchalis 1. hujus nominis
annis 7. diebus 17. Luna defecit Nonis Februa-
rij, hora noctis 2. Cometes in ſigno Agitatoris ap
paruit. Porticus per quem Imperator incedabat
corruit cum eo, & pluſquam 29. hominib⁹. Facta
eſt conjuratio contra Imperatorem, à Bernardo
nepote ſuo: cujus principes fuerunt Ægidius, in-
ter amicos Regis primus, & Reginardus came-
rarius ejus, & Reginarius Meginarij comitis fili-
us, & Anſelmus Mediolanẽſis Epiſcopus, & Vol-
foldus Cremonenſis, & Theodulfus Aurelianẽ-
ſis. Vuaſcones à Ludovico deſciſcunt.
818. Scloamir Rex Abroditarum à Ludovico defi-
cit, & ad Danos fugit. Ludovicus Brittones ſi-
bi ſubigit: Murnianus verò Dux eorum, qui no-
mẽ Regis ſibi vſurpaverat, ab eis perimitur. Ber-
819. nardus Rex Italiæ, conſpirationis contra Impe-
ratorem factæ accuſatus, & reus majeſtatis adju-
dicatus, primò oculis & regno, dehinc vita pri-
vatur. Epiſcopi in conjuratione deprehẽſi Syno-
dali decreto depoſiti ſunt, & monaſteriis manci-
pati. Alij nobiliores cũ Bernardo Rege juſſi ſunt
oculis privati. Ermegardis Regina Audegavis
obiit 5. Nonas Octobris. Arioldus in regnũ Da-
norum à Ludovico remittitur.
820. Scloamir Rex Abroditarum, & Lupus Dux
Vuaſconum damnati capitis, à Ludovico exiliã-
tur. Generali Cõcilio Aquiſgrani habito per diſ-
poſitionem Ludovici, Epiſcoporum quoque, &
Abbatum, aliqua Capitula ad vſus Regularium
Monachorum addita ſunt: & multa ſanctarum
Scripturarum compilatione facta, Clericorũ, &
Clericalium Sanctimonialium Regulæ conſtitu-
tæ ſunt. Idem Ludovicus, cùm adhuc eſſet an-
norum 34. Clerum Aquitanicum, qui antea ſub
Tyrannis degens, equitationi, & bellicæ exerci-
tationi, & miſſilium librationi, magis quàm di-
vino cultui operã dabat, adductis hincinde ma-
giſtris, legere & pſallere inſtituit. In hoc autem
Concilio fecit componi librum perfectionẽ vitę
Canonicæ continentem: in quo etiam inſeri juſ-
ſit cibi & potus, & omnium neceſſariorum ſum-
mam. Quem librum per omnes civitates & mo-
naſteria regni ſui fecit deſcribi. Tunc cœperunt
deponi ab Epiſcopis & clericis baltheis aureis, &
gemmis, & cultris ornatæ, exquiſitæque veſtes,
& talaria talos onerantia. Nam ſimile monſtro
ducebat, virum Eccleſiaſticum aſpirare adſecu-
laris gloriæ ornamentum. Monachos præcipuè
dilexit. Qui etiã monachus fieret, niſi pater pro-
hibuiſſet. Multa monaſteria ſub eo conſtructa
ſunt, vel reparata: & præcipuè hæc. Monaſteriũ
S. Philiberti. S. Florãtij. Carofi, Conchas. S. Ma
xentij. Menatæ, Magniloci, Neriſciscum, S. Savi-
nij, Maſciatũ. Nouiliacum, S. Theofildi, S. Paſ-
cantij, de Sora, Solemniacum, puellare S. Mariæ,
puellare S. Radegũdis, Devera, Deutera in pago
Toloſano, Vadala in Septimania, Amsne, Galu-
ne, ſancti Laurentij, ſanctæ Mariæ, quæ dicitur
in Rubine, Cannas, & cetera plurima.
Ab hinc deficit narratio regni Bulgarorum, & 821.
Saracenorum. Paſchalis Papa corpus ſanctę Ce-
ciliæ Virginis, ipſa revelante invenit, aureis in-
dumentis velatum, ſanguine ipſius adhuc infu-
ſis, & ipſam, & corpora ſanctorum martyrum
Valeriani ſponſi ejus, & Tiburtij, & Maximi, &
Vrbani Papæ in Eccleſiã à ſe illis ædificatã trans
poſuit. Ludovicus partitionem regni inter fi-
lios ſuos factam confirmat ſacramento optima-
tum ſuorum. Leo Imperator perimitur in pala-
tio ſuo conſpiratione optimatum ſuorũ, & prę-
cipuè Michaëlis domeſticorũ comitis, qui poſt
eum imperavit annis 9. Secundùm quædã chro-
nica anno præcedente facta eſt peſtilentia boũ
& hominum per totam Franciam, propter juges
pluvias, & aerem nimio humore ſolutum. fru-
menta & legumina corrupta ſunt, quæ aut colligi
non poterant, aut collecta putreſcebant. Vinũ
defecit propter caloris inopiam, & illud quod
remanſit, acerbũ & inſuave fuit. Autũnalis ſa-
tio ita impedita fuit, vt penitus nihil frugum an-
te veruã temperiem ſeminaretur. Luna defecit 8
Calendas decembris hora noctis ſexta. Item ſe-
cundùm quædam Chronica anno præſenti Ber-
nardus nepos Ludovico reconciliatus eſt, & in
regnum reſtitutus, & Adelardus Abbas Corbe-
iæ recepit Abbatiam ſuam; qui in Aquitania
exulabat. Autumnalis ſatio in quibuſdam lo-
cis iugitate pluviarum impedita eſt; cui ſucceſſit
hiems tã prolixa & aſpera, vt & famoſiſſima, Re-
nus & Danubius, & Albis, & Sequana, & cetera
per Galliam & Germaniam flumina adeò ſolida
glacie ſtringerentur, vt triginta vel eo amplius
diebus plauſtra velut pontibus iuncta ſuſtine-
rent, cujus reſolutio multis juxta Renum con-
ſtitutis magnum damnum intulit.
In regione Turingorum in quodam loco iux- 822.
ta fluviũ ceſpes longus pedes 50. latus 14. altus
6. de terra ſine manib⁹ precisſus & ſublat⁹ eſt, &
ad pedes 25. tranſlatus. Itẽ in parte orientali Sa-
xoniæ, quæ Sorabtorum finibus contigua eſt,
in quodam deſerto loco iuxta lacum, qui dici-
tur Tuſco, in modum aggeris terra intumuit, &
ad limitẽ vnius leugę longitudine porrecta ſub v-
ni⁹ noctis ſpatio abſque humani operis molimine
ad inſtar calli ſorteſit. Cõcilio habito Attiniaci
Imperator publicè confeſſus eſt ſe peccaſſe cõ-
tra omnes Epiſcopos, quos invitos fecerat at-
tondere. Drogo frater Ludouici fit Metẽ- 823.
ſis Epiſcopus, Lotarius Imperatoris filius à pa-
tre in Italiam dirigitur; qui à Paſchali Papa
conſecratus, coronam regni, & Imperatoris &
Auguſti nomen accepit. Theodorus Romanæ
Eccleſiæ primicerius, & Leo nomenclator gener
ejus, in patriarchio Lateranenſi primò excæcati
ſunt, deinde decollati. Quod ideo quidam di-
cebant factum, quia tardiores iuſto videban-
tur erga fidelitatem Lotharij iuvenis. Quidã
etiam dicebant hoc factum eſſe iuſſu Paſchalis
Papæ, vel conſilio. Sed ille ſe apud Imperatores

ſufficienter excuſauit, & de hoc crimine coram papa & legatis Ludouici Romæ in magno Epiſcoporum numero ſe jurejurando purgavit, & interfectores defendit; quia de familia ſancti Petri erant; & interfectos dixit fuiſſe reos maieſtatis. Tunc miſſi ſunt Romam Adalungus Abbas ſancti Vedaſti, & Hunfridus comes Curienſis. Ebbo Remenſis Archiepiſcopus conſilio Imperatoris, & authoritate Romani Pontificis prædicandi gratia ad Danos profectus eſt, & multos ex eis baptizavit. Terræmotus factus eſt in palatio Aquis. In Saxonia, in pago qui vocatur Frizai, viginti tres villæ igne cæleſti crematæ ſunt, homines & animalia ictu fulminis examinati, fruges grandine vaſtatæ cum ipſa grandine lapides immenſi ponderis ceciderũt. Et hęc prodigia grandis hominũ mortalitas ſecuta eſt; propter q. Imperator precepit ieiunia. In quo anno nat⁹ eſt ei fili⁹ Carolus ex Regina Iudith. Fulgura de cælo ſereno interdiu ceciderunt. In territorio Cremarenſi civitatis Italiæ in vico Grabadona in Eccleſia ſancti Ioannis Baptiſtę, imago ſanctæ Dei genitricis puerũ Ieſum gremio cõtinentis, ac magorum munera afferentium in apſida einſdem Eccleſiæ depicta, & ob nimiam vetuſtatem obſcurata & penè abolita, tanta claritate per duorũ dierum ſpatium effulſit, vt omnem ſplendorem novæ picturæ ſuæ venuſtatis pulchritudine vincere videretur. Magorũ tamẽ imagines, præter illa munera, quæ offerebant, minimè claritas illa irradiavit. In territorio Tollenſe, juxta villã Commerciacum, puella quædam annorum duodecim poſt ſacram cõmunionem in Paſcha à ſacerdote ſuſceptam, primũ per decem menſes pane, deinde omni cibo & potu per trienniũ abſtinuit, & poſt ad communem vitam rediit.

824. Hiems aſpera facta eſt, & prolixa, quę non ſolũ cętera animalia, ſed & quoſdã homines immanitate frigoris extinxit. Luna defecit 2. nonas martij hora noctis ſecunda. Paſchalis Papa obiit poſt quem 101. ſedit Eugenius 2. huius nominis annis tribus, menſibus duobus, qui erat

Eugenius 2. Papa 101. archipreſbyter tituli ſanctæ Sabinæ, vincente nobilium parte. Paucis ante ſolſtitium æſtivũ dieb⁹ in territorio Eduẽſi aëre ſubita mutatione intempeſtatẽ converſo, ingens fragmen cũ grandine dicitur cecidiſſe, longum pedes 15. latum 7. altum 2. Corpora ſanctorum Severi Ravennatis Epiſcopi, & vxoris eius Vincentię, & filiæ Innocentiæ ab Orgario Archiepiſcopo Moguntiã tranſlata ſunt. Legati Michaëlis Imperatoris inter cętera munera detulerunt Ludouico Imperatori libros Dionyſij Areopagitæ, ab ipſo conſcriptos de Hierarchia, petente ipſo Ludovico de Gręco in Latinum tranſlatos. Qui libri Pariſius, in ipſo ſancti Martyris feſto cum gaudio ſuſcepti ſunt: quod gaudium virtus ſancti martyris auxit, 19. ægrotis in ipſa nocte ibi ſanatis. Valchãdus Leodienſis Epiſcopus corpus ſancti Lãberti trãſtulit à Leodio ad Andaginum monaſterium. Rabanus fit Abbas Fuldenſis, qui multa de ſcripturis ſanctis diſſeruit.

825. Herioldus Rex Danorum cum vxore & filiis, & ſua parte Danorum Moguntiæ baptizatur: & ab Imperatore Ludovico muneribus & parte Friſiæ in beneficium ſibi data honoratur. Baptizatus eſt autem apud ſanctum Albanum.

826. Secundùm quædã chronica in anno ſequenti contigit hoc. Hilduinus Abbas S. Dionyſij Romam mittens, annuente precibus ejus Eugenio Papa, oſſa beatiſſimi Sebaſtiani accepit, & apud Sueſſionem in baſilica ſancti Medardi collocavit: vbi dum adhuc inhumata, in loculo in quo allata fuerant, jacerent, innumera, & penè incredibilia miracula perpetrarunt. Corpora Marcellini & Petri martyrum Romã in Franciam tranſlata multis ſignis claruere. Corpus etiam S. Gregorij Papæ ad vrbem Sueſſionem tranſlatum eſſe dicitur. Viſæ ſunt in cælo acies, & terribiles coruſcationes nocturnæ in aëre diſcurrentes.

Eugenius Papa obiit: cui ſucceſſit Valentinus 827.
Diaconus, vix vno ſuperſtes menſe, centeſimus *Valentinus*
ſecundus. Quo poſt 40. dies, ſecundùm quoſdã, *Papa 102.*
pontificij defuncto, Gregorius Presbyter tituli *Gregor. 4.*
ſancti Marci in 3, ſucceſſit, Conſtantino papa 96. *papa 103.*
de numero Paparum abraſo. Hic autem Gregorius quartus huius nominis, qui & Leo 4. dictus eſt, ſedit annis 16. qui continuo fluxu ſanguinis è naribus valde moleſtabatur. In hoc anno, ſecũdùm quædam chronica, Heutardus ſui temporis prudentiſſimus Romam miſit, propter corpora ſanctorum Marcellini & Petri: quæ in ſuo territorio propriis ſumptibus condidit; ſed non dici- 828.
tur, in cujus civitatis territorio. Facta eſt conjuratio contra Imperatorẽ à filiis. In Vaſconia trãs fluvium Garonnam ferunt annonam de cælo pluiſſe ſimilem frumento; ſed paululum breviora & rotundiora grana habentẽ. Rabanus Abbas tractatus in librum Sapientiæ, & in Eccleſiaſticum, ad Orgarium Archiepiſcopum edidit. Amalarius librũ *De Eccleſiaſticis Officiis*, & Angelomus tractatus in libros Regum ad Imperatorẽ ſcribunt. Anſegiſus Abbas Lobienſis Edicta Caroli Magni & Ludovici filij ejus, ad Eccleſiaſticã legem pertinentia, in duobus libellis digeſſit. Italicus Ludovici exercit⁹ claſſe in Africam tranſvectus, magnam Afrorum ſtragem dedit. Corpora ſanctorum Valentini & Geneſij Reſquingiam monaſterium tranſlata ſunt. Aquis terræmotus factus 829.
eſt, & ventus tã vehemens, vt non ſolùm domos humiles, ſed & ipſius Eccleſię templum plumbeum magna ex parte denudaret. Apparuit cõmotio & ſimultas filiorum contra Imperatorem. Hoc anno, qui eſt annus ab initio quadrimilleſimus ſeptingenteſimus triceſimus octavus, finitur nonus magnus annus quingentorum & viginti quatuor annorum. Hucvſque inveni chronicon cuiuſdam ſine titulo, ab anno Domini 746. vſq; ad hunc annum. Gregorius Papa dolens crebris 830.
Saracenorum incurſibus vexari & vaſtari ſuburbia Romanæ vrbis circa Eccleſiam B. Petri Apoſtolorum Principis, intendit illic novam vrbem ædificare: ad quod conſilio & auxilio Imperatorum animatus, novam fabricam cœpit.

Apud Conſtantinopolim Theophilus impe- 831.
rat annis 15. Saraceni Siciliam incurſantes, Lipparem inſulã devaſtant, vbi corpus Bartholomęi Apoſtoli quieſcebat, q. olim plũbi loculo inſertũ & in mare demerſum à paganis non ferentibus illud propter ſignorum nimiam claritatem ab omnib⁹ venerari, ab Indis vſque ad hanc Inſulã vltro delatum fuerat: cuius oſſa modò à Saracenis huc illucque diſperſa, pòſt à quodam monacho ipſo revelante collecta, Beneventum trãſferuntur. Ludovicus Imperator quoſdam ſibi adverſatores exauthorizavit, alios exiliavit, alios bonis privavit, ac per hoc filios & optimates ſuos magis contra ſe exacerbavit.

Gregorius Papa in Galliã veniens, contra Im- 832.
peratorem cum filiis agebat. Imperator vxorem

ſuam Iudith, quaſi cauſam malorum abdicavit.

833. Ludovicus Imperator à ſuis deſertus ac proditus, & in poteſtatem filiorum redactus, Epiſcoporum iudicio arma depoſuit, & ad agendã pœnitentiam incluſus eſt. Sol & Luna per eclipſin deficiunt.

834. Ludovicus Imperator relaxatus, antiquum imperiũ & vxorem recipit, ac filiũ Lotharium in Italiam redire cogit.

835. Monente Gregorio Papa, & Epiſcopis omnibus aſſentientibus, Ludovic⁹ Imperator ſtatuit, vt in Gallia & Germania feſtivitas Omnium ſanctorũ in Calendis Novembris celebretur, quam Romani ex inſtituto Bonifacij Papæ celebrabant. Hoc tẽpore reliquiæ Viti martyris à Pariſiis ad Corbeiam Saxoniæ transferuntur. Vnde ipſi Franci teſtati ſunt, quòd ab illo tempore gloria Francorum ad Saxones tranſierit. Ebbo Remorũ Archiepiſcopus deponitur: alij quoq; multi, qui cum eo in dejectionẽ Ludovici conſpiraverant, damnantur & exiliantur.

Omniũ SS. feſti in Gallia inſtitutio

836. Gregorius Papa conſummatam novę vrbis fabricam ſolemniter dedicavit, Leoninam vrbem Romanam appellavit: vel à Leone tertio, qui huius operis fundamenta olim jecerat, vel à ſeipſo, qui Leo quartus dictus eſt.

837. Northmanni Gallias graviter infeſtant, Doreſtorũ vaſtant, Andoverpum oppidũ, & Vuilclant emporium ſitum iuxta oſtium Moſæ incẽdunt, à Friſonib⁹ tributum accipiunt. Gregori⁹ Papa plures vrbes Italiæ, aut vetuſtate aut hoſtilitate dirutas novis fabricis aut muris reſtaurat. Saracenis ad deprædandũ vſque ad portum Romanum venientibus Romani inſtantia Gregorij Papæ, auxiliantibus ſibi Neapolitanis, eos bello excipiunt, & cooperante ſibi divinitus gravi ventorum turbine, victos penè vſq; ad internecionem delent. Cometes in ſigno libræ apparet.

838. Nortmanni Valachiam inſulam vaſtant, & tributum exigunt.

839. Ludovicus Imperator filio ſuo Lothario ſub fide ad ſe venienti reconciliatur, eique dignitatẽ Imperij tribuit, & coronã regni.

840. Cometes in ſigno Arietis apparet: & poſt aliquot dies plurimi inſtar ſtellarũ igniculi per cælum diſcurrere vidẽtur. Ludovicus moritur. Cometæ ſidus apparuit in ſigno Virginis, in ea parte ſigni, quæ penulam eius ſubtus, caudam verò ſerpentis ſimiliter coriumq; ſtringunt. Quod cùm non more 7. ſiderum errantium Orientẽ versùs pergeret, quod dictu mirum eſt, dein ſidus Leonis, & Cancri, & Geminorum tranſiens ſigna, in capite Tauri, tandem ſub Aurigæ pedes igneum globum iubaris prolixitatem, quam vſquequaq; porrexerat, terminavit. Et poſt pauca infirmato Imperatore, cibus ejus fuit per 40. dies ſolũmodo die Dominica Dominicum corpus. Cùm vidiſſet dæmonem aſtare, dixit, huis, huis: quod ſignificat, foras, foras. Aquitaniæ præfuerat per annos 37. Obiit anno vitæ ſuæ 44. Imperij 27. duodecimo Calendas Iulij. Georgium Presbyterum, qui ſe promittebat more Gręcorum facturũ organum, ſummo ſuſcepit gaudio. Poſt hunc Antharius Imperium vſurpans, imperat annis 15. ſecundùm alios, annis 9. Guillelmus Malmeſbur. Hic Ludovic⁹ Caroli magni fili⁹ 4. filios habuit: Lotharium, Pipinũ, Ludovicũ, Carolum calvũ. Quorũ Lotharius vivẽte patre nomen Imperatoris vſurpãs, regnavit annis 55. in parte Germanię, quę nunc Lotharingia, quaſi Lotharij regnũ dicitur, & in tota Italia cum Roma, vir omnium ante ſe immaniſſim⁹, qui proprium patrem cerebrò captivatũ in ergaſtulis vixit: quia mortua Ermegarde, de qua priores liberos tulerat, Carolum ex Iudith vxore natum crebriùs exoſculabatur. Pipinus autem fili⁹ Ludovici regnavit in Aquitania & Vaſconia, Ludovicus tertius filius Ludovici, præter Noricam quam habebat, tenuit regna, quę pater illi dederat, ideſt, Alemaniam, Thoringiam, Auſtraſiam, & Avarorũ regnum. Carolus verò medietatem Franciæ ab Occidente, & totam Neuſtriam, Britanniam minorẽ, & maximã partem Burgundiæ, Gorbiã, Vaſconiam, ſubmoto inde Pipino filio Pipini, & in monaſterio ſancti Medardi attonſo. Qui poſtea inde per fugam elapſus, Aquitaniam regreſſus multo tempore fugiendo ibi latuit, iterumque à Ranulfo præfecto perfidè deceptus, & comprehenſus, & ad Carolum adductus Silvanecti perpetuo exilio eſt detruſus. Lothari⁹ verò ante obitum patris ſui 18. annis in Imperatorem vnctus eſt: qui poſt mortem patris, contra fratres ſuos, Ludovicum Regem Baioariorum, & Carolum, exercitum duxit, adiũcto ſibi Pipino cum Aquitanorum populo.

Carolus igitur & Ludovicus dolentes, ſe à fratre ſuo Lothario debita parte privati, contra eũ inſurgere parant. 841.

Cometes in ſigno Aquarij apparet. Tribus ergo fratribus de regni partitione diſcordantibus, conſeritur inter eos pugna in pago Antiſiodorenſi, apud villam Fontanedum; & tanta cædes vtrinque facta eſt, vt nulla ætas meminerit tantam ſtragem hominũ fuiſſe factam in gẽte Francorum: & ita eorum vires ibi attenuatæ ſũt, vt iã nec ſuos terminos ab cæteris tueri poſſent. Victoria tamẽ Carolo & Ludovico provenit, fugato Lothario. Ibi Franci cum omnibus nationibus ſibi ſubiectis mutua ſe cæde proſtraverunt. 842.

Fratribus nondum à bello deſiſtentibus, conſilio optimatum tandem de partibus ſingulorum 40. primores eliguntur, qui in vnum convenientes, regnum æqualiter dividerent: & ita pax in annum ſequentem induciatur. Lodovicus interim pergens in Saxoniam, validiſſimam libertorum conſpirationem, dominos ſuos opprimere volentium fortiter compeſcuit, authoribus ſeditionis capitali ſententia dãnatis. Vuillel. Malmesbur. Ethevulfus filius Egorith Rex, quẽ quidam Atamachum vocant, Rex Veſt Saxonum regnavit anno Domini 838. Hic avito regno Veſtſaxonum contentus, regna appendicia, quæ pater acquiſierat, filio Eſtano contradidit. Hic Ethevulfus decimam omnium prędiorũ infra regnum ſuum Chriſti famulis conceſſit, liberam ab omnibus functionibus, abſolutam ab omnibus inquietudinibus: compoſitoque regno Romam abiit, ibique tributum, quod hodieque Anglia penſitat, ſancto Petro obtulit corã Leone 4. Papa: qui etiam antè Elfredum filium eius ad ſe miſſum honorificè ſuſceperat, & regẽ inunxerat. Ibique anno integro moratus, ſcholã Anglorum, quæ ab Offa rege primùm dicitur inſtituta, & proximo anno conflagraverat, reparavit egregiè. Inde domum per Galliam repatrians, Iudith filiam Caroli in conjugium duxit. Ex his apparet, quòd Carolus calvus matrẽ habuit Iudith, & filiam Iudith. In quibuſdã chronicis poſt Ludovicum pium ſtatim ponitur Carolus calvus, & pretermittitur Lotharius maior eius fili⁹, ibique dicitur Carolus calvus regnaſſe annis 45. 843.

Regnũ Angliæ Romæ tributariũ

Mauri Beneventum occupant. Gregorius Pa-
2. pa obiit: poſt quē ſedit centeſimus quartus Ser-
Papa 104. gius ſecundus annis tribus: ad cujus electionem
confirmandam Ludovicus Lotharij Imperatoris
filius à patre miſſus, ab eodem Papa in Regem
Longobardorum vnctus eſt. Deſcripto in tres
partes regno, fratres ad vrbem Galliæ Viridunum
conveniunt, & inter ſe pacificantur, datis & ac-
ceptis invicem ſacramentis. Carolus accepit Oc-
cidentalia regna, ab Oceano Britannico vſq; ad
Moſam fluvium: in qua parte ex tunc & modò
nomen Franciæ remanſit. Ludovico Orientalia
regna ceſſerunt, id eſt omnis Germania vſque ad
Rheni fluenta: & aliquas trans Rhenum civita-
tes cum adjacētibus pagis, propter vini copiam.
Lotharius major natu omnis Italię regna tenuit,
cum ipſa Roma; necnon & Provinciam, & me-
diam partem Franciæ inter Scaldim & Rhenum,
quæ mutato nomine ab eo denominata eſt Lota-
ringia. Igitur poſt factam diviſionem Carolus re-
gnat in Francia annis 34 Ludovicus frater ejus
845. in Germania annis 35. Ludovicus Rex Germa-
niæ Abroditos à ſe deficere molientes bello per-
domuit, occiſo Rege eorum: cjuſque populum
& terram ſibi divinitus ſubjugatam per Duces
846. ordinavit. Apud Conſtantinopolim Michaël
& Theodora imperant annis 11. Normanni re-
gnum Caroli graviter infeſtant: & vſq; Pariſius
navigio veniunt: cum Friſonibus tribus prælijs
confligunt: in primo vincuntur, in duobus vin-
cunt. Lodovicus 14. Duces Bohemorū cum ſuis
baptizari fecit. Carolus cum Brittonibus infeli-
847. citer pugnat. Sergius Papa obiit: & ceſſavit
Leo 5. Epiſcopatus menſibus 2. diebus 15 Poſt quē ſe-
Papa 105. dit Leo 5 105. annis 8 menſibus tribus, diebus 6.
Hic decrevit, vt dum Miſſarū ſacra ſolēnia cele-
brantur, nullus laic⁹ in presbyterio ſtare, vel ſe-
dere, vel ingredi pręſumat; niſi tantū ſacra plebs
quæ ad miniſtrationem ſacri officij cōſtituta eſt:
& vt Octavæ Aſſumptionis ſanctæ Mariæ in Ec-
cleſia celebrarentur, quod antè non fiebat.
848. Rabanus ex Abbate Fuldenſi ordinatur Archi-
epiſcopus Magūtiæ. Celebrata Synodo juſſu Lu
dovici Regis apud Magontiam, multa Eccleſiæ
vtilia decrevit. Quædam pſeudoprophetiſſa di-
cens inſtare diem Iudicij, Maguntiam ſollicita-
bat; ita vt etiam aliquos ſacri ordinis ad ſe incli-
naret. Quæ à Rabano increpta, cōfeſſa eſt, ſe per
ſuggeſtionem cujuſdam Presbyteri quæſtus cau-
849. ſa hoc feciſſe. Godeſcalcus hæreticus, ſed non
dicitur in quo hæreticus fuerit, rationabiliter, vt
multis viſum eſt, convincitur: ſed tamen in ſuo
perſeveravit errore. S. Helena Conſtantini
mater, quæ à filio ſuo Conſtantino Romæ in Ec
cleſia ſanctorum Marcellini & Petri martyrum
ſepulta fuerat, à Theogiſo monacho transfertur
in Franciam: & in diœceſi Remenſi magna Frā-
corum veneratione excolitur. Franci à Bohe-
850. mis gravi prælio vincūtur: cui bello ſpiritus ma-
lignus ſe præfuiſſe, per os cujuſdam arreptitij pu-
blicè teſtatus eſt: & per ſe, & per ſocios ſuos, ſci-
licet ſpiritus ſuperbiæ & diſcordiæ egiſſe, vt Frā-
ci terga verterent. Reliquiæ S. Hermetis mar-
851. tyris per Lotharium Imperatorem in Galliā mit-
tuntur: & apud Iudam monaſterium honorificè
conduntur. Fames valida Germaniam atterit,
ita vt pater filium ſuum devorare voluerit: quo
tempore Rabanus multam pauperibus benevo-
lentiam exhibuit. Carolus Rex Francorum fi-
852. lios fratris ſui Pipini regis Pipinum & Carolum

regnum ſuum inquietātes capit, & in monachos
attonſos in monaſterium trudit. Normanni 853.
per mare Britannicum oſtia Ligeris ingreſſi, vrbē
Nannetem invadunt, Epiſcopum Sabbato ſan-
cto Paſchæ baptiſmum celebrantem trucidant,
clerum & populum perimunt: Andegavum, &
Turonos occupant, templum S. Martini incen-
dunt, & vt tempeſtas omnia dirimunt.

Hincmarus Remorum Epiſcopus floret: qui 854.
vitam S. Remigij ſcripſit. Leo Papa obiit: & ceſ-
ſavit Epiſcopatus menſibus duobus, diebus 15.
Hujus papæ anno 4 vt in quibuſdam chronicis
legitur, imperavit Lotharius cum Ludovico filio
annis 5. qui certè jam cum eodem filio legitur an-
nis 11. imperaſſe ab anno 1. Sergij Papæ ſecundi.
Poſt hunc Leonem ſedit Benedictus 2 centeſim⁹
ſextus. Quo per conſpirationem quorumdā ma- *Benedictus*
lignorū depoſito, Anaſtaſius invaſit pręlaturam. *2. Pap.* 106
Sed Anaſtaſio à legatis Lotharij dejecto, & in car
cerem truſo, Benedictus honorificè relocatur: &
ſedit annis 2. menſibus 6. dieb. 10. Normanni,
qui per 20. annos Franciam nimis atteriserant, in
patriam reverſi, inteſtino inter ſe bello vſque ad
internecionem delentur: vt de regia corū ſtirpe
nullus, niſi puer vnus, remaneret. Terræmot⁹ 855.
aëris inſolita commotio, turbines, tempeſtates,
grandines, fulmina, multa multis modis incom-
moda hominibus inferunt. Quidam homo igne
cæleſti conſumptus eſt, veſte illæſa. Lotharius
partito inter filios regno, abrenunciat ſeculo. &
in Prumia monaſterio habitu monachi ſuſcepto;
non multò poſt quievit in Domino. Poſt quem
Ludovicus filius ejus olim à Sergio Papa in Re-
gem inunctus, imperat annis 21. Lotharius verò
frater ejus Lotharingiam tenuit. Obiit Lotharí-
us iſte ex Malmeſberiē. anno Domini 855 regni
ſui 31. Hic ex Ermēgar de filia Hugonis tres filios
habuit: Ludovicum, cui regnum Romanorum &
Italiam tradidit; & Lotharium, cui ſedem Impe-
rialem reliquit; & Carolum, cui Provinciā gu-
bernandam dimiſit. Maginradus eremita mar-
tyrizatur. Rabanus obiit. Conſtantinopoli Mi- 856.
chaël ſolus imperat annis 13. Benedictus Papa o-
biit: & ceſſavit Epiſcopatus diebus 15.
Poſt quem ſedit Nicolaus 1. hujus nominis, papa 857.
107 annis 9. menſibus 2, diebus 20 qui in qui- *Nicolaus 1.*
buſdam chronicis ponitur anno 4. hujus Ludo- *Papa* 107.
vici filij Lotharij. Hujus Nicolai ordinationem
Ludovicus Imperator ſua præſentia roboravit.
Coloniæ orta tempeſtate, populo ad baſilicā S.
Petri cōfugiente, ſubitò fulmen inſtar ignei dra-
conis baſilicam ſcidit, ac penetrante, & tres ho-
mines diverſis in locis vno ictu in mortem deje-
cit: & alios ſex eodē impetu ſemivivos reliquit.
Ethelvulfus Rex Veſtſaxonum poſt longam pe-
regrinationem, qua Romæ moratus fuerat, redit
in Angliam, accepta in matrimonium Iudith filia
Caroli calvi. Ab hoc in quodam chronico texi-
tur linea generationis regum Anglorum ſurſum *Fabuloſa*
versùs vſque ad Adam. Anno Domini 857 duo *hæc genealo-*
filij Ethelvulfi regnum patris partientes, Ethel- *gia hic eſt o-*
baldus in Veſtſaxonia, Ethelbert⁹ in Cantia re- *miſſa.*
gnaverunt.

Franci ſuper crudelitatem Caroli Regis ſui 858.
apud Ludovicum fratrem ſuum expoſtulant, &
eum ad regnandum ſuper ſe contra Carolum in-
vitant. Quod ille inconſultè aggreſſus, turpiter
alienis receſſit finibus. In parrochia Maguntina
ſpiritus malignus evidens nequitiæ ſuæ dedit in-
dicium. Nam primò lapides jaciando, & parietes

Dæmonis infeſtata vexatio. domorum quaſi malleis pulſando, deinde manifeſtè loquendo, furta prodendo, diſcordias inter vicinos ſeminando, homines inquietabat. Denique animos omnium contra vnum hominem commouit, quaſi propter eius peccata ceteri talia paterentur: cuius fruges in vnum coacervatas incendit; qui vbicumque intraret, ſtatim domus illa exurebatur, vt iam non eſſet ei locus manendi, niſi in agris. Propter hoc Preſbyteris letanias agentibus & benedictam aquam ſpargentibus, inimicus lapides jaciendo, multis cruentatis tandem aliquandiu quievit. Preſbyteris autē recedentibus inimicus flebiliter vlulans, tandē Preſbyterum quendam nominatim exprimens, ſe quando aqua benedicta ſpargebatur, ſub cappa illios, quaſi familiaris ſui, latuiſſe profeſſus eſt, accuſans eum cum filia procuratoris concubuiſſe. Sic per triennium inſtitit, donec ibidem cuncta ædificia incendio conſumeret.

859. Ludovicus Rex Germaniæ multa prælia contra ſclavos ſtrenuè geſſit, quorum Princeps dicebatur Raſtrix; cui propter violatam fidē oculos erui juſſit. Principibus Caroli Regis inter ſe diſcordantibus, Britones deſtitutam auxilio terram invadentes, vſque Pictauis omnia vaſtando veniunt, quos redeuntes Carolus proſecutus Britanniā intrat, & pugna conſerta Franci vincūtur, in quorum cæde Britones graſſantur.

860. Numenius rex Britonum dum inſtaret regnū Francorum depopulari, viſum eſt ei, aſſiſtere ſibi S. Mauriliunem Andegavenſem olim Epiſcopum, à quo in capite baculo percuſſus, iram Dei morte perſenſit. Hoc tempore Lentulfus dux Saxonum pater Ottonis ducis, auus Henrici Regis, corpus ſancti Innocentij Papæ à Roma in Saxoniam tranſtulit.

861. Heriſpous filius Nomenei Rex Britonū Carolo Regi confœderatur, & muneratus ab eo, ei' ſe dominationi ſubdit.

862. Lotharius Ludovici frater Rex Lotharingiæ Vualdradam pellicem ſuperducens coniugi ſuæ Thebergæ, conſentientib' Archiepiſcopis Guntario Colonienſi, & Thiethgaudo Trevirenſi, magnam ſibi calamitatem paravit. Ethelbertus Rex Cantiæ moritur, & Sciteburnæ conditur; cuius totum regnum Ethelbaldus adeptus eſt frater eius. Huius tempore manus piratarū appulſa Hamptonam, Vuintoniam vrbem populoſam depopulata eſt.

863. Hubertus Abbas & dux frater Thiebergę Reginæ pro repudio ſororis ſuæ contra Lotharium inſurgit. Guntharius & Tietgaudus Archiepiſcopi Romæ à Papa Nicolao examinati, cùm & ſuis ſynodalibus geſtis, quæ perferebant, & ſuo etiam ore convicti fuiſſent, Epiſcopatu & ſacris gradibus exordinati, anathematizati ſunt; eiſque laica tantum communio conceſſa eſt.

864. Excommunicata pellice Vualdrada, videns Lotharius Rex etiam ſibi excommunicationem intentari, Thiebergam vxorē ſuam recepit. Sed non multò pòſt eadem repudiata, pellicem recepit; nec vltrà vllo correptionis modo ab ea ſeparari potuit.

865. Corpora ſanctorum Martyrū Euſebij & Pontiani dono Nicolai Papæ ad Gallias tranſlata, in monaſterio verò Religioſorum ſancto Petro collatis honorificè tumulātur. Rex Bulgarorum cum ſua gente ad Chriſtianiſmum converſus, miſſis ad eum à ſede Apoſtolica ſacris Ordinis miniſtris, acceptis etiā à Regę Ludovico ſubſidiis, adeo in fide ſolidatur, vt non multò poſt maiore filio in Regem ordinato, ipſe abrenuntians ſæculo monachus factus ſit. Sed cùm filius eius juveniliter agens ad gentilitatis cultū vellet redire, militiæ cingulo & cultu regio reſumpto, filium perſecutus cepit, & oculis eius effoſſis eum in carcerem truſit, & filio juniore in regnum locato ſacrum habitum recepit, & in eo vſque ad finē vitæ perſeveravit. Ludovicus Rex Noricorum, id eſt Bajoariorum, filius Ludovici pij poſt feſtivitatem Paſchalem regnum ſuum inter filios ſuos diviſit, & Carolo dedit Noricam, id eſt Bajoariam, & Marias contra Sclavos & Lōgobardos: Ludovico verò Thoringiam, & Auſtraſios Francos, & Saxoniam: Carolo alteri Alemanniam & Curavalam, id eſt comitatum Cornugalliæ. Harelpem à ſuis peremptο, Salomon filius ejus ſuper Britones regnat, qui Carolo contra ſe venienti confœderatur. 866. Normani Galliam repetentes, Nannetis, Andegavis, Pictauis, & Turonis terminos depopulantur. Quibus accurrentes duces Aquitaniæ Ranulphus, & Robertus fortis Malchio, dum ipſi incautè prœliantes perimuntur, cæteri à Normannis vt oves à lupis acervatim ſternuntur.

867. Saracenis Beneventanam regionem incurſantibus Ludovicus Imperator viriliter occurrit: ad cuius auxiliū Lotharius frater properans, multa quidem prælia cum eo ſtrenuè geſſit: ſed exercitu ſuo propter intēperiem aëris morbis & morſibus araneorum nimis gravato cum multo ſuorum diſpendio redijt. Hoc anno regnavit Ethelredus filius Ethelnulfi: qui cum Danis multa bella geſſit. Vno anno novies collatis & infeſtis ſignis conflixit. Interfecti ſunt à parte Danorū comites 9. Rex vn', populus ſine numero. Obijt Nicolaus Papa: poſt quem 108 ſedit Adrianus 2. annis 5. Sed ſecundùm quædam chronica ponitur duobus annis tardiùs. *Adrianus 2 Papa 108.*

868. Cometes manifeſtè apparuit. Michaël imperator Græcorum ſenſu diminutus familiares ſuos jubebat occidi, quos ad ſe rediens ſibi præſentari exigebat. Baſilius, quem Michaël Imperator pauperem ex familia vnius Abbatis ſibi aſciverat, & cubicularium factum ad tantos honores provexerat, vt alter ab Imperatore appellaretur, ſæpe juſſus ab Imperatore per inſaniā occidi, timens, ne tali occaſione occideretur, elegit magis ipſe Imperatorem interficere, quàm ab eo interfici, & imperavit annis 17.

869. Corpus ſancti Mauri diſcipuli ſancti Benedicti à Glana folio in Burgundiam propter timorē Normannorū transfertur, ad Cœnobiū Foſſatenſe, q̄ conſtruxit S. Balbertus' diſcipul' S. Colūbani.

870. Lotharius Rex ad Adrianum Papam ſe excōmunicatum vadit; à quo dum pro cōprobatione innocentiæ ſuæ ad examinationem corporis & ſanguinis Domini tam ipſe quam optimates invitati fuiſſent; & ipſe, & omnes qui cum eo corpus Domini temere accipere præſumpſerunt, intra ipſum annum perierunt, ipſo ſtatim in reditu Placentiæ defuncto.

871. Coloniæ celebrata Synodo ad dedicationē Eccleſiæ à tribus metropolitis Luitbperto Moguntino, Bertulfo Trevirenſi, Vuilleberto Colonienſi, cum ab eis maior Eccleſia ſancti Petri deberet dedicari, præcedente nocte auditæ ſunt voces malignorum ſpirituum inter ſe dolentiū & conquerentium, ſe à poſſeſſis diu ſedibus debere expelli. Carolus Rex Francorū defūcto fratre ſuo Lothario, dum Lotharingiam ſolus

vſurpare

vſurpare nititur, per moderantiam & induſtriā fratris ſui Ludovici Regis Germaniæ ad hoc attractus eſt, vt æqualiter inter ſe regnum fraternalis dividerent. Cujus Ludovici exercitus contra Sclavus varia bella vario eventu geſſit. Carolū
872. *Regis Francorum infelicis calamitas.* Regem Francorum domeſtica in filiis calamitas afflixit. Siquidem Carlomannum in clericatu vſque ad Diaconatus officium provectum pater cepit & excæcavit: pro eo quòd ad apoſtaſiam converſus, & omni genere nocendi regnum perturbans, alter quidam Iulianus effectus erat. Alter filius eius Carolus dum inconſultè voluiſſet experiri cujuſdam Albuini militis fortitudinem, ab eodem Albuino ignorante quis eſſet, interfectus eſt. Baſilius Imperator Græcorum inter cetera munera miſit Luduvico Regi Germanorum chriſtallum miræ magnitudinis gemmis & auro ornatum, cum parte non modica ſanctæ Crucis. Obiit Ethelredus Rex Ethevulfi filius. Poſt quē regnavit Alfredus filius Ethevulf junior: qui olim à Papa Leone 5. vnctionem regiam, & coronam ſuſceperat. Hic regnavit annis 28, & menſibus ſex. Novem continuis annis cum hoſtibus pugnavit: qui cùm quadam die in inſula incluſus, ſolus domi eſſet, ſociis per oram fluminis ad piſcandum diſperſis, corpus curis ægrum ſopori dedit: & ecce ſanctus Cuthbertus Lindiſarnenſis quondam Epiſcopus ſic dormientem alloquitur. Ego ſum Cuthbertus, ſi audiſti, miſit me Dominus, vt tibi proſpera nunciem. Anglia jādudū peccatorum ſuorum pœnas luit. Modò tandem indigenarum ſanctorum meritis à Domino reſpecta eſt. Tu miſerabiliter regno extorris poſt paucum tempus in ſolio glorioſè reponeris. Et hoc tibi ſignū. Venient hodie piſcatores tui magnam piſciū multitudinē corbibus evehentes, quod mirum eſt; cum gelante aqua fluminis nihil tale ſperetur, ſed & tempus frigidum omnē artem piſcantiū eludit. Tu fortunæ ſecundę cōpos, [illegible]mento liberatoris tui, & eius nuntij. Hoc idem viſum eſt per ſomnium matri ſuæ. Experrecti ambo ſomnia ſua referebant; & ecce piſcatores adveniunt cum magna piſciū copia Nō multò pòſt ergaſtulum exire auſus, in quo à Danis tenebatur, magna aſtutia periculū fecit. Regis enim Danorum ſubiit tentoria ſub ſpecie nūſij, vnios tātum ſibi fideliſſimi fruens conſcientia. Ibi tamquā artis oculatoriæ profeſſor, etiā in ſecretiora triclinij omnia arcana oculis & auribus percepit, pluresque dies ibi moratus ad Ebungiam rediit, exponéſque ſociis omnia, irruit repente ſuper barbaros otioſos, quorum plurimis occiſis, reliqui cum rege ſuo dederunt obſides, q̃ Chriſtiani fierent, & ab Anglia diſcederēt, q̃ & fecerunt. Rex eorū Gedrum, quē noſtri Gurmindum vocāt, cum 30. proceribus & omni penè populo baptizatus, & in filium ab Elfredo Rege ſuſcept⁹ eſt. Ceteri ex Danis, qui Chriſtiani eſſe noluerunt, cum Haſtingo mare transfretaverunt. Secundum quædam chronica 8. ſyno-
Ioannes 8. dus ſub Adriano Papa facta eſt: Poſt hunc ad
Papa 109. annum ſedit 109. Ioannes 8. annis 10. diebus 2.
873. Ad hunc Ioannem Ioannes Romanæ Eccleſię diaconus ſcripſit vitam primi Gregorij Papæ in 4. libellis laudabiliter editam. Adalgiſus dux Beneventanorum à Græcis ſeductus, cōtra Ludovicum Imperatorem rebellat, & multas Italiæ vrbes ab eo deſciſcere facit. Cui Imperator viriliter repugnās, Beneventum & Capuam capit: ſed dolis Adalgiſi perſuaſus exercitum dimittere, ita ab eo eſt circūventus, vt non poſſet evadere, niſi turpi fœdere facto compulſus iuraſſe Adalgiſo ſe nunquam in vita ſua in Beneventi fines intraturum Ob hoc Adalgiſus à Senatu Romano re⁹ maieſtatis & hoſtis publicus adjudicat⁹, & bello contra ſe decreto in Corſicam fugit Carolus iunior Ludovici Regis Germanorum filius à dæmonio graviter in præſentia patris & optimatū eius vexatus, in ipſa vexatione cōfitetur hoc ideo ſibi contigiſſe, quia contra patrem ſuum conſpirationem facere moliebatur.

In Italiæ Brixiæ tribus diebus ac noctibus ſanguis de cælo pluiſſe narratur. Normani à regno 874.
Germaniæ tributum exigentes, ab exercitu Ludovici graviter cæſi vincuntur. Innumerabiles locuſtæ Galliam depopulantur, cæteris locuſtis maiores, habentes ſenas alas, ſex pedes, duos dētes lapide duriores; vt caſtrorum acies turmatim volantes, duces cū paucis itinere vnius diei mittentes ad metāda loca venturæ multitudini, circa horam nonam ad locum prævisum venientes, ibique ſolis ortum expectantes per ſpatium vni⁹ dierę aērē velabāt, ipſum ſolis ſplendorē obnubilātes; ore lato, extenſo inteſtino omnia viridia in herbis & arboribus vaſtabant, ſpatium diurni itineris 4. aut 5. millibus extendentes. Hæ miſerabili ſpectaculo vſque ad mare Britānicum pervenientes, tandem flatu ventorum in profundū maris demerſæ ſunt; ſed æſtu oceani ad littua reiectæ, putredine ſua aēre corrupto multos perire fecerunt. Secuta fames valida multos conſūpſit inedia, vt penè tertia pars hominum conſūpta ſit in Gallia.

Hiems ſolito aſperior & prolixior: nix & gelu 875.
à Calendis Novembris vſque ad æquinoctū vernale. Ludovico Regi Germanorum apparuit in *Ludovici*
ſomnis genitor ſuus Ludovicus pius, admonens *pij post mor-*
eum per nomen ſanctæ Trinitatis, vt eum eriperet *te apparitio.*
à tormentis, quibus detinebatur, vt tandem æternam requiem habere mereretur. Ob hoc ad diverſa monaſteria eleemoſynis deſtinatis obnixè filius ſuccurrebat patri, Vnde datur intelligi, q̃ licet idem Imperator multa Deo & hominibus placita feciſſet, plurata mē Deo cōtraria in regno ſuo fieri conſenſit. In quibus graviora videbantur, quod hæreſi Nicolaitarum non reſtitit, & monita Gabrielis Archangeli duodecim capitulis comprehenſa, quæ Einarch⁹ ei legenda & ſervanda obtulit, ſervare non ſtuduit. Normani vrbem Andegauis quaſi in ea habitaturi cum ſuis omnibus occupāt Ad quā oppugnandam Carolus Rex aſcito Salomone Rege Britonum multis diebus eam obſedit Sed cùm Normani ad deſperationē adducti fuiſſent, Rex multo exercitu pecunia ab eis accepta egreſſum eis annuit, eiſq; hoc pacto pejora faciendi locum dedit.

Cometes ſolito rutilantior apparet. Subita & 876.
nimia aquarum inūdatio facta eſt in Iunio, ita vt in Saxonia villa quædam longè à torrentibus & fluminibus remota in momēto cum hominibus & beſtiis, cum arboribus & ædificiis, cum Eccleſia & altari penitus abſorpta ſit, vt nullum habitationis remanſerit veſtigium. Ludovicus Imperator in Italia moritur: cuius patruus Carolus calvus Rex Francorum Romam pergit: vbi Ioanne Papa & Romanis per munera ſibi conciliatis Imperator creatur, & imperat annis 2. Britones Rege ſuo Salomone mortuo pro contentione regnandi inteſtinò inter ſe bello colliduntur, ſicque inviti ceſſant ab exterminio Galliæ.

877. Carolus calvus poſt adeptum Imperium vltra ſe elatus conſuetudines Græcorum, parvipendens, Græcas glorias, & habitus inſolitos affectabat; & talari dalmatica indutus, deſuper accinctus baltheo pendente vſque ad pedes, capite involuto velamine ſerico, & diademate impoſito pendebat: & cùm eſſet lepore timidior, & paratior hoſtes fugere, quàm fugare: fratrem ſuum Ludovicum Regem Germaniæ laceſſebat: minatus ei tantas copias ſe conducturum, vt ab equis flumine exhauſto, ipſe per aridũ alveũ Germaniæ regnum intraret. Henricus monach' vitam ſancti Germani Autiſſiodorẽſis heroico metro in ſex libellis luculenter exaratã Carolo Imperatori obtulit. Ludovicus Rex Germaniæ moritur, relinquẽs tres filios ſuos heredes: quibus regnum ſuum, vt ſuprà diximus, diviſit: qui regnavit ſuper filios ſuos in omni pietate ſua annis decem, obiit anno regni ſui 54. Filij eius fuerunt Ludovicus junior, & Carolus, qui nõ multò poſt imperavit, & Carlomannus pater Arnolfi Imperatoris. Carolus autem calvus Imperator de morte fratris ſui gaviſus, injuſtitiam, quam contra fratrem conceperat, contra filios fratris perficere paratus, cum 50. & eo amplius hominũ millibus regnum eorum aggreſſus, Coloniam vſque venit; filiis Ludovici aliàs occupatis. Ludovicus autem junior legatione ad patruum miſſa, rogat ea quæ pacis ſunt. Quod cùm impetrare non poſſet, viriliter eum bello excepit; eumque victum cum nimio exercitus damno fugere cõpulit, & cum multo dedecore. Ingruente in Germania pecorum peſtilentia, dum canes vndique collecti cadaveribus incumberent, ita diſparuerunt, vt nec vivi, nec mortui repeti-
rentur. Carolus Calvus Romam ſecundò pro- 878.
fectus, Boſoni germano vxoris ſuæ neptem, filiam Ludovici Imperatoris vxorem dedit, & data ei Provincia in Regem coronavit, vt etiã Regibus imperare videretur. Qui audiens fratrueles ſuos Carlomannum & Carolũ contra ſe exercitum adducere, pavore ſolutus reditum parat; & in reditu à quodam Sedechia Iudæo malè potionatus Mantuæ moritur, anno Imperij tertio inchoante, regni autem 38. tertio Nonas Octobris: qui coronatus fuerat Romæ in Imperatorẽ octavo Calendas Ianuarij.

LIBER XLVI.

CArolus iſte calvus monaſteriũ S. Cornalij apud Compendiũ fundavit & perfecit. Hic caſtrũ cogitaverat ipſe facere ad inſtar Conſtãtinopolis, quẽ Carolus magnus apud Villam ſuam Aquiſgrani inſtituerat, inſtituit apud villam S. Dionyſij. Et quoniã Eccleſiæ S. Dionyſij multa rapuerat, quę alij dederant, ſpineam coronã Domini, & vnum de clavis, & de ligno crucis, & alia quædam ei obtulit. Sudarium verò apud Compendium reliquit. Hæc inſtituit ipſa tempore Nicolai Papę. Antequam autẽ reliquiæ iſtæ oſtenderentur populo, tanta fames ſolebat eſſe in Gallia, vt aſinos & caballos comederent: quod per Domini miſericordiã poſtea ceſſavit. Sigebertus dicit, hũc Carolum in reditu à Roma mortuum fuiſſe Mãtuæ. Alibi legi ego, quòd Romã pergens, in itinere obiit, & ſepultus eſt apud Lugdunũ in monaſterio Mantuay. Poſt multum tempus apparuit ipſe in viſu noctis cuidam Monacho ſancti Dionyſij, nomine Erthongario, & in eadam nocte cuidam clerico ſancti Quintini Viromãdenſis, nomine Alphoni, dicens vtrique, ſe eſſe Carolum Calvum. & ex Dei juſſu eis apparuiſſe, vt diceret eis, quòd Deo, & ſancto Dionyſio diſplicebat, quòd corpus eius non eſſat ſepultum in Eccleſia S. Dionyſij, cui tanta munera pro Dei honore contulerat. Irent ergo, & dicerent Ludovico filio ſuo, & proceribus regni, vt eum referrent. Sic ergo relatus eſt tempore Valteri Abbatis ſancti Dionyſij, & ſepultus in Eccleſia, S. Dionyſij ante altare ſanctæ Trinitatis. Hoc tẽpore claruit Ioannes Scotus, vir perſpicacis ingenij, & mellitæ facundiæ; qui dudum concrepantibus vndique bellorum fragoribus per Frãciã, ad Carolum calvum tranſierat: cuius rogatu Hierarchiam Dionyſij Areopagitæ è Græco in Latinum verbum è verbo tranſtulit. Compoſuit etiam librum, quem *De natura diviſione* titulavit, ad quæſtiones ſolvendas bene vtilem; ſi tamen ei in aliquibus ignoſcatur; in quibus à Latinorum tramite deviavit, dum in Græcos acriter oculos intendit. Hic ſuccedentibus annis munificentia Elfredi allectus, venit in Angliã, & apud monaſterium Malmeſberienſe à pueris quos docebat graphiis, vt fertur, perforatus, etiam martyr æſtimatus eſt. Huius hoc Epitaphium fuit.

Clauditur hoc tumulo ſanctus ſophiſta Ioannes,
Qui ditatus erat jam vivens dogmate miro,
Martyrio tandem Chriſti conſcendere regnum,
Quo meruit ſancti regnant per ſecula cuncta.

Scabri ſunt hi verſus, & moderni temporis lima carentes. Eodem tempore claruit Milo monachus ſancti Amandi; qui vitam ſancti Amandi metricè compoſuit, & librũ *de ſobrietate* ad Carolum calvum ſcripſit. Sub hoc Milone adoleſcebat nepos eius Hubaldus, qui in ſeptem artium Liberalium peritia clarus, egregiè præter cetera in muſica claruit: & de multis ſanctis cãtus dulci & & regulari modulatione compoſuit.

Poſt Carolum calvum regnat in Francia Lu- 879.
dovicus filius eius, cognomento Balb', annis 2. Iunior verò Carolus filius Ludovici Germanorum Regis Imperium adeptus eſt; annitentibus ſibi quibuſdam nobilium Romanorum: quamvis Ioannes Papa ſatageret Imperium transferre ad Ludovicum Balbum. Qui Ioannes propter hoc injuriatus à Romanis, quia Carolo non favebat, venit in Franciam, & cum Rege Ludovico Balbo anno penè vno moratus eſt. Normannorum pluſquam 5 millia à Francis in Gallia cæſa ſunt. Hyringus fugatus ab Anglia ab Elfredo Rege, vt ſuprà dictum eſt, cum ſuis transfretavit; & Pariſius, & Turonis, & multas alias vrbes, quæ ſupra Sequanam & ligerim ſitæ ſunt, civibus evacuans, vſque ad Tyrrhenum mare graſſatus eſt.
Odo Cluniacenſis Abbas. 880.
Hic Haſtingus vaſtatis ſuperioribus Gallię partibus, obſedit Turonum, cuius cùm murus crebro pulſaretur ariete, confugitur ad corpus ſancti

Martini, & deferunt illud ad locum debiliorem, mortuum pro vivis defenſorem facientes. Mox fugerunt Dani, quos Turonici perſecuti ſunt vſque ad ſextum lapidem. Ibidem ædificata eſt ſancti Martini Eccleſia, in loco illo, vbi ſanctum corpus ſubſtiterat. Ibidem erant antiquarum maceriarum ruinæ, vbi dicebatur ſolafuiſſe Valentiniani; in qua ſedens, non dignatus eſt aſſurgere Martino, donec afflante incendio territus aſſurrexit. Poſt tria luſtra ſuper Haſtingi, venit ab eiſdem finibus Rollo. Qui victis Britonibus & Flandrẽſibus, & vrbibus eorum & oppidis ſuccenſis, venit Cenomanum, & obſedit eam: miſit præſides exercitus ſui ad Turonum. Sed tũc Dei prvidentia Car° & Ligeris adeo inundaverãt, vt ad Turonũ accedere non poſſent. Porrò ſexdecim monachi gladio percuſſi, Abbas & alij 24. in cavernis latitantes euaſerant. Qui ad huc reſeruati ſunt, vt patroni ſui corpus proſequerentur. Abbas tamen Herbernus de latebris abſtractus nullis tormentis cogi potuit, vel theſauros Eccleſiæ prodere, vel monachos latitãtes. Horũ nullus reſiduus fuit, quem non Martinus Eccleſiæ regimini præficeret. Tunc Abbas & illi 24. recedentibus Danis, à Canonicis ſancti Martini cum reverentia ſuſcepti ſunt, & adducti ad vrbem, & ibi aliti. Tranſactis ſex menſibus Rollo Cenomanum cepit. Tunc tranſmiſſum eſt corp° ſancti Martini Aurelianis; cujus cuſtodes fuerũt Herbernus Abbas cum 24. monachis, & 12. Canonicis, & 12. burgenſibus Novicaſtri; qui illis in omnibus neceſſariis providebant. Poſtea pervenerunt ad ſanctum Benedictum. Deinde audientes, quòd Rollo jam Aurelianis veniſſet, perrexerunt Cableiam, poſtea Autiſſiodorũ, vbi innumera miracula facta ſunt in Eccleſia beati Germani. Guillelmus. Cùm adventãtes pro remediorum gratia plurima conferrent, orta eſt lis pro partitione pecuniæ inter Turonicos & Autiſſiodorenſes. Ad hanc litem ſoluendam ponitur leproſus inter duorum ſanctorum corpora. Arcetur tota nocte humana cuſtodia. Luceſcẽte aurora apparuit pars illa leproſi, quæ proxima fuerat Martino, tota curata, altera adhuc remanente leproſa. Regyratur corpus, & obvertunt Martino latus morbidum. Altero mane repertus eſt totus curatus, cedente Germano honori hoſpitii ſui. Eo tẽpore Dani per annos tredecim Gallias infeſtaverunt, donec tandẽ ab Arnulfo Imperatore multis præliis victi in Angliã refugerunt. In quo ſpatio Elfredus totam inſulã, præter id quod Dani habebãt, ſuis ſubdidit. Qui Cinidoniam caput regni Merciorum dedit cuidam primario cum filia ſua Egelfreda; ex qua idẽ primari°, nomine Etelred°, tulit liberos Ethelendã & Edvardũ, qui poſtea regnavit. Hic Elfredus jã duodẽnis expers õnis literaturę erat. Sed tamen à matre benigno ludo invitatur, vt pro munere, quem in manibus tenebat ſuſciperet, ſi citò addiſceret, joco literas ingreſſus, aviditate ſiticuloſa cõbibit. Hos libros in Anglicam linguã convertit: Oroſium, Paſtorale ſancti Gregorij, Geſta Anglorum, Boëtij librum De conſolat. Tempus diurnum ita dividebat. Octo horas impendebat in ſcribendo, orando, & legendo; octo in cura corporis, octo in expediendis regni negotiis. Eratque propter hoc in Capella ejus candela 24. partium, Æditnuſq;, qui per combuſtionem candelæ Regem de ſingulis officiis admoneret. Dimidiam portionem omnium cenſuum ſuorũ juſtè dumtaxat acquiſitorum monaſteriis delegavit. Cunctus præterea redditus in duas diviſit partes, & deinde primam in tres: quarum vnam dedit miniſtris ſuis curialibus, ſecundam operatoribus, quos jugiter in novarũ ædium conſtructione mirabili, & ignoto Anglis modo conſtruebat: tertiam advenis. Secunda pars redditũ ita diviſa eſt, vt prima daretur pauperibus regionis ſuæ, ſecunda monaſteriis, tertia . . . . quarta tranſmarinis Eccleſiis.

Semper in ſinu geſtabat libellum, in quo continebatur diurnus curſus Pſalmorum, vt quando vacabat, arriperet, & precaretur. Filiã Ethelfeldã dedit vxorem Balduino comiti Flandriæ; ex qua ille habuit Arnulfum, de quo ſunt Comites Flãdriæ: & Adulphum, qui ſuſcepit à Patre Bononiæ comitatum. Sepultus eſt Vuintoniæ in monaſterio ſuo. Rollo autem iſte, de quo ſuprà dictum eſt, nobili quidem, ſed per vetuſtatem obſoleta proſapia Noricorum, Regis præcepto patria pulſus, multos, quos vel æs alienum, vel conſcientia ſcelerum exagitabat, magnis ſpebus ſollicitatus ſecum abduxit, pyraticam aggreſſus, cui non hæſit: cujus cives nec armis nec muris confiſi, beatæ Mariæ ſimperatum adorant, id eſt camiſiam; quam Carolus Calvus à Conſtãtinopoli cum aliis reliquiis advehi fecerat. Hanc camiſiam in modum vexilli ſuper propugnacula cuſtodum exponunt; hoſtes viſam ridere, & in eam ſagittas dirigere. Quorum oculis mox obtenebratis, nec antè reudere, nec retrocedere valebant. Quod videntes oppidani, mira eorum cæde ſe ſatiarunt. Evaſit tamen Rollo, quem ſuæ fidei Deus reſervabat. Nec multò pòſt Rothumagum, & confines ejus vrbis obtinuit, anno Domini 8.6. anno ſcilicet vno ante mortem Caroli Calvi: cujus filius Ludovicus Nortanimbros quidem vicit, ſed non expulit. Hæc Guillelmus, qui ſemper ponit mortem Caroli vno anno citiùs, quàm Sigebertus: qui Sigebertus numquam ponit cognomen hujus Caroli, quia numquam nominat eum Calvum, ſed ſimpliciter Carolum. Alij cum hiſtoria Calvum cum appellant. Sol hora diei nona ita obſcuratus eſt, vt ſtellæ in eo apparerẽt. Ludovicus Balbus moritur apud Compendium in palatio, ſexto Idus Aprilis, vxorem ſuam gravidam relinquans: ſecundum Vuillelmum anno Domini 87 . ſecundùm Sigebertum, duobus minùs, tardiuſq; . De Imperio Francis variè ſentientibus; aliis illud filio Ludovici Balbi ex concubina deberi judicantibus; alijs Boſoni Provinciæ Regulo ad illud injuſtè invadendum aſſentientibus, qui habebat vxorem neptem Caroli Calvi; alijs illud regno Germaniæ reſociare volentibus. Naſcitur interim Ludovici Balbi filius poſthumus. Is ex nomine avi Carolus nominatus eſt. Filij tamen Ludovici Balbi ex concubina Ludovicus & Carlomannus interim regnum Francorum inter ſe dividentes regnant annis 5 qui ſemper Boſonẽ perſecuti ſunt. In ſilua Franciæ carbonaria pluſquã 881. novem millia Romanorum cæſa ſunt. Guillelmus. Ludovicus frater Carlomanni cum Normannis bellum gerens, in pago Meminiaco victoriam adeptus eſt, & non multò pòſt obiit, pridie Nonas Auguſti anno Domini 882 Regnavit autem annos duos, menſes tres, dies viginti quatuor. Cui ſucceſſit frater ejus Carlomannus, qui 882. regnavit annos tres, & dies ſex.

Carolus Rex Germanorum, fratre ſuo Carlo-

lomanno defuncto, & non multò pòſt Ludovico
altero fratre ſuo immatura morte prævento, poſt
claras de inimicis victorias regnum Germaniæ
totum obtinuit ſimul cum Imperio Romanorũ.
Carolus Romæ à Papa Ioanne benedicitur.
Normanni adjunctis ſibi Danis Franciam & Lotharingiam peruagantes, Ambianum, Attrebatũ,
Corbeiam, Cameracum, Tarvennam, fines Noricorum, Menapiorum, Bredatenſium, omnemque terram circa Scaldum flumen, monaſteria
Sanctorum Vualerici & Richarij ferro & igne
devaſtant. Vvalfluvium ingreſſi, totam Batuam,
palatium etiam Neomagi incenderunt. Eodem
anno Godefridus & Sigefridus Reges Normannorum cum inæſtimabili multitudine juxta Moſam in loco Haſlan conſedentes, Leodium, Trajectum, Tungriam, Coloniam, Bunnã cum adjacentibus caſtellis comburunt. Aquis in palatio
equos ſtabulantes, oppidum ipſum & palatium
incendunt Monaſteria Stabolaus, Malmundariũ,
Indam, Pruniam incendunt. Sacri ordinis in
vtroque ſexu miniſtri vbi poterant opportuniùs,
latebant; & ſanctorum corpora & pignora locis
tutioribus abſcondebant. Ad hæc mala Hug
filius Lotharij ex concubina Vualdrada in Lotharingia, & Boſo ſuprà ſcriptus in Burgundia
883. tyrannizabant. Normanni Treverim incendunt, & Metas vſque perveniunt; ibique cõſerto prælio Chriſtianos vincunt: in quo prælio
Gualo Metenſium Epiſcopus cæſus eſt. Carolus imperator à Gallis & Germanis in auxilium evocatus, Normãnos obſidet: cum quo
Gudefridus Rex facto fœdere, vt ſibi Friſia provincia, & Giſla filia Lotharij Regis daretur, baptizatus eſt, & àb Imperatore de ſacro fonte ſuſceptus Sigefrido quoque Rege nimis imminuto, eos à ſuo regno recedere fecit. Qui mox Frãciam repetentes, poſt multas incurſiones, à Carlomanno Francorũ Rege duodecim millia marcarum argenti probati pro tributo exigunt: &
ſic in duodecim annos pacem promittentes, mare repetunt. Hoc tempore Rudolphus quidam
corpus ſancti Calixti Papæ & martyris, qui jejunia quatuor temporum inſtituit, à Roma in Frã-
884. ciam tranſtulit. Guillelmus. Hoc anno mortuus eſt Carlomanus Rex Francorum, octavo
Idus Decembris, à ſingulari fero percuſſus in
ſaltu Eonelino, in monte aërio. Deinde Carolus
Rex Suevorum filius Ludovici Regis Bajoariorum monarchiam totius Imperij Romanorum
& Francorum aſſumpſit anno Domini 885.
885. Igitur mortuis duobus fratribus Francorum
Regibus, Normanni Franciam repetunt, dicentes, ſe cum Rege Francorum tantùm, non cum
Francis pactum pacis percuſſiſſe. Vnde Franci
compulſi Carolum Imperatorem ad auxilium
ſuum invitant, & Franciam ei ſubjiciunt, ſecundùm Sigebertum. Qui contra Normannos apud
Lovanium caſtra metatos ſemel & bis exercitũ
miſit, ſed nil dignum fecit. Regnavit tamen in
Francia ab hoc anno annis quinque. Hincmarus fit Remorum Epiſcopus.
886. Sigebertus hoc anno ponit Marinum papam,
Marinus qui in aliis chronicis tribus annis anteponitur,
Papa 110. id eſt anno 883. Hic fuit Papa 110. & ſedit anno
vno menſib. 5 Hug filius Lotharij Regis ex Valdrada pellice, paternum Lotharingiæ regnũ rebellando aſſequi ſperans, Godefrido Normannorum Regi, cui ſoror ſua Giſla nupſerat, mediętate affectati regni promiſſa perſuadet, vt ab Imperatore imperiales fiſcos ad libitum ſuũ ſibi addi peteret: per hoc vtrinque Imperatorem circumvenire putans; ſi annueret, Dani & Normanni hoſtes regni in viſcera regni immitterentur; ſi
negaret, juſtã rebellandi cauſam habere videretur. Ad hoc tractandum, juſſo Imperatoris Henrico Duce, & Godefrido in Batuam convenientibus, inter agendum Godefridus cum ſuis perimitur; nec multò pòſt etiam Hug ab Henrico excæcatur, & noviſſimè in monachum Prumiæ attondetur. Apud Conſtantinopolim Baſilio Imperatore mortuo, Leo filius ejus imperat an. 18.
Normanni à Lovanio exeuntes, Pariſius obſident: contra quos Henricus Dux exercitũ ducens, dum incautè equitat, in foveã, quam Normanni fecerant, & quiſquiliis operuerant, lapſus
trucidatur. Hic Dux & Abbas miræ pietatis &
prudẽtiæ moritur. Agapitus fit Papa poſt Marinum. Hic tamen in aliquibus libris non annotatur. Fuit autem Papa 111. vix anno vno. 887.
Agapitus Papa 111.
Carolus Imperator cùm Normannos nequiret expellere, tandem facto cum eis fœdere, conceſſit eis regiones, quæ erant vltra Sequanã, quarum incolæ contra ſe rebellabant: quæ pars Frãciæ à Normannis Normannia appellata eſt. 888.
Guillelmus. Hujus Caroli fertur hæc viſio. *Viſio Caroli*
In nomine Dei ſummi, Regis Regum, ego Caro- *Calui forſã*
lus Imperator, gratuito Dei dono Rex Germa- *ficta.*
norum, & Patritius Romanorum, atq; Imperator Frãcorum, ſacra nocte diei Dominicæ, poſt
celebratum nocturnarum horarum divinũ Officium, dum irem repauſare, & vellem ſomnum
capere, venit vox ad me terribiliter dicens. Carole, exiet à te modo ſpiritus tuus in hora non
modica. Statimque fui raptus in ſpiritu; &
qui me ſuſtulit, erat candidiſſimus, tenens in
manu ſua glomerem lineum, clariſſimum jubar
luminis emittentem; ſicut ſolent cometæ facere,
quando apparent, cœpitque illum diſſoluere,
& dixit ad me. Accipe filum gloměris micantis,
& liga & noda firmiter in pollice tuę manus dexteræ; quia per illum duceris in labyrintheas infernorum pœnas. Hoc dicto præceſſit me velociter, diſtorquens filum lucis ſui glomeris, duxitque in profundiſſimas valles igneas, quæ erant
plenæ puteis ardentibus pice & ſulphure, plumbo, & cera, & adipe. Ibi inveni Pontifices patris mei & avunculorum meorum. Quos cùm
pavens interrogarem, cur tam gravia paterentur tormenta, reſponderunt. Fuimus Epiſcopi
patris tui, & avunculorum tuorum, & dum debuimus illos & populum eorum de pace & concordia cómonere, ſeminavimus diſcordias, & fuimus incentores malorum. Ideo nunc incendimur in iſtis tartareis ſuppliciis, & nos, & alij homicidiorum & rapinarum amatores. Huc etiam
tui Epiſcopi & ſatellites venient, qui ſimiliter amant nunc facere. Et dum tremebundus auſcultarem, ecce nigerrimi dæmones avolantes cũ
vncis igneis, volebant apprehendere filum glomeris, quem in manu tenebam, & ad ſe attrahere. Sed reverberantibus radiis illius glomeris non valebant illum attingere. Deinde poſt
tergum meum currentes, voluerunt me aduncare, & in ipſos puteos ſolphureos præcipitare. Sed
ductor meus qui portabat glomerem, jactavit
ſuper ſcapulas meas filum glomeris, & duplicavit illum, traxitque me poſt ſe fortiter, ſicque
aſcendimus ſuper montes igneos altiſſimos, de
quibus oriebantur paludes & flumina ferventia,

& omnia metallorũ genera bullientia. Vbi reperi innumeras animas hominũ, & principum patris mei, & fratrum meorũ, & præcipitatas, alias vſq; ad capillos, alias vſque ad mentũ, alias vſque ad vmbilicũ; & clamaverunt ad me ejulando. Dum viximus, amavimus tecũ, & cum patre tuo, & cũ fratribus tuis, & cum avunculis tuis facere prælia, & homicidia, & rapinas, pro cupiditate terrena. Ideo in iſta bullientia flumina, & metallorũ diverſa genera torquemur. Et cùm ad hæc timidus accederem, audivi retro me animas clamantes: potentes potenter tormenta patiẽtur. Et reſpexi, & vidi ſuper ripas fluminis bullientis fornaces piceas & ſulphureas, plenas magnis draconibus, & ſcorpionibus, & ſerpentibus diverſi generis: vbi etiã vidi aliquos patris mei principes, & fratrum meorum, & avunculorum meorum, dicentes mihi. Heu nobis, Carole! vides, quàm gravia habemus tormenta, propter noſtram malitiam & ſuperbiam, & mala conſilia, quæ Regibus noſtris & tibi dedimus, propter cupiditatẽ. Cumque dolendo contremiſcerem, accurrerunt ad me dracones apertis faucibus plenis igne & ſulphure & pice, volentes me inglutire. At ductor meus triplicavit ſuper me filum; à cujus radiis claritatis ſuperata ſunt ora eorum ignea: & pertraxit me validiùs: & deſcendimus in vallem quæ erat ex una parte tenebroſa, & ardens, velut clibanus ignis: ex altera verò parte tam amœniſſima & ſplendidiſſima, vt nulla ratione dicere valeam. Vertiq; me contra tenebroſã & flammivomam partem, vidiq; ibi aliquos Reges de genere meo in magnis ſuppliciis: & inde nimis anguſtiatus, putavi me ſtatim in ipſis ſuppliciis demergendum à gigantibus nigerrimis, qui ipſam vallem conflamabant generibus ignium: & valde tremens, glomeris fili illuminante oculos meos, vidi è latere vallis paulũſper albeſcere lumen, ibique duos fontes fluere. Vnus erat nimiùm calidus, alter verò clarus & tepidus; & erãt ibi duo dolia: cumque illuc irem, filo glomeris regente greſſus meos, intentus ſuper vnũ, vbi erat fluens aqua, vidi ibi patrem meum Ludovicum ſtare vſque ad femora: & dum eſſem nimis dolore aggravatus, & angore perculſus, dixit ad me Domine meus, Carole, noli timere. Scio, quia rurſus revertetur ſpiritus tuus ad corpus tuum; & permiſit te Deus huc venire, vt videres, propter quæ peccata ego, & omnes quos vidiſti, talia toleramus ſupplicia. Vno enim die ſum in iſto ferventis dolii balneo; & altero die tranſmittor in altero iſto ſuaviſſimo aquę dolio: & hoc fit precibus S. Petri, & S. Remigii; cujus patrocinio hactenus genus noſtrum regendo regnavit. Sed ſi mihi ſubvenerís citò, tu & mei Epiſcopi, & Abbates, & omnis ordo Eccleſiaſticus, Miſſis & oblationibus, & orationibus, & pſalmodiis, vigiliis, & eleemoſynis: velociter liberabor de iſto aquæ bullientis dolio. Nam frater meus Lotharius, & ejus filius Ludovicus, ſancti Petri, ſanctiq; Remigii precibus jam exẽpti ſunt de iſtis pœnis, & jam ducti in paradiſi gaudium. Dixitq; ad me, Reſpice ſiniſtrorſum. Reſpexi, & vidi duo dolia altiſſima bullientia. Iſta, inquit, tibi ſunt præparata, niſi te emendaveris, & pœnitentiam egeris de tuis nefandis delictis. Tũc cœpi graviter horrere. Cernens autẽ ductor meus me in tanto pavore, dixit ad me. Sequere me ad dexteram luculentiſſimæ vallis paradiſi. Et contemplatus ſum in ingenti claritate ſedere cum glorioſis Regib⁹ avunculum meum Lotharium ſuper lapidem topazium miræ magnitudinis, coronatũ diademate pretioſo, & juxta eum filium ejus Ludovicum ſimiliter coronatum: videnſque me, comiter accerſivit, blanda voce dicẽs. Carole ſucceſſor meus nunc tertius in imperio Romano, veni ad me. Scio, quòd per pœnalem locũ veniſti, vbi eſt pater tuus frater meus poſitus in thermis ſibi deſtinatis: ſed per miſericordiã Dei citiſſimè de pœnis illis liberabitur, ſicut & nos liberati ſumus, meritis S. Petri, & precibus S. Remigii; cui Deus magnum Apoſtolatum dedit ſuper Reges & ſuper genus Francorum; qui niſi quiſquilias noſtræ propaginis ſuffragatus fuerit, jam deſinet genealogia noſtra regnare & imperare. Vnde ſcito, quod tolletur citiùs poteſtas de manu tua, & poſtea parviſſimo vives tẽpore. Tunc converſus contra me Ludovicus filius ejus, dixit mihi. Imperiũ, quod hactenus tenuiſti, jure hereditario debet ſuſcipere Ludovicus filius filiæ meæ. Et hoc dicto, viſum eſt mihi aſſiſtere in præſentia Ludovicum infantulum: tunc intuens eum Lotharius, dixit mihi. Talis videtur eſſe infans, qualis ille puer fuit, quem ſtatuit Dominus in medio diſcipulorum, & dixit. *Dico vobis, quia Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei, qui in cælis eſt.* Tu verò redde illi poteſtatem Imperii per filum glomeris, quem manu tenes. Diſnodans ergo filũ de pollice dexteræ meæ, donabam illi monarchiam omnem Imperii per ipſum filum. Statimq; ipsũ glomum fulgidum ſicut jubar ſolis coadunatum eſt totum in manu ejus. Sicq; poſt hoc factum notabile reverſus eſt ſpiritus meus in corpus meum, valde feſſus & contritus. Poſt hanc viſionem, vix duobus annis ſupervixit hic Carolus. *Matth. 18.*

Adrianus 3. ſedit, Papa 111. vel 112. quia Agapitus in quibuſdam libris non numeratur. Sedit autem anno 1. & menſibus 4. Carolus Imperator zelat vxorem ſuã, eo quod plus juſto ageret cum Luithardo Vercellenſi Epiſcopo, cùm proteſtatur in concione, ſe nunquam cum ea concubuiſſe carnaliter, illa ſe virginem gloriata, accepto repudio monaſterium petiit. 889. *Adrianus 3 Papa 112.*

Carolus Imperator corpore & animo deficiens, ab optimatibus regni repudiatur, & Arnulfus filius Carolomani Regis, fratruelis ejus in regnum ſublimatus regnat annis 12. Hic Arnulfus patruo ſuo Carolo Eximperatori etiam neceſſariis egenti fiſcos in Alemania delegavit: qui Carolus anno ſequenti obiit. Guillelmus. Cui ſucceſſit in regno Francorum Carolus puer, filius Ludovici illius, qui apud Compendium obiit: in Imperio verò ſucceſſit ei Arnulfus, de genere Imperatorio; tutor illi⁹ Ludovici pueri, de quo ſuperior viſio egerat: qui Arnulfus 12. an. regnavit. Iſte Carolus duxit vxorem filiam Edvuardi Regis Anglorum. Sigebertus. Romanum Imperium, & Regnum Franciæ miſerè diſcerpitur. 890. 891.
In Italia namque Berengarius & Vuido de regno contendũt. Franci verò neglecto Carolo puero vix decenni, filio Ludovici Balbi, Regẽ ſibi præficiunt Odonem filium Roberti ducis, quem ſuperiùs diximus à Normannis occiſum. Radulfus autem corona ſibi impoſita Rex Burgundionũ ſtatuitur, q; regnõ multo tẽpore duravit.

Sigebertus. Ab hoc tempore Luitprandus diaconus Ticinenſis Eccleſiæ hiſtoriam ſuam orditur. Baſilius fit Papa 112. Hic in aliquibus libris non invenitur. Normanni Pariſius expugnaverunt, Burgundiam aggrediuntur; & Se-

nonis vrbem oppugnãt, ſed non expugnant. In Italia Saraceni caſtrum quoddam Fraxinetum occupantes, magno exitio Italiæ illud ceperunt. Guillelmus. Elfredus, de quo ſuprà dictum eſt, fuit literatiſſim⁹, & ſemper valetudinis adverſæ, & ſemper aut fico aut aliquo interraneorũ morbo agitatus: quod eum à Domino precibus exegiſſe aiunt, vt minùs illecebras amplecteretur mundanas. Centurias & decimas inſtituit, & tãtam pacem patriæ infudit, vt etiam per publicos aggeres, vbi ſemitæ per quadrivium finduntur, armillas aureas juberet ſuſpendi, quæ viatorum aviditatem riderent, dum non eſſent, qui raperent. Romam, & ad S. Thomam in India multa munera miſit, legatus in hoc miſſus eſt Sigelmus Sciteburnenſis Epiſcopus, qui penetrans Indiã, multas gemmas & plurima aromata inde retulit, & partem ligni Dominicæ miſſam Regi à Papa Marino. Monaſteriũ vnum conſtruxit in Adelingia, vbi olim captiu⁹ fuerat, ibique Joannẽ Abbatem inſtituit ex antiqua Saxonia oriundum: alterum in Vuintonia, quod dicitur Novũ monaſterium, vbi Grimbaldum Abbatem conſtituit: qui ſe vocante & Archiepiſcopo mittente, cognitus, quod ſe puerum olim, vt ferunt, tranſeuntẽm benigno confoverat hoſpitio. Cauſa evocationis fuit, vt literaturæ ſtudium penè jam tunc in Anglia ſepultum ſua ſuſcitaret induſtria. Item Suſtonienſem monaſterium, quod ſanctimonialibus implevit: vbi, & Abbatiſſam conſtituit filiam ſuam Effiginam. Habebat autem ex Scundevus Aſſerionem quemdam nobiliter eruditum, quem Sciburniæ fecit Epiſcopum. Hic ſenſa librorũ Boetij de Cõſolatione planioribus verbis enodavit, quos Rex ipſe in Anglicã linguã vertit. Evocavit ex Mercia Vuilfrotum Epiſcopum Vuerefritum, qui juſſu Regis dialogorum libros in Anglicam ſermonem convertit. Poſt hunc regnavit Eduardus, cuj⁹ mater Ethelfluda Ethelredi Regis Merciorum relicta, experta diffi ultatem primi part⁹ perpetuò à viro abſtinuit: proteſtans non convenire regis filiæ, vt tanto periculo ſe committeret. Eduuardus regnavit annis 24. & dedit filiam ſuam Edicham Carolo Regi Francorum filio Ludovici Balbi. Filias ſuas inſtituit primo literis erudiri, & mox colo & fuſo & acu exerceri: filiosquoque ſuos primo literis fecit imbui, deinde regni gubernacula addiſcere.

Sigebertus. Normanni à Sequonis Pariſius recesserunt, & inde per Matronam fluviũ repulſi Trecas vrbem incendunt, & vſque Virdunũ & Tullum vrbes cuncta depopulantur. Vuido Berengarium bis victum ex prælio fugat. Odo Rex Francorum Danos ſuper Axonam fluvium bello vincit. Arnolphus Rex Zuendebaldo duci Marvenſium ducatum Boëmanorum addens, & Boemanos per hoc ſibi infeſtos fecit, & Zuendebaldo per adjectionem potentiæ materiam contra ſe rebellandi dedit. Ad quem debellandum cùm non ſufficeret, gentem Hungarorum Deo inimicam regno immiſit, eorumque auxilio Zuendebaldum devicit, & tributarium fecit.

892. ...

893. ...

894. Sanctus Vualdricus, vel Vldaricus in Bajoaria naſcitur. Normanni iterum à Pariſius repulſi, fines Britonum inceſſunt & primo victores, poſtea à Britonibus vincuntur, in duobus præliis duodecim millibus ſuorum peremptis. Odone Rege per conſilium Francorum in Aquitania demorante, ipſi Franci puerum Carolum Ludovici Balbi filium in regnum paternum revocant, & Remis à Fulcone Archiepiſcopo in Regẽ inungi faciunt; & oritur longa concertatio inter eum & Odonem. Sunderoldus Maguntiæ Archiepiſcopus à Normannis Vuormatiæ martyrizatur. Stephanus fit Papa 112. Si hoc anno Ste- 895.
phanus iſte quartus huius nominis primùm ſe- *Stephanus* 4
dit, ergo aut Baſilius quatuor annis ſedit; aut ſi *Papa* 112.
nullus ſedit inter Adrianum & Stephanum, ſicut quidam libri loquuntur, ergo tot annis vacavit Epiſcopatus; aut Stephanus iſte prius ſedit, quàm ſcribatur hic, & pluribus annis, Secundũ magnũ Huguonem ſedit ſtatim poſt Adrianum anno Domini 886. Sedit autem annis 6. diebus 13. Normanni Lotharingiam repetentes, circa Leodium cum Chriſtianis pugnant & vincunt. Arnolphus Imperator audita cæde ſuorum in Bajoaria contra Normannos properat cum valido exercitu, quos ſuper fluvium, qui Tilia dicitur, pedeſtri prælio adorſus, tantam ex eis ſtragem fecit, vt ex innumerabili multitudine vix ſupereſſet, qui ad claſſẽ adverſum nuntium ferret. Normannorum reſidui tranſvadata Moſa Ribuariam & Arduennam vaſtando pervagantes, trans mare recedunt. Hoc tempore claruit Remigius Antiſſiodorenſis, in exponendis ſcripturis divinis & humanis ſtudioſus. Hoc etiã tempore claruit in Burgundia Berno, ex comite Abbas Gigniacenſis cœnobij à ſe fundati: qui etiam ex dono Auræ Comitiſſæ conſtruxit Cluniacum Cœnobium in cellam Gigniacenſem.

Imperator Zuendebaldum filium ſuũ ex con- 896.
cubina facit Regem Lotharienſiũ. Carolus Rex opem Arnulfi Imperatoris contra Odonem implorat: ad cuius auxilium Arnulfus exercitum miſit, sed parum profuit. Carolus Rex Handcũ Regem Normannorum de lacru fonte ſuſcepit.

Guillelmus. Carolus gener Eduardi Regis Angliæ Rollonem accerſivit, & Chriſtianum fieri fecit, & Normaniam dedit ei cum filia ſua Giſlan, quæ eſſet vas pacis, ita vt ipſe Rollo teneret Normanniam de dono Francorũ, ſicut de Domino ſuo. Tunc aſtantibus conſulentibus, vt pedem largitoris oſcularetur, dedignatus genibus Regis advolvi, apprehenſum pedem eius ad os ſuum ſtans attraxit: quo reſupinato ſecutus eſt riſus Normanorũ, Francis reprehendentibus excuſat Rollo factum, allegans talem provinciæ ſuæ morem. Dedit etiam idem Carolus eidem Rollo Cenomanorum comitatum, & Britanniã, quæ ſunt appendices Normaniæ.

Odo Abbas Cluniacenſis. Rollone ad fidem converſo relatum eſt corpus Sancti Martini ab Antiſſiodoro Turonum. In cujus reditu quicumque qualicunque incommodo detenti eſſẽt, etiã non appoſiti, etiã non rogantes, etiam non volentes, ſanati ſunt. Nam duo paralytici de morbo ſuo victum quærentes, audientes quæ fiebant, communicato conſilio aptatis baculis ſub aſcellas repere, magis quàm fugere tentabant, fugiẽteſque inviti ſanati ſunt. Quod ipſi poſtea confeſſi ſunt, non audentes celare. Ingreſſo autem Martino fines parochiæ ſuæ tempore brumali, omnia fructeta veſtita ſunt foliis & floribus, & tam cerei quàm lampades accendebantur igne divinitus miſſo, & maximè in duabus baſilicis in ejus nomine conſecratis, in Majore monaſterio, & in Eccleſia Caſtrinovi, in qua nunc vſque ſervatur, & dextra lævaque in omnibus Eccleſiis campanæ divinitus pulſabantur, nemine tãgente. Factum eſt hoc anno à tranſvectione ej,

11. Idibus Decẽbris, & Synodali authoritate decretum eſt, vt hoc feſtum celebre ageretur ab Adelardo Archiepiſcopo Turonẽſi, & à provincialibus ſuis Rannone Aurelianenſi fratre Adalardi. Mainaldo Cenomanenſi, Lupo Andegavenſi; & à ſuffraganeis totius provinciæ Epiſcopis. Secundùm Sigebertũ videtur, quòd duos principes Normannorum baptizari fecerit Carolus iſte: Hundeum Regem Normannorum, quem ipſe nominat, & Rollonem iſtum; quem nuſquã nominat, & qui nunquam rex dictus eſt.

897. Arnulfus Imperator à Berengario interpellatus ad auxilium ſui contra Vuidonem, Zuendebaldum filium ſuum cum exercitu miſit in Italiã. Sed Vuido viribus agens, & primores exercitus donis corrumpens, inefficaces redire fecit.

898. Arnulfus Imperator Longobardiam potenter ingreſſus, Pergamum vrbem armis cepit; cujus Comitem Ambroſium ante portã vrbis laqueo ſuſpendens, ceteris vrbibus terrore incuſſo, ad obſequelam ſuam omnes adduxit. Odo muſicus ex clerico Turonenſi monachum profitetur ſub

899. Bernone Abbate. Odo Rex Francorum moritur, obteſtans primates, vt Carolum in regnum ſuſciperent. Carolus regno Francorum toto recepto, regnavit annis 27. Apud Triburias celebrata Synodo contra laicos, qui authoritatem Epiſcopalem immmouere tentabant; plura ſuper ſtatu ſanctæ Eccleſiæ decreta ſunt.

900. Formoſus Portuenſis Epiſcupus fit papa Romanus 114. contra voluntatem quorumdam Romanorum, qui Sergium Diaconum Romanæ Eccleſiæ facere Papam voluerant, ſed non prævaluerant. Hic Formoſus cùm aliquãdo in ſiniſtrã ſuſpicionem Ioanni papę veniſſet, timore ejus fugiens, Epiſcopatũ Portuenſem reliquit: & quia revocatus à Papa redire noluit, anathematizatus eſt: & tandem ad ſatisfaciendum Papæ in Galliã veniens, vſque ad laicalem habitum degradatus eſt: jurans ſe non ampliùs Romam intraturũ, nec Epiſcopatum ſuæ vrbis repetiturum: confirmans etiam propriæ manus ſcripto, ſatu laicali cõmunione perſeveraturum. Poſt à Martino ſucceſſore Ioannis in Epiſcopatu contra datum ſacramẽtum reſtitutus, non ſolum Romam intrauit, ſed etiam Romanæ Eccleſiæ papatum ſuſcepit. Propter quod cum multo ſcandalo per multos annos quæſtio & controverſia agitata eſt in Eccleſia: aliis ordinationẽ ejus, & ab eo ordinatorũ irritã eſſe debere præjudicantibus: aliis econtra qualiſcũq; fuerit Formoſus, tamen propter ſacerdotalis officij dignitatem, & fidem eorum, qui ordinati ab eo fuerant, omnes conſecrationes ejus ratas eſſe debere, ſaniori conſilio judicantibus: pręſertim cùm ipſe Formoſus à Martino papa abſolutus fuerit à ſacramento & perjurio. Ab hoc Formoſo Arnulfus Imperator Romam venit, ſed non admiſſus Romam Leoninã obſedit. Lepuſculo fortè versùs Romam fugiente, & exercitu cum clamore nimio ſequente, Romani timẽtes ſe de muro proiiciunt, & hoſtibus per factos acervos locum aſcendendi murum faciunt. Sicque capta Roma, illos, qui Papam injuriauerant, decollari fecit, & à Papa in Imperatorem Romanorũ benedictus eſt. Guillelmus. Tempore Eduardi regis Anglorum, erat Romæ Formoſus papa: qui miſit epiſtolas in Angliam, excõmunicans Edoardum, & omnes ſubditos eius: quia per ſeptẽ annos plenos deſtituta fuerat omnis regio Geuiſſorum, id eſt Veſtſaxonia, Epiſcopis. Tunc congregato Concil o conſtituti ſunt ſingulis provinciis ſinguli Epiſcopi, & quod olim duo habuerant, in quinque diviſerunt.

Sigebertus. Fulco Remorum Archiepiſcopus per iniuriam à Vuinemaro ſatellite Balduini Flandrenſium Comitis, pro eo quod Abbatiam ſancti Vedaſti Atrebatis à Carolo in beneficium acceperat, quam Balduinus jam per aliquot annos nullo concedente invaſerat.

Vuido Rex Arnulfum Imperatorem ſe vſquequaque perſequentẽ non ferens, quippe cui nec vrbes, nec caſtra natura munita reſiſtere poterant, dum ſe fugiendo tuaretur. Imperator vxorem ejus obſedit; quæ jam rebus ſuis diffidens, per vnum Imperatoris familiarem multa pecunia corruptum ei poculum mortiferũ dedit. Quo hauſto per triduum excitari non potuit, apertis oculis nihil loqui aut ſentire valuit, quæ res eum repedare coëgit. Quem recedentem Vuido perſecutus à Deo percuſſus obiit. 901.

Guillelmus. Hoc anno incepit regnare Edovardus filius Elfredi filius, de quo ſupra dictum eſt. Bonefacius fit Papa 115. Arnulphus Imperator longa ægritudine diſſolutur, vel vt quidã ferunt afflictus, à minutis vermibus, quos pediculos vocant, adeò in corpore ejus ſcaturientibus, vt à nullo medicorum minui poſſent, moritur, poſt quem filius ejus Ludovicus regnat annis 10. Guillelmus. Hic eſt Ludovicus ille puer, de quo ſuperior viſio Caroli narrat. Iſte Ludovicus, ſecundum Guillelmum filius fuit filius Caroli, qui dedit Normanniam Rolloni. & filiam ſuam Gillem: ſecundum Sigebertum filius fuit Arnolfi. Forſè non de naturali filio dicit, ſed de adoptato. Stephanus fit Papa 116 menſibus quatuor. Hic primùm à Formoſo Papa Epiſcopus Anagniæ ordinatus, ipſi infeſtũ cũ perſequitur, & omnes ordinationes ejus irritas eſſe debere decrevit. & alia horribilia dictu in eum facit. Legitur enim, quia ipſe, non Sergius, corpus Formoſi à ſepulchro in Concilio protractũ, & papali veſte exutum, laicali induerit, & abſciſſis duobus digitis dextræ manus, in Tiberim præcipitari fecit. Romanus fit Papa 117. In Italia pro Vuidone filius ejus Lambertus contra Berengarium regnat parviſſimo tempore; quo mortuo, Berengarius regno Italiæ potitur. Theodorus fit Papa 118. Hic contra Stephanum Papam ſentiens, reconciliauit ordinatos à Formoſo, quos Stephanus per vim intus Romæ & non foris exordinaverat; nec tamen prælum pietat eos iterum conſecrare. His reconciliatis Theodorus Papa libros abrenuntiationis reddidit, & igni cremari præcepit. Ioannes fit Papa 119. Hic etiã ad confirmandam Formoſi ordinationem, quam Stephanus depoſuerat, Synodum 74. Epiſcoporum præſentibus Francorum Archiepiſcopis & Rege apud Ravennam ſtatuit, & coram eis cũbuſta eſt ſynodus, quam Stephanus in damnationem Formoſi fecerat. Hungarorum gens Barbara, quæ quibuſdã clauſis remorata nec ad Meridianam plagam, nec ad Occidentalem exeundi antea habuerat facultatem; per Arnulphum ruptis clauſis emiſſa, quæ Arnulfo vivente aliquantulum temperaverat rabiem ſuam, modò eo mortuo per totam Galliam, Germaniam, Italiã, vt tempeſtas diffunditur. Zuendebaldus Rex à Lotharienſibus in bello perimitur. In qua conſpiratione & bello quicumque vulneratus eſt, aut mortem non evaſit, aut numquam poſtea

902.

Bonifacius Papa 115.

Stephanus Papa 116.

Romanus Papa 117.

Theodorus Papa 118.

Ioannes Papa 119.

ſanari potuit. Francone Leodicenſium Epiſcopo mortuo, Stephanus Epiſcopus ſubrogatur, vir ſanctitate & ſcientia clarus; qui vitam & paſſionem ſancti Lamberti martyris ad Hermendum Epiſcopum vrbanius edidit: cantum quoq; nocturnum de eodem martyre, & de ſancta Trinitate, & de Inventione protomartyris Stephani, dulci & regulari modulatione compoſuit. Conradus pater illius Conradi qui poſt Ludovicum regnavit perimitur in bello à comite Alberto. Ludovicus Rex conſerto cum Hun-
905. *Benedictus Papa* 120. garis prælio miſerabiliter vincitur. Benedictus fit Papa 120. Apud Conſtantinopolim Leone Imperatore mortuo, Conſtantinus filius ejus, & Aleſander frater Vincfkonis imperat anno vno.
906. *Leo Papa* 121. Leo fit Papa 121. Hunc poſt 40. dies ordinationis ſuæ Chriſtophorus preſbiter ſuus capiens, & in carcerem trudens per invaſionem fit Papa 122. Hungari ſuperioris anni victoria elati re-
Chriſtophorus Papa 122. gnum Ludovici ſub tributo redigunt. Apud Græcus Romanus humilis genere, ſed quia Leonem feroce occiderat, apertæ fortitudinis habitus, & per hoc à Leone Imperatore dux navalis exercitus conſtitutus, volens fieri tutor Conſtantini Imperatoris, qui admodum puer erat; tutorem illi à parte deputatum, & omnes principes palatij ad ſe extra vrbem evocatos capit, & palatio eliminat, & ſervientes ſibi officijs curialibus honorat. Phocas autem qui terreſtrem exercitum contra Simonem Bulgarorum Regem duxerat, hoc nuntio perterritus fugit à bello, & omnes fugere fecit; ſicque animos & vires Bulgaribus addidit Græcos acriùs debellendi. Ipſe verò Phocas à Romano captus oculis privatur.
Hungari Bulgaros victos tributarios faciunt.
907. *Sergius Papa* 123. Sergi⁹ fit Papa 123. Iſte eſt Sergius propter Formoſũ à Papatu reprobatus, qui ab eodem Formoſo Epiſcopus ex diacono factus, ad Francos tamen ſe contulit, & eorum auxilio Chriſtophorum invaſorem capiens, & in carcerem trudens, latenter Romam ingreſſus Papatum invaſit, & Romanos minis & terroribus perpulit, vt omnes ordinationes Formoſi irritas haberent, & in vltionem ſuę repulſæ, quod dictu quoque nefas eſt, Formoſum ſepulchro abſtractum in ſedem Pontificatus ſacerdotaliter indutum decollari præcepit: & inſuper tribus digitis dexterę manus abſciſſis, in Tiberim jactari fecit; & omnes quos ille ordinaverat, injuſtè exordinavit, & injuſtiùs reordinavit: quem Formoſum à piſcatoribus inventum, & in baſilica principis Apoſtolorum loculo deportatum quædam ſanctorum imagines adoraſſe, & venerabiliter ſalutaſſe, palam omnibus viſæ ſunt. Apud Græcos Romanus Pater Baſileos factus, vt ſecuriùs ageret, matrem Conſtantini Imperatoris vxorem duxit, ſuam verò filiam ipſi Conſtantino deſpondit.
908. Romanus impetrato à principibus, vt etiam indumẽta Imperialia & diadema Imperij acciperet, non jam tutor Imperatoris, ſed ſuper Imperatorem Imperator eſſe videbatur: qui etiam Chriſtophorum filium ſuum imperio aſcitum Conſtantino Imperatori in procedendo præferebat. Sed Chriſtophorus non multò pòſt obiit.
909. Hungaris Italiã devaſtantibus, Rex Berengarius eos bello aggreſſus miſerabiliter vincitur. Romanus Græcorum Imperator Bulgares Græcos fortiter debellantes facto fœdere mitigavit.
910. Saraceni ex Africa à rege ſuo miſſi in Italiam, vt Apuliam & Calabriam contra Romanũ Imperatorem rebellantes ſub ditione illius redigerent pugnando, Apulis & Calabris fortiter debellatis Romam verſus gyrantes, Galerium montem occupant, ibique munitione ſibi facta multas vrbes Italiæ debellaverunt. Regino Abbas Prumienſis Chronicam ſuam à nativitate Domini inchoatam vſque ad hunc annum perduxit. Adelbertus quidam ex primoribus Auſtraſiorum per ſeptennium Ludovico Regi rebellis, dolo Hatonis Epiſcopi Maguntini ad Regem deductus decollatur.
Hungari Germaniã vaſtant, Ludovicum filiũ 911.
Boſonis ex filia Ludovici Imperatoris, ab Italienſibus à Burgundia invitatum ad regnum, Berengarius excipiens bello, jurare illum compulit, vt ſi redire permitteretur, numquam vltra in
Italiam veniret. Ludovicus Rex Germaniæ mo- 912.
ritur, qui propter inſolentiam tyrannorum in Italia, & multam malorum ingruentiam, Imperia & benedictionem non meruit; poſt quem regnevit Conradus (filius ſupradicti Conradi, qui ab Alberto Comite occiſus eſt;) annis 7. qui & ipſe Conradus caruit Imperiali benedictione. Berno Abbas moriturus Odonem olim muſicũ Conradi conſtituit Abbatem Cluniacenſis Cœnobij, ea conditione, vt Eccleſia Cluniacenſis ſolveret annuatim Eccleſiæ Gigniacenſi cenſum
duodecim denariorum, Ludovicus Boſonis fil⁹ 913.
ad Italienſibus ad regnandum reinvitatus, tam citò oblitus juramenti ſui, in Italiam contra Berengarium vadit: & eo expulſo, regnum Italiæ
vſurpat. Contra Conradum Regem po- 914.
tentiores regni Principes rebellionem meditati, Arnaudus ſcilicet de Bajoaria, Bucardus de Suevia, Everardus de Francia, Giſlebertus de Lotharingia, & horum omniũ præcellentior Henricus dux de Saxonia, & Turingia; tam ſapientia quã fortitudine Regis ad eius gratiam reducuntur. Solus Arnaudus Hungaros cum vxore & filiis fugiens, vſque ad mortem Regis ibi mãſit.
Ludovicus verò receptus à Berẽgario à cu- 915.
ſtodibus auro corruptis in vrbem immiſſo, oculis privatur. Hungari Berengario confœderati Alemaniam vaſtant, & à Bajoariis & Alemanis graviter cæduntur. Carolus Rex Francorum regnum Lotharingiæ recipit.
Hic eſt Carolus gener Eduvardi Regis An- 916.
glorum, qui Normanniam Rolloni dedit, & filiam aliam Giſlam. Saracenos à Fraxineto & Galtero monte exeuntes, Calabriam, Apuliã, & Beneventum, Romanorum quoque vrbes ita occupant, vt vnam mediam Romani, mediam Sa-
raceni tenerant; & graviſſimè Italiam premebãt. *Anaſtaſius*
Anaſtaſius Papa 124. ſedet. Poſt quẽ Lando 125. *Papa* 124.
Hungari Alemaniam totam devaſtantes, vſ- *& Lando*
que Fuldam pervenerunt. 125.
Romanus Imperator Græcorũ filios ſuos Ste- 918.
phanum & Conſtantinum pro Domino ſuo Cõſtantino Imperatore imperare cõſtituit: ipſo Cõſtantino Imperatore opere manuum ſuarum, picturà ſcilicet pulchrè exercendo, victũ ſibi quęrente. Hattonẽ Maguntinum Epiſcopum, cuius dolo olim Adelbertus perierat, Rex Conradus ſollicitat etiam contra Henricum Saxonum ducem, propter potentiam ipſius ſibi ſuſpectã. Ad quod cùm idem torquem auream Epiſcopus fabricaſſet, quæ collo ducis ſecum convivãtis injiceretur, dolo prodito fruſtratus eſt: & poſt triduũ morbo & angore, vel vt alij dicunt, fulminis ictu interiit. Complices etiam conſilij à Duce

patria

patria eliminati ſunt. Miſſo autẽ exercitu a Rege contra Henricum, tanta cæde Saxones in eus debacchati ſunt: vt à nimis declamaretur, vbinam eſſe infernus ille, qui tantam cæſorum multitudinem capere poſſet. Hungari per Alemaniã in Alſatiam, & vſque ad Lotharingiam pervenerũt.

919 Conradus Rex moriens, coram principibus regni Regem deſignat Henricum filium Ottonis Saxonum ducis, qui regnavit annos 18. Ioannes Epiſcopus Ravennatis fit Papa 116.

Ioannes Papa 116. 20. Henricus Rex contra Arnaldũ al' Hungaris regreſſum cum exercitu in Bajoariam profectus, eũ virtute & ſapientia ſua ad gratiam ſuam inflexit: addens ei ordinationem Epiſcoporum Bajoariæ. Burcardum etiam Ducem Alemaniæ bello territum ad ſe inflexit. Robertus Dux frater Odonis Regis, appetens regnum Francorum contra Carolum, inquietabat Franciam; ejuſque inſtinctu omnes penè primores Franciæ adverſabãtur Carolo.

921. Stephano Leodienſium Epiſcopo defuncto, Richarius vir Catholicus à Carolo per authoritatẽ Papæ Romæ ordinatur Epiſcopus, repudiato Hilduino, qui pecunia data Duci Giſleberto ambiebat Epiſcopatum. Hoc tempore clarebat inter nobiles Lotharingiæ S. Vuibertus, qui Gemmelacenſe cœnobium fundavit: qui divitiis, nobilitate, ac potentia clarus, cingulum mundanę militiæ deponens, monachus fact⁹ eſt. Ziptandus Dux Bohemiæ ad fidem Chriſti converſus, juſtè & religiosè in Bohemia principatur: & poſt eum Vuatiſlaus filius ejus juſtitia & ſanctitate præclarus, cui frater ſuus Boleſlaus nimis adverſabatur. Hungaris Franciam, Alſatiã, Alemaniam, Saxoniamq; depopulantibus, Henricus

922. Rex juxta vrbem Mereſburch congreſſus, vovẽs Deo pro adipiſcenda victoria ſe hęreſin Simoniacam de regno ſuo eradicaturum, eos penè vſq; ad internecionem delevit. Idem Rex Henricus quoſcumque fures, aut latrones, aut ſicarios manu fortes, & bellis aptos videbat, indulta eis venia, agros & arma dabat: & legionem ex eis faciens, ad debellandos barbaros exponebat: adjiciẽs omnino, vt civibus tantummodò parcerent. Carolus Rex Francorum cum auxilio Lotharienſium juxta vrbem Sueſſionem pugnãs contra Robertum fratrem Odonis Regis, qui contra ſe regnum Francorum invadebat, eum cum multis peremit, & ſe & Frãciã Henrico Regi ſubmittit, eique in pignus perpetui fœderis & amoris mittit manũ precioſi martyris Dionyſij Pariſienſis auro gemmiſque incluſam.

923. Reges Henricus & Carolus apud Bonnã confœderãtur, & Carolus reddit Henrico Regi Regnum Lotharingiæ, Epiſcopis & Comitibus vtrinque jurando rem confirmantibus. Africani qui per munitionem Galeriani montis totã Italiam laniabant, per auxilium Romani Græcorũ Imperatoris conſertã cum eis pugnã ita attriti ſunt, vt ne vnus quidem ſuperfuerit, qui non aut trucidaretur aut caperetur: multis teſtantibus Apoſtolos Petrum & Paulum in illo viſos in auxilium Chriſtianorum.

924. Henricus Rex pacem cum Hungaris in novẽ annos firmat. Carolus Rex Francorum à comite Heriberto capitur, Parrone truditur in cuſtodiã ob necem Roberti Ducis ab eo perempti. Rudulphus Rex Burgundionum ab Italienſibus ad regnandum invitatur contra Berengarium, cõſertaque cum Berengario pugnã, eoque victo & expulſo regnum Italiæ tribus annis tenuit. Guillelmus hoc anno poſt Edvardum qui regnavit annis [illegible] regnavit filius eius Ethelſtanus annis [illegible]. Hic, vt [illegible]runt, ex concubina natus eſt. Vix in tota Anglia fuit vllum vetuſtum Monaſterium, quod non vel ędificiis, vel ornamentis, vel libris, vel prędiis decoraverit: recentia monaſteria faciebat quaſi ea profeſſo: vetuſta quaſi aliud agens, artifici benignitate inſigniebat. Sitrico Regi Nortſnnimbrorum dedit in vxorem vnam ex ſuis ſororibus; quo poſt annum mortuo provinciam illã ſibi ſubegit. Vuidnalium Regem Vualnenſium, & , , , , , à ſuis regnis expulit; quos tamen poſtea miſeratione commotus in antiquum ſub ſe regnare permiſit. Poſtremum [illegible] fuit cum Adelano filio Sitrici, qui timens regem ſibi occurrentem cum exercitu, mimum ſe ſimulavit, & aſſumpta in manu cithara ad tentoriũ Regis Ethelſtani venit, cantitans pro foribus, vnde facilè admiſſus eſt, cantandoque inter pſallendum omnia oculis ſcrutabatur. Poſt convivium abire juſſus, pretium cantus accepit. quod aſportare dedignans ſub ſe in terra defodit. Notatum eſt hoc à quodam, qui olim illi militaverat, & confeſtim Ethelſtano dictum: qui hominem incuſans, quod hoſtem præ oculis poſitum non prodidiſſet: hoc reſponſum accepit. Idem Sacramentum quod tibi nuper ô Rex feci, quondam Adalano feceram. Sed amove hinc tentoriũ, vſque dum partes reliquæ veniant mane, vt inimicum petulanter exultantem modeſta cunctatione frangas. Adalanus ergo nocte adveniens, Epiſcopum quemdam qui veſpere ad exercitum venerat cum omni familia occidit: vlteriusq; progrediens Regem imparatum offendit, qui hoſtes nihil tale auſuros putaverat. Rex ergo ſtatim excuſſus, cùm ſuos ad bellum acueret, gladius ejus fortuito è vagina excidit: inclamatoque Deo & ſancto Adelmo, qui erat eius ex antiqua ſtirpe conſanguineus, reducta ad vaginam manu invenit enſem, qui hodiéque pro miraculo ſervatur in theſauro regũ, & eſt vna parte ſectilis, nec vnquam auri vel argenti receptibilis. Hoc Dei dono fretus tota die vſque ad veſperam indefeſſus fugavit Adalanum cum exercitu. Cecidit ibi rex Scotorum Conſtantinus perfidæ animoſitatis & vivacis ſenectæ homo, aliique reges 5. & Comites 12. & omnis penè turba Barbarorum. Pauci qui remanſerant, pro fide Chriſti ſuſcipienda cõſervati ſunt. Northvualenſium id eſt Aquilonaliũ Britonum reguli vectigalis nomine annuatim ei ſolvebant auri libras 20. argenti 300. boves 25. & quot liberet canes venatitios, & aves venaticas. Vrbem Exceſtram Orthonuvalenſibus abſtulit: quam turribus & muro munivit ex quadratis lapidibus. Aroldus Rex quidam Nauricorũ miſit ei navem auream roſtra habentem, & velũ purpureum, denſa teſtudine [illegible] clypeorũ [illegible]. Hunc Ethelſtanum patre defuncto voluerunt ęmuli in vrbe Vuintonia ſecare: quorum princeps erat Helfredus quidã, qui deprehenſus miſſus eſt Romam, vt ibi ſe coram Apoſtolico Ioanne jureiurando defenderet: qui cũ juraſſet ante altare ſancti Petri, cecidit, & manibus famulorum ad Anglorum Scholam portatus, tertia nocte mortu⁹ eſt. *Peierans ad altare S. Petri moritur.* Miſit ad eũdem Ethelſtanum Rabaudus præpoſitus Samſonis Archiepiſcopi oſſa ſancti Senatoris, & S. Paterni, & S. Stabilionis, qui fuit magiſter ejuſdem ſancti Paterni, & vno die ac eadem hora cum eodem Paterno migravit ad Chriſtum. Iſti ſancti tunc

Brita[illegible] & [illegible] maritima tranſtuli [illegible] tiora [illegible] it. [illegible] aliæ tunc muliæ R[illegible] q[illegible]x [illegible] Ge[illegible] ſtantibus [illegible]mi[illegible] [illegible] le venet patebat. Hic Ethelſtanus de [illegible] dicita fuiſſe natus hoc modo. [illegible] in quadam vi[illegible] opilionis filia pulcherrima [illegible] hæc per [illegible] ctuinam viſionem vidit lunam de ſuo ven[illegible] ſplendere & totam Angliam ſuo lumine illuſtrare. Qu[illegible] cum illa ſodalibus retuliſſet, & ill[illegible] idē v[illegible], quæ filios Regis nutriebat, enarraſſent [illegible] eam aſſumpſit, & loco filiæ habuit. Quam poſtea in domo ejus adamavit Edvuardus Regis Elfredi filius, ex qua genuit Ethelſtan[illegible]m. Ad hunc Ethelſtanum miſit Henricus Conradi filius rex Theutonicorum, & Imperator Romanorū, ſororem ejus Othoni filio expoſtulans. Alteram ejus ſororem habuit Ludovic⁹ Aquitanorū princeps, de genere Caroli magni ſuperſtes.

[illegible]5. Rex Henricus vrbem Sclavorū Brennaburch capit & victis Sclavis tributū imponit. Poſt hæc agrarios milites recenſens, edixit, vt octo eorum in agris, nonus in vrbe moraretur quatenus octo in agris & ſibi & nono laborarent, nonus verò in vrbe tertiam partē omnium frugum illorum reſervaret in ædib⁹ à ſe ad hoc extructis, vt in bello nihil alicui eorum deeſſet, vrbeſque rebus & viris plenæ eſſent. Berēgarius rex ab Italienſibus impiè perimitur. Hungari Salardo duce Italiam pervagantes, Papiam obſident, & incendunt. Carolus rex Francorū

9·6. *Carol⁹ Rex Francorum exul & martyr moritur.* ſub cuſtodia Herberti exul & martyr moritur: poſt quem Rodulphus Rex Burgundionum regnat in Francia annis 2. Simeon Bulger ex philoſopho monachus, ex monacho miles, dominatur Bulgaribus, & Græcos graviter atterit: ſed Romanus Imperator Græcorum ejus inſaniā facto fœdere mitigat.

927. Poſt mortem Caroli Regis nolentibus Lotharingis Henrico ſubeſſe, quidam Lotharingus, nomine Chriſtianus, ſimulata infirmitate, Giſlebertum Ducem ad ſe dolo evocatum cepit, Regique miſit; vt per eum Lotharingiam ſibi ſubigeret. At Rex ſuſpecta induſtria & potentia Giſleberti, filiam ſuam Terbergam ei deſpondit, & eum iterum Lotharingiæ præfecit. Ludovicus filius Caroli regis inſidiantes ſibi fugiens, per mare tranſiit in Angliā: mater enim ejus filia fuerat regis Anglorum. Rodulphus rex ab Italis repudiatur, & Hugo comes Arelatenſiū

928. in regnum Italiæ ſubrogatur. Hugo rex Italiæ quoſdam Italos ſibi ſuſpectos, conſilio & virtute Samſonis comitis circumventos, ſibi ſubſtravit. Ratherius Lobienſis monach⁹, vir omnis ſimplicitatis, ſed experientia liberalium artium nominatus, cum Hilduino, qui olim Epiſcopatū Leodienſem ambierat, in Italiam ad Hugonem Regē profectus, ab eodem Hugone Veronenſis Epiſcopus conſtituitur, Hilduino Mediolani ordinato. Rex Henricus Pragam vrbem Dalmatiæ capit, & Dalmatis tributū imponit. Ludovicus in Frāciam reverſus, licet ærumnosè, tamen in regno

929. reſtitutus, regnat annis 27. Lanceam mirandi operis, & clavis Ieſu Chriſti ſanctificatam, quæ dicitur magni Conſtantini fuiſſe, donatam Rodulpho Regi Burgundionum & Italiæ à Samſone Comite, Rex Henric⁹ precibus, minis, & muneribus, addita etiam parte provinciæ Suevorū, à Rodulpho Comite extorquet & hanc ad inſigne & tutamen Imperij poſteris reliquit.

30. Ioannes Papa à militibus Vuidonis Marchionis captus, & in cuſtodiam truſus, cervicali ſuper os ejus poſito peſſimè ſtrangulatur [illegible]: poſt quem alter Ioannes fit Papa 127. frater Alberici Romani expulſo Hugone regentis. Alibi legitur hoc in loco Leo. Hic ſextus hujus nominis ſedit Papa 127. menſibus 7. *Ioannes Papa 1·7. al Leo.* Venceſlaus princeps Bohemiæ à rege Henrico in Praga vrbe obſeſſus, ſe & vrbem regi dedidit, & impoſitā Bohemiæ mulctam tributi ſoluit.

Henricus Rex reges Normannorum & Abrādarum Chriſtianos facit. 931. Redoctrij vſque ad ducente millia hominum conſpirantes contra Henricum regem rebellant, & regnum ejus graviter infeſtant, & vicinas gentes ad rebellandum animāt: ſed à Ducib⁹ regis Bernardo & Thiætmaro gravi bello victi omnes penè moriuntur, aut fugientes in mare vicinum demerguntur: & hoc facto vicinæ gentes à rebellione deterrentur.

Arnaldus Dux Baioariorum in Italiam 32. contra Hugonem regem veniens à Veronenſibus ſuſcipitur, & cum Hugone confligens vincitur. Raherius Epiſcopus ab Hugone Epiſcopatu pulſus, quia Bajoarijs faverat, Papiæ exiliatus: vbi & librum de ſuis ærumnis luculenter adidit. Scripſit & alia multa legentibus vtilia.

Beneventani contra Græcos bellum agentes, 33. quotquot Græcorum capiebant eunuchiſabant. Stephanus ſeptimus fit Papa 128. annis duobus, & menſe vno. *Stephanus Papa 128.*

Hungari tributum à Saxonibus repetentes, ab 934. exercitu Henrici Regis aut occiduntur, aut capiuntur, vſque ad internecionem. Tributum quod repetebatur, Deo pro gratiarum actione in Eccleſijs & pauperibus diſtribuitur. Otho filius Henrici regis vxorem ducit filiam Eadmundi Regis Anglorum. Hæc eſt illa ſoror Ethelſtani Regis, de qua ſuperiùs locutus eſt Guillelmus: nō Eadmūdi, ſed Edvuardi regis filia: ſed Sigebertus alia nomina ponit regum Angliæ, quàm Guillelmus aliquādo. Ioannes vndecim⁹ fit Papa 129. annis 4. menſibus 10 cui⁹ anno 1. legitur regnaſſe Berengarius 1. annis 8. *Ioannes 11. Papa 129.*

Rex Henricus Danos, qui per piraticā Friſones 935. incurſabāt, vincit, & tributarios facit, & Chuppam Regem eorum baptizari facit. In vrbe Genuēſi fons ſanguinis largiter fluxit: portendens fortaſſis ipſius vrbis imminentem ruinam: quę eodem anno ab Africenis cum claſſe illuc venientibus capta, cunctis civibus, exceptis parvulis & mulieribus, captis aut occiſis, etiam theſauris ſuis eſt vacuata.

Rodulphus Rex Burgundiæ moritur. Leo 7. 936. fit Papa 130 annis 3 menſibus 6. diebus 10. *Leo 7. Papa 130.* Hinc apparet Sigebertum non bene annotaſſe annos paparum. cùm Ioannes ille, qui proximus ſedit ante hunc Leonem, ſederit annis 4. menſ. 10. ſecundum magiſtrum Hugonem, & ſecundum Sigebertum non niſi anno vno. Ille tamen Sigebertus in chronicis ſuis numquam ponit certos eorum annos, ſed tantum dicit eos ſediſſe tunc, & non tot annis vel tot. Ego autem numeros eorū de chronicis Magiſtri Hugonis vbique pono. Inger rex Ruſſorum ſciens exercitus Græcorum ductos eſſe contra Saracenos, & ad inſularum cuſtodias diſperſos, ad expugnandam Conſtantinopolin cum mille navibus & eo amplius venit adeo de victoria jam ſecurus, vt Græcos occidi, non capi juberet: quibus Imperator Romanus cum paucis viriliter occurrens, Græco igne circumcirca injecto, pene omnes cum

navibus exuſſit, paucis evadentibus, omnes captivos decollari juſſit.

937. Sol ſereno cælo obſcuratus eſt, per feneſtras verò domorū radios ſanguineos emittebat. Hominis cujuſdam ſiniſtra manus ferro amputata, poſt annum penè ad integrum ei dormienti reſtituta eſt: cujus pro ſigno miraculi quaſi ſanguinea linea loco conjunctionis relicta eſt. Henricus rex moritur: qui licet in vincendis inimicis glorioſus fuerit, quia tamen pacificus erat, nullam operam dedit, vt effugatis ab Italis tyrannis, qui quaſi conductivi mercenarij alter alteri ſuccedētes Imperium dilaniabant, benedictionem Imperialem ſuſciperet. Guillelmus tamen, vt ſupra dictum eſt, dicit eum Imperatorem Romanorum fuiſſe; ſed fallitur. Poſt quem Otho filius ejus ex Mathilde filia Theodorici ducis Saxonū Imperavit annis 36. Mons verò vbi rex Henricus ſepultus eſt, poſtea flammas multis in locis evomebat. Obiit Odo primus abbas Cluniacenſis, cui ſucceſſit Ademarus.

938. Primus contra Othonem rebellavit Everardus comes Palatini, & cum eo Gillebertus dux Lotharingiæ: qui Gerbergam ſororem ipſius Imperatoris vxorem habebat. Hungari per Auſtraſiam & Alemaniam, multis civitatibus igne & gladio conſumptis, Vuormatiæ Rheno tranſito vſque ad Oceanum Gallias vaſtant, & per Italiam redeunt. Princeps Bohemiæ Vanceſlaus vir ſanctus à fratre ſuo Boiſlao occiditur, ambitione percipiendi principatus ſeducto. In cujus vltionem rex Otho bellum ei indixit, & longa inter eos concertatio per annos quatuordecim protracta eſt.

939. Everardus & Giſlebertus Henricum fratrem Othonis obſeſſum capiunt, eumque fallacia ſua ab Imperatoris fidelitate ſejunctum factioni ſuæ conjungunt: ſuggerentes ei regnum magis competere ſibi in patris regno, quam Othoni ante regnum nato. Stephanus 8. fit Papa 131. & ſedit annis 3. menſibus 4. diebus 15. Hungari à Saxonibus graviter cæduntur. Otho à Bajoariis ſibi reſiſtentibus interim rediens Everardum exiliat: iterum Bajoarios aggreſſus omnes ſibi ſubdidit, præter vnum filium Arnaldi. Idem Otho conſtituit vrbem Machathaburch, quæ & Parthenopolis dicta eſt, id eſt virginum civitas. Hæreſis Antropomorphitarum Italiam vexat: contra quam Rahertus Veronenſis Epiſcopus & verbis & ſcriptis reclamat.

Stephanus 8. Pap. 131.

Otho in Lotharingiam vſque ad Captemontē venit Berengarius junior Berengarij ſenioris ex filia nepos, timens regē Hugonem ſe perſequentem, pro eo quod contra eum regnū Italiæ affectarat, ad Hermannū Suevorum ducem,

940. & per eum ad Othonem regem fugit. Rex Otho Boiſlaum bello ſuperat, at Boiſlaus pro victoria ſecuros circumveniens, principem militiæ regis cum multis trucidat: Rex verò Bohemiam devaſtat. Guillelmus. Hoc anno regnavit Edmūdus Adelſtani frater annorum octodecim: annis ſex & dimidio regnavit. Hic Glaſtonienſem Eccleſiam magnis prædiis & honoribus ditavit, & confirmavit donationem ſuam per privilegiū literis aureis ſcriptum in libro Evangeliorum elegánter compoſito, quem eidem Eccleſiæ dedit. Hic Edmundus latronem quemdam nomine Leo eliminaverat, qui poſt 6. annos regreſſus, die ſancti Auguſtini Cantuarienſis Archiepiſcopi inopinus apud Puncbelechiæ inter convivas regis aſſedit: quia ſcilicet tunc ſolebant Angli feſtivè convivari, ob memoriam prædicationis ſancti Auguſtini. Hic latro tunc fortè juxta ducem recumbebat. Quem rex ipſe partibus de cœna dedignatus fuerat, qui cùm à rege ſolo recognitus fuiſſet, ceteris in vina ſpumantibus rex ira accenſus prædoni in capillos involat, & ad terram elidit; qui latenter ſicam de vagina eductam in pectus Regis infixit, qui mox exanimatus eſt. Latro verò concurrentibus ſatellitibus membratim diſcerptus eſt, nonnullos priùs ſaucians. Prævidetat hunc regis finem beatus Dunſtanus tunc Glaſtonienſis Abbas, dæmonis ante ſe ſaltantis geſticulationibus, & plauſibus edoctus ſentitlibus. Qui mox conſcendens, & ad curiam properans, in medio itinere rei geſtæ nuntium accepit. Sepultus eſt in Glaſtonienſi Eccleſia, data in inferias villa in qua occubuit. Ludovicus Rex Francorum Lotharingiam invadens, vſque ad Alſatiam venit ductu 941.

Everardi & Giſleberti. Rex Hugo miſſo ſibi græco igne ab Imperatore Græcorum Fraxinetum oppugnat, & navibus Saracenorum exuſtis illud expugnat, & eos inde fugat. Tagmarus frater Othonis regis ab eo ad hoſtes ipſius tranſit, & inter cetera mala Heribesburch caſtrum cepit, ibique à rege concluſus reus intra Eccleſiam cōfoſſus interiit. Marinus fit Papa 132. & ſedit annis 3. menſ. 6. diebus 14 qui tamen anno ſequenti, non iſto, à Magiſtro Hugone ponitur. *Marinus Papa 32.*

Ad hunc ſanctus Vualdericus Romam veniens, ab eo cognovit ſe futurum Epiſcopum Auguſtæ Vindelicorum, quod poſt annos 15. factum eſt. Ex hoc conjicitur Marinum Papam prophetiæ ſpiritū habuiſſe. Sigebertus. Giſlebertus & Everardus cū Henrico fratre Imperatoris juxta Rhenū contra Othonē bellū parantes, milites Othonis offendunt Et multi cum paucis congreſſiona factā. Othone interim in alio Rheni littore ante clavos Dñi lanceæ infixos in oratione proſtrato, victi terga dederunt, Henrico in brachio inſanabiliter vulnerato. Orta diſſēſione inter principes de varietate legis, vtrū deberent avis ſuperſtitib' filij filiorum poſt patres defunctos hæreditare, an exhæredatis fratruelibus, deberet hæreditas ad Patruos redire, ex Regis Othonis omniūque principum ſententia, cognitio veritatis gladiatorio judicio commiſſa eſt, ceſſitque victoria iis, qui cenſebant fratrum filios debere cum patribus hereditare.

Rex Otho obſedit Briſſagam oppidum Alſatiæ, quod Ludovicus Rex per milites Giſleberti & Everardi tenebat: in qua obſidione luſtu Frederici Maguntini Epiſcopi, qui iam ſecreto ab Othone deſciverat, multi ab eodem Othone defecerunt, eaque re aliis territis ſolus Rex interritus manſit. Interim fideles Regis, Vdo ſcilicet & Cōradus frater Hermanni Suevorum ducis, Everardum & Giſlebertum prædantes regno ſecurè intentos juxta Rhenum inopinatè aggreſſi acerrimè debellant: Everardo gladiis perempto, Giſleberto autem Rheni vndis ſubmerſo. Cæterorū vix aliquis fuit, qui non aut trucidaretur, aut caperetur. Hoc nuntio infideles regis corde frāguntur. & Ludovicus ab Alſatia diſcedit, & rex & fideles ejus cum ipſo gratulantur. Ludovicus Rex vxorem ducit Gerbergam, quæ vxor fuerat Giſleberti, ſororque erat Othonis regis. Filiam verò Giſleberti neptem ſuam dedit Otho Bertolſo Duci Bajoariæ & ducatus ejus Othoni da-

dus prorupit in triclinium, & in complexum Ganeæ devolutus. Dunſtanus autem laſcivientem juvenem violenter è cubiculo abſtraxit: & pellicē repudiare coactum perpetuum ſibi inimicum fecit. Mox enim miſerrimis ſatellitibus ſubnixus omnes monachos in tota Anglia prius facultatū auxilio deſtitutos, mox exilio deportatos calamitatibus indignis affecit. Ipſum Dunſtanum in Flandriam expulit. Malmeſburienſe cœnobium jam plusquam ducentis ſeptuaginta annis inhabitatum à monachis, ſtabulum clericorum fecit. Tunc corpus beati Adelmi tot annis abditum à clericis de terra levatum, & in ſcrinio locatum eſt: cui dedit rex prædium ampliſſimum: in cetera verò cœnobia nimis inhumanus fuit, tum propter ætatis lubricum, tum propter pellicis conſiliū Regnavit annis 4. Sigebertus. A Bajoariis cōtra Sclavos proſperè pugnatur. Ioannes 12. fit Papa 134. & ſedit. annis 7.

Ioannes 12. Papa 134. 956. *Lapis è cœlo & fulgur horrens.* In Italia lapis miræ magnitudinis tonitru & tempeſtate turbulenta de cælo jactus ingens miraculum videntibus præbuit; templa pleriſque in locis valida tempeſtate concuſſa ſunt; utriuſq; ordinis Sacerdotes ictu fulminis interierūt: & plura horrenda dictu portenta monſtrata ſunt. Frederico Maguntino Epiſcopo mortuo ſucceſſit Guilielmus Regis Othonis filius Rhaëtio ab Epiſcopatu Leodienſium ejecto ſubſtituitur Baldricus, annitēte avūculo ſuo Raginerio Comite

957. Montenſi Lidulfus Othonis Regis fili⁹ in Italia moritur. Hungaris interim regnum Othonis ductu Conradi Ducis depopulantibus, Othonos bello excepit. Conrado ab Hungaris ad eum pœnitendu refugiente, & orante Deum, vt pro pœna perfidiæ ſuæ ab Hungaris perimeretur: quo bello Hungari in tantum ſunt victi & attenuati, vt vltra jam nec muttire auſi fuerint: aut nullus, aut rarus eorum evaſit. Conradus tamen ſecundùm votum ſuum ibi occubuit: tres Reguli Hūgarorum in bello capti, ſuſpendio periērūt. Bruno Archiepiſcopus ducatum Lotharienſium poſt Conradum adeptus, cœnobium S. Pantaleonis Coloniæ conſtruxit. Henricus dux Bajoariæ frater Regis Othonis moritur: cui ſucceſſit Henricus filius ejus.

958. Bruno Archiepiſcopus plures Normannorū cum principibus eorum baptizari fecit. Viemānus à facie Regis Othonis trans Albiam fugiens, Sclavos in regnum ejus conduxit: quos Rex fortiter debellavit, occiſo regulo eorum cum multis, & ſeptingentis captivis capite cæſis.

959. Obiit ſanctus Gerardus fundator Bronienſis Cœnobij. Bruno Archiepiſcopus & Archidux Lotharingiæ ſecundas partes in regno fratris ſui potenter & induſtriè agens, Raghinerium Comitem Montenſem, qui Longicollus cognominabatur, apud Valentianas evocatum cepit, & irrevocabili exilio damnavit, pro eo quod regnū bellis inquietabat, vel quod verius fuiſſe dicitur, pro eo quod mortuo Giſleberto duce conſanguineo ſuo, ea quę Giſlebertus vxori ſuæ Gerbergæ ſorori imperatoris in dotem contulerat, violenter ei auferre præſumebat. Bonis Raginerij confiſcatis, filij ejus Raginerus & Lambertus ad Lotharium regem Francorum confugerunt. Prodigioſa res multos terret, & à vitiis coërcet, notis *Cruces in veſtibus apparent.* crucis in veſte plurimorum apparentibus: quorundam autem veſtibus quaſi lepra ſordentib⁹. Guilielmus. Hoc anno regnare incepit Edgarus filius Eadmundi, frater Edvuij, juvenculus annorum 16. quo naſcente Dunſtanus audiſſe fertur vocē Anglicam dicentē, Pax Angliæ, quamdiu puer ille regnaverit; & Dunſtanus noſter vixerit. 16. annis regnavit, nullum ferè annum regnavit, quo non novum monaſterium fundaverit. Regem Scotorum Kynadium Kompiorum Malcholinum archipyratan Malcuſium; omneſque reges Valnenſium numero 5. ad curiam rodactos perpetuo ſacramento ſibi obligavit: quos apud vrbem Legionem ſibi occurrentes in pompam triumphi per fluvium deduxit vna navi impoſitos: in cujus prora ſedebat ipſe, & illi remigabant. Fama ejus exciti venerunt eum videre Saxones & Flandrenſes & Dani: à quibus didicerunt tunc temporis Angli inconditam animi ferocitatem à Saxonibus, à Flandrenſibus enervem corporum molliciem, à Danis potationem. Florebat tunc in Anglia Dunſtanus, pri⁹ *S. Dunſtanus in Anglia floret.* abbas Glaſtoniæ, poſt Epiſcopus Vintoniæ, mox Archiepiſcopus Cantuariæ, multæ in ſæculo potentiæ, magnæque apud deum gratiæ: poſt regem Elfredum excitator munificus artium liberalium, & locorum regalium reparator magnificus: qui vt potationē compatrio ritum refrenaret, clavos aureos vel argenteos juſſit vaſis affigi, vt dum metam ſuam quiſque cognoſceret, non plus ſubſerviente verecundia vel ipſe appeteret, vel alium appetere cogeret. Hujus diſcipulus fuit Athelvuldus, ex monacho Glaſtonienſi abbas Abendonienſis, & poſt Epiſcopus vintonienſis, qui talia & tāta fecit caput vrbis vnius, quot & quanta vix poſſe facere videretur rex Angliæ totius. Hic clericos expulit de Vuintonia, & pro eis monachos introduxit. Floruit etiā tunc Olvaldus nepos Odonis Archiepiſcopi, qui ante Dunſtanum fuerat ex monacho Floriacenſi Vigorniæ Epiſcopus, & poſt Eboraci Archiepiſcopus: qui monaſterium Rameliæ in quodā paluſtri loco ædificavit, clericos à Vigornia expulit, & poſuit pro eis monachos regulares.

Sigebertus. Hoc tempore per induſtriam Othonis regis meliorato Imperij & Eccleſiæ ſtatu, multa monaſteria & cœnobia ad laudem Dei aut reſtaurantur, aut amplificantur, aut ædificantur. 960.

Gallia & Germania jam bene pacatis intendens rex Otho etiam Italiam pacare, præſertim ad hoc eum anxiè evocantibus Ioanne Papa cæteriſque Epiſcopis, vt eos liberaret de manibus tyrannorum Berengarij & Adelberti filij ejus, filium ſuum Othonem puerū ſeptennem Aquiſgrani die ſancto Pentecoſtes in regem fecit inungi: eoque commendato Archiepiſcopis, fratri Brunoni, & filio Guilielmo, ad Italiam tendit. Apud Conſtantinopolim Romano Imperatore defuncto Nicephorus Imperat annis 20. 961.

Sanctus Vuibertus fundator Gemmelacenſis Cœnobij apud Gorſiam, vbi Deo militabat propter amorem ferventis ibi religionis, dormivit in Chriſto. Corpus ejus relatum eſt ad Cœnobiū Gemmelacenſe. 962.

Otho Italia pervagata & tyrannis metu ejus perterritis, ita vt in locis natura munitis laterent, aut Saracenorum auxilia quærerent, Romæ à Ioanne Papa in Imperatorē benedicitur: tyranni à Ioanne Papa & à Romanis abjurantur. Eo repatriante Adelbertus à Papa Ioanne à Fraxineto Romam revocatur, ſed Imperatore redeunte refugiunt. Collecto autem à tota Italia Epiſcoporum Concilio Ioannes Papa de nefariis cauſis infamatur: qui tertiò evocatus, dum ſe 963.

excuſatum venire conſtatur, poſt multa tandem eo cunctis præjudicato, Leo adhuc laicus electione omnium, & conſenſu Imperatoris Papa

Leo pſeudo Papa, abitus ſubſtituitur. Sicque Leo præſidens apoſtolicæ ſedi fecit ordinationes, & ea quæ erant Apoſtolica. Nec longè, Romani altera ſide apud Imperatorē, Ioannem Papam recipiunt. Ille ſynodo collecta Leonem depoſuit, & ejus geſta caſſavit. Statutumque eſt publico omnium judicio ſynodū à Leone habitam nec nominandam ſynodū: ſed proſtibulum, fautus adulteris. Quicumque ergo ab eo ordinati erant, damnati juſſi ſunt ſuā ipſorū proſcriptionē prælectare in chacta hæc verba continenta. Pater meus nihil mihi dedit. Et ſic depoſiti remanſerunt in gradibus, quos priùs habuerunt. Si qui autem digni judicantur, iterū ordinantur, non accepta priori conſecratione: indicto illis eodem decreto, quod & damnatis à Conſtantino neophyto. Romani igitur à Papa Ioanne pecunia illecti, Imperatorem cum paucis Romæ moranctem ſubitò aggreſſi, ita ab Imperatoris exercitu ſunt attriti, vt niſi ab Imperatore & Papa Leone Milites Imperatoris à cæde revocarentur, vſque ad internecionem Romani delerentur. Quibus per Leonem Imperatori reconciliatis, poſt abſceſſum Imperatoris Leo Papa ſibi inſidias parari ſentiens, ad Imperatorem fugit. Ioannes autem Expapa ſe cum vxore cujuſdam oblectans, à diabolo in tempore percutitur, ac ſine viatico moritur. Romani verò contra juramentum quod Imperatori fecerant, ſe numquam electuros Papam ſine ejus & filij ſui Othonis conſenſu, Benedictum ſibi Papam ſtatuunt. Imperator autem Roma obſeſſa Romanos cæde & fame adeo afflixit, vt Leonem Papam ſe recepturos promitterent. Sic Benedictus rejectus eſt à Papatu & Sacerdotio, & à Leone exordinatus eſt Guill. Hoc anno Domini 963. ſedit Benedictus 5. Papa 136. menſibus 2. poſtquē Leo 8. Papa 136. anno vno menſ. 4.

964. *Benedictus 5 Papa 136.* Adelberone Metenſi Epiſcopo mortuo, qui frater fuerat Frederici ducis, ſuccedit Deodoricus conſobrinus Imperatoris. Hic, vt legitur, inſpiciens literas nominum omnium Epiſcoporum Metenſiū, quas Angelus Domini dicitur dediſſe ſancto Clementi primo Metenſium Epiſcopo, & notatas alias auro, alias argento, alias viliore metallo, pro meritorum qualitate: cùm videret etiā primam literam ſui nominis argento prenotatā, diaſſe fertur, ſe in Epiſcopatu tanta bona facturum, vt ipſa nominis ſui litera auro deberet annotari. Cuius bonæ intentionis initium oſtenſum eſt in Cœnobio S. martyris & leuitæ Vincentij fundato in ipſius vrbis inſula. Arnulpho ſene Flandrenſium comite mortuo, Lotharius Rex Francorum Flandriam graviter infeſtat & vaſtat.

965. *Ioannes 13. Papa 136.* Ioannes 13. fit Papa 137. vel 36. Benedicto priore non computato: & ſedit annis 7 menſibus 11. Otho Imperator Pentecoſten Aquiſgranis celebravit: concurrentib⁹ ibi à Francia ſororibus ſuis Gerberga regina Francorum, matre Lotharij Regis & Caroli ducis, & Hauvide vxore Hugonis pariſienſium Comitis: quorum filius fuit Hugo, qui poſtea regnavit in Francia. Vbi omnis illa regalis proſapia multo congratulationis gaudio eſt affecta. Bruno Archiepiſcopus & dux in Franciam pergens, ad pacificandos nepotes ſuos, Lotharium regem, & filios Hugonis, febre correptus apud Compendium, Remos redit: ibique quidquid in re mancipi habebat, per teſtamentum Eccleſiis ſanctorum delegatis, mortuus eſt. Cuius corpus à Deoderico Metenſium Epiſcopo Coloniam relatū eſt. Otho Italiam repetit. Guillelmus dicit, Ioannem Papam hoc anno generalem Synodum congregaſſe.

Guillelmus Archiepiſcopus Imperatoris filius 966. Maguntiæ moritur. Hoc tempore Danis, qui Chriſtum ſimul & idola colebant, cum Popone Clerico in convivio altercantibus ſuper cultura Dei & deorum; Danis aſſerentibus, Ieſum Chriſtum eſſe quidem Deum, Deos vero majores & antiquiores eſſe illo; Popone contrà affirmante Ieſum Chriſtum ſolum eſſe verum Deum, qui Deus vnus eſt in ſubſtantia, & trinus in perſonis; Rex Danorum Alradus condixit clerico, vt fidē propoſitam à ſe probaret teſtimonio veritatis. *Converſio Danorum ob miraculum exhibitum.* Quo annuente, ingentis ponderis ferrum valde ignitum manibus illi⁹ ferendū imponitur. Quod cùm clericus vſque ad placitum omnium tuliſſet abſque vlla læſione, rex abiecta penitus idolatria ſe ſuoſque ad colendum ſolum verum Deum cōvertit: clericus vero Epiſcopus factus eſt. Vicmanus diu contra Imperatorem rebellis à Miſaca Sclavorum regulo, Imperatoris amico & milite perimitur. Guillelmus. Etgarus Rex Angliæ, dum quadam die in venatione eſſet, feſſus, ſomnoque reſolutus jacebat ſub malo ſylvatica, cum ecce canis femina venatica prægnans, & juxta pedes illius accubitans, dormitantē exterruit. Nā ipſa tacente catuli alvo incluſi multiformes & ſonoros latratus edidere. Attonitus rex oculos ad cacumē arboris intendit, & videt poma vnum & alterum delapſa in fluvium, quorū colliſione bullis æqualibus inter ſe criſpantibus voce articulata ſic inſonuit. Vuel bis te. id eſt bene eſt tibi. Non multò poſt vndarum voluminibus agentibus, vrceolus ſuper aquā apparuit, & poſt vrceolū vrceus exundans aqua: nam alter prior vacuus erat, & quamuis crebro gurgitis impulſu maior minorem vrgeret, vt ſcilicet aquas ſuas in illum infunderet: nunquam id obtinere potuit, quin vrceolus vacuus recederet, iterūque quaſi ſuperbo geſtu victor vrceum impeteret. Regi eſſus rex poſt hanc viſionem domum auxius; patefecit omnia matri ſuæ: cui tanquam ſanctæ fœminæ De⁹ multa ſolebat revelare Hæc dicebatur Elfiga: quæ tam pia & dulcis erat, vt etiam reos quos Iudicium palam damnauerat, occultè redimeret; quamliber pretioſam veſtem conſpecto pauperi ſtatim dabat, corpore ſpecioſiſſima, & artificio manuum prudentiſſima. & omnibus operibus bonis intēta. Poſtero igitur mane dixit filio ſuo. Latratus catulorū quem matre quieſcēte dedere, ſignificat quod poſt obitum tuū quieſcentibus illis qui modo valent & vivunt, nondum nati nebulones contra Dei Eccleſiam latrabunt. Quod autem vnum pomum ſecorū eſt alterum, ita vt ex colliſione ſecundi in primum videretur vox ſonuiſſe, vuel his te, hoc innuit, quod ex te qui ad inſtar arboris magnæ totam inumbras Angliam, duo procedent filij: fautores ſecundi extinguent primum: tunc diverſæ partis incentores dicēt pueris vtriſque, vel bis te: quia mortu⁹ regnabit in cælo, vivus in ſeculo. Quod autem vrceus major minorem implere non poterat, ſignat quod Gentes Aquilonares, quæ numeroſiores ſunt quam Angli, Angliam poſt mortem tuam impetent: & quamuis crebro compatriotarū adventu rimas ſuas impleant, nūquam

[illegible] angulum mundi poterunt implere: [illegible] Angli [illegible] cum maximè victi videbantur eas expellent. Hic Etgarus rex adeo in ſanctuaria ſua ſeverus fuit, ut temporibus ejus nullus fuerit privatus latro, nullus popularis prędo, niſi qui mallet propriæ vitæ diſpendio in fortunas alienas graſſari. Quin etiam omnis generis feras ſanguinis avidas ex regno exterminare cogitavit. Vuidialo regi Vallenſiũ indixit, ut ſibi quotãnis tributum trecentorum Luporum ſolveret. Quod cùm ille tribus annis feciſſet, quarto deſtitit, nullum ſe ulteriùs poſſe invenire profeſſus. Gracillimi corporis fuit, & viribus immenſę, ita ut ultro ad congrediendum laceſſeret quemcũq; audacem: hoc maximè timens, ne in tali colludio timeretur. Omni æſtate poſt Paſcha naves per omnia litora coadunari præcipiebat ad Occidentalem inſulæ partem, cum Orientali claſſe: & rurſus cum Occidentali ad Borealem; inde cum Boreali ad Orientalẽ remigrare conſuetus, ut exploraret, ne quid piratæ turbarent. Hieme & vere per omnes provincias equitabat, judicia potentiorum exquirens, ne jus violarent. Venit aliquando, cùm eſſet adoleſcens, in monaſteriũ, quod ſitum eſt Voltumniæ, ubi quædam puella de nobilibus Anglorum orta, inter ſanctimoniales in communi habitu nutriebatur: quã videns & concupiſcens, miſit pro illa. Quæ timens pudori ſuo, raptum velum à quadam ſanctimoniali capiti ſuo impoſuit, & ſic ad regem ivit. Quem vidẽs ille, quàm ſubitò, inquit, ſanctimonialis effecta es! Et ablato velo renitẽti vim intulit. Hoc ſciens Dunſtanus, contriſtatus valde venit ad regem. Cui venienti cùm rex occurreret, & eum, ut ſolebat, per manũ ducere vellet, Dunſtanus manum ſuam turbato vultu retraxit, nec eam contingi à rege paſſus eſt. Quem de adulterio increpans, ait. Lave priùs manus tuas per pœnitentiam, ut poſſis tenere manum Pontificis. Ad hoc rex territus cecidit ad pedes ejus, veniam petens. Cui Dunſtanus ſeptennem pœnitentiam injunxit; quam ille devotè complevit. Ex illa virgine, quæ dicebatur Vulfrida, genuit rex Etgarus ſanctam Edigtam. Aliam cujuſdã Ducis filiam pulcherrimam adamavit; & eam ad ſe nocte adduci præcepit. Mater autem indignata etiam regis cõcubinatum in filiam, ancillam ſuam pro filia ſubornavit, quæ & ipſa pulchra erat. Quodã tẽpore rex venatũ perrexerat, & Dunſtanum, qui tunc fortè ſecum erat, Miſſam rogavit differre, donec rediret. Appropinquãte hora tertia vir Dei ſacris induitur veſtibus, regemque expectat, ſtans cubitis innixus altari, & lachrymis deditus. Tunc ſubito ſopore leniter preſſus rapitur in cœlum, immixtusque angelis, audit eos ſanctæ Trinitati modulatis vocibus canere. *Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſ. Kyrie eleiſ.* quorum cantum retinens, ad ſe reverſus eſt, & interrogat, ſi rex adveniſſet: reſpondetur, Non. Iterum ergo orat, & iterum in cælũ raptus audit ibi altiſona voce dici, *Ite Miſſa eſt*; cumque reſponderetur *Deo gratias*, accurrerunt clerici Regis, Regem adeſſe dicentes. Quibus ille reſpõdit, quòd iam Miſſam audierat, nec aliam eo die vel auditurus eſſet, vel celebraturus. Interrogatus quare, viſionem aperit, & ſumpta ex hoc ſermone, prohibuit Regi ne ulteriùs in die Dominica venatũ pergeret. *Kyrie eleiſon* quod in cœlo audierat, ſuos clericos docuit, & in multis locis hodie per Angliã cantatur. Hoc Edgaro nato mandavit pater eius Edmundus Dũſtano,

Septennis pœnitentia ob ſtuprum.

quod volebat cum eo loqui. Ad quem dum iret, obvium habuit diabolũ mimo ſimilem, ludentẽ & ſubſilientem. Agnoſcens per ſpiritum quid ſignificare vellet, juſſit eum coram omnibus apparere viſibiliter, ſicut apparebat ſibi; quod & factum eſt. Requiſitus Dunſtanus quid ſignificaret gaudium dęmonis, dixit regem in proximo moriturũ, & regnũ multas tribulationes paſſurum. Igitur antequam tranſirent ſeptem dies, occiſus eſt rex à latrone in convivio, ſicut ſupra diximus: cui ſucceſſit Edredus frater eius. Qui diligens Dunſtanum facere voluit eum Epiſcopum Vuentanum, defuncto jam Elfego Epiſcopo, cognomento calvo, qui fuerat cognatus Dunſtani; ille autẽ noluit. Rex ergo rogavit reginã, ut eum rogaret Epiſcopatum ſuſciperet. Qui reſpondit ſe vivente rege non futurum Epiſcopũ. Tunc ſubſtitutus eſt Elſin[9] quidã. Septimo die vidit Dunſtanus in ſomnis, ſe Romam perveniſſe, & beatũ Petrum in ſua Eccleſia, & B. Paulum in ſua adoraſſe, & mox urbe relicta in patriam rediſſe. Cũque Montem gendij attigiſſet, apparuerunt ei Petrus & Paulus, & Andreas, ſinguli in manibus ſuis ſingulos gladios auro inſcriptos præferentes, & ei pro munere benedictionis Apoſtolicæ conferentes. In gladio Petri ſcriptum erat, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* In gladio Pauli ſcriptum erat nomen Pauli; in gladio Andreæ, nomẽ Andreæ. Cui Andreas, blandè illum intuens, modulata voce canebat. *Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde: & invenietis requiem animabus veſtris.* Petrus autem jubens illum manum extendere, percutiebat eũ virga leniter ictu in palma, dicens Iugum Domini ulteriùs ne abiicias. Expergefactus retulit Regi Edredo viſionem: qui expoſuit eam, dicens eum futurum Cantuariæ Epiſcopum; quia ibi Eccleſia conſtructa eſt in honorem Filij Dei, qui eſt Verbum in principio. Poſt hęc idem rex infirmatus mandavit Dunſtano, ut veniret ad ſe. Qui pergens, dum medium viæ peregiſſet, audivit vocem de cœlo dicentem: Rex Eldredus in pace quieſcit. Ad quam vocem equus viri Dei ſine omni læſione ad terram corruens, extinctus eſt. Veniens ergo Dunſtanus ad regem, invenit eum defunctum, & ab omnibus ſolum relictum, omnibus ſubtrahentibus ſe ab exequiis defuncti: & ipſe eum ſepelivit. Poſt quem regnavit Edmundi filius Eduvius, quem Dunſtanus reliquit, videns eam incorrigibilem. Erat tunc quędam mulier nobilis formoſa, filiam habens formoſam: utraque impudica regis erat concubina, & laborabant, ut alterutra illarum regina fieret. Per illam mulierem ejectus eſt Dunſtanus de monaſterio ſuo: quem etiam adjuverunt quidam fratres ejuſdem monaſterij, invidia moti, & eo carere cupientes. Cumque res Eccleſiæ diriperantur, dæmon in atrio templi riſum cacuſſum edidit. Quod cognoſcens Dunſtanus ait. Tu gaudes, unde doleo: ſed certa ſcias, quod nihil eſt gaudium, quod nunc habes me recedente, reſpectu triſtitiæ, quam habiturus es me revertente. His auditis dæmon aufugit. Deinde Dunſtanus fugit in Flandriam: poſt quem miſit præfata mulier, qui ei oculos eruerent: ſed non potuerunt eum conſequi. Qui manſit apud Gandavum; in quo loco ſæpe viſitavit eum, & confortavit ſanctus Andreas Apoſtolus: cujus Apoſtoli dentẽ circumferebat in baculo. Namquo-

Ioan. 1.

Math. 11.

dam diecùm dæmon[illegible] eſſet infeſt⁹ in ſpecie vrſi, Dunſtanus [illegible] baculo quem tenebat verberavit, ita vt baculus ipſe in tres partes frangeretur. Et dicebat verberando, *Exurgat Deus & diſſipentur inimici ejus, & fugiant qui oderunt eum à facie ejus.* & addidit. Si vivat Dunſtanus, ſcias inimice, quod faciet talem baculum, qui pro gracilitate non frangetur, vt iſte. Fecit ergo aliũ baculum fortem & groſſum, cujus ſummitatem argento circumpoſito decoravit, in modum ſphæræ concavæ formato, in qua repoſuit denté ſancti Andreæ Apoſtoli, cujus ſæpè familiari fovebatur alloquio. Quadam igitur die dum oraret apud Gandavum, obdormivit, & vidit ſe eſſe apud Glaſtoniam cum fratribus veſpertinam horam pſallentibus, & poſt *Magnificat* cantabatur

Iob 6. Antiphona *Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis*: quam cùm cantaſſent vſque ad illum locũ *Verumtamen quæ cogitaſtis explete*, ſubitò omnes conticuerunt. Quibus tacentibus dum vultu & voce & ſignis inſtaret Dunſtanus, vt totam percantarent, & è contrario illi muti & confuſi perſiſterent, audita eſt vox de tranſverſo in ſublimibus dicens, Nequaquam, nequaquam fiet hoc, vt quod cogitaverint, opere expleant. Numquã enim ſe à tua poteſtate, ò Dunſtane, evellent. Nũquam te ab illius Cœnobij prælatione deponent. Poſt hæc fugatus eſt Edwius vltra Tamiſiam, & nefanda meretrix ejus occiſa. Tunc Edgarus frater ejus factus eſt Rex à fluvio Humbre vſq; ad fluvium Tamiſiæ, & diviſum eſt regnum in duo. Hic Dunſtanum à Flandria revocavit: tunc electus eſt Dunſtanus in Epiſcopum Vuiciorum. Quem dum conſecraret Odo Cantuarienſis Archiepiſcopus, omiſſo Eccleſiæ Vuiciorum titulo, titulavit eũ ad Archiepiſcopatũ Cantuarienſem. Interea rex Edwius mortuus eſt, cujus anima Dunſtano oranti à quibuſdam teterrimis hominibus præſentata eſt: qui pro eo tantum plorauit & laboravit, injuriarum ejus immemor; donec ſe exauditum cognovit. Vnde facto non grãdi intervallo Mauri illi ad Dunſtanum redierunt ſua præda vacui, dicentes ſe vindicaturos de illo: quorum minas Dunſtanus nihili pendens gratias egit Deo. Poſt hæc factus eſt Epiſcopus Londonienſis, & gubernabat duas ſimul Eccleſias, Vuigornienſem & Londonienſem, ſed coactus. Sic impleta eſt prior ejus viſio. Nam Eccleſia Vuigornienſis in nomine Petri Apoſtoli, Londonienſis in nomine Pauli conſecrata eſt. Poſtea mortuo Odone Archiepiſcopo, ad Cantuariæ ſedem tranſlatus eſt. Hanc ſedem obtinuerat priùs à rege Elſinus Vuentanus Epiſcopus per regni principes, quos muneribus demulſerat & promiſſionibus. Qui cùm Romam pro palleo pergeret, in Alpib⁹ præ nimio frigore mortuus eſt. Poſt hunc ſubſtitut⁹ eſt Birtelmus Durſetenſis Epiſcopus, modeſtus & humilis: ſed quia non erat conſtans ad corrigenda vitia, juſſus eſt redire ad Eccleſiam ſuam. Eo tempore quidam comes duxerat cognatam ſuã: correptus à Dunſtano, parere noluit, vt eam relinqueret; excommunicatur. Ille adiit Regé, conquerens de Dunſtano. Rex mandavit Archiepiſcopo, vt eum ab-

S. Dunſtani conſtantia. ſolveret: qui noluit, ſed eum gravius excommunicavit. Ille Romam cum multis muneribus miſit, Apoſtolicus mandavit Dunſtano, vt eum abſolveret. Abſit hoc, inquit Dunſtanus, vt cauſa alicujus mortalis hominis contemnẽ legem Dei mei. Quod videns Comes pœnituit, & vxorem ſuam repudiavit, nud[illegible] pedibus & lanceis indutus, virgam in manu gerens, cecidit ad pedes Dunſtani generale Concilium celebrãtis, & tunc primo abſolutus eſt. Quodam tempore capti ſunt tres fabricatores falſæ monetæ qui mox adjudicati ſunt ad ſuſtinendam pœnam tali crimini promulgatam per Angliam, id eſt ad manuum abciſſionem. Quod Dunſtanum non latuit. Die ergo Pentecoſtes celebraturus Miſſam percunctatus eſt, vtrum lex impleta eſſet; & reſponſum eſt, propter reverentiã diei feſti dilatam eſſe pœnam vſque in diem alterum. Nequaquã, inquit; ego ad altare hodie non accedam, donec debitã ſuſtinuerint pœnã: nam negotiũ ad me reſpicit, ipſi enim viri in poteſtate ej⁹ erant. Dixit, & pro eis qui man⁹ perditũri erant multũ plorans, oſtẽdit, de qua affectione hoc dixerit. Quibus punitis, aſcendit ad altãre lota facie, dicens. Nunc cõfido, quòd ſacrificiũ de manu mea ſuſcipiet Om-

nipotens. In qua Miſſa dum diceret *Eccleſiam tuam, quam pacificare, cuſtodire, adunare, & regere digneris*; nivea columba multis videntibus ſuper eum deſcendit, & alis expanſis ſuper caput ejus ſic manſit in ſilentio, vſque dum ſacrificium perficeretur. Quo completo, divertit ſuper tumbam Odonis præfati Archiepiſcopi, alis ſuis eam cõplectans, & roſtro deoſculans. Vnde Dunſtanus quoties poſtea ante ſepulchrum ejus tranſivit, ſẽper genua flexit; & eum poſtea appellavit Odonem ſododem, id eſt Odonem bonum. Dum autem digrederetur ab altari, miniſtris pro ſigno quod acciderat in diverſa euntibus, non fuit qui caſulam illius ſuſciperet: quæ pependit in aëre, nec terram tetigit, ne ſervum Dei à ſua intentione turbaret. Is dedicabat aliquando Eccleſiã cujuſdam nobilis: vbi dum aqua deficeret ad miniſterium, & ille nobilis turbaretur, vir Domini percuſſit baculo terram præmiſſa prece, & fons erupit. Aliam quandam Eccleſiã dedicabat, quã inſpiciẽs non eſſe converſam verſus Orientem, humero ſuo parũ ſuppreſſit eam; & mox eam ad Orientem converti ille fertur. Quadam nocte cũ dormiret, per viſum raptus eſt in ſuperna, & videre ſibi viſus eſt matrem ſuam cuidam potentiſſimo Regi conjugio copulatam, ſub immenſa cõfluentium magnatorum lætitia, reſonantibus vndique hymnis & laudibus in gloriam illi⁹ Regis, diverſis organis concrepantibus: quibus dũ ipſe magnificè delectatus intenderet, acceſſit ad eum juvenis quidam candidiſſimo rectus amictu, dicens. Quare aliis omnibus gaudentibus, & cantantibus tu ſolus taces in nuptiis matris tuæ? Cui reſpondit ſe neſcire, quid in laudem Regis cantaret; cui ille. Vis itaque inſtrui, quid cantare debeas? Reſpondit, cupio. Et ille. Canta. *O Rex*

Antiphona. *gentium, Dominator omnium, propter ſedem majeſtatis tuæ da nobis indulgentiam Rex Chriſte peccatorum. alleluia.* Quam ſæpius ille cantans & repetens, miro modo delectabatur. Expergefact⁹ ſtatim illã antiphonã juſſit ſcribi. Hic Dũſtanus natus fuit de nobili Anglorũ genere. Pater ejus Herſtan⁹, Mater Kynedrida dicta eſt. Hæc eo prægnans, in die Purificationis B. Mariæ cum marito ſuo ibat ad Eccleſiam Glaſtonienſem, portantes cereos in manibus, quos offerrent. Incepta miſſa ſereno cælo, ſubitò luminaria omnium extincta ſunt. & ecce omnibus ſtupentibus & attonitis, & ſe invicem reſpicientibus, ſubitò ignis de cælo lapſus cereum Kynedridæ accendit: à quo omnes alij lumen mutuati ſunt. Baptizatus puer

vocatus

In Canon. Miſſæ.

vocatus eſt Dunſtanus, quod interpretatur Mõtanus lapis. Quadam die parentes ejus duxerunt eum ad præfatam Eccleſiã: vbi dum pro eo pernoctarent, apparuit eis quidam vultus angelici, puerum per manum accipiens, & hincinde modeſto diſcurſu per atrium ducens, dixit illis Sic ædificabitur locus ad converſationem illorũ, qui in ſervitio Dei nutriendi ſunt, vel à pueritia, vel à morum pravitate in novitatem gratię per hunc puerum convertendi. Igitur in ipſa Eccleſia magiſtro commendatus eſt Quodam die infirmatus eſt valde: cumque videretur ſpiritum exhalare, media nocte ſubitò lecto deſiliit; & pro reddita ſibi ſanitate gratias acturus ad Eccleſiam currit. Invidens autem illius devotioni diabolus, ſimulavit magnum globum canum latrantium. Qui dæmonum ſciens eſſe figmenta, ſignavit ſe, & invocato nomine Chriſti, virgam, quam in via jacentẽ invenit, vibravit contra eos, & fugere cõpulit. Veniens autem ad Eccleſiam, invenit eam clauſam, & ſcalam parieti affixam: quam aſcendens, nullumq; aditum reperiens, cœpit deſcendere ex altera tecti parte. Deus delectatus in ejus devotione & innocẽtia, diſponebat greſſus ejus: & ſubitò per Angelum ſublatus, ante altare depoſitus eſt, Eccleſia vndique clauſa, & ipſo ignorante, quid circa ſe ageretur: & ibi mane inventus eſt dormiens. Inquiſitus, quomodo illuc advenisset, ſimpliciter reſpondit, ſe neſcire. Erat tunc Athelmus Cantuarienſis Archiepiſcopus, patruus eius, qui eum Regi Ethelſtano commendavit. Erat autem idem Dunſtanus peritus ſcribendi, pingendi, ſculpendi, in cera, ligno, oſſe, auro, argento, ære, & præter hęc in inſtrumentis muſici generis. Dum ergo veniret ad domum cuiuſdam matronæ, vt oratum ei incuteret in opus Eccleſiæ, & haberet item opus in manibus, cythara quã ſuſpenderat ad parietem cœpit per ſeipſam nullo tangente pſallere vocibus modulatis, *Gaudent in cælis animæ Sanctorũ*, Antiphonam totam. Inviderunt ei curiales, & eum de magica apud Regem infamaverunt. Quod videns ipſe, ivit tunc ad cognatum ſuum Elfegum Vuẽtanum Epiſcopum. Ad quem cùm iret, ab inſidiatoribus invidis præventus eſt, & equo dejectus, & egregiè verberatus: ſed ne perimeretur, gratiã Dei multitudo canum obſtitit, quæ ex improviſo in eos irruens, illum defendit. Veniens igitur ad Epiſcopum, factus eſt ab eo monachus, quamvis propoſuiſſet vxorem ducere. Deinde factus Preſbyter venit in Glaſtoniam: & fecit ſibi cellulam, in eo loco, vbi cereus matris ejus divinitus accẽſus fuerat; quatuor tantùm pedum in longitudine, duorũ & ſemis in latitudine; altitudo ſtaturam hominis capiebat. In medio oſtij feneſtra erat: ibi orabat, & manibus, mirabile dictu! operabatur. Vbi quadam die dum fabrili intenderet operi, venit ad eũ dęmon in humana effigie, rogitans neſcio quid ſibi fieri. Qui cùm ſe pararet ex caritate ad faciendum, quod ille rogabat, dæmon cœpit mutare formam & verba: vt nunc ſenex, nunc puer, nunc puella laſciva videretur. Quod videns Dunſtanus, intellexit præſtigias, & diſſimulare cœpit patienter ferre motus ejus: ſũptiſque tenaculis fortiter ignitis, dæmonem per naſum fortiter arripuit, & ſtringendo tenuit: cũque ille conaretur evadere, traxit illum intus, & tandem diu vexatũ cum dedecore projecit. Qui per plateam currens, clamitabat ejulans. Vt quid fecit diabolus ille calvus? Me miſericordiæ opus

S. Dunſtan. naſũ dæmonis forcipe candẽte ſtringit.

ab eo petentem miſerè afflixit, & longo igne cõbuſſit. Poſt hoc in eo loco non eſt auſus inimicus vlteriùs eum aggredi. Audiens hoc ruſticus quidam, qui ſedebat ad focum, æmulus beati Dunſtani, & libenter audiens detractionem dæmonis, quaſi miſerationis obtentu ſuſcepit dæmonem hoſpitio: qui paulò pòſt arripiens filium ej' projecit in ignẽ, & exiit. Circuire ſolebat idem ſanctus poſt vigilias loca ſancta, vno tantùm comite comitatus. Quod dum faceret, audivit in Eccleſia beatæ Mariæ, quæ eſt juxta Eccleſiam, in qua ſanctus Auguſtinus quieſcit, alta voce cãtari, *Gaudent in cælis animæ Sanctorum*, Antiphonam totam. Appropinquans autem oſtio, & introſpiciens per rimas, vidit totam Eccleſiam immenſo lumine plenam; & cuneum candidatorũ ipſam Antiphonã lætis canentẽ vocibus. Alio tẽpore præfatam Virginis eccleſiam ſimili cauſa petebat: & ecce beata Virgo Maria ornatiſſimo virginum choro comitata illi occurrit: quem cũ ſummo honore exceptum ad eccleſiam ſuam ducere cœpit, præcinentibus duabus de choro puellis,

Cantemus Domino ſocia, Cantemus honorem,
Dulcis amor Chriſti perſonet ore pio.

Quos verſus Chorus Virginum reſumendo cantabat. Poſtea prædictæ puellæ binos verſus, qui ſequuntur, cantabant.

Primus ad ima ruit magna de luce ſuperbus. *Sedulius.*
Sic homo cum tumuit, primus ad ima ruit.

Sicque donec vir Dei in oratorium perduct' eſt, virginum choros priores, & virgines binæ binos, ſicut ſe habent in præfato Sedulij carmine, cantaverunt. Eo tempore idem Dunſtanus, impetravit à Ioanne Papa, vt clerici qui nollent caſtè vivere, à ſuis Eccleſiis pellerentur, & monachi pro eis introducerentur. Quod audiens Athelvoldus Vuentanus Epiſcopus, ſæpe monuit clericos ſuos, vt feminas relinquerent. Qui promittebant ſe facturos, ſed numquam faciebant. Quod ille cernens, paravit plurimas monachorum cucullas, & die quo canitur poſtcõmunio, *Servite Domino in timore*, &c. veſtes quas paraverat fecit deferri in chorum: quibus projectis in medium, ait. Animadvertiſtis, quid modò cantaveritis? Animadvertimus, inquiunt. Ergo, inquit, ſervite Domino in timore, & apprehendite diſciplinam, veſtem ſcilicet monachilem: ne, ſicut cantaſtis, pereatis de via juſta. Illi inducias petunt, ille autem ampliùs dare noluit: ſed omnes qui monachi fieri noluerunt, ejecit. Aliqui ex illis ſtatim facti ſunt monachi: ad quos inſtruendos vocati ab eodem Pontifice monachi de Abendonia: reliqui ad Regem abierunt, ſibi fieri iuſtitiam poſtulantes. Cogunt concilium apud Vuinthoniam: Dunſtanus allegat, ea quæ Eccleſiis data ſunt, ideo dari, vt ſanctè & rectè viventes clerici ex auditi poſſint pro dantibus, à donis fidelium ſuſtentari. Orat rex, vt hac ſola vice clericis parcat, & ſi ſe non correxerint, tunc eos capellat. Tunc Dunſtanus ſiluit, demiſſo capite in terram de negotio pertractans: ſiluerunt omnes reſponſum ejus expectantes. Tunc imago crucifixi in altum affixa cunctis audientibus dixit. Non fiet: inde facta bene mutaretis non bene. Tremefactis omnibus, ait Dunſtanus. Quid ampliùs vultis, fratres mei? Divina ſententia negotium diffinivit. Aiunt. Audivimus verè. Igitur reſederunt monachi Vuinthoniæ in pace, quamdiu clerici illi vixerunt. Quibus mortuis, filij

Crucifixi imago ſententiã profert.

ipſorum cupientes recuperare, quæ in parenti-
bus perdiderant, conduxerant quemdam virum,
qui erat in Scotia, prægrandis, ut ferebatur, elo-
quentiæ, Bornelmum nomine, contra Dunſta-
num. Conventum eſt igitur apud Kalnam. Vbi
cùm veterem querimoniam depoſuiſſent, reſpó-
dit Dunſtanus. Calumnia jam Dominico ore de-
finita eſt: ego jam ſenex & laboris impatiens,
cauſam eccleſiæ ſuę Domino Deo cómitto. Quod
cùm dixiſſet, cecidit ſolarium cum omnib' qui
aderant, excepta illa ſola parte in qua Dunſtanus
& ſui ſedebant. Sic calumnia illa ſopita eſt. Igi-
tur 48. monaſteria monachorum vel ſanctimo-
nialium per Dunſtanum in Anglia conſtituta
ſunt: cooperantibus Oſvaldo Epiſcopo Vuigor-
nienſi, qui fuit pòſt Epiſcopus Eboracenſis, &
Atheuvaldo Epiſcopo Vuintbonienſi. Poſt hæc
coronavit Dunſtanus Edgarum regem, qui à 16.
anno ætatis ſuæ vſque ad annum 30. ſine inſigni
regio vixit: anno 30. magnificè Bathoniæ coro-
natus eſt in Pentecoſte, nec niſi triennio ſuper-
vixit. Quadá autem die cum à Cantuaria diſcede-
ret Dunſtanus, comitatus duobus Epiſcopis, A-
theuvaldo ſupradicto, & Epiſcopo Roffenſi:
illi diſcedentes ab eo ſinguli in viam ſuam, &
poſtulantes ab eo benedici, eum in lachrymas có-
moverunt; qui ſciſcitantes cur ploraret; quia in-
quit citò morituri eſtis, & me amplius non vide-
bitis, nec ego vos: quod & ita contigit. Roffẽſis
enim Epiſcop', mox vt civitaté ſuá intravit infir-
matus eſt, & non multo poſt obiit. Vuintboni-
anſis antequam ad vrbem ſuam perveniret infir-
matus eſt & non multò pòſt mortuus. Poſtquem
conſtitutus eſt Epiſcopus Elſegus abbas Batho-
nienſis: mandante hoc Domino ſervo ſuo Dun-
ſtano per ſanctum Andream Apoſtolum.

Eo tempore Bulgaribus dominabantur filij Sy-
967. meonis Petrus & Bajanus, quorum Bajanus in
arte magica adeo valebat, vt quoties vellet, lu-
pus, vel quęlibet fera fieri videretur.

Otho junior à patre evocatus Romam, à Pa-
968. pa Ioanne in Imperatorem benedicitur. Otho
pater Beneventanos duces potentia ſua ad ſub-
jectionem ſui inflexit: qui etiam in terra Saxo-
nica venas auri & argenti induſtria ſua primus
aperuit.

Quidam comes Othonis imperatoris ei fami-
969. liaris, Romæ ante oculos omnium à diabolo ar-
reptus, ita vt ſeipſum dentibus diſcerperet, juſſu
Imperatoris ad Papam Ioannem adductus, vt
catena ſancti Petri collo ejus circumdaretur, dũ
à fallacibus clericis ſemel & bis alia catena fu-
rauti adhiberetur, nec quicquam remedij pro-
veniret, vbi nihil virtutis inerat; tandem vera
ſancti Petri catena allata, & collo furentis cir-
cumdata, diabolus clamans, & multum ſpumás
abſceſſit. Qua catena Deodaric' Metenſis Epi-
ſcopus arrepta, cùm diceret ſe eam, niſi manu ab-
ſciſſa, non dimiſſurum, tandem Imperator ſeda-
to litigio à Papa Ioanne obtinuit, vt annulum
hujus catenæ exſectum Epiſcopus mereretur.
Otho imperator dum partem exercitus ad Græ-
cos miſiſſet, vt vxorem filio ſuo Othoni accipe-
rent: Græci ſuper eos irruunt, caſtra diripiunt;
plures occidunt, plures capiunt, & Conſtanti-
nopolim mittunt.

Ad hoc dedecus vindicandum, Otho e-
minentiores ex ſuis in Calabriam mittit, qui
Græcos aggreſſi, plures occidunt, plures trun-
catis naribus dehoneſtant, & per Apuliam &
Calabriam à Græcis tributum exigunt. Conſtã-
tinopolitani audientes hoc, contra Imperatorem
ſuum Nicephorum inſurgunt.

Deodericus Metenſium Epiſcopus dum per
triennium Italica expeditione ſub Othone Im- 970.
peratore militaret, de diverſis Italiæ locis quo-
cumque modo potuit corpora ſanctorum col-
legit: à Marſia ſanctũ Elpidium confeſſorem,
cujus ſocium Euthychium Epiſcopum ipſa Im-
perator jam ſuſtulerat: ab Amiternis Eutychetẽ
martyré, cum reliquiis Maronis & Victorini ſo-
ciorum ejus: à Fulginis Fælicianum Epiſcopum
& martyrẽ: à Pariſio Aſclepiodotũ martyré: à
Spoleta Sanã marty. cũ Gregorio marty Spo-
letano: à Corduno pignora Vincentij Le-
vitæ & martyris, ab Hiſpania olim à duobus
monachis Capuam, à Capua verò illuc deporta-
ta: à Mevania alterum Vincentium Epiſcopum
& martyré: à Vinoritia Leontiũ Epiſcopum &
martyré: à Florentia Minearem martyré: ab vrbe
Tudertina Fortunatum Epiſcopum & confeſſo-
rem: à Corſinio Luciam Siracuſanam virg. &
martyré, à Faraoldo duce Spoletanorum olim il-
luc tranſlatam à Siracuſis: à Sabinis partes cor-
porum Prothi & Hyacinthi. Hæc omnia cũ par-
te catenæ ſancti Petri Apoſtoli, cum capillis e-
juſdem, & ſanguine ſancti Stephani prothomar-
tyris & cũ parte craticulæ ſancti Laurentij mar-
tyris à Papa Ioanne ſibi data, cum alijs multis
SS. pignoribus, præſul Deodericus in Galliam
hoc anno tranſtulit; & in Eccleſia ſancti Vincen-
tij martyris à ſe in inſula vrbis conſtructa lo-
cavit.

Apud Conſtantinopolim Nicephorus Im- 972.
perator timens à filiis ſuis Imperio expelli,
quia ſenex erat, volebat eos eunuchilare: quod ũ
maret regina, quia nullo modo aliter poterat eos
liberare, ſuaſit Ioanni Nicephorum occidere, &
imperare. Ioannes itaque occultè cùm funibus
intravit palatium, & occiſo Nicephoro impe-
ravit annos 6.

Otho Imperator Othoni filio & Imperatori 972.
neptam Ioannis Imperatoris Conſtantinopoli-
tam, Theophaniam nomine, à Ioanne Papa co-
ronatá in legitimo matrimonio ſociavit. Nauger'
fit Epiſcopus Leodienſis. Hic vrbem muro cir-
cumcinxit, ædificiis honeſtavit, majorem Eccle-
ſiam corpore ſancti Lamberti inſignitam à fun-
damentis renovavit. Cœnobium ſancti Ioannis
Evangeliſtę in Inſula fundavit.

Benedictus 6. fit Papa 1.7. anno 1. & menſi- 973.
bus 6. Otho ſenior Imperator obit: cujus vitam *Benedictus 6.*
Vuidinchindus monachus deſcripſit: qui etiam *Papa 137.*
hiſtoriam Saxonum vſque ad hunc annum con-
ſcripſit Poſt quẽ Otho filius ejus imperat an. 10.
Raghinerius & Lambertus filij Raghinerij Lon-
gicolli, paulatim reſumptis viribus à Francia re-
deunt: & cum Garno & Ranneldo, qui Comita-
tum patris ejus occupaverant, bello apud Perro-
nam confligunt: eoſque cum multis perimunt;
& ſuper Hagnam fluvium caſtello Buxidæ muni-
to Lotharingiam infeſtant. Vuenceſlaus prin-
ceps Bohemiæ à fratre ſuo Bohſlao propter pre-
ripiendum principatum interfectus, vrbẽ Pra-
gam in qua requieſcit, multis miraculis illuſtrat.

Dunus fit Papa 1.8 qui ſedit anno 1. & menſ. 993.
7 Ratherius apud Lobias moritur: de quo eſt il- *Dunus Pa-*
led monoſtichon, *Veronæ præſul, ſed ter Ratherius* *pa 138*
exul. Contra Othonem rebellat patruelis ejus
Henricus dux Bajoariæ. Otho Imperator Ca-

ſtellum Bozidis obſidet, captum diruit, captos in eo exiliat, nec tamen Raginerius à rebellione deſiſtit.

975. Bonifacius 7. ſedit Papa 139. anno 1. menſe. 1. Otho Henricum ducem ſibi ſubiugat. Marcellus Abbas Cluniacẽſis ſanctitate & religione claret. Gelu magnum à Kal. Novemb. vſque ad æquinoctiũ vernale. Guillel. Edgarus rex moritur, & ſepelitur Glaſtoniæ. Poſt quem regnavit Eduardus filius ejus 8. annis & dimidio. Tunc viſus eſt cometes. Apud vicum regium, qui vocatur Calna, Clerici quondam ab eccleſiis ſuis expulſi nova prœlia ſuſcitarunt; quorum vnus Olferius omnia penè monaſteria, quæ reverendiſſimus Athevoldus conſtruxerat, evertit. Conventum eſt primò apud Vuintoniam, vbi imago Domini, vt ſupra diximus, apertè contra clericos locuta eſt, non cedatis illis. Conventum eſt iterũ apud Calnam, vbi ſolarium, vt ſupra dictum eſt, corruit. Abſens erat rex propter ætatem, ſed conſidebãt in cœnaculo totius Angliæ ſenatores, cum quibus repente ſolariũ totum cum aſſeribus & trabibus cecidit, omnibuſque ad terram alliſis ſolus Dunſtanus ſuper vnam trabem, quæ ſuperſtes erat, evaſit: reliqui vel mortui ſunt, vel perpetuò languerunt. Omnes Angli tunc & deinceps in ſententiam Dunſtani, relictis clericis, tranſierunt. Idem Dunſtanus Eduardum Regem fecerat cõtra voluntatem optimatum, & Novercę, quæ puerulum nondum 7. annorum regem volebat facere, vt ipſa pro eo regnaret: vnde irata redeunti de venatione Eduardo, diſperſis huc & illac ſociis, cùm ſitiret valde, poculum porrexit; & bibentem ſatelles ſica transfodit. Ibi oſtenſa ſunt de cælo lumina, & claudus greſſum, mutus verbum recuperavit. Cumque illuc Elfreda regina veniſſet, equus eius ibidem ſtans, nullis ſtimulis moveri potuit. Mutavit equus, ſecundus quoque moveri non potuit. Tunc Elferius ille clericus, qui monaſteria deſtruxerat ſacro corpore de ignobili loco levato, regales inferias apud Sceſtoniam ſoluit: ſed poſt annum vermib⁹, quos pediculos dicimus, conſumptus eſt. Elfrida verò durè pœnituit, cilicio ad carnem induta, & ſolo dormiens ſine cervicali. Mulier pulchra & caſta, ſed inſolens: cujus inſolentia in Eduardum longam patriæ acquiſiuit ſervitutem. Eſt autem apud Sceſtoniam monaſterium ſemonarũ Deo devotarum.

Eduardus dolo novercæ occiſus miraculis claret.

Sigebert. Otho Imperator contra Sclauos
976. proficiſcitur. Filij Regbinerij Longicolli auxilio Francorum, & maximè Caroli poſtea ducis fulti, laceſſunt bello Godefridum & Arnulfum Comites; qui poſt Vuarnerum comitatum Montẽſem invaſerant. Montem Caſtrilocum obſident, multis vtrinq; in conflictu fuſis, obſidio remota eſt, victoria anceps; datur tamen palma comitibus. Obijt ſanctus Vualdricus Anſburgenſis Epiſcopus: cujus vita qualis fuerit, mox miraculorum gloria patefecit. Benedictus 7. ſedit Papa 140 an. 9. menſ. 6.

Benedictus 7 Papa 140

977. Gens Leuticiorum ad Idolatriam revolvitur. S. Vuitcorb pragenſis Epiſcopus, cognomento Adelbertus, Sanctitate & doctrina apud Vuinidus claret. Filij Raghinerij animati Francorum conſilio, vt pro ſe viriliter agerent: Raghinerus quippe Hanvidem filiam Hugonis poſtea Regis, Lambertus vero Gerbergam filiam Caroli ducis vxores duxerant, in terra patrum ſuorum relocati ſunt. Ducatus Lotharingiæ datur Carolo fratri Lotharij Francorum regis, multis inſuper cõductu beneficiis, vt & ipſe ab inſolentiis deſiſtat, & fratris ſui Lotharij motibus obſiſtat. Abhinc de Conſtantinopolitano Imperio tacet Sigebert⁹. Magiſter Hugo in Chronicis dicit, quòd Ioa. Simbolius, qui interfecit Nicephorum, imperavit pro eo cum Baſilio & Conſtantino pueris. Iuanne autem defuncto regnaverunt prædicti Baſilius & Conſtantinus.

Pacato vndique regno, cùm Otho Imperator 978.
Aquiſgrani moraretur, Lotharius Rex Francorũ ſubitò ad invadendam Lotharingiam contendit, & cedente Imperatore, quia ad pugnam imparatus erat, rex poſt multam vaſtationem repatriavit. Quem cum ineſtimabili exercitu Otho proſecutus, condicto die ſcilicet Cal. Octob. Franciam intravit, quam vſque ad Cal. Decemb. pervagatus, fines Remenſium, Laudunenſium, Sueſſionum, Pariſienſium, diverſa clade vaſtavit, Eccleſiis tantum Dei omni immunitate conceſſa. In redeundo tamen circa Axonam fluvium partem impedimentorum amittit. De his quidã reclulus prædixit, quòd omnes hujus mali inceptores ante ſeptennium morerentur.

Igneæ acies in cœlo viſæ ſunt per totam no- 979.
ctem 5. Cal. Novemb. Hoc anno cõplẽtur mille anni à nativitate Chriſti, ſecundum veritatem Evangelij: qui ſecundum cyclum Dionyſij anno abhinc viceſimo primo finiuntur: ſicque in anno Dominicæ paſſionis veritati Evangelicæ contrariatur. Guillelmus. Hoc anno regnare incœpit Ethelredus filius Egari & Elfridæ, qui regnavit annos 36. Hic puſiol⁹ cùm baptizaretur, circumſtantibus Epiſcopis in ſacro fonte cacavit, & Sacramenta interpolavit. Vnde Dunſtanus turbatus, per Deum, inquit, & matrẽ eius, ignavus homo erit ille. Hic decennis cùm fratrem ſuum occiſũ conclamari audiret, fletu ſuo furentem matrem adeo commovit, vt quia flagellum ad manum non habebat, arreptis candelis innocẽtem cæderet, nec priùs deſiſteret, quàm penè exanimem & ipſa lacrymis infunderet. Quapropter tota vita ſua ita candelas exhorruit, vt nunquam ante ſe pateretur inferri lumen earũ. Huius coronandi capiti cum B. Dunſtanus diadema imponeret, ait coram omnibus, quia per mortem fratris tui aſpiraſti ad regnum propterea audi verbum Domini. Hæc dicit Dominus Deus. Non delebitur peccatum ignominioſæ matris tuæ & peccatum virorum, qui interfuerunt conſilio ejus nequam, niſi multo ſanguine miſerorũ provincialium: & veniẽt ſuper gentem Anglorum mala, qualia non eſt paſſa ad tempus illud 980.

Otho Imperator Italiam petit. Otho & Lotharius Rex convenientes ſuper Carum fluvium pacificantur, datis invicem Sacramentis: & Rex Lotharius Lotharingiam abjurat. Corpora ſanctorum Laudoaldi, Adriani, Amantij, à Vuoterſono Aſbaniæ vico transferuntur Gandavum, cum multa miraculorum gloria. 981.

Otho Imperator Apuliam & Calabriam Italiæ provincias ad ius regni Græcorum appẽdentes transferre ad Imperium Romanum conatur, maximè propter affinitatem, quam per vxorem ſuam Theophaniam cum Imperatore Græcorum habebat.

Græci infenſi, quòd Imperator Otho provin- 982.
cias Græcorum invaderet, conducto ſibi Saracenorum auxilio, Imperatori in Calabria bello congrediuntur. In quo bello omnes Romanorũ

copiæ penè vſque ad internecionē deletæ ſunt. Imperator natando nitens evadere, à Nautis ignorantibus eum, capitur: à quodam eorum, qui negociator Sclauorum erat, agnitus, nec prudicus, per illum re delata ad Imperatricem, & Deodoricum Metenſem Epiſcopum, qui in civitate Roſan rei eventum præſtolabantur, difficulter per Sclauum & Epiſcopū liberatur. Nautæ quippe ad pecunias pro eo redimendo allatas inhiantibus, Imperator aſcenſo equo vix evaſit: omnibus autem pro infortunio reipublicæ animo conſternatis, ſola Imperatrix fœminea & Græcâ levitate inſultabat eis, quod ab exercitu nationis ſuæ victi eſſent Romani: ac per hoc cœpit primatibus exoſa haberi.

983. Otho Imperator tædio & angore animi deficiens Romæ moritur, & de Imperatore ſubſtituendo inter primates diſſentitur: aliis filio ipſius Othoni Imperium deberi cenſentibus, aliis odio Imperatricis Imperiū à filio eius transferre volentibus ad Henricum ducem filium Henrici, qui fuit frater primi Othonis. Hic Henricus ipſū Othonem puerum factioſè raptum in cuſtodia tenebat: ſed principes puerum de manu eius extorquētes in regnū ſublimāt; qui regnavit an. 19.

984. Lotharius Rex Francorum ad invadendam Lotharingiam rurſum laborans, vrbem Virdunū & Godefridum ipſius vrbis comitem cepit. Ioā. 14 ſedit Papa 141. menſ. 9. Deodericus Metenſium Epiſcopus obit, & ſecundum prophetiam viri Dei, vir aliquis principum, qui in bello Calabrico evaſit, diu ſupervixit. Epiſcopatum Metenſem ſuſcepit Adelbero, vir ſanctus & nobilis, filius Frederici ducis.

Ioannes 14. Papa 141.

985. Ioannes 15. ſedit Papa 142. ann. 10. menſ. 7. Lotharius rex videns Othonem tygem virtute militum ſuorum proficere, vrbem Virdunum, & Godefridum reddit.

Ioannes 15. Papa 142.

986. Lothario Rege Francorum mortuo, Ludovicus filius eius regnat anno 1. Guillelmus iſtum Ludovicum, & Ludovicum patrem Lotharij quaſi pro uno compoſuit. Sic enim ait. Filius Caroli illius, qui dedit filiam ſuam Giſlam Rolloni, fuit Ludovicus. Is à quodam Hambardo, qui ad paganiſmum verſus, fidem luſerat, irritatus, ad ſingularem pugnam proceres ſuos de ſuffragio cōvenit; quibus nec reſponſum referentibus, Hugo quidam non magni nominis tyro, filius Roberti comitis Montiſ-deſiderij vltro pro Domino duellum expetiit, & provocatorē interemit. Ludovicus cum toto exercitu apud Pontivum ſubſecutus, omnibus barbaris, quos ille adduxerat, vel occiſis, vel elapſis, opimam laureram obtinuit. Sed non multò pòſt pro expeditionis illius labore extrema valetudine debilitatus, hæredem regni Hugonem illum inſtituit, vel quia vxor ej⁹ ſterilis fuerat, vel quia pro brevitate vitæ ſine prole erat. Ita defecit proſapia Carolimagni.

987. Ludovico rege Francorum mortuo, Francis regnum transferre volentibus ad Carolum ducem fratrem Lotharij, dum ille rem ad conſilium defert, regnum Francorū vſurpat Hugo filius Hugonis comitis Pariſienſis ex Havida ſorore 1. Othonis imperatoris. Ecce quanta diverſitas. Guillelmus dicit iſtum Hugonem fuiſſe filium Roberti Montiſdeſiderij: Sigebertus verò dicit eū fuiſſe filium Hugonis Pariſienſis. Item Guillelmus dicit, hunc Hugonem duxiſſe vxorem filiam Eduardi regis Anglorum, ſororem Athelſtani regis, qui longè ante hoc tempus regnavit, tempore videlicet Henrici regis Teutonicorum, patris Othonis primi, qui Otho primus duxit vxorem vnam ſororem ejuſdem Ethelſtani, alteram verò Ludovicus Aquitanorum princeps, tertiam quæ pulcherrima erat, duxit iſte Hugo: miſitque fratri pro ea munera ampliſſima, aromata, & gemmas pretioſas, & præcipuè ſmaragdos: equos curſores plurimos cum phaleris, & vas quoddā ex onychino ita cœlatum, vt in eo & fluctuare ſegetes, & gemmare vites, & hominum moveri imagines viderentur: & ita lucidum & politum, vt vice ſpeculi imagines intuentium redderet. Enſem quoque Conſtantini magni, in quo literis aureis nomen antiqui poſſeſſoris legebatur. In capulo quoque ſuper craſſas auri laminas clau⁹ ferreus affix⁹ erat, vnus ex quatuor qui dominico corpori fuerant affixi, lanceam quoque Caroli magni, quam imperator invictiſſimus contra Saracenos exercitum ducens quoties in hoſtem vibravit, victor redijt. Ferebaturque eadem eſſe, quę Dominico lateri manu militis impacta paradiſum mortalibus aperuit; vexillum quoque beatiſſimi martyris Mauritij principis Thebeæ legionis, quo idem rex Carolus in bello Hiſpano quamlibet confertos inimicorum cuneos dirumpere & fugare conſueverat. Diadema quoque ex auro multo & gemmis pretioſis, quarum ſplendor oculos intuentium reverberabat. Particulam quoque ſanctæ Crucis chriſtallo incluſam; ita vt per ipſum chriſtallum poſſet diſcerni color, & quantitas ligni; portiúculā quoque coronæ ſpineæ eodē modo incluſam. Princeps huius legationis fuit Adulphus, filius Balduini comitis Flandriæ, ex filia regis Eduardi Helvida ſorore ipſius Ethelſtani ex parte. Hæc ſunt verba Guillelmi, qui dicit hunc ipſū Ethelſtanum Eduardi filiū regaſſe anno Domini 924. & non regnavit niſi annis 16. Hic autem Hugo regnavit primum hoc anno, idest anno Domini 987. ferè 60. annis tardiùs, quam ille Ethelſtanus, pro cujus ſorore dicis, ante patri ejus Eduardo iure munera miſiſſe: nec video quomodo vtriuſque regis tempora concordari poſſint. Regnavit autem Hugo iſte annis 9. Herluinus primus abbas Gemmaticenſis obiit.

988. Carolus dux regnum Francorum ex paterna & avita ſucceſſione ſibi debitum cōtra Hugonē nepotem ſuum repetit: cumque bello pergens, vrbem Laudunum capit, Hugo Carolum in Lauduno obſidet: ſed ſecundo obſidionis menſe obſeſſi proſilientes caſtra obſidentium incendunt, & rex plurimis peremptis vix fuga evaſit. Guilhelmus Hoc anno moritur ſanctus Dunſtanus, cuius vitam deſcripſit Oſbernus cantuarie cantor, nulli noſtro tempore ſtylo ſecundus, in muſica omnīū primus. Oldernus de morte eiuſdem Sancti ſic ſcribit. Inſtabat, inquit, dies Aſcenſionis Dominicæ, & peractis vigiliis ſemanſit ſolus in oratione in Eccleſia Dunſtanus, & vidit, & ecce innumera candidatorū multitudo coronas aureas in capitib⁹ geſtantium ineſtimabili fulgore micantium per eccleſiæ introitum irrumpentes, ante ipſum cōglobata conſtitit, vna voce eū ſalutans hoc modo Salve Dunſtane noſter, ſalve. Mandat tibi, quē tantopere deſideras, filius Dei, quatenus ſi paratus es, venias, & diem hanc, ad cuius gaudium ſuſpiras, nobiſcum celebres. Ad quod ille imperterrit⁹ manens ſciſcitatus eſt, qui eſſent. Cherubim, inquiunt, ac Seraphim ſumus: & reſponde quid velis. Tunc

Cælites invitant Dunſtanum in cælum.

ille. Hodie dies ſolemniſſim° eſt, & incumbit mihi panē Verbi Dei plebem reficere, & oſtendere illis, quomodo ad hoc gaudium poſſit pervenire: propter quod & multi convenerunt, nec debeo illos decipere; & ideo hodie venire non poſſum. Qui dixerunt: Eſto paratus ergo, ut die Sabbati preſto ſis hinc nobiſcum Romam venire; & coram ſummo Pontifice Sanctus, ſanctus, ſanctus, æternaliter canere. Annuit ille, & illi recedunt.

S. Dunſtanus cum lecto elatus.

Lecto igitur eo die ad Miſſam Evāgelio, locutus eſt ad plebem, qualiter nunquam locutus fuerat, & reverſus ad altare celebrauit myſteria. Vbi autem ventum eſt ad benedictionem ſuper populū, iterum ab altari prædicaturus regreditur: ita ut non hominem, ſed Angelum loqui putares. Iterū ad altare revertitur, & data benedictione iterum ad populum redit, cunctis ſtupentibus: & mox vt ad loquendum os aperuit, tanta claritate vultus ejus reſplendait, ut nemo in eum intendere poſſet, obitumque ſuum illis inſtare prædixit: promittens ſe illis nunquam defuturum. Et tunc ad menſam Domini regreſſus eſt. Eadem die cùm à menſa ſumpto cibo ſurrexiſſet, Oratoriū petiit, & deſignavit locū, in quo ſe voluit ſepeliri. Mox languor eum invaſit, ſexta feria lecto decubuit, omnes adventantes ad ſequenda Chriſti veſtigia incitabat. Sabbato iterum communicatus eſt: & cùm horam ſuā expectaret, ſubitò è lecto, in quo jacebat, vſque ad ſuperiora levatus eſt, & trabibus obſiſtentibus, ad terrā leniter demiſſus. Quo demiſſo, dum quaſi ad quieſcentem qui aufugerant, reverterentur, iterum vſque ad trabes cum lecto ſuo raptus eſt, ut priùs, & iterum leniter demiſſus. Hoc vſque tertiò factum eſt. Tunc ait ad circūſtantes. Vos videtis, quò vocor. Si mecū vultis venire, ite via, qua inceſſi. Deus qui me vocat, ipſe dirigat corda, & corpora veſtra ad ſuam voluntatem in pace. Et reſponſo ab omnibus Amen, tranſiit. Presbyter quidam inter ſuos nobilis paralyticus factus, ad corp° Sancti delatus eſt, ſenſitque quemdam, manum per totū corpus ſuum ducentem, & membra ſua reſolidantem. Sanatus igitur grande convivium celebrabat. Exultantibus convivis, & Dunſtanum laudantibus, tumens ille, ait. Nunquid me inter pauperes numeratis? Etſi Dunſtanus non eſſet, ſanatus fuiſſē. Quo dicto ſtatim priſtino morbo correpť eſt: & cùm miſerabiliter clamaret, emiſit ſpiritum. Teutonicus quidam ab Epiſcopo ſancto excommunicatus fuerat pro crimine voluptatis & arrogantiæ, & per 7. annos Satanæ traditus, ſenſu perdito toto corpore tremebat. Qui tandem ad ſepulchrum Dunſtani pertractus, in nocte Purificationis B. Mariæ, quando Reſponſoriū *Videte miraculum* incohabatur, dæmonem ſuum cū multo cruore evomuit. Quædam virgo à nativitate cæca, erat juxta tumbam ſancti ad vigilias feſtivitatis S. Andreani, 11 Calendas Septēbris; quæ, dum cantaretur Reſponſorium, *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes*, illuminata eſt. Quidā puer claudus ab vtero, à matre ſua illuc delatus eſt: qui cùm, matre ſua orante, pomum teneret, ſubitò pomum illud rotari cœpit vſq; ad tumulū Sancti; quod ille perdere nolens, ſtatim ſanus poſt illud cucurrit. Mos erat in eodem monaſterio, pueros omnes in ſchola verberari ante quintum diem Natalis Domini, non pro culpis eorum, ſed pro vſu tantùm. Rogati ſunt magiſtri, ut cōdonarent illum diem; qui noluerunt, ſed omnes ad virgas ſe præparaverunt. Ea nocte aſtitit in viſu vni puerorum Dunſtanus, dicens. Cur tantum pavidi eſtis, ò pueri? Quis, inquit, domine, furor magiſtrorum ſedari nequit. Ne timeatis, ait, ego eum ſedabo. Ego ſum Dunſtanus, pater hui° monaſterij: hoc erit tibi ſignum, quia liberabo vos. Vade, & dic cuſtodibus Eccleſiæ, ut auferant de juxta me, & ab Eccleſia, corpus filij Aliadi, quem gentilem odibilis quorumdam adulatio juxta me auſu temerario ſepelivit. Quod ſi ergò non fecerint, tota hæc Eccleſia grave damnum ſuſtinebit. Iam aurora illuceſcebat, hora pueris tremenda, & magiſtri ſtabant armati corrigiis nodatis, expectantes pueros ante ſe tranſituros: & ecce ſubitò omnes magiſtri obdormierunt, & pueros per medium tranſeuntes non fuit qui tangeret. Adoleſcens autem detulit mandata ad Cuſtodes, qui contempſerunt. Poſtea à quibuſdam monachis Dunſtanus à loco diſcedere viſus eſt. A quibus cùm detineretur, & cur recederet quæreretur: reſpondit ſe fœtorem paganæ carnis, & quorumdam illic viventiū iniquitates ferre nō poſſe: quæ res, inquit, ſi emendata non fuerit, tota hæc civitas, & hæc Eccleſia luet. Non multò poſt Civitas combuſta eſt, & tota Eccleſia cum ſuis officinis, excepto refectorio & dormitorio cum clauſtris, quæ ibi appendebant. Quidā Archidiacon°. Londoniæ converſus eſt in eodē monaſterio, literarum Scientiſſimus, & cœpit religiosè converſari. Poſt annum, quo monachus factus eſt, ſecretarij officio functus eſt. & cœpit paulatim à religione tepeſcere, dum majori libertate cæteris poriretur. Tandem fugam parabat, cum quodam juvene ſibi conſcio; tamen adhuc animo fluctuabat de hoc, quod factur° erat. Statuit autem apud ſe, non ſe diſceſſurum à monaſterio, ſine licentia ſancti Dunſtani. Venit itaque ad tumbam eius, querelam faciens de illis: & ſuam benedictionem petens, vt iter ſuum proſequeretur: dicens ſe ipſius iuturum quocumque pergeret. Veniens que poſt chorum, invenit ibi monachum quemdā reverendiſſimum virgā tenentem, & ei iuxtum ſtantem, & ſe vividis oculis intuentem. Quo viſo expavit, & ab eo divertere voluit. Qui virgā oppoſitā ait. Quò vadis? Dixit intra ſe ille, non eſſe loquendum. At ille. Si loquor ad te, dic, quò vadis. Quo inquit, mea intereſt. At ſanctus. Nihil eſt, revertere ad ſepulchrum, vbi modò fuiſti, & mutata voluntate intentius ora. Reverſus ille oravit ſicut oraverat priùs. Rediens obvium habuit quem priùs in eodem loco; qui quò tenderet requiſivit. Cui ille. Quid hoc ad te? Multum, inquit, quod & tu, ſi te non correxeris, in proximo experieris. Nunc igitur redi iterum, & muta mentem, muta precem. Cumque ille tranſire conaretur, potiùs quā redire, ille vibrata contra eum virga, redire illū coëgit. Qui rediens multùm pavidus, oravit tertiò eumdem ſermonem: & rediens, ibi non invenit illum, quò invenerat priùs: putanſque ſe bene oraſſe, properavit ad oſtium clauſtri: vbi offendit quem priùs offenderat, cum baculo aſtru cōtra ſe ſtantē, & interrogantem, quo pergeret. Qui reſpondit. Quis es tu, qui me tanta authoritate conſtringis? Ait. Quæris, quis? audi. Ego ſum Dunſtanus, provuſor & Archiepiſcopus huius loci, amator illorum, & adjutor, qui verè filij ſūt huius Eccleſiæ. Et tu, quomodo ſuffragiū meum quæris, qui me & locum iſtum vis deſereret? Mea licentia hinc nunquam exibis, ſed velis, nolis, hic remanebis, hic morieris: & quia me audire

S. Dunſtanus pueros à verbera liberat.

Monachū apoſtatarē prohibet.

contempſiſti, ecce in pœna tua probabis, quod non bene feciſti: & levans virgam percuſſit eum tertiò acriter, & in terram proſtravit, & diſparuit. Ille jacens ibi inventus eſt, & portatus in Infirmitorium, & cœpit quotidie augmentari infirmitas, nec poterat dignoſci qualis eſſet: ille autem revelare nolebat. Tandem poſitus eſt ſuper cilicium, & cœpit letania pro eo dici: cumque diceretur *S. Dunſtane ora pro nobis*, rogavit ſe poni ſuper lectum ſuum, dicens ſe modò non moriturum; & accerſito priore Henrico confeſſus eſt ei omnia, & quòd mori non poterat antequam hoc confeſſus fuiſſet, & accepta pœnitentia & benedictione à priore, reddidit ſpiritum. Caſula ſancti Dunſtani, in qua cantare ſolebat, erat apud Londoniam ſine ullo auri apparatu. Matrona quædam Londonienſis graviter infirmata, credebat ſe nunquam deinceps ſanandam: cui, ut putabatur, mox morituræ S. Dunſtanus apparuit, ſciſcitans, utrum vellet convaleſcere, qua reſpondente, ſe maximè velle, ait, Tolle aurifrigium quod in arca tua eſt, & pone illud in caſula, quæ eſt apud Westmonaſterium: & convaleſces. Et factum eſt ita: & quod mirabile fuit, aurifrigium illud, nec minus nec majus inventū eſt, quam caſulæ ornatus exigebat. Guillelm'. Non multò poſt mortem beati Dunſtani Dani infeſtaverunt Angliam, ſicut ipſe prophetaverat: urbem Cantuariam combuſſerunt, Archiepiſcopum reverendiſſimum Elfegum adduxerunt in vinculis: quem cùm ruſticos ſuos expilare cogerent, ut ſe redimeret, & nollet, lapidatum ſecuri percuſſerunt, & martyrem fecerunt. Cujus ſanguine ſtillante lignum aridū mox revixit. Cujus corpus pro tanto miraculo permiſerunt Dani reportari Londoniam, ubi & ſepultum eſt, & poſt 10. annos incorruptum repertum uſque ad hoc tempus durat & recens ſanguis, & corporis illibata integritas. In Anglia verò ſunt 32. pagi: quorum 16 tunc Dani inva-

989. ſerunt. Sigebertus. Inundatio aquarum frequens & diutina ultra ſolitum: æſtas poſtea ferventiſſima, pluribuſq; pernicioſa; unde & fruges immaturæ ſunt. Carolus dux Montem acutum expugnat, Sueſſionis uſque vaſtando procedit. Inde Remis aggreditur, & Landunum cum multa præda revertitur. Siccitas magna vernalis, unde & ſatio prima impedita eſt, & fames ingens ſecuta. Nix nimia decidit, & imber poſtea continuus, qui Autumnalem ſationem omnino impe-

990. divit. Carolus dux Remis occupat; Archiepiſcopum, quē Hugo rex præfecerat, & quoſdam primates capit, & Landuno relegat.

991. Carolus dux moritur, cui ſuccedit Otho filius ejus. Remis Synodo totius Franciæ congregata Arnulphus nepos Caroli ducis, quem ipſe Carolus Epiſcopum Remis ſubſtituerat, omnium judicio exordinatus damnatur: & Adelgarius presbyter, qui urbem prodidit, & portas Carolo aperuit, inſolubiliter excommunicatur: Gerbertus verò ſubſtituitur. Sed quibuſdam cauſam ventilantibus, non potuiſſe degradari Arnulphū, abſque conſcientia & authoritate Romani Papę, Gerbertus depoſitus ad Imperatorem Othonem ſe contulit: quem Imperator Ravennæ Archiepiſcopum, & pòſt Papam conſtituit Romanum. Unde factum eſt monoſticon illud, *Tranſit ab R. Gerbertus ad R. ſic Papa vigens R.* Guillelmus. Hic Gerbertus ex Gallia natus, monachus à puero apud Floriacum adolevit: deinde adoleſcens clauſtrum exiens, perrexit Hiſpaniam, quę olim à Romanis poſſeſſa, tempore Honorij Imperatoris in jus Gothorum conceſſerat. Gothi autem uſque ad tempora Gregorij Papæ Ariani fuerant: ſed tunc per Leandrum Hiſpalenſem Epiſcopum Catholici facti ſunt, & per Recaredum regē fratrem Hermenegildi, quem pater nocte Paſchali pro confeſſione fidei interfecit. Leandro autē ſucceſſit Iſidorus vir ſanctus & doctus: cujus corpus noſtra ætate Alfunſus Galliciæ rex Toletum tranſtulit ad pondus auro comparatum. Saraceni autē qui Gothos ſubjugaverant, ipſi quoque à Carolo magno victi, Galliciam & Luſitaniam maximas Hiſpaniæ provincias amiſerunt: poſſident autem uſque hodie ſuperiores regiones: & ſicut Chriſtiani Toletum, ita ipſi Hiſpalim, quam Sibiliam vulgariter vocant, caput regni habent: divinationibus & incantationibus more gentis intenti. Ad hos veniens Gerbertus, vicit ſcientia Ptolomęum in aſtrolabio, Alcandrum in Aſtrorum interſtitio, Firmicum in fato. Ibi didicit & cantus avium, & volatus myſteriū, & tenues ex inferno excire figuras. Quadruviū quoque ita ebibit, ut illas in Galliam revocaret jam dudum obſoletas. Abacum primus à Saracenis capiens, regulas dedit, quę vix intelliguntur à ſudantibus Abaciſtis. Hoſpitabatur apud quēdam philoſophum, quem primo multis expenſis, deinde multis promiſſis demeruit. Hic philoſophus unum habebat codicem totius artis conſcium: quem nullo modo Gerbertus extorquere potuit à magiſtro. Tandem illum nocte furatus eſt, auxiliante filia philoſophi, cum qua familiaritatem aſſiduitate paraverat, ſub cervicali poſitum, & cum furto aufugit. Philoſophus ſomno excitus indicio ſtellarū perſecutus eſt fugientē. Profugus autem eadem ſcientia periculū comperiens, ſub ponte ligneo, qui proximus erat, ſe occultabat, pendulus inter pontem & aquam: & pontem amplectens, ut nec terram nec aquam tangeret: & ita quærentem eluſit.

ANNOTATIO

Hæc, quæ ex Guill. Malmeſberienſi Auctor exſcripſit, fabuloſa meritò judicant viri docti. & multò ampliùs ſequentia, quæ reſecuimus, de Gerberto ſeſe dæmoni devovente, de ejus horrendā nece Romæ in Eccleſia S. Crucis à dæmone illata: quæ hauſerunt Sigebertus, & præfatus Malmeſbe. aliique ex Bennone ſchiſmatico, qui poſt annos ferè centum ab obitu Silveſtri 2. ſeu Gerberti ſcripſit. Fuit autem rudi ſæculo occaſio quædam fingendæ hujus fabulæ, quòd Mathematicæ, ac præſertim Aſtrologiæ ſcientiſſimus eſſet Gerbertus. Sanè nullus ante Bennonem de Silveſtro talia ſcripſiſſe reperitur: qui etiam eadē maleficia alios Gregorij 7 prædeceſſores magiæ accuſavit. At contrà qui tempore Silveſtri vixerunt, honorificè de eo ſcripſerunt, ut Ditmarus ſcriptor gravis, Epiſcopus Merſeburgius in Saxonia lib. 6 Helgaldus Floriacenſis monachus, in vita Roberti Francorū Regis, cujus magiſter fuit Gerbertus. Et quod penitus fabulam illam deſtruit eſt epitaphium Silveſtri ſepulchro Romæ in baſilica Lateranenſi à Sergio ejus ſucceſſore poſitum, dignum quovis magni nominis Pontifice Romano. ut nullo modo tanto elogio commendari potuerit homo tam probroſo exitu, qualem Benno fingit, palam à dæmone extinctus. Ex ſeipſa quoque ſatis arguitur fabula ipſa dum de theſauro in campo Martio arte magica reperto, & curia nummis apibus referta diſſerit, ſeu potiùs gar-

rit. Huiuſmodi enim ſomnia ad anus deliras perti-nẽt, potiùs quàm ad hiſtoricum. Vide Baron ad an. 999. & Bellarm libro 4. de Pontifice Roma c. 12. Porrò Auctor magicas obſervationes poſtea impro-bat ſequentibus his verbis.

Quantus labor eſt iſta conſiderare! certè nulla vtilitas. Nam reſponſa dæmonum fallere homi-nes deſiderantium ſemper per ambages ſciũtur, duabus de cauſis: tum quia incerti ſunt de futu-ris omnibus per liberum arbitriũ: tum quia eti-amſi certi eſſent, ſemper tamen homines conſu-lentes ſe per ambiguitatem ſuam decipere magis gauderent, quàm per certitudinem ſuã, quæ nul-la eſt, inſtruere. Non ſolùm autem nulla vtilitas noſſe iſta curioſa, ſed etiã magna pernicies. Vnde B. Auguſtinus in lib. *De Ciuitate Dei* 10. cap 9.

Verba ſancti Auguſtini. [Fiebant, inquit, miracula in veteri Teſtamẽto ſimplici fide atque fiducia pietatis, non incan-tationibus & carminibus nefariæ curioſitatis arte compoſitis, quam vel magiam, vel deteſtabiliore nomine goëtiam, vel honorabiliore theurgiam vocant: qui quaſi conantur iſta diſcernere, & il-licitis artibus deditos alios damnabiles, quos & maleficos vulgus appellat: hos enim ad goëtiam pertinere dicunt: alios autem laudabiles videri volunt, quibus Theurgiam deputant, cum ſint vtrique ritibus fallacibus dæmonũ obſtricti ſub nominibus Angelorum. Nam & Porphyrius quamdam quaſi purgationem animæ per Theurgiam, cunctanter tamen & pudibunda quo-dammodo diſputatione promittit: reverſionem verò ad Deum hanc artem præſtare cuiquam ne-gat: vt videas eum inter vitium ſacrilegæ curio-ſitatis, & Phyloſophiæ profeſſionem ſententiis alternantibus fluctuare. Nunc enim hanc artem tamquam fallacem, & in ipſa actione periculo-ſam, & legibus prohibitam, cavendam monet: nunc autem velut ejus laudatoribus cedens, vti-lem dicit eſſe mundandæ parti animæ, non qui-dem intellectuali: qua rerum intelligibiliũ per-cipitur veritas: nullas habentium ſimilitudines corporum: ſed ſpiritali, qua corporalium re-rum capiuntur imagines. Hanc enim dicit per quaſdam conſecrationes theurgicas, quas tele-tas vocant, idoneam fieri, atque aptam ſuſcepti-oni ſpirituum, & Angelorũ, ad videndos Deos. Ex quibus tamen theurgicis teletis fatetur, in-tellectuali animæ nihil purgationis accedere, quod eam faciat idoneam ad videndum Deum ſuum, & perſpicienda ea, quæ vera ſunt. Ex quo intelligi poteſt, qualium Deorum, vel qualem viſionem fieri dicat theurgicis conſecrationibus, in qua non ea videntur, quæ vera ſunt. Denique animam rationalem, ſive, quod magis amat di-cere, intellectualem in ſuperna dicit poſſe eva-dere: etiamſi quod ejus ſpiritale eſt, nulla the-urgica fuerit arte purgatum. Porrò autem à the-urgo ſpiritalem purgari hactenus, vt non ex hoc ad immortalitatem æternitatemque perveniat. Quamquam itaque diſcernat à dæmonibus an-gelos, aërea eſſe loca dæmonum, ætherea vel empyrea diſſerens angelorum, & admoneat v-tendum alicujus dæmonis amicitia, quo ſubve-ctante, vel paululum poſſit elevari à terra quiſ-que poſt mortem: aliam verò viam eſſe perhi-beat ad Angelorum ſuperna conſortia: cavendã tamen dæmonum ſocietatem, expreſſa quodam-modo confeſſione teſtatur: vbi dicit animam poſt mortem luendo pœnas, cultum dæmonum à quibus circumveniebatur horreſcere. Ipſam-que theurgiam, quam velut conciliatricem an-gelorum deorumque commendat, apud tales a-gere poteſtates negare non potuit: quæ vel ipſæ invideant purgationi animæ, vel artibus ſerviant invidorum, querelam de hac re Chaldæi neſcio cujus expromens. Conqueritur, inquit, vir in Chaldea bonus, purgandæ animæ magno mo-limine, fruſtratos ſibi eſſe ſucceſſus, quum vir ad eaſdem potens tactus invidia, adjuratas ſacris precibus potentias alligaſſet, ne poſtulata con-cederent. Ergo & ligavit ille, inquit, & iſte non ſolvit. Quo indicio dixit apparere, theurgiam eſſe tam boni conficiẽdi, quàm mali, apud deos, & apud homines diſciplinam: pati etiam deos, & ad illas perturbationes, paſſioneſque deduci, quas communiter dæmonibus & hominibus A-puleius attribuit. Hæc Auguſtinus]

In Burgundia Odilo Alvernis oriundus, ex cle-rico Brivatenſi monachum profeſſus, in Clunia-cenſi cœnobio fit Abbas poſt Majolum, per an-nos 56 miro religionis fervore ſpectabilis: qui præter cetera pietate inſignis, non ſolùm vitæ ex-emplis, ſed etiã miraculis in vita ſua claruit. Qui cùm reprehenderetur, quòd in peccantes juſto miſericordior eſſe videretur, ſi damnandus ſum, inquit, malo damnari de miſericordia, quàm de duritia. Otho in Imperatorem benedicitur. 993. *S. Odilo Cluniacenſis Abbas.*

Florebant hoc tempore in ſcientia literarum, 994. in Lotharingia Herigerus Abbas Lobienſis, Adel-boldus Epiſcopus Vltrajectenſis: in Francia Ful-bertus Epiſcopus Carnotenſis. Abbo Abbas Flo-riacenſis: qui ſuper calculum Victorij commenta-tus eſt. Hugone Rege Francorum mortuo, Ro- 995. bertus filius ejus regnat annis 34. Iſte Rex Ro-bertus fuit in Eccleſiaſticis cantibus non medio-criter doctus Denique & pulcherrimam Sequẽ-tiam fecit. *Sancti Spiritus adſit nobis gratia.* & re-ſponſorium iſtud. *O Iudæa & Ieruſalem*: ſed & hoc *Alleluia* fertur feciſſe *Eripe me de inimicis meis*: & cùm quadam die eſſet Romæ in vigilia Apoſto-lorum Petri & Pauli, obtulit ſchedulam quan-dam ſuper altare. Putantibus illis magnum ali-quid obtuliſſe, repererunt illũ nihil aliud ſuper altare poſuiſſe, niſi ſchedulam, in qua ſcriptum erat Reſponſoriũ iſtud cum Verſu ſuo, *Cornelius Centurio*: quod ipſe Rex compoſuerat cum can-tu ſuo. Ioannes autem, cognomento Beler, dicit Notgerum Abbatem de ſancto Gallo de terra Teutonicorum primum compoſuiſſe Sequẽtias, & Nicolaus Papa eas cantari inſtituit: poſt quẽ Hermannus Contractus inventor aſtrolabij, fecit *Rex Omnipotens. & Sancti Spiritus adſit nobis gratia* Videat ergo lector, cui magis cedere valit, Guil-lelmo, an Ioanni.

Gregorius fit Papa 143 annis 2. 996.

Herbert⁹ ordinatur Colonienſium Epiſcop⁹, 997. qui multa claruit ſanctitate: clarebat etiam hoc tempore inter Gallos Anſfridus, qui cùm fuiſſet Comes Bratuſpẽſium, non minus iuſtitia quam potentia ſeculari famoſus, depoſito militiæ cin-gulo tonſuratus in clericum, eò provectus eſt, vt fieret Epiſcopus Vltrajectenſis. *Gregorius Pa. 143.*

Ioannes 16. fit Papa 144 menſ. 10 Poſt quem, 998. vt ait Sigebertus, Gerbertus, qui & Silueſter, fit Papa 145. qui & ipſe inter claros ſcientia literarũ egregiè claruit. Quidam tamen tranſito iſto Syl-veſtro Agapitum in hoc loco ponunt: quia Syl-veſter non per oſtium intraſſe dicitur: qui etiã à quibuſdam nigromantiæ arguitur: à diabolo autem percuſſus dicitur obiiſſe. Guillel. Ducum *Ioannes Papa 143. Diſſentio inter Hiſtoricos ob fabulam de Gerberto.*

defectio ex ſuperbia regis Ethelredi proceſſit. Anglos enim nullis cauſis exigentibus, afflicto criminis opibus emungebat: Danos levibus ſuſpicionibus omnes in uno die per Angliam trucidari juſſerat: in uxorem adeò protervus erat, ut via eam cubili dignaretur: cum pellicibus volutabatur. Illa quoque conſcientiam alti ſanguinis ſpirans, in maritum tumebat. Erat enim filia Richardi Comitis Normanniæ, filij Guillelmi, qui poſt patrem 52. annis illi Ducatui præfuit, & octavo decimo anno huius regis Ethelredi vitam finivit. Iacet apud Fiſcanum Cœnobium, quod ipſe aliquàntia redditibus ampliatum per Guillelmum Abbatem Divionenſem regula monaſtica inſignivit: vir eximius, qui etiam Ethelredum Regem injuſtis ſæpe pulſavit. Quod cum Romæ auditum eſſet, non eſt paſſa ſedes Apoſtolica duos Chriſtianos principes inter ſe digladiari: ſed miſit in Angliam Leonem Travatenſem Epiſcopum, ut pacem componeret. Actū eſt hoc anno Domini 991. Sigebertus. Hoc tēpora quidam Religioſus ab Ieroſolymis rediens in Siciliam, recluſi cujuſdam humanitate aliquādiu recreatus, didicit ab eo inter cetera, quòd in illa vicinia eſſent loca flammas eructantia, quæ vocantur ab incolis ollæ Vulcani, in quibus animæ defunctorū luebant diverſa pro meritorum qualitate ſupplicia, ad ea exequanda deputatis ibi dæmonibus; quorum ſe crebrò voces, iras & terrores, ſæpe etiam ululatus audiſſe dicebat, plangentium, quòd animæ fidelium de manibus eorū eriperentur per eleemoſynas & preces vivorum fidelium: & hoc tempora magis per orationes Cluniacenſium indefeſsè orantium pro requie defunctorum. Hoc per illum religioſum Abbas Odilo cōperto, conſtituit per omnia monaſteria ſibi ſubjecta ut ſicut primo die Novēb. ſolemnitas omnium Sanctorum agitur, ita ſequēti die memoria omnium in Chriſto quieſcentiū celebretur. Qui ritus ad multas Eccleſias tranſiens, fidelium defunctorum memoriam ſolemnizari fecit. In Italia Creſcens Patriciatu Ro-
999. manorum arrepto, contra Ottonem Imperatorem rebellat.

1000. Anno Ieſu Chriſti 1000. ſecundum computationem Dyoniſij multa prodigia viſa ſunt. Terræ motus factus eſt permaximus. Cometa apparuit 19. Kal. Ianu. circa horam 9. aperto cœlo quaſi facula ardens illapſa eſt terris, cum longo tractu, & cū tanto ſplendore, ut non modo qui in agris erant, ſed etiam qui in tectis irrupto lumine ferrentur. Qua cœli ſciſſura ſenſim evaneſcente, inſtatim viſa eſt figura quaſi ſerpentis capite quidem creſcente cum cæruleis pedibus.

1001. Otto imperator Romæ Creſcentium patricium aggreditur: victus Creſcens, & ex fuga retractus capitur, vilique jumento averſè impoſitus circunducitur. Et paulatim membris truncatus, ad ultimum extra urbē ſuſpenditur.

Otto Imperator Romæ degens, dum ſe cum
1002. Romanis remiſſius agit, tractas qualiter iura regni & Eccleſiæ ad antiquum ſtatum reformaret, Romani per hoc ad contemptum ejus adducti, ſubitò contra eum conſpirāt: & aliquot militū eius peremptis eum in palatio obſident: unde per induſtriam Henrici Ducis Bajoariæ, & Hugonis Marchionis Italiæ ſimulato pacto vix extractus Roma recedit, cū Sylveſtro Papa: & quia uxor Creſcentis Imperatorem ipſa regnandi ad amorem ſui pellexerat, dolens pro eius diſceſſu, venenum ei immiſit: quo ille conſumptus inter remeandū in Italia moritur. Milites tranſalpini corpus Imperatoris cum inſignibus Imperij ad Galliam referentes, crebris Italorum incurſibus laceſſiti armis ſibi viam parant. Sed cūm iam res in tuto eſſe putaretur, Dux Bajoariæ Henricus injuriato Heriberto Colonienſi Epiſcopo, à cuius ore omnes pēdebant, inſignia ab eo violēter extorſit; quaſi iure hereditario ſibi cōpetētia. Erat enim fili' Henrici Ducis, qui fuit genitus de Henrico fratre primi Othonis Imperatoris. Hēricus igitur Dux conciliatis ſibi animis quorumdam principum regni, ungitur in regem à Vuilligiſo Maguntino Epiſcopo, & Imperat an. 21.

Ioannes 17. ſedit Papa 146. menſ. 11. poſt quē 1003.
Ioannes 18. ſedit Papa 147. annis 5. Abbo floriacenſis Abbas in Vuaſconia martyrizatur. Henricus Rex potentiores viros regni bella contra ſe concitare volantes celeriter devincit; & reges gentilium in interiori Germania commorantes, qui dicuntur Vuinidi, tributarios ſibi facit. *Ioannes 17. Papa 146. Ioannes 18. Papa 147.*

Girardus Cameracenſis Epiſcopus, & Adel- 1004.
boldus Ultrajectenſis, magni in Eccleſia habentur, & in palatio. Henricus Rex Bambergēſem Eccleſiam Epiſcopalis ſedis honore ſublimat: & quia liberis carebat, eam omnium rerum ſuarum hæredem facit. Unde Deodericus Metenſium Epiſcopus dolens dotem, & patrimonium ſororis ſuæ Chunigundis Imperatricis delegari ab Imperatore Bambergenſi Eccleſiæ, rebellat.

Cometes horribilis in Auſtro viſus eſt. Mortuo
Ottone duce Ducatus Lotharingiæ datur Co- 1005.
miti Godefrido, filio Godefridi Ardennenſis. Helpericus de ratione Cōputi hoc anno ſcripſit.

Fames & mortalitas penè per totum orbē invaluit, ita ut ſepelientium tædio vivi adhuc ſpi- 1006.
ritum trahentes obruerentur cum mortuis. Caſtrum Valentianas ſitum in marchia Franciæ & Lotharingiæ, quod Balduinus Comes Flandrenſium invaſerat, Henricus Imperator obſidet: cōcurrentibus ad auxilium ejus Roberto Rege Frācorum, & Richardo Comite Normannorum.

Henricus Imperator quia de obſidione Valen- 1007.
tianenſi inefficax redierat, contra Balduinum profectus, caſtrum Gandavum invadit: & devaſtata terra aliquot primores Flandrenſium capit; unde Balduinus perterritus illi ſatisfacit. Valentianas reddit, datiſque obſidibus cū ſacramento fidelitatis, manus ei dedit. Poſtea Imperator ſeditione ſuorum coactus, Valentianas Balduino comiti beneficiavit: ut ſibi contra motus ſuorū auxilio eſſet: præterea ei etiam Valacras addidit.

Baldricus Leodicenſium Epiſcopus ordinatur, 1008.
& Burcardus Vormacenſium: qui in ſcripturis ſtudioſus magnum illud Canonū volumen edidit, collaborante Auſberto Abbate, viro undequaque doctiſſimo.

Ecclipſis ſolis facta eſt hora diei 2. Sergius 4.
ſedit Papa 148. an. 2. m. 9. Normanni Friſiam 1009.
infeſtantes Tilæ oppidum invadunt. Henricus Imperator Metis urbem obſidet, propter Deodericum fratrem uxoris ſuæ, contra ſe rebellantem: qui Epiſcopatum ipſius urbis uſurpaverat. Dux enim Moſellanorum Deodericus poſt fratrem ſuum Alberonem dato Epiſcopatu Metenſium filio ſuo adhuc puero tutorē ei ſubſtituerat ipſum Deodericū: qui puero urbe excluſo & Epiſcopatu uſurpato, ipſum etiam Deodericum ducem bellu repit. Urbe ergo per obſidionem penè deſolata, tandem pax convenit. *Sergius Papa 14[8]*

Bruno

1010. Bruno Epiſcopus Martyrizatur. Nortmanni Friſiam rapeuunt, & multis cæſis Vltrajectũ oppidũ incenſum eſt. Gens Hungarorum hactenus Idololatriæ dedita hoc tempore ad fidẽ Chriſti convertitur per Giſlam ſororem Imperatoris: quæ nupta Hungarorum regi, ad hoc ſua inſtantia Regem adduxit, vt ſe & totam Hungarorum gentem baptizari expeteret: qui in baptiſmo Stephanus eſt vocatus: cuius merita per Hungariam multa miraculorum gloria commendat.

1011. In Lotharingia iuxta montem Caſtilocum fonticulus aquæ multis ſaluberrimus in ſanguinem converſus eſt: quod probauit mulier, quæ faciem ſuam ex huius fontis aqua lotam oſtendit multis ſanguinolentam.

1012. Albertus ordinatur

Benedictus 8. Papa 149. Abbas Gemmalscẽſis Benedictus 8 fit pap. 149. & ſedit annis 12. Guillelmus. Hoc anno contigit in quadam villa, Saxoniæ vbi erat Eccleſia Magni, martyris, tale quid In vigilia natalis Dominĩ Robertus preſbyter primã Miſſam de nocte inchoauerat: at in cœmeterio Otbertus quidam cũ 18. ſodalibus, viris quindecim, fœminis 3. Choreas ducens, & Cantilenas ſeculares perſtrepens, ita ſacerdotem impediebant vt ipſa verba eorum inter ſacra miſſarum ſolemnia innitus reſonaret. Ille mandat eis, vt tacerent: quo neglecto imprecatus eſt dicens. Placeat Deo, & S. Magno, vt ita cantantes permaneatis vſque ad

Annum totum chorea acta. annũ. Verba pondus habuerunt. Filius preſbyteri Ioannes ſororem ſuam cantantem per brachium arripuit, & ſtatim illud à corpore avulſit, ſed gutta ſanguinis inde non exiit: illa vero toto anno cum cæteris permanſit, choros ducens & cantitans. Pluvia non cecidit ſuper eos, non frigus, non calor, non fames, non ſitis, non laſſitudo eos affecit: indumenta vel calceamenta nõ ſunt attrita: ſed quaſi vecordes cantabant. Primùm vſque ad genua, deinde vſque ad fœmora terræ demerſi ſunt. Fabrica tecti aliquando ſuper eos nutu Dei erigebatur, vt pluvias arceret. Evoluto anno Herbertus Colonienſis Epiſcopus eos abſoluit à nodo, quo manus eorum ligabantur, & ante altare ſancti Magni reconciliauit. Filia Preſbyteri cum aliis duobus continuò exanimata eſt: cæteri cæteris continuis proximis 3. diebus & noctibus dormierunt: aliqui poſtea obierunt, & miraculis, vt fertur, coruſcarunt, quia valde pœnituerunt. Cæteri pœnam ſuam membrorum tremore prodiderunt. Hoc ita ſcriptum reliquit Otbertus ipſe, qui fuit vnus ex ipſis In cuius ſcripti fine ſic ſcriptum eſt. *Data ſunt nobis literæ à Domino Peregrino beati Herberti ſucceſſore anno Domini* 1013.

1013. Henricus Imperator Italiam petens, vt ſubveniret ſuis, quos Græci premebant, circa Beneventum, Salernum, & Capuam debacchantes, Troiam ciuitatem capit. Baldricus Epiſcopus cũ in villa Duguardis dicta caſtellum muniret, Lãbertus Comes Louanienſis eum aggreditur, & Epiſcopus Lamberto vincente, multis ſuorum captis & occiſis, graui atteritur infortunio. Terræ motus factus eſt maximus circa meridiem 14. Calendas Decembris.

1014. Henricus Rex in Imperatorẽ benedicitur: qui Godefridum ducem in fines Bracoſpenſium cum exercitu miſit ad obſidendum caſtrum Lovaniũ, ſed inefficax rediit. Baldricus Epiſcopus in inſula Leodicenſi Cœnobium ſancti Iacobi Apoſtoli fundauit. Dux Godefridus Girardum comitem multis modis regnum inquietantẽ bello vicit. In quo filio eius cum multis occiſo, complices eius deterruit. Hoc tempore S. Gutteth, qui & Adelbertus, Pragenſis Epiſcopus martyrizatur. Comitatus Beluacenſis datur Rogerio Epiſcopo.

Dux Godefridus comitatum Montenſem depopulatur: quod Raginerus cum patruo ſuo Lãberto Louanienſi inſequutus, apud Florinas pugnam conſeruit, vbi pluſquam 500. viri occiſi ſunt, & ipſe Lambertus occubuit. Vbi res mira contigit. Cùm enim Lambertus ſpem victoriæ jam haberet: habebat enim philacterium à collo vſque ad pectus pẽdens ſanctorũ reliquiis refertum; quorum patrocinio ſe in periculis tutum fore credebat. Inſtante ei termino vitæ philacterium à collo eius exiens, ſuper tumulum campi exiliuit, & mox Comes antea inuictus perimitur. Quidam vero militum philacterium accipiens in caliga ſua abſcondit; ſed coxa eius & crure intumeſcente rem prodidit, & philacterium Domino ſuo Ethaloni dedit; fratri ſcilicet ducis. 1015.

Simeon Syracuſis Siciliæ oriundus, & poſtea monachus in monte Sina, hoc tempore clarebat: qui Ieroſolymam veniens, longã pro Chriſto peregrinationem ſuſcepit; & cum Popone Treuirorum Archiepiſcopo ad Gallias veniens, Treviris in altitudine turris incluſus eſt: ibiq; poſt multas hominũ perſecutiones, & tentationes dæmonum, beato fine quieuit: cuius meritum frequens miraculorum gloria monſtravit. 1016.

Cometes ſolito mirabilior in modum trabis maximæ per 4. menſes apparuit. Goboldus poſt Baldricum fit Leodicenſis Epiſcopus. 1017.

In Friſonia Deoderico comite filio Arnulphi Gãdavenſis debellante Friſones, in vindictã patris ſui ab eis occiſi, Godefridus dux ad eum debellandum ab Imperatore mittitur: & conſerto prœlio, repente vox neſcitur vnde emiſſa, *Fugite, fugite*, cunctis fugientibus, multi à paucis Friſonibus perimuntur, dux vero capitur. 1018.

Dux Godefridus impetrata Friſonibus ab Imperatore totius injuſtitiæ impunitate, à captivitate ſoluitur; & non multò pòſt moritur. Cui ſuccedit in Ducatu frater eius Gotbelo. 1019.

Rodulphus rex Burgundiæ Burgundionum inſolentiis irritatus, regnum Burgundiæ Henrico Imperatori dare tractat; ſed eum ab hac intentione revocat ſimulata Burgundionum ſatisfactio. Benedictus Papa in Galliam ad Henricum Imperatorem venit. 1010.

Henricus Imperator Natale Domini celebrãs Coloniæ, Heribertum Archiepiſcopum olim à ſe injurioſè tractatum humili ſatisfactione placat: cui reconciliatus Archiepiſcopus, prædixit ſe propèdiem moriturum: qui non multo poſt mortuus, magnis cœpit clarere virtutibus: cui Pilegrimus Epiſcopus ſucceſſit Hic Pilegrimus ſuperius Peregrinus appellatus eſt ab Orberto illo, qui fuit vnus de choreas ducẽtibus: ſed mirandum eſt, quomodo idem Orbertus in fine ſcripti ſui dicat, datas ſibi fuiſſe literas à Domino Peregrino beati Herberti ſucceſſore an. Domini 1013 cùm beatus Herbertus hic à Sigeberto dicatur mortuus fuiſſe anno Domini 102 . Guillelmus. Colonia prius dicta eſt Agrippina ab Agrippa Genero Auguſti: poſtea à Trajano, qui ibi in imperium allectus, colonia ciuium Romanorum eò deducta, Colonia. In hac fuit quidam Epiſcopus, clarus religione, ſed turpis corpore, qui factus eſt Epiſcopus hoc modo Imperator Dominica 1021.

quinquageſimæ venatum pergens, ſolus ad arcā ſylvæ devenit, comitibus hac & illac diſperſis: ibi habebat Eccleſiam Presbyter ille agreſtis, deformis valde, & quaſi portentum naturæ. Imperator ſe militem mentitus ſupliciter Miſſam rogat. Ille confeſtim ſe parat. Imperator interim cogitabat, quare Deus, à quo formoſa cuncta procedunt, tam deformem hominem conficere ſacramenta ſua ſineret. Ventum eſt ad illum ver-
Pſal. 99. ſum tract', *Scitote quoniam Dominus ipſe eſt Deus.* In quibus verbis cum diſcordaret puer Presbyteri, Sacerdos concitatiori voce reſpondit quaſi Imperatori cogitanti, *Ipſe fecit nos, & non ipſi nos.* Quo dicto repercuſſus Imperator, & propheticum virum æſtimans, invitum eum fecit Epiſcopum. Huius hic factor fuit. Erat in Monaſterio Sāctimonialium eiuſdē vrbis virgo quędā, quę ſpecie & dulci ad omnes ſermone amatores ſuos incendebat: quorum vnus dives & generoſus eam abduxit, & loco iuſtæ coniugia habuit. Mādat Epiſcopus, vt mulier monaſterio reſtituatur, & fit. Iterum abſente pontifice repetitur; excommunicatur raptor, ita vt nullus civiū cum eo cōmunicari aut colloqui auderet. Tunc excommunicatus in prędia ruris ſui abiit. Veniente autem Epiſcopo ad exitum vitæ convenerunt compatriotæ, orantes pro excōmunicato. Quibus ille reſpondit. Si miſer ille maledictam iſtam mulierem deſeruerit; ſit abſolutus: ſi autem perſtiterit, ſequente anno hac eadem die & eadem hora qua ego decedam, ſit ante Dominum reddere rationem paratus. Videbitis autem me, quando ſignum ad ſextam inſonuerit, ſpiritum afflare. Sic omnia impleta ſunt, vtroque ſic moriente. Anno enim ſequente eodem die & hora qua prędixerat, excommunicatus ille cum amica ſua ictus & exanimatus eſt. Item Guilalmus.

En tempore Ethalredus Danos fugiens, venit Normanniam ad Richardum fratrem vxoris ſuę Emmę, filium Richardi Ducis, qui Cœnobium Fiſcanēſe, quod pater inchoaverat, perfecit. Hic noctibus cuſtodias famulorum fallens, ad Matutinas monachorum ibat, genua flectens in oratione vſque ad lucem. Quadam nocte pergēs ad Eccleſiam, oſtium reperit obſeratum: qui excuſſo violenter peſſulo ſoporatum ſacriſtæ turbavit. Qui ſurgens è ſomno, & videns eum plebeio amictu vaſtitū, in capillos involat, & multos illi
Rex à Sacriſta malè exceptus, et benefacit. colaphos impegit. Poſtridie in Capitulo querelam depoſuit, & monachum illum . . . .
Die dicto monachus à Iudicibus . . . .
qui optimi vini ferax eſt, officio Sacriſtæ addixit: pronuntians, illum bonum eſſe monachum, qui bene cuſtodiens munus iniunctum, nec etiā iratus fregit ſilentium. Iſte Rex 28. anno Ducatus ſui mortuus eſt: juſſitq; ſe ſepeliri ante oſtiū Eccleſiæ, vt ab omnibus conculcaretur, & ſuper ſe plueret. Quem poſtea Guillelmus Abbas tulit inde, & ante altare locavit. Hujus frater Robertus Archiepiſcopus Rotomagi fuit: qui honore abuſus, multa flagitia commiſit; ſed poſtea in ſenium vergens, multis eleemoſynis quędam delevit. Richardus iſte filium habuit ſui nominis: qui fuit Dux anno vno; dicitur fuiſſe inveneratus à fratre ſuo Roberto. Vnde ipſe Robertus poſt 7. annos Ieruſolymam perrexit: qui domum revertens, apud Nicæam vrbem Bithiniæ veneno interceptus eſt. Huic Roberto ſucceſſit Guillelm' puer. Edmundus fuit filius Ethelredi Regis: nō ex Emma vxore, ſed ex alia quadam, quam obſcura fama recōdidit. Hic magni roboris fuit, & animo, & corpore: vnde ab Anglis vocabatur ferreum latus. Hic cum Canutone partitus eſt Angliam: ſibi Veſtſaxoniam retinens, illi concedens Merciam. Non multò pòſt obiit, ſepultus Glaſtoniæ. Fertur, Edricum mortem ei per miniſtros porrexiſſe: ejus ſcilicet conſilio ferreum vocum ad naturæ requiſita ſedenti in locis poſterioribus adegiſſe. Frater ejus ex matre Edvuinus, per proditorem Edricum, jubente Canutone, Anglia ceſſit: qui diu jactatus, & tandē furtivo tegitu deliteſcens obiit: ſepultus apud Cauſtochium. Filij ejus Edvui' & Edvuardus miſſi ſunt ad Regem Suevorum, vt perimerentur: ſed miſeratione ejus conſervati ſunt, & Regem Hunorum petierunt: vbi major diem obiit; minor Agathā Reginæ ſororem vxorem accepit. Fratres ex Emma Elfredus & Edvuardus, quamdiu Canuto vixit, in Normannia tutò latuere. Avunculus eorū Richardus ſororem ſuam Canutoni vxorē dedit. Hic Canuto anno ab Incarnatione Domini 1017. regnare cœpit, & 20. annis regnavit.

Durandus fit Leodicenſium Epiſcopus, ex humillimo, & pauperrimo, & ſervilis conditionis genere, vt eſſet jam dominus dominorum ſuorū carnalium. Aquiſgrani conventu Regali & Synodali per aliquot dies celebrato, tanta ſiccitas & intemperies aëris excanduit, vt multi præ nimio ardore deficerent; multa etiam animalia ſubitò interirent: pavimento & columnis marmoreis tanto ſudore madentibus, vt aqua aſta reſperſa à neſcientibus crederentur. 1022.
Henricus Imperator, & Robertus Rex Francorum ſuper Carum fluvium apud Evoſium conveniunt, de ſtatu Eccleſię, & Regni, & Imperij tractaturi: & condicto, vt ſuper his confirmandis etiam Papam Romanum ſimul ambo Papiæ opportunè convenirent; Imperator Regem & ſuos, multos etiam, qui tantū ad demirandam Imperatoriam majeſtatem convenerant, tanta liberalitate donavit; vt opibus Regum Perſarum aut Arabum poſſet comparari Regis munificētia. 1023.
In Paſcha ecclipſis ſolis facta eſt. Ioannes Portuenſis Epiſcopus, frater Stephani nuper defuncti, fit Papa 149. vt vult Sigebertus. Sed mirandum eſt, cujus Stephani Papæ nuper defuncti frater iſte fuerit: cùm inter Benedictum præcedentem & iſtum ſequentem nullus Stephanus, imò nullus alius Papa ponatur. Magiſter Hugo in chronicis ſuis ſic dicit. Anno Domini 1024. ſedit Ioannes 19. Papa 150. annis 9. & menſ. 9. Sigebert. Rogerius inclytus Belvacenſis Epiſcopus obiit: qui inter alia beneficia dedit Eccleſiæ S. Petri, cui præſidebat, Abacū in Normannia, & Monciacum in Vermandenſi patria: Comitatum quoq; ejuſdem vrbis ab Odone Cāpanienſi Comite impetravit: dato ei pro commercio caſtro Sinerario in Bituricenſi territorio ſito, quod ſibi jure matrimonij cōpetebat. Henricus Imperator moritur, delegans regem poſt ſe futurum Conradum virum regij generis & egregiæ libertatis & liberalitatis; qui nunquam ſe ſubmiſerat alicuius ſervituti. Cono Dux prępotens cùm ad Imperium aſpirare vellet, repudiatur inſtinctu Abbonis Maguntini Epiſcopi, & aliquorum regni primátum: & Conradus ad Imperium ſublimatus Imperat annos 15. 1024.

Ioanni Papæ Stephanus frater ſuus apparens dixit ſe infernalibus pœnis cruciari: ſed ſperare 1025
ſe interventu Odilonis Abbatis Cluniaci veniam poſſe conſequi. Pro quo Odilo tandiu orando

laborauit, donec illi reuelaretur ſeptoillo eſſe exauditum. Reginaldus fit Leodicenſium Epiſcopus, qui Leodij in monte publico inſtituit Cœnobium ſancti Laurentij, eique Stephanum Abbatem præfecit.

1026. Robertus Rex Francorum ad inuadendā Lotharingiā animum intendit, ſed citò ab hoc conatu deſiſtit. Ganteluone duce, qui propter priuatum odium grauabat regnum Conradi, & aliis principibus ad pacis vnitatem adductus, regi proſpectus & regno accreuit vtilitas.

1027. Conradus rex filium ſuum adhuc puerū Henricum in regnum ſublimat Aquis. Ipſe autem in Paſcha in Imperatorem conſecratus, quorumdam Italorum contra ſe ſæuientium motus compeſcit. Florebant hoc tempore Abbates, Odilo Cluniacenſis pietate inſignis, Guillelmus Diuionenſis ſeueritate reuerendus, Richardus Virdunenſis pia grauitate, & graui pietate diſcretus, Popo Stabulacenſis, Elias Colonienſis, Albertus & Stephanus Leodicenſes, Berno Augienſis.

Illuſtres huius ætatis viri.

1028. Claruit etiam hoc tempore Guido Aretinus, magni inter muſicos nominis: in hoc etiā philoſophis præferendus, quod ignotos cantus etiā pueri faciliùs diſcunt per eius regulam, quam per vocem magiſtri, aut per vſum alicui' inſtrumēti: dum ſex literis vel ſyllabis modulatim appoſitis ad ſex voces quas ſolas regulariter muſica recipit hiſque vocibus per flexuras digitorum lęuæ manus diſtinctis per integrum diapaſon ſe oculis & auribus ingerunt intentæ & remiſſæ eleuationes, vel depoſitiones earumdem ſex vocum.

1029. Conradus Imperator rebellantibus Sclauis ad eos debellandos proficiſcitur, & eodē anno ſimiliter contra Hungaros rebellantes.

1030. Guillelmus. Cinito rex Angliæ Romam profectus, nauigio in Angliam redijt: & mox Malcolinum regem Scotorum rebellantem ſubegit. Erat tunc in Anglia vir ſapientiſſimus Egelnotus Archiepiſcopus Cantuarienſis, ſecūdus poſt Livingum, poſt Elſegum martyrem 3. ex decano aſſumptus in Epiſcopum; qui ſanctum Elfegum à Londonia reuexit Cantuariam. Qui Roma rediens, apud Papiam Brachium ſancti Auguſtini Doctoris magni 100 talentis argenti, & talento auri comparatum, apud Conuentoriā miſit. Huius etiam monitu Rex Cinito ad tranſmarinas Eccleſias pecunias miſit: & maximè ad Eccleſiā Carnotenſem, vbi tunc florabat Fulbertus Epiſcopus, ſanctitate & philoſophia nominatiſſimus: qui fundamenta Eccleſiæ ſanctæ Dei genitricis fecit; & eandem perfecit miro lapideo tabulatu: qui etiam ab eadem Dei genitrice in infirmitate ſua viſitatus fuiſſe dicitur, & de eius lacte ſanctiſſimo recreatus. Hic anī multo amore & feliciſſimo in honorem B. Virginis Dei genitricis exarſit: quod oſtendunt Cantus de ea, quos ille edidit cæleſtia vota ſonantes. Inter cetera eius opuſcula extat Epiſtolarum volumen: in quarum vna gratias agit Cinitoni, quòd largitiatis ſuæ viſcera in expenſis Eccleſiæ Carnotenſis effuderit. Huius Cinitonis an. 15. mortuus eſt Robertus Rex Francorum Hugonis filius; vir eleemoſynis deditus, adeo vt feſtis diebus cùm caneret ſe vel induerer veſtibus regiis, ſi non aliud ad manum haberet, ipſas veſtes pauperibus diſtribueret: niſi ex induſtria veſtiarij egenos importunè parētes arceret. Hic duos filios habuit, Odonem & Henricum. Odo major natu hebes erat; minor aſtutus & vehemens. Pater majorem, minorem mater fouebat: quæ nummis & pollicitis ingentibus, ſicut ſunt fæminę in incœpto pertinaces, omnes duces Francorum in ſua vota traduxit. Qui coronatus eſt, maximè annitente Roberto Normanno, priuſquā plenè pater expiraret. Cuius beneficiis obnixus idem Henricus, Guillelmum filium Roberti puerulum, cùm pater ſuus Ieroſolymam iret, contra deſertores obnixiſſimè iuvit. Qui Henricus regnauit an. 30. Cinito autem Rex Sceptoniæ defunctus, Vuinthoniæ ſepultus eſt. Sigebertus. Hoc tempore iuſſu Conradi Imperatoris regali & ſynodali conuentu apud Tribortas habito, inter cetera Epiſcopi hoc capitulum decernere voluerunt. Vt ſi quando jejunium primi menſis euenirat infra hebdomadam, qua caput jejunij in 4. feria conſtat, amborum jejuniorum celebritas officij expletiona cōplectatur. Sed Girardus Cameracenſis, & pauci cum eo huic multorum decreto contradicentes, obtinuerūt, vt jejunium primi menſis in altera hebdomada in qua habetur officium, ſecundum antiquam conſuetudinem celebretur.

Sanct' Bardo fit Maguntinus Epiſcopus. Robertus & Richardus minuendæ domo multitudinis cauſa hoc tempore à Normannia Francorū digreſſi Apuliam expetunt; & Italis inter ſe diſſidentibus, dum alteri contra alterum auxilium præſtāt, hac opportunitate Italos callidè & fortiter debellant, & ſucceſſus ſuos vrgendo nomen ſuum dilatant, & futuræ proſperitatis ſibi viā parant. Eclipſis ſolis facta eſt circa meridiem tertio Calendas Iulij. 1031.

Iſtiuſmodi decretum ab Epiſcopis Franciæ datum eſt ſubiectis ſibi populis ſeruari. Vnus eorum dixit, cælitus ſibi delatas literas, quæ pacem monerent renouandam in terra: quam rem mandavit ceteris, & hæc tradēda populis dedit. Arma quiſquā non ferret, direpta non repeteret: ſui ſanguinis vel cuiuſlibet proximi vltor minimè exiſtens, percuſſorib' cogeretur indulgere, jejunium in pane & aqua omni feria ſexta ſeruarent, ſabbato à carne & liquamine abſtinerent, ſoloque hoc contenti jejunio, in omnium peccatorum remiſſionem nullam ſibi aliam ſcirent adiiciendam pœnitentiam: & hoc ſe ſeruare ſacramēto firmarent. Quod qui nollet facere, chriſtianitate privaretur, & exeuntem de ſæculo nullus viſitaret, nec ſepulturæ traderet. Alia quoque importabilia quamplurima dedare pręcepta, quę oneri ſunt replicare. Hanc mandatorum nouitatem cum multi cupidi nouarum rerum libēriùs iuſſò āplecterentur, Girardus Cameracenſis Epiſcopus, qui ſolus Lotharienſium appendebat ad parochiam Francorum, nullius hortatu potuit adduci ad hæc ſuſcipienda. Sed ſingula capitula refellebat dicens, genus hominum ab initio trifariam eſſe diuiſum, in oratoribus, propugnatoribus, agricultoribus. Vt vnum duorū, & duos vnius egere auxilio. Ideo debere arma ferri, & rapinas reddi; per autoritatem legis & gratiæ vltoré percuſſi vel occiſi non exacerbari cogendo, ſed ſanctum Euangelium ei reconciliari. Iejuniū in 6. vel 7. feria, nec omnibus vnum eſſe imponēdum; quia non eſt vna omnium poſſibilitas: nec omnes hoc vno jejunio contentos eſſe debere, quia non eſt vna omnium pœnitendi neceſſitas. Hæc autem ſacramento firmare, vel ſacramenti violationem perjurio augere, non eſſe vtile. His contradicentes excommunicari, infirmis viſitationes, vel mortuis ſepulturam negari, apertè 1032.

Decreta Epiſcoporum Franciæ.

contra Evageliũ eſſe, & omnino deteſtabile: ſufficere Authentica patrũ decreta: & ſuper his neglectis impoſitum congruenter pœnitentiæ modum Benedictus 9. ſedit Papa 151 annis 14. Frederico Duce Moſellanorum mortuo, quia mares filii non habebat, quibus Ducatus competeret, Gothelo Dux impetrato ab Imperatore entiam Moſellanorum ducatu, potentiùs in Lotharingia principatur.

Benedictus 9 Papa 151.

Burgundionibus non deſiſtentibus à conſueta contra Regem ſuum inſolentia, Rex Rodulphus regnum Burgundiæ Conrado Imperatori tradit: qui à tempore Arnulfi Imperatoris per annos pluſquam 130. gentis ſuæ Reges habuerãt; & ita Burgundia iterum redacta eſt in provinciam. Guillelmus. Poſt Cnitonem filius ejus ſecundum famam ex filia Effelmi Comitis, regnavit annis 4. & menſibus 4. qui confirmatus in regno novercam exiliavit. Quæ in Flandriã tranſiit ad Balduinum Comitem; poſt Arnoldũ verò regnavit Handenuclus biennio, decem dies minus. Spiritũ miſit inter pocula apud Lamundam juxta Blindanam. Vuintone juxta Patrem ſepultus eſt, Haroldi cadaver defoſſum capita truncari fecit, & in Tameuſem projici. Quod à quodam piſcatore captum in ſagena, Lundoniæ tumulatũ eſt. Tributum inexorabile & importabile Angliæ impoſuit. Primogenitus Egelredi Elfredus inter mortem Eroldi & expectationem hujus Hardenucti, regnum, vt fertur, ingreſſus, compatriatarũ perfidia, & maximè Godvini, luminibus orbatus aſt apud Giblingham. Inde ad Elienſe Cœnobium directus, miſeram vitam pauco tempore pane cibario ſuſtẽtavit, omnibus comitibus, præter Decimes decapitatis. Hac de cauſa Hardenuctus Hungo Ernudtunenſi Epiſcopo infenſus, cujus conſilio hoc factum dicebatur, illum Epiſcopatu expulit, ſed poſt annum mercede corruptus reſtituit. Goduinus quoque coactus eſt ſacramentum purgationis afferre: qui etiam poſt Sacramentum dedit ei pro munere ratem auro roſtratam habentem 80. milites, qui habebant in ſingulis brachiis armillas duas, vnamquamque ſexdecim vnciarum auri & in capitibus caſſides deauratas, & ſecurim Danicam in humero ſiniſtro, & haſtile ferreum in dextera manu.

1034. Odo Campanienſis Regnum Radulphi Regis avunculi ſui à Conrado Imperatore nepote ſuo repetens, vt ſub eo regat Burgundiam efflagitat. Henricus Rex Conradi filius vxorem ducit filiam regis Anglorum.

1035. Guillelmus. Hardenoctus rex ſororam ſuam Gunhildam Tnitonis ex Emma filiam Henrico Conradi filio miſit; quæ ad navem ducta eſt ſtipantibus omnibus Angliæ proceribus, & in expenſas multa conferentibus; quæ ad ſponſum perveniens, multo tempore cum eo fuit: tandẽ adulterij accuſata, puerulum quemdam ſui alũnum, quem ſecum ex Anglia duxerat, contra delatorem giganteæ molis hominem ad monomachiam oppoſuit, ceteris clientibus timore refugientibus. Concerto duello inſimulator per miraculum Dei ſucciſo poplite enervatus eſt. Gunildis autem poſt victoriam viro ſuo repudiũ dedit: & nec minis nec blanditiis cum eo manere vlterius conſenſit; ſed ſanctimonialis habitum ſumens, in ſervitio Dei permanſit.

Puerul' miraculo vincit giganteũ hominem.

Sigebertus. Odo contra Imperatorem rebellans, Lotharingiam incurſat, caſtella oppugnat; vrbem Leucorum, quæ Tullus dicitur, obſidet, & in nullo temperat furori ſuo.

Odo Barrum caſtrum obſidet & capit. Gothelo autem dux ægrè ferens inſolantiam Francorũ, cum Lotharingis occurrit Odoni: & conſerto prælio apud Barrum, Odo perimitur, & Francorum exercitus gravi cæde attritus à Lotharingia fugere compellitur. 1036.

Normanni in Apulia copiis ſuis paulatim adductis, ad invadendam Apuliam fortitudine ſua & Italorum imbecillitate animati, caſtellis & vrbibus aut vi aut dolo captis, in Apulia potenter agunt, viciniſque gentibus terrorem ſui nominis incutiunt. Henricus Lovanienſis Comes domi ſuæ perimitur à captivo Hermanno: cui ſuccedit filius ſuus Otho; cui immatura morte perempto ſucceſſit patruus ejus Baldricus, qui & Lambertus. 1037.

In menſe Aprili octavo idus ejuſdem menſis, viſa eſt in cælo inter Auſtralem & Orientalem plagam ignea trabs miræ magnitudinis; quæ currens ſuper ſolem jam ad occaſum vergentem, viſa eſt in terram cadere: cujus veſtigia diu videri potuerunt. 1038.

Conradus Imperator Italiam abit, vt rebellionem meditantes debellet; & quia omnes Longobardi conjuraverant, vt non paterentur quẽlibet Dominum, qui aliud vellat quàm ipſi, & qui aliud quam ipſi vellent, ageret contra ſe; quoſdam Epiſcopos in vincula conjecit; & quia Epiſcopus Mediolanenſis fuga lapſus eſt, Imperator ſuburbia Mediolani incendit; die verò Pẽtecoſtes cùm Imperator in parva Eccleſia ſecus vrbem coronaretur ad Miſſam, tam gravia fuerunt tonitrua & fulgura, vt aliqui mente excederent; aliqui etiam ſpiritum exhalarent. Bruno verò Epiſcopus, qui Miſſam canebat, & ſecretarius Imperatoris, cum aliis tribus, dixerunt, ſe inter Miſſarum ſolemnia vidiſſe ſanctum Ambroſium Imperatori comminantem: tunc Imperator Italia diſceſſit. Pridie Idus Maij Eclipſis ſolis fuit, & pridie nonas Iunij Imperator obiit. Poſt quem Henricus filius ejus imperavit annis 17. ſecundum Guillelmum. 18 1039.

S. Ambroſius Imperatori comminare viſus.

Hic Henricus Vindelicos ſubegit, populos Suevis conterminos: qui Vindelici, vt ait Guillelmus, vſque hodie fortunam adorant; cujus idolum in loco nominatiſſimo ponẽtes, cornu dexteræ illius apponunt plenum potu illo, quem ex aqua & melle confectum hydromellum vocant. Idem feciſſe Ægyptios, & omnes penè Orientales populos, affirmat ſanctus Hieronymus ſuper Iſaiam. Vnde vltimo die Novembris menſis ſedentes in commune prægnſtant, & ſi cornu plenum invenerint, magno ſtrepitu applaudunt; quod eis ſcilicet in futuro anno pleno cornu copia reſponſura ſit in omnib': ſi contra ſit, gemunt. Hos populos Henricus tributarios fecit, itavt omnibus ſolemnitatibus quibus coronabatur, quatuor Reges eorum lebetem, quo carnes condiebantur in humeris ſuis duobus vectibus per annos 4. inductis ad coquinam vectitarent. Idẽ Henric' jucundus & hilaris erat. Habebat ſororẽ ſanctimonialem, quæ dum hieme quadam, quæ nivibus & pruinis inhorruerat, vno in loco diu detineretur, clericus quidam curialis familiarior juſto puellæ crebras in cubiculo ejus protelabat vigilias; & quoniã difficile eſt, crimen non prodere vultu, advertit hoc aliquis, & jam rem vulgo ventilante, ſolus Imperator non credebat. 1040.

Idolum Fortunæ.

Quadam nocte dum diutius ſimul dormirent vſque in mane, ecce nix totam terram operuerat. Tunc clericus, qui ſe deprehendendum in nive per veſtigia timeret, perſuaſit amicæ, vt dorſo illius impoſitus anguſtias illas evaderet; quæ à tergo levans amicum ad curiam extulit; & fortè tunc Imperator mictum ſurrexerat, & vidit eos per feneſtram. Poſtea evenit occaſio, vt Epiſcopatum vacantem daret clerico, ita ei inſuſurrans. Accipe Epiſcopatum hunc, & vide ne vlteriùs inequites mulieres. Similiter dans Abbatiam germanæ, Eſto ait, Abbatiſſa, & vltra nõ patiaris clericum equitem. Confuſi illi à flagitio deſtiterunt. Idem Imperator habebat clericum ſatis literatum, & bonæ vocis, ſed vilẽ meretriculam ardentiùs amantem, cum qua nocte quadã ſolemni volutatus, mane ad miſſam Imperatoris aſtabat. Imperator diſſimulata ſcientia mandaret, vt ſe ad Evangelium legendum pararet, quòd ſcilicet ejus melodia delectaretur; erat enim diaconus. Abnuit ille, vt malè ſibi conſcius: vrget Imperator, vt probarat ejus conſtantiam: ad extremum parare recuſantem jubet à patria exulare. Quam ſententiam amplexus continuò receſſit. Mittitur poſt eum, qui jam compilatis omnibus, & in ſarcinulã compoſitis, iter maturaverat. Violenter ergo retractus ante Imperatorem ſiſtitur. Qui lætum ſubridens, probè, inquit, feciſti, & ego gratulor probitati tuæ, qui timorem Dei pluris pendis, quàm patriam, plꝰ iram Dei. quàm meam. Quapropter habeto Epiſcopatum, qui primus in Imperio vacaverit, tantùm indecenti amori renuncies. Idem Henricus celebrabat Pentecoſten apud Moguntiam. Paulò ante miſſã cũ ſedilia pararẽtur, in Eccleſia ortũ eſt jurgium inter cubicularios Archiepiſcopi, & Abbatis Fuldenſis Cœnobij, vtrorum dominus juxta Imperatorem ſederet. Nam Fuldenſe Cœnobium in Saxonia ſancti Galli corpore inſigne, & prædiis ditatũ eſt permagnificis; cujus loci Abbas ſexaginta millia armatorum præbet in hoſtem Imperatori; & habet ex antiquo privilegium; vt in magnis feſtivitatibus ad dexteram ejus ſedeat. Itaque ventum eſt ad pugnam, furoreque per Eccleſiam graſſante pavimentum ſanguine inundavit: ſed ſtatim Epiſcopis convolantibus pace inter reliquos diſſidentes ſtatuta, templum purgatum, & Miſſa feſtivis clamoribus acta. Sequentia autem percantata, & vltimo ejꝰ verſu dicto, *Hunc diem glorioſum feciſti*, vox ab aëre lapſa eſt, *Hunc diem bellicoſum ego feci*. Rigentibus omnibus præ timore, Imperator diligenter intendens lætitiam inimici, tu, inquit, omnis malitiæ inventor ſimul & incentor, diem bellicoſum & arrogantibus luctuoſum feciſti; ſed nos per Dei gratiam, qui illum glorioſum fecit, pauperibus gratioſum reddemus, & mox reincœpta ſequentia ſolemni ploratu Spiritus ſancti gratiam invitabat, intelligens illum adveniſſe illis plorantibus, illis cantantibus, omnibus ſimul pectora tundentibus. Finita Miſſa egenis per præcones conclamatis, omnes dapes quæ ſibi & curialibus dabantur, in vſus eorum exhauſit, ipſa obſonia apponens, ipſe juxta diſciplinã miniſtrorum de longè conſiſtens: ipſe ſuperflua ciborum abſtergens. Idem Henricus tempore Conradi patris ſui à quodam clerico fiſtulã tulerat argenteam, qua pueri ludentes aquam jaculantur pactus ei Epiſcopatum, cùm foret Imperator. Adultus repetanti pollicitum impigrè dedit. Non multò pòſt aſpero morbo correptꝰ *Exemplum*
decubuit, & morbo creſcente triduo exſen- *adverſus Si-*
ſis & mutus jacuit. Epiſcopi præſentes triduano *moniacos.*
indicto jejunio pro vita ejus Domino ſupplicabant. Convaleſcens accitum Epiſcopum, quam pro fiſtula ſecerat, ſententia Concilij depoſuit; profeſſus, ſe toto illo triduo dæmones infeſtos ſibi vidiſſe, flammam in ſe per fiſtulam jaculantes; flammam dico adeo pertinacem, vt noſter ignis reſpecto illius jocus putetur: interim verò juvenem ſemiuſtulatum adveniſſe, ferentem calicem aureum immenſę magnitudinis, aqua plenum; cujus viſione & laticis aſpergine extinctos ardores evaſerat. Hic erat beatus Lauren- *B. Lauren-*
tius martyr glorioſus, cujus Eccleſiæ tectum lõ- *tij auxiliũ.*
ga carie diſſolutum compaginari fecerat, & præter alia munera calice aureo eamdem Eccleſiam honoraverat. Eumdẽ Henricum aliquãdo inimicos fugantem cerva quædam vltra invadabilem fluvium avexit. Sigebertus. Henricus Imperator vadit ad debellandum Odalricum ducem Bohemanorum, ſed Bohemanis viriliter reſiſtentibus inefficax redit.

Henricus Imperator per orationes ſanctorum 1041.
virorum auxilio Dei ſibi procurato ſuperioris anni infortunium vltus, Odelricum ducem Bohemiæ ſuperat.

Bello inteſtino inter Hungaros moto, Petrus 1043.
Rex ab eis depulſus regno, auxilium ab Imperatore Henrico petit: qui propter eum Hungariã devaſtat. Guatho ex clerico ſancti Lamberti, vir ſpiritu ſapientiæ & ſcientiæ & fervore religionis inſignitus, fit Leodienſis Epiſcopus.

Guillelmus. Hoc anno regnare incœpit Eduardus Egelredi filius: qui regnavit annis fere 24. Hic adeo manſuetus fuit, vt nec viles homines verbo lædere noſſet; & tamen erat ei apud domeſticos reverentia vehemens, apud cæteros metus ingens. Nam fovebat eius ſimplicitatem Deꝰ, vt poſſet timeri, qui neſciret iraſci. Die ſancto Paſchæ apud Londoniam magna pompa coronatus eſt ab Edſio Archiepiſcopo. Egitham filiã Godwini duxit vxorem, in quam omnes penè liberales artes confluxerant; quæ vivo & mortuo marito probri ſuſpicione non caruit; ſed moriens tempore Guillelmi vltro iureiurando de integritate ſatisfecit. Rex ita eã tractavit, vt nec thoro amoveret, nec virili more cognoſceret. Godwinus iſte aliquãdo ſedens ad mẽſã iuxta Regem orto ſermone de Elfredo fratre Regis, Tu, inquit, ô Rex, ad omnem memoriam fratris tui rugato, vt video, vultu me aſpicis. Sed nec patiatur Deus, vt iſtam offã tranſglutiam, ſi fui rõſcius alicuius rei, quæ ſpectat ad eius periculum, vel tuum incommodum. Hoc dicto offa quam in os miſerat ſuffocatus, oculos invertit ad mortem. Inde ab ipſo filio eius Aroldo, qui Regi a- *Pejerans ſuf-*
ſtabat, ſub menſa abſtractus eſt. Hic Godwinus *focatur, vt*
habuit priùs vxorem ſororem Cnutonis, ex qua *imprecatus*
puerum genuit; qui dum equo puerili iactanter *fuerat.*
ſuperbiret, ab eodem portatus in Tamenſem fluvium, ſuffocatus interiit. Mater quoque eius ictu fulminis exanimata eſt. Hæc dicebatur agmina mancipiorũ in Anglia coëmpta Danemarchiã ſolere mittere, maximè puellas pulchras. Iſte Rex Eduardus miraculis & prophetiæ ſpiritu claruit. Pauperibus hoſpitibuſque, maximè tranſmarinis, benignus & munificus. Die ſancto Paſchæ ſedens ad menſam apud Veſtmonaſteriũ diademata coronatus, & optimatum turba val-

latus, ceteris auidiùs comedentibus, avocato à terrenis animo diuinum quiddam ſpeculatus, effuſus eſt in riſum. Remotis menſis eius optimates eũ proſecuti ſciſcitantur, cur riſerit. Cunctatus multùm diuq; reſpondit, Septem dormientes in monte Cælio requieſcunt, & iam CC. annis in dextero iacentes latere, nunc in ipſa hora riſus mei latus inuertarunt ſiniſtrum; futurũque eſt, vt 74. annis ita iaceant, dirũ nimis miſeris mortalibus omen. Nam in his 74. annis omnia ventura ſunt, quæ Dominus circa finem mundi prædixit ventura: gentem contra gentẽ ſurrecturam, & regnum adverſus regnum; & terræ motus, & peſtilentiam, & famem, & terrores de cælo, Gentilium in Chriſtianos bella, Chriſtianorum in eoſdem victorias. Talia mirantibus inculcans, 7. dormientium paſſionem, & habitudines ſingulorum, quod nulla docet litera, ita eis diſſeruit, ac ſi quotidie cum eis victitaret, Erant autem eius optimates, qui eum ſciſcitabantur, Aroldus, & Abbas vnus, & Epiſcopus vnus. His auditis Comes Aroldus miſit ad inquirendam veritatem militem vnũ, Abbas monachum, Epiſcopus clericum, ad Imperatorem Conſtantinopolitanum; adiectis Regis ſui literis & muneribus. Quos ille ſecum benignè habitos ad Epiſcopatum Epheſi deſtinauit, Epiſtola, quam ſacram vocant, comitante, vt oſtenderentur Legatis Regis Angliæ 7. Dormientium corpora Factumque eſt ſecundum prophetiam Eduardi Regis. Nam Græci omnes tunc jurarunt, ſe accepiſſe à patribus, illos 7. ſuper dextrum latus quieſcere: ſed poſt introitum Anglorum in ſpeluncam ſuper ſiniſtrum eos inveniſſe. Nec mora omnia illa ſecuta ſunt, quæ prædixerat. Agarent enim, Arabes, & Turci, Syriam & Lyciam, & minorem Aſiam, & maioris multas vrbes, inter quas Epheſum & Ieroſolymam, depopulati ſunt. Septem annis poſtea proximis tres Papæ, ideſt, Victor, Stephanus, & Nicolaus mortui ſunt. Apud Conſtantinopolim Con-

Viſio Regis Anglorum de ſeptẽ dormientibus.

1043. ſtantinus monachus imperat. Magiſter Hugo in Chronicis, poſt Baſilium & Conſtantinũ fratres, quos ſuperiùs præuominauerat, ponit Conſtantinum fratrem Baſilij ſolum: poſt hunc Romanum generum ejus: cum vxore Zoë, deinde Michaelem Etheriarchum cum Zoë, deinde Michaëlem Archontopautui cum Zoë, deinde iſtum Conſtantinum monachum cum Zoë; ſed non ponit annos illorum. Henricus Imperator iterum Hungariam ingreſſus cum paucis, Albonem Regem bello fugavit, & lanceam inſignem Regis recepit. Petrum verò, quem Alba expulerat, Hungarorum regno reſtituit, & Hungariam ſibi tributariam fecit.

1044. Fames valida Galliam & Germaniam vexat. Obiit dux Gothelo; cujus filius Godefridus, dũ ei ducatus Moſellanorum denegatur, altero ducatu repudiato, contra Imperatorem rebellat.

1045. Godefridus hortatu quorumdam fidelium ad recuperandam Imperatoris gratiam adductus, ab Imperatore capitur, & cuſtodiæ mancipatur: ſed filium ſuum dans obſidem, relaxatur; quo defuncto in obſi datu, iterum rebellat. Benedictus, qui ſimoniacè Papatum Romanum invaſerat, cùm eſſet rudis literarum, alterum ad vices Eccleſiaſtici officij exequendas fecit. Papam Silveſtrum conſecrari fecit. Quod cùm multis non placeret, tertius ſuperducitur Gregorius, qui duorum vices ſolus impleret.

Magiſter Hugo. Silveſter 3. ſedit Papa 152. diebus 36. poſt quem Gregorius 6. ſedit Papa 153. annis 2. Iſte Benedictus 9. vt ait Petrus Damianus, nepos fuit ſuperioris Benedicti 8. & dictus eſt Benedictus minor, reſpectu illius majoris: de quo majore Benedicto idem Petrus Damianus ſic refert. Epiſcopus, inquit, quidam Capuanus vidit Benedictum majorem Papam nigro quaſi corporaliter equo inſidentem. Heus, inquit, nõne tu es Papa Benedictus, quem jam defunctum novimus? Ego ſum, inquit, infelix ipſe. Quomodo, inquit, eſt tibi, Pater? Graviter, inquit, torqueor; ſed de Dei miſericordia non deſpero, ſi mihi adjutorium præbeatur. Sed perge ad fratrẽ meum Ioannem, qui nunc Apoſtolicam ſedem occupat; eiq; de mea parte dic, vt illam potiſſimè ſummam quæ in tali theca repoſita eſt, pro me in pauperes diſtribuat, ſicque me redimendum eſſe. Quandocumque tamen hoc miſeratio diuina decreuerit, cognoſcat. Nã cætera quæ pro me indigentibus tradita ſunt, nil mihi penitus profuerunt; quia de rapinis & iniuſtitijs acquiſita ſunt. His auditis Epiſcopus Romam impigrè adiit, & Ioanni Papæ fratris verba narrauit; & Epiſcopatum mox deſeruit, & monachum induit. Ejuſdem verò Benedicti nepos Benedictus, qui poſt eum tertius, Ioanni verò Papæ 2. in Papatu ſucceſſit, vt Vmbertus Archiepiſcopus mihi narrauit, apparuit cuidam Vaſſo iuxta molendinum equo inſidenti, & iter agẽti. Apparuit autem in ſpeciem monſtruoſi animalis, cuius aures & cauda aſini erant, cætera vrſi. Cũque Vaſſus tremefactus fugam iniret, clamauit monſtrum illud. Noli, ô vir, expaneſcere: ſcito me hominem fuiſſe, ſicut tu es. Sed quia beſtialiter vixi, poſt mortem præſentẽ beſtiæ ſpeciem indui. Ad quem Vaſſus. Quiſnam fuiſti? Ego ſic ſolo nomine Benedictus fui; qui nuper Apoſtolicã ſedem indignus obtinui. Ad quem ille. Quid habes retributionis? Nunc, inquit, vſque addiẽ iudicij per dumoſa, & ſqualentia, & ſulphurea loca, & fœtida, & bullientia raptor, & pertrahor: poſt extremum verò judicium corpus meum ſimul & animã irremediabilis cruciatus & irrevocabilis olla gehennalis barathri me deglutiet; ita vt mihi nulla ſpes in poſterum recuperationis reſtet. Poſt hæc verba diſparuit. Fuerat autem ab ipſo Pontificatus exordio vſque ad finem vitæ in cœno luxuriæ conuerſatus; & ideo ab auribus aſini in caudam deſinebat: duxerat autem per totum vitam carnalẽ, ideo cetera vrſus erat. O quàm melius illi fuerat, vt Epiſcopatum deſeruiſſet: Poſt hunc Benedictum ſedit Silueſter 36. vt ſupra dictum eſt, diebus 55. Poſt quem Gregorius 6. antè dictus Gratianus, magnæ religionis & ſanctitatis vir: de quo Guillelmus hoc modo refert. Is ita Romani Apoſtolatus ſtatum per inertiam anteceſſorum diminutum inuenit, vt præter pauca oppida vrbi vicina, & oblationes fidelium, nihil haberet, quo ſe ſuſtentaret. Ciuitates & poſſeſſiones in longinquo poſitæ, quæ ad ius Eccleſiam pertinebant à prædonibus ablatæ erant: tramites publici & ſtrata viarum per totam Italiam à latronibus ſtipabantur, vt nullus peregrinus niſi cũ maiori manu impune trãſiret. Ceſſatum eſt ab omni prouincia Romam iter aggredi. In ipſa vrbe in medio foro vagabantur ſicarij. Apoſtoli Eccleſiam videre cupiens tu ſicarius incidens, nullo modo ſine ſubſtantiæ vel ſalutis damno domum revertebatur.

Silueſter 3. Papa 152. Gregorius 6 Papa 153.

Perpẽde, an hæ viſiones ſint probãda

Miſerabilis ſtatus Italiæ

Super ipſa ſanctorum Apoſtolorum & martyrum corpora, ſuper ſacra altaria gladij nudabantur. Oblationes accedentium vix dum appoſitæ de manibus abripiebãtur, abreptæ in comeſſationes, & ſcortorum abuſiones inſumebantur. Tantis malis Gregorius primò leniter, & vt Põtificem decet, occurrere cœpit, amore pluſquam terrore; verbis, pluſquã verberibus agens. Mandat vrbanis, vt à peregrinorum infeſtatione ceſſarent, & à rapina ſacrorum. Alterum enim eſt contra naturam, vt ille qui cõmuni naſcitur aëre, non communi fruatur pace: & Chriſtianus inter Chriſtianos liberè progredi debet: dũ omnes ſint ex vno famulitio, & omnes vnius ſanguinis conjuncti coagulo, redempti pretio. Alterum verò contra præcepta Dei; qui præcepit, vt qui altari deſerviunt, de altari vivant. Domum Dei debere eſſe domum orationis, nõ ſpeluncam latronum, non gladiatorum conventiculum. Permitterent oblationes fidelium in vſus trãſire Sacerdotum, vel in expenſas pauperum; ſe aliquo modo proviſurum illis, quos egeſtas ad rapinas compellebat. Quos autem cupiditas exagitabat, ipſi ſibi pro timore Dei, & ſeculi honeſtate modum ponerent. Invaſores eccleſiaſtici patrimonij mãdatis & epiſtolis invitavit, vt aut indebita redderent, aut ſe jure illa tenere in Senatu Romano probarent. Si neutrum facere vellent, Eccleſiæ membra ſe non eſſe cognoſcerent. Talia frequẽter concionatus, aut nihil, aut parum profecit. Tunc excommunicavit omnes, qui aut talia agerent, aut agentibus convivio vel colloquio participarent. Illi autem excõmunicati contrà furere, minis antea territare, moto vrbis armis circumſonare, adeo vt penè Papã occiderent. Tũc Papa ferro abſciſſionis vtendum judicans, arma & equos vndecumque conquiſivit, milites & equites adornavit. Ac primùm Eccleſiã B. Petri præoccupans, raptores oblationũ vel extinxit, vel effugavit. Occiſis itaq; ſibi reſiſtentibus, prædia & oppida multo tempore amiſſa in antiquũ jus reſtituit. Quirites interea rapto vivere aſſueti, ſanguinarium illum vocabant, & indignum, qui Deo offerret, tot cædium conſcius. Ipſi etiã Cardinales hæc dicebant: adeo vt cùm ille valetudine, qua defunctus eſt, decũberet, conſilio priùs inter ſe habito, auderent eũ admonere, ne ſe in Eccleſia S. Petri cũ ceteris Apoſtolicis tumulari præciperet, qui tot hominum mortibus officium fœdaſſet. Tunc ille recollecto ſpiritu, torviſque luminibus minax, hanc orationẽ habuit.

Præclara Papæ ad Cardinales oratio

Si in vobis vel ſcintillula humanæ rationis, vel ſcientia divinæ authoritatis eſſet, tam præcipiti ſuaſione non conveniretis Pontificem veſtrum. Qui quantum vixi, & patrimonium meum in veſtra commoda effudi, & famam mũdi pro veſtra libertatione neglexi: & ſi alij hæc quæ proſcinditis attexerent, par erat, vos obſiſtere; opiniones ſtultorum melioribus interpretationibus leniẽtes. Cui, quæſo, theſaurizavi? Forſitan mihi. At theſauros anteceſſorum meorum habebam, qui cuiuſlibet avaritiæ ſufficerent. Quibus ſalutem, quibus libertatem reſtitui? Referretis quidẽ, mihi. At adorabar à populo, & liberè quæ volebã actitabam; applaudebatur mihi totis orationib', acclamabatur in laudes meas totis dieb'. Has laudes, hos plauſus abſtulit mihi veſtræ tenuitatis contuitus: ad vos flexi animũ, & ſeveriùs agendum exiſtimavi: fortunarum veſtrarum loculos prædo impius haligurriebat. Vos inopẽ vitã diurno pane agebatis: ille de oblationibus veſtris pretioſa ſibi ſerica mercabatur: vos populari & diſſuto amictu occultos movebatis jocos. Itaque cùm hæc nequirem pati, bellum illis indixi, vt damno civium emeram gloriam clericorum. Sed vt modò experior in ingratos collata beneficia perdidi. Quod alij per angulos muſſitant, vos in publico evomitis: & libertatem quidem probo, ſed pietatem requiro. Morientem patrem filij de ſepultura ſua exagitant. Communem mortalium domum mihi negabitis? Non arcetur ab introitu Eccleſiæ meretricula, non vſurarius, non latro; & vos Papam ingredi prohibebitis? Quid refert, an mortuus, an vivus ſacrarium intueat: niſi quòd vivus multis adhuc tentatur illecebris, vt nec in Eccleſia à macula ſit immunis: ibi ſæpe peccandi reperiens materiam, vbi venerat diluere culpam. Mortuus peccare neſcit, imò nequit, ſupremo carẽs viatico. Quàm immanis igitur barbaries eſt, vt hunc à domo Dei excludas, cui peccandi deſit & voluntas & facultas! Quapropter, filij, tam præruptæ audaciæ pœnitentiam agite. Stultè enim & amarè locuti eſtis. Sed ne ſola mea niti authoritate putetis, & rationem accipite. Omnis actus hominis ſecundum cordis intentionem debet examinari; vt eo vergat facti judicium, vnde proceſſit faciendi conſilium. Vt enim veritas dicit, *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit: ſi autem nequam, totum corpus tuum erit tenebroſum.* Mat. 6

Crebrò miſerabilis interpellavit egenus, vt ejus levarẽ inopiam. Ego futurorum neſcius non abnui, ſed diverſis monetis onuſtum dimiſi; diſcedens ille latronem offendit, qui videns eum nummos portantem, clava quam ferebat percuſſum occidit. Numquid inde judicandus ſum, qui peregrino dederim, vnde cauſã mortis incurrit? In legibus Eccleſiaſticis & forẽſibus idem factum diverſo reſpectu & punitur & laudatur. Animadvertitur in latronem, qui hominem occidit in occulto: probatur in milite, ꝙ fuderit hoſtem in bello. Itaque homicidiũ in iſto laudabile, in illo vituperabile. Laudatus eſt olim prædeceſſor noſter, Adrianus I. prædicandæ memoriæ, quòd inveſtituras Eccleſiarũ Carolo magno conceſſit: ita vt nullus electus conſecraretur ab Epiſcopo, niſi priùs à Rege inſigniretur baculo & annulo. Erat enim animus Caroli invictus adversùs avaritiam: nec facilè tunc inveniſſet aditum aliquis, niſi intraſſet per oſtium. Præterea per tot terrarũ interſtitia nequibat requiri ſedes Apoſtolica, vt vnicuique electo aſſenſum ſuum commodaret; dum eſſet prope Rex qui nil per avaritiam diſponeret. Nunc omnia Regum palatia luxus & ambitus occupavit; quare meritò ſponſa Chriſti libertatem ſuam aſſeverat, ne illã tyrannus ambitioſo vſurpatori proſtituat; laudaturque in noſtri ſæculi Põtificibus, quòd has donationes tulerint principibus. Certè non eſt Epiſcopi officium, vt ipſe jubeat committi prælium. Ceterum ſpectat ad munus Epiſcopi, vt ſi naufragium innocentiæ videat, & manu & lingua occurrat. Ezechiel Sacerdotes accuſat, quod non ſteterint ex adverſo, non ſe oppoſuerint murum vel clypeum pro domo Iſraël. Duæ ſunt perſonæ in Eccleſia ad reſecanda vitia conſtitutæ; vna quæ exacuat eloquiũ, altera quæ præſtet gladium. Ego, vt vos mihi teſtes eſtis, non neglexi partes meas. Quoad ſperavi proficere, armavi linguam: illum cujus intereſt rem agere gladio,

certificanti nuntio. Occupatum ſe reſcripſit bello Vindelicorum, rogans vt meis laboribus, & ſuis expenſis non grauaret latronum conciliabula deturbare. Si renuiſſem, quam excuſationem Deo afferrem, cùm Imperator ſuas in me refudiſſet partes? Viderem cædem ciuium, damnum peregrinorum, & dormitarem? Quiſquis parcit latroni, occidit innocentem. Sed objicietur, non eſſe Sacerdotis, vt ſe cæde cujuſquam commaculet. Verum eſt: ſed non ſe inquinat, qui ſontem premens, inſontem liberat. Imò verè beati qui cuſtodiunt judicium, & faciunt juſtitiam in omni tempore. Sacerdotes fuerunt ampliſſima laude famoſi Phinees & Matathias: qui ambo in delinquentes manu ſua vlti ſunt. Alter amplexus venereos pugione confodit; alter idolis immolantem immolantis cruori commiſcuit. Zacharias Sacerdos munificentem Regem expulit; & proculdubio non dubitaſſet occidere, niſi Deus illum acceleraſſet cædere, prævenit eâdem manum plaga divina, vt illius cadaver depaſceret lepra, cujus animus vſurpaſſet illicita. Deturbatur Regis devotio; & non detinebitur latronis cupido? Parum eſt, quod excuſo: etiam laudandum eſt, quod feci. Contuli enim illis beneficium, quibus videor intuliſſe exitium. Pœnam minui, dum mortem acceleravi. Sceleratus enim quanto plus vixerit, tanto plus peccabit; niſi fortè ſit aliquis, quem Deus exemplo ſingulari reſpexerit. Mors in commune bona eſt omnibus: per eam juſtus reponitur in cœleſtibus, injuſtus ſeriam ponit ſceleribus. Malus per eam dat flagitiis terminum; bonus pertendit ad bravium. Sanctus propinquat ad palmam: peccator ſpectat ad veniam, quia figit flagitiis metam. Gratiæ mihi habendæ ſunt illorum vice, qui tantis miſeriis exempti ſunt meo munere. Hæc habui, quæ pro me dicerem, vt veſtras affectiones evacuarem. Sed quoniam meæ & veſtræ comminationes falli poſſunt, committamus nos divino examini. Corpus meum antecesſorum more compoſitum ante januas Eccleſiæ ſiſtite: januæ ſeris & repagulis damnentur.

Cadaveri Papa divinitus aperitur Eccleſia.

Si Deus voluerit, vt ingrediar, applaudetis miraculo: ſin minus de cadavere meo faciatis quidquid vobis placuerit. Sic factum eſt. Mox enim vt corpus ejus ante portas Eccleſiæ ſeris occluſas poſitum eſt, turbo ingens divinitus emiſſus repagula & obſtacula dirupit: & ipſas valvas vehementi impetu patefactas ad parietem cum magno fragore impulit.

Eodem tempore mulier apud Bertheletiam Angliæ villam augurratrix & malefica, cùm quadam die comminaretur corniculæ quam habebat in delicijs, vocaliùs ſolito neſcio quid cominata eſt. Quo audito dominæ cultell' de manu excidit, ſimul & vult' expalluit, & ingemiſcens dixiſſimè ait. Hodie ad vltimũ ſulcum pervenit aratrũ meum: hodie audiam & accipiam grande incommodum. Adhuc ea loquente venit nuntius adeò dicens. Mortuus eſt filius tuus, & tota familia ſubita ruina interiit. Quo audito continuò dolore ſaucia decubuit: vocatique fecit ſuperſtites liberos, monachum & monacham, quibus ſingultiendo ait. Ego miſerabili quodam fato meo dæmoniacis artibus ſemper inſervij. Ego vitiorum omnium ſentina, & illecebrarum magiſtra fui; & ſperabam tamen in religione veſtra, à me ipſa deſperaui. Nunc ergo quia ſcio me dæmones habituram exactores in pœna, quos habui ſuaſores in culpa; rogo vos per materna viſcera, vt mea tentetis alleuiare tormenta. Nam de anima ſententiam damnationis non revocabitis. Corpus ergo meũ inſuite in corio cervino,

Suſpecta hiſtoria.

& includite in lapideo ſarcophago, & operculum ferro & plumbo conſtringite, & lapidem ipſum trib' magnis catenis circumdate. Si tribus noctibus ita ſecurè jacuero, quarta die infodietis me humo: quamquam verear, ne terra nolit me recipere, pro maleficiis meis: pſalmorum 50. ſint noctibus, & miſſæ cantentur pro me tot diebus. Factum eſt, vt præceperat, & nil valuit. Primis enim duab' noctibus cùm chori clericorum pſalmos canerent circa corpus, ſinguli dæmones oſtium Eccleſiæ ingenti obice clauſum levi negotio confringentes duas extremas catenas diruperunt, media quæ operoſiùs elaborata, illibata durante. Tertia nocte circa galli cantũ ſtrepitu advenientium hoſtium omne monaſterium viſum eſt à fundamentis moveri. Vnus autem cæteris & vultu terribilior, & ſtatura celſior, januas maiori vi concuſſas in fragmenta dejecit; & arroganti geſtu acceſſit ad ſarcophagum. Inclamatoque nomine, vt ſurgeret imperavit. Qua reſpondente, nequeo pro vinculis, ſolveris inquit, & malo tuo. Statimque catenam quæ ceterorum ferociam eluſerat, nullo conatu ille vt ſtupam dirupit, operculumque tumbæ pede depulit, & apprehenſam manu palam omnibus ab Eccleſia extraxit ad fores, vbi paratus erat equus niger ſuperbum hinniens, vncis ferreis per totum protuberantibus. Super quos miſera illa impoſita, mox ab oculis intuentium cum toto ſodalitio diſparuit: audiebantur tamen clamores per 4. ferè milliaria miſerabiles ſuppetias orantis.

Hucuſque Guillelmus. Hinc Sigebertus. Inſtinctu Godefridi Comes Flandrenſium Balduin' contra Imperatorem rebellat. Romæ vno contra duos, & duobus contra vnum altercantibus de papatu, Imperator Romam vadit; & eis Canonica & Imperiali cenſura depoſitis Suidegerus Babenbergis Epiſcopus, qui & Clemens, fit

Clemens Papa 154.

Papa 154. & ab eo Rex Henricus in Imperatorẽ benedicitur. Sedit autem menſibus 10. diebus 7. Iuraverunt autem Romani ſe ſine conſenſu Henrici Imperatoris nunquã Papam electuros. Deoderico Metenſium Epiſcopo defuncto ſuccedit Adalbero fratruelis ei', vir magnæ prudentiæ & ſanctitatis. Eccleſia ſanctæ Gertrudis Nivellẽſis, quæ ante aliquot annos per negligentiam & injuriẽ Dominici ſanguinis effuſi concremata fuerat, in novam reædificata benedicitur, præſente Imperatore.

Nix tanta in Occidente decidit, vt ſilvas frangeret. Damaſus 2. fit Papa 155. qui ſedit diebus 1047.

Damaſus 2. Papa 155.

24. Godefridus palatium Neomagi incendit, & irreparabiliter deſtruit. Vrbem Clavorum, quæ Virdunus dicitur, cũ majori ſanctæ Mariæ Eccleſia ſimiliter incendit. Franco ſcholaſticus Leodienſiũ, & ſcientia litterarũ, & morum probitate claret: qui ad Hermannum Epiſcopum ſcripſit librum de quadratura circuli, de qua re Ariſtoteles ait. Circuli quadratura eſt ſcibile: ſcientia quidem nondum eſt, illud verò ſcibile eſt.

Liber de Quadratura circuli.

Berno Leucorum Epiſcopus fit Papa 156. & vocatur Leo 9 qui ſedit annos 5. menſes 2. dies 6. 1048

Leo 9. Papa 156.

Hic cum ad capeſſendam ſedem Apoſtolicam Romam pergeret, audivit voces Angelorum cantantium, *dicit Dominus, Ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis.* Hic de multis Sanctis

ceotus

[illegible] & [illegible] pauperes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] u [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Sicut [illegible] tempus [illegible] [illegible] ſta no [illegible] ſt po- bibus [illegible] Alias cui [illegible] [illegible] S [illegible] Mar [illegible] ad ha [illegible] [illegible] ad M [illegible] ſer- [illegible] tum [illegible] ſt [illegible] [illegible] quadam [illegible] cum [illegible] & cu [illegible] dam [illegible] ſubſt [illegible] dum [illegible] ui poſtea annua im red [illegible] q [illegible] [illegible] p [illegible] lerat. M [illegible] O [illegible] q [illegible] tum Archi [illegible] tur, cum [illegible] P [illegible] in A [illegible] ſt p [illegible] cum [illegible] minante Ad [illegible] manno [illegible] x & [illegible] cus, 4 an [illegible] ſtralis prout [illegible] exſtiterat, p [illegible] que [illegible] um [illegible] unac- tar [illegible] foras [illegible] panc [illegible] & caroes, [illegible] ve [illegible] a com [illegible] fratei [illegible], cum pann [illegible] um mul [illegible] text [illegible] C [illegible] ca [illegible] ejus [illegible] ven [illegible] bantu [illegible] d ver [illegible] ſpel [illegible] les a [illegible] v [illegible] erum cuem [illegible] inc calceo [illegible] m vel [illegible] ulatum, ſive tuoicarum faſces, [illegible] panum maſſæ, & car- nium accrui. Tuni [illegible] quo [illegible] pau [illegible] m cum monachis vel familiaribus ipſi [illegible]. Pater ejus facto duce Burgundiæ, qui [illegible] ejus habebat peremptus, ſpatium pœ [illegible] per- didit pro quo piiſſimus Hugo ita ſe mactare ſtuduit, vt præter jejunia & eleemoſynas & Miſ- ſas, etiam loricam geſtaverit. Alium quem [illegible] mi- litem fratr [illegible] ſui Dalmatij homicidam in Clunia- co ſuſcepit. Angelū ſui cuſtodem n [illegible] nnumquā videbat. Hildefonſus Rex Hiſpaniarū plus om- nibus illum excolebat, quia ei⁹ preci [illegible] us de cap- tione fratris ſui euaſerat. Qui frater ejus nomine Sancius per quemdam Epiſcopum admonitus eſt ex parte S. Petri qu [illegible] erat, vt fratrem ſuum Hildefonſum relaxar [illegible], & eum vſque ad ſceptrū proveheret. Poſtea ip [illegible] B. Petrus Apo- ſtolus ei [illegible] em Sancio comminan [illegible] o mor [illegible] m, niſi hoc faceret [illegible] intimauit. Qui m [illegible] urgens catur- bat, ns fratrem emancipauit, dupl [illegible] cato cen [illegible] pa- terno. H [illegible] us autem ema [illegible] cipatu [illegible] ercel ſoribus ſui [illegible] C [illegible] uniace [illegible] bus ducen [illegible] a [illegible] vn- cias annuati [illegible] o uete decre [illegible], & die [illegible] a- tionis ſuæ ce [illegible] eb [illegible] em eis [illegible] qu [illegible] Q [illegible] e dum d [illegible], vidit per ſ [illegible] nium [illegible] cap [illegible] te ſuo [illegible] bat [illegible] c [illegible] m [illegible] em [illegible] bi tuque ca [illegible] um eacnriens, invenit [illegible] ium V [illegible] tgi [illegible] um, abi [illegible] cto [illegible] ie cod [illegible] ulari [illegible] n pac [illegible] qu [illegible] Al [illegible] uan [illegible] es m [illegible] nal [illegible] M [illegible] iæ d [illegible] tat [illegible] c [illegible] a [illegible] s [illegible] o c [illegible] rtabit [illegible] u [illegible] ſper [illegible] em [illegible] m ve [illegible] monachus [illegible] dine [illegible] a [illegible] ſtetet [illegible] lu- [illegible] d [illegible] t [illegible] me [illegible] anix [illegible] x [illegible] ctum [illegible] nalici [illegible] c pel [illegible] pud [illegible] oa [illegible] Ba [illegible] A [illegible] n [illegible] ur [illegible] um [illegible] la [illegible] in [illegible] c. [illegible] de ſe- [illegible] d [illegible] ucad [illegible] [illegible] c v [illegible] io [illegible] ur.

Cum [illegible] o [illegible] etus incœp [illegible] p [illegible] is ſuos vigeret ad tedi [illegible] um, & cun [illegible] tis a [illegible] mirantib⁹ Cluniacum im- p [illegible] ov [illegible] uſa [illegible] venit Ing [illegible] ſſuſque Capitulum cir- cum ſpectis omnibus, illum qui ſcandalum fece- rat [illegible] ve [illegible] s in [illegible] repavit. [illegible] erte, inquiens, revela [illegible] pam, dende vulnus, vt ſentias medi- [illegible] an S [illegible] etrus de [illegible] aco quod commiſerat on [illegible] illu [illegible] ll [illegible] uidam frater, nomine Durannus de Brendon, pr [illegible] us idiota apparens, poſtmodum M [illegible] y [illegible] acenſis Abbas, demum Epiſcopus Tolo- ſanus, circumſpect⁹ per cetera, verba ſcurrilia o- ver [illegible] ia ſæpe incautius proferebat. Quo de re ſanctus multoties eum increpans, & non latis pr [illegible] ſ [illegible] it, de cetero [illegible] int [illegible] minatus prophetice ſic cum [illegible] c [illegible] nmonuit. Certè, inquit, frater, niſi ver- b [illegible] ſcurrilia monachis prorſus interdicta viuēs di- miſer [illegible], [illegible] eſt ob [illegible] tum d [illegible] ſtrictius eorreptus, ipſum a- t [illegible] us labijs ad ſuperos rediens enormiter appa- rebis. Qui poſtea taliter apparuit Siguino capel- lano ejuſdem patris, flebiliterque, vt ſanctus Hu- go pro eo intercederet exoravit. Quod cùm idem S [illegible] uinus [illegible] o Hugoni referret, præcepit, vt 7 [illegible] atres vna hebdomada pro defu [illegible] cto ſilē- ti [illegible] m cu [illegible] tinuum tenerent. Quorum vnus ſilen- tium [illegible] upit. Rurſumque idem Pont [illegible] tex ei- dem de [illegible] uo revelatus, valde con [illegible] ſtus eſt ſu- per [illegible] o fratre, qui dum non ſiluit [illegible] nitatem il- lius interpolavit. Quod audiens ſanctus præce- pit, vt ill [illegible] iactura ſile [illegible] [illegible] aliorum [illegible] erum ſi- lentio ſarciretur. Quo f [illegible] cto iden [illegible] Pontif [illegible] x in hab [illegible] u Ap [illegible] ſtolico [illegible] ſ [illegible] deus [illegible] purgatori [illegible] ſuo gratia [illegible] ttavit. It Sil [illegible] niaco qu [illegible] d [illegible] n frater à diab [illegible] o deceptus manum ſibi inf [illegible] quaſi ad anticipandam cor [illegible] n marty [illegible] ſe in ſylua necavit. Erat autem gravis [illegible] & ideo fortè adverſarius in eum prævalu [illegible] H [illegible] jus ani- ma ad judicium rapta accuſator en [illegible] prætenden- tem cultellum necatorium inſt [illegible] in [illegible] h [illegible] it. Mi- ſer ſuæ prodigus animæ cantus cucull [illegible] Ap [illegible] ſto- lica interceſſione obtinuit, quatenus ante [illegible] o- it [illegible] m clauſtri Cluniacenſis tandiu maneret [illegible] u- cullam habens in manibus, donec precibus ſan- cti Hugonis & fratrum illam induere mereretur, & ordinem ſuum recipere. Confeſtimque pius pater tamdiu precibus & eleemoſynis & hoſtijs præcepit inſiſtere, quouſque ſpiritus defuncti alia vi [illegible] ne cum habitu ſuo apparuit; & corpus cœmeter [illegible] o non judicatur indignum. Hanc vi- ſion [illegible] e [illegible] frater quidam conſpiciens, non ſtatim vt debuit, in [illegible] icavit. Quoeirca in tempore Ro- gationum ceteris ad proceſſionem ductis, ſo- lus in c [illegible] oro remanſerat, vt pote [illegible] odus [illegible] Ap- paruit ergo illi vigilanti S. Odilo forma viſibili c [illegible] m duobus viris. Et ecce facta oratione ante altare [illegible] o vocato ingreſſus eſt in capitulum, fra- tr [illegible] ſque [illegible] ius pigritiam increpavit magna aſperi- ta [illegible] is ve [illegible] mentia, præcipiens aſſeſſoribus ſuis a- certim an [illegible] [illegible] inferre [illegible] inam. Poſt letanias correptus nuntiav [illegible] Abbati tam vlſionem, quā ſuam co [illegible] reptionem & afflictionem. Planetam beat Pet [illegible] Apoſt [illegible] ap [illegible] d Antiochiam [illegible] ſtatam habeb [illegible] ſecum de qua tanget [illegible] ipſe R [illegible] bertum virum [illegible] uſt em p [illegible] lyi [illegible] un apu [illegible] Par [illegible], dixit. [illegible] par [illegible] lit [illegible] o *ſemetre Domi- nus* [illegible] *& ſterne* tibi; & ſtatim [illegible] nu [illegible] facta [illegible] ſt [illegible] audabilis & voce teſti- vus [illegible] on [illegible] tem incurreiat, do- lenſque q [illegible] ſat [illegible] oterat [illegible] rūm ſede- ter a [illegible] pe [illegible] e [illegible] b [illegible] is, miſit in o [illegible] m poſt [illegible] & [illegible] ſ [illegible] ſio [illegible] o ſiu [illegible] edi [illegible] cor [illegible] giatu [illegible] a [illegible] & [illegible] a ei v [illegible] x

Purgatoriā [illegible] verbu [illegible]

H. m [illegible] ja.

Antiochena [illegible] Pe [illegible] ſta.

V

reddita eſt. Reparavit [illegible]niacenſem Eccleſiam, itaut ſit [illegible] [illegible]us capiendis idonea: inductus ad hoc monitu beati Petri Apoſtoli, qui cuidam veterano apparuerat, & hoc ei injunxerat, vt Abbati diceret ex parte ejus, quatenus Eccleſiam repararet, & novam inciperet. Deinde viſus eſt ipſe Apoſtolus tenere funiculos, & tendere, & terminos ponere circumſcribendæ quantitati. In [illegible] Eccleſia in die natalis Domini, poſt exhortationem fratrum in capitulo hanc viſionem narravit. Vidit aliquis miſericordiæ matrem in oratorio beatiſſimam Dei genitricem divinum infantem geſtantem in ſinu nitido, qui mundis manibus applaudens gaudenter dicebat. Eia nox iſta tota mihi dedicata Nativitatem meam recolit, cælis gloriam, pacem hominibus, prophetis abſolutionem adveniſſe pronuntiat. Nox iſta meæ militat gloriæ, nox iſta fulgoris magni luce radiabit. Vbi eſt modo, nequiſſimi hoſtis nequitia, qua ſolebat gaudere, antequam oriret [illegible] ſol juſtitiæ. Ortus ſum de te, mater inclita, meo partu divino & regali digniſſima. Dum hæc, inquit, diceret, qui dictum in poteſtate habebat, viſus eſt videre diabolum prope aſſiſtentem, quem ita corripuit. Erubeſce tentator, & fuge: præconia mea, quibus domus dilecta [illegible] eiulant, te turpiter excludunt. His verbis increpatus, confuſus ille longiùs abſceſſit. Puer autem è genitrice pia ſtipatus exercitu Angelorum vobiſcù, dilectiſſimi, celebrat ſolemne præclarum: occurrite Salvatori, voce jubilantes & animo. Contigit aliquando eundem ſanctum Hugonem Euchariſtiam ſacroſanctam cuidam leproſo dare, communioni hominum corporaliter ſubtracto, tunc verò communicanti. Qui tumentibus labiis & ore vlceroſo corpus Domini injurioſè maſticans quamdam portiunculam importuna ſcreatione rejecit, ſequente nauſea & ſpuma horribili. Aderat ibi quidam Godetannus beati Remigij alumnus, qui locum ſuum Cluniaco mutaverat. Hic prædictæ ſcreationi manus vtraſque ſupponens, totam in os ſuum projecit, vomitum nauſeantis fideliter abſorbens. Stupefactus Hugo, tolerabiliorem fuiſſe Laurentij craticulam indubitanter aſſeruit. Idem Hugo per totam quadrageſimam ſingulis diebus pſalterium decantare conſueverat.

1049. Leo Papa in Gallias veniens, vt motus Imperij à Balduino concitatos ſedaret, Godefridum quidem Imperatori reconciliavit: Balduino autem pertinaciùs agente, Imperator contra eum exercitum duxit. Tandem Balduinus flexus, condicto die Aquis Imperatori ſatisfecit. Leo Papa in Gallia & Germania Synodis habitis ſtatum Eccleſiæ meliorauit. Eo tempore Remis tranſlatum eſt corpus beati Remigij. In quo concilio interrogatus beatus Hugo de ſui promotione, reſpondit. Caro voluit, ſpiritus repugnavit. Ibi ergo ſimoniaci tam populares quàm clerici, preſbyterique vocati, perſuaſione S. Hugonis à Catholicorum communione, & ab Eccleſiis eliminati ſunt. In quo etiam concilio idem Hugo juſſu Domini Papæ, & perſuaſione cujuſdam nominatiſſimi viri Lodoici Conſtantij Remenſis Canonici laudabiliter egit.

Tranſlatio corporis S. Remigij.

1050. Leo Papa dum Normannos a Romanorum terminis deturbare ſatagit, multam calamitatē incurrit: quia cum multis etiam ipſe capitur. Sed tamen relaxari noluit, niſi etiam ſuis relaxatis. Sanctus Theobaldus inter nobiles Francorum non infimus hoc tempore claruit [illegible] & ſemetipſum abnegans & ſequens [illegible] in Vincentia Venetiæ vrbe recluſus [illegible] converſationis ſuæ anno beato fine quievit. Qui quam acceptè Deo ſervierit, poſt mortem eius miraculorum prodidit magnitudo. Oſſa eius in Gallias tranſlata multam multis in locis venerationem meruerunt. Bardo Maguntinus Epiſcopus obiit, cui' ſanctitas per multam miraculorum gratiam patuit. Balduinus Comes Flandrenſis invaſo Hagionenſium Comitatu contra Imperatorem rebellat.

1051. Guillelmus. Eo tempore erāt duæ aniculæ in ſtrata qua Romam itur, vno in tugurio morantes, vno imbutæ maleficio: quæ hoſpitē, ſiquando ſolus ſuperveniret, in equum, aut aſinum, aut ſuē mutabant, & mercatoribus vendabant, pretium bibentes. Quadam die juvenem quemdam geſtibus hiſtrionicis exigentem victum, ſuſcep[illegible] tum hoſpitio aſinum fecerunt, multum inde lucrantes, per aſinū ſcilicet, qui miraculo geſtuum tranſeuntes detinebat. Nā quomodocūque præcepiſſet anus, movebatur aſinus. Non enim amiſerat intellectum, ſed loquelam. Multum inde quæſtum conflaverant vetulæ. Audiens hoc vicinus dives, aſinum emit magno pretio: dictumque eſt ei ab illis vetulis, vt cuſtodiret eum ne in aquam intraret. Servatus eſt aſinus diu ab aquis: tandem incautiorem nactus cuſtodiam in proximum lacum ſe projecit, & ibi ſe diutius volutavit, & figuram recuperavit humanam, & aſininam perdidit. Cuſtos eius ſciſcitatur ab eodē obuio, ſi vidiſſet aſinum. Ille dixit ſe eſſe. Famulus refert ad Dominum ſuum, Dominus ad Apoſtolicum Leonē, virū noſtro ſæculo ſanctiſſimū. Convictæ anus id fatentur. Dubitantem Papam confirmavit Petrus Damianus, producto exemplo de Simone mago, qui Fauſtinianum videri fecit in figura Simonis. Hinc apparet, quòd illi qui per nigromantiam fit, non poteſt in aqua fallere intuentem ſicut de pulvere [illegible]o, de quo ſuperius diximus, qui in aurum vertebat, quidquid contingebat; non quod ita pro vero eſſet ſed quod ita videbatur, donec aqua dilueretur. Romæ per idem tempus erat juvenis quidam locuples, & nobilis; qui vxorem noviter duxerat, & ſod[illegible]libus ſuis convivium frequens paraverat. Poſt cibum itur in campū, vt luderent. Rex convivij ludi ſignifer pilam popoſ[illegible]t. Interim annulum ſponſalitium digito extento ſtatuę veneris æreæ, quæ proximè aſtabat, compoſuit: & cùm penè omnes ſolum peterent, ſuſpitiolus exiis incaleſcentibus primus ſe à luſu removit. Repetenſque annulum invenit ſtatuæ digitū vſque ad volam curvatum, diuque ibi luctatus nec annulum exuere poteſt, nec digi[illegible] frangere; tacitusque diſcedens rem celavit ſod[illegible]bus. Nocte intempeſta cum famulo rediens, [illegible] invenit extentum & annulum ſubreptum. Diſſimul[illegible] [illegible] damno ad nuptam red[illegible] cumque [illegible] lecto juxta eam co[illegible] caſſet, ſe[illegible] q[illegible] nebu[illegible] & de[illegible] [illegible] & [illegible] quod [illegible] non vi[illegible] obſtaculo ab [illegible] prohi[illegible] & [illegible] cem [illegible] ſecum [illegible] be, q[illegible] hod[illegible] [illegible] go [illegible] enus, cuius [illegible] p[illegible] lum, habe[illegible] nec redda[illegible] p[illegible] re velatus eſt, [illegible] ſ[illegible] duxit noctem il[illegible] m. [illegible] [illegible] be[illegible] s. Sic f[illegible] eſt, [illegible]

Homo in aſinum [illegible]

quacumque hora cum ſponſa concumbere vellet, illud idem ſentiret & audiret. Erat ſanè aliàs valens, & domi aptus & militiæ. Tandem querelis vxoris commonitus rem parentibus detulit. Illi habito conſilio Palumbo cuidam Preſbytero ſuburbano rem produnt. Is erat nigromanticus, & potens in maleficiis. Illectus ergo promiſſis multis, compoſitam epiſtolam dedit juveni dicens. Vade illa hora noctis ad compitum, vbi 4. viæ concurrunt, & ſtans tacitè conſidera. Tranſibunt ibi figuræ hominum vtriuſque ſexus, omnis ætatis, & gradus, & conditionis, equites & pedites: quidam læti, quidam triſtes. Quidquid audieris, non loquaris. Sequetur illam turbam quidam ſtatura procerior, forma corpulentior, & ipſe Deus. Tunc accedens, huic tacitus epiſtolam trades legendam, ſtatim fiet quod poſtulas. Sic factum eſt. Inter ceteros tranſeuntes vidit ibi mulierem ornatu meretricio mulâ incquitâtem, crine ſoluto per humeros jactato, vitta aurea ſuperiùs conſtricto, auream virgam gerentem in manibus; qua mulam regebat, præ tenuitate veſtium penè nuda apparebat, geſtus exequens impudicos. Vltimus Dominus turbæ terribiles in juvenem oculos cxtendens, ab axe ſuperbo ſmaragdis & vnionibus compoſito, cauſas viæ ab eo requirit. Nihil ille contrà, ſed pertenta manu porrigit ei epiſtolam. Dæmon notum ſigillum non auſus contemnere, legit ſcriptum. Moxque brachiis in cælum elatis, Deus, inquit, Omnipotens, quamdiu patieris nequitias Palumbi Preſbyteri? Nec mora ſatellites à latere ſuo miſit, qui annulum extorquerent à Venere. Illa multum tergiverſata, vix tandem reddidit. Ita juvenis voti compos ſine obſtaculo potitus eſt diu ſuſpiratis amoribus. Palumbus autē, vbi dæmonis clamorē ad Deum audivit, intellexit præſignari ſibi finem dierum. Quocirca omnibus membris intus truncatis miſerabili pœna defunctus eſt, confeſſus coram populo Romano inaudita flagitia.

1052. Gallicana turbatur Eccleſia per Berengarium Turonenſem, qui aſſerebat eucharistiam, quam ſumimus in altari, non eſſe revera corpus Chriſti & ſanguinem, ſed figuram corporis & ſanguinis, contra quem multum à multis & verbis & ſcriptis diſputatum eſt. Inter quos dominus Guido Abbas de Cruce ſancti Leufridi contra eum de corpore & Sanguine Domini elegantem edidit librum.

Hæreſis Berengarij.

Guillelmus. Leo Papa Vercellis contra eum celebravit Concilium. Sed poſt Leonis obitum Hildebrandus, Archidiaconus cùm eſſet Turonis, mox Papa, Romæ adunatis Conciliis, eum compulit ad ſui dogmatis Anathema. Reſponderunt ei Lanfrancus Archiepiſcopus, ſed præcipuè & fortiter Guimūdus, priùs monachus de ſancto Leufredo Normandiæ, poſtea Epiſcopus Averſanus Apuliæ, noſtri temporis eloquentiſſimus. Berengarius autē in fine ita reſipuit, vt ſine certa cxtatione à quibuſdā ſanctus habeatur; plenus eleemoſynis & humilitate, magnarum poſſeſſionum dominus diſpertiendo, non famulus abſcondendo & adorando, nullam feminā conſpectui ſuo patiebatur admitti. Berengarius tamen quāvis ſe correxerit, eos quos depravaverat convertere nequivit: adeo peſſimum eſt alios exemplo vel verbo à bono infirmare: quia fortaſſis peccatum te gravabit alienum, cùm deletum fuerit tuum. Quod Epiſcopum Carnotenſem Fulbertum prædixiſſe aiunt. Hic autem cùm eum in extremis poſitum multi viſitarent, & ædium capacitas vix confluentibus capiendis ſufficeret, ille inter oppoſitas catervas oculos longè rimatus, Berengarium niſu quo potuit expellendum cenſuit; proteſtatus immanem dæmonem prope eum conſiſtere, multoſque ad eum ſequendum blandiente manu, & illice nobelitu corrumpere. Sed & ipſe Berengarius die Epiphaniarum moriens, recordatus quot miſeros quondam adoleſcens primo ſui erroris calore ſecta ſua infeciſſet, producto gemitu, Hodie, inquit, in die apparitionis ſuæ apparebit mihi Dñs meus Ieſus Chriſtus ꝓpter pœnitentiā, vt ſpero, ad gloriā, vel propter alios, vt timeo, ad pœnā. Hoc anno corpus Edgari Regis Gliſtoniæ ſepulti invenit Abbas Adilpradus incorruptum: & quia locell⁹ quem paraverat, magnitudine corporis anguſtior erat, regales exuvias ferro auſus eſt temerare; vnde continuò ſanguis vndatim emicuit. Tunc regium corpus in ſcrinio, quod ipſe Eccleſiæ cōtulerat, ſuper altare locatum eſt cum capite S. Apollinaris martyris, & Reliquiis S. Vincentij martyris, quæ ille magno emerat: Abbatem verò temeratorem ſacri corporis mox animus reliquit, nec multò poſt de Eccleſia egreſſum mors invenit. Sanatus eſt ibi furioſus & cæcus. Nuſquam gentium, vt opinor, reperies, tot Sanctorum poſt mortem illibata corpora, vt in Anglia, quæ futuræ incorruptionis ſpeciem prætendunt. Quod ideo divinitus factum exiſtimo, vt natio penè extra orbem poſita, in ſpem reſurrectionis animetur, ex conſideratione tot corporū quæ incorrupta perdurant. Hæc ſunt. Teocam, Beldrica, & Vuiburga virgines; Rex Edmundus. Archiepiſcopus Elphegus, Cuthbertus antiquus pater: omnes inviolatis cute & carne, flexibilibus articulis; extremus autem vitali quodā tepore, ſpeciem dormientium indicantes. Kenolfus Rex Merciorū filium ſeptennem Kenelmum Quendridæ ſororis fidei alendum commiſerat. Illa falsò ſibi regnum præſagiens, infantulum tollendum è medio ſatelliti qui alumnus erat mandavit; qui puerum venatum ducens inter frutera obtruncavit: quē celatum in Anglia ſtatim Romæ divinitus innotuit. Nam membrana ſuper altare ſancti Petri ſupernè delapſa elementis Anglicis ſcripta colūba deferente, & necem & ſepulcrum per ordinem prodidit; quæ à quodam Anglo interpretata eſt: & mox Epiſtola Papæ Regibus Angliæ compatriotā martyrum indicavit. Vnde frequēti cultu corpus innocentis ſolēniter levatū eſt. Cumque deferretur Vuintolabam, Clericorum cantu & laicorum plauſu excitata Quendrida parricidaliſ femina, ex feneſtra cœnaculi in quo ſtabat caput extulit, & fortè pſalterium præ manibus habēs continuatione lectionis pervenerat ad pſalmum, *Deus laudem meam ne tacueris.* Quē à fine neſcio quo præſtigio retrogradè dicens, nitebatur cantantium lætitiam infirmare. Tunc verò vi divina oculi veneficæ è capitis orbibus evulſi cruore polluerunt verſum illum, *Hoc opus eorū, qui detrahunt mihi apud Dominum.* Extant vſque hodie cruoris ſigna immanitatem mulieris, & vltionem Dei ſpirantia.

Pœnitentia Berengarij.

Pſal. 108.

In Seleſienſi Cœnobio peſtis exorta multos interemit. Indictum eſt triduanum jejunium: ſecunda jejunij die puero eadem valetudine decūbenti apparuerunt Apoſtoli Petrus & Paulus, dicentes, non eum debere metuere mortem, quæ eſt & languoris exitus, & vitæ perennis introit⁹.

Ceterum neminé de illo monaſterio hac peſtilētia moriturum, quod Deus præclari Regis Oſvualdi conceſſerit meritis, pro compatriotis eadem die ſupplicantis. Hunc enim eſſe diem, quo idem Rex occiſus à perfidis aulam cæli intraverit. Quæſitus eſt dies mortis eius; ita inuentus. Ex tunc inter martyres annumeratus eſt.

Edmundus Rex martyr colitur. Duces Danorum Hinguar & Hubba orientalium Anglorum depopulabantur provinciam: quorum primus Regem Edmundum non reſiſtantem, ſed projectis armis ſolo proſtratum & orantem poſt aliqua tormenta decapitauit: caput autem à lictore inter dumeta projectū eſt. Quod dum cives quærerent, audierunt vocem capitis omnes ad ſe invitantis; quod lupus lacertis circumplexus cuſtodiebat: qui bajulos poſt tergū ad tumulum vſque ſecutus eſt, neminem lædēs, & à nemine læſus. Super corpus eius primò extructa eſt capella lignea; quam cùm fures expilare vellent, inviſibilibus lotis in ipſis conatibus irretiuit. Caput ejus reliquo corpori compaginatum, ſignum martyrij coccinea cicatrica prætendit. Ejuſdem ſancti crines & vngues ſenſim pullulant; quos Oſuuan quædā ſancta mulier quotannis tondere & reſecare conſueverat, ſacra veneratione poſteris profuturos. Huius ſācti corpus cùm ſibi minaciter oſtendi præciperet Leoſtanus adoleſcens, famæ vt dicebat, incertū oculorum fide explorare deſiderans; mox vt vidit, amens effectus eſt: poſt modicum vermibus ſcaturians mortuus eſt. Ethaldrita, vt Beda auctor eſt; duobus viris nupta virgo permanſit. Pater ejus fuit Anna Rex Orientalium Anglorū. Habuit quoque alias duas filias, Ethelburgam, & Sexburgam; quarum prima in monaſterio Galliæ, quod dicitur Brigis, ſanctimonialis primum, poſt Abbatiſſa fuit, ſemper incorrupta, āte mortem, & poſt mortem, ſicut & ſoror ſua. Altera Ercumberto Regi Cantuariorum vxor data eſt: ex quo genuit filias duas, Ercamgotam, de qua Beda multa ſcripſit, & Hermenildam, quæ Vulfio Regi Merciorum data eſt in conjugem: ex quo habuit filiam Vuiterburgam virginem: mater apud Belinum poſt matrem Sexburgam Abbatiſſa fuit. Filia apud civitatem Legionam pauſat, quæ maximè orationes feminarum & puerorum exaudita traditur. Frater Vulfi Merevuardus & Ervarburga filia Ermenredi fratris Ercumberti, habuit filias duas, Mildritham & Milburgam: quarum prima in Cœnobio ſancti Auguſtini Cantuariæ, altera apud Vueneloch requieſcit. Cujus mauſoleum quodam tempore effractum multum odorem velut balſami profudit. Eduardus ſenior ex vxore Edelſpira habuit filias multas: quarum vna Edburga, dum vix adhuc trima eſſet, ſic à patre probata eſt. Poſuerat illa in triclinio diverſarum profeſſionum ornamenta, hinc calicem & Evangelia, inde armillas & monilia. Illuc virguncula ablata eſt à nutrice, & genibus parentis aſſedit. Iuſſaque vtrum vellet eligere, primo aſpectu ſecularia deſpiciens, promptè manibus raptans, Evangelium & calicem puellari innocentia adoravit. Exclamat cœtus aſſidentium, futuræ ſanctitatis auſpicium, exoſculatus in puella, pater ipſe arctioribus oſculis eam dignatus; vade, inquit, quò te vocat divinitas. Itaque ſanctimonialium habitū induta in vrbe Vuintoniæ ſanctitate multa enituit, itave ſingularum ſociarum ſoccos furtim noctu ſurriperet, & diligentes lotos & inunctos lectis earum rurſus apponeret.

Edgari Regis filia Egitha virgo ſancta in Vuiltonenſi cœnobio jacet. Beatus Dunſtanus dum conſecraret Baſilicam ſancti Dionyſij, quam illa in amorem martyris ædificaverat, vidit iſtam iuvenculam pollicem dextrum frequenter protendere, & ſignum crucis fronti ſuo imprimere. Quo ſigno delectat' Epiſcopus, ait ad eam. Nūquam putreſcat hic digitus. Continuoque inter miſſarum ſolemnia flere cœpit. Requiſitus cauſam ait. Citò hæc florida roſa marceſſet: citò avis dilecta Deo avolabit. Sic factum eſt. Mortua eſt illa die prædicto, poſt ſex ſcilicet ab illo die ſeptimanas, cùm eſſet annorum viginti triū. Nec multò pòſt idem Dunſtanus vidit per ſomnium ſanctum Dionyſium eandem Virginem manu tenentem, & oraculo divino conſtanter jubentem, vt à famulis honorificaretur in terris, ſicut à ſponſo & Domino venerabatur in cælis. Hæc etiam in profeſſione ſanctimonialis auratis veſtibus vtebatur. Vnde palam increpita eſt à ſancto Ethelvualdo Epiſcopo: quæ reſpondit. Verax & irrefragabile judicium Dei ſola mortalium opperitur conſcientia. Nam & in ſordibus luctuoſis poteſt eſſe jactantia. Quapropter puto, quòd tam incorrupta mens poteſt eſſe ſub iſtis veſtibus, quàm ſub tuis diſciſſis pellibus. Hujus corpus virgineum cùm levaretur altiùs, inventum eſt totum in cineres ſolutum, præter dextrum pollicem, & alvum, & alvo ſubjecta. Vnde diſputantibus nonnullis, vni ex his qui viderant dormienti virgo ipſa aſtitit dicens. Nō mirum ſi partes illæ corporis mei putruerunt. Nam vſus habet, mortua corpora ſic defluere; & ipſa vt pote puella, membris illis peccavi. Sed iuſtè venter corruptus non eſt, quem libido non tetigit. Immunis fui à crapula, & carnali copula. Sigebertus Rex Hungarorum ab Imperatore Henrico diſſentit. Pro quo reconciliando Leo Papa ad Imperatorem venit: ſed amicis diſcordiæ interturbantibus, id fruſtra fuit. Leo Papa Girardum Leucorum ſupra ſe quintum Epiſcopum vitæ ſanctitate mirabilem, Synodo habita per authoritatem Apoſtolicam decrevit in numero ſanctorum Confeſſorum in Eccleſia ſolemniter habendum.

Balduinus Comes terminos Lotharingiæ incurſans, Hoyum oppidum incendit. Godefri- 1053.
dus iterum rebellat; quia ducta vxore Bonifacij marchionis juſſu Imperatoris à Longobardia expellitur. Græci in hæreſim multiformem declinant, authore Michaële Patriarcha Conſtantinopolitano, & Leone Aldano Bulgarorum Epiſcopo: quorum errores Leo Papa redarguit, ſcribēs contra eos librum firmis Scripturarum teſtimoniis roboratum. Nicetas autem monachus Conſtantinopolitanus, qui agnominabatur Peccoratus, ſcripſit contra Romanos librum plenum erroris & ſtultitiæ, prætitulatum, de Azymo, de ſabbato, de nuptiis ſacerdotum.

Guillel. Eo tēpore corpus Pallantis filij Evandri Romæ integrum repertū eſt, cum hoc epitaphio.

Filius Evandri Pallas, quem lancea Turni
Militis occidit, more ſuo jacet hic.

Quos verſus non tunc factos crediderim; quamvis Carmentis literas Latinas inveniſſe dicatur; ſed vel ab Ennio, vel ab aliquo alio antiquo Poëta. Ea quidem natura eſt conditorum corporum, quòd carne tabeſcente cutis exterior nervos, nervi oſſa continent. Hiatus vulneris, quod in medio

pectore Tornus fecerat 4. pollicib' & ſemis menſuratus eſt. Ardens lucerna ad caput inventa eſt.
Quàm cùm nullis liquoris aſpergine, aut flatus
violentia extinguere valerent, quidam ſubtilioris ingenij ſubtus flammã foramen fecit, & mox
introducto aëre ignis evanuit. Corpus muro
applicatum vaſtitate ſui magnitudinem mœniũ
vicit. Sed procedentibus diebus ſtillicidiis totis
infuſum, communem mortalium corruptionẽ
agnovit, cute ſoluta, membriſque fluentibus.

Sigebertus. Leo Papa per Epiſtulam ad Im-
1054. peratorem Conſtantinum ſcriptã animum ejus
ſibi concilians, apocryſarios ſuos, Humbertũ
videlicet Cardinalem, Epiſcopum Silvæ candidæ, Petrum Amalfitanorum Archiepiſcopum,
Fredericum quoque ſeptimum levitam & Cancellarium, dirigit Conſtantinopolim, ad confutandas Græcorum hæreſes, qui vt Simoniaci
donum Dei vendebant; vt Valeſij, hoſpites ſuos
caſtratos etiam ad Epiſcopatum promovebant;
vt Ariani, Latinos baptizatos in nomine ſanctæ
Trinitatis rebaptizabant; vt Donatiſtæ in ſola
Græcia Catholicam eſſe Eccleſiam jactabant; vt
Pneumatomachi proceſſionem Spiritusſancti à
Symbolo abſcindebant; vt Nazareni Iudaïſmum
obſervabant; parvulos morientes ante octavum
diem à nativitate baptizari, mulieres in partu vel
menſtruo periclitantes communicari, vel ſi paganæ eſſent, baptizari prohibebant: Latinos vocabant azymitas, & eos nimis perſequentes Eccleſias eorum claudebant, de fermentato ſacrificabant, in filiis ſuis Romanam Eccleſiam anathematizabant, eique Conſtantinopolitanam
Eccleſiam præponebant. Legati igitur Domini
Papæ ab Imperatore benignè habiti, Nicetam
monachum ante eum vincunt; adeo vt librum,
quem contra Romanos ſcripſerat, anathematizaret, & incenderet. Michaële autem Patriarcha
nolente eis colloqui, charta excommunicationis ejus coram clero & populo ſuper altare ſanctæ Sophiæ poſita, recedunt. Michaël chartam
ipſam corripiens & corrumpens, populoque legens, illos ab Imperatore revocatos ad Synodũ
abſente Imperatore convocavit, vt à populo lapidarentur. Quod Imperatore prohibẽte commovit populum cõtra eum: ſed convict' chartam excommunicationis falſaſſe, Michaël omneſque ſui à gratia Imperatoris & palatio remoti ſunt. Humbertus verò Silvæ candidæ hæc deſcripſit; & ſcripta Nicetæ monachi & Laonis
Acidani confutavit, quæ de Latino in Græcum
tranſlata juſſu Conſtantini Imperatoris: à Græcis recepta ſunt. Henricus Imperator Henrico
filio ſuo puero quinquennii in Regem ſublimato Aquis, contra Balduinũ proficiſcitur: qui Scaldum fluvium Balduino fugiente tranſiens, omnia
Forte Moſæ depopulatur: inſuper apertis ſibi * clauſulæ portis multam cędẽ inimicorum facit: & vltra progreſſus Lambertum Comitem Balduini ſatellitem cum multis perimit. Multos etiam Flandrenſium primates exercitum ſuum perſequentes intra vrbem Tornacum concludit, & obſeſſos capit. Leo Papa moritur; ad cujus ſepulcrum
multa Romæ miracula oſtenſa ſunt.

Guillelmus dicit, hunc Leonem priùs dictum
Brunonem, & de Spitanſi Epiſcopo factum fuiſſe Papam Leonem, & magnæ ſanctitatis extitiſſe. Sigebertus dicit eum vocatum eſſe ad Papatum ex Leucorũ Epiſcopo, id eſt ex vrbe Tullo. Videat lector, cui magis credendum ſit. Vterque autem ſanctitati ejus teſtimonium præbet.
Petrus tamen Damianus vir magnæ ſanctitatis
& ſcientiæ, qui eo tempore florebat, ſcribens ad
Papam Hildebrandum, inter cetera ait. [Tu referre ſoles de Papa Leone, quòd contra meritũ
miraculorum gratiam à Domino fuerat conſecutus, etiam dæmones effugando. Cui ſimile eſt
illud, quod narravit Novarrienſis Epiſcopus, quòd
dum in Teutonia cuidam Epiſcopo conviator
incederet, & imminente refectionis hora ille
quod apponeret, non haberet, volantibus deſuper
gruibus in fide confortatus, ait. Præcipe Domine, vnam de gruibus iſtis ad nos deiici; quod
ſtatim factum eſt. Erat tamen Epiſcopus ille,
qui hoc oravit & impetravit, carnalis vitę] Ecce Petrus iſte Damianus apertè obiicit Papæ
Hildebrãdo, ipſum dixiſſe, Leonem iſtum miraculorum gratiam contra meritum à Domino cõſecutum fuiſſe. Hoc vtrum verum ſit, Hildebrãdus viderit. Hic iterum dicit Sigebertus, Bellum
fuit apud mare mortuum: ſed quod fuerit bellũ, vel quod ſit illud mare mortuum, non dicit.

Anno ordinatur Coloniæ Epiſcopus. Gebahardus Eſtredenſis Epiſcopus fit Papa 157 & di- 1055.
ctus eſt Victor 2. Hic ſedit annis 2. menſibus 2. *Victor*
diebus 13. Petrus Damianus. Hildebrando Ro *Papa 157*
manæ Eccleſiæ Archidiacono referente didici,
quòd cùm ipſe à Victore Papa apocryſarius ad
Gallias eſſet directus, Synodum congregavit:
in qua ſex Epiſcopus pro diverſis criminibus depoſuit. Inter quos quidam erat Epiſcopus ſimoniacè factus, qui Spiritum ſanctum verbis exprimere non valebat; quamvis Patrem & Filium
liberè & expeditè pronũtiaret: qua difficultate
convictus Epiſcopatum depoſuit. Hic Hildebrandus Archidiaconus in Cluniacenſi capitulo
mundi Iudicem Chriſtum perhibuit ſancto Hugoni ſe vidiſſe collateralem: qui ſedens à dextris
ejus regularem diſciplinam favore proſequebatur. Poſtea Papa factus blandum tyrannum eum
vocitabat, ſęvis leonem, mitibus agnum, Sigebertus. Imperatore in Italia conſtituto milites
eius Sclavis & Luntianis bello congreſſi, multi
capiuntur aut perimuntur. Baldui' Flandrenſis
cum Godefrido avunculum ſuum Fredericum
ducem intra Ardroverpetum obſidet; ſed accurrentib' Lotharingis ab oppugnatione deſiſtit.

Victor Papa in Gallias veniens, glorioſè ab 1056.
Imperatore ſuſcipitur, & eo præſente non multò
poſt Imperator Henric' moritur. Guillelmus dicit eum obiiſſe 18. Imperij ſui anno completo.
Apud Spiram conditus eſt: quam ipſe ex antiquiſſima & [illegible] Nemeto ſic nominavit. Sigebertus. Poſt quem filius ejus Henricus Imperavit annis 50.

Coloniæ generali conventu habito, Baldui' 1057.
& Godefridus mediante Papa Victore refrenãtur, & ad gratiam Regis & pacem reducuntur,
& omnes bellorum motus ſedantur.

In Friſonia captis ab Imperatore Henrico ali- 1058.
quibus caſtellis. Friſones à rebellione refrænãtur. Fredericus filius Gothelonis ducis ex clerico
ſancti ſeptimus Levita Eccleſiæ Romanæ, quia
exoſus erat Imperatori Henrico, pro odio fratris
ſui Godefridi ducis, poſt legationem Conſtantinopolitanam apud Caſſinenſes monachus, &
pòſt Abbas factus altera iam nomine Stephani fit
Papa 158 Qui Stephanus 9. ſedit menſibus 9. Paderburna Germaniæ civitas combuſta eſt cũ ma- *Stephanus*
jori Eccleſia. In monaſterio autem monachorum *Papa 158.*

Scotus quidã monachus, nomine Paternus, multo tempore recluſus, qui etiam hoc incendium ſæpe prædixerat, propter propoſitũ recluſionis exire nolens, ſe comburi paſſus. Hoc ſic refert Petrus Damianus. In quadam vrbe Teutonica erat quidam ſervus Dei juxta monaſterium in cellula: cui revelatum eſt, quia niſi populus per pœnitentiam Deum citò placaret, infra 30. dies tota civitas incendio periret. Promulgata eſt viſio. Noluerunt converti. ille antè pretioſa quæque monaſterij juſſit auferre, vt ſalua eſſent. Tandem à 7. vrbis regionibus ſubitò ignis exoritur, pervenitque vſque ad cellam viri Dei: cumque rogaretur exire, noluit; ſed omnia judicio Dei committens, combuſtus eſt cum ſua cellula.

1069. In pago Brachatenſi juxta Tornacum multitudines colubrorum altrinſec⁹ congregatę, prodigioſu prælio inter ſe cõcurrerũt; & multis vtrimque occiſis victa pars fugiens cavo arboris ſe abſcondit. Altera pars vincẽtium more inſequẽs, cum ſibilu circumſtrepebat, donec circumjecto ab hominibus igne omnes crematę ſunt. Stephanus in civitate Florentina infirmatus, adveniente ſancto Hugone Cluniacenſi Abbate, dicebat inimicum recedere, abeunte accedere.

1060. *Benedict. 10 Papa 159.* Magiſter Hugo. Poſt Stephanum Benedictus 10. fit Papa 159. qui ſedit menſibus 9. Hunc Benedictum tranſit Sigebertus, & Guillelmus ſimiliter, qui ſtatim poſt Stephanum ponit Nicolaum. Henricus Rex Francorum obit, miles ſtrenuus & bonus, potionis hauſtu. Non multò pòſt cometes longos & flãmeos crines per inane ducens apparuit, de quo quidã monachus Malmeſberiæ, Elmerus nomine, Veniſti, inquit, veniſti multis matribus lugende, dudum eſt, quod te vidi: ſed nunc multò terribiliorem te intueor patriæ huius excidiũ minantem. Iacerat literis bene imbutus, æuo maturus; qui immanẽ audaciam in prima juventute conatus fuerat. Nam pennas manibus ſuis & pedibus neſcio qua arte innexuit, vt Dedali more volaret; & fabulam pro vero amplexus, collectaque à ſummo turris aura ſpatio ſtadij vni⁹, & plus volauit. Sed venti & turbinis violenti, aſimul & temerarij facti conſcientia tremulus cecidit, perpetuò poſt hoc debilis, crura effractus; ipſe verò ferebat fuiſſe cauſã ruinæ ſuæ, quòd caudam in poſteriori parte oblitus fuerat aptare.

1061. Sigebertus. Poſt Henricũ filius ejus Philippus regnat in Francia annis 49. Girardus Florentiæ Epiſcopus, qui & Nicolaus 9. fit Papa 160. qui

Nicolaus 9. Papa 160. ſedit annos duos, & menſes ſex. Marianus chronographus claret; qui à Scotia in Galliam veniens, Coloniæ primo Fuldenſis monachus, deinde apud Maguntiam recluſus eſt. Guillelmus. Is longo vitæ otio chronographos ſcrutatus, diſſonantiam cyclorum Dionyſij ab Anglica veritate deprehendit. Itaque ab initio ſæculi annos ſingulos recenſens, 22. annos, qui circulis prædictis deerant, ſuperaddidit: ſed paucos aut nullos ſentẽtiæ ſuæ ſectatores habuit. Sic enim noſtri temporis doctus ſæpe reperit hoc infortunium, vt vix aliquis plenam ſciẽtiæ laudem referat: adeo nullus ferè omnis, licet probabiliter inventis ſerenitatem aſſenſus pro meritis indulget; totis conatibus in ſententiã veterum ſpirarur. Omne recens ſordet; & quia ſolus fauor alit ingenia, ceſſante favore obtorpuerunt omnia.

1062. Guillelmus Eo tempore in confinio Normaniæ & Britaniæ portentum viſum eſt in vna, vel potius duabus mulieribus. Duo erãt capita, & 4. brachia, cetera gemina omnia vſque ad vmbilicum; inferius ſingularia omnia. Ridebat, comedebat, loquebatur vna: flebat, eſuriebat, tacebat altera. Ore gemino manducabatur, ſed vno meatu digerebatur. Vna defuncta ſupervixit altera, penè triennio mortuam portans, donec & pondere molis, & nidoru cadaveris defecit. Putatum eſt à quibuſdam, & literis traditũ, quòd hæ mulieres Angliam & Normaniam ſignificarent; quæ diviſæ licet fuerint, tamen ſub vno Domino ſunt vnitæ. Hæ quidquid pecuniarum auidis faucibus ſorbuerint, in vnam lacunam deſluit, quæ eſt vel principum auaritia, vel circumpoſitarum gentium ferocia. Mortuam & pene exhauſtã Normaniã vigens pecuniis ſuſtentat Anglia, donec & ipſa fortaſſis exactorũ violentia ſuccumbat.

Sigebertus. Anno Colonienſis Epiſcopus conſilio primorũ regni indignè ferentiũ per Agnetem matrem Imperatoris Henrici regnum non viriliter gubernari, puerum violenter & injuſtè captum ſub tutela ſua accepit, & Imperij regimen à matre eius amovit: & de hac re coram cunctis ratione reddita gratiam domini ſui Imperatoris recepit, & per ipſum filium ad gratiam matris eius rediit. At Imperatoris neceſſitatem vertens in voluntatem, vt obſtrueret ora loquẽtium de ſe iniqua, non ſolùm honore regni, ſed & onere ſæculi rejecto, Romæ ad limina Apoſtolorum ſe contulit; ibique vſque ad finẽ vitæ omnibus exemplo & miraculo fuit.

Anſelmus Epiſcopus Lucenſis fit Papa Alexander 2. & ſedit annos 11. menſes 6. dies 25. Papa 161. contra quem Cadelo Parmenſis Epiſcopus Papatum ambiens, magnó ſcandalo Eccleſiæ fuit: quia longa inter eos concertatio, etiam vſque ad homicidia prorupit. Exercitus multus à Galliis in Hiſpanias contra Saracenos proficiſcitur; ſed omni regione à Saracenis vaſtata, vrgente fame ineffica x revertitur. Rex Edvuardus moriens Guillelmo Comiti Normaniæ ſucceſſionem Angliæ dedit. Progenies autem Vueſtſaxonum, quæ in Britania à Cerdicio quingentis ſeptuaginta & vno annis, ab Ecberto ducentis ſexaginta & vno annis regnaverat, in ipſo defecit. Die natalis Domini apud Londoniam portauit coronam: ibidemque morbo ictus, quo ſe moriturum ſciret, Eccleſiam Veſtmonaſterij die ſanctorum Innocentium dedicari præcepit, & in eadem die Epiphaniæ ſepultus eſt. Quam Eccleſiam illo compoſitionis genere primus in Anglia ædificavit. 1063. *Alexander 2. Papa 161.*

Hęc Guillelmus, Sigebertus autem ſic. Heraldus Rex Anglorum obit; cui ſuccedit Aroldus. Hoc anno finitus eſt tertius magn⁹ cyclus annorum quingentorum triginta duorum à nativitate Domini bis exactus, continens cyclos decẽnovenales viginti octo: qui ad omnẽ rationẽ Paſchalis computi omnino vtilis, ab ævo in ævum in ſemetipſum ſine errore revoluitur. Sed hoc in eo reprehenſibile videtur, quòd annis Dominicæ Incarnationis ei inrõſideratè præſcriptis, diſcordat ab Evangelij veritate, in anno Dominicę paſſionis præferens decimamquartam lunam Aprilis eo anno in prima feria fuiſſe: quod omnino falſum eſt; quia ſecundùm fidem Evangelij eo anno luna 14. fuit in 5. feria; & in 6. feria, luna 15. paſſus eſt Dominus octavo calendas Aprilis. 1064.

Frederico Rege mortuo, Godefridus Ducatũ

cœpit. … tius magnus cyclus hoc anno incipit, cujus … tum in alius tal … anno præcedēte inciſitur. Bis enim quingenta triginta duo, ſunt mille ſexaginta quatuor, non mille ſexaginta tria. Hoc idcirco dico, quia omnia ferè Chronica hujus falſitatis damnanda ſunt. Cometes apparuit tota Paſchali hebdomada. Haraldus Rex Normannorum penè cum mille navibus venit in Angliam regnaturus, & in Eboraca civitate plusquā mille laicos, & 100. presbyteros … Cui Araldus Rex Anglorū cum 7. legionibus ſupervenien … cum multis occidit. Interim Guillelmus Comes Normannorum cum Francis in Angliam … & conſerto cum Anglis prælio, Araldum cum multis perimit: & regnat ibi annis 21. Hoc quomodo factum ſit, latius proſequendum eſt ſub alterius libri principio. Nam de iſto Guilelmo, vt ait Guilelmus Malmeſberienſis narrari poſſunt, quæ ſint incitibus incitamēto promptis & alacribus exemplo, præſentibus vſui, jucunditati ſequentibus.

LIBER XLVII.

Villelmus. Robertus alter filius Richardi 2. mulieris in choreis ſaltantis ſpeciem conſpicatus, non abſtinuit, quin ſibi eam nocte conjungeret. Quam deinceps vnicè dilexit, & aliquamdiu juſtæ conjugis loco habuit: puer ex ea editus eſt Guillelmus, nomine Albani. Cujus magnitudinem futuram mater ſomnio prævidit: quæ inteſtina ſua per totam Angliam & Normāniam extendi vidit, & dilatari. Ipſo quoque quo puer natus humum primò attigit, ambas manus junco, quo pavimenti pulvis cavebatur implevit, ſtrictè quod corripuerat compugnans Obſtetrix fauſto omine acclamavit eum Regem futurum. Hic ſeptennis ætate, quando pater ejus Ieroſolymitanum iter aggreſſus eſt, Giſlebertus Comes tutor pueri conſtituitur. Concilio apud Fiſcanū proceribus indicto, tutela tutoris Regis Francorum Henrico aſſignatur In nomē & fidem pueri jubente patre ab omnibus juratur. Qui mox vt adolevit, à Rege Francorum militiæ inſignia accepit, duxitque vxorem Mathildem filiam Balduini comitis Flandriæ. Annis 30. comes fuit Normanniæ. Monaſterium ſancti Stephani ædificavit Cadomis, magnificeque ditavit; vbi Lanfrancum Abbatem inſtituit, qui poſtea fuit Cantuarienſis Archiepiſcopus, vir antiquis ſcientia & religione comparandus. Alterum monaſteriū Haſtingis ſancti Martini fuit: cùm adhuc penè puer eſſet, patruum ſuum Malgerium Archiepiſcopatu Rothomagenſi removit. Is erat literatus ſatis, ſed pro conſcientia natalium profeſſionem oblitus, venationibus, & avium certaminibus inſtio ſæpius intendens, & gazas Eccleſiaſticas cōviviis profuſioribus inſumens. Cujus rei fama crebreſcente tota vita ſua vſu pallei caruit: quod negaret ſedes Apoſtolica hujuſmodi privilegiū ei qui ſacrum negligebat officium. Vnde crebrò conventus expoſtulante nepote ſuo adverſus eū, & nihilominus irreverentiùs agente, cogente vltima neceſſitate degradatus eſt. Ferunt quidam, depoſitionis arcanam cauſam fuiſſe, quòd idem Malgerius nepotem ſuum cum vxore Mathilde excommunicaverat, quia conſanguinitate juncti erant: & ideo nepotem excogitaſſe occaſiones depoſitionis in perſecutorem flagitiorum ſuorum: pro cujus ſceleris expiatione idem Guillelmus poſtea ædificavit monaſterium ſancti Stephani Cadomis; & illa monaſterium ſanctæ Trinitatis M … et o ſucceſſit Maurilius Fiſcannenſis monachus, multis plenus virtutibus, & maximè abſtinentia. Is ad extrema deveniens, vitali privatus halitu, ferè dimidia die latuit defunctus: tandem cùm pararetur in Eccleſiam ferri, reſumpta anima ait ad circumſtantes. Vltima paſtoris veſtri verba ſuſcipite. Naturaliter mortuus fui, ſed vt vobis nuntiarem quæ vidi, reductus ſum; nec diu ſubſiſtam, quia dormire in Domino delectat. Ductores mei veſtibus ornati, & vultibus ad omnem elegantiam erant. Nihil delectabilius illorum modulo ſermone. Gaudens cū eis ibam, vt mihi videbatur, verſus Orientem; promittebatur mihi ſedes paradiſi non multò poſt intranda. In momento prætereunt Europa ingreſſi Aſiam venimus Ieroſolymam. Ibi ſanctis adoratis Iordanem pertendimus. Cæteri ibi ipſæ accolæ ductorum meorum mirari contubernio latiorem cætum fecere. Ego ſtudio viſendi vlteriora tranſitum maturabam. Tunc ductores mei Dominum præcepiſſe referunt, vt antè dæmonum viſione terrificarer, quatenus veniales culpæ, quas confeſſione non dilueram, pavore illo horrendarum formarum purgarentur. Adhuc eis loquentibus aſtitit ex adverſo tanta vis dæmonum haſtilia acuta vibrantium, & ignes efflātium, vt ager ferreus, & aër flammeus videretur. Ita horrore concuſſus ſum, vt nec in cælo, nec in terra tutum refugium æſtimarem. Ita meticuloſus ego dum quò evadam dubito; vt hæc dicens ſaluti veſtræ nihil negligens conſulerem, recepi halitum, confeſtim effuſurus. Dixit, & penè cum verbo ſpiritum emiſit. Corpus ejus in Eccleſia ſanctæ Mariæ ſepultum, miraculo, vt aiunt, divino tribus diebus altius ſuper terram elevatum eſt.

Alexander Papa audita cauſa Guillelmi, vexillum ei in omne regnum Angliæ miſit. Conventum eſt apud ſanctum Vualaricum, expectaturque aura multis diebus ad transfretandum. Quā tardante nimis, & populo Guillelmi murmurante, juſſit corpus ſancti Vualarici foras efferri pro vento poſtulando. Mox proſper ventus carbaſa implevit. Haſtingis appulerunt. In egreſſu navis pede lapſus, audivit acclamari ſibi à proximo … Tenes Angliam Comes Rex futurus. Araldus revertens à bello, quo Regem Noricorum vicerat, miſit exploratores. Qui intra caſtra deprehenſi, juſſi ſunt ab Vuillelmo circumduci per tentoria, & mox largè paſti ad Dominum ſuum incolumes remitti. Revertentes nuntiant Ducis magnificam confidentiam, & addunt, pene omnes in exercitu illo presbyteros videri: quia … totam faciem cum vtroque labio raſam habent. Angli enim ſuperius labrum pilis inceſſanter fluctuantibus intruſum dimittunt. Villelmus legatum monaſ-

Guillelmus … Regnum

Venialia dæmonum terrificationibus … gantur in … ſu.

[illegible] de[illegible] ade- [illegible] tinte [illegible] Arol- dus [illegible] tum [illegible] g a ab urbidè ab- e[illegible] ptimus, Angli [illegible] in [illegible] & p[illegible] nem duxerunt: Normanni aut[illegible] poſtea ſomno parum vacantes, ma[illegible] corpori communicavent. Come[illegible] & caſu loricam inverſam induit miniſtris [illegible] bus Q[illegible] caſum t[illegible] co[illegible] gens [illegible] tur, inquit, Comitatus mens integ[illegible] Tu[illegible] cantilena de Rollando inchoata, prælium commiſſum eſt, pugnatum eſt utrimq[illegible] acriter. Fo[illegible] um quoddam præruptũ A[illegible] fugientes noto ſibi compendio invaſerunt: ubi [illegible] Normannos concul[illegible] avere, ut tumulo cadaverum planitiem ca[illegible] æquarent. Aroldus à longè ictu ſagittæ in [illegible] bro percuſſus interiit.

Victoris humanitas infigata. Hic eius femur [illegible] gladio proſcindens ignominiæ nota[illegible] eſt à Vuillelmo, & militia pulſus. Idem Vuillelmus ea die discurrẽdo, pugnando, hortando, tres equos fortiſſimos ſub ſe confoſſos amiſit. Subtrahabant ei cuſtodes corporis, ut ſe à per[illegible] ſubtraheret: ſed perſtitit uſq; in n[illegible] N[illegible] ſanguinis ca[illegible] ejus corpore tractum eſt, quamvis multis jaculis impeteretur. Corpus Aroldi matri ſe[illegible] ſine pretio remiſit, licet illa p[illegible] gatos mul[illegible] a obtuleri[illegible]. Die Natalis D[illegible] coronatus [illegible] ab Aldredo Eboracenſi Arch. [illegible] hoc manus ſuſcipere à Regando Cantuarienſi, quia non legitime factus fuerat Archiepiſcopus. Vexillum regium Aroldi Romam miſit ad Papam; quod erat 10 hominis pugnaoris figura, auro & lapidibus arte ſumptuoſa contextum. Urbem Eaoniam rebellantem ſubegit levi negotio, parte muri ultro cadente, & ingreſſum illi dante, quam ille audacius aſſi[illegible] erat, proteſtans homines [illegible] erentes dejiciendos Dei auxilio, qui unus eorum ſupra murũ ſtans nu[illegible] [illegible] ne autẽ ſonitu inferiori par[illegible] turbaverat in contemptum Normanorum. Hujus autem Aroldi Haugar frater [illegible] Imperatori Conſtantinopo[illegible] militavit, cuius juſſu pro ſtupro illuſtris feminæ leoni objectus eſt qui belluam nudo [illegible] ſuffocavit.

1067. *Chriſtiani ab Arabib. occiſi.* Obiit ſanctus Theobald[us] in Vincentia Venetiæ urbe inclus[us]. M[illegible] ad 7 millia Ieroſolymã orandi voto petentes ab Arabibus in [illegible] in quodam caſt[illegible] obſeſſi ſunt, & [illegible] occiſi aut vulnerati, ut de 7. millib[us] & eo amplius, vix duo millia reverſi ſint. C[illegible] qui & Conradus, primicerius Colonienſis ab Imperatore Henrico ad ſuſcipiendũ Archiepiſcopatum Treverenſem m[illegible] ſua, capitur à Comite Treverorum Deoderico & à ſatellitibus ejus in ſylvam ductus, de ſuperiori præcipitatur, & adhuc [illegible] gladio tranſverberatur. Corpus ejus ſylvæ foliis obtegitur, quod [illegible] ruſtico [illegible] ad [illegible] la defertur & [illegible] pelitur. Unde à D[illegible] dunẽſi Epiſcopo tranſ[illegible] ad T[illegible] monaſterium, multis ſtatim miraculis à Deo glorificatur. His temporibus Belvacenſis ei[illegible] ſuo deſtituta antiſtite, Guido [illegible] ecanus [illegible] Eccleſiæ ſancti Quintini V[illegible] & Archidiaconus Laudunenſis conſti[illegible] B[illegible] ſium Epiſcopus, & à Gervaſi[illegible] R[illegible] politan[illegible] ratur. Qui [illegible] præſentia Quintini martyris, [illegible] & meri[illegible] ædificau[illegible] a mœ-

nibus B[illegible] v[illegible] d[illegible] cõtemne [illegible] ſub Mantuæ Synodus c[illegible] diã e A[illegible] nunc Colo[illegible] Archiep[illegible] det [illegible] ſimoniaca purga[illegible], in ſede Apo[illegible] firmatur [illegible] ad lo verò [illegible] niacus re[illegible]

Ioannes in Policr[illegible] Rex Vui[illegible] mos a pro diademate, & pace comp[illegible] legatus m[illegible] ad cæteras nationes, [illegible] præclaris [illegible] mibus quidquid m[illegible] & mirificum [illegible] deretur, afferrent. Non ſic Caius Cæſar, qui [illegible] ptoar[illegible] ejus inſiſtens veſtigio, domum e[illegible] dem potius q[illegible] Imperatoriam in men[illegible] ap[illegible] tribus ſolemnibus pulmẽt[illegible] re ferculis ſtatuiſſe co[illegible] ent[illegible], dum tamen [illegible] necellitate aut dignitate [illegible] aut exercenda liberalitate aut [illegible] mittate [illegible] menſis liceret immiſce[illegible] e. Solemnia p[illegible] m[illegible] a

Pal[illegible] lem[illegible] an[illegible] ſunt quæ in omnes pertranſeunt, quæ à [illegible] ciſca[illegible] nuncup[illegible] tur. Perenteticà ſunt, quæ es ca[illegible] neceſſitatis aut urbanitatis in præcepia parte [illegible] qua ratione veniunt ſic dicta, quo[illegible] ſolemnibus ſolent interponi. Bellaria dicuntur omne genus menſæ ſecundæ, quoniam ibi [illegible] lent apponi, quæ p[illegible] lchriora ſunt & delicat[illegible] a. Unde Varro. Bellaria [illegible] la maximè mellita ſunt, quę mellita non ſunt. Quod forte eò relict[illegible] poteſt, quia urenti gratiora ſunt ea quæ nece[illegible] aa appetit, quam quæ iteratio gulæ inue[illegible] it. Sigebertus Deodericus Comes Treverorũ de martyrizato Conone apud Deum & homines reus, exiliatur ab Imperatore, & ſuſcepta peregrinatione eundi Ieroſolymam, q[illegible] d de eo & de omnibus qui in comitatu ejus pergebant, advenerit, adhuc oelè tui. Hinc Franci, hinc Scotis Angliã incurſantibus Angl[illegible] tame[illegible] conſumũtur, multi eorum humanis carnibus veſcuntur.

Guido Beluacenſis Epiſcopus duobus annis perfectam dedicauit Eccleſiam in honore advocati ſui Quintini martyris 4. nonas Octobris. Fluminibus glaciali rigore conſtrictis Imperator Henricus terram Luticianorum ingreſſus, eos nimia cęde proſtrauit, terram eorum nimium depopulatus. 1069

Gerardus dux Moſellanorum mo[illegible] tor, & dux Godefridus. Gerardo ſuccedit filius ejus Odericus, Godefrido Godefridus filius ejus. Godefridus gibboſus corpore quidẽ exiguus ſed animo exim[ius]. Hungari contra Salomonẽ Regẽ ſuũ rebellionẽ meditantur: ſed terrore Henrici Imperatoris, cui[us] ſororẽ nupſerat Salomon, refrænantur. 1070.

Godefridus dux ulteriores Friſones bello aggreſſus, eos penè ad internecionẽ delet. Treveris in Eccleſia ſancti Paulini in crypta ſubterranea invenitur corpus ejuſdem ſancti Paulini, quod olim à Phrygia, ubi exulaverat, reportatum, [illegible] à Felice Epiſcopo catenis ferreis fuerat ſuſpenſum, & juxta eum multa corpora Sanctorum. Ad dexteram ejus Palmacius conſul & pa[illegible] tus Treverorum ad ſini[illegible] tram Tyrſus, unus de principibus Thebææ legionis cum multis Th[illegible] orum [illegible] urbe à R[illegible] arcto martyri[illegible] Ad c[illegible] S[illegible] es [illegible] em urbis. Ma[illegible] Conſtantius [illegible] cr[illegible] us. [illegible] & [illegible] tres, Leander & Alex[illegible] der. & Sotter. Ad[illegible] de Horn[illegible] Pa[illegible] C[illegible] liviarius. Et cum multi al[illegible] ibi iacerent, [illegible] m[illegible] & [illegible] & [illegible] es paſſio[illegible] aut[illegible] æ [illegible] ſi[illegible] R[illegible] 10[illegible]

Corpora [illegible]

[illegible] ſanct[illegible]

Robert-

Robertus frater ejus Flandrēſium conſenſu cōtra Arnulfum fratruelem ſuum Flandrias occupat. Arnulfus autem cum Philippo Francorum Rege occurrit patruo ſuo Roberto, & pugna cōſerta Arnulfus perimitur, Philippus Rex fuga liberatur; & multis occiſis, hinc Richildis mater Arnulphi, illinc Robertus capitur; & altero pro altero relaxato, bellum inter eos vario eventu ꝓtrahitur. In hoc anno duobus magnis annis à
1073. 15. anno Tyberij revolutis, omnia ſecundùm curſum ſolis & lunę concordant illi anno, quo baptizatus eſt Dominus, id eſt octavo Idus Ianuarij, die Dominico Epiphaniæ: initium jejunij ejus in 2. feria, tentatio ejus 15. Calendas Martij, in 6. feria. Duobus fratribus Ruſſorum Regibus de regno contendentibus, alter eorum à conſortio regni pulſus interpellat Henricum Imperatorē, ſe & regnum Ruſſorum ei ſubmittens, ſi ejus auxilio regno reſtitueretur: ſed id fruſtra fuit, quia graviſſima in Imperio Romano orta diſſenſio monebat, magis ſua tueri, quàm aliena acquirere. Saxones enim multis & magnis injuriis & injuſtitiis ab Imperatore affecti contra eum rebellant: ad quos debellādos Imperator inſtanter cōtendit. Alexāder Papa veniēti Romā Lanfrāco Archiepiſcopo dignanter aſſurrexit: profeſſus ſe illud inſigne reverentiæ detuliſſe non honori Archiepiſcopi, ſed ancti magiſtri. Hic Lanfrācus ex Abbate Cadonēſi factus fuerat Archiepiſcopus Cantuariæ. Ad hujus Lanfranci Miſſam quidam juvenis monachus legerat Evangelium: qui cùm pateram Pontifici poſt Pater noſter offerret, vidit coram ſe quoſdam vultus teterrimos malignorum ſpirituum: ad quorum aſpectus perterritus, Pontificem inter manus ſacra tenentem vtriſque brachiis ſtrictim amplectitur, horribiliter clamans & dicens, Chriſtus vincit, Chriſtus Imperat. Conterriti ſunt omnes qui aderant, & portatus eſt ille à militibus in cameram Pontificis. Poſt Miſſam convenitur in Capitulo Adducitur ille dæmone plenus fortiter ligatus. Sermonem facit Lanfrancus de illo, & jubet cōmuniter pro eo orationem fieri, Mox, vt videbatur, ſanus effectus eſt; & pro agendis gratiis ad ſepulchrum ſancti Donſtani præſentatus. Cumque Completorium cantaretur, ſubitò ille raptus de ſtallo ſuo accurrit ad Priorem Henricum: quem ille ſtatim apprehēdes, duxit in dormitorium: & noctem inſomnem ante illum duxit. Media nocte exclamans omnes inquietavit. Ductus eſt ad ſepulchrum ſancti Donſtani nimiū renitens. Vbi cùm veniſſet, furere cœpit, & in Chriſtum infinitas blaſphemias vſque ad dicem evomuit. Mane refertur in domum infirmorum, vbi per multos dies cruciatus eſt. Quicunque ad eum accedebant, ſi crimen aliquod habebant, de quo nōdum confeſſi erāt, publicè detegebat illos in pœnis perpetuis ſibi ſociandos. Vnde nōnulli erubeſcentes purè confeſſi ſunt. Qui cùm iterum illi ſe præſentaſſent, quærebat qui eſſēt, & vnde veniſſent, & quomodo tam ſubitò loti eſſent, & ſuam ſocietatem amiſiſſent. Poſt hæc cùm poſitus eſſet in medio ſanctarum Reliquiarum, exiliens cum lecto in quo jacebat, volebat fugere ſanctos: cumque illic retineretur, dæmō per ventrem ejus tanquam catus parvulus currebat, nunc verſus os, nunc verſus inferiora, quærens exitum. Cumque fratres reficerent, frater qui relictus erat ad cuſtodiendum eum, multùm devotus erga ſanctum Dunſtanum, confiſus de

Dæmoniacus ante confeſſionem crimina publicat, nō poſt.

Dei adjutorio accepit crucem, quā ſanctus Donſtanus ſolebat facere portari ante ſe more Archiepiſcopi, & poſuit eam ſuper dæmoniacum, clamans cum lachrymis Sancte Dunſtane ſuccurre: mox dæmon exiit. Tunc æger levatis oculis in cælum, & perfuſus lachrymis, ait. Gratias tibi ago, ſancte pater Dunſtane, & tibi, frater dilectiſſime quia tuis, meritis ſanctiſſime Domine, & tua charitativa prece, frater chariſſime, liberatus ſum ab hoſte. Poſt hæc Bajocalenſis Epiſcopus, qui erat Comes Cantiæ, movit quaſdam calumnias adverſus Lanfrancum ſuper terras & conſuetudines Eccleſiæ Cantuarienſis. Cumque adeſſet dies placiti Lanfrancus ſolicitè invocauit ſanctum Donſtanū. Ea nocte aſtitit ei ſanctus in viſu, dicens Lanfrāce, ne triſteris, ego tibi adero: & ſi illos non viceris, ſcias me non eſſe, qui tecum loquor. Sic factum eſt, Lanfranco in craſtinum omnia quæ objiciebantur, cunctis ſtupentibus, annihilante.

Sigebertus. Hildebrandus Archidiaconus 1074.
Romanorum. fit Papa 161 Gregorius 7 & ſedit Gr...
annos 12. menſem vnum, dies 3. Guillelmus Hic Pa...
Hildebrandus, vt audivi à quodam, qui hoc audierat referre Abbatem Cluniaci Hugonem, cogitationes aliorum prophetico nonnunquam intuitu nuntiabat: quem ideo Papa Alexander cancellis Apoſtolicorū præfecerat: pro cuj' officij intuitu Hildebrandus tanquam Cancellarius circuibat provincias, vt perperā acta corrigeret. Die quadam cùm equitaret cum multa turba obſequentium, Abbas Hugo in extremo agmine cum ſuis monachis proſequebantur. Vbi oque eminus tanto viri honore, cœpit cogitare in animo ſuo, vnde eſſet tantus honor homuncioni exilis ſtaturæ, deſpicabilis parentelæ; procul dubio hoc ex ſuperbia ei accidere, quòd tot obambulatores haberet. Vix hoc mente verſarat, cùm Archidiaconus reflexo equo, & calcaribus concitato, à p.
longè clamans, & Abbatem advocans: tu, inquit, malè cogitaſti, Non enim mihi hanc gloriam, ſi gloria dici poteſt, quæ citò tranſit, vel imputo, vel imputari volo, ſed beatis Apoſtolis, quorum privilegio mihi exhibetur. Erubeſcens Abbas, hoc ſolùm reſpondit. Quæſo Domine, quomodo noſti cogitationem meam? Ab ore, inquit, tuo quaſi per fiſtulas ad aures meas productus eſt. Itē Eccleſiam aliquādo ſimul ingreſſi Abbas & Archidiaconus, vt orarent, continuatis & junctis lateribus proſtrati devoti' orarunt: tunc reſpexit Archidiaconus Abbatem turbulento intuitu inſpicēdens Abbas foras egreſſus cauſa cōmotionis inquiſivit: cui ille Si me amare vis, caue ne vlteriùs hac me injuria expungas. Dñs enim meus Ieſus, ſpecioſus ille præ filiis hominum poſtulationibus meis viſibiliter aſtabat, intendens dictis, & ſerenis favens oculis Sed orationis tuę addictus violentia, me deſeruit, ad te converſus. Puto eſſe genus injuriæ, amico eripere authorē ſalutis ſuæ Præterea noveris mortalitatem hominum, & huic loco imminere excidium. Vidi enim Angelum Dei ſtantem ſuper altare evaginato gladio, & jam provinciam iſtam ſpiſſus & nebuloſus aër circumvolat. Fugiamus ergo quantocyus Hic dictis introientes diverſorium, ad curam corpori. aſſedere: continuoque dapib' appoſitis exortus eſt in domo luctus, pluribus ex familia ſubitò extinctis. Qua peſte per vicinas ædes graſſante, mox aſcenſis mulis diffugerunt. Idem Archidiaconus in Gallia confœderat

in Concilio vice Papæ. Ibi plures Epiſcopi per ſimoniam. Quorum vnus hujus criminis inſimulatus nullis teſtibus argui, nullis argumentis poterat confutari, ita dicendi arte callebat. Tunc Archidiaconus. Ceſſet humanum eloquiũ, producatur oraculum divinum. Certũ eſt, quòd Epiſcopalis gratia Spiritus ſancti donum eſt; & quiſquis Epiſcopatum mercatur, donũ S. Spirit⁹ comparari poſſe pecunia opinatur. Corã nobis ergo qui judicio Spiritus ſancti congregati ſumus, dicat iſte, *Gloria patri, & Filio, & Spiritui ſancto.* Quod ſi expreſſè & ſine titubatione dixerit, conſtabit apud me, non eſſe illum ſimoniacum. Accepit ille libens hanc conditionem, nihil minus ratus, quàm hoc dicere. Et certè *Gloria Patri & Filio* ex integro protulit; ſed in ſpiritu ſancto hæſit. Suſcitato cunctorum ſtrepitu nullo conatu vel tunc vel deinceps tota vita ſua Spiritum ſanctum nominare potuit. Hunc dejectum ab Epiſcopatu Abbas prædictus pro teſtimonio miraculi ſæpe ſecum duxit. Hic Gregorius excõmunicauit omnes electos, qui inveſtituram Eccleſiarum de manu laici acciperẽt.

Verba Sigeberti ſchiſmatici adverſus optimum Papã. Sigebertus. Gregorius Papa celebrata Synodo ſimoniacos anathematizat, vxoratos ſacerdotes à divino officio remouat, & laicis Miſſam eorũ audire interdicit, novo exemplo, & vt multis viſum eſt, inconſiderato judicio, contra ſanctorũ patrum ſententiam, qui ſcripſerunt, quòd ſacramenta quæ in Eccleſia fiunt, Baptiſm⁹, Chriſma, Corpus & ſanguis Chriſti, Spiritu ſancto latenter operante, eorumdem ſacramentorũ effectum ſeu per bonos ſeu per malos intra Eccleſiam Dei diſpenſantur: tum quia Spiritus ſanctus myſticè illa viuificat, nec bonorum meritis diſpenſatorum amplificantur, nec malorum peccatis attenuantur. Vnde eſt Hic eſt, qui baptizat. Similiter hic eſt, qui conſecrat. *Ioan. 1.* Ex qua re tam grave ſcandalum ortum eſt, vt nullius hæreſis tempore ſancta Eccleſia graviori ſchiſmate diviſa ſit: his pro juſtitia, illis contra juſtitiam agentibus, aliis à ſimonia non declinantibus, aliis notam avaritiæ honeſto nomine prætexentibus; dumque ſe gratis dare jactant, ſub charitatis nomine vendunt. Et vt de Montanis dicit Euſebius, ſub nomine oblationum artificioſiùs munera accipiunt. Porrò continentiam paucis tenentibus, aliquibus eam modò cauſa quæſtus ac jactantię ſimulantibus, multis incontinentiam perjurio, aut multiplici adulterio cumulantibus. Ad hæc hac opportunitate laicis inſurgentibus contra ſacros Ordines, & ſe ab omni Eccleſię ſubjectione excutientibus, laici ſacra myſteria temerant; & de his diſputantes infantes baptizant, ſordido humore nonnũq̃ pro ſacro oleo & chriſmate vtẽtes. In extremo vitę viaticum Dominicum, & vſitatum Eccleſiæ obſequium ſepulturæ à Preſbyteris conjugatis accipere paruipendunt; decimas Preſbyteris deputatas igni cremant; & vt in vno cetera perpendas, laici corpus Domini à conjugatis Preſbyteris conſecratum ſæpe pedibus conculcauerunt, & ſanguinem Domini in altari effuderunt; & multa talia contra jus & fas geſta in Eccleſia ſũt: & hac occaſione multi pſeudomagiſtri exurgentes in Eccleſia, prophanis novitatibus plebem ab Eccleſię diſciplina avertunt.

1075. Henricus Imperator Saxones graviſſimo prælio vincit, eoſque iterata expeditione perurgens, cunctos eorũ Principes, Epiſcopos, Duces, Comites, ceteroſq; potentes ad deditionem coëgit. Hungari contra Imperatorem rebellant, Regẽq; ſuum Salomonem regno deturbatum ſub diuturna cuſtodia excruciant. Gregorius Papa totus in Henricum Imperatorem invehitur, & quoſcumq; poteſt, ab eo ſcriptis & verbis avertit: animum etiam Agnetis matris ipſius Imperatoris ab eo alienat. 1076. Sicarius in Friſonia Godefridum Ducem perimit. Baldninus puer frater Arnulfi occiſi ad Davengium bellavit contra exercitum patrui ſui Roberti: quem pugnando devicit. Magnum gelu, & glacies validiſſima à Calendis Novẽbris vſque ad medium Aprilis. Hoc anno, qui eſt 13. annus primi cycli decemnovennalis in ſeptimo magno anno Dionyſii, duobus magnis annis à paſſione Domini revolutis, omnia quæ ad curſũ ſolis & lunæ ſpectant, anno Dominicæ paſſionis concordant. Vnde apparet, quòd Dionyſius non rectè annos Domini cyclo ſuo annexuit. Quia ab anno Domini 532. cyclum ſuum orditus eſt. Nimirum ipſe intendit, ipſum natum fuiſſe anno 2. prioris magni: ac per hoc hic ann⁹ anno Dominicæ paſſionis cõcordat: ſic debet eſſe magni cycli annus non 13. ſed 32. quia is fuit annus paſſionis Domini: & per hanc conſequentiam ſolaris & lunaris curſus concordantem Evangelicæ veritati, Dionyſius poſuit nativitatẽ Chriſti viginti & vno anno tardiùs quàm debuit. *Error cycli Dionyſiani.*

Henricus Imperator coacto Vuormatiæ Concilio Epiſcoporum 24. & multorum primarũ regni, decerni jubet, omnia decreta & facta Hildebrandi Papę irrita eſſe debere, ibique omnes, præter paucos, Hildebrandum abjurant: eumq; Papatu abdicandum eſſe judicant. 1077. Hildebrandus è contrà Imperatorem excõmunicat, vt primates regni quaſi juſta ex cauſa excommunicato Regi contradicant. Dominica in Palmis circa horã 6. ſereno cælo ſtella apparuit. Principibus Saxonũ, qui in deditionẽ Imperatoris erant relaxatis, per eoſdem quibus commiſſi fuerãt, Saxones inſtinctu Hildebrandi Papæ rebellãt. Ipſe Papa occurrens Imperatori in Longobardia, ſub falſa eum ſpe abſolvit. Omnes enim qui prius Hildebrandum abjuraverant, perjurium perjurio cumulantes, Imperatorem abjurant, & Rodulphum Regem Burgundiæ ſuper ſe Regẽ ſtatuunt, corona ei à Papa miſſa, cui erat inſcriptum:

Petra dedit Petro, Petrus diadema Radulpho.

Hunc Sigefridus Archiepiſcopus Magũtiæ in Regem benedixit, & facta à Maguntinis ſeditione contra eos, Rodulphus cum Archiepiſcopo noctu aufugit. Hildebrandus Papa omnes adverſantes Imperatori abſolvit ab infidelitate & perjurio. Imperator Alpium aditibus contra ſe munitis, vbiq; eorum inſidias fruſtratus, per Aquileiam venit Ratiſponã, & Rodulphum adorſus, eum fugere cõpulit: & iterata expeditione Sueviam depopulatur. 1078. Henricus Imperator Sueviã depopulatus caſtella frangit: omnia vaſtando inimicis ſuis formidinem, amicis addit fortitudinẽ: & multos, qui ex deſperatione rerum à ſe defecerant, ad ſe retrahit. Hermannus Epiſcopus Hildebrando Papæ ad animũ confœderatur: ac per hoc Imperatori rebellis vrbe Metẽſi pellitur. Ab hoc tempore cœpit refloreſcere in Eccleſia B. Quintini Belvacenſis Ordo Canonicus, primùm ab Apoſtolis, poſtea à B. Auguſtino Epiſcopo regulariter inſtitutus, ſub magiſtro Ivone venerabili ejuſdẽ Eccleſiæ præpoſito, poſtea Epiſcopo Carnotenſi. Hoc tempore Petrus Damianus ſcripſit ad Papam Hildebrandũ, reddens rationem, cur

Epiſcopatum dimiſerit. Erat enim vir religione & pœnitentia nominatiſſimus. Qui quædam ibi narrat, quæ in hoc loco expendenda decrevi. Quia, inquit, reſutavi eccleſiaſticum regimen, centum annorum pœnitentia mihi injuncta eſt, ſecundũ tempora regulæ monaſteriorum. Fortè de talibus remediis loquitur hic, de qualibus, vbi dicit: Dominicus, inquit, lorica ferrea veſtitus erat ad carnem, duobuſq; circulis ferreis cinctus in corpore, & duobus per armos brachiorum. Hic armata ſcopis vtraq; manu, duodecim pſalteria veſtibus exutus totam noctem ducens pervigilẽ, cum die altera perſolvit, & de tertiodecimo vſque ad *Beati quorum*. Hujus viri exemplo mos inolevit in noſtris partibus, vt non ſolùm viri, ſed & nobiles mulieres hujus purgatorij genus inhianter arriperent. Nam relicta Tethaldi, mulier magni generis, & magnæ dignitatis retulit mihi, ſe per præfixa hujus diſciplinæ regulam 100 annorum pœnitentiam peregiſſe, tribus diſciplinarum millibus pro vno anno computatis. Talis igitur centum annorum pœnitentia illi injuncta eſt: quia Epiſcopatum dimiſerat amore religionis, cùm eſſet valde idoneus Eccleſiæ regimini. Sed ipſe rationem reddens, multos Sanctos ante ſe hoc idẽ dicit feciſſe. Valerius, inquit, Hipponenſis Auguſtinum ſibi ſucceſſorem cõſtituit. Lucidius Evodenſis imminente obitu ad Cœnobium convolavit: cui, vt ait Gregorius in Regiſtro, beatus Andreas apparuit, & horam obitus nuntiavit. Adelbertus Venienſis Epiſcopus monachũ induens martyrij palmam invenire promeruit. Item quidam ſanctus pœnitens Epiſcopatu dimiſſo tandem ab Angelo viſitatur, & jubetur ad Epiſcopatum redire: ſed noluit; donec admonente eodem Angelo beatus Remigius celeriter advenit, qui hoc ei imperavit, & tunc primò obedivit. Et infrà: Melius eſt, pondus abjicere, quàm cum detrimento Domini, cujus ſervus ſum, fractis cervicibus interire. Vnde ſcriptum eſt. [Quare non dediſti pecuniã meam ad menſam, & ego veniens exegiſſem cum vſuris vtique quod meũ eſt?] Ideſt inquit Hieronymus, depoſuiſſes ad altare, quod ferre non poteras. Dum enim tu ignavus negotiator denarium tenes, alterius locum, qui pecuniam duplicare poterat, occupaſti. Nónne apud quoſdam Epiſcopos quotidie Regales epulæ, quotidie apparatus, quotidie nuptiale cõvivium? & vnde refrigerare debuerant indigentes, recreant milites: & ad eorum menſam deliciis affluentibus alieni ructant: cùm illi, quorum eſt tota ſubſtantia foras excluſi, famis inopia contabeſcunt: & quod diabolicam videtur æquare malitiam, prædiis in militia profligatis, omnique poſſeſſione terrarum, inſuper & decimæ & plebes adduntur in beneficijs ſæcularibus. Quæ liberalitas peſſima & egentibus adimit, vnde vivant, & diœceſaneos deterret, vt decimas non perſolvant: illos occidens in corpore, iſtos in anima. Florentinæ civitatis Epiſcopus ludo ſcacorum præfuit. Quem ego increpãs adhuc Epiſcopus, injunxi ei, vt percurreret tria pſalteria, ac 12. pauperum pedes lavaret, & eos reficeret, & ſingulis ſingulos denarios daret: vt manibus ablueret quod manibus polluerat. Hujus temporis quoſdam caſus mirabiles, quos idem Petrus Damianus ſparſim in libris ſuis narrat, hic inſerere dignum duxi. Dux Venetiæ Conſtantinopolitanæ vrbis habebat vxorem; quæ tam tenerè & tam delicatè vivebat, & tam ſuperſtitioſa voluptate ſe mulcebat, vt ſe communibus aquis dedignaretur abluere; ſed ejus ſervi de rore cœli vndiq; collecto laborioſum ei balneum præparabant. Cibos ſuos non tangebat; ſed ab eunuchis ejus alimenta quæque minutiùs concidebantur in fruſtula: quæ mox illa quibuſdam fuſcinulis aureis & bidentibus ori ſuo ligneſiens adhibebat. Cubiculum ejus tot aromatibus & thymiamatibus redolebat, vt etiam dictu fœtidum ſit, & auditu incredibile. Sed dum adhuc viveret, vibrato ſuper eam judicij mucrone corpus ejus omne computruit, ita vt totum cubiculum intolerabili fœtore compleret; nulluſque illam ferre poterat, non coſmeta, non ſervulus. vix vna ſola ancilla non ſine ſpecierum redolentium auxilio in ejus ſervitio remanſit; quæ tamẽ raptim accedens, curſim recedebat. Diutius hoc languore decocta, & miſerabiliter cruciata, amicis quoque lætantibus diem clauſit extremum. Huic illud poteſt aptari. [Quantum ſe exaltavit, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentũ & luctum.] Et rurſus. [Potentes potenter tormenta patientur; & fortioribus fortis inſtat cruciatio.]

Sophia fuit duorum marchionum Vgoonis ſoror, & Rainerii filia. Hæc dum ſana eſſet & incolumis, petiit Abbatem ſancti Chriſtophori, vt ſibi ſepulturam in eodem monaſterio pararet. Quo renitente, & illam deliraro dicente, illa tamen, licet difficile, impetravit. Factum eſt ergo ſepulchrum ejus in clauſtro monachorum. Quod illa mox vt ingreſſa conſpexit, neſcio quo Dei judicio ægritudinem incurrit; & paulò pòſt abortiit & obiit, & ibidem ſepulta eſt. Cujus tumulus cùm eſſet gypſeus, & arte cæmentariorum ſtudioſiſſimè communitus, tantã tamen illuviem per continuum circiter annum exhalavit; vt fratres in tota illa medietate clauſtri morari non ſinerer. Omnis enim caro quanto teneriùs & molliùs educatur, tantò deteriùs in putredinem vertitur. Quidam monachus dũ fricatas quaſdam in refectorium deferret in vaſculo, pruriente gula mox vnam in os projiciens furtivè comedit. Moxque tantus eum libidinis ardor invaſit, vt quod numquam ante fecerat, nulla ſe ratione comprimeret, donec propriis manibus ſemen ejiceret. Sic poſt buccellam introivit in eum Satanas. In monaſterio beati Vincentij non procul à monaſterio, quod dicitur Petra pertuſa, conſtituto, regulare conſtituesamus edictum, vt in quadrageſima per triduum non niſi modicum panis cum aqua omnes ſumerent, nulla verba proferrent; nec lectionem, nec orationem in audientia, nudis pedibus incederent: expleto pſalterio mutua ſe ſcoparum caſtigatione quotidie purgarent. Hanc regulam quidam frater edendo violavit, qui peritus erat ſcribendi, notandi, tornandi, fabricandi. Augur, cenobares, medicus, magus, omnia noverat. Media quadrageſima ille craſſus & nitidus & obeſus repente infirmatus eſt. Audieram autem illum pro peccatis ſuis à miſſarum celebratione ſequeſtratum. Super qua re eum admonui, ſed hoc negavit. ſecunda die corpus Dominicũ ſedens in lecto anxius à me flagitabat. Cumque abbas eum ſuperbire corriperet, qui præſens nobiſcum aſtabat, pro eo ſcilicet quod nulla ſigna mortis in eo apparerent, ille nihilominus perſtitit, & ſacerdote jam cum ſacramento aſtante, applicans ſe vnum de fratribus, neſcio quod grave peccatum ei inſuſurravit in aurem: qui

Margin notes (left): *Pœnitentia centum annorum.* — *Luc. 19.* — *Caſus mirabiles ex Pet. Damiano.*

Margin notes (right): *Exemplum de muliere voluptuoſa.* — *Apocal. 18.* — *Sap. 6.*

attonitus, & neſciens quam ei pœnitentiam injungeret, tandem 15. annos pœnitentiæ ei injunxit. Moxque ille vt corpus Domini ſuſcepit, animam cum faſla ſimul avomuit. Quod ſed vſque ad ſepulturam fluere non ceſſavit. In præfato monaſterio ſtatutum erat, & per triennium jam ſervatum, vt horis Canonicis beatæ Mariæ ſemper Virginis officia dicerentur: de quo cœpit murmurare monachus quidam, nomine Gozo, reprobæ vitæ, ſed dicacis & acutæ facundiæ, & obtinuit per querimonias ſuas, vt horæ beatæ Virginis ampliùs nõ dicerẽtur. Mox innumeræ adverſitates adverſus idem monaſterium exortæ ſunt, deprædationes, rapinæ, conflagrationes, ſervorum & familiarium ejuſdem loci trucidatio. Itur ad Imperatorem Theutonicum, ſed fruſtra. Venitur ad me; dico eis hæc accidiſſe, quia murum pacis à ſe projecerant: & mox in terram proſtrati nuntij, dicunt ſe numquam de cetero laudes beatæ Virginis omiſſuros. Sic in brevi poſtea pacem recuperant.

Vindicatur amiſſio officij B. Virginis.

Monachus quidam nobis cohabitaturus advenit, & per octo annos nobiſcum manſit, caſtè & laudabiliter juxta fratrum teſtimonium: & nobis multa volumina ſcripſit. Erat enim peritus ſcribendi. Poſt hæc cùm obeſus eſſet corpore, & robuſtior ſolito videretur, cœpit obſtinatè depoſcere, vt ad ſuum monaſterium reverteretur, ſuadente hoc diabolo, vt poſtea patuit. Nec mora vt monaſterium petiit, cum aliquo alio monacho dierum malorum ſene, litteris æque perito atque librario, inceſtum incurrit, & ægritudine mox irruente decubuit, & non multo poſt confeſſus & confuſus deceſſit. Quidam monach' Faventinæ civitatis ardere fecit aquam in lampade pro oleo; & poſtea in luxuriam incidit, & publicè virgis cæſus, turpiter decalvatus eſt.

Exempla eorum, qui è bona in mala labuntur.

Ejuſdem civitatis presbytero Angelus Domini ex conſuetudine adveniebat, & ſacramentum Dominici corporis de offerentis manibus aſſumebat, vidente principe. Tandem idem presbyter in luxuriam incidit, & ecce Angelus Domini eo offerente, vt conſueverat, venit, & inſpectãte Principe ſpongiam impletam aquæ ſuper caput ejus expreſſit; omneſque ſordes atque ſquallores, quos ex corpore illius antè contraxerat, membris ejus omnibus iterum ſuperfudit. Obſtupeſcens princeps ſecretè presbyterum admonuit: qui primò negans, poſtea confeſſus eſt, ſe præterita nocte in quandam cubiculariam ejus corruiſſe. Duo viri de primoribus ejuſdem civitatis cuidam diacono ſimul apparuere per viſum, qui ferreis caſulis in modum ſacerdotum talotenus videbãtur induti. Percunctante illo, & dicente, vtrũ vos qui in illa vita eſtis, jugiter Dominum benedicitis, reſponderunt. Nos qui apud inferos æterno igne cruciamur, numquam benedicimus Dominum. Quidam princeps Salernitanus cùm quadã die proſpexiſſet de monte Veſuvio flãmas erũpere, protin' ait. Proculdubio aliquis ſceleratus dives in proximo moriturus eſt, & in infernum deſcenſurus. Eſt enim talis conſuetudo in illis partibus, vt imminente morte divitis reprobi, mons ille flammas evomat piceas & ſulphureas. His dictis ſuperveniente proxima nocte, dum idem princeps ſecurus cum meretrice concumberet, expiravit: quem illa, vt poſtea referebat, quid contigiſſet ignorans, diutiùs pertulit, & vix tandem à ſe non hominem, ſed cadaver projecit. Quidam presbyter Neapolitanus volens certiùs quod non licebat addiſcere, illuc vbi gehennale barathrum ferventiùs eructabat, propinquare præſumpſit; poſt miſſarum ſolẽnia infulatus quaſi armatus procedens. Sed dum ultra quàm ſolebant homines, temerarius ſcrutatus acceſſit, redire non valens, poſtea non comparuit. Alius presbyter matrem ſuam Beneventi ægrotantem reliquit. Qui dum perduceret dominum ſuum per fines Neapolis, exundantibus flammis intendens, audivit clamorem, quem matris ſuæ eſſe cognovit. Notavit horam, & tunc comperit matrem ſuam obiiſſe.

Quidam clericus cum pellice ſua per quinquennium luxurians, incenſa vrbe fortuito incendio, ſimul in vna domo combuſt' inventus eſt. Quidam presbyter converſionem promittens, & differens, in parvo fluviolo de equo cecidit, & ſubmerſus eſt. Ioannes Commiclenſis Epiſcopus porcum viduæ abſtulit, ploravit illa, non eſt exaudita. Qui dum comederet, percuſſus eſt in gutture: quod vulnus quamdiu vixit à medicis ſanari non potuit. Tunc ergo converſus eſt ad Religionem, quod multò ante promiſerat, & implere non volebat. Diu tamen poſtea in converſione vixit, tanta laborans gutturis moleſtia, vt cum magna difficultate alimenta perciperet; & ad geminam refectionem fratrum ſibi ſuccedentium diſcumberet; vixque in tanto ſpatio caperet, vnde ſtomachum recrearet.

Vir quidam dives Harduinus certa devotione mihi ſpoponderat, quòd ſi non poſſet antè, ſaltem expleto decennio tranſiret ad Religionem in monaſterio beati Vincentij, quod in Arpingis ſitum eſt. Expleto termino tergiverſari cœpit, & Abbas ejuſdem monaſterij votis ejus favebat, & diſſuadebat converti; cujus nimirum neceſſitatis ſuſtentabatur auxilijs. Interea languore correptus, confeſſus, & pauperibus & Eccleſiis multa largiens, quaſi cunctis bene diſpoſitis ſecurus, aſſiſtentes ſibi cognatos & affines ſub hac atteſtatione conſtrinxit. Obſecro vos, inquit, per caritatem, quæ Deus eſt, vt nemo me huic mortali vitæ reddi depoſcat, ne me imparatũ, quod abſit, mors improviſa reperiat. Mortuus eſt ergo, & aliquanto tẽpore poſt mortem ſuam Abbati illi apparuit nocte per viſum. Videbat, & ecce in ſpatioſa campi planitie Imperator, vel quælibet excelſa poteſtas cum toti' regni copioſo conveniebat exercitu. Cumque ille ſtupefactus huc illucque oculos deduceret, ecce Harduinus à quibuſdam cuſtodibus celeriter ducebatur. Heus, inquit Abbas, ſiſte gradum parumper. Mihi non loqueris, Harduine? Eia frater, quid tibi eſt? Lætaris, an pateris? In pœna es, an in gloria? Tũc ille triſtis & flebilis, quid me, inquit, interrogas de gloria, qui jugibus pœnis afficior? Ad quod Abbas, Quid ergo tibi fecit beatus Vincentius? At ille Sãctus, inquit Vincentius diu me fecit ſuum ſperare colloquiũ: ſed quia dudum fatigatus hoc obtinere non merui, ſpem hanc omnino jam fruſtratus amiſi. Sic planè promiſſionibus fruſtrabatur ab eo, quem ſimiliter promittendo fruſtraverat.

Voti violator damnatur.

In monaſterio quod beat' Gregori' infra Romanæ vrbis mœnia condidit, quidam puer à parentibus oblatus eſt. Qui cùm adoleſceret, ad ſæculum rediit, & vxorem duxit. Cumque juvenis factus eſſet, divino judicio percuſſus in gutture, cœpit ægrotare vſque ad mortem. Tandem ſe petiit ad monaſterium reportari. Ibique pœnitudi-

…rem de ſuis pravitatibus, & habitum monachi recepit. Cúmque vxor ejus cum nonnullis aliis lecto jacentis aſſiſteret, cœpit ille gemens & vlulans inordinata voce garrire: cumque increparetur, quare non quieſceret, nonne, inquit, videtis beatò Andreã Apoſtolum, & ſanctumGregorium acerrimis me ſuis verberibus flagellantes? Poſtea paululũ quieſcens reſpirabat; & dicebat. Modo verberaverunt me, quia monaſterium dimiſi, & vxorem accepi. Et iterum poſt fletus & rugitus dicebat quieſcens. Modò verberauerũt me, quia pauperibus mendicantibus, maximeque Scotigenis non modo nihil dedi; ſed etiam, quod peſſimum eſt, frequenter irriſi. Rurſúsque; Modò caſtigatus ſum, quia ſex nummos à quadam vidua paupercula mutuò accepi, & reddere nolui. Quot paſſus fecit illa in laborando, dum venirer illos à me requirens, tot modo ictus de amborũ ſanctorum manibus pertuli, dum me pariter verberarent. Vt ſciatis autem, inquit, quia non mẽtior, perendie hora 6. de hoc ſæculo migraturus ſum. Erat tunc 6. feria. Nocte verò qua Dominicus illucaſcebat dies in Ramis palmarum, de lecto cunctis mirantibus exiliens, ſcapulare & cilicium, quæ juxta ſe erant, repente corripuit, & mox Eccleſiã beati Andreæ attonitus & feſtinus intravit: vbi ſtrato compoſitus, his qui aderant fratribus ait. Ecce ſanctorum verberibus flagellatus, ita purificatus de corpore egredior, ſicut de fonte baptiſmatis mundus exivi. Igitur inter ſacra miſſarũ ſolemnia Dominica paſſione via perlecta, hora quam prædixerat, obiit. Nudato ejus corpore ad lavandum, inventæ ſunt in eo vibices, & ſtigmata plagarum. In eodem monaſterio crypta eſt, & in eodem fons, vnde beatus Gregorius bibebat, & cubile lapideum, in quo æſtate quieſcebat. Quam aliquando cryptam prægnãs canicula ingreſſa eſt, vt in ea parturiret. Quæ mox vt præſto cubiculo appropinquavit, moriens corruit. Deſiderius Caſſinenſis Abbas narravit mihi. Servus, inquit, Dei Neapolitanæ regionis in prærupta rupe juxta viam publicam ſolitarius habitabat. Qui dum nocturno tempore pſalleret, & feneſtram cellulę horatũ explorator aperiret, vidit multos Æthiopes iter carpere, & longo tractu onuſtos fęno ſagiorarios comminare: cumque eos inquitaret, qui eſſent, & cujus rei gratia hæc jumentorũ pabula vectarent; maligni, inquiunt, ſpiritus ſumus. Hæc autem paramus, non pabula pecoribus alendis, ſed fomenta potiùs ignium hominibus comburendis. Præſtolamur enim in proximo Principem Capuæ, qui jam decumbit, & Ioannem magiſtrum militum Neapolitanæ civitatis, qui ad huc vivit incolumis. Illico vir Dei Ioannem feſtinus adiit, quæ viderat & audierat, narravit. Per idem tempus Otto ſecundus contra Saracenos ibat Calabriam. His auditis Ioãnes ait. Modo neceſſe habeo Imperatori occurrere, & de ſtatu terræ hujus diligenter tractare. Poſt ejus abſceſſum ſpondeo, quod ſæculum deſeram, & monachus fiam. Vt autem probaret, virum verum eſſet, quod ille narrabat, nuntium direxit ad Capuam, qui Pandulfum jam mortuum invenit. Ipſe quoque magiſter militũ Ioãnes, antequam Imperator ad illa partes attingeret, vix diebus 15. ſupervivẽs, mortuus eſt. Martinus, qui in Gamaldulenſi eremo commoratur, vir multarum virtutum, & præcipuè gratię lacrymarum, narravit. Monachus erat maritimi territorij in Cœnobio, quod dicitur Ad pinum, multis peccatorum nexibus involutus: cui cum magna & longa pœnitẽtia fuiſſet injuncta, ille à quodam familiari ſuo auxilium petiit, ad comportandum pondus pœnitentiæ. Quod onus ille devotè ſuſcipiens, præcepit eum ſecutum manere de tanta parte perſolvenda. Qui ſic obligatus non multò pòſt mortuus eſt. Erat autem vitæ inter fratres irreprehenſibilis, & opinionis honeſtæ. Non multis pòſt diebus pœnitẽti monacho ſomnis apparuit. Qui inquiſit, quomodo ſe haberet, malè, inquit & durè, ſed propter te. Nam liber à propriis, quia tuis me vinculis innodavi, & alienam cautionem non perſolui, flagellis duris atteror. Sed quæſo te, vt vigiles pro te, & liberes me. Vade itaque, & deprecare Cõventum, vt quod ſpopondi perſolvant, & me eruant. Quod cùm factum eſſet, ille rurſus præfato monacho apparuit, vultu feſtivo & ſereno; dicens, ſe per orationes fratrum à pœnis ereptum, & ſanctis conjunctum.

Monachus à Sanctis verberatus purgatur.

Pabula reprobis comburendis.

Vir ſanctus ob aliena peccata, quæ ſuſceperat expianda, poſt mortem afflictus.

In partibus Galliarum inter Abbatem & quẽdam ſæculi potentem orta eſt magna contentio de poſſeſſione; ita vt vtriuſque partis fautores poſt longa jurgia ad arma condixerint. Potens ille ſæcularis turmis armatorum ſtipatus, campũ præliaturus ingreditur. Abbas autem cunctis qui pro ſe dimicaturi venerant ſuum prohibuit comitatum, ſolos monachos ſuos equis impoſuit, capita cucullis operiri præcepit, & ſic armatus ad locum certaminis venit. Protinus adverſarij tanto horrore concuſſi ſunt, vt mox equis deſilirẽt, arma projicerent, terræ ſe humiliter ſternerent, indulgentiam flagitarent. Si objicitur, Leonẽ Papam bella geſtaſſe, reſpondeo, non ideo Petrum factum eſſe Apoſtolorum principem, quia negavit; nec David ideo Prophetam, quia mœchatus eſt. Mala vel bona non de meritis bonorum, ſed de propriis debent qualitatibus æſtimari. Gregorius multas rapinas & violentias à Longobardis paſſus eſt, Ambroſius ab Arianis: vterque ſola patientia dimicavit.

Arma clericorum quæ.

Dudinus Epiſcopus in capite jejunij feria 4. fecit ſibi & militibus ſumptuoſum convivium præparari: cujus vultum repente paralyſis corripuit, & faciẽ, & os, & cũ tali morbo diu poſtea vixit. Quidam alienam ſuam ſuturus eſt. Erat autem vir ille hoſpitalis valde. Interea adeſt Ieſus in effigie pauperis, & tanquã prolixo crine egebat tonſore. Ille protinus reverenter aſſurgens, aſſumptis forcipibus eum tondere cœpit. Quod dum faceret, reperit in occipitio ejus duos oculos latitãtes. Expavit ille, & inquiſivit, quid hoc eſſet. Cui ille, Ego, inquit, IESVS vocor, qui vndique cuncta contemplor; & iſti ſunt oculi, quibus vidi ſuem, quam in cavea modò cõcluſiſti: moxque diſparuit.

Ieſus omnia contemplatur.

Quidam Epiſcopus valde ſitiens, vinum ſibi afferri pręcepit: cumque pincerna totum quod erat vaſculo exhauſiſſet in poculum, & Epiſcopo detuliſſet; ecce pauper importunus illud ſibi dari popoſcit, dicens, quòd ſi ſtatim nõ biberat, protinus expiraret. Pręcepit Epiſcopus illud pauperi dari; cumque amplius ſitiret Epiſcopus quàm antè, juſſit iterum vas vinarium inſpici, ſi fortè aliquid ſupereſſet. & repertum eſt plenum. Abbas quidam juſſit emi unam predam; empta eſt vna 20 nummis Papienſibus; cocta & appoſita: & ecce pauper ad januã id maximè ſibi dari poſtulat, quod Abbati appoſitum erat. Mittit ei Abbas integrã

Exempla beneficentiæ in pauperes

adhuc piſcem. Ille pauper cum paropſide plena piſce in ſublime ſe extulit, & cælum cunctis videntibus penetravit. Ecce probatio, quòd illud, quod in ſinu pauperis occultamus, in cælum reponimus. Epiſcopus quidam lampredā præparari juſſit, eamq; Miſſam cantaret, illecebroſo guſtus ejuſdem piſcis tentatus eſt affectu. Erubuit ille, expletaque Miſſa tentaticum piſcem pauperi dari juſſit. Quidam paterfamilias vnum ſolum nummum habebat in loculo ad emendum aliquid, quod cum pane comederet. Interim pauper advenit, & miſericordiam poſtulavit. Dat ei nummum illum. Redit domum, panis ſolus ei apponitur. Et ecce vir quidam ignotus, & quem nūquam antea viderat, feſtinus & anxius 20. ſolidos denariorum in linteo ligatos, in manu eius poſuit, dicens ei à domino ſuo miſſos, & tamquā qui expectaretur, mox receſſit. Quidam nobilis genere, ſed degener moribus, duxit conſanguineam ſuam in Carvomaco regno. Excommunicatus eſt ab Epiſcopo pio: contempſit. Ad Divinæ verò indignationis indicium contigit, vt panes de nuptialibus menſis in plateas ante omnes projecti, à canibus non tangerentur. Non multò pòſt ille in cubiculo dormiens fulminatus eſt.

Pro vno nūmo redduntur 20. à Deo.

Cùm apud Parmenſem vrbem ſtuderem, in vigilia S. Martyrum Gervaſij & Protaſij vir quidam matutiùs ſurrexit, & boves ſuos in remotiora paſcua duxit. Cujus vicinus quidam domum ingreſſus, & febricitare ſe ſimulans, lectum vxoris ejus intravit; cumque dentibus ſtrideret, & tremeret, illa velut febricitanti marito compatiens, illum amplexa eſt, & ſudice contexit. Quā illa violans continuò receſſit: nec multò pòſt maritus redit, ſtratum reperit; cui vxor exprobrans, ait. Optimè poteris hodie S. Martyrum Eccleſiam ingredi, quæ tibi contigua eſt cum ceteris Chriſtianis. Cumq; ille attonitus inquireret, quid loqueretur, & rem totam per ordinē cognoviſſet, & cognoſcentes vterq; ſe eſſe deluſos, valde conſternati ſunt. Tandem reſumpto ſpiritu, & amore rubore poſtpoſito, convenerunt cum ceteris ad nocturnum officium; & querelam coram omnibus depoſuerunt; & vindictam de tanto ſcelere popoſcerunt à Domino, vt latentē adulterum notum faceret. Mox adulter dæmone plenus, & ſeipſum lacerans intravit Eccleſiam: modò in altū volans, modò graviſſimo impetu in ima ſe præcipitans; modò ad parietem caput elidens, modò in pavimentum ſe inſaniendo proſternens; tandem infelicem animam coram populo exhalavit.

Adulteri exitium.

Fertur in regione Puteolis in Apulia, inter aquas nigras & fœtidas, ſaxoſum eſſe promontorium, & ſcrupeum; ex quibus aquis conſueto more teterrimæ videntur aviculæ conſurgere, & à veſpertina Sabbati hora vſque ad ortum feriæ ſecundæ humanis aſpectibus apparere, & velut ſolutæ à vinculis liberè ſpatiari, alas extēdere, plumas dependere: nec vmquam videntur veſci, nec quolibet aucupis ingenio poſſunt capi. In matutino feriæ ſecundæ ingens corvus ad inſtar vulturis eas perſequitur, & poſt illas crocitat: quę protinus ſe immergunt, nec vlteriùs apparent vſque ad veſperam ſequentis ſabbati. Has nonnulli perhibent animas eſſe hominū gehennę deputatas, ſed Dominico die cum adjacentibus noctibus pro gloria reſurrectionis Dominicæ refrigerio potiri. Cui aſſertioni Prudentius in hymno conſentit dicens. [Sunt & ſpiritibus ſæpe nocentibus pœnarum feriæ] Illa nocte ſacra, qua redit Deus victor ab inferis Acherontis. Sed Deſiderius Caſſinenſis Abbas rem ſic ſe habēre funditus abnegat. Vmbertus tamen Archiepiſcopus, præſente Deſiderio retulit, ſe hoc audiſſe ab incolis Apuliæ.

Aves nigræ ſabbato apparētes quid credantur eſſe.

Idem Humbertus retulit, quod in monaſterio ſancti Silveſtri in territorio Vrbinate quidam monachus obiit, & ab incipiente gallicinij nocturnalis articulo vſque ad 2. diei horam cadaver exanime fratribus circūquaq; jacentibus jacuit. Cūq; ad Miſſā in eo *Agnus Dei* diceretur ſurrexit: cumque fratres attoniti propiùs acceſſiſſent, vt ab ore illius verba audirent; ille maledicta & contumelias in Deum cœpit evomere, crucem oblatā ei, vt oſcularetur, conſpuere, & intemeratam Dei genitricem ignominioſis opprobriis lacerare: & dicebat. Quare pro me pſallitis, vel ſacrificia offertis? Ego in ipſa flamma tartari fui, vbique magiſter meus & dominus Lucifer coronam ſuam æream inextinguibili ſemper ardore candentem mihi in capite poſuit; ejuſdēque metalli chlamydem qua induebatur, me veſtivit. Erat autem chlamys tam longa, vt talo tenus flueret; tam ferventer ignita, vt guttas emittere videretur. Cumque eum fratres, cum vt pœnitentiam ageret, admonerent, ille anathematizabat; & omnia Redemptoris noſtri myſteria ore ſacrilego condemnabat. Tunc monachi toto corde pro illo orantes, exutis veſtibus ſe verberantes, & pugnis pectora tundentes, omnibus quibus valebant precum generibus inſudabant: & ecce deſperatus ille ad ſe redit, Salvatoris omnipotentiam laudat, Satanæ ludificationē abrenuntiat, crucem adorat, pœnitentiam flagitat. Confeſſus eſt autem, quod poſt abrenuntiationem ſæculi in fornicationem inciderat, quam eatenus celaverat: laudanſque & benedicens Deū vſque in die altera vixit, & in ſancta confeſſione migravit.

Monachus ex attonitus ſ. arrum in morte liberatur.

Hildebrandus mihi retulit, quod in Teutonia erat quidam comes bonæ opinionis, & vitæ innocentis ſecundùm opinionem hominum, qui ante decennium defunctus fuerat: poſt cujus obitum quidam religioſus vir per ſpiritum ad inferiora deſcendens, vidit eundem Comitem in ſupremo gradu cujuſdam ſcalæ. Quæ ſcala inter ſtridentes & crepitantes flammas videbatur erecta, ad ſuſcipiendos omnes, qui ex eadem Comitum genealogia deſcenderent. Surgebat autem ſcala illa de immenſo barathro. Hoc autem ordine ſuccedentiū ſinguli texebantur; vt qui novus adveniebat, ſupremum gradum tenebat ſcalæ; & qui in eo repertus erat, ad inferiorem proximum deſcendebat. Cumque vir, qui hoc aſpiciebat, quæreret, quare Comes ille ſui temporis, qui tam juſte vixerat, illic torqueretur, audivit. Propter quandam poſſeſſionem Metenſis Eccleſiæ, quam beato Stephano proavus eius abſtulerat, & ille jam decimus in hereditate ſucceſſerat. In partibus Babiloniæ habebat poſſeſſionem ſedes Apoſtolica, vnde tantum balſami redditum annuatim capiebat, quod ſufficeret illuminādæ lampadi ante altare ſancti Petri apperiæ, & ſemper ardenti. Hanc poſſeſſionem accepta pecunia Papa diſtraxit, & penſionē à Romanis quā acceperat ſolebat, amiſit. Aliquanto pòſt cùm idem Papa ante ſanctum altare quaſi devotus aſtaret, orans, ecce terribilis & grandævus ſenex, in cujus etiam facie barba prolixior videbatur, elato brachio colaphum ei vehementer incuſſit, & ait. Tu extinxiſti lucem meam ante me, & ego extinguo

Papa à S. Petro percuſſus.

lucernam tuam ante Deum, moxque diſparuit. Protinus ille corruit, & paulo pòſt obiit.

Puerulus quidam quinquennis Hubaldi nobiliſſimi viri, qui mecum degit in eremo, filius, in meo monaſterio factus fuerat monachus. Hic cùm in ſtratu ſuo quieviſſet veſpere, mane in piſtrino clauſis vtrinque januis inventus eſt. Dicebat ſe illuc à quibuſdam hominibus ad magnū convivium deductum, vbi omnes epularum deliciæ videbantur; ibiq; eum manducare fecerūt. Dicebat etiam, quòd eum vſque ad caſtellum, quod ſuperenunet monti, deferentes, ſuper ipſum tintinnabulum, quod juxta in excelſo dependet, depoſuerant. In Bononiæ partibus duo quidam amici ac compatres diſcumbebant: quibus allatus eſt gallus. Quod pulmentū vnus illorum, accepto cultello, vt mos eſt, in fruſta deſecuit, tritumque piper cum liquamine ſuperfudit. Quo facto alter ait. Profectò compater, ſic explicuiſti gallum hunc, vt ipſe Petrus, etiamſi adveniret, curare non poſſit. Cui mox intulit alter. Planè non modò ſi B. Petrus, ſed etſi ipſe Chriſtus imperat, gallus hic numquam reſurget. Ad hanc vocem repētè gallus vivus, & plumis coopertus exilivit, alas percuſſit, & cecinit, plumas excuſſit, totumq; liquamen ſuper eos qui convaſcebantur aſperſit. Illico ſacrilegi blaſphemi in conſperſione piperis lepra percuſſi ſunt: quæ plaga lepræ etiam in poſteros eorum hereditaria permanſit vſq; ad obitum. Vnde in famulatum ſubacti ſunt Bononienſis Eccleſiæ, quæ B. Petri inſignitur vocabulo.

Gallus coctus ſuſcitatur.

Quidam inſtitores Venetiæ cum applicuiſſent, viderunt leonem ſpiris draconis non procul à littora involutum, atq; ibi violenter à dracone in ſpeluncam. Pandoces autē, qui repente ad hoc ſpectaculum convenerant, audacter draconem invadunt, & perimunt, & leonem liberant. Qui nō ingratus, per aliquot dies, quibus pandoces illic morati ſunt, quotidie pellem vnam animalis à ſe captii advexit. Quidam cum coadiutore ſuo ad ligna cædenda pergebat: & ecce ſerpens trabalis magnitudinis, duobus attollens colla capitibus, in eos impetum fecit. Vnus autem eorum, qui tenebat ſecurim, vnum caput ejus abſtulit, & mox ei ſecuris ad terram cecidit: quam ſerpens iratus mox altero capite mordicus apprehēdit, & ſpiris ſuis eum involvens in ſpeluncam ſuā tulit. Qui dum traheretur, clamabat ad ſocium, vt eum defenderet, vel ei ſecurim quam tenebat in manibus daret. Qui timens noluit, ſed fugit: & idcirco à ſacerdotibus tamquam mortis reus exilium ſubire coactus eſt. Hucvſque de Petro Damiano. Nunc ad hiſtoriæ conſequentiam redeamus. Sigebertus. Hoc anno inceptum eſt Cœnobium ſancti Salvatoris in inſula, quæ dicitur Aquicinctus, à viris illuſtribus Sichero & Galtaro. Hoc tempore in Oriente Turci ſuper Arabes & Saracenos invaluerunt; & Armeniam & Syriam incurſantes, multas vrbes & ipſam Antiochiam ceperunt. Henricus Imperator in Pentecoſte conventu habito Moguntiæ decrevit Hildebrandum à papatu deponendum: & Longobardiam petens, Guibertum Ravennæ Epiſcopū pro Hildebrando Papam deſignat.

Hildebrandus Papa quaſi divinitus revelatū ſibi prædixit, hoc anno falſum Regem eſſe moriturum: verum quidem, ſed fefellit eum de falſo Rege conjectura, ſecundum ſuum velle ſuper Henrico Rege interpretans. Res enim Henricus Saxonibus gravi prælio congreditur, & in congreſſu falſus Rex Rodulfus cum multis Saxoniæ principibus extinguitur.

Sigeberti verba.

Magnus terræ motus cum gravi mugitu terræ factus eſt 6. Calendas Aprilis prima hora noctis, portendens imminens malum, quod in toto orbe inſonuit, & vnde terra doluit & doluit. Henricus enim Imperator ad debellandum Papam Hildebrandum Italiam petit: contra quem Papa vrbibus & caſtellis munitis ſe ad rebellandū accingit. Eumque Romam hoſtiliter adeuntem non recipit. Henricus autem expugnatis vrbibus & caſtellis, quæ contra ſe pro Hildebrando erant, Romam Leoninam obſidet. Guillelmus. Quo audito Guiſcardus Boimundi Romam tetendit: cujus fama territus Henricus cū falsō Papa fugit. Redit Hildebrandus, ſed non multò pòſt iterum ab Henrico fugatus eſt. 1081.

In Gallia Hermannus miles corona ſibi impoſita poſt Rodulfum in Saxonia tyrannidem exercet, Marianus Scotus chronicam ſuam à nativitate Chriſti inchoatam vſque ad hunc annum perduxit, qui erat ætatis ſuæ annus 56. multùm laborans errorem corrigere de annis Domini, qui invenitur in cyclo Dionyſij: quem facile eſt videre, hinc poſitis ab eo annis Domini ſecundum cyclum Dionyſij, altrinſecus autem ſecundum veritatem Evangelij. 1082.

Henricus Imperator capta Roma Leonina, Romam obſidet. Condicto inter Imperatorem & Papam die, ad cauſam inter eos diſcernendā, cùm per diſſimulātia Papa inter eos non conveniret, Romani & multi Italiæ populi à Papa deſciſcunt. Qui fugiens ad Nortmannos in Apulia ſe contulit. Romani Imperatorem vrbe receperunt, & eorum judicio Hildebrandus Papatu abdicatur: Guibertus Papa efficitur, & Clemēs nominatur. His qui pro Imperatore erant contendentibus juſtè Hildebrandum eſſe depoſitū, tamquam majeſtatis reum: qui contra Imperatorem, alium Regem ordinaverunt, & rebellandi audaciam aſſumpſerunt: his autem qui contrà ſentiebant reclamantibus, vniverſalem Papam, non vniverſali judicio, ſed paucorum judicio, laicali tonſura, imperiali potentia non poſſe amoveri à pōtificatu; & quod gravius eſt, in locum vevientis Epiſcopi alium ſuffectum contra canonicam auctoritatē agere, & cetera id genus. Henricus Rex patricius Romanorum conſtituitur, & à Clemente ſuo in Imperatorem benedicitur. Comes Montenſis Balduinus vxorem ducit Idam. 1083. 1084.

Henricus Imperator Moguntiæ Regali & Synodali conventu habito, exigit ab omnibus, vt Hildebrandum deponant, & Guiberti ordinationem ſubſcripto approbent: cujus aliqui manu & ore faventes, corde tamen Hildebranno adhærebant. Hermannus Metenſi ſibi abſenti abjudicato Epiſcopatu, iterum vrbe pulſus Imperator in Epiſcopatu Metenſi . . . . mercenarium ſuppoſuit, ſed non audierunt oves Chriſti vocem alienorum. Imperator Saxones aggreditur. Illi pacē petunt & impetrant, pacti quod omnibus pro hac rebellione proſcriptis ſua reſtituerentur. Quod quia factum non eſt, iterum rebellant, incentore præ cunctis Echerto Comite Imperatoris cōſanguineo. Gisleros ex clero ſancti Lamberti in Anglia Epiſcopus Anglorum odiis innocens impetitur; & in celebrando Miſſam ab eis quaſi alter Stephanus Papa martyrizatur. Non dicit in qua civitate hoc factum ſit;

Imperatoris impietas in Papam & in Metensē Epiſcopum.

& mirum eſt, quod Guillelmus, qui hiſtoriã Anglorũ huius temporis ſcribit, nihil de iſto refert. Hildebrannus Papa, qui & Gregorius 7. apud Salernum exulans moritur.

Guilelmus. Vir apud Deum felicis gratiæ, & apud homines auſteritatis fortaſſis nimiæ. Denique ſcribit, quòd inter eum & Imperatorem primi tumultus initio illum ſonipedem & forficas cum ſcopis portantem, nec ſaltem foribus admiſerit, abominatus hominem ſacrilegum, & ſororij inceſti reum. Quæ repulſa multorũ necis cauſa fuit. Sigebertus. De hoc ita ſcriptum reperi. Volum' vos ſcire, qui Eccleſiaſticæ curæ ſoliciti eſtis, quod Dñs Apoſtolicus Hildebrannus Papa, qui & Grego. 7. nunc in extremis poſitus vocauit ad ſe vnum de 12. Cardinalibus, quem multum diligebat præ cæteris; & confeſſus eſt Deo & S. Petro, & toti Eccleſiæ, ſe valde peccaſſe in paſtorali cura, quæ ei ad regendum commiſſa erat: & ſuadente diabolo contra humanum genus odiũ & iram concitaſſe. Poſtea verò ſententiam, quæ in orbe terrarum effuſa eſt, pro augmento charitatis cœpiſſe dicebat. Tunc demũ miſit prædictum confeſſorem ſuum ad Imperatorem, & ad totam Eccleſiam, vt optaret illi indulgentiã: quia finem vitæ ſuæ aſpiciebat, & jam citò induebat ſe Angelicám veſtem, & dimiſit ac diſſoluit omnia jura ... bannorum ſuorum Imperatori, & omni populo Chriſtiano, viuis & defunctis, clericis & laicis; & juſſit ſuos abire de domo Deoderici, & amicos Imperatoris aſcen-

1096. dare. Saxones vrbem Linaburch obſidentes, vt Epiſcopum ipſius Albertum expulſum à ciuibus ſedi ſuæ reſtituant, Henricus Imperator aggreditur: ſed exercitus diuinitus exterritus ceſſit; & ceciderunt ex eis pluſquam quatuor millia, quatuordecim tantum à parte Saxonum occiſis. Nimia aquarum inundatio multis in locis damno & periculo fuit. Nam & in Italia tãta fuit illuuies, vt rupes liqueſcentes plures villas ruina ſua deſtruerent. Deſiderius Abbas Caſ-

Victor 3 Papa 163. ſinenſis fit Papa 163. & ſedit menſibus duobus; qui & Victor tertius, vt ait Sigebertus, diſſenteria diſſolutus non multò pòſt moritur. Guillelm'. Ad primam miſſam exagitatus neſcio quo diſcrimine cecidit; calice, ſi dignum eſt credere, veneno infecto. Sigebertus. Anſelmus Lucenſis Epiſcopus Hildebranni cooperator indefeſſus, apud Mantuam exulans moritur; qui in Ieremiam & in Pſalmos tractatus edidit; & doctrinam Hildebranni libro luculento confirmavit. Cujus ſanctitas miraculis declarata eſt. Domeſticæ aves, pavones, gallinæ, & anſeres à domibus ſe extraneantes, omnes fiunt ſylvaticæ. Auguſtinus in lib. 3. de Civitate Dei ſimilia portentũ narrat contigiſſe, dicens. [Antequam ſe adverſus Romam ſociale Latium commoveret, omnia animalia humanis vſibus ſubdita, canes, equi, aſini, boves, & quæcumque alia pecora ſub hominum dominio erant, ſubitò efferata, & domeſticæ lenitatis oblita, relictis tectis libera vagabantur: & omnem non ſolum alienorum, verum etiam dominorum averſabantur acceſſum: nec ſine exitio vel periculo audentis, ſiquia de proximo vrgeret. Quanti mali ſignum fuit, ſi hoc ſignum fuit; quod tantum malum fuit; ſi etiam ſignum non fuit.]

1097. Inter Imperatorem & Saxones vario eventu ſæpe pugnatur. Venitianis meditantibus auferre corpus ſancti Nicolai à Myrrhea Lyciæ à Turcis deſolata, Barenſes ciues præoccupaverunt *Translatio* nos, numero 47. ab Anthiochia Myram ve- *corporis ſan-* nientes, qui à 4. tantùm monachis ibi inventis *cti Nicolai.* extorſerunt ſibi oſtendi tumbam ſancti. Qua eſtracta, oſſa ſancti Nicolai in olei liquore natantia integro numero extraxerunt, & Barim cum gloria detulerunt. Facta eſt hæc tranſlatio anno 745. à depoſitione ſancti Nicolai. Tranſlationẽ ejus ſcripſit Ioannes Archidiacon' Barinæ Eccleſiæ, jubente Vrſione Barenſis & Canoſinæ Eccleſiæ Archiepiſcopo. Miſſus eſt tunc temporis quidã ex Palatinis magnatibus ab Imperatore ſuo, cui parebat terra Myræorum. Hic veniens oravit S. Nicolaum, vt ei aliquã ſui particulam dignaretur oſtendere, quam oſculari valeret. Miniſter igitur Eccleſiæ cùm penicolo extraxiſſet aliquid de liquore vrnæ, dens vnus extractus eſt: quem in aurea pyxide magnatus ille abſcondit, & ſuper altare quod ibi erat poſuit. Paulolum pòſt aſpiciẽs, vidit de pyxide oleũ manare, & involuit eam pallio, putans ſic poſſe ſtare oleum; ſed tantò magis manavit. Deſperavit igitur ſe poſſe habere in occulto, quod ſibi Dominus manifeſtauerat. Cui S. Nicolaus in viſione apparuit, dicens. Ecce poſtulationi tuæ ſatiſfeci, ſed ex parte non poteris: quia nõ permitto ſic minutam particulam à mẽbris aliis ſeparari. In craſtino dentem vbi poſuerat nõ invenit. Igitur Barenſes cum tribus navibus negotij cauſa ibant Antiochiam, Inſulam Cacavam adierunt, deinde ad inſulas Mageſtias venerunt, deinde ad loca Macri ... port' S. Georgij à Barinis quinque milliaribus diſtat. Poſitum eſt corpus S. Nicolai à *Miracula* transferentibus in Eccleſia S. Benedicti: vbi pri- *S. Nicolai.* mo die pluſquam triginta infirmi ſanati ſunt. Homo quidam de Anconitanis partibus curvato corpore, manuum & pedum carens officiis, oſculatus capſellam ſanatus eſt. Sacerdos de Camerino territorio, guttam patiens in ſpina, veniens Barum ad ſanctum; ex quo venit ad eum locum, vnde Barum poteſt aſpici, cœpit paulatim erigi, perveniтq; totus ſanus. Parentes advexerunt puerum dæmoniacum ab Amalfa, qui ſanatus eſt in loco ſupradicto, vnde Barum primò videtur; vbi crux erat poſita ab iis, qui ſanati erant. Sanati ſunt de quodam caſtello infantula vna toto corpore debilis; & puerulus, qui nullum edulium poterat in ſtomacho retinere. Quidam pauperculus à Dirachio vxorem ſuam omnibus mẽbris debilem, præter linguam, ſanam reduxit. Sanata eſt mulier de Dalmatia leproſa. Ancillula Sipõtini cujuſdam dorſo incurvata ſanata eſt. Sanata eſt mulier fœta, & lacte carens: ſanatus puerul' cujuſdam de Macerienſibus, qui nunquã greſſus poterat movere naturales: ſanatus quidã pauper Tarenti manens, pedibus non valens incedere, & vix potens ſedere; dicente ad eum in ſomnis quadam imagine. Quare non vadis Barum? Quomodo, inquit, poſſum? Vade, inquit, quia potes; & ſurrexit ſanus. Miles quidam perdiderat res aliquas: ſuſpicans autem hoc feciſſe quẽdam ſuum ſatellitem, tibiã ejus ſica perauſſit ictu ancipiti. In quo vulnera vermes innati, tibiam reddebant vlceroſam. Qui veniens ad Sanctum, ſanatus eſt. De Gallia Ciſalpina ſanatæ ſunt duę mulieres; vna cæca, & altera dæmoniaca. Quæ autem fuerat cœca, obtulit Sancto oculos argẽteos, cum lapidibus pretioſis.

Sigebert. Eodem anno piſces in aquis mor- 1098. tui ſunt. In Hiſpania Rex Galliciæ Auſal. Saraccnos

Saracenos fortiter debellat, & Toletum maximã
eorum vrbem per aliquot annos obſeſſam tandẽ
expugnat, & cultum Chriſtianitatis in eo dilatat.
Vrbanus 2. Papa 164. Vrbanus 2. Papa 164. ſedit annos 11. menſes 4.
Guillel. Hic Odo priùs fuit Archidiaconus Re-
menſis, deinde Prior Cluniacenſis, pòſt Epiſco-
pus Oſtienſis. Sigebert. Odo ex monacho Clu-
niacenſi Epiſcopus Oſtienſis contra Imperatorẽ
& Guibertum fit Papa, nomine Vrbanus. Hinc
in Eccleſia ſcandala, & in regno augeſcunt diſſi-
dia; dum alter ab altero diſſidet; dum regnũ
Sigebert. invehitur in Pontificem. & ſacerdotium diſſentit; dum alter alterum ex-
communicat; alter alterius excommunicationem,
aut ex cauſæ, aut ex perſonæ præjudicio contem-
nit: dumq; alter in alterum excõmunicandi au-
thoritate magis ex ſuo libitu, quàm ex juſtitiæ re-
ſpectu abutitur, authoritas illius qui dedit ligã-
di & ſolvendi poteſtatem deſpicitur. Nimirum,
vt pace omnium bonorum dixerim, hæc ſola no-
vitas, ne dicam hæreſis, necdum in mũdo emer-
Iob 34. ſerat, vt Sacerdotes illius, qui dicit Regi apoſta-
ta, & qui facit regnare hypocritam propter pec-
cata populi, doceant populum, quòd malis Re-
gibus nullam debeant ſubjectionem; & licet eis
ſacramentum fidelitatis fecerint, nullam tamen
debeant fidelitatem; nec perjuri dicantur, qui cõ-
tra Regem ſenſerint; imò qui Regi paruerit, pro
excommunicato habeatur: qui contra fecerit, à
noxa injuriæ & perjurij abſolvatur.
1089. Godefrido Godefridi gibboſi ex ſorore nepoti
tandẽ ducatus datur. Annus peſtilens, maximè in
Occidentali parte Lotharingiæ: vbi multi ſacro
igne interiora conſumente computreſcẽtes, exe-
ſis mẽbris inſtar carbonum nigreſcentes, aut mi-
ſerabiliter moriuntur, aut manib' & pedibus pu-
trefactis & trũcatis miſerabiliori vita reſervantur.
Multi verò mẽbrorum contractione diſtorti de-
1090. mentantur. Henricus Imperator ad debellan-
dos adverſantes ſibi Italiam petit. Hermannus
Tyrannus à Saxonia Lotharingiam repetens, ad
concitandos regni motus laborat. Qui dum mu-
ro cujuſdam caſtelli incautè approximat, jactõ è
turri ſaxo in capite percutitur, & moritur. Metis
corpus S. Clementis primi Epiſcopi ab Apoſto-
lis illic ordinati inventũ levatur. In Saxonia Ec-
bertus Comes, dum fideles Imperatoris bello in-
ſequitur, & ipſe perimitur. Sterilitas frugum ter-
ræ augeſcit, & fames paulatim irrepit. Henricus
Imperator in Italia caſtella & munitiones adver-
ſantium ſibi expugnat: Mantuam quoque obſi-
1091. det; & capit. Robertus filius Guiberti Regis An-
gliæ, vivente adhuc patre, Normanniam ſibi ne-
gari ægrè ferens, in Italiam iratus abiit, vt duce-
ret filiã Bonifacij Marchionis: cujus auxilio pa-
tri adverſaretur. Hac verò ſpe fruſtratus, Philip-
pum Regem Francorum contra patriam excita-
vit: quare benedictione genitoris, & Anglia ca-
ruit, poſt mortẽ ejus Normania vix retenta. Ri-
chardus alter filius Guillelmi cervos in nova fo-
reſta venans, tabidi aëris nebula morbum letha-
lem fertur incurriſſe. Locus eſt, quẽ Guillelmus
pater deſertis villis, & ſubrutis Eccleſiis, per 30.
& eo ãpliùs milliaria in ſaltus & luſtra ferarũ re-
degerat. Pro quo peccato Guillelmus filius ejus,
Peccatũ Regis Angliæ in filios vindicatum. qui poſt eum regnavit, & Richardus nepos ejus,
filius Roberti Comitis Normaniæ ibidem perie-
runt: primus ſagitta pectus ictus, ſecundus arbo-
ris ramuſculo collũ trajectus: vel, vt quidam di-
cunt, equo pertranſeunte ramis appenſus. Fi-
liæ Guillelmi fuere Cecilia Cadomenſis Abba-
tiſſa, Conſtantia Britanniæ Comitiſſa, quæ au-
ſteritate juſtitię provinciales in mortiferã ſibi po-
tionem exacuit, Adala Bleſenſis Comitiſſa, quæ
apud Marcenniacum ſanctimonialis habitum
ſumpſit. Quarta Atoldo promiſſa, ante nuptias
obiit. Quinta Adelfonſo Galiciæ Regi juncta,
virgineam mortem impetravit à Deo. In cujus
defunctæ genibus callus repertus eſt ex crebra
oratione. Igitur extremo vitæ tempore habitans
Rex Guillelmus in Normannia, contraxit ini-
micitias cum Rege Francorum Philippo: qui de
illo ait. Rex Angliæ jacet Rothomagi more ablu-
tarum partu feminarum cubile fovens; jocatus
in ejus ventrem, quem potione alleviarat. Quo
perſtrictus convitio, reſpondit. Cùm ad Miſſam
poſt partum iero, centum millia candelarũ ei li-
babo. Non multò pòſt menſe Auguſto Franciam
aggreſſus, Medaucum oppidum injectis ignibus
cremavit: vbi ipſe, dum propiùs flammas ſuccẽ- *Vltio divina in Regem incendiarium.*
deret, calore foci, & autumni inæqualitate mor-
bum nactus eſt. Dicunt quidam, quòd prçruptã
foſſam ſonipes ejus tranſiliens, interranea ſeſſoris
diruperit; quia in anteriori parte venter protu-
berabat. Incentoribus Saxonici belli omnib'
pené peremptis, Saxones perçſi malorum, com- 1092.
poſita inter ſe pace quieſcunt ab omni motu bel-
lorum. Dõnus Ivo S. Quintini Belvacenſis Præ-
poſitus ab Vrbano Papa conſecratus, fit Carno-
tẽſis Epiſcopus. Guillel. Rex Anglorum vir ſin-
gularis cenſuræ & ſeveritatis obiit: cui ſuccedit
Guillelmus filius ejus. Auctor. Guillelmus dicit,
Mortuus eſt Guillelmus Rothomagi 8. Idus Sep-
tembris, anno regni ſui 22. vitæ 59. anno Domi-
ni 1087. Corpus ejus per Sequanam Cadomum
delatum eſt, & ibi humatum: quem tamen locũ
quietis ſine calumnia impetrare nõ potuit. Nam
miles quidam, ad cujus patrimonium locus illa
pertinuerat, clara voce rapinã conteſtans, ſepul-
turam inhibuit, dicens, locum ſibi ab eo violen-
ter ablatum. Vnde ab Henrico, qui ſolus ex filiis
Regis aderat, centum libræ argenti militi perſo-
lutæ ſunt. Robertus primogenitus tunc in Fran-
cia contra patrem bellabat; Guillelmus antequã
pater expiraret in Angliam enavigaverat. Eo tẽ-
pore in provincia Vualarum inventum eſt ſepul-
crum Vualveani, qui fuit Arturi nepos, & regna-
vit in ea parte Britãniæ, quæ adhuc Vualveia vo-
catur. Hic à fratre & nepote Hẽgeſtij regno pul-
ſus eſt, licet miles fuerit nominatiſſim'. Sepulcrũ
ejus ſuper oram maris inventum eſt 14. pedes lõ-
gum. Sepulcrum autem Arturi nuſquam viſitur.
Guillelmum filium Regis Guillelmi Lanfrancus
Archiepiſcopus nutriuit, & militem fecit: & die
Coſmæ & Damiani in Regem ſacravit. Erat ita
liberalis, vt prodigus; ita magnaminus, vt ſuper-
bus; ita ſeverus, vt ſævus. Parum Deum revere-
batur, homines nihil: cùm Danarimẽdus ſit om-
ni tempore, homo pro tempore. Veſtium ſuarũ
pretium in immenſum extolli volebat, dedignãs
ſiquis alleviaſſet. Quodam mane calceatur' no- *Superbia & ſtoliditas Regis.*
vas caligas, quæſivit à cubiculario, quanti con-
ſtarent, cumque ille reſpondiſſet tres ſolidos, in-
dignabundus & fremens, fili, ait, meretricis, ex
quo habet Rex caligas tam vilis pretij. Vade &
affer mihi emptas marca argenti. Ivit ille,
& multò viliores afferens, quanti præceperat
emptas, mentitus eſt. Atqui, inquit Rex, iſtæ
regiæ majeſtati conveniunt. Itaq; ex eo cubicula-
rius pretium veſtimentorum ejus pro voluntate
numerabat, multa perinde ſuis vilitatibus nun-

dinans. Tandem exhauſtus expenſis, ad rapinas
convertit animum, adjuvante eum in hoc ſcelere
Ranulfo clerico, ex infimo genere hominum lin-
gua & calliditate provecto ad ſummũ: quo au-
ctore ſacri Eccleſiarum honores, mortuis paſto-
ribus venumdati. Nam audita morte cujuſlibet
Regis Angliæ perdita vita. Epiſcopi vel Abbatis, confeſtim clericus Regis
eò mittebatur, qui omnia inventa ſcripto exciperet,
omneſq; in poſterum redditus fiſco regio in-
ferret. Subſtituebaturque in loco defuncti quili-
bet, non pro morum, ſed pro nummorum experi-
mento. Sequebantur curiam effeminatorũ ma-
nus, & ganeonum greges: vt rectè à quodam ſa-
piente dictũ ſit. Curia Regis Angliæ non eſt ma-
jeſtatis diverſorium, ſed caoletorum proſtibulũ.
Ad dedecus illius temporis pertinet, quod Anſelmus
Archiepiſcop' iſta corrigere conatus, ſed ſocieta-
te ſuffraganeorũ deſtitutus, ſpõte diſceſſit, nequi-
tiæ tẽporis cedens. Qui cùm jamjãq; navigaturus
in portu ventos expectaret, juſſu Regis, vt præ-
do publicus expilatus eſt, manticis omnibus &
bulgis in medium prolatis & exquiſitis. Judæos
quos à Rothomago pater ejus Londoniam tran-
ſtulerat, cùm in quadam ſolemnitate eum adi-
ſent, [illegible] cta offerentes, auſus eſt animare ad
conflictum contra Chriſtianos: pronuncians,
quia ſi viciſſent, in eorum ſectam tranſiret. Ma-
gno ergo timore Epiſcoporum & Clericorum
res acta eſt, pia ſolicitudine fidei Chriſtianæ ti-
mentium. De quo certamine Judæi nihil præter
confuſionem retulerunt: quamvis multoties ja-
ctitarint, ſe non ratione, ſed factione ſuperatos.
Robertus frater ejus cum aggredi vellet iter Je-
roſolymitanum, Normanniam ei invadatus eſt
pro pecunia decem millium marcarum. Qua
propter importabilis penſionis edictum per to-
tam Angliam cucurrit. Cumque Epiſcopi & Ab-
bates frequenter Regem adirent, de hoc queri-
moniam facientes, reſpondit ille. Numquid nõ
habetis ſcrinia auro & argento compoſita, oſſi-
bus mortuorum plena? Igitur capſas ſancto-
rum nudare coacti ſunt; crucifixos deſpoliare;
calices conflare; non in vſus pauperum, ſed in
fiſcum Regium. Venationes quas primò indul-
ſeras, adeo prohibuit, vt capitale eſſet, cervum
prendidiſſe. Propter hæc & hujuſmodi ſæpe à
ducibus contra eum conjuratum eſt. Guillelmus
de Oy proditionis apud Regẽ accuſatus, delato-
rẽque ad duellũ provocans, exoculatus & exte-
ſticulat' eſt. Hæc delatio plures innocẽtes invol-
vit, quorũ vn' fuit Guillelm' de Alderia, homo
decoſus & compater Regis. Qui patibulo affigi
juſſus, Oſmundo Epiſcopo Saleſberiæ con-
feſſus, & per omnes Eccleſias oppidi flagellatus,
diſperſis ad inopes veſtibus, ad ſuſpendium nu-
dus ibat, delicatam carnem frequentibus ſuper
lapides genuflexionibus cruentans, Epiſcopo &
populo ſequenti ad locum ſupplicij, ait. Sic
Deus adjuvet animam meam, & à malis liberet,
ſicut de re qua accuſor, immunis ſum. Audita
diſcordia, quæ erat inter Vrbanum Papam &
Guibertum Ravennatem, debitũ Romanæ ſe-
di negavit, pronior tamen in Guiberti gratiam:
quæ fuit prima cauſa diſſidij inter eum & Anſel-
mum. Secundo anno regni ejus ingens terræ-
Terræ motus mirabilis. motus 3. Idus Auguſti totam Angliam exterruit,
horrendo miraculo, vt ædificia omnia emin' re-
ſilirent, & mox priſtino modo reſiderent. Secu-
ta eſt inopia omnium fructuum, tarda maturitas
frugum, vt vix ad feſtũ S. Andreæ meſſes recon-
derentur. Quarto ejus anno fuit tumultus ful-
gurum, motus turbinum. Idibus Octobris apud
Vincelcumbam ictus de cœlo emiſſus turris la-
tus tanta vi impulit, vt debilitata materia in con-
finio tecti * ingens ad humanæ groſſitudinis mo- * *foramen*
dum efficeret. Quo ingreſſus, trabem maxi-
mam in fragmina per totam disjecit Eccleſiam,
& crucifixi caput cum dextra tibia, & imaginem
ſanctæ Mariæ dejecit. Secutus eſt fœtor intole-
rabilis. Tandem monachi felici auſu irrumpen-
tes, benedictæ aquæ aſpergine inimici præſtigias
effugarunt. Fuit quoque diſcordia ventorum
inter ſe diſſidentium ab Euroauſtro veniens 16.
Calendas Novembris, qui Londoniæ pluſquam
ſexcentas domos effregit. Cumulabantur Eccle-
ſiæ cum domibus, maceriæ cum parietibus. Idẽ
furor ventorum tectum Eccleſiæ ſanctæ Mariæ,
quæ ad arcus dicitur, pariter ſublevavit, & duo
ibi homines obruti: ferebãturque tigna cum tra- *Mirabiles*
bibus per inane, mirantibus qui longè, timẽtibus *ventorum*
qui prope ſtabant. Quatuor tigna ſex & 20. *effectus.*
pedes longa tanta vi pariter in humum impacta
ſunt, vt vix 4. pedes extarent, mirabile viſu,
quomodo duritiem ſtratæ publicæ perruperint,
eo ibi ordine poſita, quo in tecto ab artifice fu-
erant collocata; quæ ob impedimentum tranſe-
untium ad planiciem terræ decleta ſũt, quòd ali-
ter erui nequirent. Quinto ejus anno eadem vi-
olentia fulminis apud Saleſberiam tectum tur-
ris Eccleſiæ omnino dirrecit, multamque mate-
riam labefactavit; quinta die poſtquam eam de-
dicaverat Oſmundus, præclaræ memoriæ Epi- 1093.
ſcopus. Conradus filius Imperatoris Hen-
rici in Italiam ſe ad patris ſui adverſarios contu-
lit. Quæ res priores patris ſui victorias multùm
obſcuravit, & vires ejus extenuavit. Baculus
ignitus à Meridie ad Aquilonẽ per cælum ferri
viſus eſt Calendis Auguſti, prima hora noctis.
Guillelmus. Sexto Guillelmi Regis anno tantũ
fuit in Anglia diluvium, ex abundantia imbriũ,
quantum nullus meminerat. Mox accedente
hieme fluvij ita ſunt congelati, vt eſſent pervij
equis & quadrigis, & plauſtris. Gelu reſoluto
ex impetu glacialium fruſtorum pontes effracti.
Gerardus Epiſcop' Cameracenſis obijt, cui Gual- 1094.
cherus ſuccedit: ſed ipſo poſtea ab Epiſcopatu
pulſo Manaſſes ordinatur Epiſcopus. In Gallia
& Germania gravis hominum mortalitas facta
eſt. In Italia, illi qui ad Imperatorem ab hoſtibus
ejus ſe tranſtulerant, eo ad Galliam reverſo om-
nes pene ad hoſtes ejus rurſum tranſeunt, & mu-
nitiones ab eo expugnatas contra eũ muniunt.
Guillelmus. Septimo anno Guillelmi Regis
propter tributa, quæ Rex in Normannia poſi-
tus edixerat, agricultura defecit, qua deficiente
ſecuta eſt fames. Qua creſcente ſucceſſit morta-
litas hominum, adeo crebra, vt deeſſet morien-
tis cura, mortuis ſepultura. Tunc etiam Vualẽ-
ſes in Normannos efferati, Ceeſtrenſem pagum,
& partem Seleſberienſem depopulati ſunt, &
Angleſiam armis obtinuerunt.
Sigebertus. Fames diu concepta validiſſimè in- 1095.
gravatur, & fit annus calamitoſus, multis fame
laborantibus, pauperibus per furta & incendia
ditiores graviter vexantibus. Cum valido vẽ-
torum turbine etiam terræ motus factus eſt me-
dia nocte 4. Idus Septembris. Rex Anglorum à
fratribus ſuis bello ſulleuatur in Normannia &
Anglia. In multa terrarum parte ſecundo nonas
Aprilis circa diluculum ſtellæ perplures de cælo

in terram cecidiſſe viſæ ſunt. Inter quas vnam maximã labi in terram cùm quidã in Franciaſtuperat, & notato loco vbi labi viſa eſt, cùm aquã ibi fudiſſet, fumum cum fervoris ſono inde exiremagis ſtupuit. Henricus Lovanienſis Comes patemitur. Rex Hungarorum moritur. In comitatu Namurcenſi panem ſubcinaricium quaſi ſanguine infectum vidimus. Vrbanus Papa per Burgundiam & Franciam Concilijs habitis Hildebranni decreta renovat, & confirmat: & Philippũ Regem Francorũ, qui vivente vxore ſua alterius viventis vxorẽ ſuperduxerat, excõmunicat. Guillelmus. Fulco fuit antiquus Comes Andegavorum; qui ſenex Ieroſolymam adiit. Ibi à duobus ſervis ſacramento coactis, vt quæ juberet facerent, per publicum tractus eſt nudus ad ſepulchrum Domini, Turcis ſpectantibus. Alter teſtem ligneum collo ejus intorſerat, alter flagris terga expoliata vrgebat. Inter hæc ille clamabat. Accipe Domine miſerum Fulconem perjurum tuum, fugitivum tuum. Domum tamen contra deſidarium ſuum placidè regreſſus eſt. Poſt aliquot annos filium habuit Gofridum, cognomento Martellum. Quod cognomen ſibi vſurpaverat, quia videbatur omnes ſibi obſiſtentes felicitate quadam contundere. Nam dominum ſuum Comitem Pictavienſem aperto marte cepit, ferreiſque vinculis innodatum ad ignobilis pacis conditiones coëgit vt Burdegala civitate cederet, & finibus ejus: & de ceteris annuum vectigal penſitaret. Qui captus pro ferri injuria, & ciborum inopia poſt triduum defunctus eſt. Cujus novercam Martellus duxit, fratres in tutelam ſuſcipiens. Mox Theobaldi Comitis Bleſenſis ingreſſus limites, vrbem Turonicam obſedit, & ipſum in eadem. Qui captus, & in ergaſtulo recluſus, vrbem ſibi, omnibuſque ſuis hæredibus in perpetuũ abjuravit. Iſte Gaufridus moriens Ganfrido ſororis ſuæ filio Comitatum dedit: qui ſimplex fuit & imbellis. Hujus frater Fulco ducatum corripuit: cognominatus eſt Rachet, quia germani ſimplicitati crebrò infrandens, ad vltimum honore ſpoliatum perpetua tenuit in cuſtodia. Hic Fulco habuit vxorem, quæ relicto eo Philippo nupſit Regi Francorum. Qui amore ejus ita captus eſt, vt illa ſibi in omnibus imperaret, dum ipſe omnibus alijs imperare cuperet. Denique omnium digitis ſe notari, & ab omni orbe Chriſtiano ſe excommunicari propter ejus libidinem aliquantis annis paſſus eſt. Filij hujus Fulconis fuerunt Gelfridus, Martellus, & Fulco. Primus inſidijs ſuorum necatus eſt. Erant eo tempore in Nanneris civitate duo clerici nondum patientibus annis presbyteri, literis ſtatim inſtructi, inter ſe multum amici. Hi pactum inierunt inter ſe, vt vter eorum prior moreretur, altari vel vigilanti vel dormienti appareret infra 30. dies. Data acceptaque corporali fide. Nec multò pòſt vnus obiit. Trigeſimo die aſtitit alteri vigilanti, & neſcio quid operis molienti mortuus vultu exangui & pallido. Qui prior vivum compellans, agnoſcis me, inquit? Agnoſco, ait ille, & miror, quid tandiu moratus fuiſti. Ille priùs moram excuſans, Tandem, ait, tandem venio; & adventus meus ſi volueris tibi fiet commodus, mihi omnino infructuoſus. Nam ſempiternis deputat' ſum ſupplicijs. Ego, ait alter, te juvabo precibus, jejunijs, & eleemoſynis multis. At ille reſpondit, Sine pœnitentia ſunt judicia Dei. In inferno dum rotat aſtra polus, dum pulſat littora pontus, pro criminibus meis puniar. Si totus mundus mihi remedia exquireret, æterna tamen & innumera pœnarũ genera patiar. Et vt aliquam ex meis innumerabilibus pœnis agnoſcas, en vna: protenditque manum ſanioſo vlcere ſtillantem. Videturne, inquit, tibi levis? Cumq; ille levem ſibi videri referret; ipſe mortuus curvatis in volam digitis, tres guttas defluentis tabi ſuper eum jaculatus eſt. Quarum duæ tempora, vna frontem contingentes, cutem ſicut ignito jaculo penetrarunt, foramen nucis capax efficientes. Illo magnam pœnã eſſe, doloris clamore proteſtante, Hoc, inquit mortuus, erit tibi quamdiu vixeris, & pœnarum mearum grave documentum; & niſi neglexeris, ſalutis tuæ ſingulare monimentum. Vade ergo dum licet, & muta habitum ſimul & animũ; & eſto monachus Rhadonis apud S. Melanium. Cumq; vivus ad hoc reſpondere nollet, mortuus eũ oculi vigore perſtringens, Si dubitas, inquit, converti, miſer, lege literas iſtas. Et hoc dicens, manum tetendit teterris notis inſcriptam: in quibus Satanas, & omne inferorũ ſatellitiũ omni eccleſiaſtico cœtui gratias de tartaro emittebant: quòd cùm ipſi in nullo ſuis voluptatibus deeſſent, tum tantum numerum ſubditarum animarum paterentur ad inferna deſcendere, prædicationis incuria, quantum numquã retroacta viderant ſecula. His dictis loquentis aſpectus diſparuit: audiens omnia vendens, & dans pauperibus, ſanctum Melanium adiit, & monachus ibi factus optimè cõverſat' eſt. Item Guillelmus. Hoc anno, id eſt anno Domini 1095. Vrbanus Papa venit in Galliam, & celebravit Concilium, apud Clarum montem: in quo inter cetera ſtatutum eſt, vt Epiſcopi, Abbates, vel aliquis de Clero, aliquã Eccleſiaſticã dignitatem de manu principum vel quorumlibet laicorum non accipiat: & vt clerici in duabus civitatibus vel Eccleſiis præbendas non habeant. Vt nemo ſimul ſit Abbas & Epiſcopus. Vt Eccleſiaſtica dignitas à nullo vendatur aut ematur. Vt nullus cujuſlibet ſacri Ordinis carnali commercio vtatur: vt eis auferantur Eccleſiæ dignitates, qui ſcienter à ſe vel à parentibus ſuis emptas habuerint. Vt eis ignoſcatur, qui hoc ignoraverint à canonibus prohibitum. Vt nemo Laicorum à Capite jejunij, nemo Clericorum à Quinquageſima vſque in Paſcha carnes comedat. Vt in ſabbato Paſchæ nonniſi poſt nonam Officium celebretur. Vt ab Adventu Domini vſque ad octavas Epiphaniæ, & à Septuageſima vſque ad octavas Paſchæ, & à prima die Rogationum vſque ad octavas Pentecoſtes, & à 4. feria Occidente ſole omni tempore vſque ad feriam 2. Oriente ſole ... cuſtodiatur. Vt qui Epiſcopum ceperit, omnino exlex habeatur. Vt qui ſacri Ordinis viros, vel eorum famulos ceperit, anathema ſit. Vt qui Epiſcoporum vel Clericorum morientium bona ceperit, anathema ſit. Vt nemo in Epiſcopum eligatur, niſi Presbyter, aut Diaconus, aut Subdiaconus: & cui natalium dignitas ſuffragetur, niſi maxima neceſſitate, & licentia Papæ. Vt filij presbyterorum vel concubinarum ad presbyteratum non provehantur, niſi priùs ad religioſam vitam intraverint. Vt qui ad Eccleſiam vel ad crucem confugerit, data membrorum impunitate juſtitiæ tradatur, vel innocens liberetur. Vt vnaqueq; Eccleſia decimas ſuas habeat, nec ad alterã

Pœnitentia memorabile exemplum.

Damnatus clericus ſocio apparet.

Quanta inferni pœna.

Concilij Claromontani decreta.

tranſeant. Vt laicus decimas non vendat, nec retineat. Vt pro ſepultura mortuorum pretium nõ exigatur. In eodem Concilio excommunicavit Papa regem Francorum, & omnes qui eum vel regem vel dominum ſuum vocauerint, & ei obedierint. Similiter & illam maledictam conjugem ejus; & qui eam Reginam vel dominam vocauerint, donec ad emendationem venerint; vt alter ab altero diſcedat. Similiter Guibertum Rauennatem, qui ſe Papam appellarat, & Henricum Imperatorem, qui eum manutenat, & ceteros, qui eis conſentiunt. Poſt hæc ſermonem habuit ad populum, exhortans eos ad crucẽ ſumendam, inter cetera dicens. Vt ait Salomon. Nihil timidius nequitia, nihil laborioſius. Nunc à vobis par labor atque metus pretio maiore petuntur. An neſcitis, quod viuere hominibus calamitas, mors felicitas eſt? Mors enim bonis accelerat patriam, malis reſecat malitiam. Sigebertus, Ecclipſis lunæ facta eſt 3. Id. Februarij, & rurſus 3 Idus Auguſti. Occidentales populi dolentes loca ſancta Ieroſolymis à Gẽtilibus prophanari, Turcos etiam Chriſtianorũ jã multa ex parte invaſiſſe; innumerabiles vna inſpiratione cõmoti, & multis ſignis ſibi oſtẽſis alij ab alijs animati, Duces, Comites, potẽtes, nobiles & ignobiles, diuites & pauperes, liberi & ſerui, Epiſcopi & clerici, ſenes & juvenes, pueri & puellæ, omnes vno animo, nullo angariante, vndique concurrunt: ab Hiſpania, à Prouincia, ab Aquitania, à Britania, à Scotia, ab Anglis, à Normannia, à Francia, à Lotharingia, à Burgundia, à Germania, à Longobardia, ab Apulia, & ab alijs regnis, virtute & ſigno ſanctæ crucis ſignati & armati, vltum ire parant injuriam Dei in hoſtes Chriſtiani nominis: & quantò quiſque hactenus ad exercendã mũdi militiã erat pronior, tantò nunc ad exercendam vltro Dei militiã fit promptior, firmiſſimaque pace interim vbique compoſita, & primò Iudæos in vrbibus in quibus erãt aggreſſi, eos ad credendum in Chriſtum compellunt. Credere nolentes bonis privant, trucidant, vrbibus eliminant. Aliqui Iudæorum zelo tenendæ legis patriæ ducti, ſe mutuò trucidant; alij ad tempus ſe credere ſimulantes, pòſt ad Iudaiſmũ revolvuntur. Eminebant in hoc Dei hoſtico Dux Lotharingiæ Godefridus; & fratres eius Euſthachius & Balduinus, Anſelmus de Ribodi monte, Balduinus Comes Montenſis, Robertus Comes Flandrenſis, Stephanus Comes Bleſenſis, Hugo magnus frater Philippi Regis Francorum, Robertus Comes Normannorum, Raimundus Comes ſancti Ægidij, Boamundus dux Apuliæ. Guillelmus. Nunquam tot gentes in vnam cojecit ſententiam. Opinionem hominum vincebat numerus; quamuis æſtimarentur ſexageſies centum millia; qui omnes Ieroſolymam pergebant. Raymundus fuit filius Vuilelmi, antiquiſſimi Toloſæ Comitis: cujus vxor Almodis multinuba primùm nupſit Arelatenſi Comiti, mox huic Guillelmo; cui cùm duos peperiſſet filios, Barcinonenſem Comitem præ hoc elegit. Guillelmus iſte moriens Guillelmo filio ſuo dedit Comitatum. Toloſanum, Raimundo Caturcẽſem: cui idem poſtea adjecit virtutibus ſuis Arelatenſem, & Narbonenſem, & Provincialem, & Lamovicenſem. Toloſam quoque à germano ſuo poſtea emit. Ex vna pellicum ſuarum filium habuit Bertranum, quẽ heredem ſibi conſtituit. In vltima ætate ſua vxorem duxit filiam

Sermo Papæ ad populum

Sap. 17.

Numerus cruce ſignatorum incredibilis.

Regis Tarraconenſis. In hac via Ieroſolymitana primus omnium laicorum crucem accepit, armatus ab Epiſcopo Podij, qui curã Vrbani Papę ſuſceperat in prædicationa, poſtquam idem Vrbanus in itinere ad Concilium Claromontenſe obiit. Erat autẽ inter alios Comes Montiſolienſis, vir omni corporis obſcœnitate infamis, nec ideo minus in aliorum delicta inexorabilis: qui pro delicto patris modico puerulum in obſidatum accipiens, eum excæcavit, oculos miſelli nefandis vnguibus abrumpens.

Sigebertus. Cometes in Occidente apparuit tota prima hebdomada Octobris. Nimia aquarum inũdatione autumnalis ſatio impeditur; & ſterilitas frugum terræ ſequitur. Exercitus Dei terminos Paganorũ aggreſſus viriliter agit. Primum bellum fuit eis ad pontem Farfar fluminis 9. Calẽdas Martij: vbi multi Turci occiſi ſunt. Secundum bellum fuit eis apud Nicæam 3. nonas Martij; in quo etiam Pagani victi, Nicæa capta, & Laodicia. Et cùm eſſent plusquam trecenta millia armatorum in exercitu Chriſtiano, tanta eis rerum omniũ ſuppetebat copia, vt aries vno nummo, bos vix duodecim nummis venderetur. Guillelmus. Turci jam 40. annis Bithyniã poſſederant, quæ eſt pars minoris Aſiæ, quam Romaniã dicunt. Hujus domin⁹ erat tunc Solymanus. Abjectis autem arcubus, continuis tribus diebus fugerunt Turci. Soldanus autem apud Perſas eſt, qui apud Romanos Auguſtus, totius Orientis & omnium Saracenorum rector. Quorum, id eſt Perſarum imperium, ideo vt æſtimo, tãdiu durat: quia gens illa parum bellicoſa, & vivacis ſanguinis inops, ſemel acceptum dediſcere neſcit ſervitium; ignorans, vt ait Lucanus, ideo datos, ne quiſquam ſeruiat, enſes. Hoc anno, qui fuit annus 10. Guillelmi Regis Anglię 2. apparuit cometes Calendis Octobris 15. diebus, majorem crinem emittens ad Orientem, minorem verſus Euroauſtrum. Apparuerunt & aliæ ſtellę, quaſi jacula inter ſe emittẽtes. Eodẽ anno Anſelmus * Angliæ tenebras errorum fugiens Romam ivit. Baldricus ex Burgulienſi Abbate Dolenſium Archiepiſcopus, qui ſcripſit hiſtoriã Ieroſolymitanam, dicit, quòd Turci, qui Ieroſolymis erãt, ſepulchrũ Domini ſinebant paulò honorificentiùs ſervari, non quia multùm de religione Chriſtiana curabant: ſed quoniam ſic vtilitatibus & cupiditatibus ſuis ſatisfaciebant, per oblationes advenantium, qui imperium ſuũ jam vſque Antiochiam dilataverãt. Dicit etiam, quòd Epiſcopus Podienſis, nomine Haimarus, primus omnium in ipſo Concilio Claromõtenſi licentiã ab Vrbano Papa accepit eundi Ieroſolymam. Dicit etiam, quod anno Domini 1095. pridie nonarum Aprilium feria 4. luna 25. viſus eſt ab innumeris inſpectoribus in Galliis tantus ſtellarum diſcurſus, vt grando, niſi lucerent, pro denſitate putarentur, quas quidam opinati ſunt cecidiſſe. Quidam motum earum motum chriſtianitatis interpretati ſunt. Anno enim ſubſequẽte & Synodus Auernis habita eſt, & via inchoata. Porrò ante hanc Synodum generale Concilium celebraverat idem Vrbanus Papa apud Placentiam. Exceſſit autem medicina modũ; quia pluſquam debuit, in quibuſdam voluntas eundi Ieroſolymam ſubrepſit. Nam & multi Eremitæ, & Recluſi & Monachi, domiciliis ſuis non ſatis ſapienter relictis, ire viam perrexerunt. Quidam tamen orationis gratia ab Abbatibus ſuis acce-

* primas

Epiſcopus Podienſis primus iter Ieroſolymitanum ſuſcepit.

Qui & quot cruce ſe ſignarint.

pra licentia profecti ſunt; plures autem fugiendo ſe ſubduxerūt. Multi enim de genere plebea crucem ſibi divinitus innatam jactitando oſtentabant; quod & idem quędam de mulier eulia pręſumpſeraot; quod omnino falſum eſſe deprehenſum eſt. Alij verò ferrum calidū inſtar crucis ſibi adhibuerūt, vel peſte jactantiæ, vel bonę voluntatis oſtentatione. Boamundum verò Roberti Guiſcardi filium, Rogerij ducis fratrem ſecutus eſt Tancredus nepos ſuus; & Richardus de Principato. In duobus primis prælijs prævaluerunt Turci contra generoſ ſine Rege & ſine duce. Primò apud Caſtellum Exerogorga, quod omnibus incolis vacuum Christiani invenerāt omnibus copijs refertum. Quòd verum timore an induſtria incolæ reliquiſſent, incertum eſt. Fons & puteus quo caſtellum ſuſtentabatur, extra erat. Quo Chriſtianis ublato, Rainald* quidam, quem ducem ſibi fecerant, cum Turcis conſiliatus eſt, vt fratres ſuos illis proderet, ſi poſſet, & trāsfugeret ad eos. Multi ibi apoſtatæ facti ſunt; alij vel ſagittati ad ſignum, vel venundati, vel captivi abducti. Hanc primam perſecutionem paſſi ſunt Chriſtiani 3 Calendas Octobris. Audientes autem Turci, quòd Petrus Eremita, & Galterus, cognomento Sine habere, in civitate, cui nomen Civitot, prope Nicenam eſſent, ierunt contra eos, & accurrentes obvia venerunt Galtero, quem cum multis peremerunt. Petrus verò jam Conſtantinopolim redierat: quoniā illi acquieſcere gens litigioſa nolebat. Turci autem caſtellum Civitot obſederunt, & ceperunt, & Chriſtianos ibi inventos vel occiderunt, vel captivaverunt. Et hoc item paſſi ſunt Chriſtiani menſe Octobri. Dum hæc agerentur, Godefridus cum fratribus ſuis Balduino & Euſtachio, & Balduinus de Monte cum turmis ſuis per Hūgariam commeantes, Conſtantinopolim appropinquabant. Podienſis Epiſcopus, & Comes Raimundus per Sclavaniam gradiebantur. Hugo magnus, & Comes Flandrenſis Robertus, & alius Robertus Comes Normannorum cum ſuis Romam pręeuntes, In Apuliā devenerunt. Audiens Boamundus famam adventus eorum, ſingulorū probitatibus ſignisque perſcrutatis, pallium optimum ſibi præcepit afferri; quod per particulas conciſum, crucem vnicuique ſuorum diſtribuit, ſuamque ſibi retinuit. Imperator Conſtantinopolitanus Alexis malum exercitui Dei machinabatur. Ventum eſt Caſtoriam, vbi Natale Domini celebrarunt. Inde in Palagoniam caſtrū munitiſſimum hæreticorum, omnibus bonis refertum. Quo radicitus diruto, venerunt ad flumen Bardarum; vbi Tancredus cum ſuis Imperatoris ſatellites fugavit; & quoſdam peremit, quoſdam vinctos Boamundo præſentavit. Hoc bellum factum eſt feria 4. in capite jejunij. Inde ventum eſt ad Surram civitatem, vbi ſufficiēs habuere mercatum. Ibi Boamundus cum duobus Corpalatiis amicitias iniit. Inde ventum eſt ad civitatem Cuſa feria 4. ante cœnam Domini. Venerunt Nicæam pridie nonas Maij. Obſeſſa eſt civitas per ſeptem hebdomadas, & tres dies, & tandem capta, & à Chriſtianis Imperatori Alexio reddita: qui Turcos, qui ab ea ad ſe refugerant, in pace ſuſceperat. Inde ad quemdam pervenit pontem exercitus Dei. Tertia die Turcos innumeros oſtenderunt, Saracenos, Angulanos, Perſas, trecenta & ſexaginta millia, & Arabes innumeros. Cæſa ſunt ibi barbarorū multa millia. Cecidit ibi Guillelmus Marchiſus frater Tancredi, & Gaufrid* de Monteſcabioſo, & multi alij. Turci jactitant ſe de Francorum ſtirpe genitos, & eorum pauos à Chriſtianis te deſcendiſſe; nulloſque naturaliter militare debere, niſi ſe, & Francos. Factum eſt hoc prælium Calendis Iulij. Inventum eſt in eorum tentoriis auri & argenti plurimū, equi, boves, & cameli, mulę, verveces, & aſini, & copioſa ſupellex. Solimanus autem Solimani ſenioris filius de Nicæa fugiens invenit Arabum decem millia, quibus fugā perſuaſit; & venientes ad civitates & caſtella, in quibus morabantur Suriani Chriſtiani, dicebāt eis ſubdolè, devicimus Francos, & ſic intra portas eorum recipiebantur. Ingreſſi autem domos eorum & Eccleſias deprædabantur, & auferebant eis omnia concupiſcibilia, & filios & filias His auditis, Chriſtiani eos inſequentes venerūt Iconium, inde ad civitatem Erachiam, quæ Turcis abjectis illis ſe reddidit. Deinde venerunt Tharſum Tancredus & Balduinus frater ducis Godefridi, & ceperunt eam. Ibi per contentionem Balduinus Tharſum ſolus obtinuit. Tancredo autem non multo poſt redditæ ſunt duæ civitates, Azera, & Mamiſtia, & caſtella plurima Aliis optimatibus reddita eſt civitas Alphia Quam petiit miles quidā terrę illius indigena, nomine Simeon, & accepit. Deinde venerunt ad Cæſaream Cappadociæ, quæ ad ſolum uſque diruta erāt. Ruinæ tamen adhuc demonſtrabant, quid fuerit. Deinde venerunt ad pulchram & optimam civitatem Plaſtentiam: quam Turci tribus hebdomadibus obſederant, ſed erat inexpugnabilis. Hęc illico patuit Chriſtianis. Hanc Petr* de Alfia petiit, & accepit. Deinde ventum eſt ad Coxon nobilem & copioſam civitatem quæ illis reddita eſt. Deinde venerunt in vallem Antiochiæ. Petrus autem de Roaſa declinās ab aliis, intravit vallē de Rugis; inventoſque ibi Turcos quàmplurimus ſuperavit & fugavit, & Armenij reddiderunt illi Ruzam civitatem, & quędā caſtella. Major autē exercitus cū magna difficultatē venit in vallem Antiochiæ, quæ eſt Syriæ metropolis, Guillelmus. Hæc poſt Romam, & Conſtantinopolim, & Alexandriam, quarto in loco cunctis per orbem civitatibus prælata eſt. Fluvius ibi eſt, qui modò Farnus, olim Orons dictus eſt, duodecimo ab vrbe milliario pelago influens, fluentis rapacibus, & ipſo impetu frigidioribus, ſalubris auræ tēperie civitati medetur, commeatum navium oppidanis invehens. Perſeverantiam obſidentium quantolibet tempore deridet. Eſt præterea ipſa civitas mœnibus tuta, montibus ardua. Eccleſia beati Petri, & Eccleſia beatę Mariæ, quandiu ibi Turci fuerunt, illibatæ manſerunt. Baldericus, Hanc primò obſedit Boamundus 3. Cal Novembris 4. feria à tribus portis. Erant in civitate Armenij multi, & Suriani Chriſtiani quidem, ſed Turcis obnoxij. Qui fugam ſimulantes audacter exibant in caſtra mendicantes, & caſtrorum explorantes cōſilia, in vrbem reportabant Quod multùm nocuit Chriſtianis. Ibi in caſtris tanta fames facta eſt, quòd aſelli onus vendebatur octo purpuratis, qui valent denariorum 120. ſolidor. Gullelmus carpentarius & Petrus Eremita latenter aufugerunt; quos inventos Tancredus appręhendit, & inhoneſtè conviciatos & coactos redire compulit. Quintum bellum factum eſt ante Antiochiā, in quo multi Turci occiſi ſunt, & equitum

Antiochia Syriæ metropolis.

capti;in quo bello nulli fuerũt Turci pedites, ſed omnes equites. Centum capita paganorũ miſſa ſunt legatis Admirabilis Babyloniæ. Factum eſt hoc prælium Idibus Februarij feria 2. ante caput jejunij. Præterea Turci in alio bello peremerunt plusquam mille Chriſtianos. In ſexto iterum prælio victi Turci, vbi mortui ſunt Principes Turcorum duodecim, quos Admiralios vocant, & mille quingenti milites fortiſſimi, defenſores civitatis. Chriſtiani burdones quatuor equorum capitibus onuſtos miſerunt ad portũ, vbi erant legati de Babylonia. Armanios & Surianos, qui neceſſaria in civitatem abundanter deferebant, Tancred⁹ cepit, & omnia eis abſtulit. Facta eſt ergo fames in civitate.

Ciſtercienſis Ordinis ortus. Sigebertus. Ex cœnobio Moliſmenſi viginti & vnus monachi cum patre ipſius monaſterij Roberto Ciſtercium devenerunt. Qui venerabilis Hugonis Lugdunenſis Archiepiſcopi, & ſedis Apoſtolicæ tunc legati, & religioſi viri Galterij Cabilonẽſis Epiſcopi, & Odonis ducis Burgundiæ freti conſilio, authoritate roborati, inventam eremum in Abbatiam conſtituere cœperunt, præfato Roberto conſtituto in Abbatem ab Epiſcopo Cabilonenſi ordinato; aliis ſub ipſo in eodem loco ſtabilitatem firmantibus. Sed nõ multò poſt idem Robertus requirentibus eum monachis Moliſmẽſibus, juſſu Vrbani Papæ, & Galteri Cabilonenſis Epiſcopi licentia Moliſmum reducitur, & Albericus in locum eius ſubſtituitur. Guillelmus. Tempore Guillelmi 2. Regis Angliæ cœpit Religio Ciſtellenſis. Pertinet autem ad gloriam Angliæ, quòd talem virum genuerit, qui hujus Religionis auctor fuit & mediator. *Guillelmus iſte ſalſa veris miſcet.* Is fuit Hardingus nomine, à puero Sotebarnæ monachus. Poſtea pannos illos pertæſus, Scotiam, mox Frãciam contendit: vbi aliquot annis ſtuduit. Deinde Romam cum clerico conſorte profectus eſt: qui eundo & redeundo quotidie totum Pſalterium cantabant. Deinde Burgundiam regreſſus, Moliſmo novo & magno monaſterio ſe totondit. Ibi cùm ei quædam proponerentur obſervãda, quæ non erant de Regula, cœpit earum rationem inquirere, & tandem de quibuſdam ſuperfluis cum vno & alio diſputavit, vt Abbatem ipſum, & alios 22. in ſuam ſententiam induceret. Igitur Ciſtellas venere, locũ priùs ſalinoſum; & ibi ſteterunt ſuffragio Archiepiſcopi Viennenſis, qui nunc Apoſtolicus eſt. Abbas tandem; qui cum eis vacarat, à ſuis monachis requiſitus, ad eos redijt, quaſi coactus, ſed volens. Omnes qui eum eo venerant de Moliſmo, cum illo regreſſi ſunt: præter octo, qui ſibi Abbatem conſtituerant Albericum quemdam de ſuis, Priorẽ verò Hardingum, qui & Stephanus.

Baldericus. Erat in obſeſſa Antiochia quidam Admiratus Turcorum, nomine Pyrrhus, qui fœdus amicitiæ per fideles internuntios cum Boamondo inierat. Fama ejus allectus hic Boamũdo filium ſuum miſit obſidẽ, & reddidit ei tres turres quas tenebat: & ſic capta eſt civitas. Caſſianus autem Dux Turcorum inter fugientes delituit; cujus caput Armenij abſtulerunt, & Boamũdo detulerunt. Corbaranus autem princeps paganorum qui ad auxilium Antiochiæ confluxerant, accepta licentia ſæviendi in Chriſtianos à Califa gentis ſuæ apoſtolico, innumeras gentes ſibi coagulaverat: inter quas & Admiratus Ieroſolymitanorum, & Rex Damaſcenorum. His Antiochiam appropinquantibus, Soliſadolus Caſſiani filius, dedit Corbarano municipium fortiſſimum, quod vrbi imminebat. Quo facto Corbaranus civitatem obſidet: ad quem venit mater ejus centenaria, auguratrix & ſortilega, prædicẽs ei, quòd ſi pugnaret cum Chriſtianis, ſuperandus eſſet ab illis. Metu Saracenorum aufugerunt de exercitu Chriſtianorum demiſſi per murũ, Guillelmus de Gentamenil, & Albericus frater ejus, Guido Triſſelius, & Lambertus pauper perpetuò è proprio; appellati deinceps Funambuli. Fames in civitate prævaluit: cuidam verò Sacerdoti apparuit Dominus cum beatiſſima Genitrice ſua, & Petro Apoſtolo, cruce ſuper caput Domini reſplendente: exprobrans beneficia quæ Chriſtianis contulerat, & ingratitudinem eorum cum mulieribus fornicantium. Cumque minaretur ſe vindicaturum de illis, & mala ſua illis redditurum; mater miſericordiæ, & beatus Petrus ceciderunt ad pedes ejus, ſupplicantes, ne pro paucorum culpis cunctis iraſceretur. Qui precibus eorum acquieſcens dixit presbytero. Vade & dic populo meo. Lupanar & proſtibulum, & omnem à vobis removete abuſum, & infra quinque dies, ſi versi fueritis ad me, convertar ad vos, & opportunum vobis providebo auxilium; & interim quotidie decantent, Congregati ſunt inimici noſtri, & gloriantur in virtute ſua: contere fortitudinem illorum Domine, & diſperge illos; vt cognoſcant, quia non eſt alius, qui pugnet pro nobis, niſi tu Deus noſter. Diſperde illos in virtute tua, & depone eos protector noſter Domine. *Reſponſoriũ Eccleſiæ.* Cuidam etiam peregrino, nomine Petro, apparuit S. Andreas Apoſtolus, demonſtrans ei locum in Eccleſia beati Petri, in quo invenienda erat lancea Salvatoris. Nõ multò pòſt ignis de cælo cadere viſus eſt in caſtra Turcorum nocte. Panis paximatius & permodic⁹ Bizantheo vẽdebatur. Equinæ carnes & aſininæ pro imperialibus computabantur. Gallina 15. ſolidis, ovum duobus ſolidis, nux inglans appretiabatur denario. Hanc paſſionem continuam toleraverunt diebus 36. Stephanus interim Comes Bleſenſis propter infirmitatem ſeceſſerat apud Alexandretam, quæ non longè abeſt ab Antiochia convaleſcendi gratia. Cujus reditum omnes expectabant, quia vir conſilij erat. Qui vt audivit Turcos civitatem circumvallaſſe, latenter montana conſcendit, & feſtinanter clandeſtinus diſceſſit, putans ſuos defeciſſe, vel in brevi defecturos fore; & perveniens ad Imperatorem, qui cum magna multitudine Græcorum & Gallorum in auxilium noſtrorum veniebat, perſuaſit ei, vt reverterentur. Hanc offenſam & hanc infamiam Stephanus idem tactus poſtea contritione cordis & confeſſione, ſediens à patria in Ieruſalem piavit, & ſic omnibus ſatiſfecit. Tredecim homines laborioſi & ſtrenui foderunt à mane vſque ad veſperam, & invenerunt lanceam Domini nimis altè infuſſam. *Lancea Domini inventio.*

Nunc apparet, illam opinionem falſam eſſe, quam ſuperiùs poſuit Guillelmus Malmeſberienſis de Lancea Caroli magni, quæ ferebatur eadem eſſe, quæ Dominico lateri Centurionis manu impacta, paradiſum mortalibus aperuit. Hæc enim lancea modo invẽta, vt ait Sigebertus, à tempore Apoſtolorũ viſa non fuerat. Quomodo autẽ ibi infoſſa fuerit, vel à quo, vel quando, non memini me legiſſe. Quòd autem Guillelmus dicit, illam Lanceam Caroli, quæcumque fuit, lateri Dominico Centurionis manu impa-

Ioa. 19
Qui latus Domini aperuerit.

ctum, miror valde cur dixerit; cùm Evangelium Ioannis apertè dicat, quod vnus ex militibus lancea lat' ejus aperuit. Vnus inquit, ex militib', nō vnus ex Centurionibus: niſi fortè miles & Centurio fuit. At de beato iſto ſic legitur in martyrologio, Idibus Martij. apud Cæſaream beati Longini militis, qui lancea latus Domini aperuit. De iſto ſic legitur in actibus ej'. Longinus miles, qui Lancea latus Domini perforavit, militabat Centurioni, qui aſtans cruci credidit. Quod dum percuſſiſſet, & vidiſſet mirabilia quæ fiebant, percutiens pectus ſuum, dixit magna voce. Verè filius Dei eſt hic: & recedens à militia credidit; audiens ab Apoſtolis fidem, quę eſt in Domino. Non igitur Centurionis, ſed manu Longini militis impacta eſt lancea illa lateri Dominico, nec

Mat. 29 poſtea ante hoc temp' in vſu alius hominis fuit, nec principis, nec privati. Dum autem Chriſtiani exirent de civitate ad pugnam contra Corbeianum, quędam dulcis pluviola tanquam roſcida ſtilla cecidit ſuper eos, equos & equites ita lætificans, vt equi hinnirent, & equitum animi exhilaraſcerent. Erat enim pluvia illa tam ſubtilis & modica, vt magis ſentiri potuerit, quā videri, velut quædā guttulæ rorantes Non multò pòſt ab ipſis montibus exire viſus eſt exercitus innumerabilis, equis albis inſidentes, & in manibus vexilla candida præferentes. Cujus agminis duces erant ſanctus Georgius, & ſanctus Demetrius, & ſanctus Mercurius; ille qui Iulianū apoſtatam interfecit. Victi ergo Turci fugarunt. Ibi capti ſunt equi multi, oves & boves, & gazę innumeræ, & in civitatem reductæ. Factum eſt hoc prælium 4. Calendas Iulij, in vigilia Apoſtolorum Petri & Pauli. Miſſus eſt Hugo magn' ad Imperatorem Alexium, vt civitatem Antiochiam acciperet, & pactiones illibatas conſervaret. Non multò pòſt mortuus eſt in Antiochia Epiſcopus Podienſis. Poſt hæc Comes S. Ægi-

Qualis & quanta Antiochia.

dij ſubiecit ſibi Albarā civitatē Saracenorū non ignobilem. Infra civitatem Antiochiam ſunt 4. montanæ ſatis altæ; in quarum vna, ſublimiori ſcilicet, caſtellum eſt, quod omni premineт civitati: deorſum civitas eſt decenter ædificata, & duplici muro circumdata. Murus interior ampl' & altus, & quadris lapidibus compactus: in quo

* *turres*

ſunt quadringētæ quinquaginta *formoſis mœniis venuſtatæ, & defenſæ propugnaculis Murus exterior non eſt tantæ celſitudinis, ſed tamē admirandæ venuſtatis. Continet in ſe trecentas

In Antiochia. 240 *Eccleſiæ.*

& quadraginta Eccleſias. Patriarcham habet; cujus Patriarchatui ſubjiciuntur 153. Epiſcopi. Ab Oriente 4. clauditur montanis: ab Occidēte civitatis muros præterfluit fluvius Farfar. Octoginta & 5. Reges eam conſtruendo ſublimaverunt; quorum maximus & primus Antiochus à quo denominata eſt. Hāc Chriſtiani per 8. mēſes & diē vnum obſederant & ceperant. Poſtea in ipſa civitate jam capta Gentiles obſeſſos eos tenuerunt per tres hebdomadas. In qua obſidione tantus confluxit gentilium exercitus, vt nullus copioſiorē meminerit ſe vidiſſe, vel audiſſe. Requieverunt in ea Chriſtiani 5. menſibus & 9. diebus. Poſt hæc ventum eſt ad Marram civitatem opulentam, quæ capta eſt hora veſpertina die ſabbati 3. Idus Decembris. Morati ſunt Frāci in ea menſem integrum, & tres dies. Ibi mortuus eſt Oriensis Epiſcopus. Ibi paſſi ſunt Chriſtiani famem validam, vt Turcorum carnes comederent. Comes ſancti Ægidij ſpreta contentione, quam habebat cum Boamundo de Antiochia civitate, exivit de Marra cum peregrinis hominibus nudis pedibus Idibus Ianuarij. Rex Cæſareæ fecit cum illis pacem. Poſt hæc prædati ſunt in quodam Caſtello animaliū 5. millia, & alimenta multa, & caſtrenſes dederunt exercitui equos, & aurum plurimum, & multam pecuniam. Inde venerunt ad urbem Cephaliam, pulcherrimam, & bonis omnibus plenam; quam cives reliquerunt & fugerunt. Franci ea potiti venerunt in vallem quamdam uberem; vbi dies 12. quiaverunt. Deinde caſtellum quoddā invenerunt vacuum hominibus, ſed bonis omnibus plenum; frumento, vino, & oleo, & farina, & hordeo. Ibi fecerunt Purificationem ſanctæ Mariæ. Ibi miſerūt ad eos nuntios ſuos Rex de Camela civitate, & Rex Tripolis: cujus dona recuſaverunt. Inde venerunt ad oppidum Archæ. Vbi 14. milites Chriſtiani Turcos 60. vicerunt. Poſt hæc fecerunt pacem cum Admiralio Gibelli. Poſtea Rex Tripolis dedit eis trecentos peregrinos, & mercatum eis præſtitit. Poſt hæc venerunt ad civitatem Baruc, & inde ad Sagittā, inde ad Sur, & inde ad Accam, inde ad Caſtellum Caiphas, & inde juxta Cæſaream, vbi die Pentecoſtes 4 Calend. Iunij quieverunt. Inde ad Ramlerā, juxta quā civitatulā honorabile monſtratur Eccleſia, in qua pretioſiſſimū beati Georgij corpus quieverat, vbi à paganis decenius martyrium, vt dicitur, conſummavit. Ibi Epiſcopum de novo reſtituerunt; cui decimas facultatum ſuarum obtulerunt; quia non habebat, vnde viveret. Ramlera ab Ieruſalem 14 milliaris diſtat. Cūm verò ad locum ventum eſt, vnde Ieruſalem poterat aſpici, præ gaudio nimis fleverunt; & flexis genibus adorantes, terram deoſculati ſunt, & 7. Idus Iunij feria tertia eam obſederunt. 1099.

Sigebertus. Chriſtianis Turcos fortiter debellantibus, eorumque vrbes & caſtella bellando ſibi vendicantibus, contigit ibi apud quoddā munitiſſimū caſtrum, nomine Archas, ab Ieruſalem octo manſionibus ſitum, multorum corum perire; & Anſelmus de Ribodi monte lapide percuſſus in capite occubuit; hoc ſolummodo poſt acceptum vulnus ter verbū repetens, Deus adjuva me. Excreſcens autem Dei divino monitu in interiora. *Hiſpaniæ profectus, Larga Dei manu * Palæſtinæ
reſocillatus eſt: quia cives & caſtellani regionis illius legatos cū multis donariis ad eos præmittebant; parati etiam oppida vel vrbes eis tradere. A quibus Chriſtiani ſecuritate accepta, ex tributo vbilibus indicto, interim etiam multis eorū, qui ſe ſubtraxerant, ad eos apud Tyrum recurrētibus, tandem pervenerunt Ieruſalem: eaq; obſeſſa cùm laborarent, & maximè aquæ penuria, omnes ex communi decreto nudis pedibus quotidie orando circuibant Ieruſalem. Octavo igitur talis humiliationis die, obſidionis autem 39. Idibus Iulij, ſexta feria capta eſt Ieruſalem: & in

Capta Ieruſalem à Chriſtianis.

Templo Salomonis, & in portico ejus Chriſtiani cum paganis bello conſerto, tanta in eos cæde debacchati ſunt, vt in ſanguine occiſorum equitarent vſque ad genua equorum. Cumq; ordinatum eſſet, qui Ieruſalem deberent retinere; jam Principibus de repatriando tractantibus, ecce Rex Saracenorū ad debellandos eos venit Aſcalonem, cum centum millibus equitum, & quadringentis millibus peditū Quibus cum occurriſſet exercitus Domini, in quo nō pluſquā quin-

que millia equitum, & 15. millia peditum erant; Deo pro ſervis ſuis ad eum clamantibus pugnante, & nube eos ab æſtu ſolis defendente, Saraceni ſolo Chriſtianorū impetu territi, omnes projectis armis fugerunt: & in hoc 6. bello 4. Calēdas Auguſti facto cæſa ſunt centum millia paganorum. In porta verò Aſcalunę ſuffocati ſunt ad duo millia. Eorum autē qui in mari perierunt, & qui inter ſpineta ſiluarum conſumpti ſunt, incertus eſt numerus. Capta autem eſt Ieruſalem poſt annos circiter quadringentos ſexaginta, ex quo ſub Heraclio Imperatore ſecunda vice capta poſſeſſa eſt à Saracenis.

Guillelmus. Mons Sion intra vrbem Ieruſalem receptus pro arce eminet. Ibi templum Domini, & templum quod dicunt Salomonis, incertum quibus authoribus ædificata, Turcorum celebri colebantur frequentia. In tēplo Domini collocatum erat ſimulacrum Mahomet. Ibi rereti opere compacta Eccleſia ſancti Sepulchri capax, ædificata à Conſtantino magno nullam vnquam ab inimicis fidei tulit injuriam: metu vt creditur, ignis cæleſtis, qui quotannis in vigilia Paſchæ lampadibus repente ſerenus infulget. Quod miraculum quādo cœperit, vel ſi ante tempora paganorum fuerit, nullius hiſtoriæ relatione cognoſcitur. Legitur in libro Barnardi monachi, quòd ab hinc annis 151. anno ſcilicet Domini 970. idem Ieroſolymam profectus, ignem illum viderit: hoſpitatuſque fuerit in xenodochio, quod ibi Carolus magnus conſtrui juſſit: vbi & bibliothecam ingentis expenſę compegit: tantamque Ægypti, & per id locorum commemorat pacem Chriſtianos ſub dominio Saracenorum habuiſſe: vt ſi alicui vianti in mediis ſuriè triviis jumentū, quo neceſſaria deveheret, moreretur, aut deficeret, ille relictis ſarcinis ad proximam vrbem expeditus pro auxilio pergeret, omnia quæ reliquerat intacta reperturus. Quindecim primi Epiſcopi Ieroſolymitani circumciſi fuere, ſequentes incircumciſi. Caius Epiſcopus 21. primus ibi celebravit Paſcha more Romanorum. Tempore Macarij Epiſcopi 39. inventa eſt ibi S. Crux ab Helena. Cyrillus Epiſcopus 42. conſtituit Eccleſiam S. Sepulchri, & montis Calvariæ, & Bethleē, & vallis Ioſaphat. Vſque ad hunc Cyrillum omnes vocati ſunt Epiſcopi. Poſt hos ſurrexerunt Patriarchæ, quorū octavus fuit Zacharias; in cujus tempore Coſtroë Rex Perſarum deſtruxit Eccleſias Iudeæ & Ieruſalem. Cujus exercit[9] occidit 36 millia Chriſtianorum. Poſt hunc conſtitutus eſt Modeſtus ab Heraclio Imperatore. Poſt quem fuit Sophronius, cujus tempore venerunt Saraceni, & ejecerunt omnes Chriſtianos de Ieruſalem, excepto Patriarcha, quem ob reverentiam ſanctitatis ibi dimiſerunt. Illud fuit tempus, quo Saraceni totam Ægyptum, & Africam, Iudeam & Hiſpaniam, & Baleares inſulas parvaſerunt. Partem Hiſpaniæ abſtulit eis Carolus magnus: reliquam, & omnes terras quas nominavi, vſque hodie poſſident annis jam ab hinc circiter quingentis. Poſt hunc Sophronium octavo loco fuit Theodoſius; quem Bernardus præſtatus monachus dicit raptum fuiſſe à monaſterio ſuo, quod diſtabat ad Ieruſalem 15. millibus, & factum fuiſſe Patriarcham. Tunc etiam dicit fuiſſe Michaëlē Patriarcham Babylonis ſuper Egyptum, trāſlato Patriarchatu Alexandriæ in Babylonē. Poſt hunc octavo iterū loco fuit Horeſtes, in cujus tē-

Ignis cælitus fulgens in vigilia Paſcha

Epiſcopi & Patriarchæ Ieroſolymæ.

pore venit Achim Soldanus de Babylonia, nepos Horeſtis Patriarchæ, & miſit exercitum ſuū in Ieruſalem, & deſtruxit omnes Eccleſias, & avunculum ſuum Patriarcham abduci fecit in Babylonem, & ibidem occidi.

Poſt hunc fuit Theophilus, & poſt Nicephorus. Hic ædificavit caſam ſancti Sepulchri, quæ nunc eſt, favente Soldano Achim. Poſt hunc fuit Sophronius; in cujus tempore Turci venerunt Ieruſolymam, & omnes Saracenos interfecerunt, & obtinuerunt civitatem; Chriſtiani autem remanſerunt ſub dominio Turcorum. Poſt hunc fuit Euthimius, & poſt hunc Simeon; in cujus tēpore venerunt Franci, & expugnaverunt Ieruſalem, & liberaverunt eam de manibus Turcorum, & Regis Babyloniæ. Decimoquinto die Iulij capta eſt Ieruſalem. Partem ligni Domini quidam Syrus avita ſucceſſione domi cuſtoditā reddidit. Ibi dux Godefridus electus eſt in Regem, filius Euſtachij Comitis Bononienſis: qui per maternum genus ad magni Caroli ſpectabat lineam. Mater ejus Ida Godefridi antiqui Lotharingorum ducis filia, habuit fratrem Godefridum, cognomento Boëcardum. Vxor hujus Godefridi fuit Mathildis marchiſſa. Godefridus autem Idæ filius Imperatori Henrico militavit contra Papam Hildebrandum; & in oppugnanda Roma partem muri, quæ ſibi obtigerat, primus irrupit. Poſtea præ nimio labore in nimia ſiti vinum nimium hauriens, febrem quartanam nactus eſt. Audita autem fama viæ Ieroſolymitanæ, illuc ſe iturum vovit, ſi Deus ei redderet ſanitatem. Quo voto emiſſo mox vires ejus penitus refloruerunt. In Antiochena obſidione Turcum quemdam ſingularem pugnam poſcentem medium à lateribus gladio Lotharingus diſſecuit. Cujus deſecta medietate jam in armis palpitante reliquam tulit equus cui inſederat; adeò firmè Turcus ille inſederat equo ſuo. Idem Godefridus alterum Turcum æquè congreſſum, vibrato in caput enſe à vertice vſque ad inguina diffidit; & ex eodem ictu ſellam & ſpinam equi penitus diſcidit. In eadem obſidione militem quemdam ſuum pabulatum progreſſū, à leone invaſum, & clypeo ſe defendentem tandem occiſum adeo indoluit, vt venabulo feram transfoderit: quæ ſaucia, & dolore acriùs ſæviēs in eum irruit; ita quod è ferro quod extabat in vulnere tibiam ejus ſauciavit: qui mox gladio beſtiam eviſceravit. Hoc anno, qui fuit annus Guillelmi 2. Regis Angliæ 12. fluctus marinus per fluvium Tamenſem aſcendit, & villas multas cum hominibus merſit.

Godefridi robur mirabile.

Sigebertus. Guibertus & Vrbanus de Papatu Romano contendentes, moriendo vterq; finem faciunt ſuæ contentionis, Ragincrus, qui & Paſchalis, fit Papa. Magiſter Hugo. Anno Domini 1108 Indictione 76. octavo, id eſt Henrici 3. 16. ſedit Paſchalis 2 Papa 165. annos octodecim, mēſes 5. dies 7. Auctor. Sciendum, quòd Henricus iſte tertius fuit Henricorum, ſed 2. Imperatorum. Nam primus Henricus, vt ſuprà dictum eſt, Imperator non fuit, ſed tantùm Rex; & ideo dicit. anno ejus 16. quia iſte Henricus 3. hoc anno imperaverat annis 16. quamvis jam regnaſſet annis 44. Sigeber. Rex Godefridus moritur. Guillelmus. Guillelmus factus eſt Rex. Fertur otij deſuetudine ſebrem antiquā revocaſſe. Anno vno regnavit. Obiit 14. Calendas Auguſti. Tumulatus eſt ſub rupe Golgothana. Interrogatus de 1100.

Paſchalis 2. Papa 165.

ſucceſſore

ceſſore, nullum nominavit: ſed eum tantùm, qui
dignus eſſet. Poſt quem electus eſt in Regē Bal-
duinus frater ejus. Huius actus ſcripſit ex parte
Fulcherius Carnotenſis capellanus eiuſdem. Ro-
bertus autem Comes Normaniæ genus ſuum in-
delebili macula reſperſit: quia cùm eſſet filius
Regis, & ei conſenſu omnium procerum offerre-
tur regnum Ieroſolymorum, noluit accipere, la-
bores metuens. Vxorem in reditu duxit in Apu-
lia filiam Guillelmi de Converſana, elegantiſ-
ſimæ ſpeciei, ex qua tulit filium Guillelmū, qui
poſt paucos annos obiit, morbo vt aiunt, con-
tracto conſilio pellicis ex māmis ſtrictis pro af-
fluentia lactis. Poſtremò idem Robertus fatua
liberalitate conſumptis omnibus ad tantam re-
dactus eſt inopiam, vt precarium victum à bur-
genſibus nundinaretur, & tandem à fratre Hē-
rico in vinculis poſitus. Hoc anno, qui fuit vlti-
m⁹ annus vitæ Guillelmi Regis Angliæ, diabolus
viſibiliter apparuit hominib⁹ in ſaltibus & deviis
tranſeuntes allocutus. Præterea in pago Berru-
cheſtrio in villa Hauſtede, cōtinuis 15. diebus fons
ſanguinem tam vbertim manauit, vt vicinum va-
dum inficeret. Anſelmus autem Cantuarienſis
Archiepiſcopus, cum quo omnis pariter reli-
gio exulauit, venit hoc anno Maceniacum. Cū-
que ibi loqueretur cum Hugone Abbate Clunì-
acenſi, reſpondit Abbas, proxima nocte Regem
Guillelmum ante Deum ductum & adjudicatum
damnationi. Idem Rex pridie quàm periret, vi-
dit per quietem, ſe phlebotomiæ ictu ſanguiná
emittere, radiumque cruoris in cœlum vſque
pertendi, ita vt lucem obnubilaret. Eadem no-
cte monachus quidam tranſ-marinus vidit per
ſomnium, quòd idem Rex in Eccleſiam quandā
intraverat, ſuperbè & inſolenter, vt ſolebat, cir-
cumſtantes deſpiciens: tunc crucifixum mordi-
cus apprehendens, brachia illi corroſit, crura pe-
nè troncavit: crucifixum diu toleraſſe, ſed tandē
Regem pede ita depuliſſe, vt ſupinus caderet.
Regis Angliæ mors & damnatio prænuntiata. Ex cujus jacentis ore tanta flamma effuſa eſt, vt
fumeorum voluminum orbes etiam ſidera lam-
berent. Hoc ſomnium cùm quidam ei retuliſſet,
reſpondit. Monachus eſt, & cauſa nummorum
monachiliter ſomniat. Date ei centum ſolidos.
Eadem die percuſſus in ſaltu pectus ſagitta, quá
jecerat Galterus Tirians miles quidam de Fran-
cia, qui ceruum volebat percutere: qui propè
Regem ſtabat. Obiit anno Domini 1100. regni
ſui 13. vitæ 41. 4. Nonas Auguſti. Nullum ſuo
tempore Conuentum Eccleſiaſticum fieri per-
miſit. Sacros honores ſui juris eſſe dictitabat.
Eo die quo mortuus eſt, tres Epiſcopatus, & 12.
1101. Abbatias vacantes in manu ſua tenebat.

Sigebert. Guillelmo ſucceſſit in regno frater
ſuus Henricus. Robertus Comes Flandrenſium
à Ieroſolymis repatriās, detulit ſecum brachiū
ſancti Georgij Martyris, quod Eccleſiæ Aquici-
nenſi tranſmiſit. Conradus filius Henrici Impe-
ratoris adhuc patri rebellis in Italia moritur.
Henricus Imperator Henricum Lemburgenſem
ſibi adverſantem debellat; & expugnatis ejus
caſtellis eum ad deditionem cogit: ſed Impera-
tor multa ſumma gratiam ſuam redimenti etiam
ducatum Lotharingiæ donat. Guillelmus. Rex
Balduinus coronatus eſt apud Bethleem à Dai-
berto Patriarcha die natalis Domini anno 1101.
Vix tunc erant in tota militia chriſtianorū qua-
dringenti milites, & tot pedites, qui Ieruſalem
& Ramulā, & Caypham, & Ioppen cuſtodirēt.

Illo anno ſacratus Ignis in vigilia Paſchæ tarda- *Lampades diuinitus accenſa die Reſurrectionis*
uit vſque in mane Reſurrectionis Dominicæ.
Accenſa autem divinitus vna lampade ſepulchri,
mox per omnem Eccleſiam ceteræ lampades di-
vinitus accenſę ſunt. Poſtea Cæſaream Paleſtinę
cepit Balduinus. Captus eſt ibi Admiratus vrbis,
& Epiſcopus eorum, quem Archadium vocant
Ibi⁹ Turcus in collo pugno Chriſtiani percuſſus
bizanteos evomuit. Mares enim intra gingivas,
feminæ intra pudenda biſanteos abſconderant.
Subegit idem Rex poſtea Tiberiadem, Sidonem,
Accaronem, & cunctas vrbes maritimas. Venit
autem Ieruſalem ad illius impetrandum connu-
bium Comitiſſa Siciliæ, infinitas gazas ſecum
afferens. Quam tunc quidem duxit, ſed pòſt di-
miſit: quia, vt aiunt, genitalia ejus cancri mor- 1102.
bus exedebat. Roberto Flandrenſium Comite
inquietante vrbem Cameracū, Henricus Im-
perator contra eum proficiſcitur; & aliquibus
ejus caſtellis expugnatis, aſperitate inſtantis hi-
emis redire compellitur. Baldricus. Dum Bo-
amund⁹ Antiochię omni proſperitate frueretur,
omneſque affines ſuos ant vi, aut obſequenti
amore ſibi ſubjungeret, contigit menſe Iulio * Fortè *Armenium*
Gabrielem quemdam *Armedium, vt ſe & civi-
tatem ſuam Militinam ei traderet. Ad quam ſu-
ſcipiendam dum Boamundus cum paucis vadit,
circumventus inſidiis cujuſdam Admirald Tur-
corum, Daniſmanis nomine, non longè à prę-
fata vrba captus & detentus eſt. Sigebertus Le- 1103.
giæ generali conventu habito Robertus Comes
Flandrenſis in gratiā Imperatoris recipitur. Bal-
dericus. Boamundus per Dei gratiam à vinculis
liberatur. Guillelmus. Hic Boamundus adhuc
puer nil erat quod retineret; ſed etiam puerilia
xenia diſpergebat. Cum patre ſuo ad bellū Dyr-
rachium profectus eſt. Cumque oppidani fidu-
cia mœniū jactitarant, ideo vrbem illam Dyrra-
chium nuncupatam, quòd contra omnes obſidi-
ones imperterrita duraret: & ego, inquit Guiſcar-
dus Boamundi pater, vocor Durandus; & ideo
eo vſque in obſidione durabo, quo civitati no-
men auferam, vt non Dirachium, ſed mollitum
amodo dicatur. Cuius reſponſi conſtantia paue-
facti mox ei portas aperuerunt. Boamundus au-
tem captus & dimiſſus, argenteos compedes
quibus illigatus fuerat, Antiochiam ſecum detu-
lit. Non multò pòſt in Gallias venit, offerens
catenas S. Leonardo. Vxorem duxit filiam Re-
gis Francorum. Pro ſuſpicatione noxiæ potio-
nis cultellum habebat paratum, qui ante ora
comedentis infixus ſudore prodebat manubrij,
ſi aliquid certi allatum eſſet veneficij. Poſt hūc
Tancred⁹ nepos ejus præfuit Antiochiæ; cui ſuc-
ceſſit Rogerius filius Richardi. Baldricus Guil-
lelmus Comes Pictavienſis, & Stephanus Co-
mes Bleſenſis, qui ab obſidione Antiochię re-
dierant in patriam, & Hugo magnus, qui poſt
Antiochiam captam repatriaverat, & Raimū-
dus Comes Provincialis, qui poſt Ieruſalem ca-
ptā Conſtantinopolim ad Imperatorem ſe con-
tulerat, & Stephanus Comes Burgūdiæ, & mul-
ti alij nobiles & potentes viri, cum innumero
exercitu Romanię fines ingreſſi ſunt; qui per ter-
ram meantes, vrbes & caſtra ſubjugando Ieroſo-
lymam tendebant. His obſtitit Solimao Admi-
ratus, cui per primos duces interceptis Nicæa ſub-
lata fuerat. Hic cum innumera manu Tur-
corum inſidias ei tetendit. Mulieres ibi multæ
gladio perierunt, plures captivæ ductæ ſunt,

viri multi trucidati, vel ferreis cõpedibus mancipati. Ibi perdidit Comes Pictavienſis homines ſuos penè omnes, equos & mulos & iumenta;& & penè omnia quæ habebat; qui tandem Antiochiam lugubris pervenit. Comes Raimundus per devia fugiẽs cum parte ſui exercitus vix evaſit. Stephanus Bleſenſis, & Stephanus Comes Burgundiæ, & Hugo magnus, & Hugo Liciniacenſis frater Raimundi Comitis, in altera parte exercitus tramite devio Tharſum devenerunt. Ibi Hugo magn⁹ mortuus eſt. Alij proceres pergentes Ieruſalem Tortoſam ceperunt, Saracenos omnes ibi inventos interfecerunt, & de ſpoliis eorum aliquantulum recreati ſunt. Comes Raimundus Tortoſæ remanſit, & eam ſibi obtinuit: quod aliis moleſtum fuit, quia ipſe tranſitus novcrat, per quos tranſituri erant. Alij venerunt Ioppen cum Rege Balduino, qui eis obviam ierat. Qui duxit eos Ieruſalem, vbi Paſchali feſtivitate peracta redierunt Ioppen. Tunc Comes Pictavienſis, quia pauper & inops erat, & omnibus carens, domum regreſſus eſt, navẽ conſcendens. Alij quoque domum ſimiliter regredi cupientes, ventis ſe & mari commiſerunt: ſed vento reſiſtente Ioppen redire compulſi ſunt. Hi itaque apud Ioppen cum Rege erant, quando nuntiatum eſt Regi de invaſione hoſtium ſuper Ramulenſes. Rex putans præcurſores quoſdã miſſos cauſa prædæ, & facilè intercipi poſſe, cõfeſtim equum aſcendit, & cum paucis profectus. Comes autem Bleſenſis Stephanus eum præmonuit, ne incautè & abſque providentia & conſilio exiret. Cui Rex indignatus reſpondit: quòd ſi ipſe & ſocij ſui tunc eſſent in Francia, tamen ille non omitteret illos invadere. Et egreſſus eſt cũ paucis. Mox Comites præfati armati cum ſua militia illum ſecuti ſunt. Illi vix ducenti milites erant, hoſtes pluſquam co. millia. Ergo vndique ab hoſtibus cæduntur. Rex fugiens intravit Ramulam, & nocte ſolo comitatus armigero equũ velociſſimum aſcendens, qui præ velocitate Gazoli vocabatur, per medios hoſtes ſe contulit ad montana. Stephanus Bleſenſis, & Stephan⁹ Burgundienſis ibi capita perdiderunt. Hugo quoque Liciniacenſis, & Ioſridus Vindomenſis, & multi alij ibi trucidati ſunt. Alij captivi in Babyloniã ducti ſunt. De omni militia, quam Rex de Ioppe eduxerat, vix tres evaſerunt, ideſt Armiger Regis, & Luithard⁹, & vicecomes Ioppitarum. Non multò pòſt Rex Balduinus cum Hugone de Tiberiede optimo milite, qui ei in auxiliũ venerat, multos Saracenos apud Ioppen interfecit: & eodem anno civitatem Accaron ceperunt, auxilio Ianuenſium & Piſanorum.

Varij bellorum in infideles exitus.

1104. Quidem Clericus de Vendopera, cùm ſtuderet in ſcholis apud Lugdunum, vidit in viſione noctis quandam vallem ſub quodã monte, ſuper quem civitas quædam pulcherrime ſita erat: cujus aſpectus nimiùm delectabat intuentes, ita vt quiſquis eam videret, de conſpectu illius ſatiari non poſſet, & modis omnibus laboraret, quomodo ad illam pervenire valeret. Interea vidit fluvium quemdam ſub pede montis, imò circa pedem, currentem. Quem dum circuiret, quærens artem, quomodo illum tranſmearet, vidit ſuper ripam fluminis 12. pauperes, ſive 14. lavãtes in flumine tunicas ſuas. Inter quos erat quidam veſte candidiſſima indutus, multum aliis diſſimilis, qui adjuvebat illos in tunicarum ſuarum ablutione: qui poſtquam adjuverat vnũ, ibat adjuvare alterum. Tunc clericus qui hæc videbat acceſſit ad illum, qui ceteros iuvabat, & dixit ei. Quæ gens eſtis vos? Qui ait. Iſti pauperes homines ſunt pœnitentiam agentes, & ſe à peccatis ſuis lavantes: & ego ſum filius Dei Ieſus Chriſtus; ſine cuius auxilio nec iſti, nec alij poſſunt bene facere. Civitas hæc pulchra, quam vides, paradiſus eſt, vbi ego maneo: & quando quiſque tunicam ſuam laverit, ideſt pœnitentiã peregerit, in illam intrabit. Tu ipſe ſatis diu quæſiſti viam, qua itur ad illam: ſed nulla alia via quam iſta, ducit ad eam. His dictis clericus à ſõno evigilavit: & mirari cœpit de viſione. Cùm autem non multò poſt rediſſet à ſchola in patriã ſuam, narravit Epiſcopo Cabilonenſi, cui familiaris erat, viſionem hanc. Qua audita Epiſcopus ſuaſit ei, vt ſæculum relinqueret, & Religionem intraret: commendans ei ſuper omnes Ordinem Ciſtercienſem. Ille venit Ciſtercium, & invenit locum incultum & deſertũ, & fratres inter beſtias converſantes. Ad portam verò monaſterij, quæ de vimine facta erat, pendebat malleus ferreus; cuius ſonitu ad portam portarius appellabatur ab intrare volentibus. Hoc ſonito vocatus portari⁹ venit ad eum foras, & inclinans ſalutavit eum. Quem clericus intuens, ſtatim recognovit eundem ſe vidiſſe inter eos, qui tunicas ſuas in flumine lavabant. Rogavitque eum, vt adduceret ad ſe Abbatem. Abbas igitur & totus Conventus venit ad eũ: & recognovit clericus omnes ſe vidiſſe, tunicas ſuas in flumine lavantes: ſtatimque cecidit ad pedes Abbatis, rogans cum lacrymis, vt ſuſciperetur. Qui ſuſceptus, nõ multò poſt factus eſt Prior.

Viſio Ciſtercienſium ſãctitatem declarans.

Henricus filius Henrici Imperatoris à patre aversus, quoſcumque poteſt ab eo avertit, & ſub obtentu meliorandi regni in eum inſurgit, cõtra jus & fas. Qui quàm indignè patrem ſuum tractaverit, declarat epiſtola ipſius patris ad Philippum Regem Francorum ſcripta. Florebat hoc tẽpore Hildebertus Cenomanenſis Epiſcopus, Berengarij Turonenſis diſcipulus, verſificator & dictator egregius: qui epitaphium ejuſdem Berẽgerij magnificè ſcripſit verſibus 52. qui de Roma compoſuit hoc diſtichon. 1105.

Refert hanc epiſtolam Sigebert.

Vrbs Felix, ſi vel dominis vrbs illa careret,
Vel dominis eſſet turpe carere fide

Guillel. Eo tempore in Cœnobio Fuldenſi exitialis lues graſſata, priùs Abbatẽ corripuit, mox multos monachorum extinxit. Superſtites primò quidem ſibi timere, orationes & eleemoſynas largiores facere; ſed proceſſu temporis, vt eſt natura omnium, pedetentim metu dempto omittere, præſertim Cellerarius; qui paſſim clamitabat, nõ poſſe penũ tot expenſis ſufficere: ſperaſſe ſe ſemper aliquod allevamentum, pro tot eletionibus funerum: nil vltra ſpei eſſe, ſi quod vivi acquiſiſſent, mortui conſumerent. Ita cùm quadam nocte propter neceſſaria diu ſoporem diſtuliſſet, tãdem aliquantis moratum neaibus in dormitoriũ pergebat: & ecce videt in Capitulo Abbatem, & omnes qui ubierant illo anno, eo quo deceſſerãt ordine ſedere. Tremens, & effugere geſtiens, vi retroactus, increpitus, & more monaſtico flagellatus, audivit verba Abbatis in hanc ſententiam. Stultum eſt, de alterius morte emolumento inhiare; cùm ſors cujuſque ſub eodem pendeat fato. Impium etiam eſt, cùm monachus omnem vitam ſuam in Eccleſiæ conſumpſerit obſequio, vt careat ſaltem vnius anni poſt mortem ſtipendio.

Flagellatur à mortuis Cellerarius in eos parcus

Scito ergo te citiſſimè obiturum: ſed quidquid proie fiet, ad aliorum quibus abſtuliſti referetur comodum. Iſ. mundò, & alios tuo corrige exemplo: quos corrupiſti verbo. Abiit ille, & nil ſe vanum vidiſſe, tam recentibus plagis, quàm morte proxima demonſtrauit. Ea tempeſtate Valſtanus Vuigornienſis Epiſcopus cùm de parua literarū ſcientiæ pulſatus, foras Concilium exiuiſſet, vt ſubtiliori conſilio reſponſum comaret ſuum, remoto animo à tumultibus, ait ad ſocios. Credite mihi, nondū cantavimus horam ſextā. Sociis autē referentibus, vt priùs agerēt propter quod venerant; quia ſatis ſuperque ſufficeret centibus tempus: Regem & proceres, ſi hoc audierint, riſuri ſe haberi opinaturos, ait. Credite mihi; priùs faciemus Dei ſervitium, & poſt agitabimus hominum litigium. Hora igitur cātata, & nulla tergiverſatione excogitata, nullo commentato ſplendore veri, confeſtim aulam pertexit. Suis eum retinere tentantibus perſuaderi non potuit: quin potiùs illis cauſæ ſuæ timentibus, pro certo, ait, noveritis me viſibiliter hic videre beatos Archiepiſcopos Dunſtanum Cantuarienſē, & Oſuualdum Eboracenſem: qui hodie ſuis me precibus tuentes, falſiloquorum acumen hebetabunt. Itaque data benedictione monacho minimæ facundiæ viro, ſed Normaniæ linguæ ſciolo, rem perorans obtinuit. Sciendū autem quòd Dornberniæ ipſa eſt Caotuariæ: Danelmenſis Eccleſia Lindiſarnenſis eſt. Ceſtre verò olim dicebatur civitas Legion, & eius Epiſcopus Cliriſeldenſis, à villa quadam. Porrò Ciceſtrēſis Epiſcopus & Siſelſeuſis, idem; Elmanēſis & Noruuicenſis idem, Scriburnēſis & Salſberienſis idem, Dorceſtrēſis, & Lincolnienſis idē, Vellenſis & Bathonienſis idē. Perierunt autē jādudū Epiſcopatus Ripenſis, & Ligaſtrecenſis, & Sidnaceſtrienſis, & Dommucenſis, neſcio quomodo, & Anguſtaldenſis, vi hoſtilitatis. Tempore autem Eduvardi ſimplicis Cornubienſis Epiſcopatus & Cridienſis vniti ſunt, & tranſlatus eſt Epiſcopatus ad Oxonium. Archiepiſcopus Cantuariæ in Concilio præſidens habet à dextro latere Archiepiſcopum Eboraci, & juxta eū Epiſcopum Vuintoniæ; à ſiniſtro Londonienſem. Si autem Cantuarienſis in Concilio adeſſe non potuerit, Eboracenſis in Concilio præſidebit, habens à dextris Londonienſem Epiſcopum, à ſiniſtris Vuintonienſem. Ceteri ſecundùm tēpora ordinationum ſedilia ſua agnoſcunt. Cantuarienſis Archiepiſcopus habet ſub ſe Epiſcopos Hiberniæ & Vualorum: Eboracenſis habet omnes Epiſcopos trans Vmbram fluvium ditioni ſuæ ſubiectos: Epiſcopum Roſpenſem, Anguſtaldenſem, qui jam defecerunt, Lindiſarnenſem, & de Candida caſa, quæ nunc Vuiterne dicitur, & omnes Epiſcopus Scotiæ, & Orchidū.

Epiſcopus ope Sanctorum cauſā obtinet.

1106. Baldricus & Sigebertus. Rex Baldouinus cum Ieroſolymitis innumerabilem paganorum multitudinem glorioſa victoria conterūt inter Ioppen & Ramulam.

Sigebertus. Quarto Nonas Februarij ſtella per diem viſa eſt in cælo ab hora 3 vſque in horā nonam, quaſi cubito diſtans à ſole. Henrico Imperatore morante Leodij, filius eius venit Aquiſgranum, & volens venire Leodium contra patrem ſuum, quinta feria Dominicæ cœnæ, præmiſit ſuos milites præoccupare pontem apud Vuiſatum, ne quis ſibi venienti obſtaret. Sed militibus patris concurrentibus ad præoccupandū pontem, milites filij à ponte repelluntur, aliis eorum captis, aliis in Moſam demerſis, aliis occiſis. Inter quos etiam Bruno Comes occiſus eſt. Sicque filius contra patrem veniēs rediit inglorius. Colonienſibus fidem Imperatori ſervantibus, eorum tamen Archiepiſcopo filium Imperatoris contra patrem animante, Colonia obſeſſa oppugnatur, ſed non expugnatur. Interim Henricus Imperator Leodij moritur. Guillelm⁹. Hic Henricus Hildebrandi inimicus ore facundus fuit, acer ingenio, eleemoſynis largus. Sexagies & bis acie collata dimicauit: plures inimicorum nius vitam miſero exitu finire. Quidam ex adverſariis eius homo potens & factioſus, dū reſupinata cervice in convivio reſideret, repēte à muribus circumvallatus eſt, vt nunquam poſſet effugere, tantus erat numerus beſtiolarū, vt in quālibet ampla provincia tot eſſe non putarētur. Fuſtibus & ſubſelliis diu repulſæ fugari non potuerunt. Nulli verò nocere tentabant, niſi illi ſoli, quem dentibus, & terribili quodam occentu perſequebantur. Ille autem à famulis vltra jactum ſagittæ in pelagus pervectus eſt, ſed fruſtra. Nam continuò tanta vis murium innundavit, vt marmor paleis conſtratū putares: & cùm jam tabulata navis corroderent, & naufragium certum aquæ per rimulas ingrediens minaretur, famuli puppem ad littus retorquent. Miles ergo ſiccam terram expoſitus, mox totus dilaceratus horrendam murum famē explevit. Sed hoc ideo minùs mirum judico: quia certum eſt in Aſiaticis regionibus, ſi Leopardus aliquem mordicus attigerit, confeſtim murium copiam adventare, vt vulneratum commingant; immundumque vrinæ diluvium comitari hominis exitiū. Si verò ſedulitate arcentium intra 9. dies vitata fuerit pernicies, advocari medicorum induſtriam, & profectò valituram. Conſpicatus eſt relator meus quemdam ejuſmodi ſaucium, cùm deſperaret in terra ſalutem, in altum jactis anchoris proceſſiſſe: nec mora pluſquā mille mures enataſſe, corticibus malorum granatorum, quorum medullas exederant, incluſos, mirabile dictu: ſed obſtrepentibus nautis demerſos. Nihil enim ille parens rerum creatum deſtituit ingenio, nil noxium ſine remedio. Sigebertus. Henrico Imperatori mortuo ſucceſſit filius ejus Henricus. Dux autem Henricus, qui ab Imperatore ad filiū eius animo tranſiens cum contra patrem ſuum conſilio ſuo animaverat, & à filio ad patrem rediens partes filij debellaverat, mortuo Imperatore ſe vt regni maieſtatis filio Regis reddidit; & ab eo captus cuſtodiæ traditus eſt: de qua tamen cuſtodia ipſe per induſtriam ſuam evaſit: ſed ducatus eius datus eſt Godefrido Comiti Lovanienſium. Henricus ex dux affectans repetere ducatum, occupat oppidum Aquiſgrani cōtra Godefridum ducem. Quod non ferens Godefridus, oppidum violenter irrupit, oppidanos à favore Henrici exterruit: aliquos potentes, Comites, & multos nobiles cepit. Ipſe Henricus cum filiis ſuis vix fuga evaſit. Tantē eius capere dux indignum duxit. Comites & honoratiores eorum quos ceperat, per conditionem ſub ſe militandi ſibi conciliatus ad fidelitatem ſuam adduxit. Bellum fuit apud Tenechebrai inter Robertum Comitem Normaniæ, & Henricum Regem Angliæ. Abbas Ciſtercij Albericus moritur; poſt quem Stephanus, natione Anglicus religionis, paupertatis, & diſciplinæ regularis ardentiſſimus

Homo à muribus miſerabiliter conſumitur.

Mures nant ad immercen dum ſancio.

1107.

Varij bellorum in infideles succeſsus.

viri multi trucidati, vel ferreis cõpedibus mancipati. Ibi perdidit Comes Pictavienſis homines ſuos penè omnes, equos & mulos & iumenta;& & penè omnia quæ habebat; qui tandem Antiochiam lugubris pervenit. Comes Raimundus per devia fugiẽs cum parte ſui exercitus vix evaſit. Stephanus Bleſenſis, & Stephanus Comes Burgundiæ, & Hugo magnus, & Hugo Liciniacenſis frater Raimundi Comitis, in altera parte exercitus tramite devio Tharſum devenerunt. Ibi Hugo magn⁹ mortuus eſt. Alij proceres pergentes Ieruſalem Tortoſam ceperunt, Saracenos omnes ibi inventos interfecerunt, & de ſpoliis eorum aliquantulum recreati ſunt. Comes Raimundus Tortoſæ remanſit, & eam ſibi obtinuit: quod aliis moleſtum fuit, quia ipſe tranſitus noverat, per quos tranſituri erant. Alij venerunt Ioppen cum Rege Balduino, qui eis obviam ierat. Qui duxit eos Ieruſalem, vbi Paſchali feſtivitate peracta redierunt Ioppen. Tunc Comes Pictavienſis, quia pauper & inops erat, & omnibus carens, domum regreſſus eſt, navẽ conſcendens. Alij quoque domum ſimiliter regredi cupientes, ventis ſe & mari commiſerunt: ſed vento reſiſtente Ioppen redire compulſi ſunt. Hi itaque apud Ioppen cum Rege erant, quando nuntiatum eſt Regi de invaſione hoſtium ſuper Ramulenſes. Rex putans præcurſores quoſdã miſſos cauſa prædæ, & facilè intercipi poſſe, cõfeſtim equum aſcendit, & cum paucis profectus. Comes autem Bleſenſis Stephanus eum præmonuit, ne incautè & abſque providentia & conſilio exiret. Cui Rex indignatus reſpondit: quòd ſi ipſe & ſocij ſui tunc eſſent in Francia, tamen ille non omitteret illos invadere. Et egreſſus eſt cũ paucis. Hoc Comites præfati armati cum ſua militia illum ſecuti ſunt. Illi vix ducenti milites erant, hoſtes pluſquam 20. millia. Ergo vndique ab hoſtibus cæduntur. Rex fugiens intravit Ramulam, & nocte ſolo comitatus armigero equũ velociſſimum aſcendens, qui præ velocitate Gazoli vocabatur, per medios hoſtes ſe contulit ad montana. Stephanus Bleſenſis, & Stephan⁹ Burgundienſis ibi capita perdiderunt. Hugo quoque Liciniacenſis, & Ioſfridus Vindomenſis, & multi alij ibi trucidati ſunt. Alij captivi in Babyloniã ducti ſunt. De omni militia, quam Rex de Ioppe eduxerat, vix tres evaſerunt, ideſt Armiger Regis, & Luithard⁹, & vicecomes Ioppitarum. Non multò pòſt Rex Balduinus cum Hugone de Tiberiade optimo milite, qui ei in auxiliũ venerat, multos Saracenos apud Ioppen interfecit: & eodem anno civitatem Accaron ceperunt, auxillio Ianuenſium & Piſanorum.

1104. Quidam Clericus de Vendopera, cùm ſtuderet in ſcholis apud Lugdunum, vidit in viſione noctis quandam vallem ſub quodã monte, ſuper quem civitas quædam pulcherrima ſita erat: cujus aſpectus nimiùm delectabat intuentes, ita vt quiſquis eam videret, de conſpectu illius ſatiari non poſſet, & modis omnibus laboraret, quomodo ad illam pervenire valeret. Interea vidit fluvium quemdam ſub pede montis, imò circa pedem, currentem. Quem dum circuiret, quærens artem, quomodo illum tranſmearet, vidit ſuper ripam fluminis 12. pauperes, ſive 14. lavãtes in flumine tunicas ſuas. Inter quos erat quidam veſte candidiſſima indutus, multum aliis diſſimilis, qui adjuvabat illos in tunicarum ſuarum ablutione: qui poſtquam adjuverat vnũ, ibat adjuvare alterum. Tunc clericus qui hæc videbat acceſſit ad illum, qui ceteros iuvabat, & dixit ei. Quæ genus eſtis vos? Qui ait. Iſti pauperes homines ſunt pœnitentiam agentes, & ſe à peccatis ſuis lavantes: & ego ſum filius Dei Ieſus Chriſtus; ſine cuius auxilio nec iſti, nec alij poſſunt bene facere. Civitas hæc pulchra, quam vides, paradiſus eſt, vbi ego maneo: & quando quiſque tunicam ſuam laverit, ideſt pœnitentiã peregerit, in illam intrabit. Tu ipſe iam diu quæſiſti viam, qua itur ad illam: ſed nulla alia via quam iſta, ducit ad eam. His dictis clericus à ſõno evigilavit: & mirari cœpit de viſione. Cùm autem non multò poſt rediſſet à ſchola in patriã ſuam, narravit Epiſcopo Cabilonenſi, cui familiaris erat, viſionem hanc. Qua audita Epiſcopus ſuaſit ei, vt ſæculum relinqueret, & Religionem intraret: commendans ei ſuper omnes Ordinem Ciſtercienſem. Ille venit Ciſtercium, & invenit locum incultum & deſertũ, & fratres inter beſtias converſantes. Ad portam verò monaſterij, quæ de vimine facta erat, pendebat malleus ferreus; cuius ſonitu ad portam portarius appellabatur ab intrare volentibus. Hoc ſonitu vocatus portari⁹ venit ad eum foras, & inclinans ſalutavit eum. Quem clericus intuens, ſtatim recognovit eumdem ſe vidiſſe inter eos, qui tunicas ſuas in flumine lavabant. Rogavitque eum, vt adduceret ad ſe Abbatem. Abbas igitur & totus Conventus venit ad eũ: & recognovit clericus omnes ſe vidiſſe, tunicas ſuas in flumine lavantes: ſtatimque cecidit ad pedes Abbatis, rogans cum lacrymis, vt ſuſciperetur. Qui ſuſceptus, nõ multò poſt factus eſt Prior.

Viſio Ciſtercienſium ſãctitatem declarans.

Henricus filius Henrici Imperatoris à patre aversus, quoſcumque poteſt ab eo avertit, & ſub obtentu meliorandi regni in eum inſurgit, cõtra jus & fas. Qui quàm indignè patrem ſuum tractaverit, declarat epiſtola ipſius patris ad Philippum Regem Francorum ſcripta. Florebat hoc tẽpore Hildebertus Cenomanenſis Epiſcopus, Berengarij Turonenſis diſcipulus, verſificator & dictator egregius: qui epitaphium ejuſdem Berẽgarij magnificè ſcripſit verſibus 52. qui de Roma compoſuit hoc diſtichon. 1105.

Refert hanc epiſtolam Sigebert.

Vrbs Felix, ſi vel dominis vrbs illa careret,
Vel dominis eſſet turpe carere fide

Guillel. Eo tempore in Cœnobio Fuldenſi exitialis lues graſſata, priùs Abbatẽ corripuit, mox multos monachorum extinxit. Superſtites primò quidem ſibi timere, orationes & eleemoſynas largiores facere; ſed proceſſu temporis, vt eſt natura omnium, pedetentim metu dempto omittere, præſertim Cellerarius; qui paſſim clamitabat, nõ poſſe penũ tot expenſis ſufficere: ſperaſſe ſe ſemper aliquod allevamentum, pro tot elationibus funerum: nil vltra ſpei eſſe, ſi quod vivi nequiſſent, mortui conſumerent. Ita cùm quadam nocte propter neceſſaria diu ſoporem diſtuliſſet, tãdem elaqueatis morarum nexibus in dormitoriũ pergebat: & ecce videt in Capitulo Abbatem, & omnes qui obierant illo anno, eo quo deceſſerãt ordine ſedere. Tremens, & effugere geſtiens, vi retroactus, increpitus, & more monaſtico flagellatus, audivit verba Abbatis in hanc ſententiam. Stultum eſt, de alterius morte emolumento inhiare; cùm ſors cujuſque ſub eodem pendeat fato. Impium etiam eſt, cùm monachus omnem vitam ſuam in Eccleſiæ conſumpſerit obſequio, vt careat ſaltem vnius anni poſt mortem ſtipendio.

Flagellatur à mortuis Cellerarius in eos parcus

Scito ergo te citiſſimè obiturum: ſed quidquid pro te fiet, ad aliorum quibus abſtuliſti referetur commodum. I. modò, & alios tuo corrige exemplo: quos corrupiſti verbo. Abiit illa, & nil ſe vanum vidiſſe, iam recentibus plagis, quàm morte proxima demonſtrauit. Ea tẽpeſtate Valſtanus Vuigorniẽſis Epiſcopus cùm de parua literarũ ſcientia pulſaretur, foras Concilium exiiſſet, vt ſubtiliori conſilio reſponſum ſummaret ſuum, remoto animo à tumultibus, ait ad ſocios: Credite mihi, nondũ cantavimus horam ſextã. Socijs autẽ referentibus, vt priùs agerẽt propter quod venerant; quia ſatis ſuperque ſufficeret cantibus tempus: Regem & proceres, ſi hoc audierint, riſui ſe haberi opinaturos, ait. Credite mihi; priùs faciemus Dei ſervitium, & poſt agitabimus hominum litigium. Hora igitur cãtata, & nulla tergiverſatione excogitata, nullo commentario ſplendore veri, confeſtim aulam perraſit. Suis eum retinere tentantibus perſuadere non potuit: quin potiùs illis cauſæ ſuæ timentibus, pro certo, ait, noveritis me viſibiliter hic videre beatos Archiepiſcopos Dunſtanum Cantuarienſẽ, & Oſuualdum Eboracenſem: qui hodie ſuis me precibus tuentes, falſiloquorum acumen hebetabunt. Itaque data benedictione monacho minimæ facundiæ viro, ſed Normanicæ linguæ ſciolo, tam perorans obtinuit. Sciendũ autem quòd Dorobernia ipſa eſt Cantuaria: Dunelmenſis Eccleſia Lindifarnenſis eſt. Ceſtra verò olim dicebatur civitas Legion, & eius Epiſcopi Cliriſeldenſis, à villa quadam. Porrò CirIceſtrẽſis Epiſcopus & Siſtbenſis, idem; Elmanẽſis & Noruuicenſis idem. Scriburnẽſis & Salſberienſis idem, Dorceſtrẽſis, & Lincolnienſis idẽ. Vellenſis & Bathonienſis idẽ. Perierunt autẽ iã dudũ Epiſcopatus Ripenſis, & Ligſtrecenſis, & Sidnaceſtrenſis, & Dommucenſis, neſcio quomodo, & Auguſtaldenſis, vi hoſtilitatis. Tempore autem Eduuardi ſimplicis Cornubienſis Epiſcopatus & Cridienſis vniti ſunt, & translatus eſt Epiſcopatus in Oxonium. Archiepiſcopus Cantuariæ in Concilio præſidens habet à dextro latere Archiepiſcopum Eboraci, & juxta eũ Epiſcopum Vuintoniæ; à ſiniſtro Lundonienſem. Si autem Cantuarienſis in Concilio adeſſe non potuerit, Eboracenſis in Concilio præſidebit, habens à dextris Lundonienſem Epiſcopum, à ſiniſtris Vuintonienſem. Cæteri ſecundùm tẽpora ordinationum ſedilia ſua agnoſcunt. Cantuarienſis Archiepiſcopus habet ſub ſe Epiſcopos Hiberniæ & Vualorum: Eboracenſis habet omnes Epiſcopos trans Vmbram fluvium ditioni ſuæ ſubiectos: Epiſcopum Ruſpenſem, Auguſtaldenſem, qui jam defecerunt, Lindiſarnenſem, & de Candida caſa, quæ nunc Vuiterna dicitur, & omnes Epiſcopus Scotiæ, & Orchidũ.

Epiſcopus ope Sanctorum cauſam obtinet.

1106. Baldricus & Sigebertus. Rex Balduinus cum Ieroſolymitis innumerabilem paganorum multitudinem glorioſa victoria contrivit inter Ioppen & Ramulam.

Sigebertus. Quarto Nonas Februarij ſtella per diem viſa eſt in cælo ab hora 3. vſque in horã nonam, quaſi cubito diſtans à ſole. Henrico Imperatore morante Leodij, filius eius venit Aquiſgranum, & volens venire Leodium contra patrem ſuum, quinta feria Dominicæ cœnæ, præmiſit ſuos milites præoccupare pontem apud Voiſatum, ne quis ſibi venienti obſtaret. Sed militibus patris concurrentibus ad præoccupandũ pontem, milites filij à ponte repelluntur, alijs eorum captis, alijs in Moſam demerſis, alijs occiſis. Inter quos etiam Bruno Comes occiſus eſt. Sicque filius contra patrem veniẽs redijt inglorius Colonienſibus fidem Imperatori ſervantibus, eorum tamen Archiepiſcopo filium Imperatoris contra patrem animante, Colonia obſeſſa oppugnatur, ſed non expugnatur. Interim Henricus Imperator Leodij moritur. Guillelm⁹. Hic Henricus Hildebrandi inimicus ore facundus fuit, acer ingenio, eleemoſynis largus. Sexagies & bis acie collata dimicauit: plures inimicorum eius vitam miſero exitu finiere. Quidam ex adverſariis eius homo potens & factioſus, dũ reſupinata cervice in convivio reſideret, repẽte à muribus circumvallatus eſt, vt nunquam poſſet effugere, tantus erat numerus beſtiolarũ, vt in quâlibet ampla provincia tot eſſe non putarẽtur. Fuſtibus & ſubſellijs diu repulſæ fugari non potuerunt. Nulli verò nocere tentabant, niſi illi ſoli, quem dentibus, & terribili quodam occenſu perſequebãtur. Ille autem à famulis vltra iactum ſagittæ in pelagus pervectus eſt, ſed fruſtra. Nam continuò tanta vis murium inundavit, vt mare more paleis conſtratũ iurares: & cùm iam tabulata navis corroderent, & naufragium certum aqua per rimulas ingrediens minaretur, famuli puppem ad littus retorquent. Miſer ergo illa in terram expoſitus, mox totus dilaceratus horrendam murium famẽ explevit. Sed hoc ideo minùs mirum iudico: quia certum eſt in Aſiaticis regionibus, ſi Leopardus aliquem mordicus attigerit, confeſtim murium copiam adventare, vt vulneratum commingant; immundumque vrinæ diluvium comitari hominis exitiũ. Si verò ſedulitate arcentium intra 9. dies vitata fuerit pernicies, advocari medicorum induſtriam, & proſectò valituram. Conſpicatus eſt relator meus quemdam ejuſmodi ſaucium, cùm deſperaret in terra ſalutem, in altum iactis anchoris proceſſiſſe: nec mora pluſquã mille mures annaſſe, corticibus malorum granatorum, quorum medullas exederant, incluſos, mirabile dictu: ſed obſtrepentibus nautis demerſos. Nihil enim ille parens rerum creatum deſtituit ingenio, nil noxium ſine remedio. Sigebertus. Henrico Imperatori mortuo ſucceſſit filius eius Henricus. Dux autem Henricus, qui ab Imperatore ad filiũ eius animo tranſiens eum contra patrem ſuum conſilio ſuo animaverat, & à filio ad patrem rediens partes filij debellaverat, mortuo Imperatore ſe vt ſceptrum maieſtatis filio Regis reddidit; & ab eo captus cuſtodiæ traditus eſt: de qua tamen cuſtodia ipſe per induſtriam ſuam evaſit: ſed ducatus eius datus eſt Godefrido Comiti Lovanienſium. Henricus exdux affectans recipere ducatum, occupat oppidum Aquiſgrani cõtra Godefridum ducem. Quod non ferens Godefridus, oppidum violenter irrupit; oppidanos à favore Henrici exterruit: aliquos potentes, Comites, & multos nobiles cepit. Ipſe Henricus cum filiis ſuis vix fuga evaſit. Vxorẽ eius capere dux indignum duxit. Comites & honoratiores eorum quos ceperat, per conditionem ſub ſe militandi ſibi confœderatus ad fidelitatem ſuam adduxit. Bellum fuit apud Tenechebrai inter Robertum Comitem Normaniæ, & Henricum Regem Angliæ. Abbas Ciſtercij Albericus moritur; poſt quem Stephanus, natione Anglicus religionis, paupertatis, & diſciplinæ regularis ardẽ-

Homo à muribus miſerabiliter conſumitur.

Mures nant ad immergendum ſaucium.

1107.

tiſſimus amator, & fideliſſimus æmulator, Abbas factus eſt. In hujus diebus omnes Ordinis Ciſtercienſis honorabant ſanctitatē; ſed refugiebant auſteritatem; & reſiliebant ab eorū imitatione, quibus appropinquabant devotione. Tunc in cellam noviciorum tam clerici quàm laici, vtrique ſecundùm ſæculum nobiles & potentes, 30. pariter ingreſſi ſunt. Infra annos duodecim viginti Abbatias creavit. Tunc facta eſt Charta charitatis ab ipſo Stephano Abbate Ciſtercienſi, & viginti abbatibus, authoritate ſigilli Apoſtolici confirmata. Ab illo ergo tempore rejecerunt ab Ordine frocos & pelliceas, ſtamine & caputia, & feminalia, & pectina, & coopertoria, & ſtramenta lectorum, ac diverſa ciborum in refectorio fercula, & ſagimen, & omnia quæ puritati Regulæ adverſabantur. Abdicaverunt etiam Eccleſias, altaria, oblationes, & decimas, ſepulturas aliorum hominum; & furnos, & molendina, & villas, & ruſticos: quia nec in vita ſancti Benedicti, nec in eius Regula legebant, eundem ſanctum huiuſmodi poſſediſſe, nec feminas monaſterium eius intraſſe, nec mortuos ibidem ſepultos fuiſſe, excepta ſorore ſua ſanctæ Scholaſtica: dicentes beatū Benedictum præcepiſſe, vt monachos à ſæcularibus actibus ſe faciat alienum. Decimas quoque dicebant à ſanctis Patribus in 4. partitiones diſtributas: vnam ſcilicet Epiſcopo, alteram presbytero, vel clero, tertiā hoſpitibus ad illam Eccleſiam venientibus; ſeu viduis & infirmis, ſive pauperibus aliunde victum non habentibus, 4. reſtaurationi Eccleſię. Et quia in hoc computo perſonā monachi, qui terras ſuas poſſidet, vt de & per ſe, & per pecora ſua laborando viuat, non reperiebant; idcirco hæc velut aliorum ius, injuſtè ſibi vſurpare detrectabant. Memini, me audiſſe Magiſtrū Petrum Cantorem Pariſienſem, virum juſtiſſimū atque doctiſſimum, referentem de Abbate iſto Ciſtercienſi Stephano, quòd cùm quadam die ei nunciatum eſſet à ſuo Cellerario, nihil haberi in monaſterio, vnde vel vna die illa fratrum penuritas ſuſtentari poſſet; reſpondit, Sternite nobis duos aſinos. Qui cùm ſtrati fuiſſent, fecit ſecum aſcendere Converſum ſuum, & juſſit ei, vt in quodam vico panem mendicaret oſtiatim ad opus fratrum, & ipſe ſimiliter in alio faceret: & poſtquam ſic feciſſent; ad vnum locum, quem ei deſignaverat, convenirent. Factum eſt ita, & in loco prædicto ſibi jam redeuntes obviabant; cùm ecce Abbas videt ſacculum Converſi multò pleniorem quàm ſuum, & ſubridendo ait. Vbi mendicaſtis? Vt video vos in craſſiore platea collegiſtis, quàm ego. Vbi obſecro collegiſtis? Quis vobis plus donavit? Reſpōdit Cōverſus. Presbyter ille, quem vos optimè noſtis, ſacculum meū ferè ſolus impleuit totum. Quod audiens Abbas ingemuit, & ait. Væ nobis. Quare ibi aliquid accepiſtis? Neſciebatis, quòd presbyter ille ſimoniacè ibi ordinatus eſt, & quidquid accipit lepra & rapina eſt? Viuit Domin⁹, quòd de omni quod dedit vobis, nihil omnino guſtabimus. Abſit enim, vt peccatum illius comedamus, & nobis incorporemus. Convocatiſque paſtoribus ovium, qui non longè erant, totū converſi ſacculum in ſinus eorum evacuavit.

Charta caritatis Ciſtercij edita, & alia quadā.

Simoniaci eleemoſyna recuſatur ab Abbate Ciſt.

1108. Sigebertus. Henricus Imperator contra Robertum Comitem Flandrenſem vadit: & pacto pacis veſimque magis ſimulato, quàm cōpoſito, inefficax redit. Boemundus Dux Apuliæ contracto vndecumq; exercitu, accingitur ad invadendum Conſtātinopolitanum Imperium. In parochia Legienſi porca enixa eſt porcellum habentē faciem hominis. Natus eſt etiam pullus gallinæ quadrupes. Imperator Henricus contra Hungaros vadit; ſed pacto facto redit. Philippus Rex Francorum obit: poſt quem filius ejus Ludovic⁹ regnat annis 29. Obiit Anſelmus Cantuarienſis Archiepiſcopus, & Hugo Cluniacenſis Abbas, 1109.
anno ordinationis ſuæ 60. vt ait Gilo, qui vitam ejus ſcripſit. Paucis diebus antequam moreretur, cuidam ruſticano homini in agro laboranti apparuit Sanctorum viſio, quos præcedebat quædam regalis Domina, cujus dorſum tranſeuntis, & non faciē videbat. Illud ſanctum agmen quidam ſenior ſubſequebatur: qui reſtitit, & ait Cujus eſt, ô agricole, ager iſte, quem colis? Qui ait. B. Petri, & domni Abbatis Cluniacēſis. Et Senior ad hoc Meus eſt, inquit, ager, Abbas, & famulus. Tu autem feſtina nūtiare meo Abbati, ut diſponat domui ſuæ, quem nutrivit, quia poſt modicū tempus huius vitæ finem ſortietur. Dic autem ei Petrum Apoſtolum hoc tibi nuntiaſſe. Qui verò me præcedunt, Dei Genitricem, ſanctoſq; deuōtia famulantes. Idē Hugo in articulo mortis poſitus, recoleus anniverſarium Gaufridi Archiepiſcopi, & Vuidonis Abbatis, obliviosos admonuit; tam tenuis erat memoriæ, & tantæ caritatis, quòd ibi ſternę ſalutis erat non immemor, vbi tarò quiſquam reminiſcitur propriæ. In ipſa nocte qua mortuus eſt, benedictiones lectionum lectoribus impoſuit. Extremum ejus verbum fuit ad circūſtantes, *Benedicite*. Corpus eius in Capitulo è fratribus albis indutis priùs aqua, deinde vino ablutum eſt; ad vltimum modico balſamo, quod ſupererat in brevi vaſculo, ternis vicibus totum corpus magnum affluenter perunctū eſt; quod vix ad ſolum lepidum caput ſufficeret, niſi benedictione cæleſti multiplicatum inter manus obſequentium ſuperabundaret. Beatus autē Dionyſius apparuit cuidam fratri apud Nungētum, dicens, vt feſtinaret abire Cluniacū, vt valedicere poſſet S. Hugoni ſtatim deceſſuro. Veni ego infelix, ſed ſanctum migrantem non inveni. Datum eſt tamen ſpiritui, quod negatum eſt corpori. Vidi enim maiora mortalibus Superna, & cum monachorum collegio Matrem Dei maris ſtellam clariùs coruſcare: cujus præſentia ſagittarios quoſdam apparentes ita exterruit, & fugavit, ſicut ventus validus autumnales frondes dejicere conſuevit. Inter quos Martinus gemma Sacerdotum, & Benedictus ſol Abbatum, ſpiritum S. Hugonis deducentes, intra quandam vineam ſpecioſam & fertiliſſimam collocarunt, vt ibi jucundaretur, & in modico māſitaret. Vbi me ipſe aſpicientem S. Hugo ita invitabat. Comede cariſſime, de candidis racemis, qui nobis ſuperabūdant: & fac mecum ſolenne cōrubernium. Ego nempe parum hic paulabo, donec quidā tumor ſubſidat, quem in pedib⁹ pulverulentis de longo circuitu terrarum contraxi. Sed è veſtigio curatis greſſibus, & excuſſo pulvere mundano, liber ad potiora tranſibo. Dic autem ſucceſſori meo Pōtio, vt humilitatis & innocentiæ theſauros cuſtodiat, & neceſſitates omnium ſuas reputans, miſericordię ſtudeat, zelum monaſtici Ordinis exemplo mei ſapienter diſponat. Sic enim viſibilitate agens, è Deo conſequetur auxilium, qui non deſerit ſperantes in ſe. Eadem quoq; nocte, qua pater beatus dormivit in Domino, vidit Abbas qui-

Mors S. Hugonis clara.

Quò deductus S. Hugo poſt mortem

in visione duos lectos decenter adornatos, angelorum manibus ad aſtra ſuſtolli: & audivit vocem in ſublimi dicentium. Heroas duos ſui corectores & ſeculi ſtratis auro radiantib⁹ vitæ medio collocabimus: videlicet Cantuarienſem Archiepiſcopum, & Cluniacenſem Abbatem; qui multorum ſunt patres filiorũ in gloria. Illi quidem duo penè ſub vno tempore deceſſerunt. Auctor. De Abbatibus Cluniacenſibus à primo vſque ad hunc Hugonem, facti ſunt hi verſus.

Ordine Berno priùs, ſtat honore beatior Odo.
Surgit ab his ſanctus Majolus forma virorum,
Ignem ardentem vix cohibens animum.
Pòſt fuit Aunerni ſacer Odilo miſſus ab oris,
Mitior ingenio, quàm ferus imperio.
Proximus Hugo venis, diſcretis viſus habenis,
Ordine poſterior, vtilitate prior.

Sigeber. Hoc anno multi ſacro igne accenduntur, mẽbris inſtar carbonum nigreſcentibus. Auctor. Tres plagæ tribus regionibus appropriari ſolẽt: Anglorum fames, Gallorum ignis, Normannorũ lepra. In territorio tamen Belvacenſi rariſſimè ſolet accidere pœna ignis.: quod B. Gommaro ſpeciali dono à Deo datum aſſerunt.

Sigebert. In menſe Iunio cometes apparuit, radios dirigens ad Auſtrum: multis conjicientibus, hoc ſigno portendi futuram Regis Henrici expeditionẽ versùs Italiam. Rex Henricus Romam vadit, propter ſedandam diſcordiam, quæ erat inter regnum & ſacerdotium: quæ cœpit à Papa Gregorio 7. & exagitata à ſucceſſoribus ej⁹ Victore, & Vrbano, & præ omnibus à Peſchali, ſcandalũ erat toti mundo. Rex enim vti volens authoritate & cõſuetudine, & authenticis privilegiis Imperatorum, qui à Carolo magno jam per trecentos & ampliùs annos imperaverãt, ſub 63. Apoſtolicis, & dabant licitè Epiſcopatus & Abbatias per virgam & annulum, hoc eſſe ſuum jus allegabat. Contra hanc majorum authoritatem cenſebant Papæ ſynodali judicio, nec poſſe, nec debere dari per virgam, vel per annulũ Epiſcopatum, aut aliquam Eccleſiaſticam dignitatẽ, vel inveſtituram à laicali manu: & quicumque ita Epiſcopatum, aut aliam Eccleſiaſtici juris inveſtituram accipiebant, excõmunicabantur. Propter hanc præcipuè cauſam Rex Romam tendebat: & ſiqui Longobardorum quoquomodo ei reſiſtere volebant, potenter eos proterebat. Magiſter Hugo. Anno Domini 1111. qui fuit Paſchalis Papæ 12. imperavit apud Theotonicos Hẽricus 4. Hic in primo anno regni ſui cepit Paſchalem Papam. Inveniitur tamen jam tandem Henricus regnaſſe annis 4 Nam hic eſt annus 5 regni eius. Sed hunc annum ideo ponit, vt arbitror, Magiſter Hugo primum in imperio ejus: quia in hoc anno per reconciliationem quæ facta eſt inter eũ & Papam, factus eſt ipſe Imperator Romanorũ. Vnde Sigebertus in Chronicis ſuis ſic infert. In reconciliatione, inquit, quæ facta eſt inter Imperatorem & Papam, ipſum Papam cum Epiſcopis & Cardinalibus cepetat die Paſchæ, Henrico in Imperatorem coronato; poſt lectum Evangeliũ tradidit ei Papa ante altare beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli in oculis omnium Principum privilegium de inveſtitura Epiſcopatuum & Abbatiarum, tam per annulum, quàm per virgam: ſcilicet vt regni eius Epiſcopis vel Abbatibus liberè & præter violentiam & ſimoniam electis, inveſtituram virgæ & annuli conferat. Poſt inveſtituras verò, canonicè conſecrationem accipiat ab Epiſcopo, ad quem pertinuerit. Confirmatio pacis inter Apoſtolicum & Imperatorem, dum in celebratione Miſſę traderet ei corpus & ſanguinẽ Domini noſtri Iesv Chriſti, hæc eſt. Domine Imperator, hoc corpus Domini natum ex Maria Virgine, paſſũ pro nobis in cruce, ſicut ſancta & Apoſtolica tenet Eccleſia, damus tibi in confirmationem veræ pacis inter me, & te. Datum idibus Aprilis Indictione 4.

Sigebert. adulatur Imperatori.

Inveſtituras beneficiorũ vi extorſit Imperator à Pontifice.

Guillelmus Abbas ſancti Theodorici. Anno ab Incarnatione Domini 1113. Anno à conſtitutione domus Ciſtercienſis 15 beatus Bernardus annos natus 22. cum ſociis pluſquam 30. ingreſſus eſt cellam novitiorum ſub Abbate Stephano. Inter quos fuit Hugo Matiſconenſis, qui Pontiniacenſe Cœnobium ædificavit, qui poſtea factus eſt Antiſſiodorenſis Epiſcopus. Pater ſancti Bernardi dictus eſt Teſcelinus, Dominus oppidi Fontanorum: mater eius dicta eſt Alez ex caſtro Monte barri. Hæc 7. liberos habuit, ſex mares futuros monachos, & vnam feminam futuram ſanctimonialem: quos alienis vberibus nutriendos nolebat committere, infũdens eis naturam boni materni cum lacte materno. Non patiebatur eos delicatioribus aſſueſcere cibis. Hæc cùm haberet in ordine tertium Bernardum in vtero, ſomniavit ſe habere in vtero catellum totum candidum, & in dorſo ſubrufum & latrantem. Reſponſum eſt, quòd inſanecille contra inimicos Dei magnos latratus ederet, & mundam vitam duceret, & magnum patientiæ exemplum præberet. Adultus puer traditus eſt magiſtro apud Caſtellionem; cuius caſtri Eccleſia poſtmodum per eius operam à converſatione ſæcularium in Ordinem Regularium Canonicorum promota eſt. In nocte Natalis Domini apparuit ei velut ſponſus procedens è thalamo ſuo benignus puer Ieſus. Prædicta verò Alez mater eius laborans in extremis, & pſallens cum clericis, & dicens Letaniam, cùm dicerent, Per paſſionem & crucem tuam libera eam, Domine; levata manu ſignans ſe, ſpiritum reddidit; ita quod deinceps manum ſuam deponere non potuit, quam ad ſe ſignandam levarat. Quadam verò nocte inſtinctu dæmonis iniecta eſt in lectũ dormientis Bernardi puella nuda. Quam ille ſentiens, vertit ſe in partem alteram, & dormivit. Illa palpante & ſtimulante permanſit immobilis. Sicque illa victa & confuſa aufugit. Alio tempore ſolicitatus eſt à quadam hoſpita ſua, quæ ſe in lectum eius jaciens, alliciebat eum ad carnalem copulã. Ille autem conſilij non inops clamavit, latrones, latrones; quod illa audiens aufugit: & factum eſt hoc per ter. Cùm autem arctiùs implicaretur amore ſcientiæ ſæcularis, videre ſibi viſus eſt matrem ſuam conquerentem & dicentem, quòd eũ non nutriſſet ad hanc nugacitatem. Semper poſt cibum penſare ſolitus erat, quantum comederat. Annum in cella novitiorum exegerat, cùm adhuc putaret in capite Eccleſiæ vnam tantũ feneſtram vitream eſſe, cùm ibi tres eſſent. Sic videbantur ei dormientes mortui apud homines, quomodo apud Deum mortui dormientes.

Primordia S. Bernardi.

Sigebertus. Deo peccatis hominum offenſo Eccleſia ſancti Michaëlis de periculo maris fulgorata divinitus arſit cum ædificiis omnib⁹. Baldricus Epiſcopus Laodunenſis cives ipſi⁹ vrbis à ſacramento perperam juratæ cõmunionis revocare niſus, à ſeditioſis ad arma concurrentibus, quod dictu nefas eſt, gladio confoſſus interiit,

Baldricus Præſul Laodunenſis impiè necatur.

feria 5. Paſchalis hebdomadæ, Calendas Maij in Letania majore. Tumultuante etiam impetu confuſæ multitudinis domus Epiſcopi ſuccenditur. Vnde ipſa etiam mater Eccleſia beatæ Mariæ, & Eccleſia ſancti Ioanis Baptiſtæ in Abbatia monialium, cum omnibus aliis Eccleſiis è vicino appendentibus concremantur. In authores autem ſeditionis à Ludovico Rege Francorum tam ſeverè vindicatum eſt, vt tam futuros quàm præſentes à ſimili ſcelere deterrere poſſit exemplum. Hãc tribulationẽ Laudunenſiũ quædã perturbatio præceſſerat, quæ futuræ huius calamitatis ſeminarium & radix fuit, & quodam modo prænuntia. Quidam enim princeps nobilis, & Caſtellanus Laudunenſis, nomine Girardus de Cirſiaco, dum in eadem ſanctæ Dei genitricis Eccleſia genibus flexis ſuppliciter oraret, ab inimicis ſuis, qui eum alibi aggredi non audebant, doloſè circumventus, & ab oratione ſurgens diverſis gladiorum plagis ibidem eſt interfectus. Cujus ſanguine pavimentum Eccleſiæ reſperſum

Non poteſt aqua eluì pavimentũ ſanguine madĩs

cùm multoties aqua ſuperfuſa non poſſet ad plenum ablui, plureſque ſpectatum venientes, non parum ſuper hoc mirarẽtur; magiſter Anſelmus tunc temporis Laudunenſis Eccleſiæ Decanus, vir ſcientiæ & eloquentiæ fama notiſſimus, quibuſdam ſecretè colloquens prænuntiaſſe fertur, illam ſanguinis effuſionem non niſi einſdem Eccleſiæ concrematione diluendam: quoniam tantum ſcelus non aqua, ſed potiùs igne eſſet expiãdum: & ita contigit. Sigeber. Menſe Iunio ſiligines & arbores ſacro igne adustę ſpem ſui fructus mentitæ ſunt, & quędam vuæ inſuper areſactæ. Subſecuta eſt gravis hominum, & diuturna valetudo, cum profluvio ventris, & mortalitate. Auctor. Sacrum ignem ponit hic Sigebertus, niſi fallor, pro cæleſti eum ſuo. Nam propriè ſacer ignis appellari ſolet gen' phlegmonis in hominibus, quod medici eriſipilam vocant. Hic ergo ipſe ponitur. Item Sigebertus. Apud Ravennam & Parmã civitates Italiæ ſanguis pluit Iunio mẽſe. Auctor. Hic finitur hiſtoria chronica Sigeberti: quam ſcripſit ipſe à primo anno Gratiani, id eſt ab anno Domini 380. vſque ad hunc annũ Henrici Imperatoris, 7. Ludovici Philippi filij, Regis Francorum 4. Henrici Regis Anglorũ 13. Ab hinc nullum Chronographum reperi, nullũque hiſtoricum, de temporibus ſequentibus continuè ſcribentem. In quibuſdam verò chronicis Sigeberti poſt finem hiſtoriæ ejus inveni annos chronicè annotatos, & quaſdam notulas breuiſſimas, vnius tantùm lineæ capaces, ſuper quoſdã annos appoſitas; non continuè, ſicut fecit Sigebertus, qui nullum annum reliquit, in quo non aliquid annotaverit; ſed interruptè, quibuſdam annis abſq; annotatione hiſtorica vacuis relictis: ſicut Hieronymus & Proſper in ſuis chronicis faciunt. Tales ergo notulas breves, & interruptas, ſicut dixi, reperi ab hoc loco vſq; ad annum Philippi Regis Francorum, qui modò regnat, Ludovici Regis filius, & Ludovici nondum Regis pater, viceſimum ſextum. Quæ igitur ab hoc loco poſiturus ſum, à certis authoribus diligentiſſimè vndecumque collegi. Hic igitur liber quadrageſimus ſeptimus finem accipiat.

LIBER XLVIII.

ANno præfato, id eſt an. Domini 1113. electus eſt in Epiſcopum Laudunenſem Bartholomæus, tam generis nobilitate, quàm morum probitate, rerumque opulentia, in tota Laudunenſi Remenſiqua provincia famoſiſſimus; & à Radulfo Remenſi Archiepiſcopo conſecratus. Qui maiorem Eccleſiam ſanctæ Mariæ Laudunenſis, & alias 12. Eccleſias cum domo Epiſcopi, & multis aliis domibus clericorum & laicorũ invenit combuſtas. Electi ſunt ergo 7. Canonici Laudunenſis Eccleſiæ, & 6. ſervientes, qui feretrum ſanctæ Mariæ, & alias capſas Reliquiarum per diverſas circumferrent Eccleſias ad expetẽdas eleemoſynas fidelium pro reſtauratione Eccleſiarum. Quæ Reliquiæ multis miraculis clarificatæ ſunt: quæ miracula ſcripſerunt Canonici Eccleſię Laudunẽſis. Ex quibus pauca breviter cauſa ædificationis excerpſimus. Apud Iſſuldunũ duo contracti ſanati

Epiſcopus Sanctorum ope cauſam obtinet.

ſunt; quorum calcanei natibus adhęrebant. Hos pro Dei amore multo jam tempore paverat in domo ſua Galfridus, eiuſdẽ caſtri dominus. Apud caſtellum Buſecoti ſanatus eſt filius Domini caſtelli raptoris peſſimi puer annorum 15. à nativitate ſurdus & mutus. Quo facto pater pueri diſcalceatis pedib' ad Eccleſiam cucurrit, & feretro ſanctæ mariæ 40. ſolidos obtulit. Non enim multam habebat pecuniam. Qui etiam feretrum ſanctæ Mariæ cum ceteris militibus humeris ſuis impoſuit: & illud vſque ad caſtellum proximum duobus milliariis diſtans nudis pedibus portavit. Quod audientes inimici raptoris illius, & miraculum de filio eius factum; & ipſi nudis pedibus obviam ruunt, & feretrũ ab illis pacificè ſuſceptum in caſtellum ſuum deferunt. Inde venerunt Turonos. Ibi quædam femina, quæ de lecto ſurgere non poterat jam per 8. annos & nuſquam ire, niſi portaretur, ſanata eſt hoc modo. Apparuit ei dormienti mater miſericordię præcipiens, vt ſe ad feretrũ ſuum in Eccleſia ſancti Mauritij faceret deferri. Et portata eſt in vano, ſuppoſitaq; feretro protin' obdormiuit, & ſana ſurrexit. Ibidem apud S. Martinũ ſanatus juvenis, à nativitate ſurdus & mutus, ex toto corpore ſudorem emittens, & venis circa aures inflatis, ſanguis vbertim, fluxit ex auribus: qui poſtea cum feretro ivit Laudunum. Poſt hęc venit illud feretrum ad ſãctum Laurentium de Cala in feſto eiuſdem martyris. Monachus autem

Cheſles.

quidam ibi habitans pati non potuit, vt feretrum beatę Virginis ſuper altare S. Laurentij poneretur: ſed fecit illud poni ſuper quoddã min' altare in parte Eccleſiæ, timens amittere oblationes conſuetas in eodẽ feſto. Cùm verò Turonenſes, qui feretrum ſubſecuti fuerant referrent miracula quæ viderant, omnes peregrinos ſupervenientes ad feretrum invitarent, monachus ille livore percuſſus, fecit feretrũ & omnes reliquias de Eccleſia ejici. Sed præpoſitus Caſtelli tenitrium ſpatioſum, quod ſibi paraverat, tradidit

deferentibus feretrum, & matronæ plurimas deferantes cortinas idem tentorium decentiſſimè ornauerunt, & luminaribus copioſis tota nocte ſplendidum reddiderunt. Præſ...us autem monachus ad veſperam epilepſiæ morbo grauiter arreptus, coram omni populo in terram cecidit magnumque terrorem videntibus incuſſit. Campana etiam maior de turre cadens confracta eſt; & turris ipſa in ſuperiori parte fiſſa crepuit. Monachus ergo ſerò pœnitens, nudis pedibus coram feretro terræ proſtratus, celeſti Reginæ humiliter ſatisfecit: rogans vt idem feretrum ſuper maius altare referretur, ſed Laudunenſes noluerunt. Apud Andegavos mulier partu laborãs vſque ad mortem, bibens aquam, in qua Reliquiæ lotæ fuerant, ſtatim partu adito liberata eſt: gratias agens cochlear argentaum obtulit. Cœnomanis matrona quædam diues & ſterilis in eodem anno filium genuit, & venit Laudunũ, gratias agens. In natiuitate ſanctæ Mariæ venit idem feretrum Carnotum, cui occurrit venerandus Ivo Epiſcopus cum tota proceſſione Canonicorum vſque ad vineas: poſitumque eſt feretrum in maiori Eccleſia ſuper altare ſanctę Mariæ. Ibi mulier contracta erat, iam per 5. annos in domo, vbi coquebatur panis Epiſcopi. Huic prima noctis hora apparuit in ſomnis beata virgo Maria, præcipiens ei, vt quantocyus ſurgeret, & ad maiorem Eccleſiam iret, feretrumque Laudunenſe quæreret. Protinus euigilans ſana cucurrit ad Eccleſiam, per plateas cum gaudio vociferans, & clamans, & ingeminans, Domina ſancta Maria. Statim Epiſcopus omnia ſigna præcepit ſonari diutius, & ipſe mox incœpit, *Te Deum laudamus*. Quod dum cantaretur, altera contracta ſanata intrauit; duoque ſcabellula, quibus reptando ſe circumferre ſolebat, ſuper altare poſuit. Rurſus ſigna pulſantur, & Te Deum cantatur, Epiſcopo incipiente. Quod antequam finiretur, quidam innanis miles, qui in caſtello quodam catenis religatus captus ſeruabatur, liberatus ex inſperato Eccleſiã ingreditur, materque ſua cum ciuibus occurrentibus ad altare progreditur, genibuſque flexis coram feretro, & dicens, ſe per beatam Mariam ereptum, obtulit ſolidos 40. Iterum iubente Epiſcopo per omnes Eccleſias ſigna pulſantur, & ipſe tertiò Te Deum laudamus incœpit. Multùm ibi præ gaudio ploratum eſt. Igitur ex oblationibus fidelium per Franciam collectis toto autumnali & hiemali tempore Eccleſia ſanctæ Mariæ Laudunenſis ex magna parte conſtructa eſt.

Pœna monachi in Deiparam iniqui.

Sequenti quadrageſima, cùm adhuc pars operis maxima ſupereſſet, & pecunia paulatim deficeret, electi ſunt ex Canonicis Laudunenſibus 7. quibus traditũ eſt feretrum ſanctæ Mariæ cum alijs pluribus ſanctorũ reliquiis, inter quas eminebat forma & dignitate vnum philacterium, in quo ſic ſcriptum legitur.

Reliquiæ ſacratæ Virginis Laudũ.

Spongia, crux Domini, cum ſindone, cum faciali.
Me ſacrat, atq; tui, Genitrix, & Virgo, capilli.

Cum his Reliquiis profecti ſunt in Angliam, quę tunc temporis magna diuitiarum pollebat opulentia: pro pace & juſtitia, quam Rex Henricus in ea faciebat. Feria 2. poſt Dominicam *Iſti ſunt dies* profecti ſunt à Lauduno, & eodem anno circa Natiuitatem B. Mariæ Laudunum redierunt, miracula, quæ interim contigerant, enarrantes. Apud Nigellam in pago Viromanduenſi, quidã Ioannes à natiuitate ſurdus & mutus ſanatus eſt,

Locus videtur corruptus.

potatus aqua Reliquiarum lotarum, toto tẽpore poſt dormitionem ſub feretro ſudans; ſanguine de naribus & auribus & venis circa collum inflatis vbertim profluente: qui proſecutus eſt feretrũ vſque ad mare. Circa Paraſceuen venerunt Atrabatum. Ibi erat ſenex quidã aurifex, iam per annos 12. lumina oculorum priuatus. Hic audiens feretrum ſanctæ Mariæ Laudunenſis allatum eſſe, interrogabat formam & qualitatem feretri. Quã cùm cognouiſſet, protinus imo ex pectore alta ſuſpiria trahẽs, & vbertim plorans, dicebat. Hoc feretrum ego peccator proprijs manibus in juuentute mea compoſui, juſſu domini Elinandi Laudunenſis Epiſcopi. In quo idem Epiſcopus pretioſiſſimas Reliquias poſuit: inter quas fuit caput S. Valerici Abbatis, & caput ſancti Montani monachi & recluſi, qui natiuitatẽ B. Remigij prædixit, & de lacte Ciliniæ matris ejus lumẽ recepit, ſicut prædixerat. O ſi hanc miſericordiã faceres mecũ, ô piiſſima mater, vt inſtar S. Montani recepto lumine, rurſus feretrum tuum quod compoſui mererer videre! Hæc dicens & plorãs rogabat, vt de lotura Reliquiarum oculi ſui tangerentur. Quo facto de ipſa aqua bibit, & tota nocte coram feretro peruigil in oratione manſit: mane facto lumen recepit. Apud Sanctũ Audomarum quædam puella manum habens aridam à natiuitate, ſanata eſt. In feſto ſancti Marci Euãgeliſtæ venerunt apud Vuiſſant, & à nautis conuocati nauem intrauerunt: & cum eis plures negotiatores, qui propter lanam emendam in Angliam ibant, & cum feretro ſecuriùs ſe tranſire ſperabant; plus quàm 300. marcas ſecum in marſupiis portantes. Magiſter nauis dicebatur Coldiſtanus. Circa maris medium vident piratas nauigantes, & in naui eorum lanceas & gladios, & clypeos coruſcãtes. Tunc ſinguli ad alterutrũ præ timore peccata ſua confeſſi ſunt; etiam Preſbyter laico confitebatur. Prædicti negotiatores de vita jam deſperantes, marſupia ſua cum tota pecunia feretro obtulerunt; flentes, & orantes beatam Mariam, vt eos de piratarum manibus liberaret, & de periculo mortis, & totam eorum pecuniam ad reſtaurandam ſuam Eccleſiam reciperet. Piratis appropinquantibus, magiſter nauis exhortatus eſt Boſonem Preſbyterum, vt aſſumptis Dei Genitricis Reliquiis, piratis ſibi nocendi poteſtatem interdicat. Mox ille Philacterium cum capillis beatæ Mariæ aſſumens, cum timore & deuotione in eminentiorem locũ puppis aſcendit, ipſo magiſtro nauis vtraque manu eum ſuſtentante; manuque cõtra hoſtes eleuata, ex authoritate Chriſti & matris eius fortiter adjurans, ne vltrà veniant, nec poteſtatem ſibi nocendi habeant, interdicit. Statim vt ſignum crucis de eodem phylacterio contra hoſtem fecit, dicto citiùs ventus vehemens & contrarios nauem eorum retro tulit, malus nauis frangitur, pars mali ſuper vnũ ex ipſis decidens, ipſum excerebrat, & in mare mortuum præcipitat. Poſt modicum nauis cum feretro ſana & læta ad portum peruenit. Negotiatores liberati ſacculos ſuos, quos obtulerant, reſumpſerunt. Cumque tota Anglia circuita magnos aceruos lanæ emẽdo ſuam pecuniam expendiſſent, & de ipſa lana magnam domum impleſſent ſupra littus maris, quod Douvra dicitur, eadem nocte qua in craſtinũ tranſire debuerant, domus illa cum tota lana cremata eſt. Poſt hæc feretrum venit Cantuariam. Ibi Laudunenſes honorificè ſuſcepti ſunt

Feretri opifex cæcus illuminatus.

Piratæ ope Reliquiarũ fugantur.

Voti violatores puniti.

ab Vuillelmo Archiepiſcopo; qui dudum pro videndo & audiendo magiſtro Anſelmo Laudunum petens, multis diebus in dumo Epiſcopi manſerat; ibique filios Raudulphi Cancellarij Regis Anglorum docuerat. Ibi erat quædã matrona ditiſſima, iam per 8. dies dolore pariendi cruciata. Quæ cùm maritum ſuũ miſiſſet ad Laudunenſes, quærentem ſiquis fortè illorum aliquid medicinæ noſſet; Bozo Preſbyter illum admonuit, vt conſuleret conjugi ſuæ veracem peccatorũ cõfeſſionẽ Preſbytero ſuo facere, & de

Peccatorum Sacerdotalis Confeſſio. aqua lutatum Reliquiarum confidenter bibere. Illa verò, quæ jam præ dolore loquelam penitus & memoriã amiſerat, protinus ex ipſo calore fidei aliquantulum roborata, venienti Preſbytero peccata ſua fideliter confeſſa eſt; ſubiungens, eadem nocte ſibi in viſu quandam ſpecioſiſſimam dominam de Francia venientem apparuiſſe, & vt peccata ſua veraciter confiteretur præcepiſſe, ſicque eam ſanandam promiſiſſe. Igitur ſtatim poſtquam aquam Reliquiarum biberat, partu edito ſanata eſt; quæ munera & ornamenta multa beatæ Mariæ obtulit. Nemo autem ibi ſanari potuit, niſi de ipſo Epiſcopatu, & niſi peccata ſua confeſſus; ſi tamen idoneæ ætatis eſſet.

Apud Vuintoniam ſanatus eſt quidam miles, pincerna Regis, qui iam per 8. annos cæcus fuerat: & alius ditiſſimus, Valterus nomine, qui jam ſex annis lecto decubuerat, & præter hoc fluxu ventris laborabat. Hic tribus clericis, qui ad eum Reliquias detulerant, tres annulos aureos obtulit, & accurrẽs ante feretrũ, tres ſcyphos argenteos, & multam pecuniam, & alia ornamenta obtulit. Quæ cùm in platea delata nonnulli viderent, & dicerẽt eũ pauca obtuliſſe, ſecundũ multitudinẽ divitiarũ ſuarũ, nam ferebatur pluſquam tria millia librarum Angliæ mo-

Vſurarij ſanũ conſilium netæ in theſauris habere, reſpondit, ſe ad præſens nolle amplius dare, donec omnes vſuras, quas à debitoribus ſuis acceperat, redderet, ſicut Deo promiſerat. Vnde protinus per totam vrbẽ fecit clamare præcones, vt quicumque ei vſuras dederat, veniret, & ſua reciperet. Pręter hunc alij 12. ſanati ſunt: cæci, claudi, ſurdi, muti. Poſt hæc venit feretrum ad Chriſti-Keccam villã, ſic dictam, id eſt Chriſti Eccleſiam, in Octavis Pentecoſtes, vbi celeberrimus erat negotiatorũ conventus. Ibi erat Decanus quidam cum 12. Canonicis; qui noluerunt feretrum ſuſcipere, ne perderent oblationes negotiatorum: quia Eccleſia eorum nondum perfecta erat. Et quoniã ingens pluvia erat, vix tandem Decanus conceſſit, vt feretrum poneretur ſuper minus altare, in remota Eccleſiæ parte. Et cùm videret negotiatores ferè omnes, qui miracula Vuintoniæ facta audierãt, ire ad feretrum, & offerre: iratus præcepit feretrum de Eccleſia ejici. Ibi ergo equi Laudunenſium, & veſtes pluvia madebant: & prę multitudine negotiatorum in tota villa hoſpitium nõ invenerunt. Tunc matrona quædam illis compatiens, rogavit maritum ſuum, vt domum novam, quam ædificaverant, & jam duabus marcis negotiatorib' locaverat, Reginæ cæli, quæ de Eccleſia ejecta fuerat, commodaret; & in ea tam ipſã, quàm clericos ejus hoſpitari ſequenti nocte permittat, & interim ſibi aliud hoſpitium quærant. Annuit ille, & clericos jam penè præ pluvia deficientes in domum illam ſuſcipit, veſteſq; illorũ luto perfuſas ablui, & ſiccari fecit: & feretrum B. Virginis cõpetenti loco decenter cortinis adornatu collocavit, & eis deinceps omnem hoſpitalitatem exhibuit. Vnus ex negotiatoribus tres campanas, quas venales habebat, ad domus laque[illegible] ſuſpenſas pulſans, ſocios ſuos earum ſonitu convocat; & locum eminentiorem aſcendens, quomodo Decanus feretrũ de Eccleſia ejecerit, enarrat; & vt nullus ad Eccleſiam eat, ſed potiùs ad hoſpitium feretri ſanctæ Mariæ divinum Officium audituri conveniant, exhortatur. Poſtremò cuncti vnanimiter edictum proponunt, vt ſi quis ad Eccleſiam iret, 5. ſolidos ſocijs perſolveret. Erat autem tunc ſabbatum ante octavas Pentecoſtes. Hoſpes ille prope oppidum habebat vnam domum, in qua boves & pecora ſervabantur; ibique manebat pauper ruſticus jiſdem pecoribus cuſtodiendis deputatus; cuius filia parvula tortum pedem à nativitate habebat, ita vt calcaneus in anteriori parte, digiti verò pedis in poſteriori eſſent. Hæc bibens de aqua Reliquiarum, & pedem ſuum de illa aſpergens, vigilans coram feretro, mane ſanata eſt. In craſtino draco quidam flammivomus de mari exiens, in villam illam advolavit; & primò Eccleſiam, deinde quaſdam domos flãmã, quam ex ſuis naribus emittebat, ſuccendit. Feretrum verò ſanctæ Mariæ vix dimidiò ſtadio iam receſſerat. Poſt quod curſores ſuper equos advenerunt, rogaveruntque Laudunenſes, vt ardenti villæ ſubvenirent. Qui humana curioſitate tantum prodigium videre ſitientes, deputatis feretro idoneis cuſtodibus velociter ſuper equos ad vicum recurrerunt, videruntque draconem incredibilis longitudinis, habentem 5.

Obſequium Deiparæ remuneratum & vindicata iniuria. capita, flãmaſque ſulphureas per nares emittẽtem, & de loco ad locum volantem, domoſque ſigillatim ſuccendentem. Eccleſia verò ita concremata eſt, vt non ſolùm ligna, ſed etiam parietes & maximi lapides, & ipſa altaria in cinerem redacta ſint, vt nullo modo appareret, ibi fuiſſe Eccleſiam. Decanus autem videns Eccleſiam & domum ſuam ſuccenſam, veſtes & ſupellectilem ſuam feſtinanter colligens & circumligans, ad navẽ, quæ in proximo maris littore erat defixa, deferri fecit. Sed draco, acſi propter hoc ſolum veniſſet, navem volatu petens, cuncta quæ in ea erant ſuccendit, & ipſam navem, incredibile dictu. Domus autẽ hoſpitis illius, qui feretrũ collegerat, incolumis & illæſa, cum omnibus quæ in ea erant, remanſit: & illa etiam procul poſita; in qua eius pecora ſervabãtur. Negotiatores etiã illi, qui multam Laudunenſibus impenderãt benevolentiam, ita per Dei gratiam ſervati ſunt, vt de omnibus rebus ſuis, aut nihil, aut parum perderent. Decanus autem ille, qui feretrum de Eccleſia eiecerat ſera motus pœnitentia nudis pedibus illud proſecutus eſt, & coram eo proſtratus, itáque Dei iudicia proteſtatus, indulgentiã poſtulabat. Apud Execeſtriam honorificè ſuſcepit Laudunenſes cum feretro Robertus Archidiaconus, qui diu Lauduni manſerat pro audienda lectione magiſtri Anſelmi. Ibi 16. infirmi curati ſunt. Ibi autem erat quidam contract' de Epiſcopatu Saleſberienſi, qui curari non potuit, donec venit feretrum in Epiſcopatum ejus. De Saleſberia venerunt ad Abbatiam Sanctimonialium, quæ dicitur Vuiltonia: vbi oſtenſa eſt eis ſepultura venerabilis Bedæ Presbyteri, juxta quẽ ſepulta eſt mulier illa verſificatrix inclyta, ibi jacebat quidam longo jam tempore ſebricitans ad ſepulchrum venerabilis Bedæ Presbyteri: quia plures

plures ibi conſueverant ſanari. Ipſa verò nocte, in cujus craſtinū feretrum Laudunenſe illuc advenit, mulier illa verſificatrix apparuit infirmo, dicens. Non potes hic modò per Bedam ſanari, quoniam beata Dei Genitrix ad nos deſcendit. Quod cùm Laudunenſibus in craſtino retuliſſet [illegible]umus, & ex aqua lotarum Reliquiarū bibiſſet, illico ſanatus eſt. Inde venerunt in provinciam Danavexeriæ: vbi oſtenderunt eis indigenæ cathedram & furnum famoſi illius Regis, ſecundū fabulas Britannorum, Arturi. Ibi honoravit eos plurimùm Algardus clericus, qui fuit poſtea Cōſtanticnſis in Normannia Epiſcopus; qui fuerat Lauduni auditor magiſtri Anſelmi. Ibi apud villam, quæ Bunnia dicitur, puella decennis à nativitate cæca, illuminata eſt; & juvenis à nativitate ſurdus auditum recepit. Quidam verò manum habens aridam jurgari cœpit cum vno ex Laudunenſium ſervis pro Arturo, & ideo ſanari nō potuit. *Diſputans pro Arturo manus ſanatur.* Apud caſtrum Banniſtuplum manebat quidam Princeps, nomine Ioëllus de Totenes; cujus vxor erat germana Vuermundi de Pinquengni. Hic honorificè ſuſcepit Laudunenſes cū feretro per triduum, & ſcyphum argenteum, & calicem pretioſum, & cortinas, & alia ornamenta eis obtulit, & equū, qui ea deferret; & alia multa, ad valorem 15. librarum Laudunenſis monetæ. In domo ejus erat quædam puella duodēnis toto corpore incurvata: quæ quandiu feretrum ibi fuit, ſanata non eſt. Cùm autem diſcedentib⁹ eis magno fletu clamaret, Heu piiſſima Domina, ſācta virgo Maria! ergone ſic diſcedes, & me incuratam dimittes? Protinus cunctis videntibus ſana facta, projectis ſcabellulis exiliens ſtetit, & cucurrit ad feretrum, gratias agens. Ibi ſimiliter curat⁹ eſt monachus ſciaticus de Cattitate. Apud Totenes ſanatus eſt ſenex, à nativitate claudus, germanus prepoſiti ipſius caſtri. Quo ſanato frater ejus obtulit coram feretro 40. ſolidos ſterlingorum: & poſt eum populus infinitus multa addidit. Erant autem ibi tres juvenes ejuſdem tecritorij [illegible] conſanguinitate propinqui: qui videntes tantam pecuniam deferri ad feretrū, detrahere cœperunt Laudunenſibus: dicentes, eos quæſtus gratia per magicā artem facere miracula. Quorum vnus alios hortatus eſt, vt ſecū irent ad feretrum, ſimulantes ſe illud oſculari, & ſic de nummis ſuper altare poſitis ora ſua lambēdo replerent. Illis autem hoc facere nolentibus, perfidus ille fecit quod dixerat, & de acervo nummorum, quantum potuit, ore lambendo rapuit: rediensque ad ſocios, nummos quos rapuerat oſtēdit, invitans eos ſecum ire ad tabernam. Quibus cum ſequi nolentibus miſer ille tabernam introivit, & ſatiatus exivit. Ceteri duo ad conventum populi redierunt. *Sacrilegi velox punitio.* Ille autem aſcenſo equo proximam ſilvā intravit, quæ vix dimidio ſtadio aberat: & reſte lignea collo ſuo circumligata, ad vnius arboris ramum ſe ſuſpendit. Equus cui inſederat, vacuus ad populi conventum rediit. Quē videntes præfati duo juvenes, equi veſtigia perſcrutando, & curſim proſequendo, ad ſilvam celeriter pervenerunt, eumq; ſuſpenſum & mortuū repererunt. Solventeſque marſupium ejus, quod pendebat ad baltheum, invenerunt nūmos, quos rapuerat adhuc recenti ſaliva ejus infectus: quos protinus cum magno ejulatu ad feretrum deportantes, ſuper altare repoſuerūt: terræq; proſtrati, pro anima cognati ſui miſericordiam Dei Genitricis implorantes, coram omnibus facinus, quod defunctus perpetraverat, retulerunt. Mirati ſunt omnes jam celerem Dei vindictam, & pectora ſua tundēdo vbertim lacrymas effuderūt. Apud vrbem Bageam quidam puer in calidis balneis ſe balneans ſubmerſus eſt, annorum 12. Qui à parentibus ſuis delatus ad feretrum, poſitus eſt inter duos ignes, & corpus eius ſuſpenſum eſt capite deorſum, & pedibus ſurſum; & os eius apertum eſt, lignum paruum inter dentes ſuperiores & inferiores infixum. Qui cùm multam aquæ abundantiam evomuiſſet, & corpus eius jam ſufficienter calefactum eſſet, depoſitus reportatus eſt ad feretrum, & aqua lotiuæ Reliquiarum lotus, & in ore eius paruum ex eadem aqua diſtillatum eſt; qui mox reuixit ſanus, & domum rediit. Hucuſque miracula Laudunenſis feretri: quæ facta ſunt anno Domini 1114. & 1115. in Frācia & in Anglia. Illud verò, quod factum eſt ſub Elinando Epiſcopo Laudunenſi apud Couciacum, de muliere illa, quæ generum ſuum occidi fecit, quia infamata erat, quaſi adulteraretur cū illo, & ideo adjudicata ad cremandum, ſervata eſt per beatam Mariam inter ignes illæſa, quia culpam ſuam vera confeſſione purgavit: quæ tamen ne malitia mutaret intellectum illius, non niſi triduum ſuperuixit, alterius temporis miraculum eſt; quod idcirco à nobis in ſuo tempore poſitum non eſt, quia non ſatis mihi conſtat, quo tempore Epiſcopus ille mihi ſynonimus extiterit. *Mulier in igne illæſa ope Virginis.* Fuit autem, vt ex prætaxatis miraculis habemus, ante Baldricum Epiſcopum. Ego autem in hoc opere nihil adnotare decreui, niſi mihi conſtet, quo tempore factum ſit. Igitur hoc tēpore florebant in Francia apud Laudunum ille magiſter Anſelmus, & frater eius Radulphus. Hoc etiam anno, id eſt anno Domini 1115. fundatum eſt Cœnobium Claræuallis ſub primo Abbate ſancto Bernardo. *Annus fundationis Claravallis.* Sed & Cœnobium Pontiniacenſe à Maſticonenſi Hugone, qui poſtea fuit Antiſſiodorenſis Epiſcopus. Hi duo viri 3. anno à converſione ſua Abbates facti ſunt. Intraverāt enim pariter domū Ciſtercij anno Domini 1113. ſicut ſcribit Guillelmus Abbas ſancti Theodorici, & anno à conſtitutione domus Ciſtercienſis 15. quamuis Sigebertus in ſuis chronicis dicat illos 30. ſocios intraſſe domum Ciſtercij anno 10. à conſtitutione eiuſdē domus, ſcilicet 1. Abbatis Stephani. Erat autē beatus Bernardus annorum 22. quando converſus eſt; & quando Abbas Claræuallis factus eſt, annorū 27. Qui profectus Catalaunum ad ſuſcipiendam benedictionem ſuam, quia Lingonenſis Epiſcopatus tunc vacabat, ſuſceptus eſt cum magna reverentia à Catalaunenſi Epiſcopo Guillelmo de Campellis. Qui videns juvenem tam macilentū & exeſi corporis, toto corpore proſtratus in terra, petiit à Capitulo Ciſtercienſi, vt anno vno ſub ſua cura eſſet, & obtinuit. In quo ſpatio ſæpe ſaginē crūdum comedit pro butyro, & oleum bibit pro aqua à ſervitore negligentiſſimo & nihil ſciente per errorem ſibi oblata. Tunc enim ſenſum guſtandi perdiderat, quantum ad ſaporum dignoſcentiam, præ nimia abſtinentia, vt ſolam aquā frigidam ſibi ſapere teſtaretur. Felix, cui ſolam illud reputatur ad culpā, quod alij ſumere ſibi ſolent ad gulam. Claræuallis autem non longè à fluvio Alba, antiqua fuit ſpelunca latronum, quæ dicebatur vallis Abſynthialis, vel propter copiā abſinthij, vel propter amaritudinem incidentium in latrones. Fratres Clarevallēſes tunc

temporis ſæpius pulmentaria ex foliis fagi con-
Iſaia 58. ficiebāt. Panis erat ſimilis illi prophetico ex hor-
deo, & milio, & vitia. Vidit tunc temporis beat⁹
Bernardus puerū ſibi cum diuina claritate aſtā-
tem, & magna auctoritate ſibi præcipientem, vt
fiducialiter loqueretur, quidquid ei ſuggereretur
in apertione oris ſui: quando non ipſe eſſet, qui
loqueretur; ſed Spiritus patris ſui, qui loquere-
tur in eo. Quidam frater, quem pro ſecreta cul-
pa abſtinere præceperat à communione in qua-
dam præcipua ſolemnitate, erubeſcens quòd
ſolus remaneret incommunicatus, iuit cum aliis
Monachus communicare. Quem videns ſanctus, commu-
Euchariſtā nionem illi negare noluit; ſed tacitè precatus eſt,
non valet vt Deus aliquid melius de tanta præſumptione
glutire. ordinaret. Ille ergo frater ſumptum corpus
Domini nullomodo glutire potuit. Poſt ſextam
verò traxit ſanctum in partem; confitens ei præ-
ſumptionem ſuam: quem increpans ſanctus, o-
rando fecit, vt ſine difficultate corpus Domini
glutiret. Quibuſdā militibus euntibus ad tor-
neamentū iuſſit dari ceruiſiam, quam benedixe-
rat ad bibendum: qui ſtatim conuerſi ſunt. Val-
cherus de Monte mirabili, cùm infantulos obla-
tos eſſet ei à matre ſua ad benedicendum, quia in
eius domo hoſpitatus erat, cùm inter loquendū
ſanctus aliquoties manus protenderet, multo-
ties oſculatus eſt manum eius, trahēs eam ad os
ſuum. Clericus quidam, nomine Nicolaus, im-
petrauit per eum à Domino gratiā lacrymarum.
1116. Iuo Epiſcopus Carnotenſis, qui Philippum
Iuonis Car Regem Franciæ excōmunicauerat pro pellice ſuę
not. ob. & ac. conjugi ſuperducta, obit, vir multarum virtutū
ſimul & literarum: qui decreta abbreviauit, &
multa alia vtilia ſcripſit. In ſuburbio Antiochiæ
nocte terra dehiſcens, domos cum habitatori-
bus abſorbuit. Verū ille hiatus cū terrę motu vel
ſine terræ motu contigerit, annotator iſte non
dicit. Sed credibilius eſt, quod cū aliquo terræ
motu hoc factum ſit. Vix enim terra tam lato
hiatu hiare poteſt, vt integras domos abſorbeat,
quin etiam tremat. Rationes de naturalibus cau-
ſis terræ motūs ſuperiùs poſuimus, in huius ope-
ris libro 19. in 18. capitulis comprehenſas. Ibi
ergo requirantur.
Hoc anno nihil inueni annotatum: ſicut &
1117. in 4 ante iſtum præcedente, idest anno Domini
1114. Sed ſicut in eo poſui miracula feretri be-
atæ Mariæ Laudunenſis facta per Franciā, quæ
habui ex authoritate libelli Eccleſiæ Laudunen-
ſis, qui eadem miracula deſcribit: ſic & in hoc
anno annotanda eſt mors Balduini Regis Iero-
ſolymorum, fratris Godefridi. Qui Balduinus
poſt Godefridum fratrē ſuum, qui regnauit anno
vno, coronatus eſt in Regē, vt Baldricus & Guil-
lelmus ſcribunt, anno Domini 1101. & vt præfa-
tus Guillelmus ſcribit, regnauit annis 17. Vnde
cōſtat, quòd hoc anno mortuus ſit. Obiit enim
vt ſcribit Guillelmus anno regni ſui 17 menſe
4. Cui ſucceſſit alter Balduinus cognatus eius,
dux Edeſſæ. Hæc Edeſſa diſtat ab Eufrate 50 mil-
liariis, ab Antiochia 100. Græci dicunt Edeſſam,
Syri Rothaſiam. Non legitur, quot annis Bal-
duinus iſte regnaverit. Huc vſque Guillelmus
Malmeſberienſis hiſtoriam ſuam ſcripſit, ad Ro-
bertum Comitem Normaniæ.
Terræmotus hoc anno accidiſſe dicitur adeo
1118. validus, vt quarumdam vrbium partes ſubrue-
ret; ſed non dicitur quarum vrbium, nec in qua
parte orbis terræmotus iſte acciderit: & ideo
nimis negligenter annotatur caſus, qui ſic an-
notatur.
Gelaſius 2. fit Papa 166. anno vno 1119.
Magiſter Hugo dicit in chronicis hunc annū *Gelaſius 2.*
8. Henrici 4. qui intelligendus eſt de imperio, *Papa 166.*
non regno. Calixtus 2. Papa 167. ſedit annos 5. 1120.
menſes 10. dies 13. Iſte Calixtus, vt domn⁹ Gau- *Calixtus 2.*
fridus Antiſſiodorenſis ait, ex Guidone Viennēſi *Papa 167.*
Archiepiſcopo, factus eſt Papa Calixtus: qui Ci-
ſtercienſem Ordinem primus in territorio Viē-
nenſi plantauit, in monaſterio Bonæuallis; cu-
jus Cœnobij primus Abbas fuit Ioannes Lugdu-
nenſis, poſtea Pontifex Valentinus. Cuius di-
gnitatis futuræ præſagium fuit lætiſſimum pul-
cherrima quædam viſio, quam idē Ioannes ante
conuerſionem ſuam vidit, hoc modo.
Goffridus ſuper Apocalipſin. Cùm prima no-
ſtri Ordinis Ciſtercienſis jacerentur fundamēta,
erat in Eccleſia Lugdunenſi clericus honeſtus &
honorabilis Ioannes; qui amore noſtri Ordinis
compunctus, tacitus ſecū propoſuit, in eorum
ſe collegio ſociandum. Quod propoſitum poſt
paucos dies, ſubeunte alia cogitatione, mutauit,
& pro quadā recompenſatione talis propoſiti
peregrinationem ſancti Iacobi aggreſſus eſt. Qua
deuotè completa rediens, à domeſticis gratula-
bundè ſuſceptus eſt, & fatigatus ex itinere in cu-
biculum ſe recepit. Quieſcentique mox adfuit
in viſu Deus & Dominus noſter IESVS Chriſt⁹, *Mira viſ*
cum duobus beatis Apoſtolis Petro & Iacobo. *& conuer-*
Quorum Petrus librum manu tenebat, quē præ- *ſio ope S. Ia*
cepit Dominus aperiri. Erat autem ſcriptus au- *cobi.*
reis literis, continens nomina prædeſtinatorum.
Iuſſus ergo Apoſtolus cœpit legere; & cùm ibi
legeret nomen Ioannis illius, Tolle, ait Domi-
nus, tolle, dele eum, dele: quia meum ſe futu-
rum promiſerat, & reſiliit à promiſſo. Accedens
autem propiùs beatus Iacobus, & obſecrans, di-
cebat. Domine, meus eſt peregrinus, ne deleas
obſecro, nomen eius. Cui Dominus. Meus, in-
quit, non peregrin⁹, ſed ciuis eſſe debuerat. Nō-
ne majus eſt, ciuem meum eſſe, quàm tuum pe-
regrinum? Apoſtolus autem Iacobus perſiſtens
in ſupplicatione, Ne deleas, inquit, Domine pi-
iſſime, ne deleas, obſecro. Ego tibi pro eo fide
jubeo, quòd faciet, quòd propoſuerat. Et Do-
minus ad eum. Quando faciet? Apoſtolus autem,
Infra dies 15. Excitus ad hæc verba Ioannes, ſolo
proſternitur, & fidejuſſori ſuo cum vberrima la-
crymarum effuſione gratias egit, dicens. Faciam
prorſus Apoſtole, ſancte, faciam quod tam mi-
ſericorditer pro me pollicit⁹ es. Non multò poſt
fletum magnum iterum obdormiuit. Iterumque
Dominus cum prædictis Apoſtolis adfuit; iuſſit-
que iterum librum aperiri; in quo audiuit idem
Ioannes beatū Petrum legentem. Murenulas au- *Cant. 1.*
reas faciemus tibi, vermiculatas argento. Mox
Ioannes ſurgens, & præfixum diem præveniens,
adimpleuit votum. Hic fuit primus Abbas Cœ-
nobij Bonæuallis, & poſt Eccleſiæ Valentinæ
Antiſtes: cujus vita & mors multis meritis & *Sanctorum*
miraculis claruit. Plane meritò Iſraëlitis impro- *interceſſio.*
peratur, quòd corde redierint in Ægyptū: quan- *Act. 7.*
do iſte Ioannes, qui à Ciſtercio reſiliebat, juſſus
eſt deleri de libro vitæ. Simulque conſiderandū
nobis, quanta deuotione ſanctorum nobis ſint
imploranda ſuffragia, qui tam amicabiliter ſpō-
dent pro nobis, & tam efficaciter intercedunt.
Hoc exemplum apertiſſimè & fortiſſime facit
contra hæreticos noſtri tēporis, qui dicuntur Pa-

tetini, ideſt Manichæi, ſive Publicani: qui dicunt vanas eſſe peregrinationes, & vanas eſſe eorum invocationes; nec noſtras preces ad eorum pervenire notitiam, quibus jam nihil ſit cum noſtra vita commune: cùm ipſi ſancti cæli ſint, de quibus ſcriptū eſt. *Eccli 35.* [Oratio humiliantis ſe penetrat cælos.] Et in Apocalypſi ſcriptum eſt, quòd *Apoc. 8.* Angelus ſtetit ante altare aureum, habens thuribulum aureū in manu ſua: & data ſunt ei incēſa multa, vt daret de orationibus ſanctorum ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum. Et Aſcēdit inquit, [fumus incenſorum de orationibus ſanctorum, de manu Angeli coram Deo] Eadem namque ratione nec ad Angelorum notitiā pervenirent preces noſtræ, quibus cum vita noſtra nil commune eſt; ſimiliter nec ad Dei, maximeq; Chriſti, qui iam nihil habet cum vita noſtra cōmune: quamuis olim habuerit, ſicut ipſe dicit. *Apocal. 1.* Ego ſum primus & noviſſimus, & vivus, & fui *1. Petri 1.* mortuus. Sed & Petrus Apoſtolus in Epiſtola 2. [Iuſtum, inquit, arbitror, quamdiu ſum in hoc tabernaculo, ſuſcitare vos in commonitione: certus quòd velox eſt depoſitio tabernaculi mei. Dabo autem operam frequenter habere vos in memoria poſt obitum meum] Ecce Apoſtolus ſidentar promittit, ſe illis, qui per illum crediderant, etiam poſt mortem non defuturum in au- *Luc. 16.* xilio opportuno. Diues ille Euangelicus in inferno ſepultus habebat memoriam & curā fratrum ſuorum adhuc in carne viuentium; & rogabat Abrahā, ne venirent in locum tormentorū vbi ipſe erat: & animæ ſanctorū quæ in cælo recūbunt cum Deo Abrahā, & Iſaac, & Iacob, carorū ſuorū memoriā non habebunt; & preces invocantium ſe ſurda aure pertranſibunt? Immittit diabolus immiſſiones ſuas in corda hominum *Mat. 18.* per Angelus malos: ſimiliter & Deus ſuas per Angelos bonos Vnde. Angeli eorum ſemper vadent faciem patris. Vt quid enim dicuntur Angeli eorum, ſi nihil eis proſunt; ſi pro eis nihil *Daniel 10.* faciunt? Ad Danielem dicit Angelus. *Nemo eſt adiutor meus in omnibus his, niſi Michaël princeps* *Tobiæ 12.* *veſter.* Ad Tobiam dicit Raphaël Angelus, ſe ei⁹ orationes & lacrymas & eleemoſynas Deo obtuliſſe: & ad Cornelium nondum renatum idem *Act. 10.* dicit Angelus, qui ei apparuit. Omnes, ſicut ait Apoſtolus, adminiſtratorij ſpiritus ſunt, miſſi propter eos qui hereditatē capiunt ſalutis. Eiuſdem autem potentiæ & charitatis ſunt animæ ſanctorum corporibus exutæ, & Angelorum agminibus admixtæ, cujus & Angeli: ſicut apertè legitur in legendis ſanctorū. Vnde Paulus Apoſtolus poſtquā decollatus eſt, Plautillæ matronæ *Apocrypha hiſtoria.* ſtolam ſuam reddidit ſanguine ſuo ſanctiſſimo infectam: & ſicut Neroni prædixerat cùm mihi caput abſciſum fuerit, tibi vivus apparebo; circa horam nonā januis clauſis viſibiliter ſtetit ante eum, & ait. Cæſar, ecce ego Paulus Chriſti Regis æterni & invicti miles. Vel nunc crede, quia non ſum mortuus, ſed viuo Deo meo. Plenæ ſunt vitæ ſanctorum huiuſmodi miraculis, quæ demonſtrant, quomodo ſancti iam carne exuti potenter adiuuant inuocantes ſe viuentes in carne. Hic error, qui modò generalis & cōmunis eſt omnium Paterinorum & Bulgarorum, quos vulgari nomine publicanos appellamus, olim ſpecialis fuit Vigilantij Preſbyteri; qui dicebat ſacrilegium eſſe orationem facere ad ſanctorum Reliquias: qui vt ait Ieronymus, cum antiphraſi nomen ſortitus eſt. Nam Dormitantius rectiùs quam Vigilantius diceretur. Nimirum reſpon- *Vigilantij hereſ aduerſū Reliqa as Sanctorum.* debat generi ſuo, vt qui de latronum & Conuenarum natus eſt ſemine: quos Conſul Pompeius edomita Hiſpaniā, & ad triumphum redire feſtinans, de Pyrenæis iugis depoſuit, & in vnum oppidum congregauit: vnde & Convenarum vrbs nomen accepit. Fecerat autem idem Pompeius & in Orientis partibus; vbi Cilicibus & Iſauris piratis latronibuſque ſuperatis; inter Ciliciam & Iſauriam ſui nominis condidit ciuitatem. Huic ergo Vigilantio, imò dormitantio, inter cetera ſic reſpōdet Hieronym⁹. *Sacrile-* *Hieron epi aduer. Vigilantium.* *gus ſuo fuit Conſtantinus Imperator, qui ſanctas Reliquias Andreæ, Lucæ, Timothei, tranſtulit Conſtantinopolim; apud quas dæmones rugiunt? Sacrilegus dicendus eſt. & nunc Auguſtus Archadius, qui oſſa beati Samuelis longo poſt tempore tranſtulit Thraciam?* Et Paulò poſt. *Proponis mihi librum apocryphum; qui ſub nomine Eſdræ dic, itiqueſimilibus legitur; vbi ſcriptum eſt, quòd poſt mortem nullus pro aliis audeat deprecari. Quem ego librū nunquam legi. Quid enim neceſſe eſt, in manus ſumere, quod Eccleſia non recipit?* Et poſt pauca. *Niſi fortè in morem Gentilium impiorumque Porphirij & Eunomij, has præſtigias eſſe dæmonum confingis: & non verè clamare dæmones, ſed ſua ſimulare tormenta.* Et poſt pauca *Liberè proclamabis id eſſe aut Mercurium propter nummorum cupiditatem, aut Nocturnum juxta Plauti Amphitrionē: quo dormiente Iupiter in Alcmenæ amplexu duas noctes copulauit, vt magnæ fortitudinis Hercules naſceretur; aut certè Liberum patrem pro ebrietate & cantaro ex humeris dependente. & ſemper rubente facie, & ſpumantibus labiis, effrenatiſque conuitiis.* Et poſt pauca. *Quando iratus fuero, & malum aliquid in animo meo cogitauero & me nocturnum phantaſma deluſerit, baſilicas martyrum intrare non audeo. ita totus & animo & corpore pertimeſco* Hæc Hieronymus. O quàm ſtultus eſt audire & legere librum illum 2. Macha- *2. Mac.* bæorum, vbi ſcriptum eſt *Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt a peccatis ſoluantur,* quàm librum illum apocryphum combuſtione dignum, qui prohibet orare pro mortuis! Sed hæc breuiter dicta ſunt contra hanc hereſin deteſtandam. Nunc ad hiſtoriam reuertamur. Hoc anno dicitur pugnaſſe Henricus Rex Anglorum contra Lodovicum Regem Francorum inter Andeleyum & Nongejum: ſed non dicitur, cui victoria ceſſerit, nec quæ fuerit cauſa belli: quod ſimul annotari debuiſſet, vt ſciretur, cuius juſtior cauſa fuerit.

Hoc anno nil annotatum inveni, ſed ex dictis Dōni Gaufridi Autiſſiodorenſis, qui ſcripſit vitā B. Petri Tarentaſienſis Archiepiſcopi, colligi poteſt, eundem Petrum hoc anno ſeculū reliquiſſe, & converſum fuiſſe in monaſterio bonævallis: qui 20. annos habebat, quando converſus eſt, & 73. quādo mortuus eſt Sed mortuus eſt anno Domini 1174: natus eſt ergo anno 1102. à quo annus iſte viceſimus eſt. Natus eſt autem in territorio Viennenſi, parentibus ſecundùm ſeculum humilibus, ſed fide & conuerſatione apud Deum magnis & ingenuis. Iam enim tunc, cùm Petrus iſte puerulus literis traditus eſt, cœperant abſtinentiæ operam dare, & ab opere conjugij ex conſenſu abſtinere. Deputabant meliora ſultra pauperibus, ipſi in palea remanentes. Petrus autem puer amator literarum, & ludorum fugitans, literarum ſtudia arripuit: vnctione magis quàm

eruditionis magiſtra: ita vt anno primo pſalmos omnes Davidicos corde tenus pſalleret. Pater ejus cilicio vtebatur ad carnem: filiæ ſuis clericis ambo parentes nulla volebāt eccleſiaſtica beneficia dari. Petrus Lambertum germanum ſuum ab initio converſionis ſuæ ſecū traxit: qui Lambertus poſtea Abbas fuit in monaſterio Cheſiriaco. Petrus quoque nō multò pòſt factus eſt Abbas in Stamedio cœnobio, ſic dicto, quaſi ſtante

S. Petri Tarentaſienſis caritas in pauperes. medio inter duas provincias, & duos Comitatus. Ab eo tempore Stamedienſes fratres famam magnam liberalitatis & humanitatis cœperunt adipiſci. Iam tunc Petrus panis & caſei fruſta circūferens, in ſinu pauperum occurrentium abſcondebat. Quod etiam in Epiſcopatu magis exercuit, ſociis etiam ſuis onera pia communicans. Si prādendum eſſet iter agenti, diverticula quærens, juxta callem publicum reſidebat: vt menſa eius tunc etiam eſſet cum pauperibus & peregrinis. Providerat autem Dominus virum congruum huic viro Marchionem Italiæ, Sabaodiæ & Mauritaniæ, Comitem Amedæum.

1122. Terræmotus hoc anno accidiſſe dicitur in Adventu Domini, 4. Idus Decembris: ſed non dicitur vbi, nec tamen generalis credendus eſt fuiſſe.

1123. Henricus 4. Imperator moritur: cui ſuccedit Lotharius, qui regnavit annis 12. Turonis orta ſeditione inter clericos & laicos, Eccleſia S. Martini arſit.

1124. Chriſtiani cum Saracenis pugnant inter Ieruſalem & Aſcalonem; & ceſſit victoria Chriſtianis. Calixtus Papa moritur: qui ſcripſit librum De Miraculis S. Iacobi, compilando in vnum volumen, quæ ſparſim legerat. Quem libellum numquam potuit perdere; cùm à latronib⁹ aliquando omnibus aliis rebus ſpoliatus ſit, & domus in qua hoſpitatus erat cum omni ſupellectili ſua arſerit: & cùm ipſe in mari naufragium paſſus ſit; libellus eius ſemper evaſit omnia periculū ignis, aquæ, & latronum. Ex quo libello pauca ad ædificationē exſcripſi. In epiſtola Leonis Papæ ſcriptū eſt, quòd B. Iacobus anno 11. ab aſcenſione Domini paſſus eſt tempore Azymorum, cū Ioſia diſcipulo ſuo. Qui Ioſias, vt ait Calixtus, fuiſſe dicitur dapifer Herodis. Cùm autē diu ignota eſſet dies paſſionis Apoſtoli, cuidam fideli mihi noto viſum eſt in nocte Annuntiationis beatæ Mariæ, quòd dum B. Iacobus in aulam Herodis duceretur judicandus, facta eſt altercatio magna inter Gentes & Iudæos pro Apoſtolo. Tandē ab Herode judicatus, extra vrbē ducitur, & decollatur. Statimq; inclytus quidam, qui quaſi prælatus erat, lacrymabiliter ſic de eo locutus eſt ad plebem. In aula regia circa tertiam eſt judicatus,

Incerta hiſtoria. & circa nonam, vt Chriſtus, paſſus: tali ſcilicet hora & die, qua Magiſter, paſſus eſt & Diſcipul⁹. Hieronymus tamen in Martyrologio, quod ad ſanctos Epiſcopos Chromatium & Heliodorum, ſcripſit, 8. Calend. Auguſti paſſionem eius celebrandam ſcripſit; quod & Alexander 2. Papa faciendum ſcripſit, propter dies Paſſionis & Reſurrectionis Dominicæ: qui Alexander catenas S. Petri ab Ieroſolymis Romam delatas, aqua & oleo lotas recondidit. Octavo enim Calend. Auguſti B. Iacobus à Syria vſque ad Cōpoſtellam fertur, & 3. Cal. Ianuarij ſepulturæ traditum. Hanc ſolemnitatem celeberrimè obſervabat Adelfonſus Rex Galliciæ: quia corpus Apoſtoli 3. Cal. Ianuarij ſuſceperat Galecia. In quo die propter honorem 12. Apoſtolorū offerebat ſuper altare S. Iacobi annuatim 12. marcas argenti, & 12. talenta auri; & novos milites faciebat, & convivium generale, ad quod vocabantur omnes per præconē & tubam. Beda refert, quòd quidam homo Italicus quoddam magnum peccatum commiſerat: quod vix tandem confeſſus eſt ſuo Sacerdoti & Epiſcopo. Epiſcopus miſit eum ad ſanctum Iacobum, vt faceret ſecundum conſilium Theodemiri Compoſtellanēſis Epiſcopi, cū ſchedula, in qua ſcriptum erat peccatum illud; quam juſſit eum ponere ſuper altare, & Apoſtolum Iacobum ſuppliciter orare, vt intercederet pro ſe. Factumque eſt ita. Cumque Theodericus Archiepiſcopus Miſſam celebraturus invenisset ſchedulam plicatam, & quæſiſſet, quis eam ibi poſuiſſet, ille confeſſus eſt cum lacrymis cunctis audientibus quid egiſſet &: cùm Epiſcopus iterū

inſpexiſſet in ſchedulam, inventa eſt non ſcripta, ſed tota ſine literis: nec auſus eſt ei Archiepiſcopus Theodemir⁹ aliā pœnitentiam injungere, niſi tantùm vt deinceps omnem 6. feriam jejunaret. *Peccata deleta ex ſchedula.* Magiſter Hubertus Eccleſiæ Bizantinæ ſanctæ Mariæ Magdalenæ Canonicus, ſcripſit, quod anno Domini 1080. triginta homines Lotharingi propoſuerunt ſe viſitaturos ſanctum Iacobum, & pactum inter ſe conſervandæ fidelitatis inierunt. Vnus tamen ex illo numero hoc ſacramento fidelitatis ſe noluit implicare. Tandem omnes pariter iter aggreſſi, venerunt vſque ad vrbem Gaſconicam, quæ dicitur Porta cluſa. Ibi vnus ex illis infirmatus vltra ire non potuit. Qui adiutus eſt à ſociis propter pactum fidei vſque ad portum Ciſeræ per 15. dies cum gravi labore, quia totum illud ſpatium in 5. diebus ab expeditis ſolet tranſiri. Ibi tandem gravati tædio illum deſeruerunt. Remanſit autem cum eo ille qui pactum non firmaverat, & in proxima nocte vigilias circa eum exercuit in vico ſancti Michaelis. Mane facto infirmus dixit ſocio ſuo, q tentaret montem aſcendere, ſi adjuvaretur. Ad quod ſocius. Adjuvabo te, quandiu vixero. Poſtquam montē aſcenderunt dies clauditur, & infirmus moritur, cujus ſocius anguſtiatus ſanctū Iacobum in auxilium petiit. Qui apparuit ei in ſpecie militis ſuper equum ſedentis, dicens. Da mihi hunc mortuum, & tu poſt me ſuper equum reſide, donec veniamus vſque ad locum ſepulturæ. Nocte itaque illa portavit iter dierum 12. vſque ad Montem gaudij ſancti Iacobi, vbi illos depoſuit: & iuſſit vivo, vt iret ad Canonicos ſancti Iacobi, & rogaret eos, vt adjuvarent eum ad ſepeliendum mortuū ſuum ſancti Iacobi peregrinum. Anſelmus Cantuarienſis Epiſcopus ſcripſit, quod tres milites diœceſis Lugdunenſis, de oppido Dumezei, euntes ad ſanctum Iacobū, invenerunt muliérculam illuc euntē peregrinus ſuam in quodam ſacculo deferentē; quæ rogavit eos, vt ſe allevi arent de ſarcinula ſua. Hujus ergo manticam vnus ſuſcepit portandam. Omni autē die ad veſperam mulier milites inſecuta, de ſarcinula ſua neceſſaria accipiebat: & ad primū gallorum cantū, quando pedites peregrini proficiſci ſolent, manticam ſuam militi reddebat, & ita cò lætior, quò expeditior iter ſuum peragebat: & in hoc miles mulieri ſerviebat amore ſancti Iacobi. Cùm autem adhuc ab vrbe ſancti Iacobi 11. dietis diſtaret, invenit pauperem, qui rogavit eum, vt ei equum ſuum ad equitandum accommodaret, quatenus ad ſanctum Iacobum pervenire valeret. Infirmabatur enim, alioqui moreretur, quia amplius ire non poterat. Cum

ſenſit miles, & eum ſuper equum ſuum impoſuit, & baculum eius in manu ſua accepit, & cœpit ire pedes, faſciculum mulierculæ collo ſuo portans. Cumque ita pergeret, laſſitudine & calore ſolis infirmatus eſt. Quod vbi perſenſit, recordatus quod in multis Deum offenderat, parcere ſibi noluit, ſed infirmitatem ſuam vſque ad ſanctum Iacobum ſic eundo tolerauit. Vbi cùm perveniſſet, adorato Deo & eius Apoſtolo, hoſpitio receptus lecto decubuit. Viſitatus eſt à ſociis, & rogatus, vt confiteretur & communicaret, & oleo ſancto liniretur. Avertit ille faciem ſuam. Conſternati ſocij rogabant pro eo ſanctum Iacobum. Triduo ſine cibo & potu manſit: tandem ſuſpirauit dicens Gratias Deo & ſancto Iacobo, quia liberatus ſum. Mox inquit, vt infirmari me ſenſi, volui confitari, communicari, & vngi. Sed dum in ſilentio cogitarem, venit ad me turba dæmonum, quæ tantum me oppreſſit, vt nec ſigno, ea illa hora potuerim innuere aliquid, quod ad meam ſalutem pertinuerit. Intelligebam tamen quæ dicebatis, ſed non poteram reſpondere. Nam dæmonum alius mihi linguam ſtringebat, alij caput & corpus meum quò volebant, me nolente, vertebant. Tandem beatus Iacobus advenit, ferens in ſiniſtra manu ſacculum mulierculæ, quam tuleram, quaſi pro clypeo ſibi, in dextera baculum pauperis, cui equum meum accommodaueram, quaſi pro lancea; & dæmones fugavit. Mittite ergo citò ad Preſbyterū. Miſſū eſt, dūque Preſbyter venire moraretur, ſtatim publicè admonuit vnū de ſociis ſuis, dicens. Amice, noli amodo Girino Caluo Domino tuo militare. Veraciter enim damnatus eſt, & in proximo mala morte moriturus. Quod & factum eſt. Nā dum ille nō multò pòſt militē armis inuadendo interficeret, lancea eius transfoſſus eſt. Ipſe verò peregrinus de ſeipſo dixit, ſe in hoc ſæculo non diutius permanſurum. Qui non multò pòſt confeſſus & communicatus, bono fine quieuit.

Miracula S. Iacobi.

Calixtus Papa. Anno Domini 1090. quidam Teutonicus cum filio ſuo ibat ad ſanctum Iacobum. Veniens autem apud Toloſam hoſpitatus eſt apud quemdam, qui concupiſcens eius pecuniam, excogitauit, vt in mantica ſcyphum ſuum argenteum abſconderet, quo poſſet illos furti arguere. In craſtinum eos conſecutus eſt cum armata manu, furti eos arguens. Ad quem illi. Super quem rem tuam inveneris, juſtè illum condemnabis. Inventoq; ſcypho in mantica eorum, bona eorum rapiens, ad publicum judicium traxit. Iudex autem pietate motus, juſſit alterum dimitti, & alterum ſuſpendi: & cœperunt contendere pater & filius, quis ſuſpenderetur. Tandem filius pro patre ipſo renuente, euīcit ſe ſuſpendi. Pater verò mœſtiſſimus ad ſanctum Iacobum profectus eſt. Rediens autē poſt 36. dies divertit ad corpus filij ſui adhuc pendentis. Vbi cùm eiularet, dicens, Fili mi, vt quid vivo ego, videns te ſuſpenſum; filius conſolans patrē ſuum, reſpondit. Noli pater de pœna mea, quæ nulla eſt, lugere, ſed gaude: quia ſuavius mihi eſt nunc, quam vnquam in tota vita mea fuit. Nam beatus Iacobus manibus ſuis me ſuſtentans, omnimoda me refocillat dulcedine. Audiēs hoc pater cucurrit in vrbem, & fecit filium ſuū deponi. Ciues ergo intelligentes hoſpitem eos ex avaritia accuſaſſe, ibidem eum ſuſpendarunt. Anno Domini 1105. in Italia apud caſtrum Coizanum quidam Bernardus captus & catenatus, in profundum cuiuſdam turris ab inimicis ſuis projectus eſt. Cui dia noctuq; B. Iacobum appellanti apparuit idem Apoſtolus, dicens, Veni, ſequere me vſque Galæciam: & diruptis catenis eius, diſparuit. Statim peregrinus ille ſuſpēſis ad collum bottis, vſq; ad turris ſummitatem ſine vllo juvamine, præter ſolius Apoſtoli, conſcendit: & de ſummitate turris vſque ad terram vnū ſaltum fecit; cuius ſublimitas erat 60. cubitorum. Anno 1106 miles quidam gulam habens inflatā, à nullo medico ſanari poterat. Hic tactu cuiuſdam conchillæ, quam quidam peregrinus deferebat, ſanatus eſt. Anno ſequenti quidam negotiator captꝰ à quodam Barone, & in carcerem miſſus propter res ſuas, inclamavit S. Iacobum: qui apparuit ei nocte, & impetans vt ſurgeret, perduxit eum ad ſummitatem turris; quæ ſe tantùm inclinavit, quod viſa eſt cacumen ſuum vſq; ad terram deponere: à qua ſine ſaltu diſcedens, ſolutus abiit. Cuſtodes excitati eum inſequentes, venerunt juxta eum: at divinitus excæcati, eum non invenerūt: qui cum ſuis catenis, quibus ligatus fuerat, ivit ad S. Iacobum. Comes S. Ægidij, Pontius nomine, cum fratre ſuo ivit ad ſanctum Iacobum. Quò pervenientes, rogavarunt ędilē, vt permitteret eis ante corpꝰ Apoſtoli vigilare. Conſuetudo enim erat, vt poſt ſolis occaſum januæ eiuſdē oratorij clauderentur vſque mane. Qui noluit. At illi triſtes receſſerunt ad hoſpitia ſua: & congregantes omnes peregrinos ſuæ ſocietatis, paraverunt ſibi luminaria, quæ tenerent in manibus: & conſortati in fide, venerunt ad januas clauſas ferè ducenti peregrini; & orantes dixerunt alta voce, S. Iacobe, ſi tibi placet noſtra peregrinatio, aperi nobis oratorium tuum. Nondum verba finierant, & ecce januæ cum tanto ſtrepitu apertæ ſunt, vt putarent eas in minutias fractas. Rupta ſunt autem repagula, & ſeræ & catenæ, quibus obſerabantur. Quidam Epiſcopus de Græcia, Stephanus nomine, relicto Epiſcopato venit ad S. Iacobum in paupere habitu: & ibi facta eſt ei cellula de juncis; in qua diē noctuq; jejuniis, & vigiliis, & orationibus intendebat. Cumq; oraret quadā die, turba ruſticorum juxta cellulam eius Apoſtolum ſic rogare cœpit. Beate Iacobe, bone miles, ab inſtantibus malis nos liberes. Quod ille audiens, increpans eos, dixit. O ſtulti ruſtici, B. Iacobum non militem, ſed piſcatorem appellate. Eadem nocte B. Iacobus apparuit illi in veſte candidiſſima, duas claves in manu tenens, arma ferens fulgentiſſima. vt radij ſolis: quem tertiò vocans, ait. Stephane ſerve Dei, qui me non militē, ſed piſcatorem vocari juſſiſti, ideo taliter tibi appareo, vt ſcias me Deo militare. Impetravi à Domino, vt omnium adiutor ſim, qui in me ſperant. Et vt firmiùs hoc credas, cum his clavibus, quas manu teneo, portis Colimbrię vrbis apertis, quæ 7. annis à Fernando Rege Chriſtianorū obſidione opprimitur, craſtina die intromiſſis Chriſtianis hora 3. eorum reddam poteſtati. Et ita factū eſt. Ortum eſt aliquando bellum fortiſſimum inter Comitem Montis calcariæ, & militem ſuum, nomine Guillelmum; qui captus eſt à Comite, & ante eum adductus. Quē cùm Comes decollari juſſiſſet, & miles clamaret, Iacobe Apoſtole Dei, quem Herodes Ieroſolymis gladio occidit, adjuva me, & libera me à ſpeculatoris gladio; ter ictū immanſum nudo collo erectis ad cęlum manibus ſuſtinuit, & nihil læſus eſt. Tunc ſpeculator mucronem fixit in ventrem ejus; quem B. Iacobus

Patibulo appenſus ope S. Iacobi liberatur.

S. Iacobus bonus miles acclamatur.

ſic hebetavit, quòd nec ictum ejus ſenſit. Tunc Comes juſſit eum in caſtro ſuo recludi. Cui beatum Iacobum invocanti mane Apoſtolus ei ſtans apparuit, dicens. Ecce adſum, quẽ invocaſti. Tũc impleta eſt domus tanta ſuavitate odoris, quòd omnes qui ibi erant putaverunt ſe eſſe in paradiſo, propter odorem; & propter lucem, quæ immenſa ibi apparuit. Tunc in ipſo fulgore B. Iacobus eduxit eum coram omnibus manu tenens, & perduxit uſque ad poſtremam portam caſtri, cuſtodibus quaſi excæcatis: & apertis januis, ambo pariter uſq; ad unũ milliarium extra muros pertexerunt. Tunc miles amore Apoſtoli accenſus, perrexit in Galeciã; ad viſitandum corpus Apoſtoli. Quidam civis de Barcinona perrexit ad S. Iacobum, & nihil aliud ab eo petivit, niſi tantũ, ut eum à captione inimicorum ſuorum liberaret, ſi fortè incideret in eam. Poſtea contigit, eum tredecies capi, & vendi per nundinas & fora. Quicumq; autem eum emebant, tenere nequibant: B. Iacobo catenas ejus, & vincula omnia conterente. Tertiodecimò apparuit ei vincto duplicibus catenis à quodam Saraceno, & ait. Quia dũ eſſes in baſilica mea, tantùm petiſti à me liberationem corporis tui, & non ſalutẽ animæ tuæ, idcirco in hæc pericula lapſus es. Sed quia Dominus miſertus eſt tibi, idcirco miſit me ad te, ut ab his ergaſtulis eruam te: diruptiſque catenis ejus diſparuit. Exiens ergo ille ſolutus, tulit ſecũ pro teſtimonio partem catenæ, quam oſtẽdebat omnibus paganis, quibus obviabat, qui volebant eum capere: & ſtatim quicumque adverſarius ejus ab eo fugiebat: & ita per terram Saracenorum ſecurus venit uſque ad terram Chriſtianorum. Multa etiam agmina leonum, urſorũ, pardorum, draconum, illum per deſerta gradientẽ devorare volebant; ſed viſa catena quam Apoſtolus tetigerat, mox ab eo fugiebant. Hunc hominem iterum ad ſanctum Iacobum venientem anno 1100. ego Calixtus reperi inter Stellam & Grugnum nudis pedibus & excoriatis, qui hæc omnia mihi narravit. Inter Hiſpanos apud Viodelionum die feſto ſancti Iacobi triticum quidã ruſticus excuſſit in area. Poſtea cùm iret ad balneum, & ibi ſederet, pellis dorſi ejus ab humeris uſque ad crura balnei parietibus adhæſit, ibique cunctis videntibus ſpiritũ exhalavit. Inter Vaſcones apud Albruetum plebs feſtum Apoſtoli ſervare nolebat. Eadem nocte tota villa ſuccenſa eſt, igne ut aiunt de cœlo miſſo. In villa S. Damiani, in territorio Montiſ-peſſulani juſſa eſt quædam ruſtica facere panem ſubcinericiũ. Qui allatus ad menſam & fractus, ſanguinem fluxit.

Peregrinus ſolam corporis liberationem petens arguitur.

Iſta tria poſtrema miracula non ſunt de libro
1125. Calixti. Poſt Calixtum ſedit Honorius 2. Papa 168. annos 5. & menſes 1. Ad hunc Honorium beatus Bernardus plures epiſtolas ſcripſit. Tyrus capta eſſe dicitur, ſed non dicitur à quibus, à Chriſtianis vel Saracenis: qua propter qui hoc annotavit, brevis eſſe laborans, obſcurus
1126. factus eſt. Hiems aſperrima facta eſt, & fames valida. In Haſbania monſtrum naſcitur, antè homo, & retro canis. Carolus Comes Flandrorum proditione quorumdam procerum ſuorum Brugis in Eccleſia orans occiſus eſt.
1127. In auctores ſceleris acerrimè vindicatum eſt à Ludovico Francorum Rege Philippi filio; ita ut etiam nonnulli ad rotam damnati ſint. Eorũ progenies tota exiliata eſt; & multi innocentes quæ non rapuerant exſolverunt. Inter quos fuerunt pater meus Hermannus, & frater ejus Elbaudus; qui pueri nobiles & pulcherrimi magnis hereditatibus perditis, de Flandriis in Franciam aufugerunt.

Gaufridus Epiſcopus Rotomagẽſis obiit: poſt 1128.
quem factus eſt Archiepiſcopus Hugo ex monacho Cluniacenſi, vir religioſus & litteratus; qui ſcripſit librum elegantem de diverſis quæſtionibus, ad Matthæũ Albanenſem: qui ſimiliter de Cluniaco aſſumptus fuerat. Ad hunc Hugonem ſcripſit B. Bernardus epiſtolam, inter cetera ſic ei
ſcribens. *Si dies malitia invaleſcit, non prævaleat.* Bern. ep. 25.
Si turbat, non perturbet. Mirabiles elationes maris, ſed mirabilior in altis Dominus. Benignè, ſi nõ diſſimulas, egit tecum uſque adhuc ſuperna miſeratio, Pater illuſtris. Provida namque diſpenſatione non prius præfectus es malis, quàm ſociatus bonis: quarum conſortio & exemplo bonus fieres: & ſic etiam poſt modum inter malos vincere bonus poſſes. Et quidem inter bonos bonum eſſe, ſalutẽ habet: inter malos verò, & laudem. Illud tanta facilitatis eſt, quanta & ſecuritatis: hoc autem tanta virtutis, quanta & difficultatis. Magnum nempe eſt, tangere picem, & non inquinari ab ea: in igne ſine læſione verſari, & in tenebris abſque caligine commorari. Habitavi inquit *David*, cum habitãtibus Cedar. *Non ait, in Cedar; ſed, cum habitantibus Cedar: tamquam qui ſemper habitaret in lumine: licet ipſi fuerit cum habitantibus in tenebris, id eſt in Cedar, cohabitatio corporalis. Sicut cùm olim Ægyptii palparent tenebras, tamen ubicumq; filii Iſrael erant, quã certè cum ipſis erant, erat lux. Unde idem Propheta arguit quoſdam non veros Iſraelitas, qui commixti inter gentes, didicerunt opera eorum, & factum eſt illis in ſcandalum. Sufficiebat olim tibi apud nos Cluniacenſes cuſtodire innocentiam: porrò apud Rothomagenſes opus eſt patientia, ſicut dicit Apoſtolus.* Servum Dei non oportet litigare, ſed magis patientem eſſe ad omnes. *Non ſolùm patientem, quò nolit vinci à malo, ſed etiam pacificum, qui vincat in bono malum: ut malos portes & quas ſuſtines ſanos: in patientia tua poſſidens animam tuam. Sed ſis etiã pacificus, ut poſſideas tibi commiſſam. Eſto patiens quia es cum malis: eſto pacificus, quia præes malis. Habeat charitas tua zelum; ſed adhibeat pro tempore modum ſeveritas. Cenſura quidem numquam remiſſa, intermiſſa tamen plerumque plus proficit. Sic vigor juſtitiæ ſemper fervidus, ſed numquã præceps. Sicut non omne quod libet licet: ſic non omne quod licet, ſtatim etiam expedit. Hæc melius me ipſe noſti, ideoque ſuperſedeo. Orari pro me incessanter poſtulo, quia inceſſanter pecco.*

Hugo Farcitus. Anno Domini 1129. in pago 1129.
Sueſſionenſi poteſtati adverſæ cõceſſum eſt, percutere multos plaga inviſibili diverſæ ætatis & *Plaga Sueſſionenſib. divinitus miſſa*
ſexus: ita ut ſemel ſucceſa eorum corpora cum intolerabili cruciatu arderent. Eſt autem morbus hic tabificus, ſub exteriori livente cute carnẽ ab oſſibus ſeparãs & conſumens, & mora temporis augmenta dolorum & ardoris capiens, per ſingula momenta cogit miſeros mori: ſed deſiderantibus mortem non venit, donec depaſtis artubus ignis ille celer & peſtifer invadit membra vitalia: & quod valde mirum eſt, ignis hic ſine calore validus ad conſumendum, tanto frigore velut glacie perfundit miſerabiles, ut nullis remediis poſſint calefieri. Item, quod non minus eſt mirabile, ex quo divina gratia reſtinctus fuerit, fugato mortali frigore tantus calor in eiſdem partibus ægros pervadit, ut morbus

cancri eidem fervori perſæpe ſe ſociet, omnibus medicamentis occurratur. Sex diebus menſe Septembri in Eccleſia beatæ Virginis fuerunt. Ad preces autem populi de aliis Eccleſiis, & de majori Eccleſia in eandem Eccleſiam concurrentis, adfuit beata Dei genitrix, trahens ſecum fortia agmina ſanctorum ſpirituum; ad cujus præſentiam formidaret inferus, & paveret portæ mortis. Cujus adventum præcurſor tam magnus tremor Eccleſiam replevit, ut terræmotum eſſe factum, aut Eccleſiam à fundamentis eſſe concuſſam, arbitrantes fugerent omnes. Sed ubi nil adeſſe periculi ſenſerunt reverſi omnes ardorem languentium extenuatum, & omnem dolorem conſopitum celeſtima ſuavitate collata invenerunt. Ajunt à quibuſdam languentibus pridie hujus beneficii cælitus copioſas claritates perfeneſtras Eccleſiæ vitreas illapſas; quaſi quædam præconia largitionis ſubſequentis. Intra 15. dies nominatim annotati ſunt centum & tres ab hoc igne reſtincti. Sed & plurimi aſſeverant, ſtellas miræ magnitudinis tenebroſam noctis caliginem ultra Eccleſiã perſequendo effugaſſe.

Centum & tres ope Virginis ſanati.

Mulier quædam, nomine Gendrada, virum habens, nomine Theodaricum, romanens in Riparia ultra Axonam fluvium, qui præterlabitur urbem Sueſſionenſem: de villa, quæ dicitur Andiguncurtis, inter ceteros venerat ad Eccleſiã: cujus faciem ignis ille depaverat, & naſum, & labiũ ſuperius, & uſque ad mammillas & gingivas, & dentes molares: & extinctus eſt ignis à facie ejus. Sed omni occurſuri jam moleſta & odioſa fiebat, gravis omnibus, etiam ſuis ad videndum. Itaque compulſa eſt totam faciem præter oculos madenti panniculo velare. Redit ad Eccleſiam, beatæ Virginis, factaque candela quam offerret, ivit dormitum. Eadem nocte maturius evigilans, ſenſit loratum fluitare panniculum; quem dum reſtingere, ſurſumque reducere nititur, & parum proficit, coacta eſt circumjacentium implorare auxilium. Qui dum morãtur, ſomno vel frigore tardi, illa poſcit lucernam accendi, & ſibi auxilium ferri: ſenſitque interim carnem ſub digitis & panniculo preſſam molleſcere; & neſciebat quia caro eſt labii & naſi reformari: dumque ſæpius revolvit pannũ, ſæpiuſq; proinde attrectat creaturam noviter plaſmatã, clamavit ter voce maxima, Deus & ſancta Maria, adjuva: ad quã vocem exciti & turbati qui aderant, maturius inferunt lumen, & vident naſum & labium noviter formatum. Quidam puer annorum undecim pecorum cuſtos, ardens pedibus à matre ſua advectus eſt: remedioque doloris intra paucos dies accepto ad domum revectus eſt. Erat autem de Vallibus. Sed dum nutu divino puer idem non immemor tanti beneficii deſiderio viſendæ domus beatæ Virginis flagraret, & ſuper hoc quotidie moleſtus matrẽ perurgeret, & illa penitus non acquieſceret, redeat, inquit, in me infirmitas, ut neceſſe habeam illuc referri. Quod & factum eſt. Relatus igitur illuc à matre ad ingreſſum proceſſionis matris Eccleſiæ excuſſus à quiete, in gratiarum actionem rupit clamoribus æther. Narravitque omnibus raptũ ſe fuiſſe ante Deum, & Dominam noſtram Dei genitricem pro populo ſupplicantem vidiſſe, ut dignaretur Deus hunc morbum à populo avertere & evertere; & hanc ſcintillam quæ acciderat auferre: & hoc reſpõſum à filio ſuo benignè accepiſſe. Mater, tu es maris ſtella, fiat omnis voluntas tua: dũque eadem Virgo iterum quereretur ſuper domo ſua, quæ vilis & abjecta præ ceteris erat, audivit à filio ſuo, quod de trans mare, & de trans Rhenum pecuniam faceret afferri, de qua domus ejus ædificaretur, & in omnium oculis intuentium claritate magna & gloria illuſtraret eam. Populo etiam Sueſſionenſi mala evenire ex parte Dei prædixit: quia ſuæ genitricis Eccleſiam contempſerunt. Et quidẽ multos ex eadem urbe ignis invaſit; quæ & qualia reſtent, neſcimus. Idem puer paulò poſt ſe moriturũ teſtatus eſt, & ſic evenit: nec enim menſem ſupervixit. Mirum autem valde de hoc puero erat, quod ab initio mundi omnem hiſtoriam recenſẽs, totam narrationem ſuam cum ſimilitudine digerebat rhythmicè; textum Evangelii & actus Domini ſic ordine recenſebat, tãquam omnia in libro legeret, & dictata ab alio pronuntiaret. De Ioſeph viro beatæ Virginis inter cetera ait, Qui tenet ſceptrum florentis virgæ, cuſtos erat glorioſæ. Hæc narrabat clauſis oculis, tanquam lucem tranſitoriam exoſus: laicis & illiteratis vix dignabatur facere verbum, tanquam ignorantiam eorum pertæſus. Ejus mortui corpus tanta gratia perfudit, ut candore & claritate vultus Angelicum neſcio quid & divinũ ſignaret. Apud villam, quæ dicitur Kala, in territorio Sueſſionenſi, quæ poſſeſſio eſt matris Eccleſiæ beatorum martyrum Gervaſii & Protaſii mulier ob partus difficultatem laborans, continuis tribus hebdomadibus parturiebat, perſuaſaque à convicinis mulieribus, ſe nudis pedibus iturãm ad B. Mariam Sueſſionis vovens, noviter liberata eſt, ſed ordine ſtupendo. Nam primùm ex utero ſuo emiſit tres lapides, primum in magnitudine ovi anſerini, ſecundum ferè in magnitudine ovi gallinæ: tertius non minor aliqua nuce erat. His lapidibus emiſſis ſtatim ſequitur partus infantis; qui & gratiam baptiſmi accepit, & paucos dies ſupervixit. Quædam mulier mater familias de Blerieurte cæcitate percuſſa eſt. quæ villa eſt prope Cociacum. Hæc adducta eſt Sueſſionem, ubi recognita eſt à majore Auſtrechiq cognato ejus, cùm illa amplexaretur altare. Qui cauſam ejus præſentiæ percunctatus, præſente Mathilde Abbatiſſa, meritò, inquit, cognata mea cæcitate percuſſa es: quia cùm ſis ancilla Dominæ noſtræ ſanctæ Mariæ, ei Dominum abnegaſti; confitere igitur veritatem, ſi vis à matre veritatis ſanari. Factum eſt, & ſanata eſt.

Viſio & verba mira pueri.

Cœnobium Viſicampi fundatur. Poſt Honorium ſedit Romæ Innocentius 2. Papa 69. Cõtra quem per contentionem ordinatus eſt Petrus Leonis. Ad cujus ſchiſmatis peſtem ſedandam vocatus à Claravalle S. Bernardus multùm laboravit, & multùm profecit. Hic cùm eſſet aliquãdo in urbe Noviomo in domo Simonis Epiſcopi, ad eum adductus eſt Hervæus de Baugentio. puer admodum gratioſus, ortus ex Regio ſanguine, & ipſius Epiſcopi nepos, de quo ſequenti nocte famulo ſuo Chriſtus oſtendit, quod erat poſt tempora longa futurum. Siquidem videbatur ſibi in Miſſarum celebratione Angelo cuidam pacis oſculũ dare, quod ad puerum deferretur. Nec dubius de revelatione, eundem Hervæum renuntiaturum ſeculo, & futurum aliquando devotum Chriſti famulum promittebat. Quem poſtea venerabilis Valeranus primus Abbas Viſicãpi monachum fecit, & Angelico functus officio, pacẽ, quam ex ore patris ſancti ipſe ſuſceperat, cõmunicavit Hervæo; qui etiam prædicto Valerano

Innocentius 2. Papa 169

Viſio S. Bernardi de Hervæo puero.

in regimina Vrbicāpi ſucceſſit, & noviſſimè obitum ſuum imminentem ſuo' adhuc & incolumis, eodem Valerano ſibi per revelationem annunciante præſcivit, atque prædixit.

Innocentius vita, fama, & ſcientia digna ſummo Sacerdotio habebatur: Petrus autem Leonis ad hunc honoris apicem ambiens, à ſuis fautoribus pretio corruptis nominatus eſt Anacletus. Congregaverat ſiquidem opes innumeras, tam in exactionibus curiæ, quàm in legationum negotiationibus, quas ad expectatas nundinas reſervarat: inſuper & paternæ cenſus ampla congeries catenus ſigillata, modò diſtributa in populum, ad fas & nefas venalem populum armaverant. Quibus erogatis, donaria Regum in ornamentis Eccleſiæ ab ipſis evulſit altaribus: & cùm calices frāgere, crucifixos aureos membratim dividere, ipſi profani Chriſtiani vel erubeſcerent, vel timerent: quæſiti ſunt Iudæi, qui vaſa ſacra, & imagines dicatas Deo audacter comminuerent. Convocato interea apud Stāpas Concilio, S. Bernardus Innocentiū ſuſcipi perſuaſit. Qui Innocentius Aurelianis honorificè à Ludovico Rege Francorū ſuſceptus eſt. Inde Carnotū deductus eſt à Ganfrido Carnotenſium Epiſcopo, magnarum virtutū viro, vbi occurrit & Henricus Rex Anglorū.

1130. Cœnobium apud Bellum montem fundatur ſub Abbate primo Alexandro, à viro venerabili Roberto de Candoë.

1131. Synodus magna Remis celebratur à Papa Innocentio, in qua multis ad honorem Dei diſpoſitis, Regem Ludovicum pro Philippo fratre, quem de equo dejectum porcus occiderat, vivente adhuc patre coronavit in Regem. Idem Innocentius monaſterium ſancti Medardi Sueſſione, quod eſt trans flumen ſitum, dedicavit. Adfuit inter cæteros mulier de pago Laudunēſi, quæ cum aliis monaſteriū beatæ Virginis ingreſſura proceſſit: ſed virtute inviſibili ab ingreſſu repulſa eſt. Tunc nimio pavore vexari cœpit, & toto corpore tremere. Confeſſa & abſoluta ingreſſum promeruit.

1132. Synodus magna apud Piſas celebratur ab Innocentio Papa, & totius Occidentis Epiſcopis. Soluto Concilio ad reconciliandos Mediolanēſes Dominus Papa ſanctū Bernardū & Guidonē Piſanum, & Matthæum Albanenſem Epiſcopū à latere ſuo direxit: qui ſchiſma per Anſelmum in eadem vrbe factum abluerent, Quibus rogante Abbate adjunctus eſt Gaufridus Carnotenſis Epiſcopus. Ibi ſanati ſunt multi dæmoniaci.

1133. Ecclipſis ſolis facta eſt 3. nonas Auguſti. Lotharius Imperator moritur. Sanctus Bernardus & S. Malachias florent ſanctitate, doctrina, & multa miraculorum gloria. Sed & S. Hugo Gratianopolitanus Epiſcopus, quem beatus Bernardus viſitavit: quem videns Epiſcopus proſtratus ſolotenus adoravit: quod videns ſanctus Bernardus corruit & ipſe ante eum: & facti ſunt deinceps duo illi filij ſplendoris cor vnum & anima vna.

1134. Conradus nepos Henrici ſuperioris regnat poſt Lotharium. Apud Romanos & Alemannos regnat annis 22. Eo tempore converſus eſt Maſcelinus honeſtus & honorabilis clericus Maguntinus, & ſecutus beatum Bernardum apud Claravallem. Abbas Alexander cum omni Convētu ſuo, annuente Rege Anglorum Henrico, venit in foreſtam de Luiis, & in eremitorio, quod dicebatur Mortuū mare, ædificavit monaſterium ſuū. Henricus Rex Anglorū obit anno regni ſui 1135.
35. cui ſucceſſit Stephanus nepos eius, 8. Calēd. Ianuarij: qui regnavit annis 19. Eo tempore cō- 1136.
verſus eſt Ganfridus de Perona, qui poſtmodum Prior Claræ vallis effectus eſt cuius etiā pater vir nobilis & potens in Claravalle monachus profectus factus eſt, & à S. Bernardo ſepultus. Laborabat eo tempore ſub ſchiſmaticorum oppreſſione tota Burdegalēſis provincia; & non erat in Aquitania, qui poſſet reſiſtere Principi, cuius animā induraverat Deus: qui perſuadēte Girardo Engoliſmenſi Epiſcopo, & inſtillante in cor eius ſemina diſſenſionis, factus fuerat ſchiſmatis defenſor & author. *Schiſma adverſus Innoc. Papæ* Hic Girardus miſit ad Petrum Leonis, vt ei legationē concederet, & ipſe ei fidelitate jurata obediret: inſuper & principē terræ, & quoſcumque poſſet, ad eius imperium declinaret. Gaviſus homo perditionis locū ſe inveniſſe, in quo dilataret malitiam ſuam, citò annuit, & libenter: & miſit ad eum Gilonem Tuſculanum Cardinalem Epiſcopum, qui ſol' de Romanis cum Petro Portuēſi ei adhæſerat. Igitur Girardus reſumptis cornibus, quod antè non fecerat, publicè procedebat mitratus. Ab his ergo duobus violēter expellitur à ſede ſua Guillelmus Epiſcopus Pictavenſis, vir honeſtus & catholicus: & pro eo alius quidam nobilis genere, ſed degener fide, intruſus eſt. Similiter in Lemovicēſi Eccleſia intruſerunt Ranulfum quendam Doratenſem; qui non multò pòſt cadens de equo reſupinus in via plana, vno tantùm lapide vltore, qui ad hoc ibi relictus erat, infixo capiti eius, & quaſſato cerebro expiravit, Audiens hæc & hujuſmodi Gaufridus venerabilis Carnotenſis Epiſcopus, cui à Papa Innocentio Aquitaniæ legatio fuerat commendata, duxit ſecum S. Bernardum. Venerunt ergo Nannetum. Ibi ſanata eſt mulier per virum ſanctum, quæ jam per ſex annos ab incubo dæmone fuerat oppreſſa. Decanus autem Eccleſiæ Pictavenſis Altare, in quo S. Bernardus Miſſam cantaverat, confringere auſus eſt. Poſt breve tempus percuſſus à Deo, cùm jam animam exhalaret, vidit domum ſuam plenā dæmonibus: & ſe à dæmonio iugulari clamitans, à circumſtantibus poſtulabat cultellum, quem ad dæmonem extrahendum immergeret gutturi ſuo, & inter hæc verba expiravit. *Horrenda mors ſchiſmatici.* Archipreſbyter verò, qui Petri invaſoris Pictavenſis Eccleſiæ denuntiabat Synodum, coram ipſis, quos ad Conventum perfidiæ invitabat, à diabolo corrept' eſt. Sed & in alios multos, qui in ſchiſmate illo ferventiores extiterant, manus Dei manifeſtam exercuit vltionem. Tandem Principe reconciliato, & Epiſcopis qui expulſi fuerant, in ſuis ſedibus revocatis, Girardus ſolus perſeverans in malis, ſine confeſſione & viatico repente in lectulo ſuo mortuus inventus eſt, & enormiter tumidus. Qui à nepotibus ſuis in baſilica quadam ſepultus eſt: ſed à Ganfrido Carnotēſi Epiſcopo inde extractus eſt, & aliò projectus. Nepotes quoq; ejus ab eadem Eccleſia eliminati ſunt; & omnis progenies & plantatio à radice avulſa, per extera regna iram judicij circūferens querimonias exulavit. Rex Siciliæ Roger' ſolus de principibus Innocentio non obediens, miſit ad Petrum Leonis, vt Petrum Piſanū ſibi à ſuo latere delegaret, confidens in eloquentia Petri Piſani. Sed Abbas ſanctus ipſum Petrum Piſanum Papæ Innocentio reconciliavit. Pòſt triduum Petrus Leonis impœnitens moritur: cadaver eius in latebris ſepelitur, & vſque hodie fovea illa à Catholicis

1137. tholicis ignotatur. Abbas Alexander domum
Mortui maris conjunxit Ordini Ciſtercienſi: &
Valeranus Abbas Viſicampi ſuſcepit eam in filiã,
1138. & monachos ſuos illuc tranſtulit. Abbas Alexã-
der Abbatis cuſtodiam dimiſit: cui ſucceſſit Adam,
quondam Prior Viſicampi. Ludovicus Rex obi-
1139. it anno regni ſui 29. Ludovicus filius Ludovi-
ci, hujus Philippi, qui modò eſt, pater, regnat a-
pud Francos annis 40. Qui Ludovicus jam ante
1140. annos 7. coronatus fuerat in Regem. Abbatia
de Freſmont fundata eſt ſub primo Abbate Ma-
naſſero. Eo tempore Henricus germanus Ludo-
vici Regis apud Claramvallẽ monachus effectus
eſt: qui non multò pòſt ad Epiſcopatum Belva-
1141. cẽſem aſſumptus eſt. Anglia fame & gladio at-
1142. teritur, Principibus illius terrę inter ſe diſcordã-
tibus. Eo tempore Papa Innocentius apud A-
quas Salvias fundavit monaſterium S. Anaſtaſij
martyris, conſtructis ibi cœnobialibus manſio-
nib⁹; & petiit à Claravalli Conventum & Abba-
tem. Mittitur illuc cum Conventu Bernardus
olim Piſanæ Eccleſiæ vicedominus.

Eo tempore fuit Petrus Abaelardus magiſter
inſignis, celeberrimus in opinione ſcientię, ſed de
fide perfidè dogmatizans. Hujus ſcripta incen-
dio, & ſcriptorem ſilentio condemnavit In-
nocentius Papa. Capitula in libris eius repre-
henſibilia annotauit B. Bernardus in Epiſtola,
quam de illo ſcripſit ad Innocentium Papam. Li-
bri tamen eius adhuc à multis curioſè ſervãtur,
quibus aquæ furtiuæ dulciores ſunt, & panis
obſconditus ſuauior. Ego ipſa in eis multa repre-
henſibilia inueni. Huius Petri aliquãdo diſcipul⁹
fuerat Gaufridus Antiſidiorẽſis, qui multo tem-
pore notarius fuit beati Bernardi. Hic inter ce-
tera de eodẽ Petro dicit. Ego mihi aliquãdo ma-
giſtrum fuiſſe recordor, qui cum pedibus & inte-
Gaufrid ſermone 8. in Paſcha. ſtinis nil amplius de agno Paſchali aut ipſe vo-
rans, aut diſcipulis exhibẽs, & ſe pariter & ſuos
non modica eius parte fraudabat. Siquidem pre-
tium redemptionis evacuans, nil aliud nobis in
ſacrificio paſſionis Dominicæ commendabat, niſi
virtutis exemplum, & amoris incentivum. Quod
enim Scripturæ perhibent de poteſtate diaboli
pretioſo illo ſanguine humanum genus eſſe re-
demptum, in eo ſolo conſtare dicebat, quod ex-
emplum nobis exhibitum eſt, vſque ad mortem
pro veritate & juſtitia certandi; & adhibitum eſt
velut quoddã incentivum amoris: cùm ex impẽſo
amore occaſio data eſt redamãdi. Quaſi verò &
hæc duo in mortibus Prophetarum pro veritate
& juſtitia occiſorum nobis ante exhibita nõ ſint:
& quidem magna hæc & vera, ſed non ſola.
Benedictus Deus, qui mihi ſimul & vobis magi-
ſtrum dedit poſtea meliorem: per quem prioris
redarguit ignorantiam, inſolentiam confutavit.
Ille enim tanquam verus Hebræus avidè proſſus
vorabat, & vorandum nobis ſolicitè commen-
dabat, caput agni cum pedibus & inteſtinis; ſic
imitandum prædicans Dominum patientem, &
ſic redamandum amantem, vt principalem hu-
jus ſacrificij cauſam, velut agni caput, redẽpti-
onem in eo probaretur & adoraret humaná.
Tria námque ſpecialia nobis in ſua paſſione Chri-
ſtus exhibuit, exemplum virtutis, incentivũ amo-
ris, redemptionis ſacramentum. Quod tertium
evacuanti hæretico nil prodeſſe cetera poterant.
Sine cauſa enim pro virtute certauit vſque ad
mortem, patientiæ nobis præbens exemplum: &
ſine cauſa exhibuit & commendauit huius im-
menſæ dilectionis affectum, ſi non recipit ab o-
lim jam addicta captivitas copioſæ redẽptionis
effectum. Hęc Gaufridus contra Petrum olim
magiſtrum ſuum fortiter & Catholicè ſcribit.
Hujus etiam Petri Abaelardi diſcipulus fuit ma-
giſter meus, qui me docuit à puero, Radulphus,
natione Anglicus, cognomento Grãmaticus, Ec-
cleſiæ Beluacenſis, vir tam in divinis, quàm in
ſecularibus literis eruditus.

Cæleſtinus 2. fit Papa 170. 1143. *Caleſtinus 2 Papa 170.*

Lucius 2. fit Papa 171. Civitas Rothomagi red- *Lucius 2. Papa 171.*
dita eſt Gaufrido Comiti Andegavenſi. Ventus
vehementiſſimus arbores & turres, & domos
plurimas ſubvertit.

Fames magna invaleſcit in Francia. Sanctus 1144.
Bernardus in Alemannia multas virtutes facit. 1145.
Vbi apud vrbem Spirenſium tantus erat conven-
tus, vt Conradus Rex, ne populus eum compri-
meret, depoſita chlamyde eum in proprias vlnas
ſuſcipiens, de baſilica aſportarit. Bernard⁹ Ab-
bas ſancti Anaſtaſij in Papã Romanũ eligitur, & *Eugenius 3. Papa 172.*
fit Papa 172. vocaturq; Eugenius 3. Hic ſeditione
orta in populo, pulverem pedũ in litigantes ex-
cuſſit, & relictis eis in Franciã venit. In cuius
comitatu multa ſigna fecit ſanctus Bernardus.
Ad hunc Papam ſcripſit idem vir ſanctus librum
multæ ſubtilitatis & vtilitatis; cujus titulus eſt,
de Conſideratione.

Guillelmus puer in Anglia crucifigitur à Iu- 1146.
dæis in die paraſceves in vrbe Normico: de quo *Puer à Iudæis in Anglia crucifixus.*
talia viſio legitur. Puer quidam nomine Guil-
lelmus, annorum 15. dormiens vidit virum ſplẽ-
didum dicentem ſibi, ſequere me: & cœpit mox
videre vmbram teteram à læva: ſed ex leui viſi-
one ductoris ſui confortatus eſt. Dehinc vallem
vidit tenebroſam, habentem hinc ignem, illinc
aquam frigidiſſimam, vbi animæ de vno in aliud
ſemper tranſibant. Poſt hæc deduxit ille ſenior
puerum ad alia tormenta, vbi vidit ſedilia ignea
infinita, & plebem innumeram eiſdem impelli
ſedilibus; & dæmones monetam flammeam de
ſacculis proferebant, & in ora ſingulorum pro- *Viſio pueri.*
jiciebant: quam illi per fauces & guttur emitta-
bant, ſed dæmones iterum in ora eorum rege-
rebant. Poſtea vidit à dæmonibus carnes, quæ
formam perfecti hominis habere videbantur, in
caldarias projici, & ſub momẽto quaſi mox nati
infantis apparebant. Hæ fuſcinulis igniis à cal-
dariis eiectę in priorem ætatem transformari vi-
debantur, & ſic ſæpius in caldariis recoquaban-
tur. Ductus inde ad alium ignem, vidit innume-
ros homines in eum projectos in ſingulis jun-
cturis diſſolui, & iterum de flamma ejectæ ad
loca ſua reverſæ ſunt iuncturæ. Poſtea vidit mul-
tos ſuper rotas volubiles affigi, viros per virilia,
feminas per menbra genitalia; & omnes clama-
bant, væ, vę. Poſt hæc vidit multos ſuper ſudes
igneas quaſi fures in campo ſuſpenſos capitibus
deorſum: alij frigore morientes, veſtes ſubter po-
ſitas videbant, ſed tangere non valebant. Alij
fame cruciati cibos deſiderabiles ſubter poſitos
tangere non poterant; & in quacumque neceſ-
ſitate poſitis aliis non ſubvenerant, in eadẽ con-
ſolationem nullam recipiebant. Poſtea vidit tar-
tarum apertum, qui videbatur in deſcenſu pro-
fundior, quàm ſit longitudo viæ à Dorobernia
in Lundoniam. Ibi hoſtis antiquus ſedebat in me-
dio flammæ diſtentus in ſex partes. Cùm autem
puer ſtaret juxta oram putei tremens, teter ſpiri-
tus, qui ſiniſtro latere eius ſemper ab egreſſione

dæmonesadhærebat, cœpit eum accuſare dicens. Omnia praua huic puero ſemper ſuggeſſi. Ea verò quæ puer confeſſus fuerat ante Paſcha (nam poſt Paſcha hoc accidit,) omnino tacebat. Tot tamen & tanta crimina illi objecit, vt ad æternã damnationem ſufficere crederentur. Tunc ad admonitionem ductoris cùm puer ſigno crucis ſe muniret, potentia non comparuit. Ductore verò illo recedente, puer diu in tenebris ſtetit tremẽs. Revertens autem ductor, puerum ad lucidum ſplendorem duxit: & ſtatim apparuit murus infinitæ longitudinis & latitudinis; in quo nullus patebat aditus. Venientes illuc, in momento vltra ſe raptos invenerunt. In patria illa deſiderabili apparuit domus rotunda, quæ 12. portas ha-
Ezech. 48. bebat, ſicut ſcriptũ eſt *Ab oriente portæ tres,* &c. Hanc ingreſſi tam amplam viderunt, vt quot quot in mundo ſunt, ipſius partem decimam implere non poſſent. Ibi multos in magna gloria videbat, ſed alios glorioſiores. Tunc vidit decem beatorum catervas. Veniens autem ad Orientalem portam, circa medium oſtij vidit altare quoddam; circa quod viri ſplendidi ſedebant: qui omnes vni tanquam præſtantiſſimo famulabantur. Ille coronam auream habebat in capite, duodecim crucibus aureis inſignem. Puerum in hac viſione lętantem alloqui tuc ductor ſuus. Hic tuus locus erit, ſi bene vixeris: ſciaſq; hunc eſſe puerum Guillelmum, quem Iudæi apud Nortuvuic crucifixerunt. Hic licet jam ſit in magna gloria pro breui pœna, longè tamen adhuc maiorem habebit. Nondum tamen faciẽ Redemptoris contemplari meruit, nec ſocij eius, quos in tanta gloria cernis. Iterum digreſſus ab eo ſtatim rediit, & dixit. Sequere me, quia illuc te reducam, vbi te cepi, iubente Deo. Venies autem, ſi bene laboraveris, ad hanc gloriã. Mox ad corpus licet renitens reverſus eſt. Hic in 2. feria paulò ante nonam dormire cœpit. In 3. feria circa tertiam in faciem ſe erigens ſignauit ſe: quãdo ſcilicet tartarũ vidit apertum. In 5. feria circa meridiem ſpiravit.

1147. Ecclipſis ſolis facta eſt 5. nonas Novembris die Dominica hora 3. Rex Ludovicus cum Frãcis aggreditur iter Ieroſolymitanum anno regni ſui 9.

1148. Remis Concilium à Papa Eugenio celebratur. In quo Concilio publicè confutauit beatus Bernardus magiſtrum Giſlebertum, cognomento Porratam; diſputando cum eo ſingulariter, tanquam ſui temporis ſingularis athleta. Hic Giſlebertus erat Pictauorum Epiſcopus, in ſacris litteris plurimum exercitatus: ſed ſublimiora ſe ſcrutatus ad inſipientiam ſibi. Siquidem de S.
Gilberti Porretani error Trinitatis vnitate, & divinitatis ſimplicitate nõ ſimpliciter ſentiens, nec fideliter ſcribens, diſcipulis ſuis panes proponebat abſcõditos, & furtivas propinabat aquas; nec facilè quid ſaperet, imò quantum deſiperet, perſonis authenticis fatebatur. Timebat enim, quod apud Senonas Petrum Abaëlardum ei dixiſſe ferunt, Tua res agitur, paries cùm proximus ardet. Noviſſimè tamen cùm jam fidelium ſuper hoc invaleſceret ſcandalum, creſceret murmur, vocatus ad mediũ eſt, & librum tradere juſſus, in quo blaſphemias auomuerat, graues quidẽ, ſed verborum quodã involucro circumſeptas. Sanctus ergo Bernardus primò quidem totum quod ille verborum cavillationibus occultare nitebatur, ſubtilibus interrogationibus eliciens, deinde verò tam ſuis ratiocinijs, quàm ſanctorum teſtimoniis bidunna diſputatione redarguit. Conſiderans autem nonnullos ex his qui præſidebant, jam quidem animadvertentes blaſphemiam in doctrina, adhuc tamen avertentes injuri[illegible] perſonæ, accẽſus eſt zelo, & domeſticam ſibi Gallicanam ſeorſum convocavit Eccleſiam. Communi deniq; conſilio à patribus decem provinciarũ, aliis autem Epiſcopis & Abbatibus plurimis, dictante viro Dei, novis dogmatibus opponitur ſymbolũ novum. Cui etiam ſubſcribuntur nomina ſingulorum, vt eorum videlicet omnium irreprehenſibilis zelus ceteris innoteſcat. Ita demũ Apoſtolico judicio & authoritate vniverſalis Eccleſiæ error ille damnatur. Epiſcopus Giſlebertus, an eidem damnationi conſentiat, interrogatur. Conſentit eos, & publicè refutans quæ prius ſcripſerat & affirmaverat, indulgentiam ipſe cõſequitur, maximè quod ab initio cautus fuiſſet ea lege ſe eandẽ diſputationem ingredi, vt promitteret ſine vlla ſe ſe obſtinatione pro Eccleſiæ ſanctæ arbitrio correcturum liberè opinionem ſuam. Horum duorum magiſtrorum, Petri videlicet Abaëlardi, & Giſleberti Porratæ quidam diſcipuli nimiùm zelantes pro ipſis beato Bernardo, & toti Ciſtercienſi ordini poſtea detrahere cœperunt. Quorum vnus magiſter Stephanus,
cognomento de Alnerca, dixit[*] mihi, ſeipſum *Vide morẽ*
intereſſe illi Remenſi Concilio, & Bernardũ *& genium*
noſtrum nihil adverſus Giſlebertum ſuum præ- *hæreticorũ.*
valuiſſe; ſed econtrario ipſum Giſlebertum opinionem ſuã rationib[*] & authoritatibus per omnia confirmaſſe: quoſdam verò Epiſcopos & Abbates Galliæ privata gratia Bernardi noſtri ſomnium illius ſententię prætuliſſe, & Papam Eugenium ad eius damnationem induxiſſe. Adjiciebat etiam Bernardum noſtrum eo tempore magnam confuſionem paſſum fuiſſe apud Autiſſiodorum: vbi quemdam mortuum, quem coram omni populo ſuſcitandũ prædixerat, poſt multas orationes incaſſum fuſas ſuſcitare nõ prævaluit. Erat autem iſte Stephanus de clericis Henrici Comitis Campanię, Canonicus Belvacenſis, & ſancti Quiriaci apud Pruvinum, & exercitatiſſimus in omni genere facetiarũ vtriuſque linguæ, Latinæ & Gallicæ; avariſſimus tamen; velut qui ſemper ſecutus fuerat onnum, & cibum
alienum: qui eodem anno quo mihi hæc narra- *Blaſphemus*
vit, mortuus eſt, credo in vltionem ſancti Ber- *in S. Ber-*
nardi, cui detraxerat. *nardum ex-*
tinctus.
Anno iſto S. Malachias obiit, ſicut legitur in 1149.
viſione, quam ſcripſit Monachus quidam G. Abbatiſſæ: de qua quædã in hoc loco excerpenda decrevi. Ait enim, Anno ab Incarnatione Domini 1149. qui fuit annus 2. expeditionis Ieroſolymorum Conradi Regis Romanorũ, & annus 4. Eugenij Papæ; in quo anno ipſe Papa de partibus Galliæ Romam reverſus eſt, in quo etiam S. Malachias in Claravalle mortuus eſt: viſa eſt hæc viſio. Duæ ſunt Metropoles in Hibernia, Ardimachia Septentrionalium Hibernienſium, Caſelẽtia Auſtralium; de qua ortus fuit vir quidam, Tundalus nomine, nobilis genere, crudelis actione, forma corporis egregius, fortitudine robuſtus, de ſalute animæ ſuæ nihil ſollicitus. Graviter ferebat, ſi quis ei vel breviter de ſalute animæ loqueretur. Eccleſiam neg ligebat, pauperes Chriſti nec videre volebat, mimis & joculatorib[*] pro vana gloria diſtribuebat quidquid habebat. Hic cùm multos haberet amicos & ſodales; inter eos

habebat vnum, qui commilitonis debito trium equorum debitor erat. Hic cùm ſtatutum præſtolaretur terminum, tranſacto tempore illum convenit. Qui cùm bene receptus ab eo parendinaret trib' noctibus, cœpit tractare de certis rebus: cui cū ille reſponderet, ſe modò ad manum non habere quod petebat, iratus recedebat. Debitor autē illum mitigare cupiens, rogavit eum, vt priuſquam recederet, cibum ſecum ſumeret. Reſedit, & ſecuri depoſita, quam in manu tenebat, cibum ſumere cum illo cœpit: ſtatimq; percuſſus inviſibiliter, manum quam extenderat replicare non potuit ad os ſuum; & clamare cœpit terribiliter, ſuamq; ſecurim quam depoſuerat vxori ſocij cōmendavit, dicens, Cuſtodi meam ſecurim, quia ego morior. Statimq; corruit corpus ejus exanime, ac ſi nunquam vitam habuiſſet. Adſunt omnia ſigna mortis; accurrit familia, tolluntur cibus, clamant armigeri, plorat hoſpes, corpus extenditur, pulſantur ſigna, accurrit clerus, miratur populus, tota civitas boni militis morte turbatur. Ab hora decima in 4. feria vſq; in eamdē horā in ſabbato mortuus ſic jacuit: calor tamen modicus in ſiniſtra parte pectoris à diligēter palpantibus ſentiebatur; & ideo eum ſubterrare noluerunt. Poſt hæc reſumpſit ſpiritū, & debilis ſtatim quaſi per horæ vnius ſpatium reſpirare cœpit. Mirantibus omnibus debili intuitu circumſpicere cœpit. Interrogatus, ſi vellet cōmunicare, innuit, ſibi afferri corpus Domini. Quod cùm ſumpſiſſet, & vinum bibiſſet, cœpit in gratiarum actione Deum laudare, & dicere. O Deus, major eſt miſericordia tua, quàm iniquitas mea; licet magna ſit nimis. Quantas oſtendiſti mihi tribulationes multas & malas! & cōverſus vivificaſti me, & de abyſſis terrę reduxiſti me. Quod cùm dixiſſet, ſtatim ſub teſtamento omnia quæ habebat diſperſit, & dedit pauperibus; & ſe ſigno crucis ſignari præcepit, & priſtinam vitam funditus ſe relicturum vovit: & cuncta quæ viderat, & paſſus fuerat narravit, dicens. Cùm anima mea corpus exueret, & illud mortuum eſſe cognoſceret: reatus ſui conſcientia cœpit formidare, & quid ageret neſciebat. Timebat quidem, ſed quid timeret, ignorabat. Volebat ad corpus redire, ſed intrare non poterat: foras exire, ſed vbique pertimeſcebat. Igitur flens & gemebūda, & quid ageret neſcia, in nullo cōfidens, niſi in miſericordia Dei, tandem vidit venientem ad ſe tantā immundorum ſpirituum multitudinem, vt non ſolùm domum & atrium domus, ſed etiam vicos & plateas civitatis implerent: & circūdantes miſeram animā dixerunt. Cantemus huic miſeræ animæ debitum mortis canticum: quia filia mortis eſt, & cibus ignis inextinguibilis, amica tenebrarum, & lucis inimica. Et converſi ad eam, ſtridebant dentibus in eam: & vngulis propriis prę furore nimio genas teterrimas laniabant, dicentes. Ecce miſera, populus, quem elegiſti: cum quibus arſura intrabis infernum. Nutrix ſcandali, amatrix diſcordiæ, quod & nos amamus, quare non ſuperbis modò, quare non adulteraris, quare nō fornicaris? Vbi eſt vanitas tua, & vana lætitia? Vbi riſus immoderatus, vbi fortitudo tua, qua plurimis inſultabas? Quare modò non annuis oculis, non teris pede, non digito loqueris, non pravo corde machinaris malum; ſicut facere ſolebas, in levitatibus & lecacitatibus tuis? Cùm hæc & ſimilia dicerent, vidit à longè venientem quaſi ſtellam lucidiſſimam, in qua ſtatim infatigabiles fixit intuitus; ſperans ſe aliquod ſolatium per eam percepturum. Erat autem Angelus ejus. Qui cùm appropinquaſſet, proprio eam ſalutavit nomine, dicens, Ave Tondale, quid agis? Vidēs autem illa ſpecioſum juvenem nimis, & audiens ſe proprio nomine ſalutatā, præ timore ſimul & gaudio ſic reſpondit. Heu Domine Pater! circūdederunt me dolores inferni, præoccupaverunt me laquei mortis. Cui Angelus, Modò me vocas dominum & patrem, quem ſemper tecū habebas, & nunquam me tali nomine dignum judicabas. At illa, Domine, vbi vnquā te vidi: aut vbi vnquam dulciſſimam tuam vocem audivi? Ad quē Angelus. Ego ſemper te ſequebar à nativitate tua, quocumque ibas: & numquam conſiliis meis acquieſcere volebas. Et extendens manum in vnum immundorum ſpirituum, qui præ ceteris ei maledicus inſultabat: Ecce, inquit, ille, cujus voluntati & conſilio ſemper obtēperabas. Sed adeſt tibi miſericordia Dei, quā non meruiſti. Eſto igitur ſecura & læta: quia patieris pauca de multis, quæ merueras. Sequere me, & quæcumq; tibi monſtravero, memoriter tene: quia iterū ad corpus reverteris. Tunc illa vltra modū perterrita, relicto corpore ſuo, ſuper quod ſteterat, acceſſit propiùs. Dæmones hæc audientes, & mala quæ minabantur, ſe non poſſe inferre videntes, blaſphemaverunt Deum, injuſtum eum eſſe dicentes: quia non reddebat, ſicut promiſerat, vnicuiq; ſecundùm opera ſua. Et poſt hæc in ſemetipſos inſurrexerunt, & plagis quibuſcumq; poterant, ſe mutuò percutiebant: & nimio fœtore relicto, cū triſtitia & indignatione receſſerunt. Angelus verò præcedens dixit ad animam, Sequere me. Quę reſpōdit. Heu Domine mi! ſi præceſſeris, iſti retro me capient, & æternis ignibus tradent. Ad quem Angelus. Ne timeas, quia plures nobiſcum ſunt, quàm cum illis. Si Deus pro nobis, quis cōtra nos? Cadent à latere tuo mille, & decē millia à dextris tuis; ad te autem non appropinquabit. *Pſalm. 90.* Oculis tuis cōſiderabis, & retribut. pec. videbis. His dictis profecti ſunt. Cumque longiùs pergerent ſimul, nullumq; præter ſplendorem Angeli lumen haberent, tandem venerunt ad vallē terribilem, & tenebroſam valde, & opertam mortis caligine. Erat autē profunda, & carbonibus ardentibus plena, operculū ferreum habens ſpiſſitudinis ſex cubitorum, quod ardore nimio ipſos ardentes ſuperabat carbones: cujus fœtor omnes quas hucuſq; paſſa fuerat anima tribulationes ſuperabat. Super illam laminam deſcendebat multitudo miſerarum animarum: & illic cremabantur, donec ad modū cremij in ſartagine liqueſcerent: & quod erat gravius, per prędictam laminam colabantur, ſicut colari ſolet cera per pannum; & iterum in carbonibus ignis ardentibus renovabantur ad tormentū. Hęc erat pœna parricidarum, fratricidarum, homicidarū, vel facto, vel conſenſu. Sed poſt hanc pœnam, inquit Angelus, ducuntur ad majores. Tu autem quamvis homicida ſis, modò tamen iſtā non patieris. Poſt hæc venerunt in montem miræ magnitudinis, & horroris magni, & vaſtæ ſolitudinis; qui tranſeuntibus anguſtū valde pręhebat iter. Ex vna parte illius montis erat ignis putidus, ſulphureus, & tenebroſus: ex altera parte nix glacialis, & ventus horribilis. Et erat mōs ille tortoribus plenus, qui furcas habebant ferreas ignitas, & tridentes acutiſſimos, quibus jugulabant animas tranſire volentes, & trahebāt ad pœnas: & per vices de nive

& grandine mittebãt eos in ignem, & è cõverſo. Hæc eſt, inquit Angelus, pœna inſidiatorum, & perfidorum. Poſt hæc anima illa præ timore pedetentim Angelum ſequens venit ad vallem profundam, & putridam nimis, & tenebroſam; cujus profunditatem ipſa quidẽ anima videre non poterat: ſonitum tamen ſulphurei fluminis, & ululatum patientium in eo audiebat. Fumus verò de ſulphure & de cadaverib⁹ inde ſurgebat fœtidus, qui ſuperabat omnes pœnas, quas priùs viderat. Ibi erat tabula longiſſima, de vno monte in aliũ montem porrecta, in modum pontis ſupra vallẽ extenſa: quæ mille paſſus habebat in longitudine, in latitudine pedem vnum. Quem põtẽ trãſire nemo niſi electus poterat. De hoc ponte vidit multos cadere, & vnum ſolum presbyterum illæſum pertranſire, qui erat peregrinus, portans palmam, & indutus ſclavina: & primus ante omnes intrepidus pertranſibat. Angelus autem timentẽ conſolans animam, dixit. Ne timeas: ab hac pœna liberaberis, ſed aliam patieris. Et præcedens tenuit eam, & vltra pontem duxit illæſam, dicẽs. Hæc eſt vallis horribilis, & pœna ſuperborum. Præcedente autem Angelo, profecti ſunt per viã tenebroſam, & tortuoſam, & difficilem: & cùm multùm laboraret in eundo per tenebras, vidit anima à lõgè beſtiam incredibili magnitudine, & horrore intolerabilem: quæ erat major omnibus montibus, quos priùs viderat. Oculi ejus quaſi colles ignei, os ejus valde patens & apertum videbatur poſſe capere 9. millia hominum armatorum. Habebat autem in ore ſuo duos paraſitos à gigantes verſis capitibus valde incõpoſitos: quorum vnus habebat caput ſurſũ ad ſuperiores dẽtes præfatæ beſtiæ, & pedes deorſum ad inferiores; alius è converſo: & erant quaſi columnæ in ore ejus, qui os illud in ſimilitudinem trium portarum dividebant. Flamma inextinguibilis ex ore illo exibat, quę in tres partes per illas tres portas dividebatur, & contra ipſam flammã animæ damnandæ intrare cogebantur. Fœtor quoq; incomparabilis ex ore ipſo exibat, & planctus multitudinis de ventre ejus per idem os audiebatur. Intus enim erant multa millia virorum ac mulierum dira tormenta luentium. Ante ejus os etiã immundorum ſpirituũ multitudo animas intrare cogentiũ ſtabat; eas, antequam intrarent, multis plagis & verberibus affligentes. Cumque anima Tundali diu aſpexiſſet tã horribile monſtrũ, nimis exterrita dixit ad Angelum. Domine, quare illuc appropinquas? Ad quem Angelus. Iter, inquit, noſtrum aliter explere non poſſumus.

Hoc tormentorum non poſſunt vitare, niſi electi. Hæc beſtia vocatur Acheron, & devorat

Iob. 40. omnes avaros. De hac ſcriptum eſt. [Abſorbebit fluvium & non mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os ejus.] Hi verò qui in ora ejus & inter dentes apparent contra poſiti, gigãtes ſunt, & ſuis tẽporibus in nequitia ſua diabolo fideles fuerunt. Et cùm hæc dixiſſet Angelus accedens propiùs antecedebat animam, & ſtetit ante beſtiam. Anima verò licet nolens ſequebatur: & cùm ſimul ſtarent ante beſtiam, Angelus diſparuit, & anima miſera ſola remanſit. Dæmones autem circumdederant eam vt canes rabidi, & flagellatam traxerunt ſecum in ventrem beſtiæ. Quanta verò ibi paſſa ſit, vultus ejus & morum converſio poſtea indicavit. Paſſa eſt ibi morſus & lacerationes canum; vrſorum, leonũ, ſerpentium, & animalium aliorum innumerabilium incognitorum & monſtruoſorum ferocitatem, dæmonum ictus, ardorem ignis, aſperitatẽ frigoris, fœtorem ſulphuris, caliginem oculorum, fluxum lacrymarum ardentium, ſtridorem dentium, copiam tribulationum. Ibi ſe miſera anima de præteritis accuſabat; & præ nimia triſtitia & deſperatione genas proprias lacerabat: & cùm ſe putaret ibi æternaliter damnatã, neſcio quo ordine extra beſtiã ſe eſſe ſenſit: & cùm longiùs à beſtia jaceret debilis, aperiens oculos, vidit prope illum, qui antecedebat, Angelũ lucis. Tunc illa gaudens, licet afflicta, multùm laudavit Dominum de ſua miſericordia, Angelus autem tetigit illam, & confortavit. Euntes inde, longiùs viderunt ſtagnum amplũ valde, & tempeſtuoſum, cujus fluctus elati nõ permittebant videre cælum. Ibi erat plurima multitudo beſtiarum terribilium, mugientium vt animas devorarent. Per latum ſtagni pons multũ anguſtus erat, & longus vſque ad duo milliaria. Latitudo ejus erat vnius palmi; lõgior erat & anguſtior, quàm pons ſuperior. Eratque tabula illa plena clavis ferreis acutiſſimis inſertis; qui omnium tranſeuntium pedes perforabãt. Omneſq; beſtiæ ad illum pontem conveniebãt, vt cibum inde ſumerent, animas ſcilicet quæ tranſire non poterant. Erant autem beſtiæ tantæ magnitudinis, vt magnis turribus aſſimilarẽtur: de ore ipſorum exibat ignis tam vehemens, vt ſtagnum ipſum à tenentibus bullire putaretur. Vidit autem ibi animã quandam in ponte valde plorantem, & ſe multis criminibus accuſantem: eratque magno pondere manipulorum frumenti onuſtam, & hunc pontem cogebatur tranſire, & quamvis plantas clavis perforatas omnino doleret, magis tamen timebat in ſtagnum cadere, & in ora patentia beſtiarum. Quærenti Tundalo quid hoc eſſet, dixit Angel⁹. Iſta pœna ſpecialiter tibi condigna eſt, & tui ſimilibus furtum perpetrantibus, vel magnum, vel modicum. Non tamen eodem modo patiuntur qui in minimis, & qui in magnis delinquunt, niſi illud modicũ ſacrilegiũ fuerit. Sacrilegij autẽ reus eſt, qui vel rem ſacratã, vel de loco ſacrato aliquid furatur. Maximè verò rei ſũt, qui ſub habitu religionis delinquũt. Hunc pontem oportet te tranſire; & vaccam indomitam tecum ducere, & illæſam mihi vltra pontem reddere: quia vaccam compatris tui aliquãdo furatus es. Ad quod Tundalus, Domine, nonne illam reddidi? Reddidiſti, inquit, ſed quando illã abſcõdere non potuiſti: & ideo plenum non patieris ſuppliciũ; quia minus eſt malum velle, quàm perficere; licet vtrumque malũ ſit ante Deum. Et his dictis oſtendit ei Angelus vaccam indomitam. Tundalus igitur vellet nollet tenuit vaccam, & eam quibuſcumque minis poterat inſtigare conabatur ad pontem. Beſtiæ verò mugientes veniebãt, & cibum ſuũ de põte expectabant. Tundalus cœpit iter agere, vacca autem nolebat eum ſequi: cùm ſtaret Tundalus cadebat vacca; & cùm ſtaret illa cadebat Tundalus: & ſic verſa vice modò cadendo, modò ſtando, venerunt vſque ad medium pontis. Cũque illuc veniſſent, viderunt illum, qui portabat manipulos tritici ſibi venire obviam: qui rogabat animam Tundali, quæ vaccam ducebat, ne ſibi pontem præoccuparet: & Tundalus ſimiliter rogabat, vt iter ſuum complere eum ſineret, quia jam medium perfecerat. Neuter non ditò recedere, ſed nec reſpicere retro poterat. Sic ſtan-

tes & plorantes, pontem plantarum ſuarum ſanguine cruentabant. Cumque ita diutius ſtarent, neſcientes quomodo, vterque alterũ ſe pertranſiſſe vidit. Tundalus autem Angelum ſuum quem retro reliquerat, ante ſe vidit. Qui dixit ei. Bene venias. De vacca ampliùs non cures, quia nihil amplius ei debes. Cumque Tundalus oſtẽderet pedes ſuos, diceretq; quòd ampliùs ire non poſſet, reſpondit Angelus. Meminiſſe debes, quã veloces fuerint pedes tui ad effũdendum ſanguinem; & ideò contritio & infelicitas in viis tuis. Et tangens eum, ſanauit eum, & ſic præceſſit. Et cùm diceret Tundalus, Domine, quò imus modò? Ait Angelus. Quidã tortor teterrimus noſtrũ expectat aduentum; cujus hoſpitium non poſſumus præterire. Quod hoſpitium ſemper eſt plenum hoſpitibus, ſed hoſpes ille adhuc alios hoſpites ad ſupplicium deſiderat invenire. Cumq; iret per loca tenebroſa & arida, apparuit eis domus aperta maxima, quaſi quidam mons arduus præ nimia magnitudine, rotunda quaſi furnus. Flamma inde exibat, quæ per mille paſſus animas quas invenire poterat cõburebat. Quod videns Tundalus, dixit ad Angelum. Ecce appropinquamus ad portas mortis. Quis me miſerum liberabit? Cui Angelus. Ab iſta quidẽ flamma exteriore liberaberis: ſed ipſam domum vnde procedit, intrabis. Et cùm propiùs accederent, viderunt carnifices cum ſecuribus & cultris, & bis acutis, dolabris, & terebris, & falcibus, & forcipibus acutiſſimis, & vangis, & foſſoriis, & ceteris inſtrumentis, quibus animas excoriare, vel decollare, vel findere, vel truncare poterant, in medio flammarum ſtantes; & ſub manibus eorũ multitudinẽ animarum hæc omnia ſuſtinentiũ. Quod videns Tundalus, dixit ad Angelũ. Obſecro Domine, ſi placet, ab hoc ſolo me libera ſupplicio, & ceteris quæ poſt hæc occurrerint, me tradi cõcede. Cui Angel⁹. Hoc eſt maius ſupplicium omnibus quæ hactenus vidiſti: ſed adhoc videbis vnum maj⁹. Intra verò iſtud ſupplicium, quia canes rabidi te expectant. Tundalus autem tremens, & præ anguſtia deficiens, rogabat ne intraret, ſed non profecit. Dæmones autem videntes eum ſibi conceſſum, circundederunt eum & magnis convitiis exprobrantes, cũ ſupradictis inſtrumentis in fruſta diſcerpſerunt. Dominus huius domus dicebatur Phiſtrinus. In qua domo erat gemitus, & triſtitia, fletus & ſtridor dentium: lentus ignis extrinſecus, & intrinſec⁹ vaſtum incendium. Auiditas cibi inexplebilis ibi erat, nec ſatiari poterat nimietas gulæ. Venerea loca doloribus cruciabantur permaximis, Pudenda ipſa putredine corrupta videbãtur ſcatere vermibus: & in ipſa verenda virorum ac mulierum, non ſolùm ſecularium, ſed etiam Religioſorum, diræ quædam intrabant beſtiæ. Ibi anima Tundali ſe juſtè pati talia fatebatur. Sed quando Deo placuit, neſciens quo ordine, ſe extra tormenta eſſe cognouit. Sedebat autẽ in tenebris, & vmbra mortis: & vidẽs Angelum ſuũ, dixit. Heu, Domine mi, vbi eſt quod audiuim⁹,

Pſal. 32. *Miſericordia Domini plena eſt terra!* Reſpondit Angelus. Hæc ſententia multos decepit: Deus enim licet ſit miſericors, eſt tamẽ juſtus. Multa vindicat, ſed plura condonat. Tu juſtè paſſus es, quidquid paſſus es. Sed tunc gratias ages, quãdo videbis, quæ tormenta per miſericordiã Dei euaſiſti. Si Deus cuncta dimitteret, cur homo juſt⁹ eſſet? & ſi ſupplicia non pertimeſceret, quare peccare timeret, vel à voluptatibus ſuis ſe auerteret? Et quid opus eſſet, vt confeſſi pœniterent, ſi Deum non timerẽt? Peccatoribus in corpore pœnitentiã non agentibus miſericorditer à Deo parcitur. Sed tamen hi pro ſuis meritis perimuntur. Iuſtis quoque pro ſuis exceſſibus temporale commodũ in corpore degentibus juſtè tollitur, ſed bona eis ſine fine manſũra miſericorditer cum Angelis reſeruantur. Multa mala opera cõdonat Deus, nullum tamen opus bonum ab eo irremuneratũ relinquitur. Nemo liber eſt à peccato, nec infans vnius horæ. Multi tamen liberantur à pœna, vt eos non tangat vmbra mortis. Ideo autem juſti qui pœnas non patiuntur poſt mortem, ad videndum tamen illas ducuntur; vt viſis tormentis, à quibus per Dei gratiam liberantur, magis inardeſcant in amorem Dei & in laudẽ Creatoris ſui. Sicut è contrario animæ æternis ſuppliciis dignæ priùs ducuntur ad ſanctorum gloriam, vt viſis præmiis quæ ſponte deſeruerunt, magis poſtea doleant. *Cautè lege.* Nullum enim tam graue ſupplicium eſt, quàm à Dei & ſanctorum conſortio ſequeſtrari. Ideo ille Preſbyter, quem primum pontem ſecurè tranſire vidiſti, ductus eſt ad ſupplicium, vt viſis pœnis ardentiùs laudet illum, qui vocauit eum ad gloriam ſuam. Nã fidelis & prudens ſeruus inventus eſt; & ideo accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentib⁹ ſe. Sed quoniam nondũ omnia mala vidimus, properemus.

Præcedente igitur Angelo vidit Tundalus beſtiã, ceteris quas ante viderat longè diſſimilem, & duas alas habentem, collum longiſſimum, roſtrum ferreum, & vngulas ferreas: de cujus ore flamma inextinguibilis eructuabat. Sedebat autem hæc beſtia ſuper ſtagnũ glacie condenſũ, & deuorabat animas, quæ in ventre eius per ſupplicia redigebantur ad nihilum: & iterum pariebat eas in ſtagnum glacie congelatum; ibique renovabantur iterum ad tormentum. Prægnabantur vero omnes animæ, tam virorum, quàm mulierum, quæ deſcendebant in ſtagnũ, & ita gravidæ tempus præſtolabãtur ad partum. intus autem mordebantur in viſceribus more viperino à prole concepta; ſicque vegetabantur miſeræ in vnda frigida mortua maris glacie concreta: cumque tempus eſſet, vt parerent, clamantes replebant inferos vlulatibus, & ſic ſerpentes pariebant. Pariebant autem non ſolùm feminæ, ſed etiam viri: & hi non ſolùm per mẽbra quæ natura conſtituit tali officio convenientia, ſed etiam per brachia ſimul & pectora; exibantque erumpentes per cuncta membra beſtiæ habentes capita ardentia, & ferrea, & roſtra acutiſſima; quibus ipſa vnde exibant corpora dilaniabant. Beſtiæ namque illæ volentes exire, cùm caudas ſuas non poſſent ſecum trahere, in ipſa corpora vnde exibant roſtra ſua ardentia & ferrea retorquere non ceſſabant, donec vſque ad nervos & vſque ad oſſa arida conſumerent; & ſic ſimul conclamantes ſtridor glacierum tonantium; & vlulatus animarum ferventium ſuſtinentium talem pœnam, & mugitus beſtiarum exeuntium ab eis perveniebant ad cælum. Erant enim in omnibus diverſis membris & digitis diverſarum beſtiarum capita, quæ ipſa membra mordebant vſque ad nervos & oſſa. Habebant autem linguas vinas in modum aſpidum, quæ totum palatum & arterias conſumebant vſque ad pulmones. Verenda quoque ipſorum virorũ

& mulierum erant in ſimilitudine ſerpentium, qui inferiores partes ventris lacerabant; & ipſa viſcera inde ſtudebant abſtrahere. Tunc ait Angelus. Hæc eſt pœna monachorum, canonicorum, ſanctimonialium, cæterorumque Eccleſiaſticorum, qui mentiti Deo per tonſuram & habitum noſcuntur, qui linguas ſuas exacuerunt ſicut ſerpentes; & membra ſua non cohibuerunt ab immundis operibus. Hanc pœnam ſuſtinebunt, qui immoderata luxuria ſe polluunt, & ideo iſtam ſuſtinere te oportet. His dictis rapuerunt eam dæmones cum impetu, & dederunt beſtiæ devorandam. Cùm autem poſt prædicta tormenta eſſet in partu viperarum, adfuit ei Angelus lucis, & tangens eam ſanavit, & ſe ſequi præcepit. Præter fulgorem autem Angeli nullum lumen habebant, pergebantq; per loca terribilia, & multis præcedentibus diriora, via valde anguſta, & quaſi de cacumine altiſſimi montis tendentia in præcipitiũ. Quantò autem plus deſcẽdebat anima illa, tantò minus reditum ad vitam ſperabat. Dixit autem ad Angelum. Domine quò imus? Reſpondit Angelus. Hæc via ducit ad mortem. Et anima. Quid eſt igitur, quod

Matth. 7. ſcriptum eſt, [lata & ſpatioſa eſt via, quæ ducit ad mortem; & multi ſunt, qui intrant per eam,] cùm neminem præter nos hic videamus? Reſpondit Angelus. Non de hac via dictum eſt, hoc; ſed de impudica, & illicita, & ſæculari vita, quæ ducit ad iſtam. Euntes autem longiùs, & vltra modum laborantes, venerunt in vallem fabrorum: ibique viderunt fabricas, in quibus maximus audiebatur luctus. Tunc ait Angelus. Tortor iſte vocatur Vulcanus, per cujus ingeniũ corruerunt plurimi, & ab ipſo cruciantur. Domine, inquit anima ſi debeo pati ejus ſuppliciũ? Debes, ait. Qui ductor præcedebat eam. Illa autem plorans, ſequebatur eum. Et ecce tortores cum ignitis forcipibus, Angelo ſancto nil dicente, ceperunt illam, & projecerunt in caminum ignis ardentis; & ſic ſufflantes follibus, ſicut ſolet ferrum in fornace examinari, ita examinabant eam, donec ad nihilum redigerentur animæ, quę ibi patiebantur. Cumque ita liquefierent, vt nil aliud niſi aqua apparerent, ingulabantur tridentibus ferreis: & poſitæ ſuper incudem percutiebantur malleis, donec vicenę, vel centenæ in vnam maſſam redigerentur, & tamen quod eſt grauius, nec ſic perirent: deſiderabant enim mortem, & invenire non poterant. Loquebantur autem tortores ad invicem dicentes. Numquid ſufficit? Et alij in alia fabrica reſpondebant. Projicite nobis, vt videamus ſi ſufficit: & projiciebant, & alij capiebant eas in forficibus ferreis, antequam terram tangerent: & ſicut primi, ita & ipſi eas ignibus tradebant: & ita miſerè modò huc, modò illuc projiciebantur, & vbique comburebantur, donec ſimul pelles & carnes, & nervi & oſſa in favillam redigerentur, & flammam ignis. Poſt multas paſſiones adfuit Tondalo advocatus ſuus, & apprehendens eum de medio favillæ, dixit. Quomodo vales? Numquid tibi tam dulcia fuerunt carnis oblectamenta, vt pro eis tot & tãta mala debeas ſuſtinere? Iſte penitus reſpondere non poterat; quia poſt tantum ſupplicium non habebat vires ad loquendum. Tunc Angelus. Confortare, quia Dominus deducit ad inferos, & reducit. Quamvis enim magna ſint, quæ hucuſque paſſa es, majora tamen ſunt, à quibus per Dei miſericordiam liberaberis. Et addidit. Omnes quos ſuperiùs vidiſti, judicium Dei expectant. Sed hi qui adhuc ſunt in inferioribus, jam iudicati ſunt. Adhuc enim non perveniſti ad inferos inferiores. Et more ſolito tangens eam & confortans, præceſſit. Cumque ſimul pergerent, & incedentes ſermocinarentur; ecce ſubitus horror, & frigus intolerabile, & fœtor intolerabilis, & tenebræ prioribus incomparabiles. Tribulatio & anguſtia animam Tundali invaſerunt; ita vt omnia fundamenta terrę viderentur ſibi contremiſcere: & Angelo præcedenti compulſa eſt dicere. Heu Domine mi, quid eſt, quòd præ ſolito ſtare non poſſum? Quo dicto non potuit ſe mouere præ formidine: & ecce Angelus citò diſparuit, & eũ ampliùs videre non potuit. Et ſtatim cœpit deſperata. Non eſt enim ſcientia, nec opus, nec ratio apud inferos, quo illa properabat. Audiuit *Eccle. 9.*
autem clamores & vlulatus miræ multitudinis, & tonitruum tam horribile, vt nec paruitas noſtra potuerit capere, nec lingua ejus enarrare. Circumſpiciens ergo, ſi quomodo videre poſſet vnde veniebat, vidit foſſam quadratam, & quadrãgulam quaſi ciſternam. Qui puteus putidam flammæ & fumi emittebat columnam; quæ columna extendebatur vſque ad cœlos; & in ipſa columna erat multitudo maxima animarum & dæmonum more favillarum cum flamma aſcẽdentium; & ad nihilum redactæ iterum cadebant cum dæmonibus in fornacem vſque in profundum. Quo viſo anima Tundali volebat ſe retro trahere, ſed non valebat à terra pedes leuare: & dum hoc ſæpius tentaret, & facere non poſſet, nimio furore repleta in ſemetipſam exarſit, & genas ſuas vnguibus lacerans clamavit. Væ mihi; quare non morior? Quare non morior? Quę me decepit dementia? Audientes hoc dæmones, qui cum flammis aſcendebant, circumdederunt eam cum inſtrumentis, quibus animas ad tormenta rapiebant, dicentes. O miſera anima pœnis & cruciatibus digna, vnde huc veniſti? Nihil adhuc expertα es, adhuc videbis dignum operibus tuis tormentum: de quo nec exire poteris, nec in eo perire: ſed ſemper in cruciatu viuens, ardebis ſine refrigerio, ſine lumine, ſine conſolatione, ſine omni auxilio. Nullam deinceps miſericordiam ſperare poteris. Appropinquaſti vſque ad portas mortis, & infernis inferioribus ſine mora præſentaberis. Qui te huc adduxit ipſe te decepit: liberet te, ſi poteſt, de manibus noſtris; non videbis eum amplius. Et ad invicem loquabantur. Quid ampliùs moramur? Trahamus eã, & demus eam Lucifero deuorandam. Et ſic arma vibrantes, minabantur illi mortem æternam. Ipſi autem immundi ſpiritus erant nigri, ſicut carbones, oculi eorum vt lampades ignis ardentes. Dentes eorum niue candidiores; caudas habebant vt ſcorpiones, vngues ferreos valde acutos, alas vt vulturis. Interea adfuit Angelus Domini, qui fugatis ſpiritibus tenebrarum, conſolatus eſt eam ſuam, dicens. Gaude & lętare filia lucis, quia miſericordiam & non judicium conſequeris. Pœnas quidem magnas videbis, ſed eas non patieris. Veni ergo & oſtendam tibi peſſimum humani generis inimicum. Et præcedens ad portas inferi, dixit. Veni, & vide. Scito tamẽ, quòd nullũ lumen his qui huc deputantur, lucet: ſed tu poteris eos videre, & ipſi non videbũt te. Appropians autem anima vidit principem tenebrarum, & profundum inferni. Quæ autem de

qualia ibi viderit inaudita tormenta, ſi centum capita, & in vnoquoque capita centum linguas haberet, enarrare nullomodo poſſet. Ibi viſus eſt princeps diabolus, qui magnitudine præcellebat omnes beſtias, quas ante viderat: cujus corporis quantitati ipſa quæ viderat anima nil ſciebat comparare. Erat illa beſtia nigerrima: ſicut corvus, formam habens humani corporis à pedibus vſq; ad caput: excepto, quòd plurimas habebat manus, & caudam. Erāt ei non minus mille manibus, in longitudine quaſi centum cubiti, in groſſitudine decem. Vnaquæque manus digitos vicenos habebat, & digiti eius centenas palmas in longitudine, denas in groſſitudine. : vngues lanceis militum groſſiores & longiores, & ipſos ferreos: in pedibus totidem. Roſtrum eius nimis longū & groſſum, cauda aſperrima & longa, & ad nocendum animabus aculeis acutiſſimis præparata. Iacet autem illud horrendū monſtrum ſuper cratem ferreā, ſuppoſitis ardentibus prunis ab innumerabili multitudine dæmonum follibus ſufflantium. Circumdat autem ipſum tanta multitudo animarum & dæmonum, quātā nulli credibile eſſet mundum tot annis parere potuiſſe à principio. Ligatus eſt autē ille hoſtis antiquus per ſingula membra, & per ſingulas juncturas catenis ferreis & æreis, ignitis, & valde groſſis: cumq; ſic verſatur in carbonibus, & vndiq: comburitur, nimia eacandeſcens ira, vertit ſe de vno latere in aliud latus, & omnes manus ſuas in multitudinem animarum extendit, eaſq; repletas animabus conſtringit, ſicut ruſticus ſitiens racemos cōprimit, vt inde vinum eliciat: intantum, vt nulla ibi ſit anima, quæ tali conſtrictione non privetur capite, vel pedibus, aut manibus: & tūc ſuſpiriās ſufflat & ſpargit animas in diverſas partes gehennæ; & ſtatim eructuat puteus ille, de quo prædiximus, fœtidam flammam: & cùm retrahit anhalitum ſuum dira illa beſtia, retrahit ad ſe omnes animas, quas antè ſparſerat, & cum fumo & ſulphure in os ejus cadentes devorat. Sed & quæcumq; manus ejus effugiunt, ne ſtringantur, illas cum cauda ſua percutit: & ſic miſera illa beſtia percutiens ſemper percutitur: & tormēta animabus inferens, in tormentis omnibus ſupra omnes cruciatur. Tunc ait Angelus ad animam. Hic eſt Lucifer principium viarum Dei, qui verſabatur in deliciis paradiſi. Qui ſi ſolutus fuerit, cælum ſimul & terram vſque ad inferos cuncta perturbaret. Hi autem quicumque cū eo ſunt, partim ſūt Angeli tenebrarum, partim filij Adę; & iam judicati ſūt, & multos alios expectant, qui vel Chriſtum negarunt, vel negātium opera fecerunt. Paſſi ſunt autem ea quę vidiſti priùs minora tormenta, & poſt ducti ſunt ad iſta: de quibus tormentis nullus qui ea ſemel intraverit, ampliùs exire poterit. Hi ſunt prælati & principes mali, de quibus ſcriptum eſt. *Potentes potenter tormenta patientur*, qui non bene vſi ſunt potentia ſibi à Deo data. Tunc ait anima ad Angelū. Quare potentia non bonis datur, vt bene præſint? Reſpondit Angelus. Aut ſubditorum culpæ hoc exigunt, vt bonos rectores non habeant; aut ipſis bonis in hoc paretur, vt ſaluti animarum ſuarum melius provideant. Hic autē infelix princeps tenebrarū dictus eſt; non propter potentiam quam habeat, ſed propter primatum quem tenet in tenebris. Omnes autē aliæ pœnæ, quamuis maximæ ſint, reſpectu tamen hujus pro nihil computantur. Ad hoc anima. Verum certè eſt. Nam videre tantummodo iſtū locum magis me conturbat, & fœtorem eius ſuſtinere plus me gravat, quàm pati omnia, quæ ante patiebar. Vnde rogo, ſi poteſt fieri; vt hinc me ſubtrahas citò, & hic me cruciari ampli⁹ nō permittas. Hic enim video multos cognatos & ſodales, & notos meos, quos mecū in ſæculo gaudebam habere ſocios: quorum hic conſortium multùm abhorreſco. Scio autē pro certo, quod niſi mihi divina ſuccurrat miſericordia, meritis meis exigentibus non minùs iſta patiar, quàm ipſi. Ad quem Angelus. Veni, ô felix anima, cōvertere in requiem tuam; quia Deus bene fecit tibi. Non enim hæc patiaris: nec ampliùs, niſi promerueris, iſta videbis. Huc vſque vidiſti inimicorum Dei carcerem: amodò videbis gloriam amicorū eius. Converſa anima ſequebatur Angelum præcedentem; & cùm non longè pergerent, fœtor evanuit, deſtructiſque tenebris lux apparuit; fugatoque timore ſecuritas redit: & depoſita triſtitia anima illa repleta eſt gaudio & lætitia: ita vt ſe tam citò mutatam miraretur, & diceret. O Domine, quomodo tam citò mutata ſum? Cui Angelus. Benedicta ſis. Ne miraris, hæc eſt mutatio dexteræ excelſi. Per aliā viam redire debemus in regionem noſtram. Tu ergo benedic Deum, & ſequere me. Euntes autem viderunt murum nimis altum, & infra murum ex illa parte qua venerāt, erat plurima multitudo virorum ac mulierum, pluviam & ventum ſuſtinentium, & erant valde triſtes, famem & ſitim ſuſtinentes: lumen tamen habebant, & fœtorem non ſentiebant. Tunc ait Angelus. Iſti quidem mali fuerūt, ſed non valde, honeſtè vixerunt, ſed bona temporalia pauperibus non ſunt largiti; & ideo per aliquot patiuntur annos pluviam & ventum, famem & ſitim: ſed poſt ducentur ad bonam requiem. Et euntes paululum, venerunt ad portā, quæ vltro aperta eſt eis. Quā cùm intraſſent, viderunt campum pulchrū, odoriferum, floribus plenum, lucidum, & ſatis amœnum; in quo multæ animæ erant vtriuſque ſexus, exultantes: & nox ibi nunquam fuit, nec ſol illis occidit, & eſt ibi fons aquæ vivæ. Tunc ait, Hic habitāt boni, ſed non boni valde: qui de cruciatibus erepti, nondū merentur Sanctorum conſortio conjungi. Fons iſte vocatur vivens. Si quis ex hac aqua guſtaverit, vivet in æternū, nec ſitiet vltra. Et procedētes paululū, viderūt laicus ſibi notos; inter quos erāt Cantaber & Donat⁹ Reges. Quibus viſis, ait anima ad Angelum. Domine quid eſt hoc? Iſti duo viri erant in vita ſua nimis crudeles, & inter ſe invicem multùm inimici. Quo ergo merito huc venerunt? Reſpondit Angelus. De hac inimicitia ante mortē pœnituerunt. Cantaber autem diu languit, & votum vouit, quod ſi viaiſſet, monachus fieret. Donatus autem per multos annos in vinculis religatus, omnia quęcumque habuit dedit pauperibus: & ideo juſtitia ejus manet in ſeculum ſeculi. Et tu narrabis viventibus omnia hæc. Cùm autem modicum proceſſerunt, viderunt domum mirabiliter ornatā, cuius parietes & omnis ſtructura ex auro & argento erat, & ex omnium lapidum pretioſorum generibus. Sed feneſtræ ibi non erant, nec oſtium; & tamen omnes qui intrare volebant, intrabant. Erat autem intus tam ſplendida, ac ſi non dico vnus ſol, ſed quaſi ibi multi ſplenderent ſoles. Erat que nimis ampla & rotunda, & nullis columnis fulta: & totum etiā

Lucifer in inferno ligatus.

Sap. 6.

Quidā cruciatibus erepti nondum beati.

ejus veſtibulum auro & lapidibus pretioſis erat ſtratum. Circumſpiciens autem Tundalus, vidit vnum ſedile aureum cum gemmis & ſerico, & omnibus ornamentis ornatum, & Regẽ Chormacũ in ipſo throno ſedere, veſtitũ mirabilibus veſtimentis, & pretioſiſſimis, ſupra omnia pretiũ terrenum. Et cùm ſtaret admirans, venerũt plurimi in domum illam cum muneribus ad Regem, & offerebãt ſinguli cum gaudio munera ſua. Et dum ſtaret Tundal⁹ diutius ante Dominũ ſuum Regem Chormacum, erat enim Dominus ſuus in ſæculo, venerunt multi Sacerdotes & Leuitæ, induti, ſicut ad miſſam cantandam, cum ſericis caſulis, & aliis ornamentis valde pretioſis: & ornabatur vndique domus illa regia mirabili ornamento. Ponebant ſcyphos & calices aureos & argenteos, & pyxides eburneas ſuper pallios & tabulas: & ſic domus illa ornabatur, vt ſi maior in regno Dei gloria non eſſet, iſta poſſe ſufficere videretur. Omnes ergo illi, qui miniſtrabant, ante Regem venientes, & genua flectentes, dicebant. *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit.* [Pſal. 127.] Tunc Tundalus ait ad Angelum. Miror Domine, de tot miniſtris, inter quos nec vnum de ſua familia recognoſco. Ad hoc Angelus. Non ſunt iſti de ſua familia, ſed pauperes Chriſti, & peregrini, quibus Rex bona ſua largiebatur; & ideo per manus eorum merces retribuitur æterna. Tunc ait Tundal⁹. Dñe, paſſuſne eſt Dñs me⁹ aliqua tormenta? Paſſus eſt, inquit, & adhuc quotidie patitur, & adhuc patietur. Expecta paulolum, & videbis. Et cùm paululum expectaſſet, obſcurata eſt domus, & omnes habitatores ejus illico conſternati ſũt; & Rex contriſtatus exivit cum fletu. Quem cùm Tundalus ſequeretur, vidit hanc multitudinem quam ante iterum viderat, expãſis in cælum manibus devotiſſimè deprecãtem Deum, & dicentem. Domine Deus Omnipotens, ſicut vis, & ſicut ſcis, miſerere ſervi tui. Et reſpiciens vidit Regem in igne vſque ad vmbilicum; & ab vmbilico ſurſum cilicio indutum. Haec pœnam, inquit Angelus, quotidie patitur per tres horas, & per horas viginti & vnam requieſcit. Et hoc ideo [*Anima per tres horas in die cruciata.*] quia legitimi conjugij maculavit ſacramentum. Ideo patitur vſque ad vmbilicum. Cilicium verò portat, quia juſſit interfici Comitem juxta S. Patritium, & prævaricatus eſt jusjurandum. Excepta his duobus, cuncta ei crimina dimiſſa ſunt. Sed jam aſcendam⁹. Et cùm paululum proceſſiſſent, viderunt murum nimis præclarum. Erat enim argenteus totus, ſplendid⁹ valde, & decor⁹. Et cùm nulla ibi porta appareret, Tundalus tamen neſciens quomodo intravit, & circumſpiciens, vidit choros ſanctorum exultantium, & dicentium, Gloria tibi, Deus Pater, gloria tibi Dñe Fili Dei, gloria tibi Spiritus ſancte Deus. Erant autem viri & feminæ veſtiti candidis veſtimentis, & pretioſiſſimis; ſine macula & ruga, jucũdi & hilares, gaudentesque, & ſanctam Trinitatem laudantes. Candor autem veſtimentorum, ſicut nix recens erat, percuſſa ſolis radio. Voces verò conſonantes, quaſi muſicum melos reddebant ſonos, claritas autem, jucunditas, amœnitas, hilaritas, pulchritudo, honeſtas, ſanitas, æternitas, vnanimitas, omnibus erat æqualis, & charitas. Odor illius campi in quo erãt iſti, ſuperabat omnia aromata & odoramẽta. Tunc Tũdalus ait ad Angelũ. Obſecro, Domine mi, in hac requie maneam⁹. Ad quẽ Angelus. Bene tibi ſit, adhuc majora videbis. Hæc ſũt gaudia cõjugatorũ, qui fidẽ conjugij ſervaverunt, & familias ſuas in timore Dei bene & juſtè rexerũt; & bona ſua pauperibus & peregrinis, & Eccleſiis Chriſti cõmunicaverunt; qui in judicio audituri ſunt. Venite benedicti Patris mei, percipite regnũ, quod vobis paratũ eſt ab origine mũdi. [Matt. 25.] Tũdalus autẽ multũ rogabat, vt ibi remaneret; ſed nõ obtinuit. Poſt hæc profecti ſũt. Videbatur autẽ ei nullus labor in ambulãdo, & quacumque pertranſibant, inclinatis capitibus & lætis vultibus cum ingenti gaudio occurrebant, & eam proprio nomine ſalutabant, & Deum, qui eam liberavit glorificabant, dicentes, *Laus tibi Domine, Rex æterna gloria, qui non vis mortem peccatoris, ſed vt convertatur & vivat:* [Ezech. 33.] qui ſecundùm miſericordiam tuam ab inferni cruciatibus animam iſtam eripere dignatus es, & ſanctorum tuorum conſortio ſociare. Cùm autem ſic plurimas turbas pertranſiſſent, apparuit alius murus tam altus, vt primus: ſed de auro puriſſimo & præclariſſimo; ita vt magis delectaretur quæcumque illum vidiſſet anima, in ſolo nitore metalli, quàm in omni gloria quàm ante viderat. Cumque ſimili modo intraſſent illum vt primum, apparuerunt illis plurima ſedilia de auro, & gemmis, & vniverſis lapidũ pretioſorum generibus conſtructa, & pretioſiſſimis ornamentis cooperta: in quibus ſedebant ſeniores viri & feminæ, veſtiti ſericis & ſtolis candidis & variis, & vniverſis ornatibus; qualis nec ante viderat, nec cogitare poterat: & erat facies vni⁹cujuſque ſplendida ſicut ſol ſplendens in meridie; & capillos habebant auro ſimillimos, & coronas aureas iiſdem gemmis ornatas. Sed & lectoria poſita erant coram eis aurea, quibus ſuperpoſiti erant libri aureis literis ſcripti; & cantabant Domino *alleluia* in novo cantico, & tam dulci melodia, vt cunctorum præteritorum oblivisceretur anima quæ ſemel audiret voces eorum. Tunc ait Angelus ad Tundalum. *Iſti ſunt ſancti, qui pro teſtamento Dei ſua corpora tradiderunt, & in ſanguine agni laverunt ſtolas ſuas:* [*Antiphona Eccleſiæ.*] & continentes, qui de ſeculari vita ad Dei ſervitium converſi ſunt, & qui ſemetipſos cum vitiis & concupiſcentiis crucifigentes, ſobriè, & juſtè, & piè vixerunt. Cùm autem Tundalus curioſiùs circumſpiceret, vidit quaſi caſtra & papiliones plurimos, purpura & byſſo, auro & argento & ſerico mira varietate confectos. In quibus bordas & organa, & citharas cũ organiſtis & cymbalis canentes. Cetera quoque omnium muſicorum genera ſuaviſſimis ſonis audivit concinẽtes: & quæſivit, quæ hæc eſſent. Cui Angelus, Iſta eſt Religioſorum requies, Monachorũ, Converſorum, Canonicorum, & Sanctimonialium; qui promiſſam obedientiam his qui præſunt, hilariter & devotè impẽdunt: & qui magis gaudent ſubeſſe, quàm præeſſe: qui voluntatẽ propriam relinquunt, & alienæ obtemperant: quĩ dum ſunt in corpore, cæleſtia ſapiunt: qui refrænant linguas ſuas non ſolùm à malis; ſed etiam à bonis propter taciturnitatis amorem. Tunc ait Tundalus. Domine, ſi tibi placet, volo propiùs accedere, & eos qui intus ſunt videre. Placet, inquit, vt videas eos & audias: ſed non intrabis ad eos. Iſti namque fruuntur præſentia S. Trinitatis, & qui ſemel ad eos intraverit, omnium immemor præteritorũ, vlterius non disjungitur à conſortio ſanctorum, niſi fortè virgo fuerit, & conjugio mereatur choris Angelorum.

Et acce-

Et accedentes propiùs viderunt intus vtriuſque ſexus animas, quæ aſſimilabantur Angelis: quarũ ſplendor & odor delectabilis, & ſonus ſuauiſſimus, omnem gloriam quam antè viderant, ſuperabant. Sed hanc omnem dulcedinem ſuperabant voces ipſorum ſpirituum, quibus nullus labor erat in exaltatione vocis, nec labia videbantur moveri, nec manus ad inſtrumenta muſicalia leuare curabant, & tamen ad libitum cujuſque melos reddebant. Firmamentum quod erat ſuper capita eorum multum ſplendebat, de quo catenæ pendebant auri puriſſimi virgulis argenteis intermixtæ, pulcherrima varietate contextæ: de quibus ſcyphi & phialæ, & tintinnabula, & cymbala, & lilia, & ſpherulæ pendebant aureæ. Inter quas multitudo maxima verſabatur Angelorum volantium, & aureas alas habentium; qui leni volatu inter catenas volantes ſuauiſſimũ atque dulciſſimum audientibus reddebant ſonũ. Cùm ergo Tundalus nimis delectatus vellet ibi ſtare, dixit ei Angelus. Reſpice. Et reſpiciens vidit vnam arborem maximam & latiſſimam frondibus viridiſſimam, floribuſque pulcherrimam, omniumque fructuum generibus & frugum fertiliſſimam. In cujus frondibus aues multæ diverſorum colorum, & diverſarum vocum generibus cantantes & organizantes morabantur. Sub cujus ramis lilia & roſæ, & cunctarum herbarũ ſpecierumque odoriferarum genera oriebantur: & ſub eadem arbore viri multi & feminæ in cellis aureis & eburneis, ſemper benedicentes & laudantes Deum pro vniuerſis beneficiis ſuis, & donis ſuis: & habebat vnuſquiſque coronã auream in capite ſuo mirabiliter ornatam, & ſceptrum aureum in manu ſua: & erant veſtiti talibus veſtimentis, quibus antè viſi monachi. Tunc ait Angelus ad Tundalum. Hæc arbor typus eſt ſanctæ Eccleſiæ; hi qui ſunt ſub ea, ſunt constructores & defenſores Eccleſiarum; & pro beneficijs quæ ſanctæ Eccleſiæ largiti ſunt, fraternitatem ipſorum conſecuti ſunt: quia per illorum commonitionem ſæcularem habitum reliquerunt, & religiosè vixerunt. Cumque profecti fuiſſent, viderunt murum altitudine, pulchritudine, & ſplendore ceteris diſſimilem. Erat namque ex omnium lapidum pretioſorum generib⁹ conſtructum, variis coloribus metallis interpoſitis; ita vt aurum videretur habere pro cæmento; lapides ejus erant chryſtallus, chryſolitus, berillus, & iaſpis, hyacinthus, & ſmaragdus, ſapphirus, & onichinus, topazius, & ſardius, chryſopraſſus, & amethiſtus, carchatus, atque granatus. His & ſimilibus ſplendebat murus valde, & mẽtes intuentium multum in ſe provocabat. Aſcendentes igitur murum, videre proculdubio, quòd oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus diligentibus ſe. Viderunt ibi novem ordines Angelorum, & beatorum ſpirituum cum illis mixtorum; audierunt ibi verba ineffabilia, quæ non poteſt homo, nec licet homini loqui. Et dixit Angelus ad animam Tundali. *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliviſcere populum tuum, & domum patris tui: & concupiſcet Rex decorem tuum.* Ecce patet, quanta ſit amœnitas, jucunditas, dignitas, ſublimitas; intereſſe ſanctorum choris Angelorum, & omnium ſanctorum: & quod omne præcellit gaudium, eum qui panis eſt Angelorum, & vita omnium, ſentire clementem & pium. Ab illo autem loco, in quo tunc ſtabant, non ſolùm omnem quam antè viderant gloriam, verùm & prædicta ſupplicia videbant, & quod magis mirandum eſt, ipſum orbem terrarum quaſi ſub vno ſolis radio videbant, ſicut ſcriptum eſt. *Cernent terram de longè.* Non enim poteſt creaturæ viſum obtundere, cui ſemel conceſſum eſt, omnium creatorẽ videre. Et miro modo cùm ſtarent in eodem loco, in quo priùs ſteterant, non ſe vertentes in aliquam partem, cunctos tamen ex eodem loco antè & retro poſitos videbant. Non ſolùm autem viſus, verùm omnium rerum ſcientia dabatur inſolita, ita vt non eſſet ibi opus interrogare amplius aliquem: ſed omnia ſciebat ibi Tundalus apertè & integrè, quæcumq; volebat. Cùm autem ita eſſet ibi Tundalus, adfuit ei ſanctus Ruadanus Confeſſor, cum magna lætitia ſalutans eum, & amplectens, intimæ charitatis viſceribus, ait. *Dominus cuſtodiat introitum tuum & exitum tuum, ex hoc nunc & vſque in ſæculum.* Ego ſum Ruadanus patronus tuus, cui jure debitor es ſepulturæ: & cùm hoc dixiſſet, ſtetit, nil amplius dicens. Tundalus autem reſpiciens vidit ſanctũ Patritium Hibernienſium Apoſtolum, cum magna turba Epiſcoporum; inter quos 4. ſibi notos vidit: id eſt Celeſtinum, qui fuit Archiepiſcopus Ardmachæ, & Malachiam, qui Cœleſtino ſucceſſit: qui Romam veniens tempore Innocentij Papæ, legatus & Archiepiſcopus ab ipſo eſt conſtitutus: qui omnia quæ habere poterat, ſanctis & pauperibus dividebat. Hic conſtructor extitit 44. Cœnobiorum monachorum, Canonicorum, Sanctimonialium, quibus omnia neceſſaria providebat & nihil omnino ſibi retinebat. Ibique vidit Chriſtianum Lundunenſem Epiſcopum, fratrem prædicti Malachiæ vterinum, miræ continentiæ virum; & voluntariæ paupertatis amatorem, & Nemiam Cluanenſis ciuitatis Antiſtitem, virum ſimplicem atque modeſtum; ſapientia quoq; & caſtitate præ ceteris fulgentem. Hos quatuor cognovit Epiſcopos. Eratque juxta eos vnum ſedile mirabiliter ornatũ, in quo nemo ſedebat; & dixit Tundalus. Cujus eſt iſtud ſedile, & quare ſic vacat? Reſpondit ſanctus Malachias. Cujuſdam de fratribus noſtris, qui nondum migravit à corpore; & cùm migraverit, hic ſedebit. Cùm autem in his omnibus anima Tundali valde delectaretur, adfuit Angelus Domini, qui eam antecedebat, & blandè illam alloquens ait. Vidiſti hæc omnia? Et illa; video Domine. Obſecro, ſina me hic eſſe. Cui Angelus. Debes ad corpus tuum redire, & omnia quæ vidiſti ad vtilitatem proximorum memoriter retinere. Quo audito, anima triſtis & flens reſpondit. Dñe, quid tanti mali egi, vt relicta tanta gloria ad corp⁹ redeã? Et ille. Ad hanc non merentur intrare, niſi virgines, qui corpora ſua ab immundo tactu, & corda ſua ab omni immundo affectu cuſtodiunt; & aduigi magis pro tanta gloria, quàm coinquinari aliqua turpi concupiſcentia volunt: quod tu noluiſti facere, & verbis meis credere; & ideo non poteris hic manere. Revertere ergo ad corpus tuum, & abſtine ab his quæ antè faciebas. Conſilium meum, & auxilium tibi non deerit: ſed præſentialiter atque fideliter tibi manebit. Et cùm hæc dixiſſet Angelus, conuerſa anima ſtatim ſenſit ſe mole corporis eſſe grauatam. Nullum intervallum nec vllum temporis interceſſit momentum: ſed in vno eodemque temporis pun-

Arbor Tundalo viſa typus Eccleſiæ.

Pſal. 44.

Iſai. 33.

Pſal. 120.

S. Patritius Hiberniæ Apoſtolus.

ĉto in cælis loquebatur ad Angelum, & in terris ſe ſenſit induere corpus ſuum. Tunc ipſa debilis corporales aperuit oculos: & ſuſpirans, nihilq; dicens, reſpexit clericos circűſtantes, & ſumpſit corpus Domini cum gratiarum actione; & omnis quæ habuit diſperſit, & dedit pauperibus: & ſignum ſanctæ crucis veſtimentis ſuis, quibus veſtiebatur, ſuperaffigi juſſit. Cuncta quæ viderat, quę retinere potuit, nobis poſtmodum recitavit, bonam vitā nos ducere monuit; verbumq; Dei, quod antè neſciebat, cū magna devotione & humilitate, ac ſcientia prædicabat. Nos autem, quia vitam ejus imitari non poſſumus, hæc ſaltem ad vtilitatē legentium ſcribere ſtuduimus. Auctor. Hucuſque de viſione Tundalt, quæ contigit anno, quo mortuus eſt S. Malachias: cujus Malachiæ vitā miraculis glorioſam, & virtutibus plenam S. Bernardus veraci & eleganti ſtylo digeſſit. Nunc ad hiſtoriæ ſeriem redeamus.

1150. Eo tempore florebat multa miraculorum gratia Petrus Tarentaſienſis Epiſcopus. Cujus virtutum fama cùm ad civitatem Lauſannam perveniſſet, tres viri ibi in carcere clauſi, cuſtodib' ſuis ante oſtium carceris obſeratum ludentibus, flentes & lugentes, cœperunt nomen ejus ſuppliciter & fideliter invocare. Adeſt cōtinuò Pontifex invocatus, ſolvit compeditos, manum porrigit, aperit oſtium, jubet vt exeuntes ſequantur ſe. Sic manifeſtus apparens illis, & à multis aliis viſus, extrahit eos, & deducit. Cumque nulla foret opportunitas divertendi, ſequentes prævium ducē ſuum deſuper tabulas quibus cuſtodes ludebant, inter illos medios pertranſibant. Nec mirum, ſi videri præſentes ab hoſtibus ipſi non poterant: qui ſic videre ſibi videbātur abſentes. Nec ab eis Pontifex antè diſparuit, quàm evaſiſſe pericula, & ad locum ſeſe cognoſcerent perveniſſe ſecurū. Vnde & voto ſeſe obligantes, non guſtavere cibum, donec ad ſui liberatoris præſentiam accederent, nova & mira Dei magnalia prædicantes. Implacabiles inimicitias, & odia inveterata frequenter extinxit, & gravia admodum bella compeſcuit. Deſperatas reconciliationes inter maximos etiam principes, Domino cooperante, & ſermonem eius confirmante ſequētibus ſignis, effecit. Inter Principem ſuum Comitem Imbertum, & Raymundum Comitem Tholoſanum in regione Gratianopolitana eo tempore dominantem, non ſine multis incendiis, & homicidiis guerram diutius agitatam multo labore ſedavit. Cujus occaſione negotij ad Henricū Regem Anglorum vehementer deſideratus acceſſit. In quo itinere miraculum ſingulare divina virt' per eum perfecit apud S. Symphorianum, quod eſt caſtrum Lugdunenſis Eccleſię, paucis ab vrbe leugis diſtans. Ibi erat vir fidelis Petrus de Fraxineto, dives & honoratus inter convicaneos ſuos, virorum Religioſorum officioſus ſeduluſque ſuſceptor, magnæ converſationis pariter, & opinionis: qui Virum ſanctum ad hoſpitium ſuum aliquando, quaſi vim faciendo, pertraxit. Huic filia juvencula erat, miſerabili incommoditate laborans. Egerat enim mulier quædam malefica

§ Petrus Tarentaſ. maleficiū ſolvit. per nequitiam invidæ ſocrus inducta, vt languore tabeſceret deſperato, nec viri ſui præſentiam, nec aſpectum vllatenus toleraret. Affectione autem muliebri genitrix perſuaſa, vt Satanas Satanam ejiceret, famoſum quemdam maleficum acceſſivit. Adfuit, exploravit, agnovit, & juvenculam aſſerens infectatam, terit arborum cortices: pocula verbis & herbis infecta propinat. Mordet etiam propriis dentibus brachium miſeræ mulieris in duobus locis circa fontem brachij: ita vt vtraque morſura, ſuperior & inferior, diſtaret à fonte brachij quaſi palmo vno. Res nova, res mira. Ab illo quidem languore cōvaluit: ſed interdum velut ex corde ſentiens acus procedere, cruciabatur atrociter, donec per ſuperiorem morſuram brachij, quam nulla cicatrix, ſicut nec inferiorem, obduxerat, acus educeret vis occulta. Plures jam in hunc modum per temporū intervalla quā triginta acus prodierant: quædam, vt vulgò dicitur, excapſatæ, quædam admittendis idonea filis foramina præferentes. Exhibetur ergo Viro ſancto à patre filia, cujus lugubrem explicat tragœdiam: & ecce mox juvencula ſentiēs acum, gemebunda deplorat. Quā accedens vnus de fratribus laicis viro Dei ſerviens eruentam extraxit, annis pluribus ad teſtimonium conſervādam. Orat Sanctus, & locum vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrum, nec chalybem vltra proceſſurū. Factumq; eſt ita: ſed mutata materia malitia nōdum penitus extincta, per alteram brachij inferiorem morſuram, quam vir ſanctus non tetigerat, quia necdum inde aliquid exierat, cœperunt ſudes lignei parvuli, quos vulgò brochas vocant, ex quercino robore, vel fraxineo, pro ferreis acub' egredi, groſſiores ſpinis, & modico longiores, nec tamē vnius omnes longitudinis vel groſſitudinis; ſicut nec acus fuerāt. Sexdecim jam infra annum & paucos menſes ex muliere ligna prodierant. Adfuit deinde reverēdus Antiſtes Petrus, cui divinitus ſervabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier Miſſarum ſolēnia celebranti, ſicut præceperat veſpere præcedenti. Eadem hora ſeptimumdecimum ex carne mulieris lignum egreditur: quod ſub oculis omnium Capellanus extraxit. Confitentem itaque mulierem præſul abſolvit, & ſacramentum ei tradens Euchariſtiæ, ab omni deinceps cujuſcumque materię progreſſu jubet eam eſſe ſecuram. Sic ab omnibus præſtigiis liberata adhæſit viro ſuo, liberoſque procreavit; virtutem viri ſancti poſtea multis annis prædicavit, quam in ſeipſa meruit experiri.

Hujuſmodi malefici dicuntur vultivoli, qui ad affectus hominum immutandos, in molliori materia, ſicut cera vel limo, eorum quos pervertere nituntur, effigies exprimunt: cujus illuſionis Virgilius in Pharmaceutria meminit, dicens.

Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit *Virg. Ecloga 8.*
Vno eodemque igni; ſic noſtro Daphnis amore.
Naſo quoque in libro Heroid,
Devovet abſentes, ſimulacraque cerea fingit, *Ovid. Epiſtola 6.*
Et miſerū tenues in jecur urget acus. Horum malitia, cūm plurimū nocent, artificio levi, vt aiunt quidā, diſſolvitur, ſi qui ſuſpecti ſunt conventi ab aliquo crimen iſficiuntur: aut ſi confeſſi fuerint, cogentur maleficium revocare. Sed ſi hoc verum eſt, quomodo famoſus ille maleficus, qui maleficium primus agnovit, tam facile remedium non adhibuit?

Aſſidua & diutina pluviarum inundatio meſſionum tardavit & impedivit. Sanctus Bernardus tertiam proceſſionem Aſcenſionis Dominicæ in Ordine noſtro conſtituit. Nam antea non niſi duæ præcedentes, Purificationis ſcilicet, & Dominicæ in Ramis Palmarum, fiebant. Sed dignum duxit aſſe vir ille ſanctus, vt Chriſtū redeūtem de terris ad cælos proſequeremur: ſicut An- 1151.

gelum illum fuerant proſecuti, venientem de cœ-
lis ad nos: & in libro Romani Ordinis ea dicitu-
titulatur ſtatio ad ſanctam Ieruſalem.

Relictam Ludovici Regis Francorum vxorē
1152. duxit Henricus Comes Andegavenſis, & dux
Normanniæ, poſtea Rex Angliæ. Vnda guerra
orta eſt inter eos. Hanc reliquit Ludovicus, pro-
pter incontinentiam ipſius mulieris, quæ non
1153. ſicut Regina, ſed ferè ſicut meretrix ſe habebat.
Anaſtaſ. 4. Poſt Eugenium tertium, qui ſedit annis 8. ſe-
Papa 173. dit Anaſtaſius Papa 173. anno vno. Eodem an-
1154. no ſanctus Bernardus moritur.
Adrianus 4 Stephanus Bleſenſis Rex Anglorum moritur
Papa 174. anno regni ſui 19. Ludovici Regis Francorum
16. Adrianus natione Anglus fit Papa 174.
Obiit Adam 2. Abbas Mortui maris; cui ſucceſ-
ſit Stephanus Prior Vrſicampi. Huic Adriano
Papæ familiaris fuit Ioannes Saleſberienſis, &
ipſe Anglicus natione, qui de eodem Adriano
Adriani Pa talia refert *Audivi Papam Adrianum dicentem,*
pe querimo *quòd Romano Pontifice nemo miſerior eſt, con-*
nia. *ditione ejus nulla miſerabilior. Fatebatur enim ſe*
in eadem ſede tantas miſerias inveniſſe, vt facta col-
latione præſentium tota præcedens amaritudo jucū-
ditas & felicitas fuerit. Spinoſam dicebat cathedrā
Romani Pontificis: mantum acutiſſimis vſquequa-
que conſertum aculeis, tantaque molis, vt robuſtiſ-
ſimos terat, & comminuat humeros. Coronam &
Phrigium clara meritò videri, quoniam ignea ſunt.
Seque nunquam à natali ſolo Angliæ maluiſſe exiiſſe,
aut in clauſtro beati Ruſi apud Valentiam perpetuò
latuiſſe, quam tantas intraſſe anguſtias: niſi quia
divinæ diſpenſationi reluctari non auderet. Hoc
etiam mihi ſæpiſſime adjecit, quod cùm de gradu in
gradū à Clauſtrali clerico per omnia officia in ſummū
Pontificem aſcendiſſet, nihil vnquam felicitati, aut
tranquillæ quietis vitæ prioris adjectum eſt ab aſ-
cenſu: & vt verbis ejus vtar, In incude, inquit,
& malleo ſemper dilatavit me Dominus: ſed nunc
oneri, quod infirmitati meæ impoſuit, ſi placet, ſup-
ponat dexteram, quoniā importabile mihi eſt. Non-
ne miſeria dignus eſt, qui pro tanta pugnat miſeria?
Sit ditiſſimus, qui eligitur, ſequenti die pauper erit,
& infinitis ferè creditoribus tenebitur obligatus.
Ambire ergo ad ſummum Pontificium, & non ſine
fraterno ſanguine ad illud aſcendere eſt Romulo ſuc-
cedere in parricidijs, non Petro in ovibus paſcen-
dis. Bene ergo dicitur, nec tam nuncupativè quàm
ſubſtantivè, ſummus Pontifex ſervus ſervorum.
Servitus enim ſervis avaritiæ Romanis neceſſe eſt,
adeo vt niſi ſervierit, fiat aut Expontifex, aut Exro-
1155. *manus.* Henricus Henrici ſuperioris ex filia ne-
pos, (fuit enim filius Mathildis Imperatricis, cu-
ius pater fuit Henricus filius Guillelmi Nothi,
qui Angliam acquiſivit, & frater Guillelmi Ruſi,
qui in venatione ſagitta percuſſus eſt à milite) re-
gnat in Angliæ annis 35. Ab hinc nil invenio de tē-
poribus Imperatorum Alemaniæ: & ideo pro e-
is annotandi ſunt anni Regum Franciæ. Flore-
bat hoc tempore Theobaldus Cantuarienſis Ar-
chiepiſcopus de Beccenſi monaſterio aſſumptus:
vita per omnia laudabilis, & magnificus, & tam
in ſecularibus quàm in eccleſiaſticis negotiis ex-
1156. perientiſſimus. Signū crucis apparuit in luna.
Albericus miles Belvacenſis pro fide Chriſti mar
tyrium paſſus eſt. Non dicitur, vbi, vel quomodo
paſſus ſit: ideo hoc negligentiſſimè eſt annotatū.
1157. Tres lunæ viſæ ſunt, & in media ſignum cru-
cis. Thomas Archidiaconus Cantuarienſis per in-
duſtriam Archiepiſcopi Theobaldi factus eſt Re-
gis Henrici Cancellarius.

Filia Ludovici Regis Francorum datur filio 1158.
Henrici Regis Anglorum, vt pax inter eos fir-
metur. Nonis Septembris tres ſoles viſi 1159.
ſunt in parte occidentali: ſed duobus paulatim
deficiētibus, ſol diei, qui medius erat, remanſit
vſque ad occaſum.

Huius temporis ſunt miracula beatę Marię de 1160.
Rupe Amatoris Eo tempore quidam Britannus *S Maria de*
quadam nocte mortuus eſt in principio noctis; *Rupe Ama-*
& mane revixit. Hic narrabat. Quidam pulcher *toris.*
Angel⁹ in veſte viridiſſima duxit me in vallē pro-
fundiſſimā, quæ ex vna parte plena erat igne ma-
gno, ex altera parte nive, grandine, & glacie Ibi
plures animæ per vices alternas tranſibant ab a-
quis nivium, ad calorē maximū & è converſo;
cumq; cogitarē, q ibi eſſet infern⁹, reſpondit An- *Viſio cuiuſ-*
gel⁹ cogitationi meæ. Non eſt hic infernus, vt tu *dā Britanni.*
putas, adhuc aliud videbis. Et duxit me vlteriùs,
& cœperunt ante oculos tenebræ inſpiſſari, ita vt nil
videre poſſem præter fulgorem veſtis Angelicæ.
Et ecce cœperunt mihi apparere magni globi
flammarum, qui de quodam puteo aſcendebant
vſque ad nubes; & iterum recidebant in puteum
illum. Tunc Angelus qui me ducebat reliquit
me in illa denſitate tenebrarum; in qua vidi ma-
gnam multitudinem animarum in modum fa-
villarum aſcendentium & recidentium in pu-
teum cum globo flammarum tenebroſo: & de
ore illius putei exibat fœtor immenſus & intole-
rabilis. Et ecce audivi magnos vlulatus anima-
rum plorantium, & magnos cachinnos dæmo-
num illas ad tormenta trahentium. Erant autem
animæ quinque. Vnus attonſus vt clericus, al-
tera femina, tres laici. Tunc nigerrimi ſpiritus
exibant de inferno, jactantes flammam ſulphu-
ream per ora ſua, tenentes forcipes, per quas
me volebant trahere ad ſe, & non poterant. Cū-
que me circumdarent, circumſpiciebam, ſi fortè
mihi alicunde veniret auxilium. Et ecce appa-
ruit mihi claritas cujuſdam ſtellæ: quæ cùm ap-
propinquaſſet, illi tetri ſpiritus abſceſſerunt. Et
apprehendens me Angelus, reduxit verſus Ori-
entem, & venimus ad murum quemdam altum
& longum, in quo nullus apparebat introitus;
& ſubitò fuimus ſuper illum. Intra quem erat cā-
pus quidam pulcherrim⁹, floribus odoratiſſimis
plenus; per quorum odorem liberatus ſum à fœ-
tore inferni, quem paſſus fueram. Ibi magna cla-
ritas erat, pluſquam ſolaris, vt videbatur. Ibi
erant magni greges candidatorum ſedentium
ſuper ſedilia pulcherrima. Et cùm cogitarem ibi
eſſe regnum Dei reſpōdit Angelus cogitationi
meæ. Non eſt hic regnum Dei. Poſt hoc vlteriùs
progredimur, & vidi claritatem centuplò ma-
jorem quàm prius: & ibi audivi Angelos & ani-
mas ineffabili melodia cantantes. Cumq; puta-
rem me ibi eſſe intraturum, ductor meus reſti-
tit; & me per viam, per quam duxerat, reduxit,
vſque ad locū prioris claritatis, & dixit. Scis tu,
quæ ſunt, quæ vidiſti? Aio ma. Neſcio, Domine,
Ait. Vallis illa plena ardore, & nive, & grādine,
locus eſt animarū ſe purgantiū; quę cōfeſſionē & *Purgatoriū.*
pœnitentiam peccatorum ſuorum diſtulerūt vſ-
que ad mortem. Sed quoniam tunc ſaltem pœni-
tuerunt, in die judicij per Dei miſericordiam li-
berabuntur. Poſſunt tamen interim alleviari à
pœnis per preces & eleemoſynas fidelium, & ma-
ximè per celebrationē Miſſarum. Puteus ille eſt
os infernalis abyſſi. Campus iſte floridus locus

eſt animarum ſanctarum, quæ in bonis operibus exierunt de corpore, & regnum Dei expectant cum magna lætitia & exultatione: quem & tuipſe, qui ad corpus tuum reverſurus es, ſi de ſalute animæ tuæ ſolicitus fueris, cum illis beatis ſpiritibus recipies. Cumque rogarem eum, vt ibi me remanere permitteret, quia nolebam ad corpus reverti, ſubitò me inter homines hic viuentē inveni. Hic homo poſt hanc viſionem conuerſus eſt in domo Ciſtercienſis Ordinis, quæ dicitur Malros, juxta quā erat quædam aqua decurrens: in qua, vt carnem ſuam domaret, ſæpe ſtabat in frigore hiemis vſque ad mentū: & quando aqua illa glacie durabatur, frangebat cruſtam glaciei, & cum veſte ſua ibi ſtabat, quamdiu ſufferre poterat. Inde exiens veſtem non mutabat, ſed ſinebat eam in ſuo corpore deſiccari. Qui autem videbant eum, cōpatientes ei, dicebant. Quomodo frater, tantam aſperitatē frigoris tolerare poteſt? Qui reſpondebat. Aſperiora ego vidi.

1151. Eo tempore fuit in Anglia vir quidā magnarum virium corporis, & propter illas vires magni nominis. Hic poſt multa peccata reprehenſus à ſua conſcientia propoſuit ire Ieroſolymam,

Pſal. 58. vt ibi vires ſuas expenderet in ſeruitio Dei, juxta illud, *Fortitudinem meam ad te cuſtodiam*: & de hoc voto conſuluit Abbatem quemdam Ciſtercienſis Ordinis: qui perſuaſit ei, vt crucem Religionis acciperet, & ad cæleſtem Ieruſalem properaret. Et fecit ſic: & cœpit eſſe valde fervens in Religione. Poſtea tentatus à Satana mutauit propoſitum; & propoſuit ſe corporaliter iturum in Ieruſalem, ſicut priùs vouerat. Sed quia tunc Abbas præſens non erat, diſtulit receſſionē contra voluntatem ſuam vſque craſtinum. Eadem nocte cùm de neceſſariis ad lectū ſuum rediret, vidit ſupra quamdam trabē dormitorij dæmonem ſedentem in ſpecie ſimiæ: & cœpit cogitare quòd diabolus eſſet, quia in illo ordine tales beſtiæ non nutriuntur. Diabolus autē ſentiens ſe cognitum, deſiliit de trabe ſuper illum, & verberauit illum tam fortiter, quod ſanguis de naribus eius & ore exibat. Et hoc facto euanuit. Illo clamante fratres excitati ſunt: & vidētes illum nouitium tam grauiter læſum, portauerunt in infirmitorium. Qui jacuit exſenſis in lecto ſuo tribus diebus, & videbatur magis mortuus, quàm vivus, apertiſque oculis nihil videbat. Qui cùm ita jaceret, apparuit ei ſanctus Be-

Viſio nouitii. nedictus dicens, *Benedicite*. Et ille, *Dominus*. Quæſiuitque dicens. Qui eſtis, Domine? Ego ſum, inquit, frater Benedictus: ſequere me. Et ſecutus eſt eum in ſpiritu: & cœperunt aſcēdere ſublimes gradus, & erant in ſingulis gradibus duo dæmones, qui incantabant aſcendentes, & in ſingulis gradibus percutiebant illum nouitium. Qui defatigatus ab ictibus dæmonum vix jam ſequi poterat ductorem ſuum. Reſpiciens autem poſt ſe ſanctus Benedictus, poſuit manum ſuam ſuper caput nouitij, & confortauit eum. Poſt illos gradus aſcenſos vidit nouitius locum magnę claritatis & viriditatis in regione puri ætheris: & vidit ibi capellam in aëre pendentē, tam paruam, vt miraretur, ad quid tam parua capella facta erat. Ad quem ſanctus Benedictus. Noli mirari foriuſecam capellæ anguſtiam; quia neſcis, quàm lata & ampla, quàm alta & pretioſa ſit intus. Mortalis homo non debet mirari opera Dei, qui ſolus ſcit rationem operum ſuorum. Intrans autem ſanctus Benedictas, juſſit novitium ſtare poſt oſtium. Ibi erat quidam candidatorum grex, ſedentes in circuitu interiori capellæ: & ſedebat inter eos Mater miſericordiæ, reſplendens ſicut ſol inter ſtellas. Ad quam accedens S. Benedictus, ait. Benedicite. Et illa, Dominus. Domina, inquit, ecce novitius, quem adduci juſſiſtis. Et illa. Facite illum coràm venire. Qui cùm acceſſiſſet, dixit ad eum Domina. Vis morari in domo mea mecum, ad ſerviendum mihi, ſicut promiſiſti? Ait. Etiam, Domina. Ergo, inquit, jura mihi ſuper illud altare, & vove, quòd mihi ſervies ſemper, & operæ Domini facies, & cuſtodies. Qui cùm juraſſet, dixit Domina noſtra ad S. Benedictum. Reducite eum, vnde adduxiſtis. Tunc S. Benedictus poſuit eum poſt oſtium, dicens. Aſpice diligenter, & retine firmiter, quæ viſurus es: quia vtile tibi erit hęc vidiſſe. Tūc S. Benedictus accepit pelvim, & linteo pręcinxit ſe, & dedit pelvim Dominæ noſtræ: & cœpit illa lavare pedes omniū ibi ſedētiū per ordinē, & S. Benedict⁹ poſt eā extergebat flexis genibus. Facto illo mandato ſanctus Benedictus reduxit nouitium per loca florida & delectabilia, & ſuaviter redolentia: & ecce multitudo monachorum & nouitiorum occurrerunt eis. Ex quibus quidam pulchras coronas habebant in capitibus ſuis; alij nondum habebāt in capitibus ſed cum fiducia expectabant. Inter quos erat quidam monachus, qui per ſignū petiit à ſancto Benedicto licentiā loquendi cum illo nouitio, & accepit. Qua accepta, dixit ad nouitium. Frater Gunthalme, ego fui monachus de domo tua. Precor vt dicas Abbati tuo & meo ex parte mea, quod frater Matthæus monachus quondam ſuus mandat ei, vt corrigat ſe, ſolicitiuſque ſe habeat, quàm huc vſque habuit, cuſtodiendo ordinē ſuum. His inter ſignis credat, quod cùm ego migrarem de corpore, vidi quamdam coronam deſcendentem de cælo, quam putaui meam fore, ſed data eſt cuidam monacho, qui ante me mortuus eſt; pro qua re contriſtatus fui, inuidens bono fratris mei. De qua re eidem Abbati confeſſionem feci, & pœnitui. Teipſum admoneo vt in propoſito tuo permaneas humilis & obediens, honores fugiens, & tuam propriam voluntatem numquam facere delecteris, & ſemper Deum timeas. Poſt hæc verba ſanctus Benedictus juſſit ſancto Raphaëli, vt duceret nouitium, quò ducendus erat. Tunc S. Raphaël duxit eum in paradiſum: & cùm appropinquarent, vidit nouitius civitatem quamdā ex auro, cujus porta immenſæ pulchritudinis erat. Quā cùm miraretur, Angelus miſit eum intra portā; & vidit intra paradiſum herbas & arbores pulcherrimas, & aves cātantes. Sub vna arbore erat fons limpidiſſimus, cujus rivi per mediam civitatem fluebant. Cumque nouitius vellet pauſare juxta fontem, duxit eum Angelus ad aliam arborem miræ altitudinis & pulchritudinis: ſuper qua erat homo pulcherrimus, & prægrandis ſtaturæ quaſi gigas, veſtitus veſte diverſorum colorum à pedibus vſque ad pectus. Hic eſt, inquit Angelus, primus pater humani generis protoplaſtus Adam, per ſanguinem IESV Chriſti filij Dei redemptus. Veſtimentum ejus eſt veſtis illa gloriæ, qua ſpoliauerat eum humani generis inimicus per tranſgreſſionem divini mandati. Ab Abel filio ſuo primo juſto cœpit ipſe recuperare veſtem ſuam per bona opera filiorum ſuorum & filiarum. Quando totus veſtitus erit, erit

Sanctorum numerus conſummatus, & finē habebit ſæculum. Poſt hæc venerunt Angelus & novitius ad regionem vmbræ mortis, & terram tenebroſam; & vidit novitius quaſi turres horribiles, & putavit, quòd ibi eſſet infernus. Sed Angelus dixit, Non eſt. Illæ autem turres ſunt camini infernales, per quos fumus & flamma ignis æterni exeunt. Poſt hæc vident hominem in ardore cathedra ſedentem, ante quem ſtabāt quaſi pulchræ feminæ, quæ tenebant cereos ardentes, quos impingebant in faciem ejus & in os, & retrahebant ſimiliter ardores per ejus interranea, & ſemper hanc pœnam patiebantur. Hic homo, ait Angelus, amicus fuit carni ſuæ; & inimicus animæ ſuæ, guloſus & luxorioſus. Cathedra ſignificat, quod potens fuit in malitia. Amavit mulieres; & ideo maligni ſpiritus in tali ſpecie torquent eum. Poſt hæc vident hominem, quem nigerrimi ſpiritus excoriabant vivum, & fricabant cum ſale, & ſuper craticula eum aſſabant. Hic, inquit Angelus, potens fuit, & crudelis in ſubditos. Poſt hæc vident hominem ſuper equum ardentem; clypeum igneum gerentē, & ſuper collum equi capram tenentem, & ad caudam equi ſui trahebat habitū monachi. Hic, inquit Angelus, pauper homo fuit, ſed de rapina vivens. Capram vnam rapuit à quadam paupere femina. Circa finem vitæ voluit fieri monachus, non verè pœnitendo, ſed vt ignominiam ſuam parumper tegeret. Nam ſi viveret, cogitabat ſe rediturum ad priorem vitam: & ideo trahit habitum Religionis, ſicut quam parvam æſtimabat. Capra & clypeus igneus, ſunt tormenta damnationis ſuæ. Poſt hæc vident diverſas perſonas religioſas monachorum, monialium, Epiſcoporum: quorum quidam ridebant & cachinnabantur, alij convitiabantur, alij ſtudebant gulæ ſatiandæ, alij libidini explendæ: non quod iſtæ voluptates poſt mortem ſint, ſed ad majorem confuſionem & excruciationem, ſimilitudines præteritorum peccatorum in ipſis ſuis cruciatibus repræſentant, dæmonibus ad hoc eos cogētibus: qui etiam poſtea eos percutiebant de fuſtibus per media capita vſque ad excuſſionem cerebrorū, & ejectionem oculorum, & hoc inceſſabiliter. Poſt hæc Angelus Raphaël duxit novitium vſque ad profundum inferni; vbi vidit rotam horribilem igneam, & hominē exientum deſuper: & dum rota volveretur, quædam vox dixit ad novitium territum. Vides rem terribilē; ſed adhuc terribiliorem videbis. Et ecce rota tam rapido curſu deſcendit vſque ad profundū inferni, & tam magnum ſaltum fecit in cadēdo, vt totus mundus cecidiſſe videretur, cælū, terra, mare. Et dum rota caderet, omnes animæ captivæ quæ ibi erant, omneſque dæmones pulſabant illum hominem, & maledicebant ei, & excommunicabant eum. Hic erat Iudas traditor. Et dum inde redirent Angelus Raphaël & novitius, apparuit eis Angelus, qui gubernabat ſolem in humani generis ſervitutem. Poſt hæc dixit ſanctus Raphaël ad novitiū. Oportet te redire ad corpus tuum. Viſionem iſtam nulli narres, niſi Abbati tuo, & hoc in confeſſione. Tūc novitius revixit, qui tribus diebus jacuerat mortuus: & cœpit oſcitare, & gemitus & planctus dare: & oblitus præceptum Angeli, cœpit ſtatim narrare quæ viderat, dicēs circūſtantibus & quærentibus quid vidiſſet. Vidi infernum, vidi paradiſum. Et cùm hoc diceret, ſanctus Benedictus venit cum baculo ante eum: & percuſſit os infirmi inobedientis. Infirmus autem opponens manum ictui, percuſſus eſt graviter in digito; & quærens cauſam percuſſionis, audivit à ſancto Benedicto, quia inobediēs fuiſti; & ſi læſus es in carne, ſcito quia magis læſus es in anima: & quia peccaſti loquendo, loquelam perdes 9. diebus, & in jnncta ei pœnitentia diſparuit. Per illos 9. dies graviter infirmatus eſt, & manus eius intumuit. Poſt 9. dies ſanus factus eſt, & dixit Abbati ſuo ſoli, quæ viderat. Abbas autem, qui præceptum tacendi non acceperat, ad ædificationem audientium & legentium viſionem revelavit. 1192.

Diverſæ pœnæ diverſis criminibus inflictæ.

Eo tempore quidam Cenomanenſis, nomine Chriſtian[us], juvenis converſus eſt in eremitorium quoddam in Archiepiſcopatu Turonenſi, quod dicitur Gaſtine. Vbi dum fortiter tentaretur à carne ſua, affligebat ſe. In Quadrageſima jejunabat abſtinens ab omni potu, præter vnum diem in ſeptimana. In hieme ſtabat veſtitus in aqua frigida vſque ad collum. Diſciplinam ſibimet dabat vſquequo virgæ dirumperētur. Quod cùm quadam die faceret, & ſe cecidiſſet vſque ad ſanguinem, audivit vocem à parte Occidentis dicentem. Nil prodeſt tibi, quod facis. Iſte Deus, quem inclamas, non dabit tibi quod peris. Sed convertere ad me, & auxiliabor tibi. Quod ille audiens, intellexit vocem eſſe inimici. Et cùm oraſſet Deum, vt auxiliaretur ſibi contra tentationes, propoſuit aggredi peregrinationem ad diverſos ſanctos, & ita finire vitam ſuam in peregrinando. Et cùm diu hoc cogitaſſet, accepto baculo egreſſus eſt nudis pedibus: & cùm veniſſet ante quamdam Eccleſiam, flexis genibus rogavit Deum, vt daret ei bonum conſilium. Vix ab oratione ſurrexerat, & ecce ſenſit fœtorem magnum; per quem intellexit diabolū prope aſtare, qui ei ſuggerebat relinquere habitum Religionis, & locum ſuum: gratias agens Domino de tali ſigno, revers[us] eſt ad fratres ſuos. Hic aliquādo in feſto ſancti Stephani dormiebat ad matutinas, & cùm legeretur illa lectio, vbi legitur, *Et lapidabant Stephanum*, expergefactus ad hoc verbum, reprehendit ſe de ſomnolentia, dicens. Væ mihi, qui ſic obdormio ad obſequiū Dei. Iſte ſanctus non dormiebat, quando lapidabatur: & ego miſer rogare debueram iſtum ſanctum martyrem vt oraret pro me. Et poſt hęc cœpit intentiſſimè vigilare, & rogare ſanctū Stephanum, vt oraret pro ſe. In craſtino cùm eſſet in refectorio, antequam aliquid guſtaſſet, venit ad eum vox dicens. Tu intendis ad accipiendas terrenas eſcas; & non cogitas de glorioſo proto martyre, qui orat pro te. Tunc aperti ſunt oculi ejus, & levans oculos in cœlum, vidit martyrē orantem pro ſe, ſicut vox ei dixerat. Quod cùm vidiſſet, ſtatim ſurrexit, & petiit locum ſecretū, in quo oraret, & dixit. Sancte Stephane, quas tibi gratias agam de hoc tanto beneficio tuo? Nihil habeo proprium, quod tibi dem; ſed tamen hoc do tibi, quod pro amore tui non induar lineis, ſed laneis tantum; quod & fecit. Hic cùm poſtea moneret cæteros, vt in bono propoſito perſeverarent, narrabat, dicens. Eram aliquādo in Gaſtinetio jacens in lecto pleno paleis in ſolario quodam, & cùm vellem repauſare, ſentiebā neſcio quid, quod ſe movebat ſub renibus meis. Dixi hoc magiſtro meo, ſed illa motio non quievit. Quadā die inſpirante mihi Domino cœpi evertare paleam lecti mei: & everſa palea cùm

Converſio Chriſtiani, & eius auſteritas vitæ.

Actor. 7.

nihil inuenirem, lauaui vnũ de aſſeribus ſolarij ſub quo inueni vnum pedulem veterem, & in eodem magnam maſſam denariorum. Quos cùm inueniſſem, relictis illis cucurri ad magiſtrum noſtrum, & confeſſus ſum quid inueniſſem. Ille juſſit mihi, vt afferrem illos ad ſe. Quod cùm feciſſem omnes fratres juſſit congregari; qui omnes excommunicauerunt illum, qui hoc fecerat. Quod cùm audiſſet carpentarius quidam, dixit ſe hoc feciſſe: & petiuit veniam humiliter, correctionem promittens. Magiſter autem indulſit ei, & injunxit pœnitentiam: ſed denarios malè acquiſitos retinere noluit, imò diviſit eos pauperibus. Poſt hæc idem frater Chriſtianus audiens famam de Ordine Ciſtercienſi, cœpit admonere ſocios ſuos, vt ad illum tranſirent. At illi noluerunt, ſed ſtatuerunt inter ſe, vt qui vellent de ipſis ad Ordinem Ciſtercienſem tranſire, tranſirent: & eundem Chriſtianum miſerunt ad Abbatiam de Eleemoſyna; cum quo iuit Prior ſuus cum vno ſocio. Poſt annum probationis expletũ ſpiritus maligni ſæpe apparebant eidem Chriſtiano in viſione noctis, minitantes ei, quòd eum expellerent de domo illa; & in vanum laborare illum dicebant: quia non duraret in Ordine illo. At ille recurrebat ad orationẽ. Et dum hoc bellum haberet cum dæmonibus, quadam die facta eſt ad eum quædam vox à capite lecti ſui, dicens. Memor eſto hujus verſiculi de pſalterio.

Pſal. 53. *Deus in nomine tuo ſalvum me fac, & in virtute tua judica me.* Quod audiens ille recitavit & ad omnes tentationes diaboli ſemper poſtea de iſto verſiculo, tamquam clypeo ſeſe muniuit. Cùm autem dæmones viderent eum habere fiduciam in iſto verſu, dicebant. Stulte, hoc non ta docuimus, hoc volumus vt dicas. Tunc ille in dubio poſitus, vtrum hunc dicere deberet, an non, quia ſimplex erat & illiteratus, quæſivit à clericis, quid hæc vox ſignificaret. A quibus cùm audiſſet hoc eſſe principium cujuſdam Pſalmi, totum illum Pſalmum per gratiam Dei didicit; & in hac pugna contra dæmones diu fuit. Quadam nocte dum fratres in hieme poſt vigilias ſederent, & legerent ad lumen in Capitulo, ille remanſit in clauſtro orans. Et cum oraret, dixit ad eum vox de cœlo. Illi boni homines, quos vides in Capitulo, ſunt martyres Dei. Eodem anno vidit idem Chriſtianus omnem Conventum circumdari à dæmonibus: qui tantæ multitudinis erant, vt tegere viderẽtur quidquid erat inter cœlum & terram. Quod cùm ille videret, & diceret, Domine Deus, quid hoc poteſt eſſe: quis poterit evadere pericula iſta? Audiuit vocem dicentem ſibi. Qui humilitatem habere potuerit, ab omnibus his laqueis liberabitur.

Humiles laqueos diabolí evadunt. Non multò pòſt venit quædam claritas ab Oriente: quam cùm præſentirent maligni ſpiritus, evanuerunt: & illi glorioſi ſpiritus, qui erant in illo lumine appropinquauerunt, & illum locum vbi erant ſancti [illegible] homines ſolari claritate repleuerunt: & in eadem claritate apparuit Regina Angelorum. Quam cùm ille aſpiceret, & diceret intra ſe, Deus bone, quò vadit Domina noſtra, aduocata noſtra, ſaluatrix mundi; reſpondit ei eadem Domina. Venio ſuccurrere huic loco, qui meo indiget auxilio. Venio auxiliari huic pauperi Abbatiæ, & aliorum pauperum locis; qui confidunt in me.

1163. Stephanus Abbas Mortui maris renocatus eſt ad curam Abbatię Vrſicampi: cui Gauſridus 4. ſucceſſit in Abbatia Mortui maris.

Hugo Epiſcopus Rothomagenſis obiit: cui 1164.
Rotboldus Ebroicenſis Epiſcopus in Archiepiſcopatu ſucceſſit. Philippus Ludouici filius, 1165.
qui modo regnat, naſcitur, anno regni patris 27. Tarentaſienſis Epiſcopus venit apud Calvũ montẽ, qui eſt in confinio Franciæ & Normannię pro pace reformanda inter Reges Ludouicũ & Henricũ: vbi multas virtutes per eum operatus eſt Dominus in præſentia duorum Regum, & Henrici junioris Regis Angliæ, & Philippi Comitis Flandrenſis. In capite jejunij impoſuit cineres benedictos capiti Regis Angliæ apud Mortuum mare. Eodem anno Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus exul ab Anglia aufugit in Franciam, & venit Senonas ad Papam Alexandrum 3. afferens ſecum conſuetudines Regis Angliæ ſcriptas, propter quas exulabat. Eas igitur tenens in manibus chartam explicatam & expanſam ante pedes ejus poſuit, dicens. Ecce, pater, ſacræ, imò ſacrilegæ cõſuetudines Regis Angliæ; canonibus & decretis, & etiam ipſorum terrenorum principum legibus aduerſę, pro quibus exilium ſuſtinere cogimur: vt eas ſanctæ paternitati veſtræ oſtenderemus, & cõſilium ſuper his haberemus, aduenimus. Iubeat igitur ſanctitas veſtra, ſi placet, eas legi, & audiri. Quiſquis enim iſta audierit, mirum eſt, ſi non tinniant ambæ aures eius; audiens à Chriſtianis cõtra legem chriſtianitatis agi: & damnatis ſanctorum Patrũ venerandis inſtitutis nouas & inauditas veterum tyrannorum præſumptas abuſiones in Eccleſiam introduci.

S. Thomas Papam adit Senonas. Hæc cũ flexis genibus dixiſſet, iubente Papa ſurrexit, ſtetitq; in medio, circumſtante eum turba clericorum ſuorum. Cumque ad præceptum Domini Papæ conſuetudines illæ legerentur, & qui legebat primum pronuntiaſſet capitulum, cœpit venerandus Antiſtes contra propoſitum capitulum mirabiliter diſſerere, & Regis intentionẽ plenius elucidare ac detegere: oſtendens & conuincẽs ex Decretis & Legibus, in quibus, & in quantis, quod pronuntiatum fuerat, ſanctorum Patrum Canonibus obviaret: quantumque diſcrimen Eccleſiæ immineret, ſi Rex quod intendebat, obtineret. Similiter fecit ad ſingula capitula, Domino Papa eum libenter audiente, & aſſertiones eius diligenter per ſingula notãte. Cardinales tamen, qui accepta à Rege pecunia partem eius fovebant, multam vexationẽ beato viro in ſua cauſa præſtiterunt, præcipuè Guillelmus Papienſis, qui præ ceteris Regi erat amicior, & familiarior. Hic enim beatum virũ modis omnibus impedire ſatagens, ad ſingula inſurgebat, ſeque ei objiciebat: multa ei proponens, multa inquirens, quæ vir venerabilis vt fila aranearũ ſine difficultate & hæſitatione vel ſoluebat, vel conuincebat. Putabat enim idem Guillelmus, quod Archiepiſcopus oratione vteretur aliena, & non propria; & quia ſi poſſet eum à tramite ſui ſermonis deflectere, continuò eum ludibrio & confuſioni habendum. Sed & ipſe ſanctus intelligens Guillelmum ſibi ex directo obuiari, aliquoties eum reciproco ſermonis circuitu ita ſua intricauit & illaqueauit objectionibus, vt omnibus manifeſtum fieret, quod non ſolùm propriis vteretur viribus & dictitudine, verum etiã, quod inſuperabilis eſſet ingenij & eloquentiæ. Cumque tam in expoſitione cauſæ ſuę, quàm in contentione cum [illegible] magna pars diei conſumpta fuiſſet; erant enim 36. capi-

tula conſuetudinem illarum ad quæ ſtando re-ſponderat, admirans tandem Dominus Papa eius ſapientiam, magnificentiam, atque præſtantiam, vocavit eum ad ſe, jubenſque eum ſedere juxta ſe, dixit, Bene veneris, frater chariſſime, cúmque ei congaudens, eum bene veniſſe ſæpius repetiiſſet: gratias ei agere cœpit, quòd tantum onus, tamque arduum negotium ſuſcepiſſet; & quod Eccleſiam Dei tam periculoſis temporibus contra tyrannorum aſſultus tueri præſumpſiſſet, ipſe quoque venerandus Antiſtes cum debito honore & reverentia Domino Papæ multiplices gratias retulit, quòd eum tanto honore dignatus fuerit. Tunc Dominus Papa conſuetudines illas perpetuò damnavit, & obſeruatores eiq; exactores earũ æterno anathemati ſubdidit. Vir igitur Domini aliquanto tempore in curia demoratus, tandem cum licentia & conſilio Domini Papæ Pontiniacum ſe contulit, ibique fermè per biennium fuit. Ibi inter cetera ſanctæ æmulationis ſtudia, etiam habitum monachilem concupiuit, & accepit. Miſſo autem ad Dominum Papam tunc Senonis commorantem ſecretiùs nuntio, habitum Religionis ſibi ab eo fieri, benedici, & tranſmitti poſtulauit & impetrauit; Domino Papa inter cetera ita reſcribente. *Miſimus tibi, frater dilecte, habitum, non qualem voluimus, ſed qualem habuimus*. Cognoſcens igitur Rex Anglorum in quanto honore venerandus Pontifex à Domino Papa ſuſceptus eſſet, & quòd in Pontiniaco locum ſibi manſionis elegiſſet; cùm jam in ipſum deſæuire non poſſet; in ſuos inaudito crudelitatis genere debacchatus eſt; præcepitque, vt vbicumque aliquis de cognatione eius vir aut mulier inueniri potuiſſet, exhæredatus & ſpoliatus bonis propriis à regno pelleretur; exacto priùs ab eo ſacramento, quòd Pontiniacum contriſtandi Archiepiſcopi gratia proficiſceretur, & ſe ei præſentaret. Tunc expulſi ſunt ſenes & juvenes ad cognationem eius pertinentes: ſed & mulieres cum pueris lactentibus, & quædam gravidæ.

S. Thomas Cantuarien. ſe Pontiniacum adit.

Ciſtercienſē habitū à Papa accepit.

Hoc anno ab aduentu Anglorum in Britanniā majorem, 1830. à baptiſmate eorum 634. ab introitu Normanorum 100. hoc anno in Ruthenenſi pago quædam tempeſtas graui flagello caſtigauit populum Dei. Nam lupi feroces ab vberibus matrum paruulos rapiebant, & diris morſibus devorabant. Mulier autem quædam, nomine . . phane de Venere, cujus frater tam perniciosa clade jam ſuccubuerat, matre brachium à corpore pueri evulſum duntaxat retinente, vigilia Aſſumptionis beatæ Mariæ hortum introiuit, vt ſpicas colligeret. Nebuloſum quippe tempus erat. Et ecce duo lupi cum tanto ſtrepitu, vt putarentur equites aduenisse, accurrerūt; quorum vnus illam per guttur, alius ſublevatis ad vmbilicum veſtibus diuerſis & lethalibus vulneribus ſauciatam, non villæ recto tramite, quò frequenter fugari ſolebant, à canibus, ſed trans muros duos, & ſæpe trea velut nihil projicientes, ad ſiluam pertraxerunt. Silua verò per dimidiū milliare ab oppido diſtabat. Mulier autē adhuc ſpirās ſpiritū exhalatura ſupremū, in virtute Spiritus ſancti & benignitate virginis Mariæ feris præcepit ferocibus, ne corpus ſuum vlteriùs lacerarēt; & ne diutius in eam graſſarentur, inhibuit. Mox ab eius laceratione deſiſtunt, corpus exangue ſuperuenientium infeſtatione ferarum diligenter conſeruantes. Intereà cum canibus requirebatur; & ſequenti die, cùm detecta ſub algore noctis pernoctaſſet, inventa, ad villam relata eſt. Adeo autem erat lacerata, quòd vix in ea agnoſci poterat forma humana. De lacero corpore vermes & ſanies ebulliebant: aſpectu terribilis erat, etiam ſanguine propinquis. Qui etiā eam immiſericorditer repulerant. Plectrum linguæ non movebatur ad aliquod verbum formādum: victualia ori infuſa per foramina gutturis & pectoris exibant, incorporato tenui vel modico ſapore. Nervorum contractione & membrorum læſione genua pectori adhærebant; & vulnera, de quibus non modica caro detracta fuerat, cute ſuperduci non poterant. Hanc igitur parentes ſui impoſitam vehiculo nocte ad remotam villam detulerunt: quæ dimiſſa præ foribus mōſtrum ab introeūtibus putabatur; & ne diutius apud eos moraretur, ligatam aſino quaſi truncum procul duci fecerunt. Deſcendens autem aſinus quoddam montis præcipitium, bibiturus de torrente, qui rapidus deferebatur in vallē, caput depoſuit, mulierque quæ laxè vincta fuerat, in aquam lapſa eſt. Sed beata Maria non paſſa eſt eam mergi, imò eam ſuper vndam evectam fluminis in ripa conſtituit. Abſtracta de flumine in horreo cujuſdam nobilis, cuius Dominus cor tetigerat, ab hominum ſequeſtrata conſortio ſolitaria jacebat: quia præ fœtore eius & vulnerum immanitate gravabantur intuitus aſſiſtentium, & obfactus. Miles autem curā eius agens, vulneribus vinum & oleum infūdi jubebat. Mulier interim cute medentium & adminiculo ciborum reformabatur, ſed modicè: & ſemper genitricem Dei in mente ruminabat, per eam ſanari ſe ſperans; ſignisque & nutibus, & quibus poterat verbulis ad Rochemador ſe ferri precabatur. Ad quam Eccleſiam tandem miſeratione multorum delata eſt. Vbi cùm incurvata ſurſum reſpicere non poſſet, perſiſtens in oratione, & cordis contritione exaudiri meruit, & ſanari.

Miraculum B. Virginis de Roche-Mador.

Ea tempeſtate Henricus Belvacenſis Epiſcopus transfertur in Archiepiſcopatum Remenſem. 1167.

Cui in Epiſcopatu Belvacenſi ſucceſſit Bartho- 1168.
lomæus. Henricus Rex Angliæ majorem filiū 1159.
ſuum Henricum generum Ludovici Regis Francorum in odium S. Thomæ Archiepiſcopi Cantuarienſis fecit conſecrari in Regē à Rogero Eboracenſi Epiſcopo: quod ſolùm ad Cantuarienſem pertinebat Archiepiſcopum.

Eo tempore in partibus Orientis, & in terra
promiſſionis, exigētibus peccatis hominum, ter- 1170.
ræmotus multas vrbes, Eccleſias, oppida, & villas ſubruit, & innumera populorum millia hians terra deglutivit, & ædificiorum ruin mortuos operuit. Inter ceteros, qui tam repentino cadebāt excidio, Hermannus quidem, genere Viennenſis, educatus Antiochiæ, cùm eſſet in caſtro Cæſareo, quod eſt de jure Patriarchatus Antiocheni, in Eccleſia B. Petri dum videret coruſcationes, fulgura, & tonitrua; & hiatus terræ ex his duntaxat, qui erant in Eccleſia, pluſquam 140. vivos deglutiſſet, ipſe quoque coſſotenus jam delapſus, piiſſimam matrē Domini apud Rochemador patrocinantem invocavit; & preces ſuas exaudiendas continuò ſenſit. Nam cùm circumquaq; morientes rugirent, & ad inferiora terræ ruerēt, hic licet coarctaretur à terra, & penè ſuffocaretur, auxilio Reginæ virginum à terra extractus evaſit vivus. In Natali Apoſtolorum Petri & Pauli cō-

Alterum eiuſdē Virginis miracul. 1151.

1171. tigit hoc opus horrendū. Henricus Rex Angliæ
ſicut Domino Papæ, & Ludovico Regi Franco-
rum promiſerat, pacē ſacturus cum Archiepiſco-
po Cantuarienſi, fecit Miſſam cantari pro fideli-
bus defunctis, ſciens quòd ad eam pax non dare-
tur, nolens pacē ſumere ab Archiepiſcopo. Vnde
& idem S. Archiepiſcopus eodem anno in Eccle-
ſia, & pro Eccleſia martyrium paſſus eſt.
1172. Robertus præpoſitus de Aras Epiſcopatus du-
os regebat, Atrabatenſem & Tornacenſem, filius
fabri cujuſdam ruſtici Carnotenſis: qui, vt ajunt,
familiari dæmone vtebatur: per quem ad tantos
1173. honores venerat. Civitas Rothomegi obſeſſa
eſt à Ludovico Rege Francorum, & Henrico no-
vo Rege, & Philippo Comite Flandrenſi.
Obiit S. Petrus Terantaſiāſis Epiſcopus: obiit 1174.
& Genfridus 4. Abbas Mortuimaris, cui ſucceſſit
Richardus 1. Abbas de Valacie. Præpoſitus de
Ares à ribaudis occiditur: procurante, vt ajunt, 1175.
necem ejus Iacobo de Avénes inclyto milite. Nō
multò pòſt, imò eodem anno mortuus eſt Hen- 1176.
ricus Remēſis Archiepiſcopus. Fuerat autem in-
vidia magna inter eos de potentatu: quia ille do-
minabatur Flandriæ, iſte Franciæ; & âbo in bre-
vi extincti ſunt. Eeclipſis ſolis hora 6. facta eſt 1177.
Idibus Septembris.

LIBER XLIX.

1178. PHilippus Ludovici Regis filius co-
ronatur in Regem anno regni patris
ſui 40. vivente adhuc patre, qui eodē
anno mortuus eſt.
1179. Igitur anno Henrici Regis Anglorum 7. re-
gnat Philippus Ludovici filius: qui anno præce-
dente coronatus fuerat in Regem Remis à Guil-
lelmo Remenſi Archiepiſcopo Calendis Novē-
bris. Qui videlicet Guillelm⁹ de Archiepiſcopatu
Senonenſi in Archiepiſcopum Remenſem tran-
ſlatus erat. Poſt Richardum fit Abbas 6. Mortui
maris Guillelmus Anglicus, 2. Abbas de Valecis.
1180. Philippus filius Roberti de Brena, nepos Lu-
dovici Regis Francorū, & cognatus hujus Phi-
lippi qui nunc eſt, qui per induſtriam patrui ſui
Henrici Remenſis Archiepiſcopi electus eſt in
Epiſcopum Belvacenſem, rediens à via Ieroſoly-
mitana, 4. anno electionis ſuæ conſecratur.
1181. Obiit Alexander 3. Papa 175. Qui cùm ali-
quando à quodam appellaretur bonus Papa, re-
Lucius 3. ſpondit. Bonus Papa eſſem, ſi ſcirem prædicare,
Papa 176. judicare, & pœnitentiam dare.
1182. Lucius fit Papa 176.
1183. Obiit Henricus Rex Anglorū junior, & Ro-
tholdus Rothomagenſis Archiepiſcopus: cui
ſucceſſit Galterus de Conſtentia.
1184. Florebat hoc tempore Petrus monoculus Ab-
bas Claræuallenſis: qui ſublimitatem generis
ſui ſemper, quantum potuit, diſſimulatione ce-
lavit. Igniaci novitius factus eſt. In cibo nil vn-
B. Petri Cla quam præter commune ſumpſit, de ipſo cōmuni
raeval. Abba multum & ſæpe ſibi ſubducens. Cucullam tan-
tis vita. tum habebat & tunicam. In hieme præter ſolitū
vnam cucullam, vel vnam tunicam habebat. Bo-
tis numquam vſus eſt, nec pedulibus, niſi ſim-
plicibus. Vigiliis & jugiter & pertinaciter inter-
fuit. Vilis volebat videri, non humilis prædi-
cari. Gratias ſæculares nec habuit, nec habere
quæſivit; vt politum eloquium, venuſtatem per-
ſonæ, induſtriam in negotiis ſæcularibus, favo-
rabilem largitatem. Bona intima poſſidebat. In
exterioribus ſe obſcurum eſſe gaudebat. Nec ſic
obſcurus & vilis erat, vt putabat; ſed apud re-
ctè judicantes multùm venerabilis & amabilis
erat. Nocte quadam antequam veniret Igniacū
vidit in viſu noctis, quod aulam ingrederetur
pulcherrimam, in qua ſedes erat poſita, & ſuper
ſedem ſedens quædam Domina, vultus admodū
reverendi. Ingredienti aulam occurrebant canes
nigri & horribiles, qui impetu facto in eum, la-
cerare eum volebant. Sed Domina illa magna &
venerabilis canes authoritate ſua magnificè fu-
gavit, & Petrum ad ſe vocatum blandis mani-
bus, & dulci demulcens alloquio, ſecum eſſe
juſſit. Erat ſemper in eodem ſtatu: à quo cùm
quidem Abbas familiaris ejus quæreret, quomo-
do idem ſemper eſſe poſſet, reſpondit. Cùm
eſſem novitius quidam ſpiritus ſenſibiliter viſus
eſt in me intrare Ex tunc vſque nunc ſpiritus il-
le, vis illa, vel affectio mihi quodammodo do-
minatur, tagit me, & deducit velut ovem Io-
ſeph: ſparſum per inferiora frequenter introrſū
colligit, aliis volentem intendere ad orationem
cogit. Ea quę oculis ingrediuntur, aut auribus
obſtrepunt, facit aliquoties non ſentire. Si-
cut dicit Gregorius. Quem perfectè æternæ
vitæ ubertas abſorbuerit, ad terrena foris de-
ſideria velut inſenſibilem reddit. Cùm adhuc
novitius eſſet in Ordine, aliquando vigiliis
intererat, aliiſque pſallentibus ipſe ſtans in cho-
ro dormiebat: ſenſitq; quaſi tactum alicujus,
qui pulſans eū ſuaviter, excitabat. Putavit Prio-
rem eſſe, & evigilans apertis oculis neminem
vidit. Cumque ei ſæpe contigiſſet, & ſæpius ex-
citatorem non videret, Intellexit divinam eſſe
virtutem: & ægrè ferebat, quod ſe ei offerebat,
& non ſe ei oſtendebat. Quadam igitur nocte
cùm ſolitum excitatorem ſenſiſſet, excitus ocu-
los citò aperuit, & intentus vidit ſibi aſtare ju-
venem ſplendidum & decorum; & quaſi aureos
habentem capillos. Qui ſtatim ab illo diſcedens,
per medium chorum ibat, moroſè & manifeſtè
incedens. Qui poſtquam ita diu apparuerat, di-
ſparuit. Media nocte Dominica fratres pſalle-
bant, & ipſe cum illis. Tunc dolor capitis eum
invaſit, tam vehemens, vt chorum egredi cogi-
taret: & cùm ſe propter hoc moveret, audivit
vocem dicentem ſibi. *Laudans invocabo Domi-* *Pſal. 17.*
num, & ab inimicis meis ſalvus ero. Hac voce
confortatus remanſit: & poſt modicum inva-
leſcente iterum dolore, iterum egredi diſpone-
bat, & iterum inſonuit vox præmiſſa. Tota illa
nocte & ſequente Dominica vſque ad finem cō-
ventualis Miſſæ non ceſſavit conflictus ille do-
loris, & confortatio vocis. Cumque in ordine
ſuo acceſſiſſet ad cornu altaris, vt communionē
acciperet, in ipſa inclinatione viſum eſt ei, quòd
lapis magni ponderis de capite ſuo corrueret,
& protinus ſe erigens, & ſanctam communionē
ſumens ab omni illo dolore ſanatus eſt. Quidam
Religioſus ejus familiaris aliquando tentatus de
noſtræ fidei ratione, quæſivit ab eo in confeſſio-
nem

ne ſua, ſi vnquam talem tentationem ſeſiſſet. Qui ait. Non inficior, me plerumque tali cogitatione pulſatum: ſed multiplex experimentum fidei omnem meam talem infirmitatem firmavit. Quæſiuit ille, quod eſſet experimentum. Multa, inquit, de Deo ſenſi, & aliquando tale aliquid, quod cùm ſentire deſij, grauiùs tuli, quàm ſi in clibanum ardentem proijcerer. Factus eſt prior Igniaci, deinde Abbas Vallis Regis. Quam electionem talis viſio præceſſit. Videbatur Abbati, qui tunc præerat Igniaco, candelabrum ardens & lucens ante altare majus poſitum ſubitò per majorem vitream exire: poſt modicum electus eſt. Quidam de mercenarijs Vallis Regis mercedem ſuam à cellerario exigens habere non poterat, cellerario aſſerente, de jure ei reddendam non eſſe. Quod cùm mercenarius ad Abbatem referre vellet; qui tunc ægrotabat, non poterat, quia cellerarius eum introire non ſinebat. Furens igitur ille ad vnam de grangiis ſinitimis acceſſit, ferẽs prunas ardentes in cacabo, vt eam incenderet. Hoc eo cogitante ecce adfuit Abbas, & quid vellet agere, inquiſivit. Expavit ille viſo Abbate ſtupore vehementi; & totũ propoſitum cauſamque propoſiti confeſſus eſt. Cui Abbas. Ne facias hoc, cras ad me in infirmitorium veni, & mercedem tibi iubebo reſtitui. Fecit ille, vt ſibi fuerat imperatum. Emiſſoque homine cum ſpe certa mercedis habendæ, dixit Abbas ſervienti ſibi fratri Nicolao. Verè frater, ſi nos de domino cogitaremus, Domin⁹ cogitaret de nobis. Conjiciens ille frater aliquid non magni vidiſſe, inſecutus eſt hominem abeũtem, prudenter & ingenioſè pollicens ſe & celare cõſilium, & accelerare negotium; rei geſtæ narrationem extorſit. Morbus, quem fiſtulam dicunt, eum moleſtabat. Ille morbũ celabat, ſed ſe morbidum celare non poterat, tranſivitque per locum illum monachus quidam de Claravalle, celebris in arte medicinæ. Suggeſſerunt ei fratres de morbo Abbatis, & ipſe ſuaſit & perſuaſit Abbati, vt morbum inſpiceret. Vidit, & fratribus fiſtulam eſſe reſpondit, & eo loci, quo ſecari, ac per hoc ſanari non poſſit, & adjecit. Homo iſte ſi Paſcha viderit, nunquam amplius morietur. Iſte tamen convaluit: multiſque poſtea vixit annis. Vocatus ibat ad electionem Abbatis Igniacenſis, cum Roberto quodam monacho Igniaci, religioſo & literato, quem ſecum habebat, vt pote familiarem, ad ſuam conſolationem. Orabat autem intentè Dominum, vt ſibi inſpiraret, ad cujus electionem aſpirare deberet. Hæc eo cogitante & orante, audivit vocem dicentem ſibi. Cùm ad illum locum veneris, quod requiris agnoſces. Iam locum illum contingebat, & nondum voti cõpos erat. Orante illo attentiùs, vox iterum dixit. Interroga monachum illum, qui tecum vadit. Ipſa tibi dicet, quis futurus ſit Abbas. Accerſito ſtatim Roberto, dixit ei Abbas Pergimus Igniacum; & credo, quòd ex me plurimũ pendebit electio. Vos, qui fratrum mores cognoſcitis, dicite mihi, quem digniorem hoc officio judicatis. At ille incunctanter, Nullum vobis digniorem judico: ideo vos futurum Abbatẽ prædico. Cui Abbas. Scio, quòd promotionem meã velletis: ſed hoc non eſt poſitum in veſtra poteſtate. Volo, vt alium quemcumq; eligi dignum nominetis. At ille, Nullum, inquit, alium nominabo. Vos deſiderant vniverſi, vos eritis Abbas. Ventum eſt Igniacum; & vnanimi cõſenſu omnium abſq; vlla contradictione electus eſt in Abbatem. Porrò antequam eligeretur, quidam frater religioſus, nomine Nicolaus, qui diu functus eſt officio Cantoris, precabatur jugiter Dominũ, vt eis idoneum provideret Abbatem. Cui aliquãdo oranti vox manifeſtè ſic ait. Nicolae, habebis Abbatem, & ille oſtendet tibi, quid te oporteat facere. Oſtenſurus enim erat omnibus veræ Religionis, & ſancti fervoris exemplum. Cumq; Petrus factus fuiſſet Abbas, Nicolaus ſupra cõmunem ordinem aliquid attentare volebat: ſed quia delicatus & debilis erat, nequaquã præſumebat. In hac fluctuatione poſitus audivit aliquando vocem dicentem ſibi. Nicolae, nunquam formides pœnitẽtiam agere. Quidam religioſus familiaris ejus aliquando cum illo comedens, cùm videret piſces coram ſe poſitos non guſtantem, & eũ nimiæ parcitatis argueret, reſpondit. Imò parciùs comederem, niſi corpori meo parcerem. De illo dicere ſolebat Giſlebert⁹ Abbas Foſniaci. Neminem vnquam vidi, cui de ſingularitate min⁹ malè contigerit. Plurimiſque eum intimè neſcientibus ſimplex videbatur & hebes, quia tardiloquus erat; & cum loquebatur, quaſi laicus. Omnia enim bona ſua occultabat. Balduinus miles clarus genere, & dives valdè, nihil mali relinquebat, niſi quod facere non poterat, Petrum tamen Abbatem Igniaci valdè diligebat, & res ejus à quibuſlibet iniurijs tuebatur, cùm alijs dominibus multa mala inferret. Infirmatus vocauit Abbatem, qui audita ejus confeſſione monuit eũ, vt renuntiaret ſeculo, annuit ille, ſed licentiam à conjuge habere non potuit. Reverſus eſt Abbas ad monaſteriũ. Non multò pòſt ille deſperatus de vita à parentibus ſuis ad monaſterium adductus eſt, deputatur in cellam, veſtitur ſacro habitu, & ei cuſtodes deputantur. Eadem nocte tabula pro eo pulſata excitati fratres accurrunt; perſoluit Abbas officium, dicuntur etiam 7. Pſalmi, ſed nondum migrat. Recollocant ſe fratres. Interim duo ex fratribus ſuper infirmo duas viſiones vident. Vnus videbat, quod totus Conventus ante infirmum ſtabat, inclinatoque humiliter eo, pacis oſculum ei dabat. Alter videbat, quòd infirmus jacens in lecto vellet de lecto ſurgere, ſed non poſſet. Cumque ei adeſſet, vt adjuvaret eum, dicebat infirmus. Noli me adiuvare, opera tua non indigeo. Nam beatus Benedictus adjuvat me, qui etiam mandat Abbati, vt ipſe mihi coronam faciat. Nec mora, ſecundò pulſatur tabula; adſunt fratres, migrat infirmus, & portatur in chorum. Vigilatur circa eum, Abbas vadit pauſatum, qui tunc paululiſpar ægrotabat. Qui jacens in lecto, & adhuc vigilans, cœpit cogitare, & ſecum dicere. Domine Deus, quid erit de homine iſto, quem tantorum aſtringunt vincula peccatorum? Quid ei prodeſt, quòd mala ſua confeſſus eſt, & quòd in extremis pœnituit, & quòd habitum Religionis ſumpſit? Vbi eſt modò: bene illi eſt, an malè? Hæc cogitãs audivit vocem dicentem. Ipſe n⁹ multùm indiget auxilio. Hoc audiens Abbas ſtatim ad Eccleſiam ivit in ſpiritu, & quaſi genua flectens ante ſingula altaria ſanctorum, quæ ibi erant, tota devotione qua poterat, eorum patrocinia implorabat, quatenus illi à Domino miſericordiam impetrarent. Hoc facto clauduntur Abbatis oculi, & ſubitò labitur in ſomnum Moxque vt dormire cœperat, quaſi grandi mole ſenſit ſe gravari: intellexitque, quòd malignus ſpiritu

Viſio de B. Petro monaculo.

In viſione incendiariũ compeſcit.

B. Petrus ex Abbate Vallis Regis Abbas Igniaci.

Balduini militis converſio.

Viſiones de Balduino.

Disceptatio pro anima Balduini.

esset, qui sic eum opprimebat; qui etiam dicebat. Quid est, quod facere conaris? Respondit Abbas, quid est, quod facere intendo ego? Et diabolus. Putas te Balduinum poſſe auferre mihi, qui in peccatis ſuis vſque ad finem vitæ permanſit? Cui abbas. Nonne peccata ſua confeſſus eſt: nónne in extremis pœnituit, & ad Dei miſericordiã confugit? Etſi cætera omnia taceam, neſcis, quia ſanguis Chriſti pro peccatoribus effuſus eſt in remiſſionem peccatorum? Per pretioſum illum ſanguinē, qui de latere dormientis in cruce manavit, te coniuro maledicte, vt hinc protinus abſcedas, & in illum nullam poteſtatem habeas. Victus & confuſus diabolus aufugit, & Abbas de victoria exhilaratus, *Te Deum laudamus*, cãtare cœpit, & cantavit dormiens, vſque ad illum locum, *Tu Rex gloriæ Chriſte*: & evigilans totum hymnum in Dei laudem perſoluit: & cùm adhuc in ore haberet verſum illum, *In te Domine ſperavi, non confundar in æternum*, horologium cecidit. Surgit Abbas ad vigilias, vocis illius memor, quæ ei dixerat, Balduinum auxilio indigere. Orauit tota nocte pro illo. Mane fratribus in Capitulo congregatis, iniunxit ſingulis tricenale pro eo, quod & ipſe facere ſtatuit. Per illos dies 30. Balduinus ſæpe apparuit in ſpecie ſupplicantis, tamquam auxilium poſtulans, & tunc maximè, quando Abbatis devotio tepida erat & languens.

Balduinus apparet poſt mortem.

Quadam die ibat Abbas ad grangiam, & ea die Miſſam cantare non potuit. Apparuit ei Balduin⁹ in via, multò triſtior quàm ſoleret. Tricenario evoluto die ſancto Paraſceues ante Paſcha cùm legeretur ſecunda lectio vidit Abbas duos homines veſtitos purpura, ſpecioſos nimis, venientes ad medium chori. Qui fratrem Balduinum veſtitum Iſembruno medium deducebant. Cumque adduxiſſent eum ante Abbatem, in loco quo ſedebat, præſentaverunt eum illi dicentes. Hic eſt Balduinus. Cogitante autē abbate, quid de eo eſſent facturi, ducunt eum ad altare, & ſic eum offerunt. Quo facto viſio non comparuit. Poſthæc Balduinus Abbati non apparuit. Intellexit autem Abbas in oblatione illa, quòd Balduinus erat reconciliatus; ſed in nigra veſte, quòd adhuc pœnæ ſubjacebat. Paulò autem antè quàm Balduinus iſte moreretur; miles quidã in extremis poſitus, mandaverat Abbati, vt ſe viſitaret. Veniens Abbas confeſſionem ejus audivit, & ei conſuluit; vt ſæculo renuntiaret; & in Valle Regis, quæ domui ejus erat vicinior, habitum Religionis ſumeret, quod & fecit. Abbas reverſus Igniacum, cogitare cœpit dicens. Quid proderit militi iſti Religionis habitus ſic aſſumptus? Et audivit vocem dicentem. Multùm proderit ei; & ſcito quòd in iſto & in quolibet, qui in Ordine Ciſtercienſi moritur, nullam habiturus eſt diabolus poteſtatem, donec data fuerit de eo ſententia.

Henricus comes Campaniæ precatus eſt aliquando ſervum Dei; vt pro ſe Dominum precaretur. Celebravit ille Miſſam, interceſſurus pro eo. Expleto myſterio cùm ille dicturus extremam collectam ad ſuos ſe convertiſſet miniſtros, apparuit ei Comes abſens, ſignum crucis habens in veſte, ſicut habere ſolent, qui Ieroſolymam ire proponunt. Nondum tamen, vt Comes poſtea profeſſus eſt, ſibi ſignum crucis apparaverat; ſed eo die poſt multam fluctuationem hoc ſe facturum indubitanter firmavit. Sedebat aliquando in Capitulo vir beatus, & erat dies annua obitus cujuſdam fratris. Cantor, ad cujus officium hoc pertinebat, ſuggeſſit ei, vt fratrem illum, ſicut erat conſuetudo, abſolveret. Abbas autem reſpondit. Indiget abſolutione. Quo dicto abſolvit eum. Quidam autem de ſenioribus, nomine Ioannes, non procul ab eo reſidens, notavit verbum illud: & cauſam ſermonis ab eo data opportunitate quæſivit. Qui reſpondit. Nuper mihi vigilanti viſibiliter apparuit: interrogatuſque à me, an adhuc Dominum videret, reſpondit. Nondum eſt tempus. Quo dicto diſparuit. Teſtabatur autem idem Ioannes, quòd diu & religioſè converſatus fuerat in Ordine, biennio ante mortem ſuam moleſtiſſimo morbo, & vt ipſe putabat, purgatorio fuerat fatigatus. Sed nimirum non ſolùm arcta, ſed & longa eſt via, quæ ducit ad videndum Deum; & beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Sed quis gloriabitur mundum ſe habere cor? Per multas tribulationes, hoc eſt purgationes, oportet nos intrare in regnum Dei. Ad hoc opus eſt longo limæ labore.

Monachus pius à gloria diu dilatus.

Orabat aliquando ſanctus in quadam Eccleſia; & oranti aſtiterunt ſanctus Bernardus & ſanctus Malachias. Converſus ad ipſos ſuam orationem & intentionem direxit. Cui vnus eorum dixit. Tu eris Abbas Claræ-vallis. Quo dicto diſparuerunt, & ille territus remanſit, quia numquam hoc fieri voluiſſet. Non multò pòſt Abbas Gerardus Claræ-vallis Igniacum venit: vbi tunc erat Hugo de Baſochiis, qui graviter in Ordine deliquerat: cujus offenſam præfatus Gerardus regulari ſeveritate vindicaverat. Et erat ille Hugo cum fratribus ægris corpore, mente jacens infirmus. Et cùm Abbatem diſponeret occidere, ſedebat in veſtibulo domus infirmorum frater quidam religioſus Haymo nomine, natione Remenſis. Tunc vidit ille Haymo duas horribilis formæ perſonas introire in infirmitorium. Abbas autem Gerardus nocte illa vigiliis interfuit; & dum iret propter neceſſitatem in dormitorium, Hugo in inſidiis poſitus ferro ad facinus præparato illum lethaliter vulneravit; qui vixit vſque in diem ſequentem.

B. Gerardus Claravallēſ. perimitur.

Circa veſperum poſitis coram ipſo fratribus dixit. *Dirige me Domine, in veritate tua, & doce me: quia tu es Deus, ſalvator meus, & te ſuſtinui tota die.* Et hoc dicto obdormivit in Domino.

Pſal. 24.

Cujus corpus Petrus vſque Claram-vallem deduxit, valde timens, ne Abbas fieret. Sed tunc Abbas factus eſt Henricus quidam, vir potens opera & ſermone: qui poſt modicum in Epiſcopum Cardinalem aſſumptus eſt. Tunc erat Prior Claræ-vallis Giſlebertus, qui poſtea fuit Abbas Fuſniaci, qui cogitabat Petrum ab Igniaco trãſferre Claram-vallem. Ad quem ita cogitantem frater quidam ait. Videbatur mihi, quòd nuntiabatur nobis, ad hanc domum Chriſtum Dominum advenire. Occurrebamus obviam ad fores monaſterii. Videbamus eum non habentem ſpeciem, neque decorem; ſtatura brevem, habitu pauperem, aſpectu deſpicabilem. Nulli tamen erat dubium, quin ipſe eſſet Dominus Ieſus Chriſtus. Audiens hoc Giſlebertus intellexit Chriſtum in forma Petri apparuiſſe. Petrus autem ad electionē citatus aufugit; qui tamen abſens electus eſt. In eodem itinere cùm monachi Claræ-vallenſes deferrent corpus Abbatis Gerardi Claram-vallem, & veniſſent cum corpore apud Catalaunũ, & Petr⁹ triſtis deduceret corpus, idē Gerardus apparuit Petro Abbati Igniaci,

dicens. Noli contriſtari de morte mea; quia cum Domino noſtro Ieſu Chriſto ſum. Cùm veneris apud Claram-vallem, facies obſequium meum, & ſepelies me. Cùm ergo idem Petrus rogatus ab aliis Abbatibus cantaret Miſſam pro defuncto, & eſſet in Canone Miſſæ, apparuerũt ei ſanctus Bernardus, & ſanctus Malachias: vnus ex vna parte altaris, & alius ex alia, dicentes. Noli dubitare, quòd Abbas Girardus ſit ſocius Angelorum, & in gloria æterna. Cùm igitur lateret

B. Petrus ex Igniaco Claramvallem tranſlatus.

Petrus, ne fieret Abbas Claræ-vallis, quæſitus inventus eſt in quadam grangia, inter Conuerſus conuerſans, & ea die fœna in pratis verſans. Inde ductus Igniacum, precibus vinci non potuit: ſed Ordinis authoritate coactus regimen ſuſcepit. Craſtino die cùm proficiſci deberent, Giſlebertus febre correptus eſt. Ad quem Abbas. Quare me in neceſſitate relinquitis? Ait. Quia febricito. Cui Abbas, Surgite, eamus hinc, febris vobis vlteriùs non nocebit. Surrexit ille, & poſt paululum ſanatus eſt. Poſt aliquod tempus viſitabat Abbatias Claræuallis, & Giſlebertus cum eo; qui ſedebat in equo ſuauiter portante, ſed ſæpius offendẽte. Quod videns Abbas arguit eum, quare tam periculoſo equo vteretur. At ille, quia inquit, inuidioſus non eſt, & ſuauiter portat. Sed ſi mihi metuitis, rogate Dominum, vt ampliùs hoc vitio non laboret. Ad quem Abbas. Nunquid de jumentis cura eſt Deo? Attamen oro Deũ, ne ita corruat, vt vobis malum faciat. Vſus eſt eo poſtea Giſlebertus multis annis. Mox autem vt factus eſt Abbas Fuſniaci, equum & Boberias deſeruit. Sed quidam Boberiarum frater equum illum aſcendit, ſub quo, imò ſuper quẽ equus ille tam grauiter corruit, quòd frater ille crus fregerit.

Papa Romanus audita eius fama, vocauit eũ, & peccata ſua ei confeſſus eſt, & ſanctam Eucharistiam de manu eius ſuſcepit; & etiam habitum Ciſtercienſis Ordinis ſuſcepiſſet, ſi vir Dei permiſiſſet: ſed ſumptus neceſſarios dedit ei ad faciendam vnam illius Ordinis Abbatiam. In quadam Eccleſia Gallicana orta eſt diſſenſio inter clericos de electione Pontificis. Præſens erat Cardinalis Romanus. Compromiſerunt in eum clerici, quòd de duobus, quos illi nominauerĩt, illum eligerent, quem ille nominaret. Cardinalis virum ſanctum conſuluit, quis de duobus melior illi videretur, qui reſpondit. In duobus falſis denariis melior inueniri non poteſt. Cùm adhuc eſſet in Valle regis Abbas, ex violentia morbi capitis alter à duobus oculis eius totus liquefactus effluxit, & factus eſt monoculus. Qui poſtea

Petrus vndè monoculus.

jocando dicere ſolebat, vnum ſe de inimicis ſuis euaſiſſe, & ſe à reſiduo magis quàm à perdito formidare. Quod ad ſolatium damna corporis ægre ferentium dicebat, eos per compaſſionem in ſe transformans, ſeque eis per humilitatem ſimilans. Nam à ſenſibus ſuis corporeis vir jam cõſummatiſſimus nõ mouebat. Dum adhuc eſſet Abbas Igniaci, fratres aliquando Priorem non habebant; cumque differret eum conſtituere, ſenior quidam cauſam dilationis ab eo inquiſiuit. Qui reſpondit. Super hoc Dominum rogare non ceſſo, nec aliquod ab eo reſponſum accipio. Nominauit autem ille ſenior vnum, quem idoneum æſtimabat. At ille. Non vult hunc Dominus. Ex hoc ſatis liquet, quàm familiaris erat Deo. Ferebat equitando ſcapularia peditum puerorum, cappa pendula, & vetuſta indutus. Dixit ei aliquando quidam religioſus familiaris, equitans juxta eum. Præcedam' eos qui nos præcedunt, vt procellam huius pulueris euadamus. Qui reſpondit. Si præcedimus, erunt ipſi in ſorte in qua ſumus, & pœna reuerſura eſt in caput iſta ſuum. Quodam meſſionis tempore, exierat cum fratribus ad laborem. Dum ergo monachi pauſarent in ſilentio, vidit Abbas tres mulieres pulcherrimas venientes inter fratres, quarum vna ceteris mirabiliter præcellebat. Tunc Abbas iuit obuiam illis, & ait. Certè mulierum audaces eſtis, quæ ſic venitis inter nos. Nonne bene ſcitis, quòd mulier non debet venire inter nos; inter fratres ſcilicet de Ordine noſtro? Tunc illa præclarior ceteris. Ego bene debeo venire inter meos. Ego enim ſum mater Domini Ieſu Chriſti Maria, quæ venio viſitare meſſores meos; & iſta eſt Maria Magdelena, & iſta eſt Maria Ægyptiaca. Quo audito cecidit Abbas ad pedes eius; quos cùm vellet amplecti, euanuit. Eo mortuo, quidam frater vnum de dentibus eius pro reliquiis extrahere cogitauit: putans hoc ſe facilè facturũ, quia mortuus os apertum habebat. Cũque ſe ad hoc faciendum præpararet, os ita clauſum & obſtructum reperit, vt propoſitũ implere non poſſet. Quidam monachus Prior cuiuſdam cellulæ virum ſanctum frequentare ſolebat. Qui graui tentatione pulſatus, & peccatorum vinculis irretitus; eius conſilium & auxilium expetebat, juſſerat autem eũ bonam ſpem diuinę conſolationis habere. Qui audiens illum mortuum, valde contriſtari cœpit. Poſt mortem apparuit ei ſanctus in ſomnis, conſolans eum, & aſſerens, quòd ab omni tentatione ſua ſanatus eſſet. Euigilans ille ſomnium credidit, & ſponſionis exitũ expectabat. Poſt paucos dies perſona quædam, cuius amore ligabatur illicito, & qua viuente ſe ſanari poſſe non ſperabat, defuncta eſt. Quo audito gauiſus eſt ille dicens. Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.

Claravallenſes viſitat B. Virgo.

Eodem tempore multa ſanctitatis gratia florebat Hugo venerabilis Abbas Bonæuallis, qui 1185.
juvenis relinquens ſęculũ conuerſus eſt in domo Ciſtercenſis Ordinis, quæ dicitur Maceriæ; & cœpit valde religioſè conuerſari. Et poſt hæc tẽtatus valde, cogitabat ad ſeculum redire. Et hoc cogitans, intrauit templum, vt oraret. Et orauit cum lacrymis, & flexis genibus tetendit manus in cœlum, & oculos lacrymis plenos leuauit in cœlum. Et vidit ſuper altare matrem miſericordiæ veſtitam lumine ſicut veſtimento: & viſum eſt ei, quòd videret Ieſum filium eius juxta eam; & quomodo annuntiatus fuerat ab Angelo, & de Virgine natus, & paſtoribus annuntiatus: & quomodo circumciſus, & captus à Iudæis, & flagellat', & illuſus, & crucifixus, quomodo reſurrexit tertia die, & quadrageſima aſcendit in cælum. Cùm hæc omnia videret, dixit ei Domina noſtra. Viriliter age, & confortetur cor tuum in Domino: & certus eſto, te amodo talibus tentationibus non pulſandum. Poſt hæc cœpit nimiùs abſtinentiis ſe affligere, ita vt penè ſenſum & memoriam perdere videretur. Interea ſanctus Bernardus, qui tunc adhuc viuebat, venit ad eũ per Dei prouidentiam, & juſſit eum mitti in infirmitorium, & vt ei ſingulis noctibus vigiliæ cantarẽtur, priuſquam ceteris infirmis; quatenus poſtea ſatis poſſet dormire; & vt haberet generalem licentiam loquendi vbi vellet: & ita per Dei miſericordiam in breui conualuit. Tunc cœpit

B. Hugonis geſta præclara.

in eo religio multa feruеſcere. Nec multò pòſt Abbas factꝰ eſt Bonæuallis. Sub hoc ſancto viro factus eſt quidam iuuenis nouitiꝰ valde feruens in ſuis principiis. Qui poſtea tentatus valde cogitabat ad ſeculum redire, & hanc cogitationē confeſſus eſt Abbati. Qui cœpit ei ſuadere, vt remaneret, ſed nihil profecit. Nam ille affirmabat omnimodis ſe receſſurum. Tunc Abbas. Fili, miſerere animæ tuæ, placens Deo, & ne perdas gloriam tibi paratam. Ego enim ſpondeo tibi, & fidejuſſorem huius ſpōſionis me ſtatuo, quòd ſi tu remanſeris, ſanctorum Angelorum æternus ſocius eris. Ad hæc verba confortatus ille in Domino perſtitit, & optimè poſtea conuerſatus eſt. Qui duobus annis antequam moreretur grauiſſima infirmitate laborauit, intantum, vt ei fratres valde compaterentur, videntes dolorē eius nimium. Ad quem conſolandum miſſus eſt ſanctus Iob cum maxima claritate, qua totum infirmitorium repletum eſt. *S. Iob ægrotū viſitat.* Cumque infirmus de tanta claritate miraretur, dixit ei ſanctus Iob. Scis tu, quis ſum ego? Et ille. Neſcio, Domine. Ego, inquit, ſum Iob, quem pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis miſit ad conſolandum te. Sicut ego in tali infirmitate patiēs fui, ſic & tu: & ideo mecum florebis in gloria mea, & cras eris mecum, & metes quod ſeminaſti. Quod & factum eſt. Non multò pòſt apparuit Abbati ſuo in gloria magna, reddens ei gratias, quòd per eius admonitionem in Ordine perſtiterat. Sub eodem viro ſancto facti ſunt nouitij clericus vnus, & miles vnus perfidus & doloſus; qui in eodem anno caſtella duo tradiderat & deſtruxerat. Huic militi dormienti videbatur in viſu noctis, quòd in puteum caderet tam profundum, vt tres dies conſumeret in cadendo, donec ad fundum perueniret. Quod cùm Abbati ſancto retuliſſet, ille interpretatus eſt puteū abyſſi infernalis, in quem caſurus erat, ſi Ordinē relinqueret; & ideo monebat eum, vt remaneret. At ille noluit, ſed receſſit; & tertia die ab inimicis ſuis interfectus eſt. Clericus tētatus, ſed non victus confeſſus eſt Abbati tentationem ſuam: quem conſolans Abbas, promiſit ei, quòd ſi remaneret, Regina mundi pro anima eius veniret, & duceret eam in requiem ſuam, quod & factū eſt. Nam pridie quàm moreretur, apparuit ei Domina noſtra, dicens ſe venire propter eum, & quòd in die craſtina futurus eſſet in requie æterna; & ita contigit. In Annuntiatione beatæ Mariæ cùm idē Abbas excitaret fratres in choro ad vigilias, vidit diabolum in medio choro ſtantem in forma horribili, ita vt ipſe Abbas præ timore caderet. Qui leuatus à fratribus ſignauit ſe, & rediit ad ſedem ſuam. In craſtino narrauit Abbas in Capitulo, quid viderat, & dixit aliquem de fratribus eſſe in criminali, propter quē *Diabolus ob crimen vnius apparet.* diabolus venerat. Quo audito omnes timuerūt; ſed qui reus erat celauit conſcientiam ſuam. In altero craſtino iterum dixit Abbas, adhuc diabolum eſſe inter illos: & tunc fratres omnes cōfeſſi ſunt, & acceperunt ſinguli diſciplinas, precantes Dominum, vt rei conſcientiam reuelaret Abbati; quod & factum eſt. Tunc Abbas reum traxit in partem, & dixit ei peccatum ſuum. Quo audito ille cecidit ad pedes eius, rogans veniam ſibi dari, & pœnitentiam ſecundùm voluntatem Abbatis ſibi iniūgi: Quo facto diabolꝰ vltra non comparuit. In quadam filia Bonæuallis Abbas quidam genere nobilis, ſed moribus degener, diuerſis ex cauſis ab hoc ſancto viro depoſitus eſt, & alius dignior in loco eius ſubſtitutus. Cumque poſt hoc factum ſanctus Hugo diſcederet, quidam garrulus familiaris depoſiti cœpit ei detrahere, & publicè dicere, quòd propter inuidiam magis quàm propter juſtitiam eum depoſuerat. Quo audito S. Hugo manibus extenſis in cælum rogavit Deum, vt manifeſtaret, ſe pura & recta intentione hoc feciſſe: & mox ille garrulus inſaniens cœpit diſcurrere per totam curtē Abbatiæ, & comedere ſtercora pecorum, quæ ibi erant. *Detractor luit pœnam.* Quo viſo miſertus eius vir ſanctus, oravit pro eo, & ſanatus eſt. In domo Bonævallis erat quidam monachus ferveus, qui cùm eſſet debilis corpore, ſemper tamen tenebat Conventū. Tandem incidit in paralyſin, & diu lāguit in infirmitorio. Ibi erat magiſter nouitiorū, Ioannes nomine, infirmus vſque ad mortem: cui ſerviebat quidam frater, nomine Benedictus; ad quem Ioannes ait. Frater Benedicte, audis, quæ ego audio? Cui ille, Nihil audio: quid audiris? Audio, inquit, voces Angelorum pſallentium, tamquam vocē citharœdorum multorum, qui veniunt pro anima noſtri paralytici: & ego cras eum ſequar. Feſtina pulſare tabulam: quia anima ejus moliū feſtinat egredi. Tunc frater Benedictus cucurrit pulſare tabulam; & antequam fratres omnes eſſent cōgregati, migrauit ille paralyticus: in craſtino Ioannes. Quidam famulus Cellerarij Bonævallis infirmatus eſt vſq; ad mortem, & confeſſus eſt peccata ſua monacho confeſſori pauperum: & dixit ille quoddam peccatum, quod monachꝰ timuit recipere, & iniunxit infirmo, vt hoc confiteretur Abbati: quod ille conceſſit, ſi viveret. Interim famulus ille mortuus eſt. Abbas autē cùm rediiſſet de via poſt Completorium, & ſederet in lecto ſuo, volens ſe diſcalceare, vidit illum mortuum aſcendentem gradus dormitorij: qui veniens ante illum cecidit ad pedes eius, veniam petens; rogans humiliter, vt ſuam confeſſionem audiret, dicens ſe miſſum ad eum propter hoc. Et confeſſus eſt cum tanta lacrymarū abundantia, quòd etiam Abbas motus eſt ad lacrymas, & ploraverunt ambo; intantum, vt manica cucullę Abbatis valde humectaretur. *Mortuus cōfitetur peccata Abbati.* Poſt abſolutionem mortuus rogat humiliter Abbatem, vt oraret pro ſe, quia in magnis tormentis erat. Et dum Abbas vellet tactu probare, vtrum in corpore eſſet, an in ſpiritu, mortuus evanuit. In craſtino Abbas quæſivit à confeſſore pauperum, ſi mortuus illi tale crimen confeſſus fuiſſet: qui reſpondit, Etiā. Et quomodo illud noſtis? Ab ore, inquit, ejus audivi. Quidam juvenis monachus in eadem domo nuper deceſſerat: cujus mater poſtea viſo Abbate cœpit anxiè flere de filio ſuo. Quam ille cōſolans ait. Noli flere; certa eſto, quòd filius tuus in magna gloria eſt. Ego ſcio, qualiter vixerit, & quàm ſanctè. Quo audito mater ejus recepit conſolationem. Non multò pòſt cùm idem Abbas oraret, apparuit ei monachus ille in vultu clariſſimo, & ſalutavit eum. Quem Abbas recognoſcens, ait. Quomodo tibi eſt, fili? Bene, inquit, Domine, vt videris. Nōne pridie dixiſtis matri meæ, quòd in magna gloria eram? Certè verum dixiſtis. Et hoc dicto evanuit. Quidam Conuerſus de alia domo propter culpam ſuam miſſus fuerat Bonāvallem, vbi infirmatus eſt vſq; ad mortem. Abbas autem viſitans eum, rogauit, vt ſecurè cōfiteretur peccatum ſuum, de quo infamabatur: quod ille nūquam cōfiteri voluerat, nec etiā Abbati proprio,

Peccati celator nõ valet Eucharistiam sumere. Ille autem negavit totum; & petiit ſibi dari corpus Domini. Abbas autem Hugo ſuadebat ei, vt non præſumeret corpus Domini accipere, niſi bene confeſſus fuiſſet. At ille dicens ſe bene confeſſũ, iuſtitit, vt ſibi afferretur corp' Domini: quod cùm Preſbyter attuliſſet, & in os ejus poſuiſſet: ille ſtatim cœpit clamare, Quid faciã miſer, quid faciam? Tunc Preſbyter abſtulit ab eo corpus Domini, quod ſuper linguam tenebat, & mox ille expiravit. Idem Abbas aliquando infirmatus intravit in infirmitorium, & vidit columbã nive candidiorem ſuper humerum monachi infirmaſij: quam cùm idem monachus vellet apprehendere, illa volans, venit ad Abbatem; & intravit in ſinum ejus: & poſtea exivit per aperturam tunicæ, & fixit roſtrum ſuũ in aure Abbatis, dicens ei verbis humanis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: para te, para te, para te. Mandat tibi S. Bernardus, vt vadas facere pacẽ inter Papam & Imperatorem. Quam ille poſtea fecit.

Vrbanus 3. fit Papa 177. Obiit apud Pariſius
1186. Gaufridus Comes Britanniæ, tertius filius Regis
1187. Anglorum. Salahadinus totum ſibi ſubjicit
Vrbanus 3. Orientem. Hoc anno conſtituta eſt, & deſcripta
Papa 177. forma viſitationis, quæ legitur hodie in viſitati-
1188. onibus per ſingulas domos Ordinis noſtri. Rex
1189. Philippus Turonum capit. Henricus Rex Anglorum obiit apud Cenomanum, anno regni ſui
1190. 35. poſt quẽ filius eius regnat. Rex Francorum Philippus, & Rex Anglorum Richardus vadunt Ieroſolymam, vterq; cum magno comitatu: & apud Meſſanã civitatem Apuliæ, ſive Siciliæ in-
1191. imicitias inter ſe contrahunt. Rex Francorum ſubiugat ſibi Accaronem, quæ alio nomine dicitur Ptolemais, civitas maritima. Rex Richardus invidens gloriæ Philippi Regis Francorũ, ſubtrahebat ſe ab omni auxilio opportuno, & munera accipiebat à Salahadino. Philippus Comes Flãdriæ in expeditione Ieroſolymitana moritur. Philippus autem Rex Francorum timens dolum Richardi Regis Anglorum, magiſque, vt ajunt, cupiditate ductus terræ Flandriarũ, contra volũtatem omnium ferè procerum Francorum à terra Ieroſolymitana revertitur: confirmans priùs juramento Richardo, quòd infra 40. dies, poſtquàm reverſus eſſet in Franciam, terræ ejus non noceret.
Rex Philippus ſubjugare incipit ſibi Normaniã. 1192
Rex Richardus rediẽs à via Ieroſolymitana captus eſt & incarceratus à Duce Auſtriæ, & Henrico Imperatori traditus, miſſus eſt in cuſtodiã apud Spirim. In qua cuſtodia cùm idem Richard' peccata ſua cuidam Epiſcopo cõfeſſus, propoſuiſſet ſe continere de cetero; non multò pòſt quidam Epiſcopus Angliæ viſitans eum, & gratiam ejus captans, ſuadet ei, quaſi pro ſalute corporis conſervanda . . . ſicq; miſerum in ſua nequitia confortavit. *Adulatoris impium conſilium.* Retulit hoc mihi quidã Epiſcopus Hiſpaniæ familiaris meus, vir religioſiſſimus: qui id audierat à quodam alio Epiſcopo, cui idem Richardus in extremis confeſſus eſt, ſe ab alio Epi-
ſcopo ſic fuiſſe deceptũ. Cùm Salahadinus ſci- 1193.
ret ſibi mortem imminere, ſigniferum ſuum vocavit, dicens. Tu, qui ſoles deferre vexilla mea per bella, fer vexillum mortis meæ panniculum vilem per totam Damaſcum ſuper lanceam, clamitando. Ecce Rex Orientis moriens non feret ſecum, niſi hunc pannum vilem. Et ſic mortuus
eſt. Rex Richardus ſpoliatis Eccleſiis Angliæ & 1194.
Normanniæ calicibus aureis & argenteis, ac ceteris ornamentis, redimit ſe à captivitate: plus quàm ducenties mille marcis Imperatori & cete-
tis Baronibus partim datis, partim ſub obſidibus 1195.
promiſſis. Rex Richardus recuperare incipit terram Normanniæ. Idẽ Rex tam muneribus quàm promiſſis omnes ferè proceres Galliæ ſibi obligat: & Philippo Regi Francorum omne robur mili-
tiæ ſuæ ſubtrahit. Innocenti' 3. Papa 181. Ricar- 1198.
dus Rex ſagitta percuſſus interiit. Poſt quem regnat frater eius Ioannes. Obiit Guillelmus Ab-
bas Mortui maris. Facta eſt hiẽs aſperrima per 1199.
tres menſes & ampliùs continuata: vnde ſecuta eſt maxima mortalitas animalium; & maximè ovium ac vervecum ſilveſtrium ex rigore frigoris,
& fames ſecuta. Civitas Rothomagi cum tota 1200.
Normannia ſubiugata eſt Philippo Regi Francorum. Rex Anglorum Ioannes fugit in Angliam territus, ne à Baronibus traderetur in manus Philippi Regis. Civitas Conſtantinopolis à Francis capitur.

Finis Chronicorum Helinandi.

SERMONES

EIVSDEM HELINANDI

Sermo In Adventu Domini.

Oſe. 6. QVASI *diluculũ præparatus eſt egreſſus eius, & veniet quaſi imber nobis temporaneus & ſerotinus terræ.* *Quatuor Adventus Chriſti.* Quatuor adventus Salvatoris ad homines, qui per iſtas Dominicas hujus tẽporis deſignantur, fides Catholica in his ſanctis diebus annua devotione celebrare & recolere conſuevit. In carne ſpecialiter ad Iudæos; in monte ad Electos; in morte ad ſingulos; in fine ad vniverſos. Primo ad redimendũ, ſecundo ad juſtificandum, tertio ad retribuendum, quarto ad ſeculum per ignem judicandum. *Ioan. 15.* De primo habes. *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent,* ſubaudi, tantum, quantum habent. *Ioa. 14.* De ſecundo, *Veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* De tertio. *Vigilate, quia neſcitis, qua hora Dominus veſter venturus ſit.* *Habac. 2.* De quarto, *Veniet Dominus, & illuminabit abſcondita tenebrarum.* De omnibus pariter *Oſee. 6.* eſt illud, quod appoſuimus. *Quaſi diluculum præparatus eſt egreſſus ejus, &c.* Horum namque 4. Adventuum duo extremi corporales ſunt, atque viſibiles, id eſt primus & vltimus: duo medij ſpirituales & inviſibiles; id eſt ſecundus & tertius. Idcoque duo extremi non inconvenienter egreſſus appellantur, duo medij imber. Quaſi enim de ſecreto ad publicum egredi eſt, vel in carne paſſibili apparere viſibilẽ, manſuetum, & humilem: vel in carne immortali viſibiliter exhibere ſe Iudicem. Primus tamen iſtorum duorum dicitur occultus, propter humilitatis manſuetudinem, in qua divinitas incarnata latuit: alter verò manifeſtus, propter ejuſdem carnis judiciariam poteſtatem, quam filius hominis viſibiliter exercebit. De occultatione primi adventus habes. *Et homo eſt; & quis cognoſcet eum?* id eſt quis agnoſcet in homine Deum? De manifeſtatione poſtremi ſcriptum eſt. *Pſal. 49.* *Deus manifeſtè veniet; Deus noſter, & non ſilebit.* Iterum. *Apoca. 1.* *Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerũt.* Ideo, ſicut dixi, vterque adventus egreſſus appellatur. *Habac. 3.* De primo. *Egreſſus es in ſalutem populi tui, in ſalutem cum Chriſto tuo.* *Luc. 8.* Iterum. *Exijt qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum.* De altero ſcriptum eſt. *Iſai. 26.* *Egredietur Dominus de loco ſancto ſuo.* Locus Dei miſericordia eſt, locus pax eſt, juxta illud. *Pſal. 75.* *Factus eſt in pace locus ejus.* De hoc loco egredietur Dominus in Iudicio, quoniam obliviſcetur miſereri Deus, & nemini parcet, quãdo excitabitur tamquam dormiens Dominus; tanquã potens crapulatus à vino, percutere inimicos ſuos in poſteriora, opprobrium ſempiternum dans illis: veniet in furore & in ira; ignis in conſpectu eius exardeſcet, & in circuitu eius tempeſtas valida. De vtroque egreſſu intelligi poteſt, quod hic dicitur. *Quaſi diluculum præparatus eſt, &c.* Diluculum, quare? quia diluculum tenebras noctis ſolet effugare. Quæ ſũt tenebrę noctis? Nox in ſacra ſcriptura tripliciter accipitur: pro ignorantia, pro culpa, pro miſeria. Prima nox habet tenebras erroris, ſecunda tenebras iniquitatis, tertia tenebras calamitatis. De 1. *Nox præceſſit, dies autẽ appropinquavit.* *Rom. 13.* De 2. *Qui dormiũt, nocte dormiunt.* *1. Theſal. 5.* De 3. *Per diẽ ſol non vret te, neque luna per noctẽ.* *Pſal. 120.* De omnibus pariter eſt illud. *In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Dominum:* *Pſal. 133.* quod eſt dicere in nocte ignorantiæ contra tenebras erroris, quęrite lumen ſapientiæ: in nocte culpæ contra tenebras iniquitatis, quęrite lumen iuſtitiæ: in nocte miſeriæ contra tenebras calamitatis quęrite lumen pacis, & lætitiæ ſpiritalis: quod totum eſt Chriſtus, qui eſt virtus & ſapientia Dei Patris. Quoniam namque ſapientia eſt, poteſt illuminare veſtram ignorantiam: quia verò virtus eſt, poteſt ſanare infirmitatem veſtrã, id eſt relaxare culpã, & conferre gratiam; & quoniam Chriſtus eſt id eſt vnctus & ſuavis, poteſt vos vngere oleo lętitiæ cum participibus ſuis & auferre ab oculis veſtris omnẽ omnino lacrymam. Primas tenebras harum trium noctium fugavit Chriſtus, in primo Adventus verbo, prædicando veritatem: ſecundas, infundendo cordibus fidelium caritatem: tertias, afferendo omnibus pacẽ. De primo *Tempus requirendi Dominum, cùm venerit, qui docebit vos iuſtitiam.* *Oſe. 10.* De ſecundo & tertio. *Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis.* *Pſal. 71.* De omnibus pertinet. *Ego ſum lux mundi; qui ſequitur me, non ambulat in tenebris.* *Ioan. 8.* Et bene lux iſta diluculo comparatur; quia ſicut diluculum paulatim creſcit, donec proficiet in ſplendorẽ, & perveniat ad fervorem; ſic fides Incarnationis Dominicę primò paucis admodũ innotuit; deinde per mundum latiùs ſe diffudit; poſtremò vſque ad martyrij ardorem incaluit. Diluculum tres habet gradus: ortum ſurgentis auroræ, qui eſt ortus Luciferi; ſplendorem matutini; meridiei fervorem. De primo. *Iam lucis orto ſydere.* De ſecundo & tertio. *Splendore mane inſtruis, & ignibus meridiem.* *Hymnus* Sic fides Incarnationis Dominicæ cum ſuis omnibus Sacramentis, primò annuntiata eſt: deinde probata, tertiò defenſa. Primò annunciata eſt per ſimplicem prędicationem; deinde probata per rationem; tertiò defenſa etiam per ſanguinem. Nunciata eſt per piſcatores, probata eſt per Philoſophos cõverſos, & Rethores: defenſa eſt per vtriuſque ſexus & ætatis martyres. Nunciata eſt contra errantes ex ignorantia: probata eſt contra reſiſtentes de induſtria; defenſa eſt contra perſequentes ex invidia. In primo gradu fuit quaſi ortus ſurgentis auroræ: in ſecundo quaſi ſplendor matutinus; in tertio quaſi fervor meridianus. Vltimus etiã Chriſti adventus tres iſtas noctes illuſtraturus

eſt, & earum tenebras expulſuros. Veniens namq; Chriſtus ad Iudicium, noctem fugabit ignorantiæ, quando liber aperietur, ideſt ſecreta cordiũ: noctem culpæ, quãdo omnes operarij iniquitatis mittentur in ſtagnũ ignis ardentis & ſulphuris: noctem miſeriæ, quando abſterget Deus omnẽ lacrymam ab oculis Sanctorum. Creſcet autẽ etiam illud diluculũ per gradus ſuos. Erit enim quaſi ortus ſurgentis auroræ, quando corpora de puluere ſuſcitabuntur; erit quaſi ſplendor matutinus, quando boni & mali ad dexteram & ad ſiniſtram ſegregabuntur. Erit quaſi feruens meridianus, quando iſti aſſumentur, & illi relinquentur. Ait ergo. *Quaſi diluculum preparatus eſt egreſſus eius*; ac ſi apertè dicat. Sicut impoſſibile eſt in hoc temporum curſu naturali & legitimo poſt noctem non luceſcere; ſic impoſſibile, in diuinæ diſpoſitionis ordine noſtro Incarnandum Dei filium, ad redemptionem humani generis, & ad iudicium non venire. Sequitur. *Et veniet quaſi imber nobis temporaneus & ſerotinus terræ.* Sicut illud, quod præmiſſum eſt de comparatione diluculi, duos corporales aduentus ſignificat: ſic illud quod ſubjunctum eſt de comparatione imbris tẽporanei & ſerotini, duos ſpirituales deſignat. Chriſtus namque quaſi imber temporaneus eſt, quando juſtificat impium: quaſi imber ſerotinus, quando remunerat juſtũ. Nam, vt ait Hieronymus, quantum ad literam, imber tẽporaneus eſt, qui jacta ſemina coaleſcere facit: imber ſerotinus, qui fructus ad maturitatem perducit. Fides per dilectionem operans quaſi iacta ſemina facit coaleſcere: iuſtitia iuſtũ remunerans quaſi fructum facit ad maturitatem venire: fructum iuſtitiæ in vita æterna; fructum corruptionis in morte perpetua. Si autem præparatus eſt egreſſus Salvatoris ad ſaluandum nos venturi; quanto magis nos præparare debemus ad occurrendum ei! ſicut ſcriptum eſt. *Paratus eſto Iſrael in occurſum Domini, quoniam venit.* Paremus ergo, ſicut ait Ioannes, viam Domini; rectas faciamus ſemitas Dei noſtri. Idem namque & prorſus idem, paratum eſſe in occurſum Domini, & iam paraſſe viam Domino venienti. Nõ eſt tamen ſcriptũ, Parate viam Domino, ſed *Viã Domini.* Omnis enim via, per quam venit Deus ad hominem, Dei eſt, non hominis. Et quæ ſunt viæ Domini? *Vniuerſa via Domini miſericordia & veritas.* Duo primi adventus, qui ſunt in carne, & mente, ſunt in via miſericordiæ: duo ſecũdi, qui ſunt in morte, & in fine facientes, ſunt in via veritatis. Redimere namque animas ſub diabolo captiuas, iuſtificare à peccato impias, opus eſt immenſæ miſericordiæ, & non niſi diuinæ. Retribuere autem vnicuique ſecundum merita ſua, & iudicare ſeculum per materialis ignis incẽdium, opus eſt veritatis & judicij, ſoliuſque omnipotentis Dei. Parandæ ſunt iſtæ duæ viæ. Ipſa tibi vis parare viam miſericordiæ? Eſto tu ipſa miſericors. Beati enim miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Vis parare viã iudicio? Iuſtè judica de teipſo. Nam ſi nosmet dijudicaremus, non vtique judicaremur. *In quo*, inquit, *judicio iudicaueritis, judicabimini* apud ſummum judicem. Nunquam eſt miſericordia ſine veritate, ſicque veritas ſine miſericordia. Vt ergo illius miſericordia & veritas te ſalvum faciant; miſericordia & veritas non te deſerant: miſericordia in proximum tuum, veritas in teipſum. Miſericordia, vt proximo parcas; veritas, vt teipſum punias: ſi enim temetipſum punieris, tui ipſius miſereberis: ſicut ſcriptum eſt *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Quatuor impedimenta ſunt, quæ reddunt vias difficiles; lutum, & lapides, colles, & foueæ; lutum polluit, lapis lædit, collis laſſat, fovea precipitat. Per lapides & lutum, facinus & flagitium; per colles & foueã, elatio & ſimulatio deſignatur. Contra prima duo ſcriptum eſt. *Viæ illius, viæ pulchræ, & omnes ſemitæ eius pacificæ.* Pulchræ, ſine contagio; pacificæ, ſine ſcandalo. Pulchræ, ne polluantur; pacificæ, ne lædantur. Non dat ſapientia ſancta ſua canib⁹, nec margaritas porcis. Odit eam, quę maculata eſt, corporis tunicam: & in maleuolam animam non intrat. Ideo vaſa miniſterij noſtri jubet beatus Benedictus nos reſignare Cellerario munda & ſana; munda à flagitio, ſana à facinore. De duobus vltimis ait veritas in Euangelio. *Vulpes foueas habent & volucres cæli nidos.* Vulpes ſunt doloſi, ſimulatores, & callidi: volucres, leues, & elati. Niſi ab his quatuor corda & corpora noſtra emundauerimus, filius hominis non inveniet in nobis vbi vel pedem ponat, vel caput reclinet.

Margin: Oſe. 6. — Ibidem. — Amos 4. — Pſal. 24. — Luc. 6. — Eccli. 30. — Prouerb. 3. — S. Benedict. c. 35. Regula

---

Sermo primus in Natali Domini.

VERITAS *de terra orta eſt, & juſtitia de cælo proſpexit.* Beata verè terra, de qua veritas orta eſt; cęloque beatior ipſo, de quo olim falſitas orta eſt: ſcilicet quando de cęlo deſcendit falſus ille Lucifer; qui mane oriebatur, & jam ruinam minabatur, quia ſuperbiam meditabatur, dicens in corde ſuo. *In cælum aſcendam, ſuper aſtra cæli exaltabo ſolium meum: ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis: ſimilis ero Altiſſimo.* Verè falſus Lucifer, quando ſic mẽtita eſt iniquitas ſibi, falsũ ſibi promittens & impoſſibile. Quis enim in nubibus æquabitur Domino: ſimilis erit Deo in filiis Dei? Deus, quis ſimilis erit tibi? ne taceas, neque cõpeſcaris Deus, quin Luciferum iſtũ deiicias: qui ante faciem maieſtatis tuæ tot & tales proiicit ampullas, & ſeſquipedalia verba: qui non fortunã Priami ſed gloriam ipſius principij ſibi cantat, & nobile bellum tibi indicit. Similis inquit ero Altiſſimo. Similitudinẽ Diuinitatis in honore & gloria, non in bonitate atque juſtitia malè cupidus ambiebat. Infeliciſſime, cur non dicis, ſimilis ero juſtiſſimo, ſiue ſanctiſſimo, ſicut & altiſſimo? Illam ſimilitudinẽ non injuſtè vſurpares, ſed juſtè & feliciter affectares. Siquidem illam omni rationali ſpiritui imperat Altiſſimus dicens. *Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum. In cælum*, inquit, *aſcendã*. Et in cælo eras, quãdo hoc dicebas. Quare cæli illius faſtidiebas faſtigium, faſtigatius appetebas? Quoniam vera eſt ſentẽtia dicentis. *Hoc habet proprium omnis ambitio, nõ reſpicit in finem. Nemo agit de Tribunatu gratias: ſed queritur, quod ad præfecturam vſque non eſt perductus* Tu autem miſerrime in pręfectura creatus eras, & de illa gratias non agebas; ſed ipſius creatoris tui monarchiam inferne inſatiabilis appetebas. *In cælum* inquit, *conſcendam ſuper aſtra cæli exaltabo ſolium meum: ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis, ſimilis ero Altiſſimo* Quid dignum tanto feret hic promiſſor hiatu? Parturient montes, naſcetur ridiculus, non mus, ſed draco, formandus ad illuden-

Margin: Pſal. 84. — Iſai. 14. — Leuit. 11. — Seneca. — Iſai. 14. — Horat.

dum ei. Verè falſus Lucifer, qui mendax eſt, & pater mendacij. Ab initio peccat, & in veritate non ſtetit: qui cùm totus ſit tenebroſus, tamen per antiphraſin dictus eſt Lucifer; ſicut lucus à lucendo quia minimè lucet. Aut certè, vt ex re nomen habeat, Lucifer dicitur, quaſi luci vim inferens, lucem auferens, luci ſemper infeſtus. Luci quippe vim intulit, id eſt inferre conatus eſt, quando comparare ſe voluit Auctori. Lucem abſtulit, ſeu potius furatus eſt, quãdo innidẽdo nocuit homini. Luci ſemper infeſtus eſt; quia percuſſit fœdus cum morte, & pactum cum inferno: vt ad lucem non redeat; ſed quia ſemel cecidit, non amplius reſurgat; Excæcatus quippe fumo ambitionis in altum conſurgente, ſed in ipſum recidente, tanquam locum non inueniente, quò aſcenderet vltrà, ipſam ruinam ſuam prævidere non valuit; ſed repente comprehenderunt eum iniquitates ſuæ, & non potuit, vt videret: in ipſo
Pſal. 72 ortu ſuo experiri coactus illud Dauidicum *Dejeciſti eos, dum allevarētur* Iuſtiſſima planè præſumptoris dejectio, qui dignitatis Angelicę priuilegium paruipendens, & diuinæ ſubiectionis impatiens, noluit ſubeſſe omni creato ſpiritui, niſi & par eſſet ipſi Creatori. Nouus in Deum Cęſar, in Angelum Pompeius; iuxta illud. *Nec quenquam jam ferre poteſt Cæſarue priorem, Pompeiuſve parem.* Idcirco præſumptionis ſuæ nimio ſub pondere lapſus, de cælo corruit ad inſtar fulgoris, dicente Veritate. *Videbam Satanã, ſicut*
Luc. 10. *fulgur de cælo cadentem.* Quod ait, *videbam*, & *cadentem* præſens tempus jungens cum præterito Imperfecto, innuit diabolum nondum totũ excidiſſe, ſed ſemper adhuc cadere vſque ad diẽ iudicij: & tunc mole ſuorum criminum prægrauante ſubmergendum, quaſi plumbum in aquis vehementibus gehennalis abyſſi. Vnde & dictus eſt cecidiſſe tanquam fulgur, id eſt inopinatè & celeriter, impetuoſè, grauiter, cum ardore nimio, & fœtore, & fumo: quæ tria manifeſta ſunt indicia fulguris, & notiſſima veſtigia draconis. Draco enim flammiuomus afflatu ſuo reſpirat ignem, vitiat aërem, obſcurat lucẽ. Sicut ille ſerpens fumiſer, de quo dicit poëta

Oraque diſcendens auida, fumantia præſtat.

Similiter diabolus priuſquam de cælo dejectus eſt, vt fulgur; dejectus eſt, vt draco. Triplice peſtilentia totum afflauit mundũ: inſpirando ſcilicet ore vipereo primis parentibus concupiſcentiam mali, tanquam ardorẽ & fœtorem nimium; & ignorantiam boni, tanquam ſpargens puluerem, & nebulam, & fumum: qui fumus, & quæ nebula tantũ creuerunt poſtea, vt in ortu Saluatoris totam terram tegerent, ſicut ait propheta.
Verba Eccleſiæ. *Aſpiciens à longè ecce video potentiam Dei venientem, & nebulam totam terram tegentem.* Et verè nebula totã terram texerat in ortu veritatis, cùm totus ferè mundus adhuc verum & viuum Deũ ignoraret, falſos & mortuos Deos adoraret, idola ſurda & muta coleret: vera & æterna nec bona quęreret, nec mala fugeret; mundum prouidẽtia regi nõ crederet: omnes actus humanos etiã voluntarios aut fato aut fortunæ falſis allegationibus imputaret. Hinc eſt error ille Platonis & Pythagoræ de reuolutione animarum; Triſmegiſti & Mimæ, Socratis & Porphirij, de ſocietate dæmonum; Zenonis & Chriſippi, de morte voluntaria: Ariſtotelis de curta prouidentia, id eſt vſque ad lunarẽ regionẽ, non infra, Epicuri de nulla; & de ſummo corporeæ voluptatis bono; Ptolomæi de fato: omnium ferè ſimul, & maximè Ciceronis & Senecæ, de animarum ſupplicio poſt mortem non timendo. Iſti ſunt, qui dicunt apud Ezechielem, *Dereliquit Dominus terram, & Dominus non videt.* Et apud Sophoniã. *Ezech. 8.* *Sopho. 1.*
Non faciet Dominus benè, & non faciet Dominus malè. Et apud Iſaiam. *Comedamus & bibamus,* *Iſai. 22.*
cras enim moriemur. Hinc eſt illa querimonia Boëtij lib. de conſolatione Philoſophiæ. *Omnia certo fine gubernans, ſolos hominum reſpuis actus. Nam cur lubrica tantas verſat fortuna vices?* Propter hoc exclamat Oſee dicens. *Non eſt miſericordia, non eſt veritas, non eſt ſcientia Dei in terra.* *Boëtius.* *Oſee. 4.*
Et Pſalmiſta quaſi vim patiens. *Saluum me fac, Domine, quoniam defecit ſanctus; quoniam diminuta ſunt veritates à filiis hominum.* Igitur ad tollendũ de terra nebulas, errores, & fumos ignorantiæ, ardores irarum, & ignes auaritiæ; fœtores libidinum, & ſordes idolatriæ, hodie veritas de terra orta eſt, & juſtitia de terra proſpexit. In cuius rei ſignum, omnia ſimulachra Ægypti ad pueri IESV fugientis aduentum pariter corruerunt: ſicut olim prophetauerat Iſaias dicens. *Pſal. 11.*
Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & mouebuntur omnia ſimulachra Ægypti Quæ ruina hodie incœpit Romæ à palatio Romuli, & à ſimulachro vrbis Romæ, & à templo pacis; quæ tria hodiè Romæ corruerunt. Ruina palatij Romulei ſignum fuit mundanæ gloriæ per Chriſtum ruituræ. Ruina ſimulachri vrbis Romæ, quod erat in effigie maximę cujuſdam mulieris, & corpulentiſſimæ, ſignum fuit auaritiæ per Chriſtũ deſtruendæ. Hui⁹ enim ęrei ſimulachri corpulentia ſignificabat jamdiu regnantem auaritiam Romanorum, quę velut quoddam inexplebile barathrum & vorago inſatiabilis totius mundi opes abſorbuerat, nec impleri poterat vniuerſo orbe ſub vno cẽſu deſcripto. Nec mirũ Romanos lacte lupino alitos tantę rapacitatis vel olim fuiſſe, vel adhuc exiſtere. Nam ſicut vulgò dicitur, vulpes pilos mutant, non mores. Et *Naturam expellas furcâ, tamen vſque recurret* Hæc autem auaritia per Chriſtum cœpit deſtrui; quando per illum cœperunt pauperes Euangelizari. Hoc autem ſignificauerat illud idem ſimulachrum, quando primò fuit erectum. Nam cùm quidam cauſarẽtur, tibias illius tanquam nimis graciles & minùs habiles ad tantum pondus molis æreæ ſuſtinendum, reſpondiſſe fertur per artem magicam, Non corruam donec virgo pariat: quod ſimiliter fertur dixiſſe Romulus de ſuo palatio, quando primùm factũ eſt, qui & ipſe magus fuit. Propter quę duo reſponſa dæmonum, tanquam deorum, vocabatur antiquitus æterna Roma. Porro ruina templi pacis ſignificauit voluptatem carnis, in qua ſola pax mundi eſt, per illum ruituram, qui dicit. *Non* *Iſai. 19.*
veni pacem mittere in terra, ſed gladium. In ejuſ- *Mat. 10.*
dem rei ſignum hodie virgo juuencula in ſole ſedens apparuit, tenens infantẽ in gremio, ſignificans ſolos cælibes in cælo regnaturos: & ortũ eſſe hodie ex vtero virginis magiſtrum cęlibatus, qui doceat homines ſemetipſus caſtrare ferro timoris Domini, propter regnum cælorum. Igitur ruina templi, & ſimulachri palatij, per quæ & propter quæ falſi dij colebantur, ſignificauit quòd hodie veritas de terra orta eſt: virgo autẽ ſedens in ſole ſignificauit, quòd hodie juſtitia de cęlo proſpexit. Quid enim juſtius, quàm vt vnuſquiſque poſſideat ſuum vas in ſanctificatione & honore,

honore, non in paſſione deſiderij; ſicut gentes quæ ignorant Deum? *Veritas*, inquit, *de terra orta eſt.* *Ioan. 19.* Quid eſt veritas? hæc fuit olim Pilati quæſtio, qui ſolutionem ſuæ quæſtionis audire non meruit: quia reſponſionem non expectauit; ſed quæſtione propoſita, & reſponſione non expectata, continuò foras ad Iudæos exiit. Et nos ergo fratres, ſi volumus diſcere ab ipſa veritate, *Quid ſit veritas.* quid ſit veritas, non exeamus foras; id eſt nõ quęramus bona forinſeca & tranſitoria: ſed remaneamus intus in prætorio cordis, audientes quid loquatur in nobis Dominus Deus. Prope eſt enim verbum in corde, & in ore noſtro. *Perſius.* *Ne te quæſieris extra.* Navibus atque quadrigis petimus bene vivere; quod petis hoc eſt. *Iob 1.* Non egrediamur foras, ſicut Satan, qui egreſſus *Geneſ. 4.* eſt à facie Domini; & Cain primus agricola, & poſtea fratricida; & Iſmaël fuit vir ferus & ſagittarius, exors & exul ab hereditate paterna; & Eſaü venator, fratris ſimplicis perſecutor: ſed remaneamus intus, id eſt cor noſtrum omni cuſtodia ſervemus: primùm quærentes regnum Dei, & iuſtitiã eius, & omnia extrinſecùs neceſſaria ſatis ſuperq; adjicientur nobis. Væ fatuis virginibus, quæ foris relinquẽdæ ſunt: nec ob aliud, niſi quia cordis cuſtodiam reliquerunt. Quid eſt veritas? Veritas dicitur quaſi verbũ rei exiſtentis ita, ſubaudi, ſicut dicitur. Nã veritas cujuſlibet rei nihil aliud eſt, quàm æqualitas exiſtentiæ eius, quam comprehendens animus intelligit rem, ſicut eſt; nec infrà ſubſiſtens, nec vltrà affluens. Quiſquis enim verum dicit, id ſolum, & totum dicit, quod in re eſt: nec plus, nec minùs. Nã ſi plus vel minus diceret, non diceret verum, ſed falſum: hoc enim diceret, quod non eſſet de rei exiſtantia, & ideo non de rei veritate. Igitur veritas eſt æqualitas exiſtentiæ rerũ, id eſt modus, infra vel vltra quem nihil omnino poteſt ſubſiſtere. Hæc autẽ æqualitas exiſtentiæ rerum nil aliud eſt, quàm ęqualitas vnitatis. Eſt enim æqualitas, ſicut & vnitas, ſingulis reb⁹ forma eſſendi, & cauſa, per quã vnumquodq; ſubſiſtit. Sicut enim quidquid eſt, *Quidquid eſt vnum eſt* idcirco verè eſt, quia vnum eſt (nam ſi non eſſet vnum, aliquid non eſſet, & ſi aliquid non eſſet, nihil eſſet) ita quidquid eſt, ideo verè eſt, quia æquale vni eſt. Nam ſi æquale vni non eſſet, vnum non eſſet. Ergo veritas, id eſt æqualitas, eſt ſingulis rebus forma eſſendi: & cauſa, per quam vnumquodq; ſubſiſtit. Si autem veritas eſt cauſa exiſtentiæ rerum, & omnis cauſa eſt prior eo, cujus eſt cauſa, ergo veritas eſt prior omni creatura; ergo eſt ab æterno, ergo eſt principium rerũ, ergo eſt Deus. Vnitas ergo, & eius æqualitas ſunt vna cauſa omnium, & vnum principium rerũ, & vnus Deus creator omnium; ejuſdẽ prorſus potentiæ, & ſapientiæ: ergo ejuſdem ſubſtãtiæ. Sed vnitas Patris eſt Filius, qui & Verbum, & veritas, & ſplendor, & figura ſubſtantiæ Dei. Non immeritò nuncupatur Verbum, quia decernit eſſe, quidquid verum eſt eſſe: veritas, quia quidquid ſemel dicit, confirmat & ſtabilit, ſicut ſcriptũ eſt. *Iob 33.* *Semel loquitur Deus, & ſecundò idipſum non repetit*: Splendor, quia per ipſum manifeſtatur nomẽ Patris, id eſt notitia Patris habetur; ſicut ait Pſal*Pſal. 35.* miſta. *In lumine tuo videbimus lumen.* Vnde & ip*Ioan. 17.* ſe dicit. *Pater, manifeſtavi nomen tuum hominibus quos dediſti mihi.* Figura verò & imago Patris dicitur, quia Patris pulchritudinẽ perfectè repræſentat. Ipſe enim eſt facies Patris, in quã ſemper deſiderant Angeli proſpicere, id eſt de procul inſpicere: nam de prope non poſſent, prę claritatis immenſitate. Ideo & lucem dicitur inhabitare. Filius autem dicitur, quia revera generatur Sed ſi quæris, quomodo? vtiq; eo modo, quo æqualitas ab vnitate, ſplendor à luce, veritas Verbi à Patre, ab æqualitate exiſtentiæ, verbum cordis à corde. Vnitas quippe ex ſeipſa, & ex ſua ſubſtãtia nil aliud generat, quàm æqualitatẽ: inæqualitatem verò per alios numeros. Nam ſemel vnum nihil aliud eſt, quàm vnum. Hæc autẽ omnia coæva ſunt, & coęqualia ſuis gignentibus: nec ſubſtantiis, ſed proprietatibus differunt. Ergo Filius per omnia Patri æqualis eſt, & coæternus. Vbi eſt ergo infelicis Arij ſtulta diſputatio, Filium Patre minorem aſſerens, & rationum cõſequentias non attendens? Porrò hæc ipſa veritas cùm ſit ęqualitas exiſtentiæ rerum, & modus, infra vel vltra quem nihil poteſt ſubſiſtere, ergo juſtitia eſt. Nam juſtitia nil aliud eſt, niſi modi tenor, & æqualitas inter plus & minus conſtituta, nullũ omnino defectum patiens, vel faciens exceſſum. Et hæc ipſa juſtitia quid aliud eſt, quàm ſumma beatitudo, vel ſummum bonum? Summam quippe beatitudinem definit Boëtius, eſſe ſtatum quem- *Beatitudinis definitio* dam omnium bonorum aggregatione perfectũ. Hic autem ſtatus extra limites juſtitiæ contineri non poteſt. Idem verò Boëtius probat, duo ſumma bona diuerſa eſſe non poſſe. Nam ſi vnũ ab altero minus habebit, ſummum non erit. Igitur alterum duorũ aut erit imperfectum, aut ſuperfluum. Poteſt igitur ſumma beatitudo hoc modo aliter definiri, Bonorum vniverſitas ſub vno cõprehẽſa, cuius ſola viſio ſemel acquiſita omnem ſufficientiã voluptatis, & gaudij plenitudinẽ generat in vidente, omne deſiderium ſine diminutione ſuperans, ſine faſtidio ſatians, ſine anxietate innovans, & inflãmans. Veritas igitur eſt ſummum bonum, ſimiliter & juſtitia. Summum ergo bonum de terra ortum eſt, quando veritas de terra orta eſt: & ſummum bonum de cęlo venit, quando juſtitia de cælo proſpexit. Quòd autem *Ioann. 14.* Chriſtus ſe in Evangelio veritatẽ appellat, & nõ juſtitiam; hoc ideo fecit, vt arbitror, quia nomũ iuſtitię aliquid innuit rigoris & vindictæ: & quia Chriſtus iudicari venerat, non iudicare; non miniſtrari, ſed miniſtrare; non ferire, ſed parcere; miſereri, non vindicare; blandiri, nõ terrere: ideo nil ſibi attribuere voluit, quod auſteritatem ſonaret: ſed quod totum eſſet pacis & indulgentiæ, ſuavitatis, manſuetudinis, & pietatis: ideo ſe non juſtitiam appellauit, ſed viam & vitã. Apo- *1. Corin. 1.* ſtolus tamen dicit eum factũ nobis à Deo ſapientiã, iuſtitiã, ſanctificationẽ, & redemptionem: quæ ſic exponit. Sapientia in prędicatione, juſtitia in converſatione, ſanctificatio in peccatorum remiſſione, redemptio in morte. Pſalmiſta vero ſciens proprium eſſę juſtitiæ & mereri & reddere, & à ſolo Chriſto noſtrum eſſe meritum vel pręmium, ipſum juſtitiam appellauit. Chriſtus autem pro hoc ſolo nomine hæc duo poſuit, viam & vitam, dicens *Ego ſum via, & veritas, & vita.* *Ioann. 14.* Via propter meritum, vita propter pręmium, veritas propter vtriuſque complexum. Via juſtitię, veritas doctrinæ, vita lætitiæ, Via virtutis, veritas ſermonis, vita beatitudinis. Via ſine offendiculo, veritas ſine nubilo, vita ſine tædio. Via, quę nec impeditur nec polluitur; veritas, quę nec mentitur nec fallitur; vita, quę nec læditur nec finitur. Via quę dirigit, veritas quę corrigit, vita quæ regit, Dirigit actus, corrigit exceſſus,

regit affectus. Via juſtis per exemplum, veritas impiis per judicium, vita Angelis per ſemetipſū. *Joan 5.* *Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo: & poteſtatē dedit ei judicium facere quia filius hominis eſt.* Igitur Chriſtus via in hoc ſæculo, vita in futuro, veritas in vtroque: hic promittens, illic dans: hic minans, illic faciens. Et hæc dicta ſunt pro veritate quę de terra orta eſt: nunc de terra videamus de qua ipſa orta eſt. *Veritas,* inquit, *de terra orta eſt.* O quàm verum eſt, quod vulgò dici ſolet, de terra venit bonum! Sed quænam eſt hæc terra? Duo namque terrarum genera in ſcripturis legimus. Eſt enim terra maledicta, deſerta & ſterilis: & eſt terra benedicta, fructifera, & pinguis. De *Gen. 3. Pſal. 88.* prima eſt illud. *Maledicta terra in opere tuo:* de 2. *Benedixiſti Domine terram tuam.* Primum genus *Terra maledicta triplex.* triplex eſt, nam maledictarum terrarum alia eſt terra, quam formidamus; alia, quam calcamus; alia, quam portamus. Prima eſt infernus, qui à propheta dicitur *terra oblivionis* ideſt vltra quam nulla eſt. Terra verè maledicta, plena peccatis, & tormentis, reatibus & cruciatibus: cujus omnis culpa irremiſſibilis, omnis pœna interminabilis, omnis fletus inconſolabilis, omnis fœtor intolerabilis, omnis ſtridor implacabilis, omnis ardor inextinguibilis, omnis vermis immortalis. Hæc eſt terra mortuorum; in qua quidquid eſt, contrarium eſt vitæ. Secunda terra eſt illa communis, quam terimus, maledicta in opere Adæ: cujus omnis fructus naturaliter eſt maledictus; ſicut teſtatur Veritas in parabola de ſeminante, vbi *Luc. 8.* ait. *Quod autem cecidit inter ſpinas, hi ſunt qui audiunt: & à divitiis & voluptatibus hujus vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructum.* Conſtat autem, omnes terrenas divitias de fructibus terræ eſſe, vt eſt frumentum, vinum, & oleū, aurum, & argentum, & lapides pretioſi: & cætera hujuſmodi. Si ergo bona terrena ſpinæ ſunt, ipſa mala qualia ſunt? Quomodo autem ſpinæ non ſunt: quæ adveniendo, vehementer; manendo, vehementiùs; abeūdo, vehementiſſimè pungūt? Nam cùm multa ſollicitudine, & labore plurimo acquirantur, cum timore cuſtodiuntur, cum dolore amittuntur. Et quoniā cunctis terrenis fructibus maledictio originaliter ineſt, propter peccatum Adæ, idcirco ſancta & catholica inſtituit *Benedictio ciborum cur fiat.* Eccleſia, quam inſtitutionē ab ipſo Domino habet, vt quoties ad menſam accedimus de terrenis fructibus reficiendi, priùs Deo agamus gratias, & nomen ejus ſanctum ſuper nos invocantes, & ſignum vivificæ crucis, quaſi ligni vitæ contra lignum vetitum facientes, maledictionem benedictione pellamus, & securè iā deinceps jam mundatos & ſanctificatos ſumamus eos cum timore Domini, poſt de perceptis divinis muneribus ipſi largitori gratias acturi. Nam qui ſine benedictione & oratione præmiſſa, tamquam jumenta vel pecudes terrenis fructibus devorandis incumbunt, ſæpè mortem corporis & animæ occaſionaliter in eis accipiunt: ſicut illa Sanctimonialis, quæ mordendo lactucam diabolum momordit ſedentem ſuper eam: ex quo morſu mox in furorem verſa eſt: vt teſtatur beatus Gregorius *Grego. dial.* in libro Dialog. Sic & Tarquinius ille, qui beatum Silveſtrum incarcerari juſſerat, de oſſe piſcis faucibus hærente ſtrangulatus eſt. Sic & ille dives qui ſedebat ad menſam regis Angliæ, quem rex ſuſpectum habebat de morte fratris ſui, cum teneret offam in manu, & diceret ad regem, Domine mi rex, ſi ego reus ſum vel conſcius de nece fratris tui, numquam offam iſtam poſſim transglutire, quin ſuffocer ab ea, quo dicto miſit offam in os ſuum, quæ cùm ad guttur veniret hæſit; mox oculos ille invertens cecidit mortuus ſuper menſam. Idcirco beatus Benedi- *S. Benedict. c. 43. Regulæ.* ctus præcipit in regula, ne quis ante horam ſtatutam aliquid præſumat cibi vel potus. Quod non benè obſervavit infelix ille monachus, qui cùm frixuras quaſdam deferret in refectorium, abſtractus & illectus à propria gulæ concupiſcentia, vnam earum tamquam canis rabidus curſim devoravit; & mox tantam libidinis in carne ſua ſenſit prurigine, vt quoniam aliter deſiderium ſordidum implere non poterat, quod dictu quoque nefas eſt, manuali actu genitalium ſemen effunderet; quod antea numquam illi contigerat. Verè huic miſero convenienter aptatur illud Judæ infelicis elogium. *Et poſt buccellam introivit* *Joan. 13.* *in eum Satanas.* Nec mirum ſi enim protoplaſti in fructu paradiſi, qui vtique non erat maledict⁹, ſed tantummodo interdictus, propter inobedientiam mortem corporis & animæ occaſionaliter acceperunt: quantò magis timendum eſt, ne fructus terrę maledictæ, qui omnes originaliter maledicti ſunt, nobis malè vtentibus vtriuſque mortis occaſio fiant? Porrò tertia terra, videlicet quam portamus, caro noſtra eſt, & ipſa vtique originaliter maledicta, propter illud. *Gen. 3.* *Maledicta terra in opere tuo.* Hæc enim maledictio non ſolum de terra quam calcamus, ſed etiam de illa quam portamus, intelligenda eſt allegoricè, ſic. *Maledicta,* inquit, *terra in opere tuo,* ideſt maledicta terra, in qua & de qua operaturus es, quærendo in ea vel alimentum vitæ, vel hæredem mortis tuæ. Terra in qua operaturus erat Adam quærendo hæredem, caro erat vxoris propriæ; terra de qua operaturus erat in ea, caro erat ipſius propria. Vtraque ergo caro & maſculi & fæminæ vno maledictionis jaculo letaliter vulnerata eſt, quando ad Adam dictum eſt, *Gen. 3.* *Maledicta terra in opere tuo.* Opus iſtud quid intelligendum eſt, quàm coitus; qui etiam in cōjugali copula maledictionem non effugit, iſtam videlicet, quæ ſequitur, *Cùm operatus fueris terram, non dabit tibi fructus ſuos,* ideſt tales quales datura erat, ſi etiam obediens permanſiſſes? Omnis enim caro quæ ex te naſceretur, ſancta naſceretur, non repugnans ſpiritui, nec concupiſcens adverſus eum, ſed potiùs prorſus eum ſequens ad omnia quæcumque ſancta, quæcumque laudabilia, quæcumque bonæ famæ. Nunc autem ſpinas & tribulos germinabit tibi, quia cum ſtimulo carnis & ardore libidinis; & prologo pudoris, & jactura virginitatis irreparabili, germinabis tu & poſteri tui; & in ſudore vultus tui, ideſt in repugnantiis fortis ſpiritus tui concupiſcentis adverſus carnem tuam, veſceris pane tuo, ideſt mandata mea cuſtodies, juſtitiam perficies, voluntatem meam implebis, pane lachrymarum cibaberis, panem Angelorum in cælo manducabis. Sic igitur terra quam portamus ex neceſſitate maledicto ſubjacet, juxta illud Apoſtoli. *Non enim habitat in me, hoc eſt in carne mea, bonū.* *Rom. 7.* Et iterum. *Prudentia carnis mors eſt.* Et, *Sapientia carnis inimica eſt Deo, legi enim Dei non eſt* *Et 8.* *ſubjecta, neque enim poteſt.* De nulla igitur iſtarum trium terrarum poteſt intelligi, quod dictum eſt, *veritas de terra orta eſt:* ideſt nec de terra mortuorum, quę eſt infernus; nec de terra morientiū,

quæ dicitur terra, vel tellus, ſolum, vel humus: nec de terra mortalium, quæ eſt mortale corp⁹: ſed de terra benedicta, de qua ſcriptum eſt. *Benedixiſti Domine terram tuam*: quæ & ipſa tripliciter intelligenda eſt: ideſt aut de terra deſiderabili, aut de terra exorabili, aut de terra adorabili. Terra deſiderabilis cælum illud tertium eſt, quicquid illud eſt, ad quod Apoſtolus raptus eſt: vbi audiuntur verba ineffabilia, & gaudia inenarrabilia abſconduntur. Iſta verè terra terra benedicta eſt, carens omni maledicto, ideſt pœna & peccato, terra viuentium, in quam quicumque ſemel introeunt ſemper vivunt. Terra fructifera de qua multiplex fructus vſque ad nos deſcendit; ideſt Angelorum viſibiliter apparentium dulcia ſolatia, diuinę legis mandata ſaluberrima, Chriſti viſitatio, Patris teſtificatio, Spiritusſancti vnctio. Angeli apparuerunt vt lex ordinaretur, ſicut ſcriptum eſt. *Lex ordinata eſt per Angelos in manu mediatoris.* Lex ſcripta eſt, vt peccatum notificaretur. Per legem enim notitia peccati: Chriſtus viſitauit nos vt peccatum tolleretur, ſicut ſcriptum eſt. *Ecce Agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi.* Pater teſtificatus eſt, vt in filium crederetur, ſicut ſcriptum eſt. *Ego autem habeo teſtimonium majus Ioanne.* Spiritusſanctus miſſus eſt, vt pro corporali abſentia Domini alius paraclitus credentibus daretur, qui cum eis maneret in æternum, ſicut ſcriptum eſt. *Rogabo Patrem meum & alium Paraclitum dabit vobis.* Væ illis, qui pro nihilo habent terram iſtam deſiderabilem. Qui ſunt autem iſti, niſi qui terram iſtam ſterilem quam calcamus, vel quam portamus, pro magno habent? Si autem hujus terræ deſiderabilis vilipendium & contemptus pro maximo peccato Iudæis imputatur, quibus ſpecialiter terrena iſta bona caduca & tranſitoria promiſſa fuerant, quid de nobis fiet, quibus terrena contemni iuſſa ſunt: cæleſtia deſiderari? Deſideremus ergo, deſideremus, obſecro, terram deſiderabilem, quæ omne deſideriũ ſuperat, omne votum tranſcendit, omne præcellit meritum, omne pretium ad comparationem ſui nihil eſſe oſtendit. Porrò terra exorabilis, id eſt orari digna, & exorari facilis, Maria virgo eſt: terra benedicta, ſanctificata ab vtero, impręgnata à Spiritu ſancto; omni maledictione carens, ſalvo pudore concipiens, ſine dolore pariens, ſine timore moriens, ſine peccato viuens. Hęc eſt terra promiſſionis lacte & mella manãs, id eſt promiſſum nobis Salvatorem generans, humanitate lacteũ, & vita cæleſtem, innocentia candidũ, indulgentia dulcem, miſericordia copioſum, juſtitia inſignem, humilitate parvulum, poteſtate ſublimem: parvum in præſepio infantulum, & amabilem nimis; magnum in cælo, & laudabilem nimis. Hæc ergo terra vaniantẽ ſuper ſe bibens imbrem Sancti Spiritus, pluviam voluntariam, quã ſegregavit Deus hereditati ſuæ, omni benedictione ſpirituali repleta eſt in cęleſtibus in Chriſto, & irrigata tamquã paradiſus Dei, de quo produxit nobis Deus omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuave; & noſtræ redẽptionis pretium in ſtatera crucis appenſum, & fructum triplicem, id eſt formam omnis juſtitiæ & perfectionis exemplum, tamquam lignum vitæ, quod eſt in medio paradiſi: & valde neceſſarium potentiſſimæ interceſſionis auxilium, tamquam fontẽ, qui dividitur in 4. loca vel tẽpora: primò in lapſu culpæ, vt ſtatim reſurgamus per pœnitentiam 2. in ſtatu innocentiæ, ne denuo corruamus per culpam, 3. in egreſſu animæ, vt eruamur à rugiẽtibus præparatis ad eſcam, 4. in prolatione ſententiæ, vt minùs longam vel aſperam, quàm meruim⁹, pœnam purgatorij ſentiamus O verè terram fertilem! quæ tantos & tales fructus affert. Hæc eſt terra viuentium, id eſt pœnitentiũ. Sicut enim peccatum cùm conſummatũ fuerit, generat mortem: ſic pœnitentia cùm conſummata fuerit, vitam reſtituit. Nam in quacũque die peccator ingemuerit, ſalvus erit. Et ſicut anima quæ peccaverit, ipſa morietur: ſic cùm averſus fuerit impius ab impietate ſua quam operatus eſt, & fecerit judicium & juſtitiam; vita viuet, & non morietur. Nolo, inquit, mortem peccatoris: ſed vt cõvertatur, & vivat. Beati viuentes, qui in hac terra plantati ſunt, famam & inopiã deinceps non paſſuri: beatiores autem, qui de hac terra fecundati ſunt, & in ejus poſſeſſionem jam miſſi, nullas deinceps calumnias vel hominum vel dæmonũ audituri. In hac terra plantauit Ciſtercienſes, qui magnæ huic Dominæ faciunt homagium, & eius ſervitutem perpetuam profitentur. Hanc enim ſolã ordo noſter in aduocatam elegit, quæ omnes ſuas Eccleſias in illius nomine intitulatas decreuit. Hanc autem terram in feodum accipiunt, & in ejus poſſeſſionem mittuntur, qui in noſtro Ordine cum bona conſcientia defunguntur. Sicut autem huic Reginę ſecuritatem facimus de ſuo ſeruitio in profeſſione noſtra, ſic & ipſa nobis ſecuritatem facit de feodo noſtro in charta ſua, id eſt in brevibus, quæ fiunt pro defunctis: vbi dulce nomen Mariæ, & ejuſdem inviolabilis ſigilli cõfirmatio hoc modo recitatur. En die obiit frater ille monachus vel converſus ſanctæ Mariæ de Fremont. Hujus ſolius inſtrumenti recitatio omnem calumniantis improbitatem reprimit, omne os loquentium iniquitatem obſtruit, omnem litem dirimit, omnẽ poſſeſſionem evincit. Et ſciendum, quod hæc terra de qua veritas orta eſt, etiam cœlum illud poteſt intelligi de quo juſtitia non proſpexit. Cælum per ſublimitatem vitæ, per munditiam & puritatem corporis & animæ, per ſerenitatem conſcientiæ, per duo magna luminaria, id eſt magna exempla vtriuſque vitæ, actiuę ſcilicet & cõtemplatiuæ. Solium excelſum per arduam novitatem virginitatis propoſiti, elevatum per ſingularitatem ſpiritualis doni, ideſt fecunditatem vteri; ſtellatum tot ſydęribus quot illuſtratum virtutibus, quot gratiarum dotibus picturatũ. Sed iam de terra adorabili videamus. Hæc eſt humanitas Chriſti, quam adorabilem appello, propter illud Pſalmiſtæ. *Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt.* Hæc eſt terra ab omni maledictione peccati libera, quia peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus. Hæc eſt terra omni benedictione plena, de cujos plenitudine omnes accipimus. Cui datus eſt ſpiritus, non ad menſuram, ſicut adoptatis; ſed ad cumulum, tanquam vnigenito. Tota paternæ vnctionis pyxide ſuper eum effuſa, iuxta illud. *Vnguentum effuſum nomen tuum.* O nomen odoriferum tota plenitudine cæleſtis balſami delibutũ! ô nares fœtidiſſimas, & mortali polipo obturatas, quę ſuavitatem hujus odoris tam largè diffuſi non ſentiunt: quam plane quiſquis ſenſit, poſt eum, vel potius in ea currit, ſicut illæ quę dicunt. *Trahe nos poſt te, curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Hoc eſt terra promiſſionis nobis ab initio.

Pſal. 98.
Galat. 3.
Ioan. 1.
Ioan. 5.
Ioan. 14.
Ciſtercienſes B Virginis cultui addictiſſimi.
Pſal. 98.
Cant. 1.

in tantum vt ab eo nec poſt mortem poſſit ſeparari: ſicut ſcriptum eſt, *Apoc. 14.* Opera enim illorum ſequuntur illos. Hinc eſt quod incarnata Dei ſapientia cùm in peregrino carnis hoſpitio tandem pateretur eſuriem, & tentaretur à diabolo de lapide conuertendo in panem, reſpondit. *Mat. 4.* *Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Dicens autem nõ ſimpliciter *in verbo*, ſed addens *in omni*; ſignificat plura ferculorum genera ſub vno verbi pabulo contineri. Eſt enim verbum, vt panis confortans; & eſt verbum, vt caro roborans; & eſt verbum, vt vinum cor lætificans, & mentem inebrians audientis. In præceptis panis eſt, in conſiliis caro, in promiſſis vinum. In primis eſt neceſſitas, in ſecundis voluntas, voluptas in tertiis. Sine pane omnis menſa inops eſt: ſine præceptorum obſeruatione non conſtat ſalus. Sine carne autem poteſt quidem cœna duci, quamuis ex illa multo ſit ſplendidior. Similiter ſine conſiliorũ ſuſceptione poteſt quidem ſalus acquiri, ſed ex illa multo copioſior acquiritur. *Quibus cẽtuplum promittatur.* Solis enim conſiliorum ſuſceptoribus promittitur centuplum, præter vitam æternam; quod eſt quaſi quædam carnis pinguedo. Portò vinum promiſſorum illud eſt, de quo dicitur in vulgari prouerbio; *Omnis Religio ſentit cum bono vino*: quia omnis verè religioſus illud vinum optimum concupiſcit. De quo dicit Architriclinus ad ſponſum. *Ioan. 2.* *Tu autem ſeruaſti bonum vinum vſque adhuc.* Et de quo dicit Pſalmiſta. *Pſal. 35.* *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ; & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Cũ igitur verbum Dei verus ille cibus ſit, quo nutritur anima, vegetatur, & viuit: profectò cõſtat quod ex ſolo auditu verbi nemo vitam conſequitur, ſed omnino neceſſe eſt, vt verbum mãducetur, ſicut ipſa veritas incarnata dicit. *Ioan. 6.* *Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem non habebitis vitam in vobis.* Hoc eſt enim illud mãna, quod nobis hodie datur ad manducandum. Ad manducandum, inquam, non ad perdendũ, non ad ſpectandum, non ad portandum, non ad vendendum, non ad reſeruandum. Perdit auditor obliuioſus, ſpectat lector curioſus, portat factor nimioſus, vendit calator ambitioſus, piger & faſtidioſus operator reſeruat. Quicquid autem de manna reſeruatur in craſtinum, vermes creat ex ſeipſo: quia quidquid de mandatis Domini in præſenti per negligentiam relinquitur imperfectum, conſcientiam torquebit in futuro. Vnde ſcriptum eſt, quod nec vnum iota, nec vnus apex *Mat. 5.* præteribit ex lege, quin omnia impleantur: ſubeundi, vel conſectando vitam factoribus, vel pœnam contemptoribus inferendo. Hinc eſt, quod Dominus mittens diſcipulos ſuos ad prædicandum, & dicens, *Mat. 28.* *Ite docete omnes gentes, baptiſantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti*, adjunxit. *Docentes eos ſeruare omnia, quæ mandaui vobis.* Omnia, inquit, non autem partem, vel medietatem. Cum igitur quidquid de manna fiat nil proſit facienti, niſi illud comedat, væ omnib⁹ qui colligunt manna nec comedunt: væ qui cõſiderant vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo, & abeuntes mox obliuiſcuntur quales ſe viderint. Væ qui hodie accedũt ſicci ad roſtum, & ſicci recedũt: remanentes ad pluuiam aridi, ad ſolẽ cæci, ad rorem aſperi, ad menſam jejuni: & inter Angelicas, quas hodie cœlum melliſluum, imò mannifluum rorauit eſcas, miſeri fame pereunt, & inedia conſumuntur. Beati autem, qui ſic cæleſte manna colligunt, vt comedant: beati qui panem Angelorum manducant: beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Cuſtodiunt videlicet tamquam panem, qui numquam melius cuſtoditur, quàm cum comeditur; multis enim ſubjacet periculis antequam comedatur: at poſtquam in ventrem comedentis receptus eſt, mox ab omni periculo ſecurus eſt: nec eſt jam quod ei timendum ſit à fure vel à mure, à cane vel à vetuſtate; à fure ne ſurripiatur, à mure ne corrodatur, à cane ne diripiatur, à vetuſtate ne muſco corrumpatur. *Panis optimè cuſtoditur, cùm comeditur.* Fur eſt tentatoris calliditas, mus eſt concupiſcentiæ carnalis improbitas. Canis aduerſitas moleſtans & affligens: ſuperbia & inuidia vetuſtas eſt conſumens. Nec immeritò iſta duo vitia ſub nomine vetuſtatis expreſſi, quibus inter cetera mala nullum vel ad ortum antiquius, vel perniitioſius ad corrumpendum. Hæc ſunt enim primogenita Ægypti, ideſt prima vitia diaboli tenebrarum principis: quorũ primum ortum eſt in cœlo contra ipſum creatorẽ, ſecundum in paradiſo contra primum hominẽ. *Quæ ſunt Ægypti primogenita.* De quorum primo eleganter ait Philoſophus. *Superbia, nihil à te accipere libet; quicquid das corrumpis.* *Seneca.* Et Poëta.

Inquinat egregios adjuncta ſuperbia mores. *Claudianus*

De ſecundo Salomon. *Vita carnium ſanitas cordis: putredo oſſium inuidia.* Ad hoc ergo, vt hodiernum manna totũ comedatur, per ſingula Gomor, ideſt vt verbum Domini bene cuſtodiatur ab auditoribus, neceſſarium eſt quadripertitum remedium contra prædicta quatuor pericula: ideſt contra furem prudentia vigilans, contra murem temperantia refrænans; contra canem fortis patientia, vel patiens fortitudo: contra duplicem vetuſtatem caritatis perfectio, quæ nec inflatur contra ſuperbiam, nec æmulatur contra inuidiam: ſed benigna & humilis occidit hãc & illam. Sed jam quod de hoc manna dante Deo collegimus, in panes laicus transformemus. Vulgò dicitur, jejunus ſtomachus non eſt faſtidioſus; quod Poëta ſic dicit.

Jejunus ſtomachus rarò vulgaria temnit.

Vt enim ait Cicero, omnes cibi & potus deſideriis condiuntur. Ptolomeo peragranti Ægyptũ comitibus non conſequutis, cùm eſurienti panis cibarius in capſa oblatus eſſet, nil viſum eſt illo pane iucundius. Darius in fuga cùm aquam turbidam & cadaueribus inquinatam bibiſſet, negauit ſe vnquam bibiſſe iucundiùs. Lacedæmonij fame & labore cibos ſuos condire ſolebant. Hæc ſunt cõdimenta Ordinis noſtri. Idcirco ſãcta & vniuerſalis Eccleſia à Spiritu ſãcto edocta, ſalubriter & ſapienter inſtituit, vt ante Natale *Jejuniũ Aduentus.* Domini per totum Aduentum jejunia celebrentur: volens nos afferre ventres vacuos ad menſam epularum cæleſtium nobis hodiè præparatam. Nam ſi ventres plenos ad eam afferremus, aut eaſdem reſpueremus delicias, aut illas ſumẽdo cum faſtidio, ſaporem quem afferunt perderemus; quia vt ſolet dici terris mica paſtam ſapit. Fratres, Deus cùm feciſſet Angelum & hominẽ, tantùm dilexit hominem, vt eum exptueret dapibus Angelicis educare: ſed quia ſapientia ſapienter agit, noluit ei à principio cibum dare tam ſolidum: quia humanæ nouitatis infirmitas adhuc penè edentula exercitatos ſenſus nondum acceperat ad eum maſticandum. Quod & ipſe Deus probare per experientiam non diſtulit: nã cùm dediſſet homini mandatum ad portandum

facillimum, ille novitate ſuæ fælicitatis ebrius, portare illud non potuit: ſed diuinæ voluntati, cui obtemperare cibus Angelorum eſt, voluntatem vxoris præpoſuit: nec mortis potentatæ minis terribilibus à tanta ſtultitia reuocatus. Iniuſto ergo iudicio Dominus hominem priuauit paradiſi delicijs: quibus, quamuis magnæ ſint, altiores præpoſuerat, ideſt diuinam facere volũtatem: Expulſum autem à monte deliciarum in hanc vallem miſeriæ, permiſit vt miſericors ad miſeriarum ſolatium mundanis vti voluptatibus: quas tamen interdum multo calamitatum ſale miſericorditer aſpergebat. Vnde homo redimendus tandem fatigatus ſuis iniquitatibus cæpit deſiderare iuſtitiam, vicatim eam per ora Prophetarum infatigabilibus deſiderijs inclamando. Quod pueri noſtri ſignificant, cum nocturnis vociferationibus natale Domini tripudiantes inclamant. Horum tandem clamoribus excitat Pater miſericordiarum oppurtuno tempore panem miſit Angelicum: tunc ſcilicet cùm jam mundus cæperat faſtidire terrenum. Nam & òlim in deſerto filij Iſraël non ante ſuſcipere meruerunt rorulentam pluuiam panis Angelici,

Exod. 16.

donec illis cibi Ægyptij quos ſecum tulerant defecerunt. Sed & poſtquam peruenerunt ad terram promiſſionis, mox vt cæperunt veſci de fructibus terræ, panis cæli eis defecit. Beatus, cui deficit panis terrenus, ne panis Angelicus ei deficiat. Beati, qui terrenis euacuantur dapibus, vt repleri cæleſtibus mereantur. Nihil enim ſic meretur repletionem cæleſtium, vt voluntariè ſuſcepta propter hanc evacuatio terrenorum.

Mat. 5.

Beati, inquit, *pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.*

Luc. 6.

Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur: è contrario autem. *Væ vobis divitibus, qui habetis conſolationem veſtram.* Hoc ipſũ & Eccleſiaſtica demõſtrat Inſtitutio, quę neminẽ niſi ieiunum ad Sacramẽtũ altaris permittit accedere: niſi fortè repentino alicujus infirmitatis periculo prægrauetur. Nam & Eliſeus noſter non niſi vaſa vacua ſpiritualis olei largitate perfundit: & Pſalmiſta ſaturitatem panis Angelici non niſi pauperibus repromittit,

Pſal. 21.

dicens. *Edent pauperes & ſaturabuntur.* Pauperes enim ideſt ſæculi contemptores, ait Gloſſa interlinearis. Quiſquis ergo per hoc aduentuale jejunium à carnalibus deſiderijs ſe euacuauit, ſecurus ad delicias panis Angelici nobis hodie appluentis accedat. Hoc eſt enim manna illud hactenus abſconditum, ſed hodie in carne manifeſtatum, Sermo ſcilicet diuinus, cuius comeſtione admodum delectabili, ideſt operatione prędulci, illi beati ſpiritus & vitam, & beatitudinem conſequuntur. Ex tali nimirum edulio cõfirmati ne cadant, roborati ne langueant, animati ne tepeſcant, & ne vltra eſuriant ſatiati. Huius tamẽ mannæ duplex eſt pluuia, vna ſub ſpecie verbi puri corporaliter ab hominis prolati, altera ſub regia carnis humanæ trabea. Qualiter ad nos hodie de virginalis aulæ pluvia mannæ ſecretiore thalamo proceſſit. Pulchrè autem ſermo diuinus manna nuncupatur, nomen interrogatiuum vel potius admirativum loco proprij vel appellatiui ſortitus, a repentinæ ſcilicet admirationis euẽtu: quia cùm primum filij Iſrael rorulentã pluuiam, vel rorem pruinoſum vidiſſent, dixerunt,

Exod. 16.

Man hu? quod interpretatur quid eſt hoc? quod nomen diuino ſermoni tã prolato ab homine, quã nato de virgine, ſatis conuenienter aptatur: quia nunquam ſic locutus eſt homo, ſicut vterque loquitur, Galilæus eſt enim: vnde & vtrumque loquela ſua manifeſtum facit: & ideo bene appellatum eſt manna, propter admirationem ſingularis efficaciæ & nouitatis inauditæ. Audi potẽtiam ſingularem. *Omnipotens ſermo tuus Domine,* Sap. 18.
à regalibus ſedibus venit Et illud. *Dixit & facta* Pſal. 148.
ſunt, mandauit & creata ſunt Et illud. *Nonne ver-* Ierem. 23.
ba mea ſunt quaſi ignis, & quaſi malleus conterens petram? Audi nouitatem inauditam. *Beati pauperes, Beati qui lugent; Beati qui eſuriunt, Beati qui perſecutionẽ patiuntur.* Man hu quid eſt hoc? Mat. 5.
quis vnquam audiuit talia? ſpeciebus miſeriarum impoſuit nomina beatitudinum. Verè nunquam locutus eſt homo, ſicut hic loquitur. Mundus dicit pauperẽ vbique cadere: ille vero dicit pauperem regem eſſe, & regem cæli. Mundus dicit, mites terram ſuam perdituros, iſte vero poſſeſſuros. Mundus dicit luctum contrarium eſſe cõſolationi: iſte vero meritum eſſe ſempiterni ſolatij. Mundus dicit eſuriem nunquam conuenire cum ſaturitate: iſte verò ſolos eſurientes ſaturandos eſſe. Mundus dicit perſecutionẽ pati etiam propter juſtitiam ſummã eſſe miſeriã; ille verò per talem patientiam perueniendum eſſe ad Beatitudinẽ ſempiternam. Man hu, quid eſt hoc? nunquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic loquitur. Hominibus tres tantum loquelæ notæ ſunt: loquela mundi, carnis, diaboli. Prima ſuggerit ſublimia, 2. ſuauia, 3. maligna. At ſermo Dei cõtra 1. loquelam dicit. *Omnis qui ſe exaltat humiliabitur; & qui ſe humiliat exaltabitur.* contra 2. Luc. 14.
Agite pœnitentiã: appropinquabit enim regnum cælorum Contra 3. *diligite inimicos veſtros.* Contra Mat. 3.
omnes ſimul. *Nolite diligere mundum, neque ea* Et 5.
quæ in mundo ſunt. Man hu, quid eſt hoc? vox 1. Ioan. 2.
mundi quaſi vox Pythonis de humo ſonãtis. Vox autem iſtius eſt quaſi verè vox Dei de cælo tonãtis. Qui enim de terra eſt, de terra loquitur: qui autẽ de cælo venit, ſuper omnes eſt: & quod vidit & audiuit hoc teſtatur. Bene igitur appellatur manna diuinus ſermo, cõtraria loquens carni & mũdo. Dicatur ergo *Et pluit illis manna ad* Pſal. 77.
manducandum. Fratres, non vos terreat nomen iſtud admiratione plenum. Eſt enim manna iſtud ad manducandum ſuauius, quàm facilius ad intelligendũ. Et reuera antequam caro fieret verbum Dei, audibile quidem erat, ſed non mãducabile, niſi forte quibuſdam pauciſſimis, quia perfectiſſimis, qui exercitatus ſenſus habebant ad percipiendum ſolidum cibum, nec jam tanquam mammotreti ſuccis lactis indigebant: qualis erat Ieremias ætate puer, ſed ſenſu Presbyter, qui dicebat. *Inuenti ſunt mihi ſermones* Ierem. 15.
tui, & comedi illos. Et Ezechiel ad quem ſermo factus eſt dicens. *Fili hominis venter tuus comedet,*
& viſcera tua replebuntur volumine iſto, quod ego Ezech. 3.
do tibi. Et aperui, inquit, *os meum, & cibauit me volumine illo: & factum eſt in ore meo ſicut mel dulce.* Poteſt tamen iſta Ezechielis comeſtio, ſaluis alijs intelligentijs myſticis Iudæorũ ſignificare duritiem, qui ſolum corticem rodentes literæ, ad medullam ſpiritus nunquam pertingere meruerunt: verbum ſemper in membrana ſcripta ſed cruda, tanquam teſtam ſine nucleo, paleam ſine grano, pellem ſine carne manducantes. Iſti comedunt verbum corticeum, non carneũ verbũ inflans, non verbum ſanans. Verbũ verberans, non verbum ſanans, ſicut ſcriptum eſt. *Miſit*
verbum ſuum, & ſanauit eos. Quid ergo mirum, ſi Pſal. 106.

ſemper exangues & pallidi ſunt, tam arido cibo refecti? Talis cibus erat lex ſine gratia, culpam tantùm deſcribere ſciens, delere neſciens: potés ad puniendum, impotens ad juſtificandú & indulgendum. At poſtquam parvulus Dei filius natus eſt nobis, ſciens indulgere, & placari facilis: neſciens percutere, & iraſci difficilis: velox ad dandam gratiam, tardus ad ſumendam vindictam; gratia & veritas per IESVM facta eſt, & Verbũ caro factũ eſt. Verè mãducabile factũ eſt, quia per carnẽ dulce & ſuaue, mite & placabile: nec ſolũ manducabile jã adultis, ſed etiã potabile: velut vt ita dicã ſugibile infãtib⁹ recẽs natis liberando eos à culpa, quam non ſponte contraxerunt; per gratiã, quam non ſponte ſuſcipiunt. Manducemus igitur, fratres chariſſimi, mãna verbi Domini, quod nobis pluit Dominus ad manducandum: & manducemus cum aviditate, tamquam famelici: cum ſuauitate, tamquam panem cæli: nihil inde reſervãtes vermi & putredini: ſed totum comedentes, vel abſumentes igni: ſicut &

Exod. 12. de agno paſchali præcipitur, vt nihil ex eo vſque mane relinquatur, ſed vel totũ vicinus aſſumpt⁹ comedat, vel reſiduum ignis abſumat. Beatus, qui panem Angelorum ſic totum manducaverit, vt nihil inde furetur inimicus per eius imprudentiam, nihil inde rodat per intemperantiam, nihil inde mordeat per impatientiã, nihil inde putrefaciat venenũ invidiæ, fermentumque ſuperbiæ nihil corrumpat. Beatæ januæ cæli, quarum apertio tam pretioſam effundit pluuiam! Quàm glorioſæ nubes illæ, quibus diuina mandat indignatio, ne pluant ſuper indignos hunc imbrẽ! Ipſæ ſunt januæ, quæ & nubes, Doctores ſcilicet Eccleſiæ, & ſancti quilibet prædicatores: qui januę dicũtur, ab exemplo vitæ laudabili; nubes, ab humore ſuſpenſo verbi. Iſtę januæ aperiuntur, quãdo eis docendi gratia copioſa confertur, ſicut de ipſo fõte gratiarum Scriptura proteſtatur, dicẽs.

Mat. 5. *Et aperiens os ſuum, docebat eos, dicens, Beati pauperes ſpiritu*, &c. Clauduntur autem, quando nõ reſeratis primò portis juſtitiæ, aut contemptibiliter aliunde profluit, aut omnino non effluit imber doctrinæ: cũ cujus vita deſpicitur, reſtat, vt prædicatio contemnatur. Sed hæc dicta ſunt de prima pluvia cęleſtis mannæ, ſecundùm quod ſignificat totam viuificam Diuini Verbi humano ſubminiſtratum obſequio. Nunc de ſecunda videamus, per quã deſignatur Incarnati Verbi deſiderata præſentia de Virginali vtero hodie adveniens, tamquã roris pluuia de cælo cadens, ſicut

Exod. 16. ſcriptum eſt. *Mane jacuit ros per circuitum caſtrorum: cumque operuiſſet ſuperficiem terræ, apparuit in ſolitudine album, in ſimilitudine pruinæ minutum, ſicut ſemen coriandri, & quaſi pilo tuſum.* Et vide, quàm meritò appellatum ſit manna Verbũ Incarnatum: quippe poſitum in ſignum, cui ferè ab omnibus erat contradicendum. Nam cõceptus eſt Ieſus Chriſtus de Spiritu ſancto. Cùm ergo deſpõſata eſſet mater Ieſu Maria Ioſeph, & inventa eſſet ab eodem habens in vtero de Spiritu ſancto, dixit idem Ioſeph, Quid eſt hoc? Ego cõſcius ſum virginitatis huius: vnde ergo habet in vtero? Natus eſt idem Ieſus de Virgine Maria, & dixit omnis mundus, Quid eſt hoc? Quando iſta virgo & mater eſt, generationem iſtã quis enarrabit? Vnde & Eccleſia canit. *Quando natus es ineffabiliter ex Virgine.* Annunciatus eſt natus idem Saluator paſtoribus ab Angelo, cum tali ſigno.

Luc. 2. Inuenietis infantem pannis inuolutum, & poſitum in præſepio. Et omnes qui audierunt mirati ſunt de his, quę dicta erant à paſtoribus ad ipſos: & dixerunt, quid eſt hoc? quomodo poteſt iſte jacens in præſepio Saluator eſſe mundi? Indicatus eſt à ſtella Rex eſſe Iudæorum, & inquiſitus à Magis tamquam Rex eorum. & dixit Herodes, quid eſt hoc; nonne ego ſum Rex Iudæorũ? Circumciſus eſt octauo die, tãquam è ventre matris aliquid attuliſſet ſuperfluum, & dixit diabolus, quid eſt hoc; quid pertinet circumciſionis remedium ad filium virginis, ne dicam ad Dei filium? Redemptus eſt quadrageſima die oblatione auium, tamquam ipſe in Adam cum ceteris eſſet vẽditus ſub peccato. & dixit iterum diabolus: quid eſt hoc; quomodo iſte Redẽptor eſt, ſicut ait Simeon, qui vt alij infantes oblatione redẽptus eſt?

In hac autem ſententia diligenter notanda eſt multiplex mannæ commendatio, ab opportunitate temporis, à largitate muneris, à ſuauitate roris, ab vtilitate comeſtionis; *Mane*, inquit, *jacuit ros.* Mane, id eſt in initio novæ lucis, poſt tenebras veteris ignorantiæ & iniquitatis, nondũ tamen in plena luce, Iudæorum adhuc populo claudicante. Hinc eſt illud. *Quaſi diluculum præparatus eſt egreſſus ejus.* In diluculo eſt quaſi quędam commixtio tenebrarum & lucis; ideo Salvatoris adventus pulchrè diluculo cõparatur: quia etſi novam lucem fidelibus attulit, non tamen ab infidelibus non receſſit, juxta illud Iſaiæ, *Venit mane & nox.* Quaſi enim mane & nox ſimul venerunt, quando & Gentes acceſſerunt ad lumen fidei, & Iudæi increduli in ſuis tenebris remanſerunt. Nam lux in tenebris lucet, ſed tenebrę eam non comprehenderunt. In hoc ergo mane jacuit, id eſt pauper & deſpectus advenit. Pauper enim vbique jacet. Verè jacuit, qui ad naſcendum virginem pauperculam in matrem elegit, non Reginam, vel Principiſſam: rigorem frigoris, & hiemis horrorem: non vernã temperiem, vel æſtatis calorem; medium noctuenæ quietis ſilentiũ, non publicum diurnæ actionis tumultum, Bethleem parvulam in millibus Iuda, non vrbem Regiam in tribu Iuda. Verè jacuit, pannis involutus, non ſericis: in præſepio reclinatus, nõ in palatio: terra contentus pro culcitra, fœno pro pluma, ſtabulo pro aula, cęlo pro aulæo. Iacuit, inquit, ros, id eſt contemptibiliter natus Ieſus Dei filius, mitis & ſuavis, benignus & dulcis, manſuetus & patiens, miſericors & clemens. Ros, id eſt tota Sancti Spiritus vnctione delibutus, vnctus præ participibus oleo lætitiæ. Vnde & ſeipſum Chriſtus Chriſtum antonomaſticè vocari demonſtravit, dicens. *Spiritus Domini ſuper me, eo quod vnxerit me*, ſubaudi, pręceteris excellenter. *Ros.* In rore tria conſideranda ſunt, frigiditas, claritas, ſuauitas. Frigiditas in ſenſu, claritas in aſpectu, ſuavitas in guſtu & tactu: ad ardorem extinguendum, repellendũ tenebras, ad dolorem mitigandum, & tollendum faſtidium, vel appetitum provocandum. Ros iſte de primo habuit pruinæ ſimilitudinem, de 2. albedinem, de 3. ſimile cum melle, ſiue panis oleati ſaporẽ. De primo eſt illud. *Omnem ardorem refrigerabit ros.* De 2. eſt illud. *Ros lucis ros tuus.* De 3. *Ero quaſi ros, Iſrael germinabit ut lilium.* Ros nocte deſcendit: Chriſtus nocte natus eſt. Nox humani generis peccata ſignificat: quæ magis merebantur iram Iudicis, quam clementiam Saluatoris. Per hoc igitur quod Chriſtus natus eſt, ſignificatur, quod gratia vocationis Divinæ non ex meritis, ſed gratis datur, & indignis

Multiplex commendatio mannæ.

Oſe. 6.

Iſai 21. *Mane & nox ſimul in Chriſti ortu.*

Iſai. 61.

Eccli. 18.
Iſai. 26.
Oſee. 14.

Pſal. 102. conferretur, juxta illud. [Non ſecundum peccata noſtra fecit nobis, neq; ſecundũ iniquitates noſtras retribuit nobis.] Itẽ deſcendit ros quietè & ſine ſtrepitu. Similiter omnipotens ſermo Dei à Regalibus ſedibus venit, cùm medium ſilentium tenerẽt omnia: per quod ſignificatur, quòd gratia Dei nullam contradictionem patitur, nullum ſuſtinet impedimentũ, nullo repelli repagulo, nullo valet obice retardari. Itẽ ros ſparſim deſcẽdit. Similiter natiuitas Chriſti quaſi per mundum ſparſa eſt, quando Chriſtus in Iudæa natus eſt per carnem; ſed non in ea natus per fidem. In Oriente verò Magis annunciatus per ſtellam, quaſi ibidem fide natus, & ignotus carne. Vnde ſcriptum eſt de rotis hujus pluvia ſparſim decidẽte.

Amos 4. *Plui ſuper vnam ciuitatẽ, & ſuper aliam non plui: pars vna compluta eſt, & pars ſuper quam non plui, aruit.* Cui ſimile eſt illud. *Iacob dilexi, Eſau autẽ*
Malac. 1. *odio habui*. Et illud. *Ergo cuius vult miſeretur, & quem vult indurat*. Ita ros minutatim cadit: quia redemptionis noſtræ ſalutare myſterium nec ipſis Patriarchis & Prophetis totum ſimul & ſemel, ſed particulatim reuelatum eſt. Vnde & Ioãnes præcurſor & Baptiſta, qui pluſquam Propheta ab ipſa veritate appellatus eſt, poſtquam
Ioa. 1. digito eum demonſtrauerat dicens, *Ecce Agnus Dei*, tamen poſtea de ejuſdem redemptionis fine quaſi dubitans interrogat & dicit. *Tu es, qui ven-*
Mat. 11. *turus es, an alium expectamus?* Gratia quoque redemptoris nunquam ſe totã ſimul & ſemel alicui contulit: ſed per augmenta quædam quotidianorum profectuum in electos deſcendere cõ-
Prou. 4. ſueuit, ſicut ſcriptum eſt. *Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſque ad perfectũ diem.* Nemo enim repente fit ſummus: per numeros veniunt iſta gradusque ſuos, vnde & Pau-
2. *Cor.* 9. lus. *Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum præſtabit; & augebit incrementa frugum juſtitiæ veſtræ.* Pulchrè autem ros iſte ab Iſaia ros lucis appellatur: ros vt refrigeret; lucis, vt illuminet, Refrigeret concupiſcentiam mali, illuminet ignorantiam boni. Ros lucis irrigans & irradians, impinguãs & illuſtrãs.
Exod. 16. Irrigans ſiccitatem, irradians cæcitatem; impinguans affectum, illuminãs intellectũ. Sequitur, *Per circuitum caſtrorum* ideſt caſtè & ſobriè & piè viuentium. Nam caſtrum dicitur à caſtrando; quod autem dicitur, *Per circuitum*, illud innuit,
Pſal. 144. quod alibi dicitur. *Suauis Dominus vniuerſis.* Et iterum. *Propè eſt Dominus omnibus inuocantibus*
Et 124. *eum.* Et illud. *Montes in circuitu eius, & Dominus in circuitu populi ſui.* Non eſt enim perſonarum acceptio apud Deũ: ſed in omni gente qui timet Deum acceptus eſt illi. Igitur in *mane* feſtinatio auxilij, in *jacens* perutilis, ſed contempta facilitas exempli. In rore ſuauitas remedij, in caſtrorum circuitu dantis liberalitas, & accepturi
Eccli. 43. dignitas demonſtratur. De primo habes. *Medi-*
Iob. 12. *cina omnium in feſtinatione nebulæ.* De ſecundo.
Mat. 11. *Lampas contempta apud cogitationes diuitum.* De
Iac. 1. tertio *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* De quarto, *Siquis veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à Deo; qui dat omnibus affluenter, & non improperat.* Item. *Hoc erit pactum inter me & te, & ſemen tuum poſt te. Circumcidetur ex vobis omne*
Geneſ. 17. *maſculinum* &c. Ad primum inuitamur, cum di-
Prouerb. 3. citur. *Ne dicas amico tuo, vade & reuertere, & cras dabo tibi, cùm ſtatim poſſis dare.* Ne tardes cõuerti ad Dominum, & ne differas de die in diẽ. Qui non eſt hodie, cras minùs aptus erit. Qui nõ renuntiauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt *Luc.* 14.
meus eſſe diſcipulus. At hodie fæcunda virtutum paupertas fugitur, hoc eſt manna jacens ſuper faciem terræ. Ad tertium cum dicitur, *Eſtote mi-* *Luc.* 6.
ſericordes, ſicut Pater veſter miſericors eſt. Item. *Be-* *Mat.* 5.
ati mites: quoniam ipſi poſſidebũt terram. Item. *Ha-* *Marc.* 9.
bete pacem inter vos. Ab hac vnctionis ſuauitate omnes dicuntur Chriſtiani. Porrò ad 4. inuitat nos qui dicit. *Qui parcè ſeminat, parcè & metet;* 2. *Corin.* 9.
qui autem ſeminat in benedictionibus de benedictionibus & metet. Itẽ. *Non ex triſtitia aut ex neceſſitate. Hilarem enim datorem diligit Deus.* Fratres, Pater miſericordiarum dando nobis filium vnigenitum, in hoc dono quaſi valde prodigus extitit, cum de illo pluuiam fecit, effundens illã non in Bethleem, ſed in circuitu caſtrorũ, ideſt Eccleſiæ militantis. Chriſtus enim ſecundũ quod homo, cum in Bethleem natus eſt, ſecundum quod Deus vbique naſci incipit, vbi incipit adorari, ſicut ſuperius de Magis diximus. Denique per huius mannæ pluuiam fides Catholica, quę eſt de ſacramento altaris, maximè cõmendatur. Idem enim Agnus, qui immolatur in hoc loco, ſacrificatur in toto mundo. Idem panis, qui hic comeſtus eſt à populo, ipſe qui hodiè nihilominus ab eo comeditur, & qui cras ſimiliter comedetur. Ipſe enim dixit, *Ego ſum panis viuus, qui* *Ioan.* 6.
de cælo deſcendi. Quia panis eſt, comedi poteſt, atque comedentem reficere: ſed quia panis viuus eſt, nec reficiendo poteſt deficere, nec comeſtus conſumi. Vnde beatus Andreas de hoc agno dicit, quòd poſtquam à populo comeſtus eſt, integer tamen perſeuerat & viuus. Et beatus Ambroſius in orat, quæ inter cantandum Miſſã *Orat. Ambroſ. ante Miſſam.*
à ſacerdote ſedente dicitur. [Panis pulcherrime, panis munde, panis viue, panis ſancte, panis candidiſſime, habens omne delectamentum, & omnem ſuauitatis ſaporem: qui nos reficis ſemper, & in te nunquam deficis: comedat te cor meũ.] Hæc enim oratio falsò intitulatur in quibuſdam Miſſalibus ſub nomine beati Auguſtini. Nam in exemplari Domini Papæ intitulata eſt ſub nomine beati Ambroſij, cuius & floridum ſtylum optimè redolet. De hoc pane in altari oblato intelligenda eſt illa oblatio, de qua dicitur in Propheta. *A ſolis ortu vſque ad occaſum magnum nomen meum in Gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.* Quæ oblatio & agnus dicitur, à ſumma innocentia, ab immolatione Deo acceptiſſima, ab expiatione peccatorum perfecta; & panis appellatur à refectione peregrini in via, ciuis in patria. Caro autem non ſolum à veritate carnis humanæ, ſed etiam ab ineffabili humani generis caritate. In hoc igitur pane Verbum, tanquam mica interior, continetur, & latet: caro autem animata, tanquam cruſta exterior, circundat, & cõtinet. Panis verò ſpecies vera ſine ſubſtantia, tanquam flos quidã ſimilæ, ſed ſparſus apparet, non qui extinguendus ſit, tanquam guſtum impediens: ſed magis appetendus, tanquam appetitum refouens, & deſiderium reaccendens, figuris diſcedentibus; non à vilitate, ſed à omnia claritate ſecretũ. Beatus omnis qui ab iſto rore lucis & illuminatur, vt ita credat; & impinguatur, vt quod credit, diligat, reueteatur, & timeat, & per dilectionem operando comedat, & comedendo viuat. Nam dæmones credunt, nec diligunt; nemo autem diligit qui non credit. Quiſquis autẽ tantæ vnionis Verbi diuini ad humanam carnem luce clarionem

Malac. 1. *Chriſtus in Euchariſtia agnus & panis.*

tionem

nioꝛem potentiam non credit, quiſquis tantæ cæcitatis Dei ad hominem beneuolentiam non diligit, & cæcus & ſiccus eſt: ſine luce & ſine rore, nec cæcitatis perpetuas euiturus tenebras, nec ſiccitatis & famis æternas miſerias euaſur'. Quis enim vel tenuiter rationis capax non videat, quòd Verbum omnipotens humanæ carni inſeparabiliter vnitum, ſicut in ſeipſo & illocale eſt, & impaſſibile: vbique non ſolum potentialiter, ſed

Caro Chriſti in pluribus locis.

etiam ſubſtantialiter exiſtens: ſic etiam carni ſuæ, quam induit, hoc conferre potuit, vt illa & ſacramentaliter in pluribus locis ſimul poſſit exiſtere, & comedentes reficere: & tamen comeſta non deficiat, ſed viua perſeueret, & incorrupta permaneat? ſicut dicitur in Canone Miſſæ: *Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum, in conſpectu diuinæ maieſtatis tuæ: vt quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctū filij tui corpus & ſanguinem ſumpſerimus, omni benedictione cæleſti & gratia repleamur.* Ecce carnē verbi omnipotentia & in cælum deferri petimus, & tamen nos eadem reficiendos eſſe nequaquam dubitamus. Non enim, vt quidā malè intelligūt, hoc de ſola ſupplicantiū deuotione intelligendū eſt: ſed etiam de carne illius, qui dicit, *Hoc vos*

Ioan. 6.

ſcandalizat, ſcilicet quod dixi, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis? Si ergo videritis filium hominis aſcendentem vbi erat prius?* Subaudi, tum putatis non ſcandaliſati ex hoc ſermone meo, ſed potiꝰ ædificari, & rogare Patrē meū, vt caro mea per viaticum, & verbi omnipotentiam, & deferatur ab Angelo in cælum, & vobis nihilominus in ſacramento conuertatur in cibū. Cibum dico non corporis, ſed animæ: nō mortalis, ſed immortalis vitæ. Hæc autē pluuia fratres mei chariſſimi, de vnigeniti facta, quid aliud nobis innuit, quàm, vt nemo auarus ſit in dādo, parcus in ſeminando: quando poteſt facere imbrem copioſum etiam de obolo, vel de quadrāte vno? *Nullus enim paruus eſt cenſus, cuius magnus eſt animus,* ait Leo Papa: *Nec de rei familiaris modo pendet menſura pietatis.* Non enim reſpicit

Leo ſerm. in Quadra.

Deus quantum, ſed ex quanto detur. Ideo vidua pauper duo minuta mittens in gazophilacium,

Marc. 12.

prælata eſt diuitibus, qui ex eo quod abundabat mittebant, mittentes ſed plura retinentes: illa verò dum totum miſit, nihil ſibi retinuit. Vę qui in via Cain abierunt, id eſt poſt auaritiam; rectè quidem offerentes, ſed non rectè diuidentes, dū pauca ſua & peiora Deo dant: ſibi verò meliora & plura, imò ſe totos mammonæ reſeruant. Idcirco non reſpicit Deus ad eos, nec ad eorum munera: ſed eoſdem cum ſuis muneribus maledicit. *Maledictus,* inquiens, *qui opus Domini facit fraudulenter.* Itē, *maledictus doloſus qui habet in grege ſuo maſculinum, & votum faciens, immolat Domino debile.* Fratres omnis largitas præualuit, omnis auaritia ſiccitatē & famem facit. Dico vobis, quod ſi non eſſet auaritia, non eſſet fames in terra. *Deferte,* inquit, *omnem decimam in horreum meum, & ſit cibus in domo mea, & probate me:* ſed hoc, ſi non aperuero vobis cataractas cæli, & effudero vobis benedictionem vſque ad abūdantiam. Quid hic dicent filij Cain, pſeudochriſtiani noſtri: qui decimas quas debent, non ſolum rogati reddere nolunt; ſed etiam excommunicati retinere præſumunt: quando putant miſeri, quòd Deus acceptet munera eorum gra-

Ierem. 48.

Malach. 1.

Malach. 2.

rata, qui violenter eripiūt illi ſua, dum non reddunt debita? Prima namque pars iuſtitiæ eſt reddere quod debes: ſecunda verò tribuere largiter ea eo quòd habes. Quòd ſi rapina quæ fit in res humanas execrabilis eſt, quantò magis illa quæ fit in diuinas! Illa ſimplex rapina eſt, hæc autē ſacrilegium. Beatus ergo qui cum vidua Sareptana de pugillo farinæ facit panes pluere per largā actionem & de lechyto olei vnctionē fluere per largam voluntatem. Hæc autem dicta ſint, pro eo quòd manna pluiſſe dicitur per caſtrorum circuitum. Caſtrorum dico, non ſcortorū. Caſti ſpiritualiter, ſicut caſtrati naturaliter, frigidi ſūt. Ideo eos iſte pruinæ aſſimilatur: quia per factū eius malus ardor extinguitur, qui duplex eſt, carnale deſideriū & odium. Primum incendium reſtringit eos iſte: cum dicit. *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, non mœchaberis: ego autē dico vobis, omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Vnde Hieron. *Væ nobis, qui quoties concupiſcimus toties fornicamur.* Secundū, cū dicit. *Audiſtis quia dictum eſt, non occides, qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autē dico vobis, omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio.* Poterat & hic dicere Hieronym'. Væ nobis, qui quoties iraſcimur, irā, dico, inueteratā; toties homicidiū perpetramus. Omnis qui odit fratrem ſuum homicida eſt. Sanè omnis ardor mundanus extingui poteſt, infernalis non poteſt. Quiſquis ergo per huiuſmodi comminationes incarnati Verbi ab amore vel odio carnali non reſtringitur, iam gehennæ incendiis inflāmatur. Sed iam reliqua de hoc rore lucido percurramus. Sequitur. *Minutum quaſi ſemen coriandri, & quaſi pila tunſum apparuit in ſolitudine.* Minutum dicitur, quaſi diminutum, hoc eſt de magno minus factum, iuxta illud. *Minuiſti eum paulominus ab Angelis.* Et iterum, *Paruulus natus eſt nobis.* Et iterum. *Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemet ipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens.* Coriandrum eſt genus oleris, olus autem cibus infirmi, iuxta illud. *Qui infirmus eſt, olus manducet.* Idcircò per ſemen coriandri humanæ carnis infirmitas accipitur, & olus citò marceſcens, ſicut ſcriptum eſt *Noli æmulari in malignantibus, quoniam vt olera herbarum citò decident.* Igitur in diminutione maieſtatis exinanitio, in coriandri ſemine infirmitatis noſtræ ſuſceptio, in pili tunſione, crucis paſſio deſignatur. Hoc autem tam excellentiſſimum cunctis proponitur exemplū, vt qui magnus eſt dignitate, vel genere, vitâ, vel ſcientia, per humanitatem ſe muniat, Qui fortis viribus, vel potens opibus, per compaſſionem infirmis condeſcendat: qui iuſtus vel innocens, perſecutionem propter iuſtitiam, licet ab inferioribus, pati non renuat. Talis eos & taliter apparuit in ſolitudine. Apparuit, qui primò latebat; benignus, qui terrebat, humanus & homo, qui Deus erat. Apparuit, non in ciuitate, ſed in ſolitudine; non in oppido, ſed in deſerto. Hoc eſt in deſerto, Iudæa videlicet, quæ ore tantum appropinquans ad Dominum, & labiis ſolis eum honorans, ab ipſius cultura lōgè recedebat, corde & opere. Vel in ſolitudine, hoc eſt Eccleſia gentium moribus inculta, vt multi eſſent filij deſertæ, magis quàm eius quæ habebat virū, id eſt quæ legis portabat iugum. Mulier enim viuente viro alligata eſt legi. Apparuit itaque cultor animarum in ſolitudine, vt doceret pigrum agrū

3. Reg. 17

Caſti quaſi caſtrati.

Mat. 5.

Exod 16.

Pſalm 8.

Iſaie 9.

Philip 2.

Rom. 14.

Pſalm. 36.

ſuum colere, & ſtultum vineam ſuam deſertam non relinquere, ſed quæque noxia inde extirpare: ne terra ſæpe ſuperuenientem bibens imbrem & generans ſpinas & tribulos, maledictioni fiat proxima, & eius conſummatio combuſtio ſit.

Tit. 3. *Sermo 1. In Epiphania Domini.*

APPARVIT *benignitas & humanitas Saluatoris noſtri Dei.* Vt teſtatur Iſidorus, duæ ſunt Epiphaniæ, id eſt apparitiones ſiue manifeſtationes Domini. Prima facta eſt paſtoribus Iudæis per Angelum, ſecunda gentibus Magis per ſtellã. *Olim duæ Epiphaniæ.* Vnde antiquitus dicebantur dies Epiphaniarũ omnes dies qui ſunt à Natali Domini vſque ad octauas Epiphaniæ. Sed jam antiquatum eſt nomen prioris Epiphaniæ, tum propter honorabilius magis vocabulum Natiuitatis Dominicæ, tum propter excellentiã apparitionis hodiernæ. Expreſſius enim ſignificatur & humanæ carnis aſſumptio per nomen Natiuitatis, & diuinæ majeſtatis demonſtrata hodiè perſonalis vnio per nomen Apparitionis, ſiue Epiphaniæ. In die quippe Natiuitatis Chriſti de Maria Virgine apparuit aſſumpta carnis infirmitas, ſed non tamen apparuit tam manifeſtè vt hodie aſſumentis Verbi majeſtas. Nuntiat ſiquidem ſaluatoris Natiuitatem multò euidentiùs Angelus paſtoribus, quàm ſtella Magis: ille dulci eloquio, iſta in ſilentio. Veruntamen multò deuotiùs & perfectiùs crediderunt Magi minori nuncio, quàm paſtores majori. Venerunt quippe paſtores de proximo priùs ad regem natum, quã Magi de longinquo. Sed contra legis præceptum apparuerunt vacui in conſpectu Domini ſui, nihil omnino ei offerẽtes: non munus à manu, non munus à lingua, non munus ad obſequia. Quid ergo profuit eis, quòd venerunt feſtinantes, & quòd priùs inuenerunt infantem pannis inuolutum, & poſitum in præſepio; qui receſſerunt infecto negotio, ſaluatore non adorato? Quàm vrbanus eſt ſermo proverbialis quo dicitur, Quid quærit ruſticus ad curiam? quid quæſierunt ruſticiſſimi ad curiam noui regis? *Luc. 2.* *Tranſeamus*, inquiunt, *vſque Bethlehem*: id eſt curſim & in tranſitu eamus & redeamus; non ibi moram faciamus, ſed curramus videre nouum infantem, & recurramus ad noſtrum gregem. Tranſeamus & videamus, id eſt nihil aliud faciamus, niſi tantummodo videre, & [illegible] reuertamur. O infelices, hodie totum eſt tranſire & videre infantem! ſed nonne viſuri & ſaluatorem? ſi autem viſuri, cur non & adoraturi? cur non munera oblaturi? Sed pauperes inquiunt, ſumus. Nihil habemus in marſupio quod offeramus ei. At ſaluator argentum non quærit, nec auro indiget; vos, non veſtra deſiderat. Nemo adeò pauper eſt & tenuis, vt non poſſit offerre fidem ex corde, laudem ex ore, obſequium ex proſtrato in terram corpore. *Chriſto quæ munera offerenda.* Hæc munera mẽdicat à noſtra miſeria ſaluator diues in miſericordia. Si igitur Saluatorẽ quæſiſtis, cur inuentũ non adoratis? ſi non quæſiſtis, cur ad hunc puerum, quaſi ad eum, qui ab aliis nihil diſtet, tam alacriter cucurriſtis? Quid enim magnũ eſt, videre puerum pannis inuolutum, & poſitum in præſepio? & inſignia hæc vobis data ſunt in ſignum Saluatoris, non in ſolam ſtructum rationis. Sic enim vobis dictum eſt, *Inuenietis infantem pannis inuolutũ, & poſitum in præſepio.* Certè vel ex hoc ſolo cognoſcere debueratis, infantem illũ aliquid habere ſupra hominem, quod nuntij Natiuitatis eius ſupra homines erant. Ex iis manifeſte colligitur, paſtores illos Saluatoris ortum eis ab Angelo nunciatum, aut non crediſſe, aut plenè non intellexiſſe. Nam ſi plenè intellexiſſent, procul dubio adoraſſent, ſicut Magi fecerunt; & quidquid illum tanquam verum Saluatorem in Euangelio ſuſcepiſſe legitur, quod Euangeliſta breuiter intimavit, cum dixit. *Et videntes cognouerunt de Verbo, quod dictum erat ad illos, de puero hoc.* *Luc. 2.* Cognouerunt, inquit, de verbo: non ait verbum, ſed de verbo, id eſt partem verbi, nõ verbum totum, hanc ſcilicet partem, *Inuenietis infantem pannis inuolutum, & poſitum in præſepio:* non autem illam partem verbi, quam Angelus præmiſerat dicens. *Natus eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus.* Aut certè, ſi illũ creatorem eſſe crediderunt, non crediderunt illum eſſe authorem ſalutis æternæ, ſed tantummodo temporalis, & terrenæ. Sicut pharisæi reſponderunt ad Dominum interrogantem illos, & dicentem. *Quid vobis videtur de Chriſto, cuius filius eſt? dicunt ei, Dauid. Ait illis Quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum dicens, Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis?* *Mat. 22.* Ex quibus colligitur, quod Iudæi moderni, Meſſiã illum, quem adhuc expectant, non credunt futurum Deum, ſed hominem purum: & ideo ſic nec Saluatorem: aut ſi Saluatorem, corporum tantùm, non animarum; & ad tempus, non in æternum. Quia tamen de iiſdem poteſt excuſari rationabiliter, hyeme namque iſta apparitio Saluatoris facta eſt ad paſtores, & frigidiſſima illorum deuotio, qui apparente ſolummodo paſtoribus, dictum eſt; quod reuerſi ſunt *Glorificãtes & laudantes Deum in omnibus quæ audierant, & viderant, ſicut dictum eſt ad illos.* Poteſt excuſari hæc illorum tepiditas, quòd non procedentes adorauerunt eum, ad quem videndum cucurrerant, ex ætatis ſimplicitate, & vitæ ruſticitate: quia adhuc pueri erant, & rure ſemper nutriti fuerant, & ideò nondum verbum adorandi, vel reuerentiam deferendi habebant. Myſticè tamen credendum eſt, ad ſignificandam de Chriſto cognitionẽ extrinſecam, quæ nihil ſupra hominem in eo potuit æſtimare, nec etiam adorauerunt, ſignificabat futuram incredulitatem, & duritiam Iudæorum, quæ nõ dico infantem pannis inuolutum & poſitum in præſepio, ſed juuenem dæmoniis imperantem, & mortuos ſuſcitãtem de ſepulchro viſuri erant, nec tamen credituri. *Paſtores Iudæorum deſignant infidelitatem.* Adhuc enim Iudæi inueniunt puerum Ieſũ pannis inuolutum, & poſitum in præſepio, id eſt legunt eum in teſtamento veteri verbis ſimplicibus & ruſticanis Prophetarum, & pannoſis figurarum myſteriis inuolutum: ſub quibus nihil aliud credunt latere, quàm infirmæ carnis infantiam, ignorantes incarnati Verbi virtutem, & ſapientiam, ſub eiuſmodi myſteriorum panniculis obuolui. Idcircò illum primi inueniunt in præſepio, tanquam jumenta irrationalia fœnum vel hordeum: nos autem cum Centurione & Latrone illum cognoſcimus in cruce, tanquã mundi pretium; cum duobus diſcipulis in menſa, tãquam panem vivum, & cibum rationalium, cũ Apoſtolis in vrbe bajula tanquam Deum verum. Meliùs ergo erudiri ſunt Magi per ſtellam tacẽtem, quàm paſtores per Angelũ loquentem. Sicut

Mat. 2.

ſcriptum eſt: *Magi viderunt ſtellam, & dixerunt ad inuicem, hoc ſignum magni regis eſt*: quod vtique ſola vnctione magiſtra, non arte aſtrologica cognouerunt, quod breuiter ſic probamus. Omnes ſtellæ, quarum curſus ſub regula redactus eſt, ſimul ab initiò quarta die factæ ſunt: hæc autem ſtella tunc nouiter creata eſt. Non ergo ejus ſignificatio ſub regulis aliarum colligi potuit. Itẽ ſi per artem aſtrologicam poterat agnoſci noua & inuſitata Salvatoris Natiuitas, ergo ad hanc demonſtrandam non oportebat nouam ſtellam creari. Sed propter hoc noua ſtella creata eſt, ergo aut eius creatio ſuperflua fuit; aut omnino impoſſibile erat; Natiuitatem eius per jam factos canones comprehendi. Sicut ergo illa ſolis ecclipſis anomala, quæ facta eſt in paſſione Domini, rationem turbauit omnium canonum, nec inueniri potuit in omnibus regulis Ptolomæi vel Alcandri, vel cæterorum Aſtrologorum, quomodo hoc poſſet contingere, quod tamen contingebat: ſic nec illud inueniri, quomodo noua ſtella Deum natum ex Virgine demonſtraret, quem tamen demonſtrabat. Et ſicut Apollophanes Dionyſij Areopagitæ condiſcipulus & conſcholaris apud Ægyptum, cùm inter ſe confabularentur, & ſecum quærerent de ecclipſi quæ acciderat, non aſtrologicè, ſed quaſi propheticè protulit, illud verbum, aut Deus naturæ patitur, aut elementa mentiuntur; ſic Magi non quaſi mathematici, ſed quaſi prophetæ, ideſt nõ humana ratione, ſed diuina inſpiratione dixerunt; hoc ſignum magni Regis eſt. Veruntamen ex conjecturis artis aſtrologicæ hoc ſcire potuerunt, ideſt vehementer opinari: quia ſicut ſtella illa noua creata erat, ſic & puer cuius erat, nouo modo natus erat. Et ſicut illa ſtella omnibus aliis naturaliter erat excellentior, ſic ille puer omnes alios mortales excellebat. Erant autem in illa ſtellâ quinque notabilia, tempus, locus, motus, claritas, & magnitudo. Tempus, quia de die lucebat, non de nocte; prout vtile erat itinerantibus: locus, quia non in firmamento fixa erat cũ cæteris ſtellis, nec propè firmamentum errabat cum planetis, ſed in ſublunari regione prope terram iter ſibi injunctum peragebat. Motus, quia non mouebatur cum firmamento ab Oriente in Occidentem, nec cum planetis motu contrario ab Occidente in Orientem; ſed motu ſingulari & proprio ab Oriente in Meridiem, ſecundum ſitum Perſidis ad Ieroſolymam. Claritas, quia nõ impediebatur lux eius diurna à lumine ſolis, ſed ſola cum ſole lucebat. Magnitudo, quia altior erat, & altior apparebat omnibus aliis, præter ſolem & lunam. Igitur in claritate eius ſignificabatur, quod ille puer clarior, ideſt famoſior futurus erat omnibus mortalibus. In tempore, ꝙ aliunde, ideſt ex aliis cauſis & meritis famam ſibi facturus erat, quàm cæteri mortales. In magnitudine, quòd altior nõ corpore ſed virtute; non ſtatura, ſed potẽtia, futurus erat cunctis hominibus. In loco, quòd humillimus hominum futurus erat. In motu, quòd contrario modo cunctis peccatoribus victurus erat, & contrariam vitam docturus. Quòd autem ille puer & de Virgine natus eſſet, & ſine virili ſemine, quòd filius Dei & filius hominis eſſet, quòd impaſſibilis, ſecundùm Verbi naturam aſſumentem, & paſſibilis & mortalis eſſet, ſecundum naturam hominis aſſumptam, niſi docente, vt dixi, Spiritu ſancto, omnino per illã ſtellam ſcire non potuit, ſi ſtella

Stella Chriſti ſupra regulas Aſtrologiæ.

In ſtella Chriſti 5 notabilia.

illa locuta non eſt, ſicut affirmare videtur ſanct.⁹ Gregorius. Si autem locuta eſt, & formam pueri habuit, crucem in capite geſtantis, vt videtur velle Chryſoſtomus, qui & ipſe tamen non affirmat fuiſſe; manifeſtum eſt hoc ſingulare miraculum, non ad artẽ Aſtrologicam, ſed ad virtutem referendum diuinam. Sic ergo diuinitùs inſtructi Magi veniunt ad inquirendum puerum, jam pro illo parati mori, quẽ needum poterant intueri. Quid enim clamant per vicos Ieruſalem? *Vbi eſt*, inquiunt, *qui natus eſt Rex Iudæorum*? Paſtores edocti ab Angelo cùm vidiſſent puerũ, nihil dixerunt, nec eum adorauerunt; ſed tantũ in ſilentio aſpexerunt: ſignificantes Iudæos in confeſſione laudis Chriſti mutos & elingues futuros. Iſti autem adhuc Dominum inquirentes, jam fide inuenerant, quem tam plena fide quærebant, & confeſſione publica honorabant, maximè in loco & tempore tam periculoſo. Certè non latebat eos vel Herodis regis parricidæ crudelitas, vel Romanæ legis ſeueritas; quæ capitali damnat ſententia reum quemlibet maieſtatis. Et quis tam reus majeſtatis læſæ, quàm qui in preſentia Regis Regem alium confitetur? O quàm benè conſeruabãt hi beati Magi illud ſaluberrimum Prophetæ conſiliũ; *Si quæritis, quærite; conuertimini & venite.* Quærebant planè Saluatorem, & quærentes quærebant, qui inter tot pericula conſtituti, à quærendi ſtudio non ceſſabant. Idcircò poſt ſtellæ documentum, etiã ſcripturarum ſanctarum teſtimonio doceri meruerunt. Veniunt ergo, ſtella præeunte, vſque ad locum vbi erat puer, & intrãt domum. Non dicitur, quod pulſauerint ad oſtium, quod oſtiarium vocauerint, ſed quod ſtatim intrauerint; vnde conjicitur, aut nullum ibi fuiſſe oſtium, tanquam in communi diverſorio quòd priùs occupanti cedebat; aut certè ſi ibi erat oſtium, ſemper de die procurante Maria apertũ erat, vt quicumque vellent ad videndum Saluatorem intrarent. Aut fortè tunc diuinitus ita procuratũ eſt, vt apertum eſſet, ne iam deuoti nuncij clauſum oſtium offenderent: ad quos jam Dominus domus intrauerat. Et eſt valde credibile, quòd etiã puer ipſe vagitu ſuo eos adhuc foris ſtantes ad ſe inuitauerit; vt eorum deſideriũ velociùs impleret. Intrantes ergo inuenerunt puerum, & matrem eius Mariam. De paſtoribus ſcriptum eſt, quòd inuenerunt Mariam, & Ioſeph, & infantem poſitum in præſepio: in quibus verbis occultè innuitur, quòd paſtores illi vitio curioſitatis humanæ priùs circumſpexerunt, videre, quis eſſet in domo cum puero, quàm quis eſſet puer ipſe, propter quem ſolum venerant. Sed quid neceſſe fuit, vt Ioſeph inuenirent? Vtique, ne illi tanquã Iudæi & ruſtici, id eſt increduli & garruli, ſuſpicarentur, puerum de adulterio natum, & pudorẽ matris eius blaſphemando læderent, ſi ſine marito ſolam cum puero reperiſſent: quippe quibus perſuaſum non fuerat, illum puerum Deum eſſe. A Magis autẽ, quos plena fides adduxerat, ſola Virgo cum puero inuenienda erat: quippe qui de diuinitate pueri nihil dubitabãt. Et vide, quàm plena fides illos adduxit. Statim namque ſequitur. *Et procidentes adorauerunt eum.* Verè non tanquã ruſtici venerunt iſti ad curiam Regis magni: ſed tanquam nobiles viri, vrbaneq; liberaliter inſtructi, qui omne genus muneris afferebant: munus ab obſequio, in adoratione proſtrati corporis; munus à lingua,

Magi diuinitus edocti.

M[...]

Iſa. 21.

Magi ex Scripturis edocti.

Mat. 2.

in oratione devoti cordis; munus à manu in oblatione auri, myrrhæ, & thuris. Quibus myſticis muneribus adorantes honorant, & honorantes adorant in carne deitatem, in infirmitate virtutem, in pannis majeſtatem, in ſimplicitate ſapientiam, in humilitate potentiam, in infante Dei

Mat. 2. Verbum, in homine Deum verum. *Et apertis*, inquit, *theſauris ſuis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham*: confitentes in auro ſummum Imperatorem, cui ab omni mortali tributum ſolvendum ſit: in thure verum Deum, cui ab omni homine ſupplicandum ſit: in myrrha verum Redemptorem, pro cujus amore uſque ad mortem ab omni carne decertandum ſit: quippe qui pro amicis ſuis mortē prior guſtaverit. In auro ſignificabatur, cum verum & juſtum mundi judicem futurum, in thure peccata pœnitentibus dimiſſurum, in myrrha mortē pro peccatoribus eſſe paſſurum, & peccatorum pœnitentis ſimul & morte mar tuum glorificandū. Ex his manifeſtè colligitur, quòd benignitas & humanitas Salvatoris noſtri excellentius apparuit Magis, quàm paſtoribus: illos docens unctione intrinſeca, iſtos tantum ſermone Angelico, & infantis extrinſeca viſione. Sed jam verborum Apoſtoli, quæ propoſuimus, lacteam dulcedinem labellis concurrentibus in facie ſugamus: ſolidiorem in eis cibum exercitationibus & perfectioribus relinquentes.

Tit. 3. *Apparuit*, inquit, *benignitas & humanitas Salvatoris*. Apparere eſt ſubitò & inopinatè videri: & propriè cōvenit formis inviſibilibus in forma viſibili ſe demonſtrantibus. Unde Ambroſius. *Angeli idcirco apparere dicuntur, quia repente videntur, & provideri non poſſunt*. Idcirco Salvatoris nativitas, & ej⁹ hodierna manifeſtatio Apparitio nūcupatur: quia in voluntate apparentis, nō in cernentium poteſtate fuit, ubi, quando, vel quomodo, vel quibus appareret. Verbum ergo apparēdi apertè ſignificat, Chriſtum antè fuiſſe, quàm viſibilis appareret. Neque enim Angeli tunc eſſe incipiunt, cùm incipiunt apparere: & hoc ſigni-

Videntur quodam deeſſe. ficatur vulgari conſuetudine, qua vulgus, ac etiā divites ſingulis annis in vigilia Natalis Domini magnum quemdam ſtipitem ab humo radicitus evulſum in foco ponūt ad conſumendum: cujus reliquias toto anno conſervant, quas in æſtate ad terrorem tonitrui reaccendunt. Hunc truncum transfocalem appellant: quia ex utraq; parte focularе tranſcendit: & ſignificat illum, qui de ſe

Joan. 8. dicit, *Ego ſum lux mūdi, ego alpha & ω*. Focale
Apoca. 1. id eſt foci locus mundū deſignat, qui tot⁹ in maligno poſitus eſt: quia quidquid in eo eſt, concupiſcentia carnis eſt, aut concupiſcentia oculorū, aut ſuperbia vitæ: quod totū nil eſt aliud, quàm ille ignis triplex, quem Satanas tamquam fulgur cadens de cælo miſit in terram. Et hoc fortè ſignificat triplex radius fulguris; quod fætet, urit, & findit. Similiter luxuria fœtet, urit avaritia, ſuperbia findit, id eſt ſcindit unitatem, & dirumpit vinculū caritatis. Reliquiæ hujus trunci accenſæ contra fulgur valent: quia devota Sanctorum fides, invicta ſpes credentium, & perfecta Chriſti caritas mundi triumphat principem, juxta illud

Ephes. 6. Apoſtoli. *In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere*. Hoc contra Paulianos, & Photinianos, ſive Ebionitas; qui pauperiores ſenſu, quàm nomine, dicūt Chriſtū à nativitate carnis habuiſſe initiū. Quod ſi eſt, ergo non ab Apoſtolo apparuiſſe, nec à Propheta veracites & propriè dictus eſt apparituros fuiſſe, qui ait. *Apparebit in finem, & non*

Habac. 2. *mentietur*. Apparuit, inquit, benignitas. Apparuit ut videretur oculis; non tamen ſonuit, ut audiretur auribus: ut ampliùs placeret, & vehementiùs afficeret viſa, quàm audita benignitas, quia

Horat. *Segniùs irritant animum demiſſa per aurem,*
Quàm quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus.

Apparuit, inquam ut videretur faciens; non ſonuit tantùm, ut audiretur jubens: ne jam poſſet illud ei objici verbum mordaciſſimum, ſed tamē veriſſimum. *Delicata doctrina eſt pugnanti ſibi dictare de muro: & cùm ipſe unguentis delibutus ſis, cruentū militem accuſare formidinis*. Sanè antequam Dei filius in carne appareret; dum adhuc ſola mundo præcepta, non exempla tribueret, quaſi delicatus magiſter erat, quaſi felicitatis otio contentus. Poſtquam verò factus homo manum ſuam miſit ad fortia, inter eſurientes eſuriens, & ſitientes ſitiens, & laborantes collaborans; tunc planè cœpit eſſe illis juſſio tam perſuaſibilis, quàm commendabilis cōverſatio; implens illud Davidicum *Exurge Domine Deus*

Pſal. 7. *meus in præcepto quod mandaſti: & ſynagoga populorum circumdabit te*. Quod eſt dicere. O Domine, imple tu prior humilitatis & patientiæ præceptum, quod mandaſti. ſtatim multos invenies, qui te ſequantur. Sanè hujus verſiculi ſententia nuſquam melius exponitur, quā per illos verſus Poëtæ dicētis.

In commune jubes ſiquid, cenſeſque tenendum,
Primus juſſa ſubi, tunc obſervantior æqui
Fit populus, nec ferre negat, cùm viderit ipſum
Auctorem parere ſibi: componitur Orbis
Regis ad exemplum: nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, ut vita Regentis.
Mobile mutatur ſemper cum Principe vulgus.

Apparuit benignit. Hoc eſt, quod ait Lucanus de Catone, *Monſtrat tolerare labores, Non jubet*. Sanè antequam Dei Filius naſceretur de Virgine, nil aliud faciebat, quàm jubere. Natus autem infans, & jacens, & vagiens mutus in præſepio, nil aliud fecit, quàm monſtrare. *Apparuit benignitas*. Apparere ſolent Angeli hominibus, tam boni, quàm mali: illi ut doceant, iſti ut fallant: illi ut proſint, iſti ut noceant. Illorum apparitio conſolationi eſt, iſtorum formidini. Formator om-

Apparitio in forma pueri aptiſſima. nium, & reformator hominum; ut ſe non ſolum benignum, ſed & ipſam benignitatem eſſe oſtēderet, in forma omnium formarum benigniſſima apparuit; id eſt in forma pueri recens nati, ad nocendum invalidi, ad feriendum ignari. Et notandum, quòd in tali forma numquam antè vel poſtea Angelus apparuiſſe legitur, nec bon⁹ nec malus. Nec immeritò. Nam in utroque talis apparitio otioſa eſſet: quia taliter apparens, nec bonus confortaret, nec malus deciperet: nec ille malitiæ votum perficeret, nec iſte caritatis officium expleret. Angelus autem magni con , qui eſt Dei virtus, & Dei ſapientia, etiam in tali forma virtutem confortandi potuit non perdere, & nocendi ſcientiam retinere. Neque enim Verbū Dei propter carnis in ntiam Verbū eſſe deſiit, nec min rtus fuit. Ideo apparuit olim benignus ſeductus diaboli in forma colubri ſtantis, ut verteret, loquentis, ut hominē ſupplantaret. Nam ſerpens ante maledictionē erectus incedebat: quod advertitur in Parea, de qua Poëta. Et contentus iter cauda ſulcare pa
Nunc autem apparuit beni as in fo ma pueri ceneris, ut erigat, tacen , t doceat pa-

tentia, vt vincat jam clamans in ſilentiu, quod poſtea clamabit & verbo. *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.* Et in Iſaia. *Nam cultus iuſtitiæ ſilentium.* Et item. *In ſilentio & ſpe erit fortitudo veſtra.* Eva quippe mater omnium viuentium quandiu ſilentium tenuit, tandiu innocentiam cóſeruauit. Quod adhuc tota ei⁹ poſteritas ætatis beneficio naturaliter cogitur obſeruare. Omnis enim infantia noſtra eſt innocens, quandiu fandi impotens. Poſtquam verò fari incipit, mox eius innocentia obmuteſcit. Siquidem lingua membrum modicum in humano corpore conſtituta, ſicut prima ſilentium ſoluit in facie, ſic & prima meritum tollit innocentiæ, vt omnes experimento diſcimus. Diuina pietas valde miſericorditer egit cum homine, quando eius reatum puniuit per ſilentium, & temeritatis audaciam per imbecillitatis impotentiã, quaſi medicinali antidoto curauit: cui⁹ miſericordiæ plenitudinem poſteriore gratia cumulat, addens & ipſe bibere antidotum: qui venenum non biberat, vt eidem antidoto plus authoritatis & efficaciæ conferret in ceteros. Vnde dicit. *Tollite iugum meum ſuper vos; & inuenietis requiem animabus veſtris.* Et addit. *Iugum meum ſuaue eſt* &c. Quaſi diceret. Nolite timere exemplo mei mites eſſe, vel humiles, quia amaritudinem huius antidoti bibendo dulcem feci. Et revera quis jam audiens Deum infantem fieri, non magis exhorreſcat extolli faſtu hominis, quàm humiliari exemplo Dei? O intoleranda ſuperbia, & contumacia non ferenda! ibi regnare velle diſcipulum, vbi magiſter ſeruit: ibi ſervum quieſcere vbi laborat Dominus: ibi honorari reũ, vbi iudex iniuriatur. Sic ergo apparuit benignitas. Olim apparuit Iudæis ſeueritas & diuinitas Iudicis, quando audiebantur voces & tonitrua, & ſonitus buccinæ, & videbant lampadas & fulgura, montemq; fumantem, vt ſpiritum ſeruitutis acciperent in timore. Sed nobis apparuit benignitas & humanitas Saluatoris, quando quicumque voluit, videre potuit Verbum infans, & Deũ parvulum, vt ſpiritum adoptionis acciperemus in amore. O quàm ſuauior fructus iſti⁹ apparitionis, quàm illius! Terrebat Deus, & minabatur, dicẽs. *Ego Dominus, leges meas cuſtodite. Ego Dominus.* Et tamen inter ipſos terrores, & vindictas crebras & horribiles, leges eius contẽnebantur. At nunc ſilet, non terret; parcit, non punit; obſecrat, non increpat; patitur, nõ vleiſcitur: & pro eius amore ad martyrium curritur. Audiant hęc, quicumq; in prælatione ſunt conſtituti, qui cum auſteritate & potentia imperant in populo, cum faſto dominantur in Clero: faſtuoſi in imperio, vultuoſi in ſilentio, in negotio otioſi. Audiant, & cognoſcãt, quia quidquid ſuperbè imperatur, perfacilè contemnitur, difficillimè cuſtoditur. Si præcepta ipſius Dei ſeruari non potuerunt, quàdiu cum terrore data ſunt: quanto minus hominum! Huius rei pulcherrimum nobis præbet exemplum moralis illa fabula de Borea & Sole, qui pignora inter ſe poſito cótendere cœperunt, vter eorum auferret palliũ viatoris. In illo certamine violentia borealis flatus ſolari ceſſit beneuolẽtię ſignificans, imperium manſuetudinis multò eſſe potentius imperio terroris. Nouerat hoc Imperator ille manſuetiſſimus Iulius Cæſar, de quo legitur, quòd numquam milites ſuos niſi cõmilitones appellauerit: nec vmquam illis dixerit, ite illuc, ſed ſemper, huc venite, monſtrans tolerare labores, non iubens. Sciebat enim nil eſſe potentius ad perſuadendam auditoribus obedientiam, quàm humilitatem illius imperij, quæ magnitudine ſuffulcitur exẽpli. Vnde Bernardus noſter. *Viuus ſermo & efficax eſt exemplum boni operis, facilè ſuadens, quod dicitur, dum monſtrat factibile, quod docetur.* Igitur quàdiu ſine humilitatis exemplo imperauit Dominus mortalibus, quaſi flavit, vt Boreas: poſtquam verò primus humilitatis & patientiæ exẽplum præbuit viatori, pallium, vt Iſaias, tulit: & hoc eſt apparuiſſe benignitatem & humanitatem Dei. O benignitas! apparitio tam potens, quàm mirabilis! in qua jacet potentia, tacet ſapientia, ſilet juſtitia, eget abundãtia, dolet felicitas, infirmitas viget, infantia perſuadet, iniuſtitia quaſi obtinet, dum reus nõ patitur, ſed reatus dimittitur; paupertas regnat, calamitas exultat. *Apparuit benignitas.* O benignitas potens! Quid enim hac infirmitate potẽtius, quid ſapientius hoc infante: qui vagiẽs in cunis, vigens in cęlis, tacens in carne, loquens in ſidere, mutus ad aures, clamoſus ad mentes, ſapientiam Chaldæorum infatuat, ſuperbiã Regũ humiliat, Gentes humiles de longinquo attrahit, Iudæos indignantes de proximo repellit, Herodis & Satanæ eludit dolum, elidit impetum, perſtringit oculum, conſtringit animũ, irritat arma, irridet odia, evadit iram, invadit patriam, conuertit populum, regnũ ſubuertit? Poterat in alia forma Salvator apparere, ſi vellet: ſed in benigniore non poterat. Poterat ex quacumq; materia novũ ſubitò creare hominem perfectę magnitudinis, vocis, & virtutis; in qua etiã ſine cibo vitam tranſigeret. Sed ad hoc vt poſteritatẽ Adæ redimeret, oportebat, vt de ejus poſteritate veniret. Deniq; ſi talis homo fieret, magis confirmaret errorem, quàm fidem inſtrueret. Nam quis illum crederet veram habere carnem, in quo nullam videret carnis infirmitatem: cùm etiã Ioannes Baptiſta, pro incredibili abſtinentia, dæmonium habuiſſe creditus ſit? Sic ergo, vt ait Auguſtinus, dum omnia miraculosè faceret, auferret quod miſericorditer fecit. Nullam ergo convenientiorem formã aſſumere potuit, quàm humanæ infantiæ, in qua Deitatis abſconderet potentiam, & ſolita ſublimare inſolitis, & inſolita ſolitis tẽperare. Secũda verò cauſa eſt huius apparitionis illa, de qua jam diximus, videlicet diuinæ benignitatis aperta demonſtratio: quatenus nemo, quantumlibet reus, ad infantem manſuetiſſimum timeret accedere; nemo, quantumlibet ære alieno oppreſſus, vereretur expetere omnia poſſidentẽ, & nihil denegantem. Idcirco in infante apparere voluit benignitas Salvatoris, imò & infans eſſe. Siquidẽ benignitas eſt dandi liberalitas, & facilitas condonandi. Hęc virtus in infante iam naturalis eſt, vt nec poſ[?]nitentem poſſit confundere, nec nocenti velle nocere. Ideo jam adultos Salvator infans ſalvandis adultis ſic prędicabat, dicens. *Niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Quod quaſi exponebat, cùm dicebat. *Dimittite, & dimittemini: date, & dabitur vobis.* Dimittere eſt vindictam non deſiderare: dare eſt, omni petẽti ſe tribuere. Hęc duo naturaliter ſunt ꝓpria infantiũ, voluntariè ſanctorũ. Ideo ſolis parvulis ſ ũ ſimilib⁹ promittitur cęlum. Tertia ratio hujus apparitionis fuit, vt, ſicut jã diximus, doceret Deus hominem, aſſumendo infantem, per ſilentium & infantiã, de hoſte quolibet triumphare. Nam, vt ait Orator egregius,

Mat. 11. Thren. 3. Iſa. 30.

Mat. 11. Chriſti infantis exemplum.

Levit. 19.

Bern. ſer. 2. in Paſcha.

Mat. 18.

Luc. 6.

duæ ſunt [illegible] injoſtitiæ, quibus noceni nobis, quicumque uocent, fraus & truculentia. Sed fraus, inquit, nobis odio digna majore. De prima dicitur diabolus draco, de ſecunda leo. Sub fraude continentur omnes illecebroſi blanditiarum doli: ſub truculentia omnes moleſti adverſitatum ſtimoli. Hæc eſt illa duplex acies, quá proiicit aduerſom nos mundus, blaodicodo, vt decipiat; terrendo, vt fraugat. Fraus aorem ſilentium noo decipit, trucolentia patientiá ooo vincit. Silentium ego intelligo noo tantùm linguatum, ſed etiam affectoom. Nam, vt ait Philoſophus, quid prodeſt rotius regionis ſilentiũ, ſi affectus ſtrepunt? Sileot autem affectus, cùm nil extra neceſſitatem appatunt, nil extra rationem. In hoc ſilentio eſt pax hominibus bonę voluntatis. In tali ſilentio conſeruator innocaotia, cum refrænatur lingua à maliloquio, cor à prauo deſiderio. In patientia verò conſummatur iuſtitia, quando per illam, & pax cordis acqoiritur, & anima poſſidetur. Ec fotraſſa hæc ſunt illa duo ſecreta, de quibus eſt in Propheta. *Secretum meũ mihi, ſecretum meum mihi.* Vnda qoidam ſanctus cùm laboraret in extremis, & ab Abbate ſoo interrogaretur. Quid tu vides, fili? Reſpnodit. Nihil melius quàm tacere, Pater. Poteſt quarta cauſa reddi diuinæ apparitionis in forma infantuli: quia juſtiſſimum protſus erat, vt ætas illa, quæ per Dei juſtitiam priùs portauerac peccatũ alienum, per ejus miſericordiam priùs reportaret redemptionis gaodium, & eodem ordine reſtauraret ſecundus Adam ſalutem alieoam, quo primus violarat. Porrò quinta caoſa eſt illa, quã ſuperiùs in primo loco poſoimos, videlicet priuilegium noui teſtamenti, cui Domions ampliorem gratiam conferre voleos quàm veteri, apparere voluit in forma parvuli, non ignis, aoc tonitrui, aut oebulæ, vel fomi. Hæc ergo dicta ſint pro his duobus verbis. *Apparuit benignitas:* & quooiam in loogom jam ſermonem duxim^9, reliqua in tempus aliud relinquamus.

Fraus acies mundi contra juſtos.

Iſai. 24.

Sermo 2. De Epiphania Domini.

HOdie cæleſti ſponſo juncta eſt Eccleſia. Inter ſolemnes ferias Romaoorum legibus inſtitutas, ſolamoiùs ceteris agi ſolebant natalis Imperatoris, & oatalis Imperij ejus, & oatalis vrbis ejus. Porrò diuina quadam prouidentia ſob Augoſto Cæſare tres iſtæ ſolemnitates in hanc diem, qoaſi in vnom ſolemnitatis alueum confluxera, non ſecuodum prima ſolemnitatum initia, ſed ſecondum augmenta. Nam Cæſar Auguſtus hodie primùm Imperator appellatus eſt; & ita ipſe qoodammodo hodie oatus eſt Imperator. Nam cùm reuerteretur ab vrbe Apollonia poſt cædem interfectorom avunculi ſui Iulij, ao intrante Romam circulus aureus ad ſpleodorem cæleſtis arcus orbem ſolis ambiuit. De quo coosulti Augures & Aruſpices, reſpoodetunt, hodie naſci quoddam Imperium, quod finem non eſſet habiturum, & Imperatorem hujus Imperij cælo & ſideribus diuinari. Quod reſpooſum Senatus populuſque Romanus ſuper Auguſtum interpretatus, ipſum Imperatorem appellavit. Poſtea cùm Antonium, Orienti cum Cleopatra dominantem, qui propter eamdẽ Cleopatram ſororem Auguſti repudiauerat, navali & terreſtri prælio viciſſet, eoſq; ad mortem voluntariam cogiſſet: tantum terrorem vniuerſo

Antiphona Eccleſia.

mundi Orienti, vt nulla gens cõtra eum auderet arma mouere. Hodie ergo, id eſt ſexta die Ianuarij, ab Actiaca rediens victoria, victor in curru triumphali Romam intrauit: vigintí autem & 5. Reges more captivorũ manib^9 poſt terga revinctis currum eius præibant: 15 verò de amicis ej^9 Regibus poſt & circa eum equitabant. Porrò inter captivos pertrahebãtur liberi Antonij & Cleopatræ, Sol & Lona: ipſe autem in cathedra aurea ſedebat, quod ante eum facere nemo triomphaorum præſumpſerat: ſed in ipſo curru triumphali ad repagulum eius aureum omnes ſtabant. Claodi item juſſit templum Iaoi, in qoo repoſita erant arma Reipublicæ: ſignificans, quòd profundam pacem, & otium ab omnibus bellis populo Romano paraſſet: & conſtituit hunc diem celebrari in vniverſo orbe Romano religione perpetua: q festũ vſq; ad Conſtantinũ duravit. Hodie ergo natum eſt Imperiom Romanorum, non ſecuodùm initiom, ſed ſecnodùm augmentum: ex quo augmento ipſe Auguſtus appellatus eſt. Quod cognomen primus Imperatorum Romanorum habuit. Ea hujus ſolemnitatis gaodio exiit edictom à Cæſare Augoſto, vt deſcriberetur vniverſus orbis. Ea qua deſcriptione factum eſt, tantam eſſe vrbem, quantum & orbem. Nã quicumque cenſum Romanis ſolvebat, ciuis Romanus erat. Vnde orbis vniverſus in legibus appellatur orbis Romanus. Vnde Virgilius in epitaphio Iulij Cæſaris.

Triumphi Auguſti deſcriptio.

Luc. 2.

Cæſar tantus eras, quantus & orbis,
At nunc exigua clauderis vrna.
Poſt hunc quiſque ſciat, ſe moriturum,
Et jam nulla mori gloria tollat.

Sic igitur hodie nata eſt ciuitas Romana, non quantum ad ædificationem murorum; ſed quãtum ad vniuerſalem deſcriptionem ciuium per orbem vniverſum: & ita factom eſt, vt iſtæ tres maximæ feſtiuitates in vnam & eandem diem cõuenirent, non ſecundùm earum, vt diximus, initia: ſed ſecundùm augmenta Apud nos quoque ſolemnitates iſtæ hodie qoodammodo in eãdẽ diem concurrunt. Natalis quippe Imperatoris eſt natalis Chriſti: natalis Imperij eius eſt oatalis fidei; natalis vrbis eſt natalis Eccleſiæ. Eſt autem triplex natiuitas, Prima æternalis eſt, ſecundùm qoam Deus de Deo natus eſt. Secunda temporalis, ſecundùm quam in fine temporis de Virgine natus eſt. Tertia myſterialis, ſecũdùm qoam in myſterio caput & corpus vnus eſt Chriſtus. In prima naſcitur lumen de lumine: & qoalis Pater, talis Filius. In ſecunda homo de homine, & caro de carne: & qualis mater, talis filius. In terra naſcitur homo, cùm ſit ſenex; & quod naſcitur, de Spiritu ſancto eſt. Tres ſunt differentiæ naturaliter ad vitam temporalẽ naſcentium. Aut enim præeuntibus pedibus, iunctis ad latera brachiis ſimiliter diſpoſitis naſcũtur: aut præeunte capite, brachiis ſimiliter diſpoſitis, aut certè brachiis ſuper ipſum præcedẽs caput cancellatis. Sanctus autem Iacob, vt eius ſingulari natiuitate ſupra naturam author naturæ aliquid ſignificaret, natus eſt extenſo ante caput brachio, [illegible] fratris plantam manu complectens. Hunc Iacob ſignificat Chriſtum, ſecũdùm quod caput & corpus vnus Chriſtus eſt, nõ ſecondum ſingularem Chriſti perſonam. Brachium ante caput elatum priorem ſignificat Electorum populum ante temporalem Saluatoris natiuitatem ipſa gratia præuentum, 5. mundi

Natalis Chriſti & Imperij eius & Eccleſia.

æratibus, tanquam 5. manus digitis Chriſtum complectentem: vel tanquam 5. libris Moyſi eundem populum conſtringentem: reliquum autem corpus plenitudinem Gentium cum paucis ex Iſraële credentibus per vtrumque latus compaginatur. Caput verò medium naſcitur, cui tamen jam nato brachium, quod antè egreſſum fuerat, ſuo cum reliquis membris ſubordinatur loco, vt ipſe agnoſcatur totius Eccleſiæ caput: cui data eſt omnis poteſtas in cœlo, & in terra. Hæc myſterialis Chriſti natiuitas ab initio mundi vſque ad finem celebratur: & ſicut teſte Paulo qui ea quæ de paſſionibus Chriſti deerant ſupplebat in corpore ſuo, Chriſtus nondum totus natus eſt. Toties enim naſcitur Chriſtus, quoties fit aliquis Chriſtianus. Fiunt enim vt ait Hieronymus, non naſcuntur Chriſtiani. Hodie autem primùm nata eſt fides Chriſti in Gentibus, quarum primitiæ fuerunt Magi. Hodie etiam primùm in Iudæis, quorum primitiæ fuerunt Apoſtoli, qui ad miraculum vini de aqua facti ad nuptias, hodie primùm, vt teſtatur Euangeliſta, crediderunt in Chriſtũ: *Ioan. 2.* quia hodie fides Chriſtiana nata eſt in corde hominis, per quam Chriſtus regnat in nobis. *Natalis Imperij Christi.* Hodie non incongruè dicitur eſſe natalis Imperij Chriſti. Hodie namque primò Regem eum confeſſi ſunt Magi, dicentes, *Mat. 2.* *Vbi eſt, qui natus eſt Rex Iudæorum?* Porrò ciuitas huius magni Regis ipſa eſt Eccleſia ex Iudæis & Gentibus congregata, & in ipſo angulari lapide coniuncta. Hodie verò ciuitas hæc ædificata eſt per fidẽ credentium in vtroque pariete: & idcirco non incongruè dicitur eſſe hodie natalis vrbis orbis totius dominæ: non illius vrbis, de qua dictum eſt. *Fraterno primi maduerunt ſanguine muri:* quamvis & hoc non inconuenienter Eccleſiæ poſſit aptari, in qua Cain Abel fratrem ſuum interfecit, & Iudæi Chriſtum. Sanè natalem huius Imperij ſignificauit ille circulus aurei coloris, qui ſub Auguſto Romam intrãte orbem ſolis ambierat. Fides enim Chriſti mundo coæva eſt, à principio mundi incipiens, & vſque ad finem mundi duratura. Liberi autem Antonij & Cleopatræ, qui propter pulcritudinem vtriuſque ſexus Sol & Luna appellati ſunt, rectiùs ſignificant Chriſtum quàm Auguſtum cælo & ſideribus dominantem. Orbis autem deſcriptio ſub Cyrino præſide facta, veriùs deſignat Eccleſiã, quàm Romã, ſine fine regnaturam. Deinde Cyrinus, qui heres interpretatus, apertè Chriſtum demonſtrat, cui à Patre dicitur *Poſtula à me; & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terra.* *Psal. 2.* Viginti quinque Reges, qui ante currum Auguſti captiui ducti ſunt vinctis poſt tergum manibus, ſignificant regnũ peccati, mundi, & ſenſuum carnis Chriſto ſubjugandum, & ab eo captiuandum per Reſurrectionis victoriam, & Aſcenſionis triumphũ, ſicut ſcriptum eſt, *Epheſ. 4.* *Aſcendens Chriſtus in altum, captiuam duxit captiuitatẽ, dedit dona hominibus.* Numerus ille, id eſt viginti quinque, qui ex quinario quadrato ſurgit in ſuperficiẽ, ſignificat mundanorum circuitum, qui in ſeipſum reuertitur, *Eccle. 1.* ſicut ſcriptum eſt, *Quid eſt, quod fuit? Ipſum, quod futurum eſt.* *Psal. 11. Et 82.* Significat & impiorum circuitum: de quo eſt illud. *In circuitu impij ambulant.* Et illud. *Deus meus pone illos vt rotam.* Idcirco & numerus iſte circularis appellatur, quia ſemper in quinarium reuertitur, ſiue quadretur, ſiue cubicetur. Et forſaſſis hi ſunt illi 25. viri, de quib' ſcriptum eſt in Ezechiële, qui habebant dorſum ad templum, & adorabant ad ortum ſolis: *Ezech. 8.* quod quaſi exponit Apoſtolus, cùm dicit. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem: hæc enim ſibi inuicem aduerſantur vt nõ quæcumque vultis, illa faciatis.* *Galat. 5.* Si autem viginti duo Reges fuerunt, ſignificant regnum vel potiùs tyrannidem ſuperbiæ tranſgredientis naturalem legem, & ſcriptam, & ideo per Reges bis vndecim deſignatæ, deſtruendam per crucẽ Chriſti, ſicut dicit Apoſtolus *Chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, tulit de medio, affigens cruci.* *Coloſſ. 2.* Potiùs 15. de amicis, Auguſti Regibus illi triumphanti collateraliter obequitãtes, ſignificant vtriuſque teſtamenti, id eſt totius legis adimpletores per ſolius caritatis præceptum. Omnis enim lex in hoc verbo inſtauratur, *Rom. 13.* *Diliges proximum tuũ, ſicut teipſum.* Hæc autem caritas in membris quindecim ab Apoſtolo cõprehenſa, apertè demõſtrat ſe Iudaicæ legis heptadem, & ogdoadem Evangelicæ continere; de quibus eſt illud. *De partes 7 nec non & octo.* *Eccle. 11.* Ait philoſophus, Multos reges, ſi ratio te rexerit: & pueri ludentes, Rex eris, aiunt, ſi rectè facias. Quid autem rectius, aut rationi conuenientius, quàm, vt quod tibi malum fieri non vis, alij ne feceris: & quod tibi bonum vis fieri, alij facere ne cuncteris? In quibus duobus tota naturalis lex continetur. Lex autem ſcripta nihil eſt aliud, quàm legis naturalis obliteratæ in peccatoribus plena cum expoſitione recordatio. *Quid ſit eſſe Regem.* Igitur cùm Regem eſſe, ſit viuere rectè, & ſecundùm fidei rationẽ ſeipſum regere, meritò per Reges deſignantur, qui diuinis imperijs obſequuntur. Hi ſunt illi amici magni Auguſti, de quibus ſcriptum eſt *Nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.* *Psal. 138.* Auguſtus in curru ſedens ſignificat Chriſtum, qui eſt pax noſtra & requies ſanctorum: currus aureus doctrinam Evangelicam, cæleſtis ſapientiæ ſplendore refulgentem. Igneus circul' aureus orbem ſolis ambiens, natalem Chriſti ſecundùm carnem, triumphus Auguſti ſpiritualem eius natiuitatem ſignificat ſecundùm fidem. Orbis autem vniuerſi deſcriptio, vrbis, id eſt Eccleſiæ præfigurat natalem, cui dicitur. *Dilataberis ad Orientem & Occidentem, ad Septentrionem & Meridiem.* *Iſai. 54.* Et de qua rurſus dicitur. *Fundatur exultatione vniuerſa terre mõs Syon, latera Aquilonis, ciuitas Regis magni.* *Psal. 47.* Hæc autem ciuitas etiam ſponſa eſt: ciuitas à capacitate, ſponſa à caritate. Ciuitas, quia colligitur: ſponſa, quia diligitur. Ciuitas à numero, ſponſa à merito. De hac ergo dicitur. *Hodie cæleſti ſponſo juncta eſt Eccleſia.* De longinquis vtique finibus miſeriæ, finibus attracta miſericordiæ, vt impleretur illud Ieremiæ. *In caritate perpetua dilexi te miſerans.* *Ierem. 31.* Cui ſimile eſt illud Iſaiæ. *Apprehendi te ab extremis terra; & à longinquis eius vocaui te.* *Iſai. 41.* Longinqua terræ, ſunt minora crimina: extrema, maiora. Longiùs à Deo ſunt, qui in extremis terræ ſunt, quàm qui in longinquis. Iſti vocantur, illi apprehenduntur. Plus eſt apprehendi, quàm vocari: quia vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit & gratia. Vocati ſũt Apoſtoli, apprehenſi publicani & meretrices. Vocamur per præcepta, apprehendimur per flagella. Ideo ſcriptum eſt. *Apprehendite diſciplinam.* *Psal. 2.* Quaſi, Apprehendite apprehendẽtem; amplectimini amplectentem. Nam apprehenſio diſciplinæ nil eſt aliud, quàm ſanctus & jucundus am-

plexus ſapientiæ, & nexus caritatis. Et hinc eſt *Oſee. 11.* illud Oſee. *In funiculis Adam traham eos, in vinculis caritatis*, Funiculi Adam, id eſt hominum, intelligendi ſunt ſecundùm triplicem eorum vſum. Vtimur enim funiculis ad ligandum, ad trahen- *Triplex neceſſitas hominum.* dum, ad metiendum. Ligat neceſſitas, trahit cupiditas, mortalitas metitur. Neceſſitas triplex eſt, naturalis, volũtaria, caſualis. Naturalis eſt, vt fames & ſitis, ſõnus & vigilia, labor & quies, Hęc naturaliter omnino ſunt involuntaria. Voluntaria peccatum eſt, ſine quo mortalis vita tranſigi non poteſt. Omne enim peccatum voluntarium eſt: ſed quia omnino vitari non poteſt, neceſſitas appellatur. Caſualis neceſſitas eſt tribulatio à Deo vel à proximo nobis immiſſa, vel ab hoſte antiquo. Duæ primæ intrinſecæ ſunt, tertia verò extrinſecùs accedit. De naturalibus eſt illud. *Vnuſquiſq; veſtrum ſabbato non ſoluit bovem aut aſinũ à præſepio, & ducit adaquare?* Similiter enim in diebus feſtis naturalib' neceſſitatibus ſatisfacimus, *Pſalm. 118.* ſicut & in profeſtis. De voluntariis eſt illud. *Funes peccatorum circumplexi ſunt me.* Item. *Funibus* *Prouer. 5.* *peccatorum ſuorum conſtringitur impius.* De caſualibus eſt iſtud. *Hanc, quã alligavit Satanas iam* *Luc. 13.* *18. annis, non oportuit ſolvi die ſabbati?* Moleſtiùs namque affligit caſualis neceſſitas, quàm naturalis: & ideo nõ minùs licitum eſt illi quàm iſti remedium quærere. De omnibus ſimul eſt illud. *Pſalm. 24.* *Tribulationes cordis mei multiplicatæ ſunt: de neceſſitatibus meis erue me.* Hæc de ligantibus funicu- *Iac. 1.* lis. De trahentibus autem eſt illud. *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus.* *Ioan. 6.* Et, *Nemo venit ad me, niſi Pater traxerit eum.* Trahit quippe Deus & diabolus: ille ſurſum, iſte *Trahunt Deus & diabolus.* deorsũ: ille ad cælos, iſte ad inferos: ille ad gloriam, iſte ad pœnam. Trahit autem Deus ſolus: ſed cum diabolo trahit caro, trahit mundus; caro per famẽ gulæ & libidinis, mundus per ſitim pecuniæ & honoris. Timor mundanus à bono retrahit: cupiditas temporalium ad malum trahit. Hi ſunt duo funiculi, quibus cauda draconis trahit ad ſe tertiam partem ſtellarum, & illam ſolam: nam duabus non prævalet, illis, qui vel conſervant innocentiam, vel agunt pœnitentiã. Illis autem prævalet, qui nec timore frigidi, nec charitate fervidi, tepore languent mortifero, nec Angelorum carmen conſiderant, nec væ reproborum formidant. Hæc de ſingulis trahentibus. Porrò de metientibus eſt illud. *Et diviſit* *Pſalm. 77.* *eis terram in funiculo diſtributionis.* Et alibi. *Et* *2. Reg. 8.* *menſus eſt duos funiculos, vnum ad occidendum, alterum ad viuificandum.* Hi duo funiculi ſignificant aut electionem Dei, & reprobationem; aut illam duplicem & diverſam ſententiam iu- *Mat. 25.* dicialem: *Venite benedicti; diſcedite maledicti:* *Hebr. 9.* aut mortem & iudicium; de quibus Apoſtolus. *Statutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium.* Funiculus mortis vitam præſentem metitur, funiculus iudicij vitam futuram. Quòd *Iob. 14.* enim mors ſit, teſtatur Iob. *Conſtituiſti*, inquit *terminos eius, qui præteriri non poterunt* Poſſunt autem hi duo funiculi menſorij ſignificare illud bonum figuræ Pythagoricæ, quod humanæ diſcretionis arbitrium bifurcat; cuius dexter ramus funiculus viuificans appellari poteſt, ſiniſter occidens. De quibus Poëta.

Et tibi quæ ſanos deducit litera ramos,
Surgentem dextro deſignat limite callem.

Igitur Verbum caro factum funiculis Adam ſeipſum ligauit, vt nos ligatos ſolveret; ſimilẽ ſe nobis fecit, vt pro ſimilitudine tantæ dignationis affectus ad ſe noſtros vehementiùs raperet. Mortalitate noſtra ſe menſurauit; vt nos ſuæ participes immortalitatis efficeret. Et in his omnibus ſimilitudinis eius ad nos dignatio cõmendatur. *Chriſtus noſtris funiculis ligatus.* Quàm ſimilis enim nobis eſſe voluit, qui præter peccatum & ignorantiam naturam noſtram aſſũpſit, paſſibilitatis funiculo ligatus & menſus: & hoc quare, niſi vt dignantiſſima ſimilitudine nos ad ſui dilectionem traheret, qui nolumus eum diligere, quamdiu ſe nobis ſimilem noluit facere? Scriptum eſt autem, omne animal diligit *Eccli. 13.* ſimile ſibi: ſic omnis homo proximo ſibi ſociatur; omnis caro ad ſimilẽ ſibi iungitur. ſic omnis homo ſimilis. Hinc illa eſt fortiſſima prophetæ conſolatio ad animam ſuam. *Quare triſtis es anima mea & quare conturbas me? Spera in* *Pſalm. 41.* *Deo, quoniam adhuc confitebor illi: ſalutare vultus mei, & Deus meus.* Quod eſt dicere. O anima mea ne timeas accedere ad Deum meum: qui ſimilis mei vultum meum gerit; in quo & factus eſt ſalutare meum, id eſt Salvator meus, homo ipſe ſicut ego; paſſibilis ſicut & ego: eſuriens & ſitiens ſicut & ego; vigiliis & labore fatiſcens, ſicut ego: carnem ſuam non odiens, nec mortem diligens, ſicut nec ego. O ſimilitudo omni dilectione digniſſima! quam divina miſeratio caritatis induit, quam ſola dignatio ſummæ dignitatis aſſumpſit. Et vide, quàm dignanter De' factus ſit in ſimilitudinem hominum, & habitu inventus vt homo. Nec enim dedignatus eſt, aſſumendo hominem, fœnum ſe facere, & lutũ, & cadauer. Hoc enim totum factum eſt Verbum, cùm caro factum eſt. Nam omnis caro fœnum, & omnis caro lutũ, & omnis caro cadauer. Fœnum à decore, lutum ab origine, cadaver à morte. Fœnum à tranſcurſu, lutum ab introitu, cadauer à caſu. Fœnum à forma, lutum à materia, cadauer à ruina. De primo eſt illud. *Omnis* *Iſai. 40.* *caro fœnum*, & illud. *Homo ſicut fœnum dies eius,* *Pſalm. 102.* *tanquam flos agri ſic efflorеſcit.* De ſecundo. *Me-* *Iob 10.* *mento, quæſo, quòd ſicut lutum feceris me.* De tertio. *Vbicumque fuerit cadauer, illic congregabun-* *Matth. 24.* *tur & aquilæ.* Sic enim tranſtulit Origenes ſuper illud Matthæi, Hebræi ſermonis ſcientiſſimus. Igitur cùm Deus homo factus eſt, & fœnum, & lutum, & cadauer. Sed fœnum ſemper floridũ, lutum numquam ſordidum, cadaver numquam putridum. Fœnum, vt foueat; lutum, vt abluat: cadauer, vt paſcat. Eſt enim quoddam genus luti aptum ad tollendas maculas de veſtibus, & ſordes abluendas. Fœnum factus eſt Chriſtus in flore, lutum in ſanguine, cadauer in carne. Floruit & florebit in æternum eius conuerſatio ſimul & ſermo: lauit, & lauabit ſemper eius paſſio: pauit, & paſcit & paſcet ſemper in perpetuum illius caro. In hoc fœno nidificauerunt ſancti Confeſſores; in hoc luto ſtolas ſuas candidas fecerunt glorioſi Martyres: ad hoc cadauer congregatæ ſunt aquilæ volantes, id eſt animæ Sanctorum, iam de carceribus egreſſæ corporum, quæ de valle lacrymarum aſcenderunt in montem Domini, & ſecurè requieſcunt ſub altare Dei: inuenient res in hoc monte præparatum conuiuium pinguium, conuiuiũ vindemiæ; pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ. Pingues med[illegible] lati ſunt ordines illi beatorum ſpirituum, qui de intima viſione Dei aſſidue paſcuntur, quia faciem Patris ſemper intuentur. Horũ conuiuium eſt glorioſiſſima caro [illegible] Dei, ſe-

dei s ad

deus ad dexteram paternæ maieſtatis, in quam deſiderant Angeli proſpicere. Vindemia deſæcata eſt beatiſſima & ſuperexcellens ipſius animæ in diuinæ felicitatis bonis potioribus collocata. Quam veraciter ergo ait Apoſtolus. *Apparuit benignitas & humanitas Saluatoris noſtri Dei.* Benignitas Dei maximè in humanitate apparuit, id eſt in benigniſſima hominis aſſumptione. Nunquam enim melius oſtendere potuit Deus, quàm benignus eſſet erga hominem, & quantum eum diligeret, quàm aſſumendo carnem, ſicut iam demonſtrauimus. Igitur neceſſitates noſtræ, quas ſuſcepit in ſe Chriſtus, iniquitates noſtræ, quas vt nubem deleuit; paſſiones innumeræ, quas pro nobis ſuſtinuit, compaſſiones immenſæ, quas ex corde nobis exhibuit; ſunt illi funiculi Adam, quibus ad ſe hodie Eccleſiam attraxit, tanquam ſponſus ſponſam, ſed cæleſtis terreſtrẽ, nobilis ignobilem, diues pauperem, ſpecioſus turpem. Planè non ſic ſolent eligere viri vxores. Nam, vt ait Iſidorus, in eligenda vxore quatuor inquiruntur, genus, pulchritudo, mores, & diuitiæ. At ſponſa Chriſti antequam illi conjungeretur, pro ignobilitate generis Chananæa dicta eſt, Æthiopiſſa pro turpitudine, pro paupertate nuda, pro fœditate ſanguinolenta, ideſt facinoribus & flagitiis plena. Porrò in eligendo marito, juxta præfatum Iſidorum, quatuor ſolent inquiri, virtus & genus, mores & ſapientia. Et notandum, quòd in vtraque electione mores circa finem ponuntur: quia apud huius ſeculi amatores vix de moribus fit quæſtio, & vtinã vel vltima fieret: nam apud plèroſque nulla eſt. Porrò ſponſus Eccleſiæ Chriſtus tantæ virtutis eſt, vt ad eius tactum conualeſcant languidi, ad eius odorem reuiuiſcant mortui, ad illius clamorem exiliant ſepulti. Generoſus autem eſt, vt filius Altiſſimi; ſapiens, vt Angelus magni conſilij; ſpecioſus, vt filius Dei; diues & opulentus, vt creator mundi. O quàm diues eſt, cuius eſt terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & qui habitant in eo! Cuius ciuitatis plateæ ſternuntur auro mundo. O quàm pulcher, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur! in quẽ deſiderant Angeli proſpicere. O quàm ſapiens, qui comprehendit ſapientes in aſtutia eorum, qui perdit ſapientiam ſapientum, & prudentiam prudentium reprobat! cuius ſapientia fundauit terram, cuius prudentia ſtabiliuit cælos: cuius ſtultum ſapientius eſt hominibus. Generoſitas autem eius tam enarrari non poteſt, quàm ipſa generatio. *Generationẽ* inquit, *eius quis enarrabit?* multo minus generoſitatem. O quantæ virtutis eſt, qui viuendo vicit peccatum, prædicãdo mundum, moriendo diabolum, reſurgendo infernum! At ſuauitatem morũ eius quis explicet: quã certè nec ipſe melius aut plenius explicare potuit, quàm cùm dixit, *Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum!* Quid ad hoc dicis, ô ſponſa, non turpis, ſed ſpecioſa; non ignobilis, ſed generoſa; non exilis, ſed opulenta; non infelix, ſed beata? Ecce habes ſponſum votis omnibus reſpondentẽ: quem cùm amaueris, caſta es, cùm tetigeris mũda es; cùm acceperis virgo es: cùm illi nupſeris, felix es. Certè nec humiliùs vxorem ducere poterat, nec tu nubere glorioſiùs. Curramus ergo, fratres, curramus obſecro, cum Magis ad regales nuptias; ſed curramus vt Magi, ideſt vt ſapientes, hoc eſt cum muneribus, Nam inſipientis eſt manu vacua poſtulare. Currere eſt quærere, petere, pulſare. *Omnis*, ait Scriptura, *qui quærit inuenit, & qui petit accipit, & pulſanti aperitur.* Multi quærunt, ſed non inueniunt, quia inſipienter quærunt: multi petunt, ſed non accipiunt, quia inſipienter petunt: multi pulſant, ſed non intrant, quia inſipienter pulſant. Quærendum eſt, ſed cum lumine; petendũ, ſed cum munere: pulſandum eſt, ſed cum clamore. Lumen cum quo quærendum eſt, pœnitentia eſt, quæ per contritionem ardet, per confeſſionem lucet. Hæc eſt lucerna, quam mulier accendit, vt euertat domum, & dragmam perditam inueniat. Euertere domum eſt conuerſationem mutare: inuenire dragmam eſt dignitatẽ diuinæ ſimilitudinis in conſcientia reſtaurare. Quæ in decem præceptis continentur, tanquam in decem dragmis, quarum qui vnã perdit, omnes perdit, quia qui in vno offendit, fit omnium reus: & qui vnam inuenit, omnes inuenit: nam qui vnam virtutem habet, omnes habet. Petendũ eſt, ſed cum munere, quia juxta vulgare prouerbium, vacuæ manus caſſa eſt petitio. Offeramus ergo Saluatori munera, quæ ipſe prior nobis, tanquam ſeruus, dominus obtulit. Aurũ nobis obtulit in verbis gratiæ, thus in factis potẽtiæ, myrrham in amaritudine patientiæ. Aurum in præceptis, thus in miraculis, myrrhã in preſſuris, Et nos igitur offeramus ei aurum eleemoſynæ, thus orationis, myrrham continentię, quæ per jejunium ſolet deſignari. Vel aurum fidei, thus deſiderij, myrrham martyrij. Pulſandum eſt cum claue, cum improbitate & perſeuerantia, Hæc ſola intrat, quia ſola ſaluat: ſola impetrat, quia ſola coronat. Labor improbus omnia vincit. Nihil adeo clauſum eſt, ad quod non intrat pulſator importunus. Beati quibus ſic currentibus & pulſantibus datum eſt intrare ad nuptias agni, vt lætentur conuiuæ ex aqua vino facto, ideſt timore penitus in amorẽ conuerſo, vel potiùs ab amore abſorpto: quia timor non eſt in caritate, ſed perfecta caritas foras mittit timorẽ. Vel vinum ex aqua factum eſt requies poſt laborem, abundantia poſt pauperiẽ, ſatietas poſt eſuriem, gaudium poſt mœrorem Sicut ſcriptum eſt, *Mœror in corde viri humiliabit eum. & ſermone bono lætificabitur*; illo ſcilicet, *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis.* Hoc eſt vinum bonum, quod ſponſus Eccleſiæ, nobis ſeruat adhuc, ſicut ſcriptum eſt. *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abſcondiſti timentibus te!* Ad quã nos perducat, qui ſine fine viuit & regnat.

Marginal notes: 3. — [Sponſa] amo[ris] Adam. — Eccleſia Spõ[ſa] quanta [vir]tutis. — [P]ſal. 51. — Proverb. 8. — Luc. 11. — Luc 15. — Munera à nobis Chriſto offerenda — Proverb. 12 — Pſal. 30.

Sermo 1. In Purificatione B. Mariæ.

SVSCEPIMVS *Deus miſericordiam tuam in medio templi tui* Duplex eſt ſuſceptio huius miſericordiæ; mentalis, vt ita dicam, in Verbo, ſacramentalis in carne. Prima Simeoni, ſecunda Annæ conuenit: ideſt Simeõ primæ ſuſceptionis in ſe gerit myſterium; Anna verò vidua ſecundæ ſuſceptionis continet ſacramentum. Simeon interpretatur exauditio triſtitiæ. Duplicem triſtitiam annũtiat nobis verbum Dei; æternalem gehennæ miſeriam, & temporalem pœnitentiæ diſciplinam. *Omnis enim diſciplina in præſenti non videtur eſſe gaudij. ſed mœroris.* Primã nobis nuntiat, qui dixit. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante: aut quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?* Et Dominus in Euangelio.

Marginal notes: Pſal. 47. — Hebr. 12. — Iſai. 33.

Mat. 10. *Timete eum, qui, poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam.* Eſt autem gehenna duplex, caloris & frigoris, juxta illud, *Ibi erit fletus & ſtridor dentiũ.* Quàm timenda verò & horrenda ſit illa gehenna, oſtendit Dominus, cùm tam crebrò repetit ſempiternitatem illius, dicens, *Matth. 18.* *Bonum eſt tibi, o culum habentem in vitam intrare: quàm duos oculos habentem mitti in gehennã ignis.* Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguetur. Repetitio confirmatio ſermonis eſt, vt nos terreret ab æterna damnatione certiſſimè ſecutura. Hanc triſtitiam exaudit, qui futurum judiciũ certiſſimè credit, & ſemper metuit. Quidquid de pœnis infernalibus fictum eſt à Poëtis, fabula creditur eſſe à Philoſophis. Sed nec fallere caritas, nec fingere veritas, nec ſolui poteſt Scriptura. Et ideo quidquid in ea de inferno ſcriptum eſt, verum eſſe credendum eſt, quia ſine dubio verum eſt. Non enim à Spiritu ſancto hæc ad terrorem tantum dicta ſunt, ſicut à Poëtis ficta ſunt, vt Origeniſtæ mentiuntur, ſed potiùs ita eſt, vt ſcriptum eſt. Alioqui ſi non eſt æterna impiorum pœna, nec æterna credenda ſunt juſtorum præmia. Sed verum eſt, quod ſcriptum eſt. *Matth. 25.* *Ibunt juſti in vitam æternam.* Ergo etiã verum eſt, quod præcedit, *Et ibunt hi in ſupplicium æternũ.* Hieronymus autem tradit Zenonẽ *Ethnici infernum crediderunt.* Stoicorum principem credidiſſe inferos, & animas immortales. Iuvenalis quoque Satyricus contra generalem opinionem Gentilium ſic affirmat eſſa credendum, dicens.

Iuvenal. Satyra. 2.

Eſſe aliquos manes, & ſubterranea regna,
Et contum & Stygio nigras in gurgite ranas,
Atque vnà tranſire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, niſi qui nondum ære lavãtur,
Sed tu vera puta.

Igitur, vt diximus, exaudire gehẽnæ triſtitiam, eſt firmiter credere, eſſe gehennam, & ſemper eam metuere. Audiunt hanc triſtitiam, ſed non exaudiunt, qui ſic opinantur, non firmiter credunt. Nemo autem firmiter credit, efficaciter exaudit iſtam triſtitiam; pro qua exauditione afficitur Simeonis nomine. Porrò exauditio ſecundæ triſtitiæ eſt ſuſceptio pœnitentiæ, & perſeverans executio ſuſceptæ. Per injuſtitiam dividit, ſed non exaudit, qui injunctam ſuſcepit, ſed projicit ſuſceptã. Igitur iſtarum duarum triſtitiarum neutra ſine altera poteſt exaudiri: quia nec gehenna ſalubriter timeri poteſt ſine executione pœnitentiæ, nec pœnitentia perfici ſine timore gehennæ. Hæc ergo duo conjuncta Simeonem faciunt, id eſt triſtitiæ duplicis bonum exauditorem. Hic eſt ſenex, id eſt ſapiens, quia in antiquis eſt ſapientia. Scriptum eſt autem. *Ecce timor Domini ipſe eſt ſapientia.* Vnde idem Simeon *Iob 28.* dicitur juſtus, & timoratus. Timoratus propter aſſiduum timorem Domini; juſtus propter juſtitiæ continuum fervorem. Nihil eſt juſtius, quã peccnuiter à nobis omnibus, & omnium Iudicẽ ſemper timere. Hic Simeon ſemper habitat in Ieruſalem, & conſolationẽ Iſrael expectat: quia juſtitia cõfœderatur paci, & conſolatio promittitur lugenti. *Pſalm. 84.* *Iuſtitia*, inquit *& pax oſculatæ ſunt.* *Mat. 5.* *Et beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Hic reſponſum accepit à Spiritu ſancto, [illegible] ſua conſcientia bene ſibi reſpondente ſpirituali teſtimonio, non viſurum mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini, id eſt niſi prius dimiſſa fuerint peccata ſua, & computruerit eorum jugum à facie olei, id eſt ab vnctuoſa miſericordia Dei. Et ideo venit in ſpiritu in [illegible] ſpiritu, id eſt in ſpirituali volunt[illegible] audiendi verbum Dei, & retinendi [illegible] & fideliter conſervandi, id eſt efficac[illegible] plendi, tanquam ſciens ve[illegible] *Beati, qui audiunt verbum Dei & cuſtodiunt* [illegible] *Luc.* [illegible] Nemo poteſt in templo proficere, qui n[illegible] in ſpiritu in templum venire. Nemo autem [illegible] ſpiritu venit, quem ſpiritualis voluntas non [illegible] ducit. Sunt, quos in templũ ducit petulantia; ſunt quos perducit cupiditas, ſũt, quos inducit ambitio; ſunt, quos curioſitas introdu[illegible]t. Fur non venit, niſi vt furetur; petulans, niſi vt videatur, aut videat; tangatur, aut tangat; ambit[illegible], vt honoretur; curioſus, vt timeatur. Templum eſt domus orationis; ſed primi faciunt de iſta domo ſpeluncam latronũ, ſecundi lupanar meretricum, tertij forum venale, quarti forum [illegible]ſatorum. Nam etiam eorum qui audiunt ve[rb]ũ Dei, quidam audiunt tantùm vt laudentur, alij vt vituperent; pauci, vt ſuſcipiant; pauciores, v[t co]nſervẽt. At vituperare malum eſt, laudare parum, ſuſcipere neceſſarium, conſervare & [cu]ſtodire optimum & perfectum. Vtinam quotieſcunque in tẽplum venimus, in ſpiritu veniamus. [V]tinam ad audiendum verbum Dei nos adducat devotio, non libido detrahendi ſeducat. Quo tamẽ quiſque ſpiritu adveniat, ſuſceptio demonſtrat. Quã bene devotum Simeonis devotiſſimus [illegible] demonſtravit affectus, quo amplexatus eſt puerum oblatum. Denique impatientiſſi[m]ũ [ill]ius deſiderium non expectavit quouſque Maria portãs in ſuis brachijs incarnatam Dei miſericordiam perveniſſet ad altare; ſed cùm adhuc inducerent puerum Ieſum parentes [e]ius, occurrit eis in medio templi, & ſuſcepit ibi puerum, imò qu[ad]am aviditate feſtinationis rapuit eum de vlnis Mariæ in vlnas ſuas, & ampl[e]xatus eſt & oſculatus. Planè ſic cuſtodiendum eſt verbum Dei, excipiendum eſt prædicatori ab auditore mente alacri, prompto animo, parato corde, vt poſſit dicere cum Propheta. Paratum cor meum, Deus, *Pſal. 107* paratum cor meum. Non expectare debet, donec prædicator acutas proferat ſententias, & verba penetrabilia, id eſt perſuaſibilia; ſed mox vt Deo loqui incipit, debet ei cordis aperire oſtium: & vt ait Auguſtinus, verbo Domini facere nidum, vbi ponat pullos ſuos, & foveat. Sermonis quippe *Domicilium verbi Dei cor humanum.* Domini proprium domicilium nil eſt aliud, quã cor humanum: hæc eſt eius domus propria hęc eius manſio, hoc eius hoſpitium, hic nidus. Hoc hoſpitium petit [à] nobis verbum Dei. Vnde dicit. *Prouerb.* Fili, præbe cor tuum mihi. Si quis puer parvulus foris ſtaret ad oſtium domus veſtræ, & pro amore Dei peteret [à] vobis hoſpitium nonne crudelis & inhumanus eſſet, qui illum hoſpitio non colligeret. At puerum iſtum, qui dicitur Ieſus Chriſtus tanto crudelius & infelicius eſt hoſpitium petentem repellere, quantò ipſe d[ign]ior eſt, & dul[cior]: & quantò illius melior [d]ignatio eſt, ho[ſpit]ium ab homine pet[er]e, ſine quo [n]on pute[t] hom[ine]m bene e[illegible] quid dul[illegible] mi[ſeri]cordia, q[illegible] dignius quid ſalut[i] dulcius, qui[illegible] Atq[ue i]deo dignan[illegible] apud [illegible] [ec]? *S*[illegible] *d*[illegible] *manſionem* [illegible] *Ioan. 14* [illegible] *P*[illegible] *meus d*[illegible] *et eum, & ad*[illegible] *emus,* [illegible] *manſionem apud eum facie*[illegible] *Apoca. 3.* *e*[illegible] *ſto ad oſtium, &* *pulſo* [illegible] *intrabo ad eum* [illegible] *cenabo cum* [illegible] *meum.*

O felicem tanto hoſpite hominem. Pulſat autē Dominus ad oſtium veſtrum, quoties vobis offert vobis à prædicatore ſalutis verbum. Suſcipite ergo illud in medio templi, ideſt cordis veſtri, ſicut ſcriptum eſt *Vt facerem voluntatem tuam, Deus & legem tuam in medio cordis mei.* Si enim iuxta Apoſtolum corpora noſtra templum ſunt Spiritus ſancti, quid aliud eſt huius templi medium, quàm cor noſtrum? Cor enim animalis in medio eius eſt. Porrò puer iſte non ſolùm hoſpitio ſuſcipiendus eſt, ſed etiam in manibus geſtandus. Quid eſt autem IESVM puerum in manibus geſtare, niſi verbum ſalutis operibus adimplere? Pauciora verò poſſunt geſtari in manibus, quàm brachiis amplexari: ideo non ſolū geſtandus, ſed & amplexandus eſt, & pectori dulciter aſtringendus. Quod tantum geſtare conſueuimus, ſuos plerumque geſtantes grauat. Quod autem amplectimur, & nobis appectoramus, ſemper ſine dubio nos delectat. Igitur puerum Ieſum in manibus geſtare, eſt facere quod iubetur: amplexari verò eſt, pluſquam iubetur, adimplere. Ad ſuſceptionem prohibitiones pertinent, ad geſtationem præcepta, conſilia ad amplexum. Porrò duo brachia quibus amplexandus eſt, ſūt hilaris obediētia, & patientia fortis: vel temperantia in proſperis, & patientia in aduerſis. Iſti ſunt ambidextri, ſic pugnantes ſiniſtra, vt dextera: quos nec proſperitas illudit, nec elidit aduerſitas. Væ illis, qui ad amplexandū hunc puerum vtroque brachio manci exiſtunt: in proſperitate luxurioſi, in aduerſitate murmuroſi; intēperantes in voluptatibus, in calamitatibus impatientes: neſcientes, imò non volentes vel bona facere, vel mala tolerare. Amplexus autem & appectoratio huius pueri deuotionem ſignificat in bono opere, & gloriationem in tribulatione. Nō poſſumus oneratis brachiis diu incedere, niſi ipſa brachiorum onera noſtris pectoribus aſtringi curemus. Onerata quippe brachia quàm longius remouētur à pectore, tanto facilius labore laſſantur. Similiter nemo poteſt diu eſſe vel ſtrenuus ad obedientiam, vel longanimis ad patientiam, niſi ſpontaneus & deuotus extiterit ad vtramq;. Nam quod inuiti facimus, citò intermittimus. Et quod inuiti ferimus, quam citò poſſumus ferre ceſſamus. Sola ergo deuotio eſt, quæ inceptum opus abſoluit; ſola acedia, quæ diſſoluit. Illa graues etiam labores alleuiat, iſta leues aggrauat, iuxta illud Comici. *Nulla res adeo facilis eſt, quin difficilis ſit, quàm inuitus facias.* Sed è contrario poteſt adiici, nulla res adeo difficilis eſt, quin facilis ſit, quam libens & deuotus facias. Hoc eſt libamen, quod ſemper ſacrificium debet comitari, iuxta illud propheticum, *Sacrificium & libamen Domino Deo noſtro* Sacrificium ſine libamine eſt opus vanum ſine deuotione. Deinde oſculandus eſt puer, non in ſui ipſius labiis, ſed in ſolis plantarum veſtigiis. Illud enim ſummum oſculum ſingularis muneris eſt priuilegio relinquendum. Numquam legitur puer iſte oſculatus in ore ſuo, niſi vel à matre, vel à proditore. Summa præſumptio eſt, ad ſummi labia os inquinatū velle porrigere. At cui non cōtingit illud væ propheticū, vt ſe poſſit dicere labiis pollutū? Omnis homo mendax. Suis ergo immundis labiis oſculabitur labia ipſius veritatis? Sufficiat nobis peccatoribus plantarum eius oſculū; à quibus altius oſculari, eſt, quod nec S. Simeon ille præſumpſit. Numquid non magnū eſt hoc?

Pſalm. 39.

Cor templi medium eſt.

Ieſum portare & amplecti quid ſit.

Ioel. 2.

Quis enim altior illo æſtimabitur, qui pedes ſedentis in cælo oſculatur? O verè hominem giganteæ celſitudinis, cui datum eſt oſculari veſtigia tam excelſæ majeſtatis! Sed quid eſt oſculari plantas verbi Domini, niſi omnia bona noſtra in conſpectu noſtro deſpicere, & pro nihilo reputare? Sicut ſcriptum eſt, *Cùm feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite, Serui inutiles ſumus, quod debuimus facere, fecimus.* Ille reuera pedes Domini oſculatur, qui ſemper ſe minorem aliis exiſtimat, & aliorum bene facta & dicta laudās, & magnificās, comparatione illorum ſe nihil feciſſe reputat, ſe nihil eſſe putat. Pedes Dei oſculatur, qui omnia bona nō ſuæ induſtriæ, ſed Dei gratiæ attribuit: mala autem ſua ſibi ſoli imputat & aſcribit. Pedes Domini oſculatur, qui bona ſua à conſpectu ſuo projiciens, mala ſua cum lacrymis ſēper recordatur. Ad hoc pulcherrima ſimilitudine nos beatus inuitat Bernardus; qui dicit nos ſic facere debere, ſicut pauperes & infirmos ſedentes in ſemitis magnis, vel templorum porticibus, vt petant eleemoſynam à viatoribus vel introeūtibus in templum. Nam quod in eis ſanum & robuſtum eſt, occultant potius quàm demōſtrant: quod autem vlceroſum & putridum, & aſpectu fœtidum, & miſerabile, hoc oſtentare potiùs quàm occultare laborant; vt inde magis ad compatiendum videntes prouocent, & ad erogandum inuitent. Sic & nos in cōſpectu Dei non noſtra, ſiqua bona ſunt, jactitare & magnificare debemus, ſicut Phariſæus ille faciebat: ſed noſtra potius denudare vulnera, ſicut humilis publicanus. Sola ergo humilitas eſt, quę pedes Domini meretur oſculari. Superbia verò ſummis ſemper aſtans arroganter & ſe vltra menſuram propriam turgidis inflationibus attollens & erigens, tanto magis ſciſſioni & ruinæ approximat, quanto magis familiare oſculum ſibi prorſus indebitum apud amatorem humilium vſurpat. Oſculari quoque plantas Domini, eſt Incarnationi Dominicæ deuotiſſimis affectionibus medullatas gratiarum actiones referre. Ecce qualiter ſuſcipiendum eſt verbū Dei. Sed reuera ipſi oſeſt, vt bene ſuſcipiatur verbum ꝙ offertur. Sicut autē à S. Simeone formā ſuſcipiendi cognouimus, ſic à B. Maria virgine formā offerēdi cognoſcere debemus: in cuius oblatione tria precipuè cōſideranda ſunt; tempus, modus & locus. Tempus, quando; modus, quomodo; locus, vbi. Non enim Verbū iſtud mox vt natum de matre eſt, continò oblatum eſt; ſed tunc primò, quando impleti ſunt dies purgationis Mariæ. Oblatum eſt autem, non in majeſtate terribili, nec in nuditate contemptibili; ſed indutum membris teneris, & pannis mundiſſimis inuolutum. Oblatum quoque eſt, non extra templū, non ad fores templi, ſed in ipſo medio. Similiter prędicator futurus, qui diuini verbi mater ſpiritualis eſt, non ſtatim vt aliqua ſcripturarum ſanctarum myſteria ſummatim perleviter attigerit, publicè in Eccleſia prędicare debebit; ſed tunc primò, cùm purgata fuerit eius conſcientia, & vetus conuerſatio pleniſſimè mūdata. Ab immūdo enim quis mundabitur? Tunc autem offerat verbum, non in majeſtate philoſophica, ſed nec in ſimplicitate ruſtica; ſed affectuoſiſſimis adornatū ſententiis, & dulciſſimis ſermonibus inuolutum. Oportet enim, vt lingua eius nō tantùm foris perſtrepat ad aures populi, tanquā Ieſum offerēs ad fores templi: ſed magis intus penetret

Luc. 17.

Quis pedes Dei oſculetur.

Bernard.

Sola humilitas Chriſti pedes oſculatur.

autem lex duobus modis: vel cum ſiunt, quæ ibi vſque ad cordis intimum, tanquam Ieſum offerens in templi medium, vt poſſint dicere auditores. *Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui.* Sic enim præcipitur prædicatoribus. *Loquimini ad cor Ieruſalem.* Quaſi diceret. Nolite loqui ad burſas, ad linguas, ad aures, ſed potius ad corda populi. Sanè hæc ſunt quatuor genera prædicantium. Sunt enim prædicatores burſarum, ſunt prædicatores linguarum, ſunt prædicatores aurium, ſunt & cordium: ſed iſtorum magna valde paucitas, cæterorum verò noxia multitudo. Primi nihil quærunt, niſi pecuniam, ſecundi nihil expetunt niſi famam, tertij nihil ſciunt quærere, quarti nihil volunt perdere. Primis ergo tribus reprobatis generibus, quartum aſſequi laboremus; laboremus dico, quia hoc opus, hic labor eſt. Nam ad tantam loquendi efficaciam, quę cor hominis non ſolum pungat, ſed etiam perforet, omnimodis neceſſaria eſt lingua eucharis; quæ non niſi in bono homine habet abundare. Reuera enim verbi ſalutaris & perſuaſorij ſacroſancta euchariſtia, ſicut non niſi etiã in altari mundi cordis conficitur, ſic non niſi per linguam eucharim miniſtratur. Sicut enim mulier quę in peccato cõcipit, naturali natiuitate in peccato parit: ita procul dubio qui diuini verbi conceptor immundus eſt, neceſſariò tam ſancti ſeminis & indignus ſator eſt, & inutilis diſpenſator. Non ſufficit autẽ ſola vitę ſanctitas, niſi adſit etiam fœcunditas doctrinæ. Quæ ſemper infœcunda eſt, niſi eam fœcundet lingue facundia. Non eſt autem lingua eucharis artificiosè docens mendacium, & facilè quodlibet illicitum perſuadens. Cùm enim hoc nomen eucharis idem Græcè ſignet, quod Latinè vel bona gratia, vel bene gratioſa; manifeſtum eſt, nullam linguam tam gratioſum promereri vocabulum, niſi quam gratioſam conſtat eſſe ad bonum. Quaſi ergo à Maria Virgine, & matre, & plena gratiarum, de puero Ieſu noua fit oblatio in medio templi, pergrata occurrentibus, ſuſcipientib⁹ peraccepta, quãdo prædicator Eccleſiaſticus mundus vita, fœcundus ſcientia, eloquentia perfacundus, perſuadet hominibus incedere per viam ſalutis, & ambulare in ſaluationem; vtens ad eos verbo puro & ſimplici, honeſto & vtili, ſancto & ſalutari, gratioſo & dulci: ſicut ſcriptum eſt de puero hoc. *Diffuſa eſt gratia in labijs tuis.* Sanè ſi ſit, qui illum ſic offerat, erit qui oblatum bene ſuſcipiat. Ideo enim hodie ad ſuſcipiendum puerũleſum nemo accedit, vt Simeon; quia ad illum offerendum nemo procedit, vt Maria.

Pſalm. 47.

Iſai. 40.

Prædicantium diuerſa genera.

Vt fiat oblatio Chriſti à prædicatore.

Pſal. 44.

Sermo 2. In Purificatione B. Mariæ.

Galat. 4.

QVANDO *venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum in terris, factum ex muliere, factum ſub lege; vt eos qui ſub lege erant redimeret.* Hæc ſententia Pauli ſcribentis ad Galatas, ſicut ad Natiuitatem Domini referri ſolet, propter illud, *Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere,* ſic ad hodiernam ſolemnitatem, propter illud, quod ſubditur, *Factum ſub lege.* Hic enim ſermo breuiſſimè quidem, ſed tamen pleniſſimè comprehendit, quidquid hodierna lectio ſancti Euangelij de Purificatione B. Mariæ loquitur, & de inductione pueri Ieſu à parentibus eius in templum, vt facerent ſecundùm conſuetudinem legis pro eo. Propter quod & hodie ad Sextam horam in Ordine noſtro capitellum de hac ſententia factum eſt. Et fortaſſis hac eadẽ puer Ieſus hodie in templo eſt præſentatus. Huius ergo ſermonis gratia, ex quo feſtiuitas hodierna tota pendet, & ideo quoque totam Pauli ſententiam breuiter & planè, prout Deus dederit, & hora permiſerit, veſtræ caritati propoſuimus explanandam. In ejus explanatione quinque conſideranda ſunt, ſcilicet tempus, author, opus, cauſa & modus. Tempus plenitudinis, author vniuerſitatis, opus diuinæ Incarnationis, cauſa noſtræ redemptionis, modus operis, id eſt formatio Redemptoris ex muliere, & ſubjectio eius ſub lege. Singula per ordinem latiùs explicemus. *Vbi venit plenitudo temporis &c.* Omne tempus ante Saluatoris aduentum, quaſi vacuum & inane permanſit, tanquam tempus egeſtatis, & tempus inopiæ, quippe in quo nũquã & nuſquã inueniri potuit, vnde vel vnus homo redimere poſſet animã ſuam de manu inferi. Redemptio autem animæ viri propriæ diuitiæ. Illud autem tempus verè fuit pleniſſimum, in quo Salvator attulit plenum ſalutis donum, id eſt copioſæ redemptionis pretiũ, ſicut hodie canit per orbem vniuerſum Eccleſia. *Secundùm nomen tuũ Deus, ita & laus tua in fines terræ.* Nomen Domini Ieſus Chriſtus: Ieſus à ſalute, Chriſtus ab vnctione. Opus Ieſu ſalus, & ſalus vera: qui operatus eſt ſalutem in medio terræ. Opus Chriſti redemptio, & redemptio copioſa; quę mundum à morte perpetua redemit. Quia ergo ſecundùm nomen eius, ita & opus ejus; ideo ſecundùm nomẽ ejus, ita & laus ejus in fines terræ: vt vbique laudetur, ſicut verus Salvator & Redemptor: Salvator à peccatis, Redemptor à pœnis; reſtitutor innocentiæ, juſtitiæ retributor. Vnde ſequitur. *Iuſtitia plena eſt dextera tua.* Iuſtitia tua, Ieſu, qui totum habes dextrum, nil ſiniſtrum, totum proſperum, nil adverſum; totum forte, nil infirmũ. Nam quod infirmum eſt tuum, fortius eſt hominibus. Tu totus nil aliud es, niſi miſericordia juſtificans impium, & juſtitia remunerans juſtũ, exaltans humilem, dejiciens ſuperbum. Opus tuum multitudo miſericordiæ, & juſtitiæ plenitudo. Sanè non poterat venire, niſi cum plenitudine & cumulo ſalutis ille, in quo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter: in quo ſunt theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi: qui fons bonitatis eſt, fons luminis, fons vitæ, flumen pacis, & torrens gloriæ, ſicut ſcriptum eſt. *Ecce ego declino in eos, vt flumen pacis, & torrens inundans gloriæ gentium.* Ideo dicebat olim Iudęis. *Meus eſt orbis, & plenitudo ejus. Quò mihi multitudinem victimarũ veſtrarum? Plenus ſum.* O quàm plenus eſt, qui bonorum noſtrorum non eget! qui ſolus ſibi ſufficit, de cuius plenitudine omnes accepimus, quicumque boni aliquid habemus: à quo bona cuncta procedunt, & ad quem cuncta redeunt, tamquam flumina ad locum vnde exeunt, vt iterum fluant. Vnde Ioannes dicit eum eſſe plenum gratiæ & veritatis. Plenum gratiæ, vt per abundantem gratiã mandata legis impleret, & ab alijs impleri faceret. Plenum veritatis; vt per veritatem redditam quidquid lex prophetauerat, impleret. Vnde dicit. *Non veni ſoluere legem, ſed adimplere.* Super quem locum Auguſtinus contra Fauſtum. Ille adimplet legem, qui ſic viuit, vt præcipit lex: plenitudo enim legis eſt caritas. Impletur

Tempus egeſtatis ante Chriſti aduentum.

Pſalm. 47.

Iſai. 66.

Pſal. 49.

Iſaiæ 1.

Ioan. 1.

Mat. 5.

præcepta ſunt: vel tùm exhibentur, quæ ibi prophetata ſunt. Quæ cùm impleta eſt, gratia & veritas facta eſt. Gratia pertinet ad caritatis plenitudinem, veritas ad prophetiarum impletioné: quorum vtrumque fit per Ieſum. Vnde Lex per *Ioan. 1.* Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſũ Chriſtum facta eſt. Hæc eſt laus eius in fines terræ. *Aug. epiſt. 3.* Auguſtinus ad Voluſianum. In Chriſto Ieſu eo tempore, quòd opportuniſſimum nouerat, & ꝗ ante ſecula diſpoſuerat, venit hominibus magiſterium, & adjutorium ad capeſſendam ſempiternam ſalutem. Nam magiſterium nobis attulit caritatis, tanquam magni conſilij Angelus, vel admirabilis conſiliarius, tanquam Dei ſapientia, & doctor juſtitiæ. Adjutorium tamquam Deus fortis, vel Dei virtus, & gratiæ largitor, remittendo peccata, & conferendo merita. Nam ſapientia eius noſtram illuminat ignorantiam, virtus eius adjuuat & roborat infirmitatem noſtram. Hac de cauſa appellauit Apoſtolus Salvatoris in carne præſentiam plenitudinem temporis, id eſt tempus plenitudinis, per hypallagen. Vel plenitudinem, id eſt adimpletionem têporis in lege repromiſſi. Quando ergo venit hæc plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuũ. Ecce Author, ecce opus. Author excellentiſſimus, opus excellẽtiſſimum. Author Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis: opus Filius Dei miſſus ad ſalutem hominum, & conſolationem miſerorũ, ſicut ipſe dicit. *Iſai. 61.* *Spiritus Domini ſuper me, eo quod vnxit me, ad Evangelizandum pauperibus miſit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clauſis apertionem.* Miſit, inquit, filium ſuum. Miſit, non vt eſſet, vbi antè non erat, ſed vt appareret, vbi latebat. Miſit tamquam legatum, & tamquam donum. Tamquam legatum ad inimicos, tamquã donum ad amicos. Ad illos reconciliandos, ad iſtos honorandos. De hac legatione Abdias, *Abdias.* *2. Cor. 5.* *Auditum audiuimus à Domino, & legatum miſit ad gentes.* Et apertiùs Paulus, *Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, non imputans eis delicta eorum, & poſuit in nobis verbũ reconciliationis. Pro Chriſto ergo legatione fungimur; tamquam Deo exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto reconciliamini Deo.* Quid hac prece dulcius, quid hac legatione ſublimius, quid hac reconciliatione facilius? Facere debueramus hoc etiam non rogati; quanto magis tam dulciter à Deo rogati? Rogat nos, cùm legatos mittit ad rogandum nos. De dono habemus in Iſaia. *Iſai. 9.* *Paruulus natus eſt nobis, filius datus eſt nobis.* Et in Evangelio *Ioan. 3.* *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret,* ſcilicet mundo, in pretium & cibum: in pretium captiuis, vt à morte redimerẽtur æterna; in cibũ famelicis, vt ad vitam nutriantur æternam. Empti enim ſum⁹ pretio magno ab eo, qui dicit. *Ioan. 6.* *Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi.* O pretium pretioſiſſimũ quo totus mundus redemptus eſt. O cibum delicioſiſſimum, qui Angelorum cibus eſt. *Pſalm. 77.* Vnde Ambroſius in laudem crucis. *Beata cujus brachiis, Secli pependit pretium, prædamque tulit tartari.* Et Pſalmiſta. *Panem Angelorum manducauit homo.* Quid hic dicis, ô ingratitudo humana, tanto donatori & muneri ingrata? Quis hoc munus magnificentiſſimũ feſtinanter venit videre cum paſtoribus, deſideranter curat adorare cum Magis, inhianter expectat & expetit cũ Simeone obuiis illud excipere manibus, & lætis brachiis amplexari? Quis denique de tanti muneris ſuſceptione felici lætus & alacer cũ Anna vidua confitetur Domino, gratiarum actionis holocauſtum offerẽs medullitus tanti datoris liberali gratiæ? *Luc. 17.* Decem leproſi à Domino mũdantur, ſed nouem ingrati ab eo neſciuntur: qui quaternarium gratiæ ipſius, qui factus eſt nobis à Deo ſapientia & juſtitia, ſanctificatio & redêptio, malè jungunt quinario ſenſuum; & dragmam decimam ſapienter non poſſunt quærere nec feliciter inuenire; nec per illud vnum, quod neceſſarium eſt, ad æterni remunerationem denarij peruenire. Ideo gratus vnus eſt, & alienigena, à ſeculi actibus ſe faciens alienum; tanquã peregrinus & aduena non habens hic ciuitatem manentem, ſed futuram inquirens, ad vnum tendens, & vnam petens: non circa multa ſolicitus, quia vnum eſt neceſſarium, vnitatem ſpiritus in vinculo pacis conſervans. Sola eſt, quæ nos in defectu nouenarij citra perfectionẽ denarij remanere facit ingratitudo, conuerſionem noſtrã à profectu alacritatis & feruore ſpiritus impediens, quodam tepore & torpore mortifero noſtræ fidei calorem primitiuum extinguens. Ideo vni leproſo redeunti, & de mundatione ſua mũdatori gratias agenti, ab eodem mundatore dicitur. *Luc. 17.* *Vade, quia fides tua te ſaluum fecit,* id eſt fidei deuotio. Patres noſtri olim proficiebant de die in diem: hodie apud nos, qui eadem habuimus conuerſionis initia, magnus æſtimaretur, ſi vel ipſa conuerſationis ſuæ primordia conſeruaret. Numquid abbreviata eſt manus Domini, aut theſauri gratiæ defecerunt? Numquid eius voluntas ſaluandi nos immutata eſt, vel facultas imminuta eſt? Abſit. Sed ingratitudo noſtra gratiæ ipſius augmentum à nobis tepidis, elõgauit. Quæ videlicet ingratitudo gratiæ tempus opportunum reddit ingratis peſſimum: quia nõ tantæ felicitatis eſt ſub tempore gratiæ viuere, quantæ infelicitatis oblatam non ſuſcipere gratiam, vel ſuſceptam non ſervare. Sed & miſericordiæ res eſt, vt B. Bernardus aſſerit, ingratis *Ser. contra vit. ingrat.* ſubtrahere gratiam, fieri è contrario indignationis & iræ miſericordiam talibus exhibere, juxta illud. *Iſai. 26.* *Miſereamur impio, & non diſcet facere juſtitiã.* Sed jam cetera videamus. Miſit, inquit, Deus filium ſuum factum ex muliere. Ecce modus operandi. Miſſio enim Filij, ejus eſt incarnatio, cujus Incarnationis modus eſt, quòd ex muliere factus eſt. Sed dices. Nonne & alij homines ex muliere facti ſunt? Non certè, imò principaliter ex virili ſemine. Sicut enim nullus homo conſtare dicitur ex anima vel carne tantùm, ſed ex carne & anima; ſic nullus homo rectè dici poteſt factus ex muliere tantùm, ſine additamento, cùm ſit factus ex viro & femina. Hoc igitur genus facturæ ſoli Chriſto appropriatum eſt: nec breuiùs, nec planiùs potuit Apoſtolus deſcribere facturam hujuſmodi hominis, qui factus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis, quàm, vt diceret, factum ex muliere. Primus enim homo factus eſt de terra, prima mulier facta eſt de coſta, omnes alij viri & mulieres de viro & fœmina, ſolus Chriſtus ex matre ſola. Hæc eſt illa factura nobilis, de qua dicit Pſalmiſta, *Pſal. 91.* *Delectaſti me, Domine in factura tua.* Verè in hac ſola factura delectari debemus. Nam prima & ſecunda factura hominis per peccatum ruerunt, in tertia de ruina peccati generamur ad ruinam mortis naturaliter deſtinati. In hac autem quarta factura de ruina peccati regeneramur ad ju-

ſtitiam, & de ruina mortis ſuſcitamur ad vitam. In hac igitur factura delectari debemus, cum Pſalmiſta; & ſimul expaveſcere cum Habacuc dicente. *Conſideravi opera tua & expavi.* (*Habac. 3.*) Delectandum eſt de exhibitione tantæ manſuetudinis, expaueſcendum de exinanitione tantæ majeſtatis. Quantum enim pondus beatitudinis collatum eſt hæc gratia ſuis ſuſceptoribus, tantum onus calamitatis hæc eadem majeſtas ſuis eſt contemptoribus illatura. (*Au. tom. 10*) Vnde Auguſtinus homilia de Incarnatione Domini. *Tantùm te preſſit humana ſuperbia, vt te non poſſet, niſi humilitas ſublevare divina* Idem in alia homelia de eodem. *Hinc intelligimus, quàm gravia æſtimet apud ſe Deus noſter humanorum criminum cauſas. propter quas non Angelum, non Archangelum, ſed Deum miſit ad terras.* Et addit. Quàm grauis ſit peccati, & quàm dura conditio, prodit remedij magnitudo: quanta malorum diſcuſſio erit, qua damnabuntur, ſolicitudo iudicat, qua redimuntur. Quid hic dicis, ingratitudo humana? Quomodo tantum beneficium benignè non accipis? quod potiùs tanto beneficio & benefactori ingrata contra conſilium Salomonis ſtultam querimoniá moues de præſenti dicens. (*Eccle. 7.*) Quid cauſæ eſt, quòd tempora præterita meliora fuere, quàm nunc ſunt? Stulta eſt, inquit, talis interrogatio. Verè ſtulta, quia falſa talis locutio. Meliora namque ſunt modo tempora ſub leui Eccleſiæ & ſuaui jugo Chriſti, quàm olim fuerunt ſub grauiſſimo onere legis Moyſi; quod, vt ait Petrus, nec Patres noſtri, nec nos portare potuimus. (*Act 15.*) Vel etiam quàm fuerunt olim ante legem temporibus Patriarcharum; quando florebat mundus abundantia bonorum temporalium: quando erat vita longa, ſalus continua, opulentia in rebus, fecunditas in propagine, tranquillitas in diuturna pace. Hæc omnia tam non faciebant tempus bonum, quàm nec hominem bonum Sabbatum ait veritas in Evangelio, propter hominem factum eſt, non homo propter ſabbatum. Si autem ſabbatum, ergo & omnis alia dies. Nam alij dies facti ſunt propter hominis operationem, ſabbatum propter illius requiem. Si ergo tempus factum eſt propter hominem, ergo à malitia vel bonitate hominis æſtimanda eſt bonitas vel malitia temporis. (*Quid faciat tempus bonum, vel malum.*) Non enim facit tempus hominis bonum, niſi quod facit hominem bonum. Vnde Hieronymus ſuper Eccleſiaſte. *Viventi virtutes dies bonos faciunt, vitia malos.* Sic ergo, inquit, vivere debemus, vt ſemper præſentes dies, meliores ſint præteritis: ne, cùm decreſcere cœperimus, dicatur nobis illud Apoſtoli. (*Galat. 3.*) *Curretatis bene, quis vos impedivit veritati non obedire?* Et illud. *Cùm ſpiritu cœperitis, nunc carne conſummamini.* Bonum ergo tempus hominis non facit abundantia bonorum temporalium, ſed magis ſpiritualium; vt eſt plenitudo fidei, & honeſtas morum. Hanc bonitatem temporis attulit ad nos, vt ſuprà dictum eſt, filius Dei miſſus ad nos, factus ex muliere, factus ſub lege. Quòd factus eſt ex matre, diuinæ virtutis fuit miraculum, iuxta illud. (*Reſponſoriũ Eccleſiæ.*) *Videte miraculum matris Domini.* Quòd factus eſt ſub lege, ſummæ humilitatis fuit magiſteriũ, juxta illud. (*Matth. 11.*) *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Sub lege Moyſi fuit vſque ad annum vitæ triceſimum; ſub lege Domini vſque ad vitæ terminum. (*Chriſoſt. Hom. 10 in Nat.*) Vnde Chryſoſtomus. *Poſt 30 annos Jeſus venit ad baptiſmum, legem veterem ſoluturus.* Et infrà. *Per 30. annos iuſtitiam legis impleverat; & tunc venit ad baptiſmum, Evangelium docturus, cumulũ cunctis obſervationibus legis imponens* Sic ergo ſub lege Moyſi fuit vſque ad annum 30. vitæ ſuæ: ſub lege autem Domini tota vita ſua. Sub illa inquam lege Domini, de qua dicit Pſalmiſta. *Lex Domini immaculata, convertens animas.* (*Pſalm. 18.*) De qua lege dicit ſic beatus Bernardus in Epiſtola ad Carthuſienſes. (*Bernard. epiſt. 11*) [Eſt, qui confitetur Domino, quoniam potens eſt: & eſt, qui confitetur Domino, quoniam ſibi bonus eſt: eſt verò qui confitetur Domino, quoniam ſimpliciter bonus eſt. Primus ſervus eſt, & timet ſibi; ſecundus mercenarius, & cupit ſibi: tertius filius, & defert patri. Itaque & qui timet, & qui cupit, vtique pro ſe agunt: ſola, quæ in filio eſt, caritas non quærit quæ ſua ſunt. Hæc autem lex Domini immaculata conuertens animas, quæ ſola poteſt auertere animum ab amore mundi, & in Deum dirigere. Nam nec amor, nec timor priuatus conuertit animum; interdum mutant vultum vel actum, affectum nunquam. Facit ſervus nonnumquam opus Dei, ſed non ſponte, facit & mercenarius, ſed non gratis. Vbi autem proprietas, ibi ſingularitas; vbi ſingularitas, ibi angulus: vbi angulus, ibi ſordes, ſiue rubigo. Itaque nec lex ſerui, ideſt timor; nec lex mercenarij, ideſt cupiditas, immaculata eſt, nec animas conuertere poteſt. Caritas autem lex eſt immaculata; quia nil ſibi de ſuo retinet: quippe cui de proprio nihil eſt, ſed totum quod habet, Dei. Qui autem Dei eſt, immundus eſſe non poteſt. Lex ergo immaculata caritas; quia non quærit quod ſibi vtile eſt, ſed quod multis. Lex autem Domini, quia ipſe ex ea vivit, vel quia eam nullus, niſi dono ipſius poſſidet. Caritas autem ipſam Trinitatem in vnitate cohibet, & colligat in vinculo pacis. Caritas autem, non qualitas, vel accidens, ſed ſubſtantia. Dicitur enim rectè caritas, & Deus, & Dei donum. Itaque caritas dat caritatem, ſubſtantia accidentalem. Vbi dantem ſignificat, nomen eſt ſubſtantiæ; vbi donũ, qualitas.] Item idem in eadem Epiſtola. [Servus & mercenarius habent legem, non à Domino, ſed quam ſibi ipſi fecerunt: ille Deum non amando: iſte verò aliud amando.] Et poſt pauca. [Qui autem faciunt, quod ait Apoſtolus, *Nemini quidquam debeatis, niſi vt invicem diligatis*, (*Rom. 13.*) profectò ſicut Deus eſt, & ipſi ſunt in hoc mundo, nec ſerui aut mercenarij ſunt, ſed filij.] Et poſt pauca. Iſtis non eſt lex poſita, ſed voluntarius cò liberaliter data, quo ſuauiter inſpirata. Vnde Dominus. *Tollite jugum meum ſuper vos.* (*Mat. 11.*) Ac ſi diceret. Non impono invitis, ſed tollite, ſi vultis. Alioqui non requiem, ſed laborem invenietis animabus veſtris. Bona itaque lex caritas, & ſuauis; quæ non ſolùm leuiter ſuaviterque portatur: ſed etiam ſervorum & mercenariorum lege portabiles ac leves reddit, quas vtique non deſtruit, ſed facit vt impleantur, dicente Domino. *Non veni ſoluere legem, ſed adimplere.* (*Matth. 5.*) Illam temperat, iſtam ordinat, vtramque levigat, neutram annulat. Numquam erit caritas ſine timore, ſed caſto: numquam ſine cupiditate, ſed ordinata. Implet ergo caritas le[illegible], cùm infundit deuotionem, implet & [illegible]enarij, cùm ordinat cupiditatem. Timor aute[illegible] mixta deuotio ipſum non annullat, ſed ca[illegible]cat. Cupiditas autem tunc rect[illegible]r, cum mala penitus reſpuuntur, & bon[illegible] ta

p[illegible] nec bona niſi propter meliora appe-[illegible]. Quod cùm ſit, & per Dei gratiam ſic fieri [illegible] corpus & omnia corpori bo-na [illegible], anima propter Deum, Deus [illegible] In [illegible] primis ergo diligit homo ſe [illegible], in 2. gra[illegible] Deum propter ſe, in 3. De-[illegible] Deum. In hoc gradu ſtatur. Vtrum [illegible] in hac vita [illegible] us perfectè poſſit appre-[illegible], [illegible] cer, vt [illegible] diligat homo propter Deum, [illegible]. Erit autem hoc, cum introductus fuerit [illegible] ſervus in gaudio domini ſui. Hæc S. Ber-nardus de lege [illegible] immaculata, quæ eſt caritas. Caritas ſibi ipſi lex eſt, & lex æterna: quia Deus caritas eſt, & Deus æternus eſt, & caritas æterna. Hæc lex fecit Chriſtum facere quidquid fecit, & pati quidquid paſſus eſt. Hæc fecit eum hominé fieri, qui Deus erat; pauperem, qui diues erat; ſer-vum, qui dominus erat: circũcidi, qui nil ſuper-fluum, oblatione redimi, qui nihil habebat ſub peccato venundatum, baptizari, qui nil habebat immundũ, accuſari, flagellari, & illudi ſine cul-pa, ſine cauſa damnari, & hoc totum, vt eos qui ſub lege erant, id eſt ſub jugo & onere legis, redi-meret. Chriſtus itaq; redemit nos ab onere legis Moſaicæ, quando ritum cæremoniarum legaliũ de medio tulit, & ſacramẽta novæ legis inſtituit, virtute, vt ait Auguſtinus, majora, vtilitate meli-ora, actu faciliora, numero pauciora: tamquam juſtitia fidei jam revelata. Deus bone, quàm one-roſa erãt ſacramenta illa legalia, in variis baptiſ-matibus & juſtificationibus carnis, in circumci-ſione parvulorum, in mactatione pecudũ, in ex-coriatione pellium, in dilaceratione mẽbrorum! Carnificum opus eſt hoc, non ſacerdotale. Sanè omnes Sacerdotes veteris legis lictores erant, car-nifices, & coci. Gratias illi, qui nos redemit ab hoc maledicto legis, factus pro nobis maledictũ. Redemit nos ab onerola lege Moyſi, ſacramenta novæ legis inſtituẽdo, ab oneroſiſſima lege mor-tis & peccati, pro nobis moriendo, & à mortuis reſurgendo. O quàm bene mutatũ eſt ſacramen-tum circumciſionis in ſacramentum baptiſmatis! Illud maſculos valde lædebat, iſtud neminem lę-dit: vtrumq; ſexum, omnem ætatem abluit, janu-am paradiſi confeſtim aperit, & baptizatũ, ſi ſta-tim moriatur, intromittit. Quàm bene mutatum eſt ſacramentum victimarum in immortalis Agni ſacrificium ſub ſpecie panis & vini, facilitate ho-neſtiſſima, & nihilominus potentiſſima virtute conſtitutum. Illud vetus ſacrificium Sacerdotes ipſos, qui alios mundare debebant, polluebat, & cruentabat, infumabat, merdarabat. Vbique oc-currebat pollutio corporis, mũdatio animæ nuſ-quam. Impoſſibile enim erat, teſte Apoſtolo, ſan-guine hircorum & taurorum auferri peccata. In hoc autem ſacrificio novo mundatio animarum eſt efficaciſſima, inquinatio corporum nulla, ſed vtriuſq; hominis, interioris & exterioris, refectio ſancta & ſobria. Sic redempti ſumus ab importa-bili jugo legis Moſaicæ per ſacramenta novæ le-gis, ſeu veritatis evangelicæ, fidei Chriſtianæ, & per eamdem legem à lege peccati & mortis. Ipſa enim eſt lex ſpiritus vitæ, id eſt lex gratiæ ſpiritu-alis, & viui[illegible]cantis, quæ eſt in Chriſto Ieſu, fides ſcilicet incarnationis Chriſti cũ ſacramentis ſuis, quæ mortuum viui[illegible]cat, dum juſtificat impium. Quiquis ergo vu[illegible] redimi ab hac lege damnabili peccati & mortis, neceſſe eſt, vt fiat ſub lege Re-demptoris: ſicut ipſe ſub lege factus eſt. Nam ſi [illegible] non redimeret, id eſt non ſub lege fieret, quomodo ab eo redimi potuimus, vt eius [illegible] ſuſcipiamus, præcepta ſeruemus, promiſſa ſpere-mus. Iuſtus autem ex fide viuit. Sicut autem vita animæ fides, ſic vita fidei dilectio operans. Nam fides ſine operibus mortua eſt. Vita auté dilecti-onis humilitas ſe nihil reputans. Caritas enim nõ inflatur. Porrò vita humilitatis obedientia prõ-pta & hilaris, non in rebus ſuauibus, & carni pla-centibus; ſed in laborioſis & difficilibus: & ideo vita obedientiæ patientia eſt, in qua anima poſſi-detur: vita patientię perſeuerantia, cui ſoli ſalus æterna promittitur, & datur. Totum ergo ſacra-mentum feſtiuitatis hodiernæ virtus humilitatis eſt. Nã ideo purgata eſt Maria, quæ purgatione non eguit, & oblatio pro Chriſto facta eſt ſecũ-dùm legem, qui legi nil debuit: vt celaretur dia-bolo redemptionis humanę myſterium, & mun-do dedicaretur in matre & filio ſummæ humili-tatis exemplum. Quæ humilitas, quantum in ſe *Humilitatis proprietas.* eſt, bona ſua abſcõdit; mala ſua, ſi habet, per hu-milem confeſſionem detegit, ſi autem non habet, & habere putatur, purgationem legitimã ſubito nõ renuit. Hujus humilitatis duæ filiæ ſunt obe-dientia & patientia: quæ ſunt quaſi duo brachia caritatis, quib⁹ hodie ſuſcipiendus eſt puer Ieſus à virgine Maria. Sic ſuſcepit eum hodie beatiſſi-mus ſenex ille Simeon, juſtus & timoratus, expe-ctans conſolationem Iſrael. Iuſtus per obedien-tiam implens mandata: timoratus per humilita-tem, verens omnia opera ſua; expectans conſola-tionem Iſraël per patientiam, mundanas & tem-porales cõſolationes reſpuens, ad æternas & cæ-leſtes avidiſſima expectatione ſuſpenſus. Caritas enim Spiritus ſanctus erat in eo: qui ſic eum ſuſ-penderat per reſponsũ, quod dederat ſupplicãti. Tota ſumma ſalutis humanę in humilitate eſt. Fa-cit enim hæc timoratum, id eſt in timore aſſiduũ: & beatus homo, qui ſemper eſt pavid⁹. Qui enim timet, & Deum timet, nihil negligit, nec magna, nec minima. Vtinam tantam humilitatem habe-remus in peccatis noſtris, quantam ſancti & per-fecti in rectè factis. Auguſtinus ad Dioſcorum. *Niſi de aliquo bono facto gaudentibus totum ex-* *Aug. epiſt. 56. poſt med.* *torqueat de manu ſuperbia. Nam cetera vitia in pec-cato, ſuperbia in rectè facto timenda eſt.* Et poſtea ait, quemdam Rhetorem nobiliſſimum interro-gatum, quid ei primũ videretur in præceptis elo-quentiæ obſervandum, reſpondiſſe, Pronuncia-tionem: quid ſecundò, idem; quid tertiò, idem. Sic, inquit, reſpondendum eſt de humilitate, in omnibus præceptis Chriſtianę religionis hęc in primis neceſſaria eſt, in ſecundis, in tertiis. Hæc eſt enim virtutum principium, profectus, & per-fectio. Qui hanc habet, totum habet. Hanc no-bis dare dignetur magiſter humilitatis & manſue-tudinis, puer Ieſus; per interceſſionem humilli-mæ matris ſuæ virginis Mariæ, & juſti Simeonis: cujus hodie deſiderium implevit ipſe deſideratus omnibus gentibus, Amen.

August. lib. [illegible] cont. Fauſt. c. 13.

Sermo 1. In Ramis Palmarum.

Mat. 16.

[Hic Sermo totus Gallicè pronuntiatus eſt, & vlumus fuit authoris, vt hic habet autographû.]

SI QVIS *vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Vulgò dicitur. Qui bene eſt, non ſe moueat. Sed quis bene eſt, quando in mundo eſt, qui totus in maligno poſitus eſt, ideſt in poteſtate maligni, vt ab eo non poſſit tentari? Quomodo à tentando ſe abſtinebit, qui nec à Saluatore abſtinuit? Dies etiam mali ſunt, & quotidie poſterior dies fit deterior. Vnde Dominus. *Nolite ſoliciti eſſe de craſtino. Ipſe enim craſtinus ſolicitus erit. Sufficit dies malitia ſua.* Ideſt afflictio ſua. Hinc eſt illud filij Sirach. *Numerus dierum hominis, vt multũ, centum anni: & quaſi gutta aquæ maris reputati ſut. Parui & amaritudine pleni.* Et Iacob ad Pharaonem. *Dies peregrinationis vitæ meæ ſuper terram 130. anni, parui & mali* Si ergo etiã locus in quo ſumus, in maligno poſitus eſt, & dies noſtri mali, & tempus peſſimum, quis bene hic eſt? Nõ ergo ad nos pertinet, quod dicitur, Qui bene ſtat, non ſe moueat Sed tunc planè, & tunc primũ bene erimus, quando in gaudium Domini noſtri introducti fuerimus; vt jam inde nõ moveamur. Interim movendum nobis eſt: quia migrandum à labore in requiem, à bello in pacem. Vnde Michæas. *Surgite, & ite: quia non habetis hic requiem.* Quaſi dicat. Non eſtis hic bene. Timenti Dominum bene erit in extremis; & in die defunctionis ſuæ benedicetur. Vita præſens via eſt. In via hac quam ambulabam, poſuerunt laqueum mihi. Ex quo naſcimur, imus: quis enim ſtat? Quis non, ex quo vitam intrauit, cogitur ambulare? Infans natus eſt, creſcendo ambulat. Via iſta periculoſa eſt; quia ſunt viæ, quæ videntur hominibus rectæ, quarũ finis vſque ad profundũ inferni demergit. *Imitatores mei*, ait Apoſtolus, *eſtote: & obſeruate eos qui ita ambulant, ſicut habetis formam noſtram* Quaſi dicat Habete prudentiam lupi, qui communiter ſequitur hominum veſtigia, non luporum: perſuaſit enim ſibi, quòd meliùs ſibi cavere ſciat in dubiis homo, quàm lupus. Vnde ſequitur in Apoſtolo. *Multi enim ãbulant, quos ſæpe dicebam vobis, & nunc flens dico, inimicos crucis Chriſti, quorum finis interitus*, &c. Qui bene viuit, bene vadit, quia ad regnum cælorum vadit: & nuſquam alibi beatitudo eſt. Qui autem malè viuit, malè vadit: quia ad carcerem inferni vadit, vbi ſumma & æterna calamitas eſt. Quid eſt bene viuere? Vt ait B. Bernardus, bene viuere eſt bona agere, & mala tolerare. Mentita eſt illorũ iniquitas ſibi qui dicunt eos bene viuere, qui ſe bene paſcunt, qui ſuis voluptatibus obſequuntur, juxta illud Terentianum in Hecyra. *Quid reliquit Phania conſobrinus noſter?* ait Laches. Cui reſpondet Pamphilus. *Homo voluptati obſequens. Fuit, dum vixit, & qui ſic ſunt, haud multùm heredem adjuvant, Sibi verò hanc laudem reliquit: vixit, dum vixit, bene.* Vnde Sidonius de quodam paraſito, quem non tam paſcebat ſuus panis, quàm panis alienus, laudabilem non de bene viuente, ſed de bene paſcente profert ſententiam. Igitur qui bona agunt, & mala tolerãt, ipſi bene vivunt, & bene

Nulli bene eſt in mũdo.
Mat. 6.
Eccli. 18.
Geneſ. 47.
Michæ. 2.
Eccli. 1.
Philip. 3.
Ibidem.
Quid ſit bene viuere.
Berna. ſer. in feſto Petri & Pauli.
Terentius. in Hecyra act. 3.

vadũt, & recti ambulãt. Duæ nãque ſunt tantũ viæ: vna quæ ducit ad cælũ, altera quæ ad infernũ. Qui in prima non eſt: in ſecunda eſt. Prima via recta eſt, quæ ducit hominem ad patriam ſuam, non in qua natus eſt, ſed ad quam creatus eſt: propter quam in baptiſmo renatus. Nam vt ait Hieronymus, præſenti ſæculo naſcimur, futuro renaſcimur. De hac via dicit Pſalmiſta. *Et deduxit eos in viam rectã, vt irent in ciuitatem habitationis.* Via quæ ducit ad infernum, quamvis rectè ducat ad eum, tamen recta dici non poteſt; quia facit hominem errare, & in latronũ manus incidere, juxta illud Evangelicum *Homo quidam deſcendebat ab Ieruſalem, in Iericho: & incidit in latrones.* Vtraque via ducem ſuum habet, & antéſignanum. Viæ infernalis dux eſt diabolus, qui primus illam invenit, qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Signũ ejus ſuperbia eſt; quæ facit contemnere Deum in flagellis, in præceptis ſapientem, in beneficiis benignum & dulcem. Primus contemptus facit impauidum, & ideo infelicem. Beatus enim homo, qui ſẽper eſt pauidus. Qui verò mentis eſt duræ, ideſt impauidæ, corruet in malum. Secundus contemptus facit inobedientem, tertius ingratum Et quis illo infelicior, qui impauidus eſt ad pericula, inobediens ad præcepta, ingratus ad beneficia? Sequitur enim, vt idem ſit inuerecundus ad turpia, inhumanus ad humana, & incredulus ad conſilia, incredulus ad hortamenta. Vnde legitur de diabolo. *Cor ejus indurabitur vt lapis; quaſi ſtipulam æſtimabit malleum. non fugabit eum vir ſagittarius: in ſtipulam verſi ſunt ei lapides fundæ.* Et certè quãdo ſanctus Iob iſta dicebat, jam cor diaboli induratum erat vt lapis, imò pluſquam lapis. Cùm hoc diceret, verbo futuri tẽporis vſus eſt dicens, indurabitur, & non, induratum eſt, vt oſtenderet ſe non de capite diabolo tantum, ſed de membris ejus loqui. Cor enim diaboli eſt, quicumque ſcienter facit & perficit ejus voluntatem. Voluntas diaboli mala, & malè placens, & in malo poſita, eſt, vt peccator à via ſua mala numquam cõuertatur, vt ſic æternæ damnationis heres cum eo efficiatur. Cor lapideũ eſt, (quod à nobis auferat Deus per ſuam clementiã,) quod futuri judicij comminationem non timet: hunc autem nõ timere vel parvipendere, eſt malleum iudicialis ſententiæ quaſi ſtipulam æſtimare. Tripliciter punit Deus peccatores, virga, baculo, malleo. Virga in præſenti, baculo in pœnis purgatoriis, malleo in ſupplicio gehennali. Virga erudiuntur filij, baculo percutiuntur ſervi, malleo conteruntur inimici. Hunc malleum quaſi ſtipulã æſtimat, qui damnationem æternam aut numquam futuram credit, aut leuem futuram putat. Iſtum de loco ſuo numquam fugabit vir ſagittarius, ideſt prædicator eccleſiaſticus Locus enim hujus peccatoris rectè ſitus eſt in ipſo ictu petrariæ, ideſt comminationis diuinæ mortem intentantis æternam. Hæc enim comminatio & de longe iacit, ac etiam horrendè ferit, tamquam petraria, & tamquam malleus omnia conterens Q[...] quis ergo exau[...]to ſæpius ſermone diuino minime cor[...] [...] cor ejus ſicut & cor diaboli, vt lapis induratu[...] Hic igitur t[...]iplex contemptus ſuperbiæ character eſt beſtiæ, de q[u]o loquitur Apocalypſis. Et factum eſt vulnus ſævum ac peſſimum, in homines qui habeb[ãt c]haracterẽ beſtiæ. Character beſtiæ, [qui] eſt An[ti]chriſti, ſivo diaboli, ſuperbia eſt: vulnus ſævum [ac peſſi]mum, inobedientia,

Duæ tantũ ſunt viæ.
Pſalm. 1[06]
Luc. 10.
Prove. 28
Iob 41.
Quis ſit cor diaboli.
Apoc. 16

obedientia, & impœnitentia. Inobedientia eſt, quaſi aortum præciſio; impœnitentia, quaſi fer- ... ſtridio; contemptus mandatorum ... tali oculorum effoſſio. Hujuſmodi pœna ... fieri in latronibus prima vice deprehenſis, quando eis paretur à ſuſpendio, vt ſi denuo deprehenſi fuerint, ... ùs ſuſpendantur. ... facit Dominus peccatoribus, qui admoniti ... cie nolunt, & quos ... longanimiter expectat, vt tandem aliquando convertantur. ... ſed terribili & occulto judicio per... eos exauriculati per inobedientiam, inuti... per ... pœnitentiam, excæcati per contemptum. ... enim dicat Auguſtinus, Qui incipit credere, incipit judicium timere; proculdubio qui nõ timet, non credit. Vnde. *Quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare: & quaſi ... ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere.* Qui autem non credit, non videt. Sicut enim fides lux eſt, ſic infidelitas nox Vnde Apoſtolus *Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino* Iſti juſtiſſimè ſuſpendendi ſunt: quãdo illi in judicio omnes fuerint deprehenſi, tamquam in retiaculo Domini, juxta illud. *Cadent in retiaculo eius peccatores.* Dies enim Domini tamquam fur in nocte, ita veniet: & ideo ſicut piſces capiuntur hamo, & aves laqueo, ſic homines capientur in tempore malo, cùm eis extemplo ſupervenerit. Non eſt ergo ſequendus anteſignanus iſte, nec character eius ſumend⁹. Magis ſequamur Chriſtum ad patrem ſuum, qui in cælis eſt, euntem, & ſignum crucis portantem, imò crucem ipſam baiulantem, & dicentem. *Si quis vult* &c. Hic eſt autem ſignifer noſter; qui tamquam paſtor bonus cùm oves ſuas emiſerit, ante eas vadit Signum ejus crux eſt Quod ſignũ ipſe de cælo attulit, non in terra primòm ſumpſit. In cruce ſiquidem forma duplex oſtenditur, hominis & Dei. Hominis viſibiliter, Dei inviſibiliter. Forma hominis ibi apparet in binaria diviſione longitudinis & latitudinis: propter geminam ſubſtantiam animæ & corporis, quæ ſine mediatore ad Trinitatis conformationem occidiſura non erat, quando de limo terræ homo in forma crucis manu formabatur artificis longus & latus, vt ſemper viueret & feliciter tamquam Deus. Sic enim ipſe Mediator atteſtatus eſt, qui ait. *Nemo venit ad patrẽ, niſi per me.* Medius hic hominum ſtetit, quem Iudæi ne ſcierũt. Ideo in diviſionis binario remãſerũt; lati, in quibus multiplicata eſt ruina; longi, vt eorum miſeria ſit æterna. Ipſi ſunt enim populus, cui iratus eſt Dominus in æternum. Forma Dei in illo quaternario intelligitur, de quo dixit Apoſtolus. *In charitate radicati & fundati, vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit longitudo & latitudo, ſublimitas & profundum* Radix naturæ patet eſt, fundamentũ Eccleſiæ Chriſt⁹; charitas Patris & Filij & Spiritusſancti credere, ideſt firmiſſima dilectione tendere in Deum Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum. Sic enim comprehenditur, quæ ſit latitudo dilectionis divinæ, lõgitudo æternitatis, ſublimitas poteſtatis, profũdum ſapientiæ. Quorum primum maximè apparuit in paſſione Domini, quando manus ſuas expandit in cruce: ſecundũ in Reſurrectione, tertiũ in Aſcenſione, quartum in miſſione Spiritus ſancti. De primo *Ieruſalem. Ieruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt, quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti!* De ſecundo. *Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur.* De tertio *Deus cuius Filius in alta cælorum potenter aſcendens, captivitatem noſtram ſua duxit virtute captivã.* De quarto *Paraclitus Spiritus ſanctus. quem mittet Pater in nomine meo. ille vos docebit omnem veritatem.* Vnde Leo Papa. *O quam velox eſt ſermo ſapientiæ, & vbi Deus magiſter eſt, quã cito diſcitur, quod docetur!* At Spirit⁹ ſanctus miſſus nõ fuiſſet, niſi Chriſtus in cælum corporaliter aſcẽdiſſet, iuxta illud. *Si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos.* Similiter nũquã in cælum cũ glorificato corpore aſcẽdiſſet, niſi prius mortuus ſurrexiſſet. Vnde Ioannes ipſã reſurrectionem & aſcenſionẽ ſignificans cauſam fuiſſe miſſionis Spiritusſancti ait *Spiritusſanctus nondum erat datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus.* Porrò nunquam ſurrexiſſet à mortuis, niſi prius mortuus fuiſſet. Sed nullo mortis genere melius ſuam poterat latitudinem dilectionis oſtendere, quàm brachiis extenſis moriendo in cruce. Ideo Apoſtulus prius latitudinem nominavit. Hoc igitur ſignum felicitatis æternæ factus ante nos anteſignanus noſter, ſic nos invitat ad bellum. *Si quis vult venire poſt me. abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam. & ſequatur me.* Neminem cogit, ſed in voluntate cujuſlibet dimittit, vtrum ſe ſequi velit. Deus enim coacta non admittit obſequia, tanta eſt libertas humani arbitrij, vt nemo invitus malus eſſe poſſit vel bonus. Denique nullus tunc temporis hoc perficere volebat Nõ ille qui prius dixerat, *Eamus & moriamur cum eo;* & ille qui promiſerat dicens, *Etſi oportuerit me mori tecum. non te negabo*, cùm ad rẽ ventum eſt, noluerunt. Sed nec neceſſe erat, vt quis cum eo moreretur. Mors enim eius ſolius ad redemptionem omniũ ſufficiebat, vnde. *Singulariter ſum ego donec tranſeam.* Et *torcular calcaui ſolus*, Vir enim noſtros cum eo mori paratus fuit, ſed femina vna mater ejus parata erat. Mors tamen ejus etſi tunc oblata eſt ex deſiderio, ſuſcepta non eſt in paſſionis conſortio, tamquam nõ neceſſaria in redemptionis myſterio Ideo autem non dixit Siquis venit poſt me, ſed *Si quis vult venire poſt me*, vt oſtenderet bonæ volũtatis propoſitum Deo penitus perſoluendum, nullaquo minoris boni commutatione implendum. Vnde Gregorius *quiſquis aliquod majus bonum propoſuit, minus bonum, quod prius licuerat, illicitum ſibi fecit* Cùm prima noſtri Ordinis jacerentur fundamenta, erat in Eccleſia Lugdunenſi clericus honeſtus & honorabilis Ioannes, qui rumore bono & odorifero noſtri Ordinis compunct⁹, tacitus ſecum propoſuit in noſtro ſe collegio locandum. Quod propoſitum poſt paucos dies ſubeunte alia cogitatione mutavit; & pro quadam recõpenſatione peregrinationẽ ſancti Iacobi arripuit Qua devotè completa rediens gratulabundè ſuſceptus à domeſticis, & fatigatus ex itinere, in cubiculum ſe recepit. Quieſcenti illi mox adfuit Deus & Domin⁹ noſter Ieſus Chriſtus cum duobus beatis Apoſtolis Petro & Iacobo. Quorum Petrus librum manu tenebat, quẽ præcepit Dominus aperiri Erat autem ſcriptus litteris aureis, continens nomina prædeſtinatorum. Iuſſus ergo Apoſtolus cœpit legere, & cùm ... legeret nomen Ioannis illius. Tolle, ait Dominus, tolle, dele eum, dele qui mecum ſe futurum promiſerat, & reſilit à promiſſo. Accedens autem propius ſanctus Iacobus, & obſecrans, dicebat. Domine, meus eſt peregrinus, ne deleas obſecro nomen eius. Cui Dominus: meus,

Left margin: 13. | 14 | 5. | 6.

Right margin: *Oratio Eccleſia.* | *Ioa. 14.* | *Leo ſerm. in Penteco.* | *Ioa. 16.* | *Mat. 10.* | *Liberum arbit ad bonũ & malum.* | *Ioa. 11.* | *Mirabilis viſio & converſio.* | *Peregrinatio ad loca ſancta.*

inquit, non peregrinus, ſed ciuis eſſe debuerat. Nonne maius eſt, ciuem meum eſſe, quam tuum peregrinum? Apoſtolus autem Iacobus perſiſtens in ſupplicatione, ne deleas, inquit, Domine piiſſime, ne deleas eum, obſecro. Ego tibi pro eo fideiubeo, quod faciet, quod promiſerat. Et
Sanctorum preces pro nobis. Dominus ad eum. Quando faciet? Apoſtolus autem, Infra 15 dies. Excitatus ad hæc verba Ioannes ſolo proſternitur, & fideiuſſori ſuo cum vberrima lachrymarũ effuſione gratias agit dicens. Faciam prorſus, Apoſtole ſancte, faciam quod tam miſericorditer pro me pollicitus es. Non multò poſt fletum magnum iterum obdormiuit: iterumque Dominus cum prædictis Apoſtolis adfuit, juſſitque iterum librum aperiri; in quo audiuit idem Ioannes beatum Petrum legé-
Cant. 1. té. [Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.] Mox Ioannes ſurgens, & præfixum diem præueniens, adimplevit votum. Hic fuit primus Abbas cœnobij Bonævallis, & pòſt Eccleſiæ Valentinæ antiſtes: cuius vita & mors multis meritis & miraculis claruit. Planè meritò Iſ-
Act. 7. raelitis improperatur, quod corde redierunt in Ægyptum: quando iſte Ioannes, quia à Ciſtercio corde reſiliebat, juſſus eſt deleri de libro vitæ. Simulque conſiderandum nobis eſt, quanta deuotione Sanctorum nobis ſunt imploranda ſuffragia: qui tam amicabiliter ſpondent pro nobis, & tam efficaciter intercedũt. Erubeſcant igitur canes Albigenſes, qui contra veritatẽ latrando, mentiuntur, eorum orationẽ nihil nobis ꝓdeſſe: qui non ſolum tamquã canes improbi & importuni lapidibus & baculis abigendi ſunt: ſed etiam tamquam canes rabidi confodiendi gladijs, vel ignibus comburendi. Igitur velle venire poſt Ieſum, eſt proponere viuere ad illius exemplum. Quod quicumque proponit, ad hoc vt ſolvat votum, oportet, vt abneget ſe, idest reputet ſe nil eſſe, nil poſſe, nil ſcire, nil valere, niſi inquantum timet Deum, & mandata eius obſeruat; hoc eſt enim omnis homo: ideſt intantú eſt omnis homo aliquid, inquantum hoc agit ad quod creat' eſt. Alioqui qui ſe putat aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. In baptiſmate abnegat homo diabolum, in conuerſatione abnegare debet ſemetipſum. Abnegat diabolum, qui firmiſſimè credit eũ nil poſſe, nil ſapere, nil valere, ideſt nihil boni velle, quia nihil factus eſt, & non erit in perpetuum. Similiter abnegat ſemetipſum, qui quidquid habet potentiæ, quidquid ſapientiæ, & gratiæ, nihil eſſe reputat, quantum ad ſuum meritum, ſed tantummodo quantum ad gratuitum Dei donum. Quid enim habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Sic ſe abne-
1. Corin. 15. gabat, qui dicebat. *Gratia Dei ſum id quod ſum.* Iſtam abnegationem generat cognitio infirmitatis humanæ, quę in quatuor gradibus conſiſtit: duobus in conſideratione mali, & duobus in cõſideratione boni: vt ſciamus nos nullum malú noſtra virtute cauere poſſe, & à nullo malo poſt lapſum noſtra virtute poſſe reſurgere: vt cognoſcamus nos ad nullum bonum noſtra ſola induſtria poſſe conualeſcere. Vnde Abraham ad
Geneſ. 18. Dominum. *Loquar ad Dominum meum, cùm ſim puluis & cinis.* Puluis ad omnem flatum de ſuo loco excutitur, qui cumque deiectus nunquam niſi alieno leuatur. Ecce in his duobus eſt forma defectus humani, quantum pertinet ad conſiderationem boni. Cinis ex ſe nullum omnino granum producit, & aliunde ſuſceptum nulla pinguedine nutrire ſufficit: ecce forma defectus humani, quantum pertinet ad conſiderationem boni. Facile ſemetipſum abnegat, qui defectum ſuum ita conſiderat. Nullum defectũ in ſe habebat Dei filius, qui tamen ſemetipſum *Philip. 2.*
quodammodo abnegauit, quando cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe ęqualem Deo: ſed ſemetipſum exinanivit formã ſerui accipiens: in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus vt homo. Quanto magis debet ſemetipſum abnegare, qui in ſemetipſo ex toto deficit, & ad nullum bonum ex-
ſeipſo ſufficit? Porrò in tribus gradibus conſtat *Abnegatio in tribus conſiſtit.*
abnegatio ſui ipſius. Prius eſt enim abnegare ſua, deinde ſuos, deinde ſemetipſum. Abnegat ſua, qui vendit omnia quæ habet, & dat pauperibus. Abnegat ſuos, qui relinquit omnia, domũ, patrẽ, & matrem, fratres & ſorores, & ceteros parentes, agros, & vineas, & cæteras poſſeſſiones, vt centuplum in ſpiritualibus recipiat, & vitam æternã in extremis poſſideat. Multi infelices in religione ſunt, qui cùm omnia bona ſua in profeſſione abnegaverint, parentes tamen ſuos abnegare nõ poſſunt: ſed propter eos furta perpetrant & ſacrilegia: dantes eis de rebus monaſterij quidquid poſſunt. Abnegare ſe eſt corpus ſuum caſtigare, mundi huius delicias non amplecti, ſed potius reſpuere & ſubtrahere corpori ſuo omnes voluptates non neceſſarias. Abnegare ſemetipſum eſt voluntatem propriam odire. Abnegat ſua charitas, quę non quærit quæ ſua ſunt: abnegat caſtitas, quæ caſtigat corpus ſuum, & in ſeruitutem redigit. Abnegat ſemetipſam obediens humilitas, quę non facit voluntatem ſuam, ſed voluntatem eius qui miſit illam, ideſt qui præeſt
ei. Sic ſe abnegabat Apoſtolus dicens. *Viuo, iam non ego, viuit vero in me Chriſtus.* Et ille qui ad *Galat. 2.*
mulierem olim malè ſibi cognitã, & dicentem, Ego ſum, reſpondebat. Et ſi tu es ea, ſed ego non ſum ego. Sic cùm omnia vitia noſtra vetera & per Dei gratiam iamã nobis expulſa, cùm nouum ad nos improbè & importunè pulſant, debemus
reſpondere, Ego iam non ſum ego. Sequitur. *Et tollat crucem ſuam.* Superius dictum eſt quod *Mat. 10.*
bene viuere eſt bona agere, & mala tolerare. Prima pars continetur in abnegatione ſui ipſius, quæ facit largum, & paupertatis amatorem, caſtum, & ſobrium, obedientem, & humilem. Secunda pars continetur in eo quod ſequitur. Tollat crucem ſuam. Crux eo tempore quo paſſus eſt Chriſtus, contumelioſiſſimum genus erat ſupplicij, & acerbiſſimum, & maximè apud Iudæos & Romanos habebatur in vſu. Vnde Poëta.

Non fugiſ, ſi mihi dicis ſeruus; habes præmium laborum, non viuis, annuo. Non feci furtum, non paſces in cruce coruos. Crucem ergo poſt Chri-
ſtum tollere, eſt omnes contumelias, iniurias, & *Quid ſit crucem tollere poſt Chriſtum.*
moleſtias pro Chriſto tolerare. Non omnes qui cruciantur, crucem ſuam ferunt. Eſt qui crucem portat, ſed non ſuam, vt Simon Cyrenæus; eſt qui crucem ſuam patitur, ideſt quam peccando inuenit, ſed tamen non eam tollit; quia cruciatum ſuum non æquanimiter accipit, nec pœnitet de malo facto ſuo, ſed murmurat de iuſto iudicio, & contra ſtimulum calcitrat, vt latro ille peſſimus impœnitens & blaſphemans. Eſt qui crucem ſuam tollit, quia cruciatum quem videt æquanimiter accipit, & ſeipſum accuſando, & iuſte condemnatum conſitẽdo leviorem reddit,

... latro pœnitens & confitens, qui & ... accuſabat, & blaſphemantem ſocium arguebat, & innocẽti Chriſto compatiebatur, & ... metuebat: judicem reus deprecabatur, & regem ſervus dicens, *Nos quidem juſte digna factis recipimus: hic autem quid fecit.* Quare ergo neque tu miſer times Deum, quoniam in eadem damnatione es, qua & ego? Et converſus ad Dominum qui pendebat medius, tamquam in lance media ponens merita vtriuſque, dicebat. *Memento mei Domine, dum veneris in regnũ tuum.* Mira confeſſio hæc latronis, & mira petitio. Ieſus patibulo tenebatur affixus clauis, ſicut & ipſe latro, & alius pendens cum eo. Ibant tamen omnes, ſed ſolus IESVS per ſupplicium ibat ad regnum. Exultauit enim vt gigas ad currendam viam. Et licet confixus clauis curreba ad gloriã: illi autem per ſupplicium ibant ad judicium: ſed blaſphemus latro ad judicium ſine miſericordia, qui nec ſibi ipſi faciebat miſericordiam, vt miſereretur animæ ſuæ placens Deo, vt ſeipſum judicans judicaretur: latroni autem confitẽti, qui ſeipſum judicabat, tamquam humili & exiguo conceſſa eſt miſericordia, & ideo ſtatim audivit ab ore miſericordię. *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo.* Eſt autem *qui crucem ſuam tollit,* ſuam dico, nõ quam ipſe meruit, ſed quam ſibi impoſuit, vt Chriſtus, quæ nõ rapuerat pro aliis exſoluens. Similiter crucem ſuam tulerunt martyres, vt ſequerentur agnum quocumque vadit, innocentiam ſimul & patientiam conſervando. Eſt item, qui crucem meretur, ſed eam non patitur: vt Barrabas dimiſſus injuſta petitione Iudæorum, & injuſto judicio Pilati. Talis eſt omnis peccator impunitus, quo nihil infelicius. Nã vt ait Auguſtin', nihil eſt infelicius felicitate peccantium. Hæc proſperitas ſtultorum perdit illos. Iſti ſunt Barrabas, ideſt filij magiſtri, quia diabolum magiſtrum habent in ſcelere, Barrabas ideſt filij patris, quia eundem diabolum patrem habent in hereditate infeliciſſimi omniũ, ſiue Symones Cyrenei ideſt hypocritæ, qui crucem alienam portant in angaria, bonum opus per ſtudium vanitatis agentes, & tam juſti ſine fructu juſtitiæ operantes, qui videntur eſſe obedientes, ſed non ſunt: & hereditatem conſecuturi, ſed non conſequentur, quia mercedem ſuam hic recipiunt. Tollamus ergo crucem noſtram, aut cũ Chriſto perſecutionem patiendo propter juſtitiam: aut cum beato latrone vindicando Deum de nobis per patientiam. Gregorius duobus modis dicit crucem tolli, *Cum aut per abſtinentiam affimitur corpus, aut per compaſſionem affligitur animus.* Auguſtinus ad Lętum ſcribens inter cætera ſic ait. Crucem noſtram quam ferre jubemur à Domino, quid aliud debemus intelligere, quam mortalitatem carnis hujus? Ipſa autem nos vexat donec abſorbeatur mors à victoria. Crux ergo hęc ipſa crucifigenda, & transfigenda clauis timoris Domini, ne ſalvis & liberis membris reluctantẽ portare non poſſis. Sequi autem Dominum niſi eam portans omnino non vales. Nam quomodo eum ſequeris, ſi non es eius? qui autẽ Chriſti ſunt carnem ſuam crucifixerunt cum paſſionibus & deſideriis, hæc Auguſti. Tollat inquit crucem ſuã & ſequatur me: ideſt in ſequendo me perſeveret. Sic ſequatur vt conſequatur. Non enim ſequi dicitur aliquem qui modo vadit poſt eum, modo recedit ab eo. Sed dicit aliquis, difficile eſt ſequi crucifixum. Quid enim eſt homo, vt poſſit ſequi regem factorem ſuum? Fratres, Chriſtus ad ſequendum ſe non ſolum nos invitat, ſed etiam adjuvat. Eſt enim paſtor bonus, non mercenari', non fugiens à lupis, ſed lupos in fugam vertens, qui oues ſuas vocat nominatim, & emittit eas; & cum eas emiſerit, ante illas vadit, tanqua dux itineris; ſed & poſt eas tamquam cuſtos gregis, & circuit eas tamquam defenſor earum, juxta illud. *Montes in circuitu eius & Dominus in circuitu populi ſui,* & in medio ipſarum deambulat tãquam adjutor omnium, juxta illud *Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ſũ in medio eorum.* Adjutor in opportunitatibus in tribulatione, voluntatem timentium ſe faciens, & deprecationem eorum exaudiet, & ſalvos faciet eos: quis ſperauit in eum & confuſus eſt? adjutoriũ noſtrum in nomine Domini, qui fecit Cælum & Terram. Sine illo nil poſſumus facere, & omnia poſſumus in eo qui nos confortat. In principio noſtri Ordinis erat quidã clericus de Vaudupera ſtudens in ſchola apud Lugdunum. Hic vidit in viſione noctis quandã vallis planiciem ſub quodam monte, ſuper quem montem civitas quædã ſita erat, tantæ pulchritudinis, vt nemo aſpectu illius poſſet ſatiari: & quiſquis eam videbat, modis omnibus laborabat, quomodo ad eam pervenire poſſet. Interea vidit clericus ille fluvium quemdã circa pedem montis decurrentẽ, quem dum circuiret quærens artem quomodo illum tranſmeare poſſet, vidit ſuper ripã fluminis duodecim, ſiue quatuordecim pauperes lauantes tunicas ſuas in flumine, inter quos erat quidam vir veſte candidiſſima indutus, multum aliis diſſimilis, & longe cunctos pręcellens, qui adjuuabat illos ad ſuas tunicas abluendas. Et poſtquã adjuverat vnum, ibat adjuuare alium, ſic omnes per ordinem percurrens. Tunc clericus qui hæc videbat, iuit ad illum qui cæteros adiovabat, & dicit ei. Quæ gens eſtis vos? qui reſpondit. Iſti pauperes, homines ſunt pœnitentiam agentes, qui ſe lauant & purgant à peccatis ſui: Ego ſum Ieſus Chriſtus filius Dei; ſine cujus auxilio nec iſti nec alij poſſunt bene facere: qui auxilium meum nulli petenti denego, ſed omnibus libenter impendo. Civitas hæc pulcherrima quam vides, paradiſus eſt vbi ego maneo: quæ multo pulchrior eſt intus quam foris appareat. Ibi manent mecum, qui jam tunicas ſuas laverũt, ideſt qui ſe ab omnibus peccatis jam penitus purgaverunt. Quilibet iſtorum quando tunicam ſuam laverit, ideſt quando pœnitentiam peregerit, in illam civitatem introibit: nec eſt alia via quę ducat ad illam, quam pœnitentia. Tu ipſe ſatis diu quæſiſti viam, qua pervenire poſſis ad illã, ſed aliam numquam invenies, nec tu, nec alius, quã viam pœnitentiæ, ideſt tunicæ abluendæ. Ad hęc verba excitus clericus à ſomno congratulari cœpit viſioni, & ſignificationem eius cum timore quodam miratur. Cumque non multo poſt reverſus eſſet à ſchola in patriam, narravit viſionem Epiſcopo Cabilonenſi, cui familiaris erat. Qua audita Epiſcopus ſuaſit ei ſeculũ relinquere: dicens quod ... omnibus piſſimus eum ad Religionem vocaret, commendans ... ſuper omnes ordines Ciſtercienſium, qui tunc ... incœperat. Venit ergo Ciſtercium & inuenit ... inculum & deſertum, & fratres inter beſtias conuerſantes. Ad portam monaſterij quæ de vimine facta erat, pendebat malleus ferreus, cuius ſonitu portarius vocabatur. Qui cuſtus ho... ſonitu venit ad ...

Matth.

Lucæ.

... *hom.* ... *in Euãg.* ... 7. ... 38. ... *mor-* ... *tas ar-* ... 14.

Pſal. 124.

Matth. 18.

Viſio de Ordine Ciſtercienſi.

Pœnitentia commẽdatio.

foras, & inclinans ſalutauit eum. Quem clericus intuens, ſtatim recognouit eum ſe vidiſſe inter illos pauperes, qui tunicas ſuas in flumine lauabant. Clericus autem rogauit eum vt adduceret ad ſe Abbatem. Portarius autem reſpondit. Iá exibit cum aliis ad laborem, & poteritis omnes videre. Nec multo poſt egreſſus eſt Abbas cum conuentu. Clericus autem omnes intuens, recognouit eſſe illos pauperes, quos viderat tunicas ſuas in flumine lauare. Statimque cecidit ad pedes Abbatis, rogans eum lacrymis, vt ſuſciperent eum in ſuo collegio. Cumque Abbas reſponderet ordinem difficillimum eſſe ad portandum, ait clericus, Bonum adjutorem habetis, & ſpero in Deum, quod me adjuvabit, ſicut & cæteros; referensque viſionem valde confortauit omnes, & ita ſuſceptus eſt: qui & non multo poſt Prior factus eſt. Nolite ergo fratres, nolite obſecro puſillanimes fieri: nolite timere ſequi crucifixum ante ſignanum noſtrum, & tollere crucem veſtram poſt eum: quia reuera eundem habemus adjutorem, quem & ductorem, Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Obiit Elinandus poſt Sermonem iſtum.

Sermo 2. In Ramis Palmarum.

Habac. 3. EQVITATIO *tua ſalus.* Salvatoris adventum à monte Oliveti in civitatem David tam mirabilem, quàm mirabiliter humilem, alacritate ſatis admirabili ſuſcepit hodie officioſiſſima puerorum ſimplicitas, & obſequentiſſime turbarum multitudo. Quid mirabilius, quàm quòd ad adventũ hujus pauperis in aſino ſedentis via certatim ſternitur à pueris, & tam ramis arborum, quàm veſtibus ipſorum, etiam eidem pauperi, tamquã vero Salvatori, Oſanna Dauidicum feſtivo, & vnanimi conclamatur applauſu? O verè noua & inſolita Regis equitatio, & talis Regis! cùm, qui ſedet ſuper Cherubim, conſeſſor Patris, aſſeſſor equitatis: poſſeſſor cæli ſeſſor aſelli fieri dignatus eſt. O iterum nova & ſtupenda Regis ſalvatoris equitantis! quãdo pauper ſedens ſuper aſinum, tamquam vilis & abjectus, ac riſui exponendus, honoratur vt Imperator, adoratur vt Redẽptor, ſuſcipitur vt Saluator. Verè magna opera Domini: exquiſita in omnes voluntates ejus. Verè ſapientia ſemper ſapienter agit. Non poterat Rex gloriæ, & humilitatis magiſter glorioſiùs ſuſcipi, vel humiliùs aduenire. Iam tunc in illi' exempli

Humilitas Chriſti gloria comitata. formula illa judicialis regula cæleſtis ſapientiæ formabatur, Omnis qui ſe humiliat, exaltabitur. Quanto magis humiliabatur Deus in ſeipſo, tantò magis exaltabatur à populo: & contentione pulcherrima quantò promptior erat humilitas ad fugiendam gloriam, tantò pernicior erat gloria ad humilitatem perſequendam. Legimus ſanè nonnullos glorioſos terræ olim à quibuſdam regiis civitatibus ambitioſiſſimè fuiſſe ſuſceptos. Sed quid mirum, quando ipſi ad eos ambitioſiùs veniebant? Non enim ſedebant in aſinis; ſed in equis & curribus, quadrigis & navibus pompaticè incedebant: multùm præ ſe ferentes pulveris, [illegible] multũ, ſalutis nihil; deſtructionis plurimum, vanitatis totum. Sic ſuſceptus eſt olim à Syris Holofernes, Antiochus à Iaſone, Cecilianus à templorum pontificibus. Sic ſuſceptus eſt olim Alexander Philopompus à Ieroſolymitanis, Plato philoſophus à Syracuſanis, Cæſar Iulius à Romanis. Primus propter terrorem potentiæ, ſecundus propter honorem ſapientiæ, tertius verò non ſolum propter favorem victoriæ, quam de Gallis habuerat; ſed etiam propter amorem benignitatis & indulgentiæ, qua milites ſuos tractare conſueuerat, quos commilitones appellabat; quo nomine ipſe primus omnium in concione vſus eſt ad ſuos milites Imperator. Sed ecce pluſquã Alexander hic, quia potentior: ecce pluſquam Plato hic, quia ſapientior: ecce pluſquam Cæſar hic, quia benignior. Si ergo illi miſerrimi peccatores, & infernalis miſeriæ perpetui heredes in tanta gloria ſuſcepti ſunt, quàm glorioſè ſuſcipiẽd' eſt à nobis hodie Ieſus meus Deus verus, & Dei filius: ſine peccato conceptus, ſine tædio portatus, ſine dolore parientis natus! qui, tamquam verus ſol juſtitiæ, ortu ſuo mundum illuminauit, paupertate ditavit, verbo curauit, exemplo docuit, morte redemit. Quàm meritò ergo illi acclamatur à Propheta. *Equitatio tua ſalus.* Sic legitur in antiqua tranſlatione, vbi nos habemus, *Quadriga tua ſalvatio.* Salvis autem aliis intellectibus ſanis & catholicis, hanc equitationem in hoc loco non incõvenienter accipere poſſumus hodiernam Domini ſuper aſinũ ſeſſionem. Equus enim ſpeciale quidem vocabulũ eſt: equitare verò generale verbum eſt, ad quẽlibet ſimilem modũ vectitandi, juxta illud Flacci. *Ludere par impar, equitare in arũdine longa.* Ait ergo ſub perſona turbæ obviam Domino venientis. *Equitatio tua ſalus.* Et ſciendum, quòd abundantiori honore circumdat' eſt hodie Dominus ſuper terram, quàm vnquam fuerat. Quando enim annuntiatus eſt ab Angelis, ſoli paſtores hoc audierunt: quando requiſitus à paſtoribus, nulli alii cum eis perrexerunt: quãdo nuntiatus à ſtella, ſoli tres magi hoc intellexerunt: quando adoratus à magis, nulli cũ eis adoraverunt: quando oblatus eſt in templo à parentibus, nulli cum eis tunc perrexerunt: quando ſuſceptus à Simeone & Anna, ipſi ſoli devotionem fidei ei obtulerunt. Hodie verò turbæ magnæ quæ præcedebãt, & quæ ſequebantur, clamabant, dicentes. *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Quæritur ergo, qua ratione tam humiliter adveniens, tã glorioſè ſuſceptus ſit, vel tam glorioſè ſuſcipiẽdus, tam humiliter advenerit. Primã quæſtionem nobis abſolvit, dicens *Propterea exivit ei obviam turba, quia audierunt eum hoc ſignum feciſſe.* ſcilicet, de quo dixerat *Teſtimonium perhibebat turba, quæ ſu erat cum eo, quando Lazarum vocavit à monumento, & ſuſcitavit eum à mortuis.* Maxime quidem Dominus quatriduanum mortuum jam fœtentẽ potentiſſimi verbi virtute ad vitã reuocauerat de ſepulchro. Hujus celeberrimi celeberrima fama miraculi aures hominum novitate gaudentes novæ admirationis clariſſimo tinnitu circumſonans æmulos ad odium, humiles ad obſequium ſtimulabat. Hinc enim collegerunt Pontifices & Phariſæi concilium, vt Ieſum dolo tenerent, & occiderent. Cogitauerunt quoq;, vt & Lazarum interficerent: quia multi propter ipſum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum. Turbæ verò, quia audierant eum feciſſe hoc ſignum, cum florib' & palmis Salvatori obviam occurrerunt. O infeliciſſimũ genus morbi invidia! quæ cauſam mortis habet odorem bonum, qui eſt aliis cauſa vitæ. O genus morbi, omni generatori ſuo patientẽ

Habac. 3.

Maximus honor Chriſto hic exhibitus.

Ioan. 12.

... clavus in oculo, lancea in ... pulmone, cancer in corde, ... in facie, noli me tangere ... juxta illud.

Invidia Siculi non invenere tyranni
Tormentum majus. Hæc eſt arbor univerſaliter mala, ... maledicta: cujus radix ſuperbia, truncus malevolentia, rami rancor, & odium, folia detractio, & mendacium, flores pallor & macies, fructus dolor & gaudium: ſed dolor, quem non extorquet, niſi gaudium alterius; gaudium, quod non extorquet niſi dolor alteri° juxta illud. *Inſultare malis, rebuſq; agreſcere lætis.* Et iterũ. *Semper abeſt riſus, niſi quẽ fecere dolores.* Quid eſt invidia? Fraus illa putentiſſima, quæ ſpoliavit cælum, ditavit infernum, hæreditavit mũdum, proſtravit Satanam, ſubſtravit Evam, inſecit Cain interfecit Abel, vendidit Ioſeph, perdidit Saül, concuſſit Ioab, percuſſit Abner, excluſit Hilarium, Danielem incluſit, confixit Iudaiſmũ, Dei Filium crucifixit, juxta illud, *Sciebat enim, quòd per invidiam tradidiſſent eum ſummi Sacerdotes.* Quid eſt invidia? Fera peſſima, & peſtilentiſſima; peſtis feraliſſima, & ferociſſima. Omne bonum alterius, quod audit odit, quod videt invidet, quod aſpicit deſpicit, quod tangit extinguit, quod inficit interficit, quod corripit corrũpit.

Invidia deſcriptio.

Quid eſt invidia? Robor malitiæ, virtus nequitiæ, vitiorum ſatio, virtutum rubigo, lues ſæcularium, tabes clauſtraliũ, vita diaboli, mors Chriſtiani, juxta illud, *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum.* Quid eſt invidia? Fortiſſimũ & inexpugnabile iniquitatis præſidium omni artificio nocendi compoſitum, omni telo malignitatis armatum, dente minatur ut aper, lingua ut coluber, cornu ut taurus, fronte ut aries, pede ut equus, cauda ut ſcorpius, viſu vocẽ tollit, ut lupus, vitam ut regulus, juxta illud. *Lupi Mœrin videre priores.* Et iterum. *Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.* O quàm faſcinatores habebat oculos, qui de Ieſu noſtro dicebat. *Gravis eſt nobis etiam ad videndum.*

Sap. 2.

Virgil. in Bucol.

Sic omnium ſolis juſtitiæ viſus, & idem radius, in diverſas materias diſſimiliter operans, lutum invidiæ indurabat ad odium, & ceram pietatis ad devotionis obſequium molliebat. Nam cogitantibus Phariſæis de morte Chriſti, turbæ illi occurrentes ambitioſiſſima eum devotione ſuſcipiunt; ut qui in ſordibus ſunt, ſordeſcant adhuc, & juſti juſtificẽtur adhuc. Sed rurſus quæritur, quare tam glorioſè ſuſcipiendus, tam ingloriùs advenerit, ſuper aſinum videlicet equitando. Quid eſt enim hoc, quod hic ipſe qui pridie ſuſcitavit Lazarum tamquam Dei virtus, nunc ſedet ſuper aſinum, tamquam quidam Lazarus? Nam leproſi eſt ſic equitare. Fortaſſis ideo dictum eſt, *Et nos putavimus eũ quaſi leproſum.* Ad hæc ſic reſpondendum eſt. Duo ſunt, quę in hoc adventu ſuo probare volebat Dominus, videlicet ſe eſſe Regem gloriæ, & humilitatis magiſtrum. Primum probat per teſtimonia puerorum mentiri neſcientium, vel adulari. Nihil enim ut ait Orator egregius, puero teſte certius, qui ad eos annos pervenit, quibus intelligat; nondum ad eos, quibus fingat. Secundum probavit per modum equitandi perſonę regiæ indecentiſſimum. Nullus enim genus procedendi in publicum minus Regi congruebat, quàm ſic equitare. Abjectiùs & contemptibiliùs ſic procedit, quàm ſi pedes incederet. Nam pedibus incedere tam nobilibus quam ignobilibus commune eſt. In aſino verò equitare, ſecundum ſæculi conſuetudinem, nõ niſi ad ignobiles & deſpectos pertinet. Prævidens ergo Dominus turbam ſibi honorificè occurſuram, & ſe Regis nomine ſalutandum, noluit equum vel currum aſcendere, quia non conſueverat: ſed nec eum decebat uti tali vehiculo; ne dignitatis faſtum, & extollentiam affectare videretur. Noluit ergo pedes ad eos procedere, ſicut ſolitus fuerat, ne fortè videretur eis occaſionem dediſſe rapiendi ſe, & ad honorem regiũ vel coactum ſublimandi. Hoc enim priùs facere voluerant. Sed dices. Poterat fugere, ſicut prius fecerat. Utique, ſed propoſitũ habebat tũc temporis honorari, ut Rex, ſed non ut Rex apparere: ſicut è contrario in paſſione ſua voluit apparere ut Rex, ſed non ut Rex honorari. Ut igitur abſcinderet à ſe omnia ſigna elationis & ſuperbiæ, humilium genus equitandi ſponte ſibi præripuit, ne fortè alius aſcendere cogeretur; aſcenditque ſuper aſinum, ut oſtenderet regnũ ſuum non eſſe de hoc mundo. Neque enim regiæ majeſtatis eſt, aſina vehi, vel aſino: ſed aut equo feroci, aut curru triumphali, aut aliquo ſuperbiæ titulo ſolemus. Hic poterant dicere Phariſæi. O hominem calamitoſiſſimum, neſcit vivere. Sed poſſunt hic reſpondere Chriſtiani. O dominũ mitiſſimum! neſcit ferocire. O Regem humillimũ! neſcit ſuperbire. In hoc igitur facto clamat, quod prius verbo dixerat. *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Mat. 11.

Quid hic dicit noſtra ſuperbia, qui non dico aſinis & burdonibus, quis enim hoc auderet? qui nec equis mediocribus uti jam dignamur? Cernere eſt quoſdam prælatos Eccleſiæ, uſque ad teneritudinẽ delicatiſſimarũ Reginarum impudentiſſima effeminari mollitie, & omnem ambulaturam equi reſpuere, præter illam ſolam, quæ ſuavis & quietis paſſibus incedit æqualibus, uſque ad capillum capitis non movendum; adeo nihil intereſſe volunt inter ambulationem & navigationẽ. Alij quos oportuerat eſſe, non quaſi dominantes in clero, ſed formam gregis facti, nec ipſos paleſtridos ſuaviter ambulantes ſua ſeſſione dignos exiſtimant, niſi forma & decore alteros repræſentent Bucephalus, oſtentantes videlicet nobilitatem generis, ut quaſi Alexandrino ſanguine reſperſi videantur. O ſuperbia, quouſque aſcendiſti! ſed ſi in cœlo poſueris nidum tuum, inde te detraham, dicit Dominus.

Ambitioſorum mores perſtringuntur.

Quid dicam de phaleris & ornatu ſuperfluo? Hodie pompoſius incedũt clerici, quàm milites, Epiſcopi quàm duces, algente & eſuriente Chriſto ad eorum oſtia. Equi eorum in medio platearum de patrimonio crucifixi pannis operiuntur ſericis, & fulvum mandunt ſub dentibus aurum. Dicite pontifices, in fræno quid facit aurum; aut in pectorali, aut in ſella, aut in calcari? An equi veſtri calcaria ſentire non poſſunt, niſi auro fulſerint: aut fræno regi nequeunt, niſi ſub dentibus aurum maſticaverint? Parcite, quæſo, parcite divitiis, quas amatis. Si juxta Plautinam ſententiam melius eſt rictos efferre, quàm lædere, ad æquitationis dominicæ myſterium revertamur. Aſcenſurus ergo Dominus ... ſublimitatem regiam perſtringendus erat orulgatione honoris ante grandinem contumeliæ juxta illud. *Ante grandinem præibit coruſcatio.* Eccli. 32.

Conflicturis ergo nobis cum gemino hoſte, honoris ſcilicet & contumeliæ, geminum nobis præbuit auxilium, ſi-

delicet exemplū humilitatis & patientiæ quod ſanctificare voluit aſcendendo ſuper aſinum animal manſuetum & humilem, oneriferum & quietum: vt per hoc nobis demonſtraret humilitatem ſeruandam in proſperis, & patientiam in aduerſis. Hæc eſt enim duplex acies, quam producit aduerſus nos mundus. Blanditur, vt decipiat; terret vt frangat. [illegible] ſol & boreas, qui juxta parabolā ſapientis pulſo inter ſe pignore certamen inierunt de tollendo ſpolio viatori, in quo quidem certamine ſol fortior fuiſſe quàm Boreas memoratur: quia tenera fortiùs, faciliùs, frequentius nos ſubuertunt læta, quàm triſtia; minuſque nocet homini calamitas quàm ſucceſſus, Vnde noſter ille Claravallenſis orator. *Facilius inveniā, qui ſapientiam retinuerit contraria ſibi fortuna, quam qui propitia non perdiderit.* Habet autē hæc equitatio Dñi etiā ſignificationē corporis caſtigandi. Aſinus enim corpus humanū ſignificat, quia ſubjici debet noſtro rationali, ſicut ſubjugale homini. vnde Saluſti⁹. *Animi imperio, corporis ſervitio magis vtimur.* Hinc illud in Cātico Debboræ. *Qui aſcenditis ſuper nitentes aſinos, benedicite Dominum.* Aſcendere ſuper nitētem aſinum, eſt inuenire corpus dilicatè à pueritia enutritum, & juxta illud Comici, ſolidum & ſucci plenum, & ſplendore circundatum, naturali amore fræno temperantiæ regere, & caſtitatis legibus edomare. Aſinus iſte ſoluitur, quando homo noſter exterior à vinculis vetuſtę conuerſationis abſoluitur. Scriptum eſt enim. *Funibus peccatorum ſuorum vnuſquiſque conſtringitur.* Hunc aſinum ſoluunt duo diſcipuli, ideſt fides & ſpes, Fides ſoluit aſinam ideſt carnem à vinculo praue delectationis, Primus quippe gradus fidei eſt timor futuri judicij. Nam vt ait Auguſtinus, qui incipit credere, incipit judicium timere. Spes ſoluit pullum, ideſt opus à conſuetudine peccandi. Sic ſoluti adducuntur ad Ieſum, ideſt ad quemlibet ſalutaris obſeruantiæ præceptorem; imponunt Apoſtoli veſtimenta ſua, ideſt ſanctæ conuerſationis exempla. Sicut enim veſtis ſe habet ad corpus, ſic conuerſatio corporalis ad animam. Super hæc ſedet Ieſus, ideſt requieſcit ſalus. Cujus itinerarium ad ſupernam Ieruſalē oſtendit proceſſio, quam facimus per clauſtrum. Prius autem videndum eſt, quid ſit, quod turba proceſſit ei obuiam: quorum quædam pars, ante pedes hujus aſini flores ſpargit, alia ramos jacit, 3. veſtē ſubſternit. Certum eſt autem, flores pedibus aſini non nocere, ſed paſſus eius facere minores. Rami autem greſſus eius impediunt, veſtes inuoluunt. Turba igitur occurrens obviā, ſignificat turbidas cogitationes noſtræ converſationis principiis occurrentes. Hæ ſunt immiſſiones, quæ fiunt per angelos malos. In primis autem objectat nobis diabolus voluptates, quas reliquimus, & honorem & gloriam mundi, in quo florere ſolebamus. Taliū cogitationū immiſſio eſt velut ſuauium & ſuaue olentium florum aſperſio. Sed facile eſt iſta cōtemnere, conſideranti, de contemptu temporalis gloriæ, & præſentium voluptatum nos mercari beatitudinem ſempiternam. Cùm autem videt diabolus ſe in huiuſmodi ſuggeſtionibus nihil proficere, addit & tentare de [illegible] Ordinis ſeruandi, de auſteritate cibo [illegible] de [illegible] jejuniorum, de prolixitate [illegible] de groſſitudine & vilitate veſtimento[illegible] ſtantia laboris, de continua ſilentij, de [illegible]

fuit, de tolerantia contra inuidos & [illegible] neceſſaria; de voto obedientiæ [illegible] perſoluendo. Hæc & ſimilia ſuggerere [illegible] in via ramos ſternere, & offendiculum [illegible] pedibus offerre. Quia & eorum exemplis [illegible] victi moleſtiis perſeuerare non potuerunt, ſed velut canis reuerſi ſunt ad vomitum, ad ſæculum redierunt. Sed facilè ſuperatur terror illatus ex conſideratione moleſtiarum temporalium, ſi reſpiciat animus ad acerbitatem & longitudinē æternarum; nec multum valet ad diſſuadendum exeuntiū paucitas, ſi conſideretur perſeuerā[illegible] multitudo. Onus omnium infeliciſſimum, quod aut illectum floribus, aut impeditum ramis, aut inuolutum veſtibus, Salvatorem [illegible] quē portabat? Potens eſt Ieſus noſter in momento, in ictu oculi, de via jumenti ſui omne offendiculum remouere. Tantum non [illegible] onus leuiſſimum, & ſuum magis alleuians q[illegible] congrauans portitorem. Sic autem Saluator jumentum ſuum ducit in cæleſtem Ieruſalem. Prima ſtatio procedentis fit ante Capitolū, & ante dormitorium. In Capitolo confitemur, in dormitorio quieſcimus, in auditorio tacentes auſcultamus, quid nobis Prior aut Abbas injungat, juxta illud. *Tacitus citiùs audies.* Auditorium nāque dicitur, ab officio diſcipuli, locutorium ab officio magiſtri: non quia ibi paſſim omnes loqui debeant: ſed quia ibi prior & Abbas de neceſſariis diſponunt. Sicut diſcipulo tacere & audire conuenit, ſic magiſtrum prouidè & juſtè condecet cuncta diſponere. Igitur primum ſtallum peccatori neceſſarium confeſſio eſt, iuxta illud, *Præoccupemus faciē eius in confeſſ.* vel juxta aliā titulationē, *Incipite Domino in confeſſione.* Eſt autē confeſſio duplex, priuata de occultis, publica de manifeſtis. Poſt confeſſionē verò prima debet ſequi ceſſatio à peccatis iuxta illud. *peccaſti, quieſce.* Hæc eſt prima pars pœnitentiæ peccatori iniungendæ. Ideo ſtatim poſt Capitolū ſequitur dormitorium, quod ſignificat requiem à malis operibus. Ad hoc autē vt ſuauiter & ſalubriter quieſcamus, oculi claudendi ſunt: quia prima lex verecundiæ imponi debet oculis. Hæc eſt feneſtrarū domus noſtræ prima & maxima, per quā mox ad animā acceſſum debet habere nō difficilem. Idcirco præcipitur, vt in dormitorio caputia in noſtris capitibus ſemper profundè demiſſa ante oculos habeamus. Quinque ſunt, de quibus præcipuè tacere debemus; mendacium, juramentū, detractio, adulatio, verbum ſcurrile & otioſum. Eſt quoddam Capitulum velut quædam fabriferrariæ officina, in qua equus ille nobilis, qui de ſella regis eſt, ferratur. Iam enim equi vocabulo dignus eſt aſinus, poſtquā ad Saluatorem adductus, vehiculum eſſe meruit tanti Regis. Quatuor ferra quæ in pedibus accipit, ſunt illæ 4. auſteritates pœnitentiæ grauioris, quæ conſiſtunt in vigiliis, & in jejuniis, in caſtigatione verberum, & prolixa d[illegible]ntatione Pſalmorum. Clavi ſunt [illegible] pun[illegible]iones multiplices, quæ cor pœnitentis exc[illegible]iant. Porrò verecundiæ color rubeus eſt, quaſi ſtramentū purpureum, quo [illegible] ſidus regius operitur. Cen[illegible]ra [illegible] ſilentij eſt quaſi fixorum ejuſdem palefridi [illegible] decoratum auro ſapientiæ, quæ in [illegible] innoteſcit paucis, rationabili[illegible] & op[illegible]è, & ſine riſu & clam[illegible] voce [illegible] [illegible] auro tamquam gemmæ quæ [illegible] [illegible] iſtæ quinque virtutes, quas modo con-

Bern.

Iudic. 5.

Proverb. 5

Fides & ſpes aſinum ad Ieſu adducunt.

Tranſlationes proceſſionis.

Pſalm. 94

avimus. Poſt cuſtodiam oculorum & linguæ, ſequitur cuſtodia ventris & manuum, quam ſignificat tertia ſtatio, quæ fit ante lauatorium & refectorium. In lauatorio manus abluimus, in refectorio ventrem reficimus. Ablutio manuum ſignificat omnem immunditiam ab omni tactu corporis expellendam. Hæc eſt tertia linea, in qua & duæ ſequentes continentur. Nam in viſu & alloquio & contactu omnes amoris blanditiæ conſiſtunt. Eſt autem tactus duplex. Eſt tactus de proximo, & eſt tactus de longinquo. Tactus de proximo eſt, qui fit membro ad membrum: tactus de longinquo eſt, qui fit per mutuã miſſionem & acceptionem donorum. Ab vtriuſque tactus immunditia abluendæ ſunt manus noſtræ. Illa non eſt pudica, quæ ſe tangi ab alia carne permittit: & vt ait S. Hieronymus, non eſt caſta matrona, quæ munera accipit. In ſobrietate & refectione, 4. conſideranda ſunt: tempus ſtatutum, ne ante horam, vel extra comedamus: qualitas victualium, ne nimia ſumptuoſa vel delicata ſumamus: quantitas ſumẽdorum, ne ventrem ciborum onere diſtendamus; apparatus eorum, ne cibus vulgares more notabili parari faciamus. Hac abſtinentia & & ſobrietate refrænandus eſt equus noſter: & illa quæ prædiximus duplici tactus continentia, tanquam duobus fortiſſimis cingulis aſtringendus. Poſt hoc ſequitur tertia ſtatio, quæ non fit in tertio latere clauſtri, ſed in quarto. In tertio enim non conſiſtimus ſed illud pertranſimus, quod non ſine ratione fit. Nam tertium latus clauſtri, quod eſt juxta viã publicam, ſignificat viam ſeculi, quam reliquimus, & ad quam vlterius redire non debemus; ſed ab ea corpore & corde recedere. Ideo in eo nõ ſtam⁹, ſed in quarto, in quo pluſquã in aliis ſolẽt eſſe monachi in lectione & meditatione, quibus itur in Ieruſalem; quam ſignificat Oratoriũ, in quod poſt tertiam ſtationem intramus. Omnes autem ſtationes juxta Oratorium limitantur. Nam in prima ſtatione ſtat Abbas juxta Oratorium, in ſecunda laici, qui proceſſionem ſequuntur, in tertia monachi, qui proceſſionem faciunt. Quia ergo, vt ait Apoſtolus, nihil boni, non dico facere, ſed nec cogitare poſſumus à nobis, quaſi ex nobis, ſed omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt; rogemus Deum, vt nos ſic in mandatis ſuis incedere & procedere faciat, quatenus ordinatè incedentes, & de virtute in virtutem, de bonis ad meliora procedentes, ad ſupernam Ieruſalem cum gaudio perducamur, Amen.

Sobrietas 4. ſpectanda.

2. Cor. 3.

Sermo 3. In Ramis Palmarum.

Ezech. 9.

TRANSI per medium ciuitatem in medio Ieruſalem, & ſigna Tau ſuper frontes virorum gementium, & dolentium ſuper cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius. Hæc dicit Dominus ad virum lineis indutum, id eſt Pater ad Filium mundiſſimę carnis multiplici preſſura circumdatum, & adhuc multipharie circumdandum. Sicut enim linum, quod de terra naſcitur; multis tunſionibus priùs oportet atteri, quàm perveniat ad perfecti candoris munditiam: ſic, teſte ipſa veritate, priùs oportuit Chriſtum pati, quàm intraret in gloriam ſuam, Chriſtum autẽ dico totaliter, id eſt caput cum corpore, Chriſtum cum Eccleſia. Nam caput & corpus vnus eſt Chriſtus. Sic enim exponit Apoſtolus, cùm dicit. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Hinc quod in Apocalypſi idem Agnus Dei dicitur eſſe occiſus ab origine mundi: quia in membris ſuis ex tunc occidi cœpit. Eadem quoque ratione poteſt dici occidendus vſque ad finem mundi, qui in ſeipſo in Petro confeſſus eſt venire Romam, iterum crucifigi. Denique & Paulus dicit ſe ſupplere in corpore ſuo ea quæ deſunt paſſionibus Chriſti: per quod manifeſtè oſtendit, quòd Chriſtus nondũ totus paſſus eſt, ſed vſque ad finem ſeculi paſſurus eſt in membris ſuis. Omnes enim qui piè volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patiũtur: & quoniam nondum totus paſſus eſt, nondũ totus intrauit in gloriam ſuam. Oportet illum pri⁹ pati, quàm glorificetur. Facienda eſt vis in verbo *Oportet*: quia ſic omnino neceſſe eſt, & aliter impoſſibile eſt, aliquẽ intrare in regnum Dei, quàm per multas tribulationes. Anguſta eſt via, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt, qui intrant per eam. Omnibus quoque dicitur. Cõtendite intrare per anguſtam portam. Et notandũ eſt, quòd duplex eſt candoris ſpecies; naturalis, & artificialis. Naturalis, vt in lilio: artificialis, vt in lino. Primus candor ad Chriſtum pertinet, ſecundus ad Chriſtianum. Chriſtus enim ſine labore perfectã ſemper munditiam poſſedit cordis & corporis, quia nullos ſenſit in carne ſtimulos, ſicut nos ex corruptionis ſemine procreati: qui ex pœna Originalis peccati naturalem repugnantiam carnis ac ſpiritus ſẽper ſentim⁹ ad exercitiũ pugnę ſpiritualis. Chriſtus autẽ conceptus ex Spiritu ſancto, & Maria virgine, venit ad corpus incoinquinatum, in quo Sapientia ædificauit ſibi domum tali habitatore dignam; & arcam de lignis Sethim tanto theſauro dignam. Vnde dicit in Canticis. *Ego flos campi, & lilium conuallium.* Porrò artificialis candor linteorum veſtium, candorem duplicem deſignat animarum: ſanctitatis laborioſæ, & claritatis æternæ. Primus meritorius eſt, ſecundus retributorius: neuter autẽ ſine magnis laboribus acquiri poteſt, neuter ſine magnis difficultatibus obtinetur. Quis enim vnquam mortaliũ virtutem caſtitatis obtinuit, niſi corpus caſtigavit; quis humilitatem ſine contumeliis, manſuetudinem ſine injuriis, paupertatem ſine indigentia; quis denię; vel minimam juſtitiæ portionem ſine diſciplina. Quid hic dicent infelices & miſeri, quibus à Spiritu ſancto vie dicitur; quia terram ingrediuntur duabus viis. Hi ſunt, qui ſine laboribus virtutes obtinere volunt, omnia relinquere, & nullo indigere, caſtitatem habere, & ſatis comedere; pauperes appellari, & mollibus veſtiri; humiles reputari, & contumeliam nullã pati; in præſenti florere cum mundo, & in æternũ regnare cum Chriſto: illic avertẽ, & hic vẽtrẽ paſcere: de deliciis tranſire ad delicias, & in vtroque ſeculo apparere glorioſi. Hi ſunt, qui cõtra legem induuntur veſte ex lana linoq; contexta: ſectantes mollia, & aſpera profecti. Non ſic Iacobus frater Domini, qui lineis non eſt vſus, ſicut nec balneis, requiem carnalẽ in nullo quærens; ſed cum beato Baptiſta veſtitus mollibus in omnib⁹ aſpernans. Si caput eorũ qui ſine peccato mũdum intrauit, ſine peccato in mundo vixit, ſine peccato de mundo exiit, cùm Domin⁹ eſſet virtutum & Rex gloriæ, tamen ſine paſſionibus non intrauit in gloriam ſuam, id eſt quę ipſius erat, antequam ad eam intraret, quomodo nos peccatores & impii de perditionis miſeri-

Act. 14.
Apoc. 13.

Coloſſ. 1.

In membris ſuis Chriſtus patitur.

Cant. 2.

Non poſſumus hic & in futuro delitiis frui.

Luc. 24.

cordiɩer extracti, & ab ea ſeparati, ſine obſeruantiis diſciplinæ, & paſſionum purgationibus putamus nos peccatores poſſe venire ad eā? *Gloriam*, inquit, *meam alteri non dabo*, alteri id eſt mihi diſſimili, meas ſemitas non ambulanti. Veſtes ſacerdotales veſtes lineæ ſunt: per quod oſtenditur, maximè paſtores & doctores Eccleſiaſticos laborare debere præ ceteris ad munditiam carnis & ſpiritus obtinendam. Nam ab immundo quis mundabitur? Solent etiam fures, qui ad tormenta trahuntur, antequā ſuſpendātur, omnibus ſuis veſtimentis exui, & in lineis tantum dimitti: ne illorum nuditas publici aſpectus inceſtet reuerentiam, ſed in ipſis damnatis ſalua ſit verecundia, & pudoris dignitas non damnetur. Igitur per hoc quod vir iſte in lineis apparuit, ſignificatur, Chriſtum quidē ſemper fuiſſe paratū ad crucem ſuſtinendam; ſed expectaſſe tempus, quod opportunius ad hoc ipſe prouiderat, & pater prædefinierat ab æterno. Tempus enim naſcendi, & tempus moriendi. De quo tempore moriendi ipſe dicit, *Tempus meum nondum aduenit*. Sicut enim in eius poteſtate fuit, quo genere mortis animam ſuam poneret; ita etiam quo tempore hoc faceret. Idcirco vſque hodie mortem fugit, hodie vero ad eam cucurrit. Nam multoties ante hunc diem voluerunt eum Iudæi apprehendere, ſed nemo miſit ſuper eum manꝰ; quia nondum venerat hora eius. Aliquando etiam duxerant eum in ſupercilium montis, vt eū præcipitarent; ipſe autem tranſiens per mediū illorum ibat. A principio etiam vitæ ſuæ Herodes quæſierat eum ad perdendum: ſed in ipſa nocte qua in craſtinum perdendus erat, *Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph, dicens. Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum*. Has igitur fugas & abſconſiones Domini ſignificare mihi videntur cruces & crucifixi, qui per totam quadrageſimam velorum appenſione teguntur. Quid eſt enim abſconſio Chriſti, & ipſa gemina, prior à facie perſequentiū, ſecunda à cognitione videntium? Nam videbant illum, nec tamen cognoſcebant, ſicut de illis Prophetatum erat. *Obſcurentur oculi eorum, ne videant*. Et iterum. *Ego autem cùm moleſti mihi eſſent, induebar cilicio*, id eſt moleſtias, inſidioſas, & ſubdolas inquiſitiones eorum de diuinitate mea, per humanitatis aſſumptæ defectꝰ viſibiles eludebā, vt non ſolam ſimilitudinem carnis peccati habere me crederent, ſed & ipſam carnem peccati. Hinc eſt illud S. Ieremiæ Prophetæ. *Dabis eis ſcutum cordis laborem tuum*. Labor enim multiplex, per quem Chriſtus humanitatis aſſumptæ myſterium diſpenſabat in oculis Iudæorum, eſuriens poſt inediam, ſitiens poſt calorem, dormiens poſt vigiliam, fatigatus poſt laborem, perfuſus opprobriis, circumfuſus etiam conuitiis, opportunus iniuriis, expoſitus flagellis: hæc inquam & ſimilia, corda Iudæorum, quaſi ſcuto ſeptemplici craſſioris ignorantiæ cōtegebant. Cuius ſcuti ſpiſſitudo atque duritiēs omnia diuinorum verborum iacula & miraculorum fulgura repellebat, ne ad illorum intima penetrarent. Poteſt tamen prædicta velorum oppanſio ante cruces & crucifixos in quadrageſima illud ſignificare, idem ſcilicet, quod ſign[illegible]ât illæ duæ cortinæ: quarum prima appenditur inter laicos & clericos, ſecunda inter clericos & altare. Significat autem prima ob[ſc]uritatē legis Iudaicæ, quæ ante paſſionem Domini num-

Iſai. 42.

Paſtores præcipuè mundi eſſe debent.

Ioa. 7.

Mat. 1.

Pſal. 68. & 34.

Thren. 3.

quam plenè potuit reuelari; & cuius figuras cæremonias neceſſe erat auferri de medio, po[ſt]quam paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. In cuius rei ſignificationem mox vt Chriſtus in cruce ſpiritum exhalauit, velum templi ſciſſum eſt à ſummo vſque deorſum. Cur autem magis ſciſſum eſt, quàm vel conuolutum in vnum locum, vel in quamdam partem retractum, cùm vtrumque, diuinæ virtuti æque foret facile, ſicut & illud ſcindere: niſi quia apertè per hoc ſignificabat Spiritus ſanctus, legales cæremonias auferendas eſſe de medio, tamquam ad nihilum iam vtiles, poſtquam in illo ſingulari ſacrificio omnis vtilitas completa fuerat, in quo Chriſtus ſacerdos & hoſtia ſemetipſum obtulerat? In huius rei ſignificationem cortinas non retrahimus, ſed ex toto auferimus quarta feria ſeptimanæ pœnoſæ. Porrò ſecunda cortina, quæ appenditur inter chorum, & presbyterium, inter clericos & altare, ſignificat obſtaculum carnis noſtræ, quod nos impedit ab æternorum intuitu; ne videamus interim vel ſanctorum gloriam, vel pœnam reproborum. Ideo in Dominicis & Feſtis Sanctorū cortinas retrahimus: ſignificantes quod in generali reſurrectione nobis nuda & aperta erunt, quæ nunc occulta: & quòd animæ Sanctorum corporibus exutæ iam vident quod crediderant, & tenent quod ſperauerant, ꝙ concupierant iā habent; Chriſto quē amauerant inhærent, ſicut ſine periculo & ſine termino, ſic etiam ſine obſtaculo inhærendi, ſine periculo relabendi, ſine termino perfruendi. In huius etiam rei ſignificationem cruces omnes detegimus in Paraſceue, & cortinā retrahimus ad miſſam præſentis defuncti, & ad illius exequias crucem deferimus non velatam; ſignificantes vtique defuncti animam iā tranſiſſe carnis parietem, & videre locum ſibi pro vitæ meritis deputatum. Hinc eſt illud in Canticis. *En ipſe ſtat poſt parietem noſtrū, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos*. Ipſe ſ[ci]licet perſonaliter, non tantum per nuntium, ſtat paratus ad adiuuandum, & expectans pœnitentem, poſt parietem continuò, ſcilicet poſt mortem inueniendus. Sic Ezechiel vidit eum ſtantem in porta; id eſt nec totum foris, nec totum intus. Reſpiciens per feneſtras, id eſt plenè cognoſcens: proſpiciens per cancellos, id eſt diligenter intēdens. Auris enim zeli audit omnia; & oculus ſimiliter zeli videt omnia. Per feneſtras præſentia, per cancellos futura. Per feneſtras videt futura opera; per cancellos intricatos cogitatus, vel ſermones perplexos. Videt quædam intuitu cancellato, vt væ diuitibus, & qui nunc rident: beati pauperes, & qui nunc lugent. Vnde, *Recepiſti bona in vita tua. & Lazarus ſimiliter mala Nunc autem conſolatur tu verò cruciaris*. Sic Iacob cancellatis manibus filios Ioſeph benedixit: latro currit ad paradiſum, Iudas ad infernū. Nec tantum per cancellum videt, ſed etiam per parietem, qui clauſis intrat ianuis. Fruſtra ergo dicent, parietes ſunt vndique, q[ui]s nos vide[bit]? V[ide]t per fe[ne]ſtras, Apoſtolos, per cancel[l]o[s] prophetas. Felix [illegible] cui ta[nt]um poſt vnum parietem [illegible] que [illegible] la ab eo ſeparat lex pe[illegible] [illegible] Nam qui addit co[illegible] [illegible] [illegible] conſuetudinem, & conſenſ[illegible] poſt parietes [illegible] [illegible] & tarde [illegible] pri[illegible] [illegible] corporis paries, & [illegible] [illegible] tur [illegible] præparat[illegible] ad [illegible] [illegible] pan[ſi]o velorum ante cruces & cru[cifi]x[os] [illegible]

ſignifica[illegible]

Cur velum templi ſ[illegible]

Cant. 2.

Ezec. 40.

Luc. 1[illegible]

[illegible] captiuorum præcedit, id eſt velamen ſignificans [illegible] Iudaicæ, velamen tenebratum mortis [illegible], velamen latentis abſconſionis Domini [illegible]. In cuius abſconſionis reuelatæ ſignificationem hodie crucem detecta ferimus ad proceſſionem. Nam qui a facie mortis vſque hodie [illegible], hodie ad eam non minori alacritate quàm humilitate curit, oſtendens ſe nec timore mortis hactenus declinaſſe pugnam, nec amore laudis ſuam deinceps patientiam oſtentaturu. Sciens ergo Pater tempus aduenisse redemptionis humanæ, dicit ad Filium ſuum. *Transi per*

Ezech. 9. *medium ciuitatis, & ſigna Tau* &c. id eſt appropinqua Ieroſolymis ad inuidos Iudeos, quos hactenus declinaſti, qui quærebant te interficere. Nam oportet te per medias eorũ manus ad mortem & infernum vſque tranſire. Sufficit, quòd hactenus infirmioribus dediſti exemplum fugiendi perſecutionem, quandiu ſalua conſcientia eam fugere poſſunt. nunc oportet, vt perfectioribus des exemplum decertandi pro juſtitia vſque ad mortem. Tranſi ergo per mediam ciuitatem; ego te ad inferni ciuitatem deducam, vt inde reducam ſalvum & incolumem: ſed per mortem mediam, & per manus Iudæorum qui quærunt animam tuam oportet te tranſire. Volo autem, vt ſolus ad infernum tranſeas; ſed nolo, vt ſolus inde redeas: imò volo, vt tecum triũphantes ab inferno redeant, quicumque triumphantis tuæ crucis ab initio ſeculi portauere vexillum. Tranſi ergo per mediam ciuitatem: id eſt amodo ne quæras latebras contra mortem: neque tuam à Iudæis perfidis abſcondas deitatem; ſed in tranſitu manifeſtate illis, vt te quaſi verum Saluatorem hodie ſuſcipiant, quem poſtea tamquam latronem ſunt ſuſpenſuri. Et hoc eſt quod addit, *In media Ieruſalem* id eſt in aperto & publico hodie te ſuſcipiat infelix illa ciuitas: nec ſolùm pacificè tamquam amicum, ſed etiam pompaticè tamquam Dominum: vt honoris tranſitorij præmiſſa coruſcatio ante ſecuturam grandinem paſſionis & tibi patientiæ pondus accumulet; & illis aggrauet onus vindictæ. Sicut enim gaudia præmiſſi cumulant inopina dolores; ſic omnis cõtumelia de præmiſſi honoris magnitudine cumulatur. Sequitur. *Et ſigna Tau ſuper frontes virorum gementium*, &c. Regiæ conſuetudinis eſt, regalia ſigna Reges ſingulos procedentes ad bellum præcedere; à quibus hoſtes territi fugiant, ſecuri milites non recedant. Sic Pater Filium mittens ad bellum, ſignum proprium jubet cõferre, & ſuorum ſingulis illud imponere, vel imprimere: per quod agnoſci valeat, qui ſint eius, Quod eſt autem hoc ſignum, niſi illud, de quo dicit Apoſtolus, *Qui ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis?* Signa

[illegible] Tau, id eſt ſigna ſignum, nam Tau ſignum interpretatur [illegible] ſignum antonomaſticè & excellenter, tamquam ſignum principale, regium, ſeu imperiale, ſingulare & excellens, tamquam ſignum ſignorum. Sicut enim Rex cuius eſt hoc ſignum dicitur Rex Regum, & Dominus dominantium: [illegible] & ſignum eius ſignũ ſignorũ. Quid enim potentius iſto ſigno; quod ſolo aſpectu aduerſarium [illegible] in fugam & ſignifero confert victoriam [illegible] Non [illegible] ciue, ſed etiam ſi ab hoſte feratur ſicut [illegible] de Iudæo ſigno crucis [illegible] ſignato, cui dæmones crucis inimici nocere volentes, [illegible] exterriti fugerunt dicentes Vas vacuum, [illegible] ſignatum. Quaſi diceret. In hoc vaſe poſſemus habitare vt in vaſe vacuo, niſi clauſum vndique, & fortiter munitũ ſigno terribili, tamquam muro impenetrabili, nobis omnem aditum denegaret. Sic dæmones qui capitulum tenuerant de culpis non delendis, ſed ſcribendis, pro eo quod in fine capituli ſolemus dicere, Adjutorium noſtrum in nomine Dñi, compulſi ſunt clamare, Deſtructorium noſtrũ in ſigno Domini. O ſignum ſingularis potentiæ, & virtutis pluſquam humanæ, quod non ſolùm ſignum, ſed & ſcutum eſt, & gladius, arbor & ſceptrum. Signum, vt diſcernat, ſcutum, vt protegat, gladius, vt perimat, arbor, vt paſcat; ſceptrum, vt regat. Signum fidei ſcutũ [illegible], gladius vindictæ, arbor vitæ, ſceptrum juſtitiæ, pignus & arrha felicitatis æternæ. Vnde legitur de ſignifero Conſtantini, qui ex legitimæ dignitatis officio ſignum crucis aureum præferebat in bello, quòd numquam vulneratus ſit, numquam in bello captus, vel in captiuitatem ductus, nec vllum infortunij genus pertulerit. Neque enim ſignum victoriæ ſine felicitatis auſpicio poteſt ab aliquo circumferri. Ac de hoc ſigno dictum fuerat priùs Regi Conſtantino, *In hoc vince*. Adhuc ſignum ſanctæ Crucis nimis ignobiliter latebat in terra, & jam virtus eiuſdem ſigni valde mirabiliter coruſcabat è cælo: quando ſignum crucis velut in radio ſolis Conſtantino apparuit literis pulcherrimis, in ſe tantùm continens hanc ſcripturam [illegible] id eſt In hoc vince. Ideo ſapientia ſemper ſapienter agens, priùs ſanctæ Crucis adorari voluit ſignum, quàm lignũ: ne ſolum lignum illud adorabile putaretur, in quo corpus eius extenſum fuerat; & non ſignũ, quod corporis eius extenſio in ſalutem credentium diuinitus conſecrarat. Sicut enim in arte Geometrica figurarum virtus & veritas magis attenditur ſecundùm abſtractam quantitatem; quàm ſecundùm concretam. ſic virtus & dimẽſio ſanctæ Crucis magis æſtimanda eſt ſecundũ formam, quàm ſecundùm materiam. Neque enim dæmones terrentur ad aſpectum lapidis, vel ligni, vel metalli, cuiuſcumque materiæ crucis, ſed potiùs ad virtutem inuiſibilem formæ inuiſibilis de crucifixi corpore in arte expreſſa inuiſibiliter, in cruce viſibiliter. Et ſciendum, quòd ſignum Tau numquam tantæ virtutis extitit, quãdiu tantum tres dimenſiones habuit; hoc eſt longũ latum, & profundum: nam quartã dimẽſionem, id eſt altitudinem tunc primò habere cœpit, cum Filius Altiſſimi in ligno crucifixus eſt. Hanc enim tribus antiquis dimenſionibus Pilatus ſuperaddidit, vt in ea deſcriberet Imperatoriæ maieſtatis & regalis victoriæ triumphalem titulum inſcriptione trium linguarum. Bene autem ſignum crucis per vltimam Alphabeti Hebraici [illegible] literam, quæ figuris legalibus [illegible] impoſuit, & virtutem caritatis, quæ totam legem continet, confirmauit. Omne ſiquidem redemptionis humanæ myſterium, quod in viginti duobus libris veteris teſtamenti latebat occultatum, n[illegible] reuelatum eſt, & plenè conſummatum. Vnde Dominus in cruce poſitus cum [illegible] acetum dixit, Conſummatum eſt. Eſt [illegible] ſacramentum [illegible], quod in iſto myſteriali numero [illegible] ſecretiùs latebat. Nã numerus [illegible] continens, duplicem [illegible] ſignificat legis naturalis, & legis [illegible]. Homo quippe ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus; ad imaginem in ſapientia,

Signo crucis etiam infideles tuti.

Signi ſanctæ crucis vſus.

ad ſimilitudinem in juſtitia : ad imaginem in ratione, ad ſimilitudinem in electione boni & reprobatione mali, decalogum legis accepit in tabulis cordis carnalibus indelebili memoria conſeruandum, ad hanc breuitatē redactum. Quod tibi non vis fieri malum, alij ne feceris : & quod tibi vis fieri bonum, alij facias. Adam vero tranſgrediens mandatum Domini, primus omnium mutuatus eſt à fœneratore diabolo vndecim pro duodecim ludo vanitatis. Sicut enim vndenarius mādati tranſgreſſionem ſignificat, ſic duodenarius peccati vltionem. Continet enim ſenarium geminatum, qui numerus eſt operis &

Luc 13.

laboris, juxta illud *Sex dies ſunt, in quibus oportet operari*. Quid eſt ergo geminatus ſenarius, niſi labor geminatus ? Cùm igitur peccator poſt laborem huius vitę tranſit, non ad requiem, ſed ad laborem futuræ, non facit tranſitum de ſenario ad ſeptenarium, quaſi de ſexta feria ad ſabbatum. ſed potiùs redit ad alterum ſenarium, ideſt ad laborem iteratum. Sic igitur ſoluit duodecim pro vndecim, vltionem peccati per tranſgreſſionem mandati, pœnam pro culpa, judiciū pro injuſtitia. Ergo, ſicut oſtenſum eſt, primus vndenarius à diabolo mutuatus, ideſt mutuo nobis datus, fuit legis naturalis tranſgreſſio, ſecūdus autem legis ſcriptæ præuaricatio. Ideirco in eius Alphabeto viginti duæ literæ continentur; quarum poſtrema eſt Tau figura crucis Dominicæ : quia Chriſtus in cruce poſitus exoluit quod non rapuerat, ſed quod nos rapueramus. Et quidem in antiquis libris Samaritanorum, teſte B.

Litera T. figura crucis.

Hieronymo Tau figuram crucis exprimere ſolet: ſed in nouis Hebræorum, quas Eſdras reperit, quarta illi deeſt dimenſio, ideſt altitudo; quæ in Chriſti paſſione reperta eſt & ſuperaddita. Crucis enim ſupplicium, quod apud Romanos & Iudæos præcipuè in vſu habebatur, ex duobus lignis compactum erat, vno in terram fixo, & in ſublime erecto, altero in tranſuerſum poſito; ita quòd ſuſpenſi caput reclinatorium non habebat. In hoc ſupplicio lignum rectum erat pro longitudine, lignum tranſuerſum pro latitudine. Id verò in quo fixum ſtabat lignum erectum, quidquid illud eſſet, ſiue lapis, ſiue lignum, ſive ipſa terra, profundum appellabant. Filius autem Altiſſimi exaltatus in cruce, crucem ſuam non potuit non exaltare : perficiens in ea dimenſionem altitudinis, ex altitudine diuinitatis. Quod ſignificauit cauſa ipſius ſuper caput eius ſcripta. *Hic eſt Ieſus Nazarenus Rex Iudæorū*. Cuius ſcri-

Mat. 27. Ioan. 19.

pturæ ſimplex ſenſus eſt. Iſte nomine IESVS, patria Nazarenus, gente Iudæus, non ob aliud crucifixus eſt, niſi quia dixerat ſe Regem Iudæorum, ſicut & reuera eſt. Hoc enim ſignificat illa Iudicis affirmatio, *Quod ſcripſi, ſcripſi*. Ex tunc ergo ſignum crucis cunctis ſuis partibus abſolutum cœpit eſſe tam terribile cateruis dęmonum, & tam venerabile choris Angelorum, quàm ſalutare filiis hominum. Tunc enim primo comprehendi cœpit ab homine, quomodo conſultu eſſet humano generi in illius hominis crucifixione. Totum quippe genus humanū cruce ſignatum eſt, cùm Verbum caro factum eſt. Nam forma diuinitatis nil aliud eſt, quàm forma crucis. Eſt enim diuinitatis forma ſimpliciſſima, indiuiſibilis, ſicut inuiſibilis, æternitate tamen longa, caritate lata, poteſtate ſublimis, ſapientia profunda. Quid enim æternitate longius, caritate latius, ſapiētia profundius, ſublimius poteſtate? Propter æternitatem dictum eſt *Longitudine dierum replebo eum*. Propter caritatem *Latum mandatum tuum nimis*. Propter ſapientiam *O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei quam incomprehenſibilia ſunt judicia eius*, &c. In quo loco ponitur altitudo pro profundo, ſicut cum dicitur, puteus altus eſt. Propter potentiam autem dictum eſt. *Quoniam Dominus excelſus terribilis ſuper omnem terram*. In his 4. dimenſionibus continentur ſex ſpecies localis motus.

P[illegible]

E[illegible]

Rom. 11.

Pſal. 46.

Nam in longitudine ſunt ante & retro, in latitudine dextrorſum & ſiniſtrorſum, in profunditate & altitudine ſurſum & deorſum. Æternitas longa eſt ante, quia caret fine, longa retro, quia caret principio, quæ duo notantur in Apocalypſi per Alpha & ω. Hæc longitudo crucis duo climata continet orbis, Orientem & Occidentem. Oriens enim ante nos eſt, Occidens retro. Caritas lata eſt à dextris, & à ſiniſtris: à dextris per amicitiam, à ſiniſtris per patientiā. Hæc duo notantur ibi, *Caritas patiens eſt, benigna eſt*: ideſt lata in immenſum, ex vtraque parte; omnia largiens, & omnia patiens. Hæc latitudo crucis duo continet climata orbis, ſeptentrionem & meridiem, per Aquilonē & Auſtrū deſignata: quorum ille ſiniſter eſt, iſte autem dexter. Humillima poteſtas eſt, quę non niſi ex aliena infirmitate vires accipit. Talis eſt poteſtas dæmonū, quos potentes efficiūt ſola peccata noſtra. Tantū eſt enim potens aduerſū te diabolus, quantum illi cōſenſeris, & nihil amplius. Cur ergo Chriſtianus diabolum timeat, cùm nil omnino adverſus eum poſſit aduerſarius, ſi ille non conſenſiat? Denique omnis potentia tantum habet altitudinis, quantum juſtitiæ. Nam poſſe malum facere, & non bonum, non potentiæ eſt, ſed infirmitatis; non virtutis, ſed impotentiæ. Cur ergo ſuperbiunt principes huius mundi de poteſtate nocendi, quæ communis eſt beſtiis & ſerpentibus, muſcis & pulicibus, & propria dæmonibus. Nil prodeſt, quod non lædere poſſit idem. ſed non è conuerſo. Poſſe & non prodeſſe, & non velle, tam omnino nihil eſt, quā ꝙ omnino non prodeſt : & ideo, ſicut dixi, omnis poteſtas tam excelſa eſt, quàm juſta voluntas. Sed quoniam voluntas hominis, etiam juſta, plerumque effectu caret, parua & humilis eſt omnis poteſtas hominis, magna verò & alta poteſtas Angeli, ſumma Dei, nulla diaboli. Vnde ad eum dicitur. *Nihil factus es*. Sapientia Dei tam profunda eſt quàm vbique attingens propter ſuam munditiam. Profundum eſt cor hominis, quis cognoſcet illud, niſi Deus, qui ſolus novit corda filiorum hominum. O profundam illam ſapientiam, quæ vſq; ad hoc profundum attingit cordis humani, & vſque ad profundum inferni. Propter has quatuor d[illegible]one[illegible] ſignum crucis factum eſt, attingens à fine vſque ad finem fortiter, per longitu[illegible] [illegible]atis, & ideo terr[illegible] dæmoni-bus [illegible]poneníque omnia ſuauiter per lat[illegible] [illegible]tatis, & ideo ſalutare homini-bus mi[illegible] trahen[illegible] [illegible]ſum vſque ad cœlos per ſub[illegible] [illegible]em pote[illegible]æ, & ideo venerabile vir-tutibus A[illegible] [illegible]s : per [illegible]s droſſum vſque ad [illegible] [illegible] [illegible]ditatem ſapientiæ & [illegible] tut-lu[illegible] [illegible]ibus immu[illegible] ab [illegible]a, non eſt enim quò fugiant [illegible] gitu[illegible] crucis Dominicæ. Fruſt[illegible] eorum [illegible]idia; non eſt qui nocere [illegible] inveniat [illegible]tudine caritat[illegible] [illegible] [illegible]

Dimenſiones crucis quæ climata [illegible] tineant

1. Cor. 13

Ezech. 28

inimicorum ſuperbia: non eſt, quò aſcendat à ſublimi potentia illos comprimente. Fruſtra deliteſcit eorum timor & ignauia: non eſt, vbi ſe abſcondant à profunditate vbique attingentis ſapientiæ. *Hac igitur quadam ſide diuinitatis ſuæ figurata eſt humana natura, quando incarnata eſt Dei ſapientia. Sed ejuſdem formæ mirabile myſterium [illegible] per crucem Chriſti hominibus numquam eſſet reuelatum: quamvis in converſatione Chriſti, qua inter homines tamquam homo conuerſari dignatus eſt, apparuit hujus formæ quoddam ſuperficiale veſtigium in

Dimenſiones crucis Chriſti.

obedientia, caritate, patientia, & iuſtitia. Nam longanimitatem crucis demonſtrauit ejus obedientia vſque ad mortem: latitudinem dilectio ſuorum vſque in finem: profundum patientia vſque ad crucem, altum zelans iuſtitia vſque ad ſanguinem. Sic igitur viuendo & deinde moriendo monſtrauit Chriſtus humano generi, quomodo crucis ſignaculo debeant ſignari: videlicet obediendo, diligendo, patiendo, zelando. Eſt autem primum ejus præceptum, quod in terra præcepit homo inter homines, iſtud. *Pœnitentiam agite.*

Mat. 3.

Hæc noſtræ crucis longitudo, ſi longa ſit ante & retro. Retro ſunt peccata præterita, ante futura. Perfectus ergo dolor peccati præteriti, perfecta cautela futuri nos longos efficit ante & retro. Qui de perpetrato præterito dolet, ſed non cauet ne iterum peccet, longus eſt retro, ſed curtus ante. Et ideo neceſſe eſt, vt incidat in manus inimicorum crucis Chriſti; quia eius longitudini non cômenſuratur. Sicut

Fornicator recidiuans perit.

ille miſer homo apud Abrincatenſem ciuitatem qui doluit ſe tentatum à ſpiritu fornicationis, ſed non cauens ab illius impetu, quaſi Deo ſatiſfaciens de crebra ruina, nouies iuit Romam orationis cauſa, & cùm de nona peregrinatione rediret, ſecurior factus de tantis laboribus reuerſus eſt ad vomitum, ideſt verſus ad coitum, & in ipſa emiſſione ſeminis ſpiritum exhalauit. Qui cauet ne aliena rapiat, ſed tamen aliena retentat, longus eſt ante, ſed curtus eſt retro. Sic comes ille Teutonicus, qui cùm alias iuſtiſſimus fuiſſet, tamen pro eo ſolo quod iniuſtè detinuerat quoddam iura Eccleſiæ Metenſis beati Stephani protomartyris, quod parentes eius longi temporis præſcriptione ſibi vſurpauerât, ardere viſus eſt in inferno. Caritas autê nos latos facit à dextris & à ſiniſtris; à dextris dando, à ſiniſtris dimittendo. His duobus brachiis amplectimur Chriſtum in cruce clamantê ad nos voce & ope-

Luc. 6.

re. *Dimittite, & dimittemini, date, & dabitur vobis.* Dimittite peccanti, date indigenti. Prius autê dixit, Dimittite, quàm date; quia qui petitor eſt veniæ, priùs debet eſſe dimiſſor culpæ, iuxta illud.

Eccli. 28.

[Homo homini ſeruat iram, & à Deo quærit medelam.] Qui dare ſciunt, & dimittere neſciunt, lati ſunt à dextris, ſed à ſiniſtris ſtricti. Qui dimittere ſciunt, & dare neſciunt, econtrario. Odium & inuidia nos ſtrictos faciunt à ſiniſtris, à dextris cupiditas & tenacitas; cupiditas alieni, tenacitas proprii. Inuidia nil dimittit, tenacitas nil tribuit. Vtraque eſt inimica latitudini Chriſti. Profûdum crucis Chriſti humilitas eſt omnia tolerans, vſque ad mortem, & ipſam mortem: ſublimitas iuſtitiæ zelans vſque ad ſanguinem. Sicut omnis baptizatus per aquam abluitur, ſic per aquæ iudicium examinatur: in quo examinationis genere fluctuantes damnantur, merſi ſaluantur. Aqua tribulatio eſt. In hac aqua fluctuat qui vel recalcitrat, vel tacitus ſubmurmurat: mergitur autem, qui æquanimiter omnia tolerat, & hic ſolus ſaluatur. ſi tamen habeat quartam dimenſionem, ideſt zelum iuſtitiæ vſque ad fundendum pro ea ſanguinem. Sic enim ſcriptum eſt. *Signa Tau ſuper frontes virorum gementium ſuper abominat. quæ fiunt in medio Ieruſ.*

Ezech. 9.

Quibus verbis oſtenditur, quod iſti ſignandi iam à peccatis propriis abſtinebant, qui de alienis dolebant; & ita jam longum crucis habebant per cautelam peccati, latum per compaſſionem, fundum etiam habebant per humilitatem laicendi. Sed quoniam ſublime non habebant per zelum corripiendi; idcirco adhuc ſigno Tau ſignandi erant in fronte. Væ illis, qui ſignum hoc victoriæ & honoris non in fronte ferunt, ſed ſub pede abſcondunt. Væ prælatis, laminam lameam, in qua nomen Domini tetragrammaton ſcriptum eſt, non in fronte geſtantibus, ſed ſub pedes calcantibus. Hi ſunt paſtores mercenarij, qui videntes lupum venientem, dimittunt oues, & fugiunt. Sex viri qui ſecurim geſtabant, ſunt ſex ordines nuntiorum, quos Deus in mundum per ſex ætates miſit: viri, ideſt viriliter loquentes. Vas interitus, quod 70. Interpretes ſecurim appellant, ſignificat gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei, quod eſt vas interitus illi, qui auditor eſt tantum, & non factor. Nota, quod iſti viri non dicûtur ferre lyram vel citharam, ſed ſecurim; quia prædicator verbi Dei non palpare peccata debet, ſed ferire & pungere, ſicut ſcriptum eſt. [Verba ſapientû quaſi ſtimuli, & quaſi clavi in altû defixi.] Nemo enim ſecurea vulnerû

Eccle. 12.

illorum euadere poterit, quæ jam ad radices arborum poſitæ ſunt, niſi ſignum Tau in fronte ſtatuerit. Sic enim ſignatus venit hodie Dominus in Ieruſalem, non ſolum appropinquaturus ad Iudæos, ſed etiam prouocaturus eos, ejiciendo de templo vendentes & ementes, euerſurus mêſas nummulariorû, & nummos effuſurus, vehementer inimicos ſuos corripiens, quos ſciebat nullatenus corrigendos. Sic Ioannes Baptiſta Herodem de adulterio corripuit, quem tamen non dimiſſurum adulteram nequaquam dubitauit. Non eſt autem quod æſtimet aliquis has

Crucis dimenſiones non ſunt aſperæ.

omnes crucis dimenſiones nimis eſſe aſperas, aut graues ad portandum. Sicut enim crux olim terribilis ad videndum, jam delectabilis aſpectu facta eſt, quia decorem de membris Domini ſuſcepit ſingularem: ſic etiam leuis ad portandum facta eſt, quia lenitatem ſuſcepit ex caritatis onere, vnctionem ex ligno, ſuauitatem ex vnctione. Nihil enim Chriſto leuius, qui portantem ſe portat, nihil vnctione ſuauius, quæ non ſolum lenit aſperum, ſed etiam recreat fatigatû. Caritas autem tota in cruce extenſa eſt, & ejus vnctio per totam crucem diffuſa, pretioſiſſimo Redemptoris ſanguine riuis largiſſimis per ſingulas ejus dimenſiones currente. Vncta eſt ſiquidem crucis profunditas ſanguine currente de pedibus Chriſti, latitudo de manibus, altitudo de vulneribus capitis per ſpineam coronam, lôgitudo de fonte lateris facto per lanceam. O quâm mali æſtimatores rerum ſunt, qui crucem Chriſti tam leuem, tam ſuauem, vel aſperam, vel grauem reputant! Verè nimis infirmum palatum gerunt, qui dulcedinem ejus non ſentiunt. De qua dulcedine feliciter crapulatus erat ſanctiſſimus ille Mamertus Epiſcopus Viennenſis, cùm metricè canebat. *Crux fidelis inter omnes arbor*

vna nobilis, nulla ſilva talem profert fronde flore germine: dulce lignum dulces clavos, dulce pondus ſuſtinens. Sanè qui guſtauit iſtam dulcedinem, non erubeſcit in fronte ſua portare crucem, ideſt certare pro iuſtitia vſque ad mortem. Quod eſt ſignum præcipuum ſeruorum crucifixi, iuxta illud. (Apocal. 7.) *Nolite nocere terræ & mari neque arboribus: quoadusque ſignemus ſervos Dei noſtri in frontibus eorum* Quo nos omnes ſignare dignetur Deus & Dominus noſter Ieſus Chriſtus: qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum Amen.

Sermo 4. In Ramis Palmarum.

(Mat. 21. Luc 19.) O *Sanna filio David, Benedictus qui venit in nomine Domini Rex Iſrael Oſanna in excelſis.* Vulgo dicitur, Domino omnes honores, ſupple debentur. Proverbium iſtud verum eſt, ſed non generaliter intelligendum. Non enim omni Domino debetur omnis honor. Sed quàm multi hodie Domini ſunt, qui vel nullo, vel modico honore digni ſunt. Vnus ſolus Dominus eſt, cui convenit iſtud prouerbium. Quis ille? Qui eſt Rex regum, & Dominus dominantium, ideſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus filius Dei, & filius David. Filius Dei ſecundū divinitatē; filius David ſecundū humanitatē: qui ſecundū quod filius Dei creator eſt omnium, & ſecundū quod filius David, hominum Redemptor, non tamen omnium, ſed tantum fidelium. Huic Domino omnis honor debetur, quia ab eo omnis honor proficiſcitur: ſicut ſcriptum eſt. *Ad locum, vnde exeunt flumina, revertūtur, vt iterum fluant.* (Eccle. 1.) Quòd autem omnis honor ei debeatur, reſtantur hodie pueri Hebræorum, non ſolum in platea ludentes, ſed etiam ad vbera matrum pendentes: quorum puerile decus hodie Domino ſedenti ſuper aſinum, & per viam tranſeunti prompſit oſanna pium. Non autem ex naturali ſenſu hanc laudem ei dixerunt. Sicut nec maior ætas, quæ voces eaſdem promebat; ſed potius ex dono Spiritusſancti: qui hodie ad laudē Chriſti linguas infantium fecit diſertas. Dicunt ergo. *Oſanna filio David*, ideſt ſalus ſit filio David. Sic gloſſat Hieronymus ſuper Marcum Tale eſt illud in Apocalypſi. (Apocal. 7.) *Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & agno.* Cùm autem hoc dicimus, non optamus, vt Deus noſter, vel vt filius David ſalvus ſit, quod idem eſt, ſed ſenſus eſt, Quicumque ſalutem ſperat vel expectat, à filio David tamquam à Salvatore illam ſperare & expectare debet. Ipſe eſt enim Salvator in imis, & in excelſis, in cælo & in terra, Angelorum & hominum, animarum, & corporum. Ieſus autem filius David appellatus eſt, antequam natus. Sic enim ait Angelus ad Mariam. (Luc. 1.) *Hic erit magnus & Filius Altiſſimi vocabitur. Et dabit illi Dominus ſedem David patris ejus, & regni eius non erit finis.* Nullus filiorum David regnare potuit in æternum, præter Chriſtum; de quo dicit Daniel. (Daniel. 7.) *Poteſtas ejus poteſtas æterna, quæ non auferetur: & regnum ejus, quod non corrumpetur* Et de quo dicit Apoſtolus. (Rom. 1.) *Qui factus eſt ei ex ſemine David, ſecundum carnem.* Soli ex omnibus Patriarchis Abraham & David appellati ſunt patres Chriſti ſecundū carnē: quia illis ſolis ſpecialiter facta eſt promiſſio, quod Chriſtus ex eorum ſemine naſceretur; & idcirco eorum illius in principio nūcupatur, cùm dicitur. (Mat. 1.) *Liber generationis Ieſu Chriſti filij David. filij Abraham.* David autem ideo primus ponitur, quia propinquior fuit Chriſto, quàm Abraham. Prius tamen facta eſt promiſſio Abraham, quàm David; quia in hereditate Chriſti primum locum accipiunt iuſti, ſecundum pœnitentes. Veruntamen ſemel tantum legitur in Evangelio Chriſtus appellari filius Abraham, (Mat. 1.) ſed ſæpiſſime filius David, quia pauciſſimi ſunt, qui poſt primam vocationem ſuam perfectiſſimè conſervent iuſtitiam: plurimi vero, qui poſt lapſum ad priorem gratiam per pœnitentiā revertūtur. In hoc ergo quod Chriſtus ſæpius appellatur filius David, quam filius Abraham, magna ſpes indulgentiæ peccatoribus poſita eſt, non ſolum indulgentiæ, ſed etiam totius gratiæ, vel etiam plenioris, quā vmquam habuit, recuperandæ: ſicut apparet in David poſt trinum lapſum adulterij, homicidij, & proditionis: & in Petro Apoſtolo poſt trinæ negationis abyſſum. Vterque enim pœnitendo pleniorem recuperauit gratiam, quā peccando amiſerat. (Quo ſenſu David non peccarit.) Denique adeo deleta ſunt peccata David per pœnitentiam, quod etiam dicitur non peccaſſe. Sic enim legitur in libro Ieſu filij Sirach. (Eccli. 49.) Præter David, & Ezechiam, & Ioſiam, omnes peccaverunt. Quid eſt hoc Domine? Ergo David non peccavit, qui hæc & illa fecit? Hic planè reſpōſurus eſt Deus, non memini quid fecit, & quis hoc mihi probare poterit? quod omnino deletum eſt, omnino nō eſt. Ego omnium peccatorum teſtis ſum & iudex, & quis teſtificari poterit, quod ego non memini: quis ſue reſcribere; quod ego delevi? Impius ſi converſus egerit pœnitentiam: omnium iniquitatum ejus quas fecit non recordabor. Non peccavit ergo David, non enim ipſe eſt qui peccavit, ſed alius juxta illud. (Proverb. 12) *Verte impium, & non erit*, ſubaudi, impius, ſed pius: quia verſus eſt de impio in piū, Hinc eſt illud Salomonis. (Prov. 30.) *Talis eſt via adulteræ, quæ comedens, & tergens os ſuū, dicit; non ſū operata malū.* Mulier adultera eſt peccatrix anima, alij adhærens quàm vero ſponſo. Hæc mulier adultera comedit, quando carnis deſideria perficit: ſic enim paſcit ſterilem, quæ non parit, & ſibi ipſi quæ vidua eſt bene non facit. Tergit autem os ſuum, quando confitetur peccatum. O quanta vrbanitas eſt tergere os, poſtquam comederis, ideſt pœnitere, poſtquam peccaveris. Tergendum eſt autem os cordis per veram contritionem, os corporis per puram & integram confeſſionem; & vt ita dicam, os operis per dignam & congruam ſatisfactionem. Beatus qui ſic tergit os ſuum, vt à Domino ſibi repropitiato recipi jam mereatur in pacis oſculum; qui humanarum animarum æternus amator eſt, & amator non faſtidioſus, ſed facilè indulgens, amatamque poſt delicta ſuſcipiens, nec improperans quod deliquit, juxta illud Ieremiæ. *Si dimiſerit vir uxorem ſuam & recedens ab eo duxerit virū alterum: numquid revertetur ad eam vltra? numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu* (Ierem. 3.) *autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me dicit Dominus, & ego ſuſcipiam te.* O benignitas incomparabilis! Dicit ergo mulier adultera, jam non adultera, ſed altera, poſtquam terſit os ſuum poſt comeſtionem, non ſū operata malū. Super quem locum eleganter Ambroſius ait. *Non dicit ſoluta ſum, dimiſſa ſum, tecta ſum, lota ſum, ſed confidenter loquitur, non ſum*

I 49. *operata malum: non ſum qua fueram, alia facta per te, qui vertis impium & non erit.* Sanè tale eſt illud. *Præter David, & Ezechiam, & Ioſiam, omnes peccaverunt.* Non enim David iſte eſt ille qui peccavit, ſed alius ſine dubio per illum fact⁹, qui vertit impium & non erit. Nec ſolum annumeratur David illis qui non peccauerũt, ſed etiã præponitur: vt etiam quodammodo dignior oſtendatur. Sic & in ſanctorum invocationibus Maria Magdalena non ſolum connumeratur virginibus, ſed etiam præponitur vniuerſis: pro eo videlicet quod tam eleganter terſit os ſuum, vt pateat tam Deo quàm hominibus, nunquam antea comediſſe. O quàm bene tergebat os ſuũ,

Luc. 7. quando oſculabatur pedes Domini, rigabat lacrymis, tergebat capillis, & vnguento vngebat. Ecce quare filius Dei maluit in Scripturis ſæpius appellari filius David, quam filius Abraham: vt videlicet ex hac appellatione ſpem certiſſimam peccatores conciperent, pleniſſimam veniam cõſequendi. Propterea meritò bene dicitur filius David, & tamquam Rex & Salvator ſuſcipitur, non ſolum à puerili innocentia, ſed etiam à tur-

Matth. 21. ba vtriuſq; ſexus, & omnis ætatis, vocibus Propheticis exclamante. *O ſanna filio David. Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Iſrael.* Omnis Rex Dominus eſt, ſed non omnis Dominus Rex. Omnis autem Dominus tantum debet eſſe ſaluator, quantum & dominator. Omnis enim Dominus ſtatuitur ad ſaluandum pro poſſe ſuo illos, vel illa, quibus dominatur: excepto tamen regno Satanæ, in quo omnes præpoſiti & omnes ſatellites conſtituũtur ad perdendum. Nã vt ait Tertullianus, dæmonum operatio eſt hominis euerſio. Malitia ſpiritualis à primordiis auſpicata eſt in hominis exitium. Quanto magis autem nobis, tantò magis etiam ſibimetipſis ad-

Malitia dæmonũ quanta. verſantur, quia quantus in eis eſt conatus deceptionis humanæ, tantus & profectus eſt damnationis propriæ: ſed tantus in eis eſt furor in Iudicem, vt parui ducant quantumlibet onus ſupplicij, dummodo videant homines ad paria ſupplicia pertrahi: & idcirco deſperata conditio illorum ex prædamnatione ſolatium reputat fruendæ interim malignitatis occaſionẽ de pœnæ mora; quamuis nec interim ſine pœna ſint, & ipſa multiplici & grauiſſima: ſed leue æſtimãt quidquid tolerant, dummodo ad decipiendos homines ex libero diſcurrant. Igitur omnes homines qui ſuos ſubditos lædunt, de regno Satanæ ſunt. Non eſt enim poteſtas, niſi à Deo, quæ autem ſunt à Deo, ordinata ſunt. Omnis autem divina ordinatio in rebus humanis humanæ ſalutis eſt procuratio; qui omnes homines vult ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Nemini mandat Deus impiè agere: facit tamen, ideſt permittit, aliquando regnare hypocritam propter peccata populi: vel quia talem Regem tales merentur ſubditi: vel quia tale regnum, talea pervertit. Igitur omnis Dñs à Deo ſuper homines cõſtituitur ad ſalvandũ, ideſt ad diſponẽdam ſubditorum ſalutẽ. Vę autẽ illi, qui ſua dominatione abutũtur in alios, ad illorũ vel ꝓpriã perniciem, vt Alexander, qui nil ſalvare nouerat, ſed omnia deſtruere; quod etiam nativitatis ejus certiſſimum præmõſtrauit præſagium. Ea namque nocte qua natus eſt, non ſolùm terra mota eſt, & tonitrua magna facta ſunt, ſed etiam de cælo veri lapides cecidere: ſignificantes vtique, quòd ille puer qui natus erat, lapidare homines

vaniebat. Tales ſunt hodie multi dominantes in clero vel in populo, turbatores pacis, hoſtes iuſtitiæ, dilapidatores rerum, lapidatores hominum: qui ſic in provinciis debacchantur, ac ſi ad flagellandum Iob egreſſus ſit Satan à facie Domini. Sic converſantur inter eos quibus præpoſiti ſunt, ac ſi ad tædas in facinus excitandas mittantur ab inferis Theſiphone vel Megæra. Apud hos judicium nihil eſt niſi publica merces, vixque tenẽt lacrymas, cùm nil lacrymabile cernunt. Omnium ſanè dominorum numen venerabile eſſet in populo, ſi tanta implerent ſolicitudine, quanta petunt ambitione: ſi juſtè judicarent, ſi prodeſſe quam præeſſe mallent, ſi exactionibus parcerent, ſi projicerent avaritiã ex calumnia, & excuterẽt manus ſuas ab omni munere, nec omnem quæſtum pietatem putarẽt. — *In dominos malos.*

Omnis Dominus ſubditorum ſuorum & res & corpora ſaluare & ſeruare debet. Vbi tamẽ inueniretur inter mortales Dominus, qui vel iſta ſemper ſaluare poſſit: *Non domus aut fundus, non æris aceruus & auri, Ægroto domini deduxit corpore febres.* Ponatur tamen quòd omni homini ſalua ſint hæc duo, ſcilicet corpus & poſſeſſio, quid proficit homo, ſi vniverſum mundũ lucretur; animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Solus ergo ille verus Dominus eſt, qui verus Saluator eſt, ideſt qui animas, & corpora, & res in æternum ſeruare poteſt. Nam ſi de animabus conſtat, ergo & de corporibus & rebus. Nunne anima plus eſt quàm eſca: & corpus pluſquam veſtimentum? Qui poteſt quod maius eſt, vtique & ꝙ minus. Seruat Chriſtus animas Eliæ & Enoch, ne corpora ſua relinquant; qui jam per tot annorum millia in eiſdem corporib⁹ ſine vlla perturbatione vixerunt. Saluauit olim in deſerto 40. annis Iudæorum corpora & indumenta: & per tantum temporis ſpatium non fuit in tribubus eorum infirmus, & veſtimenta eorum non ſunt attrita. Hic autem non temporalem nobis, ſed æternam ſalutem attulit, & animas noſtras ſaluari docuit per fidem & obedientiam mandatorum: corpora per mortificationem membrorũ, — *Officium boni Domini.*

res per ſuſtentationem pauperum. De primo *Fides tua te ſaluam fecit.* Et, *Si vis venire ad vitam, ſerua mandata.* De ſecundo *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum erit. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Et Apoſtolus. *Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram.* Et rurſus *Quod ſeminas nõ vivificatur, niſi priùs moriatur.* Auguſtinus. *Frumentum ſi ſeruas perdis; ſi ſeminas renouas.* De tertio. *Theſaurizate vobis theſauros in cælo, vbi nec ærugo, nec tinea demolitur: & vbi fures non effodiunt, nec furantur.* Item Auguſtinus. *Manus pauperum gazophylacium Chriſti ſunt.* Anima per fidem viuit, corpus per pœnitentiæ ſationem reſurgit, res per eleemoſynæ largitionem non perit. Benedictus ille Dominus, qui ſic ſaluari docuit nos, & noſtra. Benedictus qui venit in nomine Domini. Hoc nomen Dominus, ſignificat quaſi dans munus. Quod munus, vel quarum dat iſte Dominus? Omne bonum, & ſummũ bonũ. *Ego,* inquit, *oſtendam tibi omne bonum. Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt.* Benedictus ergo qui venit in nomine Domini Rex Iſraël. Super hunc locum ait Auguſtinus in Ioannem ſcribens. *Quid magnum eſt Chriſto Regi Angelorum, Regem eſſe Iudæorum?* Neque enim Rex eſt Chriſtus ad exigenda tributa, aut con-

Luc. 18. Mat. 9. Ioan 12. Coloſſ. 3. Corin. 15. Aug. Ioann. Mat. 6. Deuter 33. Ioan. 1.

gregandos exercitus, hoſteſque debellandos: ſed Rex Iſrael eſt, quia mentes regat, & ad regna cælorum credentes, ſperantes, amanteſque perducat. Quod ergo Filius Dei æqualis Patri Rex Iſrael voluit eſſe, dignatio fuit, non promotio: miſerationis indiciũ, non poteſtatis augmentũ.

Chriſtus in Evangelio Rex ter appellatus. Notandum tamen, quod tribus in locis legitur in Evangelio Chriſtus Rex appellatus; & ibi maximè, vbi minimè ſecundum homines apparebat eiuſdem regiæ maieſtatis inſigne. Vt enim paucis omnia comprehendam, appellatus eſt Rex jacens in præſepio, ſedens in aſino, pendens in patibulo: & hæc omnia quid ad Regem, Deus bone? Quid Regi & præſepio? Quid Principi & ſubjugali? Quid Imperatori & cruci? Nonne primũ jumentis, ſecundum infimis, tertium parari ſolet maleficis? Vbique tamen, ſi ſit qui bene conſideret, vera regiæ maieſtatis inſignia monſtrata ſũt. Superiùs diximus, quòd omnis Dominus & Rex ſalvator debet eſſe eorum quæ ſub eius dominio conſtituta ſunt: quoniam ad ea ſervanda pro jure conſtituitur. Nunc igitur videamus, quæ ſigna Salvatoris fuerint jacentis in præſepio, ſedentis in aſino, ejuſdemq; pendentis in patibulo.

Luc. 2. De primo ſigno dicit Angelus ad paſtores: *Natus eſt vobis Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus in civitate David. Invenietis infantem poſitũ in præſepio.* Ecce quale ſignũ Salvatoris, infantia in præſepio. Infantile ſilentium neminem accuſat, infantilis imbecillitas neminem percutit, fœnum in præſepio jumenta reficit. Significabat ergo infans iſte poſitus in præſepio, quòd non venerat peccatores accuſare, vel punire: ſed tolerare, & eis parcere, & animas pœnitentium fœno carnis ſuæ reficere. Et hoc eſt Salvatorem eſſe, verè regere, & eſſe dominatorem. Magi tamen aliud ſignum regiæ majeſtatis eius protulerunt, dicentes. *Luc. 2.* *Vbi eſt, qui natus eſt Rex Iudæorum? Vidimus enim ſtellam eius in Oriente.* Et vt demonſtrarent, quãtus Rex eſſet, ſubſequuntur, & dicunt. *Venimus adorare eum.* Verè enim ſtella noviter creata, & nova claritate, & regia magnitudine novum hominem ſignificabat, & novum Regé non ſolùm dominatorem hominum, ſed & creatorem ſtellarum, & ideo ab omnibus hominibus, etiã à Regibus adorandum. Clementiæ verò maximum ſignum fuit in ſeſſione aſini: juxta illud propheticũ. *Zachar. 9.* *Exulta filia Sion, jubila filia Ieruſalem, Ecce Rex tuus venit tibi juſtus, & Salvator ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium ſubjugalis.* Hinc eſt illud Ambroſianum, *O quàm ſtupenda pietas!* *Ambroſ. in hymno.* *Mira Dei clementia. Seſſor aſelli fieri, Dignatur Auctor ſeculi.* Planè iſta ſeſſio ſignificauit & ſeſſuris Regis manſuetudinem, & manſuetorum ſalutem. Ad hoc veniebat, vt manſuetorum & humilium ſeſſor fieret: vt jugum ſuũ ſuave, & onus ſuum leve manſuetis imponeret: quaten' ſub jugo Chriſti ſuaviter & rectè incederẽt, qui ſub jugo diaboli priùs infeliciter curuabantur, vt ſcriptum eſt. *Iſaia 51.* *Incurvare, vt tranſeamus.* Beatus planè, qui poteſt dicere cum Pſalmiſta. *Pſal. 72.* *Vt jumentum factus ſum apud te: & ego ſemper tecum.* Beatum jumentum, quod ſalvatorem portat, quod Ieſus equitat, quod Chriſtus inſidet, quod Meſſiam ſuſtinet, quod vnctionem ſuauitatis & ſanitatis redolet, quod Apoſtolorum veſtimentis tegitur; cuius pedibus flores ſternuntur, quod à ſeruitute plurimorum dominorum iugum peccati excuſſit, quod à vinculis peccatorum manus Apoſtolica jam exſoluit, quod vni Deo ſe ſubjicit, quod ad æternæ pacis viſionem perducit. Signum quoque dominatricis potentiæ erat clamor ille repentinus, atque propheticus, ex ore infantium & lactentium laudem perficiens Saluatoris; quorum linguas in laudem Regis noſtri faciebat diſertas, non humana doctrina, vel naturalis induſtria, ſed gratia Spirit' ſancti per illorum teſtimonia credibilia virus inimicorum deſtruens, & vltorẽ, ideſt Scribas & Phariſæos mirabiliter confundens: qui quaſi in vltionem legis Iudaicæ inimici veritatis & hoſtes juſtitiæ facti erant. Denique ſignum illud magnum omnipotentiæ, quod nuper factum fuerat in ſuſcitatione Lazari quatriduani de ſepulchro ad vitam mirabiliter revocati, præcipua cauſa erat propter quã turba cum veneratione & devotione Chriſto obviam veniebat. Sic enim dicit Evangeliſta. *Propterea & obviam venit ei turba: quia audierunt eum feciſſe hoc ſignum.* *Ioan. 12.* O vere ſignum magnæ potentiæ, mortuum in ſepulchro jacentem, & per dies quatuor in fœtore ſaniei ſuæ manentem non ſolum vitæ, ſed etiam incolumitati perfectæ ſubitò reſtituere; & hoc ſola virtute vocis huius qua clamauit, voce magna, Lazare veni foras de clauſtris ſepulchri, vbi homines te poſuerunt, & ſtatim, inquit, prodiit qui erat mortuus, ligatus manus & pedes inſtitis. *Ioan. 11.* Sed quid mirum, quando ille iuſſerat, qui claues habebat mortis & inferni? Ecce quæ ſigna regalis potentiæ, quæ regiæ majeſtatis inſignia ſecum deferebat, qui tã manſuetus & humilis ſuper aſinũ veniebat. Nam ſe Dñm majeſtatis eſſe non tacuit, qui ſe templi Dñm appellauit dicens. Scriptũ eſt *quia domus mea domus orationis vocabitur vos autem feciſtis illam ſpeluncam Latronũ.* *Luc 19.* Factoq; flagello de funiculis, omnes vendentes & ementes eiecit de templo: ſignificans vnũquemque ſuorum peccatorum funibus conſtringendum, & non alio flagello quàm ſuorum ipſius peccatorum meritò de cœtu ſanctorum ejiciendum. Super quem locum dicit Hieronymus. Inter omnia ſigna videtur hoc mirabilius, quod vnus homo ad flagelli verbera tantam ejecerit multitudinem illorum, quorum lucra deſtruebat in eum ſævientium. Et addit: Igneum enim quiddam atque ſidereũ radiabat ex oculis eius, & divinitatis majeſtas lucebat in facie. Porrò in die paſſionis ſuæ ter appellatus eſt Dominus Rex, & ter ei eſt regi' honor exhibitus, ſemel irriſoriè, & bis aſſertivè. Irriſoriè à militibus Pilati præſidis, deferentibus ei cum irriſione honorem regium; aſſertivè ab ipſo Pilato ſcribente titulum, & à latrone pœnitente & confitente: *Memento mei Domine, dũ veneris in regnum tuum.* *Ioan. 19.* *Luc 23.* Vterque enim Pilatus & latro Chriſtum regem eſſe teſtatus eſt; ille ſcribendo titulum triumphalem, & ſcripturam cõfirmando dicens, *quod ſcripſi ſcripſi*: iſte confitẽdo, & regiam clementiam implorando dicens. *Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum.* Sciendum tamen, quod illa militum illuſio huic eidem veritati teſtimoniũ triplex, quãuis ignoranter perhibuit. In illa enim illuſione duo valde magna, & ad noſtram eruditionem omnino neceſſaria ſignificabãt milites illudẽtes, ideſt honorem mundi vanum eſſe, & honorem Chriſti verum eſſe. Omne regnum & imperium huius mundi caducum eſt & fragile breuitate temporis, [illegible] & triſte moleſtia ſollicitudinis, [illegible] & terribile expectatione judicij gravioris. De primo ſcriptum eſt. *Om[illegible] poten-* *Eccli. 10.*

[illegible] *tatus brevis vita.* Ecce revera ſceptrum arundineum, quod leviter frangitur. De ſecundo, Reges & principes huius ſeculi moles rex mediocriter malos eſſe non ſinit. Ecce revera diadema ſpineum, quo caput geſtantis moleſtiſſimè pungitur. De tertio *Potentes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instat cruciatio* Ecce revera flammis coccinea, & veſtimētū igneū, quo corpus induti totum comburitur. Hæc autē omnia honorem Christi regium veraciter exprimebant. Nā ſceptrum arundineum ſignificabat ipſum eſſe qui ſcripſit in cordibus hominum legē juſtitiæ, & qui redditurus eſt vnicuique, iuxta opera ſua: nam arundine ſcribere ſolem⁎ & menſurare. Corona ſpinea ſignificabat Chriſtum eſſe, qui perfectè peccatum vicerat, & perfectā de peccatis victoriam reportabat, Nam peccatū non fecit, nec invētus eſt dolus in ore ejus. Nec ſolum peccata, ſed etiam peccatores ſemper triumphat Dominus: aut ipſos convertendo miſericorditer, aut juſtè æternaliter puniendo. Porrò veſtimentum eius purpureū tria ſignificabat: immortalitatis decorem præcipuum, ſummæ poteſtatis honorem regium, quo reſurgens à mortuis caro eius ornata eſt, & ſimilis decoris commune participium, quo ſancta Eccleſia in die judicij circumornanda eſt, & præcipuè ſanguinis eius pretioſiſſimi roſeum lavatorium, quo in die paſſionis eius redempta, & abluta: ſicut prædictum fuerat in præclara prophetia Iacob, in benedictio-

Geneſ. 49. ne filij ſui Iudæ. *Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum* Stola ornamentū, vt aiunt, matronale ſignificat corpus Chriſti, ſcilicet Eccleſiam, quod & per pallium deſignatur: quia Eccleſia ornamentum Chriſti eſt, atq; veſti-

Iſai. 49. mentum. Vnde ſcriptū eſt. *His omnibus velut ornamento veſtieris.* Sanguis autem vuæ ſanguinem Chriſti ſignificat, qui ſecundùm humanitatē vitis vera eſt, in qua palmites manentes ferunt fructum multum: ſecundùm Divinitatem agricola non exteriùs culturam adhibens, ſed interiùs dās incrementum. Et hoc ſanguis Chriſti vinum dicitur, & lavacrum: vinum, quia lætificat; lava-

Apocal. 1. crum, quia mundat, abluit, & ſanctificat: juxta

Iſai. 4. illud, *Qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Alibi dicitur *Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion, & ſanguinem Ieruſalem laverit* &c. Hic per ſanguinem peccatum deſignatur, O ſanguinem virtutis eximiæ, potentiæ ſingularis! Omnis alius ſanguis ſordidat & maculat: hic ſolus à ſordibus abluit, à maculis emūdat. O novum fullonis genus, qui ſanguinem ſanguine lavat? Quid non poterit ſanguis Creatoris omniū, ſi tantum poteſt ſanguis quorumdam animaliū? Legim⁎ tres ſpecies ſanguinū potētiſſimas: hirci, mulieris menſtruatæ, & muricis. Primus ſcindit adamantem lapidem duriſſimum: ſecundus diſſolvit bitumen gluten tenaciſſimum: tertius tingit purpurā colorem optimum. Sanè nil minus ab his, imò multò plus his habere debuit ſanguis illius Agni, qui tollit peccata mundi; juxta illud

Hebr. 9. Apoſtoli. *Si ſanguis hircorum & vitulorum inquinatos ſanctificat,* &c. *quanto magis ſanguis Chriſti?* Ideo in huius ſanguinis effuſione, ad deſignandā eius abluendi & ſanctificandi potentiā terra tremuit, infernus crepuit, ſol expavit, petræ ſciſſæ ſunt Et vt aliquid morale ſanguines iſti nobis eliciant, ſciendum eſt quod toties in virtute ſanguinis Chriſti adamas ſcinditur, quoties peccator obſtinatus ad pœnitentiam emollitur: bitumen diſſolvitur, cum inveterata injuſtæ libidinis conſuetudo violenter dirumpitur: purpura tingitur, cùm in tribulationibus & perſecutionibus vſque ad mortem pro juſtitia certatur Adamas ſciſſus eſt in converſione magorum, vt Cypriani & Dariæ: bitumen diſſolutum in continentia fornicatorum, vt Bonifacij & Pelagiæ: purpura tincta in conſtantia martyrum, vt Laurentij, & noſtri Thomæ.

Sermo 5. In Ramis Palmarum.

EMPTI *enim eſtis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore veſtro.* Prædicator *1. Cor. 6.* egregius tamquam iuris peritus convenienter ſermone noſtro iura nos convenit; ſciens nimirum, hoc in vſo eſſe apud omnes homines, vt tantò ſervus in opere Domini ſit inſtantior, quantò altiori fuerit peculio comparatus. Idcirco nos hortaturus ad glorificandum Deum in præcepti cuſtodia, & ad eum portandum in flagellis diſciplina, præmonere nos voluit de ſemper cogitanda *Pretium redemptionis cogitandum* magnitudine pretij, quo ſumus à Domino miſerante redempti, dicens *Empti enim eſtis pretio magno.* Sic Petrus *Non corruptibilibus auro & ar-* *1. Petr. 1.* *gento redempti eſtis: ſed pretioſo ſanguine Agni immaculati Chriſti Ieſu* Iſaias. *Gratis venundati eſtis* *Iſai. 52.* *& ſine argento redimemini.* Non ait, & gratis redimemini; ſed ſine argento, ideſt non corruptibili pecunia numquam Deo placita: ſed agni manſueti ſalutari victima ab eo ſingulariter acceptanda. Empti eſtis pretio magno. Paulus dicit. *Empti* Petrus *Redempti* Vtrumque verum eſt. Redempti ſumus de manu inimici, empti de manu Dei. Redempti ſumus de vana noſtra converſatione, vt non in illa remaneamus: Empti ſumus à Domino, vt juſtitiæ ſerviamus. Redēpti ſumus; quia priùs venditi fuimus: empti ſumus, ne ampliùs vendamur. Verè enim liber eſt, quē Filius veritas liberat. Primus nos vendidit Adā, quando per culpam ſuæ inobedientiæ nos omnes conſtituit filios iræ, ſicut ſcriptum eſt. *Per* *Rom. 5.* *vnum hominem peccatum in hunc mundum intravit & per peccatum mors.* Deinde nosmetipſos vendidimus, quando diabolo ſponte conſēnſimus, ſicut dicit Dominus per Iſaiam. *Quis eſt* *Iſaia 50.* *creditor meus, cui vendidi vos? Ecce in iniquitatibus veſtris venditi eſtis, & in ſceleribus veſtris dimiſi matrem veſtram.* Pulchrè autem dictum eſt, *Gratis venundati eſtis,* ideſt ſine pretio & fructu aliquo: nihil enim peccando lucramur, niſi ſervitutem & mortem, quæ peccati ſtipendium eſt, *Diabolus niſi* merces, & fructus, Nihil aliud habet diabolus, *dare poteſt.* quod dare poſſit: adeo pauper eſt & inops, vt omni bono careat, adeo miſer vt omni malo abundet. O quanta ſtultitia, quanta infelicitas, tali Domino ſe vendere, qui nec ſe, nec alium poteſt adjuvare, nec ſibi prodeſſe, nec alij. Nemo autem ſemel ſub peccato venundatus ſemetipſum redimere poteſt: quia peccatū ſe ſervum fecit, ſicut ſcriptum eſt, *Qui facit peccatum, ſer-* *Ioan. 8.* *vus eſt peccati,* & adeo ſervus, vt & ſi mente legi Dei conſentiat, carne tamen contradicat: adeo non poteſt evadere peccati ſervitutem; ideſt, cōcupiſcentiam, nec peccati ſtipendiū, ideſt mortem & gehennam. Vnde Auguſtinus ſuper illum locum, *Virtus verò peccati lex,* Auget inquit, *prohibitio deſiderium operis illicitu, quādo juſtitia nō ſic diligitur, vt peccandi cupiditas eius delectatione*

vincatur. *Vt autem ſic diligamus & delectet vera juſtitia, ne nos divina ſubv[illegible] gratia. Solus ergo ille potuit nos redimere, quem nemo alius potuit vendere; in quem peccatum non potuit cadere, Mediator ſcilicet Dei & hominum homo Chriſtus* IESVS *qui ſic ſolus implevit omnem juſtitiam, vt cùm de peccato non poſſet argui, pro peccatoribus non recuſaret mori.* [illegible] Auguſtinus hom. de Incarnatione Domini. *Tantùm te preſſit humana ſuperbia, vt te non poſſet niſi humilitas ſublevare divina.* Empti ergo ſumus à diabolo pretio nullo, ſed redēpti à Chriſto pretio magno; qui dedit ſemetipſum pro nobis pretium, non diabolo, qui nos gratis emerat, & gratis poſſidebat. ſed Deo Patri ſuo, qui nos juſtè vendiderat, id eſt vendi permiſerat; juxta illud Pſalmiſtæ *Vendidiſti populum tuum ſine pretio*, id eſt vendi permiſiſti. Et

Pſalm. 43. Deuter. 32. *Quomodo Deus nos vendiderit.*

Moyſes. *Nonne ideo quia Deus ſuus vendidit eos: & Dominus concluſit illos?* Sic enim dicitur Deus nos vendidiſſe, ſicut Pharaonem induraſſe, & convertiſſe cor Ægyptiorum, vt odirent populum ſuum. Sicut autem à carne & ſanguine vēditi fuimus, id eſt hominis carnali voluptate: ſic carne & ſanguine redempti ſumus, id eſt ſecundi hominis pia oblatione: qui idcirco naturam noſtræ mortalitatis aſſumpſit, vt haberet, quod ꝓ nobis Patri offerret. Omnis Pontifex, ſicut ait Apoſtolus, ad offerenda munera & hoſtias conſtituitur. & ideo neceſſe eſt hunc habere aliquid, quod offerat. Sed dicit hæreticus. Quid pertinet oblatio carnis & ſanguinis ad redemptionem animæ ſubſtantiæ ſpiritualis? Quid eſt enim quælibet caro & ſāguis, niſi caro & ſāguis? Audi miſer. Non omnis caro eadem caro. Alia eſt caro volucrum, alia caro piſcium, alia jumentorum, alia pecorum, alia beſtiarum, alia reptilium. Omnis caro humana ex immundo concepta ſemine naturaliter immunda eſt, & ſordida. Caro autem Chriſti. quia ſine virili ſemine ſumpta eſt, & de virgine, naturaliter puriſſima eſt: quia vero perſonaliter Deo cōjuncta, etiam purgatiſſima. Vnde Ambroſius. *Culpas caro purgat caro, regnat Deus Dei caro. Quis poteſt facere mundū de immūdo conceptū ſemine. Nonne tu qui ſolus es?* Subaudi, conceptum ſine ſemine. Qui enim facit aliquid de nihilo, poteſt facere mundum de immundo. Omnis ſanguis humanus eo ipſo quod eſt humor ſanguineus inquinat & polluit. Sanguis autem Chriſti, quia ſanguis Dei eſt; potentiſſime lavat & abluit, non dico maculas veſtium, aut corporum, ſed quod incomparabiliter majus eſt, animarum. Eſt enim ſanguis agni illius qui tollit peccata mundi. Vnde Ioannes in Apocalypſi. *Qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Vnde Apoſtolus ad Hebræos optime argumētatur à minori, dicens. *Si enim ſanguis hircorū, & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quanto magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum Sanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſerviendum Deo viventi?* Et ne cui forte tanta virtus carnis & ſanguinis incredibilis videatur, conſideret obſecro carnem tiri ſerpentis, & [illegible] ſanguinem. Nonne de carne tiri [illegible] quæ veneni perniciem dep[illegible] car[illegible]. Ergone de carne Dei non [illegible] diciña, quæ venenum [illegible] peccati putredinem depe[illegible] potuit ab omni ani-

Ambroſ. in hymno. Iob 14. Apocal. 1. Hebr. 9.

ma. Vnde ſcriptum eſt. [Medicina [illegible] feſtinatio eſt nebulæ, id eſt a[illegible]dorum [illegible] humanæ vere confectu eſt in triduana morte Chriſti, cujus caligo feſtinanter pertranſiens & accelerata reſurrectionis illuſtri miraculo velociter evanuit, & potenter exſufflata eſt à cordibus fidelium: tenebras palpabiles craſſioris ignorantiæ relinquens in cordibus ſuperborum. Hæc enim nebula tam craſſa fuit, vt etiam in cordibus diſcipulorum tempore paſſionis pene totum fidei lumen extinxerit. Vnde dicebant. *Nos autem ſperabamus, quia ipſe eſſet redempturus Iſraël* Sed vt dixi, iſta caligo Domino poſt reſurrectionem illis apparente cito pertranſiit, & in ſolis cordibus ſuperborum remanſit, qui Scripturis ſanctis non volunt credere & ideo ad ſcientiam veritatis non poſſunt pervenire. Sicut ſcriptum eſt. [Niſi credideritis, non intelligetis.] Nonne per hircinum cruorem frangitur adamantis invicta durities? Ergone per Chriſti filij Dei ſanguinem reſolvi non poterit peccatorum noſtrorum quālibet indurata glacies? Vnde: & ſicut in ſereno glacies, ſolventur peccata tua. Idcirco Dominus ipſe per ſerpentem æneum & hircum emiſſarium deſignari voluit: quorum ſerpens levatus in pertica, & reſpectus à turba ſanabat in percuſſis morſos ſerpentium. hircus autem, cùm in precatione Pontificis peccata populi portabat in deſertum. Serpens æneus nullam prorſus habebat veneni perniciem, ſed ſolam ſerpentis figuram & imaginem. Sic & Chriſtus nullam habebat peccati corruptionē, ſed ſolam carnis peccati ſimilitudinem. Caro quoque ejus quia ænea fuit, quia ſēper incorrupta permanſit ante paſſionem ſine corruptione culpæ, poſt paſſionem ſine corruptione pœnæ. Propter quod dicebat Iob. *Nec fortitudo lapidis fortitudo mea nec caro mea ænea eſt.* Si figura paſſionis Chriſti tantum potuit in ſerpente æneo, quantum poterit veritas in ſanguine patientis effuſo? Reſpectus illius ſanabat morſ⁹ ſerpentium, reſpectus hujus ſanat peccata confitentium, & eis aperit paradiſum: ſicut dictum eſt ad latronem, culpam ſuā, & ejus innocentiam ſimul & potentiam confitentem. *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo.* Dicat ergo Apoſtolus. *Empti enim eſtis pretio magno.* Ac ſi aperte dicat. Nemo magnitudinem hujus pretij parvipendat: quia quanto altiori ſolicitudine redempti ſumus à manſuetudine Chriſti pēdentis in patibulo, tanto arctiori diſtrictione judicandi ſumus ab ejus majeſtate jam regnantis in cælo. Vnde Auguſtinus in quadam homelia. de Incarnatione Domini. Hinc intelligimus, quàm graves æſtimet apud ſe Deus humanorum criminum cauſas; propter quas non Angelum, non Archangelum, ſed Deum Dei filium miſit ad terras. Et addit. Quàm gravis, & quam [illegible] ſit peccati conditio, prodit remedij magnitudo. Quanta malorum di[illegible]uſſio erit qui damnabuntur, ſolicitudo indicat, qua redimuntur. Hoc ipſum terribiliter probat Apoſtolus argumento à minori in Epiſtola ad Hebræos dicens. *Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine ulla miſeratione duobus [illegible] teſtibus moritur. quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium [illegible] conculcaverit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & [illegible] gratiæ contumeliam fecerit?* Non ergo fi[illegible] conculc[illegible] nec ſanguinem [illegible] pollutum ducamus, in quo ſanctificati ſu[illegible] [illegible]tur

Luc. 24. Iſaia 7. Eccli. 3. Iob 12. Luc. 23. 1. Corint. 6.

ſpiritui gratiæ contumeliã faciamus voluntate peccando & nos iterum diabulo vendendo: ſed glorificemus & portemus Deum in corpore noſtro. Glorificandus eſt autẽ Deus tripliciter; corde, ore, opere. Corde, credendo, ore, confitendo, opere, viuendo. De primo genere glorificationis dixit Dominus ad Moyſen.
Num. 20. *Quia non credidiſtis mihi, vt glorificaretis me in conſpectu filiorum Iſrael, non introducetis populum iſtum in terram, quam dabo eis.* Eſt confeſſio duplex: criminis, & laudis. Vnde
Pſal. 74. *Confitebimur tibi Deus, confitebimur tibi.* Confitebimur peccata noſtra, confitebimus beneficia tua: nã per vtraque glorificatur Deus. Vnde Ioſue ad Achan, qui furtum fecerat in anathemate.
Ioſue. 7. *Fili mi da gloriam Deo, & confitere quid feceris.* Hoc de confeſſione criminis. De confeſſione laudis eſt hymnus ille Angelicus,
Luc. 2. *Gloria in excelſis Deo.* De glorificatione operis ait Dominus in Evangelio.
Mat. 5. *Videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cælis eſt.* Et Apoſtolus.
1. Cor. 10. *Sive manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Sine iſta tertia glorificatione operis aliæ duæ nihil ſunt: quia & fides ſine operibus otioſa & mortua eſt; nec eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris; qui opere blaſphemat. De talibus laudatoribus ait Dominus ad Phariſæus
Matth. 15. *Hypocritæ, bene prophetauit de vobis Iſaias dicens. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.* Cui ſimile eſt illud Ieremiæ.
Ierem. 12. *Prope es tu ori eorum, & longe à renibus eorum*; qui in luxuria vel pecunia delectãtur. Nihil turpius in Dei laudatore. Quale eſt enim ore Deum laudare, quaſi cælibem; & renes ſuos ſuper terram trahere, quaſi bufonem? Quale eſt, magnis vocibus prædicare cæleſtem patriam, & totis viribus congregata terreſtrem pecuniam? Illud faciũt clerici ſummis labiis, hoc autẽ imis medullis. Idcirco ne quis putaret glorificationem vocis illud magnis vocibus, hoc autem totis viribus ſermonis ſufficientia; ſubjunxit Apoſtolus dicens
1. Cor. 5. *Et portate Deum in corpore veſtro.* Glorificare Deum, ſicut ſuprà diximus, pertinet ad præcepti cuſtodiam: portare verò ad flagelli diſciplinam. Nam portare Deum eſt flagella eius, & correptiones paternas non ſolùm patienter, ſed & libenter ſuſcipere; & ex eis mores reprobus emendare. Nam qui flagellati à Domino ſe non corrigunt, diſciplinam eius non recipiunt. Vnde Dominus de talibus per Ieremiam
Ierem. 2. conqueritur, dicens. *Fruſtra percuſſi filios veſtros, diſciplinam non receperũt.* Hinc eſt illud Apoſtoli ad Hebræos.
Hebr. 12. *In diſciplina perſeverate: tamquam filiis vobis ſe offert Deus. Quis enim eſt filius, quem non corripiat pater?* &c. Et oſtendens pulcherrima ratione, quare hanc diſciplinam libenter ſuſcipere debeamus, ſubdit deinde. *Patres quidem carnis noſtræ habuimus eruditores, & verebamur eos:*
Ibidem *non multo magis obtemperabimus patri ſpirituum, & viuemus?* Et paulò pòſt. *Omnis diſciplina in præſenti videtur non eſſe gaudij, ſed mœroris; poſtea autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam, reddet iuſtitiæ.* Vt ait B. Cyprianus duodecimus
Lib. de 12. abuſion. ſec. abuſionis gradus eſt plebs ſine diſciplina, quam ſic deſcribit ipſe.. *Diſciplina eſt morum ordinata correctio, & maiorum præcedentium regularum obſeruatio.* Et addit. *Corporis Chriſti tunica diſciplina eſt Eccleſia. Qui extra iſta eſt, alienus eſt à corpore Chriſti. Non ſcindamus eam; ſed ſortiamur cuius ſit. Non ſoluamus quidquam de mandatis Chriſti: ſed vnuſquiſque in quo vocatus eſt, in eo permaneat.* O time tunica Chriſti diſciplina Eccleſiæ dicta eſt. Nam ſemper Chriſtus diſciplinæ tunica indutus fuit, & totus, vt ita dicam, inuolutus. Vnde puer & ſervus Domini nuncupatur. Pueri enim & ſerui ſemper in diſciplina ſunt. Vnde B. Benedictus pueris cuſtodiam & diſciplinam adhiberi præcipit, vſque dum ad intelligibilem ætatem perueniant. Et de ſervo ſcriptum eſt in Eccleſiaſtico. *Cibaria & virga & onus aſino: panis & diſciplina, & opus ſeruo.* Eccli. 33.
De Domino autem ſcriptum eſt *Ecce puer meus electus, quem elegi: poſui ſuper eum ſpiritum meum.* Item. *Servus meus es tu, quia in te glorìabor.* Item. *Parum eſt, vt ſis mihi ſeruus, ad ſuſcitandas tribus Iacob,* &c Seruo malevolo tortura & compedes. *Iſai. 42. Idem c. Et 49.*
Nihil hoc ſeruo melius, vel beneuolentius, nil obedientius: & tamen contumelia & tormento interrogatus eſt ſuper omnes ſeruos, & morte turpiſſima ac iniuſtiſſima condemnatus. Servus ſciens voluntatem Domini ſui, & non faciens digna, plagis vapulabit multis. Iſte ſervus omnia digna fecit, nihil egit perperam, nihil indignum; & tamen nemo alius tantis plagis vapulauit. Verberatus eſt enim non ſolùm tamquam ſervus ad quæſtionem: ſed etiam, vt volgò dicitur, tamquam aſinus ad põtem: quamuis ipſum pontem, ideſt mortis anguſtiam libentiſſimè pertranſiret: pedetentim tamen, quia caro paſſibilis & infirma naturaliter horrebat mortem: ſed ſpiritus promptus eam tamquam aſinum manſuetiſſimũ, & omnis oneratum onere peccatorum noſtrorum prudentiſſimè maturis paſſibus deducebat per pontem. Ex qua tarditate, ideſt maturitate factum eſt, vt iſte aſinus ampliùs grauaretur in ſuo corpore, vt nos meliùs ab onere leuemur. Cibaria hu° aſini, vel panis huius ſerui fuit obedientia. Vnde. *Meus cibus eſt, vt faciam volũtatem Patris mei, qui miſit me: & perficiam opus eius.* *Ioan. 4.* Virga diſciplinę patientia. Vnde. *Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus.* *Iſai. 53.* Onus eius & opus eſt iniquitatum noſtrarum portatio. Vnde. *Poſuit in eo Deus iniquitates omnium noſtrũm.* Denique ideo hodie Rex virtutum, Rex gloriæ appropinquans loco paſſionis, cuius tempus appropinquabat, ſuper aſinum venire dignatus eſt: oſtendens ſe per hanc manſuetudinem non tam exhibiturum ſeruis ſuis ſeueritatem Domini, quã ſeruitutem & vtilitatem domeſtici iumenti. Ipſe eſt enim Samaritanus, qui vulneratum à latronibus miſerans, & infuſione vini & olei vulnera eius alligans, impoſuit eum ſuper iumentum ſuum, & duxit in ſtabulum. *Luc. 10.* Aſinus eſt iumentũ nimis brutum; & ideo hoc genus iumenti inſidere voluit humillimus hominum veniens nobis in auxilium contra Regem ſuperborum, debellaturus eum manſuetudine & obedientia; infirmitate carnis & ſtultitia crucis: cuius infirmum & ſtultum ſapientius eſt & fortius non ſolùm hominibus, ſed etiam dæmonibus viribus. *Chriſtus humilitate diabolum vicit.* Venit ergo ſervus noſter, aſinus noſter, vt dorſum ſuum ponat ad flagella, diſciplinam pro nobis ſuſcepturus. Septem diſciplinas pro nobis recepit, in flagellis, in colaphis facie velatus, in ſputis, in ſpinis, in clauis, in confoſſione lateris, in guſtu fellis & aceti; quando dixit. *Conſummatum eſt,* *Ioan. 19.* ideſt conſummata ſunt quæ de meorum paſſionum tolerantia prædicta fuerant: conſummatæ ſunt diſciplinæ corporales, quæ mihi pro fratribus meis iniunctę erant. Sic ergo Chriſt° quaſi iumentum tulit iugum noſtrum, onus noſtrum;

Galat. 5. implens præceptum quod nobis dicit per Apoſtolum ſuum, *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.* Quid ergo magnum eſt, ſi portamus Chriſtum in corpore noſtro, qui priùs nos portauit in ſuo? Pro magno tamen habet, ſi dignemur cum ferre ſecum tamquam ſubiugales, quem primum habemus ſubiugalem, id eſt iugi & oneris noſtri portitorem. Iugum noſtrum pœnalis mortalitas, & neceſſitas moriendi. *Eccli. 40.* Vnde. *Graue jugum ſuper filios Adam, à die exitus de ventre matris, vſque ad diem reuerſionis in matrem omnium.* Onus noſtrum iniquitas noſtra. *Pſal. 37.* Vnde. *Iniquitates meæ ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.* Vtrumque portauit Chriſtus mortalis pro nobis factus, & pro peccatis noſtris mortuus, juſtus pro injuſtis, vt nos offerret Deo, vulneratus propter peccata noſtra, & attritus propter ſcelera noſtra. Vult ergo vt viciſſim ipſi jugum & onus eius feramus. *Mat. 11.* *Chriſtus jugum noſtrū portauit.* *Tollite,* inquit, *jugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Iugum enim meum ſuaue eſt & onus meum leue.* Tollite, inquit, jugum meum, ſicut ego tuli veſtrum: portate onus meum, ſicut portaui veſtrū, iugum veſtrum aſperrimum, onus veſtrum grauiſſimum. Denique ſub jugo & onere veſtro toto corpore ſanguinem ſudaui, pertuli crucem, fudi cruorem, cruentaui carnem, animam exhalaui. At jugum, inquit, meum ſuaue eſt, & onus meū leue. Iugum meum lex mea, onus meū crux mea; lex mea dilectio. Iugum dicitur à jungēdo, lex à ligando; dilectio eſt quaſi duorum ligatio. Omnis enim dilectio ad minus inter duos eſt. Caritas non ſolùm ligat hominem homini, & Angelum Angelo: ſed etiam Deum Angelo & homini, & Angelum & hominem Deo. Deum ligauit homini per Incarnationis myſterium: hominem ligat Deo per veræ fidei ſacramentum, & hilaris obedientiæ ſuaue vinculum: Quidquid enim hilaritas facit, ſuaue eſt. Vnde Hieronymus, *Nihil amanti durum; nullus difficilis cupienti labor eſt.* Ideo caritas ab Apoſtolo dicitur vinculum perfectionis; quia perfectè ligat, id eſt fortiter & ſuauiter. Cetera vincula quantò fortiora, tantò minus ſuauia: quantò ſuauiora, tantò minus fortia. Ferrum ligat fortiter, ſed non ſuauiter: filum ſuauiter, ſed non fortiter. Caritas autem quantò ligat fortiùs, tantò ſuauiùs: quantò ſuauiùs, tantò fortiùs; ideo vinculum perfectionis eſt, quia perfectiſſimè ligat id eſt fortiſſimè & ſuauiſſimè. *Rom. 8.* *Quis nos,* inquit, *ſeparabit à caritate Chriſti?* Quaſi dicat, Nullus. *Certus ſum, quia neque mors, neque vita, &c. nec alia creatura poterit nos ſeparare à caritate Dei.* Ecce vinculi fortitudo inſuperabilis. Ecce & delectatio incomparabilis. *Pſal. 72.* *Quid mihi eſt in cælo, & à te quid volui ſuper terram? Mihi adhærere Deo bonum eſt,* ſupra omne bonum optabile, quia delectabile tamquā ſummum bonum. Hæc lex caritatis dicitur jugū & vinculum; quia ligat & iungit ſpiritum creatū ſuo creatori. Dicitur etiam onus & crux, quia premit & cruciat carnem rebellem, & eam ſubjicit & ſubiugat ſuo ſpiritui. Sed hoc totum leniter & ſuauiter, tamquam onus leue, & crux ſuauis: quippe iuncta per totum ſancti liquoris vnguine, id eſt roſeo Chriſti cruore, qui per omnes crucis dimēſiones tantis largiſſimis emanauit. Non poteſt eſſe aſpera neque grauis ad portandum crux iuncta, quam facit cruor perunait, fuſus agni corpore. In dedicatione Eccleſiarum cruces chriſmate liniuntur, quia ſpiritus adjuuat infirmitatem noſtram, vt quantaslibet cruciatus pro Chriſto cum gaudio patiamur. Quod eſt autem gaudium vel glorificatio in tribulatione, niſi vnctio in cruce? Vide 12. cruces chriſmate inunctas. *Act. 5.* *Ibant Apoſtoli gaudentes* &c. Harum crucis latitudo eſt largitas dandi, & facilitas dimittendi; vt omni petenti ſe tribuat, & omnem injuriam pœnitenti remittat. His duobus brachijs amplexatur nos Chriſtus, & à nobis amplexari deſiderat. Deus enim proprio filio non pepercit, ſed pro omnibus nobis tradidit illum. Quomodo non cum illo omnia nobis donauit? Ecce donandi largitas. De dimittendi facilitate eſt illud. *Coloſſ.* *Donantes vobiſmetipſis, ſicut & Dominus donauit vobis.* *Matth.* *Venite, ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Omnia allicit, neminem repellit. Omnium donat iniuriā, nil reſeruat ad vindictam. Ideo clamat ad nos. *Luc. 6.* *Date, & dabitur vobis: dimittite, & dimittemini. Eadem quippe menſura, qua menſi fueritis, remetiatur vobis.* Longitudo crucis eſt longanimis expectatio, omnia ſufferens, omnia ſuſtinens. Suffert enim certè omnia, quæ crudeliter inferuntur; omnia ſuſtinet, quæ fideliter promittuntur. *Eccli. 1.* Vnde. *Vſque in finem ſuſtinebit patiens, & poſtea redditio iucunditatis. Sufferentiam Iob audiſtis, & finem Domini vidiſtis. Ecce beatificamus eos, qui ſuſtinuerunt. Væ, qui ſuſtinentiam perdiderunt.* *Iac. 5.* Sublimitas huius crucis eſt cæleſte deſiderium corda noſtra ſurſum levans: profunditas timor caſtus corda noſtra penetrans, & nos ſemper in humilitate conſeruans. Deum ergo in corpore noſtro portabimus, ſi illud Apoſtoli præceptum impleamus, *Alter alterius onera portate.* *Galat. 5.* Quod nobis præſtare dignetur, qui bene legem primus adimplendo, onera noſtra portare dignatus eſt Ieſus Chriſtus Dominus noſter, Amen.

Sermo In Paſcha.

E*xurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara: exurgam diluculo.* *Pſalm. 51. & 107.* Exurgamus ergo tandem aliquando: Scriptura nos hortatur, ac dicens. *Rom. 13.* *Hora eſt jam nos de ſomno ſurgere, : nunc enim propior eſt noſtra ſalus, quam cum credidimus.* Verè propior eſt: quando oſtenſa eſt jam nobis via, aperta eſt janua, parata eſt menſa, vox turturis audita eſt, Oſtenſa eſt via peregrinis, aperta eſt janua mendicis, parata eſt mēſa famelicis, vox turturis facta eſt amicis. Oſtenſa eſt via diſciplinæ, ſive obedientiæ, aperta eſt ianua miſericordiæ, ſive indulgentiæ, parata eſt menſa epulantis, & ad epulas inuitantis Sapientiæ, vox turturis audita, vt jucundemur. Via trium dictū profeſſio eſt Ordinis, in qua tria profitemur: ſtabilitatē in loco, conuerſionem, hoc eſt correctionem morum, obedientiam ſecundùm Regulam. *Tria in profeſſione promittuntur.* Stabilitas in loco, eſt non moueri de loco ſine præſidentis imperio. Nam qui iuſſus locum mutat, non perdit ſtabilitatem, quia obedientiam ſeruat. Cōuerſio morum eſt euerſio vitiorum, & virtutū plantatio. Obedientia ſecundùm Regulam, eſt non tarda, non trepida, non murmurioſa, nō tepida: ſed velox, ſecura, hilaris, & feruida: & hoc tantùm in duris & contrariis rebus, & carni non placentibus. Nam in voluptuoſis, & nihil in ſe pœnitentialis amaritudinis habentibus, & tardè, ac tepidè obediendum eſt, ſi res ipſa citra peccatum eſt.

[illegible] em ſine [illegible] cato tranſi[illegible] poteſt, obedi-[illegible] Deo magis quam [illegible] toribus. Nihil [illegible] hominis [illegible] innocentiæ. Hæc igitur [illegible] via [illegible] eſt æterna. Via in princi-

Prov. 3.

pio [illegible] arcta [illegible], ſed poſt principia lata & ſpa-

S. Bened. in prolog. Regula.

tioſa, [illegible] & plana: [illegible] autem pulchra & recta. Vnde enim ait Legiſlator noſter, via vitæ non eſt niſi anguſto initio incipienda eſt: at deinde dilatato corde inenarrabili [illegible] dulcedine curritur,

Pſal. 18.

juxta illud Pſalmiſtæ *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum* Porro arcta via ſuo.entum nimis onerat [illegible] non vehit; ardua viatorem oneratum non provehit; via pulchra inquinatum non admittit, recta non tranſmittit erroneum. Equus enim aſſatus citò recalcitrat: viator oneratus citò fatigatus ab itineris labore ceſſat. Vir immundus quidquid tangit polluit, & tamquam ovis morbida omnem gregem contaminat; erroneus autem eum ratione numquam concordat. Incraſſantur guloſi, onerantur avari, polluuntur luxurioſi, errant vagabundi, & vagantur errabundi omnes hæretici, & inconſtantis animi. Hæc via nobis oſtenſa eſt in itineratio Ieſu Chriſti dupliciter, verbo & exemplo.

Luc. 21.

Verbo nobis oſtenſa eſt arcta via, cùm dixit. *Videte, ne graventur corda veſtra in crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ.* Exemplo; cum jejunat quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & cùm diſcipuli ejus tanta arctabantur eſurie, vt ambulantes per ſata ſpicas vellerent, & vulſas & confricatas ambulando manducarent. Via ardua nobis oſtenſa eſt verbo, cùm dixit. *Si quis*

Luc. 14. Ibid.

non renuntiaverit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus: Et iterum. *Si quis non bajulat crucem ſuam quotidie, & ſequitur me, non eſt meus diſcipulus.* Ecce ſolam crucem ferre jubemur, & quidquid eſt aliud, habere prohibemur. Quæſitú eſt aliquando à quodam dæmone per hominem obſeſſum loquente de monacho proprietatem habente, quid de tali monacho ſibi

Quid valeat monachus propriũ habens.

videretur. Qui reſpondit. Monachus qui habet obolum, non valet obolum. Nemo ait Phyloſophus quidam cum ſarcinis enatat. Ego autem dico, quod multo magis nemo cum ſarcinis volat. Omnis pecunia, omnis terrena poſſeſſio quidquid habetur ſupra victum & veſtitú, quo contenti eſſe jubemur, onus eſt. Via pulchra nobis oſtenſa eſt per Verbum; quando ab incarnata Dei ſapientia datum eſt mundo perenne virginitatis conſilium, dicente Domino. *Sunt Eu-*

Mat. 19. 1. Cor. 7.

nuchi, qui ſe caſtraverunt propter regnum Dei, qui poteſt capere capiat. Et Apoſtolus præcipuus. *De virginibus autem præceptum Domini non habeo: conſiliũ autem do.* Oſtenſa eſt nobis hæc eadem via per Chriſtum, quando ipſe Dei filius dignatus eſt naſci de virgine; ac dilecto virgini diſcipulo etiam commendare dilectam matrem & virginem moriendo in cruce. Hæc pulchritudo viæ nihil patitur immundum. Si ergo omnis immũdus ſecundũ legem Moyſi à ſanctorum caſtris ejicitur, quàm meritò ſecundũ ſeveritatẽ patrum noſtrorum omnis immunditia non ſolum in opere, ſed etiam in quolibet ſigno aut verbo à conventu ſanctorum corporaliter eliminari jubetur. Via recta nobis oſtenſa eſt verbo, quando dictum eſt *Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis,*

Ioann. 20.

quia Ieſus eſt Chriſtus Filius Dei: & vt credentes, vitam habeatis in nomine ejus. Oſtenſa eſt nobis per exemplum, quando [illegible] qui ſic vixerat, & ſic docuerat, videntibus diſcipulis elevatus eſt, & nubes [illegible] eum ab oculis eorum. Hæc igitur

Pſal. 118.

eſt via, ambulate in ea. Beati immaculati in via qui ambulant in lege Domini. In hoc loco ſub nomine maculæ omne impedimentum comprehenditur, ideſt craſſitudo & onus, immunditia & error. Beati, inquit, immaculati in via. Quã viam dixerit, expoſuit, cum ſubjungit, qui ambulant in lege Domini. Immaculati ergo in via ſunt, qui nec incraſſantur per gulam, nec onerantur per avaritiam nec polluuntur per luxuriam, nec per hæreſim errabundi vagantur. Sicut autem oſtenſa eſt nobis via, ſic aperta eſt nobis janua. Quibus aperta? Latroni, negatori, peccatrici, homicidæ, apoſtatæ, ſeptem dæmoniis ſubjectæ. Sed latroni confitenti, apoſtatæ

Quibus aperta ianua indulgentiæ

amore flenti, peccatrici valde diligenti. In latrone confeſſio, in Petro contritio, in peccatrice diligens ſatisfactio, vel ſatisfaciens dilectio cõmendatur. Idcirco autẽ tres iſtos maximos peccatores maximè numeravi, vt nullus peccator quantumlibet maximus, de aperienda ſibi miſericordiæ janua deſperaret. Parata eſt etiam nobis menſa, ideſt ſacroſanctum altare, in quo agnum Paſchalem comedamus. Sic autem comedendus eſt. *Renes*, inquit, *veſtros accingetis,*

Exod. 12.

calceamenta habentes in pedibus, baculos tenentes in manibus, & comedetis feſtinanter. Eſt enim Phaſe, ideſt tranſitus Domini. Caput cùm pedibus & inteſtinis vorabitis. In accinctis renibus carnis caſtigatio, in calceatis pedibus mortis appetitio, vel affectuum noſtrorũm munitio; in baculis in manib' operis rectitudo, aut certè judicij æterni aſſidua meditatio. Quod judicium quaſi baculus eſt, quia regit & percutit, ſuſtentat, & proſternit. Vtrobiq; baculus rectus, quia reddetur vnicuique, quod rectum eſt. Caput hujus agni eſt poteſtatis divinæ ſublimitas: pedes humanæ diſpenſationis humilitas; inteſtina in vtraque natura viſcera pietatis. Hæc omnia voranda ſunt, ideſt credenda firmiter, adoranda ſimpliciter, devotè & medullitus honoranda. Vox turturis audita eſt in terra noſtra: hæc ſcilicet. *Exurge*

Pſal. 107.

gloria mea, &c. Vox turturis eſt, ideſt vox patris ſuũ compatrem, ideſt ſibi coæqualem filium, velut plangentis, dicentiſque. Fili mi, gloria mea, cecidiſti in contumeliam, exurge in honorem; fili mi, pſalterium meum, ideſt laudem meam ſonãs à ſuperiori, cecidiſti in confuſionem, exurge in gloriam: fili mi, cithara mea, ideſt laudem meam ſonans ab inferiori, cecidiſti in paſſionẽ & mortem, exurge in immortalitatem impaſſibilem.

Geneſ. 49.

Catulus leonis Iuda: ad prædã aſcendiſti fili mi: quis ſuſcitabit eum? Quis de Angelis, vel Archangelis? Non Michaël, non Gabriel, non Raphaël: non alius vllus. At ſeipſum potuit ſuſcitare; jubente, ac dicente Patre, Exurge gloria mea, exurge pſalterium, & cithara: ipſoque reſpondente, Exurgã

Chriſtus ſe ipſe ſuſcitauit.

diluculo. Dixit ergo, & fecit: quia ejus dicere facere eſt. Ecce reſurrexit, & adhuc non ſolùm cũ Patre eſt, ſed etiam nobiſcum fratribus ſuis, & erit omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi. Poſſunt etiam verba iſta Patris non ſolùm de filio ejus vnigenito, ſed etiam de vltimogenito intelligi. Habet enim filios tres, vnum vnigenitum, alterum primogenitum, tertiũ vltimogenitum. Vnigenitus eſt Dñus noſter Ieſus Chriſtus, primogenitus populus Iſraeliticus in electis Patribus, vltimogenitus populus Chriſtianus. Ad nos ergo loquitur dicens. O fili mi popule Chriſtiane, gloria mea per remiſſionem peccatorum

gratuitam; pſalterium meum, annuntiando laudem meam, citharam mea, confitendo iniquitatẽ tuam. *Omnes*, inquit Apoſtolus, *peccauerunt & egent gloria Dei, iuſtificati gratis per gratiam ipſius.* (Rom. 3.) Vel *gloria mea*, viuendo ſapienter, quia gloria patris eſt filius ſapiens. *pſalterium* meum, viuendo concorditer, nam pacem ſumma tenent: *cithara* mea, agendo viriliter, & ſuſtinẽdo patienter. Vel gloria mea per redemptionem, pſalterium meum per dilectionem, cithara mea per carnis mortificationem. Nam redempti ſumus in gloriã & laudem eius. In pſalterio decachordo pſallimus, cũ proximum diligimus. Omnis enim lex in hoc ſermone inſtauratur, *Diliges proximũ tuũ, ſicut teipſum.* (Rom. 13.) Igitur monachordũ dilectionis valet decachordũ legis. Citharizam*, cùm carnẽ mortificamus. Exurge, id eſt ex terra vſq; ad cælum ſurge: quærendo quæ ſurſum ſunt, ſapiẽdo quæ ſurſum ſunt. Reſpõdet Chriſtianus, Exurgam diluculo, id eſt mox vt ſol iuſtitiæ mihi ortus fuerit, & radius gratiæ ſuæ mentem meam afflauerit: vt è terra me ſuſpendas, vt poſt ſe me trahat, vt ad cælum me pertrahat, & ad ſeipſum me tandem accipiat. Sic ipſe diſcipulis promiſit, dicens. *Veniam ad vos, & accipiã vos ad me ipſum: vt vbi ego ſum, & vos ſitis.* (Ioan. 14.) Quod ipſe nobis omnibus præſtare dignetur: qui hodie novus author reſurrectionis, ab inferis reſurrexit, Amen.

Sermo 1. In Aſcenſione Domini.

(Pſalm. 62.) IN *velamento alarum tuarum exultabo.* Bone IESV, qui me ſub vmbra alarum tuarum protegis, qui mihi obumbras ſcapulis tuis, qui in odore vnguentorum tuorum me trahis, qui obviis manibus & in vlnis tuis me ſuſcipis: tu me hodie doces ſublimiter in cælum poſt te volare: qui me prius docuiſti humiliter in terra poſt te ambulare. Cùm eſſem parvulus, ſapiebam vt parvulus, cogitabam vt parvulus: nunc autem de profectu ſapientiæ & ætatis, & gratiæ grandeſcens, ſapientiam loquor & audio inter perfectos. (1. Cor. 13.) Ad vtraque nos Domine inſtituiſti, tunc gallina, nunc aquila: tunc parvulus cum parvulis dixiſti de parvulis, *Sinite parvulos ad me venire; talium eſt enim regnum cælorum:* & puerum ſtatuiſti temetipſum in medio, & ſic veniſti quærere quod perierat, ſic ſolicitus mei. (Chriſtus vt gallina, & aquila. Marc. 10.) Quæſivit me diabolus, & invenit, & circũvenit. Quæſivit me Chriſtus; invenit, & ſubvenit. Quæſivit me diabolus per ſerpentem non diabolum, ſed diabolo neſcienter plenum: & in luce me invenit, & ſeduxit. Quæſivit me Deus per Angelum non Deum, ſed Dei bonum nuntium; & in vmbra me invenit, ſed non reduxit. Poſtea Deus per hominem non Deum, ſed hominem purum, quamvis Prophetam magnum, ſcilicet Moyſen, quæſivit me, & invenit me in luto & latere laborantem molli & effeminata luxuria, dura & obſtinata malitia diabolo ſervientem; & invenit & eduxit, ſed ad quietem non perduxit. Tandẽ Deus per hominem Deum, id eſt per Ieſum Chriſtum me quæſivit, invenit, duxit, & induxit in montem ſanctificationis ſuæ. Sed duxit vt gallina pullos ſuos congregans ſub alas & fovens, quæſivit ſcalpuriens, & domũ ſubvertens, & vniverſum ſtratũ eius in infirmitate verſans: quaſi Abbas ſcrutans lectos monachorum, non quiiã erant, ſed qui eſſe debebant, propter opus [illegible] culcitæ, vt inveniretur: ſic gallina ſuper [illegible] ſuos contracta, docuit nos ſobrie, & [illegible] piè vivere in terra ſub alis ſuis, quæ ſunt exemplum vitæ, & verbum doctrinæ, humilis [illegible]. Vt parvulus cum parvulis converſabatur, vt parvulus cum parvulis loquebatur, terrena docens, id eſt vſum ſacramentorum, in terra dumtaxat exercenda; nondum fructum terræ ſublimem, & in cœlo percipiendum proponens, quibus dixit. *Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò.* (Ioan 16.) Sic quæſivit in pulvere pulverem, & in pulvere margaritam pulverem, qui apparebat; margaritam, quæ latebat: & tandẽ quem quæſivit, invenit in terra deſerta, in loco horroris, & vaſtæ ſolitudinis; id eſt in carne corrupta, ſed inevitabili neceſſitate mortis, in ſenſuũ interiorũ corruptione verè ſolitudo vaſta, in qua ſolus erat vaſtatus homo, ſolus ſine vero, ſine bono, ſine ſeipſo, ſine Deo; neſciens vnde veniat, aut quò vadat, tam principij ſui, quàm finis ignorans. (Vbi Chriſtus hominẽ invenit.) Hinc eius conſilium infatuatum, iudicium reprobum vel falſatum, deſiderium corruptum. Conſilij eſt diſcernere inter bonum & malum, commodum & incommodum; iudicij inter iuſtum & iniuſtum, verum & falſum, tamquam inter lucem & tenebras: deſiderij inter iucunda & triſtia, amara & dulcia: & ſic in ſe retorſit triplex væ Propheticum, Væ qui dicunt bonum malum, &c. (Iſaia 5.) Sic ignorans ſeipſum abiit poſt gregem ſodalium ſuorum, præſentibus intendens, non ad futura ſe extendens; primum bonum vinum ponens, non rerum exitus prudenter metiens; quia cuius finis bonus vel malus eſt; ipſum quoque bonum vel malum. In his invenit homo Deus hominem non Deum, & more gallinæ circumduxit eum, & docuit, & cuſtodivit quaſi pupillam oculi ſui. Circumduxit vndique naturam purgans, adiectiua tamquam ſuperflue amputans & circumcidens; circuiens & immolans carnis vitia, & impiorum qui in circuitu ambulant veſtigia delens. Sapientia namque non ſolùm terram circuit, ſed & gyrũ cæli. Circumduxit eum, & circumduci docuit, & cuſtodivit carnem, vt gallina, mentem, vt aquila. Ignis autem eum præcedit, & inflammat in circuitu inimicos eius ignis videlicet terroris, qui ſemper in ſenſu cogitat circumſpectionem Dei; quem cautius foras mittit ad cuſtodiam, quo ſecurè quieſcat intus in lectulo cum Salomone ſuo. In hunc modum circumduxit per timorem, docuit per ſpem, cuſtodivit per fidem. Docet mortem non timendam, ſed per eam potius tranſeundum ad vitam, vt iuſtos gaudeat vehementer, cum invenerit ſepulcrum. quia cum ſe conſumptum putaverit, orietur vt Lucifer. Quàm dulcis ſomnus*, vbi hereditas Domini, cum de curſu transfertur ad currum mortis [illegible], de ſub alis gallinæ ſuper humeros aquilæ. Egredietur de prælio mortis dolore percuſſus & ipſi morti moriturus revertetur in regnum ſuum, iuxta illud. *In lætitia e[illegible], & in pace deducemini.* (Iſai. 55.) In hac ſpe [illegible] De[illegible] [illegible] nem [illegible], quẽ tandem cuſ[illegible] per [illegible] pupillam oculi ſui. Sin[illegible] fid[illegible] oculos h[illegible], ſed pupillam no[illegible] [illegible] quo [illegible] intentionem, quo [illegible], quo rationem [illegible] ſic curr[illegible] quaſi in [illegible] certum, & ſic pugnant, quaſi aërem verberantes. Idola oculos habent, ſed non vident, quia pupillam non habent [illegible]

… ndem cuſtodit & dirigit conſilia, iudicia, & … icita, ne deuient & exorbitent à bono & … vtroque tuendo. Sic ſic gallina noſtra p… terram deſertam, in qua non inuenit Apoſtolus bonum, ſed ſpinis & tribulis obſitam conuer… in hortum deliciarū, juxta illud, *Terra ſua deſerta facta eſt: vbertas voluptatis*, locum
Zach. 1.
horroris conuertit in portum ſalutis; vbi Chriſtus ſtat in littore. Tūc erit mors tua pretioſa, & mors lucrum; tūm ſuſcipientes te Angeli ſancti reuertentem de mari, priùs in conuerſione tua gaviſi, merces exoticas & pretioſiſſimas exponentes de manu tua. & in fluctibus acquiſitas ſtabilient in conſpectu Domini, cuius multiplicaſti pecuniam: & propter pauca ſtabiliet te ſuper multa. Navis iſta regularis eſt diſciplina Sic Dominus in humilitate nos circumduxit, & docuit, & cuſtodiuit, quaſi dicens. Terrena tamquā parvulis dixi vobis: amodo cæleſtia dicam vobis, & credetis, diceti ſque; Etſi cognouimus Chriſtum ſecundùm carnem, ſed nunc iam non novimus.
Deuter. 32. Vnde ſequitur. *Sicut aquila prouocans ad volandū*
Prove. 30. *pullos ſuos, & ſuper eos volitans.* Hæc aquila filios habet, de quibus. *Oculum. qui ſubſannat patrem, & deſpicit partum matris ſuæ, effodiant eum corvi*
…cu- *de torrente, & comedant eum filij aquilæ.* Hic ocu-
…Patrem lus voluntatis propriæ & peruerſæ contra Deum
…annaas, obſtinatæ: non enim timet Deum, nec hominem
& matrē. reueretur: per quē mors ingreditur & egreditur, alius per ipſum, & ipſum per alios faſcinans, & fatuans. Hic ſubſannat patrem, vitam Chriſti contemnens humilem & laborioſam; mortemq; ſanctorum pretioſam: & hic partus Eccleſiæ, quæ cùm parit triſtitiam habet. Hunc effodiant, & de loco ſuo, de propoſito expellant corvi de torrētibus, id eſt Sancti corpora ſua mortificantes, & de torrēte in via cum Chriſto bibentes, ſtigmata Ieſu in ſuo corpore circumferentes. Tales corvi
3. Reg. 17. paſcunt Eliā in torrente pane & carne, id eſt devotione cordis, & mortificatione carnis, mane & veſpere, in principio conversionis & fine. Filij aquilæ Sanctorum animæ, quos ſol juſtitiæ foris denigrat, intus illuminat & decorat. Sic juſti peccatores authoritatis exemplo corrigunt, & zelo charitatis in ſe trajiciunt. Hos filios ſuos hodie Chriſtus aquila prouocat ad volandum, vt quo tendit, intendant. Super eos volitat, imò & ſuper Cherubim, & ſuper pennas ventorum, ſuper omnia Sanctorum merita, & ſuper omnes Ordines Angelorum, longè tranſcendens illorum vitam & gloriam, ſicut & ſcientiam. Prælati eſt, ſuper pullos ſuos volare: vt omnes præcellat merito, ſicut & loco. Iuxta eos volitat, ſi æqualis eſt vita illius vitæ ſubditorum: infrà, ſi inferior eſt vita eius vitâ illorū; ſuprà, ſi major Expandit Chriſtus alas ſuas, quæ ſunt remiſſio, ab inferioribus expediens, & emiſſio ad ſuperiora contendens. In velamento alarum iſtarum nobis eſt exultan-
Pſal. 62. dum: ſicut exultabat, qui dicebat. *Adhæſit anima mea poſt te.* Adhæreat auarus & cupidus, & terrenus, imò terra & pulvis, pulveri ſuo, id eſt diuitiis ſuis terrenis, cuius anima humiliata eſt
1. Tim. 6. in puluere. Quid enim ſunt diuitiæ terrenæ, niſi pulvis; leues, inſtabiles, incertæ? *Præcipe*, inquit, *diuitibus huius ſeculi, non ſperare in incerto diuitiarum.* Adhæreat carnalis & luxurioſus meretrici ſuæ, imò ſtercori ſuo. Omnis enim mulier quæ eſt fornicaria, quaſi ſtercus in via conculcabitur. Qui ergo adhæret meretrici, efficitur non ſolum vnum corpus, ſed etiam vnum ſtercus. Dicat animalis & acedioſus. *Adhæſit pauimento anima* Pſal. 118.
mea, quod eſt durum & inſenſibile, boni faſtidium, juxta quod ſequitur *Dormitauit anima mea præ tædio* Et hoc illius eſt expoſitio. Non ſic ſpiritualis dicens. Adhæſit anima mea glutino amoris ſancti poſt te Mihi adhærere Deo bonum eſt. Quis me ſeparabit à charitate Chriſti? Trahit ſua quemque voluptas, ſic & me mea. Dextera tua ſuſcepit me. Manus Chriſti operatio Chriſti. læua eius operatio humilitatis ejus, caput meum levans, quod nequaquam, ſine illa levarem, etiam ſi juſtus eſſem O pulchra læuæ operatio, ignominia glorificans, paupertas locupletans, dolor exhilarans, ſtultitia ſenſificans, infirmitas corroborans, ſitis inebrians, miſeria felicitans, mors ipſa tandem vegetans animas & viuificans Hæc læua nos leuat, ab hac ſcilicet captiuitate ad libertatem gloriæ filiorū Dei. Mittit enim radices deorſum, & facit fructum ſurſum. Læua leuat ad dexteram. Dextera ejus nos amplexatur, aſſumendo nos in gratiam & gloriam. Hæc dextera eſt operatio Trinitatis, quæ tripliciter nos ſuſcepit, juxta illud. *Dextera Domini fecit virtutem*, me liberans: *Dextera* Pſal. 117. Deus nos tripliciter ſuſcepit.
Domini exaltauit me, ad alta intelligenda & operanda me illuminans, & confortans, & coadiuvans, *Dextera Domini fecit virtutem*, me beatificans. Liberauit ab Ægypto, illuminauit in Sinai ſancto; glorificauit in regno. Prima nos ſuſcipit operatio potentiæ in ſacramento ſanctitatis, deinde operatio ſapientiæ in documento veritatis, tandem operatio benignitatis & beneuolentiæ in experimento beatitudinis I hac tertia ſuſceptum non eſt qui de manu Dei poſſit eruere: nam de duabus primis evelli poſſunt aliquam, ſi fieri poteſt, electi. Nam & poſt ſacramentum ſancti nonnumquam prophanantur, & poſt documentum ſapientes nonnumquam infatuantur, iuxta illud. *Si fuerit Iechonias filius Ioachim Regis Iuda annulus in manu dextera mea,* Ierem. 22
inde euellam eum. Quod eſt Si fuerit juſtus in operatione ſacramenti, & documenti diuini, quaſi ſignaculum exterius exemplo & verbo informās & reformās, & ceſſauerit à iuſtitia & fecerit iniquitatem; inde evellam eum: quia nec lauacrum baptiſmi, nec verbum fidei proderit ei. In hæreditate vero Domini fixa ſunt omnia, nec commovebitur in æternum, qui habitat in Ieruſalem Ezech 48.
illa quæ vocatur Adonai ſamma, id eſt Dominus ibidem Ieſus ipſe Deus meus, & ſaluator meus, non movebor amplius. Sic Dominus Ieſus terram conuertit in hortum voluptatis; locum horroris in portum ſalutis, vaſtitatem ſolitudinis in ciuitatem habitationis. Ciuitas illa munita virtus & ſanctificatio. Suſcipe me Domine Ieſu poſt hoc meritum & gratiam in illam potentiæ tuæ lætitiam, quæ iniserit ſufficiens præmiū, & gaudium plenum in ſecula ſeculorum. Amen.

Sermo 2. In Aſcenſione Domini Tholoſæ habitus ad clerices ſcholares in Eccleſia B. Iacobi.

QVIS *aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? innocens manibus, &* Pſal. 23.
mundo corde. Cùm ſermonem hunc facere coactus ſum, tam iuſtæ reprehenſioni expoſitum, quam præmeditatione legitima non excultū, occurrit illud Poeticum. *Carmen reprehendite,*

quod non multa dies & multa litura coercuit, atque præſectum decies non caſtigauit ad unguem. Cui ſententiæ conſentit Quintilianus in libro Conſtitutionum Oratoriarū, dicens. *Sit modo tardior, dum diligens ſtylus. Nihil enim magnarum rerum natura citò effici voluit, præpoſuitque cuilibet magno operi difficultatem.* Verum illud periculum ſæpe mihi accidit ex temerario plebis judicio; qui licet ait Saluſtius de fortuna, cunctas res magis ea libidine quàm ex vero celebrat, obſcuratque, facitque, vt aliquis non habeat quòd viuat, & mortuus eſt; quòd eleganter de omnibus diſſerat, & balbutit. Hinc eſt quòd à deuotione veſtra laudabili ſic ad me concurritis quaſi ad vocem jucundam, & carmen amicæ Thebaidis, cuius author Statius, cognomento Surculus, huius ciuitatis ciuis. Qui, vt Hieronymus aſſerit, recitationis dulcedine adeo placebat Romanis, vt teſte Satyrico ſubſellia tangeret auditorū. Verùm multos alios authores celebri laude digniſſimos legimus quantùm ad notitiam popularem ſuperuixiſſe ignobiles, & quaſi nati non eſſent, penè vniuerſis ignotos: adeo leue & friuolum & fortuitum eſt placere hominibus, vt, ſicut ait Orator egregius, in quibuſdam etiam ipſæ virtutes gratiam habeant, in aliis vitia ipſa delectent. Væ igitur fauori humano à temeritate judicij; quando caplorata facultate virium humeris debilibus ſæpius imponit onus grauiſſimum, & negotium magni conaminis & multi operis ab infirmo, & in breui deſiderat abſolui. Sed iſta lectio iam lo-

Pſalm. 23. quatur. *Quis aſcendet in montem Domini?* &c.

Horat. *Scandere celſa iuuat, pudor eſt deſcendere celſis*, ait quidam & alius, *Vrtuens eſt, de quo ſollicitantur, honor.*

Intellectus humanus in alta mittitur. Omnis enim rationalis ſpiritus quaſi naturaliter in arduum oritens, & honoris appetens ſatis indicat & generoſitatem ſuæ originis, & honorem priſtinæ dignitatis. De primo eſt illud Arati Poëtæ. *Ipſius enim & genus ſumus.* De ſecundo illud Pſalmiſtæ *Homo cùm in honore eſ-*

Pſal. 49. *ſet, non intellexit.* Hinc eſt, quòd homo requiem non inuenit in loco terreno & humili, quia principium trahit à ſublimi, ideſt regione cæleſti. Author enim eius in cælis eſt, juxta illud. *Pater*

Mat. 6. *noſter, qui es in cælis.* Illuc igitur oportet ipſum recurrere, vt ibi veram requiē poſſit inuenire. Vnde Michæas. *Surgite, & ite; quia non habetis*

Micha 2. *hic requiem.* Et Apoſtolus. *Quæ ſurſum ſunt quæ-*

Coloſſ. 3. *rite, vbi Chriſtus eſt*, &c. Certè quidquid in Deo eſt, in excelſo eſt: nihil enim Deo excelſius. In excelſo igitur eſt fides noſtra, ſalus, & pax, & requies. Hinc eſt, quòd Hebræorum pueri cum Saluatori obuiarent, ſic ſaluari poſtulabant in excelſis: ſcientes ibi eſſe, & ibi tantùm, veram & plenam animarum requiem, corporum ſalutem, amborum pacem, locum & ciuitatem omnium ſaluandorum: juxta quod Chriſtus in cælū aſcēſurus diſcipulis ſuis promittebat, dicens. *Vado*

Ioan 14. *parare vobis locum. Et ſi abiero, & parauero vobis locum, iterum veniam ad vos, & accipiam vos ad meipſum, vt vbi ego ſum, & vos ſitis* Ad hanc ergo aſſumptionē, vel huius aſſumptionis præparationem inuitatur omnis homo, cùm dici-

Pſalm. 23. tur. *Quis aſcendet in montem Domini?* &c. *Innocens manibus, & mundo corde* Audiant filij Adā aſcenſionis cupidi, venatores gloriæ, poteſtatis aucupes, altitudinis amatores. Audiant, & gaudeant, ſe non ſolùm ab aſcenſu non eſſe prohibitos, ſed magis ad aſcenſum nunc eſſe prouocatos, juxta illud Ambroſij. *Nunc prouocas ad cæli-*

bus. Chriſtum expectare nos doces, Vitaque tu tribuere, Qua poſſit cælos ſcandere. Et ne quis [illegible] cauſaretur, iter ad cælum aut penitus [illegible] le hominis, aut nimis arduū, ecce aſcenſor cæli, tamquam via, & veritas & vita, manifeſtè monſtrauit hodie ſe eſſe viam ad cælum in exemplo

Chriſtus via ad cælum. innocentiæ, veritatem viæ in verbo doctrinæ, vitam veritatis in iucundo ſpectaculo aſcenſionis ſuæ. Væ, qui vocati exemplo, non veniunt, reuocati verbo, non audiunt, prouocati miraculo, non accurrunt. Nihil enim excuſationis remanenti relinquitur, quando tanta merces innocentiæ demonſtratur. Certè ſeruanda erat à nobis innocentia, etiam ſi nulla merces ſperaretur innocentiæ, nulla pœna iniquitatis timeretur. Sufficiebat enim vt faceret ſeruus, quia præcepit Dominus, ille præcipiens Dominus, cuius natura bonitas, cuius voluntas potentia, cuius opus miſericordia eſt. Nunc autem cùm tantum gloriæ pondus innocentiæ promiſſū ſit, & tantū miſeriæ onus ſit repoſitū nocenti, vt & illud omne deſiderium ſuperet, & iſtud exuperet omne metū, juſtiſſime quidē, ſed diſtrictiſſime arguēdus erit, quiſquis non aſcenderit, de peccato, de juſtitia, & de iudicio. De peccato quod commiſit, innocentiam non ſeruans; de juſtitia qua omiſit mercedem iuſtitiæ non deſiderans; de iudicio quod non timuit, damnationem diaboli non ignorans. Veniet certè, veniet magiſter innocentiæ, nocentiæ vindex, veniet ad judicium, ſicut iuit in cœlum: quantum deſiderabilis ad dexteram, tantum intolerabilis ad ſiniſtram, ideſt inſtabilita redditurus innocentibus præmia, nocentibus tormenta: illis aſcenſuris ad cæli palatia, iſtis in tartara ruituris. Sed dicit aliquis Quis poteſt aſcendere in cælum? Audi quis. Innocens manibus, & mundo corde. Cælum namque dicitur mons Domini; quia nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis qui eſt in cælo: ſubaudi integer, ideſt caput cum corpore. Nam caput & corpus vnus eſt Chriſtus. Cælum igitur dicitur mons Domini, vel propter ha-

Pſalm. 122. bitationem iuxta illud. *Ad te leuaui oculos meos qui habitas in cælis*: vel propter aſcenſionē, juxta

Amos 9. illud. *Qui ædificat in cælo aſcenſionem ſuam: Dominus nomen illi.* Chriſtus prius habitauit in cælis, quàm in cælos aſcendit; quia prius fuit Deus in cælo habitans, quàm homo ſe de terra ad cælum leuans. Nobis autem prius eſt aſcendere, quam habitare, quod in loco dicitur ſtare. Idem prius quærit Propheta de aſcenſione, & poſtea de ſtatione, dicens. *Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius.* Hāc quæſtionem facit ipſe, quaſi in ſecretario cordis ſui conſiliens, & orans [illegible] reſpondetur ei ex adytis templi & quaſi ex cornibus altaris emittitur ad eum vox [illegible]ſta, dicens. *Innocens manibus & mundo corde.* Innocentia aliquando ſtrictè accipitur, aliquando large. Strictè, vt apud Senecam. *Innocentia*, inquit, *non eſt perfecta virtus, ſed abſtinentia alieni.* Etiam apud Hieronymum ſuper

Pſal. 83. illum locum, *non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia. Melius*, inquit, *habetur in Hebræo in perfectione quia innocentia non eſt perfecta virtus.* Innocentia quoque [illegible] ponitur aliquando pro ſimplicitate, vt apud Salomonem in Prouer.

Prouer. 14. *Innocens credit omni verbo, aſtutus conſiderat greſſus ſuos.* [illegible] large accipitur innocentia, [illegible] perfectio totius iuſtitiæ deſignatur, vt apud Auguſtinum

Aug. in Pſal. 110. ſuper illum locum, *Perambulabam in innocentia.*

cordis mei. Habe, inquit, *innocentiã, & juſtitiã perfeciſti.* Huius innocentiæ duæ ſunt partes; nec facere miſerum, nec deſerere miſerum. Facimus autem miſerum, aut verbo, aut facto, aut cõſenſu ſolo. Verbo tripliciter: aut detrahendo, aut adulando, aut contumeliam inferendo. Detrahis verò tripliciter: aut vt inuẽtor, aut vt relator, aut vt non iniquus auditor. Nam ſi deſit qui audiat, deeſt qui dicat. Sicut autem detractoris eſt bona minuere, & mala augere: ſic adulatoris è contrario. Vnde apud Terentium Thraſoni quærenti, Magnas mihi gratias agit Thais, reſpondit Gnato, Ingentes. Satis erat, vt ait Cicero, dixiſſe, magnas: ſed aſſentatoris eſt, ſemper augere, quod is velit audire, cui aſſentatur. De hoc eſt illud Satyrici. *Quid quod adulandi gens prudentiſſima laudat*

Sermonem indocti, faciẽ deformis amici,

Et longum inualidi collũ ceruicibus æquat

Herculis Antheum procul à tellure tenentis?

Porrò contumelia ſermonis duplex eſt: in Deum blaſphemiæ, in proximũ iræ. Blaſphemia in Deũ duplex eſt, aut opinionis hæreticæ, aut jurationis illicitæ. Illicita juratio eſt, quoties cauſa non ſubeſt, vt ad purgationem criminis, ad fœdera pacis, ad perſuaſionem virtutis. Contumelia in proximum dupliciter fit; aut voce non ſignificante, vt Racha; aut ſignificante, vt Fatue. Item facimus miſeros vel nos ipſos vel alios, & loquendo mendacium, & tacendo veritatem. Mendacium verò largè dicitur falſa ſignificatio: ſtrictè verò falſa ſignificatio cum intentione fallendi. Et dicitur ſignificatio non vocis tantum, ſed ſcripturæ, vel nutus. Mentiri largè dicitur falſum dicere, ſtrictè & propriè contra mentem ire. Et deſcribitur ſic. Loqui contra hoc quod animo ſentit quis, ſiue illud verum ſit, ſiue non. Omnis ergo qui loquitur mendacium, mentitur: ſed non conuertitur. Tria ſunt genera mendacij. Primum in dolis vel vtilitatis, quæ fit cauſa proximi, & eſt veniale, ſecundum joci, & ſimiliter veniale, niſi ducatur in conſuetudinem, tertium deceptionis, & iſtud eſt crimen. Auguſt. octo deſcribit mendaciorum genera. Primum religionis, vt in articulis fidei. Secundum læſionis, quale eſt, vt nulli proſit, & obſit alicui. Tertiũ læſionis ſimilis, & vtilitatis, quod ſcilicet prodeſt alicui, & obeſt alteri. Quartum eſt libidinis, ſola ſcilicet voluntate mentiendi. Quintum adulationis, quod fit placẽdi cupiditate, ſuauiloquio. Tria reliqua ſolius vtilitatis ſunt, ſed differunt: quia ſextum fit pro vitando damno pecuniæ, ſeptimũ pro vitando damno perſonæ. Octauũ pro vitanda jactura pudicitiæ. In his octo generibus tantò quiſque minùs peccat, quantò magis à primo recedit. Eſt autem veritas duplex; eſt veritas rei, & eſt veritas Chriſti. Veritas rei attenditur circa inhærẽtiam prædicati ad ſubiectum. Veritas Chriſti circa conſtantiam loquentis. A veritate vel falſitate rei dicitur quis verus vel falſus. A veritate Chriſti dicitur quis verax vel fallax. Proinde terminis commutatis poteſt quis eſſe ſimul verus & verax, & tunc vtrumque eſt à Deo; falſus & fallax, & tunc vtrumque eſt ab homine; verax & falſus, fallax & verus, & tunc alterum à Deo, alterum ab homine. Facimus etiam miſerum facto dupliciter, aut læſione corporis, aut damno rei familiaris. Quorum vtrumque duobus modis committitur, aut manu propria, aut aliena: velut quando Dauid occidit Vriam gladio filiorum Ammon. Item vtrumque iſtorum dupliciter adimpletur, id eſt aut facto proximo, aut remoto, & quaſi longa manu peccãdo. Proximo, vt quando ipſi facimus, vel vt fiat admonemus. Remoto dupliciter; cauſaliter, vel occaſionaliter. Cauſaliter, vt quando pro peccato vnius alter punitur, ſicut plerumque contingit, aut per judicis ignorantiam, aut per iracundiam ei⁹ qui læſus eſt, & expetit vindictam. In quo caſu puto, illum qui primus peccauit teneri occurrere, vt liberet innocentem obiectione proprij corporis, dicendo illud Virgilianum. *Me me, adſum qui feci, in me conuertite ferrum.* Sicut & fecit Dauid Angelo percutienti populum pro peccato, quod ipſe commiſerat, dicens. *Ego ſum qui peccaui, conuertatur obſecro gladius tuus in me,* &c. Occaſionaliter facimus miſerum; vt quando dicimus vel facimus aliquid, vnde alter occaſionẽ peccãdi ſumit: quamuis nõ ad hoc illud dixerimus vel fecerimus. Tale fuit illud, quando Dauid accepit ab Achimelech panes propoſitionis & gladiũ Goliæ in præſentia Doëg Idumæi, vnde dixit ad filium ipſius Achimelech: qui ad ipſum confugerat. *Ego ſum reus omnium animarum domus patris tui.* Tale etiam fuit illud, quod in præſentia trium fortiſſimorum ſuorum deſiderauit aquã de ciſterna Bethleem, quæ ſine periculo afferri non poterat. Vnde quando allata eſt, reprehendens ſeipſum de tali ſermone, noluit eam bibere, ſed libauit eam Domino, dicens. *Abſit, vt ſanguinem ſeruorum bibam.* Iſta tamen occaſio proximior eſt quàm prima, & magis reũ conſtituit. Facimus quoque miſerum cõſenſu ſolo dupliciter, vel expreſſo verbis, vel quolibet ſignificatione, vt fiat: & iſte conſenſus valde proximus eſt, & facto æquipollet, pari pœna puniendus: vel tacito aut remoto; vt quando conſiliũ non dam⁹, ſed tamen vt fiat volumus, vel ſi fiat gaudemus, aut certè non dolemus: vel tacito & remotiore, vt quando dolemus factum, ſed non impedimus faciendum, cũ impedire poſſemus. Qui enim non reſiſtit, cùm reſiſtere poteſt, conſentit. Item deſerimus miſerum in ſex operibus miſericordiæ, quę Dominus in Euangelio enumerat dicens. *Eſurij & dediſtis mihi manducare.* &c. Et in ſeptimo; id eſt in ſepultura mortui, de qua legitur in Tobia, & in Eccleſiaſtico *Et mortuo non prohibeas gratiam,* ſepulturæ ſcilicet. Quamuis enim facilis ſit jactura ſepulchri, & ſepeliat natura relictos, nec ad mortuos perueniat talis jacturæ ſenſus; tamen quãtum in nobis eſt, relinquimus illum miſerum, ſi relinquimus inſepultum. Plus tamen noſmetipſos miſeros relinquimus, qui opus miſericordiæ non implemus. Item deſerimus miſerum, omittendo nõ ſolùm corporales eleemoſynas, ſed etiam ſpirituales, quæ multò majores ſunt corporalibus, & periculoſiùs ac pernicioſiùs deſeruntur: vt quando errantem non ducimus, vel peccantẽ non corripimus. Verùm quoniam omnis miſericordia à nobiſipſis debet incipere, juxta illud, *Miſerere animæ tuæ, placens Deo.* periculoſiſſimè noſmetipſos miſeros deſerimus, quoties de peccato ſtatim nõ pœnitemus. Omne nãque peccatũ quod per pœnitentiam non ſtatim diluitur, ſuo pondere ad aliud trahit. Ecce quot & quãtis modis innocentia perditur: dum non ſolùm propria vel aliena miſeria procuratur, ſed vel tantùm deſeritur, eique non ſuccurritur. Maximus ergo labor neceſſarius eſt, & multa ſolicitudo adhibenda, ad hoc vt innocentia conſeruetur. Vnde Auguſtinus in libro de Ciuitate Dei, *Sicut,* inquit,

Mendaciũ latè & ſtrictè ſumitur

Tria genera mendacij.

Aug. lib. de mendacio.

2. *Reg.* 24.

1. *Reg.* 2°.

2. *Reg.* 23.

Opera miſericordiæ. Mat. 25.

Opera miſericordiæ ſpiritualia.

non eſt beneficentia, adjuuando efficere, vt bonum quod majus eſt omittatur: ſi non eſt innocentia, parcendo ſeueritati, vt in grauius malum incidatur. Pertinet ergo ad innocentis affectũ, non ſolùm malum non facere, ſed etiã ne fiat, adjuvare, vel punire peccantẽ: quatenus is qui corripitur corrigatur ſupplicio, aut alij terreantur exemplo. Eſt autem ad innocentiam conſeruandam neceſſaria cordis munditia, quia ſcriptũ eſt. *Manus in manu, non erit innocens malus.* Sufficit enim ad perdendũ theſaurum innocentiæ, ſola nocẽtiæ volũtas, vel negligentia cuſtodiæ cordis: quia ſi peccandi facultas ſubtrahitur, ſola voluntas pro facto reputatur. Licet enim numquã habituros ſis effectum praui operis; tamen jam præcipitas te in reatum voluntatis. Omni ergo cuſtodia ſerva cor tuum: quia ex ipſo vita procedit. Hęc omnimoda cordis cuſtodia eius munditia eſt, quam maximè timor Domini operatur. Beatus enim homo qui ſẽper eſt pauidus. Timor Domini expellit peccatum tamquam oſtiarius, qui jugiter ſedet ad cordis oſtium, vt neminem admittat, niſi qui meretur ingreſſum. Quia vero immundus eſt apud deum omnis arrogans, præcipuè neceſſaria eſt ad obtinendam munditiam cordis humilitas, & inanis gloriæ ſolidus contemptus. Vnde Auguſtinus in libro de Ciuitate Dei. Tantò eſt quiſque Deo ſimilior, quanto ab immunditia inanis gloriæ mundior. Hæc autem cordis munditia numquam niſi de timore Dei caſto & ſancto naſcitur, de quo ſcriptum eſt. *Qui timet Deum, nihil negligit*, ideſt nec magna, nec minima; nec illa quæ oportet facere, nec illa quæ omittere oportet. Proinde munditia cordis eſt illa ſimplicitas oculi, de qua ſcriptum eſt. *Lucerna corporis tui oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit.* Solus talis oculus Deum viſurus eſt, ſicut ſcriptum eſt. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Sed vbi viſurus? Vbi habitat, ſicut ſcriptum eſt. *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis.* Igitur duæ partes innocentiæ, quæ ſunt, nec facere miſerum, nec miſerum deſerere, ſunt duo gradus ſcalæ, quibus in cælum ſcanditur. Cordis autem munditia eſt oculi claritas, per quam Deus videtur. Propterea quærenti, *Quis aſcendit in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto ejus*, ita reſpõſum eſt. *Innocens manibus & mundo corde.* O reſponſum breue, non leue, planum, ſed plenum veritatis; perſpicax & efficax, diuinum & deificum. Innocens manibus & mundo corde. Audite filij Adam, quàm facilè aſcenditur non dico ſuper equum, vel ſuper thronum regium, ſed ſuper ipſum cælum. Vnde Phyloſophus ſapiens cælo impoſitus intelligit, cum ſellam aut tribunal aſcenderet, quàm humili loco ſederet. Nemo eſt ſapiens, niſi ſit innocens, qui ſolus eſt aſcenſor cæli, & cæleſtis cognitoris aſcenſor. *Quis aſcendet in montem Domini aut quis ſtabit in loco ſancto ejus? Innocens manibus & mundo corde.* Ecce fratres cariſſimi inuenit artem diuina ſapientia, per quam poſſint homines volare ſuper volucres, calcare ſuper dæmones, ſaltare ſuper nubes, ſuper cælos aſcendere, ſuper aſtra cæli exaltare ſolium: inter ipſos Angelorum ordines collocare ſibi nidum. Quid hac arte ſubtilius, quid hac vtilius ſcientia, quid iſta facultate ſalubrius, quid hac ſublimius poteſtate? *Filij hominum vſquequo graui corde: vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* & negligitis tantam artem, & tantum magiſterium? Hanc artem neſciuit obſcurus ille Lucifer, licet ſit more artifex, qui tamquã fulgur de cælo cecidit. Neſciuit Alexander ille ſuperbus rex, qui de poteſtate ſua occubuit. Neſciuit ille maleficorum princeps Simon magus peſtifer, qui de præſumpto volatu corruit. Neſcierunt philoſophi, qui defecerunt ſcrutantes ſcrutinio: rimantes cæleſtia, relabentes ad terrena, quia relàbentes ea ponentes in cælum os ſuum, dum lingua eorum tranſiſſet in terra, & ipſi terram lingerent: dum in terris ſuis nomina ſua vocarent, vt ab eis nominarentur diſcipuli Pythagorei, vel Platonici, Epicurei vel Stoici, & cetera huiuſmodi. Hos fallaciter beatificat Poëta fallaciæ dicens.

Prove. 11.

Timor Dei oſtiarius eſt cordis.

Eccle. 7.

Matth. 5.

Ibidem

Pſalm. 122.

Pſalm. 23.

Pſalm. 4.

Philoſophi perſtricti.

Felices animæ, quibus hæc cognoſcere primum,
Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit.

Et poſt pauca.

Admouere oculis diſtantia ſidera noſtris.
Ætheraque ingenio ſuppoſuere ſuo

Falleris miſer, falleris, non enim eſt felicitas iſta curioſitas, imò nihil infelicius, quàm in cælum ſcandere per cognitionem cæleſtiũ, & mox de cælo ruere per elationem animorum. Fallax equus ad ſalutem. Non ſunt huiuſmodi aſcenſores cælorum, ſed aſcenſores equorum, de quibus ſcriptum eſt. *Ab increpatione tua, Deus Iacob, dormitauerunt, qui aſcenderunt equos.* Equi dicuntur homines ſuperbi & rebelles, filij Belial, ideſt abſque jugo, jugum non ferentes dominicũ, calcitrantes contra ſtimulum diſciplinæ, feruentes ad coitum, exultantes ad bellum: hæc eſt enim equi natura. Væ tibi mortalium cæca ſemper ambitio: væ tibi ruinoſa dominandi libido; vt quid temetipſam extollendo dejicis, magnificando minuis, multiplicando annihilas, dilatando diſrumpis, exaltando præcipitas? Ecce enim vt aſcendis vel voluptatis lectum, vel dignitatis gradum, vel æquitatis ſellam, vel honoris cathedrã, innocentiam perdis, humilitatẽ deſeris, munditiam polluis, ſine quarũ vehiculo omnis aſcenſus caſus eſt, omne ſublime precipitium, omnis altitudo ruina. Habet enim regula veritatis, quoniam *omnis qui ſe exaltat humiliabitur: & qui ſe humiliat exaltabitur.*

Pſalm. 75.

Luc. 18.

Alta cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur.
— Frangit Deus omne ſuperbum.

Non ſic impij non ſic; non ſic aſcenditur in montem Domini, Sed quomodo? Audi. Quis aſcendet in montem Domini; aut quis ſtabit in loco ſancto ejus? Innocens manibus, & mundo corde. Sed nunc ſermone ſimplici pauca loquamur ad ſimplices; vt & ipſi nobiſcum pariter aſcenſuri, inuenire poſſint per Dei gratiam in ſermone noſtro viam & vehiculum, lucernam & viaticum. Viam in errore, vehiculum in laſſitudine, lucernam in caligine, viaticum in fame; ne vel à via recedant, vel in via deficiant. Longe peregrinantur homines ad diſcendum. Multi multa tolerant, propter lucrum; vrbes & orbem circuire ſolent ſcholaſtici, vt ex multis literis efficiantur inſani. Quid enim aliud conferre poſſũt nihil ſaluantes literæ, niſi ſemper diſcentes, & nũquam ad ſcientiam veritatis peruenientes; niſi tãdem aliquando ad inſaniam ducere? Inſani ſapiens nomen feret, æquus iniqui, Vltra quam ſatis eſt, virtutem ſi petat ipſe. Vltra quam ſatis eſt, literas petunt, qui cum jactura morum illas addiſcunt. Vnde Apoſtolus. *Non plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatẽ:* vel, vt in Græco habetur

Rom. 12.

habetur ad pudicitiam. Melius eſt, inquit, Hieronymus, aliquid neſcire, quàm cum periculo diſcere. Idcirco B. Benedictus videns in ſcholis artium liberalium multos ire præcipites per abrupta vitiorum, illum quem jam in mundo poſuerat, retraxit pedem. Receſſit igitur neſcius, & *Academia diverſarum diſciplinarũ* ſapienter indoctus. Ecce quærunt clerici Pariſius artes liberales, Aurelianis auctores, Bononiæ codices, Salerni pyxides, Toleti dæmones, & nuſquam mores. Nam de moribus non dico vltima, ſed nulla fit quæſtio. Vbique quæritur ſcientia, & nuſquam vita, ſine qua non ſolùm nihil prodeſt, ſed & nihil eſt ſcientia. Ideo nec ipſa ſcientia inuenitur, quia vbi eſt non quæritur, ideſt in libro vitæ, qui etiam eſt liber ſcientiæ: hoc eſt Dei ſapiẽtia, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. At iſte liber hodie ſe recepit in armarium ſuum, quia ſe leuauit in cælum. Neceſſe eſt ergo illuc aſcendere, ſi ad verã ſcientiam vis peruenire: ſicut oſtendit B. Bernardus in nocte qua tranſiit ex hoc mundo ad patrem, dilecto, & dilectori ſuo Guillelmo, qui fuerat Dominus Montis-peſſulani, & tunc monachus viuebat in monaſterio Grandiſſilvæ, quod eſt in partibus Tholoſanis. Videbatur ei in viſu noctis, quòd ſanctus ille ſatis eum demulcebat alloquio. Deinde dans ei manum educebat eum de dormitorio verſus quemdam monté *S. Bernardi apparitio die mortis.* altiſſimum juxta Ieroſalem, & dicebat, ſe oportere illum montem aſcendere. Tunc Guillelmus. Ad quid Domine? Qui reſpondit. Vt diſcam. Cumque ille diceret, ſe opinari, ipſum eſſe ſapientiorem cunctis mortalibus, ait Tunc primũ ſapiens ero, poſtquam illuc aſcendero. Et ſtatim aſcendebat velociſſimè. Cumque ille admirans oculis ſequacibus deduceret aſcendentem, ſignũ horologij pulſando ad vigilias, excitando eum cum fratribus finem fecit viſioni. Sicut autem in hoc libro abſconditi ſunt omnes theſauri ſapiẽtiæ & ſcientiæ, ſic & in hoc ſermo repoſiti ſunt omnes theſauri ſufficientiæ. Eſt enim liber iſte legentibus ſapientia, videntibus ſufficientia, guſtantibus vita. O quanta faciunt homines, & quã grauia, quã dura tolerant, vt diuites fiant! Quoties ob incertum lucrum incurrunt pericula certa: damna ſuſtinent negotiatores, milites, athletę, & fures! Multò plus ſudatur ad acquirendas diuitias, quàm ad literas addiſcendas. Nam diues qui fieri vult, citò vult fieri. Vtrique tamen incaſſum ſudant, tam illi qui fallaces diuitias, quã illi, qui falſi nominis ſcientias acquirere laborat. Non eſt enim cenſus ſuper ſalutem corporis. Vera ſcientia eſt ſapientia ſalutaris, quæ ſanctorum ſcientia propriè nuncupatur. Vnde *Et dedit illi* *Sap. 10.* *ſcientiã ſanctorum* Scientia ſanctorum eſt piè viuere, ſcire abundare & penuriam pati, ſcire timere Deum, ſcire declinare à malo, & facere bonum; ſcire ſaluare animam ſuam, ſcire pro æternis euitandis malis, bonis adipiſcendis, præſentia bona contemnere, mala tolerare Sapientia prima eſt ſtultitia caruiſſe. Prima mihi debes animi bona. Quid enim prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur; animæ autem ſuæ detrimentum patiatur? Vera ſalus animæ juſtitia eſt; vera ſalus corporis gloria immortalitatis. De juſtitia quoque legitur, quòd perpetua ſit, & immortalis Ad hanc ſalutem animę nihil conferũt nihil ſonantes literæ. Ad hanc ſalutem corporis nihil conferunt diuitiæ huius temporis. Non proderunt theſauri in die vltionis. Iuſtitia verò liberat à morte. Anima ſanari non poteſt, niſi ſuo Salvatori Chriſto adhæreat. Corpus quoque ſalvari non poteſt, niſi in cælo maneat, tanquam in proprio corporum humanorum ſalvatorio. Et hoc paucis advertite Omnia elementa huius mundi humanum corpus exterminant, quamuis ipſum componant Tabeſne cadauera ſoluat, an rogus, haud refert Tabeſcunt corpora noſtra in aqua, vel terra, vel aëre, incinerãtur in igne. Ad hoc ergo vt ſalua eſſe poſſint corpora, ſuper omnia elementa levata ſunt. Sicut ergo Salvator animarum non eſt alius quàm Chriſtus, qui hodie cum carne glorificata cælos aſcendit: ſic, vt ita dicam, ſalvatorium corporum non eſt aliud quàm cælum, quod Chriſtum aſcendentem ſuſcepit, & ſuſceptum cuſtodit. Hoc enim ſignificabat ipſe, cùm dicebat. *Vado parare vobis locum:* *Ioan. 14.* quaſi diceret. Vado parare vobis repoſitoriũ, in quo vos reponã. Vado exornare capſam, in qua vos transferam. Vado parare hoſpitium, in quo vos ſuſcipiam. Vas repoſitorium mundis piſcibus, capſam pretioſam ſanctis corporibus, hoſpitium regale recipiendis civibus. Væ piſcibus malis & immundis, rejiciendis in ſtagnum ſulphureum. Vę putridis & libidinoſis corporibus, projiciendis in ſterquilinium. Væ gratiæ repulſoribus repellendis in infernum. Sagena Chriſti modò ex omni genere piſcium congregat. Sed cùm impleta fuerit, educetur, & boni piſces eligentur, & in vaſa cæleſtia reponentur; in illas videlicet manſiones, de quibus ſcriptum eſt. *In* *Ibidem* *domo patris mei manſiones multæ ſunt* Mali verò piſces foras projicientur in ſtagnũ ignis & ſulphuris: quod illis paratum eſt, non vt ibi in voluptatibus ludant, ſed in doloribus gemant. Boni piſces ſunt ſecundùm legem, qui ſquamas habent & pennulas, fortes & loricati ad mala to- *Qui boni piſces myſticè.* leranda: hilares & exercitati ad bona peragenda: alacres & veloces ad tranſiliendum, ideſt contemnenda bona præſentia, acres & ardentes ad deſideranda futura. Porrò capſam cæleſtem, in qua reponenda ſunt corpora ſanctorum, tamquam veræ & cæleſtes reliquiæ, ſignificant capſę illæ aureæ & argenteæ, in quibus nunc reponũtur Quarum ornatus triplex in auro & argento & lapidibus pretioſis ſignificat tam exteriorem cæli ornatum in ſole, & luna, & ſtellis, quàm interiorem in tribus hierarchiis. Nam ſol rubet vt aurum optimum, luna nitet vt argentum, ſtellæ fulgent & radiant ſicut gemmæ. Supremam hierarchiam ſignificant lapides pretioſi, media au- *Tres Angelorum hierarchiæ.* rum, infimam argentum. Tres enim primi Ordines ſunt quaſi gemmæ incomparabiles, Regem cæli coronantes, vel vicinius ei adhærentes. Tres medij quaſi veſtis eius aurea, tres infimi quaſi veſtis eiuſdem tintinnabula, per quorum nuntium quaſi per argentum tinnitũ ſecreta cæleſtia pleriumque mortalibus reſerantur. Magis autem propriè ſignificat ornatus ſanctarum capſarum, in quibus Sanctorũ reponuntur Reliquiæ, Sanctorum exuuiæ, virtutes, & pretioſa miracula, quibus meruerunt exaltari à terra Nam virtutes Sanctorum & opera juſtitiæ ſunt quaſi pulcherrima & pretioſiſſima quædam ædificia, ſuper fundamentum fidei à cunctis extruenda fidelibus, juxta illud Apoſtoli. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod* *1. Cor. 3.* *eſt Chriſtus Ieſus Siquis autem ſuperædificat ſuper fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretioſos,* &c. Numquid credendũ eſt in illa cæleſti

civitate, quam paravit Deus ſanctis ſuis, qui & eam ædificavit, ligneas aut fœneas domos continere abſit. Non recipit tam dives patria tam viles manſiones. Omnis materia corruptibilis vel combuſtibilis locum ibi non habet. Quidquid ex ligno, fœno, ſtipula ſuper pretioſo fidei fundamento ædificatum eſt, igne comburetur. Per hæc autem tria intelliguntur peccata venialia, ſine quibus non vivitur. Nam mortalia non ſunt lignum, fœnum, ſtipula, ſed cuprum, æs, & ferrum. Et hujuſmodi peccata fundamentum nõ ſolùm polluunt, ſed omnino deſtruunt. Fides enim ſine operibus mortua eſt. Eſt autem veniale aliud alio venialius; ſicut mortale aliud alio mortalius. Ligna ſunt rigidiores quàm juſtũ eſt, fœnum molliores & delicatiores, ſtipula leviores. Lignũ ædificat tardior ad dimittendũ, ad dandũ parcior: fœnũ, ad corpus caſtigandũ pigrior, ad fovendũ pronior: ſtipulam, ad riſum, vel diſcurſum, vel otioſum verbum paratior, ad cauſuram ſilentij, vel gravitatem quietis intemperantior.

An ſancti ædificent lignum, ſtipulam, &c.

Hic autẽ oritur non contẽnenda quæſtio. Nam ſi lignum, fœnũ, ſtipula, peccata venialia ſignificãt, ſine quib' præſens vita non ducitur: quare ſancti ſimiliter nõ dicuntur ędificare lignũ, fœnum, ſtipulam, ſicut & cæteri: cùm ſine talibus vitam non tranſigant? Nam ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. In multis enim offendimus omnes. Ad hoc ego reſpondeo, quòd verbum ædificandi multitudinem venialium ſignificat. Non enim ex vno ligno, fœno, vel ſtipula ædificium poteſt conſtrui, ſed ex multis talibus ſimul adunatis. Sancti verò & perfecti quilibet, non ſolùm ab omni mortali, verum etiã ab omni veniali quantum poſſunt ſe abſtinent. Ideo non contrahunt ex illis tantam multitudinem, vt ędificium poſſit appellari. Significat etiam nomen ædificii moram & aſſiduitatem in quolibet veniali. Sancti verò quotidianas offenſas quotidianis bonorum operum ſacrificiis redimunt: & ideo de ipſis offenſis nullum ædificium conſtruunt. Sed quia multa bona opera congregant, idcirco aurum, & argentum, & lapides pretioſos ædificant. Aurũ in rubore patiẽtiæ, pudoris & verecundię, argentũ in bona opinione, in verbo doctrinę, lapides pretioſos in ſplendore caſtitatis, in fervore caritatis, in puritate cõſcientiæ, in ſoliditate perſeverantiæ, in miraculorũ coruſcatione. Ideo autem Sanctorum opera levantur de terra; quia ſatis indignum eſt, vt qui corruptionis opera non fecerunt, in tabe corruptibili putreſcant; ſed magis ſignis oſtendendum fuerat, quod præmium incorruptionis expectant; & quòd licet terreſtris eorum diſſoluta ſit habitatio, tamen domum habent ex Deo, non manufactam, æternam in cælis. Quam domũ ipſe Dominus ſignificabat, cũ dicebat, *Vado parare vobis locum.*

Ioan. 14. Hic locus eſt ab origine mundi prædeſtinatione, & paratur quotidie iuſtificatione. De primo parãdi modo eſt illud.

Matth. 25. *Venite benedicti, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi.* De 2. eſt illud, quod hic dicitur, *Vado parare vobis locum.* Parat enim Dominus manſiones in cęlo, vt ait Auguſtinus, cùm eiſdem manſionibus parat manſores, ſubtrahendo eis corporalẽ præſentiam in terris, vt eidem præſentari deſiderẽt in cælis. Sic enim Chriſtus aſcendens in altum, miro modo, vt ait Leo Papa, factus eſt divinitate præſentior, & humanitate longinquior. Parata eſt civitas cæleſtis futuris in ea civibus terrigenis, ex quo diabulus de cælo cecidit: qui terram illam velut arbor mortua & inutilis occupabat. *Parata,* inquit, *ſedes tua ex tunc,* ideſt ex quo Satanas cum Angelis ſuis apoſtaticis velut arbores eradicatæ, bis mortuæ ab illa ceciderũt. Vel ex tunc, ideſt ex die ante ſabbatũ, à quo dies illa pſalmus accepit titulum: quando factus eſt homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei, etiam in eo ſedem ſibi paravit ſapientia, cuius ſedes eſt anima iuſti, & etiam pœnitentis humilitas à peccatis quieſcens præteritis; & tremens ac præcavens à futuris, juxta illud. *Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum, & trementem verba mea?* *Iſai. 66.* *Iuſtitia,* inquit, *& iudicium præparatio ſedis tuæ.* Iuſtitia, quæ ſervat innocentiam; iudicium, quod perditam recuperat per pœnitentiam. O ſingularis dignitas conditionis humanæ, cuius præparator hoſpitij aſcenſor eſt cæli; cuius loci conditor eſt mundi fabricator! O quàm nobilis creatura homo putas! cuius ſervus homo Deus ad præparandum illi hoſpitium præcucurrit ad cælum, deferens ſecum literas ad Patrem à nobis commendatitias, pro nobis deprecatorias, tam potentes ad impetrandum, quàm delectabiles ad legendum. *Nobil[is] cre[atura ho]mo.* Ad has literas pro nobis faciendas membranam miniſtravit virginalis uterus, miniſtratam paravit Spiritus ſanctus, paratam inſcripſit Altiſſimi Filius, literis aureis ſcribens de terra corporis ſui digito Dei, & ſtylo vel calamo ſapientiæ, opera redemptionis humanæ. Rubricavit autem has eaſdem literas pretioſo minio cruoris roſei, quo genæ virginales ornantur, juxta illud Agnetis ſponſæ Agni, *Et ſanguis eius ornavit genas meas.* Porrò ad corroborandam authoritatem literarum, vt inconvulſa maneat & æterna ſtabilitate ſervetur, inviolabilis conſervetur, regale ſigillum crucis à foris appẽſum eſt veſtigio clavorũ & lanceæ firmiſſimè bullatũ. In impreſſione tota ſigilli certitudo conſiſtit. Non eſt verum ſigillũ, bulla caret, non eſt verè crux, quæ clavos & lãceam non habet. Crux eſt exterior afflictio, & corporalis exercitatio ad modicum vtilis: clavi & lancea ſunt pietas valens ad omnia. Clavi ſũt timor Domini; qui manus & pedes perforat, quando carnis opera mortificat, & affectum mẽtis humiliat, juxta illud. *Confige timore tuo carnes meas.* *Crux & clavi myſticè quid.* *Pſal. 118.* Lancea caritas eſt; quæ latus aperit, quando cor ipſum vulnerat, juxta illud. *Vulnerata caritate ego ſum.* Hic fortaſſe quæret aliquis, Quomodo crucem, clavos, lanceam ſecum in cælum tulit? Ad quod reſpondeo, quod formã crucis ſecum tulit in elevatis manibus, clavorum & lãceæ veſtigia in ipſis cicatricibus. Cum enim more hominis peregre proficiſcens, priùs habuiſſet ſolemne & familiare convivium, illo expleto eduxit eos in Bethaniã, & elevatis manibus benedixit eis, vt merito & numero populus ei ſerviturus augeretur. Deinde in eodem ſchemate manibus ſic elevatis videntibus illis elevatus eſt, deferens eamdem formam crucis vſque ad conſeſſum Patris. Neque enim fatigatus eſt IESVS noſter ſcutum ſuum ſic elevans, dicente ad eum Patre, *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* *Pſal. 109.* Formam crucis habet avis dum navigat, homo dum natat, avis dum volat, Sacerdos dum Miſſam cantat. Sic igitur aſcẽdit Chriſtus in cælum, quaſi navigantes nuncas ad portum, pices ad ſalvatorũ, auca

a[illegible] nidum plebes ad Deum. Beati qui participa[illegible] convivio [illegible] in ſuo profectu. Beati quo[illegible] beatiores, qui participaturi ſunt con[illegible] reditu. Primum nobis datur in [illegible] vitæ: ſecundum reſervatur in ple[illegible] nam [illegible] patriæ. Primo interfuerūt Apoſtoli, ſecundo illi duè interſunt Angeli. Sic ergo vt diximus [illegible] nobis Chriſtus hoſpitiū, aſſiſtet [illegible] pro nobis, illum Pſalmiſtæ verſiculo [illegible] Eccleſiæ quæ illum præmiſit ad cælum [illegible] tam vocis elatione, quam corporis elevatione & vulnerum oſtenſione decantans. *Protector noſter aſpice Deus, & reſpice in faciem Chriſti tui.* Sanè huius verſiculi [illegible] nius exaratus eſt valde legibiliter, & omnino indelebiliter in corpore Salvatoris. Ait ergo. *Protector noſter aſpice*, id eſt inſpice ante te ſapientiam incarnatam Filij tui, quam pro noſtra liberatione ad nos tráſmiſiſti. *Et reſpice*, ſeu iterum aſpice eiuſdem Filij tui humanitatē exaltatam, & in vultui pro nobis aſſiſtentem. Vide, quàm ferventer tuam juſſionem impleuerit, quàm alacriter ad nos occurrerit, quàm ſapienter cauſam noſtram egerit, quam fortiter hoſtem noſtrum fortiſſimū ſolus ſuperarit, quàm largiter pro nobis ſanguinem ſuum fuderit, quàm potenter inferni clauſtra fregerit, & inde reduceos captivitatem noſtram captivam & liberam ad te reduxerit, quā liberaliter dignitatem ſuam nobis communicauerit, vt nos ſecum in cælo regnare faceret, & ad tuam dexteram iam in ſuo corpore, quod eſt caput noſtrum, ſublimiſſimè collocaret. Aſpice in Chriſtum tuum, vt eum pro nobis apud te interpellantem pro ſua ipſius reverentia exaudias. Reſpice in corpus eius, quod nos ſumus, quod adhuc peregrinatur in valle lacrymarum & miſeriæ, vt illud pro tua miſericordia ſuo capiti cōjungas & counias. Aſpice in Chriſtum tuum, quē miſiſti ad nos ad peregrinandum nobiſcū. Reſpice in nos miſeros, qui eundem ad te remiſimus ad parandum nobis hoſpitium. Fratres, beatus, qui ſe parat ad paratum iam hoſpitium in cælo: ne imparatus currat in præparatum ſupplicium in inferno. Sicut enim parata iam ſunt juſtis gaudia, ſic impijs iam parata ſunt tormenta, juxta illud, *Parata ſunt deriſoribus iudicia & mallei percutientes ſtultorum corporibus.* Sicut enim benedictis jam paratum eſt regnum ab origine mundi; ſic etiam maledictis paratus eſt ignis æternus; ille idem, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. Hunc paratum invenit princeps ille Matiſconēſis, qui cùm in ſolemnitate quadam ad ſolemne convivium in proprio palatio reſideret, multis militibus diverſi ordinis conſtipatus, repente ignotus homo equo inſidens per oſtium palatij ingreſſus, cunctis videntibus admirantibus vſque ad ipſum equitando pervenit, dicens ſe velle ei colloqui, inſtans vt ſurgeret, & ſe [illegible] quereretur. Qui inviſibili potentia iam ligatus non valēs reſiſtere, mox ſurrexit, & vſque ad oſtium palatij proceſſit: vbi equum paratū invenit, quē juſſus ſtatim aſcendit: cuius habenas ille eques accipiēs, quem vocauerat, velociſſimo curſu per aëra cunctis videntibus ferre cœpit. Ille autem miſerabili & horribili voce clamans, ſuccurrite ciues, ſuccurrite, totam civitatem commouit. Omnes autem eum currentem per aëra diu [illegible] ſime conſpexerunt, quan diu naturali oculorum acie cū proſequi potuerunt. Sicque tandem ſubtractus viſibus hominum factus eſt æternus ſocius dæmonum. Exiuit autem cum ſocio ſuo per oſtiū muri palatio proximi: quod oſtium ciues ob tātæ rei horrorem lapidibus obſtruxerunt. Hoc autem oſtium Guillelmus nuper Ogerius Guillelmi Comitis præpoſitus innovare cupiens, propter quædam quæ privato vel publico vſui neceſſaria videbantur, conducta quadam die operarijs lapides ab oſtio removebat. Et dum ibi inſtaret, ecce inviſibiliter à diabolo raptus eſt, & poſt modicum dimiſſus corruit, totoque corpore grauiter colliſo brachium confregit. Quod videntes ſocij rurſus oſtium obſtruxerunt. O quàm melius hoſpitium parauerat ſibi Dunſtanus Cantuarienſis Archiepiſcopus, qui dum inſtaret dies Aſcenſionis Dominicæ, peractis vigilijs, more ſuo orationis cauſa remanſit in Eccleſia ſolus. Et ecce innumera candidatorū multitudo coronas aureas in capitibus geſtantium inæſtimabili fulgore micantes, per Eccleſiæ ianuam irrumpens, ante ipſum conglobata conſtitit, & hac voce illum ſalutauit. Salue Dūſtane noſter, ſalve: mandat tibi, quem piè deſideras filius Dei, quatenus ſi paratus es, venias, & diem hanc, ad cuius gaudium ſuſpiras, nobiſcum celebres. Ad quod ille imperterritus manens, ſciſcitatus eſt, qui eſſent. Cherubim, inquiūt, ac Seraphim ſumus: & reſponde quid velis. Tunc ille. Hodie dies ſolemniſſimus eſt, & incumbit mihi pane verbi Dei plebem reficere, & oſtendere illi, quomodo ad hoc gaudium poſſit pervenire: propter quod multi convenerunt, nec debeo illos decipere; & ideo hodie venire non poſſum. Qui dixerunt. Eia paratus eſto, vt in die ſabbati paratus ſis hinc nobiſcum Romam venire, & coram ſummo Pontifice ſanctus, ſanctus, ſanctus, æternaliter canere. Annuit ille, & illi recedunt. Lecto igitur hoc die ad miſſam Euangelio; locutus eſt ad plebem; qualiter numquam locutus fuerat. Et reverſus ad altare celebrauit myſteria. Vbi autem ventum eſt ad benedictionem ſuper populum, iterum ab altari prædicaturus regreditur; ita vt non hominem, ſed Angelum loqui putares. Iterum ad altare revertitur, & data benedictione tertiò ad populum redit cunctis ſtupentibus. Et mox vt os ad loquendum aperuit, tanta claritate vultus ejus reſplenduit, vt nemo in eum intendere poſſet, obitumque ſuum illis inſtare prædixit, promittens ſe illis numquam poſtea defuturum. Poſt hæc ad menſā cor[illegible] reuerſus eſt. Cumque à menſa ſumpto cibo ſurrexiſſet, oratorium petiit, & deſignavit locum in quo voluit ſepeliri. M[illegible] x languor cū invaſit. Sexta feria lecto decub[illegible]. Omnes ad ſe adventantes ad ſequenda Chriſti veſtigia [illegible] Sabbato iterum commu[illegible] capit [illegible]. Et cum horam ſuam expectaret, [illegible] lecto in quo iacebat vſque ad ſuperiora leuatus eſt, trabibus [illegible] ad [illegible] ſiam leniter depoſitus. Q[illegible] quaſi ad quieſcendum illi qui aſtabant [illegible] iterum cum lecto ſuo ad trabes raptus eſt vt prius, & iterum dimiſſus. Hoc etiam [illegible] ctum eſt. Tunc ait circumſtantes. videtis, quo [illegible]. Si vultis mecum ve[illegible] ite via qua in[illegible]. Deus qui me vocat, ipſe dirigat corda & corpora veſtra ad faciendā voluntatem ſuam [illegible] Et [illegible] ab omnibus. An[illegible] ad Dominum. Verè fel[illegible] ad quem beati [illegible] candum [illegible] ſe felici [illegible] prima [illegible] futur[illegible] & tan[illegible] tanta [illegible] & excellentiæ [illegible] uocati [illegible]

Prouer. 19.

[illegible] à dæmone palam [illegible] delatus.

S. Dunſtanus die Aſcenſionis in cælum inuitatus.

[illegible] R[illegible] Miſſ[illegible] pro-
p[illegible] cum [illegible] candum, [illegible] propter cir-
cu[illegible] populum in fide confirmandum. Vt [illegible] cum lectulo, niſi ut evi-
d[illegible] dederetur, quòd ſi ex illa anima, quæ tunc aſſ[illegible] ſola ſine corpore, quandoque etiam [illegible] ipſo corpore foret aſſumenda? Et [illegible] cum [illegible] in omnibus electis implebitur anagog[illegible] in illo paralytico impletum eſt hiſtori[illegible] ſanato dicebat ille magnus medicus. [illegible] tolle lectũ tuũ, & vade in domum tuã.

Mat. 9.

Q[illegible] in lecto paralytica iacet omnis anima, quãdiu corpus quod corrumpitur aggravat animã, & deprimit terrena habitatio ſenſum. Poſtquam verò concuſſus fuerit ſaccus mortalitatis, tunc vere tollemus lectum noſtrum, & ibimus in domum æternitatis noſtræ. In cujus itineris præconcepta jam ſpe exultat in Domino

Pſal. 121.

Eccleſia, aſcenſiones in corde ſuo diſponens, & dicens, *Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus.* Quod erit, quando ſimul omnes rap[illegible] in nubibus obviam Chriſto in aëra. Quod ſignificavit illa nubes teſtium hoc eſt ſocietas, cui hodie exhibitum eſt perjucundũ ſpectaculum Aſcenſionis Dominicæ. Fuerunt enim centum viginti numero, qui numerus conſtat ex quindenario in trigonum ducto, id eſt inſimul cum omnibus ſuis unitatibus aggregato. Componitur autem iſte numerus ex heptade & ogdoade. Heptas autem omnes electos veteris teſtamenti, ogdoas omnes novi ſignificat. Nos

Theſſal. 4.

autem qui reſidui ſumus in Adventu Domini, nõ præveniemus eos qui dormierunt ſed ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto in aëra, ut quaſi 120. ex duabus quindenarij partibus aggregati, ſimul omnes cum Domino aſcendamus, ut tot in myſterio ſimus Aſcenſionis, quot hodie in numero fuerũt Aſcenſionis Dominicę ſpectatores. Quod nobis præſtare dignetur I. C. qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

Sermo I. In feſto Pentecoſtes.

Act. 2.

FActus *eſt repente de cælo ſonus, tãquam advenientis ſpiritus vehementis,* &c. Sermonis hodiernę feſtivitati ſolẽni more debiti materia fervens & [illegible], torrens & fervida utinam me duplici torpentem frigore, converſationis videlicet & ſermonis, vitæ & facundiæ, tantum cale[illegible]ſſet, quantum tremefecit; & quantum tremefecit, & quantum terruit, tantum torruiſſet. Quẽ enim non terreat hujus torrentis ignei de fonte bulliẽtis adventus flammeus, imò fulmineus, non niſi verbis igneis, imò fulmineis explicandus? Ad loquendum quippe de igne divino, imò de igne Deo indigna & inefficax eſt omnis lingua, niſi ſit ignea: incongruus & inutilis omnis ſermo, niſi ſit igneus. Ad hoc enim pertinet, quod Spiritus ſanctus hodierna die ſuper diſcipulos in unum congregatos, in linguarum diſpertitis formulis viſus eſt illabi; ut oſtenderet legem ſuam igneam non niſi verbis igneis, & per linguas igneas rite ſive rectè poſſe prædicari. Quaſi enim quidam barbariſmus doctri[illegible] eſt, de l[illegible]ge ignea frigidam ferre ſententiam, & de [illegible] vivifica mortuum proferre ſermonem. Omnis aut[illegible] [illegible] frigidus aut mo[illegible]us reputatur, qu[illegible] a ſummis, ut aiunt, labiis [illegible]abitur, qui non exit a ple-no pectore, nec à fonte cordis [illegible]. [illegible] inquam ſermo frigidus & mortuus [illegible] eſt, qui non [illegible] in ſecreto vivit con[illegible] ſcientiæ, [illegible] vitæ ſpecul[illegible] eluceſcit. [illegible] actus eſt repente [illegible] lo ſonus tamquam advenientis ſpiritus [illegible] tis.] Et poſt pauca, [Et apparuerũt illis diſper[illegible] linguę tamq. ignis [illegible] &c. Igitur in hoc ſo[illegible] a præcipuè conſideranda ſunt, id eſt tres [illegible] comites, quos ſecum adduxit Spiritus ſanctus: videlicet ſonus, ignis, & lingua. Et mihi qu[illegible]em abſque præiudicio ſententiæ potioris videtur eſſe iſtorum triũ triplex ſignificatio. Primò enim per hæc tria ſignificari arbitror S. Trinitatis notitiã, quæ hodie primum mundo declarata eſt. Secundò tripertitam diſcipulorum gratiam, quæ ho[illegible]e illis collata eſt. Tertiò noſtræ converſionis formã, quę in his tribus breviter expreſſa eſt. De [illegible]ulis per ordinem videamus. Sciendum in prim[illegible] eſt, quòd S. Trinitatis myſterium non ſimul, ſed per partes & per ſucceſſiones [illegible] mundo [illegible] notuit. Nam antequam Filius carnem aſſumeret, ſola perſona Patris in mundo erat cognita, [illegible] ab illis, qui unum Deũ tantùm credebant eſſe, ſicut & nos credimus. Sed nec illi plenè cognoſcebatur: quia nondum ſciebat mundus, qu[illegible] d[illegible] dicendum in Deo perſona, quid ve ſubſtantia. ſed id ſolùm credebant, Deũ eſſe om[illegible]ũ creaturarũ authorem, creatorem, patrem; ſed patrem creatione, non generatione; quia nondum mundus ſciebat illum habere filium, & ideo nec [illegible], nec Spiritus ſancti adhuc aliquis habebat notitia, exceptis pauciſſimis perfectis, ſicut Prophetis & Patriarchis præcipuis, qui Trinitatis cautè habuerunt notitiam, quam & nos, etiam perf[illegible]ctiorem quã nos: quippe quibus De[illegible] ſum revel[illegible] uerat, quos Pater [illegible] potentias [illegible] mundi [illegible] tia confortaverat, Filius co[illegible] ſapientia illuminaverat, Spiritus ſanct[illegible] cõtra inimicitias armaverat amore. His ergo ſicut d[illegible]i, exceptis, totum reliquum vulgus adhuc de ſolo Patre habebat notitiam, & ipſam [illegible]. At poſt quã Filius incarnatus mundo ſeipſum cognoſcẽdum præbuit, & jam per os proprium, nõ per os Prophetarum, ſe eſſe Deum docuit: tunc duarum perſonarum [illegible], Patris ſcilicet & Filij mũdus habere cœpit, nec Patrem eſſe ſine Filio, nec Filium ſine Patre, [illegible] ſempiternum Patrem ſempiternum habere Filium, & è converſo. Sed de Spiritu ſancto nih[illegible] a[illegible] cognovit. Poſtquam verò Spiritus ſanctus [illegible] igneis linguis mundo apparuit, & ſuæ divinitatis potentiam manifeſtavit, tunc [illegible] ò S. Trinitatis myſteri[illegible] notuit, & tunc mundus credi[illegible] tres [illegible] perſo[illegible] n[illegible] confuſas, ſicut unam [illegible] indiviſam. Hinc eſt, quòd [illegible] lege veteri ſolus Pater introdu[illegible]ur loquens, cùm d[illegible], *Hæc d[illegible] Dominus*, [illegible] Evangelio verò F[illegible] ipſe per ſeipſum loquitur, [illegible]s. *Audiſtis quia d[illegible] eſt antiquis. Ego autem dico vobis,* &c. Quaſi diceret. Eadem mihi auct[illegible] eſt [illegible] Evangelium, quæ fuit Patri meo [illegible] quia vetus teſtamentum. In Scripturis aut[illegible] & in A[illegible] Apoſtolorum, quæ tertia pars eſt [illegible] ex Scripturæ, tota ſermonis auth[illegible] fertur, tamquam [illegible] dicit, *Dixit* [illegible] tas [illegible] per qu[illegible]am, ut ita dicam, [illegible] per[illegible] dum primò ſol[illegible]

Myſterium S. Trin[illegible] ſucce[illegible] vè cog[illegible]

Mat. 5.

Act. 13.

eſt, ſecundò cum Patre Filius, tertiò cum vtroq; Spiritusſanctus. Notandum quoque, quòd hæc Trinitatis ... ita ſicut per ſucceſſiones temporū, ita per ... actiones eorum proceſſit. Tria quippe ſunt magna & præcipua opera fecit Deus: primum fuit creatio mundi, ſecundum redemptio, tertium redemptorum ad virtutem confirmatio, & quaſi ſubarrhatio ad æternum. Primò enim creatus eſt homo, vt eſſet ... erat: ſecundò redemptus, vt reſurgeret qui ceciderat: tertiò confirmatus eſt, vt ſtaret qui ſurrexerat. Hæc tria opera patria ſunt. Eiuſdem namque virtutis & potentiæ, bonitatis, & ſapientiæ eſt, de nihilo non ſolum aliqua, ſed & bona facere, & perdita reſtaurare, & reſtaurata ne pereāt conſeruare. Porrò ſingula iſtorum operum referuntur ad ſingulas perſonarum. Nam mundi creatio refertur ad patrem, redemptio ad Filium, redemptionis conſeruatio ad Spiritum. Pater enim creauit, Filius redemit, Spiritusſanctus conſeruat & cuſtodit. Singula tamē opera ita ſingulis appropriātur perſonis, vt etiam ſingulæ in omnibus operentur. Nam in ſingulis iſtorum operum ſingularum patent indicia perſonarū. Mundus quippe creatus eſt magnus, pulcher, & vtilis. In magnitudine pater ſe oſtendit, in pulchritudine Filius, Spiritusſanctus in vtilitate. Siquidem potentiæ eſt magna facere, ſapientiæ pulchra, bonitatis vtilia. Sic igitur in propria operatione Patris inuenire eſt veſtigium totius Trinitatis. Similiter & in opere proprio Filij, id eſt in redemptione mundi, quā operata eſt diſpenſatio incarnati Verbi, tota Trinitas fecit ſe agnoſci. Nam tùm baptizaretur Dominus à Ioanne, Pater in voce inſonuit, Filius in carne apparuit, Spiritusſanctus deſcendit in columba. Oportebat ergo ſimiliter in operatione Spiritusſancti Trinitatis aliquod veſtigium inuenire. Ideirco deſcendit Spiritusſanctus hodierna die ſuper diſcipulos cum quodam ſigno Trinitatis, id eſt cum ſono & igne, & lingua. Cum ſono terribili, cum igne viſibili, cum lingua coruſcante. Sonus factus eſt de cælo, ignis ex ſono, lingua ex igne. Sonus repentinus, ignis fulgidus & innoxius, lingua ignea. Sonus vt audiretur, ignis vt videretur, lingua vt loqueretur. Sonus ad terrorem, ignis ad ſplendorem, lingua ignea ad ardorem ſimul & ſplendorem. Sonus terrificus ſignum fuit fortitudinis atque potentiæ, ignis fulgidus & innoxius ſignum ſapientiæ & juſtitiæ, lingua ignea ſignum amoris & doctrinæ. Igitur in ſono Pater inſonuit, qui eſt potentia; in igne Filius effulſit, qui eſt ſapientia, & à quo omnis iuſtitia; Spiritusſanctus, qui eſt amor Patris & Filij, & qui docet omnem hominem ſcientiam, in linguis igneis coruſcauit. Pater exterruit, vt timeretur; Filius reſplenduit, vt crederetur; Spiritusſanct⁹ igniuit, vt diligeretur. Quis rectius timendus eſt, quàm qui poteſt omnia? Cui magis credendum eſt, quā ei qui nouit omnia? Quis magis diligendus eſt, quam qui donat omnia? Timeamus ergo Patris potentiam, quia poteſt nos damnare; credamus Filij ſapientiam, quia neſcit fallere; diligamus Spiritusſancti bonitatem, quia neſcit lædere. Reuera timenda eſt poteſtas, quia potenter percutit; credenda eſt ſapientia, quia numquam errat, & neminem fallit; diligenda eſt caritas, quia numquam odit, ſed ſemper diligit. Timeamus omnipotentē, credamus omnia ſcientem, diligamus omnia donantem. Primo enim timendus eſt Deus, deinde credendus, tertiò diligendus. A timore ſaluos incipit, per fidem proficit, in dilectione conſummatur. Initium quidem ſalutaris ſcientię timor Domini, fides augmentum, dilectio finis. A timore incipimus, per fidem ambulamus, per dilectionē peruenimus, quò tendimus. Timor nil eſt ſine fide, fides nil ſine dilectione. Sed de ſono, igne, lingua, latiùs in ſequentibus dicetur. Interim autem ſciendum eſt quod ideo ſancta Trinitas in ſingulis operibus ſingularum perſonarum manifeſtari ſe voluit, & oſtendere, quod indiuiſa & inſeparabilis eſt illarum operatio, & quod quidquid vna illarum facit, faciunt & reliquæ. Hoc autē ſatis eleganti comparatione nobis oſtenditur, cùm in ſacra ſcriptura Filius manus Patris dicitur, & Spiritusſanctus eiuſdem manus digitus appellatur: vel cùm ille os Patris, & ſpiritusſanctus eiuſdem oris lingua nūcupatur. Artifex enim per manus operatur, quidquid facit, & quidquid manus faciunt, per digitos faciunt. Homo etiam, & manus hominis, & digiti non ſunt tres artes, artifices, vel operatores, ſed vnus. Similiter quidquid homo loquitur, per os loquitur: & quidquid os loquitur, per linguam loquitur, & homo, os, & lingua eius non ſunt tres locutores, ſed vnus locutor. Igitur ſecundum hanc ſimilitudinē quidquid facit vel dicit Pater, per Filium facit & dicit: & quidquid facit vel dicit Filius, per Spiritū ſanctum facit & dicit: ſicut ſcriptum eſt. *Quæcumque facit Pater, hæc & Filius ſimiliter facit.* Et iſti tres non ſunt tres operatores, vel locutores, ſed vnus. Sic quidquid facit vel dicit Filius, facit & dicit Pater, & Spiritusſanct⁹. & quidquid facit vel dicit Spiritus ſanctus, hoc dicit & facit Pater & Filius. ſicut quidquid facit manus hominis facit homo, & eius digitus, & quod faciunt digiti manuum, facit homo ipſe, & manus ſuæ. Sic quidquid dicit os hominis, dicit homo & lingua eius, & quod dicit lingua, dicit homo & os eius. Quia verò Deo idem facere eſt, & dicere, quia dicendo facit, faciendo dicit, iuxta illud. *Dixit, & facta ſunt: mandauit, & creata ſunt*, ideo Filius appellatur non ſolū manus, ſed & os Patris: & Spiritus ſanctus nō ſolùm digitus, ſed & lingua. Hęc eſt vna ratio, cur in ſono, igne, lingua, venit Spiritusſanctus, videlicet vt opus ejus propriū Trinitatis aliquod daret veſtigium, ſicut priora fecerat opera Patris & Filij. præterea ... Trinitatis ipſius ... præcipuè in hoc tertio opere primū eliciendo, ... Secundò ſecunda ſignificatio eſt triplex gratia, quæ in hoc aduentu diſcipulis collata eſt. Sonus enim factus eſt ſuper eos, ad ſignificandum magnam illis collatam potentiam. Ignis effulſit ſuper eos, ad deſignandum eorum iuſtitiam & ſapientiam. Linguæ diſpertitæ ſunt ſuper eos, ad inſinuandam ardentem illorum charitatem, & igneam doctrinam. Sonus terrificus ſignum fuit magnæ & mirabilis illorum potentiæ in ſignis faciendis: ignis fulgidus & innoxius ſignum fuit ſapientiæ in præceptis Domini intelligendis & iuſtitiæ in cuſtodiendis. Linguæ igneæ ſignū fuerunt ardentiſſimæ charitatis in diligendo proximos, & prædicationis efficaciſſimæ in populis conuertendis. Primam gratiam receperunt ad terrendum mundum, ſecundam ad illuminandum, tertiam ad incendēdum. Primò itaque fecit eos terribiles, ſapientia & iuſtitia lucentes & commendabiles; charitas autem tam fecunda quam facunda, tam eloquentes reddidit, quam ardentes. Primo pro-

Tria præcipua opera Dei. *Matth. 3.* *Veſtigium Trinitatis in operibus ...* *A timore ſalus incipit.* *Ioan. 5.* *Pſal. 148.* *Linguæ igneæ quid deſignarint.*

priè acceperunt ad pugnandum contra poteſtates aereas, ſecundâ contra carnales illecebras, tertiam contra fallacias mundiales. De prima facti ſunt terribiles etiam dæmonibus, de ſecunda honorabiles hominibus, de tertia amabiles omnibus. Facta ſunt ergo hæc tria ſigna ſuper diſcipulos, vt per ea terrerêtur ſecuti, illuminarentur cæci, ſo... erentur magiſtri, admonerentur conuerſi, ... perêtur admoniti, corrigerentur correcti ... cenſi præficerentur. Has autê gratias prius quidem acceperant diſcipuli à Patre & Filio. Sed in hodierno aduentu Spiritusſancti plenius acceperunt. Nam poteſtas à Filio data fuit ſignorum faciendorum, quando ad eos dictum eſt. *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & nihil vobis nocebit.* (Luc. 10.) In baptiſmo quoque iuſtificati fuerunt & mundati, ſicut ad Petrum dictum eſt, *Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lavet.* (Ioan. 13.) Porrò de ſapientia & charitate, quod vtrâque jam accepiſſent, teſtatur Dominus, cùm dicit ad eos. *Iam non dicam vos ſervos ſed amicos meos: quia omnia quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis.* Et iterum. *Ipſe enim Pater amat vos: quia vos me amaſtis, & credidiſtis mihi.* Ipſum quoque Spiritum ſanctum jam à Domino perceperant, quando eis dictum eſt. *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiſeritis peccata remittuntur eis*, &c. (Ioan. 20.) Sed quæ jam habebant à Patre & Filio, hodie pleniùs à Spiritu ſancto habere cœperunt: non quod Spiritusſanctus pleniùs hæc habeat, quàm Pater & Filius: ſed quia, qui poſt illos inſinuandos erat, donis cumulatioribus erat honorandus. Iuſtum quippe erat, vt quod notitiæ Spiritusſancti, quaſi deſuerat, vt temporæ poſtremæ donorum majoritas reſarciret: ſciretque mundus, quòd Spiritusſanctus quamvis poſt Patrem & Filium veniret in notitiam, non minorem tamen quàm illi potentiâ vel gloriâ poſſideret. Quod pulcherrimè demonſtrauit Spiritusſanctus in quodã Concilio, cui præſidebat Papa Hildebrandus, alio nomine dictus Gregorius 7. In eo enim Concilio Archidiaconus quidam accuſatus de hæreſi Macedoniana, quæ Spiritum ſanctum aſſerit eſſe creaturam, & negat creatorem, iuſſus à pontifice præſentari, adfuit. Interrogatus de fide ſua, reſpondit ſe eſſe Catholicum. Cui Papa. Credis in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum? Reſpondit credo. Credis, inquit, has tres perſonas ejuſdem eſſe virtutis, maieſtatis, & gloriæ? Reſpondit credo. Vt ergo, ait Apoſtolicus, credam te verum dicere, dic mihi hunc verſiculum, *Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto.* Erubuit primo ille, æſtimans ſe à ſummo Pontifice quaſi laicum æſtimari, & literas ignorantem. Domine, inquit, ego laicus non ſum, ſed literas noui. Cui Papa non curo, inquit, de tua ſciêtia, ſed de tua fide: & ideo præcipio tibi in virtute Spiritusſancti, vt ſi bene credis in Spiritum ſanctum dicas mihi iſtũ verſiculum, ſi autem non bene credis, in Spiritũ ſanctum, ne poſſis illum dicere. Tunc cœpit ille dicere cum tremore, *Gloria Patri, & Filio*, & ſtatim obmutuit, nec potuit perdicere, *& Spiritui ſancto.* Apoſtolicus autem ſæpe faciebat eum repetere totum verſum à principio: ſed ille nulla ratione poterat verſũ finire, ſed ſemper obmuteſcebat poſt *Patri & Filio.* Quo viſo, ait ad eum Papa. Ecce miſer, quomodo Spiritusſanctus per tuum ſilentium oſtendit ſe Patri & coæternam & coæqualem habere gloriam, quam tu per tuã

Hildebrandus nondum erat Papa, ſed Legatus Papæ.

Miraculũ notandum.

inſipientiam ei cunabatis auferre ... eam ab omni officio & honore Eccleſiaſt... ergo, vt prædiximus, Spiritusſanctus cu... pore gloria mundo innotuit, quàm prius ... tuerat Pater & Filius: quia copioſiora gl... multiformis attulit munera, quàm illi prius dediſſent: vt per hoc ſciretur, quod licet poſterior innoteſceret, nõ inferior tamen illis eſſet. ... qui ſolum Patrem priùs cognoverat, acceperunt ſpiritum ſervitutis in timore, vt timerent Patris potentiam. Adueniente autem Filio datus eſt Apoſtolis Spiritusſanctus ſcientiæ & cognitionis in ipſorum prædicatione ad intelligendam Filij ſapientiam. In aduentu vero Spiritusſancti datus eſt ſpiritus amoris in ignearum linguarum ſimilitudine, ad diligendam ſimul & prædicandam ipſius Spiritusſancti benevolentiam. Sicut ergo per quoſdam gradus aduenit Trinitatis notitia, ita per quoſdam gradus creuit ipſius gratia. Sed de ſecunda ſignificatione trium ſignorum ſoni ignis & linguæ iſta ſufficiant. Nunc de tertia videamus, quæ eſt noſtræ conuerſationis forma, in his tribus breviter expreſſa. Quando enim peccator in ſeipſum revertitur, vt ad Deum convertatur, prius ei fit ſonus de cælo, deinde ignis ex ſono, tertio formatur lingua ex igne. Primus enim terretur homo à Deo, vt eum reverenter timeat, deinde cõpungitur ardêter, vt vehemêter doleat cõſumitur ſapienter, vt peccata ſua pdat. Sonus enim pertinet ad terrorem, qui peccatorem convertit, ignis ad dolorem, qui pœnitentê coquit: lingua ad confeſſionem, quæ ſicut lingua canis vulnus dum lingit, curat, etiam peccatorem ſanat, dum peccata manifeſtat. Sciendum vero, quod ſingula iſtorum triũ triplicitet habent ſiu. Nam triplici cõminatione, vt terreat, nobis minatur: videlicet æternum ignem, purgatoriũ, repentinum interitum, pœnas æternas, pœnas purgatorias, ſubitaneæ mortis inſidias. Primum minatur non timentibus ſe, ſecundum parum timentib9, tertium non ſêper timentibus. Igitur neceſſe eſt, fratres cariſſimi, quia neceſſarium valde & vtile, vt Deum non ſolum timeamus, ſed & multũ timeamus, & ſêper timeamus. Timeam9, vt peccatores debent, timeamus multum, vt juſti ſolent, timeamus ſeper vt perfecti timent. De primo eſt illud *Deum time, & mandata eius obſerua: hoc eſt omnis homo.* De ſecundo *Semper*, inquit, *quaſi tumentes fluctus timui Deum.* De tertio. *Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus.* Timendus eſt Deus, propter pœnã æternã: multũ quoq; timendus eſt propter pœnam poſt mortem purgatoriam: ſemper etiam timendus eſt propter mortem improviſam, & horam mortis incertam. Qui Deum nõ timent, neceſſe eſt vt in infernum deſcendant, & ab eo non exeant. Qui non multum timent, neceſſe eſt vt per ignem poſt mortem tranſeãt. Viæ inferni peccata ſũt mortalia & quot peccata talia ſunt, tot quæ ad infernũ ducunt. *Libera me Domine de viis inferni.* Deus bone, quis ſe cuſtodiet ab iſtis viis, vt non in eis perſiſtat, vt non per eas tranſeat, vt non in eas incidat, vt non ad eas têdat? Periculoſum eſt ad eas tendere, miſerum in eas incidere, m... per eas tranſire, miſerrimum in ... is ſtare. Beatos planè, qui in cathedra peſtil... ... , ſed beatior qui in via peccatorum non ſtetit. ... beatiſſimus, qui in conſilio impiorum non abiit. Hic eſt enim, qui nec ad vias inferni greſſum tetendit, ideſt qui ... peccare mortaliter deliberauit. Nam qui tale peccatũ

Trinitatis notitia per gradus creuit.

Eccle. 12 *Iob 31.* *Prove. 28.*

vel tantum deliberat, jam greſſus illius ad infernum ſpectat. Qui vero deliberatum peragit, jam in vias inferni incurrit. Qui autem peractum repetit, per viam inferni tranſit, vel potius currit. Et qui repetitum non deſerit, in viis inferni perſiſtit. Neceſſe eſt autem, vt quandoque ad infernum perveniat, qui à via inferni nunquam declinat, & ſemper eam percurrere feſtinat. Libet igitur exclamare cum Propheta. *Quis eſt homo qui* (*Pſalm. 83.*) *vivet & non videbit mortem: eruet animam ſuam de manu inferi?* Quis enim ad inferos non dico non pergit, ſed & non currit? Quis eſt inquam homo, qui mortem non videat, id eſt qui mortale peccatum aliquando non incurrat? Mortale peccatum eſt homicidium, mortale eſt odium; nam qui odit fratrem ſuum homicida eſt. Mortale peccatum eſt unum ſolum verbum ex rancore animi, vel ex tumore ſuperbiæ, vel ex fervore iracundiæ in proximum prolatum. Qui enim dixerit fratri ſuo Racha, reus erit gehennæ ignis. Quis autē in hujuſmodi verbo aliquādo non peccat? Mortale peccatum eſt unicum adulterium. Plus dico; mortale peccatum eſt unicus aſpectus libidinoſus: dicente Chriſto. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eā in corde ſuo.* (*Mat. 5.*) Plus etiam dico: mortale peccatum eſt unus ſolus affectus libidinis in propoſito confirmatus. Qui enim in ſola cogitatione ſua vſque ad conſenſum operis delectatur, hic non ſolū videndo, ſed etiam cogitando mœchatur. Sic qui viderit rem quamcūq; proximi, ad furandum eam, jam furatus eſt eam in corde ſuo. Ideo inter præcepta non occidendi, non furandi, &c. poſitum eſt præceptum non concupiſcendi: vt oſtēderet Scriptura, quòd cùm concupiſcenti facultas tollitur, ſola voluntas pro facto reputatur. Fugiamus ergo vias inferni; id eſt omnis peccati mortalis actum, affectum, conſenſum. Cavendū quoq; eſt ab igne purgatorio; quia nulla magnitudo pœnæ præſentis poteſt comparari illius vrentis, cùm ignis ille tantùm moleſtior ſit igne temporali, quantùm ignis ardens in furnace moleſtior eſt igne depicto in pariete. Cavet autē ab igne purgatorio, qui cavet à veniali peccato. Nā omne veniale peccatum, quod in hac vita purgatum nō fuerit, neceſſe eſt in eo igne purgatum iri. Deus bone, quis cavere poterit à tot viis, & ſe à tot laqueis explicare? Quis cavere poteſt vias, quas enumerare non poteſt? Infinita ſunt venialia peccata, & eò periculoſiùs, quò facilius perpetrantur. Multa enim mala ſunt, quæ bona putantur. Vnde Poëta.

Et mala ſunt vicina bonis, errore ſub ipſo,
Pro vitio virtus crimina ſæpe tulit.

Multa quoque ſunt mortalia, quæ putantur venialia. Vnde Propheta. *Delicta quis intelligit?* (*Pſal. 18.*) Porrò beatus Auguſtinus enumerans quædam minora peccata, dicit eſſe hujuſmodi, quoties ſcilicet aliquis in cibo vel in potu plus accipit, quàm neceſſe eſt. Et certè ſæpe hoc mortale peccatū eſt, Sed intelligendum eſt, Auguſtinum hoc dixiſſe de modico exceſſu, non de nimio, qui crapula eſt vel ebrietas. Deinde addit. *Quoties aliquis plus loquitur quam neceſſe eſt, vel plus tacet, quam expedit.* (*Aug. ferm. 4. de Sanctis.*) Verum in his exemplis quæ ponit Auguſtinus, non determinat citra quos fines peccatum ſit veniale, vel vltra quos mortale. Fortaſſe hoc voluit intelligere, quòd quantumcumque attendantur iſta, ad minus ſunt peccata ſaltem venialia. Denique multa ſunt venialia in imperfectis, quæ perfectionem profeſſis mortalia reputantur. Vnde beatus Bernardus *Os tuum conſecraſti Evangelio: nugis illud aperire illicitum, aſſueſcere ſacrilegium.* (*Bern. lib. 2. de Conſiderat. in fine.*) Vix igitur adducor, vt credā, monachum vel presbyterum nugis aſſuetum nō peccare mortaliter. Nam ſi omnes homines de hujuſmodi verbis in die judicij rationem reddituri ſunt, cum quanta putamus diſtrictione hæc ratio exigetur ab illis, qui perfectionem ordine vel habitu profeſſi ſunt? Quem autem non terreat exemplum de quodam monacho Cluniacenſi, qui pro ſuæ religionis teſtimonio non ſolùm Abbas factus eſt, ſed etiam raptus ad Cathedram ſedis Tholoſanæ? Hic enim cùm in cæteris circumſpectus eſſet, tamen verba riſum moventia pluſquàm decebat monachū frequentabat. (*Punitio verborum ſcurrilium.*) Super quo vitio ſæpe increpatus eſt à S. Hugone, cùm ſæpe corriperetur, & nō corrigeretur, prædixit ei quòd ſerò pœniteret, videlicet cùm poſt mortem labijs ſpumantibus dolens & anxius appareret. Quod ita factū eſt. Nam mortuus apparuit cuidam capellano præfati Hugonis Abbatis, ita vt prædictum fuerat labiis ſpumantibus; rogans capellanum, vt iret ad S. Hugonem, vt eum orationibus ſuis à pœna, quam ei prædixerat, liberaret. Qui vocatis 7. fratribus injunxit eis, vt 7. diebus pro anima ejus tenerent ſilentium. Quod præceptum ſex fratribus diligenter ſervantibus, ſeptimus diſſolutus, qui ſilentiū injunctum non tenuit. Iterum ergo præfatus Epiſcopus apparuit eidem capellano, multùm cōquerens de illo fratre, qui ſilentium non bene tenuerat, & ſalutem ſuam ſic interruperat. Quod ille retulit ad Abbatem. Qui vocato fratri tranſgreſſori injunxit pœnitentiam, juſſit ſolutum ſilentium ſeptem diebus taciturnitate reſtaurari. Quibus expletis defunctus Epiſcopus vultu hilari, & in veſte Pontificali apparuit ipſi Abbati liberatori ſuo, gratias agens de ſua liberatione. Hic planè de ſola nugacitate damnari potuit, niſi ei tot virtutes aliæ, quibus abundaverat, ſuccurriſſent. Caveamus ergo ignem purgatorium, cavendo, vt poſſumus, omnis venialis peccati actum, affectum, conſenſum: & quotidiana pœnitentia quotidiana diluendo peccata. Sed oportet, vt non ſolùm timeamus Deum, ſed vt multum, & ſemper timeamus: vt non ſolùm caveamus à pœna æterna, & à pœna purgatorij, ſed etiam à morte ſubitanea, quæ nunquam bene cavetur; ſi non ſemper timeatur, ſi non ſemper ante oculos habeatur, ſi non ſemper cogitetur. In hæc tria pericula nos impellunt oblivio noſtræ mortalitatis, lætitia carnis, ſecuritas mortis. Contra primum eſt illud. *Memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.* (*Eccli 7.*) Contra ſecundum *Riſus veſter in luctum convertetur, & gaudium in mærorem.* (*Iac. 4.*) Contra tertium *Beatus homo qui ſemper eſt pavidus.* (*Prove. 28.*) Item. *Solicitudine non pigri.* (*Rom. 12.*) Hic mihi dicet aliquis. Quis ſemper poteſt cogitare de morte, ſine triſtitia continua, & mœrore? Nam memoria mortis triſtis eſt, & amara. Verum eſt, ſed illis, qui non confidunt in Deo, quibus æterna non ſapiunt, quibus temporalia dulceſcunt. Non qui juſtorum primitias fide præſentiunt, ſpe prædotantur, dilectione & deſiderio prægustant; iſtis revera non eſt amara mortis memoria, ſed dulcis potiùs & jucunda. Hi enim mori non metuunt, ſed cupiunt diſſolui, dicentes cum Propheta *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt.* (*Pſal. 119.*) *Quando veniam, & appa-* (*E141.*)

rebo arte faciem Dei? Quamquã legatur in Euangelio Nazaręorum Dominus dixiſſe diſcipulis. *Liber apocryphus.* *Numquam læti ſitis: niſi cum fratrem veſtrum videritis in caritate.* Hoc eſt ergo quod ait Apoſtolus. *2. Cor. 6.* *Quaſi triſtes, in ſæculo, ſemper autem gaudentes, in Domino.* Quaſi triſtes dixit, & non, triſtes: & gaudentes, non autem, quaſi gaudentes: quia vera triſtitia vel lætitia in hoc ſeculo non eſt niſi de accuſante vel defendente conſcientia. *2. Cor. 7.* Denique, vt ait Apoſtolus. *Eſt triſtitia, quæ ſalutem operatur.* Nihil enim vtilius ad victoriam de peccato futuro, quàm triſtitia de præterito. Hinc apud Poëtas victoria dicitur filia Stygis, quæ interpretatur triſtitia: quia per triſtitiam vincuntur vitia, per lætitiã vincunt. Vnde quidam.

Dum non læta fuit, defenſa eſt Ilion armis,
Militibus gravidum læta recepit equum.

Hæ ſunt ergo tres comminationes à Domino, quaſi tria tonitrua de cælo, quæ nos exterreant à peccato. Infernum nobis minatur Dominus per *Mat. 25.* ſeipſum, dicens. *Ibunt hi in ſupplicium æternum.* Ignem purgatorium per Apoſtolum, cùm dicit. *1. Cor. 3.* *Ipſe ſaluus fiet, ſic tamen quaſi per ignem.* Mortem ſubitaneam, cùm dicit *Veniet Dominus ſerui il-* *Matth. 24.* *lius in die quam non ſperat, & hora quam neſcit.* Hic eſt ergo triplex ſonus, qui fit de cælo ſuper peccatorem ad eum exterrendum. Fit autem ſonus de cælo dupliciter, aut ſigno aliquo præcedente, vt turbato aëre, vel nubibus concurrentibus, aut ex improviſo & repente nullis ſignis præcedentibus, vt cùm ſereno cælo, & aëre trãquillo ſubitò mugire audimus tonitrua. Sic ſonus terroris à Domino fit aliquando ſignis præcedẽtibus: aliquando nullis præcedentibus ſignis. Signis præcedentibus fit quando peccator flagellatur à Deo vel damno rei familiaris, vel læſione proprij corporis, aut morte propinqui, antequã terreatur. Fit autem de cælo ſonus repentinus, quando peccator ſubita inſpiratione divinæ gratiæ, nullis rebus adverſis præcedentibus in ſeipſum revertitur, & à propria conſcientia terretur. Factus eſt ſonus de cælo cum ſigno præcedente ſuper Paulum Apoſtolum, qui priùs cæcitate percuſſus eſt, quàm voce territus. Factus eſt autem repente de cælo ſonus ſuper Mariam Magdalenam, quam repente mutatam interiùs, nec exteriùs flagellatam, priùs humiliauit diuina gratia, quàm pœnis caſtigauit. Idem contigit fratri, de quo in vitis Patrum, qui cùm in- *Vita Patrũ.* greſſus fuiſſet Eccleſiam à dæmonib⁹ miſerè vinctus, vultu teterrimo & horribili, repente ibi ad Deum converſus, fugato dæmone Angelis ſtipatus viſus eſt. Verè ſuper illũ factus eſt repente de cælo ſonus. Repente, id eſt nullo ſigno præcedente. Sed de ſono iſta ſufficiant. De igne verò & lingua in ſermone ſequenti, quod Deus dederit, explicabimus.

Sermo 2. In eadem Solemnitate.

IGNIS qui factus eſt ex ſono, ſicut ſonus de cælo, ſignificat quemdam ſplendorem diuinę gratiæ, ſimul & ardorem, qui ſequũtur in animo peccatoris ex timore Domini conturbato. Sicut enim ſonus præceſſit ad percutiendum & perturbandum peccatorem: ſic ignis ſuccedit ad illuminandum ſimul & illuſtrandum mentem. Illuminatur autem peccator tripliciter, vt ſciat, ſi fieri poteſt, peccatorum ſuorum pondus, naturam, & menſuram: id eſt qualiter, & quantum, & quoties peccauerit. Pondus refertur ad qualitatem peccati, menſura ad quantitatem, numerus ad peccandi conſuetudinem. Qualitas attenditur in peccati ſubſtantia, quantitas in circumſtantiis, conſuetudo in recidiuis. Sic igitur poſt ſonum de cælo, fit ignis ex ſono: quia poſtquam peccator timore Domini percuſſus in ſeipſum revertitur, ſtatim recogitare cogitur, quomodo peccando Deum offenderit; qualiter, quàm graviter, quàm frequenter. Et hæc triplex illuminatio eſt in malis quæ cõmiſit. Illuminatur quoque tripliciter ad conſiderandum mala, quæ meruit: id eſt vermem, qui non moritur: ignem, qui non extinguitur; mortem, quæ non finitur. Illuminatur etiam tripliciter in cõſideratione bonorum: quia conſiderat bona quæ non fecit, & bona quæ fecit, ſed non ſicut facere debuit; & bona quæ perdidit, id eſt quę meruiſſet, ſi ea quę debuit, vt debuit feciſſet. Eſt autem ſingulorum triplex conſideratio: quia tria bona non fecit, quæ facere debuit. Non dilexit Deum, non proximum, non ſeipſum. Non reddidit cuique quod ſuum erat: non Deo obedientiam, non proximo iuſtitiam, non ſibi temperantiam, juxta illud. *Sobriè, & juſtè, & piè vivamus in hoc ſeculo.* Item *Tit. 2.* bona quæ fecit, tripliciter non fecit, vt facere debuit; quia non ea puritate intentionis, non ea perſeverantia longanimitatis, qua debuit. Et vt ait S. Benedictus, Omnis iuſtitia tepida, tranſitoria, vendita, in oblivione erit coram Deo. Tria ergo maxima bona meruiſſet, ſi bonum feciſſet ſicut debuerat; carnis glorificationem, animæ beatitudinem, & beatorum viſionem. Qui autem hæc omnia ſubtiliter conſiderat, doloris materiam ſibi coaceruat; & quãtò perſpicaciùs mentis intuitu ad ſingula direxerit, tãtò ardentiùs ſingula delebit. Scriptũ eſt enim *Qui apponit ſcientiã, apponit & dolorẽ.* Nemo ergo *Eccle. 1.* poteſt ab hoc igne accendi, niſi priùs ab eo illuminatus fuerit: quia nemo poteſt flere peccata ſua, vel damna ſpiritualia, niſi priùs ea cognouerit, & cognita prudenter æſtimauerit. Illud ergo in hoc igne mirum eſt, quòd ardor ex ſplendore procedit; cùm alibi ſoleat ſplendor ſequi ex ardore. Verùm ita eſt in ipſa ignis ſubſtantia. Ignis enim ex calore ſplendidus eſt, & non calidus ex ſplendore. Sed in participatione ignis aliter eſt. Nam qui priùs ab igne remoti fuerant, cùm ad illum ardentem & lucentem appropinquare cœperint, neceſſe eſt, vt ab eo priùs illuminentur, quam calefiant. & vt antè ſplendoris eius fiant participes, quàm caloris. Nam ſplendor ignis longiùs procedit, quàm calor: & ideo pri⁹ ſe participari facit. Quod in ſolari radio manifeſtum eſt, qui vbique æqualiter lucet, ſed non vbique æqualiter feruet: imò multos illuminat, quibus parum aut nihil caloris præſtat. Denique ſol in ipſo ortu ſuo nobis lucet, ſed non in nobis ipſis feruet: imò mane ſplendore inſtuit, & ignibus meridiem. Similiter ergo neceſſe eſt, vt peccator priùs ſua peccata videat, quàm pro illis doleat. Et quis ſic dignè doluit, vt dolere debuit? *Faciliùs,* inquit B. Ambroſius, *inueni, qui innocentiam conſervaſſent quam qui condignã egiſſent pœnitentiam.* Nec mirum, cùm pœnitentia *Ambro. lib. 2 de Pœnit. cap.* nobis agẽda ſit, non ſolùm de malis noſtris actibus, ſed etiam de bonis, quando ipſa bona in mala convertimus, quando ea non bene facim⁹. Ideo dicit Iſaias. *Omnes juſtitiæ noſtræ quaſi pan-* *Iſaia c. 4.*

mus menſtruata. Si juſtitiæ noſtræ tales ſunt, quales injuſtitiæ? Si lumen quod in nobis eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt? Ecce Deus homines mulieribus comparat, nec ſolum homines molles & fluxos, ſed & fortes & robuſtos: nec mulieribus tantum, ſed mulieribus menſtruatis. Væ nobis omnibus à fragilitate corruptionis, & corruptione fragilitatis: qui mulieres appellamur. Væ nobis à ſordida mollitie: væ nobis à virtutibus, quæ panno immundiſſimo comparantur. Quantum nobis flendum eſt pro injuſtitiis, ſi pro juſtitiis eſt dolendum. Maledictus

Quàm faciat opus Dei negligenter.

enim qui facit opus Dei negligenter, & ille amplius, qui fraudulenter. Siquidem vterque à mandatis tuis declinat, qui mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. Negligenter opus Dei facit, qui facit tepidè, aut in incœpto non fervet opere, aut non perſeverat in operis fervore. Opus autem Domini facit fraudulenter, qui vel de ſuis præſumit viribus, vel ſuis laudibus totus inſervit: qui ipſum opus alij vendicat, quàm Deo; qui aliud præmium captat quàm Deum: qui operis ſui aliud pretium taxat quàm ipſum: qui bonorum ſuorum operum alium quàm ſolum Deum authorem exiſtimat, aut remuneratorem expectat. Poſtquam autem ignis ille ſic illuminavit ad intelligendum peccata, ſic inflammavit ad dolendum, mox de ſeipſo linguam formabit ad confitendum. Nec enim pro peccato ſuo condignè dolet, cui illud necdum perfectè diſplicet. Nemini autem perfectè diſplicet, qui adhuc illud tamquam theſaurum ſervat & poſſidet, dū illud celat & retinet. Nam qui perfectè peccatū odit, ſtatim illud à ſe tamquam venenum nocentiſſimum expuit & evomit. Igitur poſt recogitationem & contritionē continuò curritur ad confeſſionem, vt viſitatio Sancti ſpiritus cunctis ſuis

Confeſſio peccatorum.

partibus abſoluta ſit: vt ſicut de cælo ſonus emittitur, & de ſono ignis egreditur, ſic & de igne lingua formetur. Omnis autem lingua quæ de igne formatur, neceſſariò ignea eſt. Ignea igitur debet eſſe confeſſio. Nihil igne purgatius, aut etiam purgantius, vel eo clarius aut lucidius, vel rutilantius, aut rubicundius. Ignis res eſt puriſſima, clariſſima, coloratiſſima, quia rubicundiſſima, nihil habens admixtum rubiginis, aut alicuius ſordis, vel obſcuritatis, nihil palloris vel coloris emortui. Similiter confeſſio debet eſſe pura, clara, & rubicunda. Pura, vt non niſi peccata ſua confiteatur, ideſt nec virtutes proprias, nec peccata aliena. Integra, vt omnia peccata, & peccatorū circunſtantias retegat, & nihil à confeſſore abſcondat. Rubicunda, vt confitentis faciem erubeſcere cogat. Confeſſio quippe quæ cunctis ſuis partib' abſoluta eſt, pura eſt per humilitatem, nec aliena mala publicare didicit, nec ſua bona novit jactitare: & clara eſt per ſimplicitatem, quæ veritatem neſcit abſcondere, quæ mendacium fingere non novit: & rubicunda eſt per verecundiam, quæ colore roſeo confitentis faciem didicit ornare; vt hoc velut lenocinio interno plus placeat inſpectori. Sunt qui peccata ſua tamquam aurum in ſinu ſuo abſcondunt: ſunt qui hujuſmodi poſſeſſionem vendentes tamquam Ananias & Sapphira avarè diſpenſant; quædam exponentes, & quædam retinentes, & Spiritui ſancto mentientes. Sunt, qui non ſolùm propria, ſed & aliena dicunt. Sunt, qui ſua tantùm recitant; ſed tamquam fabulam, vel quamdam hiſtoriam ſine pudore & verecundia, ſine rubore & triſtitia, ſine fletu & gemitu, ſine contritione & dolore. Sunt, qui in confitendo ſuperficietenus ſuſpirant & gemunt, ne nihil facere videantur. Sunt qui virtutes ſuas enumerāt, jactantes ſicut Nabuchodonoſor ſomnia ſua, viſiones capitis ſui phantaſticas, vel dæmonum ſophiſticas apparitiones. Sunt qui confitendo peccata ſua gemunt & plorant: ſed de hoc ipſo laudem affectant. Non ſic ille, qui ait. *Dixi confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino.* Pſal. 31.

Dixi, inquit, ideſt firmiter in corde meo ſtatuta propoſui me facturum. Quid? Quod ſequitur. Confitebor ego ipſe, antequam alius me accuſet: ſed ſponte & voluntate pronuntiabo adverſum me, non adverſus alium, injuſtitias meas, non juſtitias. Confitebor Domino, ideſt ad laudem & honorem Domini, non ad honorem vel laudem mei, imputans mihi peccata mea, gloriam autem Deo. Igitur vbicumque Spiritusſanctus hoſpitaturus eſt, neceſſe eſt hæc ſigna tota præcedere: quia per hæc tria in electorum cordibus ſibi ipſe ſolitus eſt hoſpitium parare. Timor enim Domini, qui fit de ſono repentino, & qui principatum poſſidet in tota domo, domū jubet everti, & ſordes ac quiſquilias diligenter inquiri. Cognitio peccati & damni recordatio, tamquam quidam famuli obſequentiſſimi domum diligēter evertunt, & ſordes & quiſquilias in vnū colligunt. Doloris vehementia quaſi quædam flamma voraciſſima collatas comburit: confeſſio autem quaſi ſcopa quædam combuſtas ejicit. Hæc eſt ſcopa, quæ hoſpitium Spiritusſancti evacuat & mundat. Hos ergo famulos præmittit Spiritusſanctus ante ſe. Cùm autem remanſerit, quos ſocios retinebit? Vtique hos eoſdem. Cum eiſdem

Gratiæ Spiritusſancti comites.

comitibus, cum quibus intrat ad nos, permanet apud nos: ideſt cum ſono, igne, & lingua, cum terrore, luce, & ardore; cum timore, dolore, & confeſſione: ſed alio & alio modo. Qui enim advenerat cum timore ſervili & initiali, permanet cum timore caſto & filiali. Et qui advenerat cum dolore ex peccato perpetrato, permanet cū dolore ex præmio dilato. Et qui advenerat cum cōfeſſione peccati, permanet cum confeſſione laudis, ideſt cum gratiarum actione de beneficiis perceptis, & cū ſpe de percipiendis. Sicut enim in principio timebam', ne damnaremur; ſic jam confortati à Spiritu ſancto timemus adhuc quidem, ſed non jam ne damnemur à Iudice, imò ne ab eo minus laudemur. Vnde Apoſtolus. *Vis non timere? Bonum fac, & habebis laudem ex illa.* Rom. 13.

Aliter quidem timet ancilla dominam, aliter vxor maritum. Illa timet, ne prorſus expellatur; iſta, ne parum diligatur. Similiter jam in Spiritu ſancto exhilarati, dolemus adhuc quidem, non pro diluto crimine, ſed pro dilato munere: ſicut dolet quidam dicens. *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt.* Pſal. 119.

Confitemur quoque Domino, nō quidem peccata noſtra, quæ jam confeſſa, & dimiſſa ſunt: ſed beneficia divina, quæ nobis gratis data ſunt: ſicut confitebatur, qui ſic loquebatur. [Confitebor tibi Domine Rex, & collaudabo te Deum Salvatorem meū; confitebor nomini tuo, quoniam adjutor & protector factus es mihi, & liberaſti corpus meum à perditione.] Hujuſmodi autem ignis mentem quidem noſtram non contriſtando macerat, ſed exhilarando impinguat: ſicut apparuit in illo fratre, qui pane & aqua per annum ſuſtentatus, poſt annum apparuit pinguis & hilaris, velut in Domino confor-

Min

tatus. Nam ſine intermiſſione in cella ſua cum multa lætitia & exultatione Deo gratias egerat; quia eum à ſeculo revocaverat, & ſocietati ſanctorum conjunxerat, & ab inferno eripuerat. Sic etiam in noſtris congregationibus multoties accidit: in quibus ſunt adoleſcentes, qui cùm cibis aridiſſimis nutriuntur, tamen corpulentiores & coloratiores ſunt, quàm cùm olim in ſeculo cibis delicatiſſimis utebantur. Quod in Daniele, & ſociis ejus, qui cibos regios leguminibus & aqua commutaverunt, olim præfiguratum eſt.

Daniel. 1.

Habemus etiam linguam igneam, cùm non ſoli ſalvari volumus; ſed de aliorum ſalute ſoliciti ſumus, edocendo ferventer, vel exhortando efficaciter pro aliis laboramus. Quod utrumque linguę officium debet eſſe igneum: quia nec oratio frigida aſcendit in cælum, nec exhortatio tepida accendit animum.

Officium linguæ igneum.

Et hæc fuit tertia ratio, quare Spiritusſanctus venit cum ſono, igne, & lingua. Quarta quoque poteſt induci, quòd ideo venit cum his tribus ſignis; ad ſignificandum videlicet, quòd eodem ordine quo jam venit ad ſuam gratiam nobis conferendam, veniet ad judicium, ad rationem de collatis ſuis muneribus exigendam. Nam de Domini IESV ſecundo adventu legitur.

Eccleſia verba.

Qui venturus eſt in Spiritu ſancto judicare vivos & mortuos, & ſeculum per ignem. Si autem veniet in Spiritu ſancto, ergo & Spiritusſanctus veniet cum ipſo. Ipſe inquam Spiritusſanctus in Filio diſcretionem judicialem faciet: quia arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio. Veniet autē cum Filio, ideſt in perſona Filij, in qua habitat plenitudo divinitatis corporaliter; ideſt qui perfectiſſimè plenus eſt potentia, & ſapientia, & ſanctitate, & bonitate Dei. Sicut enim Pater in Filio eſt, & Filius in Patre, ſic & Filius eſt in Spiritu ſancto, & Spiritusſanctus in Filio. Veniet ergo ad judiciū cum ſono, igne, & lingua. Sonus erit in judicio repentinus, quia calamitas erit repentina.

Mat. 24.

Sicut enim in diebus Noë edebant homines & bibebant, &c. uſque in diem qua intravit Noë in arcam, & tulit omnes, ita erit adventus Filij hominis. Cùm enim dixerint, pax & ſecuritas, veniet repente calamitas: quia dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet. Sonus ergo erit repentinus, ideſt terror ſubitus, & immenſus ignis cum ſono adveniet, non ſuper centum viginti tantùm, ſed ſuper mūdum totum. Qui etiam non ſolùm erit lucidus, ſed etiam urentiſſimus. Erit autem fortaſſis injuſtis noxius, & juſtis innoxius; ſicut fuit ignis Babylonicus tribus pueris in fornace, quibus omnino non nocuit, & tamē Chaldæos fornaci proximos incendit. Porrò lingua ignea non eſt niſi illa definitiva Iudicis ſententia, qua reprobis dicet.

Mat. 25.

Ite maledicti in ignem æternum, &c. electis autem, *Venite benedicti Patris mei, &c.* quę ignea, ideſt moleſtiſſima erit reprobis, ſed ignea, ideſt clariſſima cariſſima & utiliſſima, quibus dicetur, *Venite benedicti Patris mei, percipite regnū, quod vobis paratum eſt ab origine mundi.* Ad q̄ nos perducat Iudex ipſe vivorum & mortuorū IESVS Chriſtus Dominus noſter, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat Deꝰ per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Sermo 3. In feſto Pentecoſtes.

Verba Eccleſiæ.

ADVENIT *ignis Divinus.* Eſt ignis bonus, & eſt ignis malus: eſt ignis divinus, & eſt ignis diabolicus. Ignis malus & diabolicus [illegible] eſt culpæ, ſcilicet cōcupiſcentia, alius pœnæ, ſcilicet gehenna. Vterque ignis nunquam dicit, ſufficit: uterque inſatiabilis eſt. Ad differentiā hujus mali ignis, is qui hodie in Diſcipulos Chriſti venit, Divinus vocatur. Quòd autē dicitur, *Advenit*, ignem gratiæ declarat, non ignem gloriæ, quæ nondum advenit: ideo hoc tempus dicitur gratiæ, non tempus gloriæ. Ignis ergo divinus, id eſt ignis divinæ gratiæ jam advenit, id eſt abundanter ad nos venit: ut in quibus abundavit peccatum, ſuperabundet gratia. Ecce fratres cariſſimi, gratia Dei omnibus ſe offert. In nobis eſt vel recipere, vel repellere.

Gratia Dei poteſt repelli.

Pulſat ad oſtia ſingulorū. Si quis ei aperuerit, intrabit ad eum; non ad unū ſolùm, ſed ad ſingulos. Ignis eſt enim; nec ex ſui diſtributione minuitur, ſed potiùs augetur. Augetur dico, non in ſui ſubſtantia, ſed in ſua participatione. Nemo autem ſe excuſet de impoſſibilitate, quòd eam non poſſit recipere. Ignis eſt enim, quē omnia poſſunt ſentire, vel incendentem, vel calefacientem. Ad ignem benignè accedentes calefiunt, vehementer autem repellentes incenduntur. Similiter Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Valles abundant frumento, & inter medium montium pertranſeūt aquæ: ſed feriunt ſummos fulmina montes. Hic ignis lucet in quibuſdam, in aliis occultus eſt. Lucet in electis jam bene operantibus: occultus eſt in electis adhuc errantibus, & adhuc corrigēdis: ſicut ignis in carbonibus mortuus adhuc reaccendēdus. Videat autem qui hunc ignem receperit, ne perdat receptum: ſed conſervet in perpetuum. Ad quod neceſſaria eſt materia, qua paſcatur.

Quomodo gratia ſit conſervanda.

Et ideo, ſicut in lege legitur, ſubjiciēda ſunt ligna per dies ſingulos: ut hic ignis jugiter ardeat in altari. Ligna verò, quæ fomes ignis ſunt, exempla Sanctorum, vel monita Doctorum, vel lectionem divinorū mandatorum accipienda arbitror: vel certè jugē memoriam gravium peccatorū ſuper fundamentum fidei ædificatorum, & per ignem acerrimæ pœnitentiæ purgandorum. Hęc ſubjicienda ſunt mane per ſingulos dies, id eſt cuſtodiā ab initio cujuslibet tentationis ad inanem gloriā pertrahentis: & ſimiliter veſpere, id eſt in omni tentatione inutilem triſtitiam ſuggerente: & ſic ſemper ardebit ignis, id eſt fervor boni operis, in altari cordis. Nemo autem deſperet, quòd à gratia Dei nō poſſit purgari, tamquam nimis ſordidus: vel illuminari, tamquā denſiſſimis tenebris obumbratꝰ. Ignis eſt enim, qui domat omnia, & quo etiam de duriſſimis lapidibus excutitur ſcintilla. Item nemo putet ex ſuis operibus ſe illam meruiſſe, vel ſuis meritis illam poſſe conſervare. Ignis eſt enim qui per ſeipſum movetur, per ſe movens aliud, & ſemper eſt in motu. Similiter ſpiritus ubi vult ſpirat, & neſcimus, unde veniat, id eſt pro quibus meritis noſtris ad nos veniat, quando venit: nec quò vadat, id eſt nec quare nos relinquat, quādo ad tempus relinquit: quod ſæpe etiam juſtis contingit, nihil ſibi conſciis. Ignis autem quia ſemper in motu eſt, aut creſcit, aut deficit. Sic gratia Dei. Aut enim in ea proficimꝰ, aut deficimus: nec eſt medium, quia non poteſt ignis in eodem ſtatu permanere. Nemo ergo negligat gratiam Dei. Ignis eſt enim, qui neglectus extinguitur. Vnde. *Noli negligere gratiam Dei, quæ eſt in te.* Et alibi. *Spiritum nolite extinguere.* Non negligere autem gratiam Dei, eſt ſe in data gratia in omni ſe vote devotionis exercere. Iſtam nemo conqueratur, ſe

1. Timo. 4.
1. Theſſal. 5.

parum gratiæ accepiſſe. Ignis eſt enim: & ignis ex modico creſcit in immenſum. Similiter quilibet gratiam quam accepit de modica poteſt facere magnam, ſi illam non neglexerit. Ignis autem ad nimis remota non tranſit, ſed tradit ſe proximantibus. Sic gratia Dei ad elongãtes ſe non vadit, ſed elongat ſe ab eis, ſicut ſcriptum eſt. *Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.* Ideo Propheta invitat, dicens. *Accedite ad eum, & illuminamini.* Nihil igni ſic contrariũ, vt aqua: & gratiæ Dei nihil magis repugnat, quàm luxuria, ſicut dicit Apoſtolus *Corruptio incorruptionem non poſſidebit.* Ignis nec frigidus eſt, nec tepidus, nec parũ calidus: ſed fervidus & æſtuans: ſic gratia Dei in frigidis non moratur, nec in tepidis, ſed in fervẽtibus ſpiritu. Vnde in Apocalypſi. *Vtinam calidus eſſes, aut frigidus: ſed quia tepidus es, evomam te ex ore meo.* Quod eſt dicere. Vtinam aut Chriſtianitate ferveres, aut infidus eſſes; nam de te non guſtarem, vtpote cibo vel potu mihi ignoto, & ita mihi nauſeam non provocares. Sed quia nomen Chriſtiani habes, non poſſum, quin tentem quid ſentias; & quoniam te tepidum ſentio, mihi nauſeam provocas & vomitum. Hoc generaliter de omnibus Chriſtianis, ſpecialiter autem intelligendum de nobis monachis: quibus fervorẽ juſtitiæ profeſſis pejus eſt poſt votum reperiri tepidos, quàm ante votum frigidos fuiſſe. Numquid non tepidi ſunt, qui terrenis ſe immergentes ſolatiis, ſuperna non quærunt, ad cæleſtia non aſpirant? Quid habẽt iſti de igne diuino: de igne, qui ſemper ſurſum fertur, & ſurſum mouet & effert? Certè qui non ſurſum mouentur, non aguntur ſpiritu Dei, imò nec humano, ſed ſpiritu iumenti, qui ſemper ſequitur carnẽ, & deorſum fertur. Ignis etiam diuini ardorẽ efficacem, à quo ordo Seraphim cõcreat' eſt. S. Dionyſius ſic deſcribit. *Mobile enim ſemper eorum circa diuina, & inceſſabile, & calidum, & acutum, & ſuperfervidum intentè & non indigentis & inflexibilis ſemper motionis, & ſuppoſitorum reductiuè & actiuè aſſimilatiuum, recalefaciens illa, & reſuſcitans in ſimilem caliditatem, & igneum calitus, & holocauſtè purgatiuum, & incircumvelatum, & inextinguibilem, habentem ſic ſic ſemper luciformem & illuminatiuam proprietatem omnis obtenebroſæ obſcurificationis ſcrutatricem, vel perſecutionem, & manifeſtationem Seraphim nominationes aut manifeſtationes docent.* Hæc ſunt verba B. Dionyſij, imò tonitrua: quæ plus ſtuporis & admirationis, quàm cognitionis afferunt. Videntur autem ad amoris naturam referri. Tota enim Seraphim vita, actio & affectio omnis, amor eſt ad Deum & proximũ, qui prædictis verbis ſignificatur. Pauca verò de his tranſcurrendo potiùs quàm exponẽdo, & diuinando potiùs quàm diſputãdo dicamus. Conſtructio eorum à fine eſt inchoanda, hoc modo. Nominationes ſeu manifeſtationes Seraphim docet mobile eorum: id eſt interpretatio & manifeſtatio huius nominis *Seraphim*, quod eſt nomen pluralis. Ideo autem dixit nominationes vel manifeſtationes, plurali numero: quia nõ eſt vnica, ſed multiplex nominis *Seraphim* interpretatio. Seraphim autem interpretantur principium oris eorum, vel ardentes, vel incendentes. Prima interpretatio ſignificat, quòd hi ſpiritus primũ locum obtinent circa Deum; & quia primi loquuntur ſecreta Dei & laudes: ſecunda ſignificat, quomodo ardeant amore Dei; tertia quomodo incendant amore proximi. Ait ergo. *Nominationes vel manifeſtationes Seraphim*: ideſt interpretatio multiplex huius nominis Seraphim, quæ eſt manifeſtatio ſignificationis illius, *docet mobile eorum ſemper* &c. ideſt demonſtrat, quòd illi ſpiritus ſẽper mouentur circa diuina & inceſſanter; & calidum, ideſt quòd calent, & acutum, ideſt quòd penetrant, & ſuperfervidum, ideſt quod penetratione ferventiores redduntur ad penetrandum. Docet inquit mobile, ideſt mobilitatem motionis eorum, ideſt affectus; motionis dico intentæ, ideſt affectionis in Deum tendentis, & forſan intimæ. Sic enim poſtea in alia tranſlatione legitur, ideſt forſan in Deum ipſum intrantis. Quòd autem dixit, forſan, non tam ad dubitandum poſuit, quàm ad ſententiam temperandum: quaſi diceret affectionis dico forſan intimæ, ideſt non penitus intimæ, ſed tamen intimæ. Quidquid enim in Deum intrat, utcunque intimum eſt, ſed non penitus intimum: quia non omnia ſecreta ejus creatis ſpiritibus penetrabilia ſunt, nec intus poteſt cognoſci, niſi à ſe ſolo, ſicut ait Apoſtol'. *Nemo ſcit, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt: ſimiliter & quæ ſũt Dei nemo cognovit*, ſubaudi ad plenum & ex toto, *niſi ſpiritus Dei.* *1. Cor. 2.* Ideo etiam præmiſerat *circa diuina.* Non enim dixit in diuina, ſed circa diuina. Quantumcumque enim intretur in cognitionẽ Dei ab his beatiſſimis ſpiritibus, ſemper tamen ſunt quaſi circa, non quaſi intra. Intra ſunt tamen, quantũ ad ea quæ capiunt; ſed circa ſunt, quantum ad ea quæ non percipiunt. Ideo etiam ait *circa diuina* pluraliter, non circa Deum, quia in Deo ſunt multa beatis ſpiritus cognoſcibilia, ſed etiam multa incomprehenſibilia. Hoc eſt ergo *forſan intima*, ideſt non vſque ad plenitudinem, vt ita dicam intimitatis diuinæ; vel ſi legatur, *non indigentis*, ideſt affectionis non à ſuo deſiderio fruſtratæ, ſed ſuum deſiderium ex toto complentis, *& inflexibilis*, ideſt non in faſtidiũ ſe reflectentis. Et eſt quaſi expoſitio eius quod dixerat, *intenta*, ideſt in Deum ſemper tendentis, & numquam ab eo ſe auertentis. Igitur mobile ſignificat velocitatẽ affectionis eorum. Motus enim eorum, vel potiùs, mobilitas, nihil aliud eſt, quàm voluntatis eorum vel affectionis, vel concupiſcentiæ, vel deſiderij ſumma agilitas, celeritas, velocitas, vel potiùs volatus. Vnde nõ ſolùm cum pedibus, ſed etiam cum pennis & alis pinguntur: quia ſicut penna auis levis eſt, & jucunda, & fulgida, & ſurſum ferens, ita & affectus eorum. Noſtri autem affectus pedes animæ vel greſſus dicuntur. Vnde Propheta. *Mei autem pene moti ſunt pedes, pene effuſi ſunt greſſus mei*, *Pſal. 72.* ideſt affectus mei ferè ad malum opus prolapſi. Et bene Grego. *Velle*, inquit, *aliquid facere, iam mente ire eſt.* *Greg. hom. in Evang.* Si autem noſtri affectus, qui per carnis & ſpiritus repugnantiam multum tarditatis patiuntur, aliquando etiam in Sanctis adhuc in carne poſitis, pennæ appellantur: quantò rectiùs affectus illorum, qui toti ſunt Spiritus! Velocitas ergo affectionis illorum ſignificatur per hoc nomen *mobile*: munditia verò & ſanctitas per hoc quod ſequitur, *circa diuina.* Nihil enim aliud deſiderant, quàm Deũ. Perſeverantia verò per hoc quod ſubditur, *& inceſſabile*, hujus perſeverantiæ fervor notatur, cùm dicitur *& calidum.* Poteſt enim aliquid ſemper & remiſsè moveri; vt fluvius Arar, qui ſemper currit, ſed adeo lentè, vt dubium ſit aſpicientibus in vtram partem currat. Sed quia eſt aliquis fervor

Pſal. 118. Et 33. — *1. Cor. 15.* — *Apocal. 3.* — *Dion. de Cele. Hierar.*

ſine efficacia, ideo ſequitur *& acutum*, id eſt penetrativum & penetrans, quod ſignificat adeptionem rei deſideratæ. Sed quia adeptio rei deſideratæ ſolet minorare deſiderium adipiſcentis circa rem poſſeſſam, ideo ſubditur, *& superfervidum* quod ſignificat quamdam ſuperni fervoris ebullitionē, quę illos replet ad ſatietatem, & quodammodo manat ad deſiderium; ſicut videmus fieri in cacabo aſſiduè bullienti, vt ex fervore continuo repleatur vſque ad ſummum, & evacuetur vſque ad fundum, & replendo evacuetur, & evacuando repleatur. Quia verò liquor ille, qui in illis bullit ſpiritibus inconſumptibilis eſt; & ardor de quo illa prodit ebullitio inextinguibilis, & ipſa ebullitio immutabilis, ideo in illis eſt ſemper acutum & ſuperfervidum. Quia autem in Deum ſemper penetrant, & ſemper penetrare deſiderant; quia vt ait quidam ſanctus, augent ſpirituales deliciæ deſiderium in mente, dum ſatiant; juxta illud; *Qui edunt me, adhuc*

Eccli. 24. *eſurient, & qui bibunt me, adhuc ſitient:* Eſt itaque delectabiliter in illis impreſſa ſimul ſitis atq; ſatietas. Nam deſiderant ſine labore, quia deſiderium ſatietas comitatur: & ſatiantur ſine faſtidio, quia ipſa ſatietas ex deſiderio ſemper accenditur. Longè abeſt à ſiti neceſſitas, longè à ſatietate faſtidium: quia ſitientes ſatiantur, & ſatiati ſitiunt. Hoc eſt ergo quod ait ſuperfervidū, id eſt ex fervore ſuperabundans, & ex abundantia ſuperfervens. Hoc enim ſuperfervidum ſignificat illud immenſum divini gaudij pelagus, quò eorum acutum penetrat, & ſe immergit. Cujus gaudij ſupereffluentia ineffabiliter ſorbilis, & liquidi acumen illud potentiſſimum non retundit & hebetat ad reſilienduꝫ faſtidio, ſed potiùs acuit & renovat ad penetrandum deſiderio. Nam ingens ille fervor vehementis incendij, qui in illius ardoris ſummo camino ſemper exæſtuat, nihil aliud eſt, quàm divini amoris ſancta vehementia. Liquor autem, qui in illius camini vaſis optimis & probatiſſimis ex illius ardoris incendio ſuperfervet & abullit, nihil aliud eſt, quàm divinæ voluptatis torrens, per illorum ſpirituum corda capaciſſima ſuperexcurrens; & illud flumen gaudij, & fluvius ille pacis, quæ exſuperat omnem ſenſum, & illorum beatorum ſpirituum flagrans deſideriū non ſolùm tranſcēdit, ſed etiam accendit. Hujus liquoris tenuitas inenarrabilis, & ſubtilitas inexplicabilis, & ineffabilis jucunditas, in aquis illis ſupercæleſtibus ſignatur, quæ ibi ſuſpenſæ ſervantur ad ſuavitatis rorem inferioribus infūdendum. Illud tamen gaudium, illa voluptas aqua dicitur, & vinum, & torrens, & fluvius, & mare. Aqua, quia mundat & ſanctificat; vinum, quia delectat & lætificat; torrens, quia deſideriū reaccendit & renovat: fluvius, quia abundat & ſatiat: mare, quia in immenſum omne deſiderium tranſcendit & ſuperat. Hoc ſuperfervidum

Luc. 6. Dionyſij videtur ꝓmittere Dn̄s his verbis. *Menſuram bonam, & confertam, & coagitatā & ſuper-*

Ibidem *effluentē dabunt in ſinus veſtros.* Alibi autē dicit.

& Mat. 7. *Eadem mēſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis.* Hujus tamen poſterioris loci ſenſus eſt, Si parvam menſuram dederitis, parvam recipietis; ſi magnam, magnam: ſemper tamen magis recipietis, quàm dederitis: quia menſuram bonam & coagitatam & ſupereffluentem dabunt in ſinus veſtros. Et hoc eſt, quod etiam dicit Apo-

2. Cor. 9. ſtolus. *Qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Timor minarum eſt menſura bona, ſpes promiſſorum menſura conferta, cuſtodia mandatorum menſura coagitata. Menſuram ſupereffluentem poſſumus dicere additionem ad illa

tria, quæ in Deuteronomio leguntur. *Diliges Dominum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omni fortitudine tua:* non enim ibi additū eſt, *& ex tota mente tua.* Et tamen Legiſperitus *Deuter. 6.*

à Domino interrogatus, quid in lege ſcriptum eſſet, ait. *Diliges Dominum &c. ex tota mente tua.* Quod reſponſum Dominus non ſolùm non reprehendit, ſed etiam cōfirmavit dicens, *Rectè reſpondiſti.* Aut ergo in Hebræo ſcriptum erat, vt Legiſperitus reſpondit, aut in aliqua tranſlatione, aut certè æquipollens. Nam in eo quod dicitur in tranſlatione noſtra tertio loco, *Et ex omni fortitudine tua,* puto etiam comprehenſum, *Et ex omni mente tua,* quia fortitudo tota hominis non in ſolis viribus corporis eſt, ſed etiam in viribus mentis. Duplex fortitudo in Deuteronomio comprehenſa eſt ſub vno membro. In Luca verò diviſa eſt in duo membra. Quidquid ergo mēreamur, aut de primo gradu eſt, vt minùs, aut de ſecundo aut vt perfectum de tertio. Supereffluentia verò in præmiis tantū, non in meritis eſt. Vides ergo, quomodo ſuperfervidum Dionyſij, ſupereffluens Domini, præmium deſignet. Menſuram bonam nobis remetitur Dominus, quando nos liberat à damnatione perpetua: confertam, quando nos induit ſtola prima, in qua ſingulariter nos in ſpe conſtituit, & omnino eruit à timore: coagitatam verò nobis reddet, quādo ſecunda immortalitatis ſtola nos veſtiet: at ſupereffluentē nobiſcum olabit, quando ſuæ viſionis, quæ omne deſiderium ſuperat, æterna beatitudine nos donabit. Nec ſolùm in hac parte ſuperfluit menſura Domini menſuræ noſtræ; ſed etiam in ſingulis ſtorum graduū. Quidquid enim damus vel facimus, temporale eſt, & tranſitorium: quidquid autem recepturi ſumus immortale eſt, & æternum. Igitur mittentes ſemina noſtra in operibus bonis, & in lacrymis, non deficiamus: tempore enim ſuo metemus, non deficientes. Væ parcè ſeminantibus ab avaritia: væ nihil ſeminantibus à pigritia: væ mala ſeminantibus à ſtultitia; væ bona ſeminantibus in perfidia. Primi parcè metunt, ſecundi nihil metunt, tertij mala metunt, quarti etiam nihil metunt, quia ſemen ſuum perdunt. Væ inquam tepidis, pigris, carnalibus, hypocritis. Sed de his aliàs. Sic ergo deſcripſit Dionyſius ardorem Seraphim in Deum, cùm dixit, *Mobile eorum circa divina, &c.* Quod autem ſequitur, incandium illorum demonſtrat in proximū, de quo ad præſens nihil dicimus: quamvis hoc latis pertineat ad materiam noſtram, qui de igne caritatis tractamus. Hæc autē pauca diximus, vt vel ex parte monſtraremus, quomodo caritatis igne fervere debeamus. Nam vt nobis de camino illo cæleſtis Ieruſalem ſcintillas aliquas ſancti fervoris verborum Dionyſij malleus excuteret, ſciamus noſtri amoris mobile eſſe circa divina noſtrorum puritatem affectuum, & operum, quib' ad Deum gradimur. Nam pedes noſtri affectus ſunt: greſſus illorum pedum opera: porro ſucceſſibile hui' mobilis perſeverantia in vtriſque. Calidum hujus inceſſabilis fervor in opere, & ardentiſſimus zelus juſtitiæ, & deſiderium patriæ ferventiſſimum. Acutum hujus calidi aut ſpes eſt

Quando Deus det vobis menſuram bonam &c.

ſpiritus deſiderij, quæ per acumen ſuum velut anchora quædam incedit poſt Chriſtum Pontificē vſque in interiora velaminis; aut certè exceſſus noſter quantuluſcumque in contemplatione. Hic eſt enim in hoc ſeculo noſtri amoris acumē. Nam per illum ſolum amādo in Deum penetramus. Huius autem acuti ſuperferuidum, eſt ipſius contemplationis iam exundans gaudium in comprehenſione, quàm ſtupor inundans ex admiratione. Videtur autem mobile hic ſignificare aptitudinem potiùs quàm actum, vt mobile idem ſit ac moueri aptum: inceſſabile verò priuationem ceſſationis. Igitur mobile pertinet ad eorum ſubtilem & ſimplicem naturam, inceſſabile ad perfectam eorum induſtriam. Porrò calidum, acutum, & ſuperfervidum tam gratiam prævenientem ſignificant, quàm ſubſequentem. Nam ſine calido nec mobile quidem haberetur. Nullus enim motus ſine calore, nec calor ſine motu: ſed motum calor accelerat, & calorem motus augmentat: & magnus calor facit motū velocem, & velox motus magnum calorem. Calidum ergo ſignificat præcedentem gratiam, quæ dedit illis mobilitatē circa diuina, id eſt naturam aptam ad appetenda diuina. Inceſſabile verò ſignificat liberum eorum arbitrium ab hac diuina gratia nunquam receſſiſſe. Porrò acutū & ſuperferuidum ſignificant diuinam gratiam hanc ſtabilitatem in eis confirmaſſe, vt iam nec poſſint eſſe inhabiles ad intelligendū Deum, nec parum ferventes ad diligendum; ſed ſemper acuti ſint ad penetrandum, & ſuperferuidi ad ſuperferuendum: id eſt non ſolùm ad ſemper fruendum, ſed etiam ad ſuperfruendum, hoc eſt ad beatiùs quàm alij, fruendū, vt ſummi Angeli. Vt totam menſuram Domini menſuræ Dionyſij comparemus, poſſum⁹ dicere, amoris noſtri mobile ſemper circa divina verſari, id eſt naturalem noſtram aptitudinem bona appetendi, ſi ſit inceſſabile, hoc eſt, ſi in bono appetitu perſevaret, eſſe menſuram bonam. Quòd ſi non ſolùm motum hunc inceſſabiliter habeat, ſed etiam perſeveranter in eo caleat & ferueat; eſſe menſuram confertam. Si autem calidum hoc vſque ad acutum penetratiuæ & lætificantiſſimę ſpei proficiat, eſſe menſuram coagitatam. Si verò acutum hoc vſque ad exceſſum contemplationis ſuperferueat, menſuram eſſe aliquomodo ſupereffluentem. Hic enim exceſſus dono gratiæ naturam excedit, & ideo quodammodo ſupereffluit. Væ illis, qui mobile ſemper habent circa diuina, & tamen nunquam mouentur circa ea. Hi ſunt qui talentum intellectus à Deo percipiunt, & illud in terra abſcondunt, vel in ſudario inuoluunt; implicantes ſe negotiis ſecularibus, vel carnis operibus inſudantes. Væ etiam eis, qui acutū habent circa divina, ſed non inceſſabile. Hi ſunt, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Væ etiam illis, qui inceſſabile habent, & calidum non habent: ſemper in religione converſantes, & in ſua converſatione ſemper remiſſi & tepidi, nec ſpiritu ferventes: cùm Agnū Paſchalem non ſolùm crudum comedere non debuerant, ſed nec etiam coctum aqua, ſed tantùm aſſum igni. Sunt quidam, qui huius amoris calidum habent, & acutum non habent. Hi ſunt boni ſimplices & illiterati, qui multum habent deuotionis & dilectionis, & parum cognitionis. Multò autem melius eſt, vt ait ſanctus Hieronymus, ruſticitatem ſanctam habere, quàm ſcientiam vel eloquentiam peccatricem. Huiuſmodi acutum non eſt acutum calidi ſed frigidi: non acutum ignis, ſed acutū ferri, quod ſemper inutile iacet, & inefficax, ſi viribus deſtituatur vtentis, cuius quoque vtilitas ipſa & efficacia ſæpius aſſumitur in mortis miniſterium, quàm in auxiliū ſalutis. Non ſic acutum ignis, quod ſemper ex ſeipſo vtile eſt & efficax, non otioſum ſuorum, ſi virtutis alienæ ſuffragium defuerit; ſed ſemper quod ſuum eſt ſua ipſius potentia facturum. Eſt non ſolùm iners, ſed etiam peſſimum acutum huiuſmodi ingenij, ſi diuini amoris acutum deſuerit. Quid enim? Nonne iacebit hebes, & conſumptum rubigine, ſi non quadam velut cote ſubiungatur ſtudij, & exercitij aſſiduitate leuetur? Quòd ſi ſtudioſa exercitatio impendatur in artibus infructuoſis, & nihil ſonantibus literis, quæ inde vtilitas, quod emolumentū? Omne quippe ſcientiæ ſubtilius acumen ſic eſt tanquam ariſta, qua nihil ſubtilius, nihil inutilius. Sic etiā in liberalibus diſciplinis ſubtilitas molta, & ſi non ad amorem Dei transferatur, vtilitas nulla. Siquis autē te in ſcripturis diuinis exarcuat, & ipſius Scripturę præcepta non adimpleat, quæ illi inde ſalus, imò quæ non pernicies? Numquid potentes in Scripturis, ſi non potentes ſint & in operibus bonis, ideo non potentes tormenta patientur. Et certè iſti præcipuè ſunt de quibus Ieremias, fregerunt iugum, ruperūt vincula. Quis iam vel pro ſcientia Scripturarum corrigitur? Quis ſua ſcientia vtitur in ſalutem? Imò quis ea non vtitur in ſuam perniciem? Quē mihi iam des etiam ex diuiniorum Scripturarū ſcientiam aſſecutis, & literas ſacras tractantibus, qui quemlibet illiteratum & luxurioſum non magis vincat luxuria, quàm literatura? Quis ex omnibus ſtipendiariis Eccleſiæ militibus nō magis ventri ſuo aut gulæ militat, quàm ſponſo Eccleſiæ Ieſu Chriſto, de cuius patrimonio victitat. Heu, quàm rarò hodie coeunt virtus & ſcientia! neſcio quo vinculo ſtationis nouæ libidines & literæ ſibi cohæſerunt. Et hæc non minùs prodigioſa, quàm pernicioſa ſocietas. Quid enim illis ad iſtas, cùm illæ virtutis bonum proteſtentur & doceant: illæ verò dedoceant & deteſtentur? Quando tandem hoc prodigium nō ſtagnauit? A nobis antiquis Philoſophorum celeberrimi, nō dico ſcorta, ſed vt ait Hieronym⁹, etiam publicè concubinas habebāt. Adhuc iſtud regnat prodigium, quādo noctuæ de die volant, nec iam ſolem fugiunt bubones. Quis clericus erubeſcit ſæpius procedere in publicum? quis molli & femineo greſſu incedere, imò quis mutet aſſe? Vides illos, quos oporteret dare aliis exemplum humilitatis & verecundiæ, grauitatis & pœnitentiæ, ornari moroſiùs, diſcriminato vertice, calamiſtrato crine, raſitata facie, pumicata cute, capite detecto, nudatis humeris, ſtrictis lacertis, inſculptis brachiis, calceatis manib⁹, chirothecatis pedibus, hiſſis inguinibus. Et quid ſibi adhuc deſit ad formæ lenocinium; & ſui ordinis & corporis iniuriarata die quæritantes ad ſpeculum, ſicque procedentes in publicum cum veſte viridiſſima, mente ſordidiſſima, radiantibus anulis de digitis, & de animo ſordentibus oculis. Denique illā tonſurā, quam in ſummo vertice tamquā pro Chriſti ſtigmata geſtare coguntur, ne maiore circulo capillorum peruicam attenuet aut hiſpidet, ita in paruū orbiculū circumcidunt, vt magis videatur ſignum venalis corporis,

Verborum Dionyſij adaptio.

Ierem 5.

In literatos malos.

Corona clericorum nimis exigua.

quàm ordinis clericalis. Et audent iſti de ſanctarum Scripturarũ ſacroſanctis myſteriis, buccis rubentibus, inflatis faucibus, turgente gutture, prorento æqualiculo, verbis ſuffocatis doctrinam publicè profiteri? Et quid mihi perſuadebunt iſti de voluntaria paupertate & abſtinentia Chriſtiana; qui aſperitatem crucis, & ſordes paupertatis. Apoſtolicæ tam ſe probant neſcire, quàm demonſtrant contemnere? Aut quid apud impudicos loſci iſti doctores, & arte, non natura formoſuli, de pudicitia perorabunt: quorum impudicitiam non dico ſignat, ſed & apertè clamat fama, facies, & ocul⁹, vultus & habitus, ſermo & inceſſus, victus & convictus? Qui tamen & nimis ad loquendum promptuli ſunt, & ſatis ad diſputandum ſpinoſuli, & acutuli ad diſcendum.

Sed ſi Virgilio puer, & tolerabile deeſſet
Hoſpitium, caderent omnes à crinibus

Quid quòd etiam ex huiuſmodi canina voluptate ingenium ſuum acui proteſtantur? Mentior, ſi non ego ipſe à nonnullis ipſorũ hoc audiui. Sed planè non legerant illud viri ſapientiſſimi. Nihil tam mortiferum ingeniis, quàm luxuria. Sed fuerit Stoicus, qui hoc dixit: numquid hanc opinionem de luxoſa doctrina hauſerunt alicuius porcorum de grege Epicuri? Sed & ipſe voluptatis aſſertor Epicurus, præter ſectileum, quæ ex literis capitur, voluptatem, nihil magis commendaſſe legitur, quàm ſobrietatem & & continentiam, etiam ab vxore ducenda. Certè Marcus Cato ad filium ſic deſcribit oratorem. *Orator eſt, Marce, fili, vir bonus dicendi peritus. Ite nunc*, inquit Seneca, *& in iſtis fluxis atque expoſitis, & numquam niſi in turpitudine viris quærite Oratorem.* Ite, & in eiſdem quærite Theologos & predicatores. An fortè ad Oratorem in curia pertinet, eſſe virum bonum, & ad Oratorem in Eccleſia virum libidinoſum? Huiuſmodi libidinoſis Theologis & prædicatoribus hæc inclamat Dominus. *Quare tu enarras iuſtitias me-*

Pſal. 49. *as: & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Tu vero odiſti diſciplinam: & proiecisti ſermones meos retrorſum.* Væ pueris & adoleſcentibus, qui huiuſmodi præceptoribus traduntur, à quibus antè omnia honeſtas dediſcenda eſt, quàm vna litera perdiſcenda. Non ſic Plinius ad quemdam de filio ſuo. *Trades*, inquit, *illum præceptori ad mores primùm, deinde eloquentiam diſcat, quæ malè ſine moribus diſcitur.* Et Quintilianus Plinij huius præceptor ſcolaribus dicit cavendum eſſe non ſolum à turpitudinis crimine, ſed etiam à criminis ſuſpicione. Quamobrem adoleſcentes in ſchola permixtos diſcere cum pueris nequaquam permittebat. Nunc autem probro impudicitiæ tam humanis quàm divinis condemnato legibus, & vbique jam pudicitiæ titulo per Filium Virginis coruſcante; neſcio tamen quo pacto velut contra eum coniuratione facta libidines & vitia fœdos iniere: adeo vt apud pleroſque jam verſum ſit in regulam, acuti ſenſus hominem vix poſſe fieri continentem. Ecce quàm periculoſum eſt, nos acutos eſſe, & calidos non inveniri: ideſt aſtutos in malo, & non ferventes in bono, iuxta illud. *Sapientes ſunt, vt faciant mala; bene*

Ierem. 4. *autem agere neſciunt.* Et Dominus in Euangelio.

Luc. 16. *Filij huius ſeculi prudentiores filijs lucis in generatione ſua ſunt.* Sunt enim multi hodie diſerti aduerſus iuſtitiam, & eruditi pro falſitate: ſapientes vt faciant mala; eloquentes, vt impugnent

verum. Hi ſunt, qui iuris Ciuilis & Eccleſiaſtici captioſam ſcientiam in piſcationis & aucupij artificium converterunt; quorum perplexis retio⁹ pauperes illaqueant, & diuites ineſcant. Et hæc de acuto aſtutiæ. Et quoniam ſuprà diximus, naturalis ingenij donum ſignificari per mobile, melius eſt, vt dicatur per acutum frigidi timorem & reuerentiam deſignari. Quòd enim frigus acutum ſit, ex illo patet. *Gelidusque coit formidine ſanguis.* Et Propheta. *Confige timore tuo carnes* Pſal. 118.

meas. Igitur acutum timoris habere ſine acuto calidi periculoſum eſt, imò perniencioſiſſimũ: quia timere ſine ſpe nil aliud eſt, quàm deſperare. Acutum enim timoris ſemper quaſi deorſum reſpicit: acutum amoris ſemper ſurſum tendit, quia acutum ignis eſt. Timor reſpicit ad judiciũ, ſpes ad miſericordiam. Niſi ergo acutum ſpei, quod ſurſum tendit, acutum timoris, quod deorſum reſpicit, ſecum trahat, neceſſe eſt, vt acutum timoris animum peccatoris deorſum figat, & ita deſperatione opprimat. Quamvis autem aliquis ſperare poſſit, qui non diligit, tamen acutum ſpei nemo qui non diligit poteſt habere. Hoc enim acutum numquam procedit, niſi ex calido ſeruoris. Ergo ne acutum timoris præualeat, cantemus Domino miſericordiam, & ne ſpes inaniter præſumat, iudicium Domini cogitemus. Et hæc dicta ſint de acuto. Porrò ſuperferuidum habent, & acutum non habent, qui feruentes hoc ſeculo, nec ſpem habent in Domino, nec timorem de inferno. Tale quippe gaudium ſuperferuidum dici poteſt, ideſt ſuperfluè & inaniter in ſtultorum cordibus efferveſcens. Nobis autem dicitur. *Amen amen dico vobis,*

quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: ſed ſtatim ſequitur conſolatio, cum ſubditur, *Sed triſtitia veſtra vertetur in gaudium* Ioan. 16.

Aufer à me Domine inane gaudiũ, & ſeculare; vt ad illud cæleſte, ſecurum, & ſolidum, & verè ſuperferuidum tandem aliquando perveniam; & videam oculis meis illud Seraphicum mobile, mobile ſemper circa te, & inceſſabile, & calidum & acutum & ſuperferuidum. Et da mihi interim mobile ad quærendum, & acutum ad feliciter inveniendum; & ſuperferuidum ad æternaliter inhærendum, Amen.

Sermo 1. In Aſſumptione B. Mariæ Virginis.

AVDITE *me diuini fructus: & quaſi roſa plantata ſuper riuos aquarum fructificate.* A bono duplici roſa commendari ſolet; à pulchritudine, & Eccli. 39.

vtilitate. Pulchritudo in duobus attenditur; in colore, & forma. Roſeus color tunc eſt eximius, cùm folia flãmeam ruboris accenduntur ad gratiam: excepto quòd inferiùs iuxta foliorum radices paululũ quid ſubtiliſſimi, & ſubobſcuri candoris interlucet: quod ipſum tamen 5. breves & virides folliculi ſuperiùs acuminati, velut quædam pyramides cattuctæ forinſecùs muniendo occulunt. Forma verò roſæ tunc exactiſſimi decoris eſt, quando eadem folia non omnino clauſa videri refugiunt, nec languida reſupinatione laceſcunt; ſed ita temperatè papillatis corymbi circumpania globoſitas rigiditate maſcula ſe diffũdit & erigit: vt calathi labellula caſtigatè ridentia oſculũ à ſuperis expetere videantur. Ideo

vero oculari quò maiore numero ſtipatur foliorũ eò magis accedit ad oculorũ gloriam, & aſpectus illecebram numero lenocinante ſucceſſit. Hæc in terrestris pulchritudo roſæ: nunc de myſtica videamus. Candor ille ſubtilis iuxta radices foliorum roſæ, eſt perpetua cordis munditia in Maria virgine ob ipſa, vt ita dixerim, natiuitate affectuum, tamquam è radicibus foliorum procedens, quæ tanta ſenſuum corporeorum cuſtodia foris inexpugnabili munimento tegens & protegens quam ſemper integram perfectiſſimè cuſtodiuit, & vſque ad perennis impeccantiæ puritatem prouexit. Ideoque adeo ſubtilis eſt, & ſububſcura, vt vſque hodie à nonnullis noſtrorum temporum Theologis nec videri, nec intelligi, nec credi poſſit; peruerſè intelligentibus authoritatem Auguſtini, qui hanc euidenter aſſerit, dicens. *Quando de peccatis agitur, de B. Maria matre Domini, propter honorem Domini, nullam prorſus volo fieri quæſtionem.* Et quaſi ab eo quæreret quis, quare hoc diceret, reddit rationem dicens. *Inde enim ſcimus plus illi collatum gratiæ, ad vincendum ex omni parte peccatum, quod illum concipere meruit, qui nullum poteſt habere peccatum.* Quoties, inquit, de peccatis agitur, ideſt ſiue agatur de peccatis iuuenum, ſiue ſenum, ſiue de peccatis adoleſcentium vel puerorum, ſiue de peccatis infantium vel de matre naſcentium, de cuiuſcumque ætatis humanæ peccatis agatur; ſemper excipienda eſt Maria. Si autem proprium aliquod habuit, non ergo ex omni parte peccatum vicit. Sed peccatum ex omni parte vicit. Ergo proprium numquam habuit peccatum. Quid manifeſtiùs dici potuit? Et tamen noſtri Theologi ſomniant, Auguſtinum hoc intellexiſſe ab illo tempore, quo beata Maria Dominum concepit. Sed beatus Bernardus hoc veriùs & meliùs intellexit dicens. *Abſit, vt domus Virginis proprij inquinamenti aliquando aliquid habuiſſe credatur.* Et addit. *Quòd ſi à parentibus originalem traxit maculam, minùs à Ieremia ſanctificatam in vtero, aut minus à S. Ioanne Spiritu ſancto repletam, credere prohibet pietas Chriſtiana.* Quibus magis credendum eſt, Auguſtino & Bernardo viris ſanctitatis & ſcientiæ plenis, Doctoribus Eccleſiæ nobiliſſimis, an præceptoribus modernis? Ideo non mihi placet illa ſententia, quam Petrus Lombardus in ſuis ſententiis ponit dicens. *Caro Chriſti obligata fuit peccato ſemper, antequam Verbo vniretur, ſicut & reliqua Virginis caro.* Hiccine eſt honor, quẽ Auguſtinus iubet Matri Dei deferri, vt cùm de peccatis agitur, nullam de ea habeamos quæſtionem? Ego igitur firmiſſimè credo, & nullatenus dubito, & confidenter dico, quòd Scriptura ſancta Mariam matrem Domini nequaquam comprehendit. Scriptum eſt enim. *Qui natus eſt ex Deo, non peccat,* ſubaudi, ait beatus Hieronymus, quamdiu ſemen Dei manet in eo. Semen autem, quod eſt Spiritusſanct⁹, ſemper mãſit in Maria à prima ſua ſanctificatione, non in eodem gradu ſanctitatis eam conſeruans, ſed ſẽper magis ac magis eam ſanctificans. Ideo in Cãticis dicta eſt progredi naſcendo, ſcilicet quaſi aurora conſurgens, cujus claritas numquam minuitur à primo ortu ſuo, ſed ſemper creſcit. Maria igitur ſicut ſancta, & ſine peccato nata eſt, ita ſemper ſancta, & ſine peccato permanſit, & ſemper in ſanctitate profecit, & claritate. Cui ergo peccato obligata erat caro Chriſti, antequam à Verbo aſſumeretur, aut reliqua Virginis caro? Omne peccatum aut originale eſt, aut actuale. Originale iam dimiſſum erat, actuale nullum commiſerat, ſemine Dei, ideſt Spiritu ſancto in ea permanente, & eam ſanctã conſeruante. Quomodo enim templum illud deſerere poterat, quod ſemel vſibus diuinis dedicaverat? Ideo Spiritusſanctus dicitur in eam ſuperueniſſe ad implendam conceptionem Verbi, quaſi qui numquam priùs ab ea diſceſſerit, ſemper in ea manẽdo cuſtodierit immunem à peccato, & in ſanctitatis profectu abundare fecerit. Tunc autem abundantiùs in eam venit, quàm in aliquem vnquam ſanctorum. Hieronymus in 3 libro contra Pelagianos. *Hoc & nos dicimus, poſſe hominem eſſe ſine peccato, ſi velit, pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporea quandiu intentus eſt animus, quamdiu nulla chorda nullo vitio laxatur in cithara. Quòd ſi paululum ſe remiſerit, quomodo qui aduerſo flumine lembum trahit, ſi remittat manus, ſtatim retro labitur, & fluentibus aquis, quò non vult ducitur. Sic humana conditio ſi paululum ſe remiſerit, diſcit fragilitatem ſuam, & multa ſe non poſſe cognoſcit.* Secundùm hanc ſimilitudinẽ Hieronymi, dico gratiam Spiritusſancti ſemper cor Mariæ intentum, tenuiſſe, & quaſi lembum aduerſo flumine traxiſſe: ita vt quod non poterat ex natura, poſſet ex gratia. Quod igitur dicit poſtea Hieronymus *Perpetuitatem impeccantiæ ſoli Deo reſeruare debemus,* verum eſt. Solus enim hoc poteſt, qui per ſe poteſt ſine alterius auxilio. Quòd autem Maria hoc potuit, nõ de ſe, ſed ex gratia conſeruante potuit. Nam vt ait Hieronymus in eodem libro, Quidquid ex alterius pendet arbitrio, non eius eſt, quem poſſe contendis, sed illius, ſine quo eſſe non poteſt. Ergone impoſſibile fuit Dei Verbo, vt carnem quam de Virgine ſumpturus erat, ab omni peccato priùs mundare non valeret, quàm illam aſſumeret? Aut forte volebat, ſed non valebat? Eadem verò quæſtio eſt; de reliqua carne Virginis, quam totam vſque ad illud tempus dicunt fuiſſe obligatam peccato. Vbi eſt ergo illa Domini ſententia, *Honora patrem tuum & matrem?* Neque enim illam honorauit, vt debuit; ſi eam ex quo potuit, non à peccato mundavit; ex qua ille in carne & anima homo eſſe inciperet. Quid igitur fecerat Spiritusſanctus, quando eam ſanctificaverat in vtero? An forte ſanctificarat eam ex parte, non ex toto? Ideſt in anima ſola, non in carne? Sed quid abſurdius? Reſtat ergo vt ex tunc tota ſanctificata ſit in carne & anima. Ergo ex tunc caro illius deſiit eſſe obligata peccato. Sed dicunt, quòd etiã Ieremias & Ioannes in vtero ſanctificati ſunt, & tamen poſtea vtriuſque caro fuit obligata peccato. Quę comparatio vtriuſque ad Mariam, ad Dominam! Ergone Spiritusſanctus æqualem gratiam credendus eſt dediſſe illis, & iſti? Abſit. *Quis in nubibus æquabitur Domino, ſimilis erit Deo in filiis Dei?* Idem dici poteſt de Maria. *Quis in nubibus æquabitur Dominæ,* matri Regis Angelorum? non dico jam exiſtenti matri, ſed adhuc futuræ; quæ ab æterno prædeſtinata fuit velut in coniugem patris ſpirituum, vt communem cum illo haberet filiũ & eſſet mater Filij Dei, ſacrarium Spiritusſancti, templum totius Trinitatis, propria domus ſapientiæ, ſicut ſcriptum eſt. *Sapientia ædificauit ſibi domum.* Sapientia ſapienter ſemper agit, vt ait Hieronymus, Semper igitur domum ſuam mũ-

Ex Omnie Ma ... rhteento.

August. lib. de na. & gra.

Bern. ſerm. 4. in Aſſumptione.

Magiſter in 3. ſent. diſt. 3.

1. Ioan. 3.

Hiero. dial. 3. cõt. Pelag.

Ibidem

Exod. 20.

Pſal. 88.

Prouer. 9.

dam conſeruauit. Quis enim ſapiens domum ſibi ædificans ad habitandum, ab ipſo ædificationis initio non velit eam, ſi poſſit, omni carere vitio?

B. Virgo peccati ſemper expers.

Certè ſicut dignum fuit, beatam Mariam poſt conceptionem ſemper mundam ab omni peccato manere, quia mundatorem mundi conceperat, ita dignum fuit, eam etiam ante conceptionem filij ſemper mundam ab omni peccato manere, vt tali conceptione digna fieret.

3. Reg. 6.

In libro Regum legitur, quòd dum domus Dei ædificaretur, malleus & ſecuris non ſunt audita in ea. In hoc autem loco præter ſenſum hiſtoricũ de domo lapidea, & anagogicum de peregrinante Eccleſia in cælum ſubleuanda, tertius eſt allegoricus de Virgine Maria, quæ dum ædificata eſt in domum Dei, per totũ ſcilicet tempus, quo nutrita eſt à Spiritu ſancto ante conceptionem Domini, non ſunt audita in ea humanis auribus vel Angelicis vel diuinis, malleus & ſecuris, peccata ſcilicet actionis & cogitationis. Per malleũ enim quo percutimus exteriùs, peccatum intelligitur externum operis, quo locutio etiam comprehenditur; per ſecurim, quæ etiam poſita eſt ad radicem arboris, id eſt ad intentionem cordis, peccatum intelligitur cogitationis, quæ ſemper eſt radix prauæ actionis. Vnde Iſaias.

Iſai. 1.

Auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis. Igitur dum ædificaretur domus Dei Maria, id eſt dũ adhuc præpararetur, vt in eanõ ſolùm ſpiritualiter, ſed etiam corporaliter habitaret Deus homo, in ea, & ex ea factus, non ſunt audita in ea malleus & ſecuris: quia in toto illo ſpatio quo ædificata eſt hæc virgo in domum ſublimiſſimã ſuper cęlos omnes collocandam, in ea poſt primam ſanctificationem quam accepit in vtero matris ſuę peccatum non fuit, nec exterius nec interius.

B. Virgo domus Dei.

Sapientia itaque in ædificanda domo ſua nullum opus inſipientiæ reliquit. Quod eſt autem opus inſipientiæ, niſi peccatum? Ideo etiam ſapientia excidit columnas 7. id eſt omnis ſpiritualis gratiæ neceſſarium fulcimentum in ea poſuit, ad cauẽdum omne peccatum & ad augendam omnem virtutem. Cuius ergo vitio ſubiectos dicem⁹ parietes huius domus poſt primam ſanctificationẽ; id eſt cui peccato obligatum huius ſanctiſſimæ Virginis corpus? Deus bone! cui peccato obligata eſſe potuit caro huius Virginis, quam ab æterno in matrem elegeras: quam in matris vtero totam ſanctificaueras, & Spiritu ſancto pluſquã Ioannem præcurſorem tuum repleueras? Quam antequam ex ea & in ea carnẽ aſſumeres, tuo Sãcto ſpiritu ſemper foueras & nutrieras: quam in benedictionibus dulcedinis totam ſic præuceneras, quam cæleſtibus diſciplinis totam ſic inſtruxeras, quam auro pudicitiæ & omnis ſapientiæ ſpiritualis intus & exterius totam ſic ornaueras, quam theſauro humilitatis totam ſic repleueras?

Virgo fons ſignatus.

Qua igitur ex parte intrare potuit peccatum in hortum ſic concluſum, in fontem ſic ſignatum? Neque enim propter ſolam pudicitiam vocata eſt hortus concluſus, vel fons ſignatus, aut porta clauſa: ſed propter perfectam ſanctitatis & iuſtitiæ cuſtodiam, & propter cautionem omnis offenſionis, qua ita cuſtoditum eſt corpus eius & cor eius omni cuſtodia: vt ex nulla vnquã parte intrare potuerit in eam peccati macula, à tẽpore primæ ſanctificationis eius. Vnde antonomaſticè formoſa in Canticis appellatur. Nam vt ait Orator egregius, Non eſt formoſa, cuius crus laudatur aut brachium; ſed illa, cuius facies vniuerſa admirationem ſingulis partibus abſtulit. Hanc perfectionem, & perennem cordis corporiſque cuſtodiam ſignificant illi 5. folliculi, ab inferiori parte colum circumſtantes, in formam pyramidum figurati, ſicut in Canticis in laude eius dicitur. *Collum tuum ſicut turris eburnea.* Per collum quippe caput vnitur corpori, & idem collum & tale pulchrè Mariam ſignificat, quę poſt Chriſtum qui eſt caput eiuſdem corporis, quod eſt Eccleſia, eminentiſſimum mẽbrum eſt, & mediatrix noſtra; per quam meruimus Authorem vitæ ſuſcipere: per quam Chriſtus fact⁹ eſt mediator Dei & hominum. Et quàm conuenienter collum illud turri eburneæ comparatur! Tale namque collum tali capiti congruebat, quod portat omnia verbo virtutis ſuæ: cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur, in quem deſiderant ſemper Angeli proſpicere. Sicut enim de iſto capite ſcriptum eſt, *Dominus regnauit decorẽ indutus eſt, indutus eſt fortitudinẽ.*

Pſal. 92.

ſic & de collo, *Fortitudo & decor indumentum eius.*

Prou. 32.

Hæc enim mulier fortis inuentu quidem difficilis, ſed tamen aliquando tandem inuenta eſt, tam fortis, vt ſemper de hoſtibus, mulier de fortiſſimis, ſola de innumeris triũpharit: tam pulchra, vt nec maculã, nec rugam peccati aliquando habuerit: & ideo totius pulchritudinis Author ſingulariter eam dilexit.

Virgo eburnea turris.

Bene ergo dicitur turris eburnea virgo prudentiſſima, mulier pulcherrima ſimul & fortiſſima: ſublimis voto, præcelſa merito, fortis propoſito, recta conſilio, erecta deſiderio, inexpugnabilis inimico, virginitate candida, affectione munda, puritate ſolida, zelo caſtitatis armata, propoſita omnibus in exemplũ ſanctimoniæ, ſuperpoſita cunctis in refugium miſericordiæ, circumpoſita ſingulis in præſidium pugnæ, repoſita vniuerſis certantibus in præmium coronæ. Sanè tali ædificio nil ſpecioſius, nil pretioſius propter candorem eboris! nil fortius, nil vtilius, propter munimen turris. Ab ipſa quidem natiuitate ſua in turrim eburneam ædificata eſt: ſed ſubinde ſemper in altum creuit, donec in cælum aſcendit, & ad illum ſtatũ peruenit, quo vlteriùs aſcendere nequiuit. Idem ergo ſignificant illæ 5. pyramides tolæ, quod fortitudo huius turris eburneæ, id eſt Mariam ab omni peccato immunem. Denique altior peccati victoria non eſt, quàm peccato reſiſtere vſque ad ſanguinem: quã perfectionem multi Sancti vtriuſque ſexus; & ętatis omnis habuerunt; etiam pueri & infantes. Septem Machabęi fratres ſub Antiocho Epiphane paſſi ſunt: ſeptem quoque filij S. Felicitatis in pueritia. B. Agnes anno ætatis 13. Eulalia 12. Iuſtus & Pantaleo anno 9. Tryphon anno 7. vt alios plurimos mittam. Cùm ergo certum ſit de ætatibus inferioribus, de quibus minùs credibile videbatur, non defuiſſe pueros & puellas, qui à Deo tantam gratiam perceperint, vt pro amore ejus ſanguinem ſuum fuderint, qua altior peccati victoria eſſe non poteſt; quantum credenda eſt hæc beatiſſima & ſingularis Virgo in illis minoribus prioribus annis jam à Deo percepiſſe: quæ quantamcumque alij perceperint, altiorem omnibus percipere meruit, & ſine dubio percepit, alioqui quomodo mereretur mater illius fieri, cujus eſſe ſeruum eſt omne ſanctitatis meritum? Neceſſe eſt igitur vt in quolibet tempore vitæ ſuæ ſanctior & melior & perfectior & purior fuerit omnibus ſuis coætaneis non ſolum ſibi conuiuentibus; ſed etiam eis qui ante illam fuerant

rant, vel pòſt futuri erant. Si ergo ab illo die, quo naſcitur homo ſuper terram, vſque ad illum diem quo B. Maria concepit Dominũ, inveniuntur in vtroque ſexu, qui peccato reſtiterunt vſq; ad ſanguinem, qua victoria major eſſe non poteſt, & certum eſt B. Mariam quolibet die vſque ad illum quo concepit Dñm, fortiùs viciſſe peccatum, quàm quemlibet alium: profectò irrefragabili ratione monſtratur ſemper eã perfectiſſimè peccatum viciſſe. Ergo toto illo tempore ſine peccato proprio fuit. Ab alieno autem, ſi vmquam habuerat, jam mundata erat. Cui ergo peccato ſanctiſſima illius caro obligata erat? Sicut ergo infantes baptizati aliquanto tempore ſunt ſine peccato, ita beata Virgo omni tempore fuit ſine peccato: & quod natura non potuit, gratia potuit. Nonne S. Nicolaus in infantia per gratiam & non per naturam, quarta & ſexta feria ſemel ſugebat vbera? Nonne S. Ioannes in vtero exultavit materno ad ſalutationẽ virginis Mariæ Spiritu ſancto repletus? Si ergo ipſe Spiritusſanctus tam abundanter ſupervenit in Mariam, vt ſalutatio matrem & filium ejus eodem Spiritu repleret: quàm abundantiùs putandum eſt, eundem Spiritum priùs in eam veniſſe, cum adhuc ipſa eſſet in vtero matris ſuæ! Ioannes infans jam ſex menſium erat, quando Spiritu ſancto repletus eſt. Credendum eſt igitur, Mariam priùs & ampliùs quàm Ioannem repletam fuiſſe Spiritu ſancto. Certè quando eã Gabriel ſalutabat dicens, *Ave gratia plena*, jã ſine omni peccato erat. Neque enim poſſet eſſe gratia plena, niſi eſſet omni peccato vacua. Nam etſi alij Sancti leguntur Spiritu ſancto pleni fuiſſe, qui tamen non fuerunt penitus ſine peccato; dicente Iacobo, *In multis offendimus omnes*: & Ioanne, *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus*: jam diximus Mariam, teſte Auguſtino, quoties de peccato agitur, ſemper excipiendam. Sed nec omnes plenitudines æquales ſunt: non enim omnia vaſa ſunt ejuſdem capacitatis. Spiritusſanctus ſua gratia diverſos replet, ſed diverſo modo: ſic enim ſunt animæ ſanctorum, ſicut diverſa vaſa, alia aliis capaciora. Cùm ergo dicitur aliquis repleri Spiritu ſancto, vel gratia Dei, intelligendum eſt, ſecundùm ſuam capacitatem, non ſecundùm abſolutam menſuræ plenitudinẽ. Porrò inter omnes ſpiritus creatos tam Angelorum quàm hominum, excepta anima Chriſti, nullus vmquam adeo capabilis fuit plenitudinis divinæ gratiæ, vt anima beatæ Mariæ. Nullus ergo tam plenus fuit gratia, vt illa. Denique cùm ſancti dicuntur repleri Spiritu ſancto, intelligenda eſt repletio illa non continua, ſed interrupta. Accedit enim Spiritusſanctus ad adjuvandum nos, & recedit aliquando ad probandum. Propter quod & David orabat dicens, *Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me*. Et alibi. *Non me derelinquas vſquequaque*. At verò beatam Mariam credendum eſt repletam fuiſſe divina gratia, non per intervalla, ſed continuè; non tamen æquali ſemper plenitudine, ſed ſecundùm profectum ætatis; ſemper creſcente in ea plenitudine gratiæ, vt ſemper ſeipſa fieret melior: ſicut de David legitur, quòd ſemper proficiebat, & fiebat ſeipſo robuſtior. Non autem ſimili proportione manſit ſuper eam, ſicut ſuper Dominum: ſed catenus ſuper eam manſit Spiritusſanctus, vt eam interiùs & exteriùs ſemper ſanctificaverit, & ſanctam cõſervaverit, vt ex nulla parte in eam peccatum de-

Iac. 3.
1. Ioan. 1.
Aug. lib. de nat. & gra.
Non omnes æqualiter Spiritu ſancto replentur
Pſalm. 50.
Et 118.

inceps intrare potuerit. Quamvis ergo ſemper fuerit perfecta ſecundùm tempus: erat tamen de die in diem ſeipſa perfectior. Non enim ſemper æqualiter perfecta fuit: ſed id ſoli Chriſto convenit, qui ſimul viator & comprehenſor, ſemper æqualem perfectionem habuit; tam perfectus in vtero matris, quàm in patibulo crucis, juxta illud vaticinium Ieremiæ: *Novum faciet Dominus ſuper terram: femina circumdabit virum*. Vir enim ideo appellatus eſt adhuc incluſus vtero concludentis Virginis: quia tantæ perfectionis ibi fuit quantæ pòſt circumdatus à Synagoga. Ex quo enim requievit ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, &c. quod in conceptione factum eſt, ibi in tanto culmine perfectionis ſtetit, vt nec ab eo cadere, aut in maius poſſet aſcendere: nec profectum caperet, nec defectum timeret. At Maria ſemper profecit, ſicut aurora conſurgens; & de prima ſua ſãctificatione numquam perdidit, nec poſt illam peccati labem in anima vel carne contraxit, ſicut beatus Bernardus veraciter affirmat. Et hoc ſignificat ille ſubtiliſſimus & ſubobſcurus candor inferiùs latitans juxta radices foliorum tuſe, vt diximus, viridi, & corvo pyramidum quinario ad externam cuſtodiam circumtectus. Numquã enim interiùs conſervari poteſt cor in ſua cuſtodia, niſi vigilet exteriùs ſenſuum corporalium cuſtodia. Nam vt Propheta plangit, mors intrat per feneſtras noſtras. Vnde Iſaias. *Qui obturat aures ſuas, ne audiat ſanguinem, & claudit oculos ſuos, ne videat malum, iſte in excelſis habitabit.* Nunc ad colorem roſeum tranſeamus. Roſeus color tria ſignificat in Maria, verecundiæ ruborem, caritatis ardorem, juſtitiæ zelum: quarum prima verecundia interno inſpectori diſplicere timens, ſemper & vbique ab omni malo perfectiſſimè declinavit; ſecunda in caritate humanarum animarum æterno amatori placere cupiens, ſemper & vbique bonum facere ſtuduit: tertia ſummo cognitori ſe ſiſtendam cognoſcens, ſemper & vbique peccato reſtitit, & peccantem liberè & diſcretè arguit, prout pudorem decebat virgineum: paratiſſima, ſi neceſſe eſſet, ſuum ſanguinem fundere, & pro defenſione juſtitiæ animam ponere. Hoc triplici ſtudio Maria ſemper ad Scripturæ ſpeculum, & conſcientiæ teſtimoniũ ſe depinxit, facta proinde præ cunctis mortalibus ſpecioſa & ſuavis in deliciis ſuis, & Deo & Angelis gratioſa. Propter verecundiam ſemper ſolitudinem diligebat; propter caritatis ardorem ſemper orationi inſtabat, propter juſtitiæ zelum cùm adhuc educaretur in templo puellula, vt in libro de nativitate eius legitur, obſervabat, ne ſociæ ſuæ virgines vel in ſermone peccarent. Quælibet harum trium virtutum perfectionem continet; & qui vnam habet, tres habet. Nam verecundia, vt ait Auguſtinus, nihil aliud eſt, niſi quidam diſplicendi metus. Quid eſt autem metus diſplicendi, niſi metus delinquẽdi, & Deum offendendi? Verecundia ſecularium timet diſplicere hominibus, verecundia ſanctorum Deum magis veretur, quàm hominem, conſciẽtiam pluſquam famam: neutram tamen negligit, ſed vtramque intendit. Verecũdia iſta ſic in ſpecie poteſt definiri. Verecundia eſt verens conditori diſplicere, & verè concupiſcens placere cõſcientia. Hic eſt timor Domini juſtus, permanẽs in ſeculum ſeculi, omnes continens virtutes. Nã per timorem Domini declinat omnis à malo,

Perfectia B. Virginis augmentũ accepit.
Ierem. 31.
Iſai. 33.
Color roſa in B. Maria quod deſignet.
Quid ſit verecundia ex Auguſtino.

Na

qui eſt effectus verecundiæ : & qui timet Deum, faciet bona, qui eſt effectus caritatis : nam probatio dilectionis, exhibitio eſt operis : & qui timet Deum, nihil negligit, ideſt nec magna, nec minima; nec quæ oportet facere, nec quæ oportet omittere ; & hic eſt effectus zelantis juſtitiæ. In ſola verecundia laudabili, ſicut in caritate, omnis lex vetus & noua concluditur, omnis doctrina ſacra continatur, omne mandatum diuinum abſoluitur, omnis juſtitia perficitur : & vt paucis omnia concludam, verecundia eſt virtus, in qua conſiſtit omnis animæ pulchritudo, tamquam roſarum rubor, liliorum candor, violarum purpura, chriſtalli perſpicuitas, ſapphiri ſerenitas, ſmaragdi viror, margaritæ ſpecioſitas, topazij ſuperbia, carbunculi lucerna. Quid hic dicent nigerrimi quidam verecundiæ profeſſores in ſermone, deſtructores in opere, inuerecundi ad turpia, impauidi ad pericula, inhumani ad humena, ad peccandum frontoſi, ad pœnitendum pigri, ad fallendum vulpes, ad detrahendum canes, ad laſciuiendum equi? Hæc de colore roſæ.

Forma roſæ B. Mariã ſignificat. Forma verò eiuſdem floris fuſa in orbiculum anguſtioris calathi, & in ſignum regalis faſtigij, quod ſuper flores vniuerſos obtinet naturali diademate circumfulgens, manifeſtè ſignificat Mariam Virginem regali ortam proſapia, & ab æterno prælectã, vt Regem cæli pareret, & vt Regina cælorum vocaretur, & eſſet. Sic enim roſa pulcherrima florũ, ſic Maria pulcherrima mulierum. Et quoniã inter omnes fœmina obtinuit coronam ſingularẽ perfectæ pulchritudinis, inter vniuerſas quoque obtinere debuit ornamentum regiæ dignitatis. Moraliter quoque circulus roſæ ſignificat rotunditatẽ perfectæ caſtimoniæ, & immobilem in omni ſanctitate perſeverantiam. Nihil habet de roſæ circulo juſtus auertens ſe à juſtitia ſua, deſcribens Alpha ſine ω, & caput offerens ſine cauda. Omnis enim laus in fine canitur ; & omnis agoniſta non de pugna, ſed de victoria coronatur. Vel certè roſeus color præſentis vitæ meritum, ideſt juſtitiã & ſanctitatem ſignificat. Formæ vero rotundã futuræ vitæ præmium, ideſt coronam juſtitiæ

Eccli. 39. deſignat; ad quam nos inuitat iſta roſa, cùm dicit, *Audite me diuini fructus, & quaſi roſa plantata ſuper riuos aquarum fructificate.* Vox eſt Sapientiæ in perſona Mariæ. Priùs autem dixerat,

Eccli. 24. *Quaſi palma exaltata ſum in Cades, & quaſi plãtatio roſa in Iericho.* Maria non immeritò roſa dicitur, & plantatio roſæ. Roſa, martyr & Virgo fuit; cuius tota vita martyrium, & perpetuæ caſtitatis exemplum. Imò pluſquam virgo, & plus quam martyr. Pluſquam virgo, quia mater fecunda : virgo concipiens, & virgo pariens; pluſquam martyr, quia non in carne, ſed in mẽte paſſa eſt in carne filij ſui, non corporaliter, ſed mentaliter; quod fuit ei acerbius martyrium, quàm corporale. Plantatio roſæ fuit, quia roſã genuit & florem mundi Chriſtum, qui dicit, *Ego flos campi* : & verè roſam, ideſt virginem & martyrem, virginum & martyrum Regem. Ait ergo. *Audite me diuini fructus.* O vos mentes electorum, quas diuina gratia per me regenerauit, quas arbor vitæ de paradiſo ventris mei producta ſibi dignatur incorporavit, & ad ſuæ crucis brachia ſuſpendit, audite me, ſeu obaudite, (vt vera litera habet) ideſt mihi ſemper & in omnibus obedite. Audite me vt matrem, vt magiſtram, vt reginam : quæ ſicut mater diligo; ſicut magiſtra doceo, ſicut regina jubeo, & obedientes mihi regina mundi honoro & extollo:

Bern. serm. in feſto Apoſtol. audite me, & quaſi roſa plantata ſuper riuos aquarum fructificate; ideſt bene viuendo facite dignos fructus martyrij. Bene namque viuere,

Quid ſit beate viuere. vt ait S. Bernardus, eſt bona agere, & mala tolerare. Fructificate vt roſa, ideſt ſicut ego, plantata ſuper riuos aquarum, ideſt nutrita ſemper in plenitudine gratiarum; & nunc tandem exaltata ſuper choros Angelorum. Nam & vos eſtis ſicut roſæ plantatæ ſuper riuos aquarum : quia tranſlati de poteſtate tenebrarum in regnum filij Dei, complantati facti eſtis ſimilitudini mortis eius, quando conſepulti fuiſtis cum illo per baptiſmum in mortem. Per baptiſmum dico Chriſti ſanguine rubricantem : & ideo omnes animæ ſic plãtatæ fructificare debent vt roſæ ; quia ſeptiformem gratiam Spiritusſancti in fonte baptiſmatis perceperunt; ſanctificatæ in vtero matris ſuæ Annæ, quæ interpretatur gratia. Fructificate vt roſa. Quomodo fructificat roſa? Quis eſt iſte fructus roſæ? Fructus roſæ hoc loco nil aliud eſt, quam id, propter quod roſa prodeſſe poteſt, vel placere : ideſt color, odor, ſapor & medicina. Color pulcherrimus, odor ſuauiſſimus, ſapor optimus, medicina efficaciſſima. In colore conuerſatio, in odore opinio, in ſapore intentio ſimul & deuotio, in medicina eruditio deſignatur. Cuius ergo conuerſatio irreprehenſibilis eſt : cuius opinio laudabilis, cuius intentio caſta, deuotio continua, cuius eruditio vtilis & efficax, ſalutaris & dulcis, ille verè fructificat vt roſa. Ad primum nos inuitat Apoſtolus

1. Theſſal. 5. dicens, *Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.* Ad ſecũ-

Eccli. 14. dum, qui dicit, *Curam habe de bono nomine melius eſt enim nomen bonum, quàm unguenta pretioſa.* Ad tertium Chriſtus dicens. *Si oculus tuus*

Mat. 5. *fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit.*

Leuit. 2. Item, *In omni ſacrificio Domino afferes ſal*, ideſt deuotionis ſaporem cum reuerentia timoris permiſtum. Ad quartum, qui dicit. *Qui audit, dicat*

Apoc. vlt. *Veni*, ideſt qui jam obedit, alios ad obedientiã adhortetur. Illud autem in roſa præcipuũ eſt, quod ſemper fructificat inter ſpinas. Ibi enim fructificet, vbi creſcit & naſcitur, ideſt inter ſpinas; non vbi jam collecta reponitur, ideſt inter roſas. In hoc mundo, tamquam in magno quodam roſario nec roſæ ſine ſpinis ſunt, nec ſpinæ ſine roſis. Frutex vtraſque generans tribulatio eſt, quæ patientiam ad ſpinarum tolerantiam, patientia verò ſpem ad roſarum fragrantiam operatur. In cordis noſtri frutice ſemper flores roſarum ſpinarum aculeos ſuperare debent, quod in omni roſario ſaciunt. Quidam habent ſpinas ſine floribus, ideſt tribulationem ſine cõſolatione ; quidam flores ſine ſpinis, & hoc dupliciter, in bonum, vel in malum. In bonum electi, quibus omnia amata propter Chriſtum dulcia ſunt. In malum illi, qui ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Quidam flores & ſpinas habent, qui dicunt. *Se-*

Pſal. 93. *cundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificaverunt animam meã.* Multi quoque voluptuosè viuentes hæc habẽt, quia juxta Poëtã, *Nulla eſt ſincera voluptas*, ſcilicet in hoc ſeculo. Vnde addit. *Sollicitumque aliquid lætis interuenit.* Quidam neutrum habent, qui ſcilicet ſicut vitula Ephraim docta diligere triturã : quibus etiam tribulationes immiſſæ peccatis dulces ſunt : quibus ſenſus ex vſu occal-

bnit. In hac igitur quadripertita diſtinctione nomine ſpinæ intelligitur tribulatio, nomine roſæ conſolatio qualiſcumque, ſiue carnalis, ſiue ſpiritualis. Carnalis propter breuiatem temporis pulchritudinem, ſpiritualis propter odorem ſimul & ſaporem, & locum ſpinis ſupereminentē. Sed meliùs per ſpinas & roſas in hoc loco peccatorum & juſtorum perſonas accipimus. Igitur ſecundùm hunc ſenſum non ſunt ſpinæ ſine roſis, niſi in inferno. Hic enim ſpinæ colliguntur, in inferno autem comburuntur. Non ſunt roſæ ſine ſpinis, niſi in cælo. Hic enim colliguntur, ibi reponuntur. In hac autem mortali vita, quæ plena eſt ſcandalis, in hac terra maledicta, quæ germinat ſpinas & tribulos, neceſſe eſt ſpinas roſis, & roſas ſpinis miſceri: quia ſicut ait Hieronymus, in omni conditione & ſexu mixta ſunt optimis peſſima. Sicut ergo voluptates doloribus, & virtutes vitijs, ſic juſti peccatoribus, tamquam grana paleis admiſcentur in horreo, & tamquam triticum zizanijs in agro. Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem, & vſque ad ventilationem falce meſſoris, & ventilabro iudicis ea diſcernentem. Igitur in diuerſis collegijs inuenitur eſt, ſecundùm diverſos mores hominum, duo ſpinarum genera, & totidem roſarum. Eſt enim ſpina inter ſpinas, malus inter malos. Spina inter roſas, eſt malus inter bonos, Sathan inter Angelos, Iudas inter Apoſtolos. Eſt roſa inter roſas bonus inter malos. quaſi Noë inter gigantes, Loth inter Sodomitas, & generaliter omnes diſcipuli Chriſti miſſi ab eo ſicut agni inter lupos. Eſſe ſpinam inter ſpinas valde malum eſt: eſſe ſpinā inter roſas peſſimum. Eſſe roſam inter roſas magnum bonum eſt, ſed roſam inter ſpinas optimū; illud enim eſt conſummatæ virtutis, & laudis eximiæ. Igitur ſpinæ noſtræ nec penitus extirpandæ ſunt, quia roſas generant, probant, & commendant: nec carius amplectendæ, quia pungunt & lacerant, & quod miſerrimum eſt, ignem expectant.

Roſa inter ſpinas vel ſpina inter roſas, quis.

Cetera deſunt.

Sermo 2. In Aſſumptione B. Mariæ.

Proue. 31.

MVLIEREM *fortem quis inveniet?* Revera res eſt inuentu difficilis mulier fortis. Nimirum cùm mulier dicatur à mollitie, fortis à fortitudine. Vnde videtur quaſi oppoſitio in adjecto fortitudo in muliere. Sed non omnis mollities contraria eſt fortitudini: nec omnis fortitudo contraria mollitiei. Eſt enim mollities à fortitudine deficiens, & eſt mollities virtuti cōveniens; & eſt mollities indifferens, ad vtrumque ſe habens. Eſt mollities reproba, & eſt mollities approbanda, & eſt mollities neutra. Prima dicitur mollities vitæ, ſecunda gratiæ, tertia naturæ. De prima eſt illud Satyrici.

Alluſio eſt non etimon.

—Sunt & mollis quæque tædia vitæ
Magna, voluptates commendat rarior vſus.

De ſecunda eſt illud viri ſancti. *Deus molliuit cor meum, & omnipotens conturbauit me.* De tertia illud Iſidori. *Mulier dicitur à mollitie, quaſi mollier.* Prima mollities in tribus comprehenditur, in quibus & reprehenditur, in mollitie veſtimentorum, vocum, geſtuum. Primam reprehendit Dominus indirectè, vbi laudat Ioannem de veſte dura & aſpera. Laus enim veſtis aſperæ, mollis eſt vituperium. *Quid inquit, exiſtis in deſertum videre? Hominem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur: in domibus regum ſunt.* Magna regiarum domorum ſuggillatio, quòd molles nutriunt, quòd mollitiem docent, quòd aſperitatem vitæ ignorant. Vnde ſapiens quidam. *In magnis inuolumentis & curis nutritus ſum. Nemo enim ex Regibus aliud habuit natiuitatis initiū.*

Iob 23.
Iſidor in lib. Etimolog.

Matth. 11.

Sap. 7.

Secundam reprehendit Salomon dicens. *Vt erueris à muliere aliena, & ab extranea; quæ mollit ſermones ſuos.* Et Pſalmiſta *Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, & ipſi ſunt jacula.* Nihil enim ad audiendum mollius, aut penetrantius ad placendum, quàm adulantis blanditiæ. Habent enim hoc in ſe naturale, ſicut ait Seneca, quòd etiam cùm non recipiuntur, placent. Oleum hoc non impinguet caput meum. Hæc ſunt illa mollia veſtimenta, quibus Ioannes myſticè non fuit veſtitus: quia neminem palpauit, peccantes acerrimè reprehendit, neſciens vel Regi parcere delinquenti. Væ domibus diuitū, quæ talibus mollitiis abundant. Hæc eſt enim peſſima diuitū paupertas, quòd non inuenit dives, qui ſibi verū dicat. De tertia mollitie, quæ eſt in geſtu vel actu, notatur in libro Saturnalium Quintus Hortenſius, vir ex profeſſo mollis, & ad ſpeculum ſe cōponens. Ad hanc etiam referendum, quidquid pertinet ad vſum diſſolutionis vitæ, vt eſt ludus, jocus, torpor, & ſomnolentia, mollis inceſſus, & habitus compoſitus, & alia: tactus etiam petulans, à quo dicti ſunt molles, quos Apoſtolus conjungit maſculorum concubitoribus, & à regno Dei ſejungit. Mollities gratiæ trifariam diuiditur, in timorem judicij, in compaſſionem proximi, in devotionem amoris Dei. De prima eſt illud. *Verebar omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti.* Item. *Deus molliuit cor meum & omnipotens conturbauit me.* Beatus enim homo, qui ſemper eſt pauidus, qui autem mentis eſt duræ corruet malum, vt ait Salomon. De ſecunda mollitie dicitur in laudem Auguſti.

Proverb. 2.

Pſal. 54.

Adulatio placet, etiā cum non recipitur.

Non eſt, qui diuiti verū dicat.

1. Cor. 6.

Iob 9. Idē c. 23.

Prouerb. 28

Scilicet vt per vim non eſt ſuperabilis vlli,
Molles & ad timides ſic habet ille preces.

Hac plenus erat, qui dicebat. *Ab initio creuit mecum miſericordia. & de vtero egreſſa eſt mecum.* Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur, ait Dominus. In deſcriptione iniquitatis Sodomæ quaſi grauiſſimum peccatum ponitur, quòd manum ſuam egeno & pauperi non porrigebat. De tertia mollitie ſcriptum eſt in Canticis. *Anima mea liquefacta eſt. vt dilectus locutus eſt: quæſiui, &c.* O quanta verbi violentia, per quam ſic anima liquefacta eſt! Velox verbi tranſitus, ſed violentiæ non parum habens, animam liquefactam relinquens, vt curtat, & quærat, &c. De hac triplici mollitie dicit Deus. *Auferam à vobis cor lapideum, & dabo vobis carneum*, id eſt molle, atque tractabile, & quod facilè penetrari queat triplici gladio; timoris, doloris, & amoris. Hoc triplici gladio tranſuerberata fuit molliſſima Maria, ſicut ei prædixerat beatiſſimus ille ſenex. *Tuam*, inquit, *animam pertrāſibit gladius.* Scilicet timoris in nutriendo paruulo, doloris videndo filium crucifixum, amoris accipiendo de reſurrectione mortuum ſuum, maximèque in deſiderio aſcendendi poſt illum. Mollities naturæ duplex eſt, ſexus & ætatis. Sexus in muliere, ætatis in paruulo. Nam puero eſt ætas mollis & apta regi. Mulier quoque citò mollitur ad preces viri, flectitur à vigore pro-

Iob 31.

Mat 5.
Ezech. 16.

Cant 5.

Ezech. 11.

Luc. 2.

poſiti, citò mutatur à ſententia conſilij, iuxta illud Virgil. *Varium & mutabile ſemper fœmina.* Citò etiam mollit cor durũ, citò flectit cor rigidum, citò domat cor ferreũ. Propter hanc mollitiem & molliendi poteſtatem mulier & malleus eandẽ habent nominis originẽ. Sicut enim malleus à molliendo dicitur, quia mollit ferrum, ſic & mulier, quia mollit virum. *Ferrea laſciuis molleſcunt corda ſagittis,* ait Claudianus. *Ferreas mentes libido domat,* inquit Hieronym⁹. Hic eſt malleus vniuerſæ terræ, per quem magnus ille malleator diabolus mundũ penè totũ malleat, mollit, & demolitur. Malleat ſuggeſtionibus, mollit illecebris, demolitur malis deſiderijs, flagitijs, & facinoribus. Virtus huius mallei plerumque Salomones infatuat, vt idola colant: Samſones eneruat, vt Philiſtæis ſeruiant, Herculeos inflãmat, vt viriaſdcant Ioues in boues mutat, vt poſt Europam mugiãnt; Martes incatenet, vt Veneri ſuccumbant. Igitur à mollitie naturæ dicta eſt mulier. Cæſar quoque à quodam mordaciſſimo dictus omnium virorum mulier, & vir omnium mulierum. At à mollitie gratiæ dicta eſt Maria mulier, quæ præ omnib⁹ mortalibus Deũ timuit, pro Deo doluit, Deum dilexit: maximeq; in eo quòd precibus ſanctis & molliri facilis eſt ad miſerandũ, & mollire potens ad cõuertendũ. Eſt enim mater miſericordiæ, & ideo citò mollitur

B. Virgo mollit peccatores, & mollitur.

lacrymis pœnitẽtiũ, citò flectitur ad preces humiliũ, citò conuertitur ad rogandũ pro eis iudicẽ filiũ. Eſt etiam mater gratiæ, & idcirco potens citò mollire peccatorem, citò flectere Iudicẽ, cito etiam punire, cùm neceſſe fuerit, cõtumacem. Mollit enim peccatorem vt pœniteat, flectit Iudicem vt parcat, punit cõtumacem, vt blaſphemare deſiſtat. In primis duobus malleus pietatis eſt, in tertio malleus iuſtitiæ. Malleus pietatis

Maria Ægyptiaca ope B. Virginis conuerſa.

fuit, quando Ægyptiacam conuertit, & Theophilum: malleus iuſtitię, quando contriuit apoſtatam Iulianum. Sanè in hoc malleo videre eſt ſapientiam Chriſti contra calliditatem diaboli, & clementiam contra crudelitatem. Sicut enim diabolus vtitur muliere pro malleo ad emolliende corda ſuperborum ad laſciuiam: ita Chriſtus vtitur iſta muliere pro malleo ad emollienda corda humilium ad pœnitentiam. Hinc eſt, quòd audito in Eccleſia dulciſſimo Mariæ nomine, ſtatim laicorum corda lapidea, quaſi quodam malleo pietatis percuſſa, ſemetipſa concutiunt, manus & oculos ad cælum leuant, & auxilium à Maria poſtulant: & tamquam nautæ in periculo conſtituti, ad ſtellam ſibi cognitam frequentiùs inſpectant. Hucuſque de muliere diximus: nunc de forti videamus. *Mulierem fortem*

Prouerb. 31.

quis inueniet? Non loquitur hic Salomon de illa fortitudine muliebri, de qua eſt illud Satyrici, *Fortem animum præbent rebus, quas turpiter audet.* Non eſt fortitudo, fortem eſſe ad crimina: ſicut nec ſapientia, ſcire facere mala. Talem ſapientiam reprehendit Ieremias dicens. *Sapientes ſunt,*

Ierem. 4.

vt faciant mala: bene autem facere neſcierunt. Talem quoque fortitudinem reprehendit Iſaïas dicens. *Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum: &*

Iſai. 5.

viri fortes ad miſcendam ebrietatem. Tali fortitudine fortis erat Catilina nobilis adoleſcens: qui cùm eſſet omnium flagitiorum & facinorum officina, erat tamen, vt ait Saluſtius, vigiliarũ patiens, & laborum, ac inediæ ſupra humanũ modum. Fortitudo corporis ſæpius nocet ſpiritui, quàm prodeſt. Spiritus enim promptus eſt, quãdo caro eſt infirma. Vnde Apoſtolus. *Quando*

2. Cor. 12.

infirmor, tunc fortior ſum & potens. Hinc eſt illud Gregorij. *Caro læta trahit ad culpam: afflicta reuocat ad veniam.* Fortitudo quæ virtus eſt, animi eſt, non corporis. Non tamen omnis fortitudo animi virtus eſt ſed illa: tantum quæ rationi conſentit: iuxta illud Auguſtini, qui virtutem definit, æqualitatem vitæ, vndique rationi conſentientem. Si autem virt⁹ æqualitas eſt, ſimilior eſt illi circulus, quàm plana figura. Hinc eſt Horatiũ vir ſapiens totus teres atque rotundus. Eſt enim ratio quaſi centrum circuli, æqualitas vitæ circumferentia eiuſdem figuræ. Vita ergo hominis ex omni parte rationi concordans, eſt quaſi circumferentia circuli vndique concordans. Vndique, id eſt cogitatione, locutione, & opere. Per hæc enim tria circumvoluitur & circumſcribitur vita humana. Horatio igitur ſapiens eſt totus teres atque rotundus. Nihil fortius eſt humano animo: qui tantæ fortitudinis eſt, vt vinci non poſſit niſi à ſeipſo. Diabolus enim vel homo ſuadere poteſt, illicere & terrere & occidere, at cogere omnino non poteſt. Vera ergo fortitudo,

Vera fortitudo quid ſit.

verum robur animi, eſt æqualitas vitæ rationi vndique conſentiens: id eſt innocentiæ perfecta cuſtodia; vt numquam facias, quod ſcias illicitum; numquam velis quod ſcias eſſe rationi contrarium: numquam te ſubijcias homini vel dæmoni pro peccato. Hac fortitudine fortes fuerunt ſancti, qui per fidem vicerunt regna: ſed fortis fuit Maria ſuper omnes mulieres, & ſuper omnes homines. Vnde & Chriſtus ſemper appellat ſe filium hominis, numquam filiũ mulieris. Maria nãque pulcherrime mulierũ, viris quoque fuit fortior: quia per gratiæ cæleſtis auxilium de omni parte vicit peccatum, vt teſtatur Auguſtinus.

Aug. de nat. & gra. c. 36

Et beatus Bernardus. *Abſit, inquit, vt domus beata virginis quidquã proprij inquinamenti aliquando habuiſſe dicatur.* Et poſt pauca. *Vt ergo*

Et Bern. ſer. 4. in aſſũpt.

pium eſt credere, proprium Maria delictum numquam habuit: & ideo ab innocentiſſimo corde pœnitentia tamquam non neceſſaria longè fuit. Fortis planè fuit Maria in fide, credendo impoſſibilia; fortis in ſpe, ſperando inaudita; fortis in charitate, ſola promiſſa cæleſtia deſiderando, terrenaque omnia contemnendo. Fortis inquã fuit, vincẽdo diabolum, mundum, carnem & mortẽ. Maximè autem in eo vicit mortem, quòd moritura non timuit, moriens dolorem non ſenſit, mortua corruptionem non vidit. Et nos fratres cariſſimi, fortes eſſe debemus in fide, fortes in ſpe, fortes in caritate. Fortes in fide per obedientiam, fortes in ſpe per tolerantiam, fortes in caritate per deſideriorum ſanctorum vehementiã, & per mundialium contemptus violentiam, de qua ſcriptum eſt. *A diebus Ioannis Baptiſtæ regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt il-*

Mat. 11.

lud. De fortitudine fidei eſt illud Petri. *Reſiſtite*

1. Petri 5.

fortes in fide, diabolo. De fortitudine ſpei ait Paul⁹. *Gloriamur in tribulationibus, ſciẽtes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia verò ſpem: ſpes autem non confundit,* &c. De fortitudine

Rom. 5.

caritatis eſt illud in canticis: *Fortis eſt vt mors dilectio, dura ſicut infernus æmulatio.* Sicut mors animam ſeparat à carne, ſic dilectio à carnis voluptate. Nullus locus ſuſtinet quod ſuſtinet infernus: tantum calorem, tantum frigus, tantũ fœtorem &c. Sic & caritas, quæ patiens eſt, omnia ſuffert, omnia ſuſtinet. Suffert quæ crudeliter inferuntur, ſuſtinet quæ fideliter promit-

Cant. 8.

Eccli. 1. tuntur: ſicut ſcriptum eſt. *Vſque in tempus ſuſtinebit patiens, & poſtea redditio jucunditatis.* Fortis ergo eſt ut mors dilectio, & dura ſicut infernus æmulatio; quia ſicut mors omnibus prævalet, & nullus ei, ſic dilectio ſemper vincit, & numquã vincitur. Et ſicut infernus multa recipit & nihil reddit, ſic caritas multa lucratur, & nihil perdit. Fortes etiam eſſe debemus ad vincendum diabolum: id eſt ad impugnandum, ad repugnandum, ad expugnandum. Ad impugnandum, ut dormientẽ in reprobis Leviathan ſuſcitemus, ſicut ſcriptum eſt. *Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati ſunt ſuſcitare Leviathan.* Ad reſiſtendum, ut eum in fugam convertamus, ſicut ſcriptum eſt. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis.* Ad expugnandum, ut de victoria coronemur, ſicut ſcriptum eſt. *Non coronabitur, niſi qui legitimè certaverit.* Qui ſic pugnat, expugnat. Impugnat diabolum, qui peccandi occaſionem ſponte ſibi ſubtrahit. Repugnat ei, qui ſuggeſtiones ejus non coactus rejicit. Expugnat autem eum, qui perſeverat in bono quod accepit: qui bonũ quod inchoaverat meliùs provehit, & optimè conſummat. Finis enim non pugnat ſed coronat. Omnes virtutes currunt: ſola perſeverantia accipit bravium. Fortes etiam eſſe debemus ad conſurgendum, ſi fortè cecidimus; ſicut ſcriptũ eſt. *Septies in die cadit iuſtus, & reſurgit.* Vulgo dicitur, fortis eſt qui proſtravit, ſed fortior qui reſurgit. Hinc eſt, quòd iſta lectio legitur in feſto beatæ Magdalenæ; non legitur in aliquo feſto genitricis Dei Mariæ: quia Magdalena quæ infirma cecidit, fortis reſurrexit: Dei verò genitrix Maria quia numquam cecidit per culpam, numquam reſurgere opus habuit per pœnitentiam. Fortes etiam eſſe debemus ad vincendum mundum, ſicut ait Auguſtinus. *Duplicem mundus aciem producit contra milites Chriſti. Blanditur enim ut decipiat: terret ut frangat. Non nos teneat voluntas propria, non nos terreat crudelitas aliena: & victus eſt mundus.* Fortes rurſum eſſe debemus ad vincendam carnem, ſicut ait Apoſtolus. *Sic pugno, non quaſi aërem verberans: ſed caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo.* Sanè pugnant, ſed quaſi aërem verberantes, delicati magiſtri, qui pleno ventre de jejuniis diſputant: qui manus dantes impudicitiæ caſtitatem prædicant: qui congeſtis opibus incubantes, induti veſte peregrina, & involuti argento, auroque ſuffarcinati paupertatem commendant. Talis prædicatio nihil eſt aliud quàm cortex ſine ſucco, nuptiæ ſine ſponſo, cibus ſine condimento, lampas ſine oleo: & ideo apud Deum reproba eſt, ſicut ait Apoſtolus. *Ne fortè alijs prædicans, ipſe reprobus efficiar.* De talibus eſt elegans illa Chryſoſtomi ſententia. *Qui bene vivit & bene docet populum, inſtruit quomodo debeat vivere: qui autem male vivit & bene docet, Deum inſtruit quomodo ſe debeat condemnare.* Et certè nemo poteſt vincere mundum vel diabolum, niſi priùs vicerit corpus ſuum. Quare? quia virtus diaboli eſt in lumbis ejus, & fortitudo ejus in umbilico ventris ipſius: quoniam infirmitas carnis humanæ magnum præbet auxilium virtuti diabolicæ: ideo infirmitatis ejus maxima pars in lumbis eſt virorum, in umbilico mulierum. Idcirco hujuſmodi lumbi & umbilicus diaboli eſſe dicuntur: quia per illa animas noſtras perſequuntur. Fortes etiam eſſe debemus ad vincendam mortem, non timendo horam mortis, ſed cum bonæ con-

Quomodo fortes eſſe debeamus.

Iob 3.

Iac. 4.

2. Tim. 2.

Prove. 24.

Aug. ſerm. de S. Vincẽtio.

1. Cor. 9.

ſcientiæ teſtimonio eam potiùs deſideranter expectando: ut cùm venerit Dominus, & pulſaverit, confeſtim aperiamus ei. Ideo etiã antequam pulſet, feſtinemus ei oſtium aperire: ſicut feſtinabat, qui dicebat. *Cupio diſſolvi & eſſe cũ Chriſto.* Et alius. *Quando veniam & apparebo ante faciem Dei.* Hujuſmodi fortitudo facit violentiam illam, de qua ſcriptum eſt. *Abſorpta eſt mors in violentia.* Sic enim mors & moriendi neceſſitas, & corruptionis infirmitas abſorpta eſt in in reſurrectione Mariæ virginis, & in ejus Aſſũptione: ſic profectò fiet in reſurrectione noſtrorum corporum, ſi eam imitati fuerimus, in fortitudine tot victoriarũ. Habemus autem eam nõ ſolum in exemplum virtutis, ſed etiam in adjutorium pugnæ: ſicut apertè demonſtrat ſecreta oratio heſternæ miſſæ, quæ ſic ſe habet. *Magna eſt Domine apud clementiam tuam Dei genitricis oratio; quam idcirco de præſenti ſæculo tranſtuliſti, ut pro peccatis noſtris apud te fiducialiter intercedat.* Et certè mediatricẽ omnibus ita fieri cõgruebat. Omnis enim malleus fortiùs ab alto percutit quã ab imò: quapropter oportebat hunc pietatis malleum in altum ſublevari: cujus violans percuſſio efficax eſt oratio, numquam ab effectu miſerendi fruſtranda coram divinæ maieſtatis præſentia: ad quam nos perducat per ejuſdem Virginis & matris patrocinium Chriſtus ejus filius, qui cũ Patre & Spiritu Sancto vivit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

Philip. 1.

Pſal. 41.

1. Cor. 15.

Eccleſia in pervigilio Aſſumptionis.

Sermo 1 In Nativitate B. M. Virginis.

ORTA *eſt ſtella ex Iacob.* Crebras occaſiones gaudiorũ ſolemnium offerũt nobis crebræ ſolemnitates perpetuæ Virginis; quæ dulcem & jucundam abundantiæ ſuavitatis ejus memoriam ſenſatis cordibus cò altiùs imprimunt, quò crebriùs aſſignunt. Quem non lætificat ſæpius ad memoriam revocata, ſemper in auxilium invocanda, dulcis advocata noſtra, benedicta in mulieribus. Domina præpotens, nec minus clemens. Regina Virginum; imperatrix Angelorum, mediatrix hominum, genitrix Dei, Mater miſericordiæ, nutrix ſapientiæ, cultrix juſtitiæ, inventrix gratiæ, gloriæ reparatrix: ſicut ſcriptum eſt, *Ne timeas Maria, inveniſti enim gratiam apud Dominum!* Et in Provèrbiis. *Mulier gratioſa inveniet gloriam.* Sanè huic mulieri gratioſæ, huic Reginæ glorioſæ gratiam & gloriam dedit Dominus in tãta multitudine, ut præveniret ab eo in benedictionibꝰ dulcedinis, benedicta tota ſit ingrediẽs & egrediẽs: quippe cujꝰ introitũ ſimul & exitũ Dominus cuſtodivit, & cuſtodiẽs benedixit. Benedictus ejus introitus, per quem lux & vita ad nos introivit: benedictus illius exitus, quæ paradiſi januã, quam protoplaſti clauſerant, nobis omnibus patefecit. Hinc eſt, quòd non ſolùm de ejus Aſſumptione, qua in cælum aſſumpta eſt; ſed etiam de Nativitate, qua in mundũ ingreſſa, gaudent Angeli & collaudant filiũ Dei. Quid, ni gaudeant Angeli de Nativitate Dei genitricis, qui tantũ gaviſi ſunt de Nativitate Gaonesæ Virginis? Specialior tamen cauſa lætitiæ hominibus hodie exhibetur, quam Angelis. Nobis enim in Maria natum eſt perfectiſſimæ ſanctitatis exẽplum, & potentiſſimæ interceſſionis auxilium: & de illa nobis exortum eſt perve-

Verba Eccleſiæ ex Num. 24.

Luc. 1.

ceſſariæ redemptionis pretium, quorum nullo indigebat perfectio & felicitas Angelorum. Nemo igitur eſt ex omnibus mortalibus, qui non in ortu lætiſſimo Dei genitricis & lætetur & gaudeat, niſi qui forte quantum de illius partu lætandum ſit, ignorat. Partus enim virgineus toti mundo ſalutaris & neceſſarius facit ortum Virginis vniuerſis fidelibus gaudioſum: nec ſolum ortum Virginis, ſed & ortum præcurſoris. Sicut enim hæc nata eſt, vt ſaluatorem pareret: ſic & ille à Deo miſſus eſt, vt viam Domino præpararet, vt teſtimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum. Cæterorũ vero ſancto-

Eccleſia nõ celebrat Sãctorum natiuitates. rum dies natalitios non celebrat Eccleſia: illos, inquam, dies quibus in hanc vallem lacrymarũ flentes ingreſſi ſunt: ſed illos potius quibus de hac valle gaudentes aſcenderunt in montẽ Domini, & in domum Domini lætantes abierunt;

Eccle. 7. intraueruntque in gaudium Domini ſui. Vere ſcriptum eſt. *Melior eſt dies mortis, die natiuitatis.* Melius eſt enim exire de carcere, quam carcerem intrare. Omnis homo ad laborem naſcitur, imò & ad carcerem: quamuis de carcere, cum carcere, in carcere naſcatur. Naſcitur enim de carcere materni vteri, cum carcere mortalis corpuſculi, in carcere huius mundi: ſed heu etiã ad carcerem inferni: quia naſcitur natura filius iræ, perditionis heres, corruptionis proles, calamitatis & miſeriæ comes indiuiduus, tamquã æterni delicti reus. Quis ergo diem tam mœſtum & tam lugubrem feſtum ducat & celebrem: niſi qui prorſus rationis expers eſt, & humanæ conditionis ignarus? Idcirco ſancti natales ſuos non celebrant, quia oderunt animas ſuas in hoc mundo. Diem hominis non deſiderant, ſed deſiderium habẽt diſſolui & eſſe cum Chriſto. Maledicunt diei in quo nati ſunt, parati ſuſcitare Leviathan in huius mundi dilectoribus dormientem. At infelix Herodes qui ſe moriturum non cogitabat, ſe natum in carcere non dolebat; ſed gaudebat de paleis ibidem abundanter inuentis, quibus præ ceteris concaptiuis infeliciter abũdabat. Et heu, quàm letalis illi fuit illa lætitia! in qua præcurſorem Domini, lucernam ſcilicet ardentẽ & lucentem, quam Pater paraverat Chriſto ſuo, quæ ſpargebat vbique radios ſanctitatis & juſtitiæ, ſobrietatis & caſtimoniæ, temulentus adulter extinguere conatus eſt, & quantum in ſe fuit extinxit: quando caput illud ſanctiſſimum ipſis Angelis venerandum, cui ſe Dominus maieſtatis dignanter inclinauerat, conuiuis in diſco appoſuit, tamquam ferculum nuptiale. Sic ſic fratres chariſſimi, ſic extinguunt in ſe ſpiritũ, quem

1. Theſſal. 5. Apoſtolus nos prohibet extinguere, ideſt gratiã ſpiritualem, qui futurorum obliti, inhærent præſentibus, qui toto animo reſoluti cõplacent ſibi in iis quæ tranſeunt: non vtendo temporalibus, ſed fruendo. Hi gratiam Dei decapitant, longè à ſe facientes timorem Dñi, qui eſt initium ſapientiæ: cuius initij caput eſt, ideſt initiũ, timor judicij venturi, iuxta illud Auguſtini. *Qui incipit credere, incipit judicium timere.* O quam profunda nox erat, quando totus ferè mundus in tantis tenebris ignorantiæ verſabatur! ſicut ſcrip-

Verba Eccleſiæ. tum eſt. *Aſpiciens à longè ecce video potentiam Dei venientem, & nebulã totam terram tegentẽ.* Quis autem in magnis tenebris ad ortum noui & magni ſyderis non reſpiceret? Iuxta prophetiam Balaam orta eſt hodie ſtella ex Iacob. Sed quid eſt, quòd prophetia Balaam hominis magi & male-

fici, auguris & divini, incantatoris & arioli, & quem ſcriptura ſancta in multis reprehendit, authoritate Spiritus ſancti confirmata eſt: niſi

Spiritus ſanctus per Balaam & Caipham locutus. quia Spiritus ſanctus per eũ locutus eſt, ſicut per Caipham & per Sibyllam? Qui enim aperire dignatus eſt os aſinæ ad corripiendam Prophetæ inſipientiã, vel potius veſaniam, ſicut ſacra ſcriptura teſtatur; cur non & aperire dignetur os vaſani hominis, ad prophetandam redemptionis humanæ clauſam ſapientiam, in myſterio à ſæculis abſconditam: quam nemo principum huius ſæculi agnouit? Simulque conſideranda eſt in hoc divino ſecreto duplex vtilitas. Prima, non eſſe magnum habere ex Deo donũ beneloquẽdi, & non benefaciendi, ſicut habuit Balaam: in cuius ore & nõ in corde poſuerat Dominus verbum ſuum. Secunda, verbum Domini ſemper eſſe pretioſum, & cum omni reverentia audiendũ à quo cumque homine proferatur. Nam idcirco fecit Spiritus ſanctus mandari literis & Prophetiam Balaam arioli, à Propheta Moyſe, & Prophetiam Caiphæ pontificis ab Evangeliſta Ioanne. Et vide bonitatem Dei. Conductus erat

Num. 24. mercede Balaam, vt malediceret Iſrael, & non potuit niſi benedicere: adeò bonum habemus Dominum, & Patrem benigniſſimum, qui conſolator clemens, conciliator ſapiens, gubernator prudens, auxiliator potens, pro nobis eſt & ante nos: vt nemo nobis noceat, ſi boni æmulatores fuerimus. Non eſt enim ſapientia, nõ eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum. Benè autem ſ[illegible]iam benedictionum ſuarum concluſit Balaam, prophetando ortum

Balaam ortum Virginis prædixit benedictæ Virginis, benedictum Dei filium paritoræ, quam meritò benedicunt omnes generationes: quæ tantam benedictionis copiam omnibus generationibus acquiſiuit; benedictum ſcilicet fructum ventris ſui: qui à Deo benedictus eſt, vt quicumque illi benedixerit, benedictionibus repleatur: ſi tamen non coactus vel inuitus, nec in ſola verborum ſuperficie ſicut Balaam, ſed voluntarius, & bonæ vitæ formula benedicat. Multi enim ore ſuo benedicunt, & corde ſuo, ideſt prauo cordis deſiderio, maledicunt, dicentes Domine Domine, & quæ Dominus præcepit nequaquam facientes. At non omnis qui dicit ei Domine Domine intrabit in

Num. 24. regnum cælorum; ſed qui facit voluntatem Patris eius qui in cælis eſt. Vnde iſte Balaam dicit de ſeipſo in perſona talium. *Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cuius obturatus eſt oculus. Dixit auditor ſermonum Dei, qui novit doctrinam Altiſſimi: qui cadens apertos habet oculos.* Balaam interpretatur populus vanus, Beor impellens. De populo vano ſunt qui, dicunt & non faciunt: vel qui audiunt verbũ Dei, & non cuſtodiũt. Quid enim aliud quàm verba fidei, non opera ſectatur? Qui enim tantũ verba ſectatur, nihil habebit. Iſti ſunt filij diaboli impellentis eos in peccatum. Hujus Balaam obturatus eſt oculus interior, qui cum viſiones omnipotentis videat, ideſt judicia ejus & præcepta intelligat, nõ viuit ſecundum quod intelligit, ſed apertis oculis cadit; ideſt ſcienter peccat, & deſcendit viuens in infernum: auditor ſermonum Dei, & non factor. Intellectus quidem bonus omnibus facientibus eum, non facientibus autem non bonus, quia non eis deputatur ad bonum, ſed potius ad damnationis ſuæ maius teſtimoniũ. Servus enim ſciens voluntatem Domini ſui, & non faciens

eam, plagis vapulabit multis: & melius erat ei viam veritatis non agnoſcere, quàm poſt agnitã retrorſum converti ab eo quod traditum eſt illi, ſancto mandato. Beati quidem qui audiunt verbum Dei, ſed ſi illud cuſtodiant; alioqui nemo ex ſolo auditu beatus eſt. Sicut enim non prodeſt ſermo auditus non admixtus fidei, ſic nec fides ipſa ſine obediẽtia. Ideò ſcriptum eſt. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Sicut enim fides ex auditu, ſic obedientia ex obauditu. Nihil prodeſt audire, niſi credas; nihil credere, niſi obedias. Hæ ſunt geminæ cordis aures ſpirituales & ſanctæ, quas à nobis requirit Spiritus ſanct᷒, credere ſcilicet & obedire. De prima.

Iſaia 53.
Et 50.
Pſal. 17.
Pſalm. 39.

Domine quis credidit auditui noſtro? De ſecunda. *Dominus aperuit mihi aurem; ego autem non contradico, retrorſum non abij.* Item. *In auditu auris obedivit mihi.* De utraq; *Aures autem perfeciſti mihi.* Quamvis in hoc loco aures perfectæ intelligi poſſint obediẽtia mãdatorum, patientia contumeliarum: vel timor comminationum, & deſiderium promiſſionum: & eſt, qui habet aures audiendi audiat, id eſt qui audit, credat; qui credit, obediat: credat minis, credat promiſſis; credat ſacramentis. Credat minis, vt illas caveat: credat promiſſis, vt illa concupiſcat: credat ſacramentis, vt de ſanctificatione illorum, & de inviſibili virtute non dubitet. Obediat præceptis, vt illa fideliter adimpleat, & firmiter conſervet, ne ſit ſicut Balaam auditor ſermonum Dei, & non factor. Sed hæc de Balaã dicta ſufficiant. Nunc ad ſtellam revertamur. *Orta eſt ſtella ex Iacob.* Mira res. Humanum genus de limo factum eſt, & ante partum Chriſtũ, Vnde ergo de limoſo genere jam ſtella poſt partum Chriſtum? Quomodo de humano germine, de immundo ſemine naſci potuit proles ſiderea? Quid enim ſtella mundius, quid immũdius luto? Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Audi, quis.

Iob 14.

Nonne tu, qui ſolus es? Illa ergo virtus, illa ſapientia quæ in principio temporum formavit hominem de limo terræ ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, illa ipſa in fine ſeculorum cœpit facere ſtellas ex hominib᷒, & homines ex ſtellis, ad reformãdam in eis imaginem ſuam, ſoli poloque patriam unam faciens rempublicam; vt cælum haberet homines, & tellus ſtellas.

Iuſti ſunt ſtellæ.

Quid enim aliud ſunt juſti, niſi ſtellæ in terra lucentes, juxta illud Apoſtoli,

Philip. 2.

In medio nationis pravæ & perverſæ, inter quos lucetis, tamquam luminaria in firmamento cæli? Et quid ſunt juſti regnantes in cælo, niſi ſtellæ lucẽtes in ſuo domicilio, & homines habitantes in ſua domo?

2. Cor. 5.

Vnde ipſe Apoſtolus. *Scimus quòd ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſolvatur, quòd ædificationem habemus ex Deo domum non manufactã æternam in cælis.* Hoc autem opus, facere videlicet ſtellas ex hominib᷒, ad opus gratiæ pertinet, non ad opus naturæ, neque juſtitiæ. Natura nãque ſimilia de ſimilibus producit, vt homines ex hominibus, jumenta ex jumentis, aves ex avibus, piſces ex piſcibus, &c. in hunc modum. Iuſtitia vero deſtruit ſæpè, quod natura cõſtruxerat; faciens ægros ex ſanis, cæcos ex videntibus, ſurdos ex audientibus, mutos ex loquentibus, claudos ex ambulantibus, leproſos ex mundis, ex vivis mortuos: & quod terribilius eſt, ex ſanctis & juſtis peccatores naſci conſtituit. Porrò gratia ſæpè reædificat, quod juſtitia deſtruxerat; & perficit, quod natura reliquerat imperfectum: faciens ſanos de ægris, vivos de mortuis, juſtos de impiis, de miſeris beatos: quod gen᷒ operis maximè Deum omnipotentem probat, juxta illud.

Eccleſia oratio.

Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maximè & miſerando manifeſtas, multiplica ſuper nos gratiam tuam, &c. Sic igitur gratia juſtificando impium, vno & eodem opere facit ſtellã ex homine, & de tellure cælum. Et certè fratres chariſſimi, talis proles, & talis habitatio, id eſt cæleſtis atque ſiderea, olim ſancto Abrahæ jam fuerat promiſſa, quando videlicet ad eum dictum eſt

Geneſ. 15.

Suſpice cælum, & numera ſtellas ſi potes. Sic erit ſemen tuum Ex eo quod dicitur, numera ſtellas ſi potes, manifeſtè arguitur Aſtrologorum quorumdã vana præſumptio; qui ſe univerſum ſtellarum numerum comprehendiſſe & conſcripſiſſe jactaverunt, vt Aratus & Eudoxus. Quomodo enim, ait Auguſtinus, omnes dinumerari poſſũt, cum non omnes poſſint videri? Sanè qui ſolus illas creare potuit, ſolus & dinumerare poteſt. & ſuis propriis nominibus vocare, juxta illud.

Pſal. 146.

Qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat. Vnde ſapiens quidã. Vbi habem᷒ hoc adverbium *ſic*, in hebræo habetur adverbiũ *quo*, quod eſt ſimilitudinis & locale. Aiunt enim peritiſſimi Hebræorũ, idem adverbiũ poſitum eſſe in eo loco Exodi, vbi de Moyſe ſcriptum eſt.

Exod. 2.

Cumque circumſpexiſſet huc & illuc & neminem vidiſſet, percuſſum Ægyptium abſcondit ſabulo Vbi enim habemus *huc & illuc* in hebræo habetur *quò & quò.* Melius ergo tranſtulit Hieronymus in hoc loco dicendo *ſic*, quam ſi dixiſſet *illuc.* Nam locale adverbium ſolam loci celſitudinem ſignificare poterat: adverbium autẽ ſimilitudinis & loci celſitudinem, & ſtellarum multitudinem, & numeroſã magnitudinẽ, & cæleſtis præmij claritatem deſignat. Ait ergo *Sic erit ſemen tuum*: id eſt tam multum, tam clarum, tam firmum. Tam multum numero, tam clarum merito, tam celſum præmio, tam firmum loco. Dico autẽ tam & tam, non pro æqualitate, ſed pro ſimilitudine demonſtranda. Nam in his omnibus ſemen tuum ſtellarũ gloriam ſuperabit. Erit enim numeroſius, clarius, celſius, firmiuſque. De numeroſitate habes in Pſalmo.

Pſal. 138.

Dinumerabo eos, & ſuper arenam multiplicabuntur. De claritate. *Fulgebunt juſti ſicut ſol in regno patris eorum.* De celſitudine,

1. Cor. 12

Scio hominem in Chriſto raptum uſque ad tertium cælum. De firmitate & cæteris omnibus habes in Daniele.

Daniel. 12.

Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad juſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Ait ergo, *Sic erit ſemen tuum*: id eſt tam mundum & purum in conſcientia ſanã purum, clarum & fulgidum in cælibe vita, & in cæleſti doctrina, tam firmum & ſtabile in perſeverantia, tam celſum & ſublime in cæleſti patria, tam glorioſum & nobile in gloria reſurrectionis æternæ. Quantum enim pertinet ad vitã juſtitiæ, quam vivimus in præſenti, per lucẽ ſtellarum intelliguntur in hoc loco, per ardorem fervor ſancti deſiderij, per ſtationẽ firmitas propoſiti, ſtella namque dicitur à ſtando & lucendo, & ardendo. Quantũ verò pertinet ad vitam gloriæ quam vivemus in futuro, per lucem ſtellarum accipitur claritas glorificati corporis; per ardorẽ ineffabile gaudium cordis, per ſtationem ſecuritas, æternitas, & æternitatis ſecuritas in vtroque, ait ergo. *Sic erit ſemen tuum* Quaſi diceret. Sic tua poſteritas cælum poſſidebit, ſic cæleſtis claritas in ea fulgebit, ſic illius charitas

ſolidè gaudebit, ſic eius felicitas finem non habebit. Sic erit ſemen tuum. Sic cælum ſtellabitur ſua genitura, ſic ſurſum plantabitur caro nõ caſura, ſic inthronizabitur caro ſignata, gloria mutabitur carnis, non natura. Ecce fratres, quales ſtellæ. Abrahæ promiſſæ ſunt. Harũ autem ſtellarum prima & præcipua eſt hæc ſingularis ſtella, quæ hodie orta eſt; omnes ſtellas non ſolum humanas, ſed etiam Angelicas merito tranſcẽdens & præmio, ſicut ſcriptum eſt. *Multæ filiæ congregaverunt divitias, tu ſupergreſſa es univerſas.* Nulla enim vnquã ſtella ſic luxit exemplo, ſic ſtetit propoſito. Diſcamus igitur ab hac ſtella lucere per exemplum caſtitatis, ardere per deſiderium beatitudinis, firmi & ſtabiles ſtare in propoſito ſanctitatis. Nihil caſtitate lucidius; caſtitas autem dicitur à caſtigatione corporis, ſine qua impoſſibile virtutem caſtitatis perfectè obtinere. Vnde Apoſtolus. *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutẽ redigo: ne fortè cum alijs prædicauerim ipſe reprobus efficiar.* Caſtigandum eſt corpus ieiuniis, vigiliis, & labore manuum, aſſiduitate ſilentij, & loci ſolitudine, fame & ſiti, frigore & flagellorum verbere, ſanctis meditationibus, & devotis orationibus. Multa enim meditatio carnis eſt afflictio. Nihil caritate ardentius, nihil mentis conſtantia firmius. Quid prodeſt, quaſi lucere & ardere in cælo ad horam, & breviter & æternaliter ab eo cadere? *Quomodo* inquit *cecidiſti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris,* id eſt oriri incipiebas? Quam propriè vſus eſt in hoc loco Propheta præterito imperfecto, quod ſignificat rẽ eſſe inceptam & nondũ perfectam: per hoc enim ſignificata eſt in diabolo cadente quędam lucis inceptio, ſed profectus nullus, perfectio nulla. Nam in veritate non ſtetit. *Videbam* ait Dominus, *Sathanam ſicut fulgur de cælo cadẽtem.* Videbam dixit, & cadentem, verbum præteriti imperfecti iungens cum participio pręſentis temporis, ſignificans diabolum cadere incepiſſe, ſed nondum totum cecidiſſe: adhuc enim quotidie cadit in membris ſuis. Sicut enim Dominus IESVS Chriſtus nondum totus aſcendit in cælum, ſed exaltatus à terra trahit ad ſe omnia, non ſimul, ſed per partes: ſic diabolus de cælo cadens, trahit poſt ſe tertiam partem ſtellarum, & vtinam vel duæ remanerent. Væ ſtellis non ſtantibus, ſed de cælo cadentibus: quæ ſe trahi patiũtur à draconis cauda vipereа. Væ ſtellis ſequentibus eam, cuius nomen abſynthium, vt amaritudine replcãtur æterna. Quid prodeſt ſapientiam invenire, & inventam mox perdere? Beatus vir qui invenit ſapientiam: ſed ſi inventã cuſtodiat, & quę tenes nõ dimittat. Sapiẽtia enim clamitat in plateis. *Si quis diligit ſapientiã, ad me veniat, & eã inveniet: & eam dum invenerit, beatus eſt, ſi tenuerit eã.* Invenire ſapientiá eſt agere pœnitentiá: tenere eã, eſt in pœnitentia perſeuerare: quod eſt in ſapientia moram facere, ſicut ſcriptũ eſt. *Beatus vir, qui in ſapientia morabitur.* Tria ſunt, quæ hominem in ſapientia commorari impediunt, & eum ab inventa repellunt, ſuperbia cordis, illecebra carnis, inconſtantia mentis. Prima repulit philoſophos, qui cum Deũ inveniſſẽt, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis. Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Secunda repulit Salomonem: qui poſt inventã ſapientiá, inclinavit femora ſua mulieribus, & dedit maculam in gloria ſua. Tertia repulit Demam diligentem hoc ſeculum, & Apoſtolum relinquentem, qui prius propter Apoſtolum contempſerat & reliquerat hoc ſæculum. Hæc eadem repellit Religionis apoſtatas; facit eos vt canes immundiſſimos ad vomitum reuerti, & à bono propoſito reſilire, & dicere anathema Ieſu. De quibus eſt illa terribilis Auguſtini ſententia, in epiſtola ad clerum & populum Hipponenſẽ. *Sicut difficile expertus ſum meliores, quã quàm qui in monaſterijs profecerunt: ſic nunquam expertus ſum peiores, quam qui in monaſterijs defecerunt.* Et addit. *Hinc arbitror in Apocalypſi ſcriptum. Sanctus ſanctificetur adhuc: & qui in ſordibus eſt, adhuc.* Quod velut exponens ſubdit. *Sicut enim præcedunt cæteros in regno, qui dignè vota ſua vivunt, ſic peiores ſunt in mundo, & inferiores in inferno, qui à voto recedunt.* Vnde idẽ Auguſtinus in Epiſtola ad Armentarium & Paulinam. *Antequam eſſes voti reus, liberum tibi fuit, quo eſſes inferior: quamvis non ſit gratulabunda libertas, quã fit vt non debeatur, quod cum lucro redditur. Nunc verò quia tenetur apud Deum ſponſio tua, non te ad magnam iuſtitiam invito, ſed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, ſi non feceris quod vouiſti, qualis manſiſſes, ſi nihil tale vouiſſes. Minor enim tunc eſſes, non peior: modo autẽ quod abſit, tantò miſerior, ſi fidẽ Deo fregeris, quantum beatior ſi perſolveris. Nec ideo te vouiſſe pœniteat; imò gaude, iam tibi non licere, quod cum tuo detrimento licuiſſet. Aggredere itaque intrepidus. Ipſe iuvabit, qui vota tua expetit. Felix neceſſitas, quæ ad meliora compellit.* Hæc Auguſtinus. Huiuſmodi apoſtatę de tertia ſunt parte ſtellarũ, quæ à cauda draconis de cælo trahitur ad infernum. Nam duæ partes quibus illa cauda non prævalet, ſunt mutuam conſeruantes innocẽtiá, nunquam peccando mortaliter: & recuperantes perditam, acriter & alacriter incœptam pænitentiã conſummando. Primum quidem genus rariſſimum & pretioſiſſimum: quamvis Ambroſius dicat, ſe facilius inveniſſe qui innocentiam ſeruauerint, quàm qui veram egerint pœnitentiam. Quæ eſt ergo tertia pars ſtellarum caudam draconis legens, id eſt in iudicium diaboli incidẽs: niſi illi qui de perdita innocẽtia pœnitere incipiunt; & propter mentis inconſtantiam & animi levitatem in cœpta pœnitentia non perſiſtũt? Nam qui nec pœnitere inchoant, ſtellarum nomine digni non ſunt, nullum lucis initium oſtẽdentes. Idcirco Maria tale nomen divinitus ſortita eſt: videlicet ſtella maris, id eſt illuminatrix mundi, qui tamquam mare tumet in ſuperbis, feruet in iracũdis & invidis, fætet in luxurioſis, ebrioſis, & guloſis. Quia enim in periculo qualicumq; poſitus, ad huius ſtellæ reſpexit radiũ, & non ſtatim opẽ ſenſit? Specialiter tamen dicitur ſtella maris, id eſt cõſolatrix mœrentium, illuminatrix pœnitentium, eorum ſcilicet, qui recogitant omnes annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ: quorum contritio magna eſt velut mare, id eſt lata & profunda, vt amaritudo confeſſionis omnes circumſtantias peccatorum in lucẽ proferat, & amaritudo ſatisfactionis per omnia corporis membra diſcurrat, & amaritudo compunctionis ſemper de fundo cordis ebulliat. Non eſt Maria ſtella marium vel fontium, aquarum dulcium: ſed ſtella maris, quia conſolationem eius non meretur accipere terra ſuauiter viventium: ſicut ſigno Tau non merentur inſigniri frontes ridentium & lætantium, ſed viro-

rum

Prouerb. 31. *1. Cor. 9.* *Quomodo corpus caſtigandum.* *Iſai. 14.* *Luc. 10.* *Prouerb. 8.* *Eccli. 14.* *Rom. 1.* *2. Timo. 4.* *Aug. ep. 137* *Epiſt. 45.* *Apocal. 8.* *Ambroſ. lib. 2. de pœn. c. 5* *Mariæ nomen divinitus ſortita.*

tium gementium & dolentium propter abomi-
nationes quæ fiunt in medio eorum. Caueamus
Luc. 21. ergo fratres, caueamus obsecro ab his signis quę
futura prædixit Domin' in sole & luna & ſtellis:
ideſt in prælatis Eccleſiæ, in principibus terræ,
in ſubditis vtrorumque, tam clericis quam laicis.
Sunt enim quamplurimi vtriuſque ſexus, & v-
triuſque gradus, qui ſtare quidem videntur in
Eccleſia, ſed caſuri ſunt ab ea, vel etiam iam ca-
dunt, non tam loco, quam merito; per illa tria
ſupradicta pericula, ideſt cordis ſuperbia, carnis
illecebra, mentis inconſtãtia Nullus autem caſus
Iob 40. lætificat diabolum, vt religionis apoſtatarum.
Abſorbet enim fluuium, & non miratur: ideſt
non pro grandi habet, ſi multos de ſæculo poſt
ſe trahat: ſed habet fiduciam quod influat Ior-
Religioſos præcipue impugnat dæmon. danis in os eius, ideſt deſcenſus eorum qui ſe hu-
miliant ad pœnitentiam peragendam, vt ibi diſ-
cant à Chriſto mites fieri & humiles corde. Hos
pręcipuę diabolus abſorbere deſiderat: quia fæ-
num ſicut bos comedit: eſcæ ejus electæ: captat
in animam juſti. Caveant ergo à faucibus dia-
boli, qui jam maſticantur à favore Chriſti, iuxta
Act. 10. illud. *Macta & manduca.* Quàm miſer, quàm
infelix, qui ab ore Chriſti euomitus, ab ore di-
aboli reabſorptus fuerit, à quo primùm abſor-
ptus fuerat. Nihil enim ſic inhianter deſiderat
canis ille infernalis, quàm vomitum ſuum relam-
bere, & totum reſorbere: quippe cùm peccatorē
abſorptum nunquam voluntarius, ſed coactus
Iob 20. evomat, ſicut ſcriptum eſt. *Divitias quas devora-
vit euomet, & de ventre ejus extrahet eas Deus.* Ta-
lium autem caſus, quantum lætificat Leviathan,
tantùm contriſtat Mariam. Stemus ergo fratres,
ſuccincti lumbos noſtros in veritate; ſtemus in-
quam in ſancto propoſito inconcuſſi & immo-
biles, ſicut B Georgius martyr: qui cùm Romæ
appenſus eſſet in eculeo, & vngulis abraſus, atq;
ardentes laminæ ad latera ejus eſſent appoſitæ,
ſtabat immobilis, & clamabat dicẽs. Non eſt rex,
præter Chriſtum: pro quo ſi millies occidar, ip-
ſum mihi de ore, ipſum mihi de corde auferre nõ
poteritis. O columna fortiſſima in domo Dei! ô
ſtella firmiſſima, & firmiſſimè fixa in firmamento
cæli! quãdo huic prævaleret draconis ſuggeſtio?
cui prævalere non poterat inciſio ferri, & ignis
aduſtio? Sanè ſtella iſta Chriſtum ſibi impreſſum
habebat: à quo nulla ratione ſeparari poterat.
Quod enim de alio martyre in Græcia refertur:
qui Nimias & Nehemias dictus eſt, qui cùm ſimi-
liter torqueretur, & ſimilia reſpõderet, juſſit ty-
rannus ventrem eius ſecari per medium, & cor e-
jus inde integrũ avelli & findi, vt videret ſi Chri-
ſtus in eo eſſet, ſicut Martyr dixerat. Quod cùm
factum eſſet, apparuit in ipſo cordis ſiſſi medio
pulcherrima Chriſti effigies, per totam cordis lõ-
gitudinem & latitudinem ſe effundens. Quo viſo
confuſus Tyrannus erubuit: populus autẽ fide-
liũ valde exhilaratus in tanto miraculo, expanſis
manib' ad cælum, & fixis in terram genibus, præ
gaudio clamavit ad Dominum, & dixit. Gloria
tibi Domine, qui nos tã magnificè facis experiri,
verum eſſe ſermonem Apoſtoli tui dicentis. Chri-
ſtum habitare per fidẽ in cordibus noſtris, Amen.

Sermo 2. *In eadem Natiuitate B. M. Virginis.*

IVCVNDISSIMA Natiuitas glorioſæ virginis
Mariæ tot ab antiquis expetita votis, expecta-
ta ſuſpiriis, exquiſita lacrymis, vaticiniis prædicã-
ta, publica iucunditate ab vniverſo mundo cę-
lebrari meruit: quia poſt longam ſeculi triſtitiã
publicæ iucunditatis primitias invexit. Ac ſi pri-
mo vagitu infantiæ ſuæ illam ad omnes filios
hominum conſolationem evangelicam protu-
leris dicens. *Reſpicite & levate capita veſtra: ecce* *Luc.* 21.
appropinquat redemptio veſtra. Quod idem eſt,
ac ſi aliis verbis dicatur. Ecce iam parauit ſibi
ſapientia thronum eburneum, ad cogitandas co-
gitationes pacis idoneum: quatenus illarum co-
gitationum ſacroſanctis carminibus incantatæ
miſericordia & veritas in huius throni medio ſi-
bi ipſis obvient; & iuſtitia & pax oſculantes ſe in-
uicem mutuis amplexibus aſtringantur. Hacte-
nus enim ſapientia Dei quaſi vaga & profuga ſu-
per terram, locum vbi requieſceret, aptum non
inuenit, propter humanarum ſordium illuviem.
Nunc autem Deo gratias, fecit et rex Salomon
thronum de ebore grandem. Thronus ſedes eſt
regia, ſive iudiciaria. Regia, vt ibi. *Thronus tuus* *Pſalm.* 44.
*Deus in ſeculum ſeculi, virga æquitatis, virga re-
gni tui.* Iudiciaria, vt ibi. *Sediſti ſuper thronum, qui* *Pſalm.* 9.
iudicas iuſtitiam Et in Evangelio. *Sedebitis & vos* *Mat.* 19.
*ſuper thronos duodecim, iudicantes duodecim tribus
Iſraël.* Sed quoniam honor regis iudicium dili-
git, honor autem iudicis perſonam non accipit,
nullumque malum impunitum relinquit, opor-
tebat neceſſariò vt rex & Iudex noſter, qui Deus
vltionum & conſiliarius appellatur, priùs offer- *Deus pacē*
ret mortalibus pacis conſilium, quàm inferret *prius offert,*
peccatoribus vltionis iudicium: vt priùs eſſet co- *quàm pu-*
lumba vice legati fungens, quàm vice percuſſo- *niat.*
ris. De prima legitur, quod redierit ad arcam fe-
rens in ore ramum oliuæ virentibus foliis. De ſe-
cunda. *Fugite à facie gladij columbæ:* id eſt ab in- *Ierem.* 46.
ſtanti ſectione capitalis ſententiæ, priùs denun-
tiandæ per legatum mitem & humilem, poſtre-
mò ferendæ per eundem viuorum & mortuorũ
Iudicem: ſed Iudicem, qui ſine felle iraſcitur, &
cum tranquillitate judicat, & ſemper miſericor-
diam judicio ſuperexaltat. Ad Legati manſuetu-
dinem pertinet thronus Salomonis: ad iratum
Iudicem thronus Artaxerxis: de quo legitur in
libro Eſther, quòd ſedebat ſuper ſoliũ regni ſui, *Eſter.* 15.
indutus veſtibus regis auro fulgens, & lapidibus
pretioſis: & erat terribilis aſpectu. Væ gentibus
quæ bella volunt, quia diſſipabuntur: væ Iu-
dæis, qui pacis concilium reliquerunt, repellen-
tes pacificum Salomonem, & eligentes bellico-
ſum Cæſarem, quia ſuo Cæſari cadendi relin-
quentur. Secundum enim nomen Salomonis
ita & opus ejus, ſimiliter & Cęſaris. Diabolus
enim non immeritò à cęde & ſanguine & armis
nequitiæ, quibus ſemper abundat, Cæſar appel-
latus, menſuram huius nominis, menſura crude-
litatis ſemper implere ſatagit, iuxta illud Poë-
ticum.

Cæſar in arma furens, nullas, niſi ſanguine fuſo,
Gaudet habere vias.

At Salomon noſter ſecundum nomen ſuum ve-
rè pacificus, fecit vt artifex ſapientiſſimus thro-
num de ebore grandem, quaſi primum & præci-
puum pacis opus: quando Chriſtus qui eſt pax
noſtra, qui fecit vtraque vnum, vt pacificaret
quę in cælis ſunt & quæ in terra, tamquam prin-
ceps pacis, & rex juſtitiæ innocentiſſimam Vir-
ginum & humillimam mulierum alegit ſibi in
matrẽ propriã, quaſi in ſede pacis mediatricem.
Thronus enim, vt dictũ eſt, ſedes eſt tam regia,

quàm judiciaria. Ad ſedem pertinet quies, ad regem honor, ad judicem timor. Ad quietem innocentia, ad honorem juſtitia, humilitas ad timorem. *Geneſ. 4. apud 70.* De primo habes. *Peccaſti, quieſce.* De ſecundo. *Anima juſti ſedes eſt ſapientiæ:* ſedes ideſt requies quam ſapientia in omnibus quærit, ſed in ſolis humilibus invenire ſe dicit, juxta illud exemplū. *Iſai. 66.* De tertio. *Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum, & trementem ſermones meos?* Innocentię eſt, cavere prohibita; juſtitiæ, ſervare præcepta; humilitatis, timere judicia, & omnia merita ſua, quaſi pro nihilo computare, *Luc. 17.* juxta illud. *Cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſervi inutiles ſumus, quod debuimus facere fecimus.* Non tamen ad quemlibet innocentem vel humilem referri poteſt hujus throni deſcriptio. Nam cùm de eodem legatur in ſequentibus. *3. Reg. 10.* *Non eſt factum tale opus in univerſis regnis,* manifeſtū eſt hoc non poſſe intelligi, niſi de humillimo hominū, aut de humillima mulierū. Humillim⁹ hominū ille eſt, qui ab ipſa ſapiētia in perſona eſſūptus eſt, de quo dicit Daniël in *Daniël. 4.* viſione tertia. *Donec cognoſcāt viventes, quòd dominatur excelſus in in regno hominum, & cuicumque voluerit, dabit illud, & humillimum hominum conſtituet ſuper illud.* Humillima mulierum illa eſt, de qua idem homo, ideſt Chriſtus natus eſt. Neque enim ſapientia quæ ſemper ſapienter agit aliunde convenientiùs aut ſapientiùs corpus poſſet aſſumere, quā de humillima muliere. Hæc eſt enim, quæ cunctis innocentior, & ſacratior univerſis, viliorem tamen ſe omnibus reputabat. Unde ſalutationi Angelicæ, laudationi magnificæ, promiſſioni mirificæ, ſic reſpondit, *Luc. 1.* *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum.* Et quoniam ſemper in humilitate quievit, Deum in ſe non ſolum ſpiritualiter, ſed etiam corporaliter requieſcere fecit: ſicut in perſona ejus dicit *Eccli. 24.* ſapientia, *Et qui creavit me requievit in tabernaculo meo.* Quòd ergo Salomō dicitur feciſſe thronum, *Pſalm. 17.* Pſalmiſta quaſi expoſuit dicens, *Inclinavit cœlos & deſcendit.* Thronus enim ſeſſionem habet, ſeſſio verò inclinationem ſimul & quietem. Seſſio igitur Dei quid aliud eſt, quam majeſtatis exinanitio, & formæ ſervilis aſſumptio? *Pſalm. 138.* Sicut ſcriptum eſt. *Tu cognoviſti ſeſſionem meam,* ideſt inclinationem meam æterno judicio approbaſti. Niſi ſe inclinando ſediſſet ſuper thronum, nemo ad eum habuiſſet acceſſum, juxta illud. *Mat. 5.* *Et cum ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli ejus.* Sed qualis eſt thronus iſte? Eburneus. Fecit, inquit Salomon thronum de ebore. Væ regibus facientibus thronum de ſtercore. Quid enim aliud eſt animus in libidine requieſcens, niſi rex in ſtercore ſedens? nā ut ait Saluſtius. Animi imperio, corporis ſervitio magis utimur. Caro ergo libidini dedita ſedes eſt de ſtercore facta. Quantum diſtat thronus eburneus à ſterquilinio, tantum corpus caſtum à libidinoſo. Ebur dictū eſt, quod ſit è barro ideſt ex elephante, qui græcè barrus à fortitudine nuncupatur: unde & vox ejus dicitur barritus. Eſt autem elephas animal inter cetera bruta magnitudine præcellens & altitudine. Unde & nomen ejus in lingua Græca & Indica montem ſignificat. Nec ſolum magnitudine, ſed etiam fortitudine præeminet. Unde & turres ligneas cum tricenis hominib⁹ armatis portare conſueuit. Senſu quoque plurimùm viget, ad cognoſcendas viarum differētias, & draconum inſidias, cum quibus ei ingens certamen eſt, & diſcordia inexorabilis. Eſt etiam naturaliter clemens, caſtitatem diligens, diutiſſimè vivens, uſque ad ætatem tertiam Neſtoris, ideſt uſque ad annos, ut aiunt, trecentos. Hæc omnia nulli magis congruūt moraliter, quam virgini Mariæ. Nam per acumen ſenſus prudentia, per amorem caſtitatis temperantia, per fortitudinem ipſa fortitudo, per clementiam juſtitia deſignatur: quia ut ait philoſophus quidam, illa vera juſtitia eſt quæ erga inferiores ſervatur, per magnitudinem magnanimitatis. Per altitudinem meritorum ſublimitas, per longanimitatem perſeverantia, per trecentos annos fides & myſterium Dominicæ paſſionis exprimitur, propter Tau literam, quæ apud Græcos formam crucis habet exprimere, & numerum trecentorum ſignare. *Litera T crucis figuram habet.* Eſt autem ebur dens elephantis, os videlicet natura frigidum, à carne nudum, ſubſtantia ſolidum, colore candidum, antiquitate rubicundum. Per naturalem frigiditatem timor Domini, per nuditatem cōtemptus mundi, per candorē carnis munditia, per ſoliditatē mentis conſtantia, per ruborem antiquitatis fervor multi temporis deſignatur. Vera namque caſtitas naturaliter timida eſt, ſed timore Domini, non timore mundi. Timor enim Domini fidelium mentes à carnaliū vitiorum æſtu refrigerat. Hic eſt enim Angelus Domini, qui deſcendit cum Azaria & ſociis ejus in fornacem, & excutit flammam ignis de fornace, ideſt incendium tentationis à carne, prius tamen à corde flatu ſuggeſtoris incenſo. *Daniel. 3.* Timor Domini expellit peccatum, non ſolū illud quod adhuc foris poſitum importunè ſatis ad cordis januam: ſed etiam illud quod jam per conſenſum intravit ad animam. Timor autem mundi numquam mentem refrigerat, ſed latenti deſiderio ſemper intus exæſtuat: & ideò non expellit peccatum, ſed fovet & cōtegit, donec tempus opportunitas foras erumpendi. Unde Philoſophus. *Multorum quia imbecillia ſunt, latent vitia, non minus auſura, cùm illis vires ſua placuerint, quàm ea quæ jam felicitas aperuit.* *Seneca.* Serpens etiam peſtifera tractat, cum riget frigore, non deſunt tunc illi venena, ſed torpent. Unde quidam inter veram & falſam caſtitatem diſcernere volens, eleganter ait.

Si qua, metu dempto caſta eſt, ea denique caſta eſt *Ovid.*
Quæ quia non potuit non facit, illa facit.

Item vera caſtitas ſolida eſt, ideſt talis interiùs qualis exteriùs: talis in ſecretò, qualis in publico: talis occupata tentationis certamine, qualis feriata à tentatione. Non ſic temporales & cavernoſi: qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt: cannis ſimiles & cicutis, exterius nitidi, interius vacui: virentes de longinquo, fœtentes de proximo: qui cùm nihil interiùs prurit, ſunt cœlibes; cùm nihil exteriùs allicit, continentes. At ſi ſpecies concupiſcibilis eorum aſpectui ſe fortaſſis obtulerit, ſtatim ſicut fluit cera à facie ignis, ſic pereunt peccatores à facie Dei. Aut enim Briarei manibus & Sphingarum unguibus præoptatum cadaver aduncant; aut ſi hoc facere mundano timore prohibentur, ſaltem oculos Argi vagis obtutibus illuc circumferūt, ut aſpectu paſſionis cordis paſcant eſuriem, & oculis delectationis jentaculo jejunæ famem libidinis præſignent. Sic perierat qui dicebat [Ut vidi, ut perii; ſic me malus abſtulit error.] Et alius quidam. N-

mirum hic ego ſum ſatis inter millia ſortis. Verum vbi quid melius contingit & vnctius idem. Item omnis vera caſtitas nuda eſt, ideſt voluntariæ paupertatis amica: excutiens manus ſuas ab omni munere. Nam vt ait Hieronymus noſter, non eſt caſta matrona, quæ munera accipit. Et juxta Quintilianum. Muliebrium vitiorum fundamentum auaritia eſt. Sanè multorum & moltarũ caſtitas verborum jaculis impetita immobilis & integra ſtetit: muneribus arietata ruit. Nã vt aliquid de fabulis ſummatim attingamus, irrupit aurũ in propugnacula turris Acriſij: & virgini fatuæ quæ de libidine triumphaſſe videbatur in tarra, quaſi de cælo aureus pluit inceſtus. Sic quam non ſeducit petitor humilis, fallit ſublimis. Sic arborem quam non mouit fauonius, euertit aquilo. Sic etiã roſarium ſemper aliquo turbine ſua purpura denudatur. Sed nullo faciliùs quã vento auruginis, ideſt æris doni ſplendore, iuxta illud.

Manera ca- ſtitatē expu- gnant.

Ouid.

Non ego diuitibus venio præceptor amandi:
Nil opus eſt illi qui dabit, arte mea.
Secum habet ingenium, qui cum valet, accipe, dixit;
Cedimus, inuentis plus valet ille meis.

Et iterum.

Munera, crede mihi capiunt hominesque Deosque.

De talium caſtitate pulchrè ait ſatyricus

Sic ter Penelope frugi eſt, quæ ſi ſemel vno
De ſene guſtarit, tecum pacata lucellum,
Vt canis à corio; vix abſterrebitur vncto.

Quod autem ebur decoſe eſſe dicitur elephantis, quid aliud ſignificat, quam caſtitatem dentatam eſſe debere, vt magis porrigat tentatori morſum quàm oſculum, vultum exhibeat triſtem, non hilarem: verba reſpondeat dura, non mollia: paratior ad reiiciendum quàm recipiendum viſcata, imò venenata munuſcula, & literulas tam deceptrices quam dulces. Nam vt ait Hieronymus, blãda munuſcula & dulces literulas ſanctus amor non habet. Elephans enim ſine dente eſt, qui molliter negat conſenſum turpitudini. Eſt enim quoddam prognoſticum ſecuturi conſenſus ad preces alterius, negatio mollis ad vnam. Mollis Euæ reſponſio fecit eam penetrabilem & perujam veneno. Adhuc morem hunc molliter reſpondendi retinent Euæ filiæ, *Vix erit ex multis, quæ neget vna tibi.* Neget, ideſt perneget, & nulla pernegat. Nam quæ mulier præcidit conſtãter verba rogantis, quæ petitorem ſuum perpetua triſtauit repulſa? quin potius fauorem quendam ſapit quædam negatiua conceſſio, vel negatio conceſſiua. Quantumlibet enim duræ reſpondeant, ſemper in aliquo verbi ſui angulo reperiet procul aliquem fomitem ſuæ petitionis implicitum, quaſi ſponte & de induſtria ſic relictum. Quod inde contingit, quia quæque ſibi videtur amanda, peſſima fit, nulli non ſua forma placet. Quæ dant, quæque negant, gaudent tamen eſſe rogatæ. Vndè Hieronymus. Etſi rogata non ceſſeris, tamen formæ putas teſtimonium, ſi rogeris. Alieni ergo amoris impetum ſumunt vt pulchritudinis argumentum: & vnde ſe vident aliquantulum placere aliis, inde jam incipiunt nimium placere ſibi ipſis, iuxta illud. *Delectant etiam caſtas præconia formæ.* At reuera caſta non eſt, quæ tali præconio delectatur, nimirum mentis elatione jam corrupta. Solet autem elationis occultæ præludium plerumque comitari corruptionis affectum: quod genus vlceris ſæpe ſordidiſſimo curatur ẽplaſtro, ſicut ſcriptũ eſt. *Balteum regum diſſoluit, præcingit fune renes eorum.* Vnde Auguſtinus *Audeo dicere: plerumque ſuperbis eſſe vtile, cadere in aliquod apertum manifeſtumque peccatum vnde ſibi diſpliceant, qui jam ſibi placendo ceciderant.* Salubriùs enim ſibi Petrus diſplicuit, quando fleuit, quàm ſibi placuit, quãdo præſumpſit. Igitur elephas bene dẽtatus eſt, qui contra procorum vel potiùs porcorum grunnitus importunos non ſolum verbis obiurgat aſperrimis, ſed etiam ore dentato indignantis animi remordet & repercutit; & cornuta fronte voluntatis refugæ ita ſemel petitorem repellit & ventilat, vt ſecundo opus non ſit. Sic reſpondebat B. Agnes dicens. *Diſcede à me fomes peccati, pabulum mortis, nutrimentum facinoris.* Sic reſpondere docet Philoſophus dicens. *Efferat matrona oculos jacentes in terram, & aduerſus officialem ſalutatorem inhumana potiùs quã inuerecunda ſit: longeque antè pudicitiam ſua ore, quàm verbo neget. nemo enim tanens fortiter ſtetit rogatus.* Sic reſpondit martyr ille inuictus, qui quoniã ligat' manus & pedes aliter ſe defendere non poterat, linguam ſuam alliſam in os impudicæ jactauit. Sic reſpondit occulto tentatori noſter ille gratia Benedictus & nomine, vrticarum & vepium volutatione moleſtiſſima pruritum bene conſiſcans malè blandiente. Fuit ergo Maria per humilitatem & innocentiam thronus, per caſtitatem & animi conſtantiam thronus eburneus: per caritatem perfectam thronus grandis: per fœcunditatem thronus regius. & thronus Salomonis. In throno quies & tranquillitas, in ebore candor & ſoliditas, in grandi capacitas, in Salomone pacis fœcunditas demonſtratur. Nihil conſcientia ſe non remordente trãquillius, nihil animi firmitate ſolidius, nihil capacius caritate. De primo habes *Secura mens quaſi juge conuiuium.* De ſecundo. *Occidi poſſunt, flecti nequeunt.* De tertio. *Latum mandatum tuum nimis.* Caritas enim latior oceano, & capatior ipſo cælo, hoſtes colligit vt hoſpites, & inimicos amplectitur vt amicos: quod nec cælum, nec oceanus facere poſſunt. Verè thronus grandis fuit, quæ illum totum capere potuit, quem totus non capit orbis, ſicut & gẽtilis Poëta chriſtianis verſibus laudẽ eius pulchrè proſequutus eſt dicens.

Iob. 12.

Ambroſ ſer de S. Agneta

Seneca.

B. Virgo thronus eburneus

Prouerb.

Grego.

Pſalm

Virginis tum uere ſinus. intactaque mater
Arcana ſtupuit compleri viſcera partu
Authorem paritura ſuum mortalia corda
Artificem texere poli. Mundi reparator
Pars fuit humani generis, latuitque ſub uno
Pectore, qui totum latè complectitur orbem.
Et qui non terræ ſpatiis, non æquoris vnda,
Non capitur cælo, paruos conſluxit in artus.

Sicut autem nihil caritate capacius, ita nihil fecũdius pace, juxta illud. *Ecce ego declino in eos vt flumen pacis, & vt torrens inundans gloria gẽtiũ.* Verè thronus grandis fuit, quæ & turris eſt ſicut de illa in laude ſponſæ dicitur *Collum tuum ſicut turris eburnea.* Scimus, quia collo mediante caput vnitur corpori, & corpus capiti coaptatur. Collum quoque eminentiſſimum membrum eſt corporis, & per collum tanquam per fiſtulam trajicit ſibi vitale ſtomachus alimentum. Quid ergo per collum exprimitur, niſi mediatrix noſtra, felix Virgo Maria, quæ ſingulariter eminet in corpore, quod eſt Eccleſia; per quam meruimus authorem vitæ ſuſcipere, panẽ ſcilicet vitæ, qui deſcendit de cælo, & dat vitam mundo? Per Mariam enim factus eſt Chriſtus caput & ſponſ

Iſai. 66.

Cant. 7.

lius Eccleſiæ, quando Verbum caro factum de virginali procedens vtero, tanquam ſponſus de thalamo ſuo, eamdem ſibi Eccleſiam connubio iunxit ſtabili, propriamque dicauit. Pulchrè autem collum iſtud turri cōparatur eburneæ: turri, propter altitudinem, fortitudinem, rectitudinem, grauitatem. In cuius altitudine ſublimitas voti, & celſitudo meriti, in fortitudine firmitas propoſiti & ſecuritas humani refugij: in rectitudine deſiderij ſanctitas & intentionis puritas, in grauitate omnis morum maturitas deſignatur. Verè turris fuit Maria, ſublimis & ardua voto, præcelſa merito, fortis in propoſito, tecta conſilio, erecta deſiderio. Verè turris eburnea, virginitate candida, mētis integritate ſolida, caſto timore frigida, mundi contemptu nuda, zelo caſtitatis armata. Verè adhuc turris eburnea eſt, propoſita cunctis in exemplum ſāctimoniæ, circumpoſita ſingulis in præſidium pugnæ, ſuperpoſita omnibus in ſpectaculum gloriæ, repoſita vniuerſis legitimè certantibus in præmium coronæ. Sanè tale collum tali capiti ſuperponi decebat, quod & per omnia cōueniret. Quid ergo turri fortius, quid ebore pulchrius? Sicut ergo
Pſal. 92. de capite legitur, *Dominus regnauit decorem indutus induit Dominus fortitudinem & præcinxit ſe*
Prouerb. 31. *virtute*: Sic etiam de collo, *Fortitudo & decor indumentum eius.* O pulcherrimū ædificium, quod & thronus & turris eſt: thronus eburneus, turris eburnea: ſed thronus propter Deum, turris propter homines. Thron' ad ſuſcipiendum iudicem conuerſum ad clementiam: turris ad ſuſcipiendum peccatorē cōuerſum ad pœnitentiā. Thronus, qui Deū maieſtatis & immenſum capiat, & laſſum reficiat, & iratum mitiget: turris, quæ homines confugientes ad ſe & protegat, & defendat, & ſaluet. Imitemur, obſecro dilectiſſimi, turris huius grauitatē in actibus, candorem in affectibus, ſuauitatem in motibus, in cauendis exceſſibus ſanctitatem. Sanè ſi ſciremus, quā inflexibilis eſt virga iuſtitiæ, & quàm indeclinabilis æquitas iudicij, timeremus tam crebrò facere iacturam innocentiæ, & Ordinis tranſgreſſio-
Pœna peccatorum venialium in purgatorio. nem. Vidit enim ſanctus quidam grauiſſimas inferri pœnas animabus defunctorum pro talibus exceſſibus, quos nos inſipientes leuiſſimos æſtimamus: vt pro riſu immoderato verbera grauiſſima, pro verbis otioſis in facie cædes ferè vſque ad oculorum excuſſionē; pro cogitationibus inutilibus, & nimium ex more vagis variam aëris inclementiam; pro geſtu diſſoluto vincula aſperrima, & plerumque ignea; pro ſignorum multitudine ſuperflua, quibus ludicra & otioſa quæq; contuliſſent ad inuicem, digiti negligentium vel excoriabantur vſque ad palmam, vel ſuper incudes tunſionibus quaſſabantur. Qui autem vagationes inutiles, & ſine neceſſitate extra clauſtrū vel cellam quæſierant, licet in ipſa vagatione ordinatè ſe geſſiſſent, tamē quia tædio ſilentij clauſtralis, & obſeruantiæ Regularis hoc fecerant, & huiuſmodi ſolatia monaſticæ quieti prætulerant, duriſſima de loco in locum iactatione, quaſi lapides emiſſi de fundibulo, colliſione omnium mēbrorum moleſtiſſimè plectebantur. Sermonem impuritate aliqua, & irreligioſitate, vel qualibet turpitudine ſordentē, in viris præſertim ſacri Ordinis, ſicut capitalia crimina puniebant. Fugiamus ergo fratres, ad huius turris eburneæ fortiſſimum & inexpugnabile refugium: amando quietem; vitando vagationem, ad omnem leuitatem immobiles quaſi turris, nullum membrū corpo-
tis ſine cauſa mouendo: ſicut B. Bernardus ſan- Bern. in vita S. Malach.
ctum Malachiam commendat, quòd nemo vnquam, etiamſi curioſè intendit, vidit eum pedem manumve mouere fruſtra. Hæc dicta ſint pro his
verbis, *Fecit Salomon thronum de ebore grandem.* 3. Reg. 10.
Reliquam deſcriptionis partem ad præſens intactam relinquimus.

Sermo I. In Feſto Omnium Sanctorum.

GAVDENT *in cœlis animæ Sanctorū.* Eccleſia verbo.
Gaudent, inquā, gaudio magno valde; quia huius mundi tranſire poſt litium recuperare meruerunt cæleſte palatium, quaſi notum, prædium, & poſſeſſionem paternam. Eorum verò illorum poſſeſſio generaliter in tribus conſiſtit; in poſſeſſione cælorum, in ſocietate Angelorum, & ipſius Reginæ Angelorum glorioſæ genitricis Dei, & virginis Mariæ; poſtremò in beatiſſima viſione Ieſu Chriſti, Domini virtutum & Regis gloriæ. O quàm rapidiſſimi voluptatum torrentes de ſingulis iſtorum velut gaudiorum fōtibus oriuntur! Nam vt interim de duobus reliquis taceamus, quanta gaudiorum materia eſt vel ſola cælorum poſſeſſio! *Gaudent*, inquit, *in cœlis animæ Sanctorum.* Quid ni gaudeant, qui in cælis iam habitant? Sed quibus cælis? Qui ſunt, vel quot ſūt Quot ſint cœli.
cæli? Iudæi 7. cælos eſſe dicunt. Adeo enim ſeptenarium commendant, quòd etiam 7. cælus à principio creatos affirmant. Ethnici quoque Philoſophi illud nouiſſimum cælum, in quo ſtellæ fixæ ſunt, ex ſingulis planetarum orbibus cælos ſingulos fabricantur. Fuerunt, qui & mūdos innumerabiles, & celos innumerabiles eſſe aſſererent. Quidam verò non niſi vnum eſſe, vel eſſe poſſe dixerunt. Tantum eſſe enim opus vni' cæli, vt ſecundum fieri non potuerit. Quaſi verò omnia magna opera ſingularia ſint: cùm videamus tot & tanta flumina & maria huc & illuc diffuſa, tot terras latas & ſpatioſas, tot dracones immenſæ longitudinis, tot cetos immēſæ latitudinis, tot elephantos immenſæ molis. Sed quid ad nos pertinet de Iudæorum fabulis, vel Philoſophorum ſomniis? Plures cælos eſſe, ſcriptura
veritatis manifeſtè aſſerit, dicens. *Opera manuū* Pſalm. 101.
tuarum ſunt cæli. Ipſi peribunt, tu autem permanebis; & omnes vt veſtimentū veteraſcent. Sed quot
ſint quæritur. Paulus ergo Apoſtolus teſtis vera- 2. Cor. 12.
ciſſimus in medium producatur, qui ſe dixit raptum fuiſſe vſque ad tertium cælum. Tres igitur cælos eſſe manifeſtiſſimè aſſerit. Plures autem quàm tres eſſe, ſicut non affirmauit, ſic nec negauit quidem. Et certè vtrum plures ſint, neſcio: hoc vnum ſcio, quòd tres ſunt. Nam ſaluo omni myſtico intellectu, ſecundùm quem hæc Pauli ſententia ſolet exponi, etiam de tribus cælis materialibus mihi ad literam videtur poſſe intelligi. Sunt enim tres cæli, de quibus apertè loquitur Scriptura. Eſt cælum aëreum, eſt ſidereum, eſt empyreum. Cælum aëreū terræ eſt proximū, & ſuis repletum volucribus. Cælum ſidereum à terra eſt remotū, & ſuis ſtellarū [illegible] ibus. Cęlū empyreum longè ab vtroque eſt [illegible], & ſuis
ornatū beatis ſpiritib'. De primo habes. *Volucres*
cæli, & piſces maris. De ſecundo. *Benedicite ſtel-* Daniel. 3.
la cæli Domino. De tertio. *Cæli, cælorumque vir-*

tutes, ac beata Seraphim. Primum cælum, quod
Eccleſia verba. eſt aereum, ad beatitudinem animarum non pertinet; quia & ipſum multum miſeriis ſubjacet, & tempeſtatibus & procellis quatitur, iuxta illud Poëticum.

Fulminibus terra propior ſuccenditur aër.

Denique cælum illud non ſolis volucribus, ſed etiam dæmonibus datum eſt ad habitandum: qui ibi poſiti ſunt, non ad ornatum aëris, ſicut mentiuntur Philoſophi; ſed ibi vſque ad diem judicij tamquam in carcere ſunt incluſi. Porrò ex duobus aliis cælis, ſcilicet ſidereo & empyreo, cum ſuis, vt ita dicam, appendiciis conſtituitur
Pſal. 83. illa domus celeſtis, de qua ſcriptum eſt. *Beati qui habitant in domo tua Domine; in ſæcula ſæculorum laudabunt te:* Ita tamen, quod huius domus cælum ſidereum quaſi pauimentum eſt, ſiue fundamentum: cælum verò empyreum ſuperior ſtructura. Hæc autem domus multis in ſcriptura ſacta nominibus nuncupatur. Dicitur enim cęlum,
Manſionis celeſtis nomina. terra, thalamus, deſertum, patria, ciuitas, curia, cubiculum, templum. Cælum dicitur à ſerenitate, terra à loci firmitate, & bonorum omnium fertilitate, deſertum à capacitate ſaluandorum omnium reſpectu multitudinis perditorum, patria à naturali ſoli dulcedine, quæ mentes ad ſe allicit, quaſi ſolum omniū naturale, iuxta illud.

Ovid. 1. de Ponto.

Neſcio qua natale ſolum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non ſinit eſſe ſui.

Illam verò patriam concupiſcunt, etiam qui illius ciues non ſunt, quia licet illa paucorum ſit ex gratia, tamen eſſe omnium debuit ex natura. Deus enim Pater omnium creatione eſt, quamvis paucorum adoptione. Ciuitas appellatur à concordi ciuium multitudine in vnā Republicā coëunte. Curia, vt ait Auguſtinus, quia ibi agitur cura de nobis. Palatium, propter regalia illius ædificij ſtructuram pernobilem. Aula, propter perſonarum ibi aſſiſtentium magnam nobilitatē: regio à loci magnitudine, regnum à juſtitia quæ ibi maxime regnat; domus à ſacra & ſtabili manſione cohabitantium, & à multitudine manſionum, iuxta illud. *In domo Patris mei manſiones*
Ioan. 14. *multæ ſunt.* Non enim ibi militatur, tamquam in tabernaculo; ſed habitatur, tamquam in domo. Atrium verò nuncupatur à ſolemni frequētia ibi collaudantium, & chorus ducentium, iuxta
Pſalm. 99. illud, *Atria eius in hymnis confitemini illi,* metonimicè continens pro contento. Thalamus, à maritali coniunctione Chriſti & Eccleſiæ. Mons, ab eminentia & ſublimitate; cubiculum, à ſumma & ſecretiſſima voluptate ibi quieſcentium: Templum, à ſanctimonia ibi miniſtrantiū Chriſto ſedulitate infatigabili, & ab indefeſſo clamore laudea ibi canentium diuinæ majeſtati. O templum ſanctitatis! ô cubile voluptatis! thalamus nuptiarum, atria ludentium! ô domus Dei, regnum æternum, regio lucis! ô aula nobilium, regale palatium! O Angelorum curia, ciuitas glorioſa, patria dulcis, deſertum fertile, ô terra fluens lacte & melle, cælum ſerenum, & ſine nube! ô mons excelſus valde, mons coagulatus, mons pinguis! mons, in quo beneplacitum eſt Deo habitare; mons in quo præparatum eſt conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ; pinguium medullatorū, vindemiæ defæcatæ. Igitur in nomine templi ſignificatur ſanctitas, quæ ne triſtis & moleſta putaretur, ipſum templum vocatum eſt cubiculum, in quo ſignificatur voluptas: quæ ne vulgaris putaretur, ſecreta &

intima per thalamum deſignatur, iuxta illud, *Iſai. 24.*
Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi. In atrio ſignificatur ſolemnis jocunditas; nam atriū nil aliud eſt, quàm platea. In plateis autem ſolēt ludi celebrari. In domo ſtabilitas, in regno potentia, in regione abundantia & amplitudo, in aula generoſitas, in palatio pulchritudo, in curia ordinata dominatio, in ciuitate pax & concordia, in patria poſſeſſionis dulcedo, in deſerto poſſidentium raritas pretioſa. Nam deſertū dicitur, non propter locum incultum, ſed propter ſtultam multitudinem ipſum deſerentiū. In terra firmitas beatitudinis, in cælo ſerenitas claritatis, in monte ſublimitas habitationis. In illo templo non miniſtrant niſi ſancti, in illo cubiculo non dormiunt niſi pudici, in illo thalamo non cubant niſi virgines, in illo atrio non ludūt niſi innocentes, in illa domo non habitant niſi vnanimes, iuxta illud. *Deus, qui inhabitare facis* *Pſal. 67.*
vnius moris in domo. In illo regno nō regnāt niſi pauperes, iuxta illud. *Beati pauperes ſpiritu, quo-* *Mat. 5.*
niam ipſorum eſt regnum cælorum. Et tamen in illa regione non ſunt niſi negotiatores prædivites & præpotentes, juxta illud. *Simile eſt regnum cæ-* *Mat. 13.*
lorum homini negotiatori, quærenti bonas marga- *Iob 36.*
ritas, &c. Item, *Deus potentes non abjicit, cùm ſit* *Quinam cælum poſſideant.*
ipſe potens. In illa aula non aſſiſtunt, niſi Regi Chriſto in humilitate ſeruientes. Summa enim ingenuitas iſta eſt, in qua ſeruitus Chriſti comprobatur. In illo palatio non regnabunt niſi ſpiritualibus mollitiis inuoluti, velut purpura verecundiæ, & byſſo caſtitatis. Qui enim mollibus veſtiuntur, in domibus Regum ſunt. In illam curiam non intrabunt niſi quærentes & curantes non quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti; & quod aliis eſt vtile magis, quàm quod ſibi. In illa ciuitate non morantur niſi concordes & pacifici. Ad illam patriam nam reuertuntur, niſi gementes & flentes, quia incolatus ſuus prolongatus eſt, & ideo repatriare feſtinātes, & ex toto animo concupiſcentes. Hæc eſt enim loquela, quæ manifeſtos facit indigenas illius patriæ, hoc eſt eorum idioma, fletus & ſuſpirium pro deſiderio revertendi. Per illud deſertum non deambulant, niſi deſertores multitudinis, & amatores ſolitudinis, juxta illud Pythagoricum, *Per viam publicam ne ambules;* Et illud Evangelicum,
Domine, ſi pauci ſunt, qui ſaluantur, Cui reſpon- *Luc. 13.*
detur, *Contendite intrare per anguſtam portam,* Ac ſi dicatur, diſcite, paucos eſſe. In illo monte non requieſcit, niſi innocens manibus, & mūdo corde; niſi de virtute in virtutem aſcendens, niſi cōmunem aliorum vitam tranſcēdens. In illo cælo non gaudet, niſi qui conſcientiam ſeruat, niſi qui tenebras fugitat, ac etiā fugat, niſi qui lucē amat. Illud enim cælum ſemper ſuo die fruitur, ſemper ſole illuſtratur. Poſtremò illam terram *Matth. 5.*
non poſſident, niſi mites & manſueti. *Beati enim* *Pſal. 36.*
mites; quoniam ipſi poſſidebunt terram. Et itē *Manſueti hereditabunt terram.* Sed quam terram? Non vtique terram morientium, ſed viuentiū, de qua
dicitur. *Credo videre bona Domini in terra viuen-* *Pſal. 26.*
tium. Eſt enim terra mortuorum infernus, & eſt terra morientium iſte mundus, vel corruptibile hominis corpus. Terra verò viuentium eſt corpus immortale quod habituri ſumus; vel cæleſtis illa domus in qua habitaturi. Et verò beati, qui illam terram ſunt poſſeſſuri. Quam terram? Non terrā, quæ germinet ſpinas & tribulos; non tam quæ ſubjaceat maledicto, vel quæ percutia-

tor anathematis, non terram ſterilem & infecũdam, ſed terram fertilem & opimam, quæ præ delicijs & diuitijs deuorat habitatores ſuos; terram promiſſionis, & poſſeſſionis. Promiſſionis quantum ad nos, quibus adhuc promittitur, nõdum datur: poſſeſſionis quantum ad illos à quibus jam poſſidetur; quæ eſt terra quæ fluit lacte & melle. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Quid enim? Si terra iſta morientiũ maledictu ſubiacens, & percuſſa anathemata, & germinans ſpinas & tribulos illis, à quibus colitur, tot tamen & tanta voluptatum genera ſuis generat habitatoribus, quanto plura & majora credenda eſt illa terra viuentium ſuis poſſeſſoribus generare? Si terra iſta maledicta tantùm delectat miſeros mortales, ſuis vel florum coloribus, vel fructuum ſaporibus, vel odoribus ſpecierum, vel ſuauitatib⁹ diuerſorum concentuũ: quanto magis terra illa omni benedictione repleta delectare credenda eſt beatos & immortales? Numquid ibi deeſſe credendi ſunt vel colores pulcherrimi, vel odores peregrini, vel ſapores delicatiſſimi, vel ſuauiſſimi vocũ concentus? Sed hæc, inquies, corporalia bona ſunt. Planè ſpiritualia ſimilia eſſe poſſunt. Nam & bona corporalia nulla corpora delectare, niſi animata, poſſunt. Inanimata enim iſta non ſentiunt. Porrò ſi anima incarcerata in corpore ſuis delectationibus vitur; numquid relicto corpore voluptatibus omnibus priuatur? Quòd ſi non poteſt gaudere, niſi in corpore, eadem ratione non poteſt dolere, niſi in corpore. Ergo non poteſt ſentire, niſi in corpore; nec viuere, niſi in corpore. Sicut enim nullum gaudium ſine ſenſu, ſic etiam null⁹ dolor. Vbi enim nullus ſenſus, ibi planè nullus viuendi modus, nullumque vitæ genus; & generaliter nulla omnino vita. Quare omnino anima non viuit ſine corpore, aut ſentit ſine corpore.

Anima ſine corpore au ſentiat.

Quòd ſi de vno ſenſu conceditur, neceſſario & de omnibus. Relinquitur ergo, vt anima etiam extra corpus poſita videre poſſit, & audire, & olfacere, & guſtare, & tangere. Alioqui dicendum erit, & Angelum & Deum nihil iſtorum facere, quæ corporea nõ ſunt. Quid ergo inquies? Habetne ſpiritus incorpore⁹ oculos & aures, & membra cetera? Reſpondeo, non. Iſta quidem neceſſaria ſunt corpori, vt per huiuſmodi membrorum inſtrumenta ſenſuum ſuorum exerceat officia. Sed nõ ſunt neceſſaria ſpiritui, qui quoniam ſimplex eſt, etiam ſine iſtis ſentire poteſt, ſicut etiam ſine iſtis viuere. Anima ergo ex ſe tota videt, & audit, ſicut ex ſe tota tangit. Non enim ſolus tangendi ſens⁹ generalis eſt per eã totã, ſed & omnes alij ſenſus per eam totam exercẽtur. Non enim ex vno membro videt, & ex alio audit, cùm membra non habeat: nec ex alia parte videt, & ex alia non videt, cùm per partes diuiſa non ſit; ſed ipſa tota apta eſt ad videndum, ad audiendum, ad olfaciendum, ad guſtandum, ſicut & ad tangendum. Quòd ſi cui mirum videtur, cogitet de ea, quod maius eſt: & iſtud quod minus eſt, mirum non videbitur. Si enim anima, dum in corpore eſt, tota eſt in ſingulis corporis partibus: quid mirum eſt, ſi quando extra corpus eſt, tota eſt ipſa in ſingulis ſuis ſenſibus? Efficaciùs igitur ſentit extra corpus, quàm in corpore. Tunc enim quidquid ſentit, vt vulgò dicitur, ad modum ſpirit⁹ ſentit. Tunc etiã quidquid ſẽtit, de toto ſentit, nihil de parte, cùm nihil circa ſe habeat, vnde faceta valeat. Tunc ergo clarius videt, acutiùs audit, & validiùs odoratur, & intimiùs guſtat, & fortiùs, & quodam modo preſſiùs tangit. Et hinc eſt, quòd vehementiùs gaudet aut dolet. Cùm autẽ corpus ſuũ receperit, non jam animale, ſed ſpirituale; non graue, ſed leue, non quod ei ſit oneri, ſed honori, iſtam ſentiendi non perdet efficaciam, ſed vehementiùs retinebit totam. Habet ergo ſicut dixi, anima jã corpore exuta ſuos colores, odores, & ſapores; aut ſibi congruos, quibus delectetur; aut ſibi cõtrarios, quibus crucietur: quod jam ſicut per argumenta monſtrauimus, ſic jam monſtrabimus per exempla. Legimus ad multorum ſanctorum cadauera multam de cælo lucem effulſiſſe, multos adfuiſſe conuentus cælicos, multuſque edidiſſe cantus dulciſſimos, multiſque ſuauiſſimis odoribus ex ſua præſentia præſentes aſperſiſſe. O quanta eſt in cælis iſtorum omnino plenitudo, ſi tanta eſt in terris eorum prælibatio! Atteſtantur quoque Philoſophi, ſi tamen verum eſt eorum teſtimonium, cæleſtis ſphæræ motũ ſuauiſſimum generare concentum. Sed quidquid ſit de concentu cæli, indubitanter credo, ſolam vocem vnius Angeli ſuauiorem eſſe, quàm motum citatiſſimũ firmamenti. Quæ ſit autem vox Angeli ſciri nõ poſſe credo ab homine mortali, niſi fortè qui cum Paulo raptus fuerit vſque ad tertium cælum, & ibi audierit ineffabilia verba, quę non licet homini loqui. O Iſraël, quàm magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis eius! *Baruch 3.* Qualem namque putamus eſſe latitudinem tegalis illius palatij, cuius pauimentum tam mirabiliter eſt cælatum, tot oculatum ſideribus, illuſtratũ fulgoribus, tanta ſubleuatum altitudine, dilatatum latitudine, porrectum longitudine, ſolidatum firmitudine, pulcherrime adornatum? O qui pulchras domos in terris quæritis, quare tam pulchram in cælo contemnitis; cur in tam vilibus ædificijs diuitias veſtras inſumitis? Denique qualiacumque ſint, diruenda ſunt, nec relinquetur in eis lapis ſuper lapidem. Vbi eſt dom⁹ Dauid cedrina, Salomonis lapidea, Achab eburnea, Coſdroë argentea, Neronis aurea, Aſſueri gemmea? Ceciderunt omnes, nec adjicient vt reſurgant. Quæ etſi poſſent reædificari neceſſe eſſet eas iterum dirui. Felix, qui ruituram & humilem domum commutauit in æternã Angelorum. Intus eſt enim omnis homo in domũ æternitatis ſuæ. Suæ enim, quam ſibi acquiſiuit merito ſuo vel bono bonam, vel malo malam.

Domus cæleſtis quàm terrenis præferenda.

Peior eſt autem mala & æterna, quàm mala & ruitura, vel quàm omnino nulla. Nihil enim malo immortali infelicius. Ideo felicem dixi, qui ruituram domum commutauit non in æternam ſimpliciter, ſed in æternam & glorioſam. Sunt enim duæ domus æternæ; peſſima, & optima, infernus & paradiſus: quarum prima tota ſubterranea eſt, ſecunda cæleſtis. Nullum autem ædificium cælo glorioſius, nullum durabilius, delectabilius nullum. Quid admiramini pulchra & caduca diuitũ ædificia? Illud potiùs inſpicere & admirari debetis, quod illorum domus quãtò pulchriores ſunt, tantò turpiùs ædificatę ſũt: quia tantò cum pluribus peccatis, & maioribus nequitijs, & crudelioribus rapinis. Minor quippe pars impenſarum de proprio ædificantis eſt, altior de alieno. Sic enim diuites didicerunt aſſueſcere alieno, vt nec vnam domuncula de ſuo ſciant facere. De ſuo quippe peſſimi, de alieno liberales ſunt; liberalitate tamen tam nigra-

ta, quàm ſuperba & mercenaria. Nihil enim *Divitum avaritia perſtringitur.* gratis dant, & cùm pauca præſtent, pro magnis imputant, reputantes parua quantumcumque acceperint. Hoc autem in eis turpiſſimum eſt, quòd cùm non indigeant, tamen tamquam indigentes ſint, ſatis improbè multa quaſi ex amore rogant, plura timore impetrant, plurima extorquent, omnia vi auferunt. Ipſæ ædificiorũ materias impudenter petunt ab Abbatiis, pecunias illis neceſſarias injuſtiſſimè colligunt ab illis, quos ſuper negotia ſua cõſtituunt, harpyis, operas gratuitas inhumaniter exigunt à ſubjectis, & ſic pulchra ædificia de alieno ædificantes, tamen ita gloriantur, quaſi de ſuo ædificaverint. Mirum tamen, ſicut videatur ædificium pulchrum, quod non neſcitur tam turpiter ædificatum. Quærendum eſt ab huiuſmodi ædificatoribus, cur tantopere laborent in pulchris domibus ædificandis. Numquid vt in aſpectu earũ delectentur? Quaſi verò quidquam poſſit eſſe cælo pulchriꝰ, vel ornatius firmamento. Miſer, ſi te delectat pulchritudo ædificij, cur non delectat pulchritudo cæli? Certè faciliùs, ſi velles, poſſideres cælum, quàm ædificares tibi palatiũ. Quippe in emptione cæli ſola voluntas in pretio eſt: in ædificando palatij neceſſaria magna facultas. Veriſſimè ergo dixit B. Papa Gregorius. *Nihil vilius regno cælorum, cùm emitur: nihil carius, cùm poſſidetur.* Hoc regnum, hæc poſſeſsio principaliter & propriè pauperum eſt, illorũ ſcilicet, qui nihil poſſidere cupiunt in hoc mundo: ſecundariò verò divitum, qui in bonis operibus ſunt divites, quibus pauperes ſibi obligant, vt pro eis apud Deum interceſſores fiant. O quàm felix commutatio, ſuſcipere pauperem in hoc tugurio per tempus modicum: & ab eo ſuſcipi in cælo in æternũ! O quanta gloria, fieri pauperẽ pro te, Ieſu bone: & mox apud te fieri patronum pro divite! Vnde eſt illud *Luc. 16.* in Evangelio. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.* Beati ergo pauperes ſpiritu, quia ipſorum eſt regnum cælorum: & beati mites, quia poſſidebunt terrã. Nam & illi cælum, cùm poſſident, ſuis amicis poſſunt diſtribuere: & iſti terram quam poſſident aliis communicare. O quã infelix & ſtultus dives, à cuius ianua pauper excluditur! cùm ipſe excludendus ſit à porta paradiſi, niſi per pauperem quaſi per oſtiarium introducatur. Idcirco verò pauperes & quilibet perfecti nullã ſibi faciunt in terris domum propriam, ſcientes ſibi à Deo domum æternam in cælis paratam, vt etiam docet Paulus. Vnde & pauper *Pſalm. 121.* canit. *Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus.* Et item, *Replebimur in bonis domus tuæ.* Propter huiꝰ domus præparationẽ antiqui Sancti ante diluvium, & multi poſt leguntur domos non habuiſſe, ſed habitaſſe in tabernaculis & tentoriis, quæ ſunt quaſi domus mobiles, quæ huc & illuc poſſunt circũferri: per quod ſignificabant, ſe non habere in hoc mundo civitatem aut domum manentem, ſed futurã inquirere. Vnde & Chriſtus non in domo, ſed in diverſorio natus eſt; vt oſtenderet, omnem ſuum diſcipulum huius mundi non eſſe civem, ſed peregrinum. Cui concinit illud Catonis apud Tulliũ. [Itaq; è vita diſcedo, tamquã ex hoſpitio, non tamquam ex domo. Cõmorandi enim natura nobis diverſorium, non habitandi dedit.] Primus *Geneſ. 4.* fratricida Cain legitur civitatem ædificaſſe, vnde & intelligitur primus domum conſtruxiſſe. Poſt diluvium autem turris Babylonica extructa eſt. *Diverſa ſucceſſive hominum tegumenta.*

Primum quidem hominis tegumentum fuit innocentia, ſecundum contexta ficuum folia, tertiũ tunica pellicea, quartũ domꝰ terrea, ſextũ lignea, ferrea, & lapidea: & ſic paulatim proficiens ad materiam pretioſiorem horum tegumẽtorum, ſiue munimentorum. Primũ poteſt dici naturæ, ſecundũ culpæ, tertium miſeriæ, quartum verecundiæ, quintum timoris, ſextũ & cetera quæ ſequuntur, ſuperbiæ. Homo cùm perdita a innocentia quaſi naturali veſte nudatus eſt, & munimento gloriæ ſpoliatus. Qui cùm ſe nudũ & inermem vidiſſet, citò de materia quæ primò occurrere potuit, tegimen ſimul & munimẽ ſibi texuit qualecumque. Illud autem de folijs factũ quaſi ſolam celavit culpam, non fugavit miſeriã. Quaſi celavit, dico, non celavit; quia velut quodam præſagio illum fecit apparere tectũ & munitum; qui & verò nudus erat, & ad omnes miſerias expoſitus remanebat. Cùm verò ſtatuiſſet Deus punire hominem propter peccatũ, in ipſa tamen pœna miſertus illius eſt, propter infirmæ carnis incommodum; vt iam ea tunc impleret illud Propheticum. *Habac. 3.* *Cùm iratus fueris, miſericordiæ recordaberis.* Ideo fecit ei tunicam pelliceam, *Geneſ. 3.* qua & eius nuditatem tegeret, & infirmitatẽ ex magna parte muniret. Proceſſu verò temporis, cùm cœpiſſet inter homines innocentia non ſolùm minui, ſed penitus extingui, non ſufficiẽte veſtimento ad tegendam libidinem, cœpit domꝰ ædificari ad turpitudinem protegendam, ſicut ſcriptum eſt. *Eccli. 29.* *Initium vitæ hominis aqua & panis, & veſtimentum, & domus protegens turpitudinem,* id eſt protegens contra turpium improbitatem. Turpitudo autem quantũ ad oculos hominum, tam bene tegitur calamo quàm auro: ſed caſtitas contra mores turpium non tam bene tegitur fœno quàm ligno: & illa creſcente malitia cœpit eſſe neceſſaria non tantùm tectio libidinis, ſed protectio caſtitati, & tectio iniquitati: & ita primùm ex neceſſitate, deinde ex abundanti iniquitate & timore cœperunt proficere tuguria in palatia, ſepes in mœnia, villæ in oppida, vici in civitates. Porrò ſobrietatis antiquæ adhuc apud gentes quaſdam veſtigia remanent. Scythæ quidam domus non habent, ſed plauſtris vehuntur: quæ coriis tecta ſunt contra imbres & ardores; Gymnoſophiſtæ in Indiæ ſolitudinibus nõ ſolũ ſine domibus, ſed etiam ſine veſtibus nudi philoſophantur. Salluſtius de gente Numidarum teſtatur quidẽ humiles domos habere, quę ventri carinæ aſſimilentur. Et revera quanta inſania eſt, vnum hominẽ tantùm laborare in ſtructura magnarum domorum & corporalis multitudinis, qui tã parvo capitur corporis domicilio! Quid illi proderunt facta in corpore ſumptuoſa ædificia, quando ipſum corpus relinquat anima? Vt quid perditio hæc? potuerant & debuerant iſta relinqui, & impenſæ dari pauperibus. Noſtri autem divites, ſicut de Megarenſibus dictum eſt, viuunt, quaſi craſtino morituri; ædificant, quaſi ſemper victuri. O quàm peſſimũ ordinẽ id animi peſſimè ædificare virtutes, quaſi ſemper morituri ſimus; & vivere, quaſi ſemper victuri. Sic enim conſuleretur corporis ſanitati, & impenſis parceretur. Certè ſufficiebat corpori domꝰ hoſpiti futuro; ſicut mortale corpus factũ eſt homini morituro. Quãta eſt inſania, mortalem mox hominem ſic ædificare, quaſi ſemper victurus eſſet! *Præterit,* inquit Apoſtolꝰ. *figura huius mũdi* *1. Cor. 7.*

& tamē ſic volunt homines habitare in hoc mūdo, quaſi nunquam præterituri. At hic dicat quis. Cur ergo vos Ciſtercienſes, quamquam reliquiſtis omnia, & ſobrietatem & paupertatem profeſſi eſtis, tam ſumptuoſa & & ſuperflua conſtruitis ædificia? Putaretis, imò debueratis iſta dimittere, & expenſas pauperibus erogare. Quaſi verò pro pauperibus iſta non fiant. Fiunt enim non ſolùm pro pauperibus præſentis temporis, ſed etiam longè pòſt futuris. Sed minùs ſimplicia, inquit, fieri poterant. Quid ſi tam ſumptuoſa neceſſaria erant? Neque enim ſiquid ſumptuoſum, ſtatim & ſuperfluum. Denique quid in eis ſumtuoſum; quæ ibi aut picturæ, aut ſculpturæ, aut nihil ſuſtinentes columnæ? Imò quid in eis non neceſſariū? Magna enim ſunt, vt vbertas ſperata fructuū ſimul potius reponatur, quàm ſub multis ædibus & cuſtodibus diſpergatur. Lapidea ſunt, vt ruinis & incendiis, & ceteris periculoſis caſibus faciliùs reſiſtant. Hæc autem dico de ædificiis tantùm, quæ victualibus repoſitoria sūt, & menſuram congruam non excedunt: in quibus non ſolùm monachorum, ſed pauperum & peregrinorum victualia reponuntur. Cetarùm hæc noſtra, meticuloſa licet, excuſatio nil habitura eſt momenti, nil allatura patrocinij illis de profeſſione noſtra, qui quaſi pugnantes cum diuitiis, inexhauſtis & occultis nummorum ſcaturiginibus, ædificant palatia pro hoſpitibus, mœnia pro muris, turres pro refectoriis, caſtra pro dormitoriis, templa pro capitulis, caſtella pro templis, villas pro grangiis. Sanè meritò à ſecularibus pro his exceſſibus ſubſannantur: quando poterat ſine iſtis cœna fieri in refectorio, pauper recipi in hoſpitio, frumentū congregari in horreo, ſomnus capi in dormitorio, venia peti in capitolo, diuinum officium in templo celebrari. Sed dicunt, non pro ſolis nobis hæc facimus, ſed pro religioſis qui futuri ſunt apud nos. Quaſi verò non ſufficiat diei malitia ſua; niſi adjiciatur & ſolicitudo de die non ſolùm craſtina, ſed & poſt centum annos futura. Planè viuendum nobis eſt in noſtro tempore, non in alieno. Satis magna eſt miſeria, nos eſſe ſolicitos de neceſſariis ætati noſtræ ſufficientibus; cur nobis imponimus onera futurorum? Satis magna caritas eſt, alterum alterius onera portare, quod ſolùm de contemporaneis intelligi poteſt; neque enim alter eſt à me, qui non eſt. Qui autem nondum eſt, non eſt. Non ergo futurorum onera jubemur portare, ſed ſolùm præſentium, & nobiſcum viuentium: & vtinam vel iſta faceremus. Certè qui hoc faceret, teſte Apoſtolo, legem impleret. Quænā autem eſt ea caritas, non exaudire pauperem jam clamantem ad oſtium, & exaudire ædificium clamaturo: nihil dare jam eſurientī, & reſervare eleemoſynam nondum exiſtenti: qui tamen quādo erit, fortè de his quæ præparas nil habebit? Tu enim præſenti exemplo ſtultæ parſimoniæ aures ſucceſſorum tuorum ad non exaudiendum clamantes inſtruis; & vngues auarorū acuis ad tua rapiandum. Denique ſi pauperes ſumus, & volumus credi, cur nos facim⁹ diuiteſeſti mari? Iſta quippe tanta ædificia licet pauperibus à nobis pauperibus fiant: difficilè tamen creduntur eſſe pauperes, tanta in ædificiis impendentes. Difficiliùs autem creduntur iſta pauperibus fieri, quæ non tam profutura ſunt pauperum alimoniæ, quàm diuitum rapinæ. Licet enim hæc ipſa ædificia tum propter inhabitantium religionem, tum ob diuini cultus celebrationem verè ſancta ſint; tamen quia nimis ſumptuoſa ſūnt, non tantam apud ſeculares lucrantur reverentiā, quantam inuidiam de nimia ſumptuum quantitate. Certè Templum Salomonis ſanctum fuit & venerabile; tamen quia tā ſumptuoſæ facturæ fuit, & vaſa tam concupiſcibilia habuit, plus prouocauit gentes ad ſuarum diuitiarum rapinā, quàm ad ſuarum cæremoniarum obſeruantiā. Sed hæc dicta ſint pro contemnendis magnis & pulchris ædificiis; quæ amatores ſuos multùm impediunt ad obtinendam domum non manufactam æternam in cælis: vbi modò gaudent animæ Sanctorum. Gaudent inquam primò, ſicut iam diximus, de ſua triplici liberatione, deinde de ſua triplici poſſeſſione: cuius prima pars eſt hui⁹ æternæ domus jam certa poſſeſſio, De qua hactenus dixiſſe ſufficiat: quod ſupereſt, pro vitando tædio ſermoni alteri duximus aſsignandum.

Adversus ſumptuoſa ædificia.

Galat. 6.

Sermo 2. De Omnibus Sanctis.

GAVDENT *in cælis animæ Sanctorum.* Vulgò dicitur, Qui de ſuo prandio aliquid reſervat, inde melius eſt, quādo cœnat. Scitis, quòd hac ipſa die anni præteriti de hac eadē antiphona ſpecialis cantici dulcedine referta ſpirituale vobis prandium præparaui: & fortaſſis nec tam vtile, nec tam acceptabile, quàm oportuit, ſed certè quantùm vtiliter à me parari potuit. Verùmtamen in illo prandiolo minimā vobis apponere volui illud minimum quod potui. Nam cum ferè dimidium affatim ſuffecerit loco & tempori, totum apponere non vtile judicaui, Illud quippe modicum, quod tunc fuit appoſitum, tam larga Domini benedictione multiplicatum eſt, vt ad inſtar illius refectionis Euangelicæ impletis conviuantibus fragmēta ſuperfuerint. Quę nunc juxta Domini præceptum, cum ſumma diligentia & gratiarum actione ſtudui colligere: vt ex illis hodie cœnam vobis inſtruerem, præmiſſo prandio non minore. Ad cuius cœnæ reverentiam, ne tamquam illotis manibus accedatis, pauca velut in ablutionem manuum cenſui præfundenda. *Gaudent in cælis animæ Sanctorum* &c. Dixi vobis & jā audiſtis, quod duo cantica citharœdorū cęleſtium ex hac nobis antiphona reſonarent; videlicet canticum viæ, & canticum patriæ; canticum exilij, & canticum regni, canticum militantium pro cælorum regno, & canticum regnantium jam in cœlo. Ex his duobus primum, quod eſt canticum viæ, quod ſemper naturaliter habet præcedere, neceſſe habui primum vobis explicare. Sequitur ergo, vt de ſecundo id eſt de cantico patriæ verbum meum redimam: quippe ad eius redemptionem promiſſionis vinculo iam ligatus. Et certè quod cum rubore fateor, conſultius eſſet me nihil promiſiſſe. Nam cùm, vt ait quidam ſanctus, nemo poſſit ructare quod non guſtaverit; & iuxta quemdam aliū, grandes materias ingenia parua non ſufferant; quid de immortali gaudio ſanctorū diſſerere poterit mortalis homo, & præcipuè peccator leuioris ſcientiæ, grauioris conſcientiæ? Proinde recurrendum mihi eſt ad illud ſalutare conſilium beati Benedicti, videlicet vt quod minus habet natura poſſibile, rogemus Deum, vt dignetur nobis ſuę gratiæ adiutorium miniſtrare. Rogandus autem eſt non ſolum à me, ſed & à vobis: quia non tam mihi

Verba Eccl.ſia.

Alludit ad factum Chriſti Ioan. 6.

Berna.

Hieron.

S. Bened in Prolog. Regul.

mihi loquor, quàm vobis. Denique iſta dicitur fuiſſe conſuetudo beati Auguſtini, vt quoties ſermonem faceret ad populum, ſi difficilis locos incideret, ad impetrandum congruum tranſitū prius preces populi poſtularet. Et vos igitur in cauſa ſimili adauctis votorum clamoribus, inuocate pro me illius clementem potentiam, & potentem clementiam, qui facit ſurdos audire & mutos loqui: quatenus verbi ſui clave potentiſſima linguę meę vinculum reſoluat ad gratiā, & cordis veſtri oſtium aperiat ad intelligentiam: & noſtę ſimul vniuerſum voluntatis ad obedientiā peſſulum repellat. Alioqui fruſtra verbum de cæleſti gaudio vel audit vel loquitur, qui cæleſtis regis imperio obedire dedignatur: iuxta illam promiſſionem Domini comminatione mixtam.
Isa. 1. *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Quod ſi nolueritis &c. gladius devorabit vos. Os enim domini locutum eſt.* Vbi manifeſtè oſtenditur, quod refectionem bonorum cæleſtium nemo melius, imò nemo aliter aut mercari aut mereri poteſt, niſi per obedientiam præceptorum. Alioqui à gladio verbi Dei deuorabitur, id eſt ſententia damnationis æternaliter inuoluetur, & maſſæ perditorum inſolubiliter incorporabitur: vt iam non magis deinceps damnationem poſſit euadere, quàm cibus incorporatus de corpore exire. Quod autem ait, deuorabit, ſignificat totalem corporis & animæ perditionem. Quia quod deuoratur, integrum abſorbetur, non particulatim mordetur: ſicut deuoratur halec à ceno, vel rana à lucio: ſicut deuorati ſunt reprobi integraliter ab inferno. Optima autem ratio, quod os Domini loquutū eſt: quaſi diceret, non os hominis, quod ſæpe impone contemnitur; ſed os Domini, cui dicere facere eſt: cuius maledictio damnatio eſt perpetua & benedictio ſalus æterna. Os autem Domini rectè appellari poteſt quilibet catholicus prædicator, quia diuini verbi eſt prolator. Vnde & illi dicitur à Domino.
Ierem. 15. *Si ſeparaveris pretioſum à vili, quaſi os meum eris.* De talibus quoque dictū eſt.
Luc. 10. *Qui vos audit me audit; & qui vos ſpernit me ſpernit.* Ergo os Domini vobis loquitur, quando vobis loquimur. Nolite errare: non impune contemnemur, non fruſtra audiemur: aut de auditu noſtro ſaluandi eſtis, aut damnandi de contemptu. *Gaudent in cælis animæ ſanctorum.* Triplex eſt in cœlis animabus ſanctorum materia gaudendi. Gaudent enim de liberatione ſua, gaudent de poſſeſſione ſua, gaudent de expectatione ſua. Gaudent de eo quod ereptæ ſunt, de eo quod adeptę ſunt, de eo ad quod peruenturas ſe certiſſimè ſciunt. Gaudent de malo quod iam nō habent, de bono quod jam habēt, & de bono quod habituras ſe prẹuident. De ſingulis per ordinem videamus. Tria mala non habent animæ ſanctorum corporibus exutę, in quibus omnis humana miſeria continetur. Iam enim peccatum nullum habent, jam dolorem nullum ſuſtinent, jam periculum nullum timent. Iam ſolutæ ſunt ab omni nexu culpæ, ab omni ſenſu pœnę; à metu & periculo vtriuſque. His autem tribus malis nunquam carere poterant, dum in corporibus erant. Nam ſine primo & tertio nemo viuit hominum, ſine ſecundo nemo ſanctorum. De primo habes. [Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.] De tertio. [Qui ſtat videat ne
1. Cor. 10. cadat.] Quod ſi omnes ſtantes cadere poſſunt, ergo omnes in periculo ſunt. De ſecundo dicit Ieſus diſcipulis ſuis. *Amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, &c.* Hoc Ioann. 16.
propriè ſanctis dicitur, à quorum ſalutari & temporali triſtitia iſte mundus excipitur, & ideo excluditur ab eorum lætitia ſempiterna. Corpus ergo quod corrumpitur & aggrauat animum & terrena inhabitatio, quæ ſenſum deprimit multa, id eſt varia & mutabilia cogitantem, probat nos ſine peccato non eſſe; quia illud verum quod eſt neceſſariū, non ſemper cogitemus. Quod autē in multis offendimus omnes, & quod dum ſumus in corpore peregrinamur à Domino, demōſtrant nos ſine dolore eſſe non debere. Quod verò non eſt colluctatio nobis aduerſus carnem & ſanguinem, ſubaudi tantùm, ſed etiam aduerſus principatus & poteſtates, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus, ſignificat nos ſine periculo eſſe non poſſe: & de nobis ſemper timendum eſſe. Beatus enim homo, qui ſemper eſt pauidus. Alioqui qui peccatum habet, & inde nō dolet, nec principium habet iuſtitiæ. Qui autem periculū ſuum videt, & inde non timet, nec principium habet ſapientiæ. Nam porta juſtitiæ dolor eſt culpæ: & initium ſapientiæ timor Domini. Sicut autem peccatum juſtiſſima cauſa dolendi eſt, ſic periculū cauſa timendi. Hæc tria mala Sanctos omnes militantes in corpore comitātia, ſignificant tria Eccleſiæ ſacramenta, ad eorum ſignificationem ſimul & cautionē inſtituta, quæ Sacramenta late ſumpta.
ſunt pedum ablutio, cineris impoſitio, aquæ benedictæ aſperſio. Horum primum à Domino inſtitutum eſt, duo ſequentia ab Eccleſia. In ablutione pedum ſignificatur, quòd quamdiu ſuper terram viuimus, aliquid de puluere peccati contrahimus, à quo ſanari neceſſe habemus. Vnde hæc inſtitutio magis à monachis frequentatur, quàm ab aliis: videlicet ad ſignificandum, quòd quamuis mundum reliquerint, quamuis omnibus renuntiauerint, quamuis communem aliorum vitam tranſcenderint, tamen dum in corpore ſunt, ſine omni peccato eſſe non poſſunt; & ideo ſi lauari volunt à Domino, oportet vt lauentur alter ab altero; id eſt vt alter dimittat alteri, quod adverſus eum habet: alioqui iuxta parabolam de ſeruo nequam, ſic & pater cæleſtis Matth. 18.
faciet illis, niſi remiſerint vnuſquiſq; fratri ſuo de cordibus ſuis. Igitur hoc ſacramentū ad tria inſtitutum eſt: ad myſterium, ad remedium, ad exemplum. Ad ſignificandum peccatum per ſordes pedum, quæ vià à pedibus abluūtur. Ad fraternæ caritatis remedium per ablutionem mutuam; ad humilitatis exemplum nobis à Domino Lotio pedū quid deſignet.
relictum, quod & in flexione genuum demonſtratur. Hanc autem pedum ablutionē voco ſacramentum, quod ſacræ rei ſignum eſt. Significat enim duas virtutes maximas, primam & poſtremam, humilitatem & caritatē, quæ ſunt omnium bonorum Alpha & ω, principium & finis. Nam ab humilitate inchoatur omne bonum, in caritate conſummatur. Idcirco & iſta ſacramentalis pedum ablutio non incongruè mandatum autonomaſticè appellatur, ſcilicet quaſi mandatum mandatorum. Vnde & ceterorum conſummatio, poſt alia omnia à Domino traditum eſt, non ſolo verbo datum, ſed exemplo ipſius commendatum. In quo quodammodo viſibiliter expreſſa eſt diuinæ maieſtatis humilitas, & pietas patris. Huius mandati dulcedinem & efficaciā optimè nouerat beatus ille Thomas Cātuarienſis

Archiepiſcopus, qui ſingulis noctibus 12. fratribus flexis genibus propriis manibus pedes lauabat & tergebat, plorans per ſingulos, vel pro recompenſatione talis obſequij preces à ſingulis expetebat. Quiſquis autem lauat pedes alteri, vel lauatur ab altero, & non dimittit ex corde fratri veniam deprecanti, ſic eſt inter fratres ſuos, ſicut fuit Iudas inter Apoſtolos, quem nec ipſa magiſtri caritas & humilitas prouocare potuit ad depoſitionem rancoris in animo præconcepti. Inde cineris impoſitione ſignificatur, quale peccato ſtipendium debetur, videlicet neceſſitas moriendi, & combuſtio ignis. Sicut enim lignum inutile debetur igni, ſic peccatum combuſtioni. Et ſicut ignis deſinit neceſſariò in cinerem, ſic peccatum in mortē.

Rom. 6. Vnde. *Stipendium peccati mors.* Ideo peccatori cinis imponitur, ad habendam mortis memoriam, & ad reuoluendum ſemper in pectore ignis gehennalis vindictam. Vnde illi dicitur. *Memento homo, quia cinis es, & in cinerē reverteris.* Ideo etiam apud Philoſophos, prima, vt ait Baſilius, definitio Philoſophiæ eſt meditatio mortis. Huius ſacramēti primum nobis exemplum dedit Iob, qui pœnitentiam egit in fauilla & cinere. Porrò vtilitatem memoriæ mortis breuiſſimè & pleniſſimè definiuit, qui dixit,

Hieron. ep. ad Cyprian. *Facilè contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum.* Ideo beatus Germanus Antiſſiodorenſis Epiſcopus, vt hanc memoriam iugiter haberet in corde, cinerem comedebat, & in cinere dormiebat: vt etiam ad literam impleret illud Dauidicum.

Pſalm. 101. *Cinerem tamquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam.* Quid hic dicunt Chriſtiani noſtri ſeculi, & præcipuè ſacerdotes & clerici, qui ſe non incinerant, ſed balſamant; qui non plangunt, ſed plaudunt; qui non in ſacco & cilicio dormiūt, ſed in purpura & byſſo laſciuiūt? O honor populi Chriſtiani vbi es? In aſperſione aquæ benedictæ ſignificatur, ſemper nobis venire obuios inuiſibiles inimicos. Vnde & ad Primā intrantes Eccleſiam, & poſt Cōpletorium exeuntes de illa nos aſpergim⁹, ſignificantes, quod ſiue vigilemus, ſiue dormiamus, ſemper & vbique aduerſarios noſtros oſtendimus paratos ad nocendum. Quid hic dicent filij diffidentiæ, qui nec Deum timent, nec hominē reuerentur: qui ſemper in ſtolida ſecuritate ſunt, quaſi opera ſanctorum habeant, qui tuta omnia putant, cùm vbique hoſtes lateant in inſidiis? O ſtulti & cæci filij ſeculi, qui ponunt fortunæ mēſam, fortunatos ſe arbitrantes, ſi ſemper paratum habeant ad caput œnophorum cum ſcypho, non vrceolum aquæ benedictæ cum aſperſorio: qui pericula proxima non vident, aut ſi vident, non timent, non cauent; periculoſè dormientes in medius ſerpentibus, & pernicioſè cum hoſtibus fœd⁹ ineuntes. Hinc eſt enim, quòd illos incautos & ſecuros toties mordet nunc hypnalis luxuriæ, nunc preſter ſuperbiæ, nunc emorrhois iracundiæ, nunc elationis pareas, nunc detractionis ſcorpio, nunc lethalis odij baſiliſcus. Contra morſus huiuſmodi ſerpentium, contra aſſultus aſtorum hoſtium, data eſt nobis aquę benedi-

Aqua benedicta valet contra dæmones. ctæ aſperſio, non ſolùm in myſterium, ſed etiam in adiutorium. Aquā enim benedictam valde timent dæmones; non quia aqua eſt, ſed quia benedicta eſt; quia inuocatio diuini nominis ſuper eam facta eſt, cum terribili memoria iudicij ſuper eos venturi. Magis autem timent virtutes ipſas, quæ per aquam benedictam ſignificantur: in quarum ſignificatione aqua ipſa exorcizatur. In aqua enim benedicta tria ſunt, aqua, & ſal, & inuocatio diuini nominis. Aqua ſignificat timorē, ſal diſcretionem, inuocatio fidem vel orationē. Timor enim cupiditatis æſtū refrigerat, diſcretio cum ceteris virtutibus ſaporem præſtat, fides vel oratio impetrat. Aqua ſine ſale eſt timor ſine diſcretionē. Timor indiſcretus eſt, quando magis timetur homo quàm Deus; vel quando timetur ſine ſpe. Timendum eſt enim in ſpe, & ſperandū cum timore. Sed nec timor nec ſpes prodeſt, vel poteſt aliquid ſine fide. Fides autē quidquid poteſt, in Dei nomine poteſt: & ideo duobus prædictis adiungitur diuini nominis inuocatio. Hæc ſunt arma potentia Deo, quibus reſiſtendum eſt diabolo, nobis adhuc poſitis in agone, & in ambiguo certamine, dubia pendente victoria, & huc atque illuc ſpe inclinata. Sed jam iſtis armis animæ Sanctorum corpori b⁹ exutæ nō indigent, quæ periculum nullū timent. Meritò ergo gaudent in cælis, liberatæ non ſolùm à malis omnibus, ſed etiam à cauſis malorū.

Animæ … malo … Emundata eſt in eis omnis macula, abſterſa omnis moleſtia, excluſus omnis timor, omne periculum tranſcenſum, auulſæ ab eis tentationes, nec poteſt in eos inimicus ſuæ malitiæ iacula contorquere.

Pſal. Vnde dicunt Deo exultantes. *Tranſiuimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium.* Quod eſt dicere. O Domine, omne genus tentationis, te auxiliante, euaſimus: aquam timoris & tribulationis & corruptionis, te nauigante tranſnauimus; ignem concupiſcentiæ, & ignem pœnæ; te afflante, tranſiliuimus: & educti ſumus in refrigerium, id eſt in locum ſecuriſſimum: vbi jam nec culpa maculet, nec pœna ſauciet, nec periculum terreat, aut conturbet. Hoc triplex gaudium animarū de triplici liberatione Pſalmiſta his verbis declarat.

Pſalm. 114. *Conuertere anima mea in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi. Quia eripuit animam meā de morte, oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapſu.* Vox eſt animæ ſanctæ de ergaſtulo carnis eductæ: quaſi dicentis ſibi. Anima mea conſidera, pondera, menſura requiem tuam: tuā dico, non quam acquiſiſti merito tuo, ſed quam meruiſti ex Dei dono. Et hoc eſt, quod ſequitur, *Quia Dominus benefecit tibi*: id eſt, quia Dominus hanc requiem dedit tibi. Quam verò requiē dederit ei, declarat dicens. *Quia eripuit animā meam* &c. Eripuit animam à morte, id eſt à peccato, quod eſt animæ cauſa moriendi: oculos à lacrymis, id eſt ſenſus ab omnibus moleſtiis, quæ ſunt oculis cauſa languendi: pedes meos à lapſu, id eſt affectus meos à periculoſo carnis lubricæ comitatu, quæ eſt affectui cauſā relabendi. Vel ſic. Eripuit animā meam à morte, id eſt ab æterna damnatione; oculos meos à lacrymis, id eſt à pœnis purgatorij, quæ ſic lauant delicta in futuro ſeculo, ſicut lacrymæ in præſenti, licet acriùs: pedes meos à lapſu, id eſt ab omni periculo & relabendi metu. Et nos ſi volum⁹ ad hoc primum gaudium animarum de triplici ereptione peruenire, oportet vt in præſēti enitamur eripi à morte peccatorum, à lacrymis dolorum, à periculo lapſuum. Quarum ereptionum prima acquiritur per confeſſionem & pœnitentiam, ſecūda per ſecuritatem conſcientiæ, & patientiam, tertia per timorem & cautelam. Nam omnia in confeſſione lauantur, & pœnitentia liberat à morte. Illa eſt peccatorū ablutio, iſta eſt prima mortuorum reſurrectio. Porrò ſecura mens quaſi iuge conuiu-

nium, & patientia cuiuis dolori remedium eſt. Duo enim ſunt dolorũ genera: eſt dolor cordis, eſt dolor corporis. A primo eripit ſecura conſcientia, à ſecundo patientia, Secura verò conſciẽtia in duobus conſiſtit: in purgatione peccati de præterito, & firmitate propoſiti de futuro. Qui purgat peccata præterita, & non proponit & ſatagit, vt caveat futura, ſecurus eſt à tergo, ſed nõ ab antè. At qui habet firmum propoſitum de cavendis futuris, ſed non dolet de perpetratis, quaſi munitus & ſecurus eſt à pectore, ſed inermis à tergo relinquitur. Qui verò pro cõmiſſis conterit cor ſuum, & affligit corpus ſuum, & inſuper ad cauenda futura firmum habet propoſitum, ex omni parte ſecurus eſt. Patientia verò quaſi murus ferreus eſt, cuiuſvis doloris gladio impenetrabilis. Qui autem timidus & cautus eſt, non facilè periculum poteſt incurrere. Nullo autẽ modo meliùs cavere poſſumus periculum, quàm fugiendo locum periculoſum, ſcilicet mundum. Sed quomodo mundum fugere poſſumus, quádiu in mundo ſumus? Audi quomodo *Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, & da pauperibus,*
Mat. 19. *& veni, ſequere me.* Item audi alium modum fu-
1. Ioan. 3. giendi mundum. *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt.* Igitur tria ſunt genera fugiendi mundum. Primi abrenuntiant mundanis rebus, ſed non deſideriis: ſecundi deſideriis, ſed non rebus: tertij rebus & deſideriis. Primi mundum fugiunt corporaliter, ſecundi mentaliter, tertij dupliciter, id eſt mente & corpore. Primi ſunt falſi clauſtrales, ſecundi boni ſæculares, tertij boni clauſtrales. Primi ignem fugiũt, & in ſinu ſuo ignem abſcondunt: ſecundi pendulo gradu ſtant in ſublimi, quaſi funambuli: tertij via recta & regia incedunt exonerati & ſecuri. Propter hanc duplicem fugam credo in cãticis Canticorum ſecundùm beatum Gregoriũ hoc verbum *fuge* bis eſſe poſitum, vbi dicitur.
Cant. 8. *Fuge dilecte mi, fuge.* Quaſi diceret, fuge corde, fuge corpore: fuge interiùs, fuge exteriùs. Vnde Philoſophus. *Fuge multitudinem, fuge paucitatem, fuge etiam vnum.* Et vox ad Arſenium. *Arſeni fuge homines & ſalvaberis.* Porrò, vt ait Sapiens, Dormitare non debet de fuga cogitans. Hoc dico propter quoſdam mihi cognitos, qui fugere quidem jam ab olim propoſuerunt; neſcientes miſeri, quòd mors ex improuiſo adueniens nulli dat inducias fugiendi: teſte illo Chryſaorio, qui moriens inducias vel vſque mane petiit & repetiit, ſed non accepit. Et hæc dicta ſint de primo gaudio animarum ſanctarum, quod habent ipſæ de liberatione ſua. Iam ad ſecundũ quod habent de poſſeſſione ſua, ſtyl⁹ noſter vertendus eſt: ſed quia jam hora præteriit, hoc in aliud tempus reſervemus.

Sermo 3. De Omnibus Sanctis.

Eccleſia in hymno. DEVOTA *Sanctorum fides, invicta ſpes credentium, perfecta Chriſti charitas, mundi triumphat principem.* Omnis rationalis creatura finaliter ad regnandum creata eſt, formaliter ad pugnandum. Dominus enim quaſi vir pugnator, cuius nomen omnipotens, Domin⁹ fortis & potens in prælio, creavit eam ad imaginẽ & ſimilitudinem ſuam, vt pugnaret, & vinceret, & regnaret. Nam regnare non poteſt, niſi priùs vicerit, nec vincere niſi pugnaverit. Sine pugna enim nulla victoria, ſine victoria nulla corona. Non enim coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Hinc eſt, quòd hoc nomen militia commune eſt omni rationali creaturæ, tam Luc. 2.
Angelicæ quàm humanæ. *Facta eſt,* inquit, *cum Angelo multitudo militiæ cæleſtis laudantium Deũ.* 4. Reg. 21.
Hoc de bonis Angelis. De malis eſt illud *Adoraverunt omnem militiam cæli.* Id eſt omnem ac- & alibi. Iob. 7.
tiam poteſtatem. De hominibus eſt illud. *Militia eſt vita hominis ſuper terram.* Sive iuxta aliã literam, *Tentatio,* quòd ad eundem ſenſum reducitur. Vbi enim tentatio, ibi impugnatio, ibi pugna, ſaltem ex parte impugnantis. Vbi pugna, ibi militia, id eſt ſeruitus pugnæ. Militare enim eſt ſeruire ad pugnandum. Eſt autem ſeruitus bona, eſt & ſeruitus mala. Nulla ſeruitus melior, quàm ſervire Deo, cui ſeruire regnare eſt. Seruit autem Deo, qui iuſtitiæ ſeruit, qui iuſtitiam ſeruare præcepit; ſeruantibus eam præmia, non ſeruantibus ſupplicia ſervat æterna. Nulla peior ſeruitus, nulla turpior, quàm ſeruitus peccati: cui ſeruire perire eſt. Anima enim quæ peccauerit, ipſa morietur. Nulla miſerior ſervitus, quàm ſeruire diabolo; cui ſeruit omnis peccato ſeruiens. Qui facit peccatum ſervus eſt peccati. A quo enim quis victus eſt, huius & ſervus eſt. Hinc Deus dicitur Deus Sabaoth, id eſt militiarum, ſiue exercituum, quia illi militant & in cælis omnes ſancti beatorum ſpirituum Ordines, & in terris omnes chori & acies electorum.
Vnde. *Quid videbis in Sunamite * niſi choros caſtrorum?* Duo ſunt autem, quæ legitimum militem faciunt, tam corporalem, quàm ſpiritualem, * mel… Si… Cant. 7
electio ſcilicet & ſacramentum. Qui enim non electus ſeipſum militiæ ingerit, in ſe gladium prouocat, quem propria temeritate vſurpat: & vt ait author ille Romani maximus eloquij, non miles, ſed ſicarius rectè nominatur. In ſcriptura enim antiquorum latrones & ſicarij dicuntur, quicumque lege non præcipiente arma tractant. Arma namque quibus lex non vtitur, legem impugnant. Cato militem non dicit, niſi qui ſacramento ad militiam iam conſecratus eſt. Vnde filium ſuum monet in epiſtola, ne prælium ineat. Negat enim jus eſſe cũ hoſte pugnare ei, qui miles non ſit, id eſt electus & conſecratus. Oportet enim militaturum priùs eligi, deinde electũ ad militiam ſacramento aſtringi. Iulianus Frontinus ait, Lucio Planco, & Caio Varrone Conſulibus, milites primò iureiurando factos eſſe: antea enim ſacramento tantummodo à Tribunis cogebantur. Conceptio ſacramenti, vt ait Vegetius, hæc eſt. Iurant milites per Deum Pa- Sacramentũ militum.
trem, & Chriſtum filium eius, & Spiritum ſanctum, & per majeſtatem Principis, quæ ſecundùm Deum humano generi diligenda eſt & colenda, ſe ſtrenuè facturos omnia, quæ præceperit Princeps: numquam ſe deſerturos militiam, vel mortem recuſaturos pro Republica, cuius ſunt milites. Igitur legitima militia eſt, vt eam breuiter deſcribamus, iuuenum electio volun-
taria, & iurata ſeruitus ad defenſionem Reipublicæ perpetuò ſuſcepta. Hæc deſcriptio militiæ Quid ſit militia.
conuenit tam Angelis, quàm hominibus. Omnes enim electi ſunt in Chriſto ante mundi conſtitutionem; omnes etiam iuvenes ſunt, ſtrenuitate magis officij, quàm ætate corporali. Omnes etiam voluntariè ſeruiunt, non coactè, liberta

tem arbitrij ſui ad ſeruiendum iuſtitiæ per gratiam inclinantes. Eorum etiam ſeruitus iurata eſt, id eſt inuiolabili propoſito confirmata. Inuiolabili dico in Angelis, vt violari non valeat: in hominibus, vt violari non debeat. Hanc ſeruitutem iurauerunt Angeli ſancti publicè in cõſpectu Dei, & ejus adverſarij Satanæ; quando illo cum ſuis ſatellitibus contra Deum ſuperbiente, & ab ejus iuſtiſſimo & beatiſſimo famulatu & obſequio deficiente defectu ſpontaneo, & nõ coacto, firmiter ipſi in humilia obedientiæ propoſito voluntariè perſtiterunt; & mox in eadem
Seruitutem Dei iurant Christiani in baptiſmo. feliciter à Deo remunerante confirmati ſunt. Timuerunt enim, & territi purgati ſunt. Hanc eandem ſeruitutem iurant omnes Chriſtiani, cùm baptiſmi ſacramentum ſuſcipiunt. Quomodo igitur princeps hujus mundi illis militibus habet fidem, quos videt domino ſuo, cui, vt cætera taceam, etiã ſacramento militiæ alligati ſunt, fidem debitam non ſeruare? Non eſt, quò ſe vertat impius, qui hominem Deo præfert. Nequaquam fidem ſecundam ſeruabit, qui primã fecit irritam. Defenſio reipublicæ defenſio eſt juſtitiæ. Reſpublica eſt res populi. Maximè autem res publica eſt, quæ toti populo communiter neceſſaria eſt, & ab omni populo communiter, & ſi fieri poteſt, æqualiter amanda. Quid tam neceſſarium omni populo, quàm juſtitia? Hæc eſt res, qua omnibus in præſenti vtendum eſt, in futuro fruendum. Vtẽdum illa per exercitium virtutum, & per deſiderium implendæ iuſtitiæ: fruemur ea per ſatietatem impletæ. Beati enim qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, quoniam
Mat. 5. ipſi ſaturabuntur. Verè ipſi, & ipſi ſoli. Iuſtitia namque perpetuus cibus eſt, & immortalis, & qui ſolus implere poſſit humanæ cupiditatis infernale barathrum, id eſt latam & profundam voraginem in immenſum patentem. Hoſtes publici ſunt hoſtes iuſtitiæ, id eſt omnes dæmones impugnatores hominum, & omnes homines coadiutores dæmonum in peccato: qui omnes facti ſunt in adiutorium filiis Loth. Hæc ſeruitus perpetuò ſuſcipienda eſt, & numquam deſerenda, ſicut non ſolùm Eccleſiæ fidei profeſſio, ſed & ipſius particularis militiæ ſacramenti conceptio docet, & ordinationis in militem ſolemnis conſuetudo, quæ talis eſt. Eo die quo quis militans cingulo decoratur, Eccleſiam ſolemniter a-
Ritus, quo quis miles ordinatur. dit, Miſſam audit, gladioque ſuperpoſito & allato, quaſi celebri profeſſione facta ſeipſum altaris obſequio deuouet, & gladij, id eſt officij ſui iugem Deo ſpondet famulatum. Iſti ergo deinceps pro Eccleſia plurimùm, contra eam nihil licet. Non enim minùs facit quàm monach⁹ vel Abbas, vel Epiſcopus, qui ſchedulam offert. Igitur vſus militiæ ordinatæ eſt tueri Eccleſiam, impugnare perfidiam, ſacerdotum venerari, pauperum iniurias propulſare, pacare prouinciam, pro fratribus, vt ſacramenti conceptio docet, fundere ſanguinem, & ſi opus eſt animã ponere. Igitur hoc nomen *militia* in hominibus nomen eſt laboris pariter & honoris: in dæmonibus verò eſt nomen laboris tantùm, in Angelis ſanctis honoris tantùm. Horum namque militia nil aliud eſt, quàm triũphus: quia ſine labore militant, ſine difficultate pugnant, ſine laſſitudine miniſtrant: quippe qui nullo grauantur corruptionis onere, & de Dei ſemper viſione lætantur; quem videre viuere eſt, vigere, vincere & triumphare. *Factum eſt prælium*, inquit, *in cælo*,

Michaël & Angeli ejus præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & Angeli eius & non valuerunt, nec inuentus eſt eorum locus in cælo, ſcilicet vt poſſent expugnare electos, quamuis impugnare nõ ceſſent. Nam & ſi aliquando labuntur in culpa, hoc ipſum eis proficit ad cautelam. Bene ergo dictum eſt, militia eſt vita hominis ſuper terram, quia quamdiu ſumus in corpore, & peregrinamur à Domino, non poſſumus eſſe ſine iſto adverſario. Fixum eſt, ſemel locutus eſt Deus ad ſerpentem. *Inimicitias ponam inter te & mulierẽ: & inter ſemen tuũ, & ſemen illius.* Inimicitiæ iſtæ immortales ſunt, diſcordiæ implacabiles. O quã vehementer errauit olim Carpocrates hæreticus Catharorum, qui dicuntur Gnoſtici, dux, dicens omnem hominem qui ad perfectionem ſui myſterij, ſeu potiùs ſceleris pervenire volebat, nõ aliter effugere poſſe hujuſmodi principes ſcilicet dæmones, vel declinare, niſi per quædam ſacra, quæ ipſe ſtatuebat, ſolueretur. Huius autem erroris tenebras priùs ſparſerant quidam Philoſophi, quos Porphyrius Platonicus ſequẽs dicebat, bonum Deum ſeu ingenium non poſſe inuenire in homine, niſi antè malus fuerit placatus. Idem tamen ſibi ipſi contrarius cauendã eſſe dæmonum ſocietatem teſtatur. Nimirũ inter vitiũ ſacrilegæ curioſitatis & philoſophæ ꝓfeſſionẽ, cui contrariam eſſe hanc ſocietatẽ ſentit, alternantibus ſentẽtus fluctuans. At audiendus ſanctos Petrus dicens *Aduerſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret: cui reſiſtite fortes in fide.* Et Iacobus. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis.* Reſiſtite dicit, nõ autem, eum placate, et conſentite; nam ſi ei conſenſeritis, victi eritis. Cùm ergo diabolus nobis ſemper implacabiliter aduerſetur, ei ſemper debemus reſiſtere, & numquam eius voluntatem faciendo placare; quod eſt facere placentas reginæ cæli, vt eſt in Ieremia. Quantò enim magis ſic eum placauerimus, tantò magis Deo diſplicebimus, & tantò grauiora ſupplicia luemus. Sed quomodo ei reſiſtemus? Reſiſtite ei in fide, ait Petrus. Nihil fortius fide, per quam de diabolo triumphatur. Quæ eſt victoris, quę vincit mũdum, niſi fides noſtra? Quis eſt autem qui vincit mundum, niſi qui credit, quod I E S V S eſt filius Dei? Sancti per hanc fidem vicerunt regna. *Deuota ſanctorum fides: inuicta ſpes credentium, perfecta Chriſti charitas, mundi triumphant principem.* Fides tamen ſine operibus otioſa eſt. Fides autẽ otioſa nihil vincit, quia nihil agit. Imò non ſolùm otioſa eſt, ſed etiam mortua. Vita fidei eſt dilectio operans. Numquam amor Dei eſt otioſus. Operatur enim magna, ſi eſt, ſi verò operari renuit, amor non eſt. Fides autem ſine dilectione operante otioſa & mortua ideo non vincit, quia nec pugnat: aut ſi pugnat, quaſi aërem verberans, non quaſi hoſtem vulnerans; nec ſe ab hoſte liberans. Pugnant quaſi aërem verberantes Phariſæi, qui dicunt, & non faciunt; delicati magiſtri, qui pleno ventre de ieiuniis diſputant, qui manus dantes impudicitiæ caſtitatem prædicant. Similiter pugnant auditores ſeduli verbi Dei, ſed non factores ſtrenui. In talibus fortis armatus cuſtodit atrium ſuum; & ideo in pace ſunt omnia quæ poſſidet, quia nullus ei reſiſtit, quamdiu peccator, qui ab eo per ſolum conſenſum proſtratus eſt, non adjicit vt reſurgat; quod ſi faceret, victor illo eſſet. Victorem à victo ſuperari ſæpe vidimus. Vulgò dicitur. Fortis eſt,

Apoc. 12.
Geneſ. 3.
1. Petri 5.
Ierem. 7.
1. Ioan. 5.
Hebr. 11.
Eccleſiæ verba.

[illegible] epiſt. ad [illegible]. qui proſternit; ſed fortior eſt, qui reſurgit. Vnde beatus Hieronymus. *Nihil Chriſtiano fortius, qui vincit diabolum: nil imbecillius, qui à carne ſuperatur.* Vnde Apoſtolus pugnam quæ eſt inter nos & diabolum luctam appellat, dicens. *[illegible]* *Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus principatus & poteſtates tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus.* Ab arte luctandi eſt illa pereleganss comparatio ſapientis. *Quòd nodũ* inquit, *non magnus luctator eſt, qui omnes nexus didicit, quorum rarus eſt uſus; ſed qui in uno aut in altero diligenter ſe exercuit: non enim refert, quã multa ſciat, ſi ſciat quãtũ victoriæ ſatis eſt: ita plus prodeſt, ſi pauca ſapiẽtiæ præcepta teneas, ſed illa in prõptu & in uſu tibi ſint, quã ſi multa didiceris, ſed illa non habeas ad manũ.* Nihil verius dici potuit Enimvero diabolus nexus vitiorum contra virtutes luctantium ex ſe ipſo didicit, quia omnes invenit. Vnde & mille nocendi artes habere dicitur. Verumtamen in

1. Ioann. 2. tribus maximè ſe ſolet exercere: in concupiſcentia carnis, in concupiſcentia oculorum & ſuperbia vitæ. Omne quod in mundo eſt, id eſt quidquid à dilectoribus mundi diligitur, eſt hoc aut illud. Sunt enim in mundo multæ tribulationes & anguſtiæ, ſed non diliguntur. Ecce quibus luctandi nexibus ſe exercet princeps mundi; luxuria, avaritia ſive curioſitate, ſuperbia. Nam concupiſcentia oculorum tam avaritiam quàm curioſitatem deſignat. Superbia in Geneſi deſignatur per pectus ſerpentis, luxuria per ventrem ſecundùm 70. qui, vbi habemus *Supra pectus tuũ*

Geneſ. 3. *gradieris*, dixerunt, *Pectore & ventre repes*: curioſitas ſiue avaritia ſignificatur in eo, quod ſequitur, *Terram comedes*. Nam qui terram manducat, profunda & tenebroſa penetrat: ſic & curioſus. Et qui terram comedit, ſemper ei reſtat, quod manducare poſſit: ſic & avarus nũquam impletur pecunia, ſed creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit. Aliquando hæc omnia ſolo cupiditatis nomine deſignan-

1. Timo. 6. tur: vt cum dicit Apoſtolus. *Radix omnium malorum eſt cupiditas*: aliquando nomine ſuperbię,

Eccli. 10. vt cum dicitur. *Initium omnis peccati ſuperbia.* Vnde Rabanus ſuper Eccleſiaſticum, *Cupiditas & ſuperbia non duo mala ſunt, ſed vnum: à quo omnia trahunt initium* Tentatur de his omnibus tentauit primum Adam, & vicit: tentavit ſecundum, & victus eſt. In primo nexu fortis eſt, in ſecundo fortior, in tertio fortiſſimus. De primo

Iob 40. eſt illud. *Virtus ejus in lumbis ejus: & fortitudo ejus in vmbilico ventris ejus.* Lumbi & vmbilicus

Quanta vis concupiſcẽtia carnis. libidinoſorum dicuntur eſſe diaboli, quia pro diabolo contra ipſos faciunt, & eorum animas nexu delectationis illicitæ proſternunt. Nihil illo Chriſtiano imbecillius, qui ſic à carne ſua ſuperatur. In illa lucta Antheus vincit Herculem, id eſt libido animum ad cetera fortem. O quanta fortitudo diaboli in hoc nexu luctandi! Hic enim nexus Samſones effeminat, Salomones infatuat, Hercules inflammat, Martes catenis ligat, Iones in boues mutat. Vnde Hieronymus *Numquam in præterita caſtitate confidas. Nec Samſone fortior, nec Davide ſanctior, nec Salomone ſapientior eſſe potes.* De ſecundo nexu avaritiæ eſt

Timot. 6. illud Apoſtoli. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationes & in laqueum diaboli, &c. Et mox Radix enim omnium malorum eſt cupiditas.*

Avaritia laqueus diaboli. Magna valde virtus diaboli in hoc nexu, qui laqueus eius eſt, & radix omnium malorum, Multi in primo nexu victores exiterunt, qui in iſto victi ſunt. Hic nexus Iudam laqueo ſuſpendit, Achan lapidavit, Ananiam & Sapphiram verbi Apoſtolici gladio peremit. Avaritia duos dentes habet, quibus omnia devorat; immoderatiorem appetentiam alieni, & tenaciorem cuſtodiã ſui. Immoderatiùs appetit, qui quod deeſt, legem neceſſitatis & vſus excedens, expoſcit. Tenentur avidi⁹, quæcumque vſui ſubtrahunt. Cupiditas eſt, vt aiunt ſancti, amor eorũ, quæ quis amittere poteſt invitus. O quam latè ſpargitur laqueus iſte! quantos involuit & implicat nexus iſte! hodie ſic omnes poſt divitias currũt, ac ſi ibi laborum requies, dolorumque ſolatiũ inveniri poſſit, ac ſi naufragi de profundo faciliùs emergant, & evadant, ſi prægrandi ſarcina onerentur. Quis vlceroſus ſpinas vnquam congeſſit, vt ſuper eas molliùs quieſceret? Hic tamen la-

queus maximè publicanos & officiales involuit, *Publicani & Officiales* quorũ omniũ cœtus à maximo vſque ad minimũ, concuſſioni potiùs quam iuſtitiæ vacat, & tam in populũ debacchantur; vt quod reliquit vnus, alij non mereantur auferre: ac ſi ad hoc inſtituti ſint, vt reſiduum locuſtæ comedat bruchus. Vndequnq. plura in ſe coacervãt officia, licet quod ab vno nõ accipit, ab alio trahat. Locuſta bruch⁹ eſt, antequam alas habeat, alis ſuccreſcentibus cum volitare cœperit vocatur attelebus, cùm autem plene volaverit, iterum efficitur locuſta. Sic in officialibus idem eſt bruchus & attelebus & & locuſta; quia propinquis & remotis nocet publican⁹, id eſt miniſter public. Sic appellari poteſt omnis curiæ officialis. Hunc ſic deſcribit Laurentius Mediolanenſis Epiſcopus Publicanus eſt caput rapinæ, lex violentiæ, prædo ſine pudore, medicus exterminus, immanior furibus. Nã fur timens delinquit, hic autem confidenter: fur laqueus legis timet, hic quidquid fecerit legem vocat. Quis autem iniquior? Qui verbis iuſtitiæ iuſtitiam damnat, & armis innocentiæ ſpoliat, vulnerat, & occidit innocentes, hic lege legem perimit: & dum alios vrget ad legem, exlex eſt. Nam ſicut prætor etiam cùm iniquè decernit, ius dicit, habito reſpectu non ad id quod facit, ſed ad id quod facere debet: ſic publici Officiales etiam cùm delinquunt, ius ſe dicunt implere. O quàm venerabile eſſet Prælatorum & Principum nomen & officium! ſi tanta impleretur ſolicitudine, quanta petitur ambitione. Certè diligerentur vt patres, timerentur vt Deus, colerentur vt ſancti; ſi exactionibus parcerent, & projicerent ex animo, quidquid provenit ex calumnia, nec omnem quæſtum pietatem æſtimarent. Quis autem pecuniam vel auream, vel argenteum, ſine ſordidatione digitorum, tractavit diutius? At ex eo minùs ſordet manus, quàm animus. Tertius nexus diaboli ſuperbia eſt Ipſe

quoque eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, vt *Superbia tertius diaboli nexus.* ait Iob. Superbia eſt amor propriæ excellentiæ. *Iob 40.* Hanc ſicut & cupiditatẽ ſemper comitatur ſtultitia: quæ ſuadet adamari & quæri, quod teneri non poteſt. Stultitia verò, vt ait Auguſtinus, eſt eorum quæ ſcienda ſunt ignorantia vitioſa. De ſuperbia naſcitur ambitio, id eſt potentiæ & honoris cupiditas. Quem mihi dabis, qui non velit vel vnum potentia anteire? Maximè verò in curiis potentum inveniri ſolent poteſtatum aucupes, & honorum proci. Inveniuntur plerumque *Ambitio etiam in Cœnobys.* & in clauſtris ſub tunica pœnitentis regius animus. Ad Ezechiam Regem olim nuntij regis Ba-

bylonis cum muneribus acceſſerunt: & Ezechi-
as Rex prius in adventu eorum lætatus eſt: & oſtē-
dit eis domum aromatum, & aurum, & argen-
tum, & pigmenta varia, vnguenta quoque & om-
nia quæ habere poterat in theſauris ſuis. Tunc
imprudenter quiſque exultat, cùm à nunciis Re-
4. Reg. 21. gis Babel id eſt confuſionis ſollicitatur: quia hi
tamquam hoſtes ſuſpecti habendi ſunt & timen-
di, etiam cùm dona ferunt. Qui ergo aromata
bonorum operum, virtutis aurum, argentum
eloquentiæ, orationum pigmenta oſtentat, & ſi-
qua in theſauris bonæ conſcientiæ ſunt repoſita;
pro certo ſciat, quòd omnia quæ militare viden-
tur ad gloriam, ſtipendium confuſionis & mor-
tis accepturà ſunt. Quæcumque enim oſtenta-
tionis gratia fiunt, proficiſcuntur in mortem.
Sicut mel voluptatis, ita & fermentum ſuperbię
adoleri prohibetur in ſacrificio Domini. Igitur
contra hos tres nexus vitiorum alij tres virtutū
nobis perdiſcendi ſunt; per quos ab his abſolui
& liberi euadamus. Contra nexum luxuriæ eſt
illud Domini. *Sint lumbi veſtri præcincti.* Con-
Luc. 12. tra ſecundum eſt illud. *Beati pauperes ſpiritu.* Et
Matth. 5. illud. *Nolite cogitare de craſtino.* Et illud Apo-
Matth. 6. ſtoli. *Nihil intulimus in hunc mundum: haud du-
bium quin nec auferre quid poſſumus.* Contra ter-
1. Timot. 6. tium eſt illud. *Diſcite à me, quia mitis ſum & hu-
milis corde.* Præcingere lumbos eſt carnem ma-
Mat. 11. cerare. Nam ſine caſtigatione carnis nemo po-
teſt diu poſſidere vas corporis ſui in ſanctifica-
tione & honore. Ideo maceratio carnis præcin-
ctio lumborum dicitur, quia ſemper caſtitatis
præambula eſt, ſicut libido gulæ. Paupertas ſpi-
ritus eſt amor voluntariæ paupertatis propter
vitam æternam in corde conceptus, & opere ſuſ-
ceptus. Humilitas cordis eſt amor propriæ ſubie-
ctionis, nec dominationis alienæ appetens, iuxta
1. Petri 2. illud Petri. *Serui ſubditi eſtote dominis.* Beati qui
ſubiectione continua gaudent, & alicui in vita
præeſſe refugiunt. Primum pertinet ad ſancto-
rum fidem deuotam, ſecundum ad eorum ſpem
inuictam, tertium ad perfectam ipſorum carita-
tem. Fides devota eſt, quæ plus carnem macerat
quàm iubetur. Parum enim devotus eſt, qui non
amplius ieiunat, orat, aut laborat, quàm ei præ-
cipitur. Virgo Genouefa ab anno 15. bis tantū
in hebdomada conſenſit ſoluere ieiunium, Do-
minica ſcilicet, & quinta feria. A vino & omni
liquore inebriāte tota vita ſua abſtinuit. Quin-
quaginta annis ſic vixit. Dehinc ſuadentibus
Epiſcopis piſcem & lac edere cœpit, ſed ſemper
cum fletu. Deuota fides eius hanc ei iniunxerat
pœnitentiam. Beatus Arſenius dicebat ſufficere
monacho vnam horam dormire. Publius mo-
nachus, vt in vitis Patrum legitur, decem dieb⁹
continuis ad orationem ſtetit, & dæmonem fa-
miliarem, quem Iulianus apoſtata mittebat in
Occidentem, tranſire non ſiuit. Noſter legiſla-
tor ſanctus Benedictus nudum ſe proiecit inter
vrticas & vepres: vbi diutiſſimè & moleſtiſſimè
volutatus eſt, vt carnem ſcaberat male prurientē.
Greg. dial. 2. Sic devotio fidei ſemper plus facit quàm ei poſ-
ſit præcipi. Inuicta ſpes Sanctorum bona ſempi-
terna firmiter & ſecurè expectans, & ardenter
deſiderans, omnia bona temporalia tam facilè
contemnit & deſerit, quàm pro nihilo ducit reſ-
pectu æternorum, quorum deſiderio iam inhæ-
ſit. Perfecta Chriſti caritas animam pro Chriſto
ſiue pro fratribus ponit, & nil ſibi intolerabile
præter Chriſti carentiam reputat. Caritas pati-
ens eſt, benigna eſt. Multi in carnis cruciatibus
per defectum caritatis Dei omnia patientes eliſi
ſunt, qui duobus primis aſſultibus luxuriæ vel a-
varitiæ elidi nequiverant. At *Fortis eſt vt mors
dilectio, dura ſicut infernus æmulatio.* Dura ſicut Cant. 8.
infernus dicitur, quia omnia ſuffert, omnia ſu-
ſtinet. Omnia ſuffert, quæ crudeliter inferuntur,
omnia ſuſtinet, quæ fideliter promittuntur. *Vſ-
que in tempus ſuſtinebit patiens, & poſtea redditio* Eccli. 1.
iucunditatis. Primum, id eſt carnē macerare per-
tinet ad Virgines; ſecundum, id eſt omnia relin-
quere ad ſanctos Confeſſores; tertium ad ſan-
ctos Martyres, id eſt omnia pro Chriſto infatiga-
biliter tolerare. O quàm deuota fides fuit in ſan-
ctis Virginibus, quæ ſic carnis voluptatibus vi-
riliter reſtiterunt! quàm inuicta ſpes fuit in San-
ctis Confeſſoribus, cùm ſic mundum & omnia
quæ mundi ſunt, pro nihilo duxerūt! quam per-
fecta caritas fuit in ſanctis Martyribus, qui tan-
tis vexati ſuppliciis, tam fortiter in agone certa-
minis perſtiterunt. Sic ergo deuota ſanctorum
fides: inuicta ſpes credentium, perfecta Chriſti
charitas, mundi triumphat principem. Ad quem
triumphum nos perducat meritis & interceſſio-
nibus eorundem ſanctorum Deus, ſuorum mi-
litum ſors, & corona, præmium, Ieſus Chriſtus
Deus noſter. Amen.

Sermo In Synodo Tholoſana,
In Eccleſia S. Iacobi habitus.

SACERDOTES *tui induantur iuſti-* Pſalm. 131.
tiam. Prophetalis hæc admonitio,
fratres cariſſimi, non ſolùm nobis,
qui ſacerdotes Domini vocamur, mi-
niſtri Dei noſtri; ſed & omni cœtui fidelium con-
uenienter aptatur, quibus voce principis Apoſto- 1. Petri. 2.
lorum dicitur. *Vos autem genus electum, regale
ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis.* Ge-
nus electum dicti ſunt populi fidelium, quos iſti Fideles ſunt
Apoſtoli per Euangelium genuerunt in Chriſto, genus electū
non ſolùm illi, ſed etiam ipſe Chriſtus, ſicut di- Iac. 1.
cit Iacobus. *Voluntariè genuit nos verbo veritatis;
vt ſimus initium aliquod creaturæ eius.* Genus, in-
quit, electum, non genus reprobū; ſicut illi qui-
bus dictum eſt. *Vos ex patre diabolo eſtis. & deſi-* Ioann. 8.
deria patris veſtri vultis facere. Genus electum,
id eſt ſeparatum à maſſa infidelium, iuxta illud
Cantici Canticorum. *Dilectus meus candidus &* Cant. 5.
rubicundus, electus ex millibus. Quod dupliciter
intelligi poteſt: de Capite noſtro Chriſto, qui eſt
Sponſus & Dilectus Eccleſiæ: & de ſingulis mē-
bris eiuſdem capitis. Eſt enim Chriſtus in ſua per- Luc. 3.
ſona dilectus à Patre, qui dicit de eo, *Hic eſt Fili-
us meus dilectus, in quo mihi complacui.* Itē à Spi-
ritu ſancto, qui ſuper eo quieuit, & eum vnxit: à
beata quoq; genitrice Maria ſingulari amore: ab
vniuerſali Eccleſia, quæ hic Sponſum ipſum cā-
didum vocat & rubicundum, Candidum per di-
vinam naturam, in qua ipſe candor eſt lucis æ-
ternę, & ſplendor ac figura ſubſtantiæ Patris. Sap. 7.
rubicundus ſecundùm humanam, in qua ipſe Hebr. 1.
ex puriſſimis ſanguinibus virginis Mariæ con-
ceptus eſt, vt ait Damaſcenus. Vel totum ad di-
vinam naturam refertur: candidus & rubicun-
dus, id eſt dulcis & rectus, miſericors & iuſtus,
mitis ad iuſtos, terribilis ad impios, ſicut ſcrip-
tum eſt. *Altiſſimus eſt patiens redditor.* Vt enim Eccli. 5.
ait B. Gregorius, peccata noſtra patitur & reddit.

In cuius rei ſignificatione Angelus, qui in reſurrectione eius apparuit, aſpectum habebat fulgurium, & veſtimentum niueum; illum pro terrendis cuſtodibus, iſtud pro mulieribus demulcendis. Vel certè vtrumq; ad eius pertinet humanitatem: vt candidus dicatur, quia de Virgine natus: rubicundus, quia in cruce paſſus. Vel candidus iuſtitiâ, qua nihil mundius. vnde ſcriptú
Oſe. 14. eſt, *Iuſtus germinabit ſicut lilium*. Rubicundus caritate, qua nihil ardentius, ſicut ſcriptum eſt. *In*
Deuter. 33. *dextera eius ignea lex*. Electus ex millibus, id eſt
Quomodo Chriſtus ſit electus ex millibus. electos omnes incomparabili ſanctitate præcellens. Eſt enim ſanctus ſanctorum, non à quolibet ſanctificatus homine, ſed alios ipſe ſanctificans, ſicut ſcriptum eſt, *De plenitudine eius omnes*
Ioann. 1. *accepimus*. Electus ergo dicitur ex millibus, id eſt ex omnibus, tamquam ſolus impollutus, & ſegregatus à peccatoribus, qui peccatum non fecit. Si autem hoc de membris eius accipiatur, ſic intellige, Segregatus à maſſa pereuntium, qui multiplicati ſunt ſuper numerum. Sequitur *Regale ſa-*
1. Petri. 2. *cerdotium*: id eſt ad hoc electi, vt ſitis regale ſacerdotium, ſeu Reges ſacerdotalis ſanctimoniæ, ſicut & Chriſtus, à quo Chriſtiani dicimini, vtriuſq; dignitatis apice ſublimatos, & de vtraq; tribu, tam ſacerdotali quàm regia, ſecundùm carnē natus, verum ſe iuſtitiæ Regem, & animarū ſanctorum Pontificem demonſtrauit. Nā ad aſtruendam regiam dignitatem Pilato interrogāti, an Rex eſſet, Regem ſe eſſe reſpondit, & in mundū veniſſe, vt teſtimonium perhiberet veritati. Regalia etiam in ſua illuſione geſtavit inſignia, ſceptrum & diadema, & chlamydem: illud arundineum, iſtud ſpineum, hanc coccineā, ſignificantibus impiis, quamvis ignorantes, omne regnum
Regnum huius mundi caducum & fragile. huius mundi caducum, & fragile breuitate tēporis, pungitiuum & triſte moleſtia ſolicitudinis. Porrò regnum veritatis ſiue iuſtitiæ, quod nō eſt de hoc mundo, vt ait Dominus, per venerandæ crucis triumphalē titulum æterna ſtabilitate firmatum eſt inſcriptione trilingui, & omnino indelebili, Pilato judice inſcriptione tituli his ver-
Ioann. 19 bis confirmata, *Quod ſcripſi, ſcripſi*. Porrò ſacerdotalis dignitas ſecundùm ordinē Melchiſedech, quæ multò melior eſt quàm ordo Aaron, ſiue legalis, in eo confirmata eſt, quod Apoſtolus dicit.
Hebr. 9. *Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculū, & per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta*. Ecce quomodo fuit Sacerdos, & hoſtia. Sequitur in verbis Petri. *Gens ſancta*, id eſt gens per gratiam baptiſmatis à peccatis abluta. & ad diuinum cultum conſecrata. Vel ſancta, id eſt ſummè vncta. Vnde & mox vocatur populus acquiſitionis, id eſt populus, quem Chriſtus ſibi acquiſiuit; & quos ſua gratia vitā acquirit æternā.
Act. 20. De prima acquiſitione eſt illud. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritusſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit*
Ioann. 6. *ſanguine ſuo*. De ſecunda eſt illud. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Hoc autem regnum & ſacerdotium clarius oſtenditur in Apo-
Apoc. 1. calypſi his verbis *Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo; & fecit nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes*. In qua ſententia quatuor notanda ſunt; author, opus, cauſa, modus. Author, Deus & homo: opus, ablutio à peccatis, & dignitatis duplicis regiæ & ſacerdotalis collatio; cauſa, dilectio: modus, in ſanguine ſuo. Authoris diuinitas gloriam, humanitas gratiam commendat. Illa noſtros exaltat affectus, iſta dilatat. Illa à nobis timorem exigit, hæc amorem. Opus, opus egregium, præcipuum, ſingulare, ſoliique omnipotenti poſſibile. Nam quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus? Nemo ſanè poteſt peccata dimittere, niſi is ſolus, qui peccare non poteſt. Non ſolum autem à peccatis noſtris nos abluit; ſed etiam regnum & ſacerdotes nos fecit. Regnum iuſtitiæ, vt iuſtitia, non peccatum regnet in noſtro mortali corpore. Re- Quomodo Reges eſſe debeamus.
gnum dixit, non Reges, vt exhibeamus membra noſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificatione. Sed quoniam ſeruire Deo regnare eſt: ideo etiam regnū iſtud actiuè poteſt intelligi, vt regnemus; ſacerdotes, vt immolemus. Vt regnemus, id eſt regamus noſmetipſos regimine rationis: ſacerdotes, vt immolemus noſmetipſos maceratione carnis: & hoc totum Deo, vt catholici, veram tenendo fidem; non vt infideles, qui quæcumque immolant, dæmonijs immolant: nec vt hæretici, per apoſtaſiam ethnicis peiores; qui ſeipſos dæmoniis immolant, quoties per erroris ſui blaſphemiam docent verbo pariter & exemplo abſtinere à cibis, quos Deus creauit. Simus ergo reges, ratione nos regendo: ſimus Sacerdotes Dei, non diaboli, per abſtinentiam in fide Catholica nos ipſos immolando. De primo eſt illud Philoſophi. *Multos reges, ſi ratio te rexerit*. Et Poëta.

Rex eris, aiunt, Si rectè facias.

De ſecundo eſt illud Apoſtoli. *Obſecro vos, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuam, ſanctam,* Rom. 12.
Deo placentem. Cauſa autem huius operis nulla alia fuit, quàm dilectio. *Qui dilexit nos*, inquit, Apocal. 1
& lauit nos à peccatis noſtris, & fecit nos Deo noſtro regnum, & Sacerdotes. O dilectio ſublimis, & dulcis, magna & fortis. Maiorem hac dilectionem nemo habuit. Verè nimia fuit, à comparatione rei emptæ, & pretij ſoluti. *Empti*, in-
quit, *eſtis pretio magno*. Verum dixit, magno, 1. Cor. 6.
verum quoque dixiſſet, nimio: ſicut priùs caritatem Patris non magnam, ſed nimiam appellavit: non illam reprehendens, quòd nimia; ſed quantum poteſt commendans eam de magnitudine. Sicut autem verè nimia caritas eſt filium tradere, vt ſeruus redimatur: ſic nimium pretium fuit, eiuſdem filij innocentiſſimum ſanguinem fundere, vt reus abſoluatur. Vnde Petrus. *Non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis de* 1. Petri 1.
vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis: ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti, & incontaminati. Vnde Pſalmiſta mirabilem contractum huius emptionis admirans, ait. *Domine* Pſalm. 8.
quid eſt homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quoniam viſitas eum? Item. *Quid eſt homo* Pſalm. 143.
quia innotuiſti ei, aut filius hominis, quia reputas eum? Id eſt quia eum tanti putas, vt ſanguinem tuum pro eo fundas? *Qui dilexit*, inquit, Apocal. 1.
nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Mira res, lauare in ſanguine. Quid enim ſanguine humano contaminatius? Vnde alibi legitur. *Si abluerit Dominus Sor-* Iſai. 4.
des filiarum Sion, & ſanguinem Ieruſalem lauerit, &c. Priùs dixerat, *ſordes*, poſtea repetiuit, *ſanguinem*. Sanguis enim ſæpe peccatum ſignificat in Scriptura. Igitur cum Chriſtus lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, lauit nos à ſanguine noſtro in ſanguine ſuo. O mirum fullonem, qui ſanguinem ſanguine lauat! O ſapien-

tia mirabilis candidatrix, quàm admirabilè lixivium in tuo ſanguine procuraſti! in quo ignis tua fuit pro cinere, crux pro lignorum ſtrue, caritas pro igne, aqua de latere, vt ablueret, ſanguis vt dealbaret, animæ noſtræ pro veſtimentis lineis, corpora pro laneis. Vnde in Apocalypſi.

Apocal. 7.

Iſti ſunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni. O ſanguinem virtutis eximiæ, mirabilis potentiæ, ſingularis efficaciæ! Quid non poterit ſanguis Creatoris omnium, ſi tantùm poteſt ſanguis quorumdam animalium? Legimus tres ſanguinis ſpecies potentiſſimas, ſanguinem hirci, menſtruatæ mulieris, & muricis. Primus ſcindit adamantem lapidem duriſſimum, ſecundus diſſoluit bitumen gluten tenaciſſimum, tertium intingit purpuram colorem optimum. Sanè nil minùs ab his ſanguis habere debuit illius agni, qui tollit peccata mundi. Ideo in ejus effuſione infernus erepuit, terra contremuit, ſol expauit, petræ ſciſſæ ſunt, monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorum, qui dormierant ſurrexerunt.

Adamantē ſcindi, &c. moraliter quid ſit.

Moraliter autem per huius ſanguinis virtutē toties adamas ſcinditur, quoties aliquis obſtinatus vel obduratus peccator ad pœnitentiam emollitur: toties bitumen diſſoluitur, quoties inueſcatæ libidinis inueterata conſuetudo relinquitur: toties purpura tingitur, quoties in quibuſlibet pro iuſtitia tribulationibus vſque ad mortem inuincibilis patientia cuſtoditur. Adamas ſciſſus eſt in pœnitentia & conuerſione magorum, velut Cypriani & Dariæ: bitumen diſſolutum eſt in continentia fornicantium, vt Bonifacij & Pelagiæ: purpura tincta in paſſione martyrum, velut Laurentij, & noſtri Thomæ. Hæc eſt virtus illius ſanguinis, qui noſtrorum abluit peccatorum ſordes, & fecit nos Deo regnum & Sacerdotes. Quibus nunc dicitur.

Quæ ſacra det Sacerdos

Sacerdotes tui induantur juſtitiam. Sacerdos dicitur, quaſi ſacrum dans. Quid vel quod ſacrum? Vtique primò ſacrum exemplum, ſecundò ſacrū verbum, tertiò ſacrum cibum, quartò ſacrum judicium. Prius eſt enim facere, quàm docere.

Ioan. 5.

Ille, inquit, *erat lucerna ardens & lucens.* Ardens amore, lucens ſermone: ardens vita, lucēs doctrina. Ardens in conſcientia, lucens fama. Prius deſcribūtur in tunica ſacerdotali malogranata, deinde tintinnabula. Priùs dicitur Apoſtolis, vos eſtis ſal terræ: deinde, vos eſtis lux mundi.

Mat. 5.

Primus Apoſtolorum Petrus, ideſt firmitas Dei, ſecundus Paulus, ideſt doctrina verbi. Ille ſiquidē priuilegiatus fuit in operando, iſte in docendo, vnde & doctor Gentium vocatus eſt. Sicut autē prius eſt facere quàm docere; ita prius eſt docere, quàm communicare. Priùs enim Chriſtus Euāgeliū condidit, quàm corpus ſuum in ſacramentū dedit, ſignificans neminem rectè ordinari in ſacerdotem, niſi qui iam poteſt ædificare ſubiectū ſibi proximum per exhortationis competentem & congruū ſermonem. Vnde Apoſtolus ad Timot.

1. Timo. 5.

Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honori digni habeātur: maximè, qui laborant verbo & doctrina. Sicut autem prius eſt docere quàm communicare, ita communicatio præcedit judiciū, ideſt ſacerdotalis ordinatio gradum honoris. Iudiciū namque propriè ad prælatos pertinet, ideſt ad Archiepiſcopos, Epiſcopos, & ſummos Iudices. Eſt autem quodlibet iſtorum ſacrorum duplex. Sacrum namque exemplum eſt continentia, ſiue temperantia in proſperis, patientia in aduerſis. Vnum ſine altero non poteſt ſufficere: quia proſperitas ſine temperantia corrumpit; & aduerſitas ſine patientia frangit. Sacrum quoque verbū debet omnis ſacerdos dare dupliciter, ideſt orationis ad Deum, prædicationis ad populum, ſi fortè curam ſuſcepit aliorum. Sacrum ſimiliter cibum dupliciter, ideſt ad altare communionem ſacram, & refectionem pauperum quotidie ad menſam propriam. Simile judicium eſt de ſacro judicio: quia debet abſoluere pœnitentes & humiles; rebelles autē & contumaces ligare. Primum ſacrum dandum eſt manu valida, ſecun dū manu diſcreta, tertium manu munda, quartum manu extenta ſimul & excuſſa. Valida namque manu opus eſt, ne ſubdit⁹ ſuccumbat tentationis onere, nec illiciendus blāditiis, nec periculis exterrendus. Hæc eſt enim, vt ait Auguſtinus duplex illa acies, quam producit aduerſus nos mūdus.

Au. Serm. de S. ...

Terret, vt frāgat; blanditur, vt decipiat. Ergo non te teneat voluntas propria, nō te terreat crudelitas aliena, & victus eſt mundus. Secundum ſacrum manu diſcreta dandū eſt: quia nec ſemper orationi & ſilentio debet ſacerdos incumbere, nec ſemper prædicare. Tempus tacendi, & tempus loquendi: tempus laboris, & tempus quietis. Vnde beatus Benedictus in Regula dicit, certis horis vacandum eſſe lectioni diuinæ, certis horis laborì manuum.

S. Bened. Regula 48

Manu quoque diſcreta dandum eſt verbum populo, quia nec myſteriorum magna profunditas reſerenda eſt minùs capacibus, nec capacibus abſcondēda. Sunt enim quidam, qui ex ignorantia ſuccos lacteos adultis offerunt, & ex arrogantia cibum ſolidiſſimum memmotrectis. Non ſic ille, qui dicebat. *Sapientiam loquimur inter perfectos* Et iterum. *Tamquā paruulis lac potum vobis dedi, non eſcam*

1. Cor. 3.

Sic vtique danda eſt tritici menſura domini, vt perfectiores, qui exercitatos habent ſenſus, cibo reficiantur ſolido, & lacte paruuli nutriantur. Sacer autē cibus dandus eſt manu mūda, ne vel ſacra communio ſumatur ad judicium, vel pauperum refectio rapina fiat in holocauſtum. De primo. *Omnis qui de genere Aaron eſt, in quo eſt immunditia, non accedat ad ea quæ ſanctificata ſunt.*

Levit. 22.

De ſecundo. *Ego Dominus diligens judicium, & odio habens rapinam in holocauſtū.*

Iſai. 61.

Vnde Auguſtinus. *Sic non ſunt reficiendi pauperes per furtum, ſicut non ſunt quærendi filij per adulteriū.* Iudicium verò ad hoc vt ſecurum ſit, oportet, vt detur manu extenta, ideſt ſine acceptione perſonæ; & manu nihilominus excuſſa prorſus ab omni munere. *Sacerdotes*, inquit, *tui induantur juſtitiā.*

Pſalm. 131

Quod dicit *tui*, dictum eſt ad differentiā ſacerdotum diaboli, qui olim dicti ſunt ſacerdotes idolorum, vel qui adhuc ſunt Epiſcopi hæreticorum, vel eorum electi. In quibus quamuis nulla inueniatur juſtitiæ veritas, multa tamen inuenitur ſanctitatis & veritatis ſimilitudo palliata. Refert enim Hieronymus in libro contra Iouinianū, Chæremonem Stoicum ſcripſiſſe de antiquis Ægypti ſacerdotibus, quòd miræ fuerint abſtinentiæ in victu, continentiæ in concubitu, paupertatis in habitu, humilitatis in victu, grauitatis in inceſſu.

Hypocr. Sacerdotū Infidelium.

Denique ex quo ſemel falſorū deorum cultui mancipati erant, numquam poſtea parentes viſitabant, nec etiam filios venire ante conſpectum ſuum patiebantur. Semper à vino & carnibus abſtinebant, numquam mulieribus iungebantur: nec ſolùm carnes horrebant, ſed etiam oua & caſeum. Quorum primum dicebant

cebant eſſe carnem liquidam, ſecundum ſanguinem colore mutato. Super nudam humum jacebant, ſcabellum pro cervicali capiti ſuo ſupponētes. Euripides ſacerdotes Iouis in Creta dicit ſemper à certis abſtinuiſſe cibis. Porphirius in epiſtola ad Anebontem Ægyptium quærit non immeritò, quid eſt, quòd ſacerdotes Idolorum à contactu rei venereæ prohibeantur: cùm ad incertos quoſque concubitus quemlibet ducere non vereantur: quid eſt, quòd ab animalibus abſtinere iubeantur, cùm illorum ſacrificia ſanguine pecudum, & carnium nidoribus celebrentur. Ecce, inquit, tertiam quæſtionem facio, cur annulos vetentur geſtare in digitis, qui theſauros habere permittuntur in terris. Manifeſtum eſt igitur, quòd ſacerdotes idolorum non alio fine iſta vetabantur facere, niſi vt ob eorum ſanctitatem ſimulatam faciliùs eis crederetur. Planè eadem ſimulatio eſt in hæreticis noſtri tēporis. Electi enim abſtinere videntur, & fortè jubentur, ab eſu carnium, & à concubitu mulierum: & tamen credentibus ſuis perſuadere conantur, indifferentē eſſe omnem cum muliere concubitum; nec magis abſtinendum eſſe à ſorore, vel filia, vel matre, quàm à propria vxore. O doctrina infernalis, à quibus tenebris emerſiſti? Patet ergo eoſdē ſpiritus erroris, id eſt immundos dæmones nunc loqui in mūdo per magiſtros hæreticorum, qui tunc loquebātur in Ægypto per ſacerdotes idolorum. Propterea dicitur, *Sacerdotes tui induantur juſtitiam*, quaſi diceret, non ſimulationē juſtitiæ, ſicut olim induti ſunt ſacerdotes falſitatis, & adhuc induuntur magiſtri erroris: ſed ipſam juſtitiæ veritatem, qua verè debent indui ſacerdotes veritatis. *Sacerdotes tui induantur iuſtitiam.* O veſtis pulcherrima, & pretioſiſſima, veſtis juſtitiæ, quæ non ſolùm ſimplex eſt veſtimentum ad nuditatē tegendum, ſed etiam duplex eſt ad frigus repellendum: ornatus etiam ad ornandū & honorandum, armatura quoque inexpugnabilis ad protegendum. Eſt enim veſtis poecilis, vt alba; eſt virilis, vt penula; eſt regalis, vt purpura; veſtis etiam militaris, vt lorica. Tegit vt alba, calefacit vt penula; ornat vt purpura, tegit & defendit vt lorica. Tegit, quamdiu ſeruat innocentiam, vel perditam reparat per pœnitentiam. Nam proximus innocentiæ gradus pœnitentia eſt. Calefacit, quādo ſubuenit indigēti per miſericordiam, iuxta illud, *Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouiū mearum calefactus eſt.* Ornat & honorat, quando omnia ſuffert per patientiam, omnia ſuſtinet per longanimitatem. Defendit, & ex omni parte protegit, quando reddit vnicuique quod ſuum eſt, cōmuni vtilitate ſeruata. De prima veſte eſt illud. *Beatus qui cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet.* Itē. *Beati, quorum remiſſa ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* Primum tegumentum pertinet ad innocentes, ſecundū ad pœnitentes. De ſecundo, id eſt de calefactione eſt illud, *Non timebit domus ſua à frigoribus nivis: domeſtici enim ejus veſtiti ſunt duplicibus.* De tertio eſt, quod dicitur Chriſtus geſtaſſe ſpineam coronam, & purpureum veſtimentum. Hic eſt aſcenſus ille purpureus, qui eſt in ferculo Salomonis. De quarto eſt illud Apoſtoli, *Induti loricam iuſtitiæ.* Iuſtitia in eo quod reddit cuique quod ſuum eſt, loricæ comparatur, totum corpus circumtegenti, & nihil intectum deſerenti. Tria debemus Deo, timorem, honorem, amorem. De duobus primis eſt illud *Si ego pater, vbi eſt honor meus: ſi dominus, vbi timor meus?* De tertio aſt præceptum diligēdi Deum ex toto corde, id eſt dulciter contra carnis illecebras: ex tota anima, id eſt ſapienter contra errores: ex tota mente, perſeveranter: ex omnibus viribus, fortiter contra moleſtias. Reddendum & proximo, quod ſuum eſt. Eſt autem ille triplex, ſuperior, inferior, æqualis. Primo debea obedientiā & reuerentiā: ſecundo diſciplinā & benevolentiā; tertio quaſi vbera, duo congratulationem in proſperis, & compaſſionem in aduerſis, iuxta illud, *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus.* Diabolo autem nil omnino debemus, niſi pugnam, iuxta illud. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis.* Item. *Eſtote fortes in bello. & pugnate cum antiquo ſerpente.* Tunc autem efficaciter contra eum pugnamus, quando, ſicut ait Sixtus Pythagoricus, quaſi quadrato agmine virtutū incedimus, vt ordinetur virtutum quaternarius, vt caſtrorum acies ordinata: videlicet in prima fronte procedat prudētia, fides contra ignorantiā & errores; juxta illud Prudentij, *Prima petit cāpum dubia ſub ſorte duelli, pugnatura fides.* Secundo loco ordinanda eſt temperantia, quaſi in dextro cornu contra carnis illecebras, & mundi voluptates. Tertio in ſiniſtro cornu ordinanda eſt fortitudo, contra omnes moleſtias & aduerſitates. Sunt autem quidā ad tolerandas aduerſitates ſatis fortes & ſtrenui, ad reſpuendas voluptates nimis debiles & infirmi. David, qui Goliam proſtraverat, ad vnum Bethſabee aſpectum proſtratus eſt. Iudas etiam Machabæus, qui Bacchidis dextrum cornu proſtrauerat, à ſiniſtro cornu contritus eſt. Porrò à tergo debet ordinari iuſtitia, contra vanas glorias & elationes. Acies namque ſuperbiæ prima expugnat, poſtrema expugnatur; iuxta illud,

Cùm bene pugnaris, cùm cuncta ſubacta putaris,
Quæ magis infeſtat, vincenda ſuperbia reſtat.

Sic reſiſtendum eſt diabolo, ſic pugnandum cū ſerpente antiquo. Nobis autem debemus quatuor: roſam, lilium, ignem, & gladium. Roſam verecundiæ, lilium pudicitiæ, ignem feruoris, gladium macerationis, qui à Propheta dictus eſt gladius occiſionis magnæ. Gladius occiſionis paruæ eſt, quando mala conſuetudo relinquitur, & mala actio quamvis rarior ſolito retinetur. Gladius magnæ occiſionis eſt, de quo dicit idem Propheta. *Duplicetur ac triplicetur gladius.* Duplicatur, quando conſuetudo mala, & actio prava relinquitur, Triplicatur autem, quando etiam radix originalis malæ voluntatis truncatur. Tunc verè Sacerdotes Dei ſumus, quando tali gladio corpus noſtrum & animam mactam[*].

Margin notes: *Albigenſiū hæreticorū hypocriſis.* — *Pſalm. 131.* — *Veſtiū varius vſus myſticè.* — *Iob 31.* — *Apocal. 16.* — *Pſalm. 31.* — *Prouerb. 31.* — *Epheſ. 6.* — *Malac. 1.* — *Rom. 12.* — *Iac. 4.* — *Virtutum quadrangulus.* — *1. Mac. 9.* — *Ezech. 21.*

Sermo In Dedicatione.

1. Cor. 3.

SI *quis templum Dei violaverit diſperdet illum Deus. Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* Intonuit fratres, Apoſtolicæ tubæ clangor terribilis, clamor ſalutaris. Paueant & caueant quicumque audierint. *Si quis templum Dei violaverit, diſperdet illū Deus* &c. Non tacebo; quoniam vocem buccinę audiuit anima mea, clamorem prælij. Si quis huius buccinæ ſonitum audierit & ſe decetero non obſeruauerit, ſanguis illius ſuper caput ejus erit. Si quis tēplū &c. Vnde dicit gloſſula interlinearis. Cavete vobis

non eſt vox Apoſtolorum vt vox hominum ceterorum, & inimici noſtri ſunt iudices, ſicut de quodam Apoſtolo teſtatur inimicus dicens. Vox eius quaſi tuba vehemens eſt. Sanè congruit hoc teſtimonium Paulo tubicinanti in aures omnium, *Si quis Templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus.* Si quidem & ipſe Paulus Bartholomeus erat interpretatione, non perſona vel nomine. Erat enim filius ſuſpendentis aquas, id eſt Dei, adoptiuus Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui conſtitutus eſt à Deo iudex viuorum & mortuorum, iudex iuſtus fortis & patiens: qui non iraſcitur per ſingulos dies, nec citò profert ſententiam contra delinquentes: ſed altiſſimus patiens redditor vindictam in extremo reſeruat examine, quaſi aquas ſuſpenſas in nube. Erit autem, & ſine dubio erit, cùm aquæ quæ ſuſpenduntur, ruptis cæli nubibus & apertis vndique cataractis cæleſtibus ſuper impios effundentur. Quando pluet ſuper peccatores laqueos: ignis & ſulphur, & ſpiritus procellarum partes videlicet calicis eorum: quando pluet Dominus à Domino ignem & ſulphur ſuper totam Pentapolim, id eſt ſuper omnes quinque ſenſibus carnis ſuæ deditos, templi Dominici corruptores. Vnde Pſalmiſta, *Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrauit, arcum ſuum tetendit, & parauit illum.* Idē enim per arcum in nubibus tenſum, quod per aquas deſignatur ſuſpenſas. Nam rubens color cæleſtis arcus illam generalem & igneam pluuiã non ſolum prætendit, ſed etiam ſuſpendit de quo dicit Poëta.

Demonis vox de S. Bartholomæo. — *1. Cor. 3.* — *Pſalm. 7.*

Communis mundo pluet rogus.

Ab huius ergo ignei diluuij inundatione ſuſpenſa nos interim præmuniens, & præmonens Paulus tãquam filius ſuſpendentis aquas, tubali voce tonat & fulgurat dicens. *Si quis Templum Dei* &c. O verè tuba vehemens, vox ſic vehemēter exterrens. Sed quid dico tuba, certe tonitruū eſt. Nam vt doctiſſimus ait Hieronymus, Singula Pauli verba non tam verba, quàm tonitrua dicenda ſunt, & vere tonitrua. Nam & cæleſtia ſunt, & terribilia. Non eſt quod filij Zebedæi rectiùs appellentur Boanerges, hoc eſt filij tonitrui, quam Paulus noſter raptus ad cælum tertiū, hoc eſt ad cæleſtem paradiſum, vbi audiuit verba ineffabilia, quæ non licet homini loqui: tamquē tonitrua, quæ non licet ſcribi, iuxta illud Apocalypſis, *Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, & noli ea ſcribere.* Tonitruum dicitur, quaſi terrens ſonus. Et quid iſta comminatione terribilius, *diſperdet illum Deus?* Timent homines hominum minas, hominum corruptibilium, mortalium, infirmorum, & impotentium, qui poſtquam corpus occiderint non habent amplius quid faciant: quorū omnis potentatus breuis vita morte corporis, & momento tēporis limitatur. Quātò magis timendæ ſunt Dei omnipotentis minæ, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatē mittere in gehennē: cuius poteſtas interminabilis, cuius maieſtas incorruptibilis, cuius virtus inſuperabilis, cuius iuſtitia inflexibilis: cuius in iudicio furor implacabilis, terror intolerabilis, vindicta immortalis. *Ita dico vobis*, ait ipſe de ſeipſo, *hunc timete.* Tonat ergo nobis Paulus de cælo ſuo, quando tubicinat de gutture ſuo, implens illud propheticum. In gutture tuo ſit tuba. Tubam nimirum habet in gutture, cui timor Domini ſapit in mente. Tubam habet in gutture, qui timet humile & cauet, quod alios timere & cauere docet. Tubam habet in gutture, qui ſeruat quod aliis imperat; quod iubet, implet; quod præcipit, cuſtodit; quod loquitur, operatur. Tubam habebat Paulus in gutture, quando non ſolùm alios excitabat ad pugnam, ſed & ipſe cum aliis & præ aliis pugnabat, dicēs. *Sic curro, non quaſi in incertum: ſed caſtigo corpus meum, ne aliis prædicans, Ipſe reprobus efficiar.* Non à ſummis labris verba ipſe veniebant, ſed ab imo gutturis. Habebant voces iſtæ, ſicut ait Philoſophus, fundamentum. Non erant hæ voces, quales illorū, de quibus ait veritas. *Alligāt onera grauia & importabilia in humeros hominum; digito autem ſuo nolunt ea mouere.* Non eſt tuba eorum in gutture ipſorum, qui dicunt & nō faciunt, non enim ſapit illis quod dicunt. Huiuſmodi tuba vocem quidem dat aliquã, ſed prorſùs incertam. *Quod ſi incertam*, ait Apoſtolus, *det tuba vocem, quis parabit ſe ad bellum?* Quid autem incertius, quàm vox vitam remordēs, quã verbum vitæ non conueniens, quàm vnus ædificans & alius deſtruens, quàm vnus orans & alius maledicens? Cuius opere reſpiciet Dominus, cuius voces exaudiet Deus? Quod ſi etiam huiuſmodi voces quamuis incertæ, tamen audiendæ ſunt, iuxta certiſſimum teſtimonium veritatis dicentis, *Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite:* Ergo auditoribus verbi Dei & non factoribus væ ſemel, & væ iterùm, & væ tertiò à ſomnolentia, à pigritia, ab inſania. A ſomnolentia, quos à ſomno peccati tonitrui tanti fragor non excitat: à pigritia, quos ad bellum Domini tam certa vox tubæ non præparat: ab inſania, quos à facie gladij ſagittarius iſte non fugat, iuxta id quod de diabolo ſcriptum eſt, non fugabit eum ſagittarius, in ſtipulam verſæ ſunt lapides fundæ illi. De talibus ſcriptum eſt. *Congregregabo ſuper eos mala, & ſagittas meas complebo in eis.* Id eſt non ſolum ſententias comminatorias & terribiles illis proferam, vt terreantur: ſed etiam peremptorias & capitales de illis feram, vt conterantur. His autem fratres cariſſimi, vobis dico literatis, in ablutionem manuum veſtrarū præcluſis, libanda eſt eodem pane quem vobis appoſui, ſed fracto diminutiùs edentula paruulorum eſurie, quibus maximè tenetur omnis doctor Eccleſiaſticus, vt frangat eis panem Dominicū: quippe cuius dentes neceſſarij non ſunt eruditioribus ad frangendū. *Si quis templum Dei, violauerit, quod eſtis vos* à tempore baptiſmi, vt ait Gloſſa interlinearis, & verum dicit. Tunc enim primum templum Dei ſanctum eſſe incipimus, cùm Spiritus ſanctus Dei, qui quælibet ſancta ſanctificat, in nobis incipit habitare, & nos quodammodo dedicare; Sicut enim omne templum materiale priùs ædificatur, quàm ſanctificetur, & ante conſtituitur quam conſecretur, ſic neceſſe eſt omnem priùs hominem naſci corporaliter, quàm ſpiritualiter renaſcatur. Naturalia quippe ſubſtrata ſunt gratuitis, & ſemper neceſſariò antecedūt. Nō enim prius quod ſpirituale, ſed quod animale, deinde quod ſpirituale. Nemo ſanctus concipitur, nemo naſcitur Chriſtianus. Vnde Hieronymus. Fiunt, non naſcuntur Chriſtiani. Altiſſimo namque conſilio creator omnium Deus nihil à prima creatione ſanctificari voluit, ſed hanc ſecundam gratiam alteri tempori reſeruauit. Noluit enim dona ſua cuncta ſimul tribuere, ſed maluit ea per partes & tēpora diſpenſare: vt dona ſua gratiora efficeret,

Apocal. 10. — *Luc. 12.* — *1. Cor. 9.* — *Matth. 23.* — *1. Cor. 9.* — *Mat. 23.* — *Deuter. 32.*

& charitatem ſuam in nobis amplius commendaret, iuxta illud ſapientis. Quod gratum voles effici, rarum effice. Hinc eſt quod in canone miſſæ, vbi dicimus, *Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas, ſanctificas*, &c. Ad hoc verbum *creas* non facimus ſignum crucis, ſed ad tria ſequentia, ſignantes vtique quod ſola creatio quævis opus ſit Trinitatis tet ſanctæ, nihil tamen ex ſe ipſe ſanctificat, ſed omnem ſanctificandi gratiam virtuti ſanctæ Crucis & Paſſionis Dominicæ ſacramento reſeruat. Igitur in natiuitate carnali ædificamur in domum, in regeneratione ſpirituali dedicamur in templum, ſed dedicatione téporali non æterna, conditionali, non abſolute. Quam conditionem ideſt promiſſionem fidei, niſi quiſque integram inuiolatamque ſeruauerit, peribit. Vt enim vulgò dicitur, pactum legem vincit: & ideo qui pactum baptiſmalem nõ ſeruat, à baptiſmi gratia ſeipſum alienat. Quæ gratia facit quidem non imputari peccata præterita, ſed non facit penitus amputari futura. Auſert ad tempus omnem injuſtitiam, ſed nondum conſert omnem iuſtitiam. Paradiſi ianuã confeſtim aperit baptizato, non continuò intromittit. Remittitur per eam omnis iniquitas, vt ſanctificemur gratis per gratiæ donum: ſed retinetur cum ea carnis infirmitas vt exerceamur adhuc ad meritum. Vnde Hieronymus ſuper illũ locum. Non neophytum, *Quos videmus*, inquit, *hodie pro ſumma juſtitia eligi. Si enim baptiſmus ſtatim iuſtum faceret, nequaquam Apoſtolus neophytum refutaret, ſed baptiſmus vetera peccata cõcedit, novas virtutes non tribuit: dimittit è carcere, & dimiſſo, ſi laboraverit, præmia pollicetur.* Vnde miror, quomodo nonnulli literati quærere ſolent, quare Deus hominem mox vt baptizatus eſt ad immortalitatem non transfert. Cùm ſciant nec ipſum Adam antequam peccaret, talẽ factũ fuiſſe, vt mori non poſſet, & vt ſine probatione in conuictum Angelorum reciperetur. Itaq; voluit illi, plus dari ei qui in peccato natus eſt, & nullum bonum poſtea fecit, quam patri ejus, qui ſine peccato natus eſt, & poſtea deceptus in peccatum cecidit: ſed tamen poſtquam intellexit peccatum ſuum, ſtatim pœnituit: quod vtique ſummæ illi iuſtitiæ, quæ Deus eſt, non convenit. Certum eſt enim, Deum ſummam eſſe iuſtitiam, & ſummam bonitatem. Ad ſummam verò juſtitiam pertinet, vt potius accipiat præmium qui illud jam meruit, quam qui necdum meruit. Qui enim baptizatus eſt, nihil adhuc meruit, & tamen multa ſupra meritum & etiam contra meritum jam gratia accepit. Iuſtius eſt ergo, vt expectetur de cetero ejus aliquod meritum, quàm vt ei ſine vllo merito ſtatim ſummum præmium conferatur. Similiter magis congruit ſummæ bonitati duo magna tribuere, quàm vnum ſolũ. At duo magna bona ſunt meritum vitæ æternæ, & æternitas vitæ. Plus ergo illi datur, cui datur meritum cum præmio, quam cui datur præmium ſine merito. Homini quidem, qui de duplici natura compactus eſt, conditor ſuus duo bona ab initio præparauit, vnum viſibile, alterum inviſibile; vnum corporale, alterum ſpiritale, vnũ tranſitorium, alterum æternum: vnum carni mortali, alterum ſpiritui immortali. Carni ad ſolatium, ſpiritui ad gaudium. Vnum ſtatim dedit, alterum promiſit. Primum vt gratis poſſidẽretur, ſecundum vt meritis quæreretur. Viſibile gratis dedit, inviſibile quærendum propoſuit; vt ex dono gratuito probaretur excellentia promiſſionis, & fidelitas promittentis. Si enim tale & tantum eſt, quod gratis dedit, quale & quãtum eſt, pro quo ſeruitium quærit? Rurſum ſi tãte bonitas illi inerat, vt nihil meritis tam multa daret, quomodo malitia illi ineſſe poterit, vt benemeritos ſibi ſeruientes non remuneret? Homo creatus continuò conſtitut' eſt Dominus mundi: ſeruiens fideliter, conſtituendus erat Dominus cæli. Idcirco autem, vt dixi, non omnia ſimul dedit, quia plus erat ſummæ bonitati, & meritum dare & præmium, quàm ſine merito præmium ſolum. Pro temporalibus autem & tranſitoriis non quæſiuit tunc ſeruitium, ne dignitas humanæ conditionis ad vilitatem deduceretur, ſi pro eis quæ illi ſubiecta fuerant ſeruire cogeretur. Propter hoc & I e s v s factus eſt homo, vt interim, nunc ad tempus quibuſdã indigeret, quatenus per hoc indigentiam ſuam agnoſceret. & vt intelligeret quia bonũ quod ipſe dat, ſic ſufficiens non erat, niſi & illud quoque bonum haberet mereretur, à quo erat. Hoc autem ipſum, quod ſufficiens ſibi bonum non fuit, bonum illi fuit. Magna quippe dignitas hominis fuit, quod ita factus eſt, vt nullum ei bonum præter ſummum ſufficeret. Et rurſũ magna liberalitas fuit, quod is tanto arbitrio ſuo dimiſſus eſt, vt ad ipſum ſummum bonum cogi non poſſet, idcirco quæritur à petente baptiſmum, *Vis baptiſari?* Quaſi dicatur ei illud beati Iacobi, non eſt diſciplinæ noſtræ, vt aliquis inuitus convertatur. Sicut te non potuit cogere diabolus vt ſubjiceretis ei, ſic ego te non cogam vt ſubjiciatis mihi. Hoc idem ſignat pulſatio Epiſcopi ad oſtium clauſum Eccleſiæ dedicandæ: ac ſi apertè dicat. *Ecce ego ſto ad oſtium & pulſo Si quis mihi aperuerit: intrabo ad eum, & cœnabo cum eo, & ipſe mecum.* Ego nulli violentiam infero: quia coactia ſeruitia non admitto. Fur quoque qui prius intrauit, licet effractarius ſit, terrere poteſt, ſuadere & illicere poteſt, cogere omnino non poteſt; nec intrare niſi ei aperiatur; quantumlibet clamet aut pulſet. Idcirco exigitur ab eo qui baptizari deſiderat abrenunciatio diaboli, & fides in Deum, quę per dilectionem operetur. Quod nemo faciet niſi voluerit, quia, vt ait Auguſtinus, ire ad Eccleſiam, intereſſe myſteriis, poteſt quis non volens; jejunare, vigilare, laborare poteſt nolés: credere omnino non poteſt, niſi volens. O ſuauis & dulcis conditio, in qua nihil grave, nihil difficile à me exigitur. Nihil niſi ſalutare, & jucundum, & vtile, & quod facere debueram etiam non rogatus. Non tamen hoc non adiutus ab alio potuiſſem: nã natura humana quæ per ſeipſam cecidit, ſine diuino adiutorio non reſurgit. Omnes enim peccauerũt & egent gloria Dei, ideſt gratia eius qui peccata remittit: propter quã ab omnibus jure ſemper eſt glorificandus. Abrenunciare diabolo eſt peccatum quodlibet execrari & ebiurare, nihil ſciẽter agere, dicere, vel appetere, quod conſcientiam reprehendat. Quidquid enim fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam. Et notandum, quòd omnibus operibus diaboli jubemur abrenunciare, non duobus aut tribus, aut medietati, aut majori parti, ſed generaliter omnibus: quia nulla communicatio Chriſti ad Belial, neque juſtitiæ ad iniquitatem: modicum enim fermentum totam maſſam corrumpit, & qui offendit in vno fit omnium reus, & multa bona perdit. Omnia vero opera diaboli

Verba Canonis Miſſa

Baptiſmus quid conferas.

Hieron in 1. Timot. 3.

Quaſtio vana.

Liberum arb. hominis

Apocal. 3.

Auguſt tra. 20. in Ioan.

ſub duobus generibus continentur, id eſt flagitio & facinore. Vnde ipſe diabolus immūdus ſpirit' appellatur propter flagitia: malignus & nequam propter facinora. Non ſufficit abrenunciare operibus, niſi abrenuncietur & omnibus pompis eius, id eſt amori cuiuſlibet gloriæ ſecularis & tēporalis, ſiue ſit in diuitiis, ſiue in honore, ſiue in laude, aut in qualibet placendi dote. Has duas abrenunciationes ſignificat Eccleſia dedicanda,

Ceremonia Baptiſmi.

in eo quod eſt munda & vacua. Similiter anima baptizandi mundatur per abrenunciationem diabolicorum operum: vacuatur autem per abrenunciationem ſecularium pomparum. Hæc duo abjurat nouitius in die conſecrationis & dedicationis ſuę, id eſt profeſſionis: propriam videlicet voluntatem, quæ eſt radix omnium malorum operum: & proprietatem, ſub quo nomine omnis pompa ſeculi continetur. Per primam abrenuntiationem emundatur ab omnibus immūditiis, & per ſecundam vacuatur ab omnibus impedimentis. Quòd verò omnis abrenuntiās diabolo ſuſcitat Leuiathan aduerſum ſe, qui priùs in ſe dormiebat, tamquam in vmbra & ſecreto calami, & locis humentibus, per amorem vanitatis, & deſiderium voluptatis; idcirco baptizandum armat ſacerdos aduerſus eum, ſignans eum oleo ſanctificato in pectore, & inter ſcapulas; vt ante & retro armis ſalutaribus muniatur. In pectore ſignatur, vt non cedat torpeat, ſed fortiter

Iac. 4.

Diabolus crocodilo ſimilis.

reſiſtat, ſicut ſcriptum eſt *Reſiſtite diabolo, & fugit à vobis.* Habet enim ſe diabolus ad modū crocodili, qui fugientem inſequitur, inſequantem fugit: contra audacē timidus, contra timidum audax. Porrò inter ſcapulas ſignatur baptizandus, vt ſciat ferre loricam iuſtitiæ, vt tollat ſuper ſe jugum Chriſti ſuaue, & onus leue, caritatem, quæ patiens eſt, vt eum qui mala irrogat portet: benigna eſt, vt etiam quem portat amet. In patientia crucem, in benignitate oleum ſanctificatum intellige. Igitur in pectore ſignatur baptizandus oleo ſanctificato, vt ſciat hilariter bene facere; inter ſcapulas, vt ſciat gaudenter mala tolerare. In his duabus crucibus omnis juſtitia continetur. Hæc ſunt duo ligna, de quibus noſter Pontifex pontem nobis conſtruxit, per quem tranſitemus à morte in vitam. Neuter ſine altero ſufficit. Nam in ſola patientia anima poſſidatur, ſed patientia propter iniuſtitiam nullam apud Deum gratiam promeretur. Vnde Petrus.

1. Petri. 2.

Quæ eſt enim gratia, ſi peccantes & colaphizati ſuffertis? Sed ſi patienter benefacientes ſuffertis, hæc eſt gratia apud Deum. Poſt hæc quæritur à baptizando, vtrum credat in Deum Patrem omnipotentem, & in Ieſum Chriſtum filium eius, & in Spiritū ſanctum: id eſt in eum qui omnia poteſt, & in eum qui omnia ſcit, & in eum qui omne malum odit, & omne bonum diligit. Quibus tribus valde contrarius eſt diabolus, qui omnino nihil poteſt, nihil ſcit, & nullum bonū diligit, ſed omne malū. Qui nihil eſt, nihil omnino poteſt, diabolo autē dicitur, *Nihili factus es.* Diabolus nullum bonū poteſt facere, quia nec poteſt velle. Multa tamen bona facit ignorans, aut inuitus: quæ non illi imputanda ſunt, ſed ei, à quo bona cuncta procedunt: qui per ſuam ſapientiam etiam malis diaboli nouit bene vti. Sicut enim medicus ad extrahendum ſanguinem ſuperfluum & noxium ab homine, vtitur pleriū. que ſanguiſuga; ſic diuina pietas ad ſubtrahendū nobis noxium carnale deſiderium, vtitur inimici noſtri nequitia. Et ſicut ſanguiſuga non curat de ſalute hominis, ſed de potu ſanguinis; ſic diabolus nō curat de curatione peccatoris, ſed gaudet tantum de afflictione. Nullum ergo bonum poteſt diabolus: nullum quoque malum, niſi permiſſus. Quidquid autem ex alterius pendet arbitrio, non eius eſt qui deorſum facit, ſed eius, qui deſurſum permittit. Qui autē nec bonū nec malū facere poteſt, nihil omnino poteſt. Ideo ſacerdos inſufflat in faciem pueri, vt oſtendat eū nihil amplius poſſe poluere, vel pluma, vel palea. Nam diabolus eſt puluis ſibi non cohærens, areſactus penitus à gratia Dei, proiectus à facie terræ viuentiū vento inflationis propriæ, & turbine indignationis diuinæ. Pluma eſt etiā, quia ſuperbia ei actus; palea, quia æterno igne vrendus. O quàm facile eſt contra tam infirmum pugnare aduerſarium, maximè illi, cui Deus omnipotens ſuffragatur. Item diabolus nihil ſcit. Om-

Dæmō quā infirmus ſit.

nis enim ſapientia in timore Domini eſſe definitur, qui omne malum cauere facit. Diabolus ergo qui factus eſt, vt nullum timeat, nec ipſum Deum, omni ſapientia vacuus eſt, & fatuus, & inſulſus. Ideo in ſecundo catechiſmo ponitur ſal benedictum in ore pueri, vt per ſal timoris Domini ſciat expellere ſuggeſtiones fœtidas dæmonis inſulſi. Hoc eſt ſal fœderis Domini, quod in omni ſacrificio ponendum eſt, juxta illud Iob.

Iob 9.

Verebar omnia opera mea, ſciens quòd non parceres delinquenti. Simus ergo ſemper memores huius ſalis, quod in inferiori palatio magni Regis comedimus. Væ illis, qui omnes terras ſciunt, & ſalis huius memoriam perdiderunt Seruus enim ſciens voluntatem Domini ſui & non faciens eā, vapulabit multis Propterea nihil infelicius diabolo, qui optimè nouit voluntatem Domini, &

Nihil infelicius diabolo.

tamen ſemper contrarium agit, non inuitus nec ignorans; ſed ex malitia malo adhæret, & abhorret à bono. Sicut enim bufo non poteſt pati odorem bonum vineæ florentis, & ſus non poteſt non diligere fœtorem ſterquilinij: ſic Satanas, quamuis habeat aureum circulum diſcretionis in naribus ſuis, tamen roſtrum electionis ſemper infigere delectatur in ſterquilinio peccatorum. Ideo in tertio catechiſmo ſacerdos aures & nares baptizandi ſaliua ſua cū ſigno crucis inungit, vt ſciat appetitus odore reprobare malum, & eligere bonum: non ſicut ille miſerrimus, qui ſeipſum iudicat, in eo quod probat, juxta illud Poëticum *Video meliora, proboque, Deteriora ſequor.* Hæc ergo interogatio, *Credis in Deum Patrem omnipotentem* &c. quaſi probatio quædam eſt eius interrogationis, in qua quæſitum fuerat, *Abrenuntias Satanæ, & omnibus operibus eius?* &c. Nemo enim poteſt his duobus dominis tā contrariis ſeruire. Abrenuntiat ergo diabolo, qui ſēper timet Dei ſummam potentiam, quæ nos creauit. Et qui credit diabolum nihil poſſe, abrenuntiat omnibus operibus eius: qui ſemper honorat Dei ſapientiam, quæ nos redemit; & qui credit diabolum nihil ſcire, id eſt nullam vtilē ſcientiam habere, abrenuntiat omnibus pompis eius. Qui ſemper diligit Dei iuſtitiam, quæ nos in filios adoptauit; credit etiam diabolum nihil boni poſſe alicui conferre Et hoc eſt credere in Deum Patrem, & in Ieſum Chriſtum, & Spiritum ſanctum. Quod autem ſubditur, Credis in S. Eccleſiam, ſic eſt intelligendum. Credis vnā eſſe Eccleſiam per totum mundum diffuſam, per fidem in dilectione operantem, exterius & inte-

Oſe. 2. parabili connubio Deo conjunctam? Ipſe enim dixit. *Sponſabo te mihi in fide; & ſponſabo te mihi in juſtitia.* Quaſi diceret, Sponſam meam te faciam, ſed hoc dabis mihi dotis nomine, fidem & juſtitiam. Sed quoniam nec hoc dare poterat Eccleſia ſponſo ſuo, niſi acciperet priùs ab eo,
Ibidem ſubjungit. *Sponſabo te mihi in miſericordia & miſerationibus.* In miſericordia, remittendo peccata; in miſerationibus, conferendo merita. Eſt ergo ſenſus. Credis in S. Eccleſiam, ideſt credis neminem poſſe ſaluari, niſi in vnitate corporis Eccleſiæ fideliter permanentem? B. Auguſtinus ponit præpoſitionem *in*, nos autem ſolemus dicere. *Credis S. Eccleſiam?* Vnitas autem Eccleſiæ quadripertita eſt; in fide contra hæreſes, in
Vnitas Eccleſiæ in 4. ſita eſt. charitate adverſus ſchiſmata, in ſacramentorum communione, in Spiritusſancti vegetatione. Sanctorum verò communio tria comprehendit, Sacramentorum communicationē, Spiritusſancti participationem, orationū communitatē. Cùm ergo dicitur baptizando, Credis ſanctorum cōmunionem, ſenſus eſt, credis orationū & bonorum communicationē mutuam inter fideles. Sicut autem reſpondens Credo, ſignificat ſe abrenuntiare operibus Satanæ; ſic declarat ſe pompis eius abrenuntiare, quando iterum rogatus affirmat ſe credere remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionem, vitam æternam. Hæ ſunt enim pompæ Chriſtiani, pompis diaboli valde contrariæ. Omnis enim ambitio, omnis gloria Chriſtiani in his conſiſtit. Prorſus nil aliud ambire debet, quia nil maius aut melius poſſidere poteſt. Ecce qualis eſt conditio, ſub qua quilibet fidelium ſe meminit baptizatum, & in Templum Dei dedicatum. Quam conditionem qui non ſeruauerit, peribit: qui verò ſeruauerit, ſicut modò vngitur ad conflictum contra hoſtem pugnaturus; ſic in ſecūda dedicatione ſua vngitur ad fomentum & refrigerium, tamquā peregrinus de laborioſa via regrediens, & ex itinere fatigatus: vngendus & in tertia ad regnum, ſine fine cum Chriſto regnaturus,
Tres vnctiones dauidis quid deſignent. In huius rei typū primò vnctus eſt Dauid in Bethleem, in medio fratrum ſuorum: ſecundò in Hebron ſuper Iudam ſolum: tertiò in Ieruſalem ſuper Iſraël vniuerſum. In Bethleem vngitur, qui verum cibum animæ juſtitiam eſurit. In Hebron vbi Abrahā ſepultus eſt, qui jam in pace dormit, & ſepult⁹ in ſinu Abrahæ, ſingulariter in ſpe requieſcit recipiendæ duplicis ſtolæ, ſtola prima & candida iam indutus. Vngitur in Ieruſalem, qui iam de proximo pacem æternam conſpicit, qui iam tenet quod ſperauit. In medio fratrum ſuorum vngitur, qui adhuc in fraterna verſatur acie. Super ſolum Iudam vngitur, qui iam conuertitur in requiem ſuam, & ſuper ereptione ſua con-
Pſalm. 114. fitetur Domino, illud Dauidicum canens. *Conuertere anima mea in requiem tuam*, &c. Super Iſraël vniuerſū vngitur, qui iam cœtibus Angelicis aggregatus gloriam humanitatis Chriſti videt oculis glorificati corporis, & gloriam diuinitatis oculis mundi cordis. Prima dedicatio violari poteſt, ſecunda & tertia inuiolabiles ſunt: quia ab omnibus adverſis & periculis eximuntur. In prima datur impunitas à peccatis præteritis, in ſecūda immunitas ab omnibus periculis, in tertia ſecuritas in omnibus bonis. Sed aliis omiſſis, de prima quod incepimus exequamur. Dedicare eſt nouitatem alicuius domus in vſum ſanctum & celeberrimū deputare. In baptiſmo noui efficimur, quando veterem hominem cum ſuis actibus exuentes, induimus novum, qui ſecundùm Deū creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate veritatis. Ad hos vſus ſanctitatis & iuſtitiæ, pacis & ſanctimoniæ, noſtræ dom⁹ nouitas conſecratur. In cuius rei ſignificationem baptizatus mox veſtibus albis induitur, & oleo ſacro in vertice inungitur, ac ſi ei voce Salomonis dicatur *Omni tempore veſtimenta tua ſint candida & oleum de capite tuo non deficiat*: id eſt corpus tuum plenum ſit ſanctimoniæ
Eccle. 9. munditia, & pacis ſuauitas de mente non pereat. Quod præceptum ſi bene cuſtodieris, in futuro ſtola immortalitatis & gloriæ indueris; quod tibi præfigurat noua veſtis candida: & oleo lætitiæ inungeris, & honore regni donaberis, quod tibi præſignat ſacra capitis inunctio. Sed quid faciemus, quid dicemus de minis illis terribilibus,
1. Cor 3. quas intentat Paulus dicens, *Si quis violauerit templum hoc, diſperdet eum Deus?* Et quis eſt, qui tem-
Pauci ſunt, qui baptiſmum non violent. plum Dei poſt dedicationem primam non violarit, niſi qui poſſit cum Paulo dicere, Nihil mihi conſcius ſum, & cum B. Iob, Non me reprehen-
1. Cor. 4. dit conſcientia mea in tota vita mea? Tam beatæ
Iob 27. vocis pretioſa raritas quotocuique contingit?
Ezech. 18. Quid ergo? Peribūt omnes alij? Abſit. Nam te-
1. Ioann. 2. nemus certam promiſſionem Dei dicentis. *Cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua. &c. ipſe animam ſuam viuificabit.* Et B. Ioannes. *Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Deum Ieſum Chriſtum iuſtū. & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.* Et Paulus ipſe illi, qui templum dei violauerat, & turpitudinem patris ſui reuelauerat, ob pœnitentiam quæ ſecuta fuerat, peccatum in perſona Chriſti donauit. Vbi eſt ergo ô beate Apoſtole, quod generaliter priùs intonueras. *Si quis templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus:* Ecce huic violatori promittis veniam. Non ergo ſiquis templum Dei violauerit, & poſtea pœnituerit, diſperdet illum Deus. Quare? Quia reſtaurauit quod violauerat: ideoque nec dicitur violaſſe. Vnde Dominus de impio ad iuſtitiam conuerſo, *omnium*, inquit, *iniquitatum eius non recordabor.* Sic igitur ſunt omnes iniquitates impij pœnitentiam agentis, quaſi numquam fue-
Ezech. 18. rint. Vnde iterum dicit. *Conuertimini. & agite pœnitentiam. & non erit vobis in ruinam iniquitas.* Certè ſi non erit in ruinam, non erit. quia non
Iſai 43. poteſt eſſe & non eſſe in ruinam. Iterum *Ego ſum, qui deleo iniquitates veſtras* Quod ſcriptum erat, poſtquam deletum eſt, non eſt. Vide Ambroſius ſuper illum locum. *Talis eſt via meretri-*
Prone. 30. Ambros lib de Salom. in fine. *cis*, &c. Dicit non ſum operata malum. Non dicit ſoluta ſum, dimiſſa ſum, lota ſum, ſed fidenter loquitur, non ſum operata malum. Non ſum quæ fueram. *Alia facta per te, qui vertis impium & non erit* Item Hieronymus ſuper Oſeæ. *Hoc in-*
Hiero in c. 2. Oſea *tereſt inter coniugium hominis. & coniugium Dei, Homo ex virgine facit matrem. Deus ex corrupta virginem.* Multa dicuntur non quæ ſunt, ſed quę fuerunt, vt Simon leproſus dicebatur, poſtquā curatus fuerat. Et virga Aaron deuorauit virgas magorum, ideſt draco dracones. Sic in Zacha-
Zachar. 9. ria. *Quid eſt bonum eius. & quid pulchrum eius? Nonne frumentum electorum & vinum germinās virgines?* In his virginibus non ſolùm carnis corruptio, ſed & omnis memoria, & omne veſtigium corruptionis perit. Ideo dicebat Apoſtol⁹.
1. Cor. 11. *Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* O quanti in eis erant, qui templum Dei violauerāt, ſed quaſi non feciſſe dicuntur, poſtquam per pœnitentiam ſunt mutati. Quia

ergo noſtra dedicatio multis periculis exponitur, & frequenter ab hoſtium inſidiis & violentiis violatur; Deus noſter miſericors & miſerator & iuſtus ſuſpendit ad tempus vltionis iudicium; vt ſi fortè reſtauratum fuerit per pœnitentiam quod violatum eſt per culpam, non inferatur ad vindictam, quod comminatum eſt ad cautelam. Hanc autem reſtaurationem pœnitentiæ ſignificat vſus ſanct⁹ & celeberrimus Eccleſiæ dedicatæ. Duo namque ſunt opera, quæ maximè in Eccleſia celebrantur, orationes & oblationes. Et audite cauſam pulcherrimam, quare. Propter iniquitates noſtras iraſcitur nobis Deus, quia ſummè bonus eſt, & omne malum odit. Propter iuſtitiam ſuam nobis peccantibus aduerſatur, quia ſummè juſtus eſt, & nullum malum impunitum relinquit. Quia ergo nobis iraſcitur, oratione deprecandus eſt: quia nobis aduerſatur, oblatione placandus. Hæc ſunt duo potentiſſima ſuffragia, quæ in cauſis ſecularibus requiruntur, eloquens aduocatus, & procurator magnificus. Primus captat favorem Iudicis, ſecundus placat furorē indignātis. Aduocati vicē ſupplet oratio, procuratoris oblatio. Nomine autem oblationis etiā ſacrificia comprehendo. Omne namq; ſacrificiū offertur, ſed non omnis oblatio ſacrificatur. Sacrificiū propriè ad animata pertinet; oblatio propriè ad inanimata: & tamen vnū pro altero in Leuitico ponitur. Duobus autē modis ſolet placari Iudex, munere, & vltione. De primo habes.

In Eccleſia maximè celebrantur orationes & oblationes.

Proverb. 21. *Munus abſconditum avertet iram, & donum in ſinu indignationem maximam.* Item. *Ibidem c. 18* *Donum hominis dilatat viam eius, & ante principes ſpatium ei facit.* *Pſalm. 105.* De ſecundo. *Stetit Phinees & placauit, & ceſſauit quaſſatio.* Et Apoſtolus. *Si nos ipſos* *1. Cor. 11.* *judicaremus, non vtique judicaremur.* Oblatio ergo hic ſignificat jeiunium & eleemoſynā. Ieiunium pro ſacrificio vel vltione, eleemoſynam pro dono vel munere. Oratio eſt omnis ſancta cordis affectio in Deum, mente aut etiam voce expreſſa. Eleemoſyna eſt omnis beneuolentia ſeu beneficentia in adiutorium proximi propter Deum collata. Ieiunium eſt omnis voluntaria corporis caſtigatio, in vltionem peccati propter Deum aſſumpta. Oratio ergo, jeiunium, & eleemoſyna efficaciſſima ſunt, & potentia ad placandum Deum. Felix ille debitor & ſapiens, qui tam magna redimit tam paruo pretio. Hæc ſunt tria illa Magorum munera; aurum eleemoſynæ, thus orationis, myrrha jeiunij; ſemper ad templū Dominici corporis, quod nos ſumus, deferenda: quia hæc ſemper à fidelibus adiitanda ſunt. Sed videte fratres, ne ſedneamini, præſentantes hęc munera ſine pace & ſanctimonia: qui ſūt illi duo vſus celeberrimi, de quibus priùs locuti ſumus: & ad quos ſpecialiter noſtra domus dedicata eſt à Filio Virginis acceptati. Nullo enim pretio poſſunt peccata redimi, nec ipſo Chriſti ſanguine, niſi relinquantur. Nam vt ait Salomon, *Non acquieſcet cuiuſquam precibus, nec ſuſcipiet pro redēptione dona plurima.* Et Iob. *Non credat fruſtra errore deceptus, quòd aliquo pretio redimendus ſit.* Vnde Gregorius. *Qui ita eleemoſynam tribuit, vt culpam non dimittat, animam non redimit, quam à vitiis non compeſcit.* Ieiunare quoque à cibo, niſi jeiunetur & à vitio, nihil omnino prodeſt, iuxta illud Iſaiæ, *Quare jeiunauimus, & non aſpexiſti, humiliauimus animas noſtras, & neſciſti?* Audite quare. *Quia in die jeiunij veſtri inuenitur veſtra voluntas. Ecce ad lites & contentiones jeiunatis: & percutitis pugno impiè.* Nonne hoc eſt jeiunium quod elegi? *Diſſolue colligationes iniquitatis, ſolue faſciculos deprimentes.* Ecce hic apertè dicit, quòd nec corporis caſtigatio, nec eleemoſynæ largitio aliquid prodeſt; niſi priùs peccata relinquantur. Quiſquis ergo à peccato non abſtinens, in jeiunio, vel eleemoſyna, vel oratione confidit; ſimilis eſt Iudæis, qui in verbis mendacij confidebant, dicentes, Templum Domini, templū Domini, templum Domini eſt. Hoc dicebant illi vanè confidentes in exteriori ornatu parietum, in inani ſtrepitu verboſitatis orationum, in legali ritu ſacrificiorū: quaſi dicerent Prophetæ, [illegible] ſtra nobis vaticinamini, templum iſtud deſtruendum eſſe: non enim deſtruetur, quia templū Domini ſanctum eſt, in quo tantæ fiunt quotidie orationes à populo, non deſtruetur, quia templum Domini eſt etiam Gentibus reuerendum, & ſolum eſt, in quo quotidie offeruntur ſacrificia.

Magorum munera tria ſunt virtutes

Prouerb. 6.

Iob. 15.

Iſai. 58.

Ibidem

Ierem. 7.

Reliqua huius ſermonis deſunt, pauca vt apparet.

Sermo De poteſtate & probitate Eccleſiæ

GRAVE jugum ſuper filios Adam, grauem miſeriam conditionis humanæ recognoſcens Apoſtolus humiliter in ſeipſo, & deplorans eam, *Scio*, inquit, *quòd non habitat in me, hoc in carne mea bonum. Velle enim adiacet mihi, perficere autem bonum nō inuenio.* Et paulò poſt. *Mente ſeruio legi Dei, carne autem legi peccati.* Et infrà. *Sapientia carnis inimica eſt Deo; legi enim Dei non eſt ſubjecta nec enim poteſt.* Hic quæritur, quare non poteſt? Reſpondeo, quia originaliter in Adā maledicta eſt. *Maledicta terra in opere tuo*, ait Deus ad Adam. Hæc maledictio terræ, fuit etiam maledictio carnis humanæ, quæ de terra ſumpta eſt, in omni poſteritate Adæ. Quam maledictionem inflictam eſt Deus miſericors & iuſtus, miſericorditer & iuſtè; vt dum caro concupiſceret adverſus ſpiritum, eundem ſpiritum erudiret ad bellum. Propter hoc enim bellum ingemiſcebat Apoſtolus dicens *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Ac ſi apertiùs dicat. Donec exeam de corpore mortis huius, non ſum inuenturus à labore requiem: quia nec habiturus cum carne mea pacem. Si ergo terra noſtra per primæ tranſgreſſionis humiliandæ ſuperbiam, cùm ſimus inutiles, illam operantibus tantum ſpinas & tribulos germinare non ceſſat, quid, putatis, factura eſt, ſi per negligentiam noſtram inculta remanſerit, & eam non fuerimus operati? Planè quod ait Salomon. *Per agrum hominis pigri tranſiui, & per vineam viri ſtulti; & ecce totum repleuerant vrtica, operuerant ſuperficiem eius ſpinæ.* Vrtica dicitur ab vrendo, iuxta illud.

Rom. 7.

Geneſ. 3.

Carnis concupiſcentia hominem ad bellū erudit.

Prouer. 24.

Hortos talpa fodit, digitos vrtica perurit.

Vrticæ ſunt prurientia carnis deſideria, quæ dū corporales delicias ſenſibus contrectant corporis, & ad blandos voluptatis aculeos malè fornicantem carnis pruriginem ſcalpēdo, quaſi mentis humanæ dignos vrticarum mole ſuorum ſuperflua contrectatione operiunt. Huic prurituri optimè ſatisfecit noſter ille gratia Benedictus & nomine, qui dū inflammante diabolo nova & inſolita carnis prurigine à ſuis cogitationib⁹ ſcal-

pente, maluit carnem ſuam ſpinis & vepribus, quàm animam carnis delectationibus vlcerari. Spinæ ſunt mundanarum curarum pungentes ſollicitudines huius mundi, quæ pungunt & lacerant diſcerpunt & cruentant. Sed miſeri, quorum ſenſus ad amorem obdulcantur, punctiones ſuas non ſentiunt: & ideo cruentati non dolent, ſed ſub ſentibus eſſe delicias computant; & ſemẽ verbi Dei in ſuis cordibus ſuffocant; ſterilem paſcunt, & viduæ non benefaciunt: & ſicut in carne ſua ſeminantes ſpinas modò ſeminant, ignem in judicio collecturi. Ecce qualis eſt fructus terræ, quæ non colitur, ſed deſerta in deſertum redigitur. Ad hoc periculum deſerta Eccleſię ſubmouendum, magnus ille Paterfamilias mane ſeculi vſque ad noſtrum veſpera non ceſſat mittere operarios in vineam ſuam, qui ſpinas & vepres in eis ſucreſcentes, mox vt oriri cœperint, radicis amputare feſtinent. Hoc eſt enim, quod Ieremiæ dicitur, in perſona omniũ cultorum vineæ Domini.

Ierem. 1.

Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes & regna, vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & ædifices, & plantes Omnis Pręlatus Eccleſiaſticus ſuper gẽtes & regna à Domino conſtituitur: quia multitudini ſecularium, & poteſtati Regum ac Principum à Domino pręfertur. Sic enim Dominus ab initio ordinauit, vt omnis dignitas ſecularis, & mundana poteſtas Eccleſiaſticæ dignitati ſubiecta ſit, & ab ea tamquã à ſuperiore inferior, & à potiore indignior regatur. Maior eſt enim qui benedicit, quàm qui benedicitur: quia qui benedicit, vicem Creatoris obtinet, qui in principio mundi creaturis animantibus benedixit dicens.

Geneſ. 1.

Creſcite & multiplicamini. Nõ benedicitur autem Sacerdos à Principe, ſed Princeps à Sacerdote: ſicut ſummus Sacerdos Dei Melchiſadech ſummum Patriarcham Abraham, virum ſanctiſſimum benedixit. Denique non ſolùm apud Iudæos & Chriſtianos, ſed apud Ethnicos id moris & juris ſemper legitur extitiſſe, vt cũctis honorum gradibus ſummũ Sacerdotium præferretur. Auguſtus Cæſar Imperatorum maximus, tamdiu ſacrorum Pontificibus ſubiectus fuit, donec ipſe à Senatu Veſtalis Pontifex creatus fuit: ne quis illo honoratior haberetur. Plutarchus Philoſophus

Sacerdotum dignitas etiã apud Ethnicos.

Trajani Principis inſtitutor & Doctor, dicit Rẽpublicam eſſe velut quoddã corpus diuini muneris beneficio animatum, quod ſummæ numine æquitatis agitur, & rationis moderamine gubernatur. Caput huius corporis Princeps eſt. Qui autem diuino cultui & Religioni præſunt, tãquam ejuſdem corporis anima ſuſcipiendi & honorãdi ſunt. Hinc manifeſtè colligitur, quòd quantum præcellit anima corpori, tantum Sacerdos Regi. Audiant igitur Reges terræ, & mũdi Principes, & omnes ſeculi poteſtates; & æquis auribus audiant, quòd ſic ordinauit Dominus, vt illis præſideant Sacerdotes.

Ierem. 1.

Ecce, inquit, conſtitui te hodie ſuper gentes & regna. Audiant autem Sacerdotes & Prælati, ad quod conſtituti ſint; *vt euellas & deſtruas* &c. Vt euellas malum; quod radicatum eſt, deſtruas malum quod jam conſtructum eſt; diſperdas malum quod jã aggregatum eſt; diſſipes malum quod fortiter munitum eſt. Radicatio pertinet ad voluptatis propoſitum, conſtructio ad operis effectum, cõgregatio ad conſuetudinis vſum, munitio ad obſtinationis duritiã defendentem peccatum ſuũ, vel de eo gloriantem, vel alios corrumpentem per exemplum. Ait ergo, Conſtitui te, vt euellas vitium; quod iam radices fixit, & deſtruas quod mali operis perpetratio iam conſtruxit, & diſperdas quod per prauã conſuetudinem jam inoleuit. Mala voluntas bona voluntate euellitur, malum opus opere bono deſtruitur, mala conſuetudo bona conſuetudinę ſuperatur & diſperditur, mala vitiorum pertinacia bona virtutis perſeuerantia diſſipatur. Doce igitur & prædica, quod mala malè radicata euellit contritio, malè conſtructa deſtruit confeſſio, malè congregata diſperdit ſatisfactio, malè munita diſſipat perſeuerantiæ fortitudo. Hæ ſunt quatuor partes pœnitentiæ, ſine quibus non fit reuerſio de malo ad bonum, de diabolo ad Deum. Et fortaſſis hæc ſunt quatuor *Reuertere*, quibus reuocatur Sunamitis in Cantico Canticorum. Primò enim

Cant. 6.

reuertimur ad cor per conſiderationem & contritionem, quaſi de agreſti quodam loco, & de eremi ſolitudine ad domum, quam Iacob vir ſimplex dicitur habitaſſe. Secundò reuertimur de corde ad os per confeſſionem, quaſi de domo ad templum, vt ibi confiteamur Deo, benedicamus Dominum, & gloriam demus ei, noſmetipſos accuſando, & eum iuſtificando: quia ſcriptum eſt.

Quatuor reditus de malo in bonum.

Pſalm. 28.

Rom. 10.

Et in templo ejus omnes dicent gloriam Item. *Ore confeſſio fit ad ſalutem* *Os meum annuntiabit iuſtitiam tuam.* Tertio reuertimur de ore ad corpus, de ſermone ad opus per ſatisfactiunẽ, quaſi de templo ad agrum; vt quod ore promiſimus, opere compleam⁹, & reddamus vota noſtra, quę diſtinxerunt labia noſtra. De hoc agro ſcriptũ eſt.

Prouerb. 24

Diligenter exerce agrum tuum, vt poſtea ædifices domum tuam. Vel quaſi de templo ad bellũ, vt contra carnis vitia fortiter pugnemus. Vnde.

Ioël 2.

Aſcendere feci fœtorem caſtrorum veſtrorum in nares veſtras, & non eſtis reuerſi ad me. Fœtor caſtrorum eſt fœtor corporum in luxuria nutritorum, & infamia criminoſorum. Quarto reuertimur de corpore ad mortem, per ſatisfactionis & cautelæ perſeuerantiam, quaſi de labore ad requiẽ, de opere ad mercedem, de bello ad pacem, de caſtris ad ciuitatem. De prima reuerſione ſcriptum eſt.

Iſai. 26.

Redite præuaricatores ad cor. De ſecunda in Euangelio.

Luc. 15.

Reuerſus dixit Surgam, & ibo ad patrem meum; & dicam ei, Pater peccaui in cælum & coram te. De tertia.

Iſai. 30.

Si reuertamini & quieſcatis, ſalui eritis. De quarta.

Ierem. 31.

Virgo Iſraël reuertere in ciuitates tuas. Sicut vna Eccleſia, & plures Eccleſiæ, ſic vna cæleſtis ciuitas, & plures ciuitates; propter plures Sanctorũ ordines. De omnibus pariter eſt illud

Ezech. 1.

Quatuor animalia ibãt, & reuertebantur in ſimilitudinem fulguris coruſcantis. Nihil velocius fulgure coruſcare. Sic ſũt omnes iſtæ reuerſiones. Velox cõſideratio velocem contritionem generat, velox contritio velocem confeſſionem, velox confeſſio velocem ſatisfactionem, velox ſatisfactio velocem perſeuerantiam: quæ etſi fortaſſis longa ſit in multitudine, breuis tamen reputanda eſt mentis humilitate in comparatione præmij ſine fine percipiendi, iuxta illud.

Geneſ. 29.

Videbantur ei pauci dies, præ amoris magnitudine. Et illud.

2. Cor. 4.

Id quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Sequitur. *Vt ædifices & plantes.* Ædificas quidem aurum & argentum, & lapidem pretioſum multum. Naturale repereris fundamentum: animum paratum & diſpoſitum ad bonum ſuſcipiendum. Hæc materia non timet ignem. Ligna, fœnum, ſtipula idcò ædifi-

candi non ſunt, quia per ignem tranſire habent, & in igne perire. Hæc ſunt venialia. Mortalia enim peccata non ſunt lignum, fœnum, ſtipula; ſed plumbum, æs, & ferrum: & huiuſmodi peccata fundamentum fidei non ſolùm deturpant, ſed etiam deſtruunt. Eſt enim duplex impietas, ideſt infidelitas, non credendi, & non obediédi.
1. *Reg.* 15. Vnde Samuel. *Quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare: & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſ-*
1. *Timot.* 5. *cere.* Et Apoſtolus. *Qui ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, hic fidem negavit, & eſt infideli deterior.* Lignum hoc loco ſignificat quamdam cordis rigiditatem, fœnũ carnis mollitiem, quia omnis caro fœnum, ſtipula animi leuitatem. Lignum ædificat, qui ad dimittendum rancorem animi rigidior eſt, ad miſerendum durior, parcior ad dandum: dimittit tamen, & miſeretur, & dat, ſed tardiùs & difficiliùs quàm debet. Nam qui omnino non dimittit, non ædificat lignum, ſed ferrũ. Non enim venialiter peccat, ſed mortaliter. Fœnum ædificat, qui ad corpus caſtigandum pigrior eſt, ad fouendum pronior. Stipulam ædificat, qui ad ſilentij grauitatem inexercitatior eſt, ad riſum & otioſa verba facilior & promptior. Aurum autem ædificet, qui Deum & proximum perfectè diligit, cuius perfecta caritas foras timorem mittit: cuius fides probatur per tentationem ſicut per ignẽ aurum, qui tentatus & probatus poteſt dicere
Pſalm. 16. cum beato Laurentio. *Igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas.* Aurum quilibet
Quinam aurum ædificet, argentum, &c. ædificat, cui datur ſermo ſapientiæ de diuinis ad inſtructionem fidei, & ædificationem morum. Argentum ædificat, cui datur ſermo ſcientiæ de terrenis, ad ſolertem prouidentiam mundanorum in vtilitatem proximi. Melius autẽ argentum ædificat, qui caſtitatem vitet: qui caſta Dei eloquia caſtè ſervat, & caſtè docet: qui in laudibus Dei, in pſalmis, hymnis & canticis ſpiritualibus, nocturnis ac diurnis officiis, cantando & pſallendo ſe ſtrenuè exercet. Lapides pretioſi nitidi ſunt & ſolidi. Nitor eorũ puritatem conſcientiæ ſignificat: ſoliditas patientiæ firmitatem. Lapides igitur pretioſos ædificat, qui omni cuſtodia ſeruat cor ſuum; nec conſcientiæ puritatẽ amittit in proſperis, nec patientiæ firmitatem in aduerſis. Sed hic oritur non contemnenda quæſtio, Nam ſi ligna, fœnum, ſtipula peccata venialia ſignificant, ſine quibus vita præſens non ducitur: cur non dicuntur ſimiliter Sancti ædificare ligna, fœnum, ſtipulam, ſicut ceteri; cùm ſine
Cur non ædificent iuſti ſtipulam, &c. talibus vitam non ducant? Sed verbum ædificãdi multitudinem venialium ſignificat. Non enim ex vnico ligno vel ſtipula ædificium conſtruitur, ſed ex plurimis ſimul adunatis. Sancti autem & perfecti, quia etiam venialia quantum poſſunt cavent: ideo non contrahunt ex illis tantam multitudinem, vt ædificium poſſit appellari. Item iuſti quotidianas offenſas quotidianis bonorum operum ſacrificiis redimunt, & ideo de ipſis offenſis ædificium nullum conſtruunt. Quia autem multa bona opera congregant, ideo aurũ, argentum, & lapides pretioſos ædificant. Ædifices, inquit, & plantes: in terra ſcilicet cordis & corporis parata, purgata, & impinguata. Ibi plãta fidei, germina & plantaria virtutum, vt ſit in domo Domini hortus deliciarum in ſuavi iucunditate communiter viventium: hortus nucum in duritia & auſteritate pœnitentium: hortus aromatum in fervẽti cogitatione Deum amantium: lilium conuallium in nitenti caſtitate humilium: paradiſus pomorum omnium in dulcedine ſpiritus æternæ prælibantium, & ſpirantium bonæ opinionis odorem. Sicut enim plantauit Deus paradiſum voluptatis ab initio, in quo poſuit hominem, qui ibi habitaret & deliciaretur: ſic homo in ſe debet plantare hortum voluptatis, in quo Deus tamquàm in deliciis aſſiduè verſetur. Sic enim ait.
Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum. Et in Apocalypſi dicitur pulſare oſtium, vt intrans cœnet cum homine. Quid eſt autem, quòd pro deliciis
Prouer. 8.
docet habitura nobiſcum? Audi Zachariã. *Quid bonum eius, quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* Frumẽtum Electorum Chriſtus eſt, qui ſe frumentum appellat: vinum germinans virgines Spiritus ſanctus: qui germinat virgines, cùm infundit cordibus amorem caſtitatis, ſanctimoniæ, & puritatis. Frumentũ dicitur à fruendo. Quomodo autem Electi fruuntur Christo? Per caritatem fraternitatis: ſi enim ſibi inuicem caſto impendant amore. Nec enim poſſunt frui hoc frumento, niſi fruendo & hoc vino, quod de Chriſto vite procedit.
Zachar. 9.
Chriſtus frumentum Electorum.
Cùm venerit, inquit, *Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit,* &c. De frumento panis conficitur: de caritate fructus pacis generatur. Vnde. *Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendit.* De cælo nihil deſcendit mortuum, nihil inſulſum, nihil inſipidũ. Pax ſine ſanctimonie panis eſt, ſed panis mortuus, inſulſus, inſipidus; panis de mundo, non de cælo. Non quomodo mũdus dat, ego do vobis. Mundus dat pacem ſine ſale, non ſic ego; ſed dico vobis. Habete ſal in vobis; & pacem habete inter vos. Non poteſt ergo frumentum electorũ eſſe ſine vino, quod germinet virgines. Nam ſi ſine illo ſit, erit frumentum reproborum, non electorum. Paulus ad Philemonem. *Ego te fruar in Domino.* Non ſic fruuntur ſe inuicem, de quibus ſcriptum eſt. Magna inter molles concordia. O quàm pulchra eſt caſta generatio cum caritate. Hæc eſt bonum Dei, hæc pulchrum Dei, caſta caritas, & cara caſtitas. Factus eſt in pace locus eius: ſed & in ſanctimonia ſimiliter. Deus author pacis & amator dicitur, Sãcti eritis, quoniam ego ſanctus ſum. Tu autem in ſancto habitas, laus Iſraël. Et iterum, Deus in ſancto via tua. Deus meus impolluta via eius. Nil placitũ ſine pace. Ideo *Pacem habete,* ait Apoſtolus, *& Deus pacis & dilectionis erit vobiſcũ.* Sed de qua pace loqueretur aperuit, quando ait. *Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum.* Non enim vocauit nos Deꝰ in immunditiem, ſed in ſanctificationem, quę eſt Deꝰ, non Deus diſſẽſionis, ſed pacis. Exhibuit nos eſt ſibi Deus Eccleſiã glorioſam, non habentem maculam aut rugam flagitij aut facinoris, vel aliquid huiuſmodi. Igitur deliciæ Dei nil aliud ſunt, quàm munditia corporum, & pax animorum. Ille igitur Prælatus ſive prædicator plantat Deo hortum voluptatis & deliciarum, qui verbo & exemplo pacem & ſanctimoniam plantat in cordibus & corporibus eorum. Ecce hoc eſt opus Evangeliſtæ; ecce quare mittuntur ad nos toties Legati à latere Domini Papæ: vt ſcilicet evellant & deſtruant, & ædificent & plantent. Sed quid eſt, quòd Propheta quatuor triſtia, & duo tantùm læta ſubiungit: niſi quòd quotidie iniquitatis abundante diluuio, & refrigeſcente magis caritate multorum, duplex labor iã
Ioann. 14.
Ioann. 6.
Marc. 9.
1. Cor. 13.
Hebr. 12.
Quæ ſint Dei deliciæ.

neceſſarius

neceſſarius eſt in reſcindẽdis vitiis, quàm in virtutibus inſerendis? Repleta eſt terra iniquitate: non eſt veritas, non eſt miſericordia, non eſt ſcientia Dei in terra: maledictum & mendaciũ homicidium, & furtum, & adulterium innudaverunt, & ſanguis ſanguinem tetigit. Vnde hoc niſi quia juxta Poëtam, Neglectis vrenda filix innaſcitur agris? Non poſſunt autem virtutes plãtari vel inſeri, niſi vbi prius vitia fuerint extirpata. Vnde Boëtius de Conſolatione. Quis ferere agrum ingenuum volet? liberet arua priùs fruticibus, falce rubos ac filicem reſecat, &c. Nonne hoc & Scriptura? *Declina à malo, & fac bonum.* Et iterum. *Quieſcite agere peruerſè, diſcite bene facere. Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. Qui diligitis Dominũ, odite malum*: ideſt ab hoc gradu dilectionis incipite. Primus enim gradus dilectionis Dei eſt odium peccati: qui gradus in tres partes diuiditur; in pœnitentiam peccati præteriti, in eradicationẽ præſentis, ideſt renaſcẽtis, in declinationem futuri. Horum autem omnium nihil poteſt fieri ſine ſarculo diſciplinæ, de quo dicit Iſaias *Omnes montes, qui in ſarculo ſarrientur, non veniet illuc terror ſpinarum & veprium.* Sarculus iſte diſciplina eſt: ad quam pulchrè nos inuitat Paulus, *In diſciplina,* inquit, *perſeuerate, Tamquam filiis vobis offert ſe Deus. Quis eſt autem filius, quẽ non corripit pater? Quòd ſi extra diſciplinam eſtis, cuius participes facti ſunt omnes; ergo adulteri & non filij eſtis,* &c. Ex his verbis Apoſtoli poteſt diſciplina ſic deſcribi. Diſciplina eſt paternæ correptionis filialis ſuſceptio; quæ conſiſtit in duobus, in diſcreta & naturali diſpoſitione præſidẽtium, & voluntaria & humili obedientia ſubiectorum. De quibus eſt elegans illa Plauti ſententia *Duo ſunt genera poteſtatum, vnũ quod jubet, alterum quod obſecundat, ſic reguntur omnia* Et addit. *Præclarior illa maiorum, ſed minorum ſæpe maior eſt gratia Itaque & inuidia & ſumptu ſunt tutis, ſperate ab inferioribus.* Ecce vir eloquentiſſimus obedientiam & ſubiectionem poteſtatem appellat; reuera poteſtas eſt, & maxima. Multò enim potentius eſt obedire & ſubjici, quàm imperare & dominari. Tantò vtique potentius, quantò difficilius eſt facere, quàm dicere. Nihil enim dicto facilius. Ideo omnis ſapiens, omnis verè Chriſtianus magis ambire ſolet ad humile ſubiectionis obſequium, quàm ad ſublimẽ prælationis gradum: quia reuera potentiorem facit humilis ſubiectio, quàm ſublimis prælatio. Pulchrè igitur nos ſperare iubet ab inferioribus, vbi maior quies, maior gratia; minor ſumpt⁹, & minor inuidia. Beatus Cyprianus diſciplinam ſic deſcribit. Diſciplina eſt ordinata morum correctio, & maior præcedentium regularum obſeruatio. *Hæc eſt,* inquit, *tunica Chriſti: qui extra iſtam eſt, alienus eſt à corpore Chriſti.* Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur cuius ſit: ideſt non ſoluamus quidquam de mandatis Domini, nec de mandatis præpoſitorum Eccleſiæ ab eo conſtitutorum, quibus ipſe dicit. *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Hinc eſt, quòd idem beatus Martyr vltimum & peſſimum abuſionis gradum dicit eſſe plebem ſine diſciplina. Quid eſt autem plebs ſine diſciplina, niſi plebs, quæ maiorum imperio regi ſe non patitur: ſed infrænis & erronea per devia raptatur; cùm dimiſſa propriæ voluntati, velut quoddam animal agreſte & indomitum, libertate noxia per campos licentiæ præceps & vagabunda diſcurrit? Vnde ſcriptum eſt. *Vir vanus in ſuperbiam erigitur, & quaſi pullum onagri ſe liberum natum putat* Talis erat Duronius ille Tribunus plebis, quẽ Lucius Flaccus & Collega eius Cenſores Senatu mouerunt; quòd legem de coërcendis ſumptib⁹ datam abrogauerat his verbis: Aſtricti fręni nobis iniecti ſunt, Quirites, nullomodo perpetiendum: alligati & conſtricti auaro vinculo ſeruitutis. Lex enim data eſt, quæ nos frugi eſſe juberet. Abrogemus ergo iſtud horridæ vetuſtatis rubigine obſitum imperium, & nobis quid opus eſt libertate, ſi volẽtibus perire non licet? O hominem mille mortibus dignum: non modò à Senatus ordine, ſed ab omni humano genere ſubmouendum! Nolite fratres, nolite obſecro, eſſe de talibus. Nolite eſſe ſine diſciplina, vt filij Belial, ideſt abſque iugo; qui iuxta Ieremiã fregerunt jugum obedientiæ, & ruperunt vincula diſciplinæ; & dixerunt, non ſeruiemus: quin potiùs, vt ait Pſalmiſta, *Apprehendite diſciplinam nequando iraſcatur Dominus & pereatis de via juſta.* Apprehendite diſciplinam, tamquam ſpirituale præſidium, tamquam refugiũ ſingulare. Apprehendite apprehendentem. *Apprehendi te,* inquit, *ab extremis terræ, & à longinquis eius vocaui te.* Extrema terræ, ſunt maiora crimina; longinqua minora. Longiùs à Deo ſunt qui in extremis terræ, quàm qui in longinquis: & plus eſt apprehendere, quàm vocare. Apprehendimur manu, vocamur voce, vocamur præcepto, apprehendimur flagello; vbi abundauit peccatum, ſuperabundat gratia. Quid ergo eſt, apprehenſio diſciplinæ, niſi jucundiſſimus complexus ſapientiæ? *Quia,* inquit, *vocaui, & renuiſtis, extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret* Auguſtinus ad Ducelinum. *Sapientia quos primò alligauerit, & exercitatorijs quibuſdã laboribus edomuerit, ſoluet poſtea, liberatiſque poſt donabit ad fruendum: & quos primò temporalibus nexibus erudierit, pòſt æternis amplexibus alligabit: quo vinculo nec jucundius nec ſolidius quidquam cogitari poteſt. Prima hæc aliquantulum dura eſſe confiteor: illa verò vltima nec dura dixerim, quia iucundiſſima: nec fragilia, quia firmiſſima Quid ergo, niſi quod dici non poteſt, ſed tantum credi & ſperari, & amari poteſt? Vincula verò huius mundi aſperitate habẽt numquã, jucunditate mentis falſam, certum dolorem, incertam voluptatem: durum laborem, incertam quietem: rem plenam miſeriæ ſpem beatitudinis inanem.* Et addit *Hiſne te inſeris & manus, & collum, & pedes, cum terrenis honoribus ſubjugari affectas: quo non modò inuitatus, ſed nec compulſus ire debuiſti?* Ecce Auguſtinus Plauto conſentiens Prælationem jugum appellat, ſubiectionem & diſciplinam libertatem feliciter ligantem. Apprehendite ergo diſciplinam, ideſt ſuſcipite ſapientiam pulſantem ad oſtium, & dicentem. *Ecce ego ſto ad oſtiũ,* &c. O deliciarum delicias! habere Deum ſocium & comitem, hoſpitem & conuiuam Nolite ei auferre delicias ſuas: ne ipſe vobis auferat veſtras. Deliciæ eius eſſe vobiſcum. Erit autem vobiſcum, ſi diſciplinã apprehenderitis. *Diſciplinam Domini fili mi ne abjicias, neque deficias, cùm ab eo corriperis: quem enim diligit Dominus corripit, & quaſi pater in filio cõplacet ſibi.* O quàm delicioſè habitat pater cum filio! Quid ſit autem apprehendere diſciplinam, breuiter inſinuat Apoſtolus dicẽs. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubjacete illis,* in his, quæ de vobis diſponunt,

Re

Marginal references (left column): *Pſalm. 36. Iſai. 1. Luc. 12. Pſalm. 96.* — *Iſaia 7.* — *Hebre. 12.* — *Cyprian. tract. de 12. abuſion.* — *Luc. 10.*

Marginal references (right column): *Iob 11.* — *Pſalm. 2.* — *Iſaia 41.* — *Prouer. 1.* — *Apocal. 3.* — *Prouerb. 3.*

Ecce præpoſitus miſſus à Domino Papa, Legatus iſte nouus, qui nouum ad nos attulit diſciplinæ ſarculum, nouas & multas edidit regulas præceptorum: ſed de multitudine regularum nequaquam cauſabitur, qui ſpinetum ſuarum multitudinem reſecari æquanimiter patietur. Siquidem in omnibus nobis increnaſcunt multa non ſolùm ſuperflua, ſed etiam nociva: quæ omnia reſecanda ſunt, ſi fructum afferre volumus: nec reſecari poſſunt omnia vnius præcepti falce, ſed pluriũ. Alioqui quid prodeſt, vnam ſpinam reſecare, & multas relinquere? Quid te exempta iuuat ſpinis de pluribus vna? Vna ſæpe ſcintilla contempta magnum excitauit incendium. Vna ſpina neglecta magnum aliquoties excreuit in ſpinetum. Vnde Iſaias. *Succenſa eſt quaſi ignis, & ſuccendetur in denſitate ſaltus.* Spinam & veprem ſingulariter dixit, ſubjungit in plurali ſenſu de denſitate ſaltus; apertè innuens, quòd neglectus vnius ſpinæ ſilueſcit aliquoties in condenſum ſaltum nequitiæ. Igitur æquo animo toleremus vitiorum noſtrorum non nouam moliendinem noua præceptorum multitudine reſecari. Nam ad exhibendam Legato huic debitam reuerentiam, & præceptis eius obedientiam, maliùm nos inter cetera inducere debet ipſius modeſtiæ præceptoris. Non pompaticè incedit, non ſectatur auaritiam, non currit poſt munera, non noſtra quærit, ſed nos. In ſumma non eſt, vt multi: id eſt non abit poſt aurum, nec ſperat in theſauris pecuniæ: amator eſt iuſtitiæ, zelator animarũ, pecuniæ contemptor, illud poëticum memoriter retinens, *Aude hoſpes contemnere opes, & te quaſi dignum finge Deo* Et illud Senecæ. *Nemo alius Deo dignior eſt, quàm qui opes contemnit.* Nunc igitur boni, vt audiatis humiliter & deuotè, quæ præcepta vobis tranſmiſit in ſalutem animarum, & obedientes ſitis ſecundùm meum conſilium. Quod vobis præſtare dignetur IESVS Christus Dominus noſter.

Iſai. 9.

EIVSDEM HELINANDI

FLORES A VINCENTIO BELVACENSI COLLECTI.

Præfatio ejuſdem Vincentij Belvacenſis.

HIs temporibus in territorio Belvacenſi fuit Helinandus monachus Frigidimontis, vir religioſus, & facundia diſertus; qui & illos verſus de morte in vulgari noſtro, qui publicè leguntur, tam eleganter & vtiliter, vt luce clariùs patet, compoſuit, & etiam Chronicam diligenter ab initio mundi vſque ad tempus ſuum in maximo quodam volumine digeſſit. Et hoc quidem opus diſſipatum eſt & diſperſum, vt nuſquam totum reperiatur. Fertur enim, quòd idem Helinandus cuidam familiari ſuo, ſcilicet bonæ memoriæ domino Garino Silvanectenſi Epiſcopo, quoſdam ejuſdem operis quaterniones accommodauerit; ſicque ſiue per obliuionem, ſiue per negligentiam, ſiue alia de cauſa penitus amiſerit. De hoc tamen opere, prout inuenire potui, in hoc quoque noſtro opere multa per diverſa loca inſerui. Hic autem etiam quædam eiuſdem operis notabilia, quæ nuſquam ſunt ſuperiùs poſita inſerere volui, & etiam de quibuſdam alijs eius ſcriptis, vnde flores excerpſi. Scripſit enim, vt legitur, epiſtolam, cujus titulus eſt, de reparatione lapſi, miſſam ſcilicet ad Galterum clericum, qui fuerat nouitius in ordine Ciſtercienſi, & canonicus in ordine Præmonſtratenſi, & tandem quaſi liberum ſe à voto exiſtimans, eo quod minimè fuiſſet profeſſus, rediens ad ſæcularem vitam, duxit vxorem, nomine Rixendam. Super quibus rogatus Helinandus, à Guillelmo ſcilicet fratre eiuſdem Galteri, ſocio & conclauiſtali ipſius Helinandi, ſcripſit Epiſtolam ad eundem Galterum ſub eiuſdem Guillelmi perſona, ita vt ipſius eſſe videatur. Scripſit etiam idem Helinandus ſermones aliquos peroptimos. Hæc ſunt autem quæ de præfatis eius opuſculis excerpſi, & in vnum hic appoſui.

CAPVT PRIMVM.

Moneantur viſitatores ſeipſos viſitare & examinare.

IN Chronicis Libro VIII. errores Philoſophorum de ingreſſu animarum ad corpora, & regreſſu à corporibus, & de locis inferorum late expoſui, vt melius intellecti caueantur. Itaque de oraculo Apollonis de quo Macrobius errorem ſuum nititur confirmare, ſcilicet de cælo deſcendit gnothi ſeauton, ſermonem in conuentu fratrum edidiſſe me memini in hunc modum. Legitur in libro Iob 5. cap. *Viſitans ſpeciem tuam nõ peccabis.* Sermo opportunus eſt optimus. Quid eſt ſermo opportunus? Sermo opportunus eſt tempori & loco accommodatus, & perſonæ, iuxta illud Sap. Nihil tam cognitum ſapientiæ, quã locis & temporibus ſermones aptare. Tempus de quo loquimur, tempus viſitationis eſt. Locus in quo congregamus ad hoc inſtitutus eſt. Perſonæ ad quas loquimur viſitatores ſunt, & viſitandi. O tu quiſquis es viſitator aliorum, ſi temetipſum priùs viſitaueris, poſtea viſitando proximũ non peccabis, nam in teipſo poteris legere quomodo aliorum debeas errata iudicare. Et reuera quid iuſtius, quid conuenientius, quàm vt ſpiritales medici, qui ſpiritualiter infirmiores viſitant, priùs ſeipſos viſitare audeãt, & de ſtatu ſuo interiore dignos diſcretionis interrogent, venaſque pulſatiles affectionum pulſent, ne fortè contingat illis nondum viſitatis & iam viſitantibus, id eſt, nondum correctis, & iam alios corripientibus, audire hoc proverbium ab infirmis ſubmurmurantibus: medice cura teipſum.

γνῶθι σεαυτόν. Chilonis dictum in templo Apollinis exſculptum ex Plin. lib. 7

Capvt II.

De illo Apollinis oraculo gnothi ſeauton, id eſt noſce teipſum

Olim apud Delphos ſcriptum fuiſſe legitur in vetuſtiſſimo tripode Apollinis famoſiſſimum oraculum, datum conſulenti, quomodo ad beatitudinem perueniret *gnothi ſeauton*, id eſt, *noſce teipſum*. Huius autem ſententiæ non eſt credendum Apollinem fuiſſe auctorem, vel inuentorem ſed potius furem. Furatus eſt enim eam de præſenti loco. Idem eſt enim, noſcere ſeipſũ, quod ſpeciem ſuam viſitare. Aut certe de illo loco Cantici Canticorum, niſi cognoueris te ò pulchra inter mulieres, egredere, & abi &c. Hãc autem ſententiam, vel potius hoc furtum Apollinis Satyricus noſter Iuuenalis diuinam & cæleſtem ſententiam appellat, propter ſummã vtilitatem quæ in illa continetur. Ait enim.

A[...] qui-dam gnoti-tos. Cant. 1.

Iuvenal. Satyra. 14.

Illum ego iure,
Deſpiciam, qui ſcit, quanto ſublimior Athlas
Omnibus in Lybia ſit montibus, hic tamen idem
Ignoret quantum ferrata diſtet ab arca.
Sacculus e cælo deſcendit, γνῶθι σεαυτόν.

Quod eſt dicere, ſtulta ſcientie eſt, & inſipiens ſapientia ſuperuacua noſcere, neceſſariis ignoratis. Quid enim prodeſt homini ſcire metiri mũdum, & neſcire ſeipſum? & abſque hac ſcientie nihil mortalibus eſt vtile, nihil hominibus ſalutare. Hæc in primis neceſſaria eſt, & ſi ſola ſit ſufficit. Docet enim hominem timere Deum, cauere peccatum, diligere proximum, & terrena deſpicere, & amare cæleſtia. Dico enim mendaciſſimum ſpiritum hoc reſpondiſſe, non docendi ſtudio, ſed fallendi animo. Sic enim putauit ſe perſuadere poſſe hominibus, vt crederent ſe ortos ex deorum genere, quos fuiſſe homines audiebant, vt ita prouocaret illos ad contentionem mutuam, & ambitionem honoris, dominandique libidinẽ ſub velamine libertatis. Denique ſapientes Græciæ de hoc oraculo conſulti à regibus, nihil aliud reſpondebant, niſi quod homini cognoſcendum erat ſe eſſe de genere deorum. Hinc & Macrobius ſuper ſomnium Scipionis animas dicit de cælo lapſas in corpora, & hanc eſſe animæ perfectam ſapientiam, dum corpore vtitur, ſi vnde orta ſit, recognoſcat. Sic enim putat eam virtutes ipſas conſcientie nobilitatis induere, quibus poſt corpus euecta, eò vnde deſcenderat reportetur. Sed hæc expoſitio omnem peccandi licentiam vulgo ſuggerebat ſecundùm ciuilem Theologiam: quando illos videbantur imitari, quorum infinita flagitie & facinora repræſentari in theatris audiebãt. Ceterùm dæmones plerumque proferunt veritatem, & hoc conſulunt hominibus, non ſponte, ſed inuiti, neceſſitate coacti: videlicet optantibus ſuperioribus, Sanctorum ſcilicet, vel Angelorũ, vel Dei: ſicut legimus de illo dæmone in dæmoniaco habitante, quem B. Brigida interrogauit dicens. Dic mihi verbum Domini. Cui dæmon per obſeſſum continuò reſpondit, audiente populo. Brigida, time Deum, & timeberis ab omnibus. Ama Deum, & amaberis ab omnibus. Numquid diabolus timoris & amoris Dei poteſt fieri volũtarius prędicator? ſed coactus hæc dicebat, & inuitus. Similiter quoties in Euangeliis & Sanctorum Legendis legitur diabolum aliquod verbum protuliſſe ſalutis, coactus hoc feciſſe credẽdus eſt. Nec ſolùm in ſcripturis ſanctis, ſed etiam in hiſtoriis Gentium leguntur talia. Sic ergo credendum eſt,

Macrobij expoſitio improbatur

Apollinem reſpondiſſe, non ſponte, ſed inuite, quod ſciebat hominibus futurum vtile: aut certè ſponte protuliſſe dictum ambiguum, quod non putabat in bonam partem, id eſt in argumentum humilitatis accipiendum.

Capvt III.

De cognitione exterioris hominis.

Sed etiam videamus vtilitatem ſermonis propbetici, & verè diuini, & non Delphici. *Viſitans, inquit, ſpeciem tuam non peccabis* Duplex eſt enim hominis ſpecies: quia duplex eſt ipſe homo, iuxta teſtimonium Apoſtoli dicentis. *Etſi is qui foris eſt noſter homo corrumpatur, tamen is qui intus eſt renouatur de die in diem* Exterior enim homo corpus, interior verò animus eſt. In exteriori autem ſpecie quatuor viſitande ſunt, id eſt frequentiùs meditanda; vilitas ſcilicet materiæ, dignitas formæ, pœnalitas vitæ, neceſſitas ruinæ. De prima eſt illud. *Formauit Deus hominem de limo terræ.* De ſecunda eſt illud.

Iob. 5. — 2. Cor. 4. — Geneſ. 2.

Pronaque cùm ſpectent animalia cætera terram,
Os homini ſublime dedit: cælumque videre
Iuſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

De tertia, *Homo ad laborem naſcitur.* De quarta. *Puluis es, & in puluerem reuerteris.* Hinc eſt illud diſtichũ. *Vnde ſuperbit homo, cuius cõceptio culpa.*
Naſci pœna, labor vita, neceſſe mori?

Quæ latiùs explicat ſatyricus Perſius dicens.

Diſcite, ò miſeri, & cauſas cognoſcite rerum
Quid ſumus, & quidnã victuri gignimur, ordo
Quis datus, aut meta quàm mollis flexus, & vnde.

Hęc autem conſideratio quadripertitũ parit fructum: vilitatem ſui, & deſiderium cæleſtis regni, caritatem proximi, timorem iudicij. Primum de vilitate materiæ procedit, ſecundum de dignitate formæ, tertium de pœnalitate vitæ, quartum de neceſſitate ruinæ. Homo ſiquidem natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſeriis, & corporis & animæ. Idcirco oculos ad cælum erectos habemus, vt contempta terra cælum deſideremus, & vt Deum præ omnibus diligamus, qui nos in tam elegãti forma compoſuit: & inter cetera etiam animalia ſic humanam ſpeciem nobilitauit. Idcirco Plato egit naturæ gratias, quòd homo natus eſſet. Erant aliquando fratres ſimul in auditorio colloquentes: cumque quidam ad ſocios diceret, ſe nihil aſpicere, vnde non ædificaretur, quidam ſatis promptus ad loquendum reſpondit. Quid tibi quæſo confert ædificationis viſio bufonis? Et ille ſtatim inquit, certè multùm; quia cùm nihil meruiſſem, quare me Deus magis formaret hominem quàm bufonem: quotieſcumq; bufonem video, hoc beneficium Dei gratuitum ad mentem retero, & ei gratias ago, quòd mihi nihil merito tam execrabilẽ formam non tribuit, ſed ſpeciem pulcherrimam, & figuram regiam mihi dedit. Deinde hoc mihi confert bufonis viſio, quòd quoties video eum forma tam horridum, natura tam ſæuum greſſu tam pigrum, veneno tam noxiũ, homini tam inimicum; valde formido, ne aſſimilatus illi in moribus, pectore & ventre repens, aliquàdo, quod auertat à me Deus, tradar huiuſmodi peſſimis vermibus deuorandus; non his terrenis, qui citò conteruntur, ſed his terribilibus in gehenna, & de gehenna viuentibus, qui numquam moriuntur. Hoc ſapientiſſimo fratris reſponſo confuſus obiurgator obticuit. Sola igitur humanæ formæ dignitas, vt cetera in hominem diuina beneficia

Cognitio ſui quadripertitum fructũ parit.

Iſte erat frater S. Bernardi. de quo Exord. Magn.

taceantur, magna eſt in nobis diuinæ dilectionis occaſio: pœnalitas autem vitæ, quæ omnibus cõmunis eſt, magnam cauſam continet fraternæ charitatis. Nam, vt diſertè ait quidam, cùm calamitas ſit querela, & felicitas ſit ſuperbia, niſi mutuò miſeri eſſemus, olim alius alij eſſet faſtidio. Stultiſſimus autẽ eſt, cui mortis neceſſitas timorẽ iudicij non infert, cùm ſcriptum ſit, *Statutum eſt* Hebr. 9. *hominibus ſemel mori: poſt hoc autem iudicium.* Hæc de exteriori ſpecie dicta ſunt: nunc de interiori videamus.

Capvt IV.

De cognitione interioris hominis, quantum ad ſpeciem naturalem.

Interior ſpecies hominis duplex. INterioris autẽ hominis ſpecies duplex eſt, naturalis ſcilicet & arbitraria. Naturalis generalis eſt omniũ: arbitraria propria ſingulorum. Naturalis attenditur ſecundum conditionem, arbitraria ſecundum voluntatem. In naturali quatuor attendenda ſunt, quod anima rationalis eſt: quod immortalis: quod inuiſibilis: quod illocalis. Prima conſideratio hominẽ prohibet à luxuria, ſecũda ab auaritia, tertia à iactãtia, quarta ab inuidia, & à qualibet fraternis iniuria. Inter omnia monſtra huius mũdi nihil mihi videtur eſſe mõſtruoſi⁹, quam q̃ in quibuſdã humanis corporib⁹ brutos videmus animos, & affectus præcellere beſtiales. Ariſtoteles enim & Saluſtius homines gulæ & libidini deditos, non inter homines, ſed inter animalia cenſent numerandos. Quid hic dicunt homines Chriſtiani nomine, & vita iumentini: qui in ſuo ſtercore cõputreſcunt? Rationis autem triplex officium eſt, diſcernere, reprobare, eligere. Diſcernere inter contraria, reprobare peiora, eligere meliora. Primum officiũ naturaliter habent dæmones, ſecundo & tertio priuantur, non naturaliter quidem ſed voluntariè. Ideo dæmonibus, non hominibus connumerandi ſunt, qui ſcienter eligentes mala, & reſpuentes bona, illo ſe prophetico pallio maledictionis obuoluunt: *Væ, qui dicunt malum bonum,* Iſai 5. *& conuerſa* &c. Secunda conſideratio, vt ſupra diximus, nos abſtinere docet ab auaritia. Nihil enim longius à ratione, quàm hominem, qui animo immortalis eſt, eodem animo mortalia immortaliter concupiſcere, cùm omnino neceſſe ſit concupita in proximo à concupiſcente relinqui. Tertia enim conſideratio perſuadere nobis debet, fugiendum eſſe iactantiam, & omnem elationem, & laudis amorem. Nam quod animus noſter inuiſibilis eſt, magno argumento nobis eſt, omnia rectè facta vel dicta nobis inuiſibiliter, quantum in nobis eſt, & in abſcondito eſſe facienda vel dicenda: vt pater noſter qui videt in abſcondito, reddat nobis. Alioquin grãdis tenera abuſio eſt, & fere magicis adæquanda veſtigiis, auctorem abſconditum & inviſibilem in ſuis rectè factis vel dictis per iactantiæ vitium ad humanos oculos foras expompari. Huic vitio efficaciſſimum & celerrimum remedium eſt, ſi mẽs noſtra frequentiùs viſitet mala ſua, quàm bona. Quarta vero viſitatio, id eſt conſideratio interioris hominis ſcilicet quomodo anima illocaliter totum corpus vegetet, ſeque ſingulis illius partibus totam donet, nullam à ſentiendi munere relinquens expertem; nonne mirabilis quædam eſt ad fraternam inuitatio & perſuaſio charitatẽ? Sic enim Apoſtolus pulcherrimo demonſtrauit exemplo, omne corpus quantalibet congregatione vno & eodẽ ſpiritu debere vegetari, cùm dixit. *Si patitur membrum, cõpatiuntur omnia* &c. 1. Cor. Quid hic dicent detractores, & inuidi: qui omnem fratris honorem, ſuam inhonorationem reputant, ſuæ demptum exiſtimantes gloriæ, quidquid ceſſerit alienæ: cùm potiùs à contrario exiſtimare debuerant ſuæ gloriæ additum, quidquid alienæ ceſſiſſet? *Quid,* inquit Moyſes *æmularis pro me? Quis det vt omnes prophetent;* Num. 11. O infœliciſſimos omniũ mortalium, qui de ſola proximorum proſperantur miſeria, & quibus ſola fraternæ proſperitas adverſatur. Hic eſt ille oculus nequam, & vt Eſopo vel Auiano credas, videbis qui ſibi alterum oculum velit erui, dum proximus eius priuetur vtroque.

Capvt V.

De cognitione eiuſdem hominis quantum ad ſpeciem arbitrariam.

HÆc de naturali ſpecie interioris hominis diximus, nunc de alia quã vocabimus arbitrariam, videamus. Hæc ſiquidem ſpecies in hominis arbitrio conſtituitur, ideirco & arbitraria nuncupatur, quia ſcilicet vt ſuperiùs dictum eſt, ſecundùm arbitrij voluntatẽ attenditur. Itaque pulchritudo huius conſiſtit in duobus; videlicet in volendo, quod Deum velle ſcimus; & in nolendo, quod ipſum nolle non dubitamus. Nam. vt ait quidam ſanctus, voluntas Dei regula eſt, ad quam vtique voluntatem noſtram corrigere ac regere debemus. Denique pulchritudo animæ ſanctitas eſt: ſanctitas autem eſt affectio ſancta, & in ſancto propoſito conſtans ac firma: hęc autem gemina, videlicet odium, & amor ſãctus: odium mali, & deſiderium boni. Et malũ quidem nihil eſt niſi peccatum, & peccati occaſio: bonum verò nihil eſt, niſi Deus, & Dei imitatio. Primaque duo ſemper fugienda ſunt, ſecũda verò amplectenda: in his enim duabus affectionibus conſiſtit cordis munditia. Vnde dicitur: *Oculi tui,* inquit, *columbarum.* Columba ſi- Cant. 1. quidem auis eſt valde timoroſa, & nimis amoroſa. Hinc eſt illud Poëtæ.

Timidiſſima turba columba:

Duo igitur oculi columbarum nihil aliud ſunt quàm ſanctus timor, & ſanctus amor. *Hæc de illo ſermone noſtra excerpta ſufficiant, ad probandũ* Verba Vincentij. *quod Apollinis oraculum male à Macrobio, & aliis quibuſdam Philoſophis ſit intellectum.*

Capvt VI.

De ſeptem ſimilitudinibus animæ ad Deum: & primo de tribus primis.

DE hoc eodem oraculo epiſtolam quãdam olim ad Drogonem Noniomenſem Canonicum ſcripſiſſe me memini, cuius partem in hoc loco inſerere curaui. Cognitio hominis in eiſdẽ conſiſtit, in quibus & compoſitio: compoſitio autẽ in duobus, vel potius ex duobus, ex anima ſcilicet & corpore. Cognitio verò animæ habetur ex ſuo exemplari, ad cuius imaginem & ſimilitudinem facta eſt. Vt ergo conuincamus Apollinem fallacem, priùs eſt cognoſcendus Deus, quàm homo. Naturaliter enim prius eſt idea, quã idos, ſigillum quàm ſigillatum: exemplar quàm opus. Deus ſpiritus eſt, & anima ſimiliter, Deus ſimplex eſt, & anima, Deus immortalis eſt, & anima, inuiſibilis eſt Deus, inviſibilis & anima. Deus vnus eſt in ſubſtantia & trinus in perſonis: anima eſt vna in eſſentia & trina in potentiis,

Animæ cũ Deo ſimilitudo multiplex

Deus ſubſtantialiter totus eſt vbique; anima non quidem vbique, ſed in corpore ſuo per ſingulas partes tota diffunditur. Poſtremò Deus rationalis eſt vel potiùs ratio, anima ſimiliter eſt rationalis. Ecce habes ſeptem ſimilitudines animæ ad Deum, quarum primę ſex etiam brutorum animabus conueniunt: non enim ſpiritus brutorũ, ſicut quidam mentiuntur, corporeus eſt, quamuis ſit mortalis, ſed incorporeus. Sola autẽ ſeptima ſimilitudo animæ appropriatur humanæ, omni quidem, ſed non ſoli. Veruntamen primarum proprietatum cognitio multum ei vtilitatis affert: per hoc enim quod anima humana cognoſcit ſe eſſe ſpiritum, cognoſcere poteſt, & aliam vitam ſpirituum à vita carnis ſeparatã. Per hoc etiam cognoſcere poteſt, ſe magis ſecundùm ſpiritum, quàm ſecundum carnem debere ambulare, juxta illud, *Spiritu ambulate* &c.

Galat. 5.

In hoc autẽ quod ſimplex eſt, demonſtratur ei, quod ſimpliciter ambulare debet, & omnem fugere ſimulationem. Per hoc quod immortalis eſt, cognoſcere poteſt mortalia fugienda ſibi gaudia, & immortalia ſemper appetenda: & eadem ratione mortalia nõ debere ſupplicia metui, ſed immortalia.

Capvt VII.

De quatuor vltimis.

PEr hoc autem, quod inuiſibilis eſt, cognoſcere poteſt, quod omne bonum quòd agit in hoc ſæculo, quantum in ſe, debet facere in abſcondito. Per hoc quod vna eſt in ſubſtãtia, ſcire debet, quoniam ei ſemper retinenda eſt vna, & eadem innocentiæ & iuſtitiæ forma: quia ſtultus vt luna mutatur. Per hoc autem quod trina eſt in potentiis, innuitur ei, vt ſingularem non appetat poteſtatem: ſed & alius altior intellectus in hoc ternario demonſtratur.

Ternarij myſterium.

Ternarius enim primus numerus eſt habens ligaturam. Nam binarius qui ſine medio eſt, ſine vinculo eſt, & ideo diviſionem ſignificat. Ternarius autem, qui medium habet, concordię & coniunctionis eſt ſignum. Eſt enim primus imparium numerorum, & primus totus impar, vnde quaſi totus concordia eſt. Nam quælibet eius pars inter duas reliquas media eſt. Quare non immeritò ſignificat indiuiduam Trinitatis ſubſtantiam & operationẽ inſeparabilem, & indiſſolubilem charitatem. Et quoniam omnis numerus impar vinculo quodã mediationis ligatus eſt, per imparem numerũ pacem & concordiam puto ſignificaſſe vatem Mantuanum, cum dixit. *Numero Deus impare gaudet*, quod idem eſt ac ſi diceret. Deus pacem diligit, ac dilectionem, quia ipſe pax & dilectio eſt. Igitur anima per tres ſuas potentias ſibi tam firmiter, tam naturaliter cohærentes, admonetur, omnem diviſionem & ſchiſma fugere, & ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Per hoc autem quod membris omnibus ſe totam ex æquo communicat, admonetur homo omni ſuo proximo, ideſt omni homini debitũ humanitatis obſequium pro ſuis viribus communicare debere, juxta illud: *Omni petenti te tribue.*

Luc. 6.

Poſtremò verò rationalis eſt anima ſicut & Deus, niſi quod Deus non tam rationalis dicendus eſt, quã etiam ipſa ratio. Vnde Seneca: *Deus*, inquit, *totus eſt ratio*. Per hanc autem ſimilitudinẽ admonetur homo non appetenda fugere, vel fugienda non appetere: ſed inter vtraque rationis oculo diſcernere, & de diſcretis meliora eligere. Inutiliter enim præcedit diſcretio inter bonum & malum, vel bonum & melius, vel malum & peius, niſi melioris electio, & peioris reprobatio ſubſequatur. Sic & inaniter volũtas eligit, quod prius eligendum ratio non probauit. Electionẽ autem ſine diſcretione habent iumenta, & diſcretionem ſine electione, habent dæmonia. Hoc eſt enim in infernum deſcendere viuentem, ideſt peccare ſcientem, hoc eſt apertis oculis cadere, ſicut Balaam cadebat, & illa qui dicebat, *Video meliora proboque, deteriora ſequor.*

Num. 24.

Denique ſicut in Trinitate quæ Deus eſt, duæ perſonæ procedunt ab vna: ſic in Trinitate potentiarum animę iraſcibilitas & concupiſcibilitas ſemper à ratione debent procedere; vt nihil fugiat illa, nihil appetat iſta, niſi quod ratio fugiendum & appetẽdum dictauerit. Nam ſine ratione nihil aliud eſt iſta vel illa, quàm furor & inſania. Igitur quod eſt chamus aſino, frænum equo, auriga currui, domitor leoni, hoc ratio iræ & amori; proinde neceſſe eſt ferri vtrumque in præcipitiũ; niſi vtrique præbeat ratio ducatum. Et hæc ad præſens dicta ſũt de cognitione interioris hominis: nunc de exteriori videamus.

Capvt VIII.

De cognitione humani corporis

COrporis humani cognitio in duobus eſt; in materia ſcilicet & forma. Complexionem autem medicis relinquo. Materia enim de luto vel de cœno eſt, de cælo verò forma. Vnde quidã ait: *De cælo iſta poſſideo.*

2. Mac. 7.

Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terrę. Formato igitur homine juſſit illius formam in cælo reſpicere, vt ſciret formatorem ſuum in cælo habitare. Ex his autẽ duobus trahit homo neceſſitatẽ duplicem: de forma, vt ſanctus ſit: de materia, vt humilis. Licet autem forma humana inter omnes formas animalium ab ipſa mundi creatione ſemper excelluerit, tamẽ ex incarnatione Verbi, & forma hominis à Deo aſſumpta, longè maiorem dignitatis excellentiam acquiſiuit.

Form... euaſit.

Neque enim fruſtra iſtam caritatẽ, qua dilexit nos Deus, nimiã appellauit Apoſtolus, ſed pro certo intelleait, quòd tantum beneficium ſicut nulla mundanæ juſtitiæ magnitudo promereri poterat, ſic nulla æſtimatio põderatio vel æſtimatio ponderare. Melius enim æſtimat deuotio noſtra quàm ratiocinatio; gratiarũ actio, quàm diſputatio: faciliuſque comparat illud paupertas ſpiritus, quàm quilibet diuitiarum aceruus. Ante incarnationem Verbi ſimilis erat Deo ſola hominis forma interior, ſed ab incarnatione Verbi facta eſt forma Dei, ipſa quoque hominis forma exterior. Igitur ad omnem ſerpentis ſuggeſtionem cogitare debemus huius formæ duplicis vnicam dignitatem: & mox pudebit nos vel turpe aliquid cogitaſſe. Dignior eſt enim forma vtraque, vt tam turpi veſti conformetur. Sanè verò de vtraque dici poteſt, imò etiam dici debet, verbum illud egregium.

Non faciat mores tam bona forma malos.

Alioquin quid paſſurum putas ſupplicij, qui dehoneſtauerit formam Dei? Poteſt autem humani corporis cognitio alia colligi ratione. Tria quippe in humano corpore conſideranda ſunt; origo ſordida, vita miſera, mors neceſſaria, id eſt ex neceſſitate contingens. Homo enim noſter exterior de immundo ſemine conceptus eſt, ad laborẽ natus, velit nolit moriturus. Clamat nobis certiſſima mors, & hora mortis incertiſſima, mortem

ſemper ad omnium pendere oculos & ideo ſemper habendā ab omnibus præcauendā, ſemperque meditandā. ſicut ſcriptū eſt in Eccleſiaſtico: *Memorare nouiſſima tua, in æternum non peccabis.* In huius autem meditatione Plato & Pythagoras, & Baſilius noſter chriſtianorum Philoſophus, ſapientiam poſuerunt. Eccle. 7.

Capvt IX.

Adhuc de miſeria eiuſdem.

AD hæc tria poteſt illa referri definitio hominis à quodam ſapiente reſponſa quærenti, quid eſt homo? *Vile*, inquit, *ſperma, vas ſtercorum, eſca vermium.* Vile ſperma fuit in conceptu, vas ſtercorum eſt in reliquo vitæ curſu, eſca vermiū eſt in occaſu. Ego autē dico, quòd non ſolùm poſt mortem, ſed etiam ante mortē eſca vermium eſt omnis homo. Quamvis enim veſtem mutet & renouet, non tamen omnimodis carere poteſt morſibus tinearum, vel pulicum, aut huiuſmodi. Quid autē profuit Neroni, quòd nullam veſtem bis induit, aut Hilarioni quid obfuit, quod cilicium non mutauit? Locus iſte fabulam expoſcit. Audi ergo fabulam, ſed rē geſtam de tuo Helinando. Philippus epiſcopus Belvacenſis apud nos aliquando hoſpitatus eſt, non vt quidam, deuorationis cauſa, ſed deuotionis. Iam enim ordinis noſtri communis hoſpitalitas plures inuenit, qui eam deuorent, quàm ſingularis ſanctitas, qui eam honorent. Præcepit autem mihi præfatus Epiſcopus, vt eum facerem miſſam matutinalē audire Ad quem cùm die craſtina prima iam cantata veniſſem, inueni eum adhuc dormientem, & nemo vel de familia, vel de ſuis familiaribus eum excitare præſumebat. Ego autem acceſſi propiùs, & excitaui eum quaſi iocando dicens. Iamdiu eſt quod paſſeres ſurrexerunt ad benedicendum Domino, & adhuc noſter Pontifex ſtertuit in cubili ſuo, Ad quam vocem expergefactus ille & confuſus, indignatus aduerſum me, quod iā liberè eum arguiſſem, ſubſtomachans ait. Vade hinc miſer, & interfice pediculos tuos. Ego autem motum illius conuertens in iocum, continuè reſpondi. Vide tu pater, ne interficiāt te vermes tui, ego enim iam vermes meos interfeci. Scito ergo hanc eſſe differentiam inter vermes diuitum, & vermes pauperum; quod vermes diuitum diuites occidunt, vermes autem pauperum à pauperibus occiduntur. Lege Machabæorum, & Ioſephi, & Actuum Apoſtolorum hiſtorias, & inuenies Reges potentiſſimos Antiochum, & Herodē Agrippam à vermibus conſumptos. Qua ratione, ſimul & authoritate oppreſſus, ille ſtatim obmutuit.

Capvt X.

Adhuc de cognitione hominis, & animabus poſt mortem apparentibus.

SEd & de cognitione hominis hęc ad præſens dicta ſufficiant. Quæ tibi frater, ideo deſcripſi, ne putares veram cognitionem hominis haberi poſſe ex ſubdola ſpiritus immundi ſententia, ſed de ſola Spiritus ſancti doctrina ſalutari. Si autem de eadem cognitione perfectiorem tractatū cupis agnoſcere, lege moralia beati Gregorij de ipſo ſancti Spiritus ore profuſa, teſte Petro diacono, qui columbam vidit ad aurem beati Gregorij verba quæ ſcriberet ſuggerentem. Lege quoque pulcherrimum librum B Bernardi de conſideratione ad Eugenium Papam, ex cuius nobiliſſimo ſtylo, & ſententiis ferè pluſquam humanis poteris agnoſcere, non ſolum quid ſit homo, ſed etiam quid ſit Deus: poteriſque intelligere auctorem huius libri ſapientiorem fuiſſe ipſo Apolline, eloquentiorē Demoſthene, ſubtiliorem Ariſtotele, moraliorem Socrate, diſcretiorem Platone. Hæc dicta ſunt, pro eo quod Macrobius ad probandum animas è cælo lapſas inducit authoritatem reſponſi Delphici gnothi ſeauton. Et hanc eſſe hominis agnitionem ſui dicit. Sed exordia prima reſpexit, vt conſcientia nobilis ſuæ originis virtutes induat, quibus eo vnde deſcenderat reaſcendat. Eodem loco accipienda eſt Virgilij autoritas de heroibus, quos apud inferos relegavit, quos dicit noſce ſolem ſuum, & ſua ſydera: qui etiam res leuiores, quas viui exercuerant, eos poſt mortem exercere teſtatur, dicens. Laus B. Bernardi, & libri eius de Cōſiderat.

Quæ gratia currùm,
Armorum quæ fuit viuis, quæ cura nitentes
Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos.

Hæc autem falſitas opinionis, vel opinio falſitatis, inde niſi fallor, ſumpſit initium, quod animæ defunctorum ſuorum peccatorum pœnas lugentes multis apparere ſolent in eo habitu, in quo priùs viuerant: id eſt ruſticus in ruſticano, milites in militari, ſicut vulgus aſſerere ſolet, de familia Hellequini, de qua Henricus Aurelianenſis Epiſcopus noſtri Belvacenſis Epiſcopi frater referre ſolebat rem valde mirabilem, quam ipſe audierat ab illo qui viderat, ſcilicet Ioanne Aurelianenſis Eccleſiæ canonico. Dicebat enim Ioannes iſte loquens de hac re ad præfatum Epiſcopum.

Capvt XI.

Exemplum ad hac de familia Hellequini.

BVrchardus Archidiaconus, cognomento de Piſaco, iturus erat Romam. Rogavit autem me, vt quemdam clericum Natalem nomine, domus meæ œconomum ei ſocium darem, tantolus erat in rei familiaris cuſtodia, bonus diſpenſator & prudens, & fidelis, quod rariſſimè in diſpenſatoribus invenitur. Volebat ergo idem Burcardus hunc habere ſocium itineris ſui, non tam ideo quod eum diligeret, quam quia pecuniæ ſuæ vt avariſſimus valde timeret. Ego autem tam nobili perſonæ, & Archidiacono meo non potui negare. Præcepi ergo Natali clerico, vt cū eo iret, & ei tamquam mihi in omnibus obediret, quod ille invitus annuit, timens mores Burchardi, cuius auaritiam non ignorabat. Inieramus autē ego & Natalis fœdus quoddā ſecretiſſimum quod vter è duobus nobis priùs moreretur, intra 30. dies, ſi poſſet ad ſocium ſuum rediret, nihil ei apparitione ſua terroris incurrens, ſed blandè illum commonefaciens, & de ſtatu ſuo certificans. Cùm autem iam prope Romam eſſent, accidit quadam die, vt præfatus Burcardus cum Natali clerico rationem poneret de quotidianis expenſis, & de magna ſumma minutarum ſingulos nummos, & obolos exigeret, quò & in quos vſus abiiſſent. Natalis autem, qui tam minutas rationes reddere mihi non conſueuerat, quippe cui ego tamquam mihi credebam, iratus adverſus virum nobilem ſordidiſſimæ prouidentiæ, cū in reddenda ratione deficeret, ſe (quod auditu quoque horrendū eſt,) dæmonibus cōmendauit. Eodem autem die cum quamdā aquam tranſuadarent idem Burcbardus & Natalis, idem Natalis

ſubmerſus eſt. Sequenti vero nocte proxima cũ in lecto meo quieſcerem vigilans, & coram me lumen fulgeret in lampade, quia ſemper nocte conſueui tenebras horreſcere, ecce Natalis clericus ante me aſtitit, cappa indutus pluuiali, ſicut mihi videbatur, pulcherrima, coloris plumbei. Ego autem nihil omnino territus, & eum optimè recognoſcens, cœpi quaſi gratulãs de tam maturo eius reditu trãſalpino ei dicere. Natalis bene veneritis: nũquid jam redijt Archidiaconus? Nõ inquit, domine; ſed ego ſolus redij tua ca conſtitutum. Mortuus enim ſum. Nolite ergo timere, ego nullum timorem vobis inferam: ſed precor, vt ſuccurratis mihi; ego enim in magnis tormentis ſum. Cur, inquam? Satis enim honeſtè vixiſtis apud me. Domine, inquit, verũ eſt. Bene quidẽ mihi eſſet, niſi hodie ſubita præuentus ira, me dæmonibus commendaſſem. Rogo autem vos, vt quoſcumq; poteritis, moneatis, vt hoc nunquam faciant. Qui enim ſe commendat dæmonibus, dat eis poteſtatem ſuper ſe, ſicut ego miſerrimus feci: vnde poteſtatẽ habuerunt, vt me ſtatim ſubmergerent, & propter hoc ſolum torqueor. Nã bene confeſſus eram de omnibus peccatis meis, & in nullũ recideram. Tunc ego. Quomodo tam pulchram cappam habetis, ſi in tormẽtis eſtis? Domine, inquit, hæc cappa, quæ tam pulchra vobis videtur, põderoſior & grauior eſt mihi, quàm turris Parmenſis, ſi mihi ſuperpoſita eſſet. Pulchritudo autem iſta ſpes eſt veniæ, quã habeo propter confeſſionem, quam feci: ſi tamen mihi ſuccurratur. Cui ego, certè, inquam, ego vobis ſuccurram, quantumcumque potero; ſed obſecro, vt dicatis mihi, ſi vos eſtis deputat⁹ in illa militia, quam dicunt Helliquini. Et ille: nõ Domine. Illa militia jam non vadit, ſed nuper ire deſiit, quia pœnitentiam ſuam peregit. Corruptè autem dicitur, eſt à vulgo Hellequin⁹, pro Karlequinus. Fuit enim Carolus quintus, qui peccatorum ſuorum longam egit pœnitentiam, & nuper tandem per interceſſionem beati Dionyſij liberatus eſt: ſed rogo vos vt miſereamini mei, & hoc dicens cum fletu, euanuit.

Caput XII.

Iterum aliud exemplum ad idem.

Virgilij error de defunctis.

Hæc idcirco dixi, vt per hoc eluceſcat, vnde ſumpſit exordium Virgilianus error de animabus defunctorum, quos heroas appellat, dicens eos habere eandem curam equorum, & curruum, & armorum poſt mortem, quam habuerant dum viuebant. De qua re certiſſimum referebat exemplum patruus meus Hellebaudus, Henrici quondam Remenſis Archiepiſcopi cubicularius. Dicebat enim. Dominus meus Archiepiſcopus mittebat me apud Attrebatum. Cùm autem circa meridiem apud quoddam nem⁹ appropinquaſſemus, ego & famulus meus, qui me præcedebat celerius equitans, vt mihi pararet hoſpitium, audiuit ille tumultum magnum in nemore, quaſi multiplices & varios equorum fremitus, armorum ſonitus, & velut voces multitudinis impetu proruentis in bellum. Expauefactus ergo ipſe & equus eius continuò reuerſus eſt ad me. A quo cùm quærerẽ, quare reuerteretur, reſpondit. Equus meus non fuſtc nec calcaribus etiam cogi poteſt, vt procedat. Et ego etiã ipſe adeo territus ſum, vt omnino procedere nõ audeam. Mira enim vidi & audiui. Nemus enim iſtud defunctorum animabus & dæmonibus plenum eſt. Audiui autem illos clamare & dicere: jam habemus Præpoſitum de Arca: in proximo autem habebimus Archiepiſcopum Remenſem. Ad quod ego reſpondi. Signum crucis noſtris frontibus imprimamus, & ſecurè procedamus. Cùm ergo proceſſiſſem, & ad nemus perueniſſẽ, jam vmbræ proceſſerant, & tamen voces quaſdã confuſas audiui, & fragores armorum, & equorum fremitus: ſed nec vmbras videre, nec voces intelligere potui. Cùm autem rediſſemus, jam Archiepiſcopum inuenim⁹ in extremis, nec poſt has voces 15. diebus ſuperuixit. Vnde conjicitur, eum ab illis ſpiritibus captum, à quibus auditum fuerat rapiendũ. Hinc apparet, quales equi ſint illi, ſuper quos aliquando defunctorum animæ videntur equitare. Sunt enim dæmones ſe in equos transformantes, quorum ſeſſores ſunt animæ miſerrimæ peccatis oneratæ, tamquam armis quibuſdam & clypeis onuſtatæ (ſed re vera propriis ſceleribus informis talib⁹ onuſtatæ.) iuxta illud Propheticum: *Deſcenderunt in infernum cum armis ſuis*, id eſt cum membris ſuis, quæ fuerunt arma iniquitatis peccato, nolentes ea facere arma juſtitiæ Deo. Certum eſt autem, equum animal eſſe ſuperbum & contumax, contentionis & belli cupidum, feruentem ad coitum, & in libidine præpotentẽ. Dæmones igitur in equos transformati, ſignificant ſeſſores ſuos ſe huiuſmodi ſceleribus oblectaſſe. *Ezech. 32.*

Caput XIII.

Adhuc de eodem.

Talis equus erat ille, quem monſtrauit carbonarius comiti cuidam Niuernenſi. Erat enim carbonari⁹ iſte vir pauper in ſeculo, ſed diues in Deo, religioſus & timens Deũ. Ob quod etiam familiaris erat præfato comiti. Hic nocte quadam cùm vigilaret & cuſtodiret foſſam ſuam carbonificam incenſam acriter, ecce quædam fœmina nuda currens apparuit, & poſt eam eques quidam equo nigro inſidens, euaginato gladio velociter equitans, vt fugientem apprehenderet mulierem: quæ dum fugiens foſſam circumiret, compreſſa eſt ab eo, & perfoſſa gladio, & facta eſt quaſi mortua. Quam ille projecit in ignem & euſtam rurſus extraxit, & poſuit ante ſe ſuper equum, & abiit. Hæc autem viſio pluribus noctibus oſtenſa eſt illi. Cùm ergo quadam die de huiuſmodi viſione tam frequenti nimis anxius cogitaret, ſic cogitabundus & triſtis obuiauit comiti. Miratus comes traxit eum in partem, & ſecretè requiſiuit ab eo, quid haberet, dicens. ſi quis tibi fecit injuriam, & malitiam aliquam intulit, ne celaueris à me, ego enim te bene vindicabo: ſi in egeſtate es, ego tibi ſubueniam. Qui reſpondit: nihil neceſſe habeo, de nullo cõqueror, ſed hæc & hæc totties vidi, & vtinam vos vidiſſetis. Certè, inquit comes ei, tecum vadam, & videbo viſionem hanc magnam. Igitur comes confeſſus omnia peccata ſua, mutat habitum, & aſſumit ſecum carbonarium, abijtque cũ eo ſolus in ſiluam. Et cùm vigilarent circa mediam noctem, audiunt quendam buccinantẽ fortiter, & ſignauit ſe per totũ. Et ecce miſera mulier illa accurrẽs nuda, ſicut priùs, cœpit fugiẽs foſſã circuire: quam eques ille inſequens & comprehendens, gladio percutit, & in ignẽ projecit, & iterũ reſũpſit: qua ſuper equũ ante ſe poſita cũ fugere vellet, comes adjurauit eum in nomine Domini, vt ſtaret, & diceret ei, quis eſſet, & cur hoc face-

ret. Tunc ille ſubſiſtens, ait Ego ſum veſter ille miles, & hæc eſt illa mulier nobilis, vxor illi⁹ militis, quem pro amore meo interfecit, vt licétiùs ac frequentiùs meo concubitu frueretur. Et in hoc peccato ambo mortui ſumus: niſi quòd, heu ſerò! in hac ipſa morte pœnituimus. Tale autem nunc tormentum patitur, quòd ſingulis noctibus à me interficitur & comburitur. Tantũ enim dolorem patitur in ictu gladij, quo eam ferio, quàm nullus vnquam in morte ſua paſſus eſt, & multò maiorem in cõbuſtione. Ad hæc Comes, Quis eſt ille equus, ſuper quem ſedes? Diabolus, inquit, quidam eſt, qui nos ineſtabili vexatione torquet. Poſſetne vobis, ait, aliquis ſuccurrere? Poſſet, inquit, ſi vos feceritis in cunctis congregationibus, quæ vobis ſubiectæ ſunt, orare pro nobis, & à Presbyteris celebrare Miſſas, & pſalmos à Clericis decantari. Talis erat equus, ſuper quem aſcendit infelix ille Matiſconenſis, de quo refert Petrus Abbas Cluniacenſis in libro miraculorum, quòd cùm die quadam ſolemni ille Matiſcone in proprio palatio reſideret, multis militibus diuerſi ordinis ſtipatus; repente ignotus homo inſidens equo per oſtium palatij ingreſſus cunctis videntibus & admirantibus vſque ad ipſum peruenit, dicens ſe velle ei colloqui, imperans ei vt ſurgeret, & ſe ſequeretur. Qui inuiſibili potentiæ non valens reſiſtere, ſurrexit & vſq; ad oſtium domus proceſſit: vbi equum paratum inuenit, quẽ iuſſus ſtatim aſcendit; cuius habenas ille accipiens, qui propter illum venerat, velociſſimo curſu per aëra cunctis videntibus ferre cœpit. Ille autem miſerabiliter clamans, ſuccurrite ciues, ſuccurrite, totam ciuitatem cõmouit. Omnes autem currentem eum per aëra conſpexerũt, quãdiu naturali oculorum acie potuerunt: ſicq; tandem ſubtractus viſibus hominum, factus eſt æternus ſocius dæmonum.

Capvt XIV.

De conſtituendo Rege, & primò de moribus eius.

Deuter. 17. Cvm, inquit, *conſtitues Regem, quem Dominus Deus tuus elegerit de medio fratrum tuorum.* Quæritur, cur Deo diſplicuerit populus, quãdo ſub Samuele Regem ſibi deſiderauerat fieri, cùm hoc inueniatur permiſſum. Ad quod dicendum eſt, quòd ideo diſplicuit, quia nõ præcepit, vt hoc fieret, ſed deſiderãtibus permiſit hoc facere. Cũque fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, quorũ numeroſitate ſit ſubditis onerioſus. Equos multiplicare, eſt plures, quàm neceſſitas exigat, vanæ gloriæ cauſa, vel erroris alicuius cõgregare. Multominus ergo licet ei multiplicare canes, aut volucres rapaces, aut beſtias truces, & quælibet portenta naturæ. De hiſtrionibus autẽ & mimis, ſcurris, & lenonibus, meretricibus, & huiuſmodi prodigiis hominũ, quæ Princeps potiùs exterminare quàm fouere debet, non erat in lege mentio facienda. Sequitur. *Nec reducet populum in Ægyptum*: id eſt inferiores non corrumpat exemplo: quia *Ibidem*

componitur orbis
Regis ad exemplum, nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, vt vita regentis.
Mobilis mutatur ſemper cum Principe vulgus.

Sequitur. *Nec habebit vxores plurimas, quæ alliciant animam eius.* Cùm in aliis plures vxores eſſe vnius licitum fuerit, vt in Abraham, & Iacob, gratiâ propagandæ prolis, & fidelem populum dilatandi; in Regibus perpetuò obtinet, vt vna vnius ſit. Multò minùs igitur licet ei fornicari, vel adulterari, vel quælibet ſtupra committere. Quomodo enim hæc crimina puniet in aliis, eiſdem ſubiectus? Sequitur, *Nec habebit auri & argenti immenſa pondera.* Quid ergo hic dicunt, qui Domino prohibente aurum & argentũ ſibi theſaurizant; quæſtũ ex calumnia facientes, & quærentes abundantiã ſingularem de multorum inopia, & de rapinis diuitias, beatitudinem de calamitate? Non enim habebit diuitias, quas nomine poſſidet alieno: & ſibi priuata erunt fiſcalia, quæ publica conferetur. Non eſt autem mirum, ſi Regi non licet habere priuata fiſcalia, cùm nec ipſe ſuus ſit, ſed ſubditorum.

Capvt XV.

De ſtudio eius, & ſapientia.

Poſtquam autem, inquit, *ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis huius in volumine.* Igitur Princeps iuris non debet eſſe ignar⁹, licet multis priuilegiis gaudeat; nec prætexto militiæ legem Domini permittitur ignorare. Sed & princeps Chriſtianiſſimus legibus ſuis indicit, *Nec dedignetur princeps ſacros canones imitari. Inutilis enim eſt omnis conſtitutio principis, ſi non eſt Eccleſiaſticæ diſciplinæ conformis.* Sequitur. *Et habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ* Neceſſaria eſt ergo principi peritia literarum, cui quotidie legẽ Domini legere præcipitur. Qua enim die legem non legerit, nõ ei dies vitæ eſt, ſed dies mortis. Hinc eſt, quod in literis, quas Rex Romanorum miſiſſe legitur ad Regem Francorum, hortatur eum, vt liberos ſuos liberalibus diſciplinis inſtrui faceret; adiecitque inter cætera. *Rex illiteratus eſt quaſi aſinus coronatus.* Quòd ſi fortè illiteratus eſt, certè literatorum conſiliis eum regi neceſſe eſt. Hinc eſt, quòd exemplar legis ſacerdotibus Leuiticæ tribus iubetur aſſumere, id eſt à catholicis viris & literatis. Plato enim, vt Boetius teſtis eſt, reſpublicas fore beatas dixit ſi eas aut ſapientes regerẽt, aut earum rectores ſapientiæ ſtuderent. Sapientia enim ipſa dicit. *Per me reges regnant, & conditores legum iuſta decernunt.* *Prouerb. 8* Gentiles enim ſapiẽtiam quaſi Deum deorum colebant, ſine cuius Dei nutu nihil faciendum credebant. Vnde & antiqui Philoſophi imaginem ſapientiæ foribus omnium templorum pingi cum hac circunſcriptione conſueuerunt. *Vſus me genuit, peperit memoria, Sophiam me vocant græci, vos ſapientiam.* Et hæc rerum ſcribi tuſſerunt. *Ego odi homines ignauos opera & Philoſophica ſcientia.* Eſt autem ſapientia rerum diuinarum & humanarum princeps, & gerendorum, euitandorumque ſciẽtia, huic autem inſiſtere, Philoſophari eſt. De humilitate eius ac pietate ſequitur. *Non eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos*, quod præcipuè neceſſarium eſt, ſæpius replicat; nunquam enim humilitas ſatis videtur commẽdata principibus, quia difficillimum eſt, vt gradus honoris non pariat tumorẽ in animo ipſius præſidentis. Tarquinium enim à regno ſuperbia deiecit. In iure autem Romano cautum eſt, vt qui ius reddit, ſe facilem in adeundo præbeat, contemni tamen non patiatur. Principes ſicut medici nũquam debent grauibus vti remedijs, niſi cum leniũ beneficio deſiderata ſanitas deſperatur. (Vnde Lucius: *Princip[illegible] ſa[illegible]num moribus eſſe nõ oportet: & qui moderatiora concilia ſequatus.*) & vitem *Seneca.* gere remedicorũ, qui morbos curant, nunc extenuatione in repletis, nunc refectione in vacuis. Et dolorem etiam ſedant nunc cauterio, nunc fomentis,

[illegible]. Sic enim [illegible] liſque fidicine, multa diligentia [illegible] quomodo oberrantis [illegible] con[illegible], & aliis concut[illegible] red[illegible] ſolicitudine oportet princip[illegible] mo[illegible] vt [illegible] reddat quaſi vnanimes, & virtus [illegible] habitantes in [illegible] mo? Certum eſt autem [illegible] chordas te[illegible] amplius, quam intentiu[illegible] namque intentio [illegible] autem ſemel rupta eſt, [illegible] artificio reparatur. *Sit piger ad pœnam princeps, ad præmia velox, Et doleat quoties cogitur eſſe ferox.* Quorum alterum iuſtitiæ eſt, alterum pietatis, de quibus Salomon ait. *Miſericordia & veritas non te deſerant. Circumda eas gutturi tuo, & deſcribe eas in tabulas cordis tui, & inuenies gratiam & diſciplinam bonam coram Deo & hominibus.* Gratia nempe debetur miſericordiæ, diſciplina vero iuſtitiæ. Qui ſine prima eſt, omnibus odibilis eſt, qui vero ſine ſecunda, omnibus contemptibilis. Plutarchus etiā librum ſcripſit de magiſtratuum moderatione. Plato [illegible]) cùm ſubditos opprimunt magiſtratus, perinde eſt illud, ac ſi caput corporis intumeſcat, vt à membris aut omnino, aut ſine ingenti moleſtia ferri non poſſit.

[illegible] Prouerb. 3.

Idem [illegible] in ſubditos poteſtas ſæuit, idem eſt ac ſi pu[illegible] illum tutor perſequatur, vel eum ſuo mucrone iugulet, qui ſibi ad defenſionem ſuam gladium [illegible]. Vnde Claudianus,

Sis pius in primis, nam cum vincamur in omni
Munere, ſola Deos æquat clementia nobis
Tu licet extremos latè dominare per Indos.
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent.
Si metuis, ſi praua cupis, ſi duceris ira,
Seruitij patiere iugum, tolerabis iniquas
Interius leges, tunc omnia iura tenebis,
Cum poteris Rex eſſe tui. procliuior vſus
In peiora datur, ſuadetque licentia luxum,
Illecebris effrena fauet, tunc vinere caſto
Aſperius, cum prompta venus, tunc durius iræ
Conſulitur, cum pœna patet, ſed cōprime motus.
Nec tibi quid, liceat ſed quid feciſſe decebit
Occurret, mentemque domet reſpectus honeſti.

Capvt XVI.

De ipſius æquitate.

D[illegible]er. 28. SEquitur. *Nec declinet in partem dexteram ſiue ſiniſtram.* Declinare in dexterā, eſt non Dei gratiæ, ſed ſibi attribuere velle quod rectum eſt. Vel declinare in dexteram vel in ſiniſtrā, eſt peccare propter eorum veritatē quæ fugiuntur. Vel etiam ad dexteram declinare eſt virtutibus ipſis vehementer inſiſtere, & in virtutis operibus, quæ in modo conſiſtit, modum excedere. Vnde Iuuenalis.

[illegible] in modo conſiſt[illegible].

Inſani ſapiens nomen feret, æquus iniqui,
Vltra quàm ſatis eſt, virtutem ſi petat ipſam.

Et Philoſophus. Quicquid nimium eſt, [illegible] ſi hæc ipſa [illegible] vel mo[illegible] deſ[illegible] ipſi [illegible] virtute [illegible]. Omnis [illegible] vehemen[illegible] inimica eſt, & ex eius o[illegible] culpa, b[illegible] quorum conſuetudo nimia peſſima eſt. Vnde

Eccle. 7. Salomon. *Noli nimium eſſe iuſtus.* Qui ergo [illegible] pro[illegible] ſi regionis virtu[illegible] nimi[illegible] obeſt. N[illegible] [illegible]itas maxima [illegible] ſuperbiæ eſt [illegible] ad [illegible]ſtram declinat, [illegible] ſubditorum [illegible] pu[illegible] di[illegible] nimis pro[illegible] ad vindictā. Ad d[illegible] qui ma[illegible] [illegible] ſi[illegible] non declinet [illegible] dextera [illegible] a[illegible] partem. Æquitas enim cui iudex

[illegible]quitium debet, amor[illegible] dexteram vel odi[illegible] [illegible]niſtram neſcit. Iuſtè eum exequi, eſt nec diminuendo, nec remiſſiùs in aſſertione, vel executione iuſtitiæ, nihil aliud quam iuſtitiam quærere. Munera tamen curiales licenter accipiant, dummodo non extorqueant impudenter. Pudorem abjicit qui ingerit, bea etiam emit. Ad rei namque vel ſpei pretium verecundiam vend[illegible]. Munus vero iuſtæ petitionis notam non habet, quod deuotio liberalitatis obtulit, non improbitas precantis extorſit. ita tamen vt iniquorum munera non accepter, ne aut ingratus ſit, ſi eos non foueat accepto munere: aut ſi fauerit, iniuſtus habeatur. Ratio enim habenda eſt & cauſæ & perſonæ: vt nec à turpi, nec turpiter accipiatur. Nam plerumque à manu, à cauſa, à tempore, à loco vel modo ſplendent munera vel ſordeſcunt.

Iniquorum dona tamē non acceptanda.

Capvt XVII.

De præmio regalis iuſtitiæ in ipſo, & in herede.

SEquitur, *Vt longo tempore regnet ipſe & filius eius ſuper Iſrael.* De virtute namq; parentum ſæpe protenditur ſucceſſio filiorum, & ſuccedentium felicitas ex deſcendentium iniquitate præſcinditur, juxta illud *Iniuſti autem diſperibunt ſimul: reliquiæ impiorum interibunt.* Item regnum à gente in gentem mutatur propter iniuſtitias, & iniurias, & contumelias, & diuerſos dolos. Iniuſtitia, vt Stoicis placet, eſt mentis habitus qui à regione morum exterminat æquitatem. Iuſtitia eſt non nocere, & ea humanitatis officio nocēre prohibere. Nocere eſt iniuria nocentes, non impedire. [illegible] contumelia eſt, quādo tumorē mentis [illegible] alteri[us] manifeſta operis ſequela comitatur. Dol[us], vt Aquilius definit, eſt cum aliud agitur, & aliud ſimulatur. Malus autem, quando h[illegible] in interitum nocendi, & quaſi in inſidiis [illegible]. Dolus igitur quia ex timore eſt, aduerſatur fortitudini: contumelia verò prudentiæ, quæ [illegible] ſibi ipſi. Vt quid ſuperbit terra & cinis? Iniuriā temperantia non admittit, nolens auferre alij, quod ſibi nollet ab ab alio irrogari. Iniuſtitiam juſtitia excludit, faciens alij, quod ſibi vellet fieri bene & honeſte. Quod autem addit *diuerſos*, puto ad omnia communiter referendum: non ſolùm ad vitiorū diuerſas ſpecies, ſed etiam ad diuerſas perſonas, & ad omnes mod[os] quibus à quocumque hæc vitia committuntur. Princeps enim [illegible] pro omnibus & omnium ea auctor videtur eſſe, qui [illegible] omnia poſſit corrigere, eorum meritò particeps eſt, quæ noluit, cùm potuit, emendare. Cum enim poteſtas publica ſit omnium vires ex[illegible], & ne in ſe deficiat, incolumitatem omnium debet procurare membrorum. S[illegible] autem potentes potē[illegible] tor[illegible] ea [illegible] juſtitia d[illegible]. ſi [illegible] iæ p[illegible] lautius ſi te[illegible] [illegible] m & tāntum in futuro præ[illegible] h[illegible] m, quæ à virtute eos [illegible] præ[illegible]

Deuter. 28.

Pſalm. 3[illegible]

Quin[illegible]

Vnd[illegible]. *[illegible] non [illegible] tranſgreſſus* A[illegible] P[r]incipibus [illegible] : & facultas delinque[illegible] . Declinare autem [illegible] m eſt: etiam ſi magna b[illegible]na [illegible] ſubditos indulgentia ſua [illegible] ſuccedit filius, ſi pa[illegible] [illegible] as autē nimio [illegible] uatur, cùm a[illegible] & parentib[us] pr[illegible]

Eccli. 31.

cipuè deberet, patet transfundit in filios, & filialis affectus paterni pectoris cellam solus exhaurit. At hodie vita liberorum saluti reipublicæ præferuntur, licet salutē populi liberis omnibus oporteat anteferri. In libro enim Regum legimus Saul arguitur, quòd in voto isto de diutino ieiunio pepercit Ionathæ, contra ipsius religionis votum, cuius prævaricatione populi corruerunt: &
1. Reg. 14. Heli etiam, licet in se iustus esset, quia filiis pepercit, periit. Vt autem de ceteris taceam, quantùm rempublicam dilexit Deus Pater: qui propter eā proprio filio suo nō pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum?

1. Reg. 4.

Capvt XVIII.

De 4. Principi necessariis, & corpore Reipublicæ.

QVatuor autem Principibus inculcare Plutarchus nititur: scilicet reverentiam Dei, cultum sui, disciplinam officialium, & potestatē affectuum, & protectionem subditorum. Nam qualis debeat esse princeps, eleganter descripsit, in libro pulcherrimo, qui inscribitur. *Institutio Traiani*; cuius principium superiùs in loco suo posuimus. *Denique in, ait, quidvis, rectissimè geres, si non recesseris à teipso: si primo te composueris ad virtutem, rectè procedent universa. Politica enim constitutionis maiores tibi vires exclusi, cui si obtemperas, Plutarchum vivendi habes auctorē. Alioquin præsentem epistolam testem invoco, quia in perniciem Imperii non pergis, authore Plutarcho.*

Plutarchi Institut. 0.

Sequuntur postea politicæ constitutionis capitula. Est itaque respublica, vt Plutarcho placet, corpus quoddam, quod divini muneris beneficio animatur, & nutu summæ æquitatis agitur, & regitur quodam moderamine rationis. Quæ enim ad religionem pertinēt, vicem animæ obtinent. Princeps caput huius corporis vitæ subiectus Deo, & his qui vices Dei agunt in terris. Cordis autem locum senatus obtinet. Oculorum, aurium, & linguæ officia sibi vindicant iudices, & Præsides provinciarum: officiales & milites manibus coaptantur: qui semper assistūt Principi, lateribus assimilantur: quæstores & cōmentarienses, non illi qui carceribus præsunt, sed comites rerum privatarum, ventris & intestinorum ferunt imaginem: pedes agricolæ sunt. Ex his ergo quatuor illa sunt, quæ Plutarchus Principibus inculcare conatur, reverentiam Dei scilicet, & cetera supradicta.

Capvt XIX.

De reverentia Dei & cultu sui.

MIro autem modo Deus intelligentiam sui sic infundit, ut subtrahat, sic subtrahit, vt infundat. In multis enim multipliciter lucet. Est autem à maiestate mirabilis, à sapientia venerabilis, amabilis à bonitate. Et hic est funiculus triplex, inter Creatorem scilicet & creaturam, qui facilè non rumpitur; sed vt timeatur, honoretur, & diligatur. Colitur autem dupliciter, affectu mentis, & exhibitione corporis. Reverentia quæ corporaliter exhibetur, aut in personis, consistit, aut in rebus. In personis, aut à natura aut ab officio, aut à moribus, aut à conditione, aut à fortuna. Natura, vt parentes, cognati, & affines. Officiorum est debitum exequendi, quę vnicuique ea instituitis, aut moribus agenda sunt, quorum agendorum alia ad publicum, alia ad suum cuiusque pertinent statum. Nam officiorum quædam publica, quædam dicuntur priva-

Funiculus inter Creatorem & creaturam.

ta. Privata enim tot sunt, quot sunt per[illegible]. Publica aut à divino aut ab humano iure d[illegible] duntur. Publico officio tanta debetur rever[illegible] quanta est eminentia cuiuslibet magistratus. M[illegible] est mentis habitus, ex quo singulorum operum assiduitas manat. Hic virtutes & vitia æq[illegible] plectitur. Vnde bonos & malus morca[illegible]mus tatos siue morigeros à bono, morosos a malo nominamus. Conditio est status personæ fortuitus, quo aut in adversis, aut in prosperis [illegible]gitur. In his autem qui divina iura ministrant, Deus præ ceteris aut honoratur, aut spernitur, [illegible] illorum honorem & contemptum proprium reputet dicens: *Qui vos spernit me spernit, & qui vos recipit, me recipit.* Reverentia quæ in rebus consistit, aut in corporalibus est, aut æd[illegible]bus & locis sacris, aut sacrificiis. Aut in spiritualibus, vt sunt iura, quæ sacris rebus competunt, quæ temerare sacrilegium est morte capiendum. Rerum autem sacrarum immunitates conv[illegible]ere, insurgere in Deum est. Cultus sui maxim[illegible] in tēperantia consistit. Marcum Catonem co[illegible] vino quo remiges contentum fuisse tradunt. Caius Curius Sabinorum victor nolens agros suos ex Senatus consulto ampliari, gregalium p[illegible]tione contentus fuit; malum civem dicens esse, cui non satis esset id quod ceteris civibus.

Lai[illegible]

[illegible] *d m[illegible] ra[illegible] nicorum.*

Capvt XX.

De Officialium di[illegible]plina.

SEquitur de potestate & officia[illegible] ū d[illegible]p[illegible]a. Nihil iniquo divitū consilis[illegible] peri[illegible]lius. Vnde in Proverbiis: *Omni custodia conserva cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit.* E[illegible] igitur providendum potestati, ne consiliari[illegible] ind[illegible]cant, neue aliena immoderatiùs concupiscant. Nihil est sceleratius, quàm amare pecuniam. &c. Non solum in corde, id est in consiliario, sed etiam in ventre & intestinis rei publicæ, id est quæstoribus, & commentariensibus hæc ratio servanda est. In lateribus quoque, id est illis, qui semper Principi assistunt. Nam à convictu mores mutantur. Et qui tangit picē, inquinabitur ab ea, vuaque [illegible] specta vel contacta livorem ducit ab vua. Ita quidā legati Apostolicæ sedis in prov[illegible]cus debacchantur, ac si ad Ecclesiam flage[illegible]landū egressus sit Sathanas à facie Domini, acceptores personarum, & quasi quidam bonorum mallei. Inde Iuvenalis.

Proverb 4.

Omne animi vitium tantò conspectius in se,
Crimen habet, quātò maior qui peccat habetur.

Episcoporum nomen & officium venera[illegible] c[illegible]set, si tanta implerentur solicitudine, quanta interdum appetitur ambitione & diligerentur vt patres, timerentur vt domini, colerentur vt sāncti, si exactionibus parcerent, & proijcerēt ex animo. quidquid provenit ex calumnia, nec omnem quæstum pietatē putarent. In domibus prælatorum & principū omnia hodie venalia sunt frustra apud curiales de testimonio conscientiæ, de venustate morū, de torrente eloquentiæ, ni[illegible] pretio intervenerit [illegible]onfidis.

Ipse licet [illegible]enias mus[illegible] comitatus Homere,
Si nihil attul[illegible]ibis Homere foras.

E[illegible]o e[illegible]a c[illegible] o[illegible]stiarios cerbe[illegible]u[illegible]rior[illegible] Apud i[illegible], tamen cerberus, v[illegible]iuni, v[illegible] diversicula co[illegible] ut cerbe[illegible] Tota enim familia aut in[illegible] aut latrat. V[illegible]tus Proverbium est. *V[illegible] manus temeraria petitio est.* Apud aduocatos quo[illegible] c [illegible]

ſilentium venale eſt. Hoc fortaſſis à Demoſthene acceperunt, qui cùm Ariſtodium autorem fabularum interrogaſſet, quantum mercedis, vt ageret accepiſſet, & reſpondiſſet, talentum. At ego, ait Demoſthenes, plus accepi, vt tacerem. Cauſidicorum lingua damnifica eſt, niſi eam vt dici ſolet, funibus argenteis vincias. Nihil autem, vt ait Seneca, venali miſericordia inopius. Iniuſtū prorſus eſt miſericordiam vendere, ſiue juſtitiā.

Deuter. 16. In lege verò ſcriptum eſt: *Iuſte quod juſtum eſt, exequeris.* Lege quoque Iulia repetundarum tenetur, quicumque haberet aliquam poteſtatem, ad judicandū vel determinandum, pecuniam acceperit, quo magis aut minus quid ex officio faceret. Hæc verba legis ſunt. Iterumque omnes cognitores aut judices à pecuniis & patrocinijs manus abſtineant. Neque enim alienum iurgium ſuam putent prædam. Plebiſcito etiam continetur, ne quis præſidum munus, donumve caperet, niſi eſculentum, poculumve; & id quidem inter dies proximos porrigatur, ſed nec xenia producenda ſunt ad munerū qualitatem. De talium muneribus, ait epiſtola Seueri Imperatoris. *Vetus prouerbium eſt, nec omnia, nec ſemper, nec ab omnibus. Nam valde inhumanum eſt à nemine accipere, paſſim viliſſimum, per omnia auariſſimū.*

Capvt XXI.

De publicis exactoribus, & eorum violentia.

EGregiè autem de talibus ait Laurentius Mediolanenſis Epiſcopus, vbi publicos exactores deſcribit: publicanus, inquit, eſt caput rapinæ, lex violentiæ, prædo ſine pudore, medicus exterminij, immanior furibus, nam fur timens delinquit, hic autem confidenter. *Deſcriptio exactorum.* Fur laqueos legis timet, hic quidquid fecerit, legem vocat. Quis eo iniquior, qui verbo juſtitiæ juſtitiam dānat, & armis innocentiæ ſpoliat, vulnerat, occidit innocentes? Lege vtique legem perimit, & dum alios vrget ad legem, ex lege dejicit. Publicanorum autem à maximo vſque ad minimum cæt' conceſſioni potius quā juſtitiæ vacat: & ita in populū debacchantur, vt quod reliquit vnus, alij non auferre; tamquam ad hoc conſtituti ſūt, vt reſiduum locuſtæ comedat bruchus. Officiali Cæſaris, niſi in omnibus acquieueris, Cæſari contradicis. Et quidquid dictet, niſi ſit ſic, & niſi ſic ſtet, eſt in perſonam regis, contraque coronam: quidquid dixerit ita obtinet, ac ſi innominatur in actis; & cum aliàs habita moderatione inculpatæ tutelæ vim vi repellere liceat, concutientibus officialibus, ſpoliantibus, torquentibus mutire non licet. Hæc autē omnia in Principem redundant. Singuli quippe tenentur ad ſingula, principi verò onera incumbunt vniverſa. Princeps autem legum nexibus dicitur abſolutus, non quia ei iniqua liceat; ſed quia is eſſe debet, qui non timore pœnæ, ſed amore juſtitiæ æquitatem colat. Nam in negotijs publicis nil ei velle licet niſi quod lex aut æquitas perſuadet, aut ratio communis vtilitatis inducit.

Capvt XXII.

De æquitate judicij.

AEquitas autem juris, vt periti aſſerunt, eſt rerum conuenientia, quæ cuncta coæquiparat ratione, & in paribus cauſis paria jura deſiderat. Lex verò eius interpres eſt. Quidquid autem æquum eſt, ita demum juſtum eſt, ſi eſt voluntarium. In nulla te hodie tantum offendunt huius ſæculi poteſtates, ſicut in judicijs, non attendentes quod ſcriptum eſt. *In quo judicio judicaueritis, de vobis judicabitur.* Et illud quod ſupra poſuimus. *Iuſtè quod juſtum eſt exequeris*, id eſt ſine acceptione perſonarum vel munerū, mox vt *Deuter. 16.* tibi liquebit de cauſa, juſtam de vtraque parte feres ſententiam. Nam dum cauſa anceps eſt, protelanda eſt ſententia, quia feſtinata judicia pariunt pœnitentiam. Si ergo in judicando periculum vitæ non poteſt, nihil eſt vtilius, quàm differre. Si autem alterutrius litigantium periclitatur vtilitas, & rei difficultas moram non exigit, iniquiſſimum eſt judicium protelari. Ipſo autem jure cautum eſt, vt ſacrorum Evangeliorum ſcripturæ terribiles ante ſedem judicis deponantur, ibique ab initio vſque ad finem permaneant, nec amoueantur, niſi ſententia recitata; quò totius conſiſtorij latitudo Dei ipſius repleta præſentia, omnibus ad ſacroſanctas ſcripturas metum incutiat, & reuerentiam; & ab inquiſitione veritatis omnis iniquitas propulſetur. *Codex Evāgeliorum ante judicis ſedem deponēdus.* Vt autem dicitur in libro Codicis ſecundo, procliuiora ſunt jura ad defendendum, quàm ad impugnandum; faciliuſque ad exceptionem, quàm ad actionem trahunt. Vnde cùm non omnes ad accuſationem admittantur, omnes ad defenſionem admittuntur, niſi aliquis abſens dānandus eſt.

Capvt XXIII.

De militum electione, & eorum officio.

VIdimus de membris ceteris reipublicæ; nunc de militibus videamus, qui manus appellātur. Nullus, vt ait Vegetius Renatus, quem oporteat vel plura vel meliora ſcire, quàm principem. Chriſtianus princeps milites magis à fide & moribus, quàm à viribus debet eligere. Noſtri autē milites hodie ſic ad bella, quaſi ad nuptias, dealbati procedunt. In caſtris ſermo illis eſt de conuiuijs, in conuiuio de armis. Duo ſunt, quæ faciunt militem, tam corporalem quam ſpiritualem; electio & ſacramentum. Longa pax militē incurioſiùs legit. Lucio Flacco & Caio Varrone conſulibus, milites primò jureiurando facti ſunt. Antea enim ſacramento tantummodo à tribunis rogabantur. Conceptio ſacramenti teſte Vegetio hæc eſt. Iurant milites per Deum, & Chriſtum eius, & Spiritum Sanctum, & per maieſtatē principis, quæ ſecundū Deū humano generi diligēda eſt & colēda, ſe ſtrenuè facturos omnia, quę præceperit princeps, numquam deſerturos militiā, vel mortem recuſaturos pro republica, cuius ſūt conſcripti militiæ. Cato militem non dicit, niſi eum qui ſacramento ad militiam jam conſecratus eſt. Miles igitur ſicut laboris, ita & honoris eſt. Nemo enim ſibi honorem ſumat, niſi qui vocatur à Domino. Qui non electus ſeipſum militiæ ingerit, in ſe gladium prouocat, quem propria temeritate vſurpat. *Militis officium.* Vſus autem ordinatę militiæ eſt tueri Eccleſiam, impugnare perfidiam, & ſacerdotium venerari, pauperum propulſare iniurias, pacare prouinciam, pro fratribus (vt ſacramenti docet conceptio) fundere ſanguinē. Miror autem quomodo Princeps illis habet fidem, quos videt Deo ſuo, cui, vt cetera taceam, & ſacramento militiæ alligati ſunt, fidem debitam non ſeruare. Nequaquam fidem ſeruabit ſecundam, qui primam irritam facit. Denique cōſecratio militis hæc eſt. Conſuetudo ſolemnis eſt, vt ea die quaquis militari cingulo decoratur,

Profeſſio militum.

Eccleſiam ſolemniter adeat, gladioque ſuper altari poſito, & oblato quaſi celebri profeſſione facta, ſeipſum altaris obſequio deuoueat, & gladij, ſcilicet officij ſui jugem Deo ſpondeat famulatum. Eis ergo pro Eccleſia plurimum, contra Eccleſiam licet nihil. Aut enim plus, aut non minus in ſua profeſſione faciunt, quam Epiſcopi & Abbates, qui ſchedulam offerunt. In quibuſdam etiam locis moris eſt, militem in craſtinum conſecrandum, totam noctem præcedentem peruigilem in orationibus ducere, & nec jacendi, nec ſedendi habere licentiam; niſi forte repentinæ infirmitatis neceſſitas coëgerit, ſed tota nocte ſtantem orare.

Capvt XXIV.

Quod obedire debent principi, ſed magis Deo.

PRimum hominū Deo debetur, cuius eſt bonō creatione & redemptione. Secundum autem homini, ſaluo tamen dominio Dei, qui ab omnibus hominibus ſuis exigit innocentiam. Cū periculo ergo innocentiæ nemo cuiquam debet fidem, nec Abbati Monachus, nec patri filius, Domino ſeru⁹, nec marito vxor. Eſt igitur principis providere in primis, ne miles ſuam perdat innocentiā pro defenſione reipublicæ; ſine qua reſpublica ſalus eſſe non poteſt. Solus enim ille princeps eſt bonus, eſt & judex incorruptus, cuius ſententia ea contemplatione aſſidua imago eſt æquitatis. Eſt enim publicè æquitatis vindex, & æquitatis ſeruus; & in eo perſonam publicam gerit, quòd omnium iniurias & damna corrigit, & omnia crimina media æquitate punit; cuius officium eſt illis, qui nimirum poſſunt plurimū prodeſſe, & qui nocere deſiderant, plurimùm aduerſari. Vnde & in ſacra ſcriptura columbæ gladius appellatur, quia ſine felle irxatur, ſine iracundia ferit; & cùm dimicat, amaritudinem nullam recipit. Nam (vt ait Cicero orator egregius) ſicut lex perſequitur culpas ſine odio perſonarum, ita princeps facere debet. David vir ſanguinum dictus eſt, non propter bella, vt ait Auguſtinus, ſed propter Vriam. Nā nec Samuël, nec Elias, nec Phinees vir ſanguinum appellat⁹ eſt, cùm quilibet eorum ſanguinē fuderit. Pulchre autem ſecundū ſtoicos lictos dicitur, quaſi legis ictus; quia ad eius ſpectat officium ferire, quem lex judicat feriendum. Vnde & antiquitus illi, cuius manu judex innocens nocentem punit, cùm gladius immineret, dicebatur, obtempera legis arbitrio, vel legem imple, vt vel ſic manſuetudo verborum puniendi rei triſtitiam mitigaſet. Cùm ergo milites ſint manus corporis publicæ poteſtatis, illius principis manus ſanguine plenæ ſunt, cuius officiales & milites vel innocentium ſanguinem fundunt, vel innocentes opprimunt. Huius ergo principis oratio numquā exaudienda eſt, eleemoſyna Deo numquam acceptanda.

Ierem. 48.

Capvt XXV.

De mutuo affectu principis & ſubditorum.

Boni Principis exemplum.

VLtimum eorum, quæ Plutarch⁹ habere jubet principem, eſt amor ſubditorum. Codrus enim Athenienſium rex pro victoria populi ſui ſeipſum morti tradidit. Nā mutato regis habitu ſarmenta colligens, caſtra hoſtium ingreſſus, à milite quem facilè in jurgio percuſſerat, interfectus eſt. Vnde & illud Poeticum.

Et jurgia Codri.

Decios duces Romanorum ſe pro ſuis exercitibus morti devoviſſe, percelebre eſt. Iulius etiam Cæſar dicere ſolitus erat. Dux qui nō laborat, vt militibus charus ſit, militē neſcit amare, neſcit humilitatē ducis in exercitu, & adverſus hoſtē debere eſſe. Idem etiam piſtorē in vincula conjecit, quia ſibi meliorem panem, quàm ceteris militibus in menſa ſuperpoſuerat. Alexander militem ſuum Macedonem ſenio confectum nimio frigore obſtupefactum, ipſe in ſublimi & propinqua igni ſede ſedens cum animadvertiſſet, ſtatim deſcendit, & in ſuis manibus corpus frigore duplicatum in ſuam impoſuit ſedem. Plato cum vidiſſet Dionyſium tyrannum Siciliæ corporis ſui circumceptum cuſtodibus: quod tantū malum, inquit, feciſti, vt à tam multis cuſtodibus neceſſe habeas cuſtodiri? Principem enim ſic oportet vincere obſequia omniū affectus, vt quiſque ſubditus pro eo periculis imminentibus caput opponat. Sic etiam vrgente natura pro capite cetera ſe ſolent membra opponere. Vnde Claudianus.

Non ſic excubiæ, non circumſtantia tela,
Quàm tutatur amor: non extorquebis amari.
Hac alterna fides, hæc ſimplex gratia donat.

Hucuſque dictum ſit de inſtitutione Regum & principum; qualiter ſe habere debeant, vel domi, vel militiæ, non ſolùm ſecundùm leges diuinas, ſed etiā humanas; quæ catenus valent, quatenus à diuinis non diſcrepant. Alioquin falſum eſt, quod in lege ſcriptum eſt: *Quod principi placet, legis habet vigorem.* Nullas enim leges credunt quidam ciuilibus præferendas: ſed has Anacharſis Scytha telis araneis comparauit, quę muſcas, & culices detinent, & volatilia grandiora tranſmittunt.

EIVSDEM HELINANDI

EPISTOLA AD GALTERVM CLERICVM,

Scripta nomine Guillelmi fratris ejuſdem Galteri.

Inſcribitur autem. Liber de Reparatione Lapſi.

Alludit ad librum in quo erant lamentationes, carmen, & væ apud Ezech. 2.

OB lamentationes, & væ, de carmine nihil ad te, Carmen enim illis debetur, quibus bonum eſt confiteri Domino, & pſallere nomini Domini altiſſimi. Carmen illis debetur, quorum in cordibus cantatur Domino, pſallitur ſpiritū, mente jubilatur: & quorum operatio Chriſto citharizat, & organizat cogitatio, pſalterizat oratio, deuotio lyrizat. Nihil enim tibi & carmini. Non eſt enim tibi cantare canticum Domini in terra

aliena. Nihil tibi & *ave*, qui non mutas nomen Evæ: nihil tibi & *ſalve*, qui non ſalvas commẽdata, dum mandata non ſervas, dum te non paras ad judicium, non comparas auxilium advocati tui Chriſti, ſeu Salvatori tuo crucem reparas ſecundam, mortiſque tibi præparas ſecundæ cruciatum. Nihil tibi, & *vale*, qui non vivis niſi malè, qui valere non affectas, dum detrectas pœnitere. Tu ergo anima mea, fratri meo expectanti & reexpectanti modicum in ſæculo, nimium in peccato, manda & remanda lamentationes & væ. Perluſtrata namque cum omni ſolicitudine materiæ præſentis tota multitudine, nil invenire potui, quod mitterem pro carmine; ſed plenus amaritudine, plenus anxietudine, quod ſcripſi, ſcripſi. Salus non ſano miſſa nugatoria eſt, miſſa verò invito ſuperflua. Denique quid prodeſt alicui ſalus ulla deſtinata, cui nulla ſalus grata? Planè ſtultè ſalutatur, à quo ſalus non optatur. Quis dabit aquam capiti meo & oculis meis fontem lacrymarum, ut copioſè lugeam dignum mei fratris interitum? Iuſtus es Domine etiamſi diſputem tecum. Veruntamen etiam iuſtè loquar ad te, non tamquam tecum diſputans, ſed tamquam tecum computans, quæ mecum ſupputo, & fratri meo imputo. Adhuc enim frater meus mendicat ſiliquas porcorum in regione illa, in qua fames oritur, nec moritur: ubi egeſtas incipit, nec deſinit: nec recordatur infelix, quanti non ſolum filij, ſed & mercenarij in domo patris ſui abundent panibus. Ipſe verò nec dolore concutitur, nec rubore confunditur, quod & fame pereat, & ſiti torreat, & labore fatigetur, & ſervitute prematur. O quàm facili tranſitu hæc omnia tranſiret, duobus tantùm paſſibus à tam gravi exilio reſiliret: quorũ primo reverteretur ad ſe, ad te vero pater, altero converteretur. Iuſſiſti autem mihi, ut non ſolum eum, ſed & quemlibet proximum meum diligam, quantum meipſum. Sed quis mihi proximior fratre meo? Nuſquam ego totus adſum, ubi abeſt frater meus, dimidium ſcilicet animæ meæ. Nonne Domine ex tota diligi in tota anima? Quomodo ergo tota animate diliget, niſi utraque eius medietas te diligat? Non enim bene diligeris ad medietatem. Ut ergo te totus diligam, fac oro ut te diligã, & frater meus. Si vis ut ſequar te, ſequatur obſecro & frater me⁹: neque enim dimidius ſequi te potero. Ut me totum ſalvum facias, ſalvum fac & fratrem meum, qui totum hominem ſalvum feciſti in ſabbato. Quippe nil facis ad medietatem, ſed quidquid facis perficis. Alioquin non diceretur in operibus tuis quod univerſa eſſent valde bona. Et in Deuteronomio. *Dei perfecta ſunt opera*, &c.

Deflet fratris è monaſterio diſceſſum.

Deuter. 32.

Ob lamentationẽ & væ. Lamentatio de præſenti eſt; carmen & væ de futuro. Væ tibi propoſui, ut ab eo fugeras: lamentationes propoſui, ut ad eas confugeres. Carmen verò non potui, ut remota omnis lætæ rei memoria, nulli tranſitorio decori cor tuum apponeres, ſed quamdiu te ſuper flumina Babylonis ſedere cognoſceres, fleres, plorares, gemeres, & in ejus ſalicibus organa ſuſpenderes, & te totum penitus medullitus exponeres dolori. Nulla tibi, nulla de carmine mẽtio fiet, donec illud impleas præceptum: exite de Babylone, fugite à Chaldæis. Sed iam loquar ad te. Ipſa lamentatio, ſcilicet quæ hactenus locuta eſt pro te, quomodo cecidiſti Lucifer, qui mane oriebaris, qui jubilabas Domino cum matutinis aſtris, quando in cœtu novitiorum, in fletu monachorum, in metu converſorũ, in conſpectu Angelorũ pſallebas Altiſſimo. Quomodo attractum illa cauda draconis cum ſua tertia parte ſtellarum te etiam ſecum traxit, cui Deus dederat lucem ſapientiæ, ſplendorem ſcientię, jubar intellectus; ut cum ſtellis ſtantibus luceres, ſi velles, in perpetuas æternitates? Non parco tibi, frater amantiſſime, ut mihi & tibi parcat Deus. Cecidiſti: numquid qui cecidit, non adjiciet ut reſurgat? Septies in die cadit juſtus, & reſurgit; id eſt, quotieſcumque cadit, toties reſurgit. Tu qui cadis tota die, recidis quotidie, cur non reſurgis vel uno die? Quòd autem Ordinem noſtrũ accuſas intolerabilis duritię, profectò nõ Ordinis, ſed accuſantis eſt vitium. Neque enim ita durus eſt, ut ſit inacceſſibilis, aut importabilis contra naturam; alioqui nec Ordo eſſet: ſed tu fluidus es & enervis. Præterea, quid magis ſecundùm naturam, quàm ordinatè vivere? Ac nulla vita ordinatior, quàm noſtrá. Ibi enim omnia in numero, & pondere, & menſura diſponuntur. Ibi cibus, & quies, & ſomnus ad ſufficientiã naturalem indulgetur. Ieiunia verò, labores, & vigiliæ, à nemine ſupra vires extorquentur; ſed omnia menſuratè fiunt. Simplici enim victu & veſtitu vita ſuſtentatur, natura fovetur, conſervatur ſanitas. Denique quid naturalius, quid ſanius, illo cibi & potus genere, ad cuius apparatũ ſola natura & coquus eſt & medicus? Quis pane triticeo & leguminibus bene coctis famem non expellat?

Proverb. 24 non eſt in die.

Ordo Ciſterciensis iniuſtè accuſatur duritiæ.

Ieiunus rarò ſtomachus vulgaria temnit.

Anima ſaturata calcabit favum, anima verò eſuriens & amarum pro dulci habebit. Probabile eſt, ait Seneca, quòd natura deſiderat, ad ſupervacua ſudatur. Taceo, quod ad conſervandã ſanitatem nihil efficacius, quam cibi & potus idẽtitas conſervata. Varia enim fercula variarũ ſunt naturarum. Omnis autem talis varietas parit humorum repugnantiam, & omnis humorum repugnantia repugnat ſanitati. Unde elegantiſſimè & prudentiſſimè reſpondit quidam de noſtris adoleſcentibus Beluacenſi Epiſcopo eum interroganti, unde contingeret, quòd ſanior & pulchrior eſſet in clauſtro, quàm ſolebat eſſe in ſeculo. Quia, inquit, uniformiter vivo, & decenter. De quorum primo habeo ut ſanus ſim, de ſecundo ut pulcher ſim. In ſæculo autem vivebam tam deformiter, quàm multiformiter, de quorum primo turpitudo naſcitur, etiam corporalis, de ſecundo ægritudo. Perrexitque Epiſcopus quærere dicens: quid ergo comedisti hodie? Satis, inquit, quid heri? Similiter ſatis. Non quæro, inquit, de quantitate, ſed de qualitate, quid comedisti heri, quid hodie? Heri, inquit, comedi piſa & olera, hodie olera & piſa; cras autem comedam piſa cum oleribus, poſtcras olera cum piſis. Vide ergo quàm pulchro circuitu eandem ſententiam circumvolvit, ut variis modis oſtenderet eadem ſe ſemper uti dieta, quæ præſtet corpori ſanitatem & pulchritudinem. Exploſa igitur eſt omnis difficultatis accuſatio, quam contra ordinem induxiſti, & impoſſibilitatis excuſatio, quam pro parte adduxiſti. Neque enim ordo tam difficilis eſt, ut infirmos non recipiat, cùm & illis ſatisfaciat & accuratè & delicatè: neque tu tam infirmus aut debilis es, ut ad illum portandum nequaquam ſufficias; cùm ego non deficiam, te & infirmior,

Ciborum varietas ſanitati nocet.

& debilior. Et vt de me taceam, quantos tibi poſſum oſtendere, qui de vita delicatiſſima ad hunc ordinem, quē appellas duriſſimum & difficillimū ſe tranſtulerunt, nec tamen adhuc ab eo reſilierunt, quamvis & ætate iuniores te ſint, & natura teneriores, & debiliores viribus? Et vt de tot millibus vnum excipiam, vnum tibi excipio, qui certè ſolus ſufficit ad omnium exemplū: ipſe quidem ſpectaculum factus eſt, & Angelis, & hominibus leuitate miraculi, qui priùs eis ſpectaculum fuerat miraculo leuitatis; dū non ſcenæ, non circus, non theatrum, non amphitheatrum, non emphicircus, non forum, non plateæ, non gymnaſium, non arena ſine eo reſonabat. Noſti Helinandum, ſiquis nouit hominem, ſi tamen hominem. Neque enim tam natus erat homo ad laborem, quàm avis ad volandum, circumiens terram, & perambulans eam, quærens, quem deuoraret, aut adulando, aut objurgando. Ecce in clauſtro clauſus eſt, cui totus mundus ſolebat eſſe non ſolùm quaſi clauſtrum, ſed etiam quaſi carcer. Quomodo ergo non potes, quod ipſe poteſt, cuius mutatio dexteræ excelſi, quantum ſtuporem tulit ſeculo, pudoremque diabolo, tantum ipſi Domino cōtulit honorem? Neque etenim ipſe tam leuis fuerat, quàm ipſa leuitas. Vnde & tanta leuitas, tam leuiter mutata, apud pleroſque nihil aliud putatur quàm leuitas. Hinc eſt, quod iam quinquennis eius cōuerſatio vix facit alicui fidem de futuro. Nimirū quantum in ſe ipſo experimentum dedit inconſtantiæ, tantum perſeueraturæ conſtantiæ nunc debilitat argumentum. Erubeſce igitur miſerrime, te ſaltem non ſequi iſtum præcedentem, iuniorem, infirmiorem, debiliorem, delicatiorem. Quis enim credideros vnde iſte ſurrexerit, ſurgere non poſſit?

Qualis Helinandus fuerit ante conuerſionem.

Itaque ſurge, & noli declinare in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis, attribuēs naturæ, quod eſt mentis impuræ: neceſſitati, quod eſt voluntatis: difficiliorem faciens Ordinem, quàm ſit; te molliorem, quàm eſſe debeas; infirmiorem, quàm eſſe poſſis. Nemo enim tantam infirmitatem poteſt incurrere, vt rigor Ordinis ei de miſericordia condeſcendens, & de caritate compatiens, congruam ſolatij non ſuppetat medicinam. Si ieiunare præ infirmitate non poteſt, manducare non ſolùm permittetur, ſed etiam cogetur. Si laborare non ſufficit, quies ei non deficit. Si vigiliis grauatur, ſomno recreatur. Infirmus es? Noli refugere: non portabis Ordinem, ſed ordo te. Fallunt autem plerique, & non tam fallunt, quàm falluntur, puſillanimitate animi dicentes ſe non poſſe, quod poſſent, ſi tentarent: ſed ante iudicant, quàm diſcant; & ideo in limine primo deficiunt, & ante tubam tremor occupat artus. Solent autem huiuſmodi puſillanimes dicere, hodie ieiunaui, & iam caput doleo; ſi ergo cras ieiunauero, phræneticus fiam, aut lethargicus, aut melancholicus, aut epilepticus, aut maniacus, aut dæmoniacus. Planè non ſequitur. Debile principiū melior fortuna ſequetur. Multæ res intentatæ difficiles habent aditus, vſus autem faciles. Dicit ergo infirmus noſter, hodie ieiunaui & ideo caput iam doleo. Mentiris planè, imò quia non ieiunaſti niſi vno tantum die. Non enim ideo caput doles, quia vel ſemel ieiunaſti, ſed quia ieiunare non conſueuiſti. Denique quid ſcis, an ex ieiunio hoc tibi accidit? Heri fortè tale quid immoderatè comediſti vel bibiſti, quod naturaliter caput aggrauat. Nū ergo omnia aut ad præceptorum difficultatem, aut virium impoſſibilitatem referenda ſunt. Surge igitur frater; non enim eſt impoſſibile ſurgere, quamuis ſit difficile: rem difficile, quam facile eſt cadere. Facilius eſt, ait Ariſtoteles, deſtruere, quā aſtruere.

Diſcretio Ordinis erga debiles.

Facilis, ait Poëta, *deſcenſus Auerni,*
Sed revocare gradū, ſuperaſque euadere ad auras *Virgil 6. Æneid.*
Hoc opus hic labor eſt, &c. Non dixit, hoc impoſſibile eſt. ſed *Hoc*, inquit, *opus, hic labor eſt*, id eſt poſſibile eſt, etſi difficile ſit: poſſibile eſt, ſi adhibeatur opus, præbeantur operæ, labor adhibeatur. Feſtina igitur vt reſurgas, nam ſi reſurgere eſt hodie difficile, cras erit difficilius.

Qui non eſt hodie, cras minus aptus erit.

Omne autem tempus, quod morte adjicitur, additur & caſui. Quantò jacebis diutius, tantò cades profundius*. Ipſum namque jacere eſt cadere. Cadere fateor, humanum eſt: ſed reſurgere nihilominus humanum eſt, juxta illud: *Numquid qui cecidit non reſurget?* *Pſalm. 40.* Id eſt, nonne qui potuit cadere, poteſt reſurgere? Nō reſurgere ergo nullomodo humanum eſt dicendum, ſed diabolicum; cuius tota vita ruina eſt. Notanda igitur in hoc loco quadripartita varietas. Quatuor enim ſunt; ſcilicet ſtare, cadere, ſurgere, & non reſurgere. Horum duo media hominis ſunt. Homo enim cadit & ſurgit; & iterum recidit, & iterum reſurgit, ſtare verò abſque caſu ſolius Angeli eſt; non reſurgere verò ſolius diaboli eſt. Qui ergo ſtat, & non cadit, Angelus eſt: qui verò cadit & ſurgit, homo eſt: qui autem cadit, & poſt caſum non ſurgit, non quia non poteſt, ſed quia non volt, profectò diabolus eſt; etiam ſi homo ſit. Vnde & de tali homine dictum eſt, *Et vnus ex vobis diabolus eſt.* *Ioann. 6.* Vnde & dicitur ad homines. *Tentatio vos non apprehendat, niſi humana.* *1. Cor. 10.* Vbi planè diabolicæ remouetur, quæ ſcilicet triplex eſt, ſupra ſe, infra ſe, & contra ſe. Supra ſe tentatur quis, quando effertur vltra ſe. Infra ſe tentatur quis, quando viuere appetit inferiùs, & ſordidiùs, & viliùs, quàm naturæ ſuæ dignitas expoſcit. Tentatio contra ſe eſt, quando aliquis ſcienter peccat, etiam ad mortem, & tamen poſtea non pœnitet, aut deſperans, aut minus ſperans, aut nec ſperans, nec deſperans; ſed incredulus ad ſperandum & ad timendum; id eſt, nec miſericordiam credens profuturam, nec damnationem obfuturam; qui neutram credit futurā: ſed omne judicium putat defuturum, dicens cū Epicuro. Nihil poſt mortem, & mors ipſa nihil. Quatuor enim tuæ calamitatis gradus ſuperiùs enumerauerim: te ſcilicet nō ſtetiſſe, cecidiſſe, jacere, non reſurgere. Quod non ſtetiſti, levitatis fuit, quod cecidiſti infirmitatis, quod iaces voluptatis eſt, quod non reſurgis conſuetudinis. Levitas impellit, infirmitas proſternit, perimit voluptas, ſepelit conſuetudo. Primò fuiſti arundo vento agitata, ſecundo folium cadens ab arbore, tertiò factus es paralyticus grabato allig*. Nam quæ eſt differentia inter mortuum, & ſemper jacentem? Quartò, Lazarus in ſepulchro quatriduanus fœtens obuolutus linteis tumulatus. Arundo fuiſti, quando ad leviſſimum ſerpētis ſibilum te inclinaſti. Folium fuiſti, quando ſpiritu habente poteſtatem aſcendente ſu[illegible] locum tuum dimiſiſti. Paralyſis autem eſt diſſolutio, nihilque magis hominem diſſoluit, q[illegible] voluptas. His tribus gradibus, ſcilicet levitati-

Humanum eſt cadere, diabolicum nō reſurgere.

Peccator arundo folium, &c.

[illegible] voluptati conſuetudinem adiungeri, te feciſti quatriduanu tumulatus es, & oppreſſus [illegible]ſtinatione. Hæc eſt enim tumba, quæ ſupponitur cadaveribus animorum mortuorum.

Valde ergo timeo, ne nimium ſperes, cùm tamē non habeas plures rationes nimium ſperandi, quam deſperandi. Nam ſicut maledictus Cain qui deſperauit, ita maledictus omnis qui peccat in ſpe. Sed Chriſtiani Dei miſericordiā frequentiùs experti, quàm eius iram, idest vindictam, cuius modo non eſt tempus, facilius inclinatur animus in hanc dexteram, quam in illam ſiniſtrā: quaſi Deus plus habeat miſericordiæ quàm iuſtitiæ, cum ipſe ſit vtraque, id eſt miſericordia & iuſtitia, nec poſſit eſſe maior ſeipſo Si ergo cogitas Deum eſſe multùm miſericordem, cogita illū tantùm eſſe iuſtum, iuxta illud. *Miſericordiam & judicium cantabo tibi Domine.* Hæc cogitatio pariet tibi timorem, qui eſt initium ſapientiæ, clauis juſtitiæ, quæ ſola clauis reſerat animarum ſepulchra. Ipſe eſt enim Angelus qui revoluit lapidē ab oſtio monumenti; cujus aſpectus ſicut fulgur, & veſtimentum eius ſicut nix. Aſpectus timoris eſt cogitare & intelligere terribilia. Hæc ſunt maximè quatuor, quæ ſemper ponenda ſunt ante oculos mentis noſtræ: Iudicij veritas, Iudicis ſeueritas, tormentorum æternitas, & enormitas peccatorum. Hæc quatuor ſolicitè conſiderata faciunt animum conſiderantis ſicut fulgur, idest, ardentem & rubentem, hoc eſt, dolentē & prudentem Iterum iſta quatuor ſolicitè conſiderata faciunt, vt veſtimenta conſiderantis ſint ſicut nix: quia cùm peccator attente conſiderat, quid meretur, ſi non pœniteat, ſtatim induit ſaccum pœnitentiæ, rigentem algore continentiæ, & & renitentem candore caſtitatis; quæ ſcilicet candor & rigor ſunt duæ niui proprietates Nō enim dixit & veſtimenta eius ſicut lana alba, aut ſicut lac, ſed ſicut nix, inquit, profectò ſignificare volens, quia ſi pœnitentia amara eſt, & conſtringens, & rigida; candida tamen eſt, & cito reſoluitur, quia breuis eſt, quanticumque ſit temporis. Clamat tibi IESVS voce magna. *Lazare veni foras*, exeundum enim tibi eſt adhuc ligato. Quilibet enim ſic ſepultus ad confeſſionem, conſuetudinem etiam ſecum affert, ſed non obſtinationem. Alioquin nec ad confeſſionem veniret. Quomodo ergo te ſolvemus ab his vinculis? Recurrendum eſt enim ad conſuetudinis originem, quæ primò radicanda eſt, vt extirpata penitus ejus radice, rami eius non repullulent. Ait enim Auguſtinus in libro Confeſ. ex volōtate fit libido, & dum ſervitur libidini, conſuetudo fit perverſa & dum conſuetudini non reſiſtitur, fit tunc neceſſitas: quæ ſunt quaſi quædam anſulæ ſibimet innexæ, catenam facientes, vnde peccator conſtringitur. De hac catena, vel de hoc funiculo dicitur apud Iſaiam: *Væ qui trahitis iniquitatē in funiculis vanitatis*, id eſt peccatum peccato additis quaſi filum filo ad faciendum funem. Hic eſt funiculus triplex, qui difficile rumpitur. Prima tortio hu[illegible] funiculi fit ex illis duobus filis, ſcilicet perverſa voluntate, & libidine. Et eſt in hoc funiculo triplex libido bis tortum filum. Tertia verò fit ex conſuetudine & neceſſitate. Quid eſt perverſa voluntas? Perverſus animi motus ad appetendum aliquid præter Deum, propter ſeipſum, & ex hoc perverſo motu iam ex pœna peccati meretur, vt illud ſibi libeat, idest placeat, ad quod appetendū ſe perverſè mouit, & ita ſequitur libido ſecundum peccatum & pœna primi. Libido autemque dicitur a libendo, idest, placendo. At quæcumque nobis placent blanda quadam ſui violentia vſum ſui facilè nobis extorquent. Nam quæ libenter facimus, ſi poſſumus facimus, & frequēter, immo ſi poſſemus, numquam non faceremus. Sic ergo ex libidine eſt conſuetudo, quia qui hunc cibum comedunt, adhuc eſurient. Numquam enim porcorum ſiliquis venter humanus poterit expleri. Quare vero ex conſuetudine naſcatur neceſſitas, manifeſtū eſt: quia videlicet cōſuetudo eſt altera natura. O violētia cōſuetudinis, quanta eſt tua potentia, quæ de libertate facis ſeruitutem, de morbo complexionē, de voluntate neceſſitatem, de caſualibus naturalia, de contingentibus impoſſibilia! Vis ergo euadere hunc funiculum tam ſubtiliter quam velociter? recurre ergo ad primum nodum, qui fit ex perverſa volūtate, & libidine, & ſecurus eſto, quòd iſto diſſoluto diſſoluentur alij qui ſequuntur: quia ceſſante cauſa neceſſe eſt ceſſare effectum: nempe hic conſiſtit tota vis huius funiculi. In alijs quidem nouiſſimus nodus primò ſoluendꝰ eſt, & nouiſſimè primus, hic autem è contrario. Avertantur igitur à ſenſibus corporeis res ipſos ſenſus allicientes, & facile auertetur ab animo perverſa affectio: quæ ſi auerſa fuerit, ſtatim libido auerſa erit. Vnde Seneca Id agendum eſt, inquit, vt irritamenta vitiorum quàm longiſſimè profugiamus. Quis enim juxta proſtibulum viuat continenter? Quis tabernæ proximus vivat abſtinenter? Quis inter furentia iurgia ſilentet? Immo quis in ſeculo viuat ſapienter? Qui enim ſociꝰ eſt ſtulto, efficitur ei ſimilis. Qui picē tetigerit, nonne inquinabitur ab ea? Qui flammæ ſe iniecerit, numquid non in flam̄a abitur? Vis ergo extinguere libidinem? Pone inimicitias inter te & mulierem: ſufficiat tibi deceptam à ſerpente, te hactenus decepiſſe. Noli dare ſanguiſugæ ſanguinem ad ſugendum, ſed auelle eam à cute, velit nolit etiam ſemiplenam. Vis extinguere libidinem? Amove ligna ab igne, et ſi ſtridet incendium. Quæ ſunt, inquis, ligna, quæ nō ſunt ſtruenda in ignem huius hominis rixo? Innumerabilia enim ſunt, pauca tamen ex eis, in quibus & cetera poſſis recognoſcere, dinumerabo. Iſta ſunt ergo.

Otia, ſegnicior ſomnus, caro, fœmina. vinum,
Proſperitas. ludus. carmina forma puer,

De primo habes.

Otia corpus alunt, animus quoque paſcitur illis.

Et Lucanus. *Variam dant otia mentem* Et quidā de noſtris. *In deſiderijs eſt omnis otioſus* Et Regula illa Benedicti ait *Otioſitas inimica eſt animæ* Et quidam de Patribus. *Numquam inueniat te diabolus otioſum* De ſecunda habes.

Quaritur. Ægiſtus quare ſit factus adulter
In promptu cauſa eſt. deſidioſus erat.

De tertio eſt illud apud Catonis Ethicam.

Plus vigila ſemper. nec ſomno deditus eſto.
Nam diuturna quies vitiis alimenta miniſtrat.

Denique illa duo prima ſemper iſtud tertium comitantur. Nemo enim poteſt eſſe ſomnolentus, quin ſit & otioſus, & deſidioſus. De quarto ait Apoſtolus, *Bonum eſt non manducare carnem & non bibere vinum*, &c. De qu[illegible] infinita ſunt exempla, ſufficiat ponere [illegible]am mulieris etimologiam. *Mulier*, inquit V[illegible] *dicitur à mollitie, quaſi mollier.* Iſtud mulier intelligen-

Pſalm. 100.

Timor Dei clauis juſtitiæ.

Ioann. 11.

Iſaia 5.

Ex quibus funiculus peccati.

Quāta vis conſuetudinis.

Fugiēda [illegible] caſi occe-nes.

Rom 14.

Ioann. 6.

[illegible] hic & paſſiue, tam- [illegible] deſt [illegible] mol- [illegible] mulier. Nolo aut [illegible] malleus ſimil [illegible] dicitur à mol [illegible] d ferrum molliat. *Ferreas mentes*, ait [illegible] *libido domat.* Et Claudianus.

Ferrea laſciuis [illegible] *orda ſagittis.*

Mulier eſt malleus.

Vides ergo quomodo [illegible] eniant rationes etimologia [illegible] m cum ration [illegible] s naturarum. Quid non mollit malleus? Q [illegible] non mollit mulier? Igitur mulier eſt malleus. Verè ipſa eſt malleus vniuerſæ terræ, per quem diabolus & mollit & malleat vniuerſum mundum. Quomodo non cauiſti [illegible] b hoc malleo? Nonne ille eſt malleus, qui tibi maſſam corporis vſq; ad plumbeas extenuauit laminas, imo etiam qui aſſiduè cudendo ſuper te tuam de te fecit [illegible] cudē? Si ergo vis fugere ab hoc malleo, exi de fornace ferrea Babylonis, niſi fortè quod a [illegible] t, huius tam magni, & tam grauis mallei tunſiones aſſiduas non formidas, qui contra proprietates aliorum malleorũ nihil glutinare poteſt, ſolidare nihil nouit [illegible] ſed cuncta confringit, & omnia comminuit, diſſoluit vniuerſa. Redi ergo, redi ad crucem Domini baiulandam: & noli patrem tuam ponere cum Pilato, qui malleator interpretatur. Tranſeamus autem ad cetera vitiorum irritamenta. De vino, quod poſui poſt feminam, eſt illud vinum, in quo eſt luxuria. E[illegible] Poeta.

Et Venus in vinis, ignis in igne furit.

Hieron. lib. de virginit. & in c. 5. ad Epheſ.

Vnde elegãter ait Hieronymus. *Vinum in adoleſcentia bibere eſt oleum addere camino, & gladium veneno.* De proſperitate legis apud Ouidium.

Luxuriãt animi rebus plerumque ſecundis
Nec facile eſt aqua commoda mente capi.

Lib. 17 de Ciu. t. c. 20.

Vnde Auguſtinus de Salomone *Secunda res quæ ſapientium animos fatigant, plus obfuerunt Salomoni, quàm profuit ipſa ſapientia, etiam tunc laudabilis, etiam nunc longè lateque memorabilis.* Et

Prouer. 1.

ipſe Salomon in Prouerbiis ait. *Proſperitas ſtultorum perdet illos.* Vnde Iuuenalis.

Prima peregrinos obſcœna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt ſæcula luxu
Diuitiæ molles.

Sicut autem proſperitas attrahit ad peccatum, ſic plerumque aduerſitas retrahit à peccato. Vnde Gregorius: *Aliquando nos mundus retrahit à Deo, nunc tantis aduerſitatibus plenus eſt, vt nos mittat ad Deum. Ecce enim Dominus, ſicut promiſerat per Prophetam, ſepiuit vias tuas ſpinis, vt ſemitas tuas non inuenires, & poſt amatores tuos non curreres. Quomodo ergo non dicis, vadam & reuertar ad virum meum priorem, quia mihi bene erat tunc meliùs quàm nunc? Quare non conuenis diabolum de conuentione, quam tecum iniit, & de fœdere quod tecum percuſſit & propoſuit ei hanc diſiunctam: aut mihi da diuitias & voluptates, quas mihi pepigiſti te daturum, ſi tibi ſeruirem aut ibo ad ſalsum Dominum, qui mihi eas dabit, & hoc non ſolum ad ſatietatem, ſed etiam ad cumulum?* O quã conuenientiſſimè hæc ei proponeres! Iſta enim promittit non ſolum tibi, ſed cuilibet eius dominio ſubmittere ſe volenti, iuxta illud. *Hæc omnia tibi dabo ſi cadens adoraueris me.* Ecce qui cadens adoraſti, & adorans eum cecidiſti. Aliter enim non adoratur, niſi cadendo, cui non ſeruitur, niſi peccando. At quod ti [illegible] promiſerat non dedit, mentitus [illegible] ſt enim. Quid, putabas e[illegible] verum di[illegible]re? Nonne ipſe mendax eſt, ab initio

Quomodo mundus nos mittat ad Deum.

Matth. 4.

[illegible] n ſtet [illegible] iæ diſſ [illegible] gi ex [illegible] ctor [illegible] l[illegible] ras [illegible] ur [illegible] Mi [illegible] o [illegible] en [illegible] ſuppetat [illegible] ſeruitutis expenſæ.

Non hab [illegible] t vnde ſuum pauperta [illegible] aſcat a [illegible]
Non habet vnde tuum pa [illegible] nribunde [illegible]

Conſidera enim, quòd [illegible] o [illegible] uic domi [illegible] vite cœpiſti, numquã t [illegible] pere ce [illegible] paupertas ſucceſſit, & aduerſitas, acce [illegible] tas, infelicitas quoque m[illegible]dum exc [illegible] collige breuiter, quàm [illegible] lix ei ſeruias;

Pauper, egenus, inops, pallen [illegible] exanguis, [illegible]
Ære, cibo, requie, frigore, peſte [illegible] *ame.*

O onerosa ſeruitus [illegible] o amara ſubiectio [illegible] & [illegible] gere, famulari & tribulari, humiliari & conculcari. Deus bone, quid amarius, quid o [illegible] eroſi^o paupertate plena peccati. Audi ergo c [illegible] me um. Falle illum qui te feſellit. mentire ei [illegible] titus eſt [illegible] bi. Define ei ſeruire, qui nõ ſol [illegible] m [illegible] cut promiſerat tibi non ſeruit [illegible] ed etiam contra te [illegible] er vit. Sic ars deluditur arte. Sequitur de lu [illegible] o [illegible] n quo nomine intell [illegible] o omnem iocum [illegible] F [illegible] t [illegible] m omnis iocus fomes libidinis: vnde & V [illegible] t- cetur iocoſa de qua ſi [illegible] lud [illegible] l [illegible] uus tem [illegible] s.

F[illegible] de[illegible] no[illegible]

Non ſolet in mœſtos illa venire choros

O [illegible]

Poſt ludum etiam poſui carmina [illegible] in quo n [illegible] ne omne melus muſicum compreheñd [illegible] l uc [illegible] at inſtrumento, ſiue humana voce. Vnde I [illegible] a [illegible]. C[illegible]*thara & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuiis veſtris & opus Domini non re* [illegible] *pic* [illegible] *s.* Quomodo enim opus Domini, id eſt ver [illegible] is reſpiciatur, à quibus tot opera vanitatis non [illegible] m aſpiciuntur, ſed etiam exercentur? Et Ou [illegible].

I[illegible] as

Multis pro forma vox ſua blanda [illegible] *uit.* A [illegible] unt Phyſic [illegible] nihil potentius ad eneruan [illegible] em [illegible] om quàm lenocinium melodiæ. Vnde & qu [illegible] da dæmones illa capiũtur, ſicut dicitur de Saule [illegible] p- titio, & Dauid citharista: quod videlicet i[illegible]e m[illegible] liùs habebat, quando iſte pſallebat: & Ap[illegible]lini Delphico inuenti ſunt ludi muſici, & ille [illegible] m^o medicus & theologus, & poeta, & cithar [illegible] Or-pheus ſuam libidinem citharizando pro [illegible] eſt vſque ad infernum. In eius [illegible] argumentum accipe, quod difficile inuenitur aliquis [illegible] vocis, & grauis vitæ quippe cum vocis [illegible] u [illegible] cantum deſideret, at vitæ grauitas pl[illegible]ctum. Vi[illegible] infinitos tam viros quàm fœminas tanto peioris vitæ, quantò melioris voc[illegible]. Sed vt noſtris par cam temporibus, Nero producatur in medium de quo refert Suetonius in libro de vita Cæſaru, quòd adeo delectabatur in cantando, vt nec repentino motu terræ antè cantare deſiſtere qu[illegible] inchoata finiret. Refert etiam eum multoties ſu[illegible]pinum iacere ſolere, & pectori ſuo lami[illegible] a p[illegible]beam ſuperponere: cauſa videlicet vocis conſeruandæ, & abſtinere [illegible] pomis, & à cibis officientibus, & numquam aliquem aduocare, ni[illegible] aut per al[illegible]m, aut voce ſubmiſſa. Vnde dictum eſt illud apud Iuuenalem.

V[illegible] c[illegible]

Vox blanda, & nequam di [illegible] *itos habet.*

Ecce inuenimus homi [illegible] m vo [illegible] is blan [illegible] imæ, & vitæ peſſimæ & quoniã [illegible] xemplorum ſu [illegible] ra- bundat copi [illegible], pergam ad alia. Sequitur de forma, quam [illegible] cr[illegible]uo pericula comitantur & [illegible] a [illegible] m [illegible] uæ vocem [illegible] andam, id eſt ſuperbia & la[illegible] a. [illegible] nde Ouidius in libro Faſt[illegible]orum.

N[illegible] ve[illegible] t cap[illegible]

Fa[illegible] *pulchris, ſequitur* [illegible] *ia* [illegible] *mam.*

Et [illegible] lis.

Rara eſt concordia f [illegible] *ma*
Atque [illegible] *citia.*

[illegible] ra

Iterum Ouid. *Lis eſt cum forma magna pudicitia.* Nec damno dona nriui æ, ſed curioſitatem,& va nitatem : quas iodividuas, & quaſi naturales ſecum docunt comites. Sequitur de puero, quem etiam peccati fomitem appellaui:ſcilicet ea conſideraaione, qua & mulierem. Quantū enim periculi ſexos affert in muliere, tantum ætas in poato. De illa ait Varro. *Mulier,quaſi mollier.* De iſto Naſo. *Puero eſt ætas mollis.* De illa Virgilius. *varium & mutabile ſemper Femina.* De iſto Horatius. *Cereus in vitium flecti.* Periculoſa enim eſt ætas pueri, periculoſiorq; ſocietas, periculoſiſſima verò familiaritas. Vnde legitur in vitis Patrum, Non habendam eſſe cum femina & puero familiaritatem : vbi additur, vel hæretico. Hæc ergo omnia ſunt irritamenta vitiorū, incitamenta voluptatis, iormeota caſtitatis. Hoc oleo. hac pice, hac ſtupa, hac naphia,his malleolis, his ſarmentis iocēditur fornax Babylonis. Vis ergo fugere voluptaris iocendium ? Fuge hoc omne genus fomitis. Sed quò fugies à facie iſtorum? Totum circumſpice mundum ; vbique diabolus hamum peccati aliquo fomite delectationis iocſcat.

Voluptas carnis fornax Babylonis.

Fogiendus eſt ergo mūdus, vt eius concupiſcentiæ fugiantur. Alioqui ſi in moodo remanere volueris, nec abſciſſis manibus, nec troncatis pedibus, nec effoſſis oculis, eoquod ſcandalizauerint te, ſcandalo non carebis Relinquitur etiam aliquid & auribus & naribus, quod eas ſcandalizet, & per eas animum. Igitur quandoquidē nec ſioa membris officialibus poſſumus vinere, nec illis ſcandalizantib⁹ beoe viuere ; neceſſariò quærendus eſt locus, noo tam corporibus, quàm moribus ſalubris : vbi corporeorum ſeoſuum non carentes officiis, illorū ſcandalis careamus. Et quis locus ad hoc idoneus, niſi clauſtrum, vbi pax includitur, honeſtas clauditur, excluditur voluptas, ſecluditur libido? De quo loco ſcriptum eſt.

Prouerb.21. *Melius eſt ſedere in angulo domus, quàm cum muliere litigioſa.* Angulus eſt concors cohabitatio clauſtralium, in quam ipſi clauſtrales de diuerſis hominum generibus tamquam de diuerſis partibus concorrentes,& habitaotes in domo vnius moris & voitatis, ſeruantes voitatem ſpiritus in vinculo pacis, felici diſcunt experientia, quàm bonum & iocundum ſit habitare fratres in vnū. Mulier enim litigioſa,vel omnis ad literam mulier eſt, vel ipſa caro, vel vita muliebris, vel ſocietas cum amatoribus mollis, & muliebris viræ. Quodlibet enim iſtorum ſemper rixam movet viris ſpiritualibus. O quàm conuenienter Rixādis,vt dicitur, appellata eſt illa captina muliercula, quæ te captivum trabit! Ipſa enim eſt diabolus, qui dicitur Rixoaldus, qui ſemper rixā alit. Nam & hoc nomen legitur eſſe proprium cuiuſdam dæmonis. Fuge ergo frater dilectiſſime, fuge rixam, quam tibi movet Rixoaldus iſte per illam Rixaodam,& redi ad clauſtrum tuum, locum pacis & quietis, amatorem ſilentij,rixæque perſecutorem. Redi frater, redi à mundano circuitu, in quo impij ambulant, quem ſemper leo rugiens circuit, quærens quem deuoret : ad clauſtralem tetragonum, vbi mirabiliter fabricanta prudentia, columnæ iuſtitiæ ſuper baſes fortitudinis,cæmēto temperantiæ firmiſſimè ſolidatæ,ſpei epiſtilia infatigabiliter ſuſtinentes,& per intervalla diſcretionis ſeriatis diſpoſita caritatis latera,ſeu latitudinem in humilitatis angulos, ſcilicet anguſtias lineariter conſummantes, & ab eiſdem incipiētes, vitæ ordinatiſſimæ pul-

Vxor Galteri Rixandis duobus.

cherrimam ſtabiliunt quadraturam, atrideote in medio tetragoni ad cumulum decoris prato diuinarum ſcripturarum, medicinalibus,& immarceſſibilibus iocundarū ſententiarū floſculis pleniſſimè reſerto. Redi ergo frater, redi de fornace ferrea ad Clauſtri refrigerium ; vt in loco amœniſſimo,ſub domino humaniſſimo, Ieſu Chriſto piiſſimo, voluptuosè tranſigas præſentis huius miſeriæ calamitatem.

Sed dicis. Numquid non eſt alia vita quæ ducit ad Deum, quàm clauſtralis? Eſt plane, ſed non tibi. Antequam enim hanc elegiſſes, plures tibi aliæ patebant. Quando autem de pluribus hanc vitam tibi elegiſti, de omnibus vnam feciſti. Quid ergo, inquis, numquid ſoli clauſtrales ſaluantur, aut omnes pereunt ſeculares? Sano neutrum. Sed iſti ſoli facilè ſaluantur, illi omnes difficilè. Cur hoc, niſi quia tutior eſt ab incendio remotus ab igne, quam proximus igni? Frater, nō tibi perſuadeat male ſuada cogitatio, te quod vouiſti non debere reddere ; quia videlicet non ſub ſancto Benedicto probationis annum perfeciſti; nec ſub ſancto Auguſtino ſaltem dimidiaſti dies tuos, ſed dixiſti in dimidio dierum tuorum, vadam ad portas inferi. Interroga conſcientiam tuam. Neſcis, cum quo meteaiore contractum iniiſti : cum eo ſcilicet, qui neſcit fallere, quia iuſtiſſimus eſt; cuius non eſt poſſe falli, quia ſapientiſſimus eſt : cui nemo poteſt reſiſtere, quia fortiſſimus eſt : quem nemo poteſt corrumpere, quia optimus eſt. Priùs enim contraxeras cum diabolo, quando ei à teipſo venundatus eras ſub peccato. Tunc verò contraxiſti cum Domino, miro modo diſtrahēs ei, quod ante diſtractionem ſuum erat, & tuum pōſt futurum. Nemo autem ſuus erit, id eſt ſui iuris, donec ei ſe vendiderit, à quo iam redemptus eſt. Vis ſcire, qualis fuerit ille contractus inter te & Dominum? Diſtraxiſti teipſum domino, ſubtrahens te ſæculo, retrahens te peccato, abſtrahens te ab Inferno, extrahens te à luto, contrahens te in clauſtro : trahens poſt te diabolum, attrahens ad te dominum, & ab ipſo poſtea ad cælum pertrahendus. Porrò in huius diſtractionis, id eſt venditionis pretium æternam beatitudinem tibi dominus confirmauit, hac conditione. ſcilicet vt ei perſeuerares. An modicum tibi videbatur pretium, quod eras accepturus? Sed non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quare ergo frater contractū iſtum tibi ſaluberrimum, vtiliſſimum, & iocundiſſimum fide non perſequeris? Quod ſi, negare volueris, teſtes contra te, velis nolis, erunt, quicumque capitulo illi tunc affuerunt. Non nego me, inquis, vouiſſe : ſed numquid vouiſſe taliter eſt vouiſſe ſolemniter, & non magis ſimpliciter? Nullo modo. Si enim diſtinguimus inter vota ſimplicia & ſolemnia, votum illud ſimpliciter fit, quod vel fit in ſilentio, quando ſcilicet deliberatio ſuis finibus concepta eſt, id eſt nō prorumpit foras in vocem ; aut ſi prorūpit, nullo præſente, vel paucis pręsētibus, & hoc extra Eccleſiam, & habitu priſtino nondum mutato. Tale votum dicitur ſimpliciter factum, vel ſimpliciter prolatum, vel ſimplex ſolùm. Illud autem dicitur ſolemne, quod fit coram multis, aut ſi coram paucis, ſed grau[illegible] perſonis, & in Eccleſia, aut [illegible] manus Pres[illegible]yte[illegible] etiam extra Eccleſiā, vel ſ[illegible] per Re[illegible]quias. V[illegible] bieuiùs dicam, duo ſunt qu[illegible]aciun[illegible] maximè votū ſolemne, loci ſancti-

Vita clauſtralis tutior ſeculari.

Contractus fit cum Deo in Religione

tas, & perſonæ authoritas. Authoritatem hic appello Ordinis dignitatem. Solemniter autem vouetur in omni Eccleſia, etiam ſine presbytero, ſi tantummodo adſint aliqui, quorum teſtimonium vacillare nõ permittatur ſeu, aut infirmitas, aut ætas, aut infantia. Solemniter autem vouetur coram omni Presbytero, etiam extra omnem Eccleſiam. Tu autem vouiſti coram multis & grauib⁹ perſonis, id eſt conuentu copioſiſſimo & religioſiſſimo, & coram etiam Abbate & Eccleſia, quia in Capitulo. Neq; enim Capitulum non eſt pars Eccleſiæ, aut quod in Capitulo fit, in Eccleſia nõ fit: cùm in toto corpore Eccleſiæ, præter illũ locum, vbi altare conſtituitur, nullus locus ſit ſanctior Capitulo, nullus reuerentia dignior, nullus diabolo terribilior, nullus Deo amabilior: ibi enim perdit diabolus, quidquid alibi lucratur; ibi Deo reſtaurat obedientia, quidquid alibi ſubtrahit illi negligentia, vel contemptus. Vides igitur, quòd quæcumque cooperantur ad votũ ſolemne, in illo voto concurrunt, quod feciſti nouitius in Ordine Ciſtercienſi: nondum enim venio ad illud votũ, quod feciſti in Ordine præmõſtratenſi. Tempore autem B. Benedicti alia conſuetudo erat recipiendi, & probandi Nouitios, quàm modò. Tunc enim Nouitij neque mutabant habitum proprium, neque tonſuram monachi accipiebant, donec monachi fiebant: id quod adhuc præcipitur in canonibus. Vnde miror, qua fronte noſtri temporis Abbates hanc conſuetudinem auſi fuerint immutare. Sed arbitror, quòd ad terrorem incutiendum, & pudorem. Magis enim verecundatus aliquis reuerti ad ſeculum ſeculari habitu cum crine depoſitu, quàm ſi nullum iſtorum reliquiſſet. Quod autem nouitij non mutabant habitum ſuum tẽpore beati Benedicti, antequam deberent fieri monachi, probo ex textu illius regulæ. In illo enim capitulo, quod ſic intitulatur. *De diſciplina ſuſcipiendorum fratrum*, ſic in fine legitur: *Mox exuatur in oratorio rebus proprijs, quibus veſtitus eſt, & induatur rebus monaſterij.* Et ſubſequenter. *Illa verò veſtimenta quibus exutus eſt, reponantur in veſtiario, vt ſi quando ſuadente diabolo conſenſerit vt egrediatur de monaſterio, quod abſit, tunc exutus rebus monaſterij proijciatur.* Liberè ergo tunc poterat dici Nouicio: liber diſcede, quando nec mutato habitu priſtino, nec tonſura ſuſcepta, nullo voto tenebatur apud Eccleſiam, ſed tantùm apud Deum. Quod autem ibi dictum eſt, *Liber diſcede*, ſubaudiendum eſt, quantum ad nos; quantum autem ad Deum, liber nõ diſcedebat. Plures autẽ ſcandalizat clauſtralis refuga cũ dimiſſione habitus, quam ex fractione profeſſionis. Frangendo enim profeſſionem illos ſolus ſcandalizat, quibus ſe profeſſione coniunxerat. Dimittẽdo verò habitum, illos omnes ſcandalizat, à quibus ſe disiunxerat eius ſuſceptione: totum ergo ſeculum. Quid tibi nũc animi frater, plus nomine quã re: quid tibi nunc animi? Si enim conſolatio abſcondita eſt ab oculis Chriſti, quia inter fratres infernus diuiſurus eſt, quantò magis abſcondenda eſt ab oculis ipſorum fratrum, ne fortè inter eos non diuidat? Obſecro ergo te, frater dilectiſſime, per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto, vt collabores mecum, ne infernus diuidat inter nos. Cur enim nati ex vno carnali vtero, & ex vno ſpirituali renati, vno inferno dimidiamur? Vel etiam, vt melius dicam, ne diuidat inter nos & Chriſtum, quia eius pretioſo ſanguine à redempti ſumus.

Quod hic ſolemne votum putat Helinandus non eſt tale.

Alia olim erat probationis ratio quàm nunc.

Expliciunt Flores Helinandi, viri boni, religioſi, honeſti, & ſancti, ac vita præcipui. *Verba ſunt Vincentij Belvac. in Spec. Hiſto. lib 29. c. 148.*

Viſio conſultò omiſſa in ſerm. 2. de Natiu. B. Virg.

Erat in Anglia quidã ſolitarius magnæ religionis. Ad hũc acceſſit quidã crebra & importuna tentatione tentatus, rogans eũ, vt apud Dei genitricem matrem miſericordiæ pro ſe intercederet; quaten⁹ ipſũ ab illius tentationis periculo liberaret. Solitarius audita eius confeſſione intercesſionem ſuam ei promiſit, cœpit Dei genitricis auxilium vehementius implorare: quæ tandem ei aſtitit in veſte candida & pretioſa: ſed in anteriori parte guttis ſanguineis cruentata, & ait. Audiui vocem tuam & orationem, & vidi lacrymam tuam. Illum pro quo rogaſti ſcias à tentatione liberatum eſſe. Et his dictis cœpit flere, & de oculis eius fluebant lacrymæ ſanguineæ, quæ veſtem eius tanquam guttæ ſanguinis cruentabant. Miratus ſolitarius, cauſam tanti luctus inquirit. Ad quod illa. Cur, inquit, non lugeã, quando jam in toto mundo via inuenitur, quos ſui ipſius miſereatur; qui mihi vel filio meo gratiam habeat, qui non magis ſeductori animarũ, quàm Saluatori credat? Maximam verò mihi luctus præſtat materiã paucula gens illa, quæ mihi ſpecialiter adhærere ſolebat, & in qua ſolebã requieſcere à faſtidio cæterorum: & nunc ſe à meis amplexibus crudeliter auulſit. Quærit ſolitarius, quæ eſſet illa gens. Ordo, inquit illa, Ordo Ciſtercienſium, qui nihil carius æſtimare ſolebant, quam meis & diuinis delectare obſequiis: nunc autem adeo carnalis effectus eſt, vt de feruore ſpiritus nil prorſus habeat, carnis curam faciens in deſiderijs: pro lucro ſibi ponẽs diem, in qua non laborat, ſed equitat: noctẽ, in qua deeſt vigiliis. Monachi & conuerſi ſine cauſa intrant infirmitorium, murmurant pro carnibus, litigant pro vino. Neſciunt vel illi pſallere, vel iſti laborare, niſi pleni & ructuantes: paupertatem Ordinis in victu & veſtitu ſubſannãt. Nihil quærunt in Ordine, niſi voluptatem corporis, & vanitatem cordis. Dicunt & faciũt, quod nec dici nec fieri fas eſt, & quod nefas eſt cogitari. Non eſt in ore eorum veritas, cor eorum vanum eſt, ſepulchrum patens eſt guttur eorum. Sicut autem Redemptor mundi filius me⁹ ante paſſionem ſuam ſudauit ſudorem ſanguineum, vt dilectionẽ ſuam exprimeret, quam habebat erga mundum: ſic & ego lacrymas ab oculis effundo, vt amorem meum exprimam, quẽ erga huiuſmodi ordinem dum puritati & humilitati ſtuderet, habere ſolebam: & dolorem quem modo habeo de lapſu & ruina illius à tãto honore ad tantam contumeliam, de tanta felicitate ad tantam miſeriam. His dictis euanuit.

Lapſus Ordinis Ciſter. defletur à B. Virgine.

Hæc viſio, ſi vera eſt, non congruit ætati Helinandi, qui obiit anno 1204. vt in fine Chronici eius, quod ad illud vſq; tempus perduxit, conſtat. Tunc enim maximè floruit Ordo Ciſterc. & B. Virgini cariſſimus fuit: vt patet ex reuelatione: qua Innocentium 3. Ciſtercienſibus infenſum placauit, apud Cæſarium diſt. 7 cap. 6. & ex viſione, qua viſi ſunt ſidem pallio ipſius Deiparæ tecti ibidem c 58. & ex alia, qua viſa eſt procidere ad pedes Chriſti, & dicere. Parce, fili, propter amicos meos perſonas Ciſter. Ordinis, &c. *diſt.* 12. c. 58. *Quæ acciderunt tempore ipſius Cæſarij, circa vel poſt mortem Helinandi. Nõ ergo ipſe hanc viſionem refert, qua eo viuo non ac..dit*

CORRECTIO QVORVMDAM ERRRATORVM,

quæ olim in editione prima libri de hereſi Albigenſium contigerunt

Horum erratorum partem magnam correxi, vt potui, pollicitus in præfatione, me reliquam correcturum, ſi reperirē aliquando manuſcriptum exemplar correctum. En ſto promiſſis, nactus codicem optimum in Cœnobio Longipontano, ex quo correctiones quas feceram approbaui : quas uno potueram facere, nunc exhibeo.

CApite 1. in medio, *Sed nec ſecundū Poet.* &c. Vbi notauit Camuzat. ſenſum eſſe imperfectum. Sed tolle particulā *nec*, & ſenſus eſt clarus.
Cap. 2. codex etiam Longip. citat Apocalypſin, cùm Geneſis ſit citanda, & hanc vocem poſui.
Cap. 4 *Ducis Cypri ſororem*, repone *filiam*.
Cap. 8 *tamquam collegam ſuum*, lege, *tam eum, quam collegā*. Ibide. c. ante fine, *Memento te quia Creator* &c. ſic legendus eſt ille locus. [Mementote, quia creatur veſter veſtri non indiguit, cùm vos fecit: qui quamquā veſtro ſeruitio non indigeat, vt quaſi per illud minùs in agendo quod voluerit, fatigetur, & ſua omnipotētia minor ſit obſequio veſtro carens: occaſionem tamen vobis in hoc articulo tribuit acceptabiliter ſeruiendi.]
Ibidem in fine, *ſcilicet*, repoſuimus *ſecundùm*.
Cap. 9. in fin. ſuppleui verbum quod deerat per *habeo*: & in codice Longip. legitur *habebo*.
Cap. 10. & alibi *Thedifio*, Lōgip. habet *Thedyſio*
Cap. 20 in fine *baronum*, Long. *Barolumvillam*.
C. 21. *peccatores*, ſic & Long. Videtur eſſe error.
C1. 24. init. *pauciſſimos*, &c. addidi *præter*, Long. *Pauciſſimos quidem habebat milites, circiter* 30.
Cap. 37. *bis*, addidi *peractis*, Long. *Hir dictis*.
Ca. 40 poſt med. *Tumetum*, Long. *Terminetum*.
Et mox, *ſitum caſtrum*, nos & Longip. *Itaſcum*
Cap. 42. poſt medium. *Fecit Comes parari artificioſè quamdam viam, & diſcooperiri*. Sic Long.
Cap. 44. poſt initium. *quæ erat amita*.
C. 46. *miniſtri Herodis*. Sic & Longip. erroneè: neque legendum, *Pilati*, vt poſuimus.
C. 49. poſt med. *Epiſc. Linocenſis*, lege *Baiocenſis*
Ce. 52. *in ipſe adiit via*, Long *in ipſo egreſſu*.
Cap 53. lege, *ſi ſternutum emiſerint ipſi, vel aliquis habens aliquid agere* &c.
C. 51. *Appropinquaret*, Long. *eſſet Carcaſſonæ*.
Ibid. *non bene dicebantur*. Sic & Longip.
Et poſt medium. *Galterum de Longatone Anglicum, fratrem Archiepiſcopi Cantuar.* Sic Longip.
Cap. 57. poſt init. *qui cum eo erant*.
Ca. 63. pag. 42 *Poſt hoc impugnatione facta*.
C 64. ante finē *accipere eſtam*. Long *panem*.
C. 66. pag. 47. in fine. *Eccleſia non ſolùm uerbera*
Et paulò pòſt, *ſi fortè pro perſona Comitis*.
pag. 48 *ſubſidium poſſit habere*. Et poſt vnā colūnam, *exiuit & exiſtit excommunicatus*
Cap. 70 poſt med. *cognita pleniùs veritate*.
C. 73 poſt initiū, *Quo audito patrum venerabiliū* &c. *vnanimes & deuoti, comitatu venerabilis comitatus Simon Montisfortis* &c.
C. 75 fin. *Chriſtianitatem ſuam, & dominum meū*
Cap. 80 in titulo *Bernardus de Cazenacio* Et mox. *tanto timore concuſſi ſunt*.
Cap. 82 initio *Comes Sagienſis, & de Alencione*.
Et ante medium, *de Aquiro*

ANNOTATIONES ALIQVOT IN OPERA HELINANDI

1. IN hac vltima parte Chronicorum Helinandi, quem edidimus, ſolet ipſe Sigebertum ducē ſequi, eiuſque verba refert, & quaſi ſua facit. Quando autem ipſe ſua addit, hanc vocem in autographo præponit, *Auctor*. Quia tamen dubiū ſæpe eſt, quouſque verba ſua extendat Helinādus, & an continuet ſermonem; vel novū textū Sigeberti inchoët, ideo frequentiſſimè voculā illam *Auctor* alioqui etiam importunam, omiſi. Quando tamen illam neceſſariam judicaui, appoſui.

2. Si quæ videntur in hoc Auctore Pontificibus quibuſdam iniurioſa, maximè Hildebrando, ſeu Gregorio 7. illa ſunt Sigeberto adſcribenda, imò ſunt ipſa Sigeberti verba, qui huic Pontifici inſenſus fuit, fovens partes Imperatoris, quocū Pontifici Gregorio ſummæ inimicitiæ fuerunt. De hoc Sigeberto Cardin. Bellar. lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis. Sigebertus, inquit, in ſua Chronologia iniquior fuit Gregorio 7. ob ſtudium erga Imperatorem; qua de cauſa non pauca mentitus eſt, & præſertim cùm narrat obitum ipſius Gregorij.

3. Ipſe Sigebertus ad annum 1074. ait à Gregorio 7. prohibitos fuiſſe vxoratos Sacerdotes divina officia celebrare, novo exemplo, & inconſiderato Quæ etiam verba refert Helinādus, nec ea damnat. At quale crimē eſt hoc? Quis hodie ferret huiuſmodi Sacerdotes aſtare altari, & diuina officia celebrare? Ideo etiam in defenſionem Gregorij Papæ, vt ex Bellar. cit. contra calumnias Sigeberti ſcripſit ſanctus Anſelmus in epiſtola ad Guillelmum Abbatem, quæ eſt numero octaua, vbi ſic ait. De Preſbyteris, qui ſo apertè reproba libidinis converſatione Deo reprobabiles exhibēt, omnino tenendum eſt, quod Apoſtolica prouidentia Eccleſiaſtico inſtoque rigore conſtituit. Nempe nullatenus conuenit, vt ibi irreuerēter adſtent, vbi pertinaciter aperta & impudenti libidine fœtentes, Dei & Sanctorum prohibitionem contemnendo, ſacris altaribus deſerviunt; imò non deſeruiunt, ſed quantum ad ipſos, commaculant : non quo quis ea quæ tractant contemnenda, ſed tractantes execrandos exiſtimet : vt qui Dei & Angelorum præſentiā non reuerentur, vel hominū deteſtatione repulſi, ſacra contaminare deſiſtant.

Ad annum 991. fabulam de Gerberto ſeu Silveſtro ſecundo à noſtro Helinando exſcriptam verbis D. Spondani refutauimus, & ex quo 4.

auctore ſumpte eſſet, ex eodem declarauimus. Hic ſolum addendum, Sigebertum eam referre, & eam, timidè licet, approbare. Quidam, inquit, tranſito Silueſtro Agapitum Papam hoc in loco ponunt, quod non otiosè factum credirur, Quia enim it Silueſter non per oſtium intraſſe dicitur, quippe qui à quibuſdam necromantiæ etiam arguitur. De morte quoque eius non rectè tractatur. A diabolo enim percuſſus dicitur obiiſſe; quam rem in medio relinquimus. A numero Paparum excluſus videtur. Hoc autem ſomnium ſatis confutatū eſt ex iis quæ ad annum ipſum 991. adduximus. Sed nondum videtur tunc fuiſſe vulgata illa fabula de theſauro in campo Martio arte magica ab ipſo Gerberto reperto, & de menſa immenſis opibus referta, quam fusè refert Helinandus in Autographo: illam autem nolui typis noſtris excudere. Sanè Gerbertum omnes Chronologi & hiſtorici probi legitimum Papam agnoſcunt, etiam qui eius tempore vixerunt. Ideo autem magus à multis creditus eſt, vt ait Bellar. lib. 4. de Pontif. c. 12. quia erat Geometriæ peritiſſimus: illo autem indocto ſeculo qui philoſophiæ vel mathematicæ operam dabant, magi credebantur,

Decimum ſeculum ignorantia.

5. Quod item de peregrinatione Caroli magni ad loca ſancta Ieroſolymitana, & eorum à dominatione Saracenorum ereptione ad annum 802. refert, & de avicula eius per ſiluas & itinera ignota ductrice, fabuloſum eſt, vt hiſtorici rectè demonſtrāt ex Eginardo geſtorū Caroli magni oculato teſte & ſcriptore. Inde autem nata eſt fabula illa, vt ait Du Pleix, quòd Aaron Perſarum Rex, & Dñs totius Orientis, vt gratiam Caroliemereretur, munera plurima ei miſerit, & locorum ſacrorum dominium & poſſeſſionē ei tradiderit: vnde poſtea creditum eſt, eadem loca à Carolo armis fuiſſe recuperata.

6. Quod de clade exercitus Caroli in Roncia valle auctor refert, videtur etiam magna ex parte viris doctis fabuloſum. Ignoſcendum tamen Helinando & aliis, qui nihil aliud ſcripſerunt, quàm quod extat in libello nomine Tilpini ſeu Turpini Archiepiſcopi Remenſis, qui in bibliothecis noſtris paſſim manuſcriptus reperitur; & in præfatione dicitur à Pontifice Calixto & Cardinalibus approbatus. Non mirum ergo, ſi multi hac in re decepti ſint, maximè cùm verè contigerit illa clades: ſed non eo modo, quo ab ipſis deſcribitur.

7. Nota item Bellarminum lib. de Scriptoribus, vbi de Petro Damiani egit, eiuſque mortē anno 1072. conſignat, hæc conſequenter notere. Ex quo, inquit, refellitur fabula Helinandi & Vincentij Bellovacenſis, de pœnitentia centum annorū illi impoſita à Gregorio 7. Papa. Obiit enim Petrus (Damiani) antequam Gregorius 7. Pontifex eligeretur. Verùm non fabula eſt, ſed certa hiſtoria, quæ à noſtro Helinando refertur. Verba enim ipſa Petri Damiani, quæ & in eius operibus editis leguntur, exſcripſit Helinand⁹. Quia, inquit, refutaui Eccleſiaſticum regimen, (id eſt quia meum Epiſcopatum dimiſi) centum annorum pœnitentia mihi iniuncta eſt, ſecundū remedia regulæ monaſteriorum. Verba ſunt nō Helinandi, ſed Petri Damiani ad Hildebrandū. At non dicit Petrus, nec item Helinandus, pœnitentiam illam fuiſſe ab ipſo Hildebrando iniunctam, imò oppoſitum innuit, cùm ei hoc ſcribat, quaſi illi minùs notum. Deinde potuit imponi pœnitentia illa ab Hildebrando, tamquā Pontificis legato, quo munere ante Pontificatum fungebatur. Dices, narrat Petrus illā pœnitentiam Hildebrando Pontifici; & tamen obierat antequam Hildebrandus fieret Pōtifex Reſpondeo, narrat eam Hildebrando qui fuit poſtea Pontifex, non qui tunc eſſet. Quòd ſi Helinandus putauit illum tunc Pontificem fuiſſe, errauit ſolùm in circumſtantia actionis illius, quā refert, nec propterea fabula eſt pœnitētia illa 100 annorum Petro impoſita Quæ pœnitentia quomodo impleretur etiam à delicatis & nobilibus feminis, vide apud eundem Petrum in ipſa epiſtola ad Hildebrandum. 8.

Immeritò Helinandus arguit Bellarminus.

Sed adverte, nullam mentionem apud hūc noſtrum authorem fieri Pontificis feminæ, ſeu Papiſſæ Ioannæ, quia fabula illa nondum erat fabricata: ſed nec Doctoris Pariſienſis qui è feretro caput erexerit, cùm orationes pro eo nondum tumulato fierent in Eccleſia. Quæ actio tam memorabilis ſi ei & Sigeberto nota fuit, mirū valde eſt ab eis fuiſſe prætermiſſam; ignotam autem eis fuiſſe, magis mirandum.

Flores Helinandi ad tria capita pertinēt. Primum eſt De cognitione ſui: ſecundum De bono Regimine Principis: tertium egreſſum è Cœnobio Novitium revocare tentat per epiſtolam, ſeu librum, qui inſcribi ſolet, *De reparatione lapſi*: à Vincentio Belvac. in capita diuiſum, ſed à nobis hic priori formæ reſtitutum. Videtur autem hic deeſſe finis: cùm Auctor ſignificet ſe acturum de voto apud Præmonſtratenſes emiſſo à Galtero, cui ſcribit, de quo tamen nihil omnino dixit, 9.

AC1 4471132